BIBLIOT ...OSPITAL REAL
Sala: A
Estante: 44
Numero: 76

2-23-5276

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala C
Estante 2
Tabla
Número 6

E = 14 7 — N° 2
23/5276

i16390969

SANCTI
PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
SERMONES.

S. PATRIS

ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS

PETRI CHRYSOLOGI

SANCTI

R.23348

SANCTI
PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
SERMONES.

EDITIO OMNIUM CERTE CASTIGATIOR, ET AUCTIOR.

Accesserunt enim Sermones ex Divo AUGUSTINO, & ex LUCA D. ACHERIIS, & Notæ Editoris,

In quibus MMSS. Codicum Collationes, selectiora quædam ex Observationibus

DOMINICI MITÆ, Variæ Lectiones LATINI LATINII, nec non castigationes MEURSII comprehenduntur.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

VENETIIS,
Apud THOMAM BETTINELLI.

Anno Jubilæi MDCCL.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

SANCTI
PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
SERMONES.

EDITIO OMNIUM CERTE CASTIGATIOR, ET AUCTIOR.

Accesserunt enim Sermones ex Divo AUGUSTINO, & ex LUCA D. ACHERIIS, & Notæ Editoris,

In quibus MMSS. Codicum Collationes, selectiora quædam ex Observationibus

DOMINICI MITÆ, Variæ Lectiones LATINI LATINII, nec non castigationes MEURSII comprehenduntur.

VENETIIS,
Apud THOMAM BETTINELLI.

Anno Jubilæi MDCCL.

SUPERIORUM PERMISSU, ac PRIVILEGIO.

REGIÆ CELSITUDINI

VICTORIS AMADEI

SABAUDIÆ DUCIS

SEBASTIANUS PAULI
Congregationis Matris Dei.

QUum *paucis ab hinc annis ab Auguſtiſſimo Regiæ Celſitudinis Tuæ Parente, Rege optimo, & invictiſſimo, perhumaniter accerſitus, ſplendidiſſimam*

mam Auguſtæ Taurinenſium Urbem conveniſſem, ut ibidem in majori Templo, & coram Aulæ Proceribus Verbi Dei præconem agerem; nil propemodum, quam ejuſdem Genitoris Tui ſumma in Deum pietas, ſincerus Religionis amor, ad ardua negotia pertractanda ingenium acre vividumque, benignitas in ſubditos, munificentia in exteros, non inanis augendarum liberalium artium cura ſolertiaque, animuſque ad maxima quæque efformatus, uberiori luce corporis oculos, aciemque mentis perſtrinxit. Quas omnes, cæteraſque virtutes Catholico Principe dignas, felici quadam æmulatione, in Te uno veluti coaluiſſe, jam noverant omnes, & ego quoque præſens agnovi; ita ut diffuſam de Te famam juſto minora narraſſe, cum omnibus recti bonique æſtimatoribus aſſentirem. Quapropter continuo cupiditas inceſſit, Notas qualeſcumque meas in aureos, ut vocant, Sermones Divi PETRI CHRYSOLOGI *Archiepiſcopi Ravennatis, id temporis adhuc ſpongiæ incumbentes, Nomini Tuo inſcribere; ut omnibus teſtatum facerem, quanta mihi de virtutibus Tuis, animique dotibus ſublimis æſtimatio inſederit. Nec mentis anceps diu hæſi, ut quidam ſuſpicabantur, an prudentioris, ſubactique conſilii eſſet, Te impigrum Juvenem, nuper militaribus ſtipatum copiis, aſſiduis expeditionibus aſſuetum, ac perſtrepentibus undique bellorum tumultibus, quibus infelix Italia ſcindebatur, circumſeptum ad literarum ſtudia, & otia pacis revocare. Nam, ut optime norunt ii quos Tua dignaris conſuetudine, nullus ambigit, Te non ita Palladem armatam excolere, ut eam ſcientiarum præſidem deſeras, ſed ei potius, ut in veteri paroemia eſt, per utrumque latus adhærere. Cui interim mirum non ſubeat, Te in ipſo ætatis flore, regales inter delicias ſplendide eductum penitioris doctrinæ aditus penetraſſe, & Hiſtoriæ, Geographiæ, Matheſeos, Civilis prudentiæ, & qua late*

patent

patent totius Philoſophiæ ſpatiis emenſis, tam longe in eis profeciſſe; ut optimi ſapientiſſimique Parentis vota, vel ſuperegreſſum eſſe, vel ſaltem abunde æquaſſe, omnibus perſpectum, exploratumque ſit? Accedit his omnibus Tua illa ſingularis comitas, quam nec Regiæ Familiæ Faſtus, nec inſignia domi foriſque majorum geſta, nec uberrimarum regionum acceſſio, nec ampliſſimæ dotes, quibus cumularis, extollunt. Quare ego Tui in me facilioris animi in ſpem erectus, Opus illuſtri Tuo ſignatum Nomine, jamdiuque exhibitum, variis inde tum temporum, tum humanarum rerum viciſſitudinibus dilatum, tandem aliquando Tibi ſiſto: ut CHRYSOLOGUS *ipſe, qui tot, tantiſque repetitis editionibus varios nactus eſt Patronos, in Te demum uno, veluti omnium optimo, felicius conquieſcat. Munus ergo hilari animo ſuſcipe: illius Te defenſorem præſta: dum ego oblatam occaſionem, quam poſterior dies aperuit, lubens amplectens, Tibi gratulor, eo quod, ita diſponente divino rerum omnium diſpenſatore, egregiam Virginem duxeris, Philippi V. potentiſſimi Hiſpaniarum Regis Filiam, & Sereniſſimi Caroli Borbonii, utriuſque Siciliæ Moderatoris Sororem: quam venuſtiſſimi oris non ſuperciliosa majeſtas, elegantia morum, facilis comitas, & ad omnia prona benignitas noſtræ Italiæ datam demonſtrant, ut ex ea (proſpera hæc auſpicanti faxint præſentiſſima Numina) Heroas ſuſcipiat; quorum ope ſe priſtinæ gloriæ reſtituat, ab ſuis finibus internecina bella arceantur, Nobiſque pax afferatur ad ſera uſque tempora duratura. Tu vero macte animis, generoſiſſime Princeps, talenta ab Deo Tibi credita ad illius gloriam, uberiori fœnore multiplica; initam laudabiliter viam, majori ſemper alacritate perfice; magni Parentis per difficilem gloriæ ſemitam veſtigia ſerva; moreſque Tuos ad illius exemplar inſtitue, ut quidquid ad boni Principis munus pertinet, fa-*

ciliori

ciliori compendio assequaris. Studia demum tuere, & fove, Teque præ cæteris Italia nostra sui Mœcenatem agnoscat. Adsit felicissimo vaticinio D. O. M. totamque Regiam Familiam bonis omnibus augeat; expetita successione confirmet; Regna custodiat; Imperii fines protendat; perpetuisque beneficiis prosequatur. Dabam Neapoli e nostro Collegio S. Birgittæ Kal. Octob. anno Jubilæi MDCCL.

IN NOVAM HANC EDITIONEM

D. PETRI CHRYSOLOGI.

SEBASTIANI PAULI

Congregationis Matris Dei

PRÆFATIO.

Sancti Petri Ravennatis Archiepiſcopi, cui ob auream dicendi facundiam, Chryſologi nomen adhæſit, Sermones, quos vocant, duobus ſuperioribus ſæculis, Eccleſiaſticis Tractatoribus, Verbique Dei Præconibus deliciarum loco fuiſſe, neminem arbitror eſſe, quem lateat. Fatentur hoc frequentes editiones, quæ, nec vel unius anni intercapedine prodierunt Moguntiæ, Coloniæ, Pariſiis, Venetiis, & alibi: ita ut Typographis illorum temporum præcipua cura fuiſſe videretur, in edendis Chryſologi Sermonibus, ſibi invicem manus eripere, & lucri occaſionem antevertere. Noſtra vero ætate, in qua bona deſpiciuntur, & quæ meliora ſunt, ægre tamen probantur, minoris cenſeri cæperunt: cauſantibus nonnullis, enervem in eo eſſe eloquentiam: fluxam dicendi vim: orationem frigidiuſculis ſententiis plus æquo conſperſam, & licet brevem, diffuſam tamen: & in qua, ſi non vividum, ſolidum tamen ingenium deſideres: ſtylum compreſſiorem, unde ei quandoque obſcuritas emergit: & in quo facilitas naturalis, nec fucata puritas non ſemel fruſtra requiratur.

Fateor omnia hæc non falſo, nec ingratiis aſſeri. Æquioris vero animi in Chryſologum argumentum eſſet, mitius ſecum egiſſe: & horum criminum nonnulla in Ravennatum, Græcorumque, apud eos degentium, mores refundere: qui tum corporis, tum ingenii viribus enervatis, firmiorem eloquentiam aſpernati, hujuſmodi tantum verborum lenociniis afficiebantur. Sapientis autem ſacrique Oratoris præcipuum munus eſt, ſeſe vulgi auribus accommodare, ut Populus veritatem audiat, nil penſi faciens, ſi ea aureis, vel fictilibus, luteiſque vaſculis propinetur. Quam profecto curam, ſolertiamque merito laudat in Divo Baſilio Gregorius Nyſſenus ſub initium ſuæ in Hexameronem explicationis ad Petrum Fratrem: eaque præ omnibus aliis Sanctis Patribus abunde elucet in Divo Chryſoſtomo, qui ſuæ orationis menſuram auditorum aures eſſe arbitratus, ut de eo Ferrarius de Concion. Lib. II. pag. 244., ſe ad illorum captum, & utilitatem accommodabat. Enim vero, ſi eorum plerique ab puriori, ac elegantiori recedentes ſermone, demiſſiori quandoque oratione uſi ſunt; non tamen ſine conſilio totius literaturæ elegantiæque expertes cenſendi. Quadam enim affectatione, vulgarem ſermonem ſæpius præferebant cultiori, ut ad eorum captum, quos Chriſtianæ religionis præceptis imbuere volebant, orationes ſuas componerent. Propterea non continuo abjiciendi, ſi qui eorum aliqua negligentiæ labe apparent inſperſi: maxime ſi quid in ſe contineant ad noſtri inſtituti, noſtræque religionis momenta firmanda, ſive ad mores inſtituendos: cum præſertim illorum ſtudium fuerit, ut iis tantummodo placerent, quos juvare ſuſceperant.

Ea autem omnia, ut unde paulum receſſerat, redeat oratio, quæ in Divo Chryſologo redarguuntur, non eſſe hujuſmodi, fidenter dicam, quæ alias tantum habitum opus noſtro teneriori palato ſordeſcere faciant. Ponderoſiora ſunt, quæ in eo commendari queunt. In iis merito recenſendus eſt frequens ille Sacrarum Scripturarum uſus: quo Divini oris verba ad omnia, quæ vult, non violentis interpretationibus extorquet, ſed veluti ſponte fluentibus accommodat. Continua item ſermonis elegantia, audientium animos dulce cadentium verborum ſono, venuſtiſque dictionis floſculis permulcens, & alliciens: jucunda item oratio, quibuſdam commaribus, & validis affectibus, tragicis quandoque verbis expreſſis: ea demum quæ ſtyli candore, & dicendi affluentia tunc temporis Auctori noſtro *Chryſologi* nomen obtinuit. Scilicet hac ætate, hæc potiſſimum erant in moribus: iiſque adhæſerat Audientium genius: ut optime norunt ii, quorum manibus Scriptores huic noſtro coævi teruntur.

Sermones quos edimus, ut plurimum, circa Sacram Scripturam verſantur: cujus ſenſus neſcires an majori gratia & lepore, quam puritate explanaverit. Literalem primum exhibet, inde allegoricum: quem ſæpius moralis quædam conſideratio, vel ſacræ ethices præceptum ſubſequitur: nec faſtidioſa ſunt prolixitate graves, ſed pro temporum uſu infra, vel haud integræ horæ ſpatio coerciti, quos etiam, ne tædium Auditoribus gignerent, dividebat in plures: ut evenit in Sermonibus *de Symbolo*: & id vel in fine unius, vel in principio alterius prænonebat, ut in fine Serm. XXII. *Differamus hodie*: quod & alibi legas. Dubium ſi eos eodem, vel in diverſis diebus pronunciaverit. Sed licet videatur ſuffeciſſe Populum ſemel in die convocaſſe ad concionem, in Serm. XXII., & XXIII. innuere videtur, id egiſſe eadem die: nam horum poſtremum incipit: *Audiſtis hodie &c.* quod non ſemel occurrit. Frequens etiam in

eis jejunii, orationis, eleemoſynæ, Fideique Symboli mentio eſt: quandoque etiam Sanctorum feſta, aliæque Eccleſiæ ſolemnitates celebrari ſuſceptæ. Hæreſes iterum, iterumque brevi quidem, ſed valida robuſtaque manu vellicatæ: hæreticorum primipilares laceſſiti: vel qui Chriſtum δοκησει, ſive ſpecie tantum, vel phantaſtice veniſſe effutiebant: vel reſurrectionem noſtræ carnis; vel B. Virginem, contra Epheſini Concilii ſtatuta, *Theotocos*, vel Deiparam dici poſſe negabant: ſeu ab Eccleſia Dei remittendi iterato peccata auctoritatem eliminabant: ſeu denique alia hujuſmodi falſitatis, mendaciorumque commata propugnabant. Circumcelliones item aggreſſus eſt, vel Agoniſticos, vel cum Romanis Montenſes dicas, eo quod in montibus habitarent, hominum genus ferox, & audax: & præ aliis potiſſimum Eutychetis hæreſim: ut nullam, eam internecino bello aggrediendi, occaſionem prætermitteret: utpote quæ tunc primum in Eccleſiam irrepſerat, viruſque ſuum recens evomere cæperat. Contra eum diſertiſſimis verbis naturas in Chriſto impermixtas prædicat, dum eundem verum Deum, & hominem fatetur, divina & humana operantem: & una cum Neſtorio eum compellat, cum Serm. lxxxiv. *veniant nunc*, dicit, *hæretici*; unde elui poteſt nota Sabellianiſmi, quam nonnulli falſo inurunt Chryſologo; quaſi loquens de Filio prodigo Serm. i. Patris, & Filii perſonam confundiſſet. At doctiſſimus Præſul illis verbis, ſub nomine Patris Chriſtum quidem intelligit: Patris tamen nomine, non Patrem æternum, verum eundem Chriſtum, ſeu Deum incarnatum. Loquitur enim de Homine, qui habuit duos Filios: ſi habet Filios, ergo Pater. Jam filios, quos habet Deus incarnatus, ſeu Chriſtus, dicit eſſe humanitatem & divinitatem, diſtinctas naturas, ſicut duo Filii diſtincti ſunt, tamen in eodem ſuppoſito permixti, ideſt uniti, quod Eutychianiſmo adverſatur.

Mores etiam ſuorum temporum corrupti, & in malum delapſi declamantem Chryſologum ſenſere: vel illorum perditorum hominum fuerint, qui geneſim obſervabant: vel eorum, qui ligaminibus, veneficiis, poculiſque medicatis operam locabant ſuam: vel in Kalendis Januarii ſeſe fœditatibus, & circulatoriis obſcænitatibus ad ravim uſque commaculabant. Nec inemendatos reliquit Optimatum faſtum, veſtium cultum, menſarum apparatum, paraſitorum agmina, ingentem Familiarium comitatum, aliaque id genus: quæ omnia valida eloquentia, & apoſtolico zelo perſtringit.

Dolebant igitur cordatiores viri, Sermones hos, veluti ſub infelici ſydere natos, ab Typographorum prælis numquam non niſi corruptos, innumeriſque erroribus mire fædos prodiiſſe: licet de eorum emendatione multa in multis editionibus ſplendide prædicentur: nec hucuſque fuiſſe ullum, *qui in eis emaculandis*, priſtinæque puritati reſtituendis inſudaſſet. Si duos tantum excipias Martinum Caſtillo, & Dominicum Mita: quorum poſtremus ope MMSS. Cæſenatenſis, & Urbinatenſis non parvam, nec levem ad id ſtipem addidit. At neſcio quo fato factum, ut hæ quoque editiones innumeris ſcaterent mendis, & non uno in loco medicis manibus indigerent. Nam nec Caſtillo datum fuit omnes Chryſologi ſermones recenſere, longiſſimiſque, quibus illos obruere incæperat, commentariis illuſtrare. Cum enim ad vigeſimum quartum perveniſſet, nec mediocris molis volumen compegiſſet, eum manum de tabula tollere, ſubita moleſtaque oculorum lippitudo coegit.

Hanc modo ſpartam ego utcumque adornandam ſuſcepi, & licet invitum ad ſacra hæc expoſtulari permiſi, nonnullis motus cauſis, quas hic retexere, nec Lectorem intereſt, & non niſi levioris operæ pretium eſſet. Potiſſimum mihi ſtudium fuit in redintegrando textu, ex cujus depravatione non levis obſcuritas quandoque legentibus creabatur. Id pro viribus præſtiturus, MMSS. quædam hujus Sancti Patris adivi: primumque Cæſenatenſe, in Bibliotheca Patrum S. Franciſci, quod illius Bibliothecæ inſtructor, Princeps Novellus Malateſta, circa annum 1450. tranſcribendum curavit. Dubium autem, cujus notæ fuerit exemplar illud, a quo copia hæc deſumpta fuit: certe nec melioris, nec emendatioris. Antiquiorem ætatem præſefert Romæ Vallicellanum, ab Baronio laudatum; ſed & ipſum oſcitanter ſcriptum, & plurimis in locis hiulcum. Præmittitur in eo Vita S. Petri Chryſologi ab Agnello ſcripta: & ex ejuſdem Pontificali, ope Codicis Eſtenſis, publicata ab Cl. viro D. Benedicto Bacchinio Ordinis S. Benedicti. Non autem Vallicellanum in capita diſpertitur, addita cujuſque capitis ſynopſi, ut apud Bacchinium; ſed appoſitis ad oram paginarum romanis numeris, quibus fortaſſe innuitur, novem olim ex hac vita conflatas fuiſſe Lectiones matutinales. Ægre enim cum doctiſſimo Viro conveniam, qui in ſuade *Patena Forocornelienſi* Diſſertatione, ex illis verbis, *cariſſimi*, arbitratus eſt, ſcriptionem hanc nonniſi Sermonem eſſe ab Agnello, quodam Presbitero Ravennati, in honorem Chryſologi pronunciatum: licet hoc idem ſuadere videatur ſolemnis illa abſolvendarum Concionum formula: *qui cum Patre & Filio & Spiritu Sancto vivis & regnas &c.* Aliud MS., quod occurrit in Bibliotheca Vaticana ſub numero 4952., quadringentorum circiter annorum ætatis, primum extitit Ravennæ in Monaſterio S. Mariæ de Portu, inde in Bibliothecam Cardinalis Sirleti, & ex ea in Vaticanam commigravit: illudque plurimis in locis, in quibus de editorum fide dubitavi, per Cl. Virum D. Teoli, non ſemel, iterumque conſului. Et res pro illius comitate feliciter utique, & ſupra votum cecidiſſet, niſi Codex & ipſe depravatus, conceptam quandoque ſpem feciſſet irritam. Nec mihi illaudatum præterire licet admodum Rev. P. D. Aloyſium Mignanelli, qui ab Rev. D. Franciſco Maria Mancurti Imolenſis Eccleſiæ Canonico, & de literis, & amicis optime merito, meis precibus expoſtulatus, neſcires an majori comitate, vel diligentia, ſex Chryſologi Sermones recenſuit, qui MMSS. in Collegio Hiſpanico

nico Bononiæ adſervantur. Inter eos unius alteriuſve Sermonis interrupta dictio, & interpolata occurrit. Nam in Serm. lxxi. poſt illa verba: *& altera Maria videre ſepulchrum*, tranſit amanuenſis ad lineam 19. (juxta editionem Mitæ) Serm. lxxv. ubi habentur illa eadem verba. In Serm. autem lxxv. lin. 29. poſt illa: *ad vitam redderet ſempiternam*: revertitur idem amanuenſis ad Serm. lxxiv: & poſt verba lin. 6.: *lapſus extiterat & ruinæ*: ſubdit: *venit Maria Magdalene videre ſepulchrum: & quam deceperat arboris interdicti viſus, eamdem repararet viſio ſepulchri.*

Secundum hæc nihil non egi, ut ſi quæ in aliis Bibliothecis deliteſcerent, quorum ope fartum tectum opus dare poſſem, ac largiori imbre areolam meam irrigare, amicorum benignitate reſcirem. Sed fruſtra cecidiſſe conatus, meque hianti adhuc ore deſtitutum dolemus adhuc. Tantum editiones nonnullæ emendatiores, ſi quæ ſunt, ab me collatæ fuerunt: & cum Typographorum ſphalmatis confligens, quæ res incredibilis eſt moleſtiæ plena, improbo labore id egi, ut non parum in hac reſtituenda, & emulanda profecerim: niſi mihi plus æquo vanus adulator obblandiar. Si aliquid e proprio penu protuli, & ſi quid aliud meo arbitratu immutatum eſt, quod per quam rariſſime contigit, non tamen niſi prævia diligentia, & moroſa conſideratione factum: Lectoremque monitum volui, ne mea pro alienis obtruderem. Loca S. Scripturæ, quæ ab Auctore laudantur, quæque in editionibus corrupte adnotabantur, ſuis quibuſque locis reſtitui. In iis autem exſcribendis uſus fuiſſe videtur Chryſologus verſione illa, quæ ex græco lxx. Interpretum in Latinum verſa, quamque *Italam* vocat Auguſtinus, aliis fere innumeris præferebatur: eodem monente Auguſtino in Cap. 14., & 49. Iſaiæ: *in ipſis autem verſionibus Itala præferatur: nam eſt verborum tenacior cum perpicuitate ſententiæ:* Hujus autem & Auctor ignoratur, & tempus. Conſtat tantum, poſtquam vulgata Hyeronimiana apparere cœperit, eam vocari incæptam *Antiquam*: quo nomine audit penes D. Gregorium Præfat. in Lib. Jobi, Caſſianum, Eucherium, alioſque. Vide, quæ obſervata ſunt in Notis ad Serm. xx. Loca item quædam S. Scripturæ meliorum Interpretum fide auſus ſum explanare: ſed in iis tantum rerum articulis, quando lux eis addita, in ea etiam quæ Chryſologus ſcripſit, refundebatur. Notas inſuper addere placuit: non diffuſas quidem, & quæ faſtidium moleſtiamque Lectoribus facerent; ſed breviores, & quæ res obſervatu dignas potius innuerent, quam longis verborum involcuris, & multorum locorum exſcriptionibus involverent, & libellum in ampliorem formam adaugerent. Cum autem hæ Notulæ variis temporibus, & prout ſe offerebat occaſio, ſcriptæ fuerint; inde factum, quod nonnulla in ſuperioribus ſermonibus adnotanda, in poſterioribus, & contra, rejecta ſint. Longior potius in laudandis Auctoribus fui: ut Lectoribus eſſem veluti pro indiculo, quo duce ipſi prænotatos Scriptores adirent, & conſulerent. Ratus item de Concionatoribus aliquid promereri poſſe, ſi alia Sanctorum Patrum loca indicarem, ubi vel eadem, quæ Chryſologus, illuſtrarunt Sacræ Scripturæ verba, vel in non abſimiles corruptos, depravatoſque hominum mores inſurrexerunt. In omnibus editionibus varias reperies Sermonum inſcriptiones, ſeu mavis dicere, ut forenſi utar vocabulo, intitulationes: ac ſi in variis & Sanctorum, & B. Virginis feſtivitatibus pronunciati fuiſſent. Has utpote ſpurias, & adulterinas, & quæ per latus in impreſſionibus irrepſerunt Dominicus Mita rejecit: & eorum loco alia quædam ſubmiſit. Ego, MMSS. fidem ſequutus, utraſque cenſui eradendas.

Cæterum Sancti hujus Antiſtitis Sermones hos, primus omnium e privatæ Bibliothecæ plureis eruit Felix, & ipſe Epiſcopus Ravennas XL.; qui ſedem obtinuit ſub initium ſæculi octavi, circa annum 707., uſque a dannum 717. (Vitam dedit Agnellus in Pontificali Bacchinii). Indeque anno 1534. Typographicæ artis ope in vulgus prodiere Bononiæ; curante P. D. Agapito Vincentino Lateranenſis Ordinis Canonico. Unde apparet, quam perperam ab nonnullis editio Pariſienſis anni 1544. venditetur ut prima. Non autem juramentum præſtare vellem, omnes hos genuinos Chryſologi fœtus eſſe: nam nonnullos reperies obſcuros, intricatos eloquio, & noſtro haud dignos Auctore. Et cum præter hoc obſervaſſem, ſtylum non undique parem ſibique conſtantem eſſe; argumenta non una, ſed pluries in iiſdem feſtivitatibus repetita, in eam ſuſpicionem facillime prolapſus ſum, opus hoc fuiſſe compactum variis ſucubrationibus Sanctorum Præſulum, qui fortaſſe poſt Chryſologum in Eccleſia Ravennati docuerunt, & ab ſtudioſo quopiam Viro in hujuſmodi faſcem collectum, ut exemplo ſucceſſoribus eſſet. Non autem ea, quæ ſubleſtæ eſſe fidei ſuſpicabar, expungere auſus ſum. Indicavi tantum, religionis inde ducens privato judicio ſacros vetuſtoſque Codices imminuere, & temerarias in eos manus injicere.

Ne vero ingratiſſimis quibuſque videar accenſendus, antequam primam hujus Præfationis partem expediam illaudatum iri non patiar cl. & doctiſſimum P. D. Jacobum-Mariam Paitonum Congregationis de Somaſca: Virum juvandis natum amicis, mihique præ cæteris recolendum: quique nullam non adhibuit diligentiam, ſolertiamque, ut editio hæc nitidior, & caſtigatior prodiret.

Cenſura Sermonum.

Sermo XII. a principio uſque ad finem tribuitur S. Auguſtino, & habetur inter eloquia Miſceloquii ipſius Auguſtini, compilati primum ab Urbinati Epiſcopo Bartholomæo, inde ab Joanne Collerio impreſſi Pariſiis anno 1649. column. 1. Litera D: ibidemque citatur D. Auguſtinus Serm XIII. in Quadrag. Cum autem hujus Sanctiſſimi Doctoris obitus per decem ſupra ſeptem annos præceſſerit mortem Chryſologi, ſuſpicari quis poterit Sermonem hunc ab Collectore quodam ex D. Auguſtino mutuatum fuiſſe. At nullibi in ejus Operibus invenitur. Sermo tantum de tempore numero 172. huic in principio aſſimilatur, ſed neutiquam in decurſu: & in eo nec verbum quidem de tentationibus Chriſti.

Sermonem L. nonnulli Chryſoſtomo, alii Hieronymo adſcribunt: uni Eccleſiæ Græcæ, alteri Latinæ ampliſſimo Doctori: ac ſi inter prodigia non debuiſſet referri, duos diverſarum linguarum Scriptores eiſdem verbis eundem Sermonem pronunciare potuiſſe. Eccleſia Romana in Breviario ad Dominicam XVIII. poſt Pentecoſtem eundem legit in ſecundo Nocturno, & Chryſologo tribuit S. Thomas in Catena hujuſmodi Sermonem citat nomine *Joannis Epiſcopi*: qua loquendi formula citatum frequenter Chryſoſtomum advertitur in antiquioribus Catenis. Explicatior oratio, nec ſic inciſa, ut Chryſologi mos eſt, eum potius quam illi, aut Hieronymo, Chryſoſtomo deberi alicui poterit ſuadere. Noſtro Auctori vindicant MMSS. Cæſenæ & Urbini.

Sermo LIII. habetur in Appendice Sermonum S. Auguſtini ſub numero LXI. Tom. V. pag. 75. olim de Tempore CLXIX., ſed paſſim interpolatus, ſeu multis auctior ſententiis, quæ appoſitis utrinque anſulis includuntur. Ex eo nonnulla tranſcribit Alcuinus in Lib. de vittutib. & vitiis Cap. 6. Rectius adſcribitur Barbatiano Presbytero, de quo S. Petrus Damianus Tom. II. pag. 306. edition. Lugdun. Serm. LXV., habito in ejus natali die. Vivebat hic Ravennæ, regnante Placidia Auguſta ann. circ. 449. Surius die 31. Decemb. Petrus de Natalib. Lib. II. Cap. XXI. pag. 183 Rubeus Hiſtor. Ravenn. ann. 433 Precibus Chryſologi fortaſſe ductus, Ravennates inter ſe diſſidentes, corripuit, & ad mutuam pacem, humilemque ſuo Paſtori obedientiam hortatus eſt. Ut ut ſit, ſtyli diverſitas hunc Auctori noſtro abjudicat.

Sermo LXXIV. Frater Antonius Ghislandus in Lib. qui inſcribitur: *Opus aureum in Evangelia*: ſuper Evangelium *Sabb. S.* Paſchæ dub 17., & 23. & alibi, laudans hujuſmodi Serm. cum Divo Severiano, ſeu Severino adſcribit, ſicuti & Serm. *infra* LXXVI. id quod forte ab Divo Thoma in Comment. mutuatus eſt, ut innuere videtur Maldonatus Matthæi XXVIII. numero 9. At & ſtylus non abſimilis, & diverſarum phraſium eadem repetentium coacervatio, & doctorum Virorum conſenſus, & Manuſcriptorum, quotquot extant, auctoritas Chryſologo vindicant. Franciſcus Combefiſius in Opuſc. *Recenſiti Auctores &c.* Pariſiis 1662. pag. 135. ſuſpicabatur, an in Catena D. Thomæ, ubi Sermo hic, & ſequentes de Chriſti Reſurrectione laudantur, ſub hoc contracto nomine *Sever.* legendum ſit *Severus Malacitanus*: cujus temporibus convenit, quem Auctor perſtringit, non ſuſcitandæ veræ carnis error. At nulli Severo Malacitano tribuuntur Sermones, potuitque Chryſologus antiquiorem Origenis errorem reſpicere.

Sermo XCI. Hunc eundem Sermonem, ab exordio tamen non parum imminutum, habes inter Sermones D. Auguſtini de Sanctis, olim ſub numero XXII.; nunc vero in Appendice Tom. V. pag. 135. num. CXCIX. Nihilominus Chryſologo deberi ex ipſo ſui initio recte opinatur Mita.

Sermo CVII. licet ſtylo, & doctrina inſignis, inquit Mita, ab ſermonibus Chryſologianis longiſſime diſtat. Fabricius in Bibliotheca mediæ Latin. Tom. I Lib. III. pag 1055, & Tillemontius Tom. V pag 485. editionis Venetæ, jure quidem Chryſologo adimunt. Inſcribitur in Codice MS *in Divum Petrum Epiſcopum* Titulus autem *Divi* recentiorem ætatem redolet. Præterea longe ab more noſtri Auctoris nitida hic dictio apparet; quam nec circumloquutiones infarciunt, nec inſuetæ expreſſiones extollunt. Fateri autem oportet de Petro alicujus loci Epiſcopo in eo loqui: nec inſuetum erat Antiquis, inter Auctorum opera ea recenſere, quæ vel ipſis inſcribebantur, vel in eorum honorem ceſſerant. Unde do libentiſſime manus opinantibus Sermonem hunc in laudem Petri noſtri Chryſologi, Ravennæ pronunciatum fuiſſe.

Sermo CXXVII. Franciſcus Garcia de Valle in Evangelico Concionatore Lib. I., Diſc. XXV., numero 38. nervis omnibus contendit, Sermonem hunc deberi Joanni Chryſoſtomo homil. XVI. ex variis in Matth. locis. Et revera inter Chryſoſtomianos occurrit in editione Pariſienſi per Sebaſtianum Nivellum ſub Ciconiis anno 1581., Tom. II. pag. 1074., ſed addito ſigno in ora libri, ut eum inter ſpuria amandandum ipſe editor Lectores admoneat. Lapis autem, vel ſtipes ſit oportet, qui ab eo Chryſoſtomi gravitatem abeſſe non ſentiat, & contra puram putamque ſapere Chryſologi dictionem.

Sermo CXXIX. *Sermo hic*, inquit Latinius, *nil habet Chryſologi*, cui adſtipulatur Mita, animadvertens verbum *Cariſſimi*, nunquam inveniri apud Chryſologum: cui aliud familiare eſt, nempe *Fratres*. Suppoſititium etiam putat Tillemontius Tom. V., pag. 866.: quod præ cæteris ſtyli puritas, faciliſque verborum ductus ſuadent.

Sermo CXXXV. De hujuſmodi Sermone, ejuſdem commatis cum ſuperiori, hæc etiam habent Tillemontius, & Latinius. Ruinartius Acta Martyr. pag. 188. eum uti noſtri Auctoris genuinum fœtum amplectitur, eumque vocat *egregium Sermonem*.

Ser-

Sermo CXXXVI. lacinia eſt alicujus Sermonis, Auctoris ab Chryſologo diverſi: cui neſcio quis Epiſcopus Adelphus intererat.

Sermo CXXXVIII. S. Germani Antiſiodorenſis fœtum opinatur Mita. Sanctus hic Præſul dum Ravennæ apud Chryſologum hoſpitaretur, hæc pauca de pace diſſeruiſſe, non vero eſt abſimile. Sub initium *Patrem* & *Magiſtrum* vocat Chryſologum, propter ipſius in ea urbe pontificiam dignitatem, exuberantemque doctrinam; ſe vero *peregrinum* & *agreſtem* dicit, veluti ex locis Barbarorum profectum. Quamvis vero hæc ariolandi modo proferantur, in tuto eſt Sermonem non eſſe Chryſologi. De Sancto Germano alibi.

Sermo CXLIII. Nonnulla in eo habentur, quæ occurrunt in Sermone de Annunciatione penes Hieronymum Tom. ultimo pag. 101. edition. Pariſienſis apud Nivellum anno 1579. ad Paulam, & Euſtochium: eaque præcipue, quæ laudantur ab D. Thoma in Catena, Tom. v. ejus Operum, pag. 14., recent. editionis Venetæ. Obſervat autem Poſſevinus in *Apparat.* Tom. II. pag. 44., & ex eo Nicolai in *notulis* ad prædictam Catenam, Sermonem hujuſmodi inter Hieronymi ſpuria ablegandum: & Græco potius, quam Latino homini adſcribendum; cum in eo græcum auctorem latine loquentem videre liceat. Sophronii autem eſſe D. Hieronymi amici: illius nempe, qui ejuſdem Catalogum de Scriptoribus græcum reddidit, pro compertiſſimo, ut loqui amant, credunt non pauci haud inferioris ſubſellii Scriptores.

Sermo CXLIX. Divo Severiano Gabulorum Epiſcopo dubio procul adſcribendus: ſub cujus nomine occurrit inter opera Sancti Joannis Chryſoſtomi Tom. III., pag. 410. recent. editionis Pariſienſis, curante Domino de Montfaucon, qui hæc eadem præfatur. „ Severianus „ Gabulorum Epiſcopus, qui Conſtantinopoli tunc degebat, & ſimulatis officiis Sancti Præ„ ſulis amicitiam ſibi conciliaverat, ac frequenter ad Populum conciones habebat, abſen„ tis, ac in Aſiam profecti Chryſoſtomi, occaſione captata, Populum ſibi devincire, ejuſque „ ut putatur ſtudia ab Chryſoſtomo avertere ſatagebat. Qua de re monitus ab Serapione Chryſo„ ſtomus, cum ex Aſia rediit, ut vidit Populum ſibi gratulantem, lætitiaque plenum, rem non „ multum curaſſe videtur. Sed cum inde Severianus in Serapionem indignatus, impietate plena „ verba protuliſſet, tumultuante Populo, & in iram concitato, Conſtantinopoli pulſus eſt. „ Deinde curante Eudoxia Auguſta, ipſoque Imperatore revocatus, & ab Chryſoſtomo ægre li„ cet admiſſus eſt. Sed quia indignatus Populus, nonniſi Paſtoris ſui monitis, conceptam in Se„ verianum iram ſedare poterat, hac Oratiuncula (extat ibi pag. 412.) Chryſoſtomus exaſperatos „ animos mitigavit, & ad Severianum admittendum deduxit. „ Hæc doctiſſimus editor in Monitis ad præfatam Homiliam. In ſequenti vero die, Severianus ipſe ad Populum habuit oratiunculam, ubi de conciliata pace gratulatur; quam ille pacem partam *communi Patre curante*, ſummis laudibus commendat. Hujuſmodi autem Oratiuncula Severiani, inter Sermones Chryſologi irrepſit, & centeſimum quadrageſimum nonum in Ordine confecit. Formulam autem illam: *communis Pater*, præſentem Chryſoſtomum ſignificare nullus dubito: uti obſervatur in aliis homiliis, & præſertim in illa, quam Presbiter quidam Antiochenus habuit coram Flaviano illius Civitatis Antiſtite, inter Opera ſpuria Chryſoſtomi Tom. VI. pag. 555. laudatæ nuper editionis. Quod autem Baronius ab Martyrologio Romano Severianum hunc expunxerit, tanquam acerrimum Chryſoſtomi hoſtem, falſo aſſeritur: dicamque hanc ei ab Roſvveido immerito inuſtam Clar. Georgius in Notis ad Martyrologium Adonis exterſit Tom. I pag. 63. In nonnullis editionibus Sermoni huic præfigitur Titulus: *quem quidam Severiani putant, ſed falſo:* illud tamen *non temere factum*, notat Latinius, *nam nil*, inquit, *habet Chryſologi.*

Sermo CLII. latine legitur inter alias Patrum Homilias ab Alcuino collectas: nec deſunt, qui eum Sermonibus D. Severiani adnectendum eſſe opinantur. Iraſcitur autem Mita in Notis; & invidentiam, ut ait, illorum, qui Sermonem hunc Chryſologo auferre conati ſunt, comparat ipſius Herodis in vitam Innocentium invidentiæ, averſoque in eos animo: ſubditque nunquam aptius Chryſologi cognomen conveniſſe, niſi hujuſmodi Sermonis cauſa. „ Siquidem in „ hoc vere aureum eloquentiæ flumen effudit, & ſummam profeſſus eſt eruditionem. Stylo & „ doctrina ab eminentioribus ejus homiliis haud diſcrepat, nec aliquis prudens hanc eſſe Divi „ Severiani compoſitionem dixerit: cum tota phraſi, & doctrina ab ejus Sermone, hic in ordi„ ne CXLIX. relato, diſcrepet. Fuit inſuper Severianus natione græcus, græceque ſcripſit. At præ„ dictus Sermo tota origine latinus, nulla ex parte græciſmum redolet: neque ab exemplari græ„ co in latinum idioma traductum, quiſpiam linguarum peritus uſque modo judicavit. „ Hęc Mita, plurimis aliis in hujuſmodi Sermonis laudes abundantius excurrens. Revera cum Chryſologiana phraſi ita convenit, ut ovum ovo ſimilius eſſe non dixeris.

Denique huic editioni Appendicem addidi, paucos quoſdam in ea referens Chryſologi Sermones, qui huc uſque alieno nomine circumferebantur. Primas tenent Sermones quinque de Oratione Dominicali, quos ab Dacherio Spicileg. Tom. VII. pag. 120 mutuatus ſum. Hos olim ex fide Codicis Corbejani retulerat ad Petrum Damiani, poſtea admonente Petro de Marces, comperit, eſſe Chryſologi. Sermones LXXIII. & XCVII in Appendice Divi Auguſtini Tom. V. pag. 92., & 120. de quibus jure merito Lovanienſes dubitarunt, ab doctiſſimis nuperis editoribus Monachis S. Mauri, Auctori noſtro adjudicantur. Tantorum Virorum teſtimonio ſuccenturiatus & id ego præſtiti.

Sunt, qui nonnullorum Codicum fide freti, Sermonem quoque CXX. ipſius Appendicis genuinum

num Chryſologi fœtum aſſerunt. At hoc aſſerere non patitur ſtylus Sermonis tumens propemodum, nec ita, ut noſtri Auctoris mos eſt, brevior & inciſus, quique Petavio Lib. de Incarnatione XIV., nimis conturnatus videbatur. P. Labbè Biblioth. pag. 783. alium ſub ſuo nomine laudat *de B. Virginis nativitate*: ſed, ut alias obſervatum eſt, Sermonum intitulationes corruptę ſunt: nec temporibus Chryſologi hujuſmodi Feſtum adhuc celebratum ſcimus. Aerem verberant, & in nubibus fabricant, qui Sermones LXVII., LXVIII., LXX., LXXI. in ordinem redigunt, & Petro Damiano ſcribunt: nam cum proſtent in prima collectione S. Felicis Epiſcopi Ravennatis, quod ſub initium ſęculi VIII. eveniſſe ſcimus, & longe poſterior vixerit Damianus; jam patet quam inanibus fulcris eorum opinio innitatur. Dictio etiam nitidior, & facilior Serm. CXXIX de S. Cypriano, & CXXI. de S. Laurentio alicui fucum fecere, & ſuſpicandi anſam prębuerunt.

VITA
S. PETRI CHRYSOLOGI

Ex Libro Pontificali Agnelli, qui & Andreas, edito ab Cl. Bacchinio Tom. 1. pag. 321.

Additis nunc Variis Lectionibus MS. Vallicellani.

PEtrus XXI. pulcher aſpectu, delectabilis forma; ante eum nullus (1) Pontifex ſapientia ſimilis illi, & poſt eum non ſurrexit. Multorum librorum, & voluminum conditor, & velut irriguus fons ita in eum divina ſapientia quotidie emanabat; unde pro ſuis eum eloquiis Chryſologum vocavit (2) ideſt aureus (3) ſermocinator. Natus eſt Cornelienſe Territorio: nutritus & doctus (4) a Cornelio illius Sedis Antiſtite, & pro ſui Nutritoris amore Petrus iſte Beatus, (5) qui dudum Imolas prædictum vocabat Territorium, ab illo jam tempore *Cornelienſe* nominavit. Sed ajunt alii ideo Cornelienſe, quod Cornelii forum fuiſſet. Iſte primi Leonis Sanctiſſimi Papæ Ravennatis Eccleſiæ Cathedram regebat. In ipſis diebus ſæviſſimus Eutyches Presbyter maligno ſpiritu inſtigatur & circa Sanctam & individuam fidem Catholicam ſuis peſſimis cogitationibus malignam cœpit hæreſim excitare. Quem Sanctiſſimus Leo per ſuam Epiſtolam in conſpectum Sanctorum multorum Dei Epiſcoporum (6) admonivit. (7) Nunquam potuit ejus ſuperſtitioſam credulitatem ad bonum revocare propoſitum. Sanctus igitur Leo ad Beatum Petrum (8) hujus Ravennatis Urbis Pontificem, res notas celeriter fecit; qui ſcribens Epiſtolam ad ipſum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonenſi Synodo (9) non conſenſit; demerſus eſt. Sed ipſe Ss. Leo multas vices per ſua Epigrammata in Conſtantinopolitanam Urbem miſit non ſolum ad Gallani Placidiam, verum etiam ad Valentinianum & Honorium (10) & ad cœteros alios fidei robuſtos, ſimulque ad Divum (11) Gratianum & Eudoxiam (12) ſequeſtratim contra prædictum Eutychen Presbyterum diverſas, ut diximus, Epiſtolas & tanto tempore (13) prolata fuit, uſque ad tempora Martiani Imperatoris. Igitur, ut diximus, cum multa altercatio de Sancta intemerata Fide Catholica facta fuiſſet multis diebus, contigit, ut cum Epiſcoporum conſilio fuiſſet allatus prædictus hæreticus coram omnibus Sacerdotibus, Theodorus Epiſcopus cum eo certare cœpit: oſtendens ſingula volumina de Sanctis Scripturis, & diverſa teſtimonia, quod Sancta & Indiviſa ſit Trinitas & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unus eſſet Deus coæqualis (14) ex duabus manens naturis, Dei & Hominis. Non conſenſit. Tunc auctoritate Apoſtolica demonſtrata non reſipuit. Oſtenſaque eſt B. Petri Chriſologi Epiſtola in qua ex parte continebatur ita: *Humanæ leges intra XXX. annos* (15) *inter nos omnes litigioſas interimunt quæſtiones, & tu circa quingentos annos cur tanto præſumis in Chriſto conviciare ſermone? vere oportet te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta cuſtodire, & non aliter extimes niſi quod B. Petrus Apoſtolus vivus ſit, & Apoſtolatus Cathedræ Romanæ ſedis in carne teneat principatum*: Poſt hæc autem ipſe Eutyches ſæviſſimus in ipſo cecidit (16) Concilio. Sacerdotum vero cætus poſt ſolutum Concilium una cum plebe omnium Chriſtianorum Deo immenſas gratias agentes, (17) & maximas laudes Imperatoris Catholicam, & certam fidem obſervantis, valedicentes abierunt.

CAPUT II. (18)

Petri Chryſologi Ordinatio Cœlitus imperata.

IGitur chariſſimi quod reſiduum eſt de Chyſologi vita in medium proferamus, & inquiramus quomodo, aut qualiter in tali orthodoxa ſede non ex propriis ovibus, ſed ab ſubjecta Cornelienſe Eccleſia Ravennenſes (19) Cives Pontificem ordinaverunt. Tempore namque illo poſtquam defunctus eſt Beatiſſimus (20) ante nominatus Præſul Joannes, convenerunt univerſus cœtus populi una cum Sacerdotibus, ſicut mos eſt in Eccleſiæ ritu, & elegerunt ſibi Paſtorem, (21) cumque eo properantes Romam venerunt ad Sanctum Papam Apoſtolicæ Sedis, ut eorum ordinaret Electum, ne talis Eccleſia viduata eſſet Pontifice tantis diebus. Die vero craſtina erant omnes parati, ut (22) eum quem elegerant (23) Sanctis apoſtolicis præſentarent

---

(1) *MS. Vallicellanum:* ex Pontificibus. (2) Vocavere. (3) Aureum ſermocinatorem. (4) Edoctus. (5) Quod dudum Imolas prædictum vocabatur Territorium. (6) admonuit. (7) Et numquam potuit. (8) hujus &c. *Deſunt in MS.* (9) Non conſentiens. (10) Imperatores. (11) *Reponendum*: Martianum. (12) Sequeſtratim autem. (13) protelatum fuit. (14) *Hæc de Chriſto Domino apte intelligenda.* (15) Inter nos: *deſunt in noſtro Codice.* (16) Conſilio. (17) Et maximas laudes inferentes Catholicam, & rectam fidem obſervantibus &c. (18) *In noſtro Codice notatur in margine* II. (19) Ravennates. (20) Ante nominatus: *deſideratur in Codice.* (21) Cumque omnes cum eo properantes, Romam veniſſent. (22) Ut eum Virum. (23) Sanctis. *Deeſt.*

rent adſpectibus. Igitur nocte eadem apparuit (1) ad Sanctum Sixtum Urbis Romæ Epiſcopum per viſionem B. Apoſtolus Chriſti claviger Petrus, una cum Apollinare Diſcipulo ſuo, & inter ambo ſtans B. Petrus Chryſologus: & parum B. Petrus Apoſtolus pedem figens dixit ad S. Papam Sixtum: vide hunc virum, quem elegimus Nos, (2) qui ſtat in medium noſtrorum, ipſum conſecra non alium. Idcirco expergefactus Papa, juſſit valde introduci diluculo Plebem univerſam, & Virum, qui ordinandus erat. Intuitus eſt eum diutiſſime S. Papa & ait: Ite, tollite eum de medio: hunc non agnoſco. Niſi adduxeritis mihi, qui oſtenſus eſt, alium non ordinabo. At illi cœperunt inquirere inter ſe mutuo, quæ eſſet hujuſmodi res, ejectiſque omnibus foras contriſtati ſunt. Alia vero die juſſit (3), ut Populus cum omnibus (4) Electis maximis, & mediocribus, & puſillis ante ſe introducti fuiſſent, & cum non vidiſſet formam Viri, quæ illi oſtenſa fuerat, ait: requirite ex vobis, forſitan non omnes veniſtis, & (5) complures eſtis. At illi dixerunt: non ex (6) nobis quempiam invenies Domine Papa. (7) Ite & egredimini foras: nondum electum video. Tertia (8) die denique iterum apparuit (9) ad eundem Papam, nec vigilans pleniter, nec pleniter dormiens Apoſtolorum Princeps cum Diſcipulo ſuo ſicut & prius (10) & Sanctiſſimus Petrus Chryſologus inter ſe tenentes dicentes illi: diximus jam Tibi ne ſuper alium manus imponas niſi ſuper hunc Virum: quia in illis temporibus Ravennæ Eccleſia, ut pinguedo olei lucernæ illuminans (11), ſi ab igne fuerit applicata, ita illius pingueſcet, & illuminabitur doctrina. Altera die introducuntur omnes, & non invenitur. Tunc Sanctus Papa (12) Sedis Romanæ dixit ad Cornelienſem Epiſcopum, qui illo tempore cum Ravennienſibus Civibus Romam jerat: introduc omnes Sacerdotes, & Clericos tuos, forte, ibi inveniam Virum, qui mihi oſtenſus eſt. Cui ille cum ſupplicatione reſpondit dicens: non habeo talem Virum, niſi unum diaconum, qui præeſt omnibus rebus meis: ſuper cujus manus ego ſervus tuus incumbo. Si jubes, ut in medium veniat, deferatur. Cui Beatiſſimus Papa: veniat, non ſolum ille, ſed & cœteri omnes: ſi videro quem cupio gratanter ſuſcipio. At ubi ingreſſi ſunt omnes, ſtatim ut vidit S. Papa virum, (13) quem ſibi per viſionem oſtenſum fuerat, conſpexit eum ut gemmam fulgentem, & hinc atque illinc per ſpiritum cognoſcens vultum B. Apoſtoli Petri, & Apollinaris Pontificis, Chyſologi (14) Petri dextram ſiniſtramque tenentes; & ut hæc omnia Sanctus Papa conſpexit, ſtatim de ſede ſurgens, & obviam iili quaſi medium atrium ivit; & libenti animo alterutrum ſe ſalutaverunt, uſque ad genua. At ubi ſubtrahere ſe Petrus Chryſologus Papæ voluit, Beatiſſimus Papa non (15) ſinivit. Statim cœpit fremitum dare Populus inter ſe & maximum clamorem ad Cœlum. Alii dicebant quia Neophitum non recipimus, non ex noſtro fuit ovile, ſed ſubito invadit Cathedram Epiſcopalem, quaſi latro. Tollite, tollite eum de medio: non recipimus, quia de ſubjecta Eccleſia non licet in majorem transferre. Alii contra (16) ajebant: juſtus eſt hic Homo, non recte dicitis: ſuſcipiamus eum, ut bene ſit noſtræ Civitati; quia prudentiſſimus eſt, & caſtiſſimus, & Doctor bonus, omnique gloria dignus: ex noſtra cognatione eſt, nihil in eum mali ſentimus, timore Domini plenus: ſine cauſa eum perdere vultis. Sanctus vero Xiſtus (17) III. in tali altercatione Populum huc illucque diviſum conſpicieus, palam omnibus retulit viſum, ut ſupra diximus (18) quomodo per admonitionem apoſtolicam eum conſecrare debuiſſet. Et ſi iſtum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Eccleſia Catholica (19) alienati vos omnes. Tunc illi, quaſi una voce, cœperunt clamare: ordinetur, ordinetur. Conſcripſerunt celeriter decretum: & per impoſitionem manus recepit Spiritum Sanctum, ordinatuſque eſt in Pontificem cum gloria, & (20) Ravennam ſedem reverſus eſt. Ex illo jam die cœperunt omnes (21) venerari tanquam Angelum Dei.

CAPUT III. (22)

Ædes Petro curante conſtructæ. Ejuſdem cum Projecto Cornelienſe Synchronologia. S. Barbatiani funus.

ÆDificavit hic Beatiſſimus Fontem in Civitate juxta Eccleſiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antiſtes fundavit. Qui Fons miræ magnitudinis duplicibus muris, & altis mœnibus ſtructus (23) arithmeticæ artis. Iterumque Domum (24) infra Epiſcopium (25) Ravennæ ſedis, quæ dicitur Tricolis, eo quod tria cola contineat: quæ (26) ædificia nimis ingenioſa inferius ſtructa eſt. Fecitque non longe ab eadem domo Monaſterium S. Andreæ Apoſtoli, (27) ſuaque effigies ſupra valvas ejuſdem Monaſterii eſt inferius teſſellis depicta: totas vero Parietes (28) proconniſſis marmoribus decoravit & in ingreſſu januæ extrinſecus ſuper liminare verſus metricos (29) continentes ita:

Aut

---

(1) S. Sixto urbis Romæ Epiſcopo. (2) Qui ſtat in medium noſtrorum. *Deſunt*. (3) Papa ut. (4) Clericis. (5) Utrum plures eſtis? (6) Novis. (7) At ille dixit. (8) Nocte. (9) Eidem Papæ nec vigilanti pleniter, nec pleniter dormienti. (10) Sanctiſſimum Petrum Chryſologum inter ſe tenentes. (11) Cum igni, (12) Sedis romanæ. *Deficit in MS.* (13) Qui ſibi per viſionem oſtenſus fuerat. (14) Petri. *Deeſt.* (15) Sivit. (16) Dicebant coram. (17) III. *Deeſt in noſtro Codice.* (18) Quoniam. (19) Romana alienate vos. (20) Ravennatem. (21) Eum. (22) *In Codice ſignatur in margine* V. (23) Architectonicæ. (24) Domus in Archiepiſcopatu Ravennæ. (25) Ravennatis. (26) *Bachinius legendum putat* Ædes: *at MS. habet* ædificia. (27) Suamque effigiem --- depictam. (28 percommiſſis. (29) Fecit contineri ita.

Aut lux hic nata eſt, aut capta hic libera regnat;
Lux eſt ante venit Cœli decus unde modernum.
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Incluſumque jubar ſecluſo fulget Olympo.
Marmora cum radiis vernantia cerne ſerenis,
Cunctaque (1) ſereno percuſſa in murice ſaxa
Auctoris pretio ſplendeſcunt munera Petri.
Huic honor huic meritum tribuit ſic (2) comere parvæ;
Ut valeant ſpatium amplum ſuperare coactis.
Nil modicum Chriſto eſt. Arctas bene poſſidet ædes,
Cujus in humano (3) conſiſtunt pectore templa.
Fundamen Petrus, Petrus (4) fundator & (5) Aula.
Quod Domus hoc Dominus quod factum Factor, & idem
Moribus atque opere. Chriſtus poſſeſſor habetur
Qui duo conſocians mediator (6) reddit & unum.
Huc veniens fundat parituros gaudia fletus
Contritam ſolidans percuſſo in pectore mentem.
Ne jaceat, ſe ſternat humi, morboſque latentes
Ante pedes Medici cura properante recludat;
Sæpe metus mortis, vitæ ſit cauſa beatæ.

Multa condidit volumina, & valde ſapientiſſimus fuit. Iſte una cum Projecto a B. Cornelio Imolenſis Eccleſiæ una hora in Diaconos ambo conſecrati ſunt. Poſt vero divina providentia, ambo ſolium Epiſcopale tenuerunt. Petrus (7) Ravennæ Eccleſiæ, Projectus ſervatus eſt Imolenſi. Poſtquam hic Pontifex ordinatus eſt, poſtmodum ab ipſo iſte alter Epiſcopus Eccleſiæ Cornelienſis conſecratus eſt, (8) temporibus Gallæ Placidiæ Auguſtæ, ſicut ſcriptum (9) reperimus. Corpus B. Barbatiani idem Petrus Chryſologus cum prædicta Auguſta aromatibus condiderunt, & cum magno honore ſepelierunt, non longe (10) ad Poſterulam Ovilionis, conſecravitque Eccleſiam S. Joannis Baptiſtæ, quam (11) Baudarius ædificavit.

CAPUT IV. (12)

Petrus mortem ſuam prævidet, prædicitque: Forum Cornelii pergit, ibique decedit. Locus Sepulchri.

COgnovit autem poſt hæc Beatiſſimus Petrus per Spiritum finem vitæ ſuæ. Ivit ad Cornelienſem Eccleſiam, & ingreſſus infra Baſilicam B. Caſſiani obtulit munera: ideſt craterem aureum unum, & pateram argenteam alteram, & diademata aurea magna pretioſiſſimis gemmis ornata. Hæc omnia ad S. Caſſiani corpus imbuit, (13) poſitaque ſuper aram illius Eccleſiæ, & ſtans ſuper crepidinem juxta Altare expanſis manibus, benedixit cunctam plebem, Sacerdotes, ac Populum, & oravit dicens: Tu dediſti Deus animam in corpore iſto: tu iterum miſericors ſuſcipe eam, quia tua ſum creatura. Non (14) occurrat (15) mihi iniquiſſimus Diabolus, ſed Angelus (16) tuus ſanctus (17) ſuſcipiat eam, & collocare jubeas in ſinibus Patriarcharum, ubi lux permanet, & gaudium immenſum eſt. Et nunc, Domine, te confiteor labiis (18) corde. Tu qui cuncta patraſti ex nihilo, qui ſolus noſti priſca & præſentia, & futura, da Populo huic cor docibile, ut timeant Te, & agnoſcant, quia es Deus in Cœlo ſurſum, & in terra deorſum, qui per ſanctum Filium tuum totius generis humani ſalutem recuperaſti, in quem credimus Deum, & Dominum Angelorum, qui es benedictus in ſæcula ſæculorum. Mitte illis, Domine, verum Paſtorem, qui tuas congreget oves non diſperdendo, ſed ad caulas Eccleſiæ revocando. Non (19) ſopiat ut mercenarius, non ſit (20) alienæ ovis cuſtos, ſed verus Paſtor, qui oves cum agnis (21) commiſſas immaculatas tuo adſpectui repræſentet; ne ille ferox immaniſſimus Lupus, qui prædam rapere quærit a Te, (22) Paſtoris corda excita, rapida voluptas depellatur, vellera fidelium ovium non diripiat, ne Sancta Eccleſia vocis balatibus gemat. (23) Tu bonum Paſtorem tribue huic Populo (24), mitte Paſtorem, non percuſſorem, ſed nutritorem: non ut allidat, ſed defendat: non ſpernentem, ſed revocantem: non raptorem, ſed largitorem. Non ut..... (25) ſed compeſcat, non cupidum, ſed tributorem: non elatum, ſed humilem, non ſævum, ſed blandum: Cuſtodi eos: Populus tuus eſt, & opus manuum tuarum qui es benedictus in ſæcula. Ad lugentem Populum ait: Filii cariſſimi audite me. Ego vado, & ingredior viam univerſæ carnis, ubi conſtituta eſt domus omnis viventis. Nunc Filii confortamini, & eſtote viri prudentes. Dabit vobis Dominus Deus Paſtorem, & Rectorem ſicut ſcriptum eſt: *non repellet Dominus plebem ſuam in finem, & hæreditatem ſuam non derelinquet.* Ille docebit Vos. Ille vos per amœna paſcua ducet, ille

(1) Sydereo. (2) Condere. (3) Conſiſtit templum. (4) Fundavit. (5) Aulam. (6) Reddidit. (7) Ravennatem Eccleſiam, Projectus ſortitus eſt Imolenſem. (8) Temporibus. (9) Eſt. (10) Puſterula. (11) Baduarius. (12) *In margine Codicis ſignatur* VI. (13) Poſuitque. (14) occurret. (15) Ei. (16) Tuus *deeſt*. (17) Suſcipiet. (18) Et corde. (19) Surripiat. (20) Alienus. (21) Commiſſis. (22) Paſtore corda excitata, rapida voluptate depellat. (23) Tu bonus Paſtor Paſtorem tribue. (24) Mitem. (25) Laceret.

ſui verbi pabulo vos reficiet : ipſum audite, non conturbemini. Et vos viſcera mea, non contra eum in tumorem cordis elevetis, non cum tumultu, & jurgio Paſtorem eligatis. Non Patrem hujus Patriæ (1) pro pecunia hanc obtineat ſedem, ſed (2) hoc diligite quem Dominus elegerit. Eſtote perfecti Filii: ab omni hæreſi ſervate vos. Cavete ab Ariano dogmate. Sanctam, incontaminatam (3) Catholicam Fidem tenete. Corpora veſtra ſervate ſine pollutione, quia Templa Dei animata ſunt. Hæc cuſtodite, & agite: ut mereatis vos cum veſtro Paſtore (4) in univerſorum placitorum cœleſti Domino viam parare. Præcepta ejus ſatis cuſtodite: obedite ei, ut ille pro vobis oret : quia Omnipotens Deus non vult hilarem, ſed cor contritum ſuſcipit, & humiliatum ſpiritum. Sit benedictio Domini Dei omnipotentis ſuper vos, & ſuper Filios veſtros in generatione, & progenie, nunc & ſemper in ſæcula ſæculorum. Cumque omnes reſpondiſſent Amen, converſus ad aram B. Caſſiani ait: deprecor Te, Beate Caſſiane, intercede pro me. Tuæ Domui quaſi vernaculus fui a Cornelio (5) iſtius ſedis in Eccleſiæ gremio nutritus : iterum ad Te reverſus animam nunc Deo Omnipotenti trado, corpus autem meum Tibi commendo. Hæc & his ſimilia cum diceret, quaſi qui eructans, ovans, & exultans, flentibus cunctis qui aderant, reddidit Spiritum III. Non. Decembris. Cœmentarii vero poſt Sedem ipſius Eccleſiæ paraverunt celeriter ſepulchrum in loco, ubi ipſe præcepit: & ibidem ſanctum corpus receptum eſt, & permanet uſque in hunc diem. (6) Sedit autem Annos ..... Menſes ....., Dies .....

OBSERVATIONES

D. Benedicti Bacchinii Abbatis &c. ad Vitam S. Petri Chryſologi ex Agnelli Pontificali Tom. I. pag. 335.

Petri ætas expenſa. Narratio de ejuſdem electione divino impulſu facta contra Dupinium aſſeritur. Agnellus Ravennatem Eccleſiam Romanæ ſubditam agnoſcit. Petri Epiſtola ad Eutychetem. An aliam ſcripſerit. An ſcripſerit poſtremas illius periodos. Ædes Tricoli an ab Chryſologo excitata. Petriana Eccleſia. Sacellum S. Andreæ an ab Chryſologo conſtructum ſit, Munera Cornelienſi Eccleſiæ tributa.

I. Divi Petri Chryſologi ætatem in poſtrema Diſſertatione indicavimus, quantum quidem ſufficere poterat ad tollendam temporum confuſionem; nunc expreſſe, quantum licuerit, de ea decernendum eſt. Et pro Epiſcopatus ejuſdem initiis, in ea ſententia perſevero, ut vel anno 440: qui Sixti III. Summi Pontificis poſtremus fuit, vel præcedenti 439. ordinatum credam. Annus ejuſdem emortualis, nec ante annum 448. collocari, nec poſt 451. deferri poteſt. Poſterioris aſſerti veritas ex eo patet, quod Æmiliæ civitatibus clades, & direptio, Attila late furente, anno 452. eſt illata: eoque Ravennam properante, Joannes ſedebat Epiſcopus: nec fortaſſis is ejus Sedis annus prior erat, ſed præcedenti anno 451. cœperat. Prior autem aſſertio ex Actis S. Germani Antiſiodorenſis a Conſtantio fideliter, & accurate deſcriptis evincitur, cum ex iiſdem certa demonſtratione elicuerit Eminentiſs. Card. Noriſius, Germanum Ravennæ obiiſſe, anno eodem 448. die 31. Julii : Hiſt. Pelag. Lib. 2. cap. 12. Conſtat autem Petrum Chryſologum ejuſdem Sancti funus curaſſe. Idem Eminentiſs., & Eruditiſs. Cardinalis de Petri Chryſologi emortuali anno hæc habet: *Eo anno (450.) vel ſuperiori forte deceſſiſſe 2. Decembris, qua die ejus memoria recolitur, patet ex Epiſtola Leonis 35. ad Leonem Ravennatem, data die 24. Octobris Marciano Coſ. hoc eſt anno 451. nam anno 448. idem Chryſologus literas ad Eutychetem male jam ob hæreſim audientem dedit; Eutyches vero in Italia eo ipſo anno ad Kal. Junias inter Catholicos habebatur, ex literis Leonis ad ipſum eadem die datis : in quibus Eutychetis zelum laudat, quo contra Neſtorianos depugnabat : ea eſt Epiſtola Sexta. Hæc inſerenda putavi, ut eos corrigerem qui Petrum Chryſologum circa annum 440. obiiſſe ſcribunt, quæ fuit Hieronymi Rubei, & communis Scriptorum Ravennatum ſententia: quæ ſi vera eſſet, ſane ante annum 440. Germanus Antiſiodorenſis Ravennæ Chryſologo Præſule diem obiiſſet.* Rubeus Petri Chryſologi obitum non anno 440., ſed 450. conſignat Hiſtor. Ravenn. Lib. 2. unde immerito refellitur. Porro cum ad Kal. Junias anni 448. Eutyches in Italia bene audiret, non potuit 440. anno a Petro Epiſtola, quæ extat, conſcribi: cum enim conſcripta eſt, Eutyches in Italia male audiebat, ut ex ejuſdem Epiſtolæ tenore conſtat, quare Epiſtola Chryſologi non potuit ante annum 449. conſcribi. Epiſtola S. Leonis, quæ Leoni, ſeu Neoni dicitur ſcripta ex dictis ſupra in Diſſertatione, non probat intentum, licet cum Pagio contra Queſnellum, ad annum 451. retrahatur, ac propter conjecturam, quam in Diſſertatione exhibui, de Ravennii nomine in Inſcriptionis ejus mendo forte cubante, adjicere placuit Joanni fortaſſe ſcripta fuiſſe, qui exſcriptorum vitio in Leonem mutatus ſit. Id tamen, ſi admittatur nil argumentum juvat, cum Queſnelli argumenta cogant eandem Epiſto-

(1) Qui. (2) Hunc. (3) Catholicam *deeſt*. (4) In ovium ſanctarum placitarum. (5) In hujus Eccleſiæ gremio. (6) Sedit &c. *Deſunt in noſtro Codice: loco quorum verborum leguntur hæc.* Regnante vero Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, Filio, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Epiſtolam ad annum 458. transferre : & in primis quæſtio de redeuntibus a Barbarorum captivitate, quæ referri nequit ad extorres illos, qui ob Genſerici perſequutionem ſolum vertere coacti ſunt, quandoquidem illi non redibant a Barbaris, quod quæſtio ipſa ſupponit. Quod probat Joannem ante annum 452. ſediſſe, eſt Attilæ incurſio, quæ anno eodem evenit, cui Joannes ipſe occurrit, ut narrat noſter. His omnibus perſpectis efficitur, Petrum Chryſologum anno 450. vel 451. obiiſſe, eodemque Joannem ſuffectum, nec Neoni inter hos locum eſſe : qui ob multa præclare geſta, quæ in ejus Vita narrantur, pluribus annis ſederit oportet.

II. Ut autem ordo temporis ſervetur ab Agnello neglectus, obſervanda eſt Petri electio ad Epiſcopatum, Numinis nutu, & Sanctorum Petri, & Apollinaris apparitione peracta. Rem omnium primus ex Noſtro in lucem produxit Ferretus : inde diſerte, ut ſolet in ſua Hiſtoria narravit Rubeus, ex eo Baronius, cæterique. Verum quod fluminum aquis accidit, quæ pro ſoli unde fluunt natura, vario imbuuntur ſapore, ita quod demum non ſint quales a fonte manarunt; id narrationi huic accidiſſe facile deprehendet, qui Agnelli fontes guſtaverit, quamvis rei ſubſtantia ſervata ſit. Verum mirari ſubit hominum plures ita comparatos, ut facile nimis omnia credant, alios autem è contra ut omnia in dubium vertant. Dupinius in Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum de hacce hiſtoria, hæc ex gallico in latinum verſa habet: at nequit hiſtoriæ hujuſmodi narrationi credi; etenim illam nullus fide dignus Auctor exhibet. „ Agnellus tandem in lucem prodiens, an Dupinio Auctor fide dignus futurus ſit igno„ ro. Illud ajo, hinc agnoſci hujus hiſtoriæ traditionem prout ab Agnello narratur antiqui„ tate eximie commendari.

III. Notari merentur privilegia ab Valentiniano Ravennati Eccleſiæ tributa, ſi qua fuere, quæ quidem Joannes Petri immediatus Prædeceſſor nactus ſit, Agnello ipſo teſte, licet alias Primatus Romani impatiente, nullo modo Epiſcopos ipſos a Romani Pontificis jure exemiſſe: etenim ſi quando id exemptionis efficere valuiſſent, tum idipſum fieri debebat, cum ipſo Valentiniano imperante, qui Privilegium paulo ante tribuerat, novum Epiſcopum ordinandum eſſe, mors illius, cui privilegium tributum fuerat, efficiebat. Qui itaque narrat Populum, & Sacerdotes (quorum nomine intelligendos etiam puto Epiſcopos Provinciales) facto de certi viri electione Decreto, cum eo Romam properaſſe ad Sixtum Sanctum Apoſtolicæ Sedis Papam *ut eorum ordinaret electum* ; quique in ſubſequentibus adjicit, diſſidente, & tumultum agente Ravennatum plebe, Sixtum viſione narrata dixiſſe: *& ſi iſtum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Catholica Eccleſia alienati vos omnes*: quare cuncti una voce clamaverunt: *ordinetur* : & conſcripto celeriter decreto *per impoſitionem manus recepit*, Petrus, *Spiritum Sanctum, ordinatuſque eſt in Pontificem* : manifeſto oſtendit Valentinianum Privilegium dediſſe, ſi quod unquam dedit, potuit enim nobis ignotum dediſſe, quod nullo modo S. Sedis jura violaret; nec inde factum, ut Ravennatum Epiſcopi autonomi quodammodo eſſent. Hæc & ſimilia, quæ ſuis locis pro opportunitate obſervabimus ab Agnello narrata, efficiunt, ut ſatis mirari nequeam, quid rei fuerit, ut ipſe qui alicubi Pontificale ſuum ſcribens erga Romanæ Sedis Primatum, ſe rite recteque affectum oſtendit, alibi, & hic putido commento præfixo Schiſmaticarum partium ſectatorem ſe prodat. At ea mendaciis, & malæ cauſæ conditio eſt, ut ſuo ſe gladio perimat.

IV. Regrediendum modo ad ea, quæ Agnellus de Sancto Petro priori loco narrat, licet poſtremis ejuſdem annis evenerint, quæque pertinent ad Eutychetis Abbatis Conſtantinopolitani hæreſim. Ea vero tanta ſermonis ſtribiligine, rerumque confuſione infecit noſter, ut divinandum ſit, quid mente tenuerit. Actorum in cauſa Eutychetis hic ratio habenda eſt, ut ſuis apte temporibus reſtituantur vera, ſi quæ ex Agnelli hiſtoria elici poterunt; id etiam ei, quod numero primo diximus ad poſtremos Chryſologi annos ſpectanti, lucem affundet. Damnata itaque Neſtorii hæreſi in Epheſina Generali Synodo partium ſtudia effecere, ut qui quam maxime ab ea recedere voluere, in oppoſitam atque impiam dilaberentur. Eutyches omnium abſurdius peccavit, qui in Chriſto naturarum diſtinctionem pertinax negavit; & oppoſitum ſentientes Neſtorianiſmi accuſavit, datis Leonis Summo Pontifici literis, quibus Leo ipſe reſpondit prima Julii, anno 448. Anno eodem in Concilio Conſtantinopolitano, Novembri menſe habito ab Flaviano ejuſdem Urbis Epiſcopo, accuſante Euſebio Dorileenſe Eutyches ſæpe citatus, ac tandem comparens, aſſerenſque proterve hæreſim, damnatur. Hinc è veſtigio Leoni denuo ſcribit, ſeque per nefas damnatum lamentatur, agitque apud Imperatorem, ut Concilium Generale cogatur, qui interim, conventu Conſtantinopoli triginta Epiſcoporum habito prima Aprilis, die anni 449., rem majoribus tricis implicuit. Leo die 18. Februarii Flaviano ſcripſerat, ac Theodoſio inquirens cauſas, ob quas Eutyches damnatus fuerat, quibus ab Flaviano intellectis ejuſdem zelum pietatemque commendavit epiſtola, data die 21. Maii, anni ejuſdem. Ante hanc diem non potuit ab Chryſologo Eutycheti Epiſtola ſcribi, in qua diſertis verbis hæreſim fugillat: alias quod Summus Pontifex neſciverat, ipſe agnoviſſet. Epheſi inde coacta nova Synodo, Leo ipſe S. Sedis Legatos miſit, eoſdemque literis datis munivit: inter quas omnium laudibus, communique Eccleſiæ conſenſu, ea laudatur, quæ in editione Queſnelliana eſt num. 24. data die 13. Junii: in qua Incarnationis myſterium ea elegantia, puritate, ac claritate explicatur, ut vix in tota antiquitate monumentum illuſtrius, ad rectum Dogma firmandum invenire ſit. Synodus Epheſi cæpta eſt die 8. Auguſti, ejuſdem anni 449. quæ ob in ea per nefas geſta *prædatoria* poſtmodum dicta eſt, catholicamque Fidem in ſummum diſcrimen conjecit, Eutychete abſoluto, & Flaviano damnato : qui paulo

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

poſt ærumnis, injuriiſque affectus, dum in exilium duceretur, è vivis exceſſit. Ob hæc Leo Pontifex pluribus Epiſtolis egit apud Theodoſium, ut Concilio Generali res Catholica reſtitueretur. Extant Epiſtolæ ad Auguſtum binæ, ſub die 13., & 15. Octobris: & aliæ ad alios. Egit etiam ea de re cum Valentiniano, Placidia, Eudoxiaque, & Legatos Conſtantinopolim miſit. Nil tamen in ea re graviſſima ab Theodoſio obtinuit. At eo defuncto, ſubſtitutoque Martiano, Pulcheria ejus uxore agente, Concilium primo Conſtantinopoli ab Anatolio habitum eſt, cui interfuere Apoſtolicæ Sedis Legati: in quo lecta Leonis Epiſtola ad Flavianum, & Epiſcoporum ſubſcriptionibus firmata, Neſtorius æque, ac Eutyches damnati ſunt: deinde in Concilio, cœpto celebrari die octava ejuſdem anni, Epiſtola eadem Magni Leonis regula fuit, qua firmatum eſt Dogma de duabus in Chriſto naturis, contra Eutychetis hæreſim, illique Actionibus ſecunda, & quarta lectæ Concilium ſubſcripſit.

V. His ex Eutychianæ hæreſis hiſtoria delibatis, ad Agnelli tricas revertamur. Primo itaque ait, Eutychetem a Sanctiſſimo Leone per Epiſtolam monitum minime reſipuiſſe; ait Epiſtolam in Conventu multorum Epiſcoporum lectam. Leonis Epiſtola nulla ad Eutychetem data, in Concilio ullo lecta eſt; quinimo in nullo, ex præcedentibus Conſtantinopolitanum ſub Anatolio, lecta eſt Epiſtola celeberrima ad Flavianum, de qua in ſuperioribus. De hac igitur, ut loquatur reliquum eſt: at illi Concilio Eutyches non adfuit, nec res amplius integra erat. Subjicit paragraphum omnium implicatiſſimum. *Sanctus igitur*, inquit, *Leo ad Beatum Petrum hujus Ravennatis Urbis Pontificem res notas celeriter fecit: qui ſcribens Epiſtolam ad ipſum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonenſe Synodo non conſenſit, demerſus eſt*. Ex his, ut puto, argumentum nonnulli habere crediderunt, quo dicerent B. Chryſologi Epiſtolam in Chalcedonenſi Synodo lectam fuiſſe: quod tamen repugnat Actibus ejuſdem Concilii, in quibus nil de ea re: nec potuit fieri, ut Epiſcopi Ravennatis, pro regula Fidei epiſtola legeretur apud eos, qui primum ſentiebant ſolummodo inſiſtendum ſymbolis Conciliorum Nicæni, Conſtantinopolitani, & Epheſini: admiſſis ſecunda Cyrilli ad Neſtorium Epiſtola, & altera ejuſdem ad Joannem Antiochenum, & eo nomine laudatam S. Leonis Epiſtolam ad Flavianum recepere, quod ab dictorum ſenſu minime abluderet, explicaretque dilucide, quid de Eutychetis hæreſi ſentiendum. Dominicus Mita rem in hunc modum dirimi poſſe cenſet, in Reſponſionibus ad oppoſita Vitæ Chryſologi ab ſe conſcriptæ num. 5. 6. 7. & 8. ut S. Leo intellecta a Flaviano Eutychetis hæreſi, & cauſa, Romam vocaverit, Petrum qui Pontifice jubente, Epiſtolam illam omnium celeberrimam conſcripſerit, Pontificis ipſius nomine ad Flavianum, quæ primum in Conſtantinopolitana ſub Anatolio, deinde in Generali Chalcedonenſe Synodo credendorum regula, contra Neſtorium, æque ac Eutychetem lecta fuit. Ut autem effugiat, quod contra regeri ex ſtyli diverſitate ab aliis Petri monumentis poteſt, conjecturam ita circumſcribit, ut ſentiat Leonem, conſcriptam a Petro Epiſtolam *proprio tranſcripſiſſe ſtylo, & aliqua* ſuo marte adſcripſiſſe. Id omne ex Sermone 71. Chryſologi confirmare nititur: ubi ſe ex itinere, Ravennam quadrageſimali tempore reverſum, ac propterea feſſum admodum dicit. Conjectura ſe veritatem aſſequutum fortaſſis credidiſſet Mita, ſi noſtrum legiſſet: cum ex allato loco adſtrui videatur, Petrum ab Leone vocatum, Epiſtolam ſcripſiſſe, quæ in Chalcedonenſi Concilio Eutychetis hæreſim jugulaverit. At ex ſubſequentibus agnoſcitur, Agnellum de Epiſtola omnibus conſentientibus ſcripta, locutum; ait enim *oſtenſam B. Petri Chryſologi Epiſtolam*, cujus etiam partem exhibet, de qua ſtatim. Mitæ itaque conjectura hinc nullo modo fulciri poteſt, quæ aliunde dehiſcit ruitque. Etenim poſt Quadrageſimam anni 449. ſcripta eſt Epiſtola Leonis, de qua fit quæſtio, die videlicet 13. Junii, cum præcedens ad eundem Flavianum data fuerit etiam poſt Quadrageſimam, die videlicet 21. Maii. At quis de ea re dubitari poſſit, cum ſtylus, ac verba ipſa Leonem ſonet?

VI. Sequuntur apud Agnellum, quæ ſpectant ad alias Leonis Epiſtolas ob impetrandum Auguſtorum auxilium, quo res Catholica in pſeudo-Synodo Nicæna male habita, novo Generali Concilio reſtitueretur. Fœde labitur, niſi exſcriptorum vitio Auguſtorum, & Auguſtarum nomina ſint mutata, Honorium memorans, ac Gratianum, qui è vivis dudum ante Eutychianæ hæreſis tempora abierant. Honorii loco cogitaveram, an Honoria ſubſtitui poſſet: at cum nulla extet Leonis Epiſtola ad eandem, peſſima etiam ob ſtuprum fama laborantem, emendationem hujuſmodi ſuſtineri non poſſe cognoſco. Martiani etiam loco facili lapſu Gratianum intruſum ſuſpicabar: at illud obſtat, quod eadem periodo rem uſque ad Martianum prolatam dicit. Theodorum inſuper, quem in ſacro Concilio ait cum Eutychete certaſſe, & oſtenſis Sacræ Scripturæ voluminibus, Sanctorumque Patrum teſtimoniis Catholicam fidem de duabus Naturis ſtabiliviſſe, tota veterum Actorum Concilii a Flaviano coacti (in quo tantum Eutyches auditus eſt, Euſebio Dorileenſe, & Flaviano ipſo Hæreticum urgente) ſeries ignorat. Omnia itaque hic apud Noſtrum ab veritate abeunt.

VII. Illud è re eſſe inficiabitur nemo, quod ad Epiſtolæ, de qua in ſuperioribus ſermo fuit integritatem pertinet, quam ex Agnelli loco uberrime probatam habemus contra nonnullos, qui contendunt poſtrema verba ad Summi Pontificis, in Fidei dogmatibus ſupremam auctoritatem ſpectantia, Chryſologi non eſſe, ſed recentius addita a Romanæ ſedis ſtudioſo, eique addicto. Gerardi Voſſii hi auctoritate nituntur, qui Epiſtolam Chryſologi Græco-Latinam edidit cum aliis nonnullis, ſubjunctis Gregorii Thaumaturgi operibus impreſſis Moguntiæ anno 1604. monuitque in duplici Vaticano Codice poſtrema illa verba deeſſe. Inde Dupinius prælaudatus in Bibliotheca hæc, quæ latine exhibeo, habet: *porro litera finiri videtur ante ea verba: & quod ſequitur additum eſt ad Sanctæ Sedis auctoritatem commendandam*. At Agnello, ut adno-

adnotavimus, & ſuis locis conſtat, erga S. Sedem non bene affecto, & nihilominus verba ex Epiſtola ſeu ſenſum eorumdem referenti, nullus ſane criſis ſtudioſus refragabitur. Conſtat profecto uſque ad Agnelli tempora in Ravennatis Eccleſiæ, licet longo ſchiſmate afflictæ, Codicibus integram Chryſologi extaſſe Epiſtolam, quam poſtmodum decurtaverint, qui S. Sedis auctoritatem in rebus Fidei diffiniendis impugnavere: idque potiſſimum imputandum iis, qui græca fide in græcam linguam latinam Epiſtolam tranſtulere. Hic operæ pretium eſſe cogitavi latinam ipſam vulgatam apud Baronium alioſque, & è regione Textum ejuſdem, qualem in Codice Eſtenſi repēri, deſcribere: adjectis ſuo loco periodis Agnello relatis, ut Lector quid in hac re ſentiendum ſit dijudicet.

LATINA EPISTOLA D. PETRI CHRYSOLOGI *VULGATA.*

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS RAVENNÆ.

TRiſtis legi triſtes literas tuas, & ſcripta mœſta mœrore debito percurri: quia ſicut Nos pax Eccleſiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cœleſti, ita nos affligit, & deicit fraterna diſſenſio: præterea cum talibus oriatur ex cauſis. (1) Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones, & Chriſti generatio quæ Divina lege ſcribitur inenarrabilis poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de Naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Deum in cunabulis myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis ſit qui virginali partu de Spiritu Sancto natus eſt dolenda interrogatione diſquirunt. Cum vagitus daret Jeſus in cunis, gloriam in excelſis Deo Cœleſtis clamat exercitus, & modo quando in nomine Jeſu omne genuflectitur Cœleſtium, Terreſtrium & Infernorum, originis ejus quæſtio commovetur? Nos Frater cariſſime, una cum Apoſtolo dicimus: & ſi novimus Jeſum ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus, nec poſſumus curioſe perſcrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non diſcutere quem Judicem confitemur. Hæc breviter reſpondi literis tuis, plura reſcripturus, ſi ad me Frater, & Coepiſcopus noſter Flavianus aliqua de hac cauſa ſcripta miſiſſet: ſi enim tibi diſplicet, quod quidem ſcribis, tibi ipſi electum judicium, nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus propter abſentiam, & quod intellexerunt eorum taciturnitate neſcimus? Juſtus mediator non eſt qui ſic unam partem audit, ut nihil alteri parti reſervet. (2) In omnibus autem hortamur Te, Frater honorabilis, ut his, quæ a Beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria ſede vivit, & præſidet, præſtat quærentibus Fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & Fidei extra conſenſum Romanæ Civitatis Epiſcopi cauſas audire non poſſumus. Incolumem ſuam dilectionem Dominus tempore longiſſimo conſervare dignetur, cariſſime, & honoratiſſime Fili.

EADEM EX CODICE ESTENSI

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS.

TRiſtis legi triſtes literas, ſcripta mœſto mœrore, & luctu percurri, quia ſicut Nos pax Sacerdotum, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cœleſti, ita nos affligit, & dejicit fraterna diſſenſio, præſertim cum talibus oriatur ex cauſis. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones; & Chriſti generatio quæ divina lege ſcribitur inenarrabilis poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Jeſum in cunabulis Deum myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quid ſit qui virginali partu de Spiritu Sancto natus, eſt dolenda interrogatione diſcurrunt? Cum vagitum daret Jeſus in cunis gloria in excelſis Deo clamat Cœleſtis exercitus, & modo quando in nomine Jeſu omne genuflectitur Cœleſtium, Terreſtrium, & Infernorum originis ejus quæſtio commovetur? Nos Fratres cum Paulo dicimus: & ſi novimus Jeſum ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus, nec poſſumus curioſe replicare, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare non diſcutere quem Judicem confitemur: His omnibus reſpondi, Frater, literis tuis. Cætera deſunt.

(1) Agnelli paraphraſis. *Humanæ leges intra. XXX. annos in nos omnes litigioſas interimunt quæſtiones; & Tu circa quingentos annos cur tanto præſumis in Chriſtum conviciare ſermone?* (2) Agnelli paraphraſis. *Vere oportet Te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta cuſtodire, & non aliter æſtimes, ac ſi quod ipſe B. Petrus Apoſtolus vivus ſit, ac Apoſtolatus Cathedra Romanæ Sedis in carne teneat Principatum.*

VIII. Cum diverſiſſimis verbis iidem ſenſus explicentur in vulgatis, & apud Agnellum in his, quæ ipſi referre placuit, argumento id eſt illum ex Chryſologi Epiſtola ſenſum ſumpſiſſe non verba; quæ etiam Agnelliana ſtribiligine vitiata, nemo non videt. Quod ſpectat ad priora, ubi ex præſcriptione annorum triginta ab humana lege inducta argumentum deſumitur contra Eutychetem, accepta ea ſunt, vel ab eodem Chryſologo utrobique dicta, a Sermone 145. *Humanæ leges intra triginta annos litigioſas omnes interimunt quæſtiones, & Chriſtus circa quingentos annos nativitatis ſuæ cauſas præſtat, ortus ſui lites patitur, ſtatus ſui ſuſtinet quæſtiones? Hæretice, deſine judicare Judicem tuum, & adora in Cœlis Deum, quem Deum ..... adoravit in terris*. Licet autem poſt legem a Valentiniano latam, Arcturo, & Protogene Coſs. XV. Kal. Julii de triginta annorum præſcriptione, ſermo ille ab Chryſologo ſit recitatus, & circa Adventus Domini feſta anni 449. attente tamen legenti apparet Neſtorii hæreſim ibi præcipue impugnari illoſque, qui *græco turbine latinam nubilare niſi ſunt puritatem*: ἀνθρωποτόκον, χριστοτόκον, ut θεοτόκον *tollerent blaſphemantes*. Ex quo argumentum minime leve deſumitur, productæ poſt annum prædictum vitæ, & epiſtolæ ab Chryſologo ſcriptæ ſerius, quam putatur.

IX. Inter opera magnifico ſumptu Chryſologo curante excitata ſecundo loco recenſetur domus intra Epiſcopium Ravennatis Eccleſiæ, quam dixere *Tricoli: eo quod*, inquit Noſter, *tria cola contineret*: quia videlicet in tria inſignia membra diſtinguebatur: quæ Græci τὰ κῶλα dixere. Audiri ergo non merentur, qui ideo Ædem illam *Tricoli* dictam volunt, quod ad ſpeciem trium collium repræſentandam accederet. At Agnellum Chryſologo Petro tribuiſſe, quod Petro ejus nominis tertio tribuendum erat, evidenter agnoſcitur ex verſibus, quos Agnellus ipſe teſtatur lectos in æde *Tricoli*, a Maximiano Epiſcopo conſummata, in quibus Pontificum Ravennatum ſeries exponitur, qui *Tricoli* conſtruendo operam impenderunt, & Petrus cognomento Junior, ut diſtinguatur ab Seniori, & ab Chryſologo, fundator dicitur ejus ædis, quos juvat ex parte a ſuo in præſentem locum transferre.

Hic Petrus junior Chriſti concepta ſecutus
Ut docuit, ſacris moribus expoſuit
Hanc quoque fundavit mirandis molibus arcem
Nominis ipſe ſui hæc monumenta dedit.
Hujus poſt obitum Aurelianus geſſit honores,
Poſt hunc Antiſtes extitit Eccleſius.

Petrus itaque, qui Tricoli fundamenta jecit, is fuit, qui Aurelianum præceſſit, non Chryſologus, cui Joannes alter ſucceſſit: ac Agnellus ita Agnellum emendat, qui fortaſſis hinc errandi anſam habuit, & Petrum, cognomento Chryſologum, ponendi immediate ante Aurelianum, quamvis dimidio quaſi ſæculo ille hunc præceſſerit.

X. Primo tamen loco bene Chryſologo inter cœteras ædes tribuitur Fons Baptiſmalis, miræ magnitudinis, duplicibus, & altis muris concluſus. Cum autem Agnellus diſerte tradat Fontem hunc *juxta Eccleſiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antiſtes fundavit*, conſtructum, nec hujus operis notitiam Rubeus aliunde haurire potuerit, quam ex hoc Agnelli loco, mirum eſt Chryſologo quidem tribuiſſe Fontis ſtructuram pag. 103., at deleto ex Ravennatibus Dypticis priori Petro, Petrianam Baſilicam Petro illi tribuiſſe, qui Symmachi Pontificis tempore floruit, & Aurelianum in Ravennati ſede præceſſit. Ex hoc itaque loco aperte conſtat ante Petrum Chryſologum, alium Petrum ſediſſe: quandoquidem Fontem, qui eidem Chryſologo tribuitur, cogimur Baſilicæ Petrianæ additum agnoſcere, cui primitus Fons erat adjunctus cum exiguo ſacello S. Jacobi Agnelli ætate ſuperſtite, in quo Petri Epiſcopi corpus repertum, quod ſenioris eſſe idem Agnellus cenſuit. Altera ædes Chryſologo tributa eſt Monaſterium, ſive Sacellum S. Andreæ Apoſtoli, non longe a Domo Tricoli, in qua S. Petri effigiem, & verſus conſcriptos fuiſſe Agnellus aſſerit. Hæc autem ſubdubito Chryſologum ne, an Petro juniori ſit adſcribenda, cum videatur Domus ipſius Tricoli commodo ædificata, & verſus ipſi nec Chryſologi ſtylum, ac ejuſdem ætatem ſapere videantur, ſed recentius quid ſonent. Vox poſtrema ſecundi verſus τὸ *modernum* Caſſiodori ætatem ſapit, & fraſis ipſa ab Caſſiodori fraſi minime abludit. Rubeus loco ſupracitato ſacellum hoc elegans quidem dicit, ſed *ligneis columnis ſuffultum*. Verſus adſcripti nil tale adſtruunt, ſed breve quidem ſacellum deſcribunt ex feneſtris anguſtis diei lumine minime pervium, ſed pretioſis marmoribus murice comptis ſplendidum, excluſo externo lumine, ſuoque lucens, ut ſonant priores verſus: *aut lux nata eſt, aut capta hic libera regnat*, cum cæteris quæ ſequuntur. Poſtremi verſus expiationem peccatorum per ſecretam exomologeſim factam oſtendunt, quod merito adnotavit Rubeus. Cum vero ſcripti ſint hi verſus poſt Nectarii Patriarchæ Conſtantinopolitani tempora, evidens eſt, nil a celebri controverſoque in Hiſtoriis ejus Patriarchæ facto habere heterodoxos, quo ſublatam auricularem confeſſionem exiſtiment, quinimo praxim, & poſt Nectarium perſeveraſſe manifeſtum hinc efficitur. Effigiem etiam, quam ſuper valvas teſſellis expreſſam Agnellus Chryſologi fuiſſe credidit, exiſtimo Juniori Petro potius, ſicut & Sacellum, adtribuendam eſſe.

XI. Quæ ſequuntur de Sancto Projecto Cornelienſe perſpicua ſunt, ſicuti & illa de Eccleſia S. Joannis, quam S. Barbatianus Placidiæ carus tenuit, & Baduarius ædificaverat, ex S. Barbatiani actis lumen mutuantur. Clara etiam ſunt, quæ de obitu S. Petri Chryſologi tradit Noſter, nec quidquam habent quod legentem remorentur. Illud addendum videtur, ex muneribus, quæ Chryſologus ad Eccleſiam accedens obtulit, pateram argenteam ſumma veneratione

ſerva-

ſervari: cujus exemplum ære ſculptum tradidit Dominicus Mita ante ſuam Sermonum D. Petri editionem: ad cujus oram verſus recentioris modi ſunt ſculpti, quos adſcribendos puto: & ſunt qui ſequuntur.

Quam plebs tunc cara Crucis agnus fixit in Ara
Hoſtia fit Gentis primi pro labe Parentis.

Idem Mita veram, ut tibi ſuadet, Petri Chryſologi effigiem libro præfixit, & quam opere muſivo elaboratam extare ait Ravennæ in teſtudine Chori Metropolitanæ Eccleſiæ. Illa tamen, nonniſi poſt undecimum a Chriſto nato ſæculum, fieri potuit; ut & poſt illud tempus Templi pars illa reſtituta eſt; ſed & Pallii forma recentior eſt. De Patera prædicta expectari ab erudito Viro D. Abbate Paſtrizio doctam lucubrationem audio. Eam fortaſſis legere dabitur, antequam hæc mea in lucem edantur. At hæc ad Chryſologi vitam ſufficiant.

VITA
S. PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
EX CASTILLO.

EST in Italia, notiſſima regione Europæ, quædam è ſexdecim Provinciis ejus, non minus celebris portio, ſatis jucundiſſima, amœniſſima, & fauſta, Æmilia nuncupata quondam: nunc vero Flaminia, ſive Romandiola dicta, fertilis adeo, & feraciſſima, utpoteque a Vatreno circumalluitur amne. Effugatis ab Ilio Troadis flammeo gladio Græcorum Trojanis, avolantes hi in Italiam, oppidum in perpulchra Æmiliæ regione, Ilium etiam nomine, condidere. Non ſemel repetito ſæculo, cum Lucius Cornelius Sylla Romanus, nobilis ex Corneliorum progenie Quæſtor, poſteaque Dictator, relegato Mario majori Romano (jam VII. Conſule) totam ſubegiſſet ditioni ſuæ Aſiam, Romanis ſuis Cornelianis Æmiliam tradidit pro colonia, Ilium deſignans forum, ubi jus diceretur, liberæque agerentur novendinæ. Hinc habitatores Ilii totiuſque Æmiliæ (quæ jam exinde incœpit Imola nuncupari) (1) in ſui Lucii Cornelii obſequium, oppidum illud Forum Syllæ, communius autem Forum Cornelii, vocitarunt. Plinius autem lib. 3. hiſtor. cap. 16. poſt medium, Imolæ ſitum Forocornelienſem agrum appellat. Hæc igitur Flaminiæ Provincia, hæc Romandiolæ regio, hæc Æmiliæ, ſive Imolæ, terræ Italicæ portio, patria communis noſtri fuit præſulis Chryſologi: peculiare autem ſolum Forum Cornelii fuit, tanto fæliciſſimum, quanto Sanctiſſimi Viri natali condecoratum, (2) fauſtiſſimum. Apollinarius (3) S. Petri Apoſtoli Diſcipulus, & primus Ravennatum Antiſtes Forum-Cornelii, ſanctiſſimo exemplo, & prædicatione in Chriſti Domini roboravit fide. Verum Gentium ſpurciſſimis civitas maculata moribus, in idololatriam lapſa, denuo indiguit Caſſiani (4) Sabionæ in Germania Epiſ-

IN VITAM CHRYSOLOGI
EX CASTILLO
NOTÆ.

(1) *Imola nuncupari*. Quiſquiliarum loco habenda ſunt, quæ de ejus origine ab Trojanis fabulantur. Neque Urbs alioquin antiqua, & celebris, ſatiſque elegantia ædificiorum, aeris ſalubritate, ubertate agri, populorum frequentia commendata, & celebriorum Virorum Mater, his commentitiis futilibuſque inventis indiget, ut præ multis laudetur. Scipio Claromontanus in hiſtoria Cæſenæ Lib. v. pag. 93. *Imolam* dictam ſcribit, poſtquam Cleophis Alboini ſucceſſor Forum Cornelium ab Narſete dirutum reſtauravit. Quod ei nomen alii effluxiſſe dicunt, vel ab corrupto *Æmilia* vocabulo, vel ab arce ab Antiocho Narſetis Duce in ea ædificata.

(2) *Natali condecoratum*. Ericus vel Ercius Monachus, qui labente ſæculo IX. ſcribebat in Galliis, in vita S. Germani Epiſcopi Antiſiodorenſis, Chryſologum antiquo, & nobiliſſimo ſanguine ortum, teſtatur.

Principis Eccleſiæ meritoque, ac nomine pollens
Petrus, apoſtolica dicta ſervabat in Urbe
Forte gregem: Vir præcelſo ſplendoris aviti
Stemmate conſpicuus; multa & probitate coruſcans.

(3) *Apollinarius*. Ejuſdem vitam ex antiquo MS. erutam, retulit Surius: & ex eo Petrus in Catalogo Lib. VI. cap. 128. S. Gregorius in Reg. Lib. V. cap. 33. Beda, Uſuardus, Martyrologium Rom. & alii. Sub Veſpaſiano, annoque mortem ejus præcedenti, ſcilicet anno æræ vulgaris 78. illuſtriori martyrio, illuſtrem vitam abſolvit. Vide quæ de eo diſſeruimus in notis ad Serm. Chryſologi CXXVIII.

(4) *Caſſiani*. Cujus vitæ laciniam profert Ughellus in Epiſcopis Imolenſibus, pag. 620. recent. edit. ex Chronica antiqua, ejuſque paſſionis Acta ſyncera, ex libro περὶ στεφάνων Prudentii, habes apud Ruinartium, pag. 532. Cætera, quæ circumferuntur, ſubleſtæ ſunt fidei: nec melioris notæ, quæ Baronius ad Martyrologium, Romæ ſe inveniſſe profeſſus eſt, & in quibus Caſſianum Brixienſem tenuiſſe ſedem ſcribitur. Sed fortaſſe errore Scriptoris pro *Brixina*, *Brixia* in Baronio legebatur: ut advertitur in Annotationibus Ferrarii, pag. 508. & in quam, everſa Sabiona, ſedes epiſcopalis translata fuit. Florentinius noſter in Martyrologio ad diem 11. Auguſti, pag. 747. eum Forocornelienſem fuiſſe Epiſcopum perperam tradit: Ferrarius, & Mita in vita Chryſologi Sabionenſem, a Fortunato Aquilejenſi ordinatum: quem tamen ſcimus vixiſſe temporibus Conſtantii Auguſti, & Ariana labe infectum fuiſſe. Sed Martyrologium romanum parvum, Richenovienſe ad diem XI. Auguſti; Auguſtanum ad diem XIII. ejuſdem menſis; & hac ipſa die Reginæ Svecorum; Ottobonianum, Antiſiodorenſe apud Martene Tom. VI. collect. Anedoc; Stabulenſe Adonis; Florentinii ad diem XI. Auguſti; Prudentius hymno IX. Libellus Bedæ, ejuſdem tanquam Martyris tantum, nunquam veluti Epiſcopi meminere. Conſule Bollandianos ad diem XIII. Auguſti. Anonymus Imolenſis in Chronica apud Ughellium Tom. II. pag. 619. eum Brixiæ, ſeu Brixinæ, quæ olim Sales dicta eſt, in Germania, in provincia Tirolenſi, cujus Epiſcopatus Salisburgenſi Metropolitæ ſubeſt, chriſtiana probitate conſpicuum vixiſſe, ſcribit; indeque ab hoſtibus ejectum Imolam veniſſe. Sed de ejus Epiſcopatu nec vola quidem. Quo anno paſſus fuerit incertum. Paſtritius de Patena S. Petri Chryſologi, paſſionem ejus ad annum 362. conſignat. Nam Julianus, ſub quo Caſſianum paſſum dicunt, adeptus eſt imperium anno 361. III. Non. Octobris, ſequenti anno

Episcopi auxilio, qui sua doctrina, & sanctitate Forum-Cornelii spiritualiter instauravit, firmavit, & stabilivit in fide; quin etiam anno Domini trecentesimo sexagesimo secundo, idibus Augusti sub Juliani Apostatæ dominatu, martyrio, suoque sacro consecravit cruore.

II. Bellis concussa civitas, modo ab hæreticis, modo a Gentilibus occupata fidem per tempora amisit. At Deus eam ut plantarium tot rosarum Virginum, liliorum Confessorum, inter quæ candidum præcelluit Chrysologi lilium, violarumque Martyrum tot custodiens, atque reservans, non semel reduxit ad gremium. Post quadraginta & tres annos a D. Cassiani martyrio Forocornelienſis Ecclesiæ instauratæ Sedem obtinuit Cornelius, natione Romanus, vita conspicuus, moribus ornatissimus, utpote qui post obitum meruit concionatorie laudari a Chrysologo, Sermone centesimo sexagesimo quinto. Vix Ecclesiæ Forocornelienſis Cathedram Episcopalem occuparat Cornelius (5) anno Domini quadringentesimo quinto, vel sexto: cum jam è nobli prosapia (6) Forocornelienſium Virorum, nova lux Chrysologi oriri visa est; cum Ecclesiæ illi novæ petræ, in petra fulcrum nascitur solidissimum. Nostro enim viro in sacro baptismatis fonte, in novo regenerationis lavacro, nomen imponitur Petrus, ut tanti Antistitis futurarum virtutum cumulum præfagiret. Hinc de nostro Chrysologo S. Adelphus Metensis Episcopus, (7) Sermone in numero 107. sic perorat: *Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis est, in hoc* (scilicet Petro Chrysologo) *prærogativa virtutum*. Sed & ipse Noster Sermone 154. ita fatur: *Nomina ipsa sæpe Sanctorum merita indicant. Sicut Petrus a Petra nomen adeptus est, quia primus meruit Ecclesiam fidei firmitate fundare*. Etenim cum a pueritia Petrus præstantia ingenii puerulos cœteros antecelleret, & adultus jam latina græcaque eloquentia majores natu, & alios superaret Doctores, a Græcis qui è Byzantio, gratia Cæsaris Ravennam petebant, cognominatus est Chrysologos, seu Chrysologus: a *Chrysos*, *aureus*, & *logos*, *Sermo*: quasi aureus sermo, seu aureus sermocinans. Sic etiam ipsimet Græci Byzantini, non ante annos plurimos temporis natalis Chrysologi, suum præsulem Joannem Atticis facundissimum elementis, *Chrysostomum* appellavere, nempe *aureum os*. Apud omnes igitur tum sui temporis, tum nostri talem *Chrysologi* perpetuo meruit retinere nomenclaturam Petrus; ut etiam ejus Homiliæ, sive Sermones *aurei* a doctis communiter vocitentur.

§. II.

Chrysologi educatio, ad Episcopatum Ravennæ electio, & ejusdem consecratio referuntur.

III. AB incunabilis se totum Chrysologus orationi primum, & bonarum, sacrarumque literarum consecravit studio, ædes cursabat sacras, & Metropolim invisebat, ubi ad Martyris Cassiani suæ Patriæ Patroni aras provolutus diem integrum cum noctis parte non minima transigebat. Hæc mira Petri nostri pietas, hæc devotio S. Cornelii, tunc præfati Forocornelienſis oppidi Præsulis, sic rapuit animum, sic attraxit affectum, ut advocando ad se Petrum, eum sub pastorali clientela reciperet, & educaret: quem satis in Dei servitute præfatus Pontifex erudivit. Do testem eumdem Chrysologum Sermone centesimo sexagesimo quinto, ubi ait: *Cornelius namque memoriæ beatissimæ vita clarus, cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum magnitudine notus universis, Pater mihi fuit: ipse me per Evangelium genuit: ipse me pius piissime nutrivit: ipse Sanctus sancta instituit servitute*. Adultum jam Petrum Cornelius Sanctus sibi creavit Diaconum, quem cum agnovisset ille in pauperum ardentissima dilectione

no tenuit, & anno 363. xxvi. Junii ex Fastis Idacii fulmine ictus interiit. Joannes Malela notat, Julianum obiisse hora quinta noctis die 27. Junii, idest noctis diem hunc præcedentis; & cum nox illa intermedia ad utrumque diem referatur, hinc factum, quod alii Scriptores diem ejus emortualem, die 26. statuant. De mortis genere variæ admodum sententiæ, ut ostendit Gothofredus in Dissert. in Lib. 7. Philistorgii, cap. 15. Sed hæc extra semitam. Addam tantum Pastritium non ex illimi fonte hausisse, eum fulmine ictum occubuisse. Constat enim hastæ mucrone transfixum divina Numinis ultione, impios dies impiissima morte clausisse.

(5) *Occuparat Cornelius*. Nec unum quidem reperies ex Chrysologi vitæ Scriptoribus, qui vel minima hæsitatione hujusmodi Cornelium Imolensem fuisse Episcopum, ambigat. Omnes constantissime asserunt: eumque apud Ughellium primo loco positum, & ab Cœlestino Papa anno 400. consecratum habes. Mirum autem, quod Chrysologus in consecratione Episcopi Projecti Serm. clxv. in ejus laudes non nihil excurrens, loquendi de hujusmodi dignitate occasionem, sibi sponte obviam, non arripuerit. Sed tantum dicit, amari ab eo Urbem, quæ Cornelii, a quo ipse sacris fuerat initiatus, nomen obtinuerat. Unde Tillemontius Tom. v. pag. 865. Venet. edit. Cornelium, de quo Chrysologus, cujusvis alterius Civitatis Episcopatum tenuisse, opinabatur.

(6) *E nobili prosapia*. Vide Notam 2.

(7) *S. Adelpus Episcopus Metensis*. Antistitem illum, a quo Sermo cvii. inter Chrysologianos fuit concinnatus, Metensem fuisse Episcopum, ex Mita in Observat. ad hunc Sermonem, eruit Castillo. Mitæ autem facem præbuit Baronius, qui in Notis ad Martyrolog. die 29. Augusti, hæc habet: *Adelphus Episcopus ponitur hic decimus in ordine in serie Episcoporum Metensium apud Democh. de Sacrif. Missæ. Agit de translatione ejusdem hac die Nolanus in Addition. ad Usuardum. Est Sermo S. Petri Chrysologi* cxxxvi. *in Natali S. Adelphi: an autem sit ille, de quo agitur, non audeo affirmare*. Baronio autem, opinatur Mita, aquam hærere fecisse Paulum Diaconum, in historia de Episcopis Metensis Ecclesiæ, in Bibliotheca Patrum Tom. viii. quartæ edit. scribentem, Adelphum sedisse decimum in ordine, at quonam anno non indicasse. Eo magis, quod in Tabella nominum Episcoporum ad calcem historiæ, ex annorum supputatione, colligitur, ætate Chrysologi Adelphum illum vivere desiisse. Sed ad Baronii sententiam firmandam, ejusque dubietatem eliminandam Tabellæ hujusmodi fidem inanibus argumentis conatur labefactare. Chrysologus laudato Serm. cxxxvi. vocat eum loco *primum*. At antequam Ravenna metropolitico jure donaretur, nullum alium sui superiorem agnovit, nisi Romanum Pontificem, & Mediolanensem, vel fortasse Aquilejensem Antistitem. Nullus ea tempestate in his sedibus Adelphus. Adhærendum igitur Tillemontio Tom. v. pag. 189. Adelphum scilicet hunc, incertæ sedis Episcopum, ætate tantum Chrysologum anteisse: quod & alibi repetendum. Vide Serm. cxxxvi. Not. 3.

flagrare, ſibi diſpenſatorem, ſacrumque elegit œconomum; ei (ut alter Sixtus Papa Laurentio) Eccleſiæ facultates, & opes tribuens, ut è penario ſacro fideliſſima ſua diſtributione ſuppetias ferret egenis, ſuccenturiaretur & miſeris. Nec minus excordabant Cornelium arguta Chryſologi eloquentia, Philoſophia, Theologia, & ſacrarum literarum peritia, in quibus omnibus, tanquam lucerna ardens in templo Dei, mirifice refulgebat.

IV. Elapſis aliquibus annis Ravennæ (8), quæ eſt Urbs Sabinorum in octava Italiæ regione, in ora Adriatici littoris fundata, & ſita inter duos non admodum divites fluvios, nuncupatos *Sabio*, & *Roneo*, muros ejus iſto lambente: reſpicitque Imolam, Faventiam, Cæſenam, & Forum-Livii, adeo perantiqua, ut poſt confuſionem linguarum ſua viderit fundamenta. Ex ea orti ſunt Caſſiodorus Senator, Beatus Apollinaris primus ejus Epiſcopus, S. Vitalis, Gervaſius, & Protaſius, atque Petrus Ravennas Foricornelii Epiſcopus, de quo infra. Non eſt illa Ravenna villa Fauſtinæ, in agro Tarracinenſi XX. ab urbe lapide. De noſtra enim vide Plinium lib. . cap. 15. & Martialem lib. 3. Epigramm. 56. Obdormivit in Domino ejus Antiſtes Joannes hujus nominis primus, vigeſimus tamen Ravennatum Præſul, qui Græce a Græcis ob Sanctitatem, puritatem, & innocentiam ſuam dicebatur Angeloptos (9). Cauſa novi Præſulis eligendi, ex uſitato more, venerunt Ravennam ſuffraganei, & Epiſcopi Arimini Cæſenæ, Fori-Livii, Faventiæ, Brintii, Bononiæ, Mutinæ, Rhegii, Parmæ, Placentiæ, & Fori-Cornelii, qui tunc erat, dictus S. Cornelius. Hic venit una ſimul cum ſuo diacono Chryſologo, ut Metropolitani ſui Ravennatum Archiepiſcopi (10) aſſiſteret electioni: ad quam tunc etiam Cives concurrebant per puncta, ſive ſuffragia. Diſſentientibus igitur Epiſcopis in Comitiis, poſt varias quæſtiones inter eligendum habitas; unus ex Ravennatum Civibus ſeligitur in Epiſcopatum. Legatos ſuos Cives mittit Romam Ravenna, ut a ſummo Chriſti Vicario Sixto III. ſui Antiſtitis electi obtineat benedictionem (11). Eo tempore, fertur Cornelium Epiſcopum cum Chryſologo Diacono ſuo adventaſſe Romam, aut cauſa prædictæ electionis Epiſcopi Ravennatis confirmandæ, aut pro ſuæ Forocornolienſis Eccleſiæ peragendis negotiis. Pontifex igitur Summus Sixtus III. tunc temporis, è cœlis viſionem intuetur delapſam per ſomnium: nempe Petrum Apoſtolorum Principem, & Sanctum Apollinarem, ejuſdem D. Petri diſcipulum, atque primum Ravennæ Præſulem. Hi ſpeciem Diaconi Chryſologi repræſentant Sixto, innuentes eum (alio quem obtulerant Ravennates reprobato) debere eligi in Epiſcopum, eumque creari Ravennatum Antiſtitem gratius eſſe Deo Optimo Maximo. Adeunt Ravennates Pontificium tribunal, & quem ipſi Civem elegerant in Epiſcopum, offerunt Sixto, flexo poplite deprecantes, ſuo vivæ vocis oraculo obfirmare electionem. At Eccleſiæ Caput jam ſatis illuminatum è ſuperis, cœleſte faceſſit negotium, oblatum repudians, & cæteros Ravennates præſto eſſe jubens. Adeſt Cornelius Epiſcopus Forocornelienſis, cui Sixtus præcipit ſuos comi-

(8) *Ravenna*. Celebris Urbis dignitas commendatione non indiget. Auguſtis in occidentem ſedem eligentibus, Ravennæ primum regnatum eſt, & exinde, tanquam a Metropoli, per Africam, Hiſpaniam, & Germaniam jura derivata, legeſque præſcriptæ. Gothorum Regum majeſtas ex ea refulſit: hiſque per Conſtantinopolitanos Cæſares exactis, receptaque Italia, Exarchorum ſedes fuit: & tantis licet ſequiorum ſæculorum calamitatibus vexata, nominis celebritatem auxit potius, quam minuit.

(9) *Angeloptos*. Id ex continua, vel frequenti Angelorum conſuetudine, ſcribit Ferrarius pag. 721. 722. ejuſque feſtum ad diem XXI. Novembris conſignat. Eum primum Ravennatem Archiepiſcopum credunt nonnulli, veteri cuidam documento innixi, cui Baronius ann. 432. falſitatis notam perquam merito inurit. An autem fuerit Chryſologi immediate Anteceſſor, vide Tillemontium pag. 181. & Not. 5. pag. 866. & Ughellium Tom. 11. pag. 351.

(10) *Ut Metropolitani ſui Ravennatum Archiepiſcopi*. Ravenna vel ab anno 408. erat ad minus Metropolis Provinciæ Flaminiæ, cui adſcribitur. Sed hæc dignitas in ea civilia tantum jura ſpectabat. Verum ejus Epiſcopus, una cum aliis Flaminiæ, Metropolitano Mediolanenſi ſuberat. Flaminia enim Galliæ Ciſalpinæ, quam Vicariatum Italiæ nuncupant, finibus definiebatur. Ignotum hucuſque, cur labentibus annis metropolitico jure meruerit inſigniri. Fallor autem, niſi hoc adſcribendum ſit Imperialis dignitatis præſentiæ, qua ab anno 402. decorabatur, cum Honorius Imperator, Mediolano digreſſus, Ravennæque per aliquot menſes moratus, ibidem eodem anno ſedem fixit, & Valentinianus III. ab anno 426. unde in eam quædam effluxit prærogativa, ut Metropolis declarari mereretur, decreto Pontificis, & Imperatoris; cui decreto alii niſi ſunt contraire, & fortaſſe Mediolanenſis, cujus jura imminuebantur. Hoc fere modo, cauſa Vicariorum Italiæ, qui Mediolani degebant, eminere cæpit ejus Urbis Antiſtes, cui ordinandorum Epiſcoporum, cogendæque Synodi per Italiam, contractiori acceptione ſic dictam, onus incumberet. Dubitari autem poſſe arbitrantur nonnulli, Eccleſiam Ravennatem honore metropolitico auctam fuiſſe, poſtremis Joannis Angelopti temporibus, opera Valentiniani junioris, & Gallæ Placidiæ piiſſimæ Auguſtæ; at Petrum Chryſologum tantum ob turbas & tricas excitatas, hujuſmodi munus exercuiſſe, Vico-habentinum Epiſcopum ordinando. Quamvis Henſchenius Tom. 11. Maii, pag. 154. eo propendere videatur, ut credat Chryſologum ipſum ſub S. Leone Magno, & Valentiniano, circa annum Domini 450. hujuſmodi dignitate fuiſſe condecoratum: qui antea ab Leonis deceſſore Sixto III. ſimplicem Epiſcopi titulum & poteſtatem acceperat. Conſule quæ edidi ex Paſtritio in Sermonum Notis. Dum autem hæc ſcribo, audio Ravennæ doctiſſimos eſſe Viros, quibus, expilatis Archivorum forulis, id bonis avibus evenit, ut in vetuſtiora quædam monumenta inciderent, nulli uſque dum cognita, quorum ope ita Ravennæ metropolitica dignitas veluti antiquiſſima aſſeri poteſt, ut in hac re omne dubium exhauriatur, & lites dirimantur. Doleo ab me quamvis per litteras, & officia Clar. Doctiſſ. Viri P. Paciaudi Cler. Reg. compellatos nil reſcripſiſſe. Unde mihi extero homini nil aliud datum, niſi ea proferre, quæ ab accuratioribus Scriptoribus tradita ſunt. Serior fortaſſe dies meliora pariet.

(11) *Obtineat benedictionem*. Quæ de ordinatione Chryſologi, ex Agnelli Pontificali, tradunt Mita, Caſtillo, & alii ſubacti ingenii Viri, ad fabulas amandanda eſſe contendunt. At mirari ſubit, inquit Bacchinius Obſervat. in Agnellum ſupra pag. XI. n. II. homines plures ita comparatos, ut facile nimis omnia credant; alios autem è contra, ut omnia in dubium vertant. At falſitatis notam in his narratiunculis incubantem ſenſit etiam Tillemontius: ex eo præcipue quod Ravennatum Præſulum ordinatio Mediolanenſis Metropolitæ, non Romani Pontificis jura ſpectabat. Et hujuſmodi conſuetudo Præſulum, Romanum Pontificem accerſendi, ut ab eo conſecrationem acciperent, jam inde ab Leonis Pontificis temporibus *antiqua* dicebatur. *Hujus temporibus*, inquit Anaſtaſius in Leone VI. *reſtituta eſt Eccleſia Ravennatenſis ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ, ut defuncto Archiepiſcopo, qui electus fuerat, juxta antiquam conſuetudinem, in Civitatem Romanam veniret ordinandus*. Et id in pœnam fortaſſe tentatæ olim autocephaliæ. Quod autem ſequioribus temporibus in uſum venerat, hoc & Chryſologi ætati convenire, parvo negotio crediderunt recentiores Scriptores.

comites, & ſodales ad conſiſtorium trahere. Obtemperans tanto juſſui Cornelius una cum pueris ſuis, atque miniſtris, Diaconum adducit Chryſologum.

V. Hunc cum vidiſſet Sixtus, illico didicit, ipſum eſſe ſibi cœlitus demonſtratum, & a ſupremo Numine Epiſcopum jam deſignatum Ravennæ. Unde innumeris tum è Forocornelio, tum è Ravenna adſtantibus, & auſcultantibus, vivæ vocis oraculo proclamavit: non alium quam virum hunc, Archiepiſcopum Eccleſiæ Ravennati præficimus. Quibus perſpectis cuncti Ravennates mœrore occupati, eventum veluti ſibi ominoſum deplorarunt, eo quod contra avitum morem non Civis, Epiſcopus crearetur, electus, ſed extraneus Forocornelienſis eligeretur ad munus. Hæc bene callens Dynaſta Summus, ut conturbatos Civium Ravennæ animos pacaret, coram Chryſologo renuente Archiepiſcopalem inſulam acceptare; ne illi cum iſto divinæ reſtiterent voluntati, revelationem ſibi cœlitus factam tali eloquentia, ſpiritu, & verborum aperuit energia, ut non modo Ravennates evinceret, ſed & cogeret Chryſologum abdicatam ut admitteret dignitatem. Poſt pedum oſculum, poſt inviſa limina Apoſtolorum, novus Ravennæ Epiſcopus Chryſologus, cum tutelari ſuo Cornelio, cumque non minimo Civium Ravennæ comitatu, revertitur in patriam Forocornelium; non ſolum ut pia urbanitate comitaretur Cornelium Forocornelienſem Epiſcopum; ſed ut D. Caſſiani Martyris ſalutaret aras. Ibi Sancti Martyris ſarcophago adhærens, magna lacrymarum copia ad gubernium ſuarum ovium anxie patrocinium exoptat, egenis totius domus ſuæ temporales diſtribuit opes: & dilecta Foricornelii ſalutata Patria, cum comitatu familiari pergit, & revertitur in Ravennam.

VI. Creditur, ſimul cum Chryſologo adventaſſe Ravennam Cornelium, quos Sanctiſſimos Viros feſtiva pompa, & hilari applauſu, ad portæ introitum exceperunt Valentinianus Cæſar, hujus nominis III., & Galla Placidia (12) ejus mater: qui tunc clavum tenebant imperii, & ſedem Ravennæ, uti in ea urbe, quæ poſt Romam tunc primum in Italia locum ſibi vindicabat. Populi Ravennatis concurſum, & occurſum ſupereſt enarrare. Anno Domini quadringenteſimo trigeſimo tertio, quadam ante conſecrationem ſolemni die, è S. Cornelii manu Sacerdotium recipit Chryſologus, vim lacrymarum vix comprimere valens. Ad ſacram igitur conſecrationis functionem dies Dominicus deſignatur, & publice evulgatur, ne humilis in conſpectu Dei, & hominum, exaltationem ab ipſo Deo promiſſam, amitteret apud ſuos. Conveniunt cæteri provinciales Præſules, & in magna Ravennæ Baſilica, adſtantibus Principibus Chriſtianis Cæſare, & ejus Matre cum nobilibus Populi, vetuſto illo more, a Sancto Cornelio in Epiſcopum Chryſologus conſecratur. Unde ipſe Chryſologus Sermone 165. ita habet loquens de Cornelio: *Ipſe Pontifex Sacris me obtulit, & conſecravit altaribus: & ideo mihi charum colendum, mirabile Cornelii nomen.* Creatus Epiſcopus Chryſologus celeberrimam brevemque habuit ad populum Concionem, in qua boni Præſulis debita, & munera, ſublimi delineavit ſpiritu; gratias obtenti muneris, & feſtivalis pompæ egit, deditque vicinis, Cæſaris, & Matris ejus Gallæ Placidiæ aſſiſtentiam, & chriſtianam pietatem collaudans. Totum liquet ex ſermone Chryſologi centeſimo trigeſimo (13). Videſis ibi. Novo Præſule, novoque Patre, & Magiſtro, Provincia tota exultavit Æmiliæ, ſive Imolæ, in qua erat Ravenna ampliſſima Civitas; & occidentalis imperii Auguſta ſedes. Jam antea circa annum Domini trecenteſimum nonageſimum, Mediolano conceſſerat Deus Ambroſium. Sic etiam paulo ante tempora noſtra, ad annum quadringenteſimum trigeſimum Hipponenſi Eccleſiæ dederat Auguſtinum: jam vero Æmiliæ non oblitus Dominus, ad annum quadringenteſimum trigeſimum tertium ei præbuit Chryſologum, ut ſanctitate ſua Ravennatum obfirmaret fidem, & facundia ſua, mirabilique doctrina cunctas Æmiliæ hæreſes extirparet.

§. III.

Varia Chryſologi Archiepiſcopi Ravennatis geſta, virtuteſque recenſentur.

VII. NON fuit noſter Petrus Chryſologus, ille Petrus Ravennas (14) Ravennæ natus, & Ravennæ Antiſtes, in numero vigeſimus quartus, qui etiam fuit Præſul Forocornelienſis, & interfuit Concilio Romano ſub Symmacho, vixitque multum poſt noſtrum Chryſologum, circa annum Domini quingenteſimum ſecundum. Sive enim Petrus iſte Ravennas, a patria, & a Præſulatu ſic dictus, cognominatus fuerit Altinas, qui a Theodorico Gothorum Rege Romam miſſus fuit, ob ſummam, qua pollebat, Theologiam (de qua multa ſcripſit) ſive non, parum refert. Noſter enim etiamſi a multis, & ab ordinaria

(12) *Galla Placidia*. Theodoſii Imp. Filia, Soror Arcadii, & Honori Augg. anno 411. nupſit invita Gothorum Regi Ataulpho. Poſtea in libertatem vindicata; Gothorum enim captiva fuit, occiſoque ab eis Ataulpho, Honorii Fratris auctoritate, ad ſecunda vota tranſivit, cum Conſtantio Cæſari: ex quo Ravennæ peperit Valentinianum III.

(13) *Centeſimo trigeſimo*. Vide quæ adnotata ſunt in Notis ad Serm. cxxx.

(14) *Petrus Ravennas*. Celebris hic temporibus Theodorici Regis, quique non leves partes perfunctus eſt in Conciliis, habitis in cauſa Symmachi PP. anno 500. & 504. Sexaginta circiter annis Ravennæ ſediſſe ſcribunt. Sed ex Epiſtola S. Leonis ad Neonem Ravennatem Antiſtitem, data anno vel 451. vel 458. & ex altera Simplicii PP. Joanni itidem illius Sedis Antiſtiti, recte eruitur, Petrum illum, qui anno circiter 448. vel 449. vivebat, jam diem obiiſſe ſuum. Vide S. Leonem Epiſtol. 135. pag. 716. & Conciliorum Tom. IV. pag. 1068. & 1069. Succeſſit Joanni II. juxta Ughellium anno 494. vel, ut correctius habet Bacchinius, 496. Unde autem hauſerit Caſtillo, Petrum hunc Forocornelienſem ſedem occupaſſe, mihi ignotum adhuc.

Gloſſa Petrus Ravennas nuncupetur, hoc non eſt, quia Ravennæ natus; cum non niſi Forum-Cornelii patriam agnoverit, ſed quia Ravennæ celeberrimus fuit Antiſtes, & Doctor.

VIII. Vix Chryſologus noſter Archipræſulatum obtinuerat Ravennæ, cum illico ſe totum conſecravit ſuorum proventui, grana a paleis ſeparando, & gentilitios, ſuperſtitioſoſque ritus radicitus evellendo. Obſervatores Kalendarum Januarii, in gratiam novi annualis gyri nimis ſuperſtitioſos aut relegavit, aut ad bonos & orthodoxos mores convertit, uti liquet elicere ex Sermone 155. auctoris. Sic etiam Ravennatum vitioſa, & nimis adulterata compeſcuit jejunia; nam Quadrageſimales hebdomadas, modo valde rigidas amplectebantur cives, modo nimis indulgentes, & laxas diligebant. Videſis de hoc totum Sermonem 166. Sed & Catechumenos ſacrum in longum tempus differentes lavacrum, & reduxit, & ex toto emendavit, ut conſtat ex Sermonibus 10. & 59. Quin etiam Ethnicos innumeros cauſa negotiorum ad Valentinianum Cæſarem è variis venientes plagis, ſacro lavit fonte Baptiſmatis liquore: ſacræ doctrinæ pabulo imbutos, imo & materiali annona ſatiatos dimittebat, ut ex Sermone 62. Cathecumenos, non per coadjutores, ſeu Miniſtros, ſed per ſe ipſum in Orationis Dominicæ, & Apoſtolorum Symboli inſtruebat fide; quod ex Sermonibus 40. & 56. uſque ad 62. incluſive, & 67. uſque ad 72. incluſive depromere fas erit. Sed ut e morte vanitatum pueros ſuſcitaret, (ut Eliſeus alter in moribus) ſe attemperabat juvenibus, ut eorum ſubtiliſſima refrænaret ingenia; eorum enim noxias argutias compeſcebat, quorum ſublimes vanæ philoſophiæ cogitationes ad veram ſemitam orthodoxæ veritatis reduxit. Hoc in Chryſologo reſplenduit, quod S. Adelphus Metenſis Epiſcopus; qui cauſa inviſendi Cæſarem, & Galliis perrexerat Ravennam, in quadam concione (quæ in ordine Sermonum Auctoris eſt 107.) tangens ſacros Chryſologi mores, ita publice perorabat: *Eſt etiam ipſe beatiſſimus, & Apoſtolicus auceps, qui animas juvenum volantes calamo divini ſermonis attingit.* Juvenes enim vane philoſophantes, ſi non ore, more dicebant, atque timebant Plauti in Milite verbis: *Circumſpicito, dum nequis noſtro auceps ſermoni fiat.* At cœlitus datus eſt eis Apoſtolicus auceps Chryſologus, qui eos ut malas per aera volitantes occuparet aves, & in caveam inderet Eccleſiæ.

IX. Nec caſu ab Adelpho appellatur Chryſologus *Vir beatiſſimus & Apoſtolicus:* ſic enim Apoſtolicam adamabat vitam, ut alter appareret Apoſtolus. Hinc clero ſuo communem, apoſtolicamque vivendi induxit formam, quem aſſidue regularibus miniſteriis inſervire docebat; ut innuit citatus Adelphus eodem Sermone, ubi ait: *Quemadmodum igitur Sanctitatis regulam diſciplinis monaſterialibus imbutus exercet &c.* Quod & ipſemet ſatis indigitat Chryſologus Sermone 39. per totum, ubi de Canonicis horis, quæ recitantur diluculo, memoriam facit. Verum ut hoc totum commodius ſacer nanciſceretur Antiſtes, juxta Urſinam, Ravennæ ædem, ingens marmoratum erexit opus, quod deinceps *Tricolem* appellavere Concives, eo quod ad ſpecimen collium trium (15) adfabre foret conſtructum. Hujus ſacra ſtructura ædis, vulgata voce *Canonica Chryſologi* dicta eſt; nam qui in Metropolitana degebant, & ſerviebant Clerici, in *Canonica* diſciplinæ regulari invigilabant, & veluti in communitate conventualiter viventes, & Deo famulabantur, & morabantur ſponte. Sic ante Chryſologum fecerat meus D. Martinus, circa annum 370. de quo Breviarium Romanum die Novembris XI. refert: *Factus Epiſcopus Turonenſis, monaſterium ædificavit, ubi cum octoginta Monachis ſanctiſſime aliquandiu vixit.* Similiter & Hypponæ fecit Aurelius Auguſtinus ante annum Domini 340. uti referunt ejus Hiſtoriographi. Dicavit etiam Chryſologus Sacrum Templum Divo Andreæ Apoſtolo, quod a fundamentis juxta prædictam ædem Urſinam erexit: in cujus fronte fornicis delineata Chryſologi videbatur Imago, teſtante Ravennæ Annaliſta Rubeo lib. 2. Hiſtoriæ, pro anno 449. Morte præoccupatus Noſter, ultimam manum non dedit Baſilicæ D. Petri Apoſtolorum Principis, quam affectuoſe inchoarat, eique ex animo, & voto jam dicarat. Et aſſiſtentia, & expenſis non parum contulit erectioni Eccleſiæ Sanctæ Crucis, ſicut & Sacello Sanctorum Nazarii, & Celſi, ubi memorata Cæſaris parens, & Imperatrix Auguſta Mauſoleum ſibi erexerat, & ſarcophagum.

X. Etenim qui baptiſmalem Ciſternam tot aperuit Gentilibus, qui ſacri fontis aquam ita ſtudioſe, & anxie infidelibus propinabat, ipſe etiam curavit, qua bonus Paſtor, non ſolum doctrinæ lymphis ſuum adaquare gregem, ſed & ovibus ſuis materialem aperire fontem. In oppidulo enim vicino Ravennæ dulciſſimæ aquæ ſcaturiginem indagatus Chryſologus, fontanam erexit, & duplici muro, ſive turri munivit, ut non modo Ravennæ populo inſerviret; ſed etiam pateret & gregibus, in ipſa ebullitione ſecurior. Id de Ozia tanquam laude dignum divinum commendat Oraculum 2. Paralip. cap. 26. verſ. 10. de quo adhuc Dominum requirente habetur: *Extruxit turres in ſolicitudine, & effodit ciſternas plurimas, eo quod haberet multa pecora.* Sic etiam inter celebratiſſima, quæ Sanctiſſimus Pontifex Innocentius X. elapſis annis opera fecit, quibus illuſtravit Urbem: fons, ſive *fontana* eſt, quæ dicitur Innocentii: quam etiam turri duplici, & ſtatuis variis decoravit onychinis. Omittimus permultas, variaſque eleemoſynas, quibus aperta manu pauperum, & egenorum ſublevabat anguſtias, redimebat miſeriam: quod non ſubobſcure poteſt colligi ex Sermone centeſimo tertio Auctoris. In jejuniis, orationibus, & ciliciis ita fuit pœnitens, & auſterus, ut adhuc vivens ex ore concionantis Adelphi Epiſcopi, merue-

(15) *Ad ſpecimen collium trium.* Nugæ. Tricoli, inquit Agnellus, quod tria cola contineret, quia videlicet in tria inſignia membra diſtinguebatur: quæ Græci τὰ κῶλα dixere. At hic Petro Chryſologo tribui, quod Petro hujus nominis III. tribuendum eſt, obſervare licet ex Bacchinio ſupra pag. XIV. quem conſulas velim circa alia ædificia, quæ Chryſologo noſtro adſcribuntur.

meruerit audire epitheta illa: *Sanctus*, *ac Beatiſſimus*, ut ex Sermone 107. liquet. Aliæ Chryſologi laudes deſumi poſſunt ex Natali, Tritemio, Baronio tom. 5. annal. ann. 435. & ex S. Felice Archiepiſcopo Ravennate in Præfatione ad Homilias Chryſologi, ex Mita, & aliis. Quoad Pontificalia, duos Epiſcopos conſecravit Chryſologus, (16) nempe Projectum Forocornelienſem Epiſcopum, Sancti Cornelii Romani ſucceſſorem, ut conſtat ex Sermone 165. & Marcellinum Vicohaventinum Epiſcopum, quem in die natali Domini anno 449. vel ad initium 450. Chryſologus conſecravit Ravennæ: nam Vicohaventia (ex qua erat oriundus Marcellinus) urbs erat Æmiliæ ſubjacens Ravennæ ditioni, & Archiepiſcopatui, modo enim Pagus ditionis Ferrarienſis exiſtit.

§. IV.

De pretioſa Chryſologi morte, ejuſque Sepulchro glorioſo.

XI. OCtodecim annos ſuo in munere Pontificio feliciter jam egerat Chryſologus, dum circa ann. Domini quadringenteſimum quinquageſimum Forocornelium, propriam petit patriam ſuæ mortis præſagus, ibi cupiens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, ubi primam viderat mundi lucem, & ubi primum ſe Diaconatus munere, ſacris noverat addictum aris. Introeuntem Ravennatem Epiſcopum Chryſologum excipiunt magno cum gaudio, & hilari plauſu conterranei Forocornelienſes una cum ſuo Epiſcopo Projecto; gratulantur omnes Chryſologo ſua auctoritate, & præſentia Patriam decoraſſe. Benigne exceptis a Patre filiis altera die ad D. Caſſiani Martyris pergit Templum, ut publice inibi Euchariſticum immolet Sacrificium. Suum devotum Caſſianum ſalutat, anxieque exorat apud Deum hora mortis patronum, utpote qui jam ſibi vitæ finem noverat adfuturum. Juxta Sacri Martyris Caſſiani aras Epiſcopo, & Clericis, amore Dei Sepulchrum expoſtulat, offerendo Martyri Sacro provolutus in terram mitratam cidarim auro variegatam, & gemmis, cum poculo aureo, & argentea patella, quibus ipſe ſæpe fuerat uſus in ſacris. Sed inter alia, quæ alta voce direxerat in Patronum Caſſianum, ſubdit: *Deprecor te, Beate Caſſiane Martyr, intercede pro me, tuæ domus quaſi vernaculus fui, a Cornelio hujus ſedis Antiſtite, in hoc Templo nutritus: iterum ad te reverſus, animam nunc Omnipotenti Deo reddo: corpus autem meum tibi commendo.* His & aliis ſimilibus peroratis, Epiſcopalem in ſigno Crucis benedictionem dat populo, & quiete, nimiſque tranquille inibi juxta altare prope meridiem obdormivit in Domino die ſecunda Decembris anno Domini quadringenteſimo quadrageſimo (17), ſub Leone I. Pontifice Maximo, ſub Conſulatu Marciani Auguſti, imperante in Occidente Valentiniano III. & Theodoſio Juniore in Oriente, ætatis ſuæ anno quadrageſimo quarto, ut colligitur ex Epiſtola 37. Leonis Papæ I. ſub Conſulatu prædicti Marciani Auguſti, directa ad Neonem Epiſcopum Ravennatem ſucceſſorem Chryſologi. Inter Veſtes Chryſologi inventa ſunt cuculla, & cilicium Sancti Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi (18), qui cum Ravennæ mortem, a ſe etiam prævisam, cum cœleſti commutaſſet vita, Cadaver ejus a Chryſologo conditum, tranſmiſſum in Galliam fuit; & Sanctiſſimi viri Sanctus hæres factus cucullam atque cilicium induerat, quod poſt mortem Chryſologi totum revelatum fuit.

XII. Tertio nonas Decembris omni populo conveniente pomeridiana hora, funus Chryſologi celebratur ab Epiſcopo Forocornelienſi Projecto, & Sancto Donato ejuſdem Civitatis, & Eccleſiæ Diacono, cum univerſo Clero, & Prætoris Civitatis aſſiſtentia. Corpus Sancti Viri in urna conditum juxta D. Caſſiani (ubi ipſe ſelegerat) aram tumulatur. Non poſt multos dies (negotio bene perſpecto) univerſus populus cum Projecto Epiſcopo conveniens in Templum, acclamatione, & communi omnium ſuffragio, auctoritate Epiſcopi Projecti, inter Divos annumeravit Chryſologum. Olim enim canonizare Servos Dei, canonizatione particulari, pro una ſcilicet Provincia, Natione, vel Regno, conſentiente Populo, ad Epiſcopos ſpectabat, uti ſatis clare elicitur ex verbis D. Cypriani Martyris, & Epiſcopi Carthaginenſis, qui lib. 3. Ep. 6. poſt medium ita habet, loquendo de Martyribus: *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus.* At ſummi Eccle-

(16) *Conſecravit Chryſologus*. Adi quæ diſſeruimus in notis ad Serm. clxv. & clxxv.

(17) *Quadringenteſimo quadrageſimo*. Annum emortualem Chryſologi, nec ante annum 448. collocari poſſe, nec poſt annum 451. differri, diſerte firmat Bacchinius. Paſtritius de Patena &c. opinatur Chryſologum, ſe Romam contuliſſe anno 499. reverſumque Ravennam anno 450. in Paſchate. Ex Epiſtola item S. Leonis Papæ Neoni Ravennati data an. 451. infert, Chryſologum jam ab anno 450. ad ſuperos commigraſſe.

(18) *S. Germani Antiſiodorenſis*. Cum Armoniaci ann. 448. jam ſecundo ab Valentiniano defeciſſent, ut ſe in libertatem vindicarent, Aecius, qui tunc temporis Occidentis imperium vice Imperatoris moderabatur, Eocaricum, ſeu quovis vocetur nomine, principem virum religione, & moribus barbarum, validiſſimis inſtructum copiis, contra eos immiſit. Quam facem dilectiſſimis populis imminentem ut averteret, per eorum Legatos exoratus S. Germanus Antiſiodorenſis Præſul, viæ ſe dedit, Ravennamque ad Imperatorem pervenit, veniam expoſtulaturus. Urbem ingreſſus apud Chryſologum hoſpitatus fuit: ibique ab Imperatrice Placidia muneribus auctus, magnoque honore habitus, nonnulla edidit miracula: donec morbo correptus occubuit, ſeptimo poſt decubitum die, menſis autem Julii trigeſimo primo ann. 448. ſub qua die è plurimis Provinciarum Galliæ Kalendariis, effluxit in Pariſienſe. De eo agunt Martyrologium Adonis ab Cl. Georgio editum pag. 366. Hieronymianum, Gellonenſe, Rabanus, & Notkerus Rabanum exſcribens. Initio Miſſalis Gallicani veteris apud Thomaſium, habetur Miſſa S. Germani, ſed nihil de die, in qua ejus Feſtum celebrabatur. Ex nonnullis Martyrologiis apparet Kalend. Octobris ejuſdem translationem ſolemniter habitam. Certe in Galliis ſæculo IX. Kalend. Octobris Remigio, & Germano erant ſacræ.

Ecclesiæ Pastores, ut nonnullis occurrerent impedimentis, quæ ex præcitato, & usitato oriebantur more, decreverunt, hoc Canonizationis negotium solummodo ad supremum Ecclesiæ spectare caput. Ita etiam habetur ex Alexandro III. in cap. *Audivimus*, & Innocentio III. cap. *Cum ex eo; de reliq., & vener. Sanct.* Ita Felix Contelorius de Canoniz. Sanct. n. 17. Troilus Malvetius dub. 2. a num. 1. Augustinus Triumphus de potest. Ecclesiæ, quæstione 14. num. 2. & alii communiter. Vexabat tunc Attilas sævissime Italiam (19), cum Chrysologus migravit in Cœlum: idcirco sumptuosa ejus Corporis elevatio, seu collocatio dilata fuit ad annum Domini quadringentesimum quinquagesimum quintum, in quo sepulchrum glorioſum Chrysologi, glorioſe, sumptuoseque, expensis Forocornelienſis Ecclesiæ, condecoratum fuit, & ejus corporis jaspidea urna in sublime erecta, magna cum veneratione exornata fuit. Successit Chrysologo in Episcopatu Ravennæ Vir modestissimus, & eruditissimus Neon (20) sub eodem Leone Papa I. ad quem ipse Pontifex quandam scripsit Epistolam, quæ inter Leonis Epistolas trigesimum septimum sibi vendicat locum.

XII. Brachium S. Petri Chrysologi, auro ornatum, & gemmis, integrum, & illæsum usque hodie videtur, & veneratur in Ursina Sede Ravennæ. Similiter habetur inibi ejus argentea Patina (21), quæ sic cunctis tam ægris, quam valetudinariis proficua est, ut aqua per eam demissa, & a fidelibus potata & a pestilentiis præservet, & canis rabidi morsum sanet, aliosque varios medicetur morbos. Hinc venit, ut omnes, qui prædictis tenentur febribus, ad tumulum accurrant Chrysologi, qui sanitatem illico consequuntur. Corpus S. Chrysologi post 1042. annos, incorruptum, & illæsum inventum legitur ab Episcopo, & Clero Forocornelienſis Ecclesiæ. Postea enim, anno videlicet Domini 1497. die 29. Augusti, sub Alexandro Papa VI. per Episcopum Ravennæ Simonem, & Cathedralis Ecclesiæ Imolensis Præpositum Matthæum a Phaello Corpus D. Chrysologi denuo legimus collocatum. Diximus post annos 1042. quia cum dicit Phaellus in sua Epistola: *Fide profiteor, a quatricentesimo quinquagesimo quinto anno Concivis nostri Chrysologi Corpus honorifice sepultum, propriis manibus attrectasse &c.* non vult dicere, tot tantummodo interceſſiſſe annos 455. a sepultura Chrysologi usque ad suum tempus; cum ab anno 450. quo Chrysologus vita fuit functus, usque ad Phaelli tempus decurrerint mille quadraginta duo anni: vult enim memorari annum 455. in quopost Attilæ flagellum Corpus D. Chrysologi fuit sepultum, & ad sublime elevatum, uti diximus supra §. IV. num. XII.

§. V.

De Scriptis Divi Petri Chrysologi.

XIV. SErmones D. Petri Chrysologi, qui modo ejus nomine volitant, & assidue citantur in pergulis, in numero sunt CLXXVI. Incipiunt a Sermone *de Filio Prodigo* his verbis: *Hodie nobis Dominus &c.* & finiunt Sermone *de Cæco* hisce verbis: *surget in gloria*. Sed ex his 176. Homiliis, sive Sermonibus, sex non sunt D. Chrysologi juxta probabiliorem peritorum opinionem: nam Sermo 53. a S. Barbatiano, Placidiæ Imperatricis a Consiliis, conscriptus creditur. Sermo autem 107. S. Adelphi Episcopi Metensis opus est, & ab altero illius temporis Sacerdote Sermo 129. & scriptus, & concionatus fuit. S. Germanus Episcopus Antisiodorensis Sermonem 138. confecit: sicut etiam dictavit Sermonem 149. D. Severianus Episcopus Gabalensis. E contra vero eidem Severiano tribuitur Sermo 152. cum vere Chrysologi sit, ut stylus, & ipsa doctrina satis comprobant. Sermones 50. & 127. nonnulli attribuunt D. Joanni Chrysostomo, cum sint vere a Chrysologo concionati. Videsis circa dicta tomum quintum Bibliothecæ Veterum Patrum, quartæ editionis, in principio: ubi reperies nonnullos Sermones falso tribui Chrysologo, qui non sunt ejus; & aliqui è contra qui sunt Chrysologi, modo D. Hieronymo, modo D. Chrysostomo injungi.

XV. Præter supradictos Sermones, multa alia scripsit Chrysologus, quæ temporis vetustate periere. Scripsit quædam Commentaria, & nonnullas Epistolas contra Arianos, quæ una cum Sermonibus 171. a Viro Nobili Balthassare de Prosapia Chrysologi, Imolæ servata, & ad purum fuere redacta. At cum Vir iste in obsidione, & tyranni Theodorici Ostrogothorum Regis persecutione, carceri mancipatus ob defensionem Fidei, inibi inedia consumptus finiret; Opera omnia Chrysologi ab eodem Viro custodita, igne combusta periere in conflagratione illa, qua sævus ille Tyrannus Ravennam, & Forocornelium immaniter devastavit circa annum Domini 524. Sed quia alia originalia manuscripta, è quibus forsan Balthassar ille sua deprompserat exemplaria, nescio quo abdita in Theodorici invasione, illæsa reperta sunt: postea anno Domini 700. tempore Damiani Episcopi Ravennatis XXXIX. flammis casu tota Archiepiscopali Bibliotheca devorata, iterum opera Chrysologi, passa sunt ignem. Inventi sunt hoc anno in domo cujusdam

---

(19) *Vexabat tunc Attila Italiam*. Direptio Italiæ per Attilam incæpit anno 452. & dum properabat, Ravennæ sedebat Joannes Episcopus. Ex quo ponderosius eruitur argumentum, Chrysologi mortem post annum 451. retrahi non posse.

(20) *Et eruditissimus Neon*. Conjecturam, ex qua desumpsere Auctores, Neonem fuisse Chrysologi successorem, abunde Bacchinius expungit.

(21) *Patina argentea*. De hac dissertationem adornavit Abbas Joannes Pastritius, eamque edidit Romæ typis Antonii de Rubeis anno 1706. Ego etiam nonnihil de ea commentatus sum in opusculo publici juris facto Neapoli anno 1746.

dam doctiſſimi Sacerdotis Sermones Chryſologi 176. qui nunc extant, cum Epiſtola ad Eutychen.

XVI. Accidit itaque noſtri Chryſologi tempore, ut Eutyches Byzantinus Abbas potentum præſidio adjutus, & ſuffultus juvamine malignantium, prætextu Fidei, confitens, & promittens, ſe contra Neſtorium ſcribere, (qui docebat duas in Chriſto fuiſſe Perſonas) per omne Imperium hæreticam, falſamque ſeminaret doctrinam, edocens, divinam Chriſti naturam cum humana in idem recidiſſe. Hanc Hæreſim Flavianus Epiſcopus Byzantinus in Synodo contra Eutychetem congregata damnavit: & ad Leonem Pontificem hujus nominis primum, in Concilio acta remitti juſſit. Sanctus igitur Pontifex Leo, de facundia, ſubtilitate, & doctrina D. Chryſologi bene conſcius, eum ad ſe vocavit, & poſt varia reſoluta dubia, Encyclicam epiſtolam (nempe circularem, eo quod ad plures eiſdem fuiſſet ſcripta verbis) dictare, & ſcribere juſſit Chryſologo: quam uti dignam tanto nomine, ipſe Leo Pontifex proprio nomine decoratam remiſit Flaviano Conſtantinopolitano Epiſcopo. Incipit Epiſtola: *Lectis dilectionis tuæ literis*, & finit (ſex diviſa capitibus) *Aſterio, & Protogene Viris clariſſimis Conſulibus*. Æra 486. Eſt Epiſtola 10. in ordine Decretalium S. Leonis Papæ, recepta in Concilio Chalcedonenſi per ſexcentos, & triginta Patres. Habetur in Concil. Chalced. IV. act. 2. & a Gelaſio Papa ſub pœna anathematis juſſa eſt venerari, & obſervari. Atqui Eutyches iniquus Abbas, Epiſtolæ Chryſologi ſub nomine Leonis præſentiens efficaciam, & pungentia verba, arripiens furioſus calamum, denuo aliam ſcripſit contra Flavianum Epiſtolam, & ad occidentales Epiſcopos, ut veluti læthalis baſiliſcus halitu ſuo, eos ad ſuum attraheret errorem. Sed Chryſologus amore Fidei incenſus, Eutychetis non valens ſuſtinere inſolentiam, proprio nomine aliam Eutycheti reſcripſit Epiſtolam, quæ incipit: *Triſtis legi triſtes literas tuas*; & finit: *honoratiſſime fili*. Habetur hæc Epiſtola in Vaticano n. 2574. & 2580. & tom. 2. Conciliorum in præambulis ad Chalcedonenſe in principio, ex impreſs. Coloniæ anno Domini 1644. Adducit etiam Dominicus Mita Ficchius in principio Sermonum D. Petri Chryſologi: quam citat ex Rodulpho in vita Chryſologi, & ex Archivio Senatus Imolenſis.

XVII. Poſt citatum Damianum Ravennæ Epiſcopum, ſucceſſor ejus B. Felix quadrageſimus Ravennatum Archiepiſcopus, circa annum Domini 715. Sermones Chryſologi recollegit, & ſelecta ſcripſit ſerie: qui Manuſcripti nunc extant in noſtra Seraphica Cæſenæ Conventus Bibliotheca. Poſt prodierunt primo, opera, & labore Agapiti Vicentini Rectoris Canonicorum Lateranenſium ann. 1534. Eos emendavit poſtea in multis F. Petrus Rodulphus Epiſcopus Senogallienſis anno Domini 1594. Sed opus iſtud hodie non extat, nec reperitur. Demum illuſtris Dominus Dominicus Mita Ficchius a Ceronio Imolenſis Sacerdos, & Parochus S. Agnetis, anno Domini 1642. Sermones Chryſologi denuo emendavit, correxit, & auxit Scholiis, & Notis; licet breviſſimis; ſed indiculis altiſſimis: prodierunt Bononiæ anno Domini 1643. cum exemplari Patinæ argenteæ D. Chryſologi (de qua dictum eſt ſupra §. IV. n. xj) & cum effigie D. Peſologi, corporis medietate, juxta exemplar, quod depictum eſt in Coronide Chori Eccleſiæ Metropolitanæ Ravennæ.

Nota pro ſcriptis Chryſologi id, quod ſupra præfigimus. Nam multoties reperies ad verbum integras ſententias, imo & Sermones Chryſologi apud D. Hieronymum, Chryſoſtomum, imo & apud Auguſtinum; ſed tunc prædicti Sermones, aut falſo tribuuntur Chryſologo, aut perperam prædictis Patribus, ut loco ſupra citato adnotavi. Sententias autem integras Chryſologi, circa D. Matthæi Evangelium; v. g. in Sermonibus *de Centurione*, *de Socru Petri*, *de ejectione Dæmonum*, *de tempeſtate ſedata* &c. invenies in Paſchaſio Rathberto Abbate Corbejenſi, in libris ſup. Matthæum Tom. 9. Sæculo 9. Bibliothec. Veter. Patrum. Sed noſter Chryſologus antiquior fuit Rathberto; nam iſte vixit circa ann. Domini 900. temporibus Ludovici Pii Imperatoris, & Caroli Calvi Galliarum Regis; Chryſologus vero anno Domini 450. in Sæculo quinto. Et hæc de Chryſologi vita ſufficiant.

D O-

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

DOMINICI MITÆ
PRÆFATIO,
Editionibus ejuſdem appoſita, quam hic recudere non abs re viſum eſt.

AUrei Sermones B. Petri Chryſologi opera Reverendiſſimi D. Agapiti Vicentini, Canonicorum Lateranen. Ordinis Rectoris, e tenebris manuſcriptorum Exemplarium eruti prodiere in vulgus primo ex Bononienſi Typographia Jo. Baptiſtæ Phaelli anno Domini 1534. Exinde recuſi ſunt Coloniæ Agrippinæ anno 1541. & 1618. Pariſiis anno 1575. 1585. 1614. & 1631. Antuerp. 1577. Venet. 1588. & 1636. Mogunt. 1607. & 1613. Lugd. 1622. 1623. 1627. 1634. & 1636. ſicuti eodem anno 1636. iterum Bononiæ. At omnes Codices non ſine maximo mendorum numero ſunt, utpote qui ex prima Phaelli Editione non integre, ut aſſeruit Agapitus, emendata deſcendentes, & originalibus, & ſubſequentibus quorumlibet Impreſſorum peculiaribus erratis exiere deturpati. Mira tamen de habita correctione in illorum Exemplaribus prædicata leguntur, ſed, ſingulorum collationefacta, Typographos, ac Bibliopolas ex propria magis utilitate, quam ex veritate id temere aſſeveraſſe deprehendi. Quemadmodum Indices ſacræ Scripturæ, Rerum Notabilium, & ad Concionatoris uſum noviſſime appoſitos pro nihilo habendos eſſe fuit experimento compertum. Qua de re non ſemel conqueſtus cum doctis probatiſque Viris amice hortatus ſum, ut pro genio, ac viribus experirer, num poſſem huic morbo mederi. Sed inſitæ imbecillitatis conſcius, quid valerem ego in arduo hoc opere, ubi interdum ſolius litterulæ, vel interpunctionis mutatio totum potis eſt Auctoris invertere ſenſum, dum tanti Ordinis Rector in multis defeciſſe noſcitur, non ſatis percipiebam. Lætus interim audio eruditiſs. & omnium præconiis celebrandum Antiſtitem PETRUM Rodulphum Tuſſignanenſem, olim Senogalliæ Præſulem, hoſce Sermones ex quibuſdam manuſcriptis Romæ inventis emendaſſe, & ſuo marte Scholiis illuſtratos Senatui noſtro tranſmiſiſſe, ut ederentur. Cæterum nec Editio prodiit, nec tanti Viri labor, & ſtudium tota diligentia perquiſitum uſquam gentium apparuit; forte enim invida aliquorum calliditate celatur, ut privatis uſibus tantummodo inſerviat. Veruntamen quoniam ingenium hominis trahitur in vetitum, expetitque negata, ulterius perquirendo, didici hujus Operis adhuc quatuor ſupereſſe Manuſcripta Exemplaria, nempe duo Romæ parum ab Impreſſis diſcrepantia: Urbini unum in Roveriana, Cæſenæ alterum in Franciſcana Bibliotheca, quæ inter ſe cunctis pene conveniunt, at in quamplurimis a vulgatis diſcordant. Quare aditu ad Manuſcripta vix patefacto, ea ipſa partim per amicos, partim per ipſum pervolutavi, & adhibito ſodali ſemel ac iterum a capite ad calcem cum exemplari primum Bononiæ impreſſo contuli, atque errata quæcunque, ut licuit, calamo correxi; variaſque nec inutiles lectiones in margine adſcripſi, mendoſis, quibus MMSS. exuberant, rejectis, & ſi quid ex illis omni ex parte emendari nequivit, ſtudui id mentis ſpeculatione ſupplere; tametſi hoc raro factum eſt, quod hæc ratio maximis difficultatibus obſtructa lubrica ſit, & fallax. Quamobrem, B. Petro moderatore, germana lectio, ni fallor, ita commode per me reſtituta eſt Operi, ut poſthac ex iis, quæ inveniri potuerunt, parum in eo ſit amplius deſiderandum. Abſolutis emendationibus ſupererat accuratiſſima obſcuriorum locorum interpretatio, atque reſtitutæ correctionis ratio: Sed nunquid ex penu meo opimis poterat dapibus menſa parari, ſi is ſum ego, qui non prius ſacras attigi litteras, quam in legalibus ſtudiis, forenſibuſque negotiis dimidiam tranſegerim ætatem? Fiſus tamen B. Antiſtitis patrocinio, cujus cauſa agebatur, hæc qualiacunque ſint Scholia meis locubrationibus conſarcinata libuit apponere, ſaltem ineruditis non nihil profutura, vel litteratorum mentes ſtimulatura, quo præſtantiora ſcrutentur: Etenim textu jam expurgato, & auro a ſcoria vindicato, facile a doctioribus vigilantiori animo magni Theologi, & aurei Concionatoris uberius, clariuſque abditi ſenſus enucleabuntur, & explanabuntur.

Cæterum ut hi Sermones tibi commodo eſſent, Indiculum eorum alphabetico ordine diſtinctum, & ad materias in quolibet Sermone primario exaratas accommodatum adjeci. Poſtmodum Scripturæ Verba litterario ordine librorum diſcreta, mihi inventu faciliora alterum in Indicem extraxi. Ac tandem Notabilium quorumcunque locupletiſſimum Syllabum tum ex littera, tum aliquando ex ſenſu deductum appoſui, qui adhuc uberior prodiiſſet, niſi obſtaculo fuiſſet illud de ſale ab ipſo D. Chryſologo uſurpatum: *Amarat nimietas, quod poterat condire menſura.* Ser. 125. Siquidem & ſententiarum profunditas, & ſingularitas verborum doctiſſimi hujuſce Viri aptius Concordantias require.

quirebant, quam Elenchum. Utque facile indicata reperias in margine Sermonum numeros adſcripſi, ut invento Sermone pars etiam ipſius, ubi ſententia præciſe notatur, mox queat reperiri.

Tautologia Indicibus vitio eſſe non ſolet, quod varia cum ſint lectorum ingenia, nec idem verbum cunctis ſemper occurrat, & ad diverſa quilibet ex voto ſententias in illis perſcrutetur, id ipſum pluribus in locis collocandum putant, ut citius, quod requiritur, quiſque inveniat.

Elenchum juxta ritum Evangeliorum, quæ in ſacro pro tempore leguntur, neotericis ad Conciones uſurpatum, ceu ſupervacaneum in hoc opere non requiras, quia ex compoſitis Indicibus poterit Orator, quæ velit, ſibi gratius ſua diſquiſitione parare.

Vitam tamen hujus ſanctiſs. Viri ſtylo mediocri ſententias quam apertiſſime exprimenti uberrime deſcriptam offendes, ut purior veritas, quam antea a nonnullis ſit explicata, demonſtretur, ac qualis, quantuſque ſit D. Petrus noſter per eam innoteſcat. Opus elaboratum pellexit ad inſcribendum: *Sermones maxima ex parte illuſtrati*, quod eorum Codex, Vitæque index e tenebris erutus, & a ſordibus vindicatus magis, quam antea ſit legentibus enucleatus, ac declaratus: Nitore inſuper, atque ſplendore longe omnibus Exemplaribus hac opera præſtet. In quo faciundo quos ſumptus, labores, & pericula ſubierim, quam ægra ſæpius valetudine proſtratus jacuerim; quoſque adverſarios, ac deſertores domi, foriſque fuerim perpeſſus, ſcit ipſe, qui tandem e Cœlo protexit, Chryſologus Sanctus: ſciunt multi docti probatique Patres, qui me etiam inter ſylvas ad animarum curam longe a ſapientum congreſſu reſidentem, librorum, & bonæ valetudinis expertem adverſa prope omnia ſuperaſſe, & opus propoſitum aliqua demum ex parte abſolviſſe, mirantur. Quod adhuc in tenebris deliteſceret, niſi illorum ſincero judicio nunc edere fuiſſem compulſus.

In eo componendo juxta Senecæ monita magis quæſivi, quid ſcriberem, quam quemadmodum ſcriberem; propterea ſtylus multorum, & ex multis conſtans non idem ſemper habetur, quia aliorum ſententias referens propriis verbis tranſcribendas cenſui, ut ſua auctoritate fulgerent. Facile tamen tam in componendo, quam in tranſcribendo exciderint multa, quæ vel oſcitanter, vel minus apte poſita fuerint: Sed hoc Dei permiſſu factum arbitrare, ut tandem: *Sciant gentes quoniam homines ſunt*. Et hæc ſatis tibi ſint de meo hoc opere monita, lector amice. Sed quid dixi meum? immo jure non meum, cum præter errata, & ſi quid ineptius, ac pingui Minerva deſcriptum eſt, hic aliud de meo agnoſcere nequeam. Sermones namque Divi ſunt Chryſologi; Indices ab eiſdem deſumpti: Correctiones, Obſervationes, & Scholia ejus patrocinio ſuggeſta: illius Vita ipſo juvante collecta. Quamobrem ſi quid inſit, Deo, ac Divo gratum, vel utile Eccleſiæ, Altiſſimo tribuenda eſt univerſa laus, & gloria, B. Petro Chryſologo veneratio, & honor; Mihi autem nil aliud, niſi pro tua pietate (humaniſſime lector) a Patre miſericordiæ erratorum venia eſt exoranda. Vale.

Epiſtol. 116.

Pſalm. 9.

Omnia, & ſingula S. Romanæ Eccleſiæ cenſuræ ſubjecta eſſe intendit Auctor atque perpetuum ſubjicienda ex animo profitetur.

VITA
S. PETRI CHRYSOLOGI
FOROCORNELIENSIS,
Ravennatum Archiepiſcopi,

Ex ipſius Homiliis, & variis Scriptorum monumentis tum impreſſis, tum Manuſcriptis accurate conquiſita, ſtudioſe collecta, & hic ordinatim digeſta,

PER DOMINICUM MITAM SACERDOTEM PAROCHUM.

Anno Domini M. DC. XLII.

Memoria juſti cum laudibus. Prov. 10. 7.

VITAM ſcripturus Viri ſanctimonia æque, ac eruditione clariſſimi, *Petri Ravennatis Eccleſiæ Archiepiſcopi*, cui cognomen poſtea *Chryſologi* ex eloquentia fuit; priuſquam hujuſce rei initium expediam, res ipſa hortari videtur, pauca de *Forocornelio*, ejus Patria, ſupra repetere, quo dicenda omnia illuſtria magis, magiſque in aperto ſint. Ilio igitur a Græcis capto, ferro, flammaque everſo multi nobiles ex Trojanis (ſicuti noſtri putant) (*a*) qui Antenore Duce profugi in Italiam venerunt, cum aliquando perveniſſent in Æmiliam, quæ præclara eſt ejuſdem Italiæ regio, apud Vatrennum amnem, ac ſecus viam Flaminiam conſidentes, ibi loci pulchritudine, ac ſoli fertilitate capti Oppidum Ilium nuncupatum condidere, atque habuere. Sed poſteaquam Lucius Sylla e Cornelia gente, maxima omnium quæ Romæ fuerint opulenta atque Patritia, oriundus, de Africa, atque Aſia ſubactis, & domitis, triumphavit, devictoque Mario ad Imperii ſummum pervenit; Oppidum hujuſmodi (ſicuti ex multis ego percepi) (*b*) emeritis militibus ſuis una cum incolis habitandum conceſſit, ibique Forum, ubi jus diceretur, Nundinæque agerentur inſtituit. Utque poſteri hanc Romanorum Coloniam, & a quo inſtitutam ſcirent, Oppidum poſthac a proprio ſuæ gentis cognomine Forum Cornelii cunctis nuncupandum præſcripſiſſe ferunt. Hi milites poſtquam paulatim per connubia noſtras ſibi miſcuere gentes, Forocornelium Ædificiis, ac populi multitudine ita celebre reddiderunt, ut brevi in amplam, atque munitiſſimam coaluerit Urbem, quæ non ſolum Octaviani Cæſaris (*c*) firmos exercitus capere, ac retinere potis eſſet; verum etiam poſt aliqua ſæcula Athaulpho maximo Gothorum Regi, ex celeberrima Balthorum gente orto, (*d*) ſic probaretur, ut nuptias cum Galla Placidia, Patre, ac fratribus Auguſtis clariſſima, ſummo apparatu ibidem concelebrare, & ultra annum cum Proceribus, & maximo exercitu conſidere ex cunctis hanc unam deligeret.

Ilium in Æmilia conditur.

Forum Cornelii appellatur.

II. Hæc initio, ſicuti finitimæ Gentilium Civitates cum ſemper Idola coluiſſent, tandem Evangelicam Fidem a Divo (*e*) Apollinare primo Ravennatum Antiſtite per univerſam Æmiliam prædicatam ſuſcepiſſe, & paucis poſt annis Epiſcopo donatam fuiſſe, traditum eſt. Verum labentibus annis cum ſæpius fuerit hoſtilia paſſa, & a Barbaris nationibus, quæ Diis Gentium litabant, promiſcue cum noſtris habitata, dum alius alio more viveret, & vires prævalerent Gentilium, facile & animarum Paſtore caruiſſe, & Chriſti nomen diuturnitate temporis apud noſtrates pene obliteratum remanſiſſe, Majorum ſemper fuit gravis opinio. Cæterum Deus omnipotens ubi Forocornelienſium miſertus, Caſſianum, Virum doctrina, & Sanctitate illuſtrem, (*f*) qui Sabione in Germania Epiſcopus erat, tanquam novum Apoſtolum e partibus illis ad Urbem noſtram tranſmiſit, qui docendo, & prædicando incolas in Fide Chriſtiana diu inſtruxit, ac proprio demum corroboravit martyrio, (*g*) Univerſi Cornelienſes Evangelicam Fidem toto animo ſuſcepere; & ut perennem haberent, a Beatiſſimo Chriſti Vicario in terris firmiſſimo animarum Paſtore ſunt ſulti.

Forum Cornelii audit Evangelium.

Recipit Epiſcopum.

III. At-

a Annales Imol. MS. Jo: Baptiſtæ Florii, alias Florentini penes nobilem Familiam de Quanis, ſeu magis Annalium fragmenta. Chronicon Imol. quod circumfertur ſub nomine Philippi Saxi M.S. Jacobi Philippus Bergom. in ſupplem. Chron. *b* Annales Imol. qui ſuper Prudent. poeta in D. Caſs. Hymn. Sigonius de Antiquo jure Italiæ lib. 2. Jo: Andr. Palatius in Oratione de Foro Cornelii edita Bononiæ anno 1573. Aliorum eſt opinio hoc nomen Foro Cornelium ab ipſis accolis ſponte ſuſceptum, quo gratiam Dictatoris inirent. *c* Cic. lib. 12. ad Cajum Caſſium epiſt. 5. *d* Hieronym. Rubeus in ſecunda editione Hiſt. Ravennæ lib. 2. ſub ann. Dom. 412. Chorum ad. Peutinger. in Epitom. de Inclinatione Imp. Rom. Volateran. lib. 2. Geogr. Baron. in Annal. Eccl. tom. 5. ann. 411. Jordanus Ravennas in Chron. Gothorum. Florius, & Saxus qui ſup. MS. *e* Annal. Im. qui ſup. Illuſtriſs. D. meus D. Ferdinandus Millinus in Catalogo Epiſcoporum Eccl. Imolen. in ejus prima Synodo Diœceſana perſcripto Rub. lib. 1. Hiſt. & lib. 5. an. Domini 1040. *f* Florius, Saxus, & reliqui Scriptores vitæ S. Caſſiani vel impreſſi, vel manuſcripti. *g* An. Dom. 362. Idibus Aug. D. Caſſian. martyrio coronatur. V. noſtras Not. in Serm. 165. Auctoris.

Petrus Chryſologus naſcitur.

III. Atque inter alios Præſules, quorum memoria temporum injuriis apud nos delata non fuit, eminens erat Cornelius natione Romanus, (*b*) vitæ Sanctitate conſpicuus, cunctiſque virtutum titulis ubique fulgens. Per cujus tempora, antequam B. Joannes Chryſoſtomus Byzantii Epiſcopus migravit ad Deum, a Virgineo partu quadrigenteſimo ſexto ex honeſta, & chriſtiani nominis religioſa Forocornelienſium Familia natus eſt infans, (*i*) cui parentes in Sacro Regenerationis lavacro ob honorem Principis Apoſtolorum Petri nomen imponi juſſerunt, quaſi jam futura pueri merita prænoſcentes, divino judicio cunctis prædicerent, Petrum vocari in eo nedum nominis appellationem fore, ſed & prærogativam virtutis.

Scholæ datur.

IV. Hic igitur Puer pulcher aſpectu, & delectabilis forma cum (*k*) mirificam virtutis idolem præſeferre videretur; ut primum per ipſius ætatem licuit, opera genitorum Scholæ adſcribitur, ubi in primis litterarum rudimentis, Chriſtianiſque moribus, ac divino timore ita ſane proficiebat, ut coætaneos longe ſuperaret, & virilem in puerili corpore animum gerens levia quæcunque ac infirma aſpernaretur; quare vel ipſa relaxationis tempora ad Sancti Caſſiani Martyris, ac Patroni Aram (*l*) humili ad Deum oratione frequentiſſime tranſigebat; ſeque ipſius B. Caſſiani vernulam inſigni quadam dilectione & eſſe, & ab aliis libere vocari piiſſime gloriabatur.

Servit Epiſcopo.

V. Quod cum crebro Venerabili Paſtori Sancto Cornelio admirabundo conſpicere contigiſſet, ex præſentibus futura prænoſcens B. Antiſtes, humilem ſcilicet adoleſcentem magnum in Eccleſia Dei aliquando futurum, ſi magis ſtudioſe inſtitutus Divino cultui conſecraretur, illum tandem hoc ipſum peroptantem ſuorum Eccleſiæ familiarium numero adſcripſit, (*m*) exindeque humanas, & divinas litteras ipſum adeo ſcite perdocuit, ut qua erat ingenii docilitate, & linguæ celeritate, celeriter omni præclaro eruditionis genere imbutus ſit, ac eam vitæ ſanctimoniam adeptus, ut a prudentiſſimo Epiſcopo ſacro etiam Levitarum ordine rite initiatus; & Cornelienſis Eccleſiæ, quaſi Stephanus alter Jeroſolymitanæ, ſeu Laurentius Romanæ Eccleſiæ primarius Diaconus fuerit conſtitutus.

Sacris initiatur.

Levitarum munus.

VI. Erat tunc temporis Diaconorum munus Menſis miniſtrare, hoc eſt (*n*) Sacerdoti ſacra facienti adſtare: eo impedimentis detento Sanctorum Patrum Homilias populo recitare: Eccleſiarum bona (*o*) penes ipſos conſervata in pauperes erogare: ac quibuſcunque perluſtratis, omnia, quæ opus eſſent Epiſcopo referre, ut ſtantes confirmaret, ſuſtineret collabentes, lapſos erigeret. Quod munus non niſi probitate, (*o*) & doctrina pollentes obibant; qui Epiſcoporum quaſi oculi, (*p*) ac Tabellarii, immo verius Angeli, (*q*) & Prophetæ vocitabantur.

Petri Levitæ virtutes.

VII. Petrus itaque in hoc Levitarum numero conſtitutus, ut erat idea Virtutum, & ſummus Theologus, ita prudentia, caſtimonia, & inſigni erga Deum, & proximum charitate eminens, ſe verum ſectatorem, quinimmo filium ne in minimo quidem a ſacro Præceptore degenerem civibus juxta, & exteris demonſtrabat. (*r*) Veruntamen quia præclarum hoc lumen virtutum non Patriæ tantum Urbi, ſed univerſo Orbi ut pelluceret, divinitus ſtatutum erat, quod tunc temporis quaſi ſub modio abſconditum exiſtimabatur, inde ex obſcura latebra in eminens Eccleſiaſticæ dignitatis faſtigium attolli debebat, velut jubar Eccleſiæ in Domo Dei effulgens, ut ſua charitate errorum caliginem longe, lateque profligaret: efferatorum hominum vitia, quæ tempora illa triſtia, miſeraque reddiderant, e medio tolleret, ac deleret.

Archiepiſcopus Ravennæ moritur.

VIII. Accidit propterea, ut, elato ad Creatorem Joanne hujus nominis primo, quem græca voce Αγγελόπτον appellabant, (*ſ*) & vigeſimo eorum, qui Ravennatis Eccleſiæ gubernacula tenuerant, vitæ ſanctimonia claro, Provinciales Epiſcopi pro conſueta temporum illorum Metropolitani Antiſtitis electione Ravennam diverterent, quos inter adfuerit & Sanctus Cornelius cum ſuo Diacono Petro, ubi poſt varias, frequenteſque populi, ac Cleri in comitiis diſſenſiones, unus tandem ex Ravennatibus deligitur, qui properanter ad Urbem cum Legatis Ravennatibus, & Sancto Cornelio Epiſcopo, Divino afflatu comitem itineris S. Levitam Petrum ducente, ad Canonicam Summi Pontificis confirmationem obtinendam contendit.

Petrus declaratur Epiſcopus.

IX. Clavum Eccleſiaſticæ navis tenebat tunc Sanctus Sixtus hujus nominis III. cui per quietem Apoſtolus Petrus, & Martyr Apollinaris medium inter ſe ſe venerabilem Adoleſcentem habentes oblati ſunt, (*t*) quem ut in Archiepiſcopum Ravennatem, quocunque poſtpoſito, crearet, Pontifici edixerunt. Sixtus Divina revelatione commonefactus cum poſtera die Ravennates pro confirmatione Pontificiam Aulam ingreſſos ſibi adſtare videret, rejecto primum ab eis electo, inde ad ſe omnes, qui illic eſſent accedere juſſit: Ceterum cum inter Ravennates præmonſtratam Juvenis ſpeciem animo alte impreſſam nondum eſſet conſpicatus, Cornelio Epiſcopo juſſit, uti & ſuos in conſpectum proferret, quod ubi factum eſt, vix dum Pontifex Max. Venerabilem Petrum Cornelii Diaconum intuitus eſt, eum ipſum eſſe, qui cœlitus ſibi demonſtratus fuerat, agnovit, & læto animo cunctis audientibus dixit: Hunc quidem divina providentia electum Ravennatenſi Eccleſiæ Archiepiſcopum præficimus, non alium.

X. Ceterum Pontificis inopinata ſententia non leviter & animos Ravennatum perculit, quod Civé ipſorum rejecto contra avitum morem exterus eligeretur, & mentem Petri gravi ponderе concuſſit, viſceraque turbavit, quod onus Angelicis humeris formidandum exemplo ſumma auctoritate ſibi imponi conſpiceret. Quare ab Ravennatum querelis mutuata excuſationis opportunitate, cum alioquin ex reverentia, & humilitate ſibi jus magnæ contradictionis non eſſet, ad pedes Pontificis Max. prövolutus, ſupplex precabatur, maximum hujuſmodi munus, valde a ſua mente, & conditione alienum ut averteret.

b D. Chryſol. in d. Ser. 165. Petr. Rodulphus Tuſſignanenſis in Vita S. Chryſologi penes me MS. ac in Archivo Senatus in Imolæ fine Cod. Commentar. ipſius Senatus an. 1595. relata.

i Annal. in Baron. Natalis, Rodulph. & in MS. omnia. Adelphus Epiſcopus Ser. 107. inter auctoris, & noſtræ in eum obſervat.

k Florius ac Rodulphus qui ſupra.

l Rodulphus MM. SS. multa me viſa.

m Chryſol. ſerm. 165. de S. Projecto Epiſcopo Cornelia-no, & noſtræ ibi notat.

n Act. c. 6. 2. Concil. Vaſente 2. ap. 2. Baron. tom. 1. Annal. Eccleſ. an. 34.

o Baron. t. 5. an. 402. innuit Chryſol. ſerm. 135.

p Act. 6. 3. Baron. t. 8. 793. diſtinca, Diaconi quaſi oculi.

r Clemens Conſt. Apoſtol. lib. 2. c. 30.

ſ Rodulph. ubi ſup. & Chryſol. ipſe ſerm. 165.

t Rub. ſup. lib. 2. ann. 433. Rodulph. Florius, & alii; licet Baron. tom. 5. eod. ann. 433. dicat Sanct. Cornelium caſu adiiſſe Romæ cum S. Petro Chryſ. nihilominus Rubeo ſe remittit. *c* Petrus de Natalibus in Vita Chryſ. Rodulph. Rub. Annal. Ins. & Breviar. S. Pet. Chryſol. de quo infr. in obſerv. in Vitam Chryſ. n. 9. & Baron. An. Domini 433.

XI. Quapropter Beatiſs. Sixtus ad pacandos Ravennatum animos, & vires humilis Petri ſublevandas rem omnem cœlitus præmonſtratam ſatis luculenter aperit, validiſque rationibus utriſque ſuadet, Divinæ ut acquieſcant voluntati: Tantumque Pontificis vel auctoritas, vel ſacra eloquentia potuit, ut Petrus licet invitus, & tremefactus Pontificium Ravennatis Eccleſiæ munus Divinæ voluntatis ſignificatione, & Apoſtolica inſtitutione delatum ulterius reſpuere non ſit auſus; itaque impoſito oneri humeros ſubmittens, ne munus a Deo aſſignatum refugiſſe diceretur, mox ſe totum Divinæ voluntati addictum conſecravit. Ravennates vero Petrum, licet a Columba, ut alii multi præcedentes Antiſtites (*u*) haud præmonſtratum, cœlitus tamen miro modo indicatum, & eorum Eccleſiæ opere tot Dei electorum præpoſitum novum Antiſtitem venerabundi ſuſceperunt, & conſalutatum ſummo in honore quaſi Angelum Dei jugiter habuerunt.

u Horum poſtremus fuit S. Severus XII. in ordine Archiep. Raven. Rub. l. Hiſt.

XII. Petrus itaque Archiepiſcopus vigeſimus primus Ravennatis Eccleſiæ deſignatus anno a Dominica Nativitate trigeſimo tertio ſupra quadrigenteſimum, (*x*) poſtquam Sacerdos ordinatus limina Apoſtolorum veteri ritu inviſit, & reliqua Urbis loca ſumma religione referta pie demiſſeque perluſtravit, (*y*) Altiſſimum Sanctis intercedentibus exorans, ut quemadmodum Moyſi olim fecit, ita ſibi nunc vires ad tanti muneris onus apte ſuſtinendum impertiri dignaretur; tandem cum Sancto Cornelio, & Ravennatibus Ravennam profecturus iter arripiens, ubi ad Forum Cornelii pervenit, ſingulari devotione Divi Caſſiani Martyris dilectum Templum ingreſſus fuſis lacrymis, ac humili oratione Sanctum Patronum iteratis vicibus precatus eſt, ut in tanta neceſſitate ſeſe deſerere nollet, quinimmo per Divinam illuminationem favere, quatenus ſuſcepto Pontificatus muneri digne valeret inſervire per Deum. Moxque re familiari ſancte diſpoſita Ravennam a præfatis deductus eſt, ubi a Valentiniano Cæſare, & Galla Placidia ejus Matre Auguſtis (*z*) primum, inde ab Ravennatibus omnibus ſummo deſiderio, ac lætitia exceptus fuit, quibus id unum ab eis petere ſe dixit, ut quoniam tantum oneris pro ſalute ipſorum ſubire non renuit, ſtuderent & ipſi monitis ſuis obtemperare, Diviniſque præceptis non obſiſtere.

Baſilicas viſitat.

Ravenn. excipitur.

x Rub. Rodulph. Baron.

y Rub. Rodulph. qui ſupra.

z Rub. Breviarium antedictum, An. Imolenſ. Rodulph. & alii.

XIII. Demum proximo die Dominico præſentibus Chriſtianis Principibus, & Populo univerſo incredibili apparatu, & exultatione inenarrabili ſummo in Templo a Sancto Cornelio, ut credimus, & aliis Coepiſcopis vetuſto more (*a*) Archiepiſcopus conſecratus eſt Ravennatis Eccleſiæ poſt Romanam ſecundo loco tunc in Italia (*b*) habitæ, quod ipſe Petrus aureo ſermone mox habito in quadam parte teſtatur dicens: *Hodie Eccleſiæ Ravennati pro patre natus eſt filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione ſolicitet, non aſperitate conturbet: ſed fideli ſuſtentet obſequio; cura pervigili faciat perſecuram; familiam blanda inſtitutione componat; hoſpitibus occurrat; parentibus ſerviat; Regibus obtemperet; Poteſtatibus collaboret; Dei ſenibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Chriſtum cunctis exhibeat ſervitutem.* Quæ omnia, hiſque majora exacte, ut pollicitus eſt, ab eodem obſervata fuiſſe rerum quam optime probavit eventus.

Conſecratur & prædicat.

a Idem Chryſol. ſer. 130. Rodulph. Rub. ſub anno 449 & plurima vetuſtiſ. MS. vitam ipſius deſcribentia.

XIV. Siquidem, ut ſalutari remedio paulo ante in Liguria Mediolanenſis Eccleſiæ languoribus ſubvenerat melliflua Divi Ambroſii eloquentia & Hipponenſis Eccleſiæ neceſſitatibus in Africa doctiſſimum Sancti Auguſtini Eloquium; ſic ut Ravennatis Eccleſiæ primogenitæ Romanæ in Æmilia, ubi tunc proprie Occidentalis Imperii Sedes Auguſta fulgebat, ægritudo præclare repelleretur, donavit Omnipotens auream Beato Chryſologo noſtro eloquentiam, & ſummum magiſterium, ut Principes, & populum ipſius Imperii ſibi cœlitus concreditum, quæ ſalutis eſſent, lingua manibuſque perdocere valeret. Quare Petrus Antiſtes immobile ſalutis fundamentum, intrepidus ad pericula, & ad laborem indefeſſus, qui unam commiſſi gregis ſalutem ſibi propoſitam habebat, nec verbo, nec opere paſtorali munere fugandis vitiis, virtutibuſque inſerendis, vel ad horam defuiſſe viſus eſt.

Paſtoralia perfecit.

b Luitprand. Eccleſiæ Ticinen. Diacon. Rub. lib. 5. ann. 923. Idem Chryſol. ſerm. 130.

XV. Quod præſertim clare enituit, dum calendis Januariis homines non tantum paganica ſuperſtitione obvolutos, ſed etiam Chriſtianos ipſos Paganis adhærentes vidit, qui Gentilitio more ſeſe Idolorum ſimulacra effingebant (*c*) & per Auguſtam Urbem vitia, & crimina, quæ olim ipſos commiſiſſe ferunt, repræſentantes, cunctis fœda ſpecula præbebant, ſe ſeque & proximos miſera peccatorum mancipia reddentes, hæc vota eſſe jocorum, novitatis lætitiam, anni principium prædicare non verebantur. Quod B. Petrus pro munere paſtorali ferre non valens virtute pluſquam humana in Concionem aſcendit, & Diaboli portenta cum primum damnare cœpiſſet, plebemque averſam, & infenſam mira dexteritate placare, adeo ſacrilegium illud fugiendum acerrima ſuaſione demonſtravit, ut poſt allatis excuſationibus populus reſipuerit, & a talibus de cetero libentes propter Deum abſtinere non recuſaverit.

Arguit fingentes ſimulacra Idolorum.

c Rub. Rodulph. Sur. MS. & alii. Idem Chryſol. ſerm. 155.

XVI. Novitates præterea circa quadrageſimale jejunium contra Divinum mandatum ſuperſtitioſe quidem (*d*) inductas, quod ex Hebdomadibus in ſacra inedia aliæ eſſent immoderate rigidæ, aliæ nimium remiſſæ, & ſeparatim callida a frigidis, ſeparatim ſalita ab inſipidis propriis uſibus jejunantes deputarent, & totum vitæ negligerent conditorem, cohibuit, & abolevit, utque jejunium æquale, ſicut traditum eſt a Deo, & ab Eccleſia, ſervaretur ad corporis, & animæ diſciplinam, indixit, & obtinuit.

Jejunium ſuperſtitioſum vetat.

d Lege ſerm. 166. Auctoris, una cum not.

XVII. Morem ea tempeſtate apud pleroſque introductum maxime pernicioſum, (*e*) Deo odibilem, ac minime ferendum, ut, qui Cathecumeni eſſent, ſacrum regenerationis lavacrum ad longus tempus, declinantemque vitam diferre conſueſcerent, interimque ſpe veniæ peccata peccatis cumularent, ſæpius ſumma animi pietate vitari monuit, & Chriſti fideles per Deum obteſtatus eſt, ut Chriſto ipſi baptizandos afferrent, & eos, quos ſponte accedere aut neceſ-

Cathecumenos ad Baptiſmum alicit.

e Ser. 10. per tot. & ſerm. 59.

ſitas

sitas vetaret, vel ætas impediret, retardaret ignorantia, tenerent vitia, spectatio deciperet, aut falleret confusione paupertas, attraherent, & opportuno tempore Sabbati Sancti, & Paschæ, quando Divinum hoc Episcoporum manibus conferebatur Sacramentum, diligenter invitando adducerent, ut, quoniam de vita semper sunt homines incerti, agendum curaret dicebat, ne servi, ne filii, ne conjuges, ne parentes nondum baptizati præventi morte, & præsenti vita carerent, & ad futuram haud pervenire possent; sed potius in vinea Domini sedulo laborantes & vitæ mercedem, & summam gloriæ coronam percipere mererentur. Qua vero doctrina, & charitate Petrus noster, qui sapientiæ ornamentis non minus, quam Pontificio fulgebat, perditos, ac depravatos Procerum, (*f*) Heroum, & Aulicorum mores corripuerit, nemo bene novit, nisi qui attentissime aureas illius conciones meditatus. *f* Lege ser. 20, 21, & 127. Auctoris.

Petrus Piscator, & Nauta Christi.

XVIII. Sed adhuc in paucis moramur; majora sunt, quæ noster Antistes per ea tempora gessit, cum mare sæculi, ut ipsemet inquit, (*g*) erat tumens pompa, elatum vortice, undosum sectis, inscitia fluctuans, clamosum litibus, furens ira, sævum perfidia, peccatis naufragum, impietate demersum; Unde Dominica Navis extrinsecus ab undis Gentium, intrinsecus a tumidis Hereticorum fluctibus jugiter quatiebatur. (*h*) At Petrus navigationis peritus clavum secundum tenens multo acrius vigilare ad salutem, quam tota Inferni caterva ad animarum perniciem conspiciebatur. Propterea Navem, ne sævientibus procellis mergeretur, tutans, meruit, & Nautæ Christi, & Apostolici piscatoris privilegium, quemadmodum infans sortitus fuerat & vocabulum: Cumque turbas errorum fluctibus mersas ad semet hamo sanctitatis suaviter traheret, doctrinæ suæ retibus Christianam concludebat ad fidem hominum multitudinem copiosam. *g* Ser. 46. *h* Ser. 21.

Baptizat.

XIX. Etenim placuit Deo, ut innumeros tum ex ipsis Ravennatibus, tum ex diversis Italiæ Urbibus multoque magis ex Barbaris nationibus orbe jam fere toto diffusis qua vi, qua sponte Ravennæ habitantibus, seu ad Valentinianum III. tunc Occidentis Imperat. Aug. confugientibus, aut bello captis ibidem servientibus, vel alio quovis titulo apud Ravennates diversantibus Petrus custos fidei ex barbarico cœno, & Paganica infidelitate ad fidem, & vitam Christianam Evangelica Doctrina evocatos sacri unda Baptismatis expurgaret. Quod tanta animi propensione peragebat, ut mancipiis, & simplicitate pueris non quadrare (*i*), sed liquare sermones, & teneris faucibus in modum lactis infundere videretur: seque totum imbuendis paryulorum mentibus imbecillem occupari, venia interim a prudentibus impetrata, profiteretur. *i* Ser. 62.

Docet.

XX. Quare ex ipsa Christi doctrina, & dominica oratione, quid credere, ac sperare Cathecumenos, qualiterque vivere deberent, & per fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur, ad vitam perpetem assumi posse arbitrarentur, tanta divini spiritus, & eloquentiæ ubertate Janitor hic Cœli perdocebat, ut cum illum alto silentio audissent, vel ante absolutum Catechismum (*k*) baptismate expiari postularent; & jure optimo, ac celeri etiam per aliquot dies ab ipso in quadragesimali abstinentia ob id prædicationis munere dimisso, & maximis laboribus gravato consequerentur. Quare vitam, salutem, ac gloriam suam nuncupabat eos, quos haud patiebatur nescire, quod Deus sibi donaverat scire. (*l*) Etenim quæ a Deo acceperat, libere in Dei gratiam erogabat, ut homines captivos mortis, mancipia Dæmonum, Idolorum vernulas, criminibus compeditos lumine veritatis illustraret, & a malis Dominis liberatos, Sacraque unda ablutos, & ad obsequium Altissimi revocatos, Christo Reg. sæculorum lucraretur. *k* Lege serm. 40. & omnes serm. in Symbolum, & orationem Dominicam. *l* Ser. 147.

Disputat.

XXI. Eximii decor ingenii tantus in hoc Sacro Præsule fuit, & rara eloquentia ipsius ingenii lumen, summaque rerum omnium sapientia, ut homines quoscunque mente acerrimos, & eruditione præstantiores, sive Gentiles, sive Hebræos, aut Christifideles, qui ex cunctis Orbis terrarum partibus tunc ad Augustam Urbem Ravennam convenissent, & de Divinis Scripturis subtilissime aliquando disputassent, eruditissima interpretatione convinceret, ac Spiritu eodem, quo Beatissimi olim in Primitiva Ecclesia Apostoli, ad Christi Fidem, & morum conversionem, ni extrema tenerentur pervicacia, doctos quoscunque captivato eorum intellectu, attraheret: ut vere dixerit S. Adelphus (*m*) Chrysologum nostrum Beatissimum, & Apostolicum aucupem esse, qui juvenum ingenia per aera subtilium speculationum volantia suavi suæ eloquentiæ calamo ad se alliceret, & solidæ veritati tanquam viseo inhæresceret propria doctrina compelleret. *m* Lege tot serm. 107. una cum scholiis.

XXII. Agri Domini Sabaoth cultor maxime strenuus cum esset noster Antistes in eo aliquando reperiit parabolicam ficum, hoc est homines suæ solertiæ commissos, qui nullum fructum ferrent; at ipse artis peritus circa arborem fodere, & omnem operam adhibere, ut fructum staret, semper in votis habuit, & si quem non illico ad bonam frugem revocare valebat, Dominum interim negare, ut alterum etiam annum patienter expectaret; nec arborem exscindi, & operam suam perdere permitteret, sæpissime obtestabatur. Dominum non ad justitiæ severitatem, sed magis ad benignitatem, & patientiam provocando, & infrugiferæ arboris culpam in se potius, quam in ipsam conjiciendo, imposterum se diligentius culturum pollicebatur: & irriguos lacrymarum fluctus ex intimo cordis affectu per luminum canales (*n*) identidem profundens, & ficus sordes abstergere, & radicibus fructuum ubertatem cælitus impetrare vehementius elaborabat. *Agricola est.* Ser. 107, qui supra.

XXIII. Veruntamen quoniam in agro Domini non tantum vigebat arbor, quæ nullum omnino fructum præberet: sed etiam (proh summum detrimentum: quæ lethali umbra cæteras inficeret, & noxiis radicibus noxia ipsis germinaret pullulamenta; ita ut ex his infelicissime

tot

tot ſurgerent in Agro Domini perniciosæ Hæreſes, quot ipſa Divinæ legis dogmata profiteretur, (o) Petrus noſter, qui Petra fundamentalis Catholicæ Eccleſiæ, & fidei non tam propagator, quam verus propugnator a Deo datus erat, perpetuus Hæreticorum gladius, quo tales e medio tolleret, nunquam non fuit. Unde Arianos, Manichæos, Novatianos, Pelagianos, Donatiſtas, Neſtorianos, alioſque Tartari non tam arbores, quam miniſtros, Catholicæ fidei maxime infenſos verbo, ſcriptoque quaſi falce ad radicem poſito aſſidue percuſſos, (p) perfidos, ac deliros eſſe manifeſta ſcripturæ luce demonſtrabat; veramque orthodoxam fidem, ac religionem ſtrenue tutans miſerrimam illorum perditionem, qui male de Deo, & præter unanimem ſenſum Catholice ſentirent, aperte prædicabat, & cœleſti eruditione lingua, calamoque ſæpiſſime perſuadere (q) nitebatur. *Contrarium Hæreticis.*

XXIV. Non tamen paſſus eſt Dominus Petrum Chryſologum ab inſidiis Hæreticorum immunem, quo magis in conſpectu hominum firma ejus fides appareret. Cum enim Eutyches Abbas Byzantinus (r) jam ſenecta gravis in Cathedra peſtilentiæ ſedens, mellito ſermone ſub ſpecie fidei ſcindere, & diſtrahere fidei niteretur unitatem; Neſtorio docenti in Chriſto duas eſſe perſonas ut firmiter adverſari videretur, aſſerere non erubuit in Verbi Divini facta Incarnatione divinam naturam cum humana in idem recidiſſe, ac ſi alteri altera eſſet commiſcibilis, & ex utraque commixta tertia compoſita, ſeu verius confuſa conſurgeret ad quod impiiſſimum dogma factioſorum ope ſæculares non paucos attraxerat, & Eccleſiaſticos Proceres. Quare Flavianus Byzantii Epiſcopus virus doctrinæ lethalis perimere conatus Synodo coacta (ſ) Hæreſim cum ſuo Auctore damnavit, ſimulque geſta ad Beatiſſimum Leonem primum Sum. Pontif. per certos Nuntios tranſmitti curavit; (t) Qui Pontifex auream quandam ingenii, & eloquentiæ ubertatem Petri Ravenn. Archiepiſcopi pernoſcens, & de veritate fidei ab Hæreticis in controverſiam vocatæ illam ex more inſtitutoque majorum conſulens, tandem magni Petri doctrina, (u) & litteris magnus Leo adiutus encyclicam epiſtolam a Chryſologo, ut ego ex multis probabiliter exiſtimo, dictatam, ſuo tamen nomine conſcriptam, Hæreſim Eutychetis doctrinis, rationibuſque apertiſſime convincentem, & pleniſſimam fidei catholicæ rationem continentem (x) Flaviano Epiſcopo dedit, omnibus tamen communem, qua quidem poſtmodum in Chalcedonenſi Concilio ſexcentorum triginta Patrum approbata, tandem Gelaſius Papa anathema eſſe, qui ad unum iota illam non reciperet, declaravit. Quam Sum. Pontif. epiſtolam ægre ferens perditiſſimus Eutyches, aliam fraudem aggreſſus litteris ſuis ad Occidentales, qui magni nominis erant, Epiſcopos adverſus Flavianum conſcriptis eoſdem in illum concitare conabatur, ut ſenſim in ſuam hæreſim induceret: inter quos præcipuus fuit Petrus noſter, cujus ſtudium Sancto Leoni præſtitum haud hæreticus compertum habebat: ſed fidelis Antiſtes nedum (y) Eutycheti auſcultavit, verum etiam auream proprio nomine reſcribens epiſtolam mira charitate ad obediendum Sum. Pont. litteris hortatus eſt, (z) & ut a ſua cæca, & temeraria diſputatione, & contradictione reſipiſceret, adeo angelice ſuaſit, ut, ni diabolica pertinacia ſenex delirus imbutus eſſet, facili negotio corrigi, & ad catholicam fidem reduci potuerit.

XXV. In tanta rerum, ac temporum perturbatione Principes, ac populos Chriſtianos concionibus inſtruebat aſſiduis, (a) quomodo catholicam Fidem tueri, ac tenere deberent in ſummis Gentium, & Hæreticorum procellis, in occiſione gladii, in corporum, & animorum naufragiis, in Tyrannicis poteſtatibus Regna invadentibus, in multiplici animantium peſtilentia ubique gentium graſſante, in ſterilitate terræ, ac aliis Dei plagis; & cum ipſo ad Deum accedere, Deo vero confidere; & fortes in fide permanere, & diu, noctuque cum lacrymis, & pœnitentia Altiſſimum pro tranquillitate exorare commonebat: cumque ſemetipſum pro peccatis populi Hoſtiam Deo placentem offerret, quo divinam indignationem avertens peccatoribus veniam impetraret, & gratiam, quis dixerit, quam in conſpectu Cœli gratam aromatum fragrantiam redoleret? (b) *Deum orare.*

XXVI. Vix dum Ravennati Eccleſiæ præfectus erat B. Antiſtes, cum ad inſtituendam, vel reſtituendam in ejus Clero Apoſtolicam vivendi rationem animum intendit; & regularibus miniſteriis, communique vita in Dei ſortem electos inſtruere, ac detinere cogitavit. Propterea juxta Urſianam Ædem ampliſſimum Ædificium, quod (c) Tricolim appellabant, quia eſſet ad trium collium ſimilitudinem extructum (vulgo Canonicam dicimus) pro tuta, aſſiduaque ſtatione Sacerdotum, & univerſi Cleri, qui in ipſa Metropolitana Æde omnipotenti inſervire deberent ingenti ſtructura fundavit; idque a ſucceſſoribus mira ædificatione abſolutum et, jam vetuſtiſſima carmina a Rubeo relata teſtantur his verbis. (d) *Canonicam erigit.*

Hic Petrus junior Chriſti præcepta ſecutus
Ut decuit, ſacris moribus exiliit.
Hanc quoque fundavit mirandis molibus Arcem,
Nominis ipſe ſui hæc monumenta dedit.
Hujus poſt obitum Aurelianus geſſit honores,
Poſt hunc Antiſtes extitit Eccleſius.
Hinc fuit Urſicinus, ſequitur poſt ordine Victor
Temporibus junior Maximianus adeſt.

Quod cum temporum injuriis hujuſmodi Ædificium modo non extet, ejus tamen vicem reddunt Horti, qui circa eandem Urſianam Ædem conſpiciuntur. Hancque monaſticam viven-

o Ser. 21 p Lege in dicem notab. Chry. v. Hereticus.
q Ser. 44 r Rub. Rodulph. Baron. tom. 6. Anno 448. & omnes, qui de Chryſol. ſcripſere.
ſ Quæ habita eſt An. Dom. 448. Bar. ibid.
t Flavian. hac de cauſa martyrio cor. Baron. an. 449.
u Rodulp. ſup. ait S. Leonem conſilio Chryſol. in re graviſſima uſum fuiſſe. Vide inf. Adop. Reſponſionum. 5.
x Concil. Chalched. Act. 4. & 6. Actum an. Chriſti 451. menſe Decembr Concil. Rom. de libris authent. c. Sancta Roman. Bar. t. 6. anno 449
y Baron. ſup. Rod. & MMSS. omnia.
z Epiſt. Chryſol. incipient. Triſtis legi triſtes, de relata in Annal. a Bar. an. 449.
a Ser. 20, 21. & 45.
b Rodulp. qui ſupra.
c Rubeus ſub ann. 438. Chryſol. ſer. 39. & ſer. 107.
d Rub. lib. 3. hiſt. prædictæ. p. 162.

Monaſtice vivit.

vendi normam cum ceteris perſcripſiſſet Beatus Petrus, ipſe ſibi prius ſtrictiorem delegerat; & quanquam erat in vita maxime activa ob munus Antiſtitis aſſumptum, nihilominus Divino Choro cum Sacratis viris jugiter intentus aderat, ubi Deum Opt. Max. nocturnis (*e*) vigiliis, & horis precabatur; hymniſque ac canticis divinas concelebrabat laudes; Itaque tantam in Deum Charitatem in dies fuerat aſſecutus, ut aliquando Sacratiſſimam Domini paſſionem populo explanaturus verba proferre nequierit præ teneritudine amoris in ipſum Deum, qua lacrymæ & gemitus ex intimis præcordiis erumpentes verba cohibuere: quapropter ipſemet ſilentii cauſam in lætitiis Paſchalibus afferens dixiſſe fatetur: (*f*) *Noſtra occubuere tunc viſcera; Senſus eſt commortuus; ſermo noſter ſuo eſt conſepultus auctori, ut ejus totam ſuſcitaretur ad gloriam: iſta extitit ſilentii mei cauſa; iſta debiti mei devota dilatio fuit, cum ſermo noſter toto affectionis obſequio ad inferos etiam ſuum ſecutus eſt largitorem.*

e Ser. 39. & 107. ſup.

Charitate inſpiritum fulget.

f Ser. 77.

Et in pauperes.

XXVII. Qualem vero charitatis affectionem in pauperes haberet, facili negotio quiſque ſibi perſuadere poterit, qui miſeras illorum temporum hiſtorias evolvens, maximam, ne dicam innumerabilem fuiſſe pauperum, & captivorum multitudinem ex crebris hoſtium populationibus fere ubique gentium factam agnoſcet; quos ut Chriſtiana pietas aleret, redimeretque ſæpiſſime Concionibus apte (*g*) perſuaſit, & proprio exemplo auditores hortatus eſt: cum omnia præterquam inopi ſuæ ſuſtentationi, & miniſtrorum neceſſaria (*h*) dandis eleemoſynis, captivis redimendis, ceteriſque miſericordiæ, & pietatis operibus præſtandis erogare conſueſſet.

g Ser. 103. n. 12. lege Indicem ſer. Auct. v. Elee. moſ. & v. Paup.

h Rod. & MMSS. quæ vitam illius deſcribunt. Cœlum tantum ſuſpiciebat.

Pœnitentiam agit.

XXVIII. Ulteriuſque progrediens in via Domini B. Antiſtes carnem deſpiciens, & terram; Itaque (*i*) frequentibus jejuniis, nocturnis vigiliis, aſperrimo cilicio, flagellis aſſiduis, & lacrymis uberrime fuſis ita corpus in ſervitutem animæ redegerat, ut ora pallerent, & macie amplum, vividumque corpus, juſtam non excedens ſtaturam, attenuatum eſſet. Quare vivens, ac præſens, & fere in principio ſui Pontificatus a S. Adelpho, qui fuit, ut reor, Metenſium Epiſcopus, Sanctus, ac Beatiſſimus fuit in concione appellatus: (*k*) adeoque fama ſanctitatis, & doctrinæ Petri Ravennatum Archipræſulis totum repleverat orbem, ut ad eum undique ex diverſis regionibus viſendi ſtudio turba convolaret hominum: quique invias ſolitudines, aut cæcas eremi latebras incolebant mirabilem Petrum magis ibant ſpectaturi, quam ſæculum: Qui cum hoc mundo glorioſe luctans adverſus inſtructas delinquentium turbas aciem quandam diſponebat Sanctitatis; quoniam in eo Viro, qui mundo, ſibique crucifixus erat, (*l*) vivebat, regnabat, & imperabat Chriſtus.

i Ser. 107. cum noſtris in eum obſervat. Roduiph. & MS. multa.

k Ser. 107. ſup.

l Ser. 116.

Templa conſtruit.

XXIX. Viva Dei templa conſtruens Sanctiſs. Paſtor, nec inanimata, ubi Deus peculiari modo inhabitare credimus, deſerebat: Quinimmo Ravennæ juxta memoriam Urſianam Ædem Divo Andreæ Apoſtolo (*m*) a fundamentis Eccleſiam conſtruxit, ubi ipſius B. Petri imago viſebatur in fornice ipſius Templi vermiculato intexto opere, taxiliſque depicta, cum piiſſimo Epigrammate quod ab eo editum ferunt, & quod Petrum noſtrum ejuſdem Baſilicæ fuiſſe conditorem clare demonſtrat, cujus exemplum hoc eſt: (*n*)

m Rub. lib. 2. an. 433. & ſeq. Rod. & alii.

Carmina edit.

n Leguntur hæc carmina in Rub. ſub ann. 449. & in Rod. in Vita D. Chryſol. Extat templum adhuc, ſed Imago, & carmina non cernuntur; aſſerunt tam Rub. & Rodul. Floriuſq. non ex omnia ſuæ tempeſtate conſpexiſſe. Nunc Templum e recentioribus inſtauratum, ac dealbatum eſt, ideo prædicta non extant.

Aut lux hic nata eſt, aut capta hic libera regnat;
Lux eſt, antevenit Cœli decus unde modernum:
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Incluſumque jubar ſecluſo fulget Olimpo.
Marmora cum radiis vernantia cerne ſerenis,
Cunctaque ſydereo percuſſa in murice ſaxa.
Auctoris pretio ſplendeſcunt munera PETRI;
Huic honor; huic merito tribuit ſic condere parva,
Ut valeat ſpatiis amplum ſuperare coactis.
Nil modicum Chriſto eſt, arctas bene poſſidet ædes,
Cujus in humano conſiſtit pectore templum.
Fundamen Petrus, Petrus *fundator*, *& Aula*,
Quod domus, *hoc Dominus*, *quod factum*, *factor*, *& idem*
Moribus, *atque opere Chriſtus poſſeſſor habetur*,
Qui duo conſocians mediator reddit & unum.
Huc veniens fundat parituros gaudia fletus
Contritam ſolidans percuſſo in pectore mentem.
Ne jaceat ſe ſternat humo, *morboſque latentes*
Ante pedes medici, *cura properante*, *recludat.*
Sæpe metus mortis vitæ fit cauſa beatæ.

Neque hoc contentus, aliam Baſilicam in honorem S. Petri (*o*) Apoſtolorum Principis, cujus nomen & ipſe cœlitus adeptus (*p*) fuerat, inchoavit, quam morte præventus abſolvere nequivit, in ædificationeque Templi Sanctæ Crucis, & Sacelli Sanctorum Nazarii, & Celſi, ubi Placidia Imperatrix Auguſta ſepulchrum ſibi delegerat, plurimum laboris, & induſtriæ adhibuit.

o Rub ſub an. 438.

p Serm. 107.

XXX. Et quoniam memorata Placidia ex voto, quod in maxima maris tempeſtate emiſerat, Auguſtiſſimum D. Joanni Evangeliſtæ Templum Ravennæ conſtruxerat, & anxio, ſolicitoque nimis erat animo, quod Dedicationem ejuſdem juxta ritum tunc temporis in Eccleſia catholica obſervatum a Sacro Antiſtite noſtro conſequi nequiverat, eo quod nihil reliquiarum tanti Viri Dei eſſet, quo poſſet dedicatio canonice concelebrari, (*q*) Divum Barbatianum

q Rub. a. 433.

Præ-

Presbyterum, ſibi pro Capellano inſervientem, miraculis in vita clarum conſulere decrevit, quanam ratione huic rei ſuccurri poſſe ſuaderet: Exemploque Viro Dei fuiſſe conſilium tradunt, ut una ſacras in ipſa Æde agerent excubias, Deumque in hac re ſibi fore propitium ex animo orarent: Cumque tertia vigiliarum nocte ambo ante Altiſſimum in Templo adſtarent, ecce Barbatianus Virum conſpexit venerabilem Pontificiis amictum, ambulantem, ac thure Baſilicam ſufficientem. Quem B. Joannem Evangeliſtam ratus mox Placidiam ſomno oppreſſam monuit, ut & ipſa conſpiceret, quæ illico ſurgens, ubi ſacros Evangeliſtæ pergit, & molitur amplecti, ac deoſculari pedes, ſimulacrum e conſpectu delabitur, & in manibus Auguſtæ Sandalium pedis ab eodem Evangeliſta dimittitur, quod lætabunda recipiens pie, ſancteque deoſculans, Valentiniano Cæſari filio, ac univerſo populo mira exultatione commonſtravit, & ita ſolemni ritu, ac celeri pompa Dedicationem Templi cum cœleſti reliquia conſequi merita eſt: Hancque Ædem cum regio cultu ſacris Imaginibus Auguſta ipſa ornari curaſſet; effigiem D. Petri noſtri eaſdem quoque apponi voluit, in forma Sancti Epiſcopi ſacrum facientis, & ſtupentis ob cœlitis præſentiam, qui preces de ore ipſius ſuſcipere conſpiciebatur. *Templa conſecrat.*

y Rub. an. 438. Rod. & alii: eſt ſer. S. Petri Damiani in Nat. S. Barbatiani die ultim. Decembr. v. not. Bar. in marty. Rom. hac die.

XXXI. Sic eodem ritu B. Antiſtes Ædem S. Joannis Baptiſtæ (*z*) reddidit ſacram, ubi præfatus Barbatianus verus Dei famulus morabatur, cujus obitum ex levi quidem, ſed pertinaci infirmitate divino, ut par eſt credere, afflatu Petrus prænoſcens, Placidiam tunc temporis Arimini commorantem admonuit, quæ e veſtigio Ravennam advolans, Barbatianum antequam animam exhalaret, inviſit; atque illius cadaver ablutum, unguentiſque pretioſis linitum Chryſologus ipſe in Æde prædicta ſepelivit. *Mortuos tumulat.*

z Natalis Rub. & Bar. t. 5. an. 431. & 435. & Antonin. 2. p. Hiſt. tit. 11. c. 17. §. 6. Conſtant. Presbyt. de Vita S. Germani Rodulph. & Rabadanor. tam in vita Chryſ. quam in vita Sanct. Germani die 31. Jul.

XXXII. Sicuti etiam Sancti Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi (*a*) Britaniæ Apoſtoli nuncupati, qui Ravennæ ad Creatorem evocatus fuit anno Chriſti 435. Corpus unguentis arabica ſuavitate conditis oblitum ligneo loculo commiſit, quo poſſet in Galliam exportari, ut ipſe moribundus popoſcerat: cujus Cucullum cum interiori cilicio Petrus ipſe ſibi in hæreditatem vindicavit, & Antonius alter Pauli Eremitarum principis hæres, annos, & ipſe quindecim ſupervivens, in ſumma veneratione habuit.

a Ser. 165. cum Not.

XXXIII. Et quoniam non tantum in propriam, quam in aliorum Eccleſias erant admodum impenſa B. Chryſologi ſtudia, propterea Sanctum Projectum (*b*) Forocornelianum Epiſcopum, S. Cornelii Romani in Cornelienſi Eccleſia ſucceſſorem conſecravit. Et (*c*) Marcellinum olim piſcatorem piſcium Vicohaventinæ Eccleſiæ Antiſtitem pari conſecratione ordinavit anno Domini circiter 449. quem Appendix ad Uſuardi Martyrologium catalogo Sanctorum adſcriptum affirmat. *Epiſcopos conſecrat.*

b Serm. 175. cum Notar. *c* Rodul. Rub. an. 449.

XXXIV. Ne vero quid officii, quod a ſe proficiſci poſſe arbitraretur erga populum Ravennatem ſibi cœlitus concreditum, prætermitteret, in Claſſe oppido Ravennæ contermino aquis potabilibus experte Ciſternam, quam alii Fontem appellant, miræ magnitudinis totius populi uſibus duplici alto muro conſtruxit & habuit. *Fontem ædificat.*

XXXV. Nec in tanta rerum ſolicitudine, vel temporum varietate Divini verbi prædicationem (*x*) vel e gradu, ſive ſuggeſto, vel e ſede Sacerdotali, ſeu ſacra exedra Dominicis præſertim, & aliis feſtis diebus omiſit. (*y*) Verum manifeſta luce ſacrorum voluminum myſticas referans quæſtiones, & præcepta juſtitiæ ferebat in populos, & quæ Divinæ virtutis erant pro captu auditorum aurea prædicationis ſuæ eloquentia, atque vitæ Sanctimonia docere non deſiſtebat; Deumque obteſtabatur, & exorabat (*z*) ut totam doctrinæ plenitudinem in Auditorum mentis infundere dignaretur arcanum: Adeoque vehemens erat illius interdum concionis ardor, ut raptus divino quodam furore videretur, (*a*) ex quo omnium ora, animoſque ad ſe convertebat, verbaque illius ſic populos lætificabant, ut vel in æſtu magno ſeſe comprimerent Audientes: (*b*) Sicque amabilis erat, ut voce ſemel in Concione ammiſſa (*c*) ab omnibus commiſerantibus, & collacrymantibus effuſa oratione Deo fuerit commendatus. *Prædicat.*

x Rodulp. & multa MS. v. ſer. 118. n. 1. & ſerm. 137. *y* Serm. 107. ſic agebat Ambroſ. ut auct. eſt Aug. lib. 5. confeſs. c. 13. in fin. *z* Ser. 43. num. 1. & 126. & 159. Rub. l. 2. ſub anno 451. *a* Ser. 51. *b* Ser. 35. & 86. *c* P. Chriſtop. Verucchinus in opere inſcr. Porta aurea Sacræ Th. aperta MS. in Archivo PP. Capuc. Bon. exiſt. ubi de S. Petro Chryſol. agit. quod ſæpius me audiente viva voce confirmavit.

XXXVI. Vigebat adhuc ea tempeſtate inter Italos latini ſermonis communis, & vulgata prolatio: attamen cum a diebus Ciceronis jugiter ad interitum declinaſſet Romana facundia, temporibus Chryſologi præ confuſione, & commixtione Barbarorum cum Italis gentibus adeo conſtrata jacebat, ut pena mortua diceretur. Nihilominus ne ab Eccleſia Dei penitus exul Romana eloquentia foret, cœlitus conceſſum, ut inter ſacratos viros ſæpe floreret, ſicuti & id Antiſtiti noſtro ad fructum animarum ſingulari quodam privilegio donatum conſpicimus; dum ex eleganti, atque diſerta latini eloquii, interdumque Græci ſermonis prolatione, ex acumine, & gravitate ingenii, & omnium ſcientiarum copia eximium *Chryſologi* cognomen adeptum experimur. Plurimi namque ex Græcis, aliquorum ſenſu, qui paucis ante annis ſuo *Joanni* cognomen Chryſoſtomi indiderant ob Atticæ eloquentiæ facundiam, Byzantio Ravennam ad Cæſarem profecti, ejuſdemque Cæſaris Aulici majori ex parte natione Græci Petri concionantis aureum orationis flumen audientes, ſimulque in eo ingenii permaturi, & ſinceræ doctrinæ limpidiſſimam ubertatem, & ſuavitatem admirati aureum ſermocinatorem, ſeu aureum Petri Ravennatis Archiepiſcopi eſſe ſermonem propria lingua conclamare volentes *Chryſologum* vocitabant: quod nomen exinde perpetua poſſeſſione apud quoſcunque ſingulariter retinere (*d*) meruit; quod ſermones illius, quos ore protulit, aurei etiam in libro exarati, veluti ex auro puriſſimo conflati, ac nervoſius conſcripti a doctis ubique gentium prædicentur. Tametſi Chryſologus ipſe humilitatis ergo ſe pauperem ſpiritu, (*e*) exiguum ingenii, & eloquii mediocrem fatebatur; & quam divinæ Scripturæ intelligentiam haberet, (*f*) ſibi a Deo Optimo Maximo *Chryſologus cognominatur.*

d Natalis Rub. Rod. & quotquot de eo ſcripſ. *e* Vid. ſer. 136. *f*

ad

Gentilitia majorum deposuit.

ad ſalutem animarum emanatam profitebatur, ut plurimis concionibus id ab eo teſtatum fuiſſe perlegimus. Tantuſque erat in hoc viro Dei omnis humanæ gloriæ contemptus, ut vel majorum Gentilitia dimittens, ſe tantummodo Petrum Epiſcopum Ravennatem appellaret, atque ſubſcriberet. Genitorumque nomine obliterato (*g*) Filium Evangelicum Sancti Cornelii Epiſcopi Forocorneliani, a quo fuerat, ut ſupra memoravimus, ſacris oblatus altaribus, ſe nuncupari magnopere lætaretur. Erat denique Vir iſte Dei ea ſanctimonia atque doctrina præditus, ut ni temporum injuriis, ac bellorum incendiis ea, quæ ſcripſit, ac geſſit, nobis miſerrime ſublata fuiſſent, in utroque homine miraculum magnum extitiſſe cunctis perſpicue pateret. Sed quis ſcit an Omnipotens Summæ Sapientiæ conſilio hæc paucula tantum ſciri permiſerit, quo ex his longe majora cuique pro ſtudio ſpeculari daretur, & ita Deum ipſum in Sanctis colere, atque laudare?

Laudatur.

XXXVII. *Petrus* igitur *Chryſologus* Ravennatis Eccleſiæ præfulgidum Decus, in vita miraculis, & Sanctitate clariſſimus (*h*) maxime eruditionis & eloquentiæ Theologus, nec non ſacræ Scripturæ ſinceriſſimus interpres, Magnus ab Emin. Baronio in Annal. Eccleſiaſticis appellatus, poſt multos pro Eccleſia Dei ingenti animarum fructu exantlatos labores, omnibuſque officii ſui partibus, ac Pontificio munere annis duodeviginti ſanctiſſime perfunctus, meritis cumulatus, & Spiritu Sancto plenus diem repoſitæ ſibi Coronæ divina ſignificatione prænoſcens, ſpiritum redditurus ibi, ubi ab Altiſſimo per creationem ipſum receperat, & renovationem, (*i*) & Cornelienſem Eccleſiam (dicam ego) ſacris reliquiis, & ſui depoſitione corporis decoraturus, gradu concito natale ſolum repetiit. Cumque a Beato Antiſtite Projecto, ſacratiſque Viris, ac Civibus univerſis lætiſſime obviam egreſſis ſummo honore in Patriam grate admodum, pieque fuiſſet exceptus; poſtera die hora legitima in D. Caſſiani ad Aram ipſius B. Martyris ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium pro vivis, atque defunctis Deo ſanctiſſime obtulit. (*k*) Tum aſtantes, qui frequentiſſimi convenerant, allocutus de imminente ſui obitus hora commonefacere placuit. Tumulumque ſibi juxta Aram S. Caſſiani eligens ſacram Inſulam auro, gemmiſque pretioſiſſimis diſtinctam, Craterem aureum, & Patinam argenteam myſticis figuris, & characteribus exculptam, quibus in ſacro fuerat uſus, Aræ B. Caſſiani hæreditario ſuæ Evangelicæ paupertatis jure reliquit. (*l*) Ravennates vero, qui illum ſecuti fuerant ut in deligendo optimo Paſtore invigilarent; Cives autem ſuos D. Caſſianum ſummis honoribus ut proſequerentur, cunctumque populum, ut fidem Catholicam adverſus quaſcunque Tartari inſurrecturas Legiones retineret; nec ullo tempore a Divinis mandatis abſcederet, pacem veram diligeret, Paſtores coleret; Verba Dei de ore ipſorum libenter audiret, & monita ſalutis, quæcunque ſtrenue cuſtodiret, (*m*) divina propemodum facundia, & intimis præcordiis hortatus eſt.

Forum Cornelii repetit.

Martem ſuam prædicit.

Orans moritur.

XXXVIII. Cæterum cunctis vel ad prima collacrymantibus quis plene commemorare valeat, quam paterne omnes in Domino fuerit conſolatus? quam ſanctis monitis, & divinis colloquiis animorum mœrores ſublevare tentaverit? Tandem Pontificio ritu benedictione omnipotentis Dei ſuper illos, & eorum filios in generatione, & progenie per ævum cœlitus exorata, & ſigno Sanctæ Crucis ſuper cunctos effuſa, mox ad B. Caſſiani Aram converſus eſt, demptamque ſuo capiti Mitram ad pedes Agni Dei pro nobis in Ara Crucis oblati ſuper Altare deponens Deum, & Sanctum Patronum genibus flexis devotiſſime precatus eſt, ut migrantem animam ſuam in Cœlum reciperent, haſque præ ceteris ferunt obtuliſſe preces. (*n*) *Deprecor te, Beate Caſſiane Martyr, intercede pro me; tuæ Domus quaſi vernaculus fui a Cornelio hujus Sedis Antiſtite in hoc ipſo templo nutritus: iterum ad te reverſus animam nunc Omnipotenti Deo reddo: Corpus autem meum tibi commendo.* Dumque prolixius hæc, & ſimilia oraret, hominem exutus, tranquilla, & ſerena fronte ſpiritum Deo reddidit, inſulas æternas hic a ſe paratas in gloria recepturus quarto Nonas Decembris, ſedente Leone Primo Pontif. Max. (*o*) & Valentiniano III. in Occidente, ac Theodoſio Juniore in Oriente Imperatoribus Auguſtis, anno vero Domini quadrigenteſimo quinquageſimo, ætatis ſuæ circiter XLIV. & ſacrum illius corpus incredibili omnium dolore, ac pietate maxima a S. Projecto ipſius Forocornelii Epiſcopo, ut ajunt, & Coepiſcopis Provincialibus de more, atque Sancto Donato Cornelienſi Diacono Primario prope corpus, & Aram Sancti Caſſiani juxta electionem ejus venerabili ſepulchro ſequenti die poſt ſedem ipſius Eccleſiæ conditum fuit; cui omnium conſenſu inter Divos relato Anniverſarii honores in teſtimonium vitæ pie, ſancteque tranſactæ eadem depoſitionis die fuere decreti; & poſt quinquennium, extincto jam Dei gratia Athilamo furore, qui diu vaſtaverat Italiam, tumulus ſumptuoſe magis eodem in loco fuit condecoratus.

Sepelitur.

Patina ipſius.

XXXIX. Mirabilis ſane virtus argenteæ Patinæ Calicis ab eodem relictæ, cum aqua per eam demiſſa, & pie a fidelibus deguſtata ſæpiſſime rabidi canis morſum ſanare, (*p*) & febres peſtilentes tollere expertum ſit; ad quæ mala nullum naturale remedium ſufficere conſtat, (*q*) quo fit, ut multi canino, rabidoque morſu læſi undique ad Tumulum B. Petri Chryſologi oſſa ejus venerabundi, aquam potaturi, & aſportaturi conveniant. Ubi ex tot, tantiſque hujus ſancti Viri externis reliquiis paterno affectu traditis, hæc ſola Patina inter alias pretioſiores memoratæ reliquias venerabiliter aſſervatur, cum cetera ab eo donata aut bellorum incendiis perierint, vel fuerint hoſtili populatione direpta.

Scripturæ.

XL. Verum mirabiliora profecto illius ſcripturarum monimenta relicta, in quibus vere acumen ingenii, doctrinæ Sanctitatem, verborum, atque ſententiarum gravitatem, & ſinceritatem, ſtructuræque elegantiam, ac pene Divinam dicendi vim non jam Græci ſolum, ſed docti omnes admirantur & obſtupeſcunt; (*r*) & ſicuti, aurum omni metallorum genere pretioſius, ac ju-

e cun-

g Serm. 5. ſerm. 39. ſerm. 94. 15. ſerm. 95. 1. ſer. 109. 1. ſer. 136. per tot.

h Natalis, Tritem. Baron. t. 1. an 435. & B. Felix Arch. Ravenn. in Præf. inf. relata ante ſerm. Chryſol. Flor. & alii. Nat. Rub. Baron. Rod. Flor. & Breviar. ſup. memoratum, ac MS.

k Nat. Rod. Flor. P. Jac. Januenſ. in legenda S. Caſſ. Mart. in s. an. Domini 1582. Traditio perennis, & vetuſt. imagines in Æde S. Caſſiani Imolæ.

l Rodul. & Rub. an. 450.

m Acta Vallicellæ & Rod. in quibus plurima verba & orationes ab eodem ſanctiſs. prolatæ habentur.

n Acta Vallicellæ Rodulph. & MMSS. multa.

o In Brev. prædicto pro verioris tempore obiiſſe ſcribitur ann. 450. concordat originale Annalium Florii noſtri; & Baron. vel anno 449. vel 450. ſic etiam Rubeus.

p Natalis, Rod. & experimentum.

q Plin. lib. 25. cap. 5. *r* Sixt. Senen. lib. 4. Biblioth. ſanctæ S. Ant. ubi ſup. §. 7. D. Agap Vicent. in Præf. ad ſerm. Chryſ. infr. relata.

prudens lector advertat, verba illa fuisse contra Eutychen, & ejus hæresim ab Auctore nostro prolata, non alio opportuniori tempore, quam dum virus id lethale per Dei Ecclesias serpere cœperat, hoc ipsum actum fuisse fatebitur: sed supra ostensum est hujusmodi hæresim ortam anno Christi 448. a Concilio generali Chalcedon. sexcentorum triginta Patrum anno Christi 451. damnatam, & Catholicam Fidem roboratam extitisse: unde quod anno 449. B. Petrus Eutycheti litteris rescripsit, eodem tempore Populum Concionibus instruxit. (q) Quod utique post annos quadraginta, & ultra a dicto Concilio Chalcedon. facere non distulisset. Circa quingentos annos merito dixit, ut de sæculo quingentesimi anni cœpto, ac dimidiato, quanquam nec dum completo, loqui videretur; pro ut ad ipsum Eutychetem rescribens simili verborum phrase usus videtur, cum dixit: Christi generatio post tot sæcula disputatione temeraria ventilatur. Ita ut ad refellendum Eutychen longissimam centenarii numeri præscriptionem adhibens, locum amplificando, mortem optimi oratoris usurpasse nemo non videat.

(q) Serm. 145. & ser. 175.

V. Jussu S. Leonis Papæ ad Chalcedonense Concilium adversus Eutychetis hæresim, præter infrascriptam responsoriam; S. Chrysologum scripsisse & manuscripta, & impressa multorum documenta testantur, ipsamque epistolam extare, & ante acta illius Concilii descriptam haberi plerique asseverant. Verum hujusce rei veritatem satis curiose perscrutatus solam ad Eutychetem Chrysologi responsoriam epistolam, de qua etiam omnes meminere Historici, incipientem: *Tristis legi tristes litteras, &c.* reperire potui. Nec tamen tot Scriptores alioqui veridicos in hoc omnino conjunctim errasse, sed vera licet involuta dixisse sum jugiter ratus. Quamobrem, hæc quæ sæpius legens meditatus sum, quæso prudens lector attendat.

VI. Constat apud omnes Eutychetem Abbatem Constantinop. suam disseminasse hæresim circa an. Dom. 448. eoque tempore a Flaviano illius Augustæ Urbis Episcopo Synodum multorum Patrum fuisse coactam, ut pestifero pro viribus occurreret igni, contraque perfidum, ac contumacem Abbatem, & ejus Hæresim canonice fuisse pronunciatum. Quod pertinax Eutyches gravissime ferens ope Chrysaphi Eunuchi, Imperatoris cubiculo præfecti, ob peculiare odium Flaviano infensi; confictis rationibus apud S. Leonem Pont. Max. per litteras de eodem Flaviano conquestus obtinuit, ut Sum. Pontif. suis scriptis Flavianum corriperet. Ceterum Pontifex brevi receptis a Flaviano epistolis, & totius causæ legitimo Processu habito, ipsum Abbatem falsa scripsisse, & tanquam Hæreticum rite declaratum, recteque damnatum extitisse cognovit. Verumtamen quia de maxima fidei quæstione agebatur, & decretoria responsio sanctissimi in terris Christi Vicarii a fidelibus expectabatur, doctis Patribus de usu Ecclesiæ Catholicæ deferentem Beatissimum Leonem, ut, quæ sentirent, audiret, Petrum Chrysologum vel Romam evocasse, quod credibilius est, (r) vel saltem Processum, & Acta ad illum, tanquam ad sanctissimum, & latine omnium tunc temporis Patrum doctissimum, Græceque linguæ peritum transmisisse, ut discusso Processu, & tota quæstionis veritate indagata, quæ sibi viderentur pro fidei comprobatione scriberet, idque Petrum præcipuum Catholicæ veritatis Magistrum libentissime pro Ecclesia Dei feciisse, nemo mentis compos negabit.

(r) Leg. ser. 75. cum Notat.

VII. His tamen studiosus lector id opponat, quod in Concil. Chalced. nusquam apparet epistolam Chrysolog. sed tantum Sancti Leonis Papæ fuisse lectam, quin & ipse libenter subscribens dicam epist. illam Sancti Leonis Papæ in ordine X. incipientem *Lectis dilectionis tuæ Litteris &c.* ab ipsomet Chrysologo fuisse in substantia compositam, ac Divo Leoni oblatam; & ne peculiaris Ecclesiæ Præsul, sed Universalis Pastor, & qui B. Petri Apostoli Sedem tenebat in terris, ut congruum erat, veritatem fidei quærentibus declararet, atque e via veritatis errantem corriperet, proprio Sancti Leonis nomine fuisse scriptam, Flaviano Episcopo transmissam, omnibus vero Catholicis communem. Hinc forsan aliqui negarunt (s) ab ipso Sancto Leone compositam, cum maxime stylo, & doctrina a reliquis ipsius litteris distare videatur. Veruntamen in ea non animadvertentes acumen ingenii, sententiarum doctrinam, & eloquentiam sine ulla, ut arbitror, ratione non Chrysologo nostro, sed aliis adscribere non dubitarunt.

(s) Marcell. Comes in Chron. ait has litteras a S. Prosp. dictatas Sancto Leoni Papæ. Id ipsum putavit Gennad. de V. ris Illustr. cap. 84.

VIII. Non tamen inficior Beatum Leonem Doctorem Max. & elegantissimum acceptam a D. Petro Ravennate epistolam proprio transcripsisse stylo, & aliqua suo marte adscripsisse: nihilominus in ea non potuit divinum Chrysologi ingenium, & ejus acumen omnino celari. Et hæc est illa Circularis epistola Flaviano data, & totius quæstionis ventilatæ decretoria a Concil. Chalced. 630. Patrum magna veneratione recepta, quam Petrum Chrysologum scripsisse tradunt auctores (t) licet non bene se explicent, vel eorum scripta ad nostra tempora corrupta pervenerint. Hæcque ex illis ingenii mei diuturna observatio, si adhuc sanam haud est nacta veritatem, fortasse aliquibus argumentum esse poterit, quo saniori judico illam investigare aveant.

(t) Est in Concil. Chalced. Actio 2. p. 204. In Edit. Rom an. 1609. Græce latineque retulit Bron. in Annal. t. 6. an. 449 & nos infra perscripsimus.

IX. Ex dictis de ætate D. Petri satis constat Effigiem ipsius nostro tempore ex vero ab aliquibus non fuisse expressam, dum illam non Virum quadragenarium, sed senem grandævum repræsentare conspicimus; verum enim vero Pictores errore eodem, quo Scriptores decepti, qui D. Petrum jam ferme centenarium decessisse litteris mandarunt, possent in aliqua parte excusari, si se Virum nondum certe quinquegenarium purixisse dicerent, sed jejuniis, oratione, vigiliis, studio, verberatione, ciliciis, laboribus, & lacrymis usque eo extenuatum, ut septuagenarii potius imaginem præseferre videretur. Vera igitur, & probata ipsius Chrysologi effigies opere vermiculato elaborata visitur Ravennæ in testudine Chori Metropolitanæ Ecclesiæ, quæ virum venerabilem annorum XLIV. ad summum exprimere videtur, vivida facie, *Effigies*

facie, barba ſubruſa, & libellum præ manibus in ſignum ſingularis ejus doctrinæ tenentem.

X. Mirum, ſi vel dies obitus ſanctiſs. hujuſce Viri non eſſet in quæſtione poſitus: alii enim, ut Petrus de Natalibus, & Baronius in Martyrologio Rom. ac Annal. Eccleſ. IV. Nonas Decembris obiiſſe edixerunt: alii vero, ut Rubeus, & MS. multa III. Nonas ejuſdem menſis deceſſiſſe ſcripſerunt. At ſi fœdere diſtinctionis procedamus, nullam prorſus contrarietatem lector offendet. Obiit ſiquidem D. P. Chryſologus quarto Nonas Decembris prope meridiem ante Aram D. Caſſiani in Templo, ut habent monimenta noſtra: at ſacrum ejus Cadaver nonniſi poſtera die veſperi fuit Sepulturæ mandatum; cumque vetus Eccleſiæ noſtræ conſuetudo perennis extiterit annum concelebrandi depoſitionis diem, quemadmodum & Eccleſia Ravennas, tunc nobiſcum conveniens ad Rubei uſque tempora id ipſum præſtitiſſe liquet, facili negotio decipi potuere Scriptores, qui tertio Nonas litteris deceſiſſe mandarunt, videntes eadem die ab his Eccleſiis anniverſarios honores D. Petro noſtro deferri. Porro Ferrettus, & Carrarius Hiſtorici Ravennates, Floriuſque noſter, & pervetuſtum Eccleſiæ Imolen. ejuſdem: Sancti Petri Officium diem obitus quarto. Nonas, Depoſitionis autem tertio, ut diximus fuiſſe demonſtrant; unde a noſtris tertio, ab aliis quarto Nonas Decembris annua hujus Sacri Pontificii recolitur Feſtivitas Sancta.

Stylus. XI. Quibuſdam ſciolis laconiſmum, & breviloquium ſanctiſſimi Doctoris noſtri haud integre probatum alioquin comperimus, quibus brevitatem diſtinguentes alteram probandam, improbandam alteram eſſe dicimus: primamque eſſe, quæ ſubjectis rebus proportione reſpondet (*u*) ubi tantum verborum eſt, quantum ad ſubjectam ſententiam neceſſe eſt exprimendam; hanc certe aliquam apud eruditos obſcuritatem parere negamus. (*x*) Secundam vero inæqualem eſſe, & aliquo ad ſubjectæ rei expreſſionem (*y*) carentem, illamque unam tenebras habere non dubitamus, de qua D. Aug. tr. 67. in Jo. inquit: *Eſt ipſa brevitas altera obſcuritas.* At quis non videat brevitatem a Chryſologo in ſermonibus adhibitam, ubi textus alterati, corruptive non habentur, non ſolum ſubjectis rebus proportione adæquatam (*z*) verum etiam dilucidam, acumine ornatam, & ingeniis eruditis tantopere aptam, ut eam improbare fatuum, ſi non impium, quiſque ſapiens judicare queat? Hocque genere dicendi grandiloquo cum ampla & ſententiarum gravitate, & majeſtate verborum apte uſum fuiſſe reor, quia Nazianzeni ſenſu, (*a*) *Quicquid facile percipitur, facile quoque in contemptum venit; atque id omne, quod deſiderium noſtrum fugit, cupiditatem exercet.* Vel quia hoc genus virtute ceteris præſtet, quemadmodum ea, quæ de Phocionis brevitate a Plutarcho in Politices ſcripta feruntur, id apta ſunt indicare, dum ait (*b*): *Phocionis in dicendo brevitatem omnes admirabantur, quippe Polyeuctus Demoſthenem ajebat eſſe oratorem ampliſſimum, Phocionem vero perſuadendo graviſſimum: breviſſima enim ejus dictione uberrimas ſententias contineri. Quamobrem Demoſthenes ceteros non magnificiens ſolitus dicere traditur, ut Phocionem ſurgere conſpexiſſet: Verborum meorum gladius jam ſurgit.* Hæc paucula ſi antea Scioli libero meditati fuiſſent intuitu, forſitan in ferendis judiciis cautiores extitiſſent, nec in ſua reprehenſione reprehenſibiles forent.

Sermones. XII. Sermones D. Chryſologi numero centum vigintiduo fuiſſe Sixtus Senenſis, (*c*) & ejus in hac parte tranſcriptor Bellarminus tradiderunt: (*d*) & ni error in tranſcribendo fuit, Codex Senenſis truncus omnino fuerit, oportet, cum in exemplaribus impreſſis, & multis MS. centum ſeptuaginta ſex videantur: (*e*) quanquam ex illis quinque ſunt nempe ſerm. 53. 107. 129. 138. & 149. quos Chryſologum noſtrum haud dictaſſe conjicimus, ut etiam in eos noſtræ obſervationes demonſtrant.

Scriptoris proteſtatio. XIII. Et hæc pauca ſunt (candide Lector) quæ in tanta vetuſtiſſimorum temporum, & variantium Scriptorum obſcuritate diuturnis inveſtigata laboribus ſcrutator veritatis, non temerarius aſſeverator Divino afflante ſpiritu ego, qui lynceus non ſum, vix reperire potui: quæ in unum ſimpliciter collata, ut vides, ad Omnipotentis gloriam. B. Chryſologi veneratione, ac Civium noſtrorum ſpiritalem lætitiam, vel catervas, ſique futuræ ſint, contradicentium æquo animo expectant, ut multiplicata diſquiſitione magis, magiſque ſumma veritas innoteſcat, cui una cum Viris præclara, piaque eruditione præditis perpetuo inhærere valeam, & ob id Æternæ, immenſæque Veritati juges perſolvam æterna per ſæcula grates.

u Ariſt. de Arte Reth. lib. 3.
x Cic. l. 2. ad Quint. Fratrem.
y Horat. ad Piſon. de Arte Poetica.
z Flor. in Ann. ubi de Chryſ. agit.
a Nazian. orat. 16. de pauperum amore. Seneca ep. 76. vid. ſup. 96. a n. 1. infr.
b Apud Granat. in collect. moralis Philoſophiæ t. 2. verb. Eloq.
c L. 4. bibl. ſanctæ.
d Deſcr. Eccleſiaſt. ubi de Petro Chryſol.
e In Bibl. Patrum 4. edit. to. 5. in princ. ubi de Pe. Chryſol. meminit auct. dixit aliquos ſerm. non fuiſſe ab eodem dictatos.

Pro

PRo majori teſtificatione aliquorum, quæ ſupra in Vita auctoris memoravimus, accipe, candide Lector, litteras D. Chryſologi ad Eutychen, epiſtolam S. Leonis Papæ, Dom. Matthæi Phaelli atteſtationem, aliqua de D. Petro elogia Scriptorum, B. Felicis in aliquot Chryſol. Sermones Præfationem, ac Reverendiſs. P. Petri Rodulphi Epiſcopi Senogal. epiſtolam ad Senatores Imolenſes, ut infra.

Epiſtola S. Petri Chryſologi ad Eutichen Hæreticum.

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio Eutycheti Presbytero.

Petrus Epiſcopus Ravennæ.

TRiſtis legi triſtes litteras tuas, & ſcripta mœſta mœrore debito percurri; quia ſicut nos pax Eccleſiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas plebis gaudere facit gaudio cœleſti; ita nos affligit, & dejicit fraterna diſſenſio, præſertim cum talibus oriatur ex cauſis. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones; & Chriſti generatio, quæ Divina lege ſcribitur inenarrabilis, poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de naturis non latet prudentiam tuam. * Magi Jeſum in cunabulis Deum myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis ſit, qui Virginali partus de Spiritu Sancto natus eſt, dolenda interrogatione diſquirunt? Cum vagitus daret Jeſus in cunis, gloriam in excelſis Deo clamat cœleſtis exercitus; & modo, quando in Nomine Jeſu omne genuflectitur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, originis ejus quæſtio commovetur? Nos, frater chariſſime, una cum Apoſtolo dicimus: * Etſi novimus Jeſu ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus: nec poſſumus curioſe perſcrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non diſcutere, quem Judicem confitemur. Hæc breviter reſpondi, frater, litteris tuis plura reſcripturus, ſi ad me frater, & Coepiſcopus noſter Flavianus aliqua de hac cauſa ſcripta miſiſſet: ſi enim tibi diſplicet, * quod quidem ſcribis, tibi ipſi electum judicium; nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus, propter abſentiam, & quod intellexerunt eorum taciturnitate neſcimus? Juſtus mediator non eſt, qui ſic unam partem audit, ut nihil alteri parti reſervet. In omnibus autem hortamur te, frater honorabilis, ut his, * quæ a Beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & fidei extra conſenſum Romanæ Civitatis Epiſcopi cauſas audire non poſſumus. Incolumem tuam dilectionem Dominus tempore longiſſimo conſervare dignetur, chariſſime, & honoratiſſime fili.

* Concordat ſerm. 157. n. 3.

* 2. Cor. 5. Concordat ſerm. 60. n. 13.

* Sic habet lect græca

* Loquitur de infraſcripta ep. a Sancto Leone ad Flav. data.

Extat hæc epiſtola in fine ſermonum D. Petri Chryſologi in Bibliotheca Patrum 4. Edit. tom. 5. part. 2. cum notis, & variis lectionibus Greg. Voſſii. Eſt etiam ante acta Concil. Chalcedon. 4. græce, latineque conſcripta, & in annal. Baron. tom. 6. & in Vita Chryſologi a Petro Rodulpho conſcripta, & in Archivo Senatus Imolæ relata.

Epiſtola S. Leonis Papæ primi ad Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra Eutychetis Perfidiam, & Hæreſim.

Leo Epiſcopus dilectiſſimo Fratri Flaviano Conſtant. Epiſcopo, ep. X.

1 LEctis dilectionis tuæ litteris, quas miramur fuiſſe tam ſeras, & geſtorum Epiſcopalium ordine recenſito, tandem, quid apud vos ſcandali contigerit atque contra integritatem fidei exortum fuiſſet, agnovimus: & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reſerata eſſe potuerunt. Quibus Eutyches, qui Presbyterii nomine honorabilis videbatur, multum imprudens, & nimis imperitus oſtenditur, ut etiam de ipſo dictum ſit a propheta: *Noluit intelligere, ut bene ageret, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo.* Quid autem iniquius, quam impia ſapere, & ſapientioribus doctoribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cum ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad prophecticas voces, non ad Apoſtolicas litteras, non ad Evangelicas auctoritates; ſed ad ſemetipſos recurrunt. Sed ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuere. Quam enim eruditionem de ſacris Novi, & Veteris Teſtamenti paginis acquiſivit, qui nec ipſius quidem Symboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur.

2 Neſciens igitur quid deberet de Verbi Dei incarnatione ſentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen in Sanctarum ſcripturarum latitudine laborare illam ſaltem communem, & indiſcretam confeſſionem ſolicito apprehendiſſet auditu, qua fidelium univerſitas profitetur Credere ſe in Deum Patrem Omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum Noſtrum, qui natus

* Habetur hæc ep. in Concil. Chalc. 4. Act. 2. græce l. tineq; de ſcripta, i. lib. ep. S. Leon. Pp. in ord. re. in Biblioth. Patrum, in Ann. Bar. to. 6. Pſ. 35. ja.

eſt de

est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quibus tribus sententiis omnium fere Hæreticorum machinæ destruuntur. * Cum enim Deus, & Omnipotens, & æternus creditur Pater, consempiternus eidem filius demonstratur, & in nullo a Patre differens, quia de Deo Deus, de Omnipotente Omnipotens, de Æterno natus est coæternus: non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentia; idem vero sempiterni genitoris unigenitus sempiternus natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. * Quæ nativitas temporalis illi nativitati Divinæ, & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit; sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit: ut & mortem vinceret, & Diabolum, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. * Non enim superare nos possemus peccati, & mortis auctorem, nisi naturam nostram ille susciperet, & suam faceret: quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu Sancto intra uterum matris Virginis, quæ ita illum salva virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit. Sed si hunc de Christianæ fidei fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Evangelicæ subdidisset, dicente Matthæo: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*. Apostolicæ quoque prædicationis expetisset instrumentum, & legens in epistola ad Romanos, *Paulus Servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum Carnem;* ad propheticas quoque paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit & seminibus quasi in multis; sed quasi in uno & semini tuo, quod est Christus.* Isaiæ quoque prædicationem interiore apprehendisset auditu dicentis: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus*. Ejusdemque prophetæ fideliter verba legisset: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cujus potestas super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, Princeps pacis, Pater futuri sæculi*. Hæc frustratorie loquens ita * Verbum diceret carnem factum, ut editus utero Virginis Christus haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem. An forte ideo putavit Dominum nostrum Jesum Christum non nostrum, esse naturæ, quia missus ad Beatam Mariam semper Virginem Angelus ait: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei*? Ut quia conceptus Virginis Divini fuit operis, non de natura concipientis fuerit caro concepti? Sed non ita nobis intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis. Fœcunditatem Mariæ Virgini Spiritus Sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est, & *Ædificante sibi sapientia domum, Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, hoc est in ea carne, quam assumpsit ex homine, & quam spiritus vitæ rationalis animavit.

3 Salva igitur proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam susceptа est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas; & ad resolvendum conditionis nostræ debitum natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut, quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem mediator Dei, & hominum homo Jesus Christus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis, perfectaque natura est Deus totus in suis, totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio creator condidit, & quæ reparanda susceрit. Nam illa, quæ deceptor intulit, & homo deceptus admittit, nullum habuere in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, Divina non minuens: quia exinanitio illa, qua se invisibilis visibilem præbuit, & Creator, ac Dominus omnium rerum unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit hominem, idem in forma servi factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura. Et sicut formam servi Dei forma non adimit: ita formam Dei servi forma non minuit. Nam qui gloriabatur Diabolus hominem sua fraude deceptum Divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum duram mortis subjisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricationis consortio invenisse solatium, Deum quoque justitiæ exigente ratione erga hominem, quem in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam; opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem Sacramento occultiore compleret, & homo Diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam contra Dei propositum non periret.

4 Ingreditur ergo hæc mundi infirma filius Dei de Cœlesti sede descendens, & a paterna gloria non recedens novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis visibilis factus est in nostris; incomprehensibilis voluit comprehendi. Ante tempora manens esse cœpit ex tempore. Universitatis Dominus servilem formam obumbrata Majestatis suæ immensitate susceрit. Impassibilis Deus non dedignatus est esse homo passibilis, & immortalis mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate generatus, quia inviolata virginitas concupiscentiam nesciens carnis materiam ministravit. Assumpta est igitur de matre Domini natura, non culpa: nec in Domino Jesu Christo ex utero Virginis genito, quia

* Concil. Chrysol. in ser. 58. 59. 60. 62. & 145.

* Concord. Chrysol. ser. 80.

* Idem ser. 151. q. 111. 15. & 143. 17.

Matth. 1.

Rom. 1.

Gen. 22.

Galat. 3.

Isai. 7.

Isai. 9.

* Concord. Chrysol. ser. 144.

Lucæ 2.

Prov. 9. Jo. 1.

Concord. Chrysol. serm. 83.

Idem ser. 47.

Concil. idem ser. 148. per totum optime.

Idemque sup. serm. 21.

quia nativitas eſt mirabilis, ideo noſtræ eſt naturæ diſſimilis. Qui enim verus eſt Deus, idem verus eſt homo, & nullum eſt in hac unitate mendacium, dum invicem ſunt & humilitas hominis, & altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non mutatur miſeratione; ita homo non conſumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium eſt, Verbo ſcilicet operante, quod Verbi eſt, & carne exequente, quod carnis eſt. Unum horum coruſcat miraculis, aliud ſuccumbit injuriis. Et ſicut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non receſſit; ita caro naturam noſtri generis non reliquit. Unus enim idemque eſt, quod ſæpe dicendum eſt, vere Dei filius, & vere Hominis filius, Deus per id, quod *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum;* Homo per id, quod *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*: Deus per id, quod *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil;* Homo per id, quod *Factum eſt ex muliere, factus ſub lege.* Nativitas carnis manifeſtatio eſt humanæ naturæ: Partus Virginis Divinæ eſt virtutis indicium. Infantia parvuli oſtenditur humilitate venarum. Magnitudo Altiſſimi declaratur vocibus Angelorum. Similis eſt rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere: Sed Dominus eſt omnium, quem Magi gaudent ſuppliciter adorare. Jam cum ad præcurſoris ſui Joannis Baptiſmum veniret, ne lateret, quod carnis velamine tegeretur, vox Patris de Cœlo intonans dixit: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quem itaque ſicut hominem Diabolica tentat aſtutia, eidem ſicut Deo Angelica famulantur officia. Eſurire, ſitire, laſſeſcere, atque dormire evidenter humanum eſt: ſed & de quinque panibus quinque millia hominum ſatiare, & largiri Samaritanæ aquam vivam, cujus hauſtus bibenti præſtat, ne ultra jam ſitiat; & ſupra dorſum maris plantis non ſubſidentibus ambulare, & elationes fluctuum increpata tempeſtate conſternere, ſine ambiguitate Divinum eſt. Sicut ergo, ut multa præteream, non ejuſdem naturæ eſt flere miſerationis affectu amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere ſepulturæ ad vocis imperium excitare redivivum; aut in ligno pendere, & in noctem luce converſa omnia elementa tremefacere; aut clavis transfixum eſſe, & Paradiſi portas fidei Latronis aperire: Ita non ejuſdem naturæ eſt dicere: *Ego, & Pater unum ſumus*, & dicere: *Pater major me eſt.* Quamvis enim in Domino Jeſu Chriſto Dei & hominis una perſona ſit; aliud tamen eſt, unde contumelia in utroque communis, aliud, unde communis eſt gloria. De noſtro enim illi eſt minor Patre humanitas, de Patre illi eſt æqualis cum patre Divinitas.

§ Propter hanc ergo unitatem perſonæ in utraque natura intelligendam, & filius hominis legitur deſcendiſſe de Cœlo, cum filius Dei carnem de ea Virgine, de qua eſt natus, aſſumpſerit. Et rurſus filius Dei crucifixus dicitur, ac ſepultus cum hæc non in Divinitate ipſa, qua unigenitus conſempiternus, & conſubſtantialis eſt Patri, ſed in naturæ humanæ ſit infirmitate perpeſſus. Unde unigenitum filium Dei crucifixum, & ſepultum omnes etiam in Symbolo confitemur ſecundum illud Apoſtoli, *Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum majeſtatis crucifixiſſent.* Cum autem ipſe Dominus noſter, atque Salvator fidem diſcipulorum ſuorum ſuis interrogationibus erudiret, *Quem* (inquit) *dicunt homines eſſe filium hominis?* Cumque illi diverſas aliorum opiniones retexiſſent, *Vos autem*, ait, *quem me eſſe dicitis?* Me utique, qui ſum filius hominis, & quem in forma ſervi, atque in veritate carnis aſpicitis, quem me eſſe dicitis? Ubi B. Petrus divinitus inſpiratus, & confeſſionæ ſua omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit, *Chriſtus filius Dei vivi.* Nec immerito beatus eſt pronunciatus a Domino, & a principali petra ſoliditatem & virtutis traxit, & nominis, qui per revelationem Patris eundem & filium Dei eſt confeſſus, & Chriſtum: quia unum horum ſine alio receptum non proderat ad ſalutem: ſed æqualis erat periculi Dominum Jeſum Chriſtum aut Deum tantummodo ſine homine, aut ſine Deo ſolum hominem credidiſſe. Poſt reſurrectionem vero Domini, quæ utique veri hominis fuit, quia alter non eſt reſuſcitatus, quam qui fuerat crucifixus, & mortuus, quid aliud quadraginta dierum mora geſtum eſt, quam ut fidei noſtræ integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim cum Diſcipulis ſuis, & cohabitans, atque conveſcens, & pertractari ſe diligenti, curioſoque contactu ab eis, quos dubietas perſtringebat, admittens, ideo & clauſis ad Diſcipulos januis introibat, & flatu ſuo dabat Spiritum Sanctum, & donato intelligentiæ lumine Sanctarum Scripturarum occulta pandebat: & rurſus idem vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentiſſima paſſionis ſigna monſtrabat dicens: *Videte manus meas & pedes, quia ego ſum: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Ut agnoſceretur in eo proprietas Divinæ Humanæque naturæ individua permanere; & ita ſciremus Verbum hoc non eſſe, quod carnem, & ut unum Dei filium & Verbum confiteremur, & carnem. Quo fidei Sacramento Eutyches iſte nimium æſtimandus eſt vacuus, qui naturam noſtram in Unigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam reſurrectionis agnovit. Nec ſententiam B. Apoſtoli, & Evangeliſtæ Jo. 10. pavit dicentis: *Omnis Spiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: Et omnis Spiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus.* Quid autem eſt ſolvere Jeſum, niſi humanam ab eo ſeparare naturam, & Sacramentum fidei, per quod ſalvati ſumus, impudentiſſimis evacuare figmentis? Caligans vero circa naturam corporis Chriſti, neceſſe eſt, ut etiam in paſſione ejus eadem obcæcatione decipiat. Nam ſi Crucem Domini non putat falſam, & ſuſceptam pro mundi ſalute, ſupplicium verum fuiſſe non dubitat, cujus credit mortem agnoſcat & carnem. Nec diffiteatur noſtri corporis hominem, quem cognoſcit fuiſſe paſſibilem: quoniam negatio veræ carnis negatio eſt etiam corporeæ paſſionis. Si enim Chriſtianam ſuſcepit fidem, & a prædicatione

Evan-

Evangelii ſuum non avertit auditum, videat, quæ natura transfixa clarius pependerit in Crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi intelligat, unde ſanguis, & aqua effluxerint, ut Eccleſia Dei & lavacro rigaretur, & poculo,
1. Pet. 1. Nec tranſitorie legat ejuſdem Apoſtoli verba dicentis: *Scientes, quod non corruptibilibus argento, & auro redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni contaminati, & immaculati Jeſu Chriſti.* B. quo-
1. Jo. 1. que Joannis Apoſtoli teſtimonio non reſiſtat di-
1. Jo. 5. centis: *Et ſanguis Jeſu Chriſti Dei emundat nos ab omni peccato.* Et iterum: *Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra, & quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Jeſus eſt filius Dei? hic eſt, qui venit per aquam, & Sanguinem, Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolum; ſed in aqua, & Sanguine. Et ſpiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas. Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant, ſpiritus, aqua, & Sanguis; & hi tres unum ſunt.* Spiritus utique ſanctificationis, & Sanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis: quæ tria unum ſunt, & individua manent, nihilque eorum a ſui connexione ſejungitur, quia Catholica Eccleſia hac fide vivit, ac proficit, ut in Chriſto Jeſu nec ſine vera Divinitate humanitas, nec ſine vera credatur humanite Divinitas.

6 Cum autem ad interrogationem examinis veſtri Eutyches reſponderit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt adunationem vero unam naturam confiteor; Miror tam abſurdam, tamque perverſam ejus profeſſionem nulla indicantium increpatione reprehenſam, & ſermonem nimis inſipientem, nimiſque blaſphemum ita omiſſum, quaſi nihil, quod offenderet, eſſet auditum; cum tam impie duarum naturarum ante incarnationem Unigenitus Dei filius fuiſſe dicatur, quam neſarie, poſtquam Verbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis aſſeritur. Quod ne Eutyches ideo vel recte, vel tolerabiliter æſtimet dictum, quia nulla veſtra eſt ſententia confutatum, ſolicitudinis tuæ diligentiam commonemus, Frater chariſſime, ut, ſi per inſpirationem miſericordiæ Dei ad ſatisfactionem cauſa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam hac ſenſus ſui macula per te purgetur. Qui quidem ſicut geſtorum ordo patefecit, pene cæperat a ſua perſuaſione diſcedere, cum veſtra ſententia coarctatus profiteretur ſe dicere, quod ante non dixerat, & ei fidei acquieſcere, cujus prius fuiſſet alienus. Sed cum anathematizando impio dogmati noluiſſet præbere conſenſum, intellexit eum fraternitas veſtra in ſua permanere perfidia, dignumque eſſe, qui judicium condemnationis exciperet. De quo ſi fideliter, atque utiliter doleat, & quam recte mota ſit Epiſcopalis auctoritas, vel ſero cognoſcit; vel ſi ad ſatisfactionis plenitudinem omnia, quæ ab eo male ſunt ſenſa, viva voce, & præſenti ſubſcriptione damnaverit; non erit reprehenſibilis erga correctum quantacunque miſeratio:
Jo. 10. Luc. 9. quia Dominus noſter verus, & bonus Paſtor, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis, & qui venit animas hominum ſalvare, non perdere imitatores nos vult eſſe ſuæ pietatis; ut peccantes quidem juſtitia coerceat, converſos autem miſericordia non repellat. Tunc enim demum fructuoſiſſime fides vera defenditur, quando etiam a ſe-

toribus ſuis opinio falſa damnatur. Ad omnem vero cauſam pie, ac fideliter exequendam fratres noſtros Julianum Epiſcopum, & Renatum Presbyterum tit. S. Clementis; ſed & filium meum Hilarium Diaconum vice noſtra direximus, quibus Dulcitium Notarium noſtrum, cujus fides nobis eſt ſæpe probata, ſociavimus confidentes ad futurum Divinitatis auxilium, ut is, qui erraverat, damnata ſenſus ſui pravitate ſalvetur. Deus te incolumem cuſtodiat, Frater chariſſime. Data Idibus Junii, Aſterii, & Protogene Viris Clariſſimis Conſulibus Æra 486.

Epiſtola Matthæi Phaelli Cathedralis Eccleſiæ Imolen. Præpoſiti, tranſumpta ex Tabella ipſius manuſcripta, qua teſtatur ſe corpus B. Petri Chryſologi attrectaſſe.

Matthæus Phaellus Præpoſitus Corneliæ Urbi ſalutem.

TIbi gratulor, & mihi gaudeo, Cornelia parens, tantum me pignus hic fodiendo comperiſſe, Chryſologi ſcilicet concivis noſtri corpus, quod tu forſitan dubitans quandoque hic latere titubaſti. Id igitur ego Matthæus Phaellus hujus Ædis Præpoſitus licet indignus plena fide confiteor a quatricenteſimo quinquageſimo quinto anno &c. honorifice ſepultum propriis manibus attrectaſſe, juxtaque Reverendi Patris, & D. Dominici Simonis Imolenſis Epiſcopi iſtoc ſarcophago fideliter collocaſſe Anno Domini noſtri Jeſu Chriſti M. CCCC. IIIC. die vero vigeſima nona Auguſti, ſeu ſextilis, ſedente clementiſs. Patre D. Alexandro VI. Pontif. Max. & Præſiden. Illuſtriſs. D. Catharina Sfortia, & præclariſſimo primogenito D. Octaviano Vicecomite de Riario Imolæ, Forolivii, quæ pro S. Rom. Eccl. Vicar. Rogitemus itaque Cornelienſes, pientiſſime ſummum illum, Maximum, Cunctipotentem Deum, ut gregem ſuum Imolen. Paſtor verus non deſerat; ſed per merita ſanctorum omnium, quos noſtræ Urbis Civitas humiliſſime colit, nos a bellorum turbine protegat, veſana fame tueatur, & a dira peſte incolumes conſervare dignetur, qui vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Poſt Athilæ Hunnorum Regis direptiones, & incenſiones per Italiam factas, ſepulchrum B. Petri Chryſol. fuit honorifice conditum an. Chriſti 455. de quo hic meminit Phaellus.

Ergo precor, Præſul, qui nunc tua Templa recondo,
Sis mihi, ſiſque tuo propitius populo.

Eximii Doctoris Petri Chryſologi Vitæ Elogium ex Joanne Tritemio Religioſiſſimo Viro Abbate Spanhemenſi de Eccleſiaſticis Scriptoribus.

PEtrus Archiepiſcopus Ravennas Vir eruditus, atque Sanctiſſimus, in vita multis corruſcans miraculis in declamandis Homiliis ad populum excellentis ingenii fuit; multoſque tam verbo, quam exemplo ad veritatis tramitem convertit. Multa ſcripſit pro ædificatione fidelium, de quibus feruntur:

Sermones, & Homiliæ plures lib. I.
Ad Eutychen Epiſtola, quæ incipit: Triſtis legi triſtes litteras.
Scripſit etiam Epiſtolas alias. Claruit ſub Mart. Aug. Anno ab Orbe redempto CCCCL.

D. Petri Chryſologi elogium ex Epiſtola nuncupatoria Reverendiſs. Patris Agapiti Vicentini Canon. Lateran. Ordin. Rectoris.

Ad Eminentiſs. Card. Herculem Gonzagam, ante ſermones ipſius Chryſologi ejus ſtudio primum Bononiæ impreſſos an. Dom. 1534. *relata.*

Elogium in Dominum Agapitum mox, lector, Deo dante, offendes in opere inſcripto Gymn. Later. quod eruditiſs. & de utraq; lingua & verſu, & ſoluta oratione benemeritus Pater Reverendiſs. D. Celſus Roſinus Cæſennas, Doctor Th. ejuſd. ordinis Abbas perpetuus edere molitur, ubi heroico ſtylo Illuſtr. Ordin. Later. Virorum elog. proſequitur. De iſto Felice vide Rub. in hiſtor. Rav. ab an. 702. ad 708. p. 212, 213. 215. 216 Jo. 7. 38. Pſalm. 80. Prov. 2. Sap. 11.

CUm mihi ſanctiſſimi pariter, ac eloquentiſſimi Viri Petri Chryſologi Ravennatis Archiepiſcopi ſermones quamplurimi, omni certe auro, gemmiſque pretioſiſſimis longe pretioſiores in manus venerint, non injuria in avaritiæ crimen vocandus judicarer, ſi aut diutius clariſſimis rebus tenebras obduci permitterem; aut noſtros homines tam excellentis ingenii monimentis non ſine magno eorum incommodo, detrimentoque ſpoliatos, atque orbatos æquo animo ſuſtinerem; cum præſertim, ut quidam inquit ſapiens, non plus utilitatis afferat hominum generi abſcondita ſapientia, quam aut gemmæ reconditæ, aut invitus, defoſſuſque theſaurus. Propterea ut, quantum in me eſt, non ſolum mihi, ſed aliis etiam proſim, eos nunc demum Chryſologi ſermones in publicum proferre ſtatui: quandoquidem in his nihil non eruditum, non excellens, non abſolutum offendas. Tanta eſt enim hujuſce Viri Divinarum omnium, humanarumque rerum cognitio, tamque incredibilis, ac propemodum divina dicendi vis, tantaque copia, ut ſatis admiraturum putem, cum eum viderit aureum illud eloquentiæ flumen effundentem. Nam ſive occulta, atque abdita divinorum oraculorum ſenſa conetur explicare, quis hoc homine ſubtilior? Sive Cœleſtis, ac ſalutaris diſciplinæ velit rationes reddere, quis illo ſcientior? Aut ad virtutem cohortari cupiat, quis ardentior? Aut a vitiis revocare ſtudeat, quis acrior? Denique vel claros Viros contendat in Cœlum laudibus efferre, quis gravior? Vel in improbos invehi, quis vehementior? Unde non immerito Chryſologus a noſtris & habitus eſt, & nominatus: Cujus tamen in perpurgandis, ac potius inſtaurandis hiſce ſermonibus, incredibile dictu eſt, quantum laboris ſuſceperim: propterea quod is Codex, quem principio nacti ſuimus, proximorum ſæculorum inſcitia quadam quaſi rubigine ita cum fœdatus erat, tum mancus, ut nulla ferme in eo pars integra, atque incorrupta reperiretur. Verum nos quantum ex antiquorum exemplarium collatione aſſequi potuimus, opem, auxiliumque afferre conati ſumus. Quare effectum eſt, niſi mea me fallit opinio, ut diſertiſſimi hujuſce Viri ſcripta in priſtinum jam bene nitorem, nonnullis tamen exceptis, reſtituta ſint.

Cetera omittuntur, quæ ad rem non faciunt.

B. Felicis XL. Ravennatum Archiepiſcopi in Sermones aliquot. S. Petri Chryſologi Præfatio.

Eſt in MS. Codicibus Serm. Chryſol. Valicellæ, Cœſennæque & alibi.

DIvina chariſmatum dona de cœleſti theſauro prolata dum largis virtutum myſteriis religioſa corda uberrime replevere, ita ſuavitatem ſancti Spiritus odorifica narratione diſtribuunt, ut & manifeſtis pandantur elogiis, & ornamenta ſalutis exiſtant, juxta Domini vocem in Sacris Evangelii paginis intonantem: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Et iterum: *Aperi os tuum, & implebo illud:* Et Salomon: *Spiritus dabit ſapientiam quærentibus ſe: Et docentium linguas facit diſertas.* Quamobrem Venerabilis, Beatuſque Pontifex Petrus Ravennatis Eccleſiæ præfulgidum decus, & Catholicæ veritatis præcipuus Doctor calore ſuperni amoris accenſus, & rigatione perrenis gratiæ irroratus digno eloquii ſui ornamento vernantium lectionum opuſcula de ſingulis Evangeliorum Parabolis polito ſermone conficiens delectabili dulcedine aures omnium replevit, & corda. Proinde, dilectiſſimi, Paſtoris tanti intenta, & anxia mente ſcripta legamus, & ardenti deſiderio ulnis ſpiritalibus amplectamur; quatenus fructum laboris in noſtræ mentis celario recondentes ſimul cum eo magnificæ laudis gloria perfruamur, & præmia æterni muneris capiamus.

Hoc humilis Præſul Felix de pauperculo cordis cellario ſermone exiguo legentibus obtulit munus finis.

Epiſtola Reverend. P. F. Petri Rodulphi Tuſſignanenſis ad Senatores Imolæ relata in Commentariis ipſius Senatus anno Domini 1595.

Illuſtribus, & nobilibus Viris DD. Confalonerio, Conſervatoribus, ac Senatui Imol.

F. Petrus Rodulphus Tuſſignanenſis Epiſcopus Senogalienſis, & Comes ſalutem atque felicitatem.

PIam ſane, & ſalutarem, perſonaque veſtra digniſſimam cogitationem audivi, nunc vobis in animo verſari de Beatiſs. Petri Chryſologi, Civis olim noſtri clariſſimis ingenii monumentis in lucem revocandis. Quod quidem non modo ſummopere mihi probatur, qui video, vos tum Civi de Patria, vel potius de tota Chriſtiana Republica benemerito parem pro viribus gratiam rependere; tum vero univerſis ſacrarum litterarum ſtudioſis hoc pacto prodeſſe: verum etiam ut ad ſanctum propoſitum urgendum, & celeriter abſolvendum vos adhortor, eo magis impellor, quod inter omnes conſtat, vel imperitorum negligentia temporum, vel librariorum injuria, ſeu forſan nonnullorum invidentia factum eſſe ut ejus doctiſſima, atque ſanctiſſima ſcripta partim obſcurata, partim ſint deperdita; quæ vero ſunt relicta, quaſi naufragio tam corrupta, & contaminata, ut vix legi, quædam etiam adeo perplexa, & involuta, ut vix intelligi queant. Præterea ut ego communis Patriæ noſtræ, beneficentiæque veſtræ debita veluti gratiarum munera perſolverem; ipſius vero Chryſologi manibus gratum officium præſtarem, non ab re facturum me putavi, ſi veſtrum iſtud conſilium aliquo meo labore, & induſtria adjuvarem: Adjumentum autem nullum afferri poſſe majus a me comperi, quam Auctoris hujus Homiliis, quoad fieri poſſit, corrigendis, & emendandis, ut ab omni, quam adhuc inter ſordes, & tineas paſſæ ſunt, injuria vindicentur: ſicque ab earum lectione, quapropter auream ſcriptoris eloquentiam, unde cognomen adeptus eſt, ſummi, & egregi Viri antea ſunt delectati, nullus poſthac refugiat. Vitam quoque hujus ſanctiſs. Viri, qua potui brevitate, ac diligentia deſcripſi. Pervolutavi hac de cauſa anti. qua, veteraque Tabularia, quæ vel ex Vaticana, vel ex ampliſs. Serletana Bibliotheca habere potui; ſicque fideliſs. vetuſtiſſimorum Codicum collatione adhibita, hunc B. Petri Chryſologi ſermonum librum quam diligentiſſime emendare, ſanareque laboravi, & proprio nitori prope reſtituere. Denique nullo officii, pietatiſque genere omiſſo, non antea conquievi, quam Scholia quædam adjecerim, obſervationeſque plurimas, quibus, & emendationum noſtrarum ratio affertur, & difficiliora loca quam facillime explicantur. Hoc autem quicquid laboris eſt, quod libentiſſime vobis clariſſimis Viris dedicatum, & grati animi ergo conſecratum, volo, alacri vultu accipite, ac ſi probatur, edite, meique memores valete.

Senogaliæ pridie Idus Martii 1594.

EX

EX EDITIONE COLONIENSI

AD LECTOREM.

CUm intelligeremus (humaniſſime lector) doctas Divi Petri Chryſologi conciones non parum Chriſtianis Eccleſiaſticis ſubſervire poſſe, ſi omnia in eum ordinem congeſta eſſent, quo ſunt Eccleſiaſtico ritu in templis explicanda; voluimus diligentiæ noſtræ nonnihil adhibere, ut tuum redimeremus laborem, Hunc itaque indicem tibi confecimus omnium Evangeliorum & Epiſtolarum, quæ in Chryſologo enarrata invenies.

Die ſancto natalis Domini.
Evang. Luc. 2. Exiit edictum a Cæſare: Sermone 175.

Die ſancti Stephani protomartyris.
Sermo. 154. citra Evangelicam lectionem.

Die ſanctorum Innocentium.
Evang. Matth. 2. Apparuit Angelus Domini in ſomnis Joſeph. Serm. 150. 151. 152. 153.

Die circumciſionis Domini.
Sermo 155. citra Evangelicam lectionem.

In Epiphania Domini.
Evang. Matth. 2. Cum natus eſſet Jeſus. Ser. 156. 157. 158. 159. 160.

Dominica intra octavas Epiphaniæ.
Epiſtola Roman. 12. Obſecro vos fratres, per miſericordiam Dei. Serm. 108. 109. 110.

Dominica tertia poſt octavas Epiphaniæ, Dominica 4. poſt Epiphan.
Evang. Matth. 8. Videns Jeſus turbas multas, Serm. 19. 20. 21.

Dominica quarta poſt octavam Epiphaniæ.
Evang. Matth. 13. Simile eſt regnum cœlorum homini. Serm. 96. 97.

Dominica in Septuageſima.
Epiſtola 1. Cor. 9. Neſcitis quod ſi qui in ſtadio. Serm. 119.

Feria quarta die cinerum.
Evang. Matth. 6. Cum jejunatis, nolite fieri, Serm. 7. 8. 22. 166.

Feria quinta in capite jejunii.
Evang. Matth. 8. Cum introiſſet Capharnaum, Sermon. 15. 102.

Feria ſexta in capite jejunii.
Evang. Matth. 6. Attendite ne juſtitiam veſtram, Serm. 9.

Dominica prima in quadrageſima.
Evang. Matth. 4. Tunc Jeſus ductus eſt. Ser. 11. 12. 13.

Feria ſecunda poſt dominicam primam.
In Pſalmum 40. Sermon. 14.

Feria quarta poſt dominicam primam.
Evang. Matth. 12. Tunc reſponderunt ei quidam. Serm. 37.

Feria quinta poſt dominicam primam.
Evang. Matth. 15. Egreſſus Jeſus venit in partes. Serm. 100.

Feria quinta poſt dominicam ſecundam quadrageſimæ.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives: Sermon. 66. 121. 122. 123. 124.

Sabbatho poſt dominicam ſecundam quadrageſimæ.
Evang. Luc. 15. Homo quidam habuit duos filios. Sermon. 1. 2. 3. 4. 5.

Feria tertia poſt dominicam tertiam quadrageſimæ.
Evang. Matth. 18. Si peccaverit in te frater: Sermon. 139.

Feria quarta poſt dominicam tertiam quadrageſimæ.
Evang. Matth. 15. Tunc acceſſerunt ad eum: Sermon. 171.

Feria quinta poſt tertiam dominicam.
Evang. Luc. 4. Surgens autem Jeſus de ſynagoga. Sermon. 18.

Feria tertia poſt dominicam quartam.
Evang. Luc. 7. Ibat Jeſus in civitatem quæ vocabatur. Sermon. 103.

Feria ſexta poſt quartam dominicam.
Evang. Joan. 11. Erat quidam languens. Serm. 63. 64. 65.

Dominica in paſſione.
Evang. Joannis 8. Quis ex vobis arguet me. Sermon. 131.

Feria quinta poſt dominicam in paſſione.
Evang. Luc. 7. Rogabat Jeſum quidam Phariſæus. Serm. 93. 94. 95.

Die ſancto Paſchæ.
Evang. Marc. 16. Cum tranſiſſet Sabbathum, Serm. 72. 73. 74. 75. 76.

Feria tertia Paſchæ.
Evang. Luc. 24. Dum hæc loquuntur, ſtetit Jeſus, Serm. 18.

Feria quarta Paſchæ.
Evang. Joan. 21. Poſtea manifeſtavit ſe iterum Jeſus, Serm. 78.

Dominica prima poſt Paſcha.
Evang. Joan. 20. Cum ergo ſero eſſet die illo, Serm. 84.

Dominica ſecunda poſt Paſcha.
Evang. Joannis 10. Ego ſum paſtor bonus, Serm. 40.

Feria ſecunda in Rogationibus.
Evang. Luc. 11. Quis veſtrum habebit amicum Serm. 55.

Die dominicæ Aſcenſionis.
Evang. Marc. 16. Noviſſime recumbentibus illis. Serm. 83.

Dominica prima poſt Pentecoſten.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives, Serm. 66. 121. 122. 123. 124.

Dominica prima poſt Pentecoſten.
Evang. Luc. 15. Erant autem appropinquantes ei. Serm. 168.

Dominica nona poſt Pentecoſten.
Evang. Luc. 16. Homo quidam erat dives qui habebat. Serm. 125. 126.

Dominica 16. poſt Pentecoſten.
Evang. Luc. 7. Ibat Jeſus in civitatem. Serm. 103.

Dominica 24. poſt Pentecoſten.
Evang. Matth. 9. Hæc illo loquente ad eos; Serm. 33. 34. 35. 36.

Die ſancti Andreæ.
Sermon. 133. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Thomæ Apoſtoli.
Evang. Joannis 20. Thomas unus ex eis. Sermo 84.

Die Annunciationis.
Evang. Luc. 1. menſe ſexto miſſus eſt, Serm. 140. 141. 142. 143. 144.

Die ſancti Joannis Baptiſtæ.
Evang. Luc. Fuit in diebus Herodis Regis. Serm. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

In feſto ſancti Petri.
Sermon. 107. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Laurentii.
Sermon. 135. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Matthæi.
Evang. Matth. 9. Cum tranſiret inde Jeſus, vidit hominem. Serm. 28. 29. 30.

Die decollationis ſancti Joannis Baptiſtæ.
Evang. Marc. 6. Audivit Rex Herodes. Serm. 172. 173. 174.

De beato Luca Evangeliſta.
Evang. Marc. 6. Convocavit Jeſus undecim. Serm. 170.

De uno Martyre.
Sermon. 129. citra textus expoſitionem.
Sermon. 128. ſine expoſitione Evangelica.
Evang. Luc. 12. Noli timere puſillus grex; Serm. 22. 23.
Evang. Luc. 12. Sint lumbi veſtri præcincti; Sermon. 24.

De Virgine Martyre.
Sermon. 134. ſine textu Evangelico.

Die dedicationis templi.
Evang. Luc. Ingreſſus Jeſus perambulabat; Sermon. 54.

MAN-

MANTISSA
AD PROLEGOMENA
S. PETRI CHRYSOLOGI,
SEU
DISSERTATIO
DE
METROPOLI ECCLESIASTICA
RAVENNATENSI.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Ad umbilicum pervenerat Editio, cum diligentia & cura Cl. V. Pauli Mariæ Paciaudi Clerici Regularis Dissertatio hæc Ravenna Venetias missa ad meas manus pervenit. Hanc hic addere pro coronide horum Prologomenorum, nec editori ingratum, nec lectoribus injucundum fore, arbitratus sum. Vale.

DE METROPOLI ECCLESIASTICA RAVENNATENSI

AD CL. VIRUM

PAULUM PACIAUDUM CLER. REGUL.

JOSEPH ALOYSIUS AMADESIUS.

COgitantem ea, quæ de Ravennatis Eccleſiæ dignitate ſuperioribus diebus diſſerueram, tenebris, & oblivioni demandare, me ex hujuſmodi ſententia revocaverunt perſuaſiones tuæ, optime Paciaude. Et quamvis diu, multumque dubitaverim, utrum tuæ voluntati reſiſtere, an obtemperare magis expediret; illud enim obedientiæ periculum, alterum obſervantia, atque amor in te meus inſinuabat: attamen malui huic qualicumque periculo me totum committere, ut obſervantiæ, & amori obſequerer, quam iſthæc officia, quibus tibi obſtringor, ne tantillum quidem violare, ut periculum devitarem. Imbecillitatem ingenii mei, ſcribendique in re critica imperitiam, tum rei ipſius, de qua actum eſt, difficultatem, & celeberrimorum contra nos opinantium Virorum auctoritatem, tum extremam documentorum, rationum, ſcriptorum inopiam, cui obnoxii ſumus, tibi pluries inſtanti, pluries quoque objeceram, quibus rebus ab hac ratione ſcribendi deterrerer. Sed quoniam hiſce poſthabitis in propoſito perſeveraſti, meque nutantem velis remiſque in hoc velut mare impuliſti, mos eſt tibi gerendus omnino, atque ſpecimen aliquod opuſculorum noſtrorum, qualiacumque demum illa ſint, publico judicio permittendum.

Tria igitur in cætu noſtro litterario de hac Ravennati Eccleſia tractavimus; primum enim quæſivimus, utrum Mediolanenſis Epiſcopi ſuffraganea illa fuerit quatuor prioribus æræ Chriſtianæ ſæculis. Deinde litteras Clementis II. Romani Pontificis, quibus Ravennatenſi ſuper Mediolanenſem Antiſtitem ſedendi in Conciliis prærogativa reſtituitur, a falſitatis nota vindicavimus. Tum quid opinandum ſit de origine Metropoliticæ Dignitatis in Eccleſia Ravennatenſi perpenſis ſaniorum auctorum ſententiis conquiſivimus. Porro ea omnia argumenta, quæ fuſiori calamo, ac vernaculo ſermone, pluribuſque diſſertationibus ſcripſeramus, ad tria capita modo contrahenda, breviorique oratione exponenda cenſemus.

CAPUT I.

Utrum Mediolanenſi Eccleſiæ ſubjecta fuerit Eccleſia Ravennas quatuor prioribus æræ Chriſtianæ ſæculis.

§ I.

Exponuntur rationes Auctorum affirmantium.

I. EUſtachius a S. Ubaldo Auguſtinianus Excalceatus ſatis prolixam diſſertationem intexuit poſtremo exeunte ſæculo de *Metropoli Mediolanenſi*, in qua omni rationum, ac monumentorum genere, ſi Superis placet, conatus eſt demonſtrare, inter illuſtriores Eccleſias, quæ Mediolanenſi Epiſcopo ſubjiciuntur velut ſuffraganeæ, Ravennatem quoque, & Aquilejenſem fuiſſe. Verum Auguſtiniani noſtri una fuit cura in hac firmanda ſententia, Sirmundi, Schelſtratii, Noriſii, & aliorum aliquot veſtigiis, atque auctoritati ſolummodo inſiſtere. Cum enim nullum de ſubjectione harum Eccleſiarum *antiquum, poſitivum, & inalterabile ſibi ſupereſſe documentum* fateretur, & Nicæni Concilii, atque Antiocheni *decreta non leviter contrarium urgere* putaret: *auctoritas tamen tantorum Virorum ..... antiquitatum Eccleſiaſticarum peritiſſimorum hominum pro omni antiquo* illi ſatisfuit *monumento*: Et optime quidem; ſi magna Auctorum nomina, non autem rationes, & fundamenta, quibus eorum placita innituntur, noſtra hæc ætas in pretio haberet. Euſtach. S. Ubaldi ſect. 2. c. 5. n. 146.

II. Porro celeberrimis etiam hiſce Criticis, æque ac Mediolanenſi eorum Simmiſtæ defuere omnino *antiqua* omnia *poſitiva*, *& inalterabilia documenta*, quibus Ravennati, & Aquilejenſi Eccleſiis jugum ſubjectionis certiſſime aſſererent. Nam Concilia nulla primorum Sæculorum, nullæ Conſecrationes Epiſcoporum, Viſitationes Eccleſiarum nullæ, ſanctiones, appellationes, conſultationes, quæ vel ſuffraganeitatis, ut ita loquar, in minoribus, vel præeminentiæ in principibus Eccleſiis indicia eſſe ſolent, multominus, vel Hiſtoricorum, vel Patrum teſtimonia, aliquod ejuſmodi documentum eis ſuppeditarunt. Una igitur conjecturarum, atque argumentorum negantium via proceſſere omnes, ſalebroſa enimvero, & difficultatis

ple-

pleniſſima. In hierarchia Imperii hanc ſibi viam excogitarunt ad Eccleſiaſticam hierarchiam ſtabiliendam. Singulis fere provinciis, in quas longe, lateque Imperium dividebatur per Aſiam, Affricam, atque Europam ſingulos Metropolitanos Epiſcopos tribuere non renuunt primis, quæ diximus, Eccleſiæ temporibus, eos nempe Epiſcopos, qui in præcipua cujuslibet provinciæ Civitate conſtituti, alios omnes Minorum Civitatum Comprovinciales moderarentur: Attamen ordinem hunc hierarchicum ſoli Italiæ denegant, cui licet in XVII. ut ajunt, provincias diſtributæ, duos tantum Metropolitanos Epiſcopos per ea tempora aſſignatos volunt, Romanum ſcilicet, & Mediolanenſem, ad quartum ſæculum Aquilejenſis exordia protrahentes, ad quintum uſque Ravennatenſis.

Emanuel a Schelſtrate Tom. 1. diſſert. 4. cap. 5.

III. Si vero ab iiſdem Auctoribus petas, *qua ratione factum, ut in reliquis Orbis Romani provinciis Metropolitani Apoſtolico Inſtituto ordinati ſint, in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Eccleſias inſtituit, ubi Sedes Apoſtolica primis Eccleſiæ temporibus erat, inſtitutum illud ſtatim non obtinuit?* quemadmodum a ſemetipſo quæſierat Emanuel Schelſtratius: primo reſponſiones illorum Auctores iſti non approbant, qui rationem, & cauſam tanti diſcriminis in Apoſtolorum, vel Succeſſorum inſtituentium voluntatem rejiciunt. Secundo autem reſpondent ipſi, regimen quoque Eccleſiaſticum Italiæ ad exemplar Sæcularis Apoſtolos, vel ſucceſſores eorum compoſuiſſe; cum enim a duobus Vicariis Præfecti Prætorio Italiæ omnis hæc regio adminiſtraretur, Romano ſcilicet, cui decem provinciæ ſuberant, & Mediolanenſi, cui ſeptem; eadem pariter methodo duo fuerant Eccleſiaſtici Metropolitani in Italia conſtituendi, ut quemadmodum in reliquo orbe, ita ibi quoque Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordo Sæcularis hierarchiæ ordini reſponderet. Quapropter decem ſuburbanarum provinciarum Epiſcopis immediate præerat, ut Metropolitanus, ipſemet Summus Pontifex; in ſeptem vero ceteris, quæ Italiæ cognomine diſtinguebantur, Metropolitani vices gerebat Mediolanenſis Epiſcopus. Hinc diſtinctio Epiſcoporum Romanæ provinciæ ab Epiſcopis, quos provinciæ Italiæ appellabant; atque hinc orta eſt penes Auctores ipſos de ſubjectione Ravennatis Eccleſiæ, & Aquilejenſis conjectura; Nam Æmiliæ prima erat Civitas Ravenna, Venetiarum Aquileja, quas provincias Vicariatus Italiæ comprehendebat, ideoque earum Epiſcopi Metropolitano Italiæ obedientiam præſtaſſe dicendi erant.

IV. Vicariatus Italici urbes fuiſſe Ravennam, & Aquilejam nullus inficiatur; illarum quoque Epiſcopos ab Italia appellatos teſtantur ſubſcriptiones Concilii Sardicenſis. *Fortunatianus ab Italia de Aquileja, Severus ab Italia de Ravenna, Protaſius ab Italia de Mediolano*; ac tandem Mediolanum Italiæ fuiſſe Metropolim aſſerit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios. *Ex quorum numero clariſſimæ ſunt confeſſionis viri religioſi, & Epiſcopi boni, Paulinus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis eſt, Lucifer Metropolitanus Epiſcopus Sardiniæ, Euſebius Vercellis Civitatis Italiæ, Dionyſius Mediolani, quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ.* Accedit teſtimonium Divi Ambroſii, qui tum ad Vercellenſes, tum ad Epiſcopum Vicohabentinum ſcribens Venetias, & Æmiliam ad ſe pertinere confirmat, ut interpretatur Sirmundus. In epiſtola enim ad Vercellenſes queritur S. Doctor, eorum Eccleſiam ſquallere adhuc Paſtore viduatam, dum reliquæ finitimarum Civitatum Eccleſiæ ejuſmodi ſolatio lætarentur. *Confligor dolore, quia Eccleſia Domini, quæ eſt in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujuſmodi eget officio.* In altera vero ad Vicohabentinum illius curæ enixe commendat Imolenſem Eccleſiam, donec novus ibi conſtituatur Epiſcopus. *Commendo tibi, Fili, Eccleſiam, quæ eſt ad forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus: occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ tam longe non poſſum excurrere.* Forum Cornelii, ſeu Imola urbs eſt Æmiliæ provinciæ, ſeu Flaminiæ, cujus etiam caput Ravenna: in Æmilia pariter ſita erat Vicohabentia, modo Ferraria. Ex allatis ergo Ambroſii verbis conſtat Forum Cornelii ſub ejus cura, & viſitatione, & ordinatione fuiſſe: Vicohabentiam pariter ad eum ſpectaſſe, tum quia ejus Epiſcopo, quem ſubjectionis nomine *Filium* appellat, alterius Eccleſiæ viſitationem mandat; tum quia ex homilia 175. S. Petri Chryſologi inferius afferenda ſubjectionem iſtam Vicohabentiæ arguere poſſe credunt Critici noſtri. Venetias igitur, & Æmiliam continebat provincia Eccleſiaſtica Mediolanenſis, conſequenter Ravennam, & Aquilejam.

Sirm. lib. 1. Propemp. c. 8 Ambroſ. epiſt. 82.

Ambroſ. Epiſt. 2. V. E.

V. Schelſtratius vero ad efferendam magis magiſque in has provincias auctoritatem Mediolanenſis Eccleſiæ, aliud mutuatur argumentum ab Epiſtola Synodica, quam Euſebius illius Epiſcopus Leoni Magno conſcripſit in celeberrimæ S. illius Pontificis ad Flavianum epiſtolæ approbationem. Cum enim aliquorum Æmiliæ, Rhetiarum, Alpium Cottiarum Epiſcoporum ſubſcriptiones in Calce Euſebianæ epiſtolæ obſervaſſet Schelſtratius, arbitratus eſt in omnem fere Italiam, & ultra juriſdictionis ſuæ limites dilataſſe Epiſcopum illum. En verba Schelſtratii.

„ Quam diffuſe autem Mediolanenſis Eccleſia per Italiam jus Metropoliticum obtinuerit ante
„ inſtitutos RAVENNENSIS, & AQUILEJENSIS Eccleſiæ Metropolitas, colligi poteſt
„ ex Euſebii Mediolanenſis Epiſtola, quæ ad Leonem Magnum miſsa eſt ſuper fide, quam ad
„ Orientem direxerat. Illi enim non ſolum ſubſcribunt Liguriæ Epiſcopi Criſpinus Ticinen-
„ ſis, Cyriacus Laudenſis, Abbundantius Comenſis, & reliqui, ſed etiam Faventius Regienſis,
„ Majoranus Placentinus, & Cyprianus Brixellenſis de provincia Æmiliæ: Abbundantius Co-
„ menſis pro Agimone Curienſi, Gradus pro Euſtaſio Auguſtano ex Rhetia, Maximus Tau-
„ rinatis, & Quintus Dernenſis ex Alpibus Cottiis: quos conſequenter ſpectaſſe conſtat ad
„ Synodum Euſebii..... His autem ſi addas Epiſcopos Flaminiæ, cujus Epiſcopum Forocor-
„ nelienſem ad ſuam obedientiam ſpectaſſe indicat Divus Ambroſius . . . habebis omnes fere

regio-

„ regiones, quæ Eccleſiaſticam Italiæ provinciam conſtituebant, Liguriam nimirum, Æmiliam,
„ Flaminiam, Alpes Cottias, Rhetiam..... Hiſque Hiſtriæ, & Venetiæ provincia dumta-
„ xat deeſſe cognoſcitur, quibus exceptis, in reliquas Italiæ regiones Mediolanenſis Epiſco-
„ pus, tamquam Italiæ Metropolitanus, *jus obtinebat*.

VI. Hiſce argumentis in ſola prorſus conjectura poſitis, ſunt qui pondus addunt argumenti negativi. Illud vero eſt, de ſolo Romano Pontifice, tamquam decem ſuburbanarum provinciarum Metropolitano, & de ſolo Mediolanenſi Epiſcopo tamquam ſeptem Italiæ provinciarum, loquutos eſſe veteres Scriptores, & vetera, quæ ſuperſunt antiquitatis monumenta: de quibuſcumque aliis Metropolitanis altiſſimum apud omnes ſilentium.

VII. Hæc tamen omnia, quæ Critici pene univerſi de hierarchia eccleſiaſtica tractantes ſingulis fere pagellis regerunt, atque infinita propemodum eruditione ad ſatietatem uſque amplificant, facili negotio, ut arbitror, diluere, & levitatis arguere poterit, qui doctiſſimam legerit *Abbatis Bacchinii* de origine Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſſertationem. Celebris enim Caſſinenſis totus ibi eſt in ſuffodiendo allatarum conjecturarum, atque argumentorum fundamento, quod egregia, eaque inconcuſſa doctrina omnino contrivit. Quare cum omnium probationum vis de Ravennatis, & Aquilejenſis Eccleſiæ ſubjectione ab civilis regiminis Italiæ ſyſtemate promanet, cui Eccleſiaſticam ipſius Italiæ hierarchiam Auctores ipſi accomodatam volunt: Nos cum Bacchinio ſyſtema illud commentitium demonſtrabimus, atque inde firmiori greſſu ad reliquas Mediolanenſium rationes enervandas procedemus. Quamvis autem aliqua de Patriarchatu Aquilejenſi hic obiter miſcere nobis continget; proteſtamur tamen de illius prærogativis nullum prorſus judicium nos eſſe laturos, maxime ſi quæ P. Bernardus Rubeus in ſuo eruditiſſimo opere, & quæ Cl. Joſeph Motta in Diſſertatione de jure metropolitico n. 31. & ſeqq. ſuper Aquilejenſis Eccleſiæ origine, amplitudine, juriſdictione nuperrime ſcripſerunt, non omnibus æque placuerint. Mediolanenſes ſolummodo petimus ad eoſque convertimur. Verum præſtantiſſimæ Mediolanenſis Eccleſiæ amplitudini nihil ideo per nos detractum volumus, ſatis ſuperque contenti, ſi Ravennatenſem ab ejus dominatu vindicaverimus, rationeſque, quibus hæc impetitur inter mere ſuppoſititias rejecerimus. Nos autem non latet, ingenuis Mediolanenſibus *ex vano nihil hauriri*, ut verba Ripamontii uſurpem contra nimios patriæ Eccleſiæ magnificatores apte loquentis; *nec eo ſumus*, (ait) *ingenio, ut dum miſcendo falſa veris, primordia noſtrarum rerum auguſtiora facimus, velimus mereri probra; & cavillos, & in omne deinceps ævum ire cum illa morum exiſtimatione, ac fama tamquam patrio nomini ſpecioſa dictu gratificari, & venditare fuerit cura.* Irridet enim iis verbis, ex lib. 4. Decadis primæ Titi Livii deſumptis, Ripamontius Galvanei Flammæ concivis ſui ſimplicitatem, qui fabellas omnes hinc inde captatas ſuum in Chronicon congeſſerat, & præcipue ubi ingentem provinciarum numerum imperite adſciverat Mediolanenſis Civitatis Imperio, prout in iis verſibus. Tom. 1. hiſt. Eccl. Med. lib. 1.

„ Urbs ſecunda Romæ, infulis laureata ſupremis
„ Imperii, ſedeſque Jovis, miris exarata ſtructuris,
„ Prima Metropolis Urbes Liguriæ regis,
„ Rhetias utraſque: Bavaria, Coria, Cumæ,
„ Corſica, Sardinia, Ravenna, Janua, Piſa,
„ Gradus, Aquileja, Ticinum, Placentia, Sena
„ Auguſta cum Secundia ſubſunt: tu Subria Romæ.

Quæ forſitan de Civili, non de Eccleſiaſtica juriſdictione accipi poſſent, niſi alibi, ſcilicet in Chronicis ſuis bonus iſte Auctor temporali Mediolanenſium dominatui Eccleſiaſticum æquaret illis verbis: *Eccleſiæ Aquilejenſis, & Ravennas, Januenſis, Gradenſis; Cumana, Auguſtana, Colonienſis, Baſilienſis, Corienſis, Papienſis, Placentina, & omnes alii Epiſcopi Italiæ fuerunt ſuffraganei Epiſcopi Mediolanenſis.* Porro his omiſſis, ad argumenta Criticorum, quos jam laudavimus, animadverſione, & reſponſione propius accedamus.

§. II.

Exponuntur rationes Auctorum negantium.

VIII. IN negativam ſententiam aliquot præclariſſimi Auctores abierunt, inter quos eminent Petrus de Marca, Benedictus Bacchinius, Hieronymus Rubeus ex Catholicis, Salmaſius inter Hæterodoxos, licet non omnes ob eaſdem rationes, neque eodem, ut ajunt, ſpiritu ducti. Alii enim jugum Mediolanenſe ab Ravennate Eccleſia excluſerunt, eam putantes Metropolitanam fuiſſe uſque ab ejus fundatione. Alii vero quamvis hujus dignitatis initia ad quintum uſque ſæculum diſtraxerint, negarunt tamen probari ullo modo poſſe Ravennates Mediolanenſi Eccleſiæ paruiſſe unquam: imo Mediolanenſi ipſi quartum Chriſtianorum ſæculum vix atque ægre concedere videntur ejus metropoliticæ juriſdictionis exordiis. Nos vero utriuſque opinionis examen de origine hujus prærogativæ in Eccleſia Ravennate ad Caput tertium deferentes, quæſtionem autem de origine clariſſimæ Ambroſianæ Metropolis integram doctioribus criticis relinquentes, ſatis nunc habemus Auctorum negantium reſponſiones in medium producere, quibus allatas in ſuperiori articulo contra libertatem noſtræ Eccleſiæ rationes refelluntur.

IX. Harum igitur prima, quæ ceterarum origo, & fundamentum eſt, petitur ex forma regiminis Italiæ, cui contendunt aptari debere formam regiminis Eccleſiaſtici. Quia ergo in duplicem Vicariatum Italia omnis partiebatur, Romanum, & Italicum, duplex tantum dicendus eſt fuiſſe ea in regione Metropolitanus, nempe Summus Pontifex, ut Romæ Epiſcopus, & Mediolanenſis Antiſtes, ut Epiſcopus Civitatis, quæ caput erat Italici Vicariatus; & quemadmodum Epiſcopi decem provinciarum Suburbanarum Papæ, ut eorum Metropolitano, parebant, ita Epiſcopi ſeptem provinciarum Italicarum Epiſcopo Mediolanenſi, quos inter procul dubio Ravennas erat.

Bacch. diſſert. de orig. hier. Eccl. part. II.

X. Qui ſic argumentantur, ait Bacchinius, vel admittant neceſſe eſt Eccleſiaſticam Italiæ hierarchiam quarti, & quinti Sæculi, ab ea, quam Apoſtoli ibi ſtabiliverant, longe diſſimilem, vel fateantur, eam non fuiſſe aptatam Civilis Imperii ſyſtemati, ſi illius Auctores Apoſtolos arbitrantur. Tempore enim Apoſtolorum, imo neque per integra tria priora ſæcula Italicum regimen formam aſſumpſerat duorum Vicariatuum, ſuper quibus ædificium omne ſuum Scriptores ceteroquin peritiſſimi conſtruxerunt. Italiam a Sicilia ad Alpes Cottias diviſerat Auguſtus, teſtibus Plinio, & Tacito, in XI. regiones ſub unico Præfecto: ſingulis tamen ſuum tribuiſſe Prætorem credidit Pancirolus, præter Decuriones, qui in Civitatibus Italicis Romani Senatus imaginem præſeferebant, & Duumviros, qui Conſules repræſentabant. Forma iſthæc regiminis italici ab Adriano Cæſare immutata eſt in quatuor Præfecturas, atque earum quælibet ſingulis Conſularibus attributa. Rurſus novum induxit gubernationis ſyſtema in Italiam Aurelianus, ſi Pancirolo fides, qui argui poſſe ex Spartiano arbitratus eſt, ſub uno Correctore omnem hanc regionem tunc revocatam. Ex Vopiſco autem conjicit Bacchinius, indicia quatuor Conſularium non obſcure apparuiſſe ſub Tacito Auguſto. Quæ omnes variorum regiminum ſpecies cum longiſſime diſtent a ſpecie Vicariatuum Romani, atque Italici, illæque ab Apoſtolorum ævo tria integra ſæcula, & amplius occupent, repetere liceat, vel Apoſtolos non efformaſſe ad normam Imperii hierarchiam Eccleſiaſticam in Italia, vel eam, quæ vigebat quarto, & quinto Sæculo toto cœlo diſtaſſe ab Apoſtolica Inſtitutione. Nutante igitur opinionis de Ravennatis Eccleſiæ ſuffraganeitate præcipuo fundamento, corruat opus eſt opinio ipſa, quæ nulla alia enimvero ſolida ratione ſulcitur.

Plin. lib. 3. cap. 5. Tacit. an. lib. 5. cap. 11. Pancirol. ad Not. Imp. Occid. c. 49. omnes apud Bacchinium, Pancirol. ubi ſupra. Vopiſc. in Tacit. ap. Bacch. ubi ſupra.

Zoſim. hiſt. lib. 2. ap. Bacch.

XI. Quarto ſolummodo ineunte ſæculo Imperium univerſum diviſit Conſtantinus Magnus in quatuor Præfectos Prætorio, quorum Præfectus Prætorio Italiæ Affricam, Sardiniam, Corſicam, & Siciliam cum inſulis adjacentibus moderabatur præter Italiam ipſam, quam per laudatos Vicarios regebat, alterum Romæ, Mediolani alterum reſidentem, cum ea italicarum provinciarum partitione ſuperius a nobis indicata. Hæc autem ipſa Conſtantini Magni partitio Romani dominatus quot ab Auguſtis ſucceſſoribus paſſa eſt viciſſitudines! Quot provinciarum Italiæ cummutationes, commixtiones, variaſque diſtributiones! Conſulat, qui ſuper hac re plura cupit, quæ Bacchinius, quæ Auctores centum veteres æque ac recentiores fuſius ſcripſerunt. Ne quarto igitur quidem ſæculo ordinem hierarchicum Eccleſiarum italicarum aptatum fuiſſe Imperii ſyſtemati ſuſpicari licet inter tot humanarum rerum perturbationes. His acceſſerunt Arianæ hæreſis tempora, quibus, & præcipue Conſtantio Conſtantini Filio imperante, omnes pene italicæ Eccleſiæ turbatæ, confuſæ, atque everſæ fuerunt: adeo ut a veritate, ut ego quidem opinor, aberraret, qui ejuſmodi ætate turbulentiſſima tributas a Pontificibus ſummis fuiſſe aſſereret Mediolanenſi Epiſcopo ſeptem Italiæ ſtricte ſumptæ provinciarum Eccleſias, maxime quia hæreſi in Italia eo ipſo ſæculo adhuc debacchante, jam metropolitica inſula præfulgebat Aquilejenſis Antiſtes, ut apud omnes in comperto eſt. Quæ ergo conjectura, quæ ratio ſupereſt pro Ravennatis Eccleſiæ ſubjectione?

Bacchin. ubi ſupra.

XII. Subſcriptiones autem Concilii Sardicenſis innuere quidem aliquo modo poſſunt, inductam jam, & firmatam italicarum provinciarum diſtinctionem, quo tempore idem Concilium celebrabatur, ſcilicet circa medium ſæculi quarti, pluresque annos, poſtquam Coſtantinus Vicariatum Urbanum ab Italico diſtinxerat; ac propterea ad eam diſtinctionem fortaſſe indicandam addi potuit ab Epiſcopis ſeptem provinciarum, qui Concilio interfuerunt τὸ *ab Italia*. Verum fruſtra ab hoc addito emendicarunt doctiſſimi Viri indicium, vel prætextum effingendi Eccleſiam Mediolanenſem omnium italici Vicariatus Eccleſiarum Metropolitanam non ſolum ipſo ſæculo quarto, verum etiam, & multo magis ſæculis præcedentibus. Imo in dubium revocare jure poſſemus, utrum τὸ *ab Italia* ad Mediolanenſis Vicariatus provincias deſignandas additum fuerit: primo quia eam denominationem ab Auguſti ævo obtinuerat, ut pro Italia toto terrarum orbe cognoſcebatur omnis ea regio, quæ, ut ſupra innuimus, hinc ab Alpibus Cottiis, illinc a Siculo mari circumſcribitur, cum ante Auguſtum Galliæ Ciſalpinæ nomine tractus, qui ab Alpibus ad Rubiconem fluvium, Italiæ vero, qui a Rubicone ad Siciliam pertingebat, ubique appellaretur. Secundo quia ab ipſo Sardicenſi Concilio non obſcure declaratum eſt, quid ipſum intelligeret nomine *Italiæ*, nempe non Vicariatum tantummodo Mediolanenſem, ſed univerſam Italiam, & præcipue provincias ſuburbicarias; epiſtola enim ad Julium R. P. ita eum hortatur: *tua autem excellens prudentia diſponere debet, ut per tua ſcripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia ſunt Fratres noſtri, quæ acta ſunt, & quæ definita cognoſcant*. Nam ſi ad Fratres, qui in Italia erant, ideſt ad Epiſcopos tantum Vicariatus Mediolanenſis animum tunc intendiſſet Concilium, omnes alios excluſiſſet a ſcientia actorum, & decretorum ſuorum, qui in Campania, Brutiis, Umbria, ceteriſque Romani Vicariatus provinciis reſidebant Epiſcopi; imo eos ipſos ſolummodo Pontifici ſuggeſſiſſet, qui Synodo interfuerant cum imaginario Italiæ Metropolitano, tacuiſſet vero eos, qui abfuerant provinciarum Vicariatus Romani, quorum vix unum aut alterum inter Patres Sardicenſes reperimus.

Strab. Polib. Cluver ap. Bacch. ubi ſupra. Inter Hylarii fragm.

XIII.

XIII. 3. Quia neque Athanaſius, & quod magis ad rem facit, neque ipſe Conſtantinus Magnus rationem ſemper habuerunt hujus ſtrictioris *Italiæ* denominationis, qua ſolum Mediolanenſem Vicariatum reſpiciebat. Alter enim in libro de Synodis Picenum Annonarium, quod inter Romani Vicariatus provincias certiſſime numerabatur, tamen *Italiæ* vocabulo appellat, cum ait: *Ariminum urbs Italiæ*; in Piceno enim hanc ſitam fuiſſe Urbem, eaque ratione ad Romanæ provinciæ metropolitanum pertinuiſſe ejus Epiſcopum, non autem ad Ravennatenſem, omni conatu probare niſus eſt Cardinalis Noriſius. Conſtantinus vero Auguſtus ſcribens apud Euſebium ſuper celebratione Paſchatis: *idcirco*, inquit, *id æquum omnes, rectumque judicaverunt, quod, & vobis placiturum eſſe ſpopondi, ut ſcilicet quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum, &c. concordi ſententia obſervatur, id veſtra quoque prudentia libentibus animis amplectatur*. Ex quibus verbis luce meridiana clarius colligitur: *τὸ per omnem Italiam* in ſenſu Conſtantini extendendum eſſe tam ad ſeptem Vicariatus Mediolanenſis, quam ad decem Romani provincias, prout mehercle ab omnibus extenditur. Noris diſſert. de V. Syn.

XIV. 4. Demum quia longe etiam poſt adſcitum Italiæ duorum Vicariorum Magiſtratum, *Italiæ* vocabulum pro integra regione, quam uterque Vicariatus complectebatur, uſurpatum fuit. Sic *leg.* 13. Codicis Theodoſiani, quæ eſt de accuſationibus, *& l. 2. de integri reſtitutione*, omnem ſimul Italiam a reliquis Imperii regionibus diſtinctam legimus; *l. 1. de Deſertoribus, & l. 9. de Extraordinariis* integer tractus ab Alpibus ad mare Siculum nomine Italiæ indicatur. Pariter Campania, Tuſcia, Picenum, Samnites, Apulia, Lucania, Brutii, Calabria, velut Italiæ provinciæ *l. 7. de indulgentia debitorum* imo Urbicariæ, & Suburbicariæ Italiæ provinciæ appellantur. *l. 9. & 13.* & Judices, Conſulares, Correctores, Vicarii ipſarum provinciarum, Judices *intra Italiam* indiſtincte dicuntur. Quare cum prorſus aut æquivoca foret, & Conſtantino imperante, & poſt Conſtantinum, *Italiæ* denominatio, vel potius pro univerſa Italiæ regione acciperetur; fruſtra ab hujuſmodi denominatione ſuffragium petierunt Critici doctiſſimi, ut diſtinctionem regiminis provinciarumque diſtributionem firmarent, multo minus ut formam eccleſiaſtici regiminis ante, & poſt Conſtantinum ad duos Italiæ Metropolitanos contraherent. apud Baechinium ubi ſupra.

XV. At enim, ajunt, litem dirimit Athanaſii epiſtola ad Solitarios, quæ & *Italiæ* denominatione indigitat provincias Mediolanenſis Vicariatus, & Mediolanum ipſum Italiæ Metropolim. Eſto. Sed quid inde pro Eccleſiaſtica Epiſcopi illius jurisdictione ſuper ſeptem provincias, præſertim vero tribus æræ noſtræ ſuperioribus ſæculis? Sane qui diligentius Athanaſii verba attenderit, alterum ex his ſenſum illa præferre inveniet; aut enim nullo modo Mediolanenſem Epiſcopum ibi Metropolitanum intelligit S. Doctor, aut non omnibus Vicariatus provinciis eum præſidere exiſtimat. Et revera non ait Athanaſius *Dionyſius Mediolani Metropolitanus Italiæ*, quemadmodum de Luciſero Calaritano, *Lucifer Metropolitanus Epiſcopus Sardiniæ*. Verum cum immediate poſt *Luciferum* appellat *Dionyſium*, ipſum nominat, ut ſimplicem Epiſcopum, Mediolanum autem, ut Italiæ Metropolim, *Dionyſius Epiſcopus Mediolani, quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ*. Et id forte addidit Athanaſius, ut ſicuti Urbem *Trevirim* dixerat Galliarum Metropolim, ita & Mediolanum Metropolis Italiæ Solitariis ſuis agnoſceretur, cum jam eo, quo ad illos ſcribebat, tempore & locum habuiſſet diviſio Italiæ in duos Vicarios Præfecti Prætorio, atque apud multos invaluiſſet ſtricta denominatio Italiæ reſpectu ad provincias Mediolanenſis Vicariatus. Si autem de Metropolibus Eccleſiaſticis ibi loqui velis Athanaſium, videas opus eſt, utrum *τὸ Italiæ metropolis eſt*, intelligendum ſit de omnibus Italiæ ſtricte ſumptæ provinciis, an de aliqua tantum ejus parte; verba enim *quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ* æque interpretari poſſumus in primo, ac in ſecundo ſenſu. In primo ſenſu explicata complecterentur, ut diximus, ſeptem italici Vicariatus provincias; in ſecundo ſenſu explicata ſignificarent, Mediolanum unam eſſe ex Eccleſiaſticis Italiæ Metropolibus: qua ratione alias Metropoles non excluderet Athanaſius, imo potius admitteret in ipſo Vicariatu Mediolanenſi. Quod autem fortaſſe verius in hoc ſecundo ſenſu accipienda ſint allata verba, *quod & ipſum eſt metropolis Italiæ*, patet ex comparatione, qua Mediolanum cum Treviri confert Athanaſius: dixerat enim *Paulinus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis eſt*, & inde *Dionyſius Epiſcopus Mediolani; quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ*. Sicuti ergo Treviris unica tunc non erat Galliarum Metropolis Eccleſiaſtica; vigebant enim primis etiam Chriſtianorum ſæculis *Arelatenſis, Lugdunenſis, Viennenſis* Metropoles; ita neque Mediolanum unica erat, aut ab Athanaſio intelligebatur unica Italiæ Metropolis Eccleſiaſtica. Parum ergo proficiunt laudati Scriptores tanti Patris teſtimonio abutentes, tum quia ejus verba nullo modo probant, tribus ſuperioribus ſæculis Mediolanenſem Epiſcopum fuiſſe ſeptem provinciarum Metropolitam, quod præcipue erat ex eorum ſententia demonſtrandum; tum quia ipſa Athanaſii verba, vel interpretari non poſſunt de Mediolano, ut Eccleſiaſtica Metropoli, vel intelligenda ſunt de Mediolano non tamquam totius Italiæ Metropoli, ſed tamquam una ex Metropolibus Italiæ.

XVI. Non majoris deinde ſunt momenti ad ſubjiciendam Mediolanenſi Epiſcopo Eccleſiam Ravennatem, quæ deſumuntur argumenta ab epiſtolis Divi Ambroſii, ita ut miremur valde, emunctæ naris viros hujuſmodi documentis plus æquo fidiſſe. Nam quod attinet ad Ambroſii epiſtolam, quæ eſt ad Vercellenſes, verba illa: *confligor dolore, quia Eccleſia Domini, quæ eſt in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujuſmodi eget officio* ea, inquam, verba Sirmundus triumphantis in morem opinioni ſuæ de Mediolanenſi per Italiam Metropolitano,

Sirm. lib. 1. Prof. cap. 8: nimia ſane confidentia aptaverat, *an non*, ait, *abunde confirmat* (Ambroſius) *omnes Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceterarum finitimarum Italiæ partium Eccleſias ad Mediolanenſis Eccleſiæ ſollecitudinem pertinuiſſe?* Senſit tamen futilitatem Sirmundianæ interpretationis Cardinalis Noriſius, qui verborum Ambroſii intelligentiam ſcite conſecutus, *Ambroſius*, inquit, *in epiſtola ad Vercellenſes illarum provinciarum meminit, non quod omnes ſibi ſubjectæ erant, ſed quod uti viciniores, ac ſibi notiores in exemplum facilius adducere poterat.*

Nor. Diſſ. de V. Syn. cap. 10.

XVII. Qua una doctiſſimi Cardinalis reſponſione ab epiſtola ad Vercellenſes expediti, ad alteram Vicohabentino Epiſcopo inſcriptam procedamus. *Commendo tibi, Fili*, ait S. Doctor, *Eccleſiam quæ eſt ad Forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus: occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ tam longe non poſſum excurrere.* En tibi Eccleſia Imolenſis dubio procul Mediolanenſi ſuffraganea, cum pro ordinatione Epiſcopi ab Ambroſio pendeat, & ejus Viſitationi ſubjaceat; imo Vicohabentina quoque ipſa, tum quia *Fili* titulo Epiſcopum interpellat Ambroſius, qui ſubjectionis titulus eſt, tum quia quinquaginta fere poſt annos D. Petrus Chryſologus in conſecratione Marcellini Vicohabentini faſſus eſt, ſe contradicente Mediolanenſi Epiſcopo (ita enim interpretantur) primum illud jurisdictionis Metropoliticæ actum exercuiſſe. Cum autem Eccleſiæ iſtæ ForiCornelii, & Vicohabentiæ in provinciis Æmiliæ, & Flaminiæ conſtitutæ fuerint, conſequens eſt, has provincias, ideoque Ravennam etiam, earum caput, Mediolanenſis Epiſcopi jurisdictionem ſenſiſſe.

Amb. ep. 2. V. E.

XVIII. Si Ludovici Antonii Muratorii ſententiam de hac Ambroſii epiſtola conſuleremus, forte illam dubiæ fidei, atque, ut ajunt, Apocrypham celeberrimus Auctor arbitraretur, ea ductus ratione, quod ibi Ambroſius *Filium* appellat Epiſcopum Vicohabentinum; titulum enim iſtum vitio vertit Muratorius diplomati D. Gregorii Magni dato ad Marinianum Archiepiſcopum Ravennæ, quem S. ille Pontifex *Confratrem*, *Filiumque cariſſimum* dicit; atque ob id etiam criminis inter apocrypha diploma illud amandavit, Hieronymum vero Rubeum, & Ferdinandum Ughellum levitatis inſimulavit, qui documentum ejuſmodi ſuis inſeruerint hiſtoriis. Quod igitur Gregorio Magno Summo Pontifici non licuiſſe putat Muratorius erga Marinianum, quem ipſe inter clauſtra Monachum inſtruxerat, excoluerat, dilexerat; licuiſſe dicemus Ambroſio erga Conſtantinum, in quem nulla, quam ſciamus, ei erat paternitatis ratio, niſi forte Metropolitani, ſi adverſariis credimus? Ubi vero legimus, Metropolitanum Comprovinciales Epiſcopos Filii nomine appellaſſe? Sed iſta mittamus, quæ ad rem noſtram minime conducere videntur. Hiſce autem, ac ſimilibus in D. Gregorii literas cl. Muratorii objectionibus alibi a nobis ſatis, ut putamus, factum eſt.

Tom. II. Rer. Ital. pag. 13.

Joan. Diac. Vit. S. Greg. lib. 3. c. 7.

D. Greg. lib. 11. ep. 5.

XIX. Reſponderi vero Criticorum noſtrorum argumentationi poſſe crediderim, quod etiamſi admitteretur, Imolenſem, & Vicohabentinam Eccleſias aliquando ſubditas fuiſſe Mediolanenſi; negari tamen poſſe, quod inde inferatur Ravennatis quoque ſubjectio. Leve enim, & futile argumentum eſt in ſententia Bacchinii ex forma, & regimine civili particularium Provinciarum conſequentiam trahere ad formam, & regimen eccleſiaſticum ipſarum. Longum eſſet documenta omnia proferre, quibus probatiſſimam tanti Viri ſententiam firmari animadvertimus: quorum tamen ſumma eſt. Primo improbabile prorſus eſſe, ſanctiſſimam, & Apoſtolicam Eccleſiæ hierarchiam coarctatam fuiſſe ad civilium provinciarum limites, qui modo contrahebantur, modo protendebantur, & juxta earum regiminis ſpeciem, quam variatam millies fuiſſe indubium eſt, cum duas in unam provincias unitas legamus, tum unam in duas diviſam, modo alteram, quæ ſuum Præſidem habuerat, alterius provinciæ Præſidi obtemperaſſe, modo aliis, iiſque frequentibus obnoxias fuiſſe variationibus. 2. Cum Apoſtoli non ex diviſione provinciarum Imperii, ſed ex Gentium converſione, & Eccleſiarum fundatione, earum hierarchiam metiti fuerint, ut ipſe Bacchinius mira eruditione fuſius probavit, noſque in III. cap. breviter innuemus; idcirco non ex limitibus, non ex gubernio, non ex materiali tractu provinciarum, ideoque non ex una, vel altera civilis provinciæ civitate, deduci poteſt, vel debet illius, vel alterius Eccleſiæ ſubordinatio ad aliquam Metropolitanam, præſertim primis æræ noſtræ periodis, quibus non omnes Civitates Chriſti Fidei ſtatim adhæſerunt, non omnes, licet ad Chriſtum converſæ, Epiſcopatum obtinuerunt, non integris civilibus provinciis, ſed multiplicibus populis in circuitu ad Chriſtum lucratis, Eccleſiiſque a ſe fundatis Apoſtoli, & Diſcipuli Chriſtianas provincias metiebantur.

Bacchin. ubi ſupra.

Idem 1. & 2. part. ubi ſupra.

XX. Verum ad hominem magis reſpondendum eſt interpretationi contra Ravennates allatæ verborum D. Ambroſii; & primo dicendum, nullum omnino indicium, quod aut certum, aut probabile ſit, Ambroſianis verbis ſubeſſe, Epiſcopi Imolenſis Ordinationem, ſeu conſecrationem a Mediolanenſi pendere; neque enim ait S. Doctor, *donec A ME ordinetur, vel probetur Epiſcopus*, ſed ſimpliciter Eccleſiam illam Vicohabentino commendat, *donec ei ordinetur Epiſcopus*, quæ commendatio ex charitate promanans, cuicumque Epiſcopo, ut ſtatim obſervabimus, conveniret. 2. Quod vero attinet ad Viſitationis munus, quod ſibi iis verbis vindicare videtur Ambroſius in Eccleſia Imolenſi *occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ tam longe non poſſum excurrere*; facile patebit Ambroſii tempora conſideranti, viſitationem illam non metropoliticæ jurisdictionis, ſed Apoſtolicæ prædicationis, & legationis ſignum, & opus in eo fuiſſe. Meminiſſe hic autem oportet, quæ de hæreſeos Arianæ cladibus ſuperius leviter attigimus, Italiæ fidem corruptam, diſciplinam ſurſum verſum turbatam, plurimas Eccleſias Catholicis Epiſcopis ſpoliatas, ab lupis Arianis invaſas. Eſt qui credat, Auxentii Mediolanenſis uſurpatione, tunc primum provinciam Eccleſiaſticam Mediolanenſem coaluiſſe, non paucis Italiæ circumquaque Epiſcopis in ſenſum, & in conciliabula Hæretici illius convenientibus,

Bacchin. ubi ſupra.

bus, ut Auguſtorum, Auxentii, & hæreſis fautorum minis ſe eriperent, exilia, & mortes evitarent. Hanc miſeræ Italiæ faciem non paucis annis confirmarunt, etiam poſt Conſtantii Imperatoris obitum, tum Juliani Apoſtatæ infeliciora tempora, tum Arianorum præpollens tyrannis, tum Juſtinæ Arianæ Imperatricis favor, Damaſo Pontifice cum ſecunda ab eo Romæ celebrata Synodo, anathematis, & depoſitionis fulmina contra Auxentium nequidquam intorquente.

XXI. Porro *poſt Auxentii ſeram mortem Mediolani Ambroſio Epiſcopo conſtituto omnis ad fidem rectam Italia convertitur*, ut teſtatur D. Hieronymus, & de ſemet ipſo Ambroſius loquens. *Diſſenſionum omnium procella deferbuit: cuncti Sæcularis cupiditatis ardores, æſtuſque omnes, quibus Italiæ populus per judaicæ olim Arianæ proximæ levitatis incendia coquebatur, ſereno jam ſpiramine temperatur.* Nam cum Epiſcopali inſula Apoſtolatum, & Sanctæ Sedis legationem aſſumpſit Ambroſius, perverſaſque circumiens Italicarum provinciarum Eccleſias, prædicatione, diſputatione, doctrina, labore, contentione omni catholicam Fidem reſtituit, Eccleſias reparavit, arianos lupos qua ejecit, qua in legitimos paſtores convertit, qua novos Epiſcopos conſtituit. Ex quo factum conjecerunt aliqui, ut quæ jurisdictio metropolitica ſub invaſore Auxentio illegitime irrepſerat, ſub vero Apoſtolo, ac Patre ſanctificata confirmaretur ſuper Eccleſias variarum provinciarum ab eo ad Fidem reſtitutas. Cui opinioni neque repugnamus, neque annuimus. Hieron. in Chron. ad an. xi. Gratiani. Ambroſ. comment. in Luc. l. 9. c. 20.

XXII. Nos autem Ambroſii apoſtolatum proſequimur, illique, & pontificiæ, qua fungebatur legationi, non Metropoliticæ dignitati acta ejus in Eccleſia Imolenſi, atque etiam ſi placet in Vicohabentina tribuimus. Ambroſius vero in alienis provinciis, & in alienis Eccleſiis prædicationis, viſitationis, & ordinationis munera exercuiſſe, mirabitur nemo, qui Eccleſiaſticam hiſtoriam tantiſper calluerit. Centum hæc hiſtoria ſuppeditat Epiſcoporum exempla, quibus populorum, & Eccleſiarum etiam propriæ curæ non commiſſarum cura alte inerat animo, ac propterea ſive apoſtolica legatione fungentes, vel alio quovis legitimo titulo illas viſitabant, Synodos ibi celebrabant, Epiſcopos ordinabant, vicinioribus, ſeu principalioribus commendabant. Quis eſt autem qui neſciat Euſebii Vercellenſis, Oſii Cordubenſis, Pictavienſis Hylarii, & Luciferi Calaritani, per Orientem itinera, labores, celebrata concilia, Epiſcopos conſecratos? Quis Cypriani Epiſtolas pro Galliarum Eccleſiis, Theodoreti pro Affricanis ignorat? Athanaſium legimus Damaſo Pontifici veluti ſuccenſere, qui Mediolanenſi Eccleſiæ, Auxentio pulſo, non conſuleret, *ſcripſimus dilecto Damaſo Epiſcopo magnæ Romæ contra Auxentium invaſorem Mediolanenſis Eccleſiæ..... miraturque, cur nondum depoſitus, ejectuſque ſit ex Eccleſia.* Cyrillum vero Alexandrinum, cui damnati Neſtorii cauſa Orientales univerſos, ipſumque juniorem Theodoſium infenſos reddiderat, nihilominus centies proteſtantem audimus, ſibi omnium Eccleſiarum, non ſuæ tantum, curam habendam eſſe. Hauſerat ille fortaſſe zelum iſtum apoſtolicum ex Cypriano, qui ad Stephanum Romanum Pontificem ſcribens de Eccleſia Arelatenſi, quam Martianus ex Novatiani ſecta Epiſcopus inficiebat, aſſerere non dubitavit, *cui rei noſtrum eſt conſulere, & ſubvenire, Frater cariſſime, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ Eccleſiæ libram tenentes &c.* Nempe ſua quoque intereſſe debere Eccleſiæ Arelatenſis bonum, zeli, & charitatis cauſa judicabat Sanctiſſimus Antiſtes, Pontifici autem Stephano id incumbere, ſupremæ jurisdictionis in univerſam Eccleſiam poteſtate, & auctoritate. Athan. ep. Synod. ad Affric. Epiſt. 67.

XXIII. Apoſtolum igitur, & pontificium legatum agens Ambroſius, inter tot Eccleſias, quas vel ad fidem revocaverat, vel Epiſcopis donaverat, hiſce beneficiis cumulare facile potuit Imolenſem quoque, & Vicohabentinam, fortaſſe Arianorum labe prius infectas, vel præpotentia Epiſcopis ſpoliatas, quamvis ad ſuæ ditionis jura minime ſpectarent. Porro dubium omne tollit quorumdam ſcriptorum aſſertio de Ambroſii Pontificia legatione, qua Damaſi, & Siricii Summorum Pontificum vices gerens, ea omnia peragere licite, & valide potuit in hiſce Eccleſiis, quæ ceteroquin non potuiſſet. De hac legatione dubitare haud licet, ſi Eccleſiæ etiam primorum ſæculorum diſciplinam, ſi ſacros Canones inſpiciamus: præcipue vero id dubitare non licet Auctoribus illis, inter quos Bacchinius, Thomaſſinus, & alii, qui nullum in Italia Metropolitanum fuiſſe, præter Romanum Antiſtitem, omnibuſque illum hujus regionis Eccleſiis præfuiſſe, non tamquam Primatem ſolummodo, ſed etiam tamquam immediatum Archiepiſcopum per tria, vel quatuor priora ſæcula mordicus ſenſerunt, & docuerunt; omnium enim prudentiorum Criticorum opinio eſt, ſi quando vel alienæ Provinciæ Synodo præeſſe Epiſcopum aliquem, vel alienæ Eccleſiæ novos Epiſcopos ordinare, aut quemcumque alium jurisdictionis actum emittere legimus, nonniſi pontificia auctoritate id factum, vel apoſtolica legatione, eſſe credendum. Quapropter cum Paulino Antiochiæ Epiſcopo conſecrationis benedictionem impertitus fuerit Lucifer Calaritanus, illum legatione romana munitum aſſeruit Chriſtianus Lupus; eoque miniſterio inſigniti etiam creduntur Euſebius Vercellenſis, & Hylarius Pictavienſis. Bacchin. ubi ſupra. Thomaſ. part. 1. lib. 1. cap. 30. Cabaſſut. ap. Thom. Thomaſ. part. 1. lib. 11. c. 117. De Marca de Concord. l. 5. c. 15. n. 3. & 4.

XXIV. Verum de D. Ambroſio diſerte id aſſerit Franciſcus Ballarinus ex antiquo Breviario Patriarchico, quod Comenſi Eccleſiæ uſque ad Clementis VIII. tempora in uſu fuit. *Beatus Ambroſius temporibus Damaſi Papæ, & Theodoſii Imperatoris Eccleſiam Mediolanenſem regebat, apoſtolica fungens legatione, qui & vicinarum regionum Liguriæ, Æmiliæ, Venetiæ, Rhetiarumque, & Alpium Cottiarum Chriſtianis præerat, quo per ſuperiorum temporum calamitates Epiſcopis deſtituti fuerant.* Idem Benedictus Jovius, idem Chriſtianus Lupus nuper citatus crediderunt. Cui aſſertioni vim quidem maximam addit res Syrmii geſta, atque a Baronio ad ann. 330. relata, Ballar. in Chron. Com. Jovius l. 2. de Ep. Comen. Chriſt. Lup. Concil.

part. 5. Dissert. de Rom. Ep. ordin. cap. 5.

lata, multoque prius a Paulino in Vita Ambrosii. Defuncto Syrmii Episcopo orta est contentio inter Catholicos, & Arianos super novo eligendo Pastore. Catholicum illi, Arianum isti petebant, & his quidem adhærebat Justina hæretica Imperatrix. Re ad Ambrosium delata, accurrit S. Doctor, & Catholicum Episcopum eligi curat, electum Anemium consacrat. Syrmium dubio procul caput erat illyrici, atque etiam Ecclesiastica Metropolis: igitur in illius Ecclesiam nullum jus adquisitum fuerat Episcopis Mediolanensibus. Quapropter acta electionis, & ordinationis Anemii nonnisi Legationi Apostolicæ, cujus facultatibus utebatur Ambrosius, veniunt tribuenda. Concludendum igitur ex Epistola S. Doctoris ad Vicohabentinum falso erui Imolensis Episcopi vel ordinationem, vel approbationem, ejusque Ecclesiæ, itemque Vicohabentinæ subjectionem, eoque minus Ravennatensis.

XXV. De tumido Schelstrati argumento, quo Mediolanensis jurisdictionem amplificare conatur ex Concilio, & epistola Synodica Eusebii ad Leonem Magnum, pauca adhuc supersunt hic delibanda. Quamquam ubi dixerimus, Schelstratium hoc concilio, hisce literis gloriari, ut ostendat, quæ fuerit amplitudo Mediolanensis Metropolis *ante institutos Ravennensis, & Aquilejensis Ecclesiæ Metropolitas*; glorioſum istud argumentum per se statim evanesceret omnino, tum quia Synodo illi vix unus, & forte ne vix quidem ex tot Aquilejensis provinciæ Episcopis interfuit, adeo ut ex illorum præsentia nequiverit ad suffraganeitatem illius provinciæ consequentiam trahere; & quod mirabilius est, id notavit, & fassus est loco citato ipse Schelstratius iis verbis: *Hisque Histriæ, & Venetiæ provincia dumtaxat deesse dignoscitur, quibus exceptis in reliquas Italiæ regiones Mediolanensis Episcopus tamquam Italiæ Metropolitanus jus obtinebat.* Unde ergo jactatæ amplitudinis argumentum habet Synodus Eusebiana ante institutum Aquilejensem Metropolitam? Tum etiam quia Synodus isthæc Mediolanensis habita fuit medio sæculo quinto, anno scilicet 451. ut in Baronio, Binio, aliisque Scriptoribus videri potest. Aquilejensis autem Ecclesia, testante ipso Schelstratio, sub Damaso Papa ad Metropoliticam dignitatem evecta creditur: (de qua opinione legendus Bernardus Rubeus, qui Aquilejensis Ecclesiæ jura, doctissimo edito opere, nuper vendicare contendit,) nempe fere integro sæculo ante celebratam synodum Eusebianam. Ravennatensis vero viginti saltem jam annos eadem præfulgebat prærogativa, scilicet ab anno 431. ut Tillemontius, & forte multo ante, ut alii arbitrantur, sed indubie quidem Petro Chrysologo eam moderante, ut omnes ad unum conveniunt: qui S. Doctor cum ad Superos evolasset anno 451. & cum Episcopum Vicohabentinum in præcedentibus. D. N. J. C. Natalitiis consecrasset, imo anno 446. Sanctum quoque Projectum Imolensem Episcopum (de quibus rebus omnibus in III. capite fusius dicemus) evidens est, eum jam Metropolitanum induisse ante Synodi Mediolanensis celebrationem. Ubi igitur amplitudo illa, a Schelstratio jactata, ex hujusmodi Synodo ante institutos Aquilejensem, & Ravennatensem Metropolitas?

Bar. ad an. 451. n. 13. Bin. Tom. 1. Concil. pag. 1019. Ripamon. lib. 6. hist. Ecclesiast. Mediol. Tillem. in Vita S. Petr. Chr.

XXVI. Fatendum est ergo, ne per Synodum quidem Eusebianam, aut per epistolam ejus synodicam contra libertatem Ravennatensium quidquam probari posse. Quod si eam ab Episcopis Placentino, Brixillienſi, & Rhegiano subscriptam quis objiciat, atque inde argumentum instauret, Æmiliam provinciam, cujus civitates erant Placentia, Brixillum, & Rhegium, Mediolanensi Episcopo paruisse, atque adeo Ravennam Æmiliæ caput, saltem ante acceptum Pallium Archiepiscopale, eadem subjectionis nota laborasse; multiplices occurrunt æque magni ponderis responsiones.

Bar. ad an. 432. & 451. Ughell. in Ep. Papien. col. 6. 21.

XXVII. Et primo quidem dubitatum est a quibusdam, an Synodus hæc Eusebii provincialis fuerit, scilicet solius provinciæ Mediolanensis Synodus. Baronius, Ughellus, aliique illam provincialem arbitrati sunt, omnesque suffraganeos Episcopos ad eam convenisse, literasque synodicas proprio nomine signasse. *Extat quidem*, ait Baronius, *de his epistola Synodalis omnium comprovincialium Episcoporum subscriptionibus consignata*: Negant tamen Ticinenses Scriptores, qui patriam Ecclesiam speciali libertatis privilegio a primis usque sæculis donatam volunt, negant, inquam, Crispinum Papiensem Episcopum, cujus subscriptio legitur ad Epistolæ calcem, Concilio interfuisse, ut Mediolanensis suffraganeum, multasque rationes in medium afferunt, quas Criticis examinandas relinquimus. Idem sentiunt Comensis Ecclesiæ historici, atque Patriarchatus Aquilejensis amplificatores, quibus persuasum fuit, Comensem Episcopum, alterum ex præsentibus Eusebianæ Synodo, nunquam Mediolanensem, semper vero Aquilejensem in Archiepiscopum suum agnovisse. Accedunt Ravennatenses ad negativam sententiam, asserentes Brixillienſem, Rhegiensem, & Placentinum Episcopos Æmiliæ, Synodo Mediolanensi interesse nullo modo potuisse, ut suffraganeos; vel enim a primordiis rei Christianæ Æmilia omnis Episcopo Ravennati addicta fuit, vel quinto tantum sæculo nostra hæc Metropolitica in Æmiliam dignitas emersit: evidens est, nunquam tres illos Episcopos inter Mediolanenses suffraganeos numerari posse; cum ab omnibus utriusque sententiæ de initiis hujus dignitatis Auctoribus admitti nequeat, neque admittatur, dimidiata Æmilia, aliquas ex ejus Ecclesiis Mediolanensi datas, alias Ravennati, contra universalissimam omnium hypotesim, scilicet hierarchiam Ecclesiasticam ubique aptatam fuisse hierarchiæ civili, quod præsertim quarto, & quinto Sæculo in particularibus Italiæ provinciis fieri cæpisse existimat, cum plerisque Criticis Abbas Bacchinius. Si igitur nostri illi Æmiliæ Episcopi Synodum Eusebianam petierunt, literasque ad Leonem Magnum consignarunt, non ideo de Mediolanensi provincia credendi sunt, neque per consequens illa Synodus habenda est mere provincialis.

Bacch. ubi supra.

XXVIII. Urget 2. non levis etiam ponderis animadversio. Si enim dicamus ad hanc Synodum *omnes* convenisse provinciales, nullos autem alterius provinciæ Ecclesiasticæ Episcopos, admit-

admittendum neceſſario erit in regiminis eccleſiaſtici ordine abſurdum non exiguum, truncatas ſcilicet non paucas Italiæ provincias, confuſamque ut cum maxime, quæ pulcherrima erat in aliis Eccleſiæ partibus, hierarchiam; provincia enim eccleſiaſtica Mediolanenſis primorum ſæculorum, compoſita dici deberet ex tribus Æmiliæ Epiſcopis, ex duobus Rhetiæ, ex totidem Alpium Cottiarum, ex uno Venetiarum præter Liguriæ Epiſcopos: quod apud Criticos omnes abſurdiſſimum eſſet, juxta nuper allatam eorum de hierarchia Eccleſiaſtica ſententiam.

XXIX. Advertendum tertio ad hanc ipſam Euſebii Synodum miſſos fuiſſe a Leone Magno legatos Abundantium, & Senatorem: Cui quidem Apoſtolicæ Legationi, quatenus vera fuerit, tribui commode poteſt convocatio ad Euſebii conventum aliquot Epiſcoporum alienæ provinciæ, quemadmodum non paucis exemplis probari poteſt, id nec novum, nec inſuetum fuiſſe. Euſtachius ipſe a S. Ubaldo, propugnans contra Cl. Muratorium Diploma Attonis Epiſcopi Vercellenſis, lectum in Synodo Mediolani habita an. 945. ſub Olrico Archiepiſcopo animadverſionem hujuſmodi nobis ſuppeditavit; cum enim inter ſuſpicionis notas, quas Muratorius in hoc diploma congeſſerat, illam dilueret de præſentia iſti Synodo aliquot Epiſcoporum, qui non erant de provincia Mediolanenſi, hæc habet Euſtachius: *Legatum Pontificium Concilio, de quo loquimur, præſediſſe velim animadverti; intelligere hinc enim eſt, ſub Metropolitani jurisdictione non comprehenſos Antiſtites potuiſſe ab eodem* (Legato) *ad illud convocari*. Advertendum quoque cenſemus, eam ipſam ob cauſam, damnandæ ſcilicet Eutychianæ hæreſis, & epiſtolæ magni Leonis ad Flavianum approbandæ, alias in Occidente Synodos coactas fuiſſe, & præcipue in Galliis, in Hiſpania, & in Illyrico, omneſque iſtas non provinciales, ſed plurium provinciarum Nationales, a quibus ſimiles huic noſtræ Euſebianæ fuerunt ad S. Pontificem ſcriptæ epiſtolæ Synodales. Quare nihil prohibet, imo ratio ſuadet, Euſebianam quoque non provincialem, ſed Nationalem fore appellandam, opinandumque aliquot ex aliis Italiæ provinciis Epiſcopos ad eam vocatos fuiſſe fortaſſe a Leonis Magni legatis. Et revera Natalis Alexander huic opinioni ſuffragari videtur, cum ait convocatum ab Euſebio Diœceſeos Italiæ conventum, quod certe & mandato Leonis, & Nuntiorum Apoſtolicorum auctoritate fecit.

Bar. ad an. 451. Ughel. in epiſt. Papien. ubi ſupra. Sect. III. cap. 7. n. 266. Append. ad Tom. I. Anecd. c. ultim. Natal. ab Alex. Sæc. V. Diſſert. de Epiſt. Leonis M. Natal. Al. ubi ſupra.

XXX. Neque nobis ſtomachum moveat Euſtachius a S. Ubaldo inani illa nominis *Coepiſcoporum* interpretatione, qua ſub hujuſmodi appellatione cadere dictitat Epiſcopos tantum ſuffraganeos, ideoque cum in laudata Synodica *Coepiſcopos* apellet Euſebius, quos ibi ſubſcriptos videmus, hos ejus ſuffraganeos fuiſſe omnes. Nam in meridiana luce talia objectantem cæcutire arbitramur, quando plena omnia ſunt vetera Patrum monumenta iſto *Coepiſcopi* vocabulo, vel cum de alterius provinciæ, vel cum de æquali, vel cum de inferiori, aut ſuperiori Epiſcopo loquuntur. Conſulatur pro omnibus D. Cyprianus, qui epiſtola ad Stephanum Romanum Antiſtitem, Gallicanos diſerte vocat *Coepiſcopos noſtros*. Verum in re adeo evidenti grave eſt diutius immorari. Quare argumentum abſolvimus, & quia Euſebii Concilium probari non poteſt provinciale, concludendum eſt, fruſtra præſentia Epiſcoporum Æmiliæ, illorum ſuffraganeitatem conjectari.

Euſtach. n. 216. & ſeqq. Cypr. ep. 67.

XXXI. Ceterum duo adhuc conſideranda ſuper hac ipſa præſentia nobis ſuperſunt, alterum quod primis Eccleſiæ ſæculis, & fortaſſe etiam aliquot poſterioribus præſentia iſthæc Epiſcoporum alicui Synodo certum indicium ſubjectionis non erat; alterum, quod etiamſi vere tres illi Æmiliæ Epiſcopi tunc fuiſſent Euſebio Suffraganei, non ideo poſſet idem argui de Ravennate Eccleſia ante adquiſitam dignitatem Archiepiſcopalem. Primum quod ſpectat ſatis habemus ad Concilia prioris illius, & poſterioris etiam ætatis oculos convertere, ut de propoſitionis noſtræ veritate certiores fiamus. In Concilio Arelatenſi primo contra Donatiſtas, Conſtantini magni cura celebrato, notum eſt, quot ab diverſis totius Occidentis provinciis adfuerunt Epiſcopi, quos certo certius Arelatenſi non dixeris ſuffraganeos. Sub Liberio Papa aliud in eadem civitate habitum eſt Concilium, nec tamen omnes, qui illuc confluxerant Eccleſiæ Paſtores, atque inter eos Paulinus Trevirorum, Saturninum Arelatenſem Metropolitanum habuere. Scimus Oſium Cordubenſem, Euſebium Vercellenſem, Hylarium Pictavienſem Ægyptiacis, atque Orientalibus Conciliis adſtitiſſe; ideone vel Alexandrini, vel Antiocheni Epiſcopi comprovinciales vocabuntur? Tandem Aquilejenſem Synodum in cauſa Palladii ſub Valeriano Epiſcopo compoſuerunt tum Itali, tum Affricani, tum Gallicani Præſules, penitus ab Aquilejenſi jurisdictione exempti: ſecus Mediolanenſis ipſe Paſtor Ambroſius, qui & ipſe intererat, Valeriano ſubditus foret cenſendus.

XXXII. Neque objicias cum Baronio Aquilejenſi Concilio præſuiſſe Ambroſium, & quamvis Valerianus primus ſederet, primus ſubſcriberet, id ætatis, & ordinationis prærogativæ conceſſum, qui primorum Conciliorum mos fuerat. Nam etſi morem iſtum facile concedamus, licet non ſemper, & ubique obſervatum: tamen eadem facilitate negamus morem iſtum ſpectaſſe Metropolitanos, apud quos Synodi habebantur, vel earumdem Præſides, quemadmodum cum Leone Allatio ſentit Petrus de Marca, oſtendens, citatis canonibus Apoſtolico XXXV. Antiocheno IX. & Bracarenſe XXIV. ſi quando in Conciliis Epiſcopi confuſo ordine ſederent, & ſubſcriberent, Metropolitanis tamen in eorum Provinciis, & Præſidibus Conciliorum, priorem ſeſſionis, & ſubſcriptionis ordinem ſervatum eſſe: ait enim Bracarenſis Canon: *conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu ceteri Epiſcoporum ſecundum ſuæ ordinationis tempus alius alii ſedendi deferat honorem*. Videant autem Mediolanenſes, ne dum Ambroſium Aquilejenſi Synodo præſuiſſe pertinaciter contendunt, quamvis ſecundus a Valeriano & ſederet, & ſubſcriberet; in dubium & ipſi inducant, num Euſebius Synodi Mediolanenſis, de qua modo agimus, præſes fuerit, licet prior ſua ſubſcriptione epiſtolam ad Leonem Magnum conſignaverit; & nobis arma præſtent contra jactatam ab eis ſeſſionem in Conciliis Mediolanenſis Antiſtitis ſupra Ravennaten-

Bar. ad an. 381.

natenſem. Quoad exempla Conciliorum poſt eam ætatem habitorum, ſufficiat pro omnibus Synodus Ticinenſis celebrata an. 876. & quæ deinde confirmata fuit ab alia Synodo apud Pontigonem ejuſdem anni, (Tom. XI. Concil. pag. 279.) Illi autem Ticinenſi Synodo ſubſcripſerunt inter multos alios Mutinenſis, Placentinus, & Florentinus Epiſcopi, qui certiſſime eo tempore non erant provinciæ Mediolanenſis. Præterimus ſuperius memoratam Olrici Synodum an. 945. ubi Boſo Placentinus, Sigifridus Parmenſis, Wido Mutinenſis, & alii alienarum Provinciarum Epiſcopi interfuerunt, & ſubſcripſerunt. Præterimus alteram Synodum, quam Ticini celebravit Anſpertus Archiepiſcopus Mediolanenſis an. 876. ubi nullo præſidente, nec præſente Apoſtolico Nuncio, adfuerunt Mutinenſis, Comenſis, atque Aretinus certiſſime non ſubjecti Metropolitano Liguriæ, Ticinenſem pariter alteram non adducimus an. 966. a Walperto Archiepiſcopo convocatam, quam præſentia, & ſubſcriptione ſua firmarunt Epiſcopi Parmæ, Placentiæ, & Novicomii. Satis enim ſuperque ex dictis innoteſcit, ſubſcriptiones, & præſentiam Epiſcoporum alicui Synodo non ſemper arguere eorum ſubjectionem. Solummodo pro coronide iſtius animadverſionis addere liceat, in more fuiſſe apud antiquos primorum ſæculorum Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, alienæ etiam provinciæ Epiſcopos in cauſis gravioribus ad proprias Synodos, vocare ut ex Canonibus Antiochenis, atque ex notis Zonaræ, & Balſamonis conjicit Cl. Joſeph Motta in aurea diſſertatione de Jure Metropolitico num. 112. & ſeqq.

Euſtach. ubi ſupr. n. 257. & ſeqq. Id. n. 251. Id. n. 254.

XXXIII. Alterum quod nobis erat propoſitum, poſtremo loco animadvertendum illud eſt, quod licet Mediolanenſibus concederemus ſuffraganeos, eos Æmiliæ Epiſcopos, quos in Euſebii Synodica ſcriptos reperimus; nulla tamen inde promanaret conſequentia ad probandum, tam ipſam Æmiliam, quam Flaminiam, & cum eis Ravennatem Urbem ante Euſebiana tempora Metropolitano Liguriæ obedientiam præſtitiſſe, ſi quæ de Foro-cornelienſi, & Vico-habentina Eccleſia num. XIX. & ſeqq. ſuperius conjecimus cum Bacchinio, ad examen revocemus, nempe tum quia prioribus ſæculis regimen provinciarum Eccleſiaſticarum non potuerit finibus civilium provinciarum ſemper circumſcribi, adeo ut limites earum civiles iidem eſſent, ac limites eccleſiaſtici; tum quia Arianum Schyſma Eccleſiaſticos Italiæ ordines perturbaverit, & Civitates illæ a Ravennatis Epiſcopi ſubjectione ad Auxentii Mediolanenſis ſequelam facile deficere potuerint in ea rerum omnium perturbatione, quæ poſtmodum ab Ambroſio in Ortodoxa fide redintegratæ benefactricem Mediolani Eccleſiam adhuc ſub Euſebio proſequutæ ſint, licet proprio Metropolitano jam reſtitutæ ex Pontificis decreto, & Imperatoria ſanctione.

XXXIV. Expenſis hactenus Criticorum conjecturis, quæ ex regiminis Italici forma, ex Athanaſii, & Ambroſii Epiſtolis, atque ex Synodica Euſebii Mediolanenſis derivarunt: eas in præſens examinandas aſſumimus, quas illis ſuppeditat argumentum negativum. De nullo alio, inquiunt, Italiæ Metropolitano mentionem faciunt vetera monumenta, niſi de Romano, ac de Mediolanenſi in primis æræ chriſtianæ temporibus; Eccleſiæ igitur omnes Italiæ eorum alterutri fuerint ſubjectæ neceſſe eſt. Notiſſima autem eſt Suburbicariarum provinciarum pervetuſta deſcriptio, quæ Romano Pontifici, ut Metropolitano, parebant, & quarum Epiſcopos conſecrabat. Has inter neque Æmiliam, neque Flaminiam, neque Venetias habet notula illa ſuburbicariarum provinciarum; quapropter cum neque Aquilejam, neque Ravennam adhuc fuiſſe Metropoles per ea tempora inveniamus, numerandæ profecto ſunt inter Mediolanenſis Archiepiſcopatus ſuffraganeas.

XXXV. Contra hujuſmodi negativum argumentum, quo omnes præter Romanam, & Mediolanenſem, aliæ Metropoles excluduntur primis Eccleſiæ ſæculis, differendum erit conſulto in Cap. III. Interea breviter reſpondemus cum Bacchinio, idem negativum argumentum retorqueri poſſe contra Mediolanenſes, cum neque de Metropolitica eorum juriſdictione innegabile aliquod documentum proferant illa ipſa priora tempora. *Metropolitanum in Italia ante Ambroſium nullus certis aſſerat documentis*, ait Bacchinius, atque allata in medium antiquiora, quæ pro Mediolanenſi Metropoli facere videntur, omnia graviſſime diſtringit, explicat, rejicit. Præſertim vero in Apocrypharum numerum amandare non dubitat, narratiunculas quasdam de S. Barnaba Apoſtolo, quem Mediolanenſis Eccleſiæ inſtitutorem primum, atque Italiæ Metropolitanum effingunt. Nos autem in eam quæſtionem ſenſum noſtrum non immiſcemus, neque præſtantiſſimæ Ambroſianæ Eccleſiæ jura, præeminentias, ornamenta invidemus, præſertim poſtquam Cl. Joſeph Antonius Saxius traditionem Patriæ Eccleſiæ de adventu Mediolanum S. Barnabæ eruditiſſimis vindiciis illuſtravit. Ravennatenſis æque illuſtris, æque celebris Eccleſiæ libertatem propugnamus tantummodo; & ſatis pro nunc, ſuperque habemus, nullum profecto, vel minimum *documentum antiquum, poſitivum, & inalterabile*, ut ipſi fatentur, imo nullum veteris Scriptoris teſtimonium, nullum probabile indicium, ut jam oſtendimus Mediolanenſibus ſupereſſe, quibus de ſubjecta ſibi Ravennate Eccleſia vel minimum glorientur.

Bacch. ut ſupra.

Euſtach. S. Ubald. ſect. 2. cap. 5. n. 146.

XXXVI. Quapropter omittimus ad trutinam vocare, quæ de conſecratione aliquorum Æmiliæ Epiſcoporum, ac de nonnullis aliis jurisdictionis actibus illi magnificant, neque examinandum cenſemus, quibus Auctoribus fidunt, quomodo vetuſta aliquot verba interpretantur; longius enim ac propoſueramus, noſtra protraheretur oratio. Unum eſt, in quo inſiſtimus, nullum omnino vel tenuiſſimum probationis genus contra Ravennatem Epiſcopum pro Mediolanenſe militare. E contrario autem aliquot poſitiva noſtræ exemptionis ab jactatæ ſervitutis jugo nos utique proferre poſſemus indicia, inter quæ præcipuum illud eſſet, Ravennates Antiſtites ab Romano Pontifice conſecrari conſueviſſe, quos Metropolitani Mediolanenſes paſſi non eſſent,

eſſent, ſi jus Metropoliticum ſupra Ravennatem Eccleſiam obtinuiſſent, juxta antiquiſſimam, & inconcuſſam Eccleſiæ diſciplinam. Id probant S. Severi acta, qui ante Ambroſium, id acta S. Petri Chryſologi, qui annos fere quinquaginta poſt Ambroſium a Romanis Pontificibus conſecrati fuerunt: Petri Chryſologi, inquam, dummodo incæptæ ab S. hoc Epiſcopo dignitatis Metropoliticæ ſententia, licet communiſſima, errori non ſit obnoxia, de qua inferius. Alterum exemptionis iſtius noſtræ poſitivum indicium exhibent ſubſcriptiones, de quibus in ſequenti Cap. II. Conciliorum Romani I. ſub Julio I. & Sardicenſis, inter quas prior omnino occurrit ſubſcriptio Epiſcopi Ravennatis ante Mediolanenſem: *quod nequaquam fieri potuiſſet*, ſi Ravennatenſis *tunc ſuffraganeus Epiſcopi Mediolanenſis fuiſſet*: quemadmodum argumentatur Schelſtratius ex ſubſcriptione Valeriani ante D. Ambroſium in prænarrata Synodo Aquilejenſi ad vindicandam per ea tempora hujus Eccleſiæ libertatem ab jugo Mediolanenſis. (Schelſt. Tom. II. Antiq. Eccl. Diſſert. 4. cap. 5. n. 8. & ſeqq.)

CAPUT II.

De litteris Clementis II. Romani Pontificis præeminentia in Conciliis Ravennati Epiſcopo ſuper Mediolanenſem aſſerentis

NON exiguum propugnatæ libertatis indicium eſt prærogativa Seſſionis, quam in Conciliis ſuper Mediolanenſem, & Aquilejenſem Ravennati Archiepiſcopo confirmavit Clemens II. Summus Pontifex in Synodo Romæ habita An. MXLVII. univerſa ipſa ſynodo antiquo Ravennatium juri ſuffragante. Nam ſi quando Eccleſia noſtra Mediolanenſe jugum ſubiiſſet, illud in fervore quæſtionis, toties, ut ajunt, Romæ excitatæ pleno ore jactaſſent Archiepiſcopi Mediolanenſes, quod numquam Deo favente factum legimus, neque Pontifices ſummi celeberrimo Ambroſii Succeſſori Antiſtites noſtros præpoſuiſſent, qui tali ſubjectionis ſigno notati fuiſſent. Dexteram ergo Pontificis in conciliari ſeſſione Ravennatenſi Archiepiſcopo confirmavit Clemens II. abſente Imperatore, ſiniſtram vero illo præſente, vetuitque Mediolanenſi, & Aquilejenſi, ne impoſterum ſuper hujuſmodi prærogativa quæſtionem moverent. Clementis diploma retulit Ughellus in Archiepiſcopis Ravennatenſibus, ubi de Humfrido Archiepiſcopo verba facit. Ughel. Tom. II. V. E. in Archiv. Rav. in Humfrid.

Ea res Mediolanenſium animos adeo ſtimulavit, ut fabulæ nomine ſynodi, & Clementis judicium, falſitatis vero nota ejus Pontificis litteras commaculare non dubitaverint. Puricellius inter hoſce obtrectatores eminet in vita, quam deſcripſit Laurentii Littæ: Hujus autem ſecutus eſt veſtigia Euſtachius a S. Ubaldo, quem ab initio uſque memoravimus. Quod ſpectat ad Aquilejenſes, hi Mediolanenſium argumentorum viribus confiſi, illis acquieverunt omnino, neque ulterius quæſtionem proſequuti, (prout videri poteſt apud P. Bernardum Rubeum) nihil pro ſuorum Patriarcharum præeminentia vindicanda ſunt conati. Retulit quidem Cl. Muratorius neſcio cujus Dominici Patriarchæ teſtimonium, ſcribentis ſe in poſſeſſione eſſe ad dexteram Papæ ſedendi, atque idem repetit in relata diſſertatione de jure Metropolitico laudatus Motta n. 31. Verum præterquam quod ne verbum quidem iſte Dominicus fecerit, an ea prærogativa potiretur in concurſu Ravennatenſis Archiepiſcopi; nulla omnino, ni fallor, de iſto Dominico mentio apud Rubeum, neque invenitur in ullo ex catalogis Aquilejenſium Patriarcharum ad calcem ejus operis recenſitis. Quare Mediolanenſium Scriptorum, qualiſcumque auctoritatis ii ſint, rationes, ac teſtimonia, cum nuſquam, quod ego ſciam, a Ravennatibus perpenſa fuerint, forſitan pro eorum levitate; id mihi conſilium in animum venit, ut in ſynopſim redacta hic repeterem, excuteremque. Euſtac. S. Ubald. Sect. IV. c. 11. n. 389. Bernard. Rub. c. 56. Mur. in annal. Tom. VI. ad ann. 1047.

§. I.

Quæ faciunt contra veritatem Diplomatis Clementis II.

XXXVII. AJunt igitur Puricellius, & Euſtachius a S. Ubaldo, Clementinas litteras ab aliquo Impoſtore in gratiam Ravennatis Archiepiſcopi concinnatas, quæ deinde, ſicut Ravennæ in S. Vitalis Bibliotheca, ſic etiam Romæ in Archivo Vaticano, unde illas hauſit Ughellus, reconditæ fuerint. Baronius nullum verbum habet, quo ſe eas probare inſinuet, nullum pariter habet Noriſius, ubi illarum meminit. Hieronymus Rubeus Ravennatium hiſtoricus, qui primus harum litterarum tenorem narravit, auctor eſt in hujuſmodi diplomatibus ſuſpectus, cum ad ann. 426. aliud pro Ravennati Epiſcopo produxerit Valentiniani III. Imperatoris, contra quod veluti undequaque ſuppoſitum debacchati ſunt poſt Baronium pene omnes Scriptores. Euſt. a S. Ubaldo ubi ſup. n. 390. Baron. ad an. 1047. n. 2. Noris Diſſert de v. Synodo. Hieron. Rub. ad an. 1047.

XXXVIII. Plura autem Clementinæ confirmationis veritatem infirmant; & primo eſſe illam incredibilem demonſtrat contrarium decretum, paucos ante Romanam Clementis II. Synodum in conſimili Concilio emanatum. In coronatione enim *Conradi Salici*, quæ anno 1027. a Joanne XIX. Papa celebrata fuit in Vaticano, Heribertus Ravennæ Archiepiſcopus dexteram Auguſti apprehendens eum Pontifici ad altare ſedenti præſentare præſumpſerat. Reclamantibus autem Mediolanenſibus, tumultuque exorto, Conradus ipſe publice pronunciaverat, Archiepiſcopo Mediolanenſi officium illud præſentandi Regis ex æquo, & bono deberi, utpote qui ipſius Euſt. ubi ſup. num. 391. & 392.

Regis Italiam adeuntis conſecrationem, coronationemque incohaverat: Cujus dicto audiens Pontifex prærogativam offerendi Regem Mediolanenſi adjudicaverat, coactaque Synodo VIII. Idus Aprilis ejusdem anni confirmaverat, lege lata, ne impoſterum Archiepiſcopus Ravennas ſe in negotiis pontificalibus præferre auderet Mediolanenſi. Hanc autem narrationem derivarunt noſtri Auctores ab *Arnulpho* Mediolanenſi Scriptore, tunc manuſcripto, modo typis edito doctiſſimorum Leibnitii primo, dein Muratorii opera, & notis aucto Tomo IV. Scriptorum Italiæ. Ergo non pro Ravennate, ſed pro Mediolanenſe controverſiam reſolvit Concilium. Idem ſcribunt Galvaneus Flamma, qui citat Henricum Barbamigram, Triſtanus Calchus, Sigonius, Alboricus de Roſate. Quam Concilii legem credibiliorem reddit poſſeſſio præſentationis novorum Imperatorum, quæ certe ſtabat pro Mediolanenſe; Nam Otthonem Magnum, teſte ipſo Sigonio, in æde prius Divi Ambroſii conſecratum, & corona ferrea redimitum, Romam aſſociavit iſte Archiepiſcopus, illudque Pontifici obtulit inungendum, & coronandum. Eodem munere functum etiam dicunt ipſum Mediolanenſem anno 972. ex teſtimonio pariter Sigonii de Otthone II. ſcribentis: *Conventu peracto Romam ad tertiam Imperii Romani coronam accipiendam, ipſo Archiepiſcopo deducente, pergebat*. Qui ergo fieri poteſt, aliter ſub Clemente II. anno 1047. ſancitum fuiſſe, & Ravennati collatam præeminentiam, jam viginti retro annis pro Mediolanenſe deciſam, hunc vero fuiſſe ſuo jure quæſito ſpoliatum? Hoc certe fidem elevat Clementinarum litterarum.

Idem n. 392.

Idem n. 392.

Sigon. de Reg. Ital. lib. 6. a. ann. 962.

Euſ. S. Ubal. ubi ſup. n. 391. 392. & 393.

XXXIX. Porro Arnulphus prælaudatus, quem Auctorem oculatum volunt prænarratæ hiſtoriæ de Clementis II. electione, imo de Leonis IX. ejus Succeſſoris pontificatu ſcripſit, neque ullum de Clementinis litteris verbum addit, facturus, ſi veræ fuiſſent, nam ſcriptor ille neque ipſis Mediolanenſibus Archiepiſcopis pepercit. Quod majori nota dignum eſt, ex quo Arnulphus ipſe narret a Nicolao II. Summo Pontifice conceſſum ſubinde fuiſſe Widoni Archiepiſcopo Mediolanenſi primo loco ad ſui dexteram ſedere in Concilio Romano. Accedit, quod idem Auctor ita compoſitam aſſerit quæſtionem in Conradi Salici inauguratione jactatam, ut poſtea omnis illa quieverit controverſia. Verum igitur eſſe non poteſt illam exarſiſſe iterum poſt Conradi inaugurationem uſque ad tempora Arnulphi.

Euſtac. ubi ſupra n. 335. & ſeqq.

XL. Quia vero in Clementino Diplomate recenſentur litteræ quædam Joannis Papæ Symmachi Succeſſoris, quibus præcedentia in Conciliis dabatur Ravennatenſi: urgent argumentum Mediolanenſes: ſi ergo literæ iſtius Joannis, ſi Diploma ipſum Clementis II. genuinum eſt, quomodo a dextris Nicolai II. anno 1059. ſedit Wido, a dextris Calixti II. anno 1122. ſedit Otricus, Archiepiſcopi Mediolanenſes? Gratianum adde, qui diſt. 17. loquens de Synodis a Symmaco Papa celebratis, *hoc quoque*, ait, *notandum eſt, quod in hoc Concilio, & in alia Synodo Symachi Papæ ante Ravennatem Epiſcopum Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur, ex quo, & Sedis prærogativam ante eum habere colligitur*. Gratianus autem, qui ſuum Decretum juxta Tritemium confecerat ab anno 1127. ad ann. 1151. apprime edoctus erat, qui tunc temporis foret utrorumque Archiepiſcoporum in Synodis ſeſſionis modus, quapropter loquendo de tempore præſenti *habere*, non de præterito *habuiſſe*, ſatis indicat eo vivente præceſſiſſe Ravennati Mediolanenſem, nullamque habitam de Clementis Bulla rationem, quæ ideo ſi extaſſet, non fugiſſet Gratianum. In Synodis vero ſublimiori loco ſedere, ac priorem loqui, prout de Mediolanenſi ſcriptum reperimus in Conciliis Symmachi, prærogativæ dignitatis indicium ſapit, ut ex ipſo Gratiano, Gloſſa, Tiraquellio, Barboſa, aliiſque probare nituntur.

Idem n. 386.

XLI. Videmus autem in tribus Symmachi Conciliis an. 501. 502. & 503. habitis duplici illo præcedentiæ honore inſignitum Laurentium Mediolani præ Ravennæ Epiſcopo Petro: imo illæ ipſæ Synodi, imo Ennodius in earum defenſione, Theodoricus Rex ad eaſdem ſcribens, Baronius, & Sigonius in ipſarum Synodorum relatione, cum utrumque Prælatum memorant, primo Laurentium, tum Petrum nominant. Concilio etiam ſub Agathone anno 680. Romæ celebrato prior ſubſcripſit Manſuetus Mediolanenſis, deinde Epiſcopus Aquilejenſis, tertio Theodorus Ravennas: quem fuiſſe verum ſubſcribendi ordinem laudat Cardinalis Noriſius diſſert. de V. Synodo cap. 10. Tum in alio conventu anno 963. præſidente Joanne XII. & adſtante Otthone I. Romæ habito ante Epiſcopum Ravennæ ſedit, & ſubſcripſit Walbertus Mediolanenſis, referentibus Luitprando, & Binio. Sediſſe autem a dextris Nicolai II. & primo loco ſubſcripſiſſe Widonem an. 1059. ut dictum eſt, affirmat citatus Arnulphus, Galvaneus Flamma, Ughellus. Item in Concilio Lateranenſi ſub Calixto II. Olricus Mediolanenſis dextram Apoſtolici occupavit, ut ex eorum temporum ſcriptore Landulpho de S. Paulo eruitur, qui de Groſulano etiam anno 1103. & de Jordano anno 1116. Archiepiſcopis Mediolanenſibus idem ſcribit, & ex eo Puricellius in vita Laurentii Littæ cap. 23. n. 42. Verum quia non appareat Synodo Nicolai II. Ravennatem Archiepiſcopum ſimul cum Mediolanenſe interfuiſſe; neque ab relatione Landulphi præciſe argui poſſit, an in Conventu Callixti adfuerit Ravennas, cum Olricus a dextris Papæ ſedere dicitur: ante occupat difficultatem Euſtachius a S. Ubaldo, atque opinatur, in iis Conciliis, quia eorum primo CXIII. Patres, alteri CCC. & amplius, & forſitan uſque ad CCCCXXVI. interfuerunt, ideo credendum eſſe, Ravennatem etiam interfuiſſe, atque adeo ſub Mediolanenſe, qui primus a dextris Papæ erat, ſediſſe.

Euſtac. ubi ſup. num. 385.

Idem n. 395.

XLII. Alterum ſuſpicionis argumentum contra veritatem Clementinarum litterarum ipſe earum tenor Mediolanenſibus præſtat. Inſcriptio enim *Clemens Epiſcopus omnibus S. Eccleſiæ Filiis*, pariterque concluſis *Benevalete*, non eis arridet. Non agebatur, inquiunt, in ea controverſia de aliquo Fidei articulo, cujus explicatio omnes Eccleſiæ filios, quibus hæc Bulla inſcribebatur, impropria erat, ſi recte perpendatur, concluſionis formula, *benevalete*. Aperitur

etiam

etiam in litteris Clementinis Petrum Ravennatem primam Sedem in Symmachi Papæ Synodis ceſſiſſe Laurentio Mediolanenſi, *non aliquo jure, ſed humilitatis gratia*; cum certum ſit, Prælatos, quo ſanctiores, eo firmiores pro ſuarum Eccleſiarum juribus ſtetiſſe; & locum ſuſtinere ſibi debitum, non cedere, virtutis eſſe partes. Sed eſto ceſſerit præ humilitate; num etiam humilitati tribuendum erit Ennodio, Theodorico Regi, aliiſque Auctoribus, qui priorem Petro Laurentium nominarunt? Ad quid autem in Synodis illis ejuſmodi humilitas? Quinam vero iſte titulus humilitatis, ſi Laurentio debebatur prima Sedes ante Ravennatem Petrum tum conſecratione antiquiori, tum propriæ dignitatis præeminentia? Oſtendatur ſaltem aliquod monumentum, quo ante Laurentii Epiſcopatum probetur Ravennatenſi primum locum fuiſſe attributum.

XLIII. Ceterum ait in ſuppoſititia Bulla Clemens II. Petrum Ravennatem Laurentio ceſſiſſe in Conciliis Symmachi *illo tantummodo caſu*. At cur illo, non aliis autem caſibus humilitatis actus? Atque ecce contradictio: non uno tantum caſu, ſed tribus diverſis temporibus ante Ravennatem Petrum ſubſcripſit Mediolanenſis, & ſedit, ſcilicet in Synodis III. IV. & V. Symmachi. *Item ſi multoties ventilatum a retro Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, aut vix, aut nullo fine ſopitum eſt Synodi ſedendi jurgium*, quemadmodum loquuntur litteræ iſtæ Clementinæ; quare nullibi legitur, ſuper jure præcedendi inter hos Archiepiſcopos fuiſſe altercatum? Et revera non aliud indicium iſtiuſmodi altercationis apparet, niſi ex relata Conradi Salici coronatione, ubi ſecundum Mediolanenſem eſt pronunciatum. Quare cum a Symmachi ætate ad annum 1027. nulla ſuppoſitæ quæſtionis memoria reſultet, dicendum in poſſeſſione præcedentiæ perſeveraſſe Mediolanenſem, & litteras Clementinas, quæ multoties altercatum fuiſſe mentiuntur, ex hoc etiam capite fidem non mereri. Idem n. 396.

XLIV. Sed ex duplici ulterius alio capite claudicat Diploma iſtud; cum enim legatur, quod orta in Concilio Clementis II. controverſia de præcedentia ſeſſionis inter utrumque Archiepiſcopum, Mediolanenſes propria jura, & monumenta protuliſſe: *ſtatim prolatus quidam Catalogus nominum eorum Archiepiſcoporum, qui interfuerunt Synodo Symmachi Papæ, ubi præſcriptus erat Mediolanenſis Archiepiſcopus*, nullumque aliud allegatum fuiſſe jus, aut privilegium: id enimvero inveriſimile prorſus videtur. Ubi enim Metropolis anterioritas? Ubi antiqua Ravennatum ſubjectio? Ubi jus eligendi, coronandique Reges Italiæ? Quorſum omiſſa obtentæ in ſubſequentibus Conciliis præcedentiæ exempla, de quibus non dubitatur, ſub Agathone anno 680. ſub Joanne XII. an. 963.? Cur ſola Laurentii ſeſſio in Symmachi Conciliis adducitur in exemplum in re tanti momenti? nulla certe in ejuſmodi omiſſione credibilitatis ſpecies. Litteræ inſuper Joannis I. fidem facientes de ceſſione loci facta a Petro Ravennatenſi humilitatis gratia in Symmachianis Synodis, privilegium vocantur in eodem Clementis II. Diplomate; etenim Mediolanenſibus exemplum illud jactantibus oppoſuerunt ſtatim Ravennates memoratas Joannis primi Summi Pontificis litteras. *Quo contra oſtenſum eſt privilegium Ravennatis Eccleſiæ, qualiter illa inſcriptio nominum non aliquo jure, ſed potius gratia humilitatis evenerit:* & iterum *placuiſſe Papæ Joanni Succeſſori illius Symmachi ipſum privilegium fieri:* quæ cum ſolam atteſtationem contineant, a ratione privilegii prorſus abhorrent. Tandem quomodo verificari poſſunt poſtrema illa verba Clementinæ Bullæ: *Sedem enim Ravennatis Archiepiſcopi jubemus ſemper eſſe a dextris noſtris, noſtrorumque Succeſſorum ſecundum antiquæ Conſtitutionis auctoritatem*? & qualis hæc antiqua pro Ravennate Conſtitutio? Ea vero etiam præexiſtente, qua fronte paulo ante verba nuper allata dixerat Pontifex, *quiſquis enim ſibi juxta nos dexteri lateris locum vindicabat, & cui jure deberetur, nobis incertum erat.* Si Clementi nota erat antiqua pro Ravennate Conſtitutio, quomodo illi incertum, cuinam ejus dextera deberetur? Item e contra ſi id erat illi incertum, quomodo nota antiqua illa Conſtitutio? Quare concludunt Puricellius, & Euſtachius: *non aliis opus eſt, ut eæ literæ rejiciantur argumentis.* Effictæ ergo fuerunt ab aliquo Ravennatenſium privilegiorum amplificatore poſt annum 1027. quo ea quæſtio excitata fuerat in coronatione Conradi, & deciſa ſecundum Mediolanenſes. Idem n. 397. Idem n. 398.

XLV. Quia tamen a Ravennatibus opponi facillime poterat, eorum Epiſcopum tum in Concilio I. Romano ſub Julio I. ante Mediolanenſem nominati, tum in nonnullis Scripturis, ſcilicet in diſtributione largitionum Caroli Magni ex Eginardo apud Baluzium, tum in geſtis Friderici Imperatoris ab Otthone Friſigenſi ſcriptis, tum in geſtis Otthonis I. Imperatoris per Luitprandum collectis, qui ſecundum a Papa Archipræſulem vocat Ravennatenſem: idcirco reſpondent Mediolanenſes, anno 337. quo Julius I. Concilium celebravit Ravennatem Epiſcopum nondum Metropolitam fuiſſe, quare a denominatione ſimplicis Epiſcopi ante Archiepiſcopum non poteſt argui Ravennatis præcedentia; quæſtio enim eſt, quiſnam poſt Papam primus Archiepiſcopus: præterquamquod in primis illis Conciliis non ſervabatur præeminentiarum ordo, ut videri poteſt in Arelatenſe, ubi ante Papæ legatos aliarum provinciarum Epiſcopi ſubſcribuntur, & in Romano I. antedicto, ubi ante Primatem Affricæ Ruſum Cartaginenſem ponitur Aquilejenſis, & in Sardicenſe, ubi alphabeticus ordo in nominandis Epiſcopis adhibitus creditur, teſte Binio. Idem n. 399. Bal. in Capitul. ad an. 911. Otto Friſin. l. 2. cap. 13. Luitp. l. 3. cap. 13. Bin. Tom. I. pag. 439. col. 1.

XLVI. Quo vero ad diſtributionem largitionum Caroli Magni, non conſtat utrum ab ipſo Carolo, an ab ejus vitæ Scriptore prænominata fuerit Eccleſia Ravennas; quod ſi ab ipſo Carolo, id ſpeciali forſan benevolentiæ tribuendum. Ottho Friſingenſis ultra montes degens priorem nominavit, quem viciniorem ſibi putavit, nempe Aquilejenſem, tum Ravennatem, tertio Mediolanenſem. Luitprandus autem non dixit, Epiſcopum Ravennæ ſecundum a Romano ſemper fuiſſe Archipræſulem, ſed *per idem tempus*, ſcilicet quando Theodoræ præpotentis

fœminæ factionibus Joannes X. Ravennas Episcopus ad Pontificatus apicem ascenderat : hoc enim observato, non mirum, quod tunc temporis Ravennatensis ea de causa pluris, quam par erat, & præ aliis Metropolitis apud aliquos, atque etiam apud Sedem Apostolicam valeret. Omitto centies jactatum Regum Italiæ coronandorum jus, quinimo etiam eligendorum, cui Ecclesia pariter innixam volunt Auctores nostri Mediolanensis Episcopi prærogativam præcedendi in Ecclesiasticis functionibus, ne legentibus ansam præbeam Gelasii Papæ verba repetendi, quæ ille de Constantinopolitano Acacio: *risimus, quod prærogativam volunt Mediolanensi comparari, quia Episcopus fuerit regiæ Civitatis.*

Epist. ad Episcop. Dard.

§. II.

Mediolanensium in litteras Clementis II. animadversionibus respondetur.

XLVII. ANimadversiones istas eo animo in præcedentem paragraphum contraximus, atque iisdemmet fere verbis, & sensibus Patris Eustachii exposuimus, ut earum futilitatem uno intuitu, & absque nimio studio per semetipsum unusquisque illico sentiat. Et revera quod primam animadversionem respicit, si Cardinales doctissimi Baronius, & Norisius Bullam Clementinam non expresse apocryphum dixerunt, sed ejus fidem rejecerunt in Hieronymum Rubeum Ravennatem historicum, nonne evidens indicium est, nihil in ea tantos viros inveniisse, quod de veritate Bullæ dubii aliquid moveret? Nonne ii erant Viri, qui ab authenticis discernere, qui apocripha aperte rejicere, authentica aperte scirent probare? Rubeus autem, etsi in nonnullis veterum monumentis referendis parum fortasse criterii præsetulit, quemadmodum in Valentiniani III. diplomate, Criticis omnibus nihili habito, de quo nos in sequenti Capite III. optime tamen audit apud omnes in centum, & millibus aliis, quæ narrat, & producit. Imo vero quando Rubeus ob Valentiniani diploma redarguitur tam aperte, nullo autem modo improbatur propter Clementis II. litteras a doctissimis Viris, qui adunco naso, acerrimis oculis antiquas hujusmodi merces scrutari consueverunt; nonne dicendum indubiæ potius fidei ab illis fuisse reputatas ejusmodi litteras? Tales reipsa eas censet Cl. Muratorius, qui de iis loquens; *la Bolla*, ait, *di Clemente II. accennata dal Rossi, e pubblicata dall' Ughelli, veramente ha tutta l' apparenza di non esser finta.*

Mur. tom. IV. annal. Ital. ad an. 1047.

XLVIII. At enim quas notas in iis deprehendere non valuerunt Baronius, Norisius, Muratorius, aliique sagaces Viri, deprehenderunt fortassis Puricellius, & Eustachius a S. Ubaldo, quibus miramur suffragatum quoque fuisse Cl. Joseph Antonium Saxium in notis ad Arnulphum Cap. XXXV. & in notis ad Sigonium. Igitur apud istos Auctores historia coronationis Conradi Salici, quæ incidit anno 1027. alteram falsitatis notam in Clementina Bulla indigitat, tunc enim indicatum est, ad Mediolanensem spectare præ Ravennate, dextera Regis apprehensa, illum Pontifici summo offerre coronandum. Heus boni! quid istud argumenti est? Quæstio illa posita ne erat in eo, cuinam deberetur Regum præsentandorum prærogativa; an potius in eo, cui nam in Conciliis sedendi ad Pontificis dexteram jus esset? Illud æquum fortasse erat tribui Mediolanensibus Archiepiscopis, qui Regem primo Italiam adeuntem ferrea corona redimirent. Ast ab hac quæstione nulla erat consequentia ad aliam de sessione in Conciliis. Concluſum ea occasione est pro Mediolanensi, eique datum præsentare Conradum, atque id juris illi est perpetuo quæsitum ex decreto Pontificis; non tamen actum, non tamen decretum de sessione in Synodis, quod erat quidem probandum. Muratorius supra laudatus alteram ab altera quæstione & ipse discernit; qui enim ad annum 1027. ex Arnulpho altercationem propter Conradi inaugurationem, exortam, & Synodi subsequutæ definitionem narraverat; recensens postea ad an. 1047. secundam de sessione in Conciliis, *novam* eam vocat *præcedentiæ* controversiam, inquiens, *insorse nova lite di precedenza fra gli Arcivescovi di Ravenna, e di Milano, e il Patriarca di Aquileja, e la sentenza fu data a favore del Ravennate.*

Tom. IV. Script. Ital. med. ævi.

Mur. Tom. IV. annal. Ital.

XLIX. Synodus tamen, reponunt Mediolanenses, a Joanne XIX. eam ab causam congregata VIII. Idus Aprilis ejusdem anni 1027. decrevit, *ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in æternum se Mediolanensi Archiepiscopo præferat.* Pape decretum! Rixabatur super Regis præsentatione, sententia autem Synodi definit de cujuscumque generis præcedentia. Novus sane ordo judiciorum! Sed esto, id totum factum sit; & fortassis in pœnam perturbatæ solemnitatis Judices, qui cum Imperatore, atque cum Mediolanensi Eriberto Romam venerant, istius consequenter fautores, decretum ediderint, in *æternum* contra Ravennatium quæcumque jura duraturum. Esto, inquam; ergo ne igitur falsa erit negotii istius retractatio in posteriori Synodo Clementis II.? Ergo ne quia præseferunt pristini judicii revocationem, apocriphæ erunt Clementinæ litteræ? Nugantur enimvero Puricellius, & Pater Eustachius hoc argumenti genere. Quis nesciat, seclusis Fidei articulis, easdem numero quæstiones, quamvis sententiis etiam Conciliaribus firmatas, ad examen revocari iterum, ac tertio posse, & consuevisse? Quis neget Concilia ipsa Conciliis emendari, & posteriora prioribus semper anteponi? Nemo profecto id inficiabitur, qui sui compos videri velit. Quoties retractatam legimus celebrem quæstionem inter Metropoles Arelatensem, ac Viennensem, licet toties pontificiis, & conciliaribus decretis, modo Arelatensi, modo pro Viennensi roboratam? Verum rei evidentissimæ exempla omittamus. Quare non solum litteræ Clementis II. apocriphæ esse non possunt, quia Joannis XIX. Synodo posteriores, quin potius majoris habendæ sunt

S. Augustin. lib. 2. de Baptism. contr. Donat. c. 10.

auctoritatis, quæ poſt iteratam controverſiæ diſcuſſionem pontificio, & Synodali judicio pro-diere. *Certe enim*, inquit Cicero, *recentiſſima quæque ſunt correcta, & emendata maxime*. Cic. Acad. quæſtion. l. 1.

L. Porro huc uſque proceſſimus, quaſi vera, nconcuſſa, atque ndubitata forent ea, quæ Arnulphus omnium primus de controverſia Coronationis Conradi Salici ſcripſerat, & de Synodo poſterius habita. Verum non adeo authenticum eſt Arnulphi teſtimonium, ut nullus ſuperſit dubitandi locus. Solus ipſe, octoginta ſi Pagio, ſexaginta ſi Muratorio credimus, annos poſterior Auctor Mediolanenſis hiſtoriolam illam lepide inſtruxit. Glaber Rodulphus, Volpherus, atque, ut alios taceam, Wippo coævi Scriptores, inter quos oculatus Wippo, Aulicus, & Capellanus Conradi Salici, qui ejus omnia geſta collegit, præſertim ejus atque Uxoris coronationem Romæ a Joanne XIX. peractam, ne unum quidem verbum muſſitant de tanto per Ravennatem excitato ſcandalo, de ſententia Regis tam magnificata, de pugna inter Mediolanenſes, ac Ravennates, quam ea de cauſa contigiſſe addit Arnulphus, neque tandem de Synodo ſuper ea controverſia poſtmodum celebrata. Rurſus accuratiſſimi Conciliorum omnium collectores, qui vel nudos titulos Synodorum, actibus deficientibus, frequentiſſime edunt; iſtam non curaſſent, quæ licet de præcedentiarum tantummodo controverſia, non levis tamen ponderis reputanda erat, ut inferius innuemus? Pag. in catal. Auctorum Tom. II. Breviar. vit. Pont. Murator. Tom. IV. Script. Italiæ in præfat. ad Arnulph. Glaber. l. 4. Volph. ap. Mabill. Sect. VI. Ben. p. I. n. 28.

LI. Sigonius quidem ſæculo ab Arnulphi commentis quinto hiſtoriam de præſentatione Conradi ab Ravennate Archiepiſcopo tentata, & Mediolanenſi adſcripta Pontificis decreto repetit Lib. VIII. de Regno Italiæ. Verum tamen Sigonii relatio a relatione Arnulphi non parum differt, ut legenti utramque facile patebit; neque ille Synodum celebratam ait, neque *in omnibus pontificalibus negotiis* præcedentiam Mediolanenſi ſupra Ravennatem decretum: adeo acuratiſſimo, doctiſſimoque hiſtorico fabellam redoluit Arnulphi commentarius. Ejuſmodi autem eſt Sigonii narratio. „ Cum autem Romam omnes, ut apolebat (in coronatione ſcilicet novi „ Imperatoris) Italiæ Proceres conveniſſent, Ravennas quoque Antiſtes acceſſit. Is die Reſur- „ rectionis, quo die in Baſilica Vaticana, auguſtalia inſignia accipere Conradus debebat, cum „ præſens pompæ adeſſet, abſente forte Mediolanenſe, Conradum manu prehendit, ut ipſum „ Pontifici pro ara ſtanti offerret. Ea re animadverſa, Legati Mediolanenſes Antiſtitis mu- „ nus id eſſe ſui clamarunt, qui Regem Italiæ legendi, & coronandi jus obtineret. Orto au- „ tem ex ea re inter aſtantes Principes, Antiſtiteſque tumultu, tum Conradus audientibus „ omnibus: *Non eſt dubium*, inquit, *Reverendi Patres, quin quemadmodum Imperatoris inunctio „ ad Romanum Pontificem pertinet, ſic Regis Italiæ conſecratio tota ſit Mediolanenſis Antiſtitis. „ Quare eſt æquum ut Mediolanenſis Antiſtites, cujus manu futurus Imperator in Regem Italiæ jun- „ gitur, ſi adſit, Regem Pontifici offerat, quem ad Imperium provehat, ut ex ejus auctoritate poſ- „ ſit imperare qui ejuſdem ordinatione didicit, & cœpit regnare*. Annuente vero Pontifice Me- „ diolanenſis ad id muneris eſt vocatus. Cum autem juſta de cauſa abeſſe diceretur, juſſit „ Pontifex, ut Ardericus Vercellenſis Epiſcopus ſervatas Metropolitano ſuo vices impleret; „ atque ita ab Ardericco Conradus oblatus aureum *Diadema ſuſcepit*. „ Hæc Sigonii narratio, quam ſi quis cum Arnulphi narratione comparaverit, fraudem ſchyſmatici Auctoris facile perſpiciet. Omittimus vero in ea facti ſerie animadvertere, nullam Mediolanenſis Eccleſiæ præ Ravennate excellentiam, jus nullum Metropoliticum, nullam Metropolis præexiſtentiam, &, quod caput eſt, nullam in ſuperioribus Conciliis ſeſſionis prærogativam tunc jactaſſe Conradum, aut Mediolanenſes legatos, ſed unum tantummodo Regis Italiæ coronandi munus. Omittimus pariter ex tumultu inter Principes, & aſtantes Præſules ea occaſione commoto, argumenta non leve deducere amplitudinis Ravennatis Eccleſiæ, quæ Mediolanenſi Eccleſia, vel excellentior, vel certe non inferior haberetur. Verum ut ad Arnulphi fabulas redeamus, illum tandem mendacii redarguit Landulphus ſenior ejusdem, qui patriæ, ingenii, ſectæ, furfuris homo. Hic de ipſomet Heriberto Mediolanenſi Archiepiſcopo quatuordecim prolixos ſcripſit paragraphos, ſeu capita, in quibus ne ſyllaba quidem invenitur de tumultu in Conradi auguſti inauguratione exorto, ne ſyllaba quidem de Synodo Joannis XIX. Imo quod magis Arnulphi auctoritatem elevat, & ſimul ipſius Landulphi narrationem ſuſpectam nimis reddere videtur, jurgium inter Archiepiſcopos Romæ natum, Landulphus non Heriberti, ut Arnulphus, ſed Widonis Archiepiſcopi temporibus attribuit; non præſentandi Regis cauſa, ſed ſeſſionis in Stephani Papæ Synodo: (Error adeſt in Papa ipſo, qui non Stephanus, ſed Nicolaus II. tunc erat) Pugnam quoque inter ambas nationes Romæ factam ob Præſulum ſuorum diſcordiam Arnulphus jungit cum Conradi coronatione ſub Joan. XIX. Landulphus autem cum Synodo Stephani, ſeu Nicolai II. ob diſcordiam ſeſſionis. Nonne contradictio iſthæc inter Auctores coævos ejuſdem patriæ & ſectæ, eorum fidei, auctoritatique ut cum maxime detrahit; atque ea omnia, quæ narrant pura putida commenta eſſe declarant de hac quæſtione, quod nos infra ulterius demonſtrabimus? Interea non abs re erit lectorem monere Landulphum iſtum ſeniorem fabulas æque ac Arnulphum vendidaſſe propemodum infinitas, de quibus videndi ejus adnotatores, ac præcipue Cl. Saxius, qui etiam in ſuis *vindiciis de adventu S. Barnabæ Mediolanum*, Landulphum accuſat fabulantem, Clero Mediolanenſi indultam fuiſſe a beato Ambroſio facultatem uxores ducendi: quæ una fabula genium hominis aperit omnino. VVippo geſtis Conradi Salici. Sigon. de Reg. Ital. l. 8. ad an. 1027. Tom. IV. Scriptor. rer. Italic.

LII. Hieronymo Rubeo litterarum benemerito, multiſque ab eo exaratis, editiſque operibus celeberrimo auctoritatem derogare conati ſunt Mediolanenſes ob vulgatum Clementis II. diploma: Cui auctori an Arnulphus ſit comparandus, indicium eſto apud ſapientes. Certe de Arnulpho id evidens eſt, atque moderni ejus illuſtratores hic, atque illic in ſuis notis fatentur, anacroniſmis, mendaciis, ac fabulis confertum eſſe ejus opuſculum. Silemus de Nonantulæ dona- Tom. IV. Script. rer. Ital. ibi Arn. lib. I. cap. 3. cum nota 8. ibi Arn. c. 19.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

donatione a Burgundiorum Rege Ambroſianæ Eccleſiæ facta in expiationem octoginta occiſorum hominum, de Otthonis II. liberatione e Græcorum & Saracenorum manibus, de electione, coronatione, atque in Italiam adventu Conradi Salici, deque aliis centum, quæ ab ejus illuſtratoribus notantur. Integra autem de Medolianenſi ſchyſmate, vel potius hæreſi narratio nonne putidiſſimis mendaciis ſcatet? Quot verba, tot fere calumniæ, blaſphemiæ, invectivæ in doctrinam Fidei, in Sedem Apoſtolicam. Omnia fallaciis, commentis fraudolenter miſcet, confunditque. Quod autem ad rem noſtram propius accedit, Archiepiſcopum Mediolanenſem ante Romanum Pontificem citari, vocarique ad Synodum Romanam impatienter videtur ferre; infremit, debacchatur. Romanæ Sedi Mediolanenſem vociferat æqualem ad nauſeam uſque. Hujuſmodi ergo Scriptori ſubjectionem Chriſti Vicario impie neganti, & dicta, facta, ſcripta adulteranti omnia in gratiam Mediolanenſis Eccleſiæ, fabula de coronationis Conradi Salici tumultu, ac de Synodi Joannis XIX. decreto, temere, & inconſulto credenda erit, tacentibus ad unum coævis omnibus auctoribus etiam oculatis?

cum nota 43. Ibi Arn. lib. 2. c. 2. cum nota 9.

LIII. Quare ipſemet Cl. Muratorius dum hiſtoriam de coronatione Conradi Annalibus Italiæ inſeruit, ſuſpicionem ſuam ſatis aperte demonſtravit illis verbis: *Se vogliamo credere ad Arnolfo iſtorico Milaneſe*. De noſtro autem Clementis II. diplomate conſtantiſſime pronunciavit, *la Bolla di Clemente II. veramente ha tutta l'apparenza di non eſſer finta*. Pagius ipſe, quam legiſſe Arnulphum apparet ex Auctorum Catalogo Breviarii ſui Tomo II. præfixo, tamen ejus fabulam de coronatione Conradi a Ravennatenſe perturbata, & de Synodo a Joanne XIX. habita omnino præterit, licet poſtea è contrario Bullam Clementis II. pro Ravennate referat, & admittat. Quapropter cum ſexaginta, vel octoginta annos poſt datas Clementis II. litteras Arnulphus ſcripſerit, ideoque ſuſpicari jure, ac merito poſſit, illum ad eludendam earumdem litterarum vim commentum ſuum elaboraſſe: liceat nobis Puricellii verba, quæ contra Ravennatenſes noſtros, quaſi Bullæ hujus confictores effutiit, in Arnulphum ſuum potiori jure retorquere, *poſt annum nempe* 1047. *quo rurſus ea quæſtio* (Seſſionis in Concilio) *inter Mediolanenſem, & Ravennatem Archiepiſcopos excitata fuerat*, hiſtoriolam illam *ab homine compoſitam fuiſſe, qui eo præſidio firmam impoſterum cuperet præexcellentiam, quam ſibi* Mediolanenſis ſuper Ravennatem *vindicabat. Quia vero nihil ex parte Ravennatis obſtare magis poſſe crederet, quam Synodum ſub Clemente II. Papa celebratam, propterea commentum illud anni* 1027. *excogitaſſe, ut ejuſmodi per eum hiſtoriola mentita, & mendacii, & in annum prædictum* 1027. *conjecta, decretum Synodale Clementis II. in omnem occaſionem tacite obrueret, infringeretur, quod anno* 1047. *conditum fuerat*.

Mur. Annal. Ital. Tom. IV. ad ann. 1027. Ibid. ad an. 1047. Pag. in Joannem XIX. Id. in Clement. II. Euſtach. S. Ubaldi n. 398.

LIV. Neque Arnulphi fabulam credibiliorem reddit poſſeſſio, in qua Mediolanenſes Archiepiſcopi erant anno 1027. novum Imperatorem ſummo Pontifici præſentandi, prout probare conantur, allatis exemplis ex Sigonio ad ann. 962. & 972. nam hujusmodi exempla non tangunt quæſtionem de prærogativa ſedendi a dextris Papæ in Concilio, quam unicam litteræ Clementinæ ſartam tectam volunt Ravennatenſibus. Hujus poſſeſſio ante illam Synodum probanda erat Mediolanenſibus, non alterius, quam non impugnamus, & quam vel minime violavit in coronatione Conradi Archiepiſcopus Ravennas, vel ſi Regis manum vere apprehendit, ut ſibi id honoris vindicaret, forte fecit, abſente Mediolanenſe, ut Sigonius eſt auctor.

Sigon. ubi ſupra.

LV. Silentium deinde Arnulphi, qui cum ſcribat de Clementis II. electione, ſilet de Clementina Ravennatium Bulla, argumentum eſt non falſitatis Bullæ, ſed vel ignorantiæ, vel potius malitiæ iſtius Schyſmatici. Quia ergo neque Synodum contra Simoniacos a Clemente habitam is memorat, falſum erit quidquid de ea Synodo S. Petrus Damianus, aliique graviſſimi Viri memoriæ mandarunt? Quod autem res ſub Clemente geſtas, aut ignoraverit Arnulphus, aut ſtudioſe adulteraverit, patet ex narratione ipſa electionis iſtius Pontificis, quam unicam de eo refert, ſi cum veritate hiſtoriarum conferatur. *Facto autem*, inquit Arnulphus, *Romæ generali conventu Præſulum, viſum eſt Regi* (erat is Henricus III.) *& Epiſcopis omnibus Papam injuſte tenere Cathedram. Quo ſtatim abiecto, unum ex Theutonibus Præſulem illius loco ſubſtituit, quem mutato nomine Clementem vocavit, a quo etiam coronam accepit*. Quot in paucis lineis mendacia? Non Romæ, ſed *Sutris* conventus ille Præſulum celebratus eſt coram Henrico Rege. Non *abjectus* Papa Gregorius VI. *ſed ipſe agnoſcens, ſe non poſſe juſte honorem tanti Sacerdotii adminiſtrare, ex pontificali Sella exiliens, ac ſemetipſum pontificalibus indumentis exuens, poſtulata venia Summi Sacerdotii dignitatem depoſuit*. Videſis Victoris III. Summi Pontificis lib. 3. Dialog. indubitatum, ac pene oculatum teſtimonium, qui narrationem ita continuat: *Poſt hæc Urbem ingreſſus* (Henricus) *congregato in Eccleſia Beati Petri Apoſtoli Clero, & populo una cum Epiſcopis, qui in prædictam convenerant Synodum* (Sutrinam) *comuni conſilio Clementem Bambergenſem Epiſcopum elegerunt*. Non ergo Henricus, *ſtatim abjecto Gregorio unum ex Theutonibus Præſulem illius loco ſubſtituit*; ſed Clementis electio, poſt Sutrinam Synodum, ubi Gregorius ſponte ſe abdicavit, Romæ facta eſt, non ab Henrico, *ſed a Clero, populoque Romano*, cum Epiſcopis Sutrinæ Synodi juxta canonicam regulam, *comuni conſilio*. Nec minorem ignorantiam ſapit Arnulphus in geſtis Leonis IX. referendis. Quid eſt enim quod ait, *geminam in Italia Synodum celebravit* (Leo) *Papiæ ſcilicet, atque Mantuæ*? Vercellenſem vero tertiam, ac Romanas tres ille neſcivit? Qui tot præcipua, ſuiſque temporibus proxima aut neglexit, aut neſcivit, tanquam teſtis negativus inducitur contra Clementis Bullam?

S. Petrus Damian. Epiſc. ac Henricum Ravenn. Archiep. Arnulph. lib. 3. c. 2. Ap. Pag. in Brev. in Greg. VI. & Clem. II. Concil. Tom. XI. in Concil. Sutrin. ſub Greg. VI. Not. 13. ad cap. 3. lib. 3. Arnulph.

LVI. Narrat quidem Arnulphus Widonem Mediolani Præſulem a Nicolao II. Romam benigne exceptum ſediſſe in Concilio ad Pontificis dexteram. Id pariter confirmat Landulphus ſenior, de quo ſuperius, ſed factum ait in Concilio Stephani IX. incaſſum renitente Ravennæ

Archie-

Archiepiſcopo. Cui credendum, Deus bone? Neutri profecto. Stephanus IX. brevi paucorum menſium Pontificatu, nullam Romæ nec alibi ſynodum habuit. Nicolaus II. Synodum quidem celebravit an. 1059. verum enimvero illi non interfuerunt neque Ravennatenſis, neque Mediolanenſis. Quoad Mediolanenſem Widonem, is tunc Symoniaca labe infectus, juramentum, ac pœnitentiam in manibus S. Petri Damiani promiſſam dejeraverat in hæreſim reciduus, atque una cum Clero ſuo Concubinario pejor priore induruerat: tantum abeſt, ut Romam acceſſerit, & ad Pontificis dexteram in Synodo accumberet. Imo in notis ipſis ad Arnulphi hiſtoriam non ſolum Widonem abiiſſe Romam, Synodoque adfuiſſe ex omnium Auctorum ſilentio negari poſſe videtur. Sed etiam ex actis Synodi ipſius, in quibus Widonis ſubſcriptio non apparet, imo ex condemnatione Widonis ab eadem Synodo, teſte Sigonio emanata, jure ac merito arguunt Adnotatores doctiſſimi falſam omnino eſſe tum Arnulphi, tum Landulphi de Widonis præſentia Nicolai Synodo aſſertionem. Quod Ravennatem vero ſpectat, qui tum erat Henricus, eum Romanæ huic Synodo adfuiſſe tacent Auctores omnes, atque ea quæ de ipſo habemus monimenta; tacet ipſemet Ughellus, quamvis Widonem Mediolani Antiſtitem Synodo illi præſentem inducit, neſcio quibus actis fidens, quæ legiſſe affirmat, ac ea propter jure vapulat apud Auctores adnotationum, quas huicmet Concilio annexas legimus. Neque ſolus a Nicolai Synodo abfuit Archiepiſcopus Ravennas, verum omnes ad unum ejus ſuffraganei adfuerunt. Forte autem non bene audiebat tunc temporis apud Nicolaum II. Henricus noſter, aut fortaſſe quædam ſubortæ inter eos erant ſimultates. Id certum eſt qui ſolitus fuerat ſuis diplomatibus notas Pontificias inſerere, prout refert Hieronymus Rubeus *temporibus Victoris Summi Pontificis, ut univerſalis Papæ in apoſtolica ſacratiſſima Beati Petri Apoſtoli ſede ſecundo*: Nicolao ſedente, & præſertim dicto ann. 1059. ommiſſis pontificiis, regias notas adoptaviſſe *ſub anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo nono, regnante vero Henrico honeſto puero, filio quondam Heinrici Imperatoris anno quarto, die vigeſimonono Menſis Decembris Indictione tertiadecima Ravennæ*. Easdem notas adhibebat adhuc ſequenti anno 1060.

Not. 55. ad cap. 13. lib. 3. Arn.

Ugh. in Vvid. Mediol. Archiep. Tom. XII. Concil. Labb. p. 51. V. E.

Rub. Hiſt. lib. 5. ad an. 1056.

LVII. Anno autem 1122. dexteram Calixti II. tenuiſſe Olricum Mediolanenſem in Concilio Romano ſcribit Landulphus junior, eo modo quo jam tenuerant Mediolanenſes pariter Archiepiſcopi Groſulanus anno 1103. & Jordanus an. 1116. Imo quid in Concilio Calixti inter Olricum Mediolanenſem, & Ravennatem Archiepiſcopum Gualterium altercationis acciderit, ſuum vero Præſulem primas habuiſſe, ſe oculatum teſtem Landulphus gloriatur. Vah teſtis oculatus! Romæ certiſſime non erat anno 1122. Gualterius, præſertim menſe Martio, & ſi mavis etiam Aprili, quibus Concilium generale Lateranenſe I. credunt noſtri Mediolanenſes coactum fuiſſe. Id probant indubiæ Archivi noſtri pergamenæ: *Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo vigeſimoſecundo temporibus Dom. Calixti Papæ, & Einrici Imperatoris die quintadecima Menſis Martii, Indictione quintadecima Ravennæ. Gualterius Servus Servorum Dei divina gratia Archiepiſcopus ſacræ noſtræ Ravennat. Eccleſiæ Lauterio presbytero, & Priori Eccleſiæ Sancti Jacobi poſitæ in inſula Volana &c.* Erat ergo Gualterius Ravennæ die 15. Martii 1122. Cerviæ autem degebat die 10. Menſis Aprilis ſubſequentis. *Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo vigeſimoſecundo die decima Menſis Aprilis Indictione decimaquinta Ficoclenſe. Reſidente Domino Gualterio Archiepiſcopo Sacræ Ravenn. Eccleſiæ in Eccleſia Sancti Joannis in loco Ficoclenſis ad juſtitiam faciendam &c.* Verum ſi fides Pagio, qui non paucos citat contemporaneos Auctores, concilium illud ſequenti anno coadunatum eſt, ac die 19. Menſis Martii incæptum. Huic interfuit procul dubio Gualterius, atque alter fuit ex judicibus, quibus controverſiæ inter Epiſcopos Piſanum, & Januenſem dirimendæ negotium a Calixto fuit demandatum. Aſt in duplicatis actibus iſtius Synodi, qui referuntur in Conciliorum collectione, indicium nullum quæſtionis, & jurgii inter Gualterium, & Olricum. Addita quidem fuit in poſtrema hujus collectionis editione Landulphi junioris narratio, ſed fides relicta apud Auctorem.

Cap. G. Archiv. Archiep. Ravenn. pergam. 2772.

Cap. B. ejuſdem Archiv. pergam. 325.

Tom. V. Scrip. rer. Italic.

Archiv. Archiep. Baron. Cap. E. n. 1785.

Ib. Cap. G. num. 2832.

Brev. in Calix. II. Tom. XII. Concil. Labb. col. 1330. V. E.

Ibid.

LVIII. Porro hæc ipſa narratio, cui Cl. Vir Joſeph Antonius Saxius ſenſum ſuum addit de patriæ Eccleſiæ primatu ſupra Ravennatem, laudatque Puricellium, qui illum contra Rubeum acerrime propugnaverat; hæc ipſa, inquam, narratio vel contradictionem involvit, vel nobis favet, vel neutris. Ait enim Landulphus, ſe illi Synodo perſonaliter ſtetiſſe: *in Synodum intravi*, & valde condoluiſſe, eo quod viderit Ravennatem contendere Mediolanenſi dexteram Pontificis, & inde ſequitur: *ſed tamen ipſe Mediolanenſis Olricus in ſecunda feria, qua incæpta, & celebrata fuit Synodus, loco vacante neque in palatio, neque in Synodo apparuit*. Amabo, quomodo conveniunt altercatio in Synodo pro Seſſionis præcedentia, & abſentia a Synodo, atque a palatio? Si aberat, quomodo altercabatur? Landulphus contendentes vidit, & Olricus longe aberat? Ecce igitur contradictio. Cur autem contendente Ravennate Gualterio, abfuit in prima Seſſione Mediolanenſis a Synodo, niſi certe quia prævaluerat Gualterius? Ecce igitur Landulphi narratio favet nobis. Quando vero ipſe addit, Olricum in ſecunda Seſſione expetito ſediſſe loco, cur non exprimit etiam, Ravennatem ſimul adfuiſſe in Synodo, ac poſt Mediolanenſem ſecundam, vel tertiam, aut quartam Sedem fuiſſe ſortitum? Cur id tacet? Nonne ut in prima Seſſione Mediolanenſis, ſic abeſſe potuit in ſecunda Ravennas Archiepiſcopus? Atque ita tandem hujuſmodi narratio nemini favet. Nos autem de ipſius narrationis veritate hæremus adhuc; & quamvis qui Auctorem iſtum nuper ediderunt Cl. Viri, eum a Landulpho Seniori, atque ab Arnulpho diſſimilem effingere conentur; tamen illius in patriæ Eccleſiæ philacteriis amplificandis nimio ſtudio non fidimus: quam animi ſuſpenſionem actorum Synodi, & Suggerii Abbatis ipſi Synodo præſentis ſilentium augere nobis profecto videtur.

Tom. V. Script. rer. Italic. in Landul. a S. Paul. cap. 36. Landul. ubi ſup.

LIX.

Landul. ubi ſupr. Murat. in præfat. in Landul. ubi ſup. Sax. in notis ad Landul. ubi ſup. Pag. Brev. in Paſch. II. Tom. XII. Conc Labb. Archiv. Archiep. Cap. B. n. 436. Ibid. Cap. G. num. 1592.

LIX. Exempla vero Groſulani, & Jordani Archiepiſcoporum, quæ Puricellius ad an. 1103. & 1116. vult accidiſſe, ad rem non faciunt. Primo ſolus ipſe Landulphus ea memorat, & præſertim quæ de Groſulano, cujus tempore ipſe adhuc morabatur in Galliis. 2. Nullum iis annis celebratum fuit Concilium, cui ad Pontificis dexteram ſedentes interfuerint Mediolanenſes Archiepiſcopi. 3. Etiamſi celebrata fuerint, nullus ad ea convenire potuit Ravennæ Præſul. Non anno 1103. neque anno 1105. ut contra Puricellium probare contendit Cl. Saxius, ſed anno 1104. ut Pagius, habita eſt Synodus Romana ſub Paſchale II. ſed præter depoſitionem Brunonis Archiepiſcopi Trevirenſis ex fide Anonymi cujusdam Auctoris, nulla alia de hac Synodo ſuperfuit memoria. Illud indubium eſt ei Synodo non adfuiſſe Ravennæ Archiepiſcopum, qui per ea tempora nullus erat, ſaltem legitimus; mortuo enim Wiberto Antipapa, Enricus Auguſtus Paſchali II. infenſus Otthonem quemdam in Archiepiſcopatum Ravennatem intruſerat, qui ideo Enrici partibus addictus Pontifici Summo obedientiam negabat. Ultra quam quod ejus acta ſub nomine *Otthonis Electi*, temporibus tantum Enrici ſignata, innuunt ſatis aperte illum conſecrationem epiſcopalem numquam accepiſſe *anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo tertio imperante Enriquo anno vigeſimo die tertiodecimo Menſis Auguſti Indictione undecima. Ottho electus Servus Servorum Dei &c.* Quod fuerat anno 1103. fuit etiam ſequenti anno 1104. *anno milleſimo centeſimo quarto imperante Enrico filio qd. Enrici Imperatoris anno vigeſimo ſecundo die vigeſimo mens..... duodecima. Joannes Dei gratia de Firminiana petitor quidem, quia petivi a te Ottho electo Archiepiſcopo &c.*

Pag. Brev. in Paſch. II. Murator. præfat. in Landul. Tom. V. Script. rer. Ital.

LX. Quoad annum 1116. agitata profecto legitur cauſa Groſulani cum Jordano tunc Mediolanenſi Archiepiſcopo in Concilio Lateranenſi ſub Paſchali II. ut notat Pagius ex Puricellio. Adfuiſſe autem Jordanum, atque a dextris Papæ ſediſſe, cum adhuc dubitaretur num hic legitimus foret Archiepiſcopus, neque acta docent, neque eſt qui aſſerat, ſi Landulphum juniorem, qui certe non aderat, excipias. Attamen ſederit nec ne Pontifici proximus Jordanus, nihil noſtra intereſt, qui certo ſcimus id eveniſſe abſente Ravennatium Archiepiſcopo, neque enim anxii ſumus de hac Mediolanenſium prærogativa, quando non adſint Concilio Præſules noſtri. Nullus autem anno 1116. præerat adhuc noſtræ Eccleſiæ legitimus Paſtor, ſed *Heremias* quidam, defuncto Otthoni ab Schyſmatico Imperatore Enrico ſuffectus, qui etiam electus tantummodo erat hoc ipſo anno 1116. & forte numquam deinceps fuit Epiſcopus conſecratus: quod conjicimus ex Archiepiſcopalis Archivi noſtri monumentis, & præcipue ex ſequenti

Archiv. Archiep. Cap. E. n. 1691.

anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſextodecimo temporibus Dom. Enrici Imperatoris die vigeſimooctavo Menſis Junii Indictione nona Ravennæ. Dom. Sacro, & meritis Beatiſſimo, atque Apoſtolico Patri Patrum Dom. Hieremia electo Archiepiſcopo Sanctæ Ravenn. Eccleſiæ Andreas de Calcinaria, ſeu Filii, ex nepotibus tuis &c. Neque contra hanc noſtram aſſertionem faciunt, quæ

Ughel. Tom. II. in Archi. Ravenn. V. E.

Ughellus pro Hieremia iſto, quaſi legitimus Antiſtes fuerit, expiſcatus eſt ab neſcio qua vetuſta Comitiſſæ Mathildis pagina; nam Ughelli hallucinationem ſatis ſuperque aperuit, atque explicavit Cl. ejus Adnotator. Quare cum neuter intruſus adire Romam, Romaniſque Synodis intervenire potuerit, conſequens eſt, neque ab Seſſione in Conciliis 1104. & 1116. Groſulani, & Jordani Archiepiſcoporum Mediolanenſium, quatenus Landulpho juniori habenda ſit fides, ullum Ravennatium juribus inferri præjudicium: maxime etiam quia Eccleſia hæc noſtra ſuis fere omnibus principalioribus ornamentis ab ipſo tunc ſedente Paſchale II. ſpoliata

Pag. Brev. in Paſch. II.

fuerat in Concilio anno 1106. apud Guaſtallam habito, & præſertim Metropolitica in Æmiliam provinciam jurisdictione, ut refert Centius Camerarius, qui fuit poſtea Honorius III. Pontifex Maximus: nec ad priſtinam rediit amplitudinem dignitatis, niſi poſtquam Gualterius

Id. in Gelaſ. II.

Hieremiæ in Archiepiſcopatu Succeſſor, Gelaſio II. Chriſti Vicario præſtita obedientia, & ejurato Schyſmate eſt reconciliatus.

LXI. Hic vero ſarcinulas parumper colligamus. Si diſcrepantia, & diſſimilitudo narrationum de una, eademque re apud Auctores contemporaneos, maxime ſi ejusdem patriæ, falſitatis narratæ rei argumentum eſſe apud omnes conſuevit; quid credendum de jactata in Synodis altercatione inter Archiepiſcopos? Arnulphus an. 1027. eveniſſe ſcribit inter Heribertum Me-

Arnul. ubi ſup.

diolanenſem, & cognominem Archiepiſcopum Ravennatem, aſſerens quod lata in Synodo Joannis XIX. pro Mediolanenſi ſententia, *poſtea omnis illa quievit controverſia*, ut expreſſe ad

Euſtach. n. 393.

rem ſuam notat Euſtachius a S. Ubaldo Puricellii Symmiſta. Cum igitur fabellas ſuas ſcribillaret Arnulphus circa ann. 1085. teſtatur conſequenter ab anno 1027. ad hunc an. 1085. am-

Murat. præfat. in Arnulph. Tom. IV. Script. rer. Ital.

plius non excitatam inter Archiepiſcopos hujuſmodi altercationem. Attamen non obſtante tam perſpicua Arnulphi aſſertione, ejus Synchronus Auctor Landulphus ſenior, ut ſupra notavimus, loquens & quidem prolixa narratione de eodem Heriberto Mediolanenſi, nihil habet de con-

Landul. Senior. ubi ſup.

troverſia, de tumultu, de Synodo, de ſententia, de pugna inter nationales, ab Arnulpho relatis: verum ea omnia transfert ad tempora Widonis Mediolanenſis Archiepiſcopi triginta & amplius poſt Heribertum annos, cum in Concilio Nicolai II. (quem Stephanum dicit,) Widonem cum Ravennate altercantem, & prævalentem inducit, utriuſque præſulis aulicos, & comites inter ſe commiſſa pugna rixantes, devictoſque Ravennates, eo prorſus modo, quo Arnulphus ad ann. 1027. in coronatione Conradi retulerat; ita ut mirari cogar in duobus ejusdem ætatis, patriæ, ſectæ tam enormem contradictionem.

Tom. V. Scriptor. rer. Ital.

LXII. Accedit tertius Landulphus junior, apud Editores & illuſtratores ſuos fide dignior præ aliis duobus. Is vero cum Olricum Mediolanenſem in Synodo Laterani propria jura defendentem contra Gualterium Ravennatem deſcribit, tacet & ipſe famoſum (ſi fides Arnulpho) Concilii ſub Joanne XIX. habiti decretum, in quo ſumma rei fuiſſet pro Olrico: tacet

Wido-

Widonem Enrico Ravennati antehabitum in Concilio Stephani IX. (ſi Landulpho ſeniori credimus;) ſolumque exempla Groſulani, & Jordani indicat ad rem non facientia: quorum exemplorum *ratione, & multis aliis, quæ tunc in mente non habebantur, Dom. Olricus Mediolanenſis Archiepiſcopus locum illum obtinere non dubitavit*; ſunt verba Landulphi: qui tamen fatetur, Olricum in prima Seſſione expetitum locum non obtinuiſſe. Interea quis non miretur, Olricum non dubitaſſe locum obtinere ratione exemplorum, & multis aliis, quæ tunc in mente non habebantur? Novum ſane genus probationis! Si tunc multas alias rationes, aut exempla in mente non habebat Olricus, quomodo ab eis victoriam cauſæ ſperabat? Sed tricas iſtas prætereamus. Landul. a S. Paulo ubi ſup.

LXIII. Alter igitur alteri ex noſtris Auctoribus contradicit, alter alteri fidem derogat, alter alterius hiſtorias in dubium, & falſi ſuſpicionem revocat. Omnes tamen in eo mirabiliter conveniunt, quod impoſſibile eſt Puricellii, P. Euſtachii, & quotquot de Mediolanenſi Eccleſia ſcripſerunt, oculos effugiſſe, nempe neque Arnulphum, neque Landulphum utrumque, ullibi, & multo minus occaſione tantarum altercationum, Ravennatis Eccleſiæ ſubjectionem, ac præſtitam quatuor prioribus æræ noſtræ ſæculis Mediolanenſi ſuppoſitæ Metropolitæ obedientiam jactare, aut ſaltem innuere. Illud enimvero maximum, ineluctabile, juſtiſſimum exoptatæ in Synodis præcedentiæ fuiſſet argumentum, & fundamentum, non Regis coronandi, ac præſentandi jura, non anteceſſorum Archiepiſcoporum inopportuna exempla, & inutilia. Quid ad hæc Mediolanenſes? Ejuſmodi tamen probationis, atque amplificationis genere non eſt profecto, cur nos offendamur; ſcimus enim, quo civium animos rapiat patriæ charitas, *dum civitas ad ſe quæque famam rerum geſtarum, honorumque fallente mendacio trahit*. Tit. Liv. lib. 8.

LXIV. Uſque adhuc Clementis II. bullam a falſitate immunem demonſtravimus, quam illi affinxerant Puricellius, & P. Euſtachius ex auctoritate Scriptorum Mediolanenſium, atque ex poſterioribus Synodis. Operæ nunc pretium eſt ad ſuperiora tempora pedem referre, atque de iis Conciliis ſermonem habere, quæ Clementis ejusdem ætatem præceſſerunt, & in quibus Mediolanenſem ajunt Ravennati Epiſcopo præpoſitum in Seſſione, & ſubſcriptione. Verum Symmachi Papæ Synodos ad ultimum examen reſervantes, gradu retrogrado ab Romana exordimur, quam præſidente Joanne XII. habitam fuiſſe an. 963. coram Otthone I. Imperatore, atque in ea ſediſſe, & ſubſcripſiſſe Walpertum Mediolanenſem ante Archiepiſcopum Ravennatem ajunt a Luitprando, & Binio eſſe narratum. Quamnam vero Synodum? Impiumne illud conciliabulum, catholicis omnibus execratum, quod præpotens Auguſtus, non præſidente, ſed abſente Joanne XII. coegit: quod ſacrilegam ſententiam auſum fuit in legitimum Pontificem evomere, illoque violenter depoſito, Leonem VIII. Antipapam creare? Iſtane in Synodo præceſſit Mediolanenſis? Factum ſit, non invidemus. In tumultuario conventu, ubi ante Walpertum nominatur Patriarcha Aquilejenſis, imo Rodulphus Diaconus ejus procurator, (cui idcirco ſi Mediolanenſium opinioni ſtandum ſit, prærogativam ſedis tribuendam quis non dixerit?) ubi non intererat Pontifex, ſed præerat Imperator, ideoque locus non erat quæſtioni, cuinam dextera Papæ, aut ſiniſtra deberetur; in hujuſmodi, inquam, conventu præcedentiam quæritent Puricellius, & P. Euſtachius; nos id genus honoris non curamus. Ceterum an perperam hic citentur Luitprandus, & Binius, conſulatur quid iſte in notis ad hoc conciliabulum, tum in notis ad alterum ejusdem farinæ conventiculum contra Benedictum V. Rom. Pontif. proteſtatur contra impoſtorem putidiſſimum, qui ſub Luitprandi nomine commenta hæc in illius hiſtoriam intruſit. Ergo quid in legitima Synodo ſub Agathone anno 680. actum ſit potius videamus, nimium enim nos urget auctoritas Cardinalis Noriſii ordinem approbantis ſubſcriptionum hujus Synodi, ſcilicet Manſueti Mediolanenſis primum, tum Patriarchæ Aquilejenſis, tertio Theodori Ravennatis. Tertius igitur hic erit prærogativa Sedis ab Mediolanenſe Archiepiſcopo. Euſtachi n. 385. Concil. Tom. XI. V. E.

LXV. Anno 680. vel 679. ut opinatur Pagius, ſcripſerat Conſtantinus Pogonatus Græcorum Imperator ad Agathonem Romanum Pontificem de convocanda generali Synodo contra Monothelitas. Super eo negotio Epiſcoporum Concilium Romæ Agatho convocavit, juſſitque Mediolani alteram, item in Galliis, aliiſque in regionibus adunari, ut nomine omnium Occidentis Epiſcoporum ſolemnis fieret Legatorum miſſio ad Conſtantinopolitanum generale. Ex Gallicana igitur, Septemtrionali, Mediolanenſi Synodis Legati Romam ad Agathonis ſupramemoratum Concilium convenerunt, atque inter eos, ut placet Pagio, Manſuetus Mediolanenſis, & Anaſtaſius Ticinenſis pro Mediolanenſis Provinciæ Epiſcopis. Adfuiſſe etiam Theodorum Ravennatium Præſulem certum eſt: is autem nondum ſchyſma ejuraverat, quo ſexaginta ante annos Ravennas Eccleſia ab Apoſtolica Sede defecerat, incentore Mauro Archiepiſcopo; ſed hujus Synodi occaſione, Theodoro ad unitatem redeunte, ſchyſma illud reſtinctum eſt. Tom. VII. Conc. col. 606. Pagius Brev. in Agathon. Pagius ubi ſupra. Anaſtaſ. Biblioth. in Agath.

LXVI. Hujus autem Agathonis Concilii nulla pene acta ſuperfuerunt, niſi duæ epiſtolæ, quas lectas fuiſſe compertum eſt in Actione IV. Concilii generalis, altera videlicet Agathonis ad Conſtantinum Auguſtum, altera Synodica ab Epiſcopis Occidentis ſubſcripta. Quapropter vanum eſt ſcrutari, quinam prior ſederit poſt Papam, quinam actibus conciliaribus prior nomen dederit. Somniarunt Mediolanenſes profecto, Manſuetum Theodoro præceſſiſſe. Tantummodo ex ſubſcriptionibus, quas modo legimus Epiſtolæ Synodicæ appoſitas, argumentum præcedentiæ ſibi effingunt, & quamvis quæſtio ſit de Seſſione ad dexteram Papæ, tamen in ſubſcriptionibus etiam ſuffragium mendicant, nec meminerunt, parum, aut nihil ſubſcriptionum ordini eſſe fidendum, prout & ipſi prædicant, & nos inferius repetemus. Quiſquis autem eas, de quibus in præſens, ſuperficie tenus percurret, auctorum iſtorum levitatem facillime dignoſcet; nullus enim inter Epiſcopos ordo ſervatus eſt. Poſt Agathonem ergo Pontificem non

ſubſcribit Manſuetus Mediolanenſis, ſed plerique Apuliæ, Calabriæ, Brutiorum Epiſcopi; inde ſequuntur Siculi, præeunte Syracuſano eorum Metropolitano. Succedunt Legati Galliarum, quos excipit Manſuetus Mediolani Præſul cum ſuffraganeis ſuis, ſed neſcio an iſtos quoque interſecent aliquot alterius provinciæ Epiſcopi. Poſt illos vero Lucenſis, Piſanus, atque non pauci ex Thuſcia; deinde iterum Suburbicarii Tuſculanus, Anagninus, Alatrinus, & alii, quibus ſuccedit Agatho Aquilejenſis cum ſuis: hinc Pentapolitani, Piſaurienſis videlicet, Anconitanus, ceterique: tum Peruſinus, a quo reditur ad Epiſcopos Etruriæ. Ultimus omnium Theodorus Archiepiſcopus Ravennas, & Suffraganei ſubſcripſerunt.

LXVII. Quando igitur Mediolanenſes ex ordine ſubſcriptionum ordinem præcedentiæ arguere velint, ſibi ipſi contradicere cogentur, qui immediate poſt Papam Antiſtiti ſuo priorem locum aucupant; ceſſerunt enim in Agathonis Synodo, juxta ſeriem ſubſcriptionum non ſolum Epiſcopis ſuburbicariis, ut vocant, quos in aliis Conciliis fere omnibus poſt majorum ſedium præſules ſignatos cernimus; verum Syracuſano etiam Archiepiſcopo, ejuſque Suffraganeis, imo Legatis quoque Gallorum. At enim nemo ſanæ mentis tam confuſæ ſubſcriptionum ſeriei præcedentiarum ordinem accommodabit. Ego quidem ſuſpicor, ſynodicam Occidentalium Epiſtolam, aut a præſentibus Epiſcopis etiam nomine abſentium ſubſcriptam fuiſſe, aut verius exacta Synodo per diverſas Italiæ provincias miſſam, ab Epiſcopis, qui non interfuerant, ſubſcribendam. Neque ſit, quæſo, qui me temeritatis condemnet in hac ſuſpicione explicanda. Scio quidem omnium in ore eſſe, Synodum Agathonis ccxxv. Patribus conſtaſſe, ac totidem Epiſtolam Synodicam conſignaſſe: quod etiam ex Eddii narratione in vita S. Wilphridi Eboracenſis Epiſcopi, qui iſtimet Synodo ſubſcripſit nomine Eccleſiarum ſeptemtrionalium, videtur luculenter confirmari. Aſt ſi quod narrat Pagius, probabile eſt, ex Concilio nempe Mediolanenſi duos tantum ad Romanum delegatos fuiſſe Epiſcopos, nempe Manſuetum Archiepiſcopum, atque Anaſtaſium Ticinenſem Antiſtitem, cogor dubitare, num Auctores, qui de numero Patrum Synodo Agathonis præſentium ſcripſerunt, eum numerum mutuati fuerint tantummodo a ſubſcriptionibus Synodicæ illius Epiſtolæ, quæ lecta, atque inſerta fuit actibus Concilii Oecumenici, non autem ex certa actorum Agathonis Synodi notitia. Quomodo autem ſibi conſtant delegatio ad Synodum Romanam duorum tantummodo Epiſcoporum provinciæ Mediolanenſis, & ſubſcriptio omnium ejusdem provinciæ Epiſcoporum? minime ſibi conſtant, niſi dicamus, vel Epiſcopos, qui Synodo interfuerunt, aliorum Epiſcoporum ſuorum nomine adjeciſſe, vel poſt abſolutam Synodum Epiſtolam per diverſas Italiæ provincias circumlatam, ut ab omnibus etiam, qui abſuerant, ſubſcriberetur.

Tom. VII. Concil. col. 606. Pagius Breviar. in Agath.

LXVIII. Hanc noſtram ſuſpicionem auget opportuniſſime ipſa ſubſcriptionum confuſio, ut quieto animo conſideranti facile patebit. Nec novum, nec mirandum id accidet memoranti, quæ Mabillonius de hoc inducto ſubſcribendi more aſſerit, ac probat argumentis, atque exemplis non paucis, quæ hic repetere nimis longum eſſet. Optime ad rem ſuam iis uſus eſt eruditiſſimus Joſeph Garampius in nupera diſſertatione *de nummo argenteo Benedicti III. P. M.* ut probaret, Lotharium Auguſtum minime interfuiſſe Synodo Romæ celebrato an. 853. licet acta Synodalia conſignata eſſent ejus ſubſcriptione poſt Leonis Papæ nomen. Ex iſta vero ipſa ſuſpicione noſtra oriri altera poteſt, ſcilicet vel Theodorum Ravennatem cum ſuis non adiiſſe Agathonis Concilium, quamvis Synodicam, ſibi poſtea allatam ſignaverit; vel ſi interfuerit, eam ſubſcripſiſſe poſt ſuum ab Urbe diſceſſum: niſi dicere velimus, quod dilata ad Concilii finem ejus cum Apoſtolica Sede reconciliatione, ultimus illi locus in Synodicæ ſubſcriptione remanſerit. Utrumque res fuerit, adeo Concilium Agathonis Puricellio, & P. Euſtachio non ſuffragatur, ut potius noceat magnitudini, atque amplitudini Mediolanenſium prærogativarum, quibus ſupra omnes omnino Italiæ Epiſcopos, imo ſupra omnes Metropolitanos proprium efferunt Antiſtitem. Atque ex his apparet, quid judicandum de teſtimonio Noriſii ab iis Auctoribus citati; non enim videtur attendiſſe Eminentiſſimus Doctor ad confuſionem ſubſcriptionum Epiſtolæ Synodicæ, neque ad Syracuſanum Archiepiſcopum ante tres alios ſignatum, & præcipue ante Mediolanenſem: quam inordinatam ſubſcriptionum ſeriem certe non probaſſet vir, ceteroquin omni eruditionum genere laudatiſſimus. Quid vero aptius ad objectum iſtud ſuper Theodori ſubſcriptione penitus evertendum excogitari poteſt, quam ipſiuſmet Patris Euſtachii a S. Ubaldo reſponſionem, eademque verba heic tandem attexere? Protulerat eruditus iſte Auguſtinianus excalceatus contra Ticinenſem Eccleſiam ab Mediolanenſe jugo ſe vendicantem, diploma quoddam Anſelmi IV. Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſignatum præter alios ab Epiſcopo Papienſi Guilelmo. De hoc autem monumento dubitavit Cl. Muratorius, atque illi aliquot ſuſpicionis indicia appinxit, inter quæ ſubſcriptionem Epiſcopi Papienſis non ſolum poſt alios Epiſcopos, ſed etiam poſt longam Presbyterorum, atque Abbatum ſeriem. Iſtud ergo ſuſpicionis indicium hac reſponſione ad rem noſtram aptiſſima diluere ſatagit Euſtachius noſter „Poſt alios inferioris dignitatis, ſcilicet Abbates, & Presbyte„ ros apparet certe ſubſcriptio Epiſcopi Ticinenſis. Congruus illi ad id ſine dubio poſt Ar„ chiepiſcopum locus. Sed quid ſi aliqua rationabili cauſa non ita obſervatum? Aliquando „ Epiſcopi loco alias ſibi non debito in Conciliis ſubſcripſere, aut quia ſubſcribendi tempore „ aliis detenti, aut quia partium ordo ſervatus, ita ut facta prius ſubſcriptione ab his, qui „ ex una parte ſedebant, ſubſcripſerint deinde, etſi digniores, qui ex altera: de quo more Hal„ lier de Eccleſ. Hierar. lib. 4. Sect. 4. cap. 2. art. 4. §. 75. & Cantelius hiſt. Metropol. Urb. „ tom. 1. part. 1. diſſert. 6. cap. 2. aut etiam quia quandoque tumultuarie, nullo ſcilicet ſer„ vato ordine, ſed ad cujuſque commoditatem; vel tandem quia ſicuti non neceſſaria in eo

Mabil. l. 2. de re dipl. & l. 15. n. 2. Tom. 1. & n. 19. n. 59. Tom. 11. Annal. Benedic.

Euſtach. Sect. IV. cap. 2.

Euſtach. n. 278.

Murator. append. Tom. 1. anecdot. cap. ult.

Euſtach. num. 281.

caſu

„ caſu ſubſcriptio, ſic nec attentus ſubſcribentium ordo .... Non ergo tanti Ticinenſis extra „ ordinem ſubſcriptio momenti, ut cum rationabilis eſſe potuerit, & ſi quinque poſt ſæcula „ cauſa præciſa nequeat aſſignari, & inſuper exemplo non caruerit, falſitatis ſuſpicione va- „ leat hoc documentum obnubilare„.

LXIX. Supereſt igitur, ut de Symmachi Papæ Conciliis, ubi Laurentium Mediolani ante Ravennæ Archiepiſcopum Petrum ſubſcripſiſſe apparet, verba faciamus. Tres præcedentiæ gradus in hiſce Synodis Metropolitæ ſuo adquiſitos mente conceperunt Mediolanenſes, allocutionis, ſeſſionis, ſubſcriptionis. Addunt, Synodos ipſas, Theodoricum Regem, Ennodium Diaconum, alioſque, cum utrumque præſulem nominant, Mediolanenſem Ravennati præferre: Gratianum ex eo quod prior Mediolanenſis loquutus ſit, & ſubſcripſerit, aſſerere ejus Sedis prærogativam. Singula breviter diſcutiamus.

LXX. Quia ergo in Symmachi Conciliis ante Ravennatem loquitur Mediolanenſis, dignior eſt cenſendus? Unica tantummodo vice loquutum legimus in hujuſmodi Synodis Laurentium, ſcilicet in tertia, quam Pagius *Palmarem* fuiſſe probat: ibi autem non Laurentius, ſed primus verba facit *Creſconius Epiſcopus Tudertinæ Eccleſiæ*, alter *Maximus Epiſcopus Bleranæ Eccleſiæ*, tertius *Stephanus Epiſcopus Venuſinæ Eccleſiæ*, quartus vero *Laurentius Mediolanenſis*. Væ igitur ſi prioritatem alloquentium in Conciliis ad ſtabiliendam ipſorum præcellentiam conſulamus! S. Hieronymus loquens de Fidei profeſſione PP. Concilii Ariminenſis, ſubjungit: *alia die in Eccleſia, quæ eſt apud Ariminum, & Epiſcoporum ſimul, & laicorum turbis concurrentibus, Muſonius Epiſcopus provinciæ Biſantinæ, cui propter ætatem primæ ab omnibus deferebantur, ita loquutus eſt &c.* Eritne ergo dicendus Muſonius iſte majoris prærogativæ, & ſedis honorabilioris præ cæteris Epiſcopis Concilii Ariminenſis? Quo vero ad Seſſionem, quam in Conciliis Symmachi Laurentio ſublimiorem confidenter tribuunt; pace Scriptorum Mediolanenſium, eam pari confidentia negamus, donec certis rationibus, aut monumentis, non autem nuda ſubſcriptione, cui nihil fidere poſſumus, nobis veritas eluceſcat; quid enim habemus in ſynodicis actibus, quod Seſſionis hujus prærogativam ne latum quidem unguem indigitet? Litteræ autem noſtræ Clementis II. Petrum Ravennatem Laurentio Mediolanenſi in ſubſcriptione, non autem in ſeſſione potiorem locum conceſſiſſe commemorant.

Tom. v. Concil. col. 465. V. E. Pag. ad Symmachi Synod.

Hieron. Dial. adv. Lucif.

LXXI. Tandem quod ſubſcriptionem ſpectat, non tam facile eam admitteremus, niſi Clementinæ litteræ mox allatæ de ea fidem facerent. Legimus enim in notis ad alteram ex illis Synodis, eam nempe an. 501. celebratam, Baluzium aſſerentem: *Multum autem diverſæ ſunt ſubſcriptiones ab editis in antiquis exemplaribus, & diverſo ordine poſitæ ſunt in codice canonum Eccleſiæ Romanæ*. Ad alteram vero, quæ *Palmaris* a quibusdam vocatur, repetit eam Baluzii de ſubſcriptionum ordine animadverſionem Pagius. In ultima autem obſervavimus hanc adnotationem: *ſunt eædem ſubſcriptiones in manuſcripto codice Pariſienſi, ſed non eodem ordine*. Imo dubitat Binius has easdem ſubſcriptiones non pertinere ad hanc Synodum. En ejus verba: *In ſubſcriptione plurimi Orientales nominantur, qui Concilio Chalcedonenſi ante annos quinquagintaduos interfuerunt, & quorum poſt decem annos a tempore d. Concilii nulla mentio reperitur. Unde probabile eſſe apparet, quod hæc ſubſcriptio non ſit Romanæ, ſed alterius cujusdam Synodi longe ante hæc tempora celebratæ*. Quare neſciremus profecto, quænam ratio foret habenda ejuſmodi ſubſcriptionum. Dubietas autem iſthæc urgeret magis, ſi attendenda eſſet inſcriptio Synodi Palmaris, *reſidente Ven. Viro Papa Symmacho, una cum Ven. Viris Laurentio, Maximo, Petro, Laurentio, Æmiliano &c.* Quis enim ex duobus iſtis Laurentiis credendus eſt Mediolanenſis? Ecquis Maximus ille intermedius? Num Maximus Epiſcopus Bleranus ut in ſubſcriptionibus? Num Marcellinus Aquilejenſis? Sed iſte acta Synodorum nullibi ſubſcribit, licet ſecundæ ſaltem Synodo interfuiſſe certum ſit ex Epiſtola Theodorici Regis, & ex præcepto Senatus, ipſiuſque Marcellini, ubi ſolius Aquilejenſis primo loco nomen exprimitur, nihili habita Mediolanenſe. Quæ igitur, inquam, habenda eſſet ratio de jactatis ſubſcriptionibus, per quas præcedentiam Mediolanenſis totis viribus probari contendunt? Verum de ea dubitandi locum non relinquunt Clementis II. ſæpius memoratæ litteræ. At enim illæ luculenter declarant, ſpontanea Petri Ravennatis ceſſione, pro illa tantum vice, atque ſolius humilitatis gratia, permiſſum fuiſſe Laurentio Mediolanenſi, ut primus ſubſcriberet, datumque ſuper hoc ad perpetuam Ravennatenſis prærogativæ cautionem, & præſervationem diploma a Joanne Summo Pontifice Symmachi ſucceſſore, quod in Clementis II. Concilio lectum, approbatumque fuit univerſorum Patrum ſuffragio. Quid igitur ab hac Laurentii ſubſcriptione ſibi captant momenti pro indebita præeminentia Mediolanenſes?

Tom. v. Concil. ubi ſup. Pag. in not. ad Sym. Synod. Tom. v. Concil. ubi ſup. Ibid. Ibid.

LXXII. Non credendum, reponunt, hujuſmodi declarationi Joannis Romani Pontificis, Symmachi ſucceſſoris, neque litteris Clementinis, quæ falſæ ſunt. Optime quidem. Aut ergo veræ ſunt hæ litteræ, aut falſæ, quemadmodum dictitant. Si primum; concedi nobis neceſſe eſt, nihil Mediolanenſibus prodeſſe ſubſcriptionem, de qua contendimus. Si alterum; provocabimus Mediolanenſes ad eas omnes animadverſiones, quibus, ut ſuperiori numero expoſuimus, deſtrui facile poterit harum ſubſcriptionum fundamentum; nutante enim earum veritate, nutant ipſæ etiam, atque in dubium revocantur. Adde, Mediolanenſes ipſos, qui Divum Ambroſium Concilio Aquilejenſi præfuiſſe affirmant cum Baronio, licet ſederit, ac ſubſcripſerit ſecundus a Valeriano Aquilejenſi Epiſcopo, arma nobis contra ſe ipſos intorquenda miniſtrare, etiamſi litteræ noſtræ Clementinæ abjiciendæ forent inter apocrypha. Reſpondent enim Mediolanenſes ſeſſioni, & ſubſcriptioni ipſis objectæ D. Ambroſii „ non probari præcedentiam „ conceſſam fuiſſe Valeriano ex debito, ſed potius ex convenientia, & ratione antiquioris ordi-

Euſtach. n. 99. & ſeqq.

„ ordinationis. In eodem Aquilejenſi Concilio obſervat Noriſius, Anemio Syrmienſi Metro-
„ politæ præpoſitum Nimenium Vercellenſem Epiſcopum, idque in aliis actum Conciliis;
„ non enim ſemper in Synodis dignioris ſedis Epiſcopi primo loco ſubſcribebant; nam in
„ Sardicenſi ante Protaſium Mediolanenſem ſubſcriptus legitur Lucillus Veronenſis Epiſcopus,
„ qui tamen ea tempeſtate erat (ajunt Mediolanenſes) ſubditus Protaſio. Ejusdem ſententiæ
Baron. ad an. 451. „ auctor fuerat Baronius, qui notat, Januenſem Epiſcopum modo anteponi Brixiano, modo
„ poſtponi: idem ait de Vercellenſi, & de aliis pluribus; imo quod ſpeciali nota dignum eſt,
Id. ad an. 465. „ in Concilio Romano ſub Hilario Papa indicat poſt Romanum Pontificem primo loco po-
„ ni Maximum Epiſcopum Taurinenſem, licet digniores ibi adſtarent Metropolitani, atque
„ ipſe Mediolanenſis. Innumera alia exempla adducunt Hallier, Albertus Picolus, (qui ob-
„ ſervat ad rem noſtram id moris fuiſſe in Metropolitanorum ſubſcriptionibus), Petrus de
„ Marca, & Baluzius. Quapropter etiam in Aquilejenſi Concilio Valeriani anteriori tati po-
„ tuerunt quidem deferre primas Synodi Patres, & ejus intuitu præcedentiam præfatam con-
Euſtach. n. 380. „ cedere, ſalvo ſemper jure ſuperioritatis reſpectu S. Ambroſii, quem præſediſſe voluit Baro-
„ nius. Addunt, neque Epiſcopos Aquilejenſes ex eorum in Arelatenſi, & Romano Conciliis
„ ante Mediolanenſes nominatione majores præ iſtis honoris gradus adquiſiſſe: quoad Arela-
„ tenſe quidem, quia in eo etiam Legati Pontificis Summi poſtpoſiti ſunt minoribus Epiſco-
„ pis, & Syracuſanus ipſe Aquilejenſi præfertur. Quoad Romanum vero, Rufus Carthaginen-
„ ſis poſtponitur Aquilejenſi, cum tamen ut Africæ Primas debuiſſet præponi. Et ſic non ob-
„ ſervato in horum nominatione ordine, nec mirum ſi ante provinciam Italiæ, & Mediola-
„ nenſem Epiſcopum Theodorus Dalmatiæ in Arelatenſi, & in Romano Benedictus Aquilejenſis
„ nominantur: ideoque ſicut ex Epiſcopis illis, & Pontificiis Legatis, & Carthaginenſi Anti-
„ ſtite non ſuo loco nominatis nulla infertur antepoſitorum Epiſcoporum aut ſupra Romanam
„ Eccleſiam, aut ſupra Papæ Legatos, aut ſupra Africæ Primatem major excellentia, & præ-
„ eminentia; ita neque Aquilejenſem ſupra Mediolanenſem præeminere cenſendum, quia iſte
„ in allatis Conciliis poſt illum eſt nominatus.

LXXIII. Cetera Mediolanenſium in hanc animadverſionem firmandam monumenta præterimus, iis contenti, quæ uſque adhuc adduximus, ut prærogativæ argumentum ex Laurentii ante Petrum noſtrum ſubſcriptione deſumptum eorum armis diſſolvamus. Etiamſi igitur apocryphæ putari debeant Clementis II. litteræ, nihilo tamen minus evinci non poteſt major prærogativa in Mediolanenſe, quia Ravennatenſe prior in Conciliis Symmachi ſubſcriptus inveniatur. Imo liceat etiam nobis conjecturas qualeſcumque noſtras huic attexere præſuppoſita Clementinarum litterarum falſitate, & conceſſo uſque Mediolanenſibus, ut authentico, & vero ſubſcriptionum ſynodalium ordine. Quidquid ſit ergo de iis Symmachi Synodis, quas ipſe Pontifex convocavit, primuſque iis ſubſcripſit; certum eſt tamen, alteram ex iis habitam fuiſſe, ubi Symmachus non præſedit, præſederunt vero Archiepiſcopi Ravennas, & Mediolanenſis, qui & ſubſcripſerunt primi omnium. Hanc vero Synodum a Theodorico Rege coactam, & Epiſcopos convocatos nemo neſcit, licet ipſe Symmachi conſenſum, quem vi extorſerat,* ſi-
*V. notas ad Symmac. Syn. ubi ſup. mularet. Quidni ergo Præſidentes Synodi ipſe Theodoricus marte proprio deſignaverit Mediolanenſem, ac Ravennatem alium alio priorem? Quidni violento Regi invitus adquieverit Ravennas? Aut ſi id de Theodorico excogitari poſſe negent, atque omnia ordinata velint cum Symmachi conſenſu; non ne cenſeri poteſt, utrumque Archiepiſcopum auctoritate a Symmacho eis collata Concilio illi præſediſſe, atque Mediolanenſis præcedentiam a voluntate Pontificis eo caſu derivaſſe? Dicent fortaſſe Mediolanenſes, reſpexiſſe tunc Symmachum dignitatem Eccleſiarum? non arbitror: ſecus dicendum foret, Romanos Pontifices in electione Legatorum ad generalia, aliaque Concilia, attendiſſe excellentiam graduum in electis, non prudentiam, non rerum tractandarum peritiam. In ejuſmodi autem caſu nulla major dignitatis acceſſio facta eſt Eccleſiæ Mediolanenſi ſupra Ravennatem, quia ex voluntate Symmachi prior Concilio præſederit Laurentius, prior alloquutus ſit, prior ſubſcripſerit. Quando autem in iſta Synodo vel Regis, vel Papæ mandato, Ravennatem Mediolanenſis præceſſit; quid Ravennatis intererat, ſi aliis Synodis ſubſcriberet ſecundus, quibus cum præeſſet Summus ipſe Pontifex, in prærogativam non inducebatur prior, aut poſterior ſubſcriptio?

LXXIV. Hæc addideram in gratiam ſuppoſitæ Clementini diplomatis falſitatis. Verum igitur illud ſit, nec ne, potiora prærogativarum jura fruſtra ſibi aucupant Mediolanenſes ab hiſce Symmachianis ſubſcriptionibus. Gratiano autem ex illis argumentum inſtituenti pro Archiepiſcopi Mediolanenſis excellentia, aliiſque omnibus recentioribus ab Euſtachio citatis, nullius negotii eſt reſpondere, illos nempe antiquum Conciliorum morem ad ſui temporis inductam conſuetudinem perperam metiri. Nullam antiquitus ſedium prærogativarum habitam fuiſſe rationem in ſubſcriptionibus Conciliorum probant, quæ Mediolanenſes nobis ſuperius ingenue ſuppeditarunt, & quæ ſuper hujuſmodi diſciplina plurimi Auctores docuerunt, & præſertim quæ in Symmachi Conciliis animadvertimus. Cæpit quidem recentioribus ſæculis priſtina diſciplina deferveſcere, oblitique ſunt Eccleſiæ Præſules Chriſti Domini præceptum, Luc. 22. 26. *qui major eſt in vobis fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt ſicut miniſtrator*, aſſumentes è contra Diſcipulorum non adhuc confirmatorum infirmitatem, *quis eorum videretur eſſe major*, ambi-
Ib. v. 24. tione induente perſonam neceſſitatis jurium propriæ Eccleſiæ tuendorum. Ad hanc reſpexit Gratianus, illiuſque ſectatores reſpexerunt in allatis caſibus, non autem ad primorum ſæculorum ſimplicitatem.

Euſtach. n. 387. LXXV. Ob citatam tamen Gratiani auctoritatem Euſtachius a S. Ubaldo ſubiraſcitur Felici

Anto-

Antonio Guarnierio, tribuenti anteriorem Mediolanenſis ſubſcriptionem in Conciliis Symmachi non præcellentiæ dignitatis, ſed anterioritati ordinationis in Epiſcopum; cum enim ea Guarnierii ratio apprime Mediolanenſium rationibus quadraret, quibus contra Aquilejenſes proprii Antiſtitis præeminentiam defendere conantur, atque etiam conſona eſſet ſaniorum Criticorum ſententiæ; ideo Auguſtinianus noſter Guarnierio Gratianum opponit dicentem, ex quo Laurentius ſubſcripſit ante Petrum Ravennatem, *Sedis prærogativam ante eum habere*; ac notat, Gratianum non dicere *Ordinis prærogativam*, ſed *Sedis*, non dicere *habuiſſe*, ſed *habere*, ſcilicet dum Gratianus ſcriberet: quod non dixiſſet, ſi authenticæ fuiſſent Clementis II. litteræ; illi enim innotuiſſent. Ego vero credideram, opinionem illam Guarnierii, non Gratiani auctoritate, qua non adeo movetur ætas noſtra, ſed fortioribus argumentis enervandam fuiſſe, aut quærendum, an prior Petro Epiſcopatum adjerit Laurentius, nec ne; nam ſi forte prior in Epiſcopatu Ravennas, id argumentum omnium potiſſimum fuiſſet contra Guarnierium. Ceterum niſi Gratiani aſſertio firmiori nitatur fundamento, quam ſubſcriptionibus Symmachianis, eam inter innumeras alias libentiſſime relinquimus, quæ hujus Auctoris ab omnibus rejiciuntur; neque obſtupeſcimus Cl. ceteroquin Decretorum Collectorem non meminiſſe Clementini diplomatis, cum tot alia fortaſſe majoris momenti, & indaginis vel tacuerit, vel omiſerit, vel ignoraverit, vel male intellexerit.

LXXVI. Quod vero ex Symmachi Synodis, quod Theodoricus Rex, quod Ennodius, & centum alii, ſi placet, cum utrumque Metropolitanum nominant, Mediolanenſem præmittunt; ridiculum enimvero eſt, id convertere in argumentum majoritatis. Scribit Divus Paulus ad Galatas, *cum cognoviſſent gratiam, quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas*: Apoſtolorum Principem Cepham Paulus ergo minorem credidit? Athanaſius Synodicam Sardicenſis Concilii Epiſtolam laudans, atque Epiſcopos, qui eam ſubſcripſerunt, enumerans, ait: *Eorum autem, qui in Synodo ſubſcripſerunt; ceterorumque aliorum iſta ſunt nomina, Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum presbyteros ſuos, Prothogenes Sardicæ &c.* Erit ergo Julius Romanus Pontifex Oſio Cordubenſi poſtponendus? Væ autem præeminentiæ Mediolanenſium ſupra Vercellenſes, ſi ipſius Athanaſii auctoritate abutamur, in Epiſtola ad Solitarios dicentis: *clariſſimæ ſunt confeſſionis viri religioſi, & Epiſcopi boni Paulinus Trevirorum, Lucifer Epiſcopus Sardiniæ, Euſebius Vercellis, Dionyſius Mediolani*. Item quia Conſtantinopolitanum Concilium V. in damnatione trium capitulorum, *condemnamus*, inquit, *& anathematizamus ... quæ impie Theodoretus conſcripſit contra rectam Fidem, & contra XII. Capitula S. Cyrilli, & contra Epheſinam primam Synodum &c.* minor habenda erit iſthæc generalis Epheſina Synodus Sancto Cyrillo, ejuſque Capitulis? Quia S. Auguſtinus, cui potior auctoritas quam Theodorico tribuenda eſt, *tunc*, ait, *accepto volumine ejusdem Concilii* (Pſeudo-ſardicenſis) *ſtatuta conſiderans, legi Athanaſium Alexandrinum Epiſcopum Catholicum, & Julium Eccleſiæ Romanæ Epiſcopum nihilominus catholicum illo Concilio Sardicenſi fuiſſe improbatos*; ergo cenſebimus, Auguſtinum anteponere voluiſſe Pontifici Maximo Julio Athanaſium in Sedis prærogativa?

ad Galat. 2. 9.

Athanaſ. apolog. 2.

Collat. VIII.

Auguſtin. lib. 4. con. Creſcon. Epiſt. 44. & 163.

LXXVII. Verum quid plura? In Concilio Romano ſub Julio I. non ne Ravennas Epiſcopus ante Mediolanenſem nominatur? Nonne in Concilio Sardicenſi ter eodem ordine ſubſcriptos legimus ambos iſtos Antiſtites? Et præter centum, præter mille Auctores, quibus Ravennatem libuit ante Mediolanenſem laudare, nonne Sigonius ipſe, quem Euſtachius in ſuas partes trahere conatur, inter Eccleſias Italiæ Principes Mediolanenſi quartum ſolummodo locum aſſignat, Ravennatique poſtponit? Nos vero ejuſmodi rationibus non adeo fidimus, ut prærogativas Eccleſiæ noſtræ inde derivare curemus: Sufficit nobis exempla exemplis opponere, alia falſa oſtendere, alia ad rectam rationem, mores, diſciplinam explicare, ut levitatem argumentorum, quibus Mediolanenſes utuntur contra Clementis II. diploma, detegamus.

Sigon. de reg. Ital. lib. 1.

LXXVIII. Nondum tamen illud oppugnare definunt; ejuſque ſenſus, & verba medullitus perſcrutantes, ex principio illo, *Clemens Epiſcopus Servus Servorum Dei omnibus Eccleſiæ Filiis*, atque etiam ex ſalutatione *Bene valete*, nova colligunt falſitatis indicia. Non agebatur, inquiunt, de aliquo Fidei articulo, ut omnibus Eccleſiæ filiis litteræ iſtæ inſcriberentur: univerſis autem Eccleſiæ filiis ſalutatio iſta, *bene valete*, minime convenit. Nugæ! Non agebatur quidem de Fidei articulo: verum ea erat quæſtio, cujus definitionem omnes Eccleſiæ filios non latere decebat, cum bonus ordo Conciliorum, ac Patrum unanimitas, & concordia, Chriſtianorum omnium ædificatio ſit; è contra vero Patrum altercationes, ambitus, diſcordiæ omnibus ſint ſcandalo, & irriſioni. Agebatur etiam de iis Italiæ Metropolitanis, qui propter amplitudinem Sedis, ac dignitatis ab oculis erant univerſo Chriſtiano orbi, Mediolanenſis nempe, ac Ravennas. Accedit quod iſtiuſmodi controverſia excitari potuiſſet in quibuſcumque Synodis etiam generalibus, quæ Eccleſiam univerſam repræſentant: quapropter expediebat legem ſtatuere, eamque ſolemniter publicare, quæ ubique innoteſceret, omneſque obligaret. Ceterum *univerſis Eccleſiæ filiis* inſcriptas legimus *Urbani II.* Romani Pontificis litteras pro Turonenſi S. Martini Eccleſia, quamvis neque agerent negotium Fidei, neque diſciplinæ ad univerſam Eccleſiam ſpectantis. Idem dicito de millibus aliis ſummorum Pontificum diplomatibus, eam inſcriptionem præferentibus. Quod ſpectat ad ſalutationem *bene valete*, ſi minus univerſis Chriſti fidelibus convenit, doceant ergo Mediolanenſes aptius ſalutationis genus: interea nos illos monemus, plena eſſe medii ævi diplomata ſimilibus ſalutationibus *bene valete*, licet inſcripta ſint omnibus Eccleſiæ filiis.

Euſtach. num. 391.

Nat. Alex. Tom. XIII. pag. 73. V. E.

LXXIX. Apocryphum eſt etiam, addunt Mediolanenſes, monumentum iſtud Ravennatenſium, quia refert, Petrum Ravennatem ceſſiſſe Laurentio Mediolanenſi in Symmachianis

Euſtach. num. 395.

Con-

Conciliis, *non aliquo jure, ſed humilitatis gratia*, cum virtutis, & muneris partes fuiſſent Eccleſiæ ſuæ jura tueri, non cedere. Leviſſimæ huic objectioni reſpondeat Mediolanenſis Arnulphus cum ſuo illo Heriberto Archiepiſcopo; dum enim Ravennas Antiſtes, (& ipſe Heribertus nuncupatus,) contenderet cum Mediolanenſe Regis coronandi præſentationem ann. 1027. *Domnus Heribertus Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ venit Archiepiſcopus, vir ſtrenuus, & modeſtus, imo & patientiſſimus, ne forte in populo fieret tumultus, adverſus ejus* (Ravennatis Archiepiſcopi) *diram inſaniam oppoſuit ſanctam temperantiam, a tantæ ſeditionis turbine humiliter declinavit, & Coepiſcopos, & omnes ſuos hanc temeritatem condemnantes, & illi in faciem reſiſtere volentes, blanda perſuaſione admonuit, ut ſcandalum ejus humiliando vitarent.* Cur ergo Archiepiſcopus Mediolanenſis humilitatis gratia tunc declinavit a tumultu, egreſſus eſt Templo, Coepiſcopos ſuos compeſcuit? Nonne, Mediolanenſes docent, *Prælatos, quo ſanctiores, eo firmius pro ſuarum Eccleſiarum juribus ſtetiſſe: non locum cedere, ſed ſibi debitum ſuſtinere virtus fuiſſet?* Hæc autem ſunt P. Euſtachii verba, & morale documentum. Si ergo quia litteræ Clementinæ aſſerunt, Petrum Laurentio ceſſiſſe *humilitatis gratia* in Synodis Symmachianis, apocryphæ habendæ ſunt; tali etiam nota laborabit Arnulphi narratio, quæ Heribertum Mediolanenſem Templo ceſſiſſe, Ravennati non reſtitiſſe humilitatis gratia luculenter exponit.

Arnulph. ap. Euſtac. n. 392.

Euſtach. n. 395.

Euſtach. ibid.

LXXX. Sed urget Pater Euſtachius: *at quo fine, qua neceſſitate, aut quod ob bonum exercenda tunc illi* (Petro Ravennati in Synodis Symmachi) *quoad locum humilitas?* Petat ergo ille ab Arnulpho ſuo, quo fine, qua neceſſitate, aut quod ob bonum Heribertus Mediolanenſis in coronatione Conradi declinavit a tumultu, Templum reliquit, Coepiſcopos redarguit? *Ne forte*, (reſpondet ſcriptura illa, ex qua narrationem ſuam deſcripſiſſe dicitur Arnulphus, teſtante Beroldo, & de qua ſcriptura omittimus rationem repetere, cum pretium ejus facile legentibus appareat:) *Ne forte*, inquam, *in populo fieret tumultus ..... ut ſcandalum humiliando vitarent, nec tanta plebe impetuoſa ſeditio creſceret, ne diabolus totius erroris auctor, bono pacis raperet de propoſito Epiſcoporum, quod moribus decet ineſſe laicorum.* Verba autem hæc laudatæ ſcripturæ Patrem Euſtachium docere poſſunt finem, neceſſitatem, & bonum, ob quod exercenda fuit Petro Ravennati in Conciliis Symmachi quoad ſubſcriptionem, & ſi mavis, quoad locum ſeſſionis humilitas.

Id. n 392.

Euſtach. n. 395.

LXXXI. Humilitati tamen locus non erat, iterum inſtat P. Euſtachius, tum quia nullum monimentum afferri poteſt, quo probetur ante Symmachi Synodos Ravennatenſem Epiſcopum aliquando Mediolanenſi in Conciliis præceſſiſſe, ut ex humilitate dici poſſit renuntiata ſub Symmacho loci præeminentia: tum etiam quia *Laurentio Mediolanenſi, ut conſecratione antiquiori, adhuc præciſa propriæ dignitatis præeminentia, debebatur præcedentia: unde ergo illi locum ceſſit Petrus humilitatis gratia?* Monimenta noſtræ præcedentiæ ante Symmachi tempora nobis præſtat Concilium Romanum ſub Julio I. & Sardicenſe, in quibus præpoſitum Ravennatem Mediolanenſi legimus. Alterum monimentum eſt, nullibi inveniri antepoſitum in Conciliis ante Symmachum Ravennati Mediolanenſem Epiſcopum. Quæ prioribus monimentis objiciunt Auctores noſtri, inferius indicabimus: quæ vero ſecundo objiciunt negativo monumento, plane ignoramus. Dici igitur jure potuit, Petrum *humilitatis gratia* Laurentio ceſſiſſe in Conciliis Symmachi. Quod autem Laurentio, *adhuc præciſa propriæ dignitatis præeminentia*, præcedentia deberetur, quia prior in Epiſcopum conſecratus fuerat; præterimus animadvertere, quænam fuerit *propriæ dignitatis præeminentia*, unde ſupra Ravennatem Archiepiſcopum, præcipue Symmachi temporibus, ſeſe efferre poterat Mediolanenſis. Durum fortaſſe erit Auctoribus iſtis probare hanc dignitatis præeminentiam, ſi civitatem utramque, ſi Eccleſias, ſi earum originem, amplitudines, prærogativas, præſules ad meræ veritatis hiſtoricæ lumen, ſecluſis fabulis, conferemus, & expendemus. In reliquis caveant Doctiſſimi Mediolanenſes, ne dum ab anteriore ordinationis tempore novum argumentum inſtaurare ſatagunt contra Clementinas litteras, rem noſtram etſi inviti, & nolentes agant; ſi enim non obſtante priore Laurentii conſecratione, Petrus ex humilitate primas partes ei detulit, aliud argumentum nobis in promptu eſt, ut Ravennatium Archiepiſcoporum excellentiam probemus præ Mediolanenſium.

Ibidem.

LXXXII. Præſtat autem ſuper his non immorari, ut audiamus ultimas falſitatis notas, quas invenire in Clementino diplomate ſibi videntur Puricellius, & Euſtachius a S. Ubaldo. Earum alteram arbitrantur, dictum fuiſſe in eo diplomate, Petrum Ravennatem ceſſiſſe Mediolanenſi *illo tantummodo caſu*. Res, ajunt, non ſibi conſtat; tribus enim in Synodis Symmachianis Sevindus a Mediolanenſe ſedit, ac ſubſcripſit Petrus Ravennas; hic autem dicitur *illo tantummodo caſu* huic ceſſioni indulſiſſe. Quam bene ratiocinantur! quaſi τὸ *illo caſu* apprime ſignificaret *pro una vice*, nullo autem modo interpretari poſſet *pro illis Synodis*, quæ in caſu Symmachi celebratæ fuerunt; ſeu quoniam in una tantum ex iis egerunt uterque perſonam præſidis, quaſi *pro illa tantum Synodo* intelligi non poſſit præcedentia Mediolanenſi conceſſa ex Petri humilitate. Quamquam autem Clementina verba explicanda eſſent *pro illa tantum vice*, cur intelligere ea deberemus *pro una tantum Synodo*? Quis unquam grammaticus tyro ita interpretaretur? Aliquot annis, iiſque continuis fuerunt hæ Synodi repetitæ, & forte Patres nunquam ea cauſa ab Urbe diſceſſerunt, cum tumultus non acquieſceret etiam poſt iterata concilia, & decreta contra Antipapæ fautores, adeo ut unum ſolummodo tot annis continuatum ea Concilia ab aliquibus reputentur. Quapropter optimo jure potuit Joannes I. Symmachi ſucceſſor in declaratione edita pro Ravennate, quam litteræ Clementinæ meminerunt, conventus illos omnes complecti, & indicare iis verbis, *illo tantummodo caſu*, ſeu etiam illa tantummodo vice. Admiſſa igitur opinione Puricelii, quod tribus vicibus præſcripſerit Petro Laurentius, contradictionem minime

Euſtach. n. 396.

ſonant

ſonant verba diplomatis Clementini. Nihil vero mirum, ſi conceſſa ex humilitate præcedentia in prima Synodo, eadem humilitas concedere ſuaſit in ſubſequentibus, ne forte repetita altercatio ſcandalum excitaret, neu qui Romam venerant ſchyſma teterrimum compoſituri, aliud ipſi propter inanes præcedentiæ titulos renovare dicerentur.

LXXXIII. Pudet diutius in hiſce tricis immorari, eo magis quia perſeverant Auctores laudati alias ejusdem farinæ notas jactare. Altera ergo eſt, dixiſſe in ſuis litteris Clementem II. *multoties ventilatum a retro Pontificibus prædeceſſoribus noſtris aut vix, aut nullo fine ſopitum eſt*: nempe jurgium ob præcedentiam in Synodis inter tres illos contendentes. Ubi enim, inquiunt, apparent indicia repetiti hujus jurgii? In ſola coronatione Conradi Salici legimus illud excitatum an. 1027. cum Mediolanenſis Archiepiſcopi munus ſibi arrogaſſet Heribertus Ravennas. Imo vero, nos addimus, neque in Auguſti illius inauguratione de jure in Conciliis præcedendi altercatum eſt. Verum quid inde? Ergo ne in nullis aliis Conciliis contentio iſthæc emergere potuerat ante an. 1027.? Nonne potuerat in Symmachianis, ſopita tamen humilitate Ravennatis? Nonne ſubſecuta Joannis I. declaratio id non obſcure indicat? An tot aliis in Synodis, quibus modo Ravennatem, modo Mediolanenſem ſubſcriptum videmus poſt Romanum Pontificem, quæſtio hæc agitari nequiverat? Ergo quia Puricellio, & Patri Euſtachio ignota ſunt hæc jurgia, neque nota fuerunt Patribus, ante octo ſæcula in Clementis Synodo congregatis? Euſtac. n. 397.

LXXXIV. Quare ergo, exclamant, in Synodo iſta pro omnibus Mediolanenſis Eccleſiæ juribus ſolus omnino dicitur eſſe „ *prolatus quidam catalogus nominum eorum Archiepiſcoporum*, „ *qui interfuerunt Synodo Symmachi Papæ, ubi præſcriptus erat Mediolanenſis Archiepiſcopus*? Cur „ mille alia omiſſa Mediolanenſium potiora jura? Ubi Metropolis anterioritas? ubi antiqua „ Ravennatium ſubjectio? Quorſum neglecta adquiſitæ toties ſupra Ravennates præcedentiæ „ exempla, ſub Agathone an. 680. & ſub Joanne XII. an. 963. de quibus ſupra? Hiſne in re „ tanti momenti prætermiſſis, ſola Laurentii ſub Symmacho ſeſſio (dicito potius, præſcri- „ ptio) memorata? „ Bona verba queſo Mediolanenſes. Quorſum vos quidem jactabitis Metropolis *anterioritatem*, quando ſub judice adhuc lis eſt, an prior Ravennate orta fuerit Mediolanenſis? Argumenta ſane, quæ Capite III. ſequenti producent in medium Ravennatenſes, non ita levia ſunt, ut tam facilem patiantur reſponſionem. De antiqua vero noſtræ eccleſiæ ſubjectione præſtat jam opinionem veſtram moderari. Eſto, ampliſſimus Inſubrium Metropolita ſæculo cadente quarto, noſter autem ſæculo tantum ineunte quinto ortum cognoverint: adhuc falſiſſimum eſt, ne die quidem uno vel altero Ravennatenſes Mediolanenſi Epiſcopo obedientiam præſtaſſe, quod jam demonſtratum puto capite præcedenti. Jus eligendi, coronandique Reges Italiæ, (illud enim hic quoque repetitis,) quid juris addidit Mediolanenſi Epiſcopo in Eccleſiaſticis negotiis? Jus coronandi Pontifices Summos quid juris adquiſivit unquam Epiſcopo Oſtienſi in Ravennatem, Aquilejenſem, Mediolanenſem Antiſtites? Euſtach. ibid. Euſtach. ubi ſup.

LXXXV. Memoratam demum præcedentiam in Synodis Agathonis, & Joannis XII. vidimus jam ſuperius num. xliv. xlv. & xlvi. alteram nullo modo probari, alteram omnino eſſe falſam. Quid, ſi Ravennates certiora proferent documenta obtentæ præcedentiæ ſupra Mediolanenſem in Conciliis, poſt Symmachi Synodos, ante coronationem Salici, ante Clementis II. diploma? Primum documentum, & quidem luculentiſſimum nobis ſuppeditavit Cl. Joſeph Garampius in ſuper allata diſſertatione *de nummo argenteo Benedicti III.* cujus eruditiſſimi Viri eadem verba hic liceat referre „ Hludovicum Imperatorem adfuiſſe. huic Concilio (Romano an. „ 850.) in Eccleſia Beati Petri Apoſtolorum Principis coacto, deduco ex quodam Synoda- „ li Præcepto in cauſa Petri Aretinæ, & Cantii Senenſis Eccleſiæ Epiſcopi prolato, quod edi- „ tum primo fuit a Cl. Muratorio pag. 389. Tom. VI. antiquitat. Italic. medii ævi, & ite- „ rum a Cl. Joanne Dominico Manſio pag. 936. Tom. I. ſuplement. ad Concilia Veneto-Lab- „ beana, cui ſubſcribunt duodecim Epiſcopi, quos inter *Joannes Archiepiſcopus Ravennæ*, *An- „ gelbertus Archiepiſcopus Mediolanenſis*, Ambroſius Epiſcopus Lucenſis, Oſchiſi Piſtorienſis, „ Donatus Feſulanus, Gerardus Florentinus, Joh. Piſanus, Andreas Volaterranus, Tacepran- „ dus Cluſinus, Ottho Roſſellenſis, & Joh. Tuſcanenſis. Cum vero hæc charta nullo cer- „ to chronologico caractere notetur, veri nimium ſimile viſum eſt Cl. Muratorio, referen- „ dam eſſe Concilio, quod die 8. Decembris an. 853. in Baſilica Vaticana coactum fuit. At „ in illo nec Ludovicus Imperator adfuit (quemadmodum ſupra obſervavimus num. VII. hu- „ jus capitis,) qui tamen Synodi judicio prædicto interfuit; nec illi, quos laudavimus Epi- „ ſcopi, qui chartæ ſubſcribunt, & præſentes fuerunt, (pag. 391. apud Muratorium loco ci- „ tato,) haud quaquam Concilio an. 853. adfuerunt, quum eorum nomina in ipſius ſubſcri- „ ptionibus, editis ab Holſtenio Collect. Roman. par. 2. pag. 114. & Tom. IX. Concil. Edit. „ Ven. pag. 1137. nullibi legantur. Imo ipſemet Joannes Archiepiſcopus Ravennas chartæ ſub- „ ſcripſit, & adfuit, (pag. 391. ibid.) qui tamen Concilio an. 853. abſens per Legatum ſuum „ ſubſcripſerat; ibi enim legitur: *Paulus Diaconus vicem agens Joannis Archiepiſcopi Ravennæ*.... „ Ego vero, ut mea fert ſententia, datum fuiſſe arbitror in Concilio, quod die 16. Decem- „ bris Indict. XIV. an. 850. in cauſa Anaſtaſii Romæ coactum fuit, cujus hiſtoriam Leo IV. „ in Baſilica Vaticana depingi fecerat cum inſcriptione, in qua præ ceteris hoc notatum fuit, „ *Poſt Romanum Pontificem in hac excommunicatione conſenſerunt Archiepiſcopus Ravennatis, & Mediolanenſis, aliique num. LXXV.* (apud Holſten. in Coll. Rom. Part. 2. pag. 109. & Concil. loc. cit. pag. „ 1145.)... Quum igitur iidem Joannes Ravennas, & Angelbertus Mediolanenſis Archiepiſcopi „ tum prædicto Synodali Præcepto, tum Concilio diei 16. Decembris an. 850. interfuerint; & „ ſubſcripſerint, vero nimium ſimile mihi videtur præfatum Præceptum in hoc Concilio prola- Garamp. in notis ad Cap. III.

tum,

„ tum, & ſancitum fuiſſe: adeoque affirmare non dubitaverim Hludovicum Imperatorem Con-
„ cilio Romano an. 850. interfuiſſe &c.

Concil. Tom. XI. V. E. LXXXVI. Alterum documentum nobis præbet Ravennatenſe Concilium coram Joanne XIII. R. P. atque Otthone I. Imperatore celebratum an. 967. in quo Walpertus Mediolanenſis Archiepiſcopus poſt Petrum Ravennatem ſubſcripſit condemnationi Salisburienſis Antiſtitis. Cum autem Concilium iſtud reſtauratum fuerit ſequenti anno 968. propter negotia quædam Magdeburgenſis Eccleſiæ, ibique pacta fuerit neſcio quæ præmutatio inter Epiſcopos Magdeburgenſem, & Halberſtaddenſem apud eamdem Ravennæ Synodum, refert Chronicon Magdeburgenſe, *huic etiam concambio Petrus Ravennatenſis Archiepiſcopus, & plurimi Epiſcoporum Italiæ, & Germaniæ ſubſcripſere anno Dominicæ Incarnationis* 968. *Indictione XII.* confuſo probabiliter inter plurimos Italiæ Epiſcopos Walperto Mediolanenſe. Omittimus quæritare alia iſtius generis exempla. Pauca iſthæc jam allata, quæ nulli exceptioni obnoxia credimus, ſatis ſuperque probant præeminentiam noſtrorum Archiepiſcoporum in Conciliis ante coronationem Salici, & litteras Clementis II. Deſinant ergo nobis opponere Doctiſſimi Mediolanenſis metropoleos patroni obtentam in primis Conciliis hanc præcedentiam, jus eligendorum Regum primævam noſtrorum Præſulum ſuffraganeitatem; diſcantque, amabo, ab ipſis ſuis tam magnificatis Auctoribus Arnulpho, & Landulpho utroque, qui in ſuis annalibus nihil de priore Metropolis origine, nihil de antiqua Ravennatium ſubjectione, nihil de præcedentia in Synodis Agathonis, & Joannis XII. in narrandis diſſidiis inter ſuos, & noſtros Præſules muſſitarunt, diſcant, inquam, ejuſmodi prærogativas in argumentum falſitatis non aſſumere contra Clementinum diploma.

Ibid. in not. Pagii.

Euſtach. n. 398. LXXXVII. Sed ecce alios Auguſtiniani noſtri cavillos! Verbum illud *privilegium* Joannis I. Symmahi ſucceſſoris, quod in Clementis bulla relatum eſt, in ſuſpicionem trahit bullam ipſam. Hic vero adverſarius noſter acute aliquid ſibi vidiſſe viſus eſt. Pergamus audire. „ Ad ſum-
„ mum, inquit, agebatur de ſimplici atteſtatione, ab ipſo Joanne I. facta, Petrum nempe Ra-
„ vennatem ex humilitate, & illo tantummodo caſu Laurentio locum ceſſiſſe. Simplex autem
„ atteſtatio *privilegium* dici non poteſt. Item Clemens II. Sedem Ravennati ſtatuit a dextris
„ Papæ, Imperatore abſente, præſente vero a ſiniſtris, *ſecundum antiquæ conſtitutionis auctoritatem*. Et qualis hæc antiqua pro Ravennate conſtitutio? & quatenus ea extitiſſet, quomodo
„ dixerat paulo ante Clemens II. *quiſquis enim ſibi juxta nos dextri lateris locum vindicabat,*
„ *& cui jure deberetur nobis incertum erat?* Si namque Clementi II. nota erat antiqua ad favo-
„ rem Ravennatis conſtitutio, quomodo non ipſi itidem certum erat, cui ſeſſio a dextris
„ Pontificis jure deberetur? Et ſi ipſi incertum; quænam, vel cujus auctoritatis hujuſmodi con-
„ ſtitutio? *Non aliis opus eſt, ut eæ litteræ rejiciantur argumentis*.„ Bellum enimvero argumentatorem! Magnificam concluſionem!

LXXXVIII. Privilegium dici poſſet monumentum Joannis I. licet nudam atteſtationem præferret, vel quia atteſtatio eſt de privilegio Ravennatis Eccleſiæ, & Pontificis Maximi atteſtatio de privilegio ipſa eſt privilegium; vel quia in ipſa atteſtatione ſancitum erat, non derogatum iri prærogativæ Eccleſiæ Ravennatis ab ſpontanea Petri ceſſione pro illo tantum caſu Symmachianæ Synodi; vel quia cum ipſa atteſtatione ab Joanne I. etiam confirmabatur Ravennatenſi prærogativa Seſſionis præ Mediolanenſe. In quolibet autem ſenſu conſtitutum, & privilegium eſſe, & dici poterat Joannis I. atteſtatio, a Clemente II. relata. Porro hæc ipſa atteſtatio, hoc idem privilegium eſſe poterat *antiqua illa conſtitutio*, ad cujus auctoritatem Synodus Romana cum Clemente II. ſententiam dixit pro Ravennate: niſi in medium quis proferret antiquiorum etiam Pontificum privilegia, Ravennati Eccleſiæ, Apoſtolicæ Sedis primogenitæ conceſſa, quæ a S. Gregorio Magno memorantur.

LXXXIX. Quid autem, Deus bone, reſpondebimus dilemmati illi, quo nos irretiri, arctarique ſentimus: *ſi Clementi II. nota erat antiqua pro Ravennate conſtitutio, quomodo non ipſi certum, cui ſeſſio a dextris Pontificis jure deberetur? & ſi ipſi incertum, quænam, vel cujus auctoritatis hujuſmodi conſtitutio?* Væ nobis ab hujuſmodi dilemmatibus! Orta quæſtione de præcedentia ſeſſionis inter Archiepiſcopos, neſcit quidem Pontifex, Germanus homo, rerum Italicarum fortaſſe rudis, cui deberetur, quia nondum lecta fuerat in Synodo hæc antiqua conſtitutio, quæ illum latebat. Lecta deinde antiqua hac conſtitutione, & probata in Synodo, ecce nota evadit Clementi, ecce ſecundum eam pronuntiat pro Ravennate. Dum erat adhuc in incerto conſtitutio, nulla quidem pollebat auctoritate; quando autem certa evaſit per lectionem, & examen in Synodo de ipſa habitum, auctoritatem omnem obtinet apud Clementem, & univerſos Patres. Vah facilis è labyrintho eruptio! Sufficiebat ſeriem Clementinarum litterarum attendere, quam noſtri Auctores ſtrenue interverterant. Dicant ergo: *opus ne eſt aliis, ut eæ litteræ ejiciantur, argumentis?*

XC. Sed non ignorabant Mediolanenſis Metropoleos patroni, multa afferri pro Ravennate Eccleſia, quæ male ſartam eorum hypotheſim plurimum labefactare, imo plane ſubvertere poſſint. Itaque nonnulla ex his ſibi ipſi objecerunt, eaque diluere conati ſunt, ſed irrito conatu. Quod itaque in Concilio Romano ſub Julio I. in Epiſcoporum ſyllabo ante Mediolanenſem Epiſcopus Ravennas nominetur, id vero ajunt nullius momenti eſſe ad præcedentiam Ravennatis Antiſtitis adſtruendam, quia is per eos dies nondum erat Metropolita, ſed ſimplex Epiſcopus; a denominatione autem ſimplicis Epiſcopi ante Archiepiſcopum non arguitur ejus præcedentia, cum quæſtio ſit, quis primus poſt Papam Archiepiſcopus? Addere etiam quiverat Euſtachius Concilium Sardicenſe, ubi habemus Ravennatem ter præſcriptum Mediolanenſi,

atque

atque eadem facillima evaſione vim harum ſubſcriptionum infringere. Ceterum an in ratiociniis maximum vitium ſit, aliquod incertum probari per aliud æque incertum, ſeu quod pejus eſt, aliquod certum improbari per aliud, quod dubium eſt, atque in quæſtione poſitum; logicos alumnos appellabo, atque ad eos provocabo Mediolanenſes noſtros. Supponunt enim tempore Conciliorum Romani, & Sardicenſis, aut Mediolanenſem Epiſcopum jam Metropolitanum fuiſſe, quod ab veritate longe poſitum eſſe Auctores doctiſſimi probarunt, vix ab Ambroſii temporibus, Sardicenſi, & Romana ſub Julio Synodo poſterioribus initium hujus dignitatis derivantes; aut ſupponunt, nondum ad id honoris aſſumptum Ravennatem Epiſcopum tempore Conciliorum Romani, & Sardicenſis, cum non deſint celeberrimi Scriptores, non deſint magni ponderis rationes, quæ contrarium indicant, ac pene demonſtrant. Quod ſi etiam daremus Mediolanenſem Epiſcopum honore tunc Metropolitani inſignitum, ſimplicem autem Epiſcopum fuiſſe Ravennatem; nonne etiam volunt, hunc illi eodem tempore paruiſſe tamquam ſuffraganeum? Quis autem dixerit, inter inſigniores principalium Eccleſiarum præſules, minimum Epiſcopum, iis temporibus, Metropolitano ſuo anteponi, prout in allato Romano Concilio? *reſidentibus etiam viris venerabilibus, pariterque cum eo* (Julio Romano Pontifice) *audientibus Benedicto Aquilejenſi Epiſcopo, Rufo Carthaginenſi Epiſcopo, Agapito Ravennatis Eccleſiæ Epiſcopo, Julio Mediolanenſi Epiſcopo, Luciano Maurianenſi, & reliquis cum eis CXVI. Epiſcopis.* Tom. 11. Concil. Ven. Edit. Non loquimur de Sardicenſi, quia cum Mediolanenſes premantur a ſubſcriptione etiam Aquilejenſis Epiſcopi, reſpondent ordine alphabetico congeſtas fuiſſe ſubſcriptiones hujus Concilii, & citant Binium: quamvis re bene perpenſa, puerile eſt credere in tam auguſto, ac numeroſo conſeſſu, Epiſcopos alphabetice vocatos ad ſubſcribendum, non autem potius vel ſecundum dignitatem Eccleſiarum, vel ſecundum antiquiorem conſecrationem, vel fortaſſe interdum ob alicujus Epiſcopi famam, ſanctitatem, ſcientiam, atque in Eccleſiaſticis negotiis expediendis peritiam. Nos autem dedignamur, juxta uberius dicta in ſuperioribus paragraphis, ex tam turbido ſubſcriptionum Conciliarium fonte argumenta certæ prærogativæ derivare. Euſtac. n. 399.

XCI. Eginardo in diſtributione largitionum Caroli Magni Ravennatem Eccleſiam Mediolanenſi anteponente, quæritandum volunt Auctores noſtri, utrum ſpeciali ipſe Carolus benevolentia, vel Eginardus vitæ ejus hiſtoricus ſuo marte id fecerit. Quia Ottho Friſingenſis ultimo loco inter Italiæ principes Eccleſias memorat Mediolanenſem; ajunt, hominem ultra montes degentem incæpiſſe mentionem a Metropolibus ſibi vicinioribus, Aquilejenſe ſcilicet, ac Ravennatenſe, & in longinquiore terminaſſe, nempe Mediolanenſe: in quo utrum ad rectas Geographiæ lineas metiti ſint regiones Auctores noſtri, atque utrum Friſinga Bavariæ civitas, cujus Epiſcopatum geſſit Ottho iſte, ſeu potius Morimundenſe, Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium in Gallia Diœceſis Lingonenſis, ubi diu ante Epiſcopatum, & multos annos ante mortem, quam ibi oppetiit, moratus eſt, viciniora ſint loca Ravennæ, quam Mediolano, viderint alii; quemadmodum etiam viderint, cui Gelaſii I. Doctiſſimi Pontificis vitio dandum ſit, ante Mediolanum Ravennam laudaſſe, ubi contra Acacium Conſtantinopolitanum ſcribebat ad Epiſcopos Dardaniæ, dicens, *numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra menſuram ſibi antiquitus deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Viderint pariter, cui Cardinalis Bonæ vitio dandum ſit, Mediolanenſem Epiſcopum ab uſu pallii excluſiſſe per plura ſæcula, ſolique Ravennatenſi in Italia tribuiſſe: „ Ceterum, inquit, non omnibus Archiepiſcopis hunc honorem tributum, ſed iis ſolummodo, qui inter ipſos præcipui erant, nemo ignorat, qui in veteri hiſtoria verſatus ſit; nam in Gallia nemini mittebatur, niſi ſoli Arelatenſi, de qua re exſtant epiſtolæ Vigilii ad Auxanium, Pelagii I. ad Sapaudum, & Gregorii Magni ad Childebertum Regem Francorum lib. 4. epiſt. 53. In Hiſpania ſoli Hiſpalenſi, in Dalmatia Salonitano, *in Italia Ravennati*, in Sicilia Syracuſano, in Sardinia Calaritano, ut ex epiſtolis Gregorii liquet &c. „ Viderint quoque, cui Sigonii vitio dandum ſit, accuratiſſimum hunc Italiæ deſcriptorem, primas Ravennæ partes dediſſe, poſtremas Mediolano, quod aut non vidit Puricellius, aut non vidiſſe ſimulavit. Item quia Luitprandus Ravennatem Archiepiſcopum, ſecundum a Romano per Italiam Antiſtitem nuncupavit; autumant Mediolanenſes, Liutprandum loquutum fuiſſe de ſua tantummodo ætate, quando præpotentis Theodoræ factionibus plurimum Joannes X. Ravennas in Italia pollebat: in qua interpretatione facile vapulabunt, ſi Grammaticulus aliquis verba Liutprandi exactius legat: *Per idem tempus Ravennatis Sedis, qui ſecundus poſt Romanum Archierum Archipræſulatus habebatur, Petrus Pontificatum tenebat*; nemo enim non videt τὸ *per idem tempus* non referri ad exiſtimationem ſecundi Archipræſulatus, ſed ad Petrum tunc Ravennæ Pontificatum tenentem, cui Petro nihil omnino erat cum Romana impudentiſſima fœmina. Si autem Summorum Pontificum teſtimonia adduxerimus, vocantium *Primogenitam* inter Romanæ Eccleſiæ Filias, Ravennatem Eccleſiam; ſi Imperatores eam appellantes maximam poſt Romanam Eccleſiam: quas turbas, Deus bone, excitarent Mediolanenſes contra hujuſmodi documenta? Verum his non inſiſtimus. Sufficiat Clementinas litteras a falſitatis nota vindicaſſe: ſufficiat in Romana Synodo a Supremo Pontifice præhabitum fuiſſe Ravennatem præ Mediolanenſi Epiſcopo, fortaſſis ad evidentiam probaſſe. Euſtac. n. 399. Bona Liturg. lib. 1. c. 24. n. 16. Sigon. de Reg. Ital. lib. 1. Euſtac. n. 399. Hieron. Rub. hiſt. ad ann. 596. & ad an. 1114. & 1158.

CAPUT III.

Quid opinari liceat de origine Metropoliticæ dignitatis in Eccleſia Ravennatenſe.

HActenus pro vindicandis Ravennatis Eccleſiæ libertate, & Seſſionis prærogativa, cominus decertatum eſt cum Mediolanenſibus. Modo autem ſuper initiis, ſeu origine ejus Metropoliticæ dignitatis ſermonem habituri partium ſtudia deponimus; verſamur enim in re adeo ancipiti, atque in tanta documentorum caritate, ut nihil certi, nihil, quod indubiæ fidei ſpeciem præſeferat, inter tot denſas nebulas liceat introſpicere. Nos igitur diverſas Auctorum opiniones, earumque rationes ſolummodo referre, atque explanare contenti erimus: nullam vero ſequemur, prudentiorum judicio alterutrius præſtantiam committentes declarandam. Porro duas eſſe de hac origine opiniones neminem latet. Altera, quam comuniorem fatemur, ab quinto ſæculo hanc originem repetit. Altera, quæ pauciorum eſt, licet non aſpernandi nominis Auctorum, initia iſthæc in primo æræ chriſtianæ ſeculo collocat. Priorem opinionem ad trutinam revocemus.

§. I.

Exponitur opinio de origine hujus dignitatis in quinto ſæculo.

XCII. EMmanuel Schelſtratius, Sebaſtianus Tillemontius, Jacobus Sirmundus, Noriſius, Bacchinius, centumque alii, qui primas inter Criticos tenent, hanc opinionem omni conatu, ſtudioque omni tuentur. Commune unicuique eorum argumentum eſt, nullum prorſus ante ſæculum quintum reperiri in Eccleſia Ravennate iſtius honoris indicium, primumque Ravennatium Epiſcoporum Metropolitica inſula præfulſiſſe, atque ejus dignitatis jura exercuiſſe Divum *Petrum Chryſologum* circa iſtius ſæculi medium. Non omnes tamen in Chryſologo pari ſenſu conveniunt; namque Bacchinius, (quem ſequutus eſt Paſtrizius quidam, auctor diſſertationis *de patena argentea Divi Chryſologi*) a communiori recedens, primum quidem Metropolitanorum jurium exercitium huic noſtro Eccleſiæ Doctori attribuit, ſed negat, primum Metropolitanum illum fuiſſe, diſtinguens initia a dignitatis exercitio. Primum autem, qui ad eum gradum aſcenderit, conſtituit Bacchinius *Joannem* cognomine *Angeloptem*, immediatum Chryſologi anteceſſorem in Cathedra Ravennatenſi.

Bacch. Orig. Hier. Eccl. part. 3.

XCIII. Fundamentum communioris opinionis, quæ principium tum dignitatis, tum exercitii in Petro Chryſologo recognoſcit, deſumitur omnino ex illius homilia 175. quam in conſecratione Marcellini Vicohabentiæ (modo Ferrariæ) Epiſcopi ad populum Ravennatem habuit. Ajunt enim ejuſmodi ſententiæ fautores, laudatæ homiliæ verba non obſcure, non dubie, ſed apertiſſime indicare, Marcellinum primum fuiſſe, qui a Ravennate Eccleſia conſecrationis munus acciperet ex decreto Sedis Apoſtolicæ, intercedente Imperatore. Et ne aliter interpretandi locus remaneret; comparat, ajunt, Petrus Chryſologus primam hanc ab Eccleſia Ravennate impertitam conſecrationem Sacratiſſimo MARIÆ partui, in cujus ſolemniis opportune hæc conſecratio ceciderat: ſicuti enim poſt edictum *Cæſaris pagani*, Maria Filium ſuum primogenitum pepererat; ita propter Decretum *Divi Petri, & Cæſaris Chriſtiani* primum in Marcellino filium pariebat Eccleſia Ravennas; & quemadmodum primo MARIÆ opus fuit Sponſi Sanctiſſimi dubietates ſuperare, deinde longe a propriis laribus, inter hyemis rigores, rerumque omnium difficultates, divinum partum in lucem emittere: pariformiter inter contradictiones, quæ Epiſcopo Mediolanenſi tunc Vicohabentiæ Metropolitano tribuuntur, primos novæ juriſdictionis actus, primam nempe conſecratione Epiſcopi ſuffraganei nova mater produxit. Tali propemodum explicatione declarant Doctiſſimi Critici hæc verba Chryſologi „ omnia quidem „ rerum primordia ſunt dura, ſed duriora ſunt primordia generantis. Sancta Eccleſia Ravennas, „ ut Primum pareret, viam fecit, angores pertulit, ſinſit dolores, & hoc egit, Fratres, ut „ ordinem partus divini toto veritatis tramite cuſtodiret ..... edicto Cæſaris pagani Dominus „ obtemperaturus occurrit, & decreto Beati Petri, decreto Principis Chriſtiani ſervus adhuc „ aliquis obſiſtit „.

Chryſol. homil. 175.

XCIV. Quod autem in Joanne Angelopte, ut opinatur Bacchinius, hæc dignitas non inceperit; citati Auctores, qui pro Chryſologo ſteterunt, antequam *Pontificale Agnelli* ederetur, ſatis, arbitror, habuiſſent aſſerere, nullo id probari genuino documento, illud vero, quod primum ab Hieronymo Rubeo, tum ab Ughello relatum fuerat, purum putum commentum eſſe juxta ſenſum Baronii, atque omnium, qui poſt Baronium de hoc documento ſubſcripſerunt. Loquimur de diplomate illo Valentiniani III. Auguſti, quo Joanni Angelopti Metropolitica dignitas ſuper quatuordecim civitates Æmiliæ, & Flaminiæ, Palliique Archiepiſcopalis uſus conferebatur. Papæ! Non eſt, inquiunt, Imperatoriæ Poteſtatis Archiepiſcopalem jurisdictionem tribuere, multo minus Sacroſanctum Pallium, quod ipſius jurisdictionis indicat plenitudinem. Schyſmatici ergo alicujus figmentum eſt diploma iſtud. Quapropter eo abrogato, nullum aliud reliquum eſt monumentum, quo initium dignitatis Metropoliticæ Joanni Angelopti aſſignari poſſit; ſed ſtandum homiliæ Chryſologi, quæ tam initium exercitii, tam initium dignitatis huic Sancto Doctori nimis aperte aſſerere videtur.

Rub. hiſt. l. 2. ad an. 426. Ughel. Tom. II. V. E. in Joan. Angel.

XCV. E' contra Bacchinius in communiorem quidem ſententiam abiit, ubi ex Chryſologi homilia

milia primus Metropoliticæ auctoritatis actus in Ravennatenſi Eccleſia admittitur, ſcilicet Marcellini conſecratio: imo deteſtatur & ipſe diploma illud Valentiniani, atque in Agnellum primum illius aſſertorem, & in Hieronymum Rubeum, atque Ughellum, uti Agnelli Symmiſtas iraſcitur: tamen a præconcepta opinione non recedit pro Joanne Angelopte. Et ſane optime noverat doctiſſimus Caſſinenſis, nullatenus collocari poſſe in Chryſologo iſtius honoris primordia, quando ante illum Epiſcopum adeo manifeſta appareant in Eccleſia Ravennate adeptæ jampridem dignitatis argumenta, ut nemo ſanæ mentis de iis amplius dubitare potuerit. Neque contrarium veriſimiliter ſenſiſſent Schelſtratius, Tillemontius, ceterique omnes, ſi dum ipſi ſcriberent, è Bibliotheca Eſtenſi exiiſſet Agnellus vetuſtiſſimus Auctor. Rubeo narranti, quæ in electione Chryſologi evenerant, fidem non habuerunt Auctores iſti, præſertim Tillemontius conſueta, qua omnia ſus deque affirmat, ac negat, libertate. Condonandum iis eſt tamen: Agnellum non citaverat Rubeus ad eam narrationem; licet cum ſæpe ille profiteretur, ſe ab Agnello plurima hauſiſſe, quæ Ravennatium hiſtoriæ hic atque illic opportuniſſime inſeruerat, dignus ideo fuiſſet, cum quo minus dure, minus ſuperbe ageretur. Pleniſſimam illi fidem adhibuerat Baronius, non obtrectaverat ſenior Pagius Baronii adnotator, & narrationem Rubei in Breviario Romanorum Pontificum junior Pagius admiſerat.

Bacch. in præf. ad Pontif. Agnelli.

Rub. hiſt. lib. 2. ad an. 432. Tillem. Tom. xv. in Chryſ. Baron. ad ann. 433. Franc. Pag. in Sixto III.

XCVI. Agnellum vero cum publici juris faceret Bacchinius, eumque eruditiſſimis notis illuſtraret, animadvertit ex una parte diligenter, quibus circumſtantiis, Joanne Angelopte defuncto, enarrat hic Auctor ſucceſſoris electionem, viditque Epiſcopos Æmiliæ congregatos una cum Clero, populoque Ravennate ad ejuſmodi electionem. Notavit, Electum cum Legatis Ravennatium, inter quos Cornelius Imolenſis Epiſcopus, Romam proceſſiſſe, approbationem, & conſecrationem, ut moris erat, a Summo Pontifice Sixto III. impetraturum. Vidit, illo Electo non admiſſo, Petrum Chryſologum, quem Pontifex malebat, Ravennatibus deſpectum, quia Diaconus eſſet Eccleſiæ ſuffraganeæ, videlicet Imolenſis: admiſſum deinde, atque a Sixto conſecratum: hiſque poſitis, innegabilem reſultare conſequentiam, jam habuiſſe ante Chryſologum initia Metropoliticæ dignitatis Eccleſiam Ravennatem. Ex altera autem parte cum in nullius ex Prædeceſſoribus electione ſimilia argumenta Bacchinius inveniat, nulluſque eorum legatur iſtius poteſtatis actus emiſiſſe; de cetero vero aſſerere Agnellum ſciat, Joanni Angelopti a Valentiniano eam dignitatem collatam: propterea quamvis reprobanda ſit hæc Agnelli aſſertio, tamen probabili conjecturæ remanet locus, opinarique jure quis poterit, ait Bacchinius, intercedente Valentiniano, concedente Sede Apoſtolica, Angeloptem omnium primum Archiepiſcopali dignitate inſignitum. Quia vero objicere aliquis Bacchinio noſtro potuiſſet, difficillimum captu eſſe, ſeptem, vel octo annorum intervallo, quos Bacchinius Angeloptis Epiſcopatui aſſignat, ne unum quidem accidiſſe caſum novæ jurisdictionis exercendæ, maxime quia Angeloptis temporibus, juxta Chronologiam Bacchinii, aliquot ex novis ſuffraganeis fuiſſent conſecrandi, vel ſaltem approbandi, inter quos certiſſime Foropopilienſis Epiſcopus, Grati Succeſſor, qui anno 434. vita functus eſt: ea propter excogitare coactus eſt Caſſinenſis noſter, Joanni Angelopti Archiepiſcopale pallium collatum ſolummodo fuiſſe extremis ejus vitæ diebus, adeo ut illi ne momentum quidem vitæ ſupereſſet, ad vel minimum actum novæ jurisdictionis eliciendum; urgebat enim neceſſitas ſartum tectum Chryſologo ſervandi iſtiuſmodi primum actum in conſecratione Epiſcopi Vicohabentini: quaſi in hujuſmodi ſolo actu Metropolitica juriſdictio omnis conſiſteret.

Bacchin. Hierar. Eccl. part. 3. n. 6. Agnell. Pontif. in Chryſol.

Ughel. Tom. II. V. E. in Epiſc. Foropopil.

§. II.

Quæ opponi poſſunt tam opinioni de Petro Chryſologo, quam opinioni de Joanne Angelopte.

XCVII. QUamquam laudatorum Virorum rationes non exigui ponderis primo intuitu videantur, ad fundanda vel in Joanne Angelopte, vel in Chryſologo Archiepiſcopatus initia: tamen non caret utraque opinio iis difficultatibus, quæ difficillimæ ſunt ſolutionis, meo quidem judicio, ſi introſpiciantur attentius. Amandato igitur ad ſequentes paragraphos examine argumenti negativi, quod omnibus hiſce Auctoribus commune eſt, præmittendum hic venit, non convenire Scriptores in ſtabilienda Chronologia temporum Joannis Angeloptis, & Petri Chryſologi. Rubeus enim noſter, quo cum Baronius, & Pagius, prodigioſam Chryſologi electionem anno Domini 433. aſſignant, Angeloptis vero anno circiter 418. Bacchinius autem utrumque non paucos poſt annos protrahit, Angeloptem ad an. 432. Chryſologum ad an. 438. Nos in quæſtione hac non immiſcemur, quæ faſtidio procul dubio foret legentibus. Aliqua ſuper hujuſmodi Chronologia eruditiſſime ſcripſit Auctor *Meditationum in vitam S. Geminiani* Mutinenſis Epiſcopi, qui idcirco conſuli, ſi libuerit, facillime poterit.

Ad ann. 433. Bacch. in Differt. ad Agnell.

XCVIII. Præmiſſa igitur neceſſaria iſta utriuſque Chronologiæ notitia, videntur opiniones allatæ de primo Ravennæ Metropolitano inter ſe pugnare, atque altera alteram deſtruere. Et revera ſi quæ narrat Agnellus de electione Chryſologi credenda ſunt, prout Bacchinius credenda aſſerit, non poterunt profecto Tillemontius, eique adhærentes critici, quin ante Chryſologum retrahant noſtræ dignitatis primordia: Poſita vero Chronologia Bacchinii, cogetur Caſſinenſis noſter ea retrotrahere etiam ante Angeloptem, quem iniiſſe cenſet Archiepiſcopatum an. 432. nam Tillemontius ſatis aperte probat, jam uſque ab an. 431. Ravennatem

Bacch. Hierar. Eccl. part. 3. Tillem. Tom. xv. pag. 189. in Chryſ.

Epiſcopum inter Metropolitanos habitum, ex epiſtola eo anno ab Orientalibus ſcripta ad Mediolanenſem, Aquilejenſem, & Ravennatem Epiſcopos contra S. Cyrilli anathematiſmos. Quapropter ſaltem ad S. Exuperantii tempora, qui Angeloptem immediatæ præceſſerat, in Chronologia Bacchinii recurrendum foret.

XCIX. Neque pro Tillemontio, aliiſque proderit Rubei Chronologia; nam etiamſi demus electum Chryſologum anno 433. quæ Rubei, & forſitan verior eſt ſententia; nihilominus epiſtola hæc Orientalium data an. 431. Tillemontium, alioſque ab præconcepta de hoc primo Metropolitano opinione recedere perſuadebit. Si autem ad Chryſologi homil. 175. appellent, ab eaque argumentum mutuentur ad ſuam ipſi opinionem propugnandam; facile reſpondebit Bacchinius, verba homiliæ indicare primum Metropoliticæ poteſtatis uſum in Marcellino Vicohabentiæ Epiſcopo per Chryſologum conſecrato, non autem Chryſologum primum fuiſſe Metropolitanum. Quare velint nolint, in altero ex ejus Anteceſſoribus primordia ejuſmodi ſunt collocanda.

Bacchin. Differt. ad Pontif. Agnel.

C. Porro neque pro Bacchinio Chronologiam Rubei (quam de cetero ipſe refellere conatur) ſtare poſſe credimus, ſcilicet etſi electionem Angeloptis factam cum Rubeo dicamus an. 418. & Chryſologi anno 433. deducere inde conſequentiam licebit ad initia Metropolitica in Angelopte ſtabilienda, exercitium vero in Chryſologo. Præterquam quod enim deſtrueretur eo caſu Bacchinii hypotheſis, quod extremis tantummodo vitæ ſuæ diebus Angeloptes honorem illum ſuerit adeptus, adeo ut ne unum quidem novæ poteſtatis actum elicere potuerit; nam admiſſa Orientalium epiſtola, jam ſaltem anno 431. tribus fere ante Chryſologum, Metropolitanus erat Angeloptes, atque ut Metropolitanus ab Orientalibus agnoſcebatur: quo annorum intervallo quis crediderit, amabo, Angeloptem nullum ſuffraganeum, aut conſecraſſe, aut approbaſſe, nullum provinciale Concilium contra recentes Conciliorum generalium Canones convocaſſe, nullum denique vel unum jurisdictionis indicium in ampliſſima provincia præſtitiſſe? Præterquam quod, inquam, Bacchinii hypotheſis deſtrueretur: quo deinde probabili fundamento, qua ratione natam dicemus Angeloptis tempore hanc dignitatem? Primo non ea ratione, quia Valentiniani interceſſione, & Sedis Romanæ decreto illi conceſſa fuerit; id enim merum eſt Bacchinii commentum, cum ſi Chryſologi homiliam conſulamus, ſancto huic Doctori potius, Marcellinum ordinaturo, utriuſque Principis favor profuiſſe videatur. Secundo non quia per Valentiniani III. diploma, quod Rubeus, & Ughellus referunt, gradus Metropoliticus Joanni, non Petro collatus fuerit; diploma enim iſtud Bacchinius cum univerſa eruditorum turba deteſtatur, diriſque omnibus devovet: quare illo rejecto, nulla poterit ex eo neque probabilis conjectura erui pro Angelopte. Tertio non quia hoc Epiſcopo defuncto inventa fuerit in Eccleſia Ravennate ejuſmodi prærogativa, dici poteſt incæpta in Angelopte; ratiocinium enim iſtud vel nimis infelix eſſet, vel divinationem ſaperet, nempe quia Eccleſia Ravennas Metropolitana erat, dum è vivis Angeloptes exceſſit, ergo ipſe primus fuit Metropolitanus.

CI. Confugiet fortaſſe, & ipſe Bacchinius ad Homiliam 175. Chryſologi, quæ in ſuper allatis verbis primum actum Metropoliticæ jurisdictionis Eccleſiæ Ravennatenſi tribuit, nempe conſecrationem Marcellini; quare recentiſſimam tunc in ea fuiſſe hanc poteſtatem neceſſe eſt, ita Joanni Angelopti collatam paucis ante mortem diebus, ut nullo modo potuiſſet eam exercere; neque aliter conjectari omnino poteſt, ſi tum homiliæ verba, tum dignitatis iſtius præexiſtentiam ſervare velimus ante Chryſologi electionem. Verum Bacchinii confugium hæ rationes convellunt: primo quia conſecratio Epiſcopi non eſt unicus actus Metropoliticæ jurisdictionis; ideoque etiamſi conſecratio Epiſcopi Vicohabentini prima fuiſſet conſecratio Epiſcopi ſuffraganei, facta ab Eccleſia Ravennate, non propterea verba Chryſologi de primo jurisdictionis præfatæ exercitio interpretanda eſſent; poterat enim Joannes Angeloptes, poterat Exuperantius, Urſus, Liberius, aliique anteceſſores Angeloptis Synodos provinciales convocare, ſuffraganeas Diœceſes viſitare, cauſas Epiſcoporum judicare, imo electiones eorum confirmare, quin tamen eos ipſi conſecrarent: qui actus, centumque id generis alii non abſtuliſſent conſecrationi a Chryſologo factæ qualitatem primæ conſecrationis, neque fidem derogaſſent verbis Divi Chryſologi.

CII. Secundo quia nimis durum eſt credere, ſeptemdecim annorum intervallo, quibus in Cathedra Ravennatenſi ſedit Chryſologus, ſi ſtandum Chronologiæ hiſtoricorum Ravennatium, aut ſaltem duodecim, ſi Chronologiæ Bacchinii, primum omnino fuiſſe Metropoliticæ auctoritatis exercitium, Marcellini conſecrationem; ſi enim verum eſt, ut mox dicemus, ſacram hanc benedictionem collatam Vicohabentino fuiſſe in Natalitiis Domini noſtri JESU CHRISTI an. 450. vel potius 449. paucis ante Chryſologi obitum menſibus; vero ne ſimile dici poteſt tanto annorum intervallo nullum alium ſuæ dignitatis munus exercuiſſe in provincia? Vacavit, dum ille ſederet, Placentina Eccleſia, & electus an. 439. Florianus. Vacavit Bononienſis, vocatuſque ad Epiſcopatum Adrianus, vel ſi quis alter Sancto Petronio ſucceſſit circa annum 450. Item vacavit Foropopilienſis Eccleſia, item Ariminenſis, (non deſunt enim qui hanc quoque inter Ravennæ ſuffraganeas antiquitus numeratam velint,) tandem bis vacavit Imolenſis. Quando igitur illorum ſæculorum diſciplinam attendamus, ad Chryſologum ſpectaſſet & Electos approbare, & ſi libuiſſet, conſecrare etiam. Inſuper præter Epiſcoporum approbationem, & ordinationem nonne tot annorum curriculo potuit, ne dicam debuit Chryſologus provinciale aliquod Concilium celebrare? Sacroſanctos Canones Spiritu Dei conditos de hujuſmodi Synodis ſingulo quoque anno ſemel, & iterum convocandis, neque ignorare,

Ughel. Tom. 11 in Epiſc. Placent. Idem in Bonon. Idem in Foropop. & in Arim. Manz. in Epiſcop. Imol.

neque

neque negligere poterat eximius Ecclesiæ Doctor. Demum si per Italiam, universasque Occidentis regiones, jussu Leonis Magni, provincialia Concilia, & nationalia coacta fuerunt, ut epistolam tanti Pontificis ad Flavianum, quæ norma fuit Patribus Chalcedonensis Synodi in Fide definienda, approbarent, & subscriberent Episcopi, & Ecclesiæ omnes; inverisimile est profecto mandata Leonis ad Chrysologum non perveniſſe, virum apud universam Ecclesiam sapientia, & sanctitate commendatissimum; eumque etiam Æmiliæ, ac Flaminiæ Patres pro tam celebri causa non coadunasse.

CIII. Tertio quia etiamsi consecratio Episcopi per malam hypothesim unicus admitteretur potestatis Metropoliticæ actus, tamen Marcellinus non fuisset primus Episcopus a Chrysologo consecratus. Adeamus quæso Auctores, qui de illo Vicohabentiæ Præsule verba faciunt: cum omnes opinantur consecratum fuisse exeunte anno 450. in Natalitiis Domini: imo Ughellus protrahit ad an. 451. quod tamen comprobari non potest, nisi initium anni 451. ab ipso Domini die natali juxta nonnullorum Auctorum morem repetatur; non enim dubitari potest, quin longe ante finem anni 451. ad Cœlos evolaverit Chrysologus, eique jam successerit in Episcopatu *Neon*, si epistolam S. Leonis ad hunc Episcopum an. 451. inscriptam admittamus, de qua sine rationabili fundamento, ut mihi quidem videtur, dubitavit Bacchinius. Ceterum si quæ Auctores Imolenses, aliique probant, aliquid ponderis habent, Sanctus iste Doctor extremum diem obiit ineunte Decembri an. 450. quapropter Marcellini consecratio spectare dicenda est ad Natalitia Domini an. 449. quemadmodum allati Auctores opinantur: Contra vero si quæ de S. Projecto Imolensi Episcopo scripta sunt, fidem merentur, eum ordinatione longe præcessisse Marcellinum, ideoque a Chrysologo prius consecratum cogimur asserere. Baronii quidem opinioni non assentimur cum Tillemontio, Baronii, inquam, putantis Projectum hunc Imolensem fuisse illum ipsum, quem Ephesinæ Synodo præsedisse legimus Sedis Apostolicæ legatum; tempore enim hujus Concilii, anno scilicet 431. nondum Chrysologus, qui Projectum Imolensem certissime ordinavit, inunctus fuerat Ravennatium Antistes. Verum nihil prohibet, quin rerum Imolensis Ecclesiæ Scriptoribus adhæreamus, affirmantibus consecrationem Projecti factam anno 446. quarto ante Chrysologum defunctum.

Henschen. & Papebr. Act. Sanctorum Mens. Maij Tom. 11. in vita S. Maur. Ughell. Tom. 11. in Episc. Ferr. in Marcell. Vid. notas ad Ughel. Tom. 11. in Archiep. Ravenn. Mit. in vita Chrys. n. 38. Manzoni Episcop. Imol. pag. 25. & alii. Tillem. in Chrysol. Tom. xv. pag. 189. Chrysol. homil. 175.

CIV. Quomodo ergo, forte redargueret Bacchinius, vocavit hic S. Doctor Marcellinum Ecclesiæ Ravennatis primum filium, & primogenitum? Quomodo *toto veritatis tramite ordinem partus divini custodivit* nostra Ecclesia, si Marcellinus ex decreto Beati Petri, & decreto Principis Christiani primus non fuit, qui a Ravennatensi Metropolitano benedictionem acciperet, frustra contranitente *servo aliquo*, quem Mediolanensem Episcopum interpretantur? Et quomodo verificabitur, dura esse initia rerum, sed *duriora generantis primordia*? Quando ergo hi Chrysologi sensus non aliter intelligendi veniunt, nisi de prima omnino consecratione Episcopi, quam Ravennatenses Antistites peregerunt post adeptum pallium; potius dicendum esset, errasse Scriptores, vel qui ad Natalem anni 450. aut 449. Marcellinum ordinatum protraxerunt, scilicet post Projectum, vel qui Projectum an. 446. consecratum dicunt. Fatemur ingenue, non levis momenti esse Bacchinii argumentum, universorum pene criticorum interpretationi innixum, qua Chrysologi verba explicari volunt de prima omnino Episcopi consecratione.

CV. Attamen omissa responsione, quod etiam hujusmodi interpretatione concessa, adhuc remanent inconcussa quæ paulo superius num. 100. & seqq. animadvertimus; si stylum Chrysologi, si figuratas eloquendi formulas, sensusque perpendimus, quibus ut plurimum utitur, fortasse in toto rigore non videbuntur interpretanda allata ejus verba. Filii Ecclesiæ primi, & primogeniti sunt Episcopi, quos primo omnium Ecclesia mater parit: inde autem per eos habent alii omnes esse filios tantæ matris. In hoc sensu explicavit Augustinus verba illa Psalmi 44. *pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram*. Scriptura ipsa non semper *primogeniti* nomen intelligit strictissime sumptum: *diceſque ad eum*, (Pharaonem) *filius meus primogenitus Israel: dixi tibi, dimitte filium meum, ut serviat mihi, & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum*. His autem verbis non solum appellat Deus Israelem nomine filii *primogeniti*, sed ut ostendat illum habere tamquam primogenitum, minatur Pharaoni, Israelem non dimittenti, exterminium filii ejus primogeniti, quasi pœnam tallionis, primogeniti pro primogenito. Quis autem dicat Israelem verum Dei primogenitum? Hæc sane qualitas Jesu Christi solius vere propria dicitur, & quatenus Verbum Patris est, & quatenus Homo est, ut ex Paulo didicimus, vel cum inquit ad Hebræos: *& cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei*; vel cum inquit ad Romanos: *Primogenitus in multis fratribus, & Primogenitus omnis creaturæ*. Quare illud *primogeniti* nomen Israeli tributum nec potest, nec debet intelligi in proprio, & naturali sensu. Neque eo pacto illud usurpavit S. Joannes Chrysostomus, cum dixit: *& digressus ab hac Ecclesia ad illam pervenit, quæ est Primogenitorum descriptorum in cœlis*.

Exod. 4. 22. Ad Hæbr. 1. 6. Ad Rom. 8. 29. Chrysost. in orat. de S. Philogonio.

CVI. Idem dicito de *unigeniti* vocabulo, quod unico filio accommodari solet, & tamen Abrahamo a Deo intimatur: *tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac .... & non pepercisti unigenito filio tuo propter me*; id, inquam, Abrahamo dicitur, quo tempore non Isaac solum, sed Ismaelem majorem natu filium, licet ex alia conjuge habet, ita ut respective ad Abrahamum vere, & naturaliter Isaac non sit unigenitus. Referuntur ergo *primogeniti* vocabula in allatis S. Scripturæ verbis ad nescio quam majorem dignitatem, & præstantiam, qua præ ceteris nationibus Israel eminebat in cognitione, & cultu Dei, seu ad majorem Dei amorem, & benignitatem, qua Israelem præ aliis diligebat, & custodiebat tamquam *primogenitum*. Potuit itaque

Gen. 22. vers. 2. & 12.

etiam

etiam Chryſologus primum, & primogenitum Eccleſiæ Ravennæ filium, figurate loquendo, vocare Marcellinum, comparative ad minores Sacerdotes, & ad reliquos de populo, & non quaſi in illo Epiſcopo Eccleſia Ravennas prima vice filium peperiſſet, ſed quaſi in eo peperiſſet unum ex primis, ſeu majoribus, & primogenitis filiis.

CVII. Neque nobis negotium faceſſit comparatio conſecrationis Marcellini cum MARIÆ partu, quatenus ſicut MARIA peperit primum filium, ita Eccleſia Ravennas conſecravit primum Epiſcopum: dicimus enim comparationes omnes, & præſertim hanc S. Doctoris non ita ſtricte debere accipi, ut in omnibus omnino circumſtantiis res comparatæ inter ſe conveniant, atque ita omnibus divini MARIÆ partus circumſtantiis accommodentur circumſtantiæ omnes conſecrationis Marcellini. Sufficit autem ſi hi duo partus, naturalis unus, ſpiritualis alter conveniant in tempore, ſcilicet quo die natus eſt Chriſtus Dominus, conſecrationem Marcellinus obtinuit: tum conveniant in matrum anguſtiis, ut filios parerent, nempe quemadmodum MARIA patriam, proprioſque lares dereliquit, iter habuit crudeſcente hyeme, in Bethleemitico præſepio paritura, & in maxima inopia: ita Eccleſia Ravennas ob conſecrationem Marcellini contradictionibus, velut partus angoribus, fuit obnoxia, viam facere coacta eſt, nempe ad Romanam Sedem, atque ad Imperiale patrocinium confugere: Tertio ſufficit, ut hi duo partus conveniant in edicto ſupremorum Principum, nam Auguſti edicto, ut obediret MARIA Jeſum peperit apud Bethleem; & per Romani Pontificis, & Cæſaris decretum Eccleſia Ravennas ſuperatis contradictionibus, Marcellinum conſecravit. Tandem ſufficit, ut conveniant aliquo modo in qualitate partus; ſicut enim filium primogenitum peperit MARIA, ita etiam Epiſcopum, ſcilicet filium dignitate primogenitum Eccleſiæ inunxit Ravennas Archiepiſcopus. Cur autem credi non poteſt, contradictiones, de quibus Chryſologus loquitur, reſpicere non conſecrationem ſimpliciter, ſed perſonam Marcellini, ita ut neceſſe fuerit ad Pontificem, atque ad Cæſarem confugere, ut Electo illi benedictio Epiſcopalis impertiri potuerit? Licetne ſuſpicari, aut conjicere, contradictiones illas, qualeſcumque fuerint, ex humili Marcellini conditione derivaſſe, quem non niſi piſcatorem, & forte uxoratum verba Chryſologi indicare videntur, atque adeo Clero, & Vicohabentinis deſpectum?

CVIII. Si autem nos urgeret Bacchinius, ſtrictiſſime, & in omnibus circumſtantiis partum partui comparare, fortaſſe comparationem iſtam contra illius opinionem poſſemus aliquatenus retorquere. Nam ſi *toto veritatis tramite ordinem partus divini cuſtodire* debebat Eccleſia Ravennas, videat Bacchinius, ne Hieronymo Rubeo, ejuſque fautoribus viam faciat, ad revocanda per eam comparationem impugnatæ dignitatis initia ad tempora Apoſtolica. Et revera ſicuti *decretum Cæſaris pagani* non tribuit MARIÆ facultatem pariendi *Primogenitum*, quem puriſſima ejus viſcera jam novem menſes geſtabant, cujuſque mater uſque ab æternis ſæculis electa fuerat; ita neque *decretum B. Petri*, *decretum Principis chriſtiani* Eccleſiæ Ravennati contulit facultatem prima vice conſecrandi Epiſcopum ſuffraganeum in Marcellino; ea enim pollebat a primis Eccleſiæ temporibus. Imo eo modo, quo Auguſti pagani decretum in MARIÆ partum influere non potuit, niſi ut ederetur in ſpecu Bethleemitico ad prophetiarum adimplementum, quæ Jeſum ibi naſciturum tot ante ſæcula prænuntiarant: ita decretum Papæ, & Imperatoris chriſtiani nihil aliter influxit in conſecrationem Marcellini, niſi ut de medio tollerentur difficultates, quæ, ne fieret, obverſabantur; non autem ut Eccleſia Ravennas tunc primum Metropolitica facultate uti inciperet, quam forte quatuor ante ſæcula illi contulerat ex voluntate Beati Petri Sanctiſſimus Apollinaris.

Chryſol. ubi ſupr.

CIX. Ita Rubeus argumentari poſſet contra Bacchinium, ipſe quoque beneficio utens allatæ comparationis. *Primordia* vero *illa duriora generantis*, quæ Chryſologus memorat, quid aliud fuerant, niſi eæ difficultates, eæ contradictiones, ad quas offendit, ubi agi cæptum eſt de Marcellini conſecratione, & quæ eo majores forte fuerant, quo majorem emiſſurus erat partum, ſcilicet filium inter natos Eccleſiæ dignitate, & ordine primogenitum? Certe quidem omnia magnarum rerum initia æqualem ut plurimum ſecum habent difficultatem; non ideo tamen dici poſſunt tunc primum ſuſceptæ, quia per medios labores ſuſcipiuntur. Idem opus pluries repetitum, eumdem laborem afferre ſemper, aut fere ſemper poteſt, dum repeti incipitur; quare illius primordia dura ſemper jure dicuntur. Quapropter concludendum ex huc uſque dictis videtur, Chryſologi verba, nedum primos jurisdictionis Metropoliticæ actus non indicare, cum ante Chryſologum Eccleſia Ravennas jam fuerit Metropolitana, & centum ſimilia acta, etiam abſque Epiſcopi alicujus conſecratione, quiverit exercere; ſed ne indicare quidem primam Epiſcopi conſecrationem, tum quia in commodiorem ſenſum homiliæ emphatica verba traduci poſſunt, tum quia factum ipſum nobis ſuadet interpretationem iſtam, nempe anterior conſecratio S. Projecti Imolenſis Epiſcopi, (ne dicam aliorum) a Chryſologo peracta.

CX. Si quis autem contenderet, Marcellinum primum fuiſſe Vicohabentiæ Epiſcopum, qui a Ravennate inunctus fuerit, ideoque Chryſologi verba commode explicari debere, non quidem de prima generatim conſecratione, ſed peculiariter de prima Vicohabentini Epiſcopi: concederent fortaſſe nonnulli quibus, & Marcellinus apte Ravennatis Eccleſiæ primogenitus tunc dici poſſe videretur reſpectu ad Vicohabentinam, & tantorum virorum integra remanere pariter videretur interpretatio de obicibus, quos a Mediolanenſi Antiſtite primæ illi conſecrationi oppoſitos fuiſſe arbitrantur: imo ſi ad ea, quæ in Cap. I. opinati ſumus de Eccleſiis Imolenſi, atque ipſa Vicohabentina, reſpectus haberetur, non omnino improbabilis appareret iſtiuſmodi conjectura; ſeductas namque eas Eccleſias ab Arianis, atque in Auxentii Pſeudo-

Epi-

Epiſcopi Mediolanenſis partes, aut vi, aut metu raptas non ægre ſuſpicati ſumus, & quas deferveſcente procella Divus Ambroſius reconciliaverit, & catholico paſtore donaverit; propterea Mediolanenſes Antiſtites veluti Patres, ac benefactores aliquot annorum intervallo reſpexiſſe, illiſque fuiſſe obſequutas Imolenſem, & Vicohabentinam Eccleſias, non eſſet fortaſſe incredibile: quibus poſitis nil mirum, ſi revocatis tandem ad Ravennatenſem provinciam, Cæſareo, Pontificioque decreto Mediolanenſis obſtitiſſet.

CXI. Verum qualeſcumque ſint ejuſmodi conjecturæ, illud evidens eſt, tot inextricabilibus ambagibus tam Tillemontii, ſuorumque aſſeclarum aſſertionem, quam Bacchinii opinionem circa noſtræ dignitatis primordia vel in Angelopte, vel in Chryſologo ſtabilienda, involvi, ut alterutram amplecti, periculum ſapiat, atque ab alterutra adhuc abhorreat animus: maxime etiam quia contra eas ſententias tot difficultatibus obnoxias aliud afferre poſſumus argumenti genus, quod penes cordatos viros, atque Eccleſiaſticæ eorum temporum diſciplinæ peritos aliquod pondus eſt fortaſſe habiturum, & præcipue apud Bacchinii ſectatores; ipſe enim contra Agnellum, & Rubeum argumentum iſtud acerrime intorquet, ubi in Valentiniani infœlix diploma totus imminet. Bacch. in Præf. ad Pontif. Agnelli.

CXII. Illud vero deſumimus ex univerſæ Eccleſiæ, & præſertim Romanorum ejuſdem ſæculi Pontificum ſenſu, & legibus contra Eccleſiaſticæ hierarchiæ immutationes, ac perturbationes. Revera enim nihil tum magis oderat Eccleſia, nihil magis Romani Pontifices impugnabant, quam novarum Metropoleon, novorumque Archiepiſcoporum creationem in præjudicium ſtabilitæ ab Apoſtolis hierarchiæ. Adeo autem hiſce innovationibus Eccleſia, & Pontifices reſtiterunt, ut Imperatorum potentiam non timuerint, & ipſorum Conciliorum generalium Canones irritaverint. Omitto, quia antiquiorem Concilii Nicæni Canonem ſextum, quo Orientalis Eccleſiæ diſcordias componere Sanctiſſimi illi Patres ſtuduerunt, non aliunde exortas, niſi ab Epiſcoporum ambitione, qui mutatæ Imperii hierarchiæ, noviſque civilibus erectis Metropolibus, hierarchiam, novaſque Eccleſiaſticas Metropoles aptare autumaverant. Omitto, inquam, Canonem illum, venioque ad exempla, Joannis Angeloptis, & Petri Chryſologi temporibus proximiora.

CXIII. Conſuluerat Innocentium I. Romanum Pontificem Antiochenus Epiſcopus, utrum deberet mutationibus civilium provinciarum Eccleſiarum regimen accommodare, ita ut ſi provinciæ Imperii, primæque earum civitates multiplicarentur, vel minuerentur, multiplicari etiam, vel minui Eccleſiaſticas provincias, & Metropoles oporteret. Cui ergo reſpondet Innocentius: *quod ſciſcitaris, utrum diviſis imperiali judicio provinciis, ut duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari: non vere viſum eſt ad mobilitatem mundanarum neceſſitatum Dei Eccleſiam commutari, honoreſque, aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator.* Antiocheni Epiſcopi conſultatio ſi Thomaſino credimus, eam controverſiam ſpectabat, quæ jam inter magnum Baſilium Cæſareæ, & Antimum Thianæ Epiſcopos ſæculo quarto excitata ob Cappadociam in duas provincias ab Imperatore Valente diviſam in odium Baſilii, nondum fortaſſis ceſſaverat inter illorum Antiſtitum ſucceſſores. Quidquid ſit de hoc, ſenſus Innocentii contra novas Metropoles nimis apertus eſt. Innocentius autem ſedebat in Cathedra Apoſtolica ab anno 401. ad an. 417. Juvenalis Hieroſolymitanus Epiſcopus, favente Theodoſio juniore Auguſto, in tres Paleſtinas, in utramque Fœniciam, atque in Arabiam ſibi arrogaverat juriſdictionem: cujus ambitioſos conatus improbavit primo Cæleſtinus ſummus Pontifex, & Concilium generale Epheſinum, tum Magnus Leo, & Concilium Chalcedonenſe, a quo demum ad officium revocatus eſt Juvenalis, reſervataque illi vix Paleſtina, Arabiam, ac Fœnicias Patriarchatui Antiocheno reſtituere coactus. Cæleſtinus vero ab an. 422. ad an. 432. & Leo Magnus ab an. 440. ad annum uſque 461. Eccleſiæ univerſali præerant. Ejuſdem Theodoſii tempore, & decreto nonne Fœniciam in duplicem provinciam partita fuerat, atque unius regimen retinebat Tyri Epiſcopus, alterius ambiebat Epiſcopus Beritenſis, quorum altercationes in eadem Chalcedonenſi Synodo fuerunt ſopitæ, lata in favorem veteris Metropolitani Tyrienſis Epiſcopi ſententia, redactoque in ordinem Beritenſi? Nonne eodem tempore repreſſus fuit etiam Nycæni Antiſtitis maleſanus ambitus, qui ab Auguſtis Nycæam creari in Metropolim curaverat, ſeque in Metropolitanum extulerat? Innocent. epiſt. 28. ap. Thomas. Thomaſ. diſcipl. par. 1. lib. 1. cap. 45. n. 2. & 3. Nazianz. ſerm. 20. Nat. Alex. ſæcul. v. diſſertat. xvi.

CXIV. Præter hæc exempla, ſummam Eccleſiæ univerſæ repugnantiam in has hierarchiæ ſuæ mutationes demonſtrat evidentiſſime ipſiuſmet Chalcedonenſis Synodi duodecimus Canon, quo Auguſtorum licentiæ in erigendis Metropolibus Eccleſiaſticis, Epiſcoporum vero ambitioni frænum eſt impoſitum, vetitumque, ne eas dignitates ſub depoſitionis pœna ſibi ab Auguſtis compararent. Et revera fuit hic perpetuus Eccleſiæ ſenſus, ſummorumque Pontificum tum priorum, tum poſteriorum ſæculorum, qui omni conatu reſtiterunt, negaruntque hierarchiam Eccleſiaſticam a principatibus pendere, illamque civili politiæ accommodari. Id proteſtati ſunt contra Græcos Hadriani II. Romani Pontificis Legati in celebri controverſia ſuper Regno Bulgariæ, cujus Ordinationes Græci Latinis arripuerant eo prætextu, quod Bulgarorum provincia membrum eſſet Græci Imperii: *Sicut Bulgariæ*, ajebant Legati, *nobis diverſo modo ordinationem pertinere dicentes, mendacium non loquimur: ita eamdem Bulgariam ex Græco regno fuiſſe numquam negamus. Sed intueri vos decet, quia aliud ordinant jura ſedium, aliud patiuntur diviſiones regnorum: nos de diviſione regnorum non agimus, ſed de diviſione ſedium loquimur.* Anaſt. Biblioth. in Hadr. II. Natal. Alex. Tom. xii. V. E. pag. 269.

CXV. Verum quia noſtræ Metropolis auctorem arbitrantur quidam Leonem Magnum, licet multo ante illum Pontificem, & Cæleſtino ſedente jam Metropolis eſſet, quod ſuperallatæ ra-

tæ rationes certiſſime probant; attamen tanti Pontificis ſenſum ſuper hujuſmodi hierarchiæ perturbationibus præſtat exponere. Idcirco celeberrimum Anatolii Conſtantinopolitani Epiſcopi facinus non abs re hic repetamus, qui ſecundam a Romano Pontifice dignitatem auſus eſt ſibi arrogare in Eccleſiæ regimine, ſuffragantibus tum Orientis Imperatoribus, tum Concilii Chalcedonenſis Patribus, qui donec cum Sanctiſſimo Leone ſenſerunt, eumque ducem ſequuti ſunt, leges Spiritu Dei plenas condiderunt; ut primum autem ab ejus diſciplina declinarunt, Anatolii ambitioni, Auguſtorumque inſinuationibus ceſſerunt, viamque aperuerunt teterrimo ſchyſmati. Rugiit magnanimus Leo, infractoſque Nicænos Canones, perturbatamque Eccleſiæ pacem, apoſtolicam hierarchiam, ac diſciplinam Anatolio, Auguſtis, Concilio exprobravit, ac Synodale Decretum pontificia auctoritate reſcidit. Aliqua ex Sanctiſſimi Pontificis reſponſione ad Martianum Imperatorem excerpta verba hic liceat adducere. „ Ha-

Epiſt. 54. seu 78. edit. Queſn. „ beat, inquit, ſicut optamus, Conſtantinopolitana civitas gloriam ſuam, ac protegente dextera Dei, diuturno clementiæ veſtræ fruatur imperio: alia tamen eſt ratio rerum ſæcularium, alia divinarum; nec præter illam petram, quam Dominus in fundamento mire poſuit, ſtabilis erit ulla conſtructio. Sed propria perdit, qui indebita concupiſcit. Satis ſit prædicto, (Anatolio) quod veſtræ pietatis auxilio, & mei favoris aſſenſu Epiſcopatum tantæ urbis obtinuit: non dedignetur regiam civitatem, quam apoſtolicam non poteſt facere ſedem: nec ullo ſperet modo, quod per aliorum poſſit offenſiones augeri. Ex his autem verbis S. Leonis diſcimus, mentem Eccleſiæ numquam fuiſſe, Eccleſiaſticam hierarchiam efformare ad civilis regiminis ſyſtema, aliamque eſſe rationem rerum ſæcularium, aliam divinarum. Item cum ait, *præter illam petram, quam Dominus in fundamento poſuit, ſtabilem nullam fore conſtructionem*, jubetque Anatolium non dedignari regiam civitatem, quam *apoſtolicam* ſedem facere non poterat; non obſcure indicat, ordinem, atque ædificium hierarchicum Eccleſiæ a Chriſto Domino fuiſſe demonſtratum, mandatumque, ab Apoſtolis vero conſtructum, & præcipue Patriarchalium ſedium, quæ vere Apoſtolicæ erant, ita ut nefas eſſet eam conſtructionem diſcindere, novas Metropoles erigendo, aliarumque Eccleſiarum auctoritatem, & juriſdictionem minuendo, aut immutando.

CXVI. Id etiam vehementius ipſe Leo exprobravit epiſt. 55. inquiens: *Superbum nimis eſt, & immoderatum ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata, alienum jus velle præripere, atque ut unius creſcat dignitas, tres Metropolitanorum impugnare primatus*. Notum eſt etiam, quam ſevere in S. Hylarium Arelatenſem animadverterit idem Leo ob uſurpatam in aliena provincia juriſdictionem. Sacrorum Canonum acerrimus propugnator, atque eccleſiaſticæ diſciplinæ, non patiebatur pulcherrimum hierarchiæ ordinem, ab Apoſtolis ubique terrarum conſtitutum, ullo modo perturbari.

CXVII. Ejuſmodi igitur erat Eccleſiæ mens, ſpiritus, & conſtantia: tales ei præerant fortiſſimi, atque hujus Apoſtolicæ Hierarchiæ tenaciſſimi Pontifices; tunc cum vel Angelopte, vel Chryſologo Ravennatem inſulam geſtante, volunt Auctores pene omnes, novam hanc Metropolim emerſiſſe. Verum enimvero credibile ne id dicemus? Ullane in eo probabilitatis ſpecies? Dum Cæleſtinus, & Leo, dum Concilia, dum Eccleſia obſtrepunt, repugnant, fulminant in Oriente contra novas Metropoles, quæ aliarum præſtantiam, jurisdictionem, majeſtatem imminuunt: in Occidente, eodem tempore, iiſdem Pontificibus, Mediolanenſium querelæ audientur ob ereptam ſibi juriſdictionem, ob ædificatam ſuper Ambroſianæ Eccleſiæ jacturis novam Metropolim? Quo tempore Cæleſtinus Theodoſio juniori, & Leo Magnus Martiano ſuccenſent, ac reſiſtunt ob perturbatum Eccleſiæ ordinem: eodem tempore reſiſtet Mediolanenſis Epiſcopus ipſiſmet Cæleſtino, & Leoni ob eumdem Eccleſiæ ordinem perturbatum? Nonne Orientales, nonne Ægyptii, nonne Conſtantinopolitani Epiſcopi eadem objurgationum jacula in Cæleſtinum, & Leonem retorquere potuiſſent, quæ iſti in illos tam acri ſtylo intorſerant, ſi novas in Italia Metropoles contra Hierarchiam ab Apoſtolis inductam conſtituiſſent, ferveſcentibus adhuc in Oriente iisdemmet controverſiis?

CXVIII. Huic ratiocinio pondus non exiguum addere poteſt ſanctitas utriuſque Antiſtitis

Rubeus hiſt. lib. 1. ad an. 418. Joannis nempe Angeloptis, & Petri Chryſologi; ea enim ſanctitate alterum *fuiſſe ferunt, ut quod Cælites ventitare ad eum familiariter conſueſſent, ad hæc uſque tempora Joannes, qui vidit Angelum, vocetur*. Alterius vero ſanctitatem, zelum, doctrinam, eloquentiam prædicat Eccleſia univerſa, atque ea, quæ tanti Doctoris adhuc ſuperſunt monumenta. Ejuſmodi ergo viri enorme ambitionis facinus admiſerint, iis temporibus Eccleſiæ inviſum, damnatum a Conciliis, atque a Summis Pontificibus, ab Oriente tota maledictis impetitum, diris omnibus devotum? Angeloptes, & Chryſologus pulcherrimum Eccleſiæ ordinem, armoniam, apoſtolicas regulas perturbaverint, aliena jura miſcuerint, occupaverint juriſdictionem, Eccleſias ſciderint, & uſurpaverint? Vix crediderim, fuiſſe, qui talia de illis ſuſpicati eſſent. Gelaſius quidem hujus nominis primus Romanus Pontifex ab hujuſmodi nota Sanctiſſimos Antiſtites videtur lucu-

Epiſt. ad Epiſcop. Dardan. lenter abſolvere, dum inquit: *Nunquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra menſuram ſibi antiquitus deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurparunt?*

§. III.

Exponitur opinio de initiis Metropoliticæ hujus dignitatis ab Apoſtolorum ævo repetendis

CXIX. HIeronymus Rubeus Ravennatium hiſtoricus hanc opinionem ſequutus fuerat ſæculo XVI. cui adſtipulati ſunt Petrus de Marca, Salmaſius, & alii, quos citat Bacchinius. Eorum omnis ratio, meo quidem ſenſu, ducitur tum ab univerſali Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ordine, tum a præſtantia urbis Ravennæ Apoſtolorum ævo. Quod attinet ad primum: Certum quidem eſt, eamdem fuiſſe in Eccleſia omni conſtitutam regiminis Hierarchiam, qua ſcilicet cuique provinciæ ſuus aſſignaretur Metropolitanus, cui comprovincialium urbium Epiſcopi ſubeſſent: hanc ab Apoſtolis inſtitutam ordinis formam, quæ Eccleſiæ univerſæ communis eſſet: Metropolitanum vero illum ex Epiſcopis voluiſſe Apoſtolos, qui in Principe totius provinciæ civitate ſedem obtineret, vel quia Præſes, ſeu Rector civilis ibi reſideret, juraque daret urbibus ſubjectis, vel quia & frequentia populi, & ſui amplitudine, & opibus, armis, commercio celebrior eſſet; vel quia ibi ſuperſtitionis idololatricæ Pontifices, ſeu Archiflamines Divinis præeſſent. Floruit ergo hujuſmodi Hierarchia primis etiam Eccleſiæ ſæculis, etiam temporibus Apoſtolicis; atque non pauca ſuperſunt adhuc veſtigia Eccleſiaſticarum provinciarum, primorumque cujuſque provinciæ Epiſcoporum, nedum per Aſiam, & Africam, verum etiam per Europam, ſi quæ de Galliarum, Hiſpaniarum, atque Illyrici Metropolibus Eccleſiaſticis priorum ſæculorum circumferuntur, ullam fidem merentur. Bacchin. Hierarch. Eccleſiaſt. par. III

CXX. Quando ergo præſtantiſſimi hujus ordinis, & Hierarchiæ regula in Dei Eccleſia eſſe debuerat univerſalis, ut quælibet provincia ſuum obtineret primum Epiſcopum, ſeu Metropolitam; quid eſt, quod nos prohibeat, quin eam ipſam regulam in Italiæ quoque provinciis obſervatam fuiſſe iisdem primis ſæculis admittamus? Nullibi uſque adhuc lectum eſt argumentum, ſeu ratio, ſeu lex, ſeu canon, quorum intuitu non potuerit Italiæ quoque eſſe communis ea ipſa, quæ alii omnibus Eccleſiæ regionibus communis erat hierarchia. Nullus adhuc ex innumeris contrariam ſententiam tuentibus criticis rationem vel unam edidit, quæ nobis perſuadeat, Apoſtolos, illorumque Succeſſores Pontifices Summos, neglecto univerſæ Eccleſiæ ſyſtemate, aliud prorſus diſſimile pro ſola Italiæ ampliſſima regione excogitaſſe, & conſtituiſſe. Et revera non exigui momenti viſa eſt hæc animadverſio Cl. Emanueli a Schelſtrate, ſibique eam proponit enucleandam, ac diluendam. *Verum hoc ipſum*, ait, *quæritur, qua ratione factum, ut in reliquis orbis chriſtiani provinciis Metropolitani Apoſtolico inſtituto ordinati ſint: in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Eccleſias inſtituit, ubi Sedes Apoſtolica primis Eccleſiæ temporibus erat, inſtitutum illud ſtatim non obtinuit?* Tom. I. differt. 4. cap. 5.

CXXI. Tentavit quidem Schelſtratius hujus argumenti pondus enervare, confugiendo ad diviſionem Italiæ in duos Vicariatus Præfecti Prætorio, de quibus in Cap. I. loquuti ſumus: qua diviſione ſuppoſita, conſtitutiſque duobus Metropolitanis, qui Vicariis illis reſponderent, Romanum nempe, & Mediolanenſem Epiſcopum, quibus ceteri Italicarum provinciarum ſubderentur; arbitrabatur præſtantiſſimus auctor, etiam in Italia ſe reperiiſſe, atque oſtendiſſe obſervatam prioribus ſæculis Apoſtolicam illam hierarchiam, quæ in reliquo Chriſtiano orbe vigebat. Verum infœlici conatu. Nam primo indubium eſt, ante Conſtantinum Magnum recenſitæ diviſioni Italiam minime fuiſſe obnoxiam, ſed modo unum Correctorem, vel Præfectum, modo quatuor Conſulares illius regimini præfuiſſe. Quare ſi Schelſtratii ſyſtema locum haberet, Eccleſia Italica modo unum ſolummodo, modo quatuor Metropolitanos numerare debuiſſet, numquam vero duos, tribus ære noſtræ ſuperioribus ſæculis.

CXXII. Secundo etiamſi Schelſtratio, omnibuſque ejuſdem opinionis auctoribus concederetur, Italiam iis ſæculis in duos Vicariatus partitam fuiſſe: adhuc vigeret argumentum de univerſali hierarchia in ea quoque regione conſtituenda. Vicariatus enim iſti, etiamſi extitiſſent, non excluſiſſent diviſionem civilium provinciarum, ex quibus ipſi Vicariatus conſtabant, neque etiam excluſiſſent peculiarem uniuſcujuſque provinciæ præfecturam, magiſtratum, conventus, urbem denique ejus principalem, ethnicique etiam, ſi volumus, ſacerdotii caput. Exemplo ſint ceteræ Romani Imperii Præfecturæ Prætorio, quæ cum ampliſſimis, plurimiſque provinciis componerentur, hæ ſingulæ proprio Præfecto, ſeu Conſulari, ſeu Præſidi, ſeu Rectori ſubdebantur, proprios Conventus agebant, habebant propriam Metropolim, cui comprovinciales urbes contributæ erant: atque hæc in temporalibus. Si autem ſpirituale regimen inſpiciamus; licet in Primates Eccleſiaſticos, & Exarchos Oriens, Ægyptus, Africa, Gallia, Illyricum dividerentur, qui vaſtiſſimis iis in regionibus Chriſtianis præerant; quis neget tamen, fere in ſingulis provinciis earumdem regionum proprium fuiſſe Metropolitanum, ſubjectum Patriarchæ, aut Primati, aut Exarcho, ſuperiorem tamen omnibus minoribus ſuæ provinciæ Epiſcopis? Omitto Alexandrinum, & Antiochenum Patriarchatum, de quibus nemo dubitat, & viciniorem Africam appello. Nonne Carthaginenſi Primati Africana omnis Eccleſia parebat: attamen quælibet Africæ provincia ſuo Metropolitano immediate ſuberat, qui *primus Epiſcopus* dicebatur?

CXXIII. Quamvis igitur per tria priora ſæcula Italiam gubernaſſent duo illi Vicarii, quamvis duo tantum illis reſpondiſſent Primates Eccleſiaſtici; non ideo negandi fuiſſent particularibus Italiæ provinciis primi Epiſcopi, ſeu Metropolitani, qui in civitate principe cathedram tenerent, reſpondentes principi provinciæ magiſtratui, atque etiam, ut aliquibus placet, pri-

mario totius provinciæ ethnico ſacerdotio: in quo caſu Metropolitani iſti nihil de jure Primatiæ Romanæ, aut Mediolanenſis (ſi hæc in rerum natura fuit unquam) profecto dempſiſſent: eo fere modo, quo Metropolitani Patriarchatuum Antiocheni, Alexandrini, Africani nullum juribus Primatum ſuorum præjudicium inferebant, quin imo ſplendorem, dignitatemque augere videbantur. Verum hæc ideo a nobis ſuppoſita ſunt, ut Schelſtratio, ceteriſque ei conſentientibus effugium omne præcludamus ad eludendum argumentum de hierarchia totius Eccleſiæ, etiam in provinciis Italiæ admittenda. Porro cum falſa omnino fuerit diviſio Italiæ in Vicariatus tribus ævæ noſtræ prioribus ſæculis, falſa pariter eſt diviſio in duos illos Metropolitanos, Romanum, & Mediolanenſem; atque adeo ſpectata univerſali hierarchiæ Eccleſiaſticæ regula, ſupereſt ut juſte prudenterque conjiciamus, per Italiam quoque eundem, qui in reliqua omni Eccleſia, hierarchiæ ordinem fuiſſe per Apoſtolos diſtributum.

Bacchin. ubi ſup. Thomas Antiquit. nov. diſc.

CXXIV. Sunt etiam qui concedunt, nullam fuiſſe Vicariorum civilium, neque Metropolitanorum iis ſæculis in Italia diviſionem; negant vero, alium ibi præfulſiſſe Metropolitanum præter Romanum Epiſcopum; ſilentibus enim veteribus monumentis, de quovis alio Metropolitano, ſolus Pontifex legitur, & Epiſcopos conſecraſſe, actuſque eos omnes in Italicis Eccleſiis exercuiſſe, qui immediatis Metropolitanis competerent, centumque producuntur exempla apud iſtos Auctores conſulenda. Attamen id argumenti genus nihil probat, quia nimium probat, ut ajunt Dialectici. Patriarchæ etiam Alexandrinus, & Antiochenus ea omnia jura ſibi arrogabant in provinciis ſubjectis, & præcipue Epiſcoporum ordinationes per Eccleſias Orientis, & Ægypti; neque ideo reſpondebunt prælaudati Auctores, nullos Metropolitanos tunc extitiſſe per Orientales, atque Ægyptiacas Diœceſes, ſed eos actus jurisdictionis ad Patriarchas ſpectaſſe cumulative, prout Legiſtæ dicerent, cum ſubalternis Metropolitanis, ratione eorum Primatus, atque inductæ conſuetudinis. Quæ reſponſio opportuniſſima eſt ad rem noſtram; ſiquidem animadvertere debuerant præſtantiſſimi viri, Patriarchatus Alexandrinum, & Antiochenum ad formam Romani, ſeu Occidentalis inſtitutos eſſe, ſi Nicænæ Synodi ſextus Canon in ſenſu magis obvio attendatur; ita ut quæ poſſet in Occidente Romanus Pontifex ratione ſui Patriarchatus, poſſent in Ægypto Alexandrinus, in Oriente Epiſcopus Antiochenus. Quæ ergo minoribus hiſce Patriarchis licebant in provinciis cujuslibet Patriarchatus, quamvis proprios Metropolitanos illæ haberent; maximo omnium Patriarchæ, Romano Epiſcopo non licuerit in provinciis Italiæ, etiam immediato alicui Metropolitano ſubjectis? Accedit, Romanos Pontifices hujuſmodi jurisdictione vere uſos eſſe iis in regionibus ſui Patriarchatus, quibus nullum apud Scriptores dubium, quin proprii Metropolitani jam pridem dati fuiſſent, atque illic non ſolum ipſos Metropolitanos, ſed etiam minores Epiſcopos promiſcue ordinaſſe; quemadmodum probavit Natalis Alexander, tertiam Symmachi Papæ epiſtolam citans, primam Nicolai I. ad Michaelem Græcorum Imperatorem, trigeſimamquartam lib. 4. & decimamtertiam lib. 5. S. Gregorii Magni, tertiam Cæleſtini I. ad Epiſcopos Calabriæ, & Siciliæ, ac teſtimonium Joannis Diaconi in vita Magni Gregorii. Quapropter ex eo quod legatur, Romanos Pontifices jurisdictionem Metropoliticam exercuiſſe in particularibus Italiæ provinciis, & in particularibus Eccleſiis, deſumi nequit argumentum, Papam fuiſſe ſolum, & immediatum undecim, ſeu decem, & ſeptem provinciarum Italiæ Metropolitanum.

Sæcul. IV. diſſert. 10. prop. 2.

Ap. Bacch. Hierarch. Eccl. par. 2. & 3.

CXXV. Neque etiam deſunt, qui avaritia, & ambitione Romanorum Pontificum excluſam velint ab Italia reliqui orbis Hierarchiam in Eccleſiæ primordiis; vel ſi qui fuiſſent Metropolitani, illis aſſerant ereptum jurisdictionis etiam immediatæ uſum ab ipſis Pontificibus, ideoque innominatos remanſiſſe. Quæ quidem criminationes ſatis per ſemetipſas irritantur, ſi Petrum, & Paulum primos Eccleſiarum Italicarum ædificatores, ſi Sanctiſſimos eorum Succeſſores priorum ſæculorum Pontifices Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Apoſtolicarum traditionum, integerrimorum vitæ morum tenaciſſimos, quis ſana mente, & ſui compos meminerit. Contraria potius conjectura, oppoſitumque ex diametro argumentum inde emergit; ſi enim Petrus, & Paulus Eccleſiarum Italicarum fundatores fuerunt, ſi Sanctiſſimi eorum Succeſſores adeo tenaces Apoſtolicarum traditionum, atque integerrimæ ab eis acceptæ Eccleſiarum formæ, & diſciplinæ, quemadmodum nulla ratio ſuppetit negandi, Apoſtolos Hierarchiam Italicam ad totius Eccleſiæ ordinem conformaſſe, ita eorum Succeſſores omni pene ſtudio, ac ſollicitudine eumdem ſervaſſe, atque ubique dilataſſe cenſendi ſunt prioribus ſæculis.

CXXVI. Hæc pro opinione Rubei, aliorumque ei adhærentium, generaliter ſuggerere poteſt univerſalis Eccleſiæ diſciplina. Modo aliquid peculiarius differendum pro eadem opinione, argumentumque deſumendum a præſtantia urbis Ravennæ. Vel ergo amplectamur eorum ſententiam, qui volunt, Apoſtolos in conſtituendis Eccleſiis Metropolitanis rationem habuiſſe ad civitates provinciarum Metropoles, illas nempe, *quibus*, ut ait Petrus de Marca, *contributæ erant provinciæ Imperii, apud quas Magiſtratus ſubjectorum cauſas judicabat, & quo propterea populi frequentia conveniebant, quod ſingulari quodam jure civitates a Matrice pendebant*: Vel ſequamur aliorum aſſertionem, qui non tantum ad urbes, civilis provinciæ capita, reſpexiſſe Apoſtolos arbitrantur, ſed etiam ad inſigniores, celebriores, armis, opibuſque potentiores, ſitu, commercio, exterarum nationum frequentia ad propugnandam fidem aptiores: Vel tandem iis adhæreamus, qui Ethnicæ Hierarchiæ formam præ oculis habuiſſe Apoſtolos credunt in chriſtiana ſtabilienda, ſcilicet, ut ibi minores Epiſcopos collocarent, ubi Flamines ſuos Idololatria habebat, ubi vero Archiflamines, ibi majores Epiſcopos, nempe Metropolitanos conſtituerent: alterutram, inquam, ex hiſce opinionibus ſequi velimus, Ravennæ congruere certiſſime inveniemus exigentiam inſulæ Metropolitanæ.

Concor. Sacerd. & Imper. lib. 6. c. 1. §. 3.

Marca de Primat. n. 58. & ſeqq.

CXXVII.

CXXVII. A Romanæ Reipublicæ temporibus Ciſalpinæ Galliæ Metropolis habebatur Ravenna. Ibi Cajus Cæſar, in hybernis exercitu diſtributo, morabatur, conventuſque celebrabat, jus dicens Gallis univerſis. Ibi Auguſtus, ibi Tiberius diu habitare conſueverant. In undecim provincias cum Auguſtus univerſam Italiam partiretur, harum octava erat Æmilia in binas provincias ſubdiviſa, quarum altera a Placentia ad Bononiam, altera a Bononia ad Ariminum uſque protendebatur: utriuſque tamen caput Ravenna fuit, ubi provinciæ Prætor, ubi Capitolium, Senatus, patricius ordo habebatur, qui ſolis principalioribus inter Metropoles tribuebatur. Ravennatium vero iis temporibus res florentiſſimas quis ignoret? Aptus commercio ſitus maris vicinitate, ampliſſimum, iſque tutiſſimus portus, claſſis Romanæ ſtatio, ad Imperii littera defendenda paratæ, celeberrimum denique orbis emporium exteris nationibus frequentatum, divitiis, atque armis præ omnibus potens, atque excellens; itaut ſecunda poſt Romanam urbs apellaretur, tunc cum Apollinaris, Petri diſcipulus, prima in ea jecit Evangelii ſemina, prout Martinus Polonus, a Rubeo citatus, confeſſus fuerat. Demum ſedem ibi, ac peſtilentiæ cathedram tenebant non minores Flamines, aut Archiflamines, ſed Pontificum Ethnicorum collegium, quod præeminentiam urbis, veluti alterius Romæ, non obſcure demonſtrat. Hieron. Rubeus hiſtor. lib. 1. Rub. ubi ſup.

CXXVIII. Igitur ſi Apoſtolos neglexiſſe in Italia univerſalis hierarchiæ regulam, non eſt dicendum, aut ſaltem ſi nulla ratio poſitiva probabilis nobis ſupereſt taliter arbitrandi; quid convenientius, quid rectæ rationi magis conſonum, quid Eccleſiaſticæ univerſali diſciplinæ, & particularium Eccleſiarum neceſſitati commodius conjici, imo aſſeri poteſt, hujuſmodi urbem, provinciæ florentiſſimæ Metropolim, Italicarum civitatum potentiſſimam, ethnicæ ſuperſtitionis caput, per quam tot Nationibus in eam confluentibus fidem communicandi aditus ampliſſimus aperiebatur; hujuſmodi, inquam, urbem ab Apoſtolis electam fuiſſe, ubi Sedes Epiſcopi conſtitueretur, qui ad circumjacentes urbes, & populos Evangelium transferret, ac dilataret, Eccleſias erigeret, Epiſcopos ordinaret, eumque doctorem ſuum, Patrem, Ducem converſi populi, novæque Eccleſiæ reſpicerent, ac venerarentur? Quod ergo tot inſignibus Europæ Metropolibus dicuntur Apoſtoli tribuiſſe, ut eas ſcilicet Eccleſiaſticarum provinciarum capita conſtituerent, quemadmodum factum legimus per Hiſpaniam, Galliam, Illyricum; probabiliſſime cenſendum eſt, tribuiſſe etiam Ravennæ, nobiliſſimæ Italiæ Metropoli, juxta univerſalis hierarchiæ regulam, & inſpecta tantæ urbis excellentia.

§. IV.

Exponuntur objecta contra Rubei, aliorumque opinionem.

CXXIX. ALiqua ex iis, quæ contra Hieronymum Rubeum, ejuſque aſſeclas facere videntur, ſuperius retulimus, & Ravennatium verbis confutavimus, qualia ſunt, & commentum Vicariatuum Italiæ, duorumque Metropolitanorum, aliis quibuſcumque rejectis; & verba homiliæ 175. Divi Chryſologi primum Metropoliticæ juriſdictionis exercitium Sanctiſſimi huic Præſuli ex adverſariorum interpretatione aſſerentia. Verum alia ſunt non minoris fortaſſe ponderis, quæ Rubei placitum videntur enervare. Primo enim ad illud elevandum pene omnes conſpirarunt magni nominis Auctores, in Eccleſiaſtica hiſtoria peritiſſimi, eoſque univerſus fere criticorum, hiſtoricorum, geographicorum cætus eſt ſequutus: quæ res eorum opinioni vim maximam addere ſolet. Ea vero eſt, natam ſæculo tantum quinto ineunte Ravennæ Metropolim fuiſſe, aut Joanne Angelopte, aut Petro Chryſologo eam Eccleſiam gubernante. Hi autem Auctores, ſcriptoreſque omnes præter poſitiva, quæ conglomerarunt argumenta ſuperius memorata, alterum achilleum enimvero, & inſuperabile ad unum omnes jactare non deſinunt; & jure quidem, ſilentium videlicet Antiquorum, deficientiam monumentorum, ex quibus unum ſaltem, vel alterum in Ravennate Eccleſia indicium eruatur exercitæ quatuor Eccleſiæ primis ſæculis Metropoliticæ juriſdictionis. Porro ſicuti Ravennates libertatem vindicant propriæ Eccleſiæ ab jugo Mediolanenſium, maxime quia nullus omnino pro his adduci poteſt vel minimus actus ejuſdem juriſdictionis, in Ravennatem Eccleſiam abſolutus, nulla Epiſcoporum ordinatio, vel approbatio, nulla Synodus, viſitatio nulla, epiſtola, decretum, canon, Scriptoris alicujus teſtimonium: pari igitur lege, ſi nullum ex ſimilibus actibus ante Angeloptem, aut Chryſologum peregiſſe, nullum ex ſimilibus teſtimoniis habuiſſe inveniuntur Ravennates Epiſcopi; dicendum profecto erit, opinionem, quæ hanc dignitatem uſque ab Apoſtolorum ævo derivat, nihil firmitatis habere.

CXXX. Petrus ipſe Chryſologus ne verbum quidem, tot editis doctiſſimis homiliis, de hac dignitate in ſuis Anteceſſoribus eminente fatus eſt, neque cum de primo Ravennatium Epiſcopo Apollinari ſermonem haberet. Ipſe Agnellus, noni cetoroquin ſæculi rudis hiſtoricus, ne ſyllabam quidem ſuper id genus prærogativæ muſſitavit, licet amplificandæ Ravennatium Præſulum poteſtati plus nimio interdum ſtuduerit, ipſius Romanæ Eccleſiæ divinum primatum ægre admodum ferens. Quid plura? Initia dignitatis Metropoliticæ Agnellus in Joanne Angelopte conſtituit, quamvis iſtius gradus, & pallii collatorem impie effinxerit Valentinianum III. Auguſtum. Quem igitur patronum opinionis ſuæ, quam rationem nobis afferent Rubeus, de Marca, Salmaſius, & ſi qui ſunt alii ejuſdem opinionis aſſertores?

CXXXI. Nutat inſuper potiſſimum eorum fundamentum, univerſali nixum Eccleſiæ hierarchiæ ordini, & regulæ per totum orbem diffuſæ, nempe quod fere ſingulis Imperii provinciis proprium Metropolitanum dederint Apoſtoli, in civitate earum principe reſidentem, atque

Eccleſiarum regimen, civilium provinciarum regimini aptaſse. Si enim vel generale totius Imperii ſyſtema attendere velimus, vel particulare quarumcumque provinciarum, quo tempore cœpit per Apoſtolos Eccleſiæ ordo ſtabiliri; ineptum prorſus fateri cogimur utrumque fuiſse, cui conformatam ab ipſis Apoſtolis Eccleſiæ hierarchiam credamus. Auctor eſt graviſſimæ hujus propoſitionis Cl. Abbas Bacchinius, qui omnibus numeris abſolutam, ſacra, prophanaque eruditione, validiſque argumentis refertam diſſertationem edidit *de origine Eccleſiaſticæ hierarchiæ*. Perpenſa igitur Romani Imperii forma, regiminum, ac Magiſtratuum diſtributione, provinciarum diſtinctione, ac partitione, tum quæ forent principaliores urbes, provinciarum Metropoles, omnibuſque poſt prolixum examen cum regimine Eccleſiæ, illiuſque hierarchiæ partitione in primo ſæculo comparatis, concludit doctiſſimus Caſinenſis, non potuiſse Apoſtolos ad formam civilis hierarchiæ reſpectum habere in Eccleſiarum ordine diſtribuendo, & componendo, cum diverſa fere ubique, ut ipſe ait, emerſerit diſtributio provinciarum Eccleſiaſticarum ab Imperialium diſtributione. Quibus argumentis concluſionem hanc ſuam firmaverit Cl. auctor, legere quiſque poterit in primis capitibus primæ partis laudatæ diſſertationis.

Bacch. ubi ſup.

CXXXII. Ex particularium etiam provinciarum ſyſtemate argumentum auget Bacchinius contra præſumptam ſacræ hierarchiæ convenientiam ad civiles magiſtratus. Si enim cuilibet provinciæ Metropolitanus ideo creditur aſſignatus, cui alii comprovinciales Epiſcopi parerent, quia in qualibet provincia, in qualibet provinciarum primaria urbe Rector, ſeu Præſes, aut Conſularis ceterarum provinciæ urbium magiſtratibus præerat: id ſi veritatem conſulas, locum habere non poteſt, adeo inordinatum, adeo varium legimus fuiſſe particularium provinciarum regimen; quum modo eamdem provinciam moderaretur proprius Rector, modo alterius provinciæ Præſes: modo plures provinciæ uni, modo pluribus Conſularibus parerent: quod maxime de Æmilia noſtra obſervatum eſt, quæ aliquando cum Flaminia proprium habuit Conſularem, aliquando cum Liguria uni Præſidi ſubjecta fuit. Quare impoſſibile eſt profecto, ſuper inſtabili hujuſmodi fundamento ædificaſſe Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Eccleſiaſticarum provinciarum hierarchiam.

Bacch. ubi ſup. par. 1.

CXXXIII. Ab Imperii ſyſtemate temporum Apoſtolicorum, ad Synagogæ ſyſtema examinandum procedit Bacchinius. Deſcribit, qualem per Judææ provincias, qualem extra Judææ fines Iſraelitica Eccleſia tunc obtineret formam: quæ ſynedria, ſeu Concilia in ſingulis Judææ urbibus, ubi minora, ubi majora ſacro & civili regimini præſiderent, omnia a ſupremo Hieroſolymæ generali ſynedrio auctoritatem, & juriſdictionem trahentia. Extra Judæam vero ſingulis quidem provinciis, ſeu magno alicui regionis ſpatio, unum tantummodo ſynedrium erat, ſed in quavis civitate regionis illius ſcholæ, ſeu ſynagogæ habebantur, quæ a regionis, ſeu provinciæ ſynedrio, veluti a provinciali Concilio pendebant, ac moderabantur. Antiochiæ hinc, atque Alexandriæ ſynedria per Orientem, & Ægyptum, aliarumque civitatum per diverſas regiones maxima polluiſſe auctoritate oſtendit. Cum hujuſmodi ſynagogæ ſyſtemate conferens deinde Bacchinius Chriſtianæ vagientis Eccleſiæ ordinem, alteram concluſionem eruit ex collatione iſta, videlicet Apoſtolos, ac præcipue Petrum, *in fundandis principibus Eccleſiis minime ad formam Romani Imperii reſpexiſſe, ſed potius Judæorum politiæ ſe accommodaſſe, habita ratione eorumdem frequentiæ, ac prærogativarum, pro diverſitate temporum, & locorum, & Gentilium etiam, cum ad baptiſmi gratiam admiſſi ſunt*. Hanc opinionem aliis ante illum ſcriptoribus probatam fuiſſe, ingenue fatetur Caſinenſis noſter, inter quos & Grotio, qui dixerat, *totum regimen Eccleſiarum Chriſti conformatum fuiſſe ad Synagogarum exemplar;* & Patri Thomaſino *in vetere, & nova Eccleſiæ diſciplina*, quibus nuperrime acceſſit Joſeph Mottæ ſuffragium in laudata diſſertatione *de jure Metropolitico n. 8. & ſeqq.*

Grot. in Act. Apoſtol. Thomaſ. par. 1. lib. 1. cap. 12.

Bach. ubi ſup. par. II.

CXXXIV. Verum quia innumeræ in Imperio, imo in univerſo orbe provinciæ ſupererant, in quibus vel nulli, vel rari admodum Judæi reperiebantur, adeoque ibi ſaltem non potuiſſe ad normam ſynagogæ aptari Eccleſiaſtica hierarchia videbatur; idcirco Cl. Bacchinius, tribus diſtinctis in Apoſtolorum prædicatione periodis, triplicem etiam diverſam diſtinguit Eccleſiarum Conſtitutionem. Prima periodus reſpicit apoſtolicæ prædicationis tempus, ex Chriſti Domini mandato Judæis tantum largitæ intra Judææ provincias. Altera reſpicit intervallum illud, quo Gentilibus, quibus mixti erant Hebræi, Fides allata eſt ab Apoſtolis per regiones longe lateque extra Judæam poſitas. Tertia tandem periodus apoſtolicæ prædicationis illud tempus deſignat, quo in regionibus, quas Idololatræ omnes, nulli, aut fere nulli Judæi incolebant, Evangelium diffuſum eſt.

CXXXV. In prima prædicationis periodo ſatius fuit Apoſtolis ſynedriorum formam in Eccleſia ordinanda æmulari. Generali ergo, ac ſupremo Hieroſolymæ ſynedrio, cui præerat ſummus Synagogæ Pontifex, Apoſtolorum ac Diſcipulorum Chriſti collegium oppoſitum eſt, Petro præſidente; in ſingulis autem civitatibus, ubi minora ſynedria, minores Eccleſiæ, ubi majora ſynedria, majores Eccleſiæ fundatæ ſunt; & ſicuti in ſingulis Hebræorum provinciis Samaria, Galilæa, Judæa minora a ſupremo uniuſcujuſque provinciæ ſynedrio pendebant, omnia ab Hieroſolymitano; ita factum eſt, ut Chriſtianæ Eccleſiæ minores a majore cujuſcumque provinciæ, omnes autem ab Hieroſolymitana penderent. In ſecunda vero periodo exeuntes ab Judææ finibus Apoſtoli, eas regiones circumierunt, in quibus mixti erant Gentilibus Hebræi, & Synagogas per ſingulas civitates, ſynedrium autem habebant per ſingulas provincias, ſeu per quoſdam regionis tractus. Quia vero ineffabili Dei providentia cautum erat, ut ad gentium converſionem Synagoga ipſa viam faceret, & Judæi Chriſti Diſcipulos

in

in Gentilium notitiam, ac familiaritatem inducerent, ut eo naturali medio ſupernaturalem fidem cognoſcerent, ad quam Dei miſericordia vocabantur; hinc eſt, quod per id tempus tot in Aſia, Africa, Europa Eccleſias, ex Judæis, & Gentilibus coadunatas, didicimus Apoſtolos fundaſſe, ibique Chriſtianas Metropoles conſtituiſſe, ubi Provinciarum Synedria, Epheſinam, Sardicenſem, atque, ut alias taceam, Antiochenam, & Alexandrinam.

CXXXVI. Ultima autem periodus Apoſtolicæ prædicationis, ex doctiſſimi Bacchinii conjecturis, ad Fidem perduxit Eccleſias Gentium, inter quas nec ſynedria, nec forte ſynagogas habebant Judæi. Primam omnium fundavit Petrus Apoſtolorum princeps Romanam, in ea ſcilicet urbe, totius orbis Metropoli, cui cum æque ſubderetur Hebræus, ac Gentilis, congruum erat ibi Eccleſiarum maximam erigi, ac fundari, quæ ex utroque populo coaleſcere, componique debebat. Ab hac igitur principe Eccleſia, quam Petrus, & Paulus ædificarunt, proprioque ſanguine ſtabilierunt, miſſi ſunt quaquaverſum, qui Gentilibus Chriſtum nunciarent, & Chriſtianas ubique Eccleſias coadunarent. Ex hoc fonte in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Illyricum, Africam Fidei, Baptiſmatis, Traditionum rivuli fœliciter derivarunt; adeo ut jure ſcripſerit ad Eugubinum Epiſcopum Innocentius I. *Legant ſi in iis provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe: quod ſi non legant, quia nuſquam invenitur, oportet eos hoc ſequi, quod Romana Eccleſia cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe non dubium eſt.* Hinc qui emerſiſſe volunt jura Romani Patriarchatus in omnem Occidentem, non longe a veritate aberrare arbitramur. Innoc. I. epiſt. ad Decent.

CXXXVII. Porro animadvertendum hic venit, in quo diferrent inter ſe fundationes Eccleſiarum primæ, & ſecundæ periodi, & fundationes Eccleſiarum tertiæ. Nam quoad primas, non antea in illis ordinabantur Epiſcopi, quam Eccleſiæ ipſæ vel ex ſolis Hebræis, vel ex Hebræis ſimul & Gentilibus jam converſæ, & aliquo modo formatæ fuiſſent: Quoad alteras vero, antequam converterentur, aut ullo modo formarentur, ordinabantur Epiſcopi, & mittebantur, vel deſignati ad aliquam ſpecialem provinciam, ſeu civitatem, ut ibi propriam ſibi Eccleſiam, prædicato Evangelio, efformarent, cathedramque collocarent; vel ad nullam deſignati individuam provinciam, ſeu civitatem, ſed ut ubicumque ſors, aut potius divina Providentia illis viam aperiret Fidem diſſeminandi, ibi conſiſterent, ſibique Eccleſiam ex converſo populo componerent. Itaque alterutro modo Diſcipuli iſti, & Epiſcopi ad Gentes miſſi, cum jam Eccleſiam aliquam præclara in urbe fundaſſent, hinc finitimis civitatibus, ac populis Chriſtum annuntiabant, novas Eccleſias in circuitu ſanctificantes, eiſque etiam interdum, ſi expedire videretur, Epiſcopos conſacrantes.

CXXXVIII. Ex hac autem ſapientiſſima Evangelicæ prædicationis œconomia non ſolum intelligitur, quomodo Apoſtoli in ethnicis regionibus tot Eccleſias fundaverint, tot Epiſcopatus erexerint; verum etiam qua ratione primæ omnium conſtitutæ fuerint Eccleſiaſticæ Metropoles. Illa enim civitas hanc dignitatem adipiſcebatur, ubi Apoſtolorum diſcipuli ad prædicandum miſſi cathedram firmabant, ex qua cum finitimas etiam gentes, atque urbes docendo circumirent, converſiſque Evangelicas leges imponerent, Eccleſias efformarent, illiſque Epiſcopos darent; cœperunt converſi populi illos Diſcipulos, & Miſſos veluti Patres, & Doctores, ſuperioreſque in ſpiritualibus negotiis reſpicere, & venerari, eorumque cathedras, unde primo illis derivaverant Fidei rudimenta, & proprias Eccleſias, proprioſque Epiſcopatus initium habuiſſe fatebantur, tamquam Matrem habere, ab ea traditiones, ab ea in dubiis conſilium, ab ea diſciplinæ, rituum, morum regulas, Epiſcoporum ſuorum vel conſacrationem, vel approbationem mutuari, præſertim Apoſtolis defunctis, quorum prudentiſſimæ inſtitutioni acceptam referunt iſtam Eccleſiaſtici regiminis politiam.

CXXXIX. Id vero probabile, imo prorſus innegabile videbitur, ſi animadvertas primo, Apoſtolos eam regiminis formam ſibi propoſuiſſe, quæ & perpetua foret, & aptior ad omnes populos ubique terrarum coadunandos in unum corpus, atque in unum ovile, & facilius regendos, & inſtruendos. Secundo per ſe ipſos, paucoſque eorum diſcipulos tantum opus abſolvere non licuiſſe; erant enim paucula illa grana per vaſtiſſimum Univerſi campum diſſeminanda, paucique illi in multa Evangelii meſſe Operarii. Quapropter neceſſe fuit aliquot fundari per orbis provincias principes Eccleſias, atque in iis aut Apoſtolorum, aut Diſcipulorum, veluti totidem Metropolitarum cathedras, Fideique, ac Traditionis depoſitum collocare, a quibus principibus Eccleſiis per prædicationem, progreſſu temporis, aliæ Eccleſiæ & naſcerentur, & regerentur. Hæ autem principaliores Eccleſiæ ab Apoſtolis, vel ab Apoſtolorum diſcipulis erectæ, Apoſtolicæ vocabantur, quarum pulcherrimam diſtinctionem Bacchinius refert ex Tertulliano.

CXL. Ingenue ergo fatemur, hanc Cl. Caſinenſis opinionem de Eccleſiaſticarum Metropolum origine nobis præ ceteris arridere. Eam graviſſimis viris probatam eſſe non ignoramus, quidquid alii, præſertim Galli, in contrarium effutierint; congruit enim ut cum maxime ideæ, quam cordatus quiſque concipere debet de Evangelii propagatione, incomprehenſibiliter, ac non minus fortiter, quam ſuaviter per Mundum univerſum abſoluta. Attamen neſcimus, utrum ea opinio Bacchinii magis noceat, an faveat magis Ravennatenſium placito de apoſtolica origine Metropoliticæ eorum dignitatis.

§. V.

Ravennatium reſponſiones.

CXLI. NE, quæ poſſunt allatarum difficultatum vim imminuere, videamur negligere Ravennatium reſponſiones, quæcumque eæ ſint, breviſſime hic exponemus. Et primo quidem illis minime negotium faceſſit, contrariam opinionem eſſe communiorem, imo communiſſimam, quam nempe ſequantur, & propugnent pene omnes, celebrioreſque ſcriptores, in Eccleſiaſtica hiſtoria, diſciplina, moribus peritiſſimi; veritas enim opinionum hujuſmodi, non a multitudine, neque a nominis claritate, ſed a fundamentorum firmitate dignoſcitur. Innumeræ propemodum opiniones ſingulis ætatibus regnarunt, quas foverat univerſalis conſenſus: modo autem falſæ ſunt apud omnes. Et ne longius exempla quæritemus, nonne opinio de Mediolanenſi Metropolitano, ſuper Italiæ diviſione in duos Vicariatus fundata, univerſaliſſima huc uſque fuit, illiſque plauſerunt critici fere omnes? Verumtamen deſtructo falſo illo fundamento, amandatiſque ad fabulas tot commentis, quæ pro monumentis indubiis habebantur, ſententia iſthæc ab aula recedit, & evaneſcit.

CXLII. Secundo non magni faciunt Ravennates argumentum negativum adverſariorum. Væ, ſi ab hujuſmodi ratiocinio timendum eſſet, *non invenitur ſcriptum, ergo non fuit*: Actum omnino foret de plurimis, quæ modo pro certis omnino habentur tum in ſacris, tum in prophanis. Actum foret de tot Eccleſiarum antiquitate, & vel non extitiſſe dicerentur prioribus ſæculis, vel Epiſcopos non habuiſſe, ſi auctorum ſilentio, ſi monumentorum inopiæ fidendum eſſet. Quia ergo quarto vel quinto ſolummodo ſæculo de alicujus Eccleſiæ Epiſcopo memoria, vel notitia tunc primum emerſit, nullus alter, ante iſtum Epiſcopum, Eccleſiæ illi præfuiſſe credendus erit? Quia ergo de aliqua Eccleſia ſerius loquuti ſunt ſcriptores, tunc ſolum eam incœpiſſe arbitrabimur? Undenam, amabo, argumentum deſumunt Critici noſtri, ut probent, natas quarto ſæculo Aquilejenſium, ac Mediolanenſium Metropoles? Ex ſilentio (reſpondebunt) antiquiorum monumentorum; & quia eo tantum ſæculo vertente, aliquem actum legere incipiunt exercitæ ab illis Epiſcopis Metropoliticæ juriſdictionis. Infelix enimvero ratiocinium! Quia initium non invenitur, illud igitur pendere dicendum eſt ab hominum conjecturis, & opinione. In noſtro autem caſu id prorſus ratiocinii genus prævalere volunt auctores noſtri; & quia neque in Chryſologo, neque in Angelopte detegi poſſunt hujus dignitatis primordia, nihilominus neceſſe eſt, in eorum altero illam incœpiſſe, quia de eorum altero ſolummodo (ajunt) cœperunt legi quidam actus Metropoliticæ poteſtatis! Poſſibile ne eſt, ejuſmodi ratiocinio tot doctiſſimorum virorum mentes acquieviſſe?

CXLIII. Atque eo major negativi hujus argumenti imbecillitas apparet, quo probabilior eſt eorum ſententia, qui regulam Eccleſiaſticæ hierarchiæ aſſerunt univerſalem eſſe debuiſſe per totum chriſtianum orbem, nullamque omnino rationem adductam fuiſſe, neque adduci poſſe, quare hierarchia Italicarum provinciarum differre debuiſſet ab hierarchia reliquæ totius Eccleſiæ: Apoſtoli, primique ſanctiſſimi Romani Pontifices, diſciplinæ, traditionum, regularum apoſtolicarum tenaces admodum, eas neglexiſſent in Italia tantummodo? Leges ad firmamentum Eccleſiaſtici ordinis, ſanctæque Fidei, morumque chriſtianorum conſervationem adeo neceſſarias, in Italia ſolummodo immutaſſent, in Italia, inquam, Univerſi capite, norma diſciplinæ, morum, Fidei? Quid ſi aliarum in Italia Metropoleum, & primorum quidem ſæculorum, indicia magni momenti non deſint? Quid ſi de Syracuſis, Panormo, Capua, Rhegio forte non ſit amplius rationabiliter dubitandum? Certum eſt, eruditiſſimas ſuper iis diſſertationes noſtro hoc ævo prodiiſſe, quæ vix dubitandi aditum reliquerunt, & quæ jactatæ negationis vim minuunt ut cum maxime, per quam excluſis omnibus omnino ab Italia Metropolitanis, ſolos Romanos Pontifices per quatuor priora ſæcula exercuiſſe in ea regione Metropolitica jura perfidioſe affirmatum eſt.

CXLIV. De Ravennate vero quid dicendum? Si quæ contra opiniones de ejus initiis, vel a temporibus Joannis Angeloptis, vel Petri Chryſologi repetendis, aliquod probabilitatis ſpecimen præſeferunt; videtur neutra ſuſtineri poſſe, & noſtræ dignitatis primordia neutri illorum ſanctorum Præſulum eſſe conſignanda. Quando autem eos Metropolitanos fuiſſe certiſſime invenimus; non invenimus autem eos primos illam dignitatem ſuiſſe conſequutos; per neceſſariam conſequentiam ſtatuendum venit, ante eos Epiſcopos Ravennatem Eccleſiam fuiſſe Metropolitanam, & recurrendum eſſe ad apoſtolica tempora juxta univerſalis hierarchiæ regulam, quando in nullo ex Prædeceſſoribus Angeloptis, & Chryſologi principium dignitatis reperire datur: quemadmodum, ut ſupra dicebamus, quia ſolum extrema jam ætate legitur Chryſologus conſecraſſe Epiſcopum Vicohabentinum, negari abſolute non poteſt, imo de tanto Doctore, iis Eccleſiæ temporibus aſſeri pro certo debet, illum ante Vicohabentini ordinationem plurimos actus exercuiſſe ejuſmodi poteſtatis per longum duodeviginti annorum decurſum; licet de iis nemo, neque ipſemet ſcripſerit.

Sup. cap. III. §. II.

CXLV. Silentium quoque ſancti hujus Antiſtitis contra eos non facere arbitrantur Ravennatenſes, tum quia non omnia ejus opera ad noſtram ætatem pervenerunt, cum ille fuerit *multorum librorum, & voluminum conditor, & veluti irriguus fons, ita in eum divina ſapientia quotidie emanabat*, teſte Agnello, multaque perierunt non ſolum Chryſologi, ſed Anteceſſorum ejus, quos non pauca, eaque graviſſima ſcripſiſſe tradunt antiquiores hiſtorici,

Agnel. in Chryſol. cap. I.

vel

vel Barbarorum incurſibus, vel Ravennatis Eccleſiæ noſtræ Archivi, & Bibliothecæ incendiis, vel ſequentium ſæculorum in litteras odio, & Præſulum antiquiorum, præſertim ſchyſmaticorum vel ignavia, vel malitia. Tum quia in Homiliis Chryſologi, quæ unicæ temporum injuriam ſuperarunt, præter epiſtolas ad Eutychetem hæreſiarcham, atque ad PP. Chalcedonenſis Synodi; locus non erat, neque occaſio de hoc argumento mentionem faciendi. Tum quia ſilet etiam Chryſologus, Eccleſiam Ravennatem hac prærogativa jam inſignitam, antequam ipſe ejus gubernacula jam ſuſcepiſſet, quod tamen non poteſt amplius in dubium revocari. Item, unum, vel alterum memorat S. Doctor Metropoliticæ juriſdictionis actum a ſe geſtum, conſecrationes nempe Projecti Imolenſis, & Marcellini Vicohabentini Epiſcopi; ergone XVIII. annorum intervallo, nullis aliis actibus tantam dignitatem illuſtraverat? Idem in Damiano.

CXLVI. Agnellus vero Schyſmaticus homo, qui Imperatoribus nimis juſto in eccleſiaſticis rebus indulgebat, quique romanæ ſubjectionis impatiens, Ravennatium anacephaleoſim impie aliquoties tuitus eſt; probabiliter ex induſtria eam dignitatem in Angeloptis anteceſſoribus tacuit, ne ab Apoſtolica Sede derivatam cogeretur fateri. Quæ ab Agnello de Archiepiſcopis noſtris præterita fuerunt, quæque innotuerunt aliunde, propemodum infinita ſunt: (atque inter ea, mirifica undecim D. Apollinaris Succeſſorum per viſibilem Columbam electio, præcipua eſt; cum enim de ſingulis Agnellus ſcriberet, ineffabilis prodigii immemor, aut inſcius videbatur, cujus tandem ſplendida indicia dedit in Sancto Severo eorum poſtremo:) mirum ne igitur erit, ſi quæ errorem ſuum damnaviſſent, ille non retulit? Cum autem ad ſedandos aliquorum tumultus, de quibus Chryſologus allatis verbis homil. 175. Valentinianus III. Imperator Romani Pontificis decreta auguſtali ſanctione roboraverit, qua ſarctam tectam Ravennatium Epiſcopi dignitatem ſuam ſervarent, occaſionem veriſimiliter arripuit Agnellus Valentiniano tribuendi ejuſdem dignitatis, ſacrique pallii collationem, quæ a ſola Apoſtolica Sede concedi poterant: ſi tamen ea fuit Agnelli mens, idque ſonant ejus verba; probari enim fortaſſe ex Agnelliana relatione minime poterit, illum indicaſſe, tunc primum omnino creatam fuiſſe noſtræ Metropolis dignitatem, ſed potius indicaſſe, tunc primum circumſcriptam fuiſſe certis finibus Eccleſiaſticam Æmiliæ, ac Flaminiæ provinciam.

CXLVII. Ceterum numquam ſatis mirati ſumus, quare tot ſapientiſſimi viri, antiquæ diſciplinæ peritiſſimi, contra hujuſmodi aſſertum Agnelli noſtri, & contra Hieronymum Rubeum adeo impotenter debacchantur, & Valentiniani diploma a Rubeo relatum diris omnibus voveant. Duo enim præcipue in eo notant, & damnant abſque ulla benigna interpretatione, nempe Valentiniano tribui Metropolis noſtræ erectionem, & conceſſionem pallii Archiepiſcopalis: in quibus profecto non videmus, quid novitatis, quid monſtri horreant clariſſimi viri. Nonne ſæculum illud, nonne ipſa Valentiniani tempora hujuſmodi exemplis ſcatebant? Primus ne, an ſolus Valentinianus in Eccleſiaſtica jura manum immiſerat? Quis Fęniciæ juriſdictionem diviſerat inter Tyrium, & Beritenſem Epiſcopos? Quis primatum Hieroſolymitano tribuerat ſuper Arabiam, Fæniciam, Paleſtinam? Quis Nycæam, quis Chalcedonem ad Metropolis faſtigium ſublimaverat? Nonne Imperatores illiuſmet ævi? Quo Canon XII. Chalcedonenſis Synodi ſpectabat terribili illa depoſitionis in Epiſcopos comminatione, niſi ab Auguſtis ejuſmodi novarum Metropoleon erectiones impetrare ceſſaverint? Ex hoc ergo capite nec novum, nec monſtruoſum fuiſſet Valentiniani diploma, neque omnino condemnandus Agnellus, quaſi novam Ravennatium Metropolim Auguſto illi imputaſſet. Rub. ad an. 426. Vid. ſup. n. cxiii.

CXLVIII. Quo vero ad collationem Pallii, hic quoque fugit clariſſimos viros prudens antiquæ Eccleſiæ Oeconomia. Fuerit enim nec ne Pallium iſtud Imperatorium inſigne, Auguſtorum munus ad indicandum, & decorandum regale Epiſcoporum Sacerdotium; aut indumenti genus mere eccleſiaſticum ad ſignificandam in Metropolitanis plenitudinem poteſtatis; procul dubio eſt, aliquot poſt Magnum Conſtantinum ſæculis, expectaſſe Pontifices Summos aut preces, aut conſenſum Imperatorum, & Regum, antequam Pallii uſum Metropolitanis indulgerent. Cujus veritatis teſtes luculentiſſimi ſunt tot epiſtolæ Romanorum Pontificum, & præſertim Gregorii Magni ad Cæſarium Arelatenſem. De hoc autem argumento conſuli poteſt Doctiſſimus Thomaſinus, qui iſtam Eccleſiæ conſuetudinem fuſius explicat, præſertim iis verbis: *indubitatum eſt, aliquot ſaltem ſæculis non ſine voluntate Imperatoris in Oriente Pallium, ſicut in Occidente conceſſum fuiſſe; cum enim veſtimenti id genus initio regium fuiſſet, eoque voluiſſent Imperatores, quæ eximia eorum erat, & ſingularis pietas, regale Chriſti decorare ſacerdotium; hanc viciſſim illis per aliquot ſæcula pietatem, gratitudinemque rependit Eccleſia, ut illo præter eorum aſſenſionem indueretur nemo.* Thomas Eccl. diſc. par. 1. lib. 11. c. 35. n. 9. & c. 54.

CXLIX. Quæ igitur in Valentiniani Cæſaris conceſſione novitas, quod portentum, quando juxta illorum ſæculorum oeconomiam tam commode intelligi poterat pro conſenſu, ab Auguſto illo in erectionem noſtræ Metropolis præſtito, atque in uſum Pallii? Decretum aliquod, ſeu conceſſionem, ſeu noſtræ Eccleſiæ privilegiorum confirmationem edidiſſe Valentinianum III. indicari videtur per muſivum opus S. Apollinaris in Claſſe, in quo Auguſti illius imago volumen manibus tenet, ſcriptumque ibi legimus, *Privilegia Ravennatis Eccleſiæ*. Verum de iſtis alii viderint. Reliquæ autem falſitatis notæ, quas curioſius Auctores laudati ſcrutati ſunt, ac ſe inveniſſe ajunt in Valentiniani litteris, eæ profecto non ſunt, ob quas in iſtud diploma adeo obſtrepant: quarum altera eſſe poteſt titulus *Archiepiſcopi*, ſæculo quinto a Ravennate Antiſtite nondum uſurpatus; altera vero titulus *Majoris*, quem ſibi tribuit Valentinianus. Voculas haſce Agnellus non ſcripſit; irrepſerunt autem probabiliter in diplomatis exemplaria, Amanuenſium culpa. Nos autem arbitramur, veras litteras Valentiniani (aliquas

enim

Agnel. in Damiano Id. in Georgio.

enim ab Auguſto ipſo datas fuiſſe, dubitare non ſinunt verba homiliæ 175. Divi Chryſologi ſuperadducta,) vel Archivi Archiepiſcopalis incendio, vel Schyſmaticorum malitia conſumptas, vel in Georgii Archiepiſcopi captivitate deperditas, qui Eccleſiæ noſtræ auguſtiora monumenta, ad oſtendendam ejus amplitudinem, in Germaniam aſportaverat; ſcioli alicujus opera, & ingenio fuiſſe renovatas; & fortaſſe vel IX. vel X. ſæculo, tunc cum *Archiepiſcopi* titulo paſſim utebantur Ravennatenſium Præſules, nec non τὸ *Major* in more erat inter titulos, cujus exempla, ubi opus eſſet, præſto forent in pergamenis Archivi Ravennatenſis. Hanc tamen conjecturam prudentiorum judicio libenter committimus.

Sup. Cap. III. §. II.

CL. Qua autem occaſione Valentiniani litteræ vere emanaverint, utrum ab Angelopte, an ab Chryſologo impetratæ, nihil certi habemus. Si autem conjecturas noſtras qualeſcumque aperire licet, credimus, non pro nova Ravennatenſis Metropolis formatione eas datas fuiſſe litteras ab Auguſto; obſtant enim, ne id credamus, graviſſima, quæ ſuperius contra Bacchinium explicuimus argumenta; ſed potius ut Chryſologus, vel Angeloptes, illarum patrocinio, Eccleſias recuperarent, quas diximus ab Arianis forte diſtractas, & poſtmodum per Ambroſii prædicationem in clientelam Mediolanenſium Epiſcoporum receptas, in ea per quinquaginta fere annos perduraſſe, quorum idcirco conatibus, ne illas reſtituerent, auctoritatem Apoſtolicam, & Imperialem apponere neceſſe fuit. Probabile eſt etiam, cum ſæculo quinto incæperint, ut ait Bacchinius, termini hierarchiæ Eccleſiaſticæ in Italia ad civilium provinciarum terminos accommodari, factum fuiſſe, ut ad coarctandam, ſeu extendendam Metropoliticam Ravennatium juriſdictionem intra Æmiliæ, & Flaminiæ confinia, ſimul concurrerent, temporibus vel Angeloptis, vel Chryſologi, & Sedis Apoſtolicæ decreta, & Auguſtorum favor, ad compeſcendas obtrectantium querimonias. Quavis autem ex his cauſis Valentiniani litteræ prodierint, nil præjudicii inferunt Ravennatium opinioni de impugnata eorum dignitatis origine.

Bacch. ubi ſup.

CLI. Quam vero originem non ſolum allatis rationibus contra vim argumenti negativi ſe defendere illi arbitrantur, verum aliquo etiam poſitivo documento. Illud e Gelaſii I. Romani Pontificis epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ ſuperius citata, haurire non dubitant, ubi contra Acacium Conſtantinopolitanum Epiſcopum invehit Gelaſius, conantem fimbrias quaquaverſum dilatare, ſeſeque in Orientis Patriarcham elevare, quia Epiſcopus eſſet Imperialis civitatis. Probat autem Gelaſius, non ab Imperii Syſtemate, non ab civilis magiſtratus præſtantia, non ab Regum reſidentia, verum ab inſtitutione Apoſtolica formatam fuiſſe Eccleſiæ hierarchiam. Acacium vero exemplis urget Epiſcoporum, qui licet Imperialibus præeſſent civitatibus, ſe tamen infra antiquos juriſdictionis terminos continuerunt: *Riſimus*, inquit *quod prærogativam volunt Acacio comparari, quia Epiſcopus fuerit regiæ civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ULTRA MENSURAM SIBI ANTIQUITUS DEPUTATAM quidquam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Licet ergo, ajunt Ravennates, multis temporibus apud Ravennam conſtiterint Imperatores, nihil tamen hujus urbis Epiſcopi ſuæ dignitati auxerunt, nullumque majus jus uſurparunt, ex Gelaſii atteſtatione, ſed in ea menſura dignitatis, & juriſdictionis remanſerunt, quam ante Imperatores, & a priſcis temporibus habuerant. Verum indubitatum quidem eſt, omnibuſque hiſtoricis probatum, Ravennates Antiſtites Metropolitica dignitate polluiſſe, Imperatoribus in ea civitate reſidentibus; igitur non illam adepti ſunt Auguſtorum auctoritate, aut interceſſione, dum in ea reſiderent, ſed illam dignitatem in menſura ſibi antiquitus deputata, nihil ulterius ei addentes, retinuerunt, & cum Ravenna Imperialis civitas facta eſt, jam ab veteribus temporibus Sedes erat Eccleſiaſtici Metropolitani.

Gelaſ. epiſt. ad Epiſcop. Dardan.

Bacch. ubi ſup. par. III. n. 8, & ſeqq.

Euſtach. de Metr. Mediol. Sect. II. c. 4. n. 128.

CLII. Verborum Gelaſii, & hujus ratiocinii pondus ſenſerat Bacchinius, qui ſe primum omnium Metropolitici Ravennatium juris propugnatorum illud deprehendiſſe ait: (ubi autem de Metropolitana Syrmii Eccleſia loquutus eſt Euſtachius a S. Ubaldo, forſitan ante Bacchinium vim Gelaſianæ auctoritatis indicaverat.) Porro mirum eſt, qua ratione Bacchinii animum contorſerit, *& aliquando pene in tranſverſum egerit* iſtud argumenti genus, & in quem ſenſum explicare conatus ſit Gelaſii clariſſima ceteroquin verba; illis enim in ſenſu obvio acceptis, viderat vir doctiſſimus, per ſe cadere omnino ſuam, ceterorumque opinionem de origine Ravennatium Metropolis. Interpretationem ergo Bacchinii præſtat hic eiſdem verbis adducere, ne ipſius valorem imminuiſſe videamur.

Bacch. ubi ſup.

CLIII. „ Cum in dubium, (inquit) revocari minime poſſit, quod Gelaſio Summo Pon„ tifice Romæ ſedente, præſul Ravennas Metropolita fuerit, reliquum eſse videtur, ut ex „ Gelaſii ejuſdem teſtimonio non tunc cæperit Metropolitanum jus in Ravennate Eccleſia, „ cum urbs illa regia Auguſtorum Sedes evaſit, ſed eodem loco ſteterit, quo antea fuerat, „ *nec ultra menſuram ſibi antiquitus deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurpaverit*. Certe Ge„ laſii teſtimonium omni exceptione majus eſt, tum quod floruerit paulo poſt ea tempora, „ quibus Eccleſiæ Ravennati Metropoliticum jus collatum fuiſſe diximus, tum quod præſu„ mi debeat, rem hujuſmodi doctiſſimo Romano Pontifici, jurium Eccleſiaſticorum ſcientiſ„ ſimo bene perſpectam. Tanta nihilominus ſunt, adeoque clara, quæ probant, ſerius quam „ in cetero Occidenti, in Italia jus Metropoliticum invectum; tanta, ex quibus evidenter li„ quet de hujuſmodi jure recentius Ravennati Eccleſiæ collato, conſtetque Eccleſias nonnul„ las, ut Forocornelienſis, Ambroſio vivente, Mediolanenſi Epiſcopo paruiſſe, & Petri Chry„ ſologi, imo ejus electionis tempore inter Ravennæ ſubditas numeratas, ut obvio eo ſenſu, „ quem præferunt Gelaſii verba, eadem intelligi minime poſſe certum ſit. Re itaque ſerio

„ per-

„ perpenſa, Gelaſium id ſolum intendiſse reor, quod argumentum ferebat, videlicet, nil ac-
„ cedere juris, quo in alios dominentur, Epiſcopis quibuslibet ex eo, quod quandoque Au-
„ guſti apud eorum Civitatem reſederint, ſed jura Eccleſiaſtica ab Eccleſiæ auctoritate pen-
„ dere. Negat propterea quidquam Eccleſiaſtici juris acceſſiſſe Epiſcopis Ravennæ, Mediola-
„ ni, Syrmi, Trevirorum, ex eo præciſe, quod apud illas urbes multo tempore degerint
„ Imperatores, aitque ob eam Imperatorum moram, earum urbium Præſules, *ultra menſu-*
„ *ram ſibi antiquitus deputatam nil ſuis dignitatibus uſurpaſſe*; minime vero negat aliunde, ex
„ legitima ſcilicet Eccleſiæ poteſtate, potuiſse jus augeri earumdem Eccleſiarum, eo etiam in-
„ tuitu, quod Imperatorum ibi Sedes extaſset. Gelaſii itaque verba ferunt, quod Patrum,
„ & Synodorum ſanior, & communior ſenſus tulit, Eccleſiaſtica videlicet jura nullo modo a
„ ſæculari poteſtate pendere, vel primarum Eccleſiarum decus primarum civitatum decori ac-
„ ceptum referri debere, ſed id totum a Canonum præſcripto, & a ſupremo Petri arbitrio ef-
„ fici, ac diſponi, prout rerum, temporumque circumſtantiis congruere dignoſcitur. Quare
„ conſequitur Ravennæ, Mediolani, Syrmii, Trevirorum Epiſcopos, & ceteros quoslibet, di-
„ gnitatum ſuarum antiquitus deputatæ menſuræ ſi quid additum eſt, non illud uſurpaſse, quod
„ ibi Imperatores quandoque degerint, ſed legitime ex Petri auctoritate, ſalvo Canonum præ-
„ ſcripto, habuiſſe. Et ita quidem Gelaſii verba intelligenda arbitror, quæ proinde efficiunt,
„ minus curate, nec præcedentibus cohærens, a ſummo viro de Metropolitani Ravennatis juris
„ initiis ſcriptum, illud videlicet adquiſitum, *ea prorſus ratione, qua Sedes Conſtantinopolitana ob*
„ *imperiale thronum patriarchalia jura uſurpavit, ac tandem pacifice tenuit*. Oppoſitum enim ait
„ Pontifex, & teſtatur, ob Imperatoris thronum nil ſupra veterem dignitatis ſuæ menſuram
„ Ravennates Præſules uſurpaſſe.

CLIV. Hæc eſt Bacchinii interpretatio verborum Gelaſii, quam ipſemet fatetur ab obvio eorum ſenſu deviare. Ad hujuſmodi vero violentam Gelaſiani ſenſus explicationem Bacchinium cogunt momenta, quæ probant, ſerius quam in reliquo Occidente in Italiam jus Metropoliticum inductum, in eaque regione ſolum Romanum Pontificem iſto jure polluiſſe ad quartum, & ultra ſæculum, ac præſertim quia recentius Ravennati Eccleſiæ illud fuit collatum, & quia conſtat, Eccleſias nonnullas, ut Forocornelienſis, Ambroſio vivente, Mediolanenſi Epiſcopo paruiſſe, & Chryſologi electionis tempore numeratas inter Ravennæ ſubditas. Verum hæc omnia Bacchinii momenta jam expendimus, tum quæ eruit ab argumento negativo, & ab opinione ſolius Romani Pontificis in Italia Metropolitani, tum quæ affert de Joanne Angelopte, ac de Chryſologo, ejuſque homilia 175. Quod attinet ad Eccleſias, quas, vivente Ambroſio, ait Mediolanenſi paruiſſe, ut Forocornelienſis, ſatis pariter, ut arbitramur, ſuperque reſpondimus in Cap. I. adeo ut dubia omnino, incerta, ac fere improbabilia videantur momenta iſta Cl. Caſſinenſis. Quare cordato viro ea tanti eſſe non debent, ut per illa verborum Gelaſii ſenſus, apertiſſimus per ſe ipſum, & obvius, in diſtortum ſenſum violentiſſime rapiatur: imo potius rem dubiam & incertam, qualem volunt originem hujus Ravennatium dignitatis, per verba, tam aperta, tam clara, tam obvia doctiſſimi Pontificis par erat explicare, præſertim quia opinio Ravennatibus favens tot aliis allatis argumentis fulcitur; contraria vero, licet communiſſima, tot ambagibus, tot difficultatibus involvitur.

CLV. Et ſane, pace Cl. Bacchinii, ejus interpretatio contorta nimis videtur, ſenſuſque Gelaſii nimis perturbatus. Acacio ille inſultat, quia cum ſit Epiſcopus regiæ civitatis, tentat juriſdictionem ſuam augere, & ſuper Orientis Patriarchas ſeſe efferre: itaque exemplum illi opponit quatuor Occidentis Epiſcoporum, qui cum eſſent, & ipſi imperialium urbium Antiſtites, nullam juriſdictionem ſibi uſurparunt ultra eam, quam *antiquitus* obtinuerant. Verum quidem eſt, quod ait Bacchinius, Gelaſium illis verbis non negaſſe *ex legitima Eccleſiæ poteſtate potuiſſe jus augeri earumdem Eccleſiarum, eo etiam intuitu, quod Imperatorum ibi ſedes extaſſet*; ſed cum Gelaſius tacuerit, acceſſionem iſtam novi juris revera eveniſſe ex conceſſione Eccleſiæ, Imperatorum temporibus; evidens indicium eſt, quod non evenerit; tum quia argumentum, quo contra Acacium utebatur Gelaſius, fortius Conſtantinopolitanum urſiſſet, ea animadverſione, quod illi quatuor Epiſcopi, ſi quid juriſdictionis ultra antiquam menſuram adquiſiverint, intuitu Imperatorum, nonniſi ex indulgentia Pontificum Romanorum adquiſiverint; tum quia cum id factum tacuerit Gelaſius, alia magni ponderis conjectura inde oritur, certiſſime non eſſe factum; nam ab exemplis quatuor illorum Antiſtitum, ſi quia fuiſſent Epiſcopi regiarum civitatum, ab Apoſtolica Sede majorem dignitatem obtinuiſſent; occaſionem opportuniſſime arripuiſſent Acaciani exprobrandi Gelaſio, atque Romanæ Eccleſiæ, negatum iri Acacio, etiam intercedentibus Imperatoribus, etiam concedentibus duobus Oecumenicis Conciliis, Conſtantinopolitano I. & Chalcedonenſe, quod aliis quatuor Epiſcopis non fuerat negatum, perturbationem ſcilicet Eccleſiaſticæ hierarchiæ, & novæ jurisdictionis acceſſionem, licet Epiſcopi illi nullo fulcirentur Concilii Canone, aut conſenſu. Tum demum quia non potuiſſet Gelaſius Acacio tam libere inſultare, ſi Romana Eccleſia arguenda ipſa quoque fuiſſet ob perturbatam in Occidente, in gratiam Imperatorum, Apoſtolicam Eccleſiarum hierarchiam, quo tempore eam mordicus tuebantur in Oriente contra Epiſcopos Conſtantinopolitanos, contra duo generalia Concilia, contra ipſos Imperatores. Quæ quidem conjectura majorem vim conſequi poterit ex iis, quæ ſuperius notavimus de reſiſtentia Eccleſiæ, ac præſertim Summorum Pontificum, hujuſmodi novarum Metropoleon erectionibus. Cap. III. §. II. num. 113.

CLVI. His autem rationum momentis ſe expedire arbitrantur Ravennates a Bacchinii interpretatione in verba Gelaſii, ſtatuuntque ex illorum ſenſu obvio, & naturali, probari

Ra-

Ravennates Epiſcopos non ab Imperatorum temporibus Metropoliticum gradum fuiſſe adeptos, ſed eo honore ante Imperatores, & a priſcis temporibus præfulſiſſe; atque adeo cum nulla ſtabiliri poſſit incæpti honoris epocha, ad apoſtolica tempora, & ad primævam Eccleſiaſticæ hierarchiæ inſtitutionem illius gradus originem eſſe referendam. Hic etiam obiter notatum volumus, allata Gelaſii verba, juxta obvium eorum ſenſum, etiam a Mediolanenſibus uſurpari, ut probent ante Divum Ambroſium, non autem ob Imperatorum reſidentiam, jam ad Metropolis dignitatem aſcendiſſe inclytam Mediolani Eccleſiam: quod non abs re erit animadvertere. Ceterum mox relatam Ravennatenſium Concluſionem, verborumque Gelaſii intelligentiam roborare poſſe neutiquam ipſi dubitant auctoritate S. Gregorii VII. pariter Romani Pontificis, æque doctiſſimi, æque jurium Eccleſiaſticorum acerrimi vindicis. Scribens enim Gregorius ad Ravennatenſes, hæc de eorum Eccleſia ipſis inſinuat: *Credimus non latere veſtram ſcientiam, Ravennatem Eccleſiam Sedi Apoſtolicæ præ ceteris vicinius hærere ſolitam fuiſſe, eamque ſpecialiter ab ipſa dilectam, quidquid dignitatis, & honoris antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit, munere ſcilicet præfatæ ſedis conceſſum habuiſſe.* Prædilectam ait S. Pontifex Eccleſiam Ravennatem ab Sede Apoſtolica, nam illi acceptum habere debebat, quidquid dignitatis, & honoris *antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit.* Si autem *antiquitus*, ac per primum ejus Apoſtolum, atque Epiſcopum nihil aliud Eccleſia Ravennas obtinuiſſet, niſi cum Fide Chriſtiana ſimplicis Epiſcopatus cathedram, fruſtra eam ſpecialiter dilectam Sedi Apoſtolicæ, fruſtra viciniorem adhæſionem, fruſtra honores, & dignitates ab ea Sede obtentas jactaſſet Gregorius. Loquebatur ergo Pontifex de iis honoribus, & dignitatibus, quibus ejus ætate eminebat Ravennatium Eccleſia, & quas illi a Sede Apoſtolica antiquitus collatas affirmat per Beatum Apollinarem, primum ſcilicet Ravennæ Epiſcopum, Petri Apoſtoli diſcipulum: neque alia dignitas, neque alii honores ibi veniunt intelligendi, ſi res bene perpendatur, niſi dignitas, atque honores Metropolitici. Conſonat Gregorio VII. Auctor hiſtoriæ miraculorum ipſius S. Apollinaris in territorio Divionenſi, qui Auctor ſæculo x. creditur floruiſſe, adeoque ante Gregorium. *Qui Martyr*, inquit, *ut deſcripta ejus paſſionis geſta teſtantur, a S. Petro Apoſtolorum Principe conſacratus, ac Ravennæ, Metropolitanæ Italicarum urbium nobiliſſimæ primus Archiepiſcopus eſt deſtinatus.*

Euſtach. ubi ſup. n. 61.

Apud Bollan. in S. Apol. Ravenn. Epiſcop.

Apud Bolland. ubi ſup.

CLVII. Tali teſtimoniorum poſitivorum ſerie, atque aliorum, quæ brevitati ſtudentes non quæritamus, & præſertim Divi Petri Damiani, credunt Ravennates contrarium negativum argumentum exinanire. Atque hinc ad doctiſſimas Bacchinii animadverſiones animum convertentes, manus victas iis ultro dare non renuent. Concedent enim libentiſſime, nullo pacto efformatam fuiſſe ab Apoſtolis Eccleſiæ hierarchiam ad normam civilium magiſtratuum. Concedent ex generali Imperii ſyſtemate, quale fuerat temporibus Apoſtolicis, atque ex particulari cujuſque provinciæ regimine probabiliſſime deduci poſſe veritatem Bacchinianæ opinionis: licet ad rem non facere ſuſpicentur, quæ de inſtabilitate regiminis cujuſcumque particularis provinciæ eruditiſſime congeſſit Abbas Caſinenſis; nam primo inſtabilitas hæc particularis provinciarum regiminis locum forte non habebat, quo tempore Evangelium diſſeminabant Apoſtoli. Accidit ea quidem temporum decurſu, ſed cum jam Fides chriſtiana longe lateque diffuſa erat, atque etiam ſtabilitus Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordo, ac ſyſtema, præſertim in Italia. Ea enim diviſa ab Auguſto in undecim regiones, & unicuique proprio aſſignato præſide, decurionibus, duumviris, forma iſta magiſtratuum, & politiæ duo pene ſæcula perſeveravit, donec ab Adriano Cæſare immutata eſt. Quare ſatis intervalli, & opportunitatis habere potuiſſet Eccleſia ad ſibi firmandum in hac regione hierarchiæ ſtatum juxta hierarchiam civilem ab Auguſto conſtitutam, quatenus ad eam ſe conformaſſet. Stabilita autem ſemel ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus hierarchia, nullis mutationibus obnoxia eſſe poterat, quidquid fuerit de civilis provinciarum regiminis perturbatione pluries ſequuta, Adriano, Aureliano, aliiſque imperantibus. Quod ſi etiam verum fuiſſet, temporibus apoſtolicis vel unam pluribus, vel plures provincias uni tantum præſidi paruiſſe; hinc opportuna reſultaret ratio, quare in Eccleſiaſtica hierarchia non ubique uni provinciæ unus præeſſet Metropolitanus, ſed ſub uno Metropolitano plures eſſent provinciæ, & quæ fuerat olim unica, fieret duplex provincia, uti cum Æmilia noſtra actum fuit, partita in duplicem regionem, quarum altera Flaminia, Æmilia altera. Secundo vero quamvis temporibus apoſtolicis inſtabilitas particularium provinciarum regiminis obverſaretur ſtabiliendæ Eccleſiaſticæ hierarchiæ aliquibus in regionibus; id tamen de ipſa Æmilia neque tunc, neque per diuturna tempora forſitan poteſt verificari; nam poſt allatam partitionem in Æmiliam, & Flaminiam, utriuſque caput, & Metropolis fuit immutabiliter Ravenna, etiam poſtquam Conſtantinus in duos Vicariatus Italiam diviſit.

Vid. ſup. Cap. I. §. II.

CLVIII. Attamen his non obſtantibus, datiſque ultro omnibus Cl. Bacchinio, ſibi adhuc gratulantur Ravennates, tanti viri opinionem de origine Eccleſiaſticarum Metropoleon non ſolum non deſtruere, ſed magis magiſque confirmare eorum ſententiam, qui temporibus, atque inſtitutioni Apoſtolicæ initia hujus dignitatis in Eccleſia Ravennate tribuerunt. Si enim veriſimillimum eſt, (imo pene certum dixerim,) ſparſos ubique terrarum, & quaquaverſum Apoſtolorum diſcipulos, fundaſſe Eccleſias Gentium a ſe converſas, ibique propria ſtabilita ſede, inde vicinis regionibus, urbibus, & populis fidem communicantes, novas Eccleſias conſtituiſſe, novos Epiſcopos ibi ordinaſſe: unde factum ſit ex Apoſtolorum ſanctione, ut converſis hiſce regionibus noviſque Eccleſiis, earumque Epiſcopis diſcipuli iſti præeſſent veluti primi Patres, ac Doctores, atque eorum cathedram populi novarum Eccleſiarum reſpicerent uti propriæ Fidei matrem, ab eaque traditiones, diſciplinæ apoſtolicæ regulas, in dubiis conſilia, in

diffi-

diſſidiis, & gravaminibus refugium, in ordinationibus conſenſum peterent, & amplecterentur: quod procul dubio tunc fuerat & Metropolitani juris principium, ac fundamentum, & Metropolitanæ dignitatis prærogativa: ſi, inquam, id ex Bacchinio veriſimillimum cenſetur, acta opportuniſſime res eſt Ravennatium, qui Apollinarem Petri diſcipulum Ravennam, Italicarum urbium præſtantiſſimam, ab Apoſtolo miſſum, ibi Epiſcopali cathedra erecta, ac firmata, ex ea toti Æmiliæ Chriſti Evangelium prædicaſſe, perque ejus urbes ex converſis populis florentiſſimas Eccleſias efformaſſe, pro certo habent, ac teſtatur non ſolum perpetua celeberrimæ Ravennatis Eccleſiæ, ſed etiam ipſarum Æmiliæ Eccleſiarum traditio, quæ illam Fidei ſuæ magiſtram per Apollinarem cognoſcunt, & confitentur. Id *BENEDICTUS XIV.* qui modo Petri Cathedram tenet, eruditione, doctrina, ſapientia incomparabilis Pontifex, de Bononia noſtra luculenter aſſeruit ea, quam in dedicatione novæ, ipſi S. Apollinari ſacræ, magnificentiſſimæ Baſilicæ, Romæ nuper habuit, pereleganti oratione. Doctiſſimo Pontifici præiverat Sigonius ab Ughello citatus, qui ait: *Bononiam chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe ab Apollinari Æmiliæ Apoſtolo, quem Petrus Apoſtolorum Princeps illuc dicitur deſtinaſſe: qui tametſi Ravennæ ſedem fixerit, Æmiliam tamen totam Chriſti Evangelio implevit.* Omittimus autem, ne in longum nimis procedamus, quæ de aliis Æmiliæ Eccleſiis, per eumdem Apollinarem formatis, illarum hiſtorici aſſerunt. Sigon. lib. 1. de Epiſcop. Bonon. Ughel. Tom. II. V. E. in præfat. ad Epiſc. Bonon.

CLIX. Longum quoque nimium foret, teſtimonia actorum S. Apollinaris, ſacrorum ſcriptorum, & multarum orbis Eccleſiarum hic attexere, quæ de miſſione ejus, & per Æmiliam apoſtolatu fidem facerent ampliſſimam. Petrum Chryſologum, Petrum Damianum, centumque hiſtoricos, & præcipue Cl. Bollandianos conſulere unicuique licebit. Fuerunt quidem auctores, qui Apollinaris vetuſtiſſima acta ſuperbe negantes, inter apocrypha ejecerunt: alii etiam fuerunt, ut Abbas Fleury, qui ne verbum quidem dignati ſunt hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ inſerere de celeberrimo iſto Petri diſcipulo, licet apud ſanctos Doctores, licet in tot Romanorum Pontificum epiſtolis, & monumentis, licet inter tot hiſtoricorum memorias tam frequens occurrat ejus mentio, & Ravennatium ab eo fundatæ Eccleſiæ præſtantia celebris ſit apud auctores univerſos. Superbam hanc omiſſionem inter tot alias maculas, quibus Abbatis Fleury ſcatet Eccleſiaſtica hiſtoria, merito illi exprobravit nuperus auctor Obſervationum in eamdem ejus hiſtoriam. Quo vero ad acta antiquiſſima S. Apollinaris, ea propugnarunt celebres auctores, ex quibus laudati Bollandiani, de iis dubitari jure non poſſe, luculenter docent, ac ſolum notant, alicubi vitiata fuiſſe, atque interpolata. Obſervat. Theolog. Hiſtor. Critic. Tom. I. Act. Sanctorum Julii in S. Apollin.

CLX. Verum ne unus quidem inter tot ſcriptores, vel qui admittunt, vel qui rejiciunt ejuſmodi acta, critice rigorem eo uſque acuit, ut apoſtolatum Apollinaris in Æmilia, hujus provinciæ urbium converſionem, Eccleſiarum fundationem neget; nituntur enim iſta Patrum, & hiſtoricorum fide, & immemorabili tot Eccleſiarum traditioni. Quare ſi lex ab Apoſtolis ſancita, ſi mos univerſæ Eccleſiæ tum per Orientem fuit, quemadmodum invictiſſime ratiocinatur Bacchinius, ut ſecundæ Eccleſiæ ab ea Eccleſia ortæ, quam per diſcipulos Apoſtoli fundaverant, illam tamquam magiſtram, matrem, & caput recognoſcerent, quæ origo fuit Metropolitici juris, & dignitatis; ſi aſſertiones Gelaſii I. & Gregorii VII. Summorum Pontificum in ſenſu obvio, & naturali intelligendæ ſunt; ſi ubique per Eccleſiam eadem valere debebat hierarchiæ regula; ſi vix, ac ne vix quidem defendi adhuc poteſt Auctorum opinio, qui vel in Joanne Angelopte, vel in Petro Chryſologo originem Ravennatenſis Metropoliticæ dignitatis conſtituerunt: reliquum eſt, inquiunt Ravennates, ut Hieronymi Rubei, Petri de Marca, aliorumque Scriptorum placitum de repetenda ab apoſtolicis temporibus, atque a Divo Apollinare, primo Ravennatium Epiſcopo, hujuſmodi origine probabilius longe eſſe, aliiſque omnibus ſuper hoc argumento placitis præſtare videatur.

Hæc Ravennatenſes. Nos autem, quamquam eorum ratiocinii vim ſentiamus, ut cum maxime, tamen inſuperabilem non aſſerimus, ſenſumque omnem noſtrum prudentioribus, ac peritioribus criticis, quibus cumulatiſſime noſtra hæc ætas abundat, æquo animo permittimus. Hæc itaque erant, Cl. Paciaude, quibus litterarias Ravennatium paleſtras pro modulo noſtro horis ſubſecivis exercebamus, quo tempore e Metropolitano ſuggeſtu illuſtrem hanc urbem, admiratione tui, corda autem omnium doctrinæ, eloquentiæ, eruditionis tuæ divitiis præco evangelicus excitabas, explebaſque. Velim igitur, & ſpero etiam fore, ut poſtquam hæc noſtra tranquille perlegeris, oculoque iſto tuo penetrantiſſimo luſtraveris, digna minus probes, quæ e latebris noſtris erumpant, auctoriſque imperitiam orbi litterario prodeant, ac teſtentur. Vale.

FRI-

FRIDERICUS SARTESCHI

Rector Generalis Congregationis Clericor. Regular. Matris Dei.

CUM *opus, cui titulus*: Notæ in Sermones S. Petri Chryſologi, *a P. Sebaſtiano Pauli noſtræ Congregationis ſcriptum, duo ex Noſtris Patribus, quibus id commiſimus, examinaverint, ac in lucem edi poſſe teſtati fuerint, nos, quantum in nobis eſt, facultatatem concedimus, ut typis mandetur, ſi ita iis, ad quos ſpectat, videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus.*

Romæ ex Noſtris Ædibus S. Mariæ in Porticu in Campitello 16. Septembris 1749.

Fridericus Sarteſchi Rect. Gener.

Antonius Perona Secr.

NOI RIFFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. F. Paolo Tommaſo Manuelli* Inquiſitor Generale del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato: *S. Petri Chryſologi Sermonis, ex recentione Sebaſtiani Pauli Congr. Matris Dei MS.* Non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza a *Tommaſo Bettinelli* Stampator di Venezia, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librerìe di Venezia, e di Padoa.

Dat. li 18. Luglio 1749.

(Barbon Moroſini Kav. Proc. Riff.
(Marco Foſcarini Kav. Proc. Riff.

Regiſtrato in Libro a Carte 8. al num. 85.

Michiel Angelo Marino Secr.

SAN-

SANCTI PETRI CHRYSOLOGI SERMONES.

SERMO PRIMUS.

HODIE nobis Dominus patrem cum filiis duobus vocavit, & produxit in medium: ut immensum suæ pietatis indicium, * sævam Judaicæ gentis invidiam, reditum supplicem populi Chri-
1 stiani, * pulchram panderet per figuram. *Ho-*
2 *mo quidam habuit duos filios, & dicit adolescen-*
Luc. XV. *tior ex illis patri: Pater, da mihi portionem sub-*
stantiæ, quæ me contingit. Et divisit, inquit, *illis substantiam*. Quantum pius pater, tantum
3 hæres impatiens: qui patris fatigatur * ad vi-
4 tam; qui patris, quia tempus adimere * non potest, nititur auferre substantiam; hic ipsam prærogativam filii meruit non habere, qui ea quæ patris erant, noluit possidere cum patre. Sed quæramus quæ res filium rapuit hos ad usus, ad petitionem tantam fiducia quæ levarit. Quæ res? illa scilicet, qua cœlestem patrem sciebat nullo claudendum fine, concludendum tempore nullo, nulla mortis potestate solvendum. Et ideo cupit vivendi libertate gaudere, qui ditari noluerat * facultatibus de- 5
cedentis: Denique illam fuisse hujus petitionis offensam, * genitoris largitas comprobavit. *Et* 6
divisit, inquit, *illis substantiam*. Petente uno, * 7
ambobus totam substantiam mox divisit; ut
scirent filii, quod ante tenebat pater, * non 8
fuisse avaritiæ, sed amoris; providentia, non invidentia, non dedisse. Tenebat pater, servare substantiam filiis, non negare; & manere ea pignoribus * cupiens, non perire. Beati filii 9
quorum tota est in patris charitate substantia. Beati, quibus manet tota in obsequio patris, in patris cultura possessio. Cæterum facultates * 10
unitatem scindunt, * fraternitatem separant, co- 11
gnationem spargunt, parentum perdunt & violant charitatem, sicut ex sequentibus elucescit. *Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit*, inquit, *illis substantiam. Et non post multos hos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam, vivendo luxuriose. Et posteaquam consumpsisset omnia, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere, & abiit, & adhæsit uni civium regionis illius, & misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum*

AD SERMON. PRIMUM.

NOTÆ.

1 *Pietatis indicium &c.* „ Hoc est argumentum pie„ tatis infinitæ, ut infra Auctor serm. XLIX. „ Mita. Formula Chrysologo familiaris. Nonnullæ editiones habent *judicium*.

2 *Populi Christiani &c.* In hac Parabola, & in his duobus filiis, duos præfigurari Populos, Judaicum nempe, & Gentilem docent etiam Dionysius Areopagita Epist. VIII. Irenæus lib. IV. adversus Hæreses cap. 70. Hieronymus Epist. XLVI. ad Damasum: Augustinus lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. aliique.

3 *Patris fatigatur &c.* Patrem vivere ægre fert.

4 *Adimere &c.* Codices hactenus impressi corrupte *Audire*. Latinius sic legerat: *quia tempus, aut diem non potest, nititur auferre substantiam*. Ambrosius tit. I. lib. de Nabut. Cap. 4. pag. 308. col. 1. edit. Paris. *Hæres otiosus spectat; hæres fastidiosus increpat, quod sero moriamini*. Augustinus lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 29. *Avarus vellet nullum hominem esse, ut ipse solus omnia possideret.*

5 *Ditari noluerat &c.* Aliæ editiones *valuerat*. Ita etiam MS. Vallicellanum: Edit. Colon. & Bonon. Sensus est: qui ut ditaretur noluit expectare mortem patris.

6 *Offensam*. „ Hoc est improbam actionem, qua filius in hac petitione usus est „ Mita.

7 *Petente uno &c.* Opinantur nonnulli Christum hic respexisse ad morem, si non Judæorum, saltem finitimarum Gentium: penes quas filii, statim ac pubertatem attigerant, partem patrimonii paterni expetere poterant, ut quæstum facerent. Alii (inter quos noster) Patrem filiis hæreditatem libere utendam dedisse: nulla licet lege vel consuetudine obstrictum.

8 *Quod ante tenebat Pater &c.* Dissentit Chrysologus ab mente existimantium Prodigum, non bona patris, sed maternæ hæreditatis partem postulasse. Vide Du-Hamelium hic.

9 *Pignoribus &c.* Pignora pro filiis passim apud melioris aevi Scriptores. Tertullianus etiam de Idololatr. Cap. XII. Cyprianus de morte filiorum Jobi: *Post pignorum funera*.

10 *Facultates*. Dici omnes possessiones humanas ad necessitatem vitæ facientes, notat in hunc locum Chrysologi Gaspar Barthius Adversar. lib. XI. Cap. 3. Colum. 517 Ibique laudat Gaudentium ad Germinium, & Venantium Fortun. Lib. XI. Vide etiam Lactantium de Just. lib. V. Cap. 19.

11 *Unitatem scindunt*. Lege inferius Chrysologum serm. CLXII. ibique notam.

de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Ecce quid facit cupiditas ad cenſum præceps. * Ecce quemadmodum ſine patre cenſus nudavit filium, non ditavit: cenſus filium tulit è gremio patris, ejecit de domo, exemit patria, ſpoliavit fama, exuit caſtitate. Quod vitæ, quod morum, quod pietatis, quod libertatis, quod eſt gloriæ, nil reliquit. Civem denique in peregrinum, filium in mercenarium, in egenum locupletem, liberum mutavit in ſervum, junxit porcis à patre piiſſimo quem ſejunxit, ut ſerviret cœnoſo pecori, qui pie-
13 tati ſanctæ parere contempſit. * *Congregatis*, inquit, *omnibus adoleſcentior*. Adoleſcentior iſte
14 plane non ætate, ſed ſenſu: * qui congrega-
15 vit bona patris, & abiit longe * plus mente quam loco: ut dato, non accepto pretio miſere ſe venderet ſervituti. Sic mercator ad talem contractum pervenit, qui parentum debitum neſcit ſolvere, qui vicem neſcit redhibe-
16 re * generanti. Eſt penes patrem dulcis conditio, libera ſervitus, abſoluta cuſtodia, timor lætus, blanda ultio, paupertas dives, ſecura poſſeſſio. Namque ad patrem labor reſpicit, fructus redundat in filios. *Diſſipavit*, inquit, *ſubſtantiam ſuam.* Quæ compoſita fuerant, patre moderante, prodigente filio diſſipantur: ut vel tarde ſapiat patrem cuſtodem, non incu-
17 batorem * fuiſſe ſubſtantiæ. *Vivendo luxurioſe.* Mortalis eſt iſta vita; quia moritur virtutibus: qui vitiis vivit, ſepelitur famæ, perit gloriæ: qui manet turpitudini, creſcit infamiæ. *Et poſteaquam conſumpſiſſet omnia, facta eſt fames valida in regione illa.* Luxuriæ, ventri, gulæ, fames tortor apponitur: ut ibi ultrix pœna ſæviat, ubi pœnalis reatus exarſerat. *Facta eſt fames valida.* Ad talem finem ſemper voracitas tendit, ad talem pervenit terminum fugienda voluptatis effuſio. *Et ipſe cœpit egere.* Filium data facit egere ſubſtantia, quæ divitem negata ſervaſſet: * ut penes ſe deficeret habendo, 18
qui penes patrem abundaverat, non habendo, *Et adhæſit uni civium regioni illius, & miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos.* Sic invenit, qui ſe negat patri, qui ſe committit extraneo: ut ſentiat ſeverum judicem, * qui fugit indul- 19
gentiſſimum proviſorem. Affectionis deſertor, pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addicitur, porcorum traditur ſervituti, porcorum paſcua * lutulenta * percurrit, inquieti gregis 20
teritur, & maculatur excurſu, ut ſentiat quam 21
miſerum ſit, amarum quam ſit, quietis paternæ beatitudinem perdidiſſe. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* Quam crudele miniſterium, quia neque convivit porcis, * qui vivit porcis. 22
Miſer, qui ſquallentis pecoris deficit * & eſu- 23
rit in ſaginam. Miſer, qui ſquallentis cibi * 24
cupit, nec impetrat qualitatem *. His edocti, 25
inſtructi talibus, maneamus in domo patris, matris in gremio * perduremus, cognatorum 26
conſtringamur amplexibus, viſcera nos paterna conſtringant, ne nos ad ſupradicta mala pertrahat adoleſcentiæ miſeranda libertas. Sepiat nos paterna reverentia, matris componat affectio, cognatorum cuſtodiamur affectibus. Inter propinquorum lumina * non valent delicta 27
verſari. Propinquorum quot oculi, tot lucernæ. Dies eſt aſpectus matris: Sol, patris rutilat in vultu. Unde viventi inter tot virtutum luces, * criminum tenebræ propinquare non poſ- 28
ſunt. Sed menſa patris nos alit virtutis cibo, ſalutis epulo, deliciis honeſtatis, & gloriæ. Et quia latius nos de hac parabola dicere cogit prolixa ſeries lectionis, quis ſit pater in donando facilis, facilior in recipiendo; quis ſit frater fratris triſtiſſimus in ſalute; quis ſit adoleſcentior abſceſſu inſipiens, ſapientiſſimus in regreſſu, ſequenti ſermone votis communibus * inquiremus. 29

SER-

---

12 *Cupiditas ad cenſum præceps.* Auguſtinus quæſt. XLVII. in Exod. *Græcus ἀποσκευὴν habet, ubi ſubſtantiam Latinus interpretatus eſt, quod aliquando noſtri interpretantur cenſum.*

13 *Cœnoſo pecori &c.* Columella lib. VII. Cap. 10: *porcorum genus nulla re magis gaudet, quam rivis, atque cœnoſo lacu volutari.*

14 *Non ætate ſed ſenſu.* Euthymius in Not. ad Caten. ad XV. Lucæ Cap. 57: *Non quia tempore junior, ſed quia ſenſu indigens.* Nonnullæ editiones vitioſe, *Non ætate, ſed cenſu.*

15 *Abiit longe &c.* Evang. *In regionem longinquam.* „ Quia Auctor regionem hanc longinquam myſtice in- „ terpretatur, placuit addere: Regionem longinquam eſſe „ *Dei oblivionem*: ut docet Auguſt. lib. II. Quæſt. Evang. „ quæſt. 33. Vide appoſite Ambroſium hic: quo teſte: „ *Regio longinqua eſt umbra mortis*: hoc eſt peccatum „ *Mita*, & Chryſoſtomus Homil. de Patre & duobus filiis. Tom. II. pag. 1166. edit. Pariſien. an. 1581.

16 *Neſcit redhibere &c.* Chryſologi phraſis pro: Beneficium mutuo beneficio rependere. Plautus in Menæ: *Salvum tibi, ut mihi dediſti, redhibeo marſupium.*

17 *Non incubatorem &c.* Quintilianus lib. X. *Velut theſauris clauſis incubabat.*

18 *Servaſſet &c.* Ita locum reſtituimus eſt MS. Cæſen. Aliæ editiones: *Negata ſaturabat.*

19 *Severum Judicem* Alias apud Caſtillum: *in ſe verum Judicem.*

20 *Porcorum paſcua &c.* Nullum vilius miniſterium apud Judæos, & Ægyptios, qui hujuſmodi homines tanquam prophanos ab Templorum aditu arcebant. Neque ex Inferiori plebe unus erat, qui cum ipſis familiaritatem, conſuetudinemque vellet inire. Vide Herodotum lib. II. Cap. 47.

21 *Paſcua lutulenta.* Vitioſæ editiones habent: *Paſcua luculenta*: Ex caſtigationibus Meurſii Cap. XI. pag. 130. mendum expunximus.

22 *Neque convivit porcis qui vivit porcis.* Porcorum, quibus alendis inſudabat, convivam eſſe nequiverat.

23 *Qui ſquallentis pecoris deficit &c.* Sic reſtituimus ex Edit. Bonon. Mitæ, & Caſtilli. Aliæ: *Qui porcorum deficit.*

24 *Squallentis cibi*, ſcilicet immundi, explicat Mita. Textus: *& cupiebat implere ventrem ſuum ἀπὸ τῶν κερατίων de ſiliquis.* Victus hic pecudum potius quam hominum. Ex iis enim arboribus ſumitur, quæ *Siliquiferæ* dicuntur. Alii nomine ſiliquarum intelligunt arbores nonnullas, quas Græci vocant καρύβια, neque aliter Galli, Hiſpani, atque Itali. Et proprie ſiliqua Vagina eſt vel integumentum, in quo legumina creſcunt. *Ceratia* autem videntur eſſe ſiliquæ ſelvaticæ: quarum proventus plurimus in Judæa & Syria. Erat & apud Syros quoddam ſiliquarum genus, ex quibus vinum eliciebant teſte Plinio lib. IV. de vinis fict.

25 *Nec impetrat qualitatem &c.* Cauſam cur Prodigo defecerint ſiliquæ, quibus porci ſaturabantur, inquirit Maldonatus in Lucæ Cap. XV. num. 16.

26 *Matris in gremio &c.* Pro matre, catholicam hic figurari a Chryſologo Eccleſiam, nemo eſt qui non videat.

27 *Lumina &c.* Nonnullæ editiones: *limina*: MS. Cæſ. *lumina*. Facilis amanuenſium lapſus.

28 *Virtutum luces.* Omnes codices MS. & excuſi habent *Duces*. Mihi, etſi audacter feci, arriſit correctio Caſtilli. Etenim poſt lumina, *lucernas*, *diem*, & *ſolem*, cur non *luces*, ſed *Duces* ſubſequi debent? Ulterius, *tenebræ* non *Duci*, ſed *luci* opponuntur. Mirum autem quantum contrariis contraria connectere ſtudeat Chryſologus.

29 *Votis communibus.* Ideſt precibus communibus explicat Barthius Adverſar. lib. VI. Cap. 18. pag. 287. ubi hunc locum laudat. Et lib. VIII. Cap. 21. obſervat ſpondaicum hexametrum his verbis contineri: quod & apud Chry-

SERMO II.

LUxurioſum filium, filium patris piiſſimi deſertorem, quæ perculerint mala in tantum, ut fame tabidum porcorum ſe dederit * ſervituti: ſuperiore, quo valuimus, ſermone perſtrinximus. Nunc ejus reditum, nunc ejus pœnitentiam, meliore jam voto, verbis lætioribus proſequamur. *In ſe*, inquit, *reverſus dixit: Quanti mercenarii* patris mei abundant panibus &c.* In ſe reverſus eſt, * in ſe ante redit, * ut rediret ad patrem, qui a ſe ante receſſerat, cum receſſit a patre. A ſe migrat, & ab homine totus tranſit in beſtiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. *Quanti mercenarii patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.* Fames revocat, quem ſaturitas exularat: * fames illi patrem dedit ſapere, * cui copia tulerat ſentire genitorem. Et ſi tantum præſtitit vel invita fames, probate quid voluntarium poſſit conferre jejunium. Oneratus venter ad vitia cor deponit, premit mentem, ne ſupernam valeat ſentire pietatem „. Corpus, inquit, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio „ ſenſum multa cogitantem.„ Unde & Dominus „ Attendite ne graventur corda veſtra crapula & ebrietate„. Vacuandus eſt ergo venter moderatione jejunii, ut exoneratus animus poſſit ad alta pertendere, conſcendere ad virtutes, poſſit ad ipſum pietatis auctorem totus aliger pervolare. Hoc Elias probat, qui dominici continuatione jejunii deſæcatus a carnali pondere, mortis victor evolavit ad cœlum. * *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Jacebat qui dixit, ſurgam: intellexit lapſum, ſenſit ruinam, jacere ſe turpis luxuriæ reſpexit in lubrico, & ideo exclamat: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua ſpe? qua fiducia? qua confidentia? * Qua ſpe? Illa qua pater eſt. Ego perdidi quod erat filii: ille, quod patris eſt, non amiſit. * Apud patrem non intercedit extraneus, intus eſt in patris pectore ipſe, qui intervenit, & exorat affectus. Urgentur patris viſcera iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus; ſed pater viſo filio cooperit mox reatum: diſſimulat judicem, qui magis vult implere genitorem; & ſententiam cito vertit in veniam, qui redire cupit filium, non perire. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater, peccavi in cœlum & coram te.* Confeſſio patrem pandit, genitorem loquitur pœnitudo. *Peccavi in cœlum & coram te.* Cui peccatur in cœlo, * non terrenus pater eſt, ſed & cœleſtis, ideo adjecit: *Coram te.* Cui in cœlo, & in terra, ante oculos ſunt omnia quæ geruntur. * *Peccavi in cœlum, & coram te, & jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Peregre profectus eſt iſte, & in regionem longinquam fugit, ſed accuſatores ſuos, ſed teſtes ſuos, divini patris oculos non refugit. Hoc David clarius aperit, ſic dicendo: „ „ Quo ibo a ſpiritu tuo? & a facie tua quo fu„ giam. Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi de„ ſcendero infernum, ades: ſi ſumpſero pennas „ meas diluculo, & habitavero in poſtremo ma„ ris. Etenim illuc deducet me manus tua, & te„ nebit me dextera tua. „ Videt iſte per totum mundum nuda Dei oculis delicta conſiſtere: non cœlum, non terram, non maria, non abyſſum, non ipſam noctem, Deo velare poſſe peccata. * Sentit quantum ſit ſceleris, mali quantum, in ipſo Dei peccare conſpectu, * & ideo clamat: „ Tibi ſoli peccavi, & ma-

1 Luc. 15. v. 17. 2 3 4 5 6 Sapien. 9 v. 5. Luc. 21. v. 34. 7 3. Reg. 19. v. 8. 4. Reg. 2. v. 11. 8 9 10 11 Pſal. 138. v. 7. 8. 9. 10. 12 13 Pſal. 50. v. 6.

Chryſoſtomum, Hyginum, Hilarium, alioſque ſæpius occurrere dicit. Sed qua utilitate advertat hæc vir doctus, neſcio. *Votis* pro precibus utitur Paolinus Nolanus:

Nunc juvat ora modis, & carmina ſolvere votis.

AD SERMON. II.

NOTÆ.

1 *Porcorum ſe dederit.* Sic ex MS. Vallicellano, & Latinio. In editis deeſt particula *ſe*.

2 *Quanti mercenarii Patris &c.* Chryſologus, cum Ambroſio, et Beda conſentiunt Græcis, qui non habent: *in domo*.

3 *In ſe reverſus.* Ambroſius hic: *Etenim qui ad Dominum regreditur, ſe ſibi reddit: & qui recedit a Chriſto, ſe ſibi abdicat.*

4 *In ſe ante redit.* Locum Evangelii legit etiam Montanus *cum rediiſſet*. Latinis etiam dicitur ad ſe redire eum qui ad meliorem frugem revertitur. Græcus habet εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, *in ſeipſum veniens*. Vide Euthymium, & Theophylactum hic Luc. XV.

5 *Quem ſaturitas exularat.* Meurſius Exercit. Cap. II. pag. 130. reponit *Expulerat*. Veretur autem barbaro illo tempore, vocem hanc activam ſignificationem habuiſſe. Quod oſtendunt Gloſſæ Iſidori.

6 *Patrem dedit ſapere.* Ita MS. Cæſenæ, & Urbini, & editio Colonienſis, & Bononienſis I.: Aliæ editiones *Parte dedit ſapere*. Græcum illud Πολλὰν δ' ὁ γιμὸς γίνεται διδάσκαλος, *fames docere multa mortales ſolet*.

7 *Evolavit ad Cælum.* Ambroſius lib. de Elia, & Jejun. pag. 31. 312. *Jejunus curru raptus eſt ad Cælum, hoc gradu Elias aſcendit.*

8 *Qua confidentia.* Sic ex MS. Vallicell. & editione Colon. Mira habet *Qua conſcientia*. MS. Cæſenæ *Qua Conſtantia*.

9 *Quod Patris eſt, non amiſit.* Paſchaſius, Rathbertus lib. III. & V. in Matth. *Si ego peccavi, & non ſum dignus vocari filius, tu nunquam Patrem fore deſiiſti.*

10 *Cui peccatur in Cælo.* Pro *Cælo* non ſemel in ſacris literis intelligitur Deus: ac ſi diceret: Peccavi in Deum; eam ſcilicet poteſtatem, quæ in Cælo maxime elucet: ut Daniel. IV., 28. I. Macchab. III. 18. Matth. XXI. 25. Lucæ XX. 4. In apocryphis etiam Vet. Teſtam. manifeſte apparent hujus ſignificationis exempla. Vide Vorſtium Philolog. ſac. cap. III. pag. 72. 73. & Seldenum Sintag. de Diis Syriis II. Cap. 18. At ex verbis, quæ attulimus, ut bene notat Caſtillo, clariſſime elucet Chryſologi mentem eſſe ab Evangeliſta non *Deum* pro *Cælo* intelligi; ſed vel Dei ſolium, & ſedem, vel juſtorum cætum & unionem. Luculentiſſime aſſentit Hilarius Enarrat. in Pſal. CXVIII. Longiuſculus locus notæ fines excederet. Conſule etiam Chryſoſtomum Homil. de Patre & duobus filiis, ſi genuinus fætus eſt, Tom. II. pag. 1167. edit. Pariſienſ. MDLXXXI.

11 *Ante oculos ſunt omnia, quæ geruntur.* Hilarius Tom. I. pag. 628. recent. edit. „ Non longe abeſt qui per natu„ ræ ſuæ virtutem & ipſe ubique, & ſemper eſt; & totus ſemper & ubique eſt „.

12 *Velare poſſe peccata.* Prudentius hymno matutino

Speculator adſtat deſuper
Qui nos diebus omnibus,
Actuſque noſtros proſpicit
A luce prima in Veſperum.
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quidquid eſt;
Humana, quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

13 *Peccare conſpectu. Coram te*, ait Evangeliſta. *Te teſte, te judice*, explicat Brugenſis.

14 *Per-*

„ & malum coram te feci. „ Unde & iſte adoleſcentior ſimiliter vociferatur, & clamat: *Peccavi in cœlum, & coram te, & jam non ſum dignus vocari filius tuus*. Non dicit: Non ſum dignus eſſe filius tuus, ſed non ſum dignus vocari filius tuus: quia vocari ad gratiam pertinet, eſſe ad naturam. Audi Apoſtolum dicentem: „ Ab eo qui vos vocavit in gratiam ſuam. „ *Galat.* 1. Hic ergo adoleſcentior, quia perdiderat quod
14 erat naturæ * judicat ſe quod eſt gratiæ non mereri. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Ecce, poteſtatis ſuæ filius quo devenit? voluptas luxuriæ, adoleſcentiæ libertas, ecce filium quo promovit? *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Ut locatione annua ſervitus innovetur; ut labore jugi conditio conducta deteratur; ut die toto in opere ſuſpiret miſeræ verna mercedis; ut ſit ſemper venditor ſui, nec unquam negare ſuam valeat ſervitutem. Et hoc petit, quia qui penes extraneum ſervam ſenſerat libertatem, penes patrem credit ſibi futuram liberam ſervi-
15 tutem. * Jam nunc, fratres, * vellem lectionis
16 hujus aperire myſterium, ſi non me revocaret iſtius utilitatis intentio: quia vos video non quaſi noſtra audire debito cum dolore, ſed quaſi extranea intellectu tranſvolare feſtino. Noſtra, noſtra, & omnibus profutura nobis ſemper loquitur Chriſtus; & ob corrigendos nos myſtica frequentat exempla dominus, qui pater ſuorum voluit eſſe ſervorum: qui magis amari voluit, quam timeri: qui panem vitæ ſe dedit ipſum, qui ſanguinem ſuum in poculum ſalutis effudit. Præteritis comparationibus præſentes corrigit, & futuros: ne bonum patrem, ne genitorem pium deſerentes, ad mundi longinqua, & nimis peregrina tendamus: ibique vivendo luxurioſe, ſubſtantiam totam ſalutis diſſipemus, & vitæ; omnibuſque conſumptis famem ſpei graviſſimam perferamus; & ſic nos primario regionis illius, hoc eſt, deſperationis auctori diabolo * jam tradamur: & ille nos mittat in vil-
17 lam ſuam, hoc eſt, ad hujus ſeculi illecebroſas convalles: mittat ad paſcendos porcos, eos videlicet qui proni ſemper in terram vivunt ventri, & æſtus carnis in volutabro luti temperant, in cœno premunt, refrigerant in gurgite vitiorum. Quod autem mercenarios ſuos mittat ad porcos, facit hoc inſatiata crudelitas, quæ contenta non eſt homines criminoſos fieri, niſi eos vitiorum duces, criminum faciat & magiſtros. Cum eos tales fecerit, non ſinit eos ex ipſo porcorum cibo, paſtuque ſaturari: ut eſurientes vitia plus delinquant: luxurioſos ſatietas capere non poteſt: voluptas neſcit expleri. Unde nos cum bono patre ſimus, permaneamus apud genitorem pium: ut & diaboli laqueos poſſimus evitare, & bonis patris jugiter perfruamur. Profunda poſt ſcrutabimur: quia communioni * & 18
moribus plus debemus.

SERMO III.

FIlii luxurioſi abſceſſum, regreſſum, culpam, pœnitentiam percucurrimus hactenus ſermone geminato: occurſum modo patris, bonitatem patris, patris ineffabilem miſericordiam proſequamur. *Surgens*, inquit, *venit ad patrem ſuum, cum autem eſſet longe, vidit illum pater ſuus, & miſericordia motus eſt, & accurrit, & cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt illum. Surgens, venit ad patrem ſuum*. Surrexit iſte mentis & corporis de ruina: ſurrexit de profundo inferni, cœli alta contingens: apud cœleſtem patrem filius ſurgit plus de venia, * quam corruit de rea- 1
tu. *Surgens venit ad patrem ſuum*. Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu: longinquus terreni itineris non indiguit: quia compendia vitæ ſalutaris invenit. Divinum patrem neſcit viarum curſu quærere: qui fide quærens, mox ſibi illum invenit eſſe præſentem. *Surgens venit ad patrem: cum autem eſſet longe*. Quomodo longe eſt is, qui venit? quia nondum pervenit.* Iſte qui venit, venit ad pœnitentiam; ſed non- 2
dum pervenit ad gratiam: venit ad domum patris, ſed nondum pervenit ad gloriam priſtini, vel habitus, vel honoris. *Cum autem eſſet longe, vidit illum pater ſuus*. Vidit pater ille: „ qui *Pſ.* 112
„ in altis habitat, & humilia reſpicit, & alta a *v.* 5. & 6.
longe agnoſcit. „ *Vidit illum pater ſuus*. Pater vidit illum, ut & ille patrem poſſet attendere: patris viſus illuſtravit filii venientis aſpectum, ut tota fugaretur obſcuritas, quæ circumfuſa fuerat de reatu. Non ſunt tales tenebræ noctis, qua-

---

14 *Perdiderat quod erat naturæ*. „ Sed ſi nullum eſt „ adeo magnum vitium, Auguſtini ſenſu, quod poſſit de „ lere extrema naturæ veſtigia, quare hic ita? Quia perdi- „ derat quæ ſibi ex ipſamet prolis natura competebant, „ vel honorem, vel gloriam ſobolis. Vide infra ſerm. V. „ Mita.

15 *Futuram liberam ſervitutem*. Vide Auguſtinum Tom. II. Ep. CXX. cap. 2. Et in Pſalm. XCIX. in principio. *Libera ſervitus eſt apud Dominum. Libera ſervitus ubi non neceſſitas, ſed charitas ſervit.*

16 *Fratres*. Sic ſe olim Chriſtiani mutuo appellabant. Lactantius lib. V. Cap. XVI. *Nec alia cauſa eſt cur nobis invicem Fratrum nomen impertiamur, niſi quia pares nos eſſe credimus*. Hieronymus contra Elvidium Cap. VIII. *Omnes Chriſtiani fratres vocantur, quia in commune omnes homines ex uno Patre nati, pari inter nos germanitate conjungimur*. Vide Juſtinum Apolog. ad Antoninum pag. 161. Aſterium Amaſeæ Epiſcopum apud Photium Cod. 271. Athenagoram in Apolog. Tertull. Apol. Cap. XXXIX. ibique plura Herald., & Minutium Felicem in Octavio pag. 336.

17 *Deſperationis auctori Diabolo*. In Divite illo, cui adhæſerat Prodigus, Diabolum agnoſcunt cum Chryſologo Auguſt. lib. II. Quæſt. Evang. Quæſt. XXXIII. Bonavent. ad Caput XV. Lucæ, & alii plures.

18 *Communioni*. Ideſt reciprocæ noſtræ unitati Fidelium, & ſocietati noſtræ.

AD SERMON. III.

NOTÆ.

1 PLus *de venia*, quia in reformatione per pœnitentiam ſolet altius gratia reſurgere. V. Bernardum ſerm. XVI. in Cantic. Leonem M. Serm. XII. de Paſs. Domini, ex Apoſtolo dicente ad Rom., V. *Ubi abundavit peccatum ſuperabundavit & gratia*, inferentem: *Validius donum factum eſſe libertatis, quam debitum ſervitutis*. Propterea dat illis ſtolam primam, hoc eſt pretioſiorem ea, quam ante ipſum crimen induerat: ut innuit Maldonatus hic n. 22. Ex Mita. Vide Guarricum Serm. II. Quadrag. de Filio Prodigo: Leonem M. Serm. XII. de Paſſione ſub initium; Tertullianum lib. de Reſurrect. cap. XXXVII.

2 *Nondum pervenit*. Lucas Brugenſis hic: *longe erat a Patre, quia nondum conceptam animo pœnitentiam opere perfecerat*.

3 *Sic*

quales illæ ſunt, quæ de confuſione veniunt pec-
Pſal. 39. v. 13. catorum. Audi Prophetam dicentem: „ Compre-
„ henderunt me iniquitates meæ, & non potui vi-
Pſal. 37. v. 5. & 11. dere. „ Et alibi: „ Iniquitates meæ gravatæ
„ ſunt ſuper me. „ Et poſt: „ Et lumen oculo-
„ rum meorum non eſt mecum. „ Nox ſepelit heſternum lumen; peccata ſenſum; animum membra confundunt. Niſi ergo cœleſtis pater, redeuntis filii radiaſſet in vultu: & totam confuſionis caliginem reſpectus ſui lumine ſuſtuliſſet, nunquam divini vultus vidiſſet iſte filius claritatem. *Vidit eum de longe, & miſericordia motus eſt.* Movetur miſericordia, qui loco non poteſt dimoveri: accurrit, non progreſſu corporis, ſed pietatis affectu. *Cecidit ſuper collum ejus.* Non lapſu viſcerum, ſed compaſſionis. *Cecidit ſuper collum ejus.* Ut erigeret ſic jacentem. 3 * *Cecidit ſuper collum ejus.* Ut amoris one-
Matth. 11. v. 28. 29. 30. re, onus tolleret peccatorum * „ Venite ad me „ inquit „ omnes qui laboratis, & onerati eſtis. Tollite onus meum ſuper vos, quia leve eſt: „ 4 Videtis quia filius juvatur iſtius patris onere, non gravatur. *Cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.* Sic pater judicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella. Delicta non videt vis amoris, & ideo pater peccata filii redemit oſculo, clauſit amplexu, 5 * ne nudaret pater filii crimina, pater filium ne fœdaret. Pater ſic curat filii vulnera, ne filio cicatricem, nævum filio ne relinquat. „ Beati „ inquit „ quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quo-
Pſal. 31. v. 1. „ rum tectæ ſunt peccata. „ Si adoleſcentis hujus factum diſplicet, horret abſceſſus: nos a tali patre nullatenus diſcedamus. Aſpectus patris fugat crimina: expellit noxam; cunctam nequitiam & tentamenta * propellit. Certe ſi abſceſſimus: * 6 7 ſi ſubſtantiam patris totam luxurioſe diſperſimus nos vivendo: ſi quicquid uſquam commiſimus facinoris & delicti, ſi ad impietatis præruptum totum, totam venimus ad ruinam, ſurgamus aliquando, & ad talem patrem, tali invitati redeamus exemplo. *Cum autem videret eum, miſericordia motus eſt, & accurrit, & cecidit ſuper collum ejus & oſculatus eſt illum.* Rogo quis hic deſperationis locus? Quæ hic excuſationis occaſio? hic ſimulatio quæ timoris? Niſi forte timetur occurſus: terret oſculum? turbata amplexus, & capere ad vindictam, non recipere ad veniam pater creditur, cum filium trahit manibus, * claudit gremio, ligat lacertis. Sed hanc 8
cogitationem debellatricem vitæ, ſalutis inimicam expugnant nimis, nimis auferunt quæ ſequuntur. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos, cito proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum aureum in manus ejus, & calceamenta in pedibus ejus, & adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat, & revixit: perierat, & inventus eſt.* His auditis adhuc moramur? adhuc non redimus ad patrem? *Cito proferte ſtolam primam, & induite illum.* Suſtinuit filii crimina, * qui non ſuſtinuit nuditatem: hinc eſt 9
quod a ſervis ante veſtiri voluit filium, quam videri: ut ſoli patri nota eſſet nuditas: quia pater ſolus videre filii non poterat nuditatem. *Cito proferte ſtolam primam.* Pater hic qui in ſe- 10
cundis eſſe * non paſſus eſt peccatorem plus de venia, quam de juſtitia gaudium vult habere. *Cito proferte ſtolam primam?* Non dixit, unde venis? fuiſtis ubi? ubi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam tanta turpitudine commutaſti? ſed: *Cito proferte ſtolam primam, & induite illum.* Videtis, quia delicta non videt vis amoris. * 11
Tardam miſericordiam pater neſcit. Delicta qui diſcutit, prodit. *Et date annulum in manu ejus.* Paterna pietas contenta non eſt innocentiam reparare ſolam, niſi priſtinum reſtituat & honorem. * *Et date calceamenta in pedibus ejus.* Quam 12
pauper rediit qui ditatus abſceſſerat, & de tota ſubſtantia calceamenta in pedibus non reportat. *Date calceamenta in pedibus ejus.* Ne vel in pede remaneret deformitas nuditatis: * certe 13
ut calceatus anterioris vitæ rediret ad curſum. *Et adducite vitulum ſaginatum.* Communis vitulus

---

3 *Sic jacentem.* Ambroſius hic: *Quaſi quodam Patris amoris affectu ſupra collum cadit, ut jacentem erigat.*

4 *Onus tolleret peccatorum.* „ Peccatum eſt onus gra-
„ ve, ut in Pſalm. XXXVIII. v. 5. ſed amor Patris Cæle-
„ ſtis ſuper hujuſmodi onus cadens, illud e collo filii le-
„ vat: & jugum ſuave, quod Ambroſii ſenſu eſt jugum
„ Evangelii; vel ſenſu Chryſoſtomi amor ipſius Dei, &
„ obſervatio mandatorum illius collo imponit: Quo onere
„ non gravatur filius, ſed juvatur. „ Mita.

5 *Clauſit amplexu*, ſcilicet *abſcondit*. Quandoque autem, ut advertit Caſtillo, *claudere* idem eſt ac *abigere, repellere*. Nonius lib. X.

Ecce maris magno clauſit nos obice Pontus.

6 *Tentamenta*, ideſt Diaboli technas: Gregorius lib. IV. in lib. I. Regum Cap. IX. *Valde laborioſum eſt omnia tentamenta vincere.*

7 *Certe ſi abſceſſimus &c.* Similia habet Ephrem Syrus Tom. I. lamentatione, ſeu precatione V. ad animam negligentem. Mirum quam bene, quam pie!

8 *Trahit manibus.* Aliàs *tradit manibus.*

9 *Suſtinuit &c.* Locum in aliis editionibus depravatum reſtituimus ex editione Bononienſi. Nuditas confuſionem parit; Deus autem non ſuſtinet confuſionem Peccatoris ad ſe redeuntis. Vel nuditas eſt carentia virtutum, quam in pœnitente non tolerat Deus; vel eſt confuſio apud homines ex peccatis commiſſis, quam peccator in extremo die minime incurret, ſi peccata ſua Sacerdoti pandat. Ex Mita.

10 *In ſecundis eſſe*, Mita explicat: Vel quia peccatorem ad ſe converſum Deus vult in primo numero ſuorum amicorum; vel quia non patitur eſſe in ſecundis peccatoribus, qui per mortem æternam damnantur. Utrumvis elige. Ego ex genio Chryſologi interpretarer: Non paſſus eſt peccatorem eſſe in ſecundis, ideſt in inferioribus veſtibus, quas familiari ſibi contrapoſitorum uſu vocat ſecundas, & prima ſtola voluit amiciri. Potuit & ad illud latinorum reſpicere: *In primis amicorum eſſe*, ut & Mita fortaſſe opinatus eſt.

11 *Non videt vis amoris.* MS. Cæſenæ habet *jus amoris*. Stola veſtis erat oblonga ad talos uſque demiſſa ceteris nobilior, ſine qua in publicum prodire ingenuo indignum. Articulus τὴν ante στολὴν oſtendit non de quavis ſtola loqui in Evangelio, ſed de *certa*, uti paulo poſt τὸν μόσχον de certo vitulo, ut advertit Cajetanus. Stola ergo videtur Chryſologo ſignificare Divinæ indulgentiæ beneficium, vel gratiam, quam Prodigus peccando exuerat. Vide Euthymium Cap. LVII. in cap. XV. Lucæ.

12 *Reſtituat & honorem.* Prodigum per annuli traditionem in honorem reſtitui aſſerit Auctor. Apud Hebræos enim & Romanos libertatis & ingenuitatis erat inſigne. Jacob. II. 2. *Si introierit in Conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida &c.* Antiquiſſimus apud Hebræos annulorum uſus, vel in fidei, vel auctoritatis, vel grati animi ſignum. Geneſ. XXVIII. 18. XLI. 42. Num. XXXI. 50. Myſtice hic Dei in anima per gratiam inhabitantis arrha & pignus.

13 *Deformitas nuditatis.* Calceus enim (inquit hic Lucas Brugenſis) habitus eſt & ornamentum hominis tenere, & ingenue educati. Et fortaſſe ob hoc Chriſtus in Evang. Matth. X. 10. calceorum uſum prohibuit Apoſtolis,

ſus non ſufficit, niſi fuerit pinguis, niſi fuerit
14 ſaginatus: * vitulus pinguis teſtatur paternæ pinguedinem charitatis. *Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus fuerat, & revixit,*
15 *perierat, & inventus eſt.* Hiſtoriam * loquimur adhuc, & jam cogitamus arcanum nudare myſterium. Mortuus filius, * vituli ſuſcitatur ex
16 morte, & unus vitulus totius familiæ funditur
17 in ſaginam. * Sed differendum eſt: ut ſenioris dolorem vetuſtum, vetuſtiorem fratris invidiam proſequamur.

SERMO IV.

DE junioris filii reditu & ſalute gaudentes, ſenioris flebiliter pandimus, & dolemus
1 invidiam, qui ſummum frugalitatis bonum *, extremo zeli malo perdidit, & livoris. *Erat*, inquit, *filius ejus ſenior in agro, & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit ſymphoniam & choros, & vocavit unum de ſervis, & interrogavit quæ hæc eſſent. Iſque reſpondit, frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit. Indignatus eſt autem, & nolebat introire. Erat*, inquit, *filius ejus ſenior in agro*. Erat in agro terram percolens, ſe deſertans, duritiam ſolvit ceſpitis, cordis perdurat affectum, ſentes eradicat & gramina, ſtimulos invidiæ non evellit. Sic in ſegete cupiditatis fructum zeli colligit, & livoris. Et *cum veniret*, inquit, *& appropinquaret domui, audivit ſymphoniam & choros*. Invidum ſugat ſympho-
nia pietatis, chorus charitatis excludit, & quem venire ad fratrem, & appropinquare domui, vocat ratio naturæ, hunc pervenire zelus non
finit, livor non patitur introire. Invidia malum vetuſtum, prima labes, * antiquum virus, 2
ſæculorum venenum, cauſa funeris. Hæc in principio ipſum angelum ejecit, & dejecit de cœlo. * Hæc de Paradiſo hominem, * princi- 3
pem noſtræ generationis excluſit. Ipſa hunc ſe- 4
niorem fratrem, paterna ſecluſit e domo. Hæc Abrahæ progeniem, * populum ſanctitatis, ad au- 5
ctoris ſuæ cædem, ad mortem ſui Salvatoris armavit. Invidia inteſtinus hoſtis, non carnis quatit muros, non elidit ſepta membrorum; ſed in ipſam cordis arietat arcem: & antequam viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Si ergo volumus cæleſtem mereri gloriam, ſi paradiſi beatitudinem poſſidere, ſi æterni patris inhabitare domum, ſi volumus rei cœleſtis parricidii non teneri, pervigili fide, luce ſpiritus tetras invidiæ
* pellamus, & excludamus inſidias, invidiam to- 6
tis armorum cœleſtium viribus comprimamus: quia ſicut nos Deo jungit charitas, * a Deo in- 7
vidia ſic ſejungit. *Pater ergo illius egreſſus cæpit rogare ipſum*. Cor patris anxium variis arctatur motibus filiorum, & inter diverſos pignorum caſus, genitoris pietas ſtupefacta diſcurrit; quia videt fratrem fratris reditu mox fugari, & ſalute alterius ſibi alterum mox perire; ac mœrorem longum brevi gaudio penſatum invidiæ livore turbari. O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos! Et quid mirum, fratres? Fecit invidia, fecit ut mundi tota duobus eſſet anguſta fratribus latitudo, * namque ipſa 8

Cain

---

lis, non ſandaliorum, vel ſolearum. Quæſtionem agitat Svicerus in Theſauro Tom. II. pag. 1387. Nonnullæ editiones habent *calciamenta*. *Calciari*, & *calciare* in Plinio juniore, & Suetonio obſervavit Voſſius de Vitiis Serm. Lib. VII.

14 *Fuerit ſaginatus*. Vituli & boves in conviviorum ſolemniorum, & Sacrificiorum uſum alebantur. Quos Græci inter cibos πολυτελεστάτους referebant.

15 *Hiſtoriam*. Vocat hic Chryſologus Parabolam Evangelicam. Hiſtoria enim vocatur quælibet rerum explanatio & declaratio.

16 *Mortuus filius*. Ajebat Philo, impios etiam ad extremum viventes ſenium mortuos eſſe. Ad rem Druſius laudat Hebræorum adagium: *Improbi dum vivunt mortui ſunt*.

17 *Funditur in ſaginam*. His verbis nullus dubitat Sanctiſſimum Jeſu Chriſti Corpus in Euchariſtia fidelibus propinatum ſignificari. Vide Euthymium Cap. LVII. in Lucam.

AD SERMON. IV.

NOTÆ.

1 *Frugalitatis bonum*. Chryſoſtomus Tom. II. Hom. XVI. pag. 1074. Edit. Pariſ. *Luxuria eſt adverſa frugalitas*.

2 *Invidia prima labes*. Virgilius II. Æneid.

Hinc mihi prima mali labes.

Invidus (ait Baſilius Tom. II. Hom. de Invidia pag. 92. recent. edit., ubi plura alia congerit) *Morbum intus detinet abſumentem viſcera atque irrodentem.* Conſule Chryſoſtomum Hom. XL. in Matth. pag. 269. & Hom. XXXVII. in Joan. pag. 751. & alibi pluries. Gregor. Nazianz. Orat. XXVIII. pag. 466. Edit. Pariſ. 1630. Gregor. Nyſſen. Tom. I. pag. 242. Edit. Pariſ. 1622.

3 *Dejecit de Cœlo*. Diaboli lapſum alli quoque ad invidiam referunt. Vide Rufinum Paleſtinum apud Sirmondum Tom. I. pag. 169. num. 22. *Unde ille, quem Divina Scriptura Diabolum nominare conſuevit, & ejus pariter qui dicuntur Angeli cum primis hominibus inviderent, Adam dico, & Evæ, a beata vita quam primum poſſederant, ſeipſos alienarunt*. Mire conſonat Cyprianus in lib. de zelo & livore: *Hinc Diabolus inter initia ſtatim mundi: & periit primus & perdidit. Ille dudum Angelica Majeſtate ſubnixus; ille Deo acceptus & charus, poſtquam hominem ad imaginem Dei factum conſpexit, in zelum malevolum livore prorupit. Non prius alterum dejiciens inſtinctu Zeli, quam ipſe antea dejectus: Captivus antequam capiens: perditus antequam perdens; dum ſtimulante livore gratiam date immortalitatis eripit, ipſe quoque* (ſic legit Sirmondus rejecta Pamelii emendatione) *id quod prius fuerat amiſit*. Auguſtinus Tom IX. Tract. V. ſuper Epiſt. Joan. Nazianzenus Orat. XXVII. luculentiſſime Bernardus Serm. XVII. in Cantic.

4 *Hæc de Paradiſo hominem &c.*. Lege infra Chryſologum Serm. XXVI. & Serm. CXLVIII. Chryſoſtomum Hom. LIII. in Johan. Cap. VIII. pag. 219. Edit. Pariſ. *Nam Diabolus cum nullam haberet, præter invidiam, cauſam Adam perdidit*. Nazianzenum Orat. XXVII. Zenonem Veronenſem Serm. de livore: Auguſtinum Tom. VII. lib. IV. de Baptiſmo contra Donatiſtas Cap. VIII.

5 *Abrahæ, progeniem*. Vide Chryſologum infra Serm. CLXXII. cui aſſentitur Zeno Veron. Serm. de livore & invidia pag. 307. edit. Veron. & Evangeliſta ſcribens: *ſciebat enim* (Pilatus) *quod per invidiam tradidiſſent eum*.

6 *Tetras invidiæ*. Corruptæ editiones habent *Terras invidiæ*. Errorem expunſit Meurſius Cap. II. pag. 130.

7 *Deo jungit charitas*. Unde ab Cyrillo Alexandrino Charitas dicitur θεοσύνικος quæ Deo conjungit, qua voce carere Lexica ait Svicerus Tom. I. pag. 1386. Verba Cyrilli Orat. in Myſticam Cœnam. *Deſideremus demiſſionem in ſublimem efficientem charitatem, quæ nos Deo conjungit*.

8 *Anguſta fratribus latitudo*. Zeno Veronen. Serm. de Patientia pag. 238. de Caino invido, & Abele juſto: *Miratur orbis vacuus, ſe duobus anguſtum*.

Nam-

9 Cain *juvenioris erexit in mortem, *ut esse solum
10 zeli livor faceret, quem primum fecerat lex na-
Genes. 4. turæ. *At ille respondens dixit patri suo, Pater*
ecce tot annis servio tibi. Sic sapit qui patris au-
11 det judicare pietatem. * *Ecce tot annis servio tibi*. En patri filius nascendi beneficia, qua servitute compensat. *Nunquam mandatum tuum præterivi*. Hoc tibi non tua innocentia, sed patris venia dedit, quia multa charitate delicta filii maluit tegere, quam nudare. *Et nunquam mihi dedisti hœdum, ut cum amicis meis epularer*. Fratri invidus animus gratus esse non potest patri: & paternæ largitatis memor non est, qui est fraternæ immemor charitatis. Hœdum sibi datum negat, qui substantiæ partem totam tempore divisionis accepit. Tunc enim cum frater junior dari sibi substantiæ peteret portionem, pater ambobus totum fratribus mox divisit: Evangelista dicente, *& divisit illis substantiam*. Sed invidus simulat semper: mentitur invidus semper. *Et nunquam mihi dedisti hœdum, ut cum amicis meis epularer*. Amicos paternos suos esse non computat: hos non amicos, sed extraneos credit: a quibus vidit in patris gratiam se amari. *Sed posteaquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti vitulum saginatum*. Hic rediisse fratrem dolet, non do-
12 let periisse substantiam: *nec damni causa quæritur, sed livoris: qui fratrem redeuntem de suo decorare debuit: non debuit de perdito sic fœdare. In filio est substantia patris tota: & ideo nil pater perdidit, filium cum recepit. Frater credidit damnum, qui rediisse conspicit cohæredem. Et quando invidus non avarus, quando quicquid habet alter, se computat per-
13 didisse? * *At ipse dixit illi, fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: epulari autem, & gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus fuerat & revixit: perierat, & inventus est*. O quid facit vis amoris! quamvis malo filio non esse nescit, non esse non potest pater: videt filium degenerasse animo: videt paternæ pietatis, paterni generis nil habere, & tamen nuncupat filium: suadet effectum: ad gratiam, vel spem revocat largitatis, dicendo: *Tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Hoc est dicere: patere filium rediisse patri, permitte patri filium suscepisse: nec ille aliud quam patrem quæsivit, qui veniens non filii sed loco mercenarii voluit collocari, dicens: *Pater peccavi in cœlum & coram te: & jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis*: Sint tibi omnia, illi sufficit pater: & ne quid tibi de præsentibus, de veteribus existimes imminutum: illi nova, & futura perquiram. Certe si consilium patris sequeris, & præceptum, participa præsentia cum fratre: ut cum ipso tibi communia sint futura. Gaude ergo, & inventum gaude: ut ille te gaudeat non periisse. Sed jam sermonem historicum concludamus: ut postea quæ sunt mystica, quæ profunda, Christo revelante, pandamus.

SERMO V.

CAllidi debitoris * est & inverecundi, sæ- 1
pe pacta non solvere: & patientissimum creditorum longa & artifici cavillatione protelare. De abscessu, de reditu luxurioši filii, quintus est hic sermo nobis, qui historicum sensum, sicut promisimus ad mysticam & singularem deitatis intelligentiam conabimur attollere. Vos orate: * ut quia in tanto credito 2
sum minus per me idoneus debitor, per Deum vobis idoneus solutor exiſtam. *Homo quidam*
habuit, inquit, *duos filios*. Posteaquam Chri- *Luc.* 15.
stus nostræ carnis susceptit onus, *& Deus in- 3
duit exuvias humanas: veraciter se Deus hominem vocat: Dominus patrem vere se duorum nuncupat filiorum: quia humanitati permixta deitas, deitati consociata pietas, miscuit hominem & Deum: * quæ dominum univit in 4
patrem. Hic ergo homo, Pater hic, duos filios habuit conditoris beneficio, *non necessi- 5
tate generantis, duos filios habuit, quos non emeruit esse, sed jussit: quia Christus sic in oculis nostris fuit homo: ut Deus semper in majestatis suæ maneret arcano. *Duos filios habuit*. Duos scilicet populos, Judaicum, Gentilemque: sed Judaicum seniorem prudentia legis fecit: Gentilem paganitatis stultitia reddidit juniorem. Quia sicut sapientia dat canos: ita quicquid viri est, tollit insipientia. Hunc ergo juniorem mores præstitere, non ætas: * se- 6
niorem illum non tempora fecerunt esse, sed sensus. *Et dixit*, inquit, *adolescentior ex illis*
patri.

---

9 *Namque ipsa Cain &c.* Basilius etiam loco superius laudato exemplum Cain profert in medium, eumque vocat *primum Diaboli discipulum, edoctum ab ipso, & invidiam, & cædem*. Quo eodem nomine eum appellat Zeno Veron. loco superius laudato pag. 303.

10 *Erexit in mortem*. Similia habes apud Nazianzenum Orat. XXVII. Cyprianum Tom. II. lib. de Zelo &c. Gregorium PP. III. Par. Pastor. Cap. II.

11 *Judicare pietatem*. Idem ac *condemnare pietatem*; uti usurpant verbum hoc veteres latini.

12 *Periisse substantiam:* Vatablus: per luxuriam *celeriter absumptam*.

13 *Se computat perdidisse*. Ambrosius Tom. I. Lib. de Nabut. Cap. XII. *Pauperiorem se judicat, quia sibi deesse arbitratur quidquid ab aliis possidetur*.

AD SERMON. V.

NOTÆ.

1 C*Allidi debitoris*. Callidum debitorem depingit Cassiodorius Variar. Lib. V. Epist. XXXIV. pag. 84. recent. edit. eumque *Frontosum* dictum vocat: *sui nominis testem*. Frontosus enim Græce ἐυμετωπος, idem est ac facile mutabilis, inquit hic Castillo.

2 *Vos orate*. Paulus ad Colos. cap. IV. v. 3. *orantes simul, & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ad loquendum mysterium Christi*.

3 *Suscepit onus*, Plures editiones corrupte: *suscepit oves*.

4 *Miscuit hominem & Deum*. Improprie, & latiori modo dicitur hic *mixtio*, unio duarum naturarum in Christo: Nihilominus hac eadem voce utitur Iræneus apud Castillo: *Filius Dei filius hominis factus est: mixtus homo verbo Dei*. Concilium Chalcedonense anni CCCCLI. Act. V. *Confitemur in novissimis diebus Filium Dei Unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum: nunquam sublata differentia naturarum propter unionem*.

5 *Conditoris beneficio*. Ita reddidimus ex editione Lugdunensi. Fatemur autem ceteras fere omnes, ac MS. Vallicellanum retinere: *conditoris pontificio*. Hac voce *beneficio* hoc sensu, utitur Auctor infra Serm. CXIII.

6 *Non ætas*. Ex MS. Cæsenæ. Editi *ætates*.

patri. Pater da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Cognitorem pectoris, non voce petit iſte, ſed voto: quia a Deo bona, malave reportat propria voluntas * in nobis. Denique iſte cum patre poſſeſſor totius ſortis, *ad partem *propria voluntate pervenit: dicendo, *Da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.* Et quæ eſt iſta portio? quæ eſt? Habitus, Sermo, Scientia, Ratio, Judicium, quæ hominem præ ceteris animantibus in terrena habitatione contingunt: hoc eſt, juxta Apoſtolum, lex naturæ. Et ideo diviſit illis ſubſtantiam, dando juniori quinque iſta quæ diximus, beneficia naturæ: ſeniori quinque legis libro divinitus inſcribendo: per quæ ſubſtantia impar merito, numero par eſſet: humanum teneret iſta ordinem, divino illa ſubſiſteret inſtituto: utraque tamen lex * filios utroſque ad notitiam patris perduceret, * ad reverentiam ſui ſervaret auctoris. *Et non poſt multos dies*, inquit, *congregatis adoleſcentior omnibus peregre profectus eſt in regionem longinquam: & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe.* Diximus juniorem non tempora feciſſe, ſed mores, & ideo dixit: *Non poſt multos dies.* Quia cum principio ipſo mundi feſtinavit Gentilitas * ad idolorum patriam: ad longinquam diaboli regionem animo eſt peregrinata, non loco: & per elementa *vanis eſt pervagata cogitationibus, non eſt corporeis * motibus jactata per terras: namque coram patre ſine patre erat: *& cum in ſe eſſet, non erat ſecum. Hinc eſt quod luxurioſus per deſiderium ſecularis eloquentiæ *per ſcholarum lupanaria, *per trivia ſectarum, diſſipavit Dei patris dementi diſputatione ſubſtantiam. Et cum conſumpſiſſet conjecturis quicquid erat ſermonis, ſcientiæ, rationis, judicii, egeſtatem ſummam, famem magnam cognoſcendæ veritatis miſerrimus ſuſtinebat: quia philoſophia quærendæ divinitatis indixit laborem: veritatis inveniendæ fructum contulit nullum. Hinc eſt quod adhærebat primario regionis illius, a quo mittebatur in iſtud ſæculum, hoc eſt in unam multarum ſuperſtitionum villam: ut paſceret porcos, id eſt dæmones, qui dicunt domino: „ Si ejicis nos, mitte nos in porcos „ Ut paſceret dæmones thure, victimis, ſanguine, falſarum reſponſionum * mercedem pro tali labore relaturus. Occidebatur pecus; ut quod vivum nil ſcierat, divinaret occiſum: & loqueretur ex fibris * mortuum, quod nunquam fuerat ore prolocutum. Verum cum nil divinum, nil ſalutare profuturum, nil Gentilis inveniret in talibus: deſperans de Deo, de providentia, de judicio, de futuris, ab ſchola ad ventris ſe deponebat ingluviem, * cupiens ſaturari de ſiliquis, * quas porci manducabant. Hoc norunt Epicurei: qui cum Platonicas & Ariſtotelicas percurrerent ſcholas, nullamque illic aut divinitatis, aut ſcientiæ invenirent diſciplinam, Epicuro ſe tradunt ultimo deſperationis, & voluptatis auctori. *Et manducant ſiliquas, hoc eſt, voluptatibus corporis male dulcibus inhiant, & paſcunt dæmones qui ſemper corporum vitiis ſaginantur & ſordibus: quia ſicut Domino qui ſe jungit, „ unus ſpiritus eſt; „ ita qui ſe jungit diabolo, eſt dæmon unus. * Sed hic junior quamvis cuperet, non tamen ſatura-

Matth. I. v. 31. 18 19 20 21 22 23 1. Cor. v. 17

---

7 *Propria voluntas*. Ita in editione prima Bonon. & in reliquis omnibus. Mita ex fide MM SS. repoſuit: *prima voluntas*, hoc eſt, inquiens, voluntas, quæ prima in nobis eſt ante opus. Placuit planior ſenſus, & obvius.

8 *Totius ſortis*: ideſt facultatum ac hæreditatis. Iſaiæ XVII. v. 6. *in partibus torrentis pars tua: hoc eſt ſors tua.*

9 *Ad partem*. Ex MS. Vallicellano. Nonnullæ editiones: *ad Patrem.*

10 *Utraque tamen Lex*. „ Intellige naturalis, & ſcripta „ Mita.

11 *Ad notitiam Patris perduceret*. D. Ambroſius Lib. III ſupra Caput V. ad Rom. *Legis naturalis prima pars eſt, ut agnitus honoretur Creator.*

12 *Feſtinavit Gentilitas*. Communior Patrum ſententia, in hac Evangelica Parabola Filium juniorem, Gentiles ſignificare: ut ait Chryſologus, & Hieronymus in Epiſt. ad Damaſum CXLVI. Dyoniſius Areopagita Epiſt. ad Demophilum Monacum. Obſtat tamen, quod Gentiles nunquam Filii Dei fuerint, & conſequenter nunquam a Patre diſceſſerint. Vellem legeres Iræneum Lib. IV. adverſ. Gentes Caput XXIV. pag. 260. Tertullianum de Pudicit. Cap. VIII. pag. 1200. edit. Pariſ. 1684.

13 *Per elementa*. Nonnullæ editiones corruptiſſime: *per Clementiam*. Innuit Gentiles ex elementis Numina confeciſſe. Theophylactus hic: *Filius junior, ſive Gentilis vidit Cælum, & Cælum fecit Deum: vidit Terram, & coluit eam*. Vide Librum Sapientiæ Cap. XIII.

14 *Non eſt corporeis*. Ex fide MM SS. In editis nonnullis additur perperam particula *Nec*.

15 *Sine Patre erat*. Auguſtinus in Pſalm. LXXXIV. Tom. IV. pag. 675. edit. Antuerpien: *Non enim regionibus longe eſt quiſque ab Deo, ſed affectibus. Amas Deum, prope es; odiſti eum, longe es. Uno loco ſtans, & prope es, & longe es.*

16 *Secularis eloquentia*: ideſt prophanæ, & mundanæ.

17 *Per ſcholarum lupanaria*. „ Lupanaria ſcholarum „ dicit ob immoderatam & luxurioſam appetentiam ſcien„ tiæ philoſophicæ: cujus inveſtigatio curioſa nimis tangi„ tur ab Divo Auguſtino Tom. I. de vera Religione Cap. „ IV, & V.„ Mita. Hieronymus Tom. IV. pag. 829. edit. Pariſ. 1678. in Ezechiel. Cap. XVI. v. 31. *In omnibus viarum principiis fabricat lupanar ſuum, qui ad perverſitatem doctrinæ teſtimoniis male abutitur Scripturarum.*

18 *Falſarum reſponſionum*. Doloſas Augurum reſponſiones. Vide Minucium in Octavio, qui eis, æque ac hic noſter, lepidiſſime irridet.

19 *Loqueretur ex fibris*, & hic quoque auruſpicinam tangit, & modum ariolandi Gentilium.

20 *Ingluviem*. MS. Vallicellanum: *Ingluvium*.

21 *De ſiliquis*. Anagogice *ſiliquas* pro voluptatibus, mundique illecebris, uſurpat etiam Euthymius Cap. LVII. ad Caput XV. Lucæ.

22 *Epicuro deſperationis Auctori*. Epicurum fuiſſe deſperationis Auctorem, nulla alia ratione crediderim dictum, niſi quia dum Deos otioſos facit, & nil noſtra curantes, ad eorum patrocinium confugiendi, omnem adimit ſpem. Vetus ille Poeta.

Namque Deos didici ſecurum agere ævum:
Nec ſi quid miri faciat Natura, Deos id
Triſtes ex alto Cæli demittere tecto.

Sunt qui Epicurum defendere conati ſunt, ac ſi ipſe ſub beatæ Naturæ nomine, Deum primum Auctorem agnoviſſet. Vide Nicolaum Bandellum in Libro Gallice ſcripto *de vita & moribus Epicuri*: Pariſiis 1679. & auctiori editione Latine 1693. Sed obſtat Veterum conſenſus: qui Deos otioſos ab Epicuro fingi, & religionem omnem ſuſque deque dari, uno ore teſtantur. Minutius Felix pag. 179. Edit. Lugdun. Batavor. Cicero Lib. II. de Divinat. & de Natura Deor. Lib. I. pag. 202. Theodor. Orat. contra Græcos, pag. 57. Plutarchus de Placit. Philoſ. pag. 877. Nec Gaſſendus dicam hanc ab eo avertere ſtuduit: nam dum Epicurum in multis laudat, dum Deum hominum curam gerere negat, acriter oppugnat. Vide Auguſtinum de Civ. variis in locis.

23 *Damon unus*. Perbelle Cyrillus, quem laudat hic Caſtillo, in illud Johan. Cap. VI. „ unus ex vobis Diabolus eſt „ *quia ſicut qui adhæret Domino, unus Spiritus cum Domino fit; ita qui adhæret Diabolo, unus cum Diabolo ſpiritus efficitur: & ipſe quemadmodum Diabolus eſt.*

ſaturabat de ſiliquis iſtis ventrem ſuum. Quare? quia nemo illi dabat. Diabolus quidem volebat per famem ſcientiæ, per voluptatum difficultatem, Gentilem reddere avidiorem ad illicita perquirenda, ad perpetranda delicta: ſed
24 Deus pater ideo permiſit eſurire Gentilem, * ut erroris occaſio ſalutis fieret argumentum:
25 namque Judæum ſic reliquit, ne perderet: * & Gentilem ſuſtinere paſſus eſt famem, ut rediret. Redit autem ad patrem, & clamat, *Pater peccavi in Cœlum, & coram te*. Rediiſſe juniorem ad domum patris, & clamare Deum patrem vox Eccleſiæ quotidiana teſtatur: quæ
Matt. 6. v. 9. dicit „ Pater noſter qui es cœlis. „ *Peccavi in cœlum & coram te*. Peccavit in cœlum, dum in cœlo Solem, Lunam, Sidera, Deos eſſe blaſ-
26 phemat: * & hæc eadem profanat adorando. *Et jam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Hoc eſt dicere, quia non mereor jam filii gloriam, vel veniæ,
27 conſequar pro mercenario labore mercedem. * Et cui honor ſobolis perit, ſaltem vitalis maneat in quotidiano pane ſubſtantia. Sed pater
Rom. 5. v. 8. & 9 occurrit, & occurrit longe. „ Cum adhuc im- „ pii eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. „ Occurrit pater, occurrit in filio, cum per ipſum de cœlo deſcendit, & pervenit ad terras.
Joan. 8. v. 19. „ Pater, inquit, qui me miſit, mecum eſt. „ *Cecidit ſuper collum ejus*. Cecidit, cum per Chriſtum divinitas tota noſtra decumbit, & incum-
28 bit * in carne. *Et oſculatus eſt eum*. Quando?
Pſal. 84. v. 11. quando „ miſericordia & veritas obviaverunt ſibi: juſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe. „ *Dedit ſto-*
29 *lam primam*. Illam quam Adam perdidit, * immortalitatis gloriam ſempiternam. *Poſuit anulum in manu ejus*. Anulum honoris,
30 titulum libertatis, * inſigne pignus ſpiritus, ſignaculum fidei, arrham cœleſtium nuptia-
1. Cor. 21 v. 2. rum: audi Apoſtolum, „ Deſponſavi vos „ uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. „ *Et calceamenta in pedibus ejus*. Ut eſſent cal-
31 ceati pedes * in prædicatione Evangelii „ ut eſ-
Rom. 10 v. 15. Pſal. 68. v. 32. ſent beati pedes evangelizantium pacem. “ *Et occidit ei vitulum ſaginatum*. Illud de quo David cantabat, „ Et placebit Deo ſuper vi- „ tulum novellum cornua producentem, & ungulas. „ Occiditur patre vitulus ſic jubente: quia Chriſtus Deus Dei filius occidi ſine patris voluntate non poterat: audi Apoſtolum, „ Qui proprio filio non perpecit, ſed pro *Rom 8 v. 31* omnibus noſtris tradidit illum. „ Hic eſt vi-
32 tulus * qui in epulum noſtrum quotidie ac jugiter immolatur. Sed frater ſenior, ſed ſe-
33 nior filius * veniens ex agro, populus lega- *Luc. 10. v. 2* lis, „ meſſis quidem multa, operarii autem pauci: „ audit in domo patris ſymphoniam, audit choros, & introire non vult. Hoc quotidie oculis noſtris intuemur. Nam venit Judæus *Luc. 10,* ad domum patris, ideſt, ad Eccleſiam, ſtat foris per invidiam, audit Davidicam citharam perſonare, audit ex concentu * Prophetico ſym-
34 phoniam, ex populorum vario conventu choros audit, * & introire non vult per invidiam
35 ſtans foris. Dum gentilem fratrem priſtinis judicat & horret ex moribus, ipſe paternis bonis ſe eximit, ipſe ſe paternis excludit gaudiis. Quod autem dixit: *Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dediſti mihi hœdum*. Tacendum potius, quam loquendum eſſe jam diximus, quia Judæus loquitur: & non facientis verba ſunt, ſed tumentis. Pater egreditur, & dicit filio, *Fili, tu ſemper mecum es*. Quomodo? per Abel, per Henoch, per Sem, per Noe, per Abraham, per Iſaac, per Jacob, per Moyſem, per omnes ſanctos, per quos Judaica generatio in Evangelio lecta derivatur, cum dicit: „ Abraham genuit Iſaac, Iſaac *Matt. 1. v. 2* genuit Jacob. „ *Et omnia mea tua ſunt*. Quemadmodum? Quia tibi lex, tibi prophetia, tibi templum, tibi ſacerdotium, tibi ſacrificia, tibi regnum, tibi munera, tibi (quod eſt ſuper omnia) natus eſt Chriſtus. Sed quia tu per invidiam perdere vis fratrem; paternas epulas, patris gaudia dignus es non habere. Anguſto * 36
ſermone res latiſſimas, non ut voluimus aperire potuimus: ſed ſcientiæ veſtræ, intellectui veſtro lata ſunt, quæ in ſermone noſtro videntur anguſta. Non ſit hæc ingrata, ſimplex & occulta collatio, quæ nos res myſticas & excelſas non narrare, non declamare, * ſed aperire com- 37
puliſ, & explanare.

24 *Eſurire Gentilem*. Ex editione Caſtilli, & MS. Vallicellano. Aliæ editiones corrupte: *venire Gentilem*.

25. *Namque Judæum ſic reliquit, ne perderet*. Aliæ editiones & Colon. & Bonon. Mitæ: *namque diabolum, ſic reliquit ut perderet*. Reſtituimus ex recenſione Caſtilli.

26 *Deos eſſe blaſphemat*. Solem, Lunam, & Sydera, quæ officioſa hominibus videbantur, dediſſe Gentilibus Idololatriæ initia, tradunt quamplurimi, ab quibus laudandis abſtinemus. Vide Budæum Tom. 1. pag. 135. Levitic. XVIII. 23. Deuteron. Capit. IV. verſ. 19.

27 *Pro mercenario labore mercedem*. Verba illa Evangelii: *Fac me unum de mercenariis tuis*: extant in plurimis Codicibus Græcis & Latinis; licet in nonnullis deſint.

28 *Decumbit, & incumbit* „ *Decumbit*, hoc eſt requie- „ ſcit in noſtra carne: *incumbit*, hoc eſt hæret hypoſtatice „ Mita.

29 *Quam Adam perdidit*. Tertullianus Lib. de Pudicit. Cap. IX., pag. 1201., de Prodigo loquens: *veſtem priſtinam recepit: ſtatum ſcilicet eum, quem Adam tranſgreſſus amiſerat*.

30 *Titulum libertatis*. Servi, qui e ſervitute exibant, annulo donabantur.

31 *Calceati pedes*, ideſt „ cooperti affectus temporales „ inquit Mita. Pœnitentibus in gratiam receptis, hoc Deus etiam concedit, ut & ipſi apti ſint aliis docendis.

32 *Hic eſt vitulus*. Ennodius Carm. Lib. 2. num. 9., inter alia nomina Jeſu Chriſto a Veteribus attributa, & illud *Vituli* recenſet.

Fons, Via, Dextra, Lapis, Vitulus, Leo, Lucifer, Agnus.

Notat autem Mita, Chriſtum dici *Vitulum ſaginatum*, „ quia ex millibus electum virtutibus impinguatus eſt; „ vel quia obbrobriis, & patientia ſaginatus „ cui addi poteſt illud Prophetæ: *ſaturabitur opprobriis*: vel ut ait Anaſtaſius Sinaita in Hexamer. Lib. 1. *quia Crucis jugum erat tractaturus* V. Cotelerium Tom. 1. pag. 25. in Notis.

33 *Senior Filius*, Judæus ſcilicet.

34 *Ex concentu*. Sic Montanus pro *Symphonia*, ut habet Evangelium, vertit *concentum*. Syrus vocat: *Cantum multorum*. Utrique aſſentitur Chryſologus.

35 *Ex populorum vario conventu Choros audit*. Laicos etiam, Populumque in Eccleſia veteri Pſalmos Davidicos ceciniſſe, eruitur ex Cæſareo Arelatenſi apud Mabillonium. Præfat. in Sæcul. I. Benedict. num. CX. Id etiam a S. Germano Pariſiorum Epiſcopo proviſum, teſtatur Fortunatus Lib. II. Carm. X.

Pontificis monitu Clerus, Plebs pſallit, & Infans.

36 *Anguſto*: In nonnullis editis: *Auguſto*.

37 *Declamare*. Ita repoſuimus ex editione Mitæ, & Caſtilli. Reliquæ omnes minus apte *declarare*. Ceterum non male opinatur Mita, Sermonem hunc ab Chryſologo habitum fuiſſe Neophitis „ & parum adhuc in Chriſtiana Doctrina firmatis. „

AD

1 SERMO VI.*

QUoniam redeunte filio juniore familia tota choros egit, cœleſtem cecinit ſymphoniam, convenit & nos hodie pſalmum ſumere, dare tympanum, ponere organum, * cithara * tangere, & ad tantum Dei Patris gaudium melodiam Davidicam * perſonare. *Jubilate Deo*, inquit, *omnis terra*. Quid eſt, quod intelligentia hujus exultationis inquirit? Quid eſt, quod poſt tanta deitatis, tam terribilia, tam mirifica præcepta terra nunc vocatur, & invitatur ad jubilum? *Jubilate*, inquit, *Deo omnis terra*. Quid aliud eſt, niſi, * quod poſteaquam terribilis Deus mitiſſimi paſtoris elegit officium, perſonam paſtoris induit, ut vagos populos, palantes plebes, diſperſas longe lateque gentes, velut errantes oves in unum paſtor miſericors congregaret, immo ut nationes feras, prædam mortis, carnis cibum, potum ſanguinis, beſtiarum furorem ſitientes, ad uſum lactis, ad cibum graminis, ad ovium totam duceret & redderet lenitatem? Terræ omni paſtoralem mandat, & imperat diſciplinam, dicendo, *Omnis terra jubilate Deo*. Sicut militem tuba * terribilis producit ad bellum, ſic oves ad paſcua dulcedo jubilationis invitat. Bellandi ergo fremitum paſtorali lenitate mitigare convenit, ut gentes tam mitis gratia ſalvaret, quas diu peremerat * feritas naturalis. Quod autem paſtoris bonus eſſet reditus cum ad terras veniret Chriſtus, clamavit ipſe hodie. „ Ego ſum paſtor bonus, paſtor bonus „ animam ſuam ponit pro ovibus ſuis. “ Hinc eſt quod adjutores, quod ſocios ad curam totius orbis ipſe magiſter inquirit, dicendo, *Jubilate Deo omnis terra*. Hinc eſt quod oves ſuas Petro vice ſua, ut paſceret ad cœlum remeaturus commendat. „ Petre, inquit, amas me? pa„ ſce oves meas. „ Et ut tenuia redditus primordia non cogeret poteſtate, ſed pietate portaret, repetit. „ Petre amas me? paſce oves meas. „ Commendat oves, ovium commendat germina, quia fœcunditatem gregis ſui, paſtor præſcius noverat jam futuram. „ Petre amas me? paſce „ oves meas. „ Iſtis ovibus collega paſtoris Petri Paulus pio paſtu plena lactis ubera porrigebat, dicendo. „ Lac vobis potum dedi, non „ eſcam. „ Senſit hoc Rex beatus: & ideo pro balatu clamat, „ Dominus paſcit me, & ni„ hil mihi deerit: in loco viridi * ibi me col„ locavit: ſuper aquam refectionis educavit „ me. „ Poſt juges ergo bellorum gemitus, poſt triſtem ſanguinis vitam, evangelicæ pacis ad paſcua jam redeunti verſiculus ſequens lætitiam annunciat ſervituti. Erat homo peccati ſervus, erat captivus mortis, erat mancipium dæmonum, erat idolorum vernula, * erat vitiorum verbero, erat criminum compeditus. Sic malis dominis talibus, tantiſque exhibebat homo malam & miſeram ſervitutem. Quando homo non ſub peccato triſtis? Quando non ſub morte lugens? Quando non ſub dæmonibus pallens? Quando non ſub idolis tremens? Quando non ſub vitiis ſuſpectus? Quando non ſub criminibus deſperatus? Et ideo homo dabat extrema ſuſpiria, quando tales, tam crudeles dominos jugiter ſuſtinebat *. Propheta ergo videns nos a talibus liberatos, & revocatos ad obſequium creatoris, ad patris gratiam, ad unius boni domini liberam ſervitutem, merito exclamat: *Servite Domino in lætitia: intrate*, inquit, *in conſpectu ejus in exultatione*. Intrate non loco, ſed corde. *Intrate in conſpectu ejus in exultatione*. Quia quos ejecerat reatus, quos expulerat conſcientia, gratia reducit, intromittit innocentia. *Intrate in conſpectu ejus in exultatione*. Qui ingreditur in conſpectu ejus in exultatione, eſt a reatu liber, eſt de præmio perſecurus. Tamen quid eſt quod hortatur? quod ſuadere nititur hic Propheta? *Intrate in conſpectu ejus in exultatione*. Quis in conſpectu Dei liber? divinis in oculis quis mentitur? Quis exultans ante terrorem majeſtatis ſupernæ? Archangeli tremunt, pavent angeli, poteſtates metuunt, in faciem cœli proruunt ſeniores: elementa fugiunt, ſolvuntur ſaxa, montes defluunt, terra tremit, & homo terræ quam intrepidus intrabit? & adhuc conſiſtit exultans? unde eſt quod Propheta hoc nos debere facere ſic præſumit? unde eſt? Ex eo quod ſequitur. *Scitote*, inquit, *quod Dominus ipſe eſt Deus*. Quia Dominus ille Deus eſt, qui fuit in carne noſtra puſillus: hinc eſt quod ille Dominus Deus eſt, qui fuit in cunabulis noſtris capax;

1. Cor. 3.
Pſal. 22. v. 1. & 8.
9
10

AD SERMON. VI. (1)

NOTÆ.

1 SErmo hic inſcribitur in Pſalmum XCIX. qui etiam a Genebardo dicitur: *Pſalmus propheticus de Gentium converſione*: ſuper quem ita ſcribit Lorinus: *Chryſologus Sermonem ſextum inſumit ſuper præſentem Pſalmum, ut doceat quanta ſit lætitia de converſione Prodigi Filii, qui typus erat omnium Gentium*.

2 *Ponere Organum*. Timpana, & Organa primitus in Eccleſia Gallicana inducta fuiſſe, aſſerit Mabillonius Præfat. ad Sæc. Bened. III. *Marianus Scoto*, ſcribit, *ſub annum Domini DCCLVII. Organum primum veniſſe in Franciam miſſum Pipino Regi a Conſtantino Imperatore ex Græcia*. Balæus item Angliæ Epiſcopus tradit: *Vitellianum Patria Signinum, vel Campanum inſignem Muſicum in Templis circa annum Domini DCIX. cantus & Organa adhibuiſſe*. Horum vetuſtior Chryſologus in Ravennati Eccleſia ea jam obtinuiſſe declarat. Imo antiquiora fuiſſe patet ex Prudentio, qui floruit circa annum Domini CCCLXXX. Is meminit Organi tantæ magnitudinis, ut hominem in eo delitescere nonnulli ſuſpicati fuerint. Hæc ſimilia habet Baluinus Aldhelmus Anglus lib. de Virginit. Claruit anno DCCIX.

3 *Citharam*. De Cithara antiquorum vide Iſidorum in Originibus Lib. III. Cap. XXI.

4 *Melodiam Davidicam*. Conſentit Chryſologus iis, qui hujus Pſalmi authorem, non Moyſem, ſed Davidem dicunt.

5 *Quid aliud eſt niſi &c.* Mendum in omnibus exemplaribus, quæ nobis obvia ſunt, ex MS. Ceſenæ emendavit Caſtillo.

6 *Tuba*. Non levi typographorum errore legitur in editis *Turba*.

7 *Peremerat*. Alias *Preſſerat*.

8 *In loco viridi*. Lorinus in expoſitione hujus Pſalmi laudat Chryſologum, qui legit *in loco viridi* ad Hebraicum fontem reſpiciens. Unde etiam Apollinaris locum iſtum ſic tranſtulit apud Caſtillo. *Bene quidem in viridi collocavit loco*.

9 *Idolorum vernula*. Familiaris vox Chryſologo, ut ſervum domi natum ſignificet. Vide Pignorium de ſervis pag. 55. edit. Amſtel. MDCLXXIV. Ipſi autem ſervi videntur ſibi hac appellatione blandiri. Inſcriptio apud eundem.

FUSCUS AUGG.
NOSTRORUM
VERNA

10 *Jugiter ſuſtinebat*. Frequentiſſime in editis deeſt *jugiter*: quam vocem ex MS. Vallicell. appoſuimus.

11. *Ab-*

capax: dulcis in gremio, mitis in habitu, in noſtro contubernio blandus. Et ideo, *Intrate in conſpectu ejus in exultatione*. Quia totum pavorem divinitatis, totum metum judicis in habi-
11 tum noſtrum abdidit, * providenti locavit aſpectu: ut ingreſſus non pœnas judicis metuat, ſed Parentis præſumat amplexum. Et quomodo non exultet, qui genitorem reperit, quem timuerat cognitorem? *Intrate in conſpectu ejus in exultatione: ſcitote quod Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & non ipſi nos*. Inanis eſt patris, matriſque labor, niſi in germine affuerit opus,
Pſ. 118. & auctoritas conditoris. „ Manus tuæ, inquit,
v. 37. „ fecerunt me, & plaſmaverunt me. „ Et ali-
Pſ. 138. bi. „ Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me
v. 5. „ manum tuam. „ Ergo quod naſcimur, quod ſumus, non debemus ipſi nobis: quia totum debemus auctori. *Nos autem populi ejus, & oves paſcuæ ejus*. Probatum eſt in proverbiis ſæpiſſime: quia cœlitus venerit paſtor, qui errantes oves, & lethali gramine ſauciatas, ſuperno jubilo vitalia revocaret ad paſcua. *Intrate*, inquit, *portas ejus in confeſſione*. Sola eſt confeſſio, quæ nos fidei facit introire per januam. *Atria ejus in hymnis: confitemini illi, laudate nomen ejus*. Diximus, quod nobis eſſet jam poſitis intra domum patris, aſſumenda cœleſtium canticorum ſpiritualis ſymphonia: ut ſit nobis in ingreſſu
12 confeſſio, * ſint in atriis hymni, ſit laus in penetralibus, ubi tota deitatis inhabitat plenitudo. *Confitemini illi, laudate nomen ejus. Confitemini illi, quia Deus eſt, Laudate nomen ejus*. Per quod ſalvati ſumus: & in quo cœleſtis, terreſtris, infernaque genuflectit, & diligit Dominum
13 Deum creatura. *Quia ſuavis eſt Dominus*. Unde? * quia *in æternum miſericordia ejus*. Vere ſuavis eſt per miſericordiam, per quam ſolam totius mundi amariſſimam dignatus eſt auferre
14 ſententiam. Ecce agnus Dei, * ecce qui tollit peccata mundi. *Et uſque in ſæculum ſæculi veritas ejus*. Deus enim ſalva veritate * miſeretur:
15 qui ſic dat peccatis veniam, ut juſtitiam in ipſa miſeratione, rationeque cuſtodiat: qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen. * 16

S. Petri Chryſ.

SERMO VII.

UBI* Deus Dominum mutavit in patrem, 1
voluit charitate magis quam poteſtate regnare, & amari maluit, quam timeri: unde pa- 2
terno * monuit affectu: ne quid nobis de labore juſtiſſimo deperiret. * Evangeliſta ſic ait: 3
Cum jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: Matt. 6.
exterminant enim facies ſuas, ut videantur ab v. 16.
hominibus jejunantes. Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Hypocriſis ſubtile malum, * ſecretum virus, venenum latens, virtu- 4
tum fucus, tinea ſanctitatis. Adverſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palam: unde & caventur tam facile, quam videntur. Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte, virtutes truncat mucrone virtutum: jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, miſericordiam miſeratione profternit. Hypocriſis cognata febri * frigido 5
populo propinat ardorem. Quod corporibus eſt hydrops, hypocriſis animabus, hoc eſt: hydrops bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit. *Exterminant enim facies ſuas, ut videantur hominibus jejunantes*. Hypocriſis dum cupit captivare oculos, oculis fit ipſa captiva. *Exterminant enim facies ſuas*. Et ſi facies exterminant, * ornamentum corporis quod mane- 6
bit? Vere ſicut Dominus dixit: „ Si lumen quod Matt. 6.
„ in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ v. 5.
„ erunt? „ Hypocrita, ſit licet, tibi * facies inculta, neglecta cutis, triſtis vultus, exterminatus aſpectus, nec ab hominibus inveniſti laudem: & apud Deum fructum jejunii perdidiſti Hypocrita, elaboraſti jejuniis: ut labor tibi jejunii non prodeſſet. Hypocrita abſtinentiæ fluctus intraſti, continentiæ conſcendiſti undas, 7

11 *Abdidit*. Alias *dedit*.

12 *In ingreſſu confeſſio* „ Is qui baptizari cupit, prius „ ore proprio Chriſti fidem profitetur: exinde in atriis „ Eccleſiæ catechizatus lætanter hymnum Deo dicit: poſtremo baptiſmate expiatus in penetralibus Eccleſiæ offert Deo ſacrificium laudis, de quo in Pſalmo XLIX. Et „ ſatis abundanter apud Ludovicum de Angelis de Vita „ & Laud. S. Auguſtini Lib. III. n. 16. „ Mita.

13 *Unde*? Non autem *vere* ut in editis.

14 *Agnus Dei*. Cur Chriſtus vocetur Agnus late proſequitur Suiceus in Theſ. Tom. 1. Col. 23. v. ἀγνος. Rem tetigi in diſſertat. *de Patena Argentea Forocornelienſi*.

15 *Salva veritate* „ Tum ex parte ipſius Chriſti, qui „ debitam nobis chirographi ſententiam in ſe ſuſcepit; „ tum ex parte noſtra, quibus ab Deo datur venia criminum, ſi ex animo ipſis doleamus propter Deum ſumme dilectum. Auguſtini ſententia eſt in Pſal. L. v. 8. „ *Deus ignoſcit confitenti, ſed ſeipſum punienti. Ita ſervatur miſericordia, quia homo liberatur; & veritas, quia peccatum punitur*. Vide, ſi placet, Damaſcenum „ Lib. III. de Fide Cap. III. „ Mita.

16 *Amen*. Id moris antiquitus in Eccleſia obtinuit: ſcilicet, ut poſt ſacras Antiſtitis preces populus concordi voce reſponderet *Amen*. Paulinus Poema XIX. de S. Felice Natale XI.

Cumque ſacra pia turba ferat Paſtoribus Amen.

Vide Bonam Rer. liturg. Lib. II. Cap. V. Calvorium Rituale Tit. de voce *Amen*. Sed & ipſi Præſules poſt precationes Deo habitas ſibimetipſis reſpondebant *Amen*: ut late patent exempla.

AD SERMON. VII.

NOTÆ.

1 UBI. In nonnullis deeſt.

2 *Unde paterno*. Ex MS. Ceſenæ. In aliis editionibus deeſt *unde*.

3 *Deperiret*. Ita Mita & Caſtillo, & MS. Vallicellanum.

4 *Subtile malum*. Subtiliſſimum vocavit Cyprianus Serm. de Jejunio & tentatione Chriſti. Subſequenti voce *Virus* utitur etiam Gregorius Magnus ſuper Lib. I. Reg. Cap. VIII. Lib. IV. expoſit. Cap. II. Lege Auguſtinum in expoſit. Pſal. CXXXIX. v. 3.

5 *Cognata febri*. Ita Mita & editio Bononien. I. Caſtillo, & alii *Cognata febris*.

6 *Exterminant*. Alias *exterminatur*. Vocem Græcam ἀφανιζωσι vertit Hieronymus *demoliuntur*. Syrus *corrumpunt, deformant*.

7 *Sit licet tibi*. Chriſtus enim non agit hic de macie & pallore quæ jejunium naturaliter conſequuntur: ſed de fictitia quadam triſtitia, & geſtibus: quales illi apud Eſaiam Cap. LVIII. v. 5.

cnataſti jejunii pelagus ; & in ipſo portu jejunii naufragaſti: quia non comparaſti lucrum, ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito * humanum negotium perfeciſti. Hinc eſt quod Deo redditurus es rationem, qui ab hominibus percepiſti miſeræ laudis uſuram. * Fratres fugiendum eſt virus, peſtilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſim qui fugerit, vincit: qui incurrerit, cadit. Fugiamus hypocriſim, fugiamus fratres: ſit noſtrum de ſimplicitate jejunium, * de innocentia ſit ſanctum, de puritate purum, de ſyncéritate ſyncerum, ſit hominibus occultum, ignotum diabolo, Deo notum. Theſaurum qui non abſcondit, prodit: virtutes proditæ non manebunt. Virtutes ſicut proditores ſuos deſerunt: ſic ſuos inſtant cuſtodire cuſtodes. Ergo jejunium quod contra vitia prima virtus * eſt nobis, in arce pectoris collocetur: quia illo in interioribus præſidente, vitia nos quatere in exterioribus non valebunt. Hoc Chriſtus, ut Chriſtianus habere poſſit, hortatur cum dicit: *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum: & faciem tuam lava: ne videaris hominibus jejunans: ſed patri tuo qui eſt in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Cum dicit, unge caput tuum, * & faciem tuam lava: non ut coma capitis illecebroſo redundet unguento, ſerius magiſter injungit: neque faciem niteſcere ſolito vult lavacro: ſed habitu prandentis * vult celari jejunium Chriſtiano, quia Chriſtianum vendicare non vult artifici mœrore jejunium. Sed ad cœpta redeamus. *Unge caput tuum, & faciem tuam lava: ne videaris ab hominibus jejunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito.* Sic non voluptuoſos indulget aſpectus, ſed vultus qui ſimulantur, excludit: facies mœrore dejecta invitat famam, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult, jejunus quare? Merito tali pœna vivit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede diſpendium *, de remiſſione peccatum. Agricola ſi non impreſſerit cultrum ſi ſulcum non defoderit: ſi non exciderit ſentes: ſi gramina non evulſerit: ſi in tuto ſemina non locarit: ſibi mentitur, non terræ: nec terræ facit damnum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu ſallaci mentitur. Quid faciet? quid habebit? quid inveniet? qui Deo, eſuriente carne, hipocryſi luxuriante, mentitur? Quia agricolæ fecimus mentionem, ſciat ille ſuſtinere ſe laborem incaſſum, ſe nihil habiturum: qui premens jejunii aratrum, & abſcindens gulæ gramina atque eradicans luxuriæ ſentes, miſericordiæ ſemina nulla jactaverit. * Hoc Dominus aperire voluit, qui de jejunio docens, mox iſta ſubjecit, *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur. Sed theſaurizate vobis theſauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Quid tam paternum? quid ſic veniens de amore? quod tam providum de charitate conſilium? nihil tibi perire vult, qui tua in theſauris celeſtibus vult reponi. Quam ſecurus dormit, qui Deum ſuorum meruit habere cuſtodem! * Quam neſcit curas, quam deponit angores, quam non eſt anxius, quam ſervorum caret faſtu *, qui ſua patri ſervanda committit! Quomodo paterna ſervat affectio, quod timor * non poteſt ſic ſervare ſervilis: pater cum dat ſua filiis, non minuit commendata filiorum. Quid ſit pater, neſcit: neſcit ſe filium, qui non credit patri. Tineam non excludunt clauſtra, ſed claudunt, & generant, non repellunt: rubiginem nutriunt ſervata *, non vitant: quia quod de re naſcitur, non vitatur. Ubi eſt neceſſitas, fures deeſſe non poſſunt. Qui ergo inter tineas, rubiginem, fures, ſua ponit: exponit quæ ſua ſunt, non reponit. Sicut de veſtimento tinea, rubigo de metallo, de neceſſitate fures naſcuntur: ita de divitiis avaritia, cupiditas de quæſtu, de habendo habendi ardor acquiritur. Qui ergo vult avaritiam vincere, divitias proroget *, non reponat. Præmitta-

---

8 *Qui de Dei credito* „ Hoc eſt virtutes, quas fidei tuæ „ commiſit in humanum vertiſti negotium: ideſt, voluiſti „ ab hominibus laudari. At hoc non eſt acquirere lucrum, „ ſed mercari vanitatem: idcirco de fraude ac fœnore „ rationem Deo reddes „ Mita.

9 *Laudis uſuram.* Ita reſtitui ex MS. Vallicell. editiones, nec inepte quidem, *miſeræ fraudis uſuram*. Conſonat Paſchaſius lib. IV. in Matth. *Et ideo in præſentiarum famoſas vulgi laudes, & in futuro ſimulationis ſuæ mercedem receperunt.*

10 *Sit noſtrum de ſimplicitate jejunium*. Similia habes apud Hieronymum Tom. I. Ep. II. ad Nepotianum; & Tom. IV. Epiſt. I. ad Demetriadem.

11 *Prima virtus* „ Vel origine, utpote datum Adæ „ recenter creato, quo ſe immunem a peccato ſervaret; „ vel potentia, quia rite, & recte ſervatum vindicat a „ vitiis „ Mita. Fortaſſe prima pro principali eximiaque.

12 *Unge Caput tuum*. Monet Hieronymus: Chriſtum hic loqui juxta ritum Provinciæ Paleſtinæ; ubi diebus feſtis mos erat ungere capita, a qua unctione Judæi tempore jejunii abſtinebant: ut colligitur ex II. Reg. Cap. XII. v. 20. collato cum v. 16., & alibi paſſim.

13 *Sed habitu prandentis*. Vere enim Chriſtus non jubet ut per delicias & formæ elegantiam caput ungatur, ſed hilarem potius, quam meſtum vultum præſeferatur: ut paulo poſt ipſe Chryſologus. Chryſoſtomus in Pſalm XLVII. *Non hoc dicit unctionem præcipiendo, nemo enim noſtrum hoc facit; ſed vult ut lætitiam, & mentis hilaritatem demonſtremus: adeoque gaudentes non meſtitiam præ nobis ferentes jejunemus.*

14 *Diſpendium*. Sic Caſtillo & Mita. Aliæ editiones *Stipendium*.

15 *Semina nulla jactaverit*. Congruentiæ ſimilitudinis vadem damus Ambroſium Tom. V. Serm. XL. qui eſt Fer. III. Domin. II. Quadrag. *Terra aratris ſcinditur, ut mundanis ſit congrua frugibus: mea terra jejuniis exaratur, ut cæleſtibus ſit apta ſeminibus.*

16 *Meruit habere cuſtodem*. Cyprianus Serm. I. de Eleemoſ. *In tuto hereditas ponitur, quæ Deo cuſtode ſervatur.*

17 *Caret faſtu*. Latinius putat fortaſſe legendum: *Servorum caret actu.*

18 *Quod timor*. In pluribus editis deeſt particula *Quod*.

19 *Rubiginem nutriunt ſervata*, ideſt res, & metalla, quæ clauſa ſervantur rubiginem nutriunt. Fortaſſe vero addidit *rubiginem*, licet in Sacro Textu non legatur, quod adverterit per βρῶσιν non tantum tinea, ſed & rubigo intelligi poſſe: ſaltem illa quæ ſegetibus adhæret.

20. *Proroget*, exhibeat ſcilicet. Verbum ſane Chryſologianum.

21 *The-*

21 mittamus fratres theſauros noſtros * in cœlum,
22 ſint vectores pauperes, * qui poſſunt ſinu ſuo quæ noſtra ſunt ad ſuperna portare. Nemo de fraude dubitet bajulorum: tua eſt iſta tranſvectio, per quam noſtra ad Deum Deo fidejuſſore
23 * portantur: cui eſt omnis honor & gloria, virtus & imperium, & gratiarum actio in omnia ſæcula ſæculorum, Amen. (*)

SERMO VIII.

GUbernator prudens a littore cum navim ſolvit, cum mare tranſiturus intrat fluctus, domus, patriæ, conjugis, pignorum,
1 curas * deponit, & ita totus mente, corpore, ſenſu, nauticis laboribus occupatur, ut & fluctuum poſſit ſuperare diſcrimina, & ſtationem
2 lucroſi portus * periculi victor intrare: Sic nos fratres ingreſſi iter abſtinentiæ, jejunii pelagus, quadrageſimæ viam, * navim corporis
3 noſtri ſolvamus a littore mundano: ſecularis patriæ renunciemus curis: in crucis arbore tota mentis vela tendamus: virtutum funibus, ſapientiæ remis: gubernaculis diſciplinæ, navigii noſtri muniamus inceſſum, & ſubducti terris ſpeculemus cœlum: ut ducatu ſignorum cœleſtium inter liquidos calles latentis viæ inoffenſum tramitem tenere poſſimus: ac ſi gubernante Chriſto, * flante Spiritu Sancto, evictis
4 voluptatum ſpumis, ſuperatis vitiorum fluctibus, decurſis criminum procellis, tranſvectis ſcopulis peccatorum, atque omnium delictorum nauſragiis evitatis, Paſchæ portum, * lucrum
5 vitæ, gaudia reſurrectionis intremus. Verum quia per campos nudos, per falſos vortices, per incertas ſolitudines, * acturi ſumus viam, 6
nobis tota eſt eſcæ & potus portanda ſubſtantia: imponamus, abundantem miſericordiam noſtræ ſitarchiæ * profuturam. Fratres, eſurit 7
jejunium, jejunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur, quod potu miſericordiæ non rigatur. Alget jejunium, jejunium deficit, quod non eleemoſynæ vellus tegit, quod non miſerationis operit veſtimentum. Fratres, quod eſt terris Ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe jejunio. Sicut Veris flatus tota facit germina florere camporum: ita miſericordia tota jejunii ſemina producit in florem, in cœleſtem meſſem totam jejunii facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, * hoc jejunio pietas, 8
ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere: ſic pietas facit ſplendere jejunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei ſol eſt, hoc eleemoſyna noſcitur eſſe jejunio. Sicut jubar ſolis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem: ſic eleemoſyna jejunii ſanctificat ſanctitatem, totamque cupiditatis noctem * lu- 9
mine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, * quod eſt anima corpori, jejunio largi- 10
tas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, e corpore anima cum recedit: ita mors eſt jejunii, largitatis abſceſſus. Eſt quidem jejunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt jejunium pax corpori, membrorum decus, ornamentum vitæ. Eſt jejunium robur mentium, vigor animarum. * Eſt jejunium caſtitatis mu- 11
rus,

---

21 *Theſauros noſtros*. Theſauri in ſacris Literis ſunt bona Opera I. Timoth. VI. 17. 18. Inter quæ eximium obtinent locum benefacta in pauperes: quæ potiſſimum Chriſtus Lucæ XVIII. XXII. vocat *theſaurum*. Virtutes item theſauri nomine comprehenduntur. Vide Chryſoſtomum Hom. LXVI. in Geneſ.

22 *Vectores pauperes*. Auguſtinus Tom. X. Serm. L. de Temp. Cap. VIII. *Qui ſunt pauperes quibus damus, niſi latuarii noſtri? Latuario tuo das ad Cœlum portat quod das.*

23 *Deo fidejuſſore*. Leo Serm. VI. de Jejun. X. menſis vocat Deum *idoneum pauperum fidejuſſorem*.

* Vide Tom. I. Biblioth. Vet. PP. edit. Lugdunen. Ann. MDCXLIV. Commentarium S. Juliani Epiſcopi Toletani ſuper Nahum Prophetam, ut ſcias quanta Author ille ex hoc Sermone in rem ſuam tranſtulerit.

AD SERMON. VIII.

NOTÆ.

1 *Pignorum curas*. Pignora pro filiis dicta, alibi adnotavimus. Paulinus Poe. IX. pag. 349. v. 48.

Et ſimul elidet ſolidę ſua pignora petrę.

Pro eo quod eſt in Pſalmo: *Elidet parvulos ſuos ad petram*.

2 *Lucroſi portus*. In nonnullis *lucro ſi portus*. Caſtigavit Meurſius.

3 *Quadrageſimę viam*. De Quadrageſimali jejunio Cyrillus in Levit. Lib X. fol. 731. Trapezuntio Interprete: *Habemus Quadrageſimę dies jejuniis conſecratos*. Abcæteris abſtinemus: de jejuniis etenim Chriſtianorum pleni ſunt veterum Libri.

4 *Gubernante Chriſto*. Auguſtinus in Pſal. CIII. Conc. IV. *Gubernator eſt Chriſtus: illic naves commeabunt*.

5 *Paſchę portum*. Ita paſſim Paſchæ nomen inflexiſſe veteres ait Paulus Galeardus in notis ad S. Gaudentium pag. 25. Ex obſervatione Voſſii Lib. I. de Analog. Cap. XX. Subiit autem τὸ πάσχα non ab Græcis, ſed ab Hebræis effluxiſſe, & in teſtem advocat inſignem locum Gregorij Nazianzeni Orat. II. in Sanctum Paſcha. Cæterum ſermo hic videtur habitus initio Quadrageſimæ.

6 *Solitudines*, alias *ſolicitudines*.

7 *Noſtrę Sitarchię*. „ Sitarcia verbum Græcum hic annonam militarem, ſeu victum alimentumque ſignificat; „ cum alias ſportulam indicet, ut infra Serm. XXXIX.„ Mita. At Græcis annonæ Σιτηρέσια ſunt: qua voce Σιτηρέσιον utitur Suidas: Σιτηρέσιον. Quod aliquibus alimenti cauſa datur. Philoſtorgius Hiſt. Eccleſ. Lib. VII. Cap. IV. pag. 90 ait Julianum τὰ σιτηρέσια τῶν ἐκκλησιῶν, *Annonas Eccleſiarum Miniſtris Dęmonum tradidiſſe*. Idem narrat Sozomenus Hiſt. Lib. V. Cap. V. pag. 63. ubi pariter Annonæ vocantur σιτηρέσια. Sitarcia proprie ſportula eſt, vel pera ad portandum victum 1. Reg. Cap. IX. v. 7. *Dixit Saul ad puerum ſuum, panis defecit in Sitarciis noſtris*.

8 *Quod oleum lucernę eſt*. Ugo Cardinalis ſuper Iſaiam Cap. XXXIV. vel in hæc incidit, vel his ſimilia commentatus eſt: *Jejunium ſive eleemoſina quaſi lampas ſine oleo*.

9 *Cupiditatis noctem*. Ita reſtituimus ex edit. Bononien. 1. Aliæ *mortem*.

10 *Immorer*. Phraſis Quintiliano familiaris.

11 *Vigor Animarum*. Similia fere Baſilius Hom. II. de Jejunio: *Jejunium cuſtodit parvulos, ſobrium facit juvenem, venerabilem ſenem. Venerabilior enim eſt canities jejunio decorata. Jejunium fœminis ornatus eſt congruentiſſimus; ętate ac robore vigentibus pro frano eſt. Matrimonii cuſtodia eſt, Virginitatis nutritius*. Chryſologo etiam conſonat Chryſoſtomus Hom. CXXII. Tom. VI. antiq. edit. Gregorius etiam Niſſenus Hom. in principium Jejuniorum Tom. II. pag. 248. Cyrillus Alexandrinus Orat. Paſchal. I. pag. 8.

12 *Eccleſ*

rus, pudicitiæ propugnaculum, civitas ſanctitatis. Eſt jejunium ſchola meritorum, magiſterii magiſterium, diſciplinarum diſciplina.
12 Eſt jejunium Eccleſiaſticæ viæ * viaticum ſalutare. Eſt jejunium invictus Chriſtianæ militiæ principatus. * Sed in his virtutibus jejunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat,
13 cum duce miſericordia pugnat. Miſericordia & pietas jejunii ſunt alæ, * per quas tollitur, &
14 portatur ad cœlum, ſine quibus jacet, & volutatur in terra. Jejunium ſine miſericordia ſimulacrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctitatis, ſine pietate jejunium occaſio eſt avaritiæ, non eſt propoſitum parcitatis: quia parcitas iſta quantum ſiccatur in corpore, tantum tumeſcit in ſacculo. Jejunium ſine miſericordia non eſt veritas, ſed figura: ubi autem miſericordia, ibi & veritas: probante Propheta, cum dicit: „ Miſericordia & veritas obviave-
Pſ. 84. *v.* 11. „ runt ſibi. “ Jejunium ſine miſericordia non eſt virtus, ſed hypocriſis, dicente Domino:
Matt. 6. *v.* 16 „ Vos autem cum jejunatis, nolite fieri ſicut „ hypocritæ triſtes, exterminant enim facies „ ſuas, ut videantur ab hominibus jejunantes „ Qui non jejunat pauperi *, Deo fingit: qui jeju-
15 16 nans prandium ſuum non erogat, ſed reponit, * cupiditati probatur jejunare, non Chriſto. Jejunantes ergo fratres prandium noſtrum reponamus in manu pauperis, ut ſervet nobis manus pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Manus pauperis Abrahæ ſinus eſt: ubi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Theſaurus cœli eſt manus pauperis, quod ſuſcipit ne in terra pereat, reponit in cœlum. „ The-
Matt. 6. *v.* 20. „ ſaurizate, inquit, vobis theſauros in cœlo. „
17 Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti: * quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, ut accipias cœlum. Da nummum, ut accipias regnum. Da micam, ut accipias totum. Da pauperi, ut des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit
Oſe. 6. *v.* 6. alter. Clamat Deus „ miſericordiam volo, “ Qui, quod vult Deus, Deo negat, a Deo ſibi quod deſiderat, vult negari. Miſericordiam vo-
18 lo. Homo, petit Deus; * ſed tibi, non ſibi. Miſericordiam volo. Humanam miſericordiam petit, ut largiatur divinam. Eſt in cœlis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias pervenitur. „ Domine, inquit, in cœlo miſe- *Pſal.* 53 *v.* 6. ricordia tua. „ Dicturus cauſam in judicio Dei, patronam tibi miſericordiam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de venia ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet. Miſericordia non ſolum cauſam prævenit, anticipat cognitorem, ſed etiam ſententiam revocat, abſolvit addictos. Quod Ninivitæ probant, quos jam ſententiæ *Jona.* 3.
19 ſubjectos, pœnæ traditos, ad victimam ſtantes, * morti deditos, miſericordia ſic rapuit, ſic tenuit, ſic prævenit, ut maluerit Deus deduci ſententiam, * ne miſericordiæ quid negaret.
20 Stabat quidem & tunc pro cauſa jejunium, aſpergebat cineres, ſternebat cilicium, dabat gemitus, fundebat lachrymas: & quod non poterat excuſare verbis, luctibus temperabat, ſed non valuit mutare ſententiam, niſi perorans miſericordia ſubveniſſet. Miſericordia & peccatores liberat, & reſtituit ſanctos: quia niſi affuiſſet miſericordia, etiam David cum adul- 2. *Reg.* 11. terat, amiſerat prophetiam: & Petrus cum, *Matt.* 26. negat, * Apoſtolici ordinis perdiderat principa-
21 tum: & Paulus cum blaſphemat, remanſerat perſecutor: fatetur hoc Paulus cum dicit; „ Qui primus blaſphemus fui, & perſecutor, & 1. *Tim.* 1. „ injurioſus: ſed miſericordiam conſecutus ſum „ Fratres per miſericordias pauperum miſericor- *Matt.* 5. diam comparemus, * ut poſſimus eſſe a pœna
22 liberi, * de ſalute ſecuri. „ Beati, inquit, mi-
23 „ ſericordes: quia ipſi miſericordiam conſequen- *Matth.* „ tur. „ Gratis miſericordiam ſperat ibi, qui hic non fecerit miſericordiam. Qui facit miſericordiam, currit ad præmium: qui non facit miſericordiam, decurrit ad pœnam.

SER-

---

12 *Eccleſiaſticæ viæ*. Ex edit. Caſtilli & MS. Ceſenæ. Minus appoſite aliæ *Eccleſiaſticæ vitæ*.

13 *Chriſtianæ militiæ principatus*. Leo Papa Serm. VII. *Præſidia militiæ Chriſtianæ* vocat jejunia.

14 *Jejunii ſunt alæ*. Chryſoſtomus Hom. XCIX. Tom. VI. *Si jejunium adjunctam non habet ſororem ſuam eleemoſinam, non aſcendit in cælum: ejus enim compar eſt: nec ſolum compar, ſed etiam vehiculum*, Chryſologo propius accedit Severianus apud Suicerum Theſ. Eccleſ. Tom. II. pag. 409. n. 4. *Jejunium duas habet alas, orationem & eleemoſinam, ſine quibus currere non poteſt*.

15 *Qui non jejunat pauperi*, ſcilicet: qui jejunans non curat cibum quem non abſumit in pauperum alimoniam erogari.

16 *Reponit* ex MS. Vallicellano. Alias *deponit*.

17 *Gazophilacium Chriſti*. Ambroſius ſerm. XXVI. poſt medium. *Manus pauperum Gazophilacium Chriſti eſt*. Erat olim in Templis locus Gazophilacium nuncupatus, in quo recondebantur eleemoſinæ pauperibus diſtribuendæ. Frequens ejus mentio apud SS. Patres. Chryſoſtomus Hom. XXII. de Eleemoſ. & Collat. in Sanctos hæc habet: *Hoc itaque modo uniuſcujuſque domus, Eccleſia fiat ſacratas opes in ſe conſervans*. Hic obſervandum, & parergii loco ſit, Chryſoſtomum hic non populum Conſtantinopolitanum alloqui, ut putat Ferrarius lib. II. cap. X. de Antiq. Eccleſ. Ep. genere; & Lib. I. de Ritu Sacr. Conc. Cap. XXVI. ſed Antiochenum: Nam Antiochiæ habitam fuiſſe Homiliam contendit Roſſyveidus in Notis ad D. Paulinum ſerm. XXXIV. Vide etiam de Gazophilacio in Eccleſia Auguſtinum in Pſal. LXIII. & Poſſidium in ejus Vita Cap. XXIV. Concilium Cartaginenſe IV. Can. XCIII.

18 *Homo, petit Deus*. Loco huic Librariorum fortaſſe vitio laboranti opem ferre conatur Latinius: legendumque putat *Hoc petit Deus*. Nil facilius quam voculam hanc *Hoc* contractam *hoc* pro *homo* exiſtimari. At & potuit Auctoris hunc eſſe ſenſum; *O homo, petit Deus, ſed tibi, non ſibi*, quam ſit formula hæc loquendi Chryſologo familiaris abunde patet. Vide ſerm. IX. in fine.

19 *Ad Victimam ſtantes*, hoc eſt ad Sacrificium deſtinati, & jam divinæ ultioni deſignati.

20 *Deduci ſententiam* „ hoc eſt revocari, vel removeri ſententiam mortis latam in ipſos„ Mita. Latinius legit *induci ſententiam*. *Deducere* autem pro *mutare* Ciceronis phraſis.

21 *Petrus cum negat*. Intelligit Petrum peccando amiſiſſe quodammodo meritum ad Principatum, ſicut David adulterio ſe indignum fecerat ut prophetaret. Hieronymus etiam in Cap. XVI. Marci Tom. VI. pag. 198. Paris. MDLXXIX. aſſerit Petrum judicaſſe ſe indignum Diſcipulatu, eo quod *ter negavit Magiſtrum*, & teſte Gregorio hom. XXI. Chriſtus peccare Petrum ter negando permiſit; *ut is qui futurus erat Paſtor Eccleſiæ in ſua culpa diſceret qualiter aliis miſereri debuiſſet*.

22 *Miſericordia comparemus*. Ex editione Caſtilli. Aliæ *miſericordiam paremus*.

23 *A pœna liberi*. Sic ex MS. Ceſenæ.

AD

SERMO IX.

AGit nobiſcum Deus, agit in hoc ſæculo,
1 ne quid nobis pereat in futuro : * ſicut
Matt. 6. v. 1. ex ipſo lucet principio lectionis. *Attendite, inquit, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habetis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Et quomodo quod fit ab hominibus, coram hominibus non fit? patentis juſtitiæ latet ſenſus, publici operis quod ſecretum? Qui poteſt celare radios ſolis, juſtitiæ poterit occultare fulgorem. Juſtitia lux rerum conſiliis * non vela-
2 tur obſcuris. Juſtitia cum ſibi facto claret, omnes illuſtrat exemplo. Et quid eſt quod eam Dominus coram hominibus fieri non vult, per quam ſtatum capiunt res humanæ? Et ubi
Matt. 5. v. 16 eſt illud? „ Sic luceat lux veſtra coram homi„ nibus: ut videant opera veſtra bona, & glo„ rificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. „ Quomodo juſtitiam vult celare, cujus opera
3 vult ſic elucere? * Fratres hic præceptio cœleſtis vult jactantiam tollere, auferre pompam, vanitatem demere, ſubmovere inanem gloriam: ſic juſtitiam vult celare. Juſtitia, quæ per ſe
4 ſibi abundat ad gloriam, * ſpectaculum, populi vulgi laudes, favores hominum, mundi gloriam non requirit: a Deo genita, cœlum ſpectat; in oculis agit divinis; ſupernis virtutibus mixta ſemper a Deo ſolo, ut glorificetur, expectat. Sed hæc eſt juſtitia, quæ ex Deo eſt: illa vero juſtitia quæ eſt hypocriſis, juſtitia non eſt: mentitur oculis, fallit aſpectum, videntibus illudit, decipit audientes, ſeducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit ſæculo, Deo non fit, mercedem rapit præſentem, præmium non quærit in futuro, cæcat oculos, cæca ipſa non videns vult videri: propter quam cæcitatem Chriſtus præſenti ſic inchoat in præcepto. *Attendite*, Hoc eſt: ne geſtiatis attendi. *Ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Quare? *Ne videamini ab eis.* Et ſi viſi fueritis: quid? *Mercedem non habetis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Fratres, hic Dominus non judicat, ſed exponit, pandit cogitationum dolos, ſecreta mentium nudat, injuſte juſtitiam tractantibus, modum juſtæ retributionis indicit. Juſtitia, quæ ſe humanis oculis locat, divini patris non poteſt expectare mercedem: voluit videri, & viſa eſt: voluit hominibus placere, & placuit: habet mercedem quam voluit: præmium quod habere noluit, non habebit. Qua vero de cauſa ſint hæc præmiſſa, ex ſequentibus audiamus. *Cum facis eleemoſinam, noli tuba canere ante te: ſicut hypocritæ faciunt.* Bene tuba, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt, non civilis; non miſericordiæ dedita, ſed clamori: ſeditionis vernula, non alumna pietatis: oſtentationis nundinatio, * non commercium charitatis. Eleemoſy- 5
nam quiſquis oſtendat, inſultat. *Tu*, inquit, *cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te: ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Audiſtis quemadmodum notat eleemoſynam in conventu, in plateis, in triviis, non impenſam ad levamen pauperum, ſed hominum propoſitam ad favorem, ut probentur miſericordiam vendere, non donare. Fugienda eſt hypocriſis, fugienda fratres quæ captiva gloriæ, verecundiam pauperum non relevat, * ſed fatigat*; quæ de gemitu 6
inopis pompam ſuæ gloriationis inquirit, quæ 7
ſuam laudem dilatat pauperis ex dolore; quæ de miſeria petentis famam ſuæ oſtentationis expandit. Sed dicit aliquis. Ergo in conventu, in plateis, in triviis neganda eſt miſericordia? non præbendus eſt victus? Plane, & in omni loco, & in omni tempore facienda eſt miſericordia, præbendus eſt victus, nuditas eſt tegenda; ſed ſic quomodo docuit miſericordiæ auctor, ut miſericordia non terræ ſit nota, ſed cœlo: non hominibus inſinuata, ſed Deo. In plateis, in triviis ſuum pietas habet ſecretum: e contra platea eſt, trivium eſt, cum in ſecreto facit hypocrita nil ſecretum. Fratres, Deus monendo ſic vota culpat, non loca: ſenſum, non opera: ſtudium, non datorem: arguit largientem ad ſuam famam, non ad pauperis famem: judicat non ubi facias, quando facias, ſed qualiter facias; quia Deus de cordibus, non de manibus facta metitur: & de ſenſu, * non de locis operum colligit qualitatem. 8
Miſericordiam coram ſe ſolum vult fieri, qui ſolus eſt miſericordiæ, & remunerator, & teſtis: & qui dicit „ Eſurivi, & dediſtis mihi *Matt. 25 v. 35.*
„ manducare „ Vult in paupere ſibi dari: & qui vult ſibi dari, vult quod datum eſt ſe debere: & qui vult ſe debere quod datum eſt, vult largientibus nil perire. Deus parva poſcit, maxima redditurus. Unde homo ſi in paupere, Deo fœneras, * teſtes homines non requiras: 9

fides

AD SERMON. IX.

NOTÆ.

1 *Pereat in futuro.* Caſtillo & Mita corruptum locum ope MMSS. ita ſuæ integritati reſtituere.

2 *Conſiliis.* Editi perperam *Conciliis.*

3 *Elucere*: Quæſtionem quæ ex Sacrorum Verborum oritur antinomia ita dirimunt Patres, & præ cæteris Gregorius Paſtor. P. III. admonit. 36. Iſidorus Peleuſiota Epiſtolarum Lib. IV. Ep. 159. Fulgentius Epiſcopus Ruſpenſis Ep. II. ad Gallam Ep. 19.

4 *Abundat ad gloriam* „. Ambroſius de Officiis Lib. I. „ *Duplex eſt juſtitia ſpecialis qua datur cuilibet quod ſuum* „ *eſt, nihil vindicant alienum: & eſt una ex virtutibus* „ *Cardinalibus. Generalis & univerſalis, qua eſt utilis* „ *virtus & perfectio: nil habens iniquitatis vel peccati.* „ Unde S. Hieronymus ad Demetriad: *Omnes virtutum* „ *ſpecies uno juſtitiæ nomine continentur.* Hic accipitur ju„ ſtitia pro omni opere bono, quod poteſt ordinari ad gra„ tiam vel præmium. " Mita.

5 *Oſtentationis nundinatio.* Dubitant Enarratores in illud Evangelii quod noſter exponit: *Noli tuba canere*, an verè Phariſæi ante ſe per tibicines canerent; ut populi ad eorum erogationes in Synagogis convenirent. Rupertus, Liranus, Cajetanus, Janſenius, & fortaſſe Chryſologus affirmativam tuentur. Ex adverſo ſtante Chryſoſtomus, Theophylactus, Abulenſis &c.

6 *Non relevat.* Editiones omnes *revelat*, quo nihil inficetius.

7 *Sed fatigat.* Cyrillus Alexandrinus de adorat. pag. 245. & 246. *Quænam vel qualis hypocritarum vita? Nonne ut coram hominibus quidem videantur benigni, & ut videantur eſſe, revera autem non ſunt benigni.* Ibidem multa de hypocriſi, & præclara quidem. Theophylactus in Cap. VI. Matthæi: *Hypocritæ ſunt qui aliud quidem ſunt, aliud vero eſſe videntur.* Unde Heſychius ſimulatio, fallacia, dolus. Sic Chryſologus paulo infra.

8 *Et de ſenſu*, ſcilicet de ſenſu mentis, & cordis intentione.

9 *Si in paupere Deo fœneras.* Ex Proverb. XIX. *Qui miſere-*

re

fides arbitros non requirit. De accipientis fide disputat, qui sine mediatoribus nil dat: qui credita diffamat, urit verecundia debitorem. Ergo homo daturus Deo, da secreto: ut quod dederis, non sit oneris, sed honoris. Ob hoc ad te venit tuus ditator in paupere; ut eum non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quam vero in paupere sit verecunda paupertas, qui largitatis tuæ quærat secretum, aperit ipse, cum dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*. Putas quam vult nescire alterum: qui teipsum qui facis, vult aliqua tui parte nescire? *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*. Sicut sunt nobis in dextera
10 parte virtutes, * ita nobis pars vitiorum in si-
11 nistra. * Ergo ut opus est dexteræ, quod facit tacitus dator, quod facit dator garrulus, hypocrisis est sinistræ. Hypocrisis dolus, simulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactantia, insistunt nobis, & imminent a sinistris. Quoties ergo nobis cum bonitate, pietate, cum misericordia causa est, nesciat hoc sinistra. Sinistra est, quæ nobis animarum prælia semper indicit: & ne virtutes in effectum veniant, elaborat. Ne sit pietas, impietas agit: ne eleemo-
12 syna vincat, * cupiditas pugnat, furit avaritia; ne misericordia convalescat: ne innocentia, puritas, simplicitas, sanctitas regnet, hypocrisis sola confligit, quam Christus a nobis tali prædicatione secludit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*. Fratres, in hoc sæculo fugiamus quæ a sinistris sunt, si in futurum a dextris desideramus astare, & audire. „ Venite benedicti patris mei, *Matth.* 25.
„ percipite regnum, quod vobis paratum est ab
„ origine mundi. „ Homo, da in terra pauperi, quæ tibi manere vis in cœlo. Homo, commilita hic pauperi, * si vis ibi regnare cum ipso Do- 13
mino nostro Jesu Christo, qui est benedictus in sæcula sæculorum, Amen.

SERMO X.

ONnes qui arduas operum sublevant, & solantur angustias, probant ad solatium laboris datam nobis naturaliter cantilenam. * 1
Hinc nautæ cantu * superant marina discrimina: hinc immensa pondera adducunt levamine 2
canticorum: hinc viantes colles arduos facit transcendere vox sonora: hinc præliatores ipsos * 3
præcedens cantus subire concitat amara bellorum. Ac ne multis, omne quod duri est operis, quod laboris, dulcis vincit & efficit cantilena. Sic nos fratres Quadragesimæ jejunio cantica divina jungamus, ut abstinentiæ pondus cœlestis temperet, & sublevet symphonia, provocante nos ad hæc Davide beato, * qui dum fi- 4
stula pecus carum mulcet, * & oblectatim pa- 5
scuis, cantu dura didicit superare bellorum: cantu valuit vocare gentes, reducere Judæos, fugare dæmonem, * Dei filios ad superni patris 6
obsequium convocare: sicut bene invitans ejus cecinit melodia. * *Afferte Domino*, inquit, *filii* 7
Dei. Putasne cœlestes taliter appellat iste vir- *Ps.* 28. v. 1.
tutes?

---

feretur pauperis fœnerat. Cyprianus in Tract. de Oper. & Eleemos. hujusmodi testimonium legit: *Qui miseretur pauperis Deo fœnerat: & plane fœnerat*, addit Gaudentius serm. XIII. pag. 163. postquam verba hæc laudaverat, *recipiet enim magna pro modicis, & Cœlestia pro terrenis*.

10 *Sunt in dextra parte virtutes*. Proverb. Cap. V. vers. 27. *Vias enim, quæ a dextris sunt, novit Dominus*. Multa ad hanc rem habent Scriptores prophani.

11 *Pars vitiorum in sinistra*. In Apophtheg. apud Plutarchum: *ad dexteram boni, ad sinistram mali*. Vide Chrysostomum in Opere Imperfect. Hom. LIV. in Matthæum. Ita fere Gaudentius Brixiensis Episcopus Serm. XVIII. pag. 212. *Nam conatur* (Diabolus) *fidem nostram, & opera nostra à centenario numero perfecto, & in dextram constituto, ad sinistræ partis dolosa compendia depravare*. Ab Macario Homilia XXII. Dæmones vocantur *Angeli sinistri*. Apud Latinos *sinistrum* sæpe pro *malo* sumitur. Hinc *omen sinistrum*, apud Ovidium: *sinistri sermones* apud Plinium juniorem.

12 *Vincat*. Alias *vindicet*.

13 *Commilita hic pauperi* „ hoc est sis & tu Christi mi-
„ les, cum paupere ipso in Ecclesia militanti pauper, &
„ egenus armis patientiæ, uti debes, adversus internos,
„ externosque hostes, dives charitate in pauperes: & sic
„ erunt commilitones „ Mita. Vide S. Leonem serm. VIII. de jejun. in fine: & serm. IV. de jejun. septimi mensis.

AD SERMON. X.

NOTÆ.

1 *Naturaliter cantilenam*. Plena sunt venusti leporis carmina, quæ ad rem cecinit Ovidius lib. IV. Tristium. Magna etenim est animæ nostræ cum numeris cognatio: unde facile movetur, & sublevatur ex congrua, & harmonica modulatione. Dissonantia laborem generat & fastidium. Vide Gassendum in Manuduct.:

2 *Nautæ canta*. Paulinus de reditu Nicetæ.

Nautæ læti solitum celeusma
Concinunt, versis modulis in hymnos;
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.

Asterius Amaseæ Episcopus in Phocam Martyrem: *Nautæ Regimes ubique gentium consueta celeusmata, quibus navigantibus tædium consolantur*, ad communem Martyris laudem transferunt.

3 *Præliatores ipsos*. Timotheus fidicen Alexandrum Magnum impulit cantu ut ad arma procurreret etiamsi mensæ accumberet. Sunt qui tanquam aniles fabulas ea accipiunt quæ de viribus musicis ab scriptoribus tradita sunt. Haudquam vero suspecta esse possunt, quæ habentur de Saule, I. Reg. XVI. 23. de Eliseo prophetare cupiente, IV. Reg. III. 15. de Moabitarum victoria, II. Paralip. XX. 21.

4 *Davide beato*. Hæc eadem de Davide canente habet Athanasius hom. de semente. Psalmos autem Davidicos tantum licebat publice recitare vel canere: juxta Canon. LIX. Concilii Laodiceni: ubi Zonaras advertit, præter hos alios quoque reperiri, qui dicuntur Salomonis, & aliorum: quod & ibidem Balsamon advertit. Cæterum moris fuisse veterum Christianorum psalmos & hymnos in Dei honorem pangere, tradit Eusebius Lib. II. Histor. Eccles. pag. 16. Paris. anno 1554. & Lib. V. cap. XXXVIII.

5 *Dum fistula pecus mulcet*. De pastorali fistula loqui Chrysologum dubium nullum. Hujus forma non eadem sed varia: licet ut plurimum sumatur pro utriculis: Gallis *la musette*. Inter Hebræorum instrumenta fistula vocabatur: *Masacrokita* a *sibilando*.

6 *Fugare Dæmonem*. Saulem respicit, qui ab malo spiritu vexatus Davidicæ citharæ pulsatione solabatur.

7 *Ejus cecinit melodia*. Psalmos metricos fuisse, & ad musicam accommodatos, inconfesso est apud omnes. Incertum vero quo metri genere scripti. Gomarius edidit *Lyram Davidicam*: in qua sibi blanditus est ad metra Horatiana vel his similia psalmos ita exegisse, ut veram hujus poeseos rationem invenerit. At Ludovicus Cappello Animad. libello totum illud Gomari opus obelo transfigere conatus est: ut inde Lector discat, subdit Mivetus, vix inter doctos de eo posse convenire. At consulendus Blasius Cariophylus in sua de poesi Hebræorum dissertatione, italice scripta: ubi & metrum, & similem vocum desinentiam in Hebræorum canticis eruditissime scrutatus est. Psalmi autem bifariam dividendi: quidam dicti: *Ode Psalmi*, uti XXX. & LXV., quia voces præibant, organa sequebantur: Alii *Psalmi Odæ*, ut XLVIII. LXVI. quod voces præirent, organa sequerentur. De qua varietate consule Athenæum lib. XIV. & si plura desideras adi Lamy de Templo lib. VII. Sect. V. & VI.

8 *Vir-*

8 tutes? * aut homines Dei aptat in filios? & terrenam carnem cœleſtem ſublevat ad naturam? *Afferte Domino filii Dei*. Homines, fratres, homines nuncupat hic propheta, quos Dei filios alibi ſic decantat. „ Ego dixi Dii eſtis, & filii ex- *Pſalm. 81 v. 6.* „ celſi omnes. „ Audivimus fratres quo nos tulit divina dignatio, quo paternitas extulit nos ſuperna: credamus nos Dei filios: reſpondeamus generi: vivamus cœlo: patrem ſimilitudine referamus; ne perdamus vitiis, quod ſumus per gratiam conſecuti. *Afferte Domino filii Dei*. Videtis, quia cœleſtis pater ſentit amorem donis, 9 datis affectum, * probat muneribus charitatem. Et revera, fratres, filium ſe neſcit, viſceribus caret, naturam negat, ingratus eſt patri, qui auctorem vitæ ſuæ non obſequiis placat, non devincit cultu, muneribus non honorat. *Afferte Domino filii Dei*. Videamus quid ſit illud, quod nos tanto patri hic Propheta commonet, & hortatur afferre. *Afferte Domino filii Dei, afferte Domino filios arietum*. Hoc eſt totum quod expetit, quod requirit, ovium fœtus, vile terreni pecoris germen, ſtratos per viam partus, 10 ſemina effuſa per campos, * divino patri, ut divina ſoboles offerat, admonetur. Aut forte Judaicas victimas, ſacrificia cruenta, balantes ſub cultris hoſtias, creator omnium nunc re- *Pſal. 49 v. 9. 10. 11. 12.* quirit Deus? Et ubi eſt illud quod dicit? „ Non „ accipiam de domo tua vitulos, neque de gre- „ gibus tuis hircos: quoniam meæ ſunt omnes „ feræ ſylvarum, jumenta in montibus, & bo- „ ves. Cognovi omnia volatilia cœli, & ſpeci- „ es agri mecum eſt. Si eſuriero, non dicam „ tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitu- „ do ejus.„ Et ſi iſta repulit, quos arietum filios ſibi depoſcit afferri? Ad Abraham loqui- *Gen. 22.* tur: „ Accipe filium tuum dilectum, & offeres „ mihi in holocauſtum. „ Aries Abraham * 11 maturus ad innocentiam, grandævus ad fidem: * 12 perfectus ad hoſtiam, paratus ad holocauſtum, afferebat filium ſuum, filium arietis: imo ſe immolabat in filio: ſanctificabat mentem ſuam, lætificabat fidem ſuam: ut eſſet idem victima & Pontifex: Sacerdos & ſacrificium: patris erat paſſio ibi tota, ubi filius immolabatur: ignarus filius * ſiſtebatur: neſcius filius aptabatur vin- 13 culis, * ut tolleret de paſſione martyrium: præ- 14 mium de pœna patris, de conflictu patris raperet coronam. * Denique patris ſuſpenſa eſt dex- 15 tera, patris gladius eſt remotus: quia non quærebatur mors filii, ſed patris charitas probabatur: nec expetebatur ſanguis filii, ubi tota victima in patris dilectione conſtabat, ſcriptura dicente: „ Nunc ſcio, quia diligis Deum: quia *Gen. 2. v. 12.* „ non pepercisti unigenito filio tuo propter me.„ Abraham diximus arietem, ut Iſaac arietis filium probaremus: ac ſi luceret, quos arietum filios propheta vult domino nos offerre. *Afferte Domino filios arietum*. Filios Patrum, Patriarcharum, * Prophetarum, Apoſtolorum, Mar- 16 tyrum, Confeſſorum, Chriſtianus modo ut afferat, admonetur: quando grex dominicus fidei laxatur in paſtum: quando agnos ſuos cœleſtis paſtor ad ovile dominicum vult deferri: ne diſperſi per inculta gentium, luporum devorentur incurſibus. Sed quid admoneat vox divina, planius jam loquamur. *Afferte Domino filios arietum*. Afferte domino baptizandos, * afferte 17 quos fides concipiat, non caro: afferte quos Dei gratia generet, non mundana natura: afferte quos agnos præſtet innocentia, non habeat pecoris hebetudo: afferte, afferte, quos ſponte venire aut neceſſitas vetat, aut ætas impedit, * aut ignorantia retardat, aut tenent vitia, aut 18

8 *Virtutes*. Et revera in ſcripturis quandoque pro *Filiis Dei* intelliguntur *Angeli*: Job I. 6. & II. 1. Pſ. LXXXVIII. 7.

9 *Affectum*. Alias & MS. Vallicellanum, *Effectum*.

10 *Semina effuſa per campos*. Ovium fœtus: ut apud Ovidium Lib. III. Faſtor. v. 10.

—— *Ut huic urbi ſemina magna dares*

11 *Aries Abraham*: Ob virtutis robur.

12 *Grandævus ad fidem*. De Fide Abraham, ex qua ejus effluxit obedientia, & patientia, vide Clementem Alex. Pædagog. Lib III. pag. 221. Theodoretum Orat. de Charit. Tom. IV. pag. 691. Baſilium in Aſceticis, Cap. 22. Tom. II pag. 716. & Tom. I. pag. 672. Chryſoſtom. Epiſt. II. ad Olympiad. & Epiſtol. CCXXXVII. Tom. IV. edit. Pariſ. pag. 946. & 947. Homil. X. Tom V. pag. 45. Gregorium Nyſſenum, Orat. de Deo, Fil. & Sp. S. Tom. III. pag. 473. 474. 475. 476. Hæc indicaſſe ſufficiat.

13 *Ignavus Filius*. Editi nonnulli Librariorum errore: *Ignavus Filius*.

14 *Aptabatur vinculis*. Editi: *Aptabatur vinctus*: emendavit Meurſius: advertitque Chryſologum potuiſſe *aptare* propria notione frequentativa ab inuſitato *Apio*, *ligo*, ut docet Feſtus in *Apex*. Et revera non ſemel gaudet hic noſter uti vocibus antiquis, & deſitis.

15 *Raperet coronam*. Sic legendum putat Latinius. Mita & Caſtillo *repeteret*. Prima lectio magis arriſit.

16 *Filios Patrum, Patriarcharum &c.* Rupertus ſuper Eccleſiaſt. Cap. XXIV. *Ipſum ovile Dominicum hic accipimus per nomen Elim, ideſt Arietum. Arietes nempe duces Gregis, & ovilis principes ſunt: de quibus Pſalmiſta Afferte, inquit, filios arietum*. Et de Prophetis ac Patriarchis, Apoſtolis &c. ſcriptum credunt Enarratores illud Iſaiæ Cap. LX. v. 7. *Arietes Nabajatoh miniſtrabunt ſibi*.

17 *Afferte Domino baptizandos*. Contra procraſtinantes Baptiſma multæ ſunt Sanctorum Patrum querelæ. Vide Gregorium Nazianz. Orat. ad Sancta lumina: & majora congerit Orat. XL. quæ eſt in Sanctum Baptiſma: Chryſoſtomum item Homil. in Acta pag. 615. Edit. MDCXII. Juſtellum in notis ad Canon. Concil. Neo-Cæſar. & Voſſium diſput. de Baptiſ. Dilationis cauſam obtendebant: quod ſimul volebant baptizari & mori: ne poſt ſuſceptum Baptiſmum iterum peccarent, decepti a male intellecto loco Apoſtoli Hebr. VI. 4. unde colligebant Novatiani nullam poſt Baptiſmum delinquentibus ſpem reliquam eſſe. Ex hoc autem Chryſologi ſermone eruitur, Sanctum virum tot viribus niti, ut homines ad Baptiſmum adducerentur: quia inſtabat Paſcha, quæ altera erat poſt Pentecoſten ſolemnitas ad tingendum Sacro Fonte Fideles, juxta illius temporis diſciplinam deſtinata. Hoc licet nonnulli reluctanti animo audiant, teſtimonia tamen SS. PP. utramque paginam implentium, hoc idem nolint velint evincunt: Tertullianus lib. de Baptiſ. Cap. XIX. Hieronymus ad Pammachium: Fortun. Lib. III. Carm. 7. Lib. V. Carm. 4. Socrates Hiſtor. Eccleſ. Lib. IV. Cap. 22. Et ex Socrate Nicephorus Lib. XII. Cap. 34. Baſilius Exhort. ad Baptiſm. Siricius in Epiſt. ad Decret. num. 2. pag. 190. Biblioth. Juris Canon. Pariſiis An. MDCLXI. Decretum Leonis PP. apud Gratianum Diſt. IV. *Duo tempora*: Gelaſius de Conſ. Diſt. IV. *Baptizandi*: Capitul. Regum Francor. edita ab Baluzio Tom. II. Concil. Gerundenſe Ann. DXVII. Canon. IV. Triburienſe An. DCCCXCV. Can. XII. Moguntinum An. DCCCXIII. Can. IV. & innumera alia. Paſchæ & Pentecoſtes diebus Græci Epiphaniam addidere: quod tamen damnatur ab Decret. Leonis PP. VII. Bibliothec. Juris pag. 224. & a Petro Bleſenſi init. Serm. XIII. Galli Natalem Domini diem & S. Joannis Baptiſtæ. Vide Avitum Viennenſem in Epiſt. ad Clodovæum: Gregorium Turon. de gloria Confeſſorum Cap. LXIX. Obtinuit autem mos hic tingendi, ſcilicet in Paſchate & Pentecoſte, uſque ad finem Sæculi XI. teſte Theophylacto Commem. in Lucam X. Hactenus autem dicta ita accipienda ſunt, ut caſus neceſſitatis fuerit excipiendus.

18 *Aut ætas impedit*. Vel ſenes, vel potius infantes: quia jam tunc temporis Baptiſma etiam infantibus miniſtrabatur. Noverunt omnes ea, quæ Synodus Africana LXVI. Epiſcoporum ſub Cypriano ſtatuit adverſus Fidum Epiſcopum;

delicta remorantur, aut exſpectatio decipit, aut fallit confuſione paupertas, adducite volentes,
19 attrahite nolentes, * facite vobis de aliena neceſſitate mercedem: ſervum catechumenum ſi habet dominus, adducat, ut habeat jam fidelem: filium pater offerat, non retardet: ut cui præſentem vitam præſtitit, conferat & futuram. Vir conjugem deducat ad fidem, ne quod unum eſt in carne, ſpiritu ſit diviſum. Amicus amicum attrahat ad ſalutem, ut de gratia divina humanam comprobet charitatem. Peregrinum civis, poſſeſſor hoſpitem Dei ducat ad menſam: ut ſine ſuo ſumptu de divinis copiis ſit humanus.
Gen. 22. *v.* 9. Attrahite nolentes: nemo dicat, non vult: quia & Abraham, ut offerret filium colligavit: &
Gen. 19. *v.* 16. Loth angeli, ut ſubtraherent flammis, extractum manibus ſuſtulerunt, & Petrum Dominus ut iret ad martyrium quo nolebat, auxilii ſui
Joan. 21. *v.* 18. virtute præcinxit, dicens „ Præcinget te alius, & „ deducet, quo tu non vis. „ Et pater cœleſtis non ſolum volentes ſuſcipit, ſed attrahit & no-
Joan. 6. *v.* 44. lentes dicente filio. „ Nemo poteſt venire ad me, „ niſi pater qui miſit me, attraxerit illum „ *
20 Quomodo ſe Chriſtianum credit, qui non Chriſto annoſa & vetera ducit? Aut quomodo domum ſuam judicat ovile Dei, ubi non paſcuale germen Dei pecus dat balatum? Obſecro & obteſtor, fratres chariſſimi, per Dominum noſtrum, ut in hoc vigiletis omnes, quatenus his diebus
21 nullus a Dei gratia, nullus a regeneratione * divina relinquatur extorris, quatenus quod aliis Deus eſt per ſuam gratiam collaturus, veſtrum creſcat, & redundet in gaudium. Homines ſumus ſub incerto viventes: & neſcimus quid
Prov. 27. pariat ſuperventura dies. Agamus ergo dilectiſſimi, ne ſervi, ne filii, ne conjuges, ne parentes præventi morte, & præſenti vita careant, & non perveniant ad futuram.

SERMO XI.

QUod curioſitas humana, quod veterum labor, quod ſapientia mundana quærens, & diu quærens, non potuit invenire, hoc ſcire & neſcire facile præſtitit lex divina. Unde malum, culpa unde, vitiorum vis unde, unde criminum furor, unde corporum bella, unde conflictus animæ, unde vitæ tempeſtas tanta, unde mortis naufragium tam crudele neſciret homo, niſi Dei lex diabolum prodidiſſet? * 1
Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, rerum hoſtis, * ſecundi hominis ſemper inimicus, 2
ille laqueos tendit, lapſus parat, foveas fodit, aptat ruinas, ſtimulat corpora, pungit animas, cogitationes ſuggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, * errores ſerit, diſ- 3
cordias nutrit, pacem turbat, affectus diſſipat, conſcindit unitatem, ſapit malum ſatis, bonum nil, violat divina, humana tentat. Hinc uſque ad Chriſtum tetendiſſe tentator temerarius ſic refertur: *Et cum jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: & accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Audientes iſta in Deum non vadant, non criminentur naturam, * 4
non contumelientur auctori, non accuſent carnem, de anima non quærantur, non impetant tempora, aſtris non imputent, * infamare 5
deſinant innocentiam creaturæ, malum ſentiant accidens, non creatum, * & creatorem boni 6
Deum, diabolum inventorem mali: ac ſic adſcribant diabolo mala, bona Deo: declinent mala,

Matth. 4

pum; hic etenim, eodem referente Cypriano in Epiſt. ad eumdem, quæ eſt LXV. aſſerebat infantes infra ſecundum, vel tertium annum baptizari non oportere. Vide Auguſtinum Epiſt. ad Hieronymum XXVIII.

19 *Attrahite nolentes.* „ Quomodo id fiat, docet Au„ guſtinus Tract. XXVI., in Cap. Joannis VI. & Serm. II. „ de Verbis Apoſtol. & Maldonatus in Cap. VI. Joannis „ v. 44. cujus verba doctiſſime explicat contra Calvinum, „ Lutherum, & Pelagium. Itemque docet quomodo acci„ pienda ſint verba Auguſtini Serm. II. ſupra laudato di„ centis, violentiam qua trahi dicimur, fieri cordi non „ carni. Tria autem dat auctor exempla de Jacobo, Loth, „ & Petro, qui libere quod juſſerat Deus facere cupientes „ obſtaculis quibuſdam nihilominus retenti, alieno indi„ guerunt auxilio, ut quod in prima eorum voluntate „ erat libere exequi valerent. De hac re fere ad caſum „ noſtrum Sanctus Auguſt. Epiſt. ultima Tom. II. Vide S. „ Gregorium Niſſenum Tract. in eos qui differunt Baptiſ„ ma „ Mita.

20 *Attraxerit illum.* In Evang. habetur *traxerit*. Ambroſius cum noſtro ex Græco ἑλκῦσαι *attrahere* legunt.

21 *A regeneratione.* Sic ex MS. Vallicell. & Latinio. Editi ex Mita *Generatione*.

AD SERMON. XI.

NOTÆ.

1 *Diabolum prodidiſſet.* Ad Rom. Cap. VII. verſ. 7. *Peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: non concupiſces.*

2 *Rerum hoſtis.* Suſpicatur Latinius, an ſic legendum. Fortaſſe in ſenſu Chryſoſtomi in Pſalm. IV. *Communis orbis terrarum hoſtis:* & Juſtini Martyris in Exhort. ad Græcos: *Humani generis hoſtis.* Alia ſimilia congeruntur apud Ignatium Epiſt. ad Philipp. pag. 43.

3 *Dat amori.* Editi *amoris*. Emendavit Meurſius.

4 *Non criminentur naturam.* Vide Auguſtinum Tom. I. Retract. Cap. XI. Lib. I. de moribus Manichæorum Lib. II. de Fide ad Petrum Diacon., Cap. XX. & Lib. VII. Confeſſ. Cap. XIII. Leonem M. Serm. IV. de Quadrag. pag. 38. col. 1. editionis Lugdun. qui & ipſos Manichæos damnat his verbis Chryſologi mentem ſatis aperientibus: *Sed væ illorum dogmati* (Manichæorum ſcilicet quos paulo ante dixerat *famulos diaboli*) *apud quos etiam jejunando peccatur; damnant enim creaturarum naturam in Creatoris injuriam, & contaminari edentes aſſerunt iis, quorum non Deum, ſed diabolum conditorem eſſe definiunt: cum prorſus nulla ſit ſubſtantia mala, nec ipſius mali ſit ulla natura. Omnia enim bona, bonus Auctor inſtituit &c.* Obſervanda etiam ſunt hæc contra Saturnianos, qui cum Manichæis docebant, peccatum ab natura, & non a culpa ineſſe hominibus.

5 *Aſtris non imputent.* Stellarum influxus, & aſpectus, plurimum ad ea, quæ nos agimus conducere, non unus ex veteribus ſibi ſtultiſſime ſuaſerant. Gregorius M. Homil. X. in Evangelio ait, Priſcillianiſtis hanc adhæſiſſe mentem, quemcumque, ſcilicet, hominem ſub poteſtate ſtellarum naſci; unde eruerant, ab eorum motibus multa, quæ nobis debent evenire, protendi. Vide Ruffinum Aquilejenſem apud Sirmondum Tom. I. pag. 167. contra Origenem, circa aſtra eximie delirantem. Fuit hæc & Gentilium opinio: ſed non omnium; ſtultorum tantum, & amentium, ut notat Theodoretus quæſt. XV.

6 *Malum ſentiat accidens, non creatum* „. Auguſtinus „ de Fide ad Petrum Diaconum cap. XX. *Nullam eſſe ma„ lam naturam, quia omnis natura, in quantum natu„ ra eſt, bona: ſed quia in ea bonum & augeri & mi„ nui poteſt, in tantum mala dicitur, in quantum bonum „ ejus minuitur.* Malum enim, nihil aliud eſt, quam „ boni privatio „ Mita: qui & alia congerit. Hieronymus homil. V. in Eccleſ. pag. 417. *vitium in ſe non conſiſtit; ſed conſiſtit in privatione boni.* Vide Baſilium Homil. II. in Hexam. pag. 22.

7 *Im-*

mala, faciant bona, habituri in bonis adjutorem Deum, qui dat posse quod jubet, & quæ præcipit, facit ipse: quia sicut diabolus impellit ad mala *, sic Deus deducit ad bona. Nemo ergo quasi concreatis sibi vitiis obsequatur, & quod est criminis esse putet naturæ, sed sumat cum Christo arma jeiunii, criminum propellat impetus, prosternat castra vitiorum, & de ipso auctore mali * sumat Christo dimicante victoriam, Diabolo victo vitia nil valebunt: quia extincto tyranno solutæ acies sunt tyranni. Audi Apostolum dicentem. „ Non est no- *Ephes. 6. v. 12.* „ bis colluctatio adversus carnem & sanguinem: „ sed adversus spiritualia nequitiæ in cœlestibus. „ * *Tunc*, inquit, *Jesus ductus est in desertum a spiritu*. Non a diabolo, * ut esset divinus cursus, non humanus incursus, ut esset spiritus præscientiæ, inscitia non esset humana: & esset potestas Dei, potestas non esset inimici. Diabolus semper primordia boni pulsat, tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, * sciens quod ea subvertere fundata non possit. Hoc non ignorans Christus diabolo se quærenti, patienter indulsit, * ut inimicus laqueo suo ipse teneretur, & caperetur inde, unde capere se putabat; * sicque a Christo victus, cederet Christianis. *Et cum jejunasset*, inquit, *quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*. Videtis fratres, quia quod quadragesimam jejunamus, non est humana inventio, * auctoritas est divina, & est mysticum, non præsumptum: nec est de terreno usu, sed de cœlestibus est secretis. Quadragesima quatuor decades quadratam fidei continet disciplinam, * quia semper est quadrata perfectio.

S. Petri Chrys.

Quaternarius numerus & denarius quæ in cœlo, & in terra teneant sacramenta, * quia aperire modo non vacat, explicemus domini cœpta jejunia. *Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*. Homo, Deus in te jejunat, * in te esurit: imò jejunat tibi, tibi esurit, qui sibi sicut nescit manducare, sic non potest esurire. Ergo cum propter te jejunat Christus, te esurit. *Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit*. Hoc non est infirmitatis signum, sed est insigne virtutis: quia cum dicit, *postea esuriit;* quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, * probat in illo esuriem non fuisse. Esuriem sentire, & vincere, est laboris humani: divinæ virtutis est * esuriem non habere. Ergo Christus non jejunio lassescit, non esurit fame, sed esurivit Christus, * ut tentandi materiam diabolus inveniret, quia ad jejunum non audebat accedere: * quia sic jejunantem, Deum non hominem sentiebat. * Tunc sensit hominem, tunc mortalem credidit, tunc eum putavit posse tentari, quando eum esurire callidus explorator inspexit. *Et accedens tentator dixit*. Accessit tentantis dolo, non obsequentis affectu. Accessit pejus impudens quam recessit, sed esurienti quid obtulerit, audiamus. *Dic ut lapides isti panes fiant*. Lapides esurienti offert: humanitas talis est semper inimici: sic pascit mortis auctor: sic invidus vitæ. * *Dic ut lapides isti panes fiant*. Diabole, fallit te provisio tua. Potest famem vertere in saturitatem, qui potest in panem lapides immutare. Quid illi consilium tuum, cui sua sufficit virtus? *Dic ut lapides isti panes fiant*, Diabole, & prodidisti te, * & tuum

7 Impellit ad mala. Latinius, & Mita. Alii, *impellit mala*.

8 *De ipso Auctore mali*, scilicet inventore mali, ut superius, qui nos ad malum provocat, & adducit. Hoc sensu Cyrillus Homil. Paschali VI. pag. 68. *Damon mali auctor, peccati Pater*.

9 *Nequitiæ in cœlestibus*. Locum hunc Apostoli Patres nonnulli, cum Chrysologo, in hunc eumdem sensum adducunt. Leo I. serm. IV. de Quadrag. cap. IV. Paschasius lib. III. in Matth. Guillielmus Ebroicensis, serm. I. in Dom. I. Quadrag. aliique.

10 *Non a Diabolo*, sed *a Spiritu*. Ut innuat, Christum Spiritu non humano, sed Divino ductum, sponte secessisse. Severus ex græca voce ἀνήχθη vertit *subductus;* quasi a turba segregatus.

11 *Festinat extinguere*. Ut ab exemplo Christi, statim post Baptismum tentati, discamus, & nobis, vel post sinceræ vitæ professionem, tentationes imminere. Hilarius in Matth. pag. 677. *tentatur, igitur, statim post Baptismum Dominus, tentatione sua indicans, in sanctificatis nobis maxime tentamina grassari*.

12 *Diabolo se quærenti patienter indulsit*. Ne quis forte existimet Christum necessitate, & non sponte fuisse tentatum: *occasionem enim tentandi, non nisi datam tentator habuisset*, inquit Hilarius hic.

13 *Unde capere se putabat*. Christum enim esurientem Diabolus fraude & dolis aggressus est, ut eum falleret.

14 *Humana inventio*. Ab abstinentia Salvatoris in deserto, effluxisse in Ecclesiam quadragesimale jejunium, quidquid oblaterent Heterodoxi, testis est Ignatius Epist. ad Philipp. pag. 45. edit. Genev, 1623. Collector Constit. Apost. cap. 12. quæ loca frustra ab eis tentantur: Ambrosius item serm. XXXIV. Hieronym. in Isai. cap. LVIII. Augustinus Epist. 119. cap. XV. Theodoretus, Histor. cap. XXVI. Basilius, Orat. de jejunio.

15 *Quadratam disciplinam*, idest perfectam, explicat Mita.

16 *Teneant Sacramenta*. Quaternarii numeri mystica mysteria, exponunt Ambrosius serm. IV. qui est feriæ III. post Domin. II. Quadrag. Theophylactus Patriarcha Antiochenus lib. IV. Allegor. in Evang. Gregorius Magnus homil. XVI. in Evangel. Hilarius, Maximus Basilius præ aliis Paschasius lib. III. in Matth.

17 *Deus in te jejunat*. In tua humanitate: & tibi, idest ad tuam utilitatem, explicat Mita.

18 *Quadraginta noctibus*. Addit noctes ex Evangelio: quod vel dies & noctes ponit pro integris diebus: vel innuere voluit Christum non jejunasse more Judæorum, qui interdiu jejunabant, nocte vescebantur.

19 *Divinæ virtutis est &c.* Hinc damnari possunt Cerinthiani, Ebionitæ, eorumque sectatores Paulus Samosatenus, atque Photinus, qui in Christo nil præter hominem esse asserebant. Theodosiani quoque; Theodorus enim lapsus in persecutione, ne Deum negasse videretur, purum hominem Christum dixit. Certe virtutis vocabulo, ubi de Christo sermo est, ad Divinam ipsius naturam referri tantum non semper apud Sanctos Patres, præcipue apud Hilarium, animadverti.

20 *Esurivit Christus ut &c.* Hilarius Tom. I. pag. 677. Non enim erat a Deo Diabolus, sed a carne vincendus: quem utique tentare ausus non esset, nisi in eo per esuritionis infirmitatem, quæ sunt hominis non recognovisset. Augustinus, vel quisquis est sub ejus nomine Auctor *de mirab. S. Script.* Tom. III. lib. III. cap. 6. *Famem vero, & laborem Redemptor noster consumato tanto dierum numero sustinet: quatenus & tentatori occasionem afferret, & nosceretur quam veram humanæ carnis substantiam gestaret*.

21 *Ad jejunum non audebat accedere*. Tantum enim post exactos quadraginta dies *accessit ad Jesum*. Quamvis Origenes, aut quis alius auctor homil. XXIX. sentiat eum per totos quadraginta dies fuisse tentatum.

22 *Deum non hominem sentiebat*. Similia habet Leo Magnus serm. IV. de Quadrag., qui ideo Diabolum Christum tentasse dicit, ut videret, *an Christus, hujus esset conditionis, cujus erat corporis*.

23 *Invidus vitæ*. Ex Codice Vatic. alias *invitus*.

24 *Et prodidisti te*. Locum in plurimis editionibus corruptum restitui ex edit. Bonon. & MS. Vallicell.

25 *Nil*

tuum dominum non paviſti. *Dic ut lapides iſti panes fiant.* Miſer, malus vis eſſe, ſed non potes: cupis tentare, ſed neſcis: eſurienti tenera offerre, non dura debuiſti: famem non aſperis palpare, ſed blandis: inediam non horridis urgere debueras, ſed guloſis. Iſtis non modò Dei filium, ſed hominis filium tu laqueare non poſſes. Ad præſentiam Chriſti deperire tibi artes tuas tentator intellige. *Dic ut lapides iſti panes fiant.* Poteſt de lapidibus panes facere, qui aquas convertit in vinum. Sed ſigna fidei ſunt præſtanda, non dolis: credenti danda ſunt, non ſunt danda tentanti: & facienda ſunt ad petentis ſalutem, non ad facientis injuriam. Diabole, tibi ut quid ſigna, cui nil ſubvenit
25 ad ſalutem? * cui totum reſtat ad pœnam? cui & ſigna proficiunt ad ruinam? Sed accipe reſponſum, ut te intelligas, & ſubjiciaris auctori. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Audi patris verbum verba ſalutis noſtræ eſurire, non panem, & agere ut homo ſemper vivat cœle-
26 ſti verbo, * terreno pane non ſemper: ac ſic Deo vivat, ut ſui neſcius ſit laboris: quia vere illa vita eſt, quæ ſudorem neſcit, dolores non habet, non habet finem.

SERMO XII.

1 QUoniam jejunii vernum,* & tempus bellorum ſpiritualium cernimus adveniſſe: ſicut Chriſti milites, depoſito corporis, animæque torpore, virtutum procedamus ad campum: ut membra quæ ſunt nobis hyemali ocio mollita, exercitio cœleſtium roborentur armorum. Dedimus corpori annum, demus animæ dies: impendimus nobis tempora, tempus deputemus auctori; vivamus Deo paululum, qui ſæculo viximus totum: ſeponamus domeſticas curas, Eccleſiæ maneamus in caſtris; vigilemus in acie Chriſti; ſomnum cubilium non quæramus; jungamur fortibus: ab amplexibus ſeparemur mollibus; amor nos teneat triumphorum, parvulorum non avocent blandimenta; auribus noſtris inſonet vox divina; familiaris ſtrepitus noſtrum non confundat auditum: cibus parcus de cœleſti ſumatur annona; * terreni luxus copiæ non quærantur; 2
in poculis ſobrietatis menſura ſervetur; vires ebrietas non enervet. * De ſtipendiis * quicquid 3
exuberat, commilito pauper * aſſumat; peſti- 4
lens effuſio * nil perdat; in conflictu habebis 5
in auxilium, eſurientem ſocium * quem cibabis. Sic muniti fratres, inſtructi * ſic, indice- 6 7
mus bella peccatis; ſtatuamus criminibus pugnam, conflictum vitiis nunciemus, ſecuri de victoria: qui nec arma cœleſtia hoſtes poterunt ſuperare terreni, nec divino regi adverſa poterunt contraire mundana: nec in procinctu fidei * conſtitutos, prævenire poterit ini- 8 9
mica ſubverſio: neque cautos, vigilantes, ſobrios, diabolus perturbare ſuis ſuperventionibus prævalebit: certe neque nos taliter armatos publico conflictu provocare audebit: dolis

appe-

25 *Nil ſubvenit ad ſalutem.* Damaſcenus Orthodox. Fid. lib. II. cap. IV. pag. 78. *Scire oportet quod hominibus mors eſt, hoc Angelis eſſe lapſum: poſt lapſum enim non illis pœnitentiæ locus, ut neque poſt mortem hominibus.* Obſervandus locus contra Origenem, & aſſeclas ejus, qui docuerunt Dæmones tandem aliquando ad priſtinam felicitatem redituros. Leontius de Sectis Act. X. pag. 550. de Origene dicit, credidiſſe eum *Dæmones & Angelos reſtitutum iri.* Teſtatur Photius Epiſt. I. pag. 2. *Malis Dæmonibus antiquum locum & dignitatem largiebantur: nam regreſſus illis ad Cœleſtem Gloriam patefactum iri docebant, unde exciderant.*

26 *cœleſti verbo.* Ita explicatur ab Interpretibus illud Evangelii *de omni verbo.* Cum enim homo conſtet anima & corpore; anima verbo Dei, corpus pane alitur. Eſt autem hic Hebraiſmus, ait Calmethus, ut verbum accipiatur pro qualibet re: *Nil non aptum cibo ſit jubente Deo.*

AD SERMON. XII. (*)

NOTÆ.

* VIde quæ diximus in Præfatione.

1 *Jejunii vernum.* Sequutus eſt Auctor Chryſoſtomum Serm. de Jejun. & Geneſ. *Jucundi ſunt jejuniorum dies ſpiritale animarum ver. Vernum* pro *ver.* Vide Barthium Adverſar. lib. X. cap. XII. qui Chryſologum laudat. Ennodius Carm. IV.

Orbe captiva Venus alma fuſis
Dotibus, florum per amœna ludens,
Dum facit Vernum pretium & micantis
Sydere formæ.

Idem in præfatione Carm. Epiph. *Et pueritiæ adhuc in illo, & ſæcularis licentiæ* verna *ridebant.*

2 *Cibus parcus &c. ſumatur annona.* „ Hoc eſt parce „ vivamus de fructibus, quos natura ipſa producit, non „ coquorum manus præparat. Auguſt. Tom. X. ſerm. LVI. „ de temp. *Nihil prodeſt tota die longum duxiſſe jejunium, „ ſi poſtea ciborum ſuavitate, vel nimietate anima obruatur. Illico mens repleta torpeſcit, & irrigata corporis „ noſtri terra, ſpinas libidinum germinabit.* „ Mita. *De cœleſti annona*: ſcilicet de Divina Providentia, quæ nobis ad victum neceſſaria ſuppeditat. Judith. cap. V. v. 14 *Annonam de Cælo conſequuti ſunt.*

3 *Non enervet.* „ S. Leo ſerm. VIII. de Jejun. *Quotidiano enim experimento probatur, potus ſatietate aciem „ mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari, ita ut delectatio edendi, etiam corporum contraria ſit ſaluti, niſi ratio temperantiæ obſiſtat illecebræ; „ & quod futurum eſt oneri, ſubtrahatur voluptati.* Vide ſerm. VIII. Septim. Menſ. prope finem. Miles propter ebrietatem removetur a militia. L. *omne* §. *per vinum* ff. de re milit. „ Mita.

4 *De ſtipendiis.* „ Speciatim ad milites Cæſaris (ſcilicet Valentiniani III.) loquitur, ut ſuperflua pauperi „ commilitoni tradant „. Mita. Merces diurna militum incerta, ſi Polybio fides. Hæc erat fortaſſe olim peditibus Romanis duorum obolorum: ductoribus quatuor: equitibus unius drachmæ. Sequioribus temporibus aurum & argentum minoris pretii eſt habitum: & ſtipendia largiori manu tribuebantur. Hæc apud SS. PP. quandoque dicuntur Ὀψώνια. Ita ſumitur illud Lucæ III. v. 6. ubi Gregorius Nazianzenus Orat. IX. pag. 155. Pariſ. 1630. Theophylactus in cap. 6. ad Romanos pag. 60. Londini 1636. & in cap. III. Lucæ, pag. 325. Jejunii autem cum militibus ad arma primo vere ſurgentibus aptiſſimam comparationem habes etiam apud Chryſoſtomum hom. III. ad populum Antiochenum: Bernardum ſerm. I. exhort. ad milites Templi, cap. I. Antonium Patavinum ſerm. II. Domin. I. Quadrag.

5 *Commilito pauper.* Socium commilitonem, & ſocium contubernalem paſſim apud Scriptores. Paulinus Nolanus Ep. XXV. pag. 162. *Socius contubernii mei.*

6 *Peſtilens effuſio.* Dicitur peſtilens effuſio, quoniam in animæ perniciem diffunditur, quidquid in peccatis diſtrahitur.

7 *Eſurientem ſocium.* Aliæ editiones, & nonnulla MSS. *Eſurientem ſaucium*, vel *eſurie ſaucium.* Socium eſurientem; hoc eſt pauper, quem ſi fameſcentem cibaveris, tibi ſociabitur in bello, ſi non manibus, ſaltem oratione apud Deum.

8 *Sic inſtructi.* Quod editi habent *ſic inſtituti*, emendare placuit ex Latinio, & MS. Vallicellano.

9 *In procinctu fidei* „. Eccleſia Catholica dicitur *Procinctus Fidei*; hoc eſt murus inexpugnabilis. Similiter je„ junium eſt Procinctus contra hoſtes, ut infra. Catholici dicuntur in procinctu fidei eſſe, quia jugiter parati „ ſunt

appetere non præſumet. Animus in cœleſti ſpeculo perſeveret: diaboli fraudulentas & occultas deprimat, & declinet inſidias. Eſt quidem diabolus per ſe nequam: ſit tamen nequior provocatus. Audi Apoſtolum dicentem: „ Diabolus ſicut leo rugiens circuit, quærens quem
Petr. 5. v. 8. „ devoret: „ Jejunantibus nobis, diabolus eſurit, qui noſtris ſemper ſaturatur ex culpis. Ille cibum noſtrum deducit in crapulam: potum noſtrum in ebrietatem diffundit: ut mentem faciat amentem, carnem luteam reddat, corpus animi domicilium, animæ vas, murum ſpiritus, virtutum ſcholam, Dei templum, in ſcenam criminum, in vitiorum pompam, voluptatem redigat in theatrum. Capit ille ſatietatem, voluptatem percipit: expletur epulis: quando nos luxus ſolvit, libido ſtimulat, pompa rapit, impellit ambitio, urget ira, furor implet, ſuccendit invidia, cupiditas inflammat, curæ ſolicitant, lites vexant, lucra capiunt, uſuræ vinciunt, chirographa ligant, premunt ſacculi, elidit aurum. Quando moriuntur virtutes, vivunt vitia, voluptas effluit, honeſtas perit, miſericordia deficit, abundat avaritia, regnat confuſio, ſuccumbit ordo, proſternitur diſciplina. Iſta militant adverſum militem Chriſti: iſtæ ſunt ſatanæ cohortes, iſtæ diaboli legiones, iſta ſunt quæ mundum ſepulchris
10 obſederunt, *debellaverunt populos, vaſtarunt gentes, orbem totum duxere captivum. Iſta ſunt quibus nullus per ſe potuit obviare mor-
11 talis: * & ideo ad vincenda iſta Deus venit ipſe: cœli rex ipſe deſcendit: ipſe victor ſingularis advenit, jejunium quadrageſimæ ſtatuens in procinctu: ut quaterna decade jejunii quadraturam mundi, *totam muro inexpugnabili communiret. Jejunium fratres, ſcimus eſſe Dei arcem, Chriſti caſtra, *murum ſpiritus, vexillum fidei, caſtitatis ſignum, ſanctitatis trophæum. Hoc Adam ſervaſſet in Paradiſo: * quem inde detraxit gula. *Hoc in arca cuſtodivit Noe, *mundum ebrietas cum demerſit. Per hoc Loth Sodomiticum reſtinxit incendium: qui per ebrietatem inceſti, eſt aduſtus incendio. Hoc Moyſen divini fervoris fecit lumine perlucere, * quando comeſſatio & ebrietas Iſraeliticum populum ſimulachrorum tenebravit erroribus. Hoc Eliam pervexit ad cœlum: * quando Achab impium ebrietas ad inferna dejecit. Hoc Joannem *in natis mulierum fecit eſſe majorem, quando temulentia Herodem principem, imperio mulierum reddidit homicidam. Quadrageſimæ jejunium fratres vetuſtas * Diaboli prodidit, & patefecit inſidias. Diabolus namque qui manducantem contempſerat Chriſtum, bibentem velut hominem computarat, ubi jejunantem vidit, ſuſpicatur Deum, Dei filium confitetur. *Si filius Dei es*, inquit, *dic, ut lapides iſti panes fiant*. Sic dicendo, diabolus hominem vult monſtrare, non Deum: non cibum parare vult, ſed vult amputare jejunium. *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant*. Poſtjejunium, panem non divina virtus, ſed infirmitas humana diſquirit, nec ſic laſſeſcit; *fame Deus, ut ad providendum ſibi cibum, quod eſt ſuæ poteſtatis, abdicat. * Ex ſequentibus itaque diabolus aperit quid conetur, *Si filius Dei es, mitte te deorſum*. * Satis ſe hominem probare vult, cui non aſcenſum *providit, ſed ruinam: humana conditio

12 15 *Gen. 3.* 14 *Gen. 7.* 15 *Gen. 19.* *Exod. 32.* 16 *4. Reg. 2.* 17 18 *Marc. 6.* 19 20 *Matth. 4* 21 22 23 24

„ ſunt pro Fide ipſa uſque ad ſanguinem pugnare, ut „ Martyres faciunt. „ Mita. Procintus idem eſt ac expeditio militaris. Ammian. Marcell. lib. XXIX. pag. 579. *Obſeſſa a Marcomannis Aquileja, Opitergium exciſum, & cruenta complura perceleri acta procinctu*. Paolinus Nolanus Epiſt. VII. pag. 37. *De Bucellato* (ſpecies panis militaris recocti) *Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus*.

10 *Sepulchris obſederunt*, „ hoc eſt Mundum replevere ſe„ pulchris, propter innumera bella hinc ſequuta.„ Mita.

11 *Obviare mortalis*. Catholicum ſenſum, quo docemur nullum hominum abſque gratia Dei habituali poſſe viribus naturæ omnia vitare peccata, contra Pelagianos leviter tangit.

12 *Quadraturam Mundi*, „ Orientem ſcilicet, Occi„ dentem, Aquilonem, & Auſtrum: vel Aſiam, Aphri„ cam, Europam, & Americam, quæ fortè tunc erant no„ ta. „ Mita.

13 *Chriſti caſtra*. Ambroſius Tom. V. Serm. XXXVI. circa initium: *Caſtra enim nobis ſunt noſtra jejunia*.

14 *Adam ſervaſſet in Paradiſo*. Ex Mita. Aliæ editiones *ſervavit*.

15 *Detraxit gula*. Conſonat Chryſoſtomus Hom. XXII. Tom. VI. *Adam ex incredulitate, & propter cibum lapſus eſt*. Iſidorus Peleuſiota lib. 1. quæſt. LXIX. *An non gula primos Parentes deliciis expulit*? Vide Ambroſium lib. de Elia, & Jejunio cap. IV. poſt medium. Baſilium Hom. de Jejun. &c.

16 *Cuſtodivit Noe*. Hæc eadem Iſidorus loco cit. Appoſite S. Eligius Epiſc. Noviomen. Hom. in Dom. I. Quadrag. *Noe vir ſobrius mundo pereunte inter undas diluvii ſervatur*.

17 *Perlucere*. Ex MS. Vallicell. Malè editi quidam *Perducere*.

18 *Eliam pervexit ad Cœlum*. Alii *perduxit*. Non una eſt SS. PP. de Aſcenſione Eliæ ſententia. Alii putant eum non in Cœlum, ſed quaſi in Cœlum aſcendiſſe. Theodoretus in Pſal. XXIV. pag. 486. *Magnus Elias aſſumptus eſt quidem, at non in Cœlum, ſed tamquam in Cœlum*. Apud Athanaſium Orat. de Aſſumpt. Chriſti, Tom. II. pag. 4. *Aſſumptus eſt Elia tanquam in Cœlum*. Vide etiam (nos enim chartæ parcimus) Theophylactum in cap. XXIV. Lucæ pag. 546. Chryſoſtomum Homil. LXXXVII. quæ eſt de Aſcenſione Tom. V. pag. 600. OEcumenium in cap. I. Actorum. Cauſam vero cur ii aliique decepti ſint, in lectionem Septuaginta Interpretum in II. Reg. II. 11. Suicerus refundit. Alii cum Scriptura, quibus & noſter aſſentitur, docent Eliam in ipſum Cœlum aſſumptum fuiſſe. Idem Chryſoſtomus Hom. CXXI. Tom. VI. pag. 792. & Homil. II. ad Populum Antiochenum Tom. I, pag. 37. edition. Pariſ. Gregorium Nazianz. Orat. XXXIV. pag. 549; Tertull. lib. V. adverſus Marcionem cap. XII. pag. 795.

19 *Hoc Joannem*. Ab Chryſoſtomo Tom. VI., Homil. LXXXIV. Joannes dicitur ἄσιτος, *inedia laborans*. Ab Gregorio Nazianz. Orat. XXIX. pag. 633. ἄτροφος *impaſtus*.

20 *Vetuſtas Diaboli inſidias*. Nam & initio Mundi ſuaſit Evæ ut amputaret jejunium. Ex Mita. Satis a longe petitum. Crederem hic *Vetuſtas* apponi, pro *fraudulentas*: ut infra *Fraudulentas Diaboli verſutias*. Sic Claudianus de Rufino, Hominem vaferrimum *vetulam vulpem* nuncupavit.

21 *Laſſeſcit fame*. In Editis perperam *laceſſit*.

22 *Abdicat*. Sic emendat Latinius quod habent omnes lexici *addicat*.

23 *Mitte te deorſum*. Sequitur Chryſologus ordinem tentationum, ſecundum Matthæum; quem genuinum eſſe inde conſtat, quod in nonnullis veteribus exemplaribus, quæ vidiſſe teſtatur Faber apud Janſenium Concord. Cap. XV. idem ſit & apud Lucam, ut notat Stapulenſis: Et illud ὄπαγε, ubi melius connectitur, quàm cum impudentiſſima illa adorationis tentatione, quæ tertia eſt apud Marcum, apud Lucam ſecunda. At nimirum an hoc potius vel illud antea factum, *nihil tamen ad rem, dum omnia eſſe facta manifeſtum ſit*, inquit Auguſtinus lib. II. de Conſenſ. Evangel. Cap. XVI.

24 *Aſcenſum*. Ex MS. Vallicell. Editiones nonnullæ *Aſſenſum*.

AD

ditio ad aſcenſum difficilis, facilis invenitur ad lapſum. *Si filius Dei es, mitte te deorſum.* Erras diabole: nec tentare noſti: cadere non poteſt Deus. *Tunc oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei. Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraveris me.* O auſus diaboli! Deo dicit, adora me: ſed ſenſit mox virtutibus Deum, pœnis judicem, ſupplicem præmiis quem quærebat: nam Chriſti nomine, nomine jejunantis cœpit ab obſeſſis corporibus effugari, & dare tremens illi gloriam, cui ſuperbus callide irrogarat injurias: jejuniis vicit, ut nobis vincendi vires, vincendi formam taliter largiretur. „Hoc, ait, genus non ejicitur, „ niſi in jejunio & oratione. „ Jejunemus ergo, fratres, ſi volumus imitari Chriſtum, ſi volumus fraudulentas diaboli ſuperare verſutias.

Matt. 17. 20.

SERMO XIII.

ECce tempus quo miles procedit ad campum, recurrit ad Dei jejunia Chriſtianus. Ecce tempus quo carnis ocia, quo mentis ignavia, quo ventris cura, & tota eſt familiaris obſequii deponenda torpedo. Ecce tempus quo in armorum cœleſtium meditatione, animæ & corporis exercendæ ſunt vires. Ecce tempus quo reſidente Chriſto, adſtantibus angelis, * noſtra luctaminis exercenda eſt fortitudo. Nunc eſt tempus quo gula cum jejunio, abſtinentia cum crapula, cum luxuria caſtitas, cum perfidia fides, pietas cum impietate, patientia cum furore, cupiditas cum liberalitate, miſericordia cum avaritia, humilitas cum ſuperbia, ſanctitas cum reatu, Chriſto remunerante confligit. Si quis ergo ſpectante Deo, cœleſti reſonante jam tuba, angelico inſiſtente occurſu, cubiculi irretitus illecebris, enervatus mollitie palmarum, reſolutus in totum jugalibus blandimentis, ad exercitium virtutis, * venire neglexerit: perdit luctaminis præmium, virtutis gloriam, certaminis palmam, juſtitiæ coronam: deſertoris etiam crimine * mulctabitur in futurum. Hodie, fratres, Chriſtus rex noſter commilitones ſuos de Evangelico allocutus eſt tribunali, indixit hoſtibus bella, promiſit præmia pugnaturis, retulit bellorum cauſas, inimicorum dolos prodidit, & conatus; ubi, & quando, & quomodo confligendum ſit nobis triumphali conſtitutione ſignavit. Et quamvis ſolus poſſit obtinere victoriam, propter nos tamen, & noſtram formidinem, adeſſe tota juſſit præſidia de ſupernis. * Qui ergo iſta noluit audire, qui ſtatuta regis noſtri talia, & tanta, ſcire contempſit, judicate ſi non ipſe ſe exuit noſtræ militiæ ſacramentis, & cœleſti contubernio reddidit, & fecit extorrem. At vos fratres, qui ſequi vultis in hoc quadrageſimæ jejunio, jejunii dominici formam, pugnaturos vos, ſicut prædiximus, contra vitiorum turmas, contra acies criminum, contra informes concupiſcentiarum formas, contra dæmonum totas aerias, * totas diffuſas, & innumeras legiones, triumphaturos vos ex ipſis quæ dominicum jejunium ſubſequuntur, tentationibus, approbate. Ubi enim Dominus, quadrageſimæ jejunium indefeſſo illo virtutis ſuæ aggreſſus eſt documento, mox diabolus occurrit pugnaturus dolis: quia jejunanti viribus obſiſtere non valebat. Quantum enim crapulationi deditis dominatur, & ebriis *, orantes timet tantum, tantum refugit ille jejunos; dicente Domino: „ Non ejicitur niſi in jejunio & ora- „ tione „ Sed qua fraude diabolus tentare auſus ſit, audiamus: *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Audiſtis quid de jejuniis ipſe ſentiat, & judicet inimicus. *Si filius Dei es.* Videtis quia jam non hominem, ſed Dei filium credit, * quem liberum à ventris conſpexerat ſervitute. Senſit, ſenſit diabolus jejunium cunctis virtutibus anteferri. Joannem viderat urbium delicias, ſqualentis eremi * habitatione mutaſſe; mollitiem carnis veſtis aſperitate calcaſſe; agreſti cibo mundi totam frenaſſe luxuriam: & quod ſolum deitatis inſigne eſt, hominibus dimiſiſſe peccata. * Et tamen non ei dixit: *Si filius Dei es.* At ubi Dominum vidit jugi-

Matt. 17.

AD SERMON. XIII.

NOTÆ.

1 *Adſtantibus Angelis.* Neſcio quid ſimile S. Aſterius Epiſcopus Amaſeę Hom. VIII. in Ingreſ. Jejunior. *Noveris, o homo, ejus qui jejunat domus cuſtodes eſſe Angelos, & noſtri veluti continui ſtipatores.*

2 *Exercitium virtutis.* Alias *exercitum virtutis.*

3 *Deſertoris crimine.* Transfugarum, & deficientium pœna varia apud varios fuit. Lib. III. de re milit. L. Deſertor. cap. VI. de Re milit. Cod. de Deſert. lib. XII. Vide Alexand. ab Alex. lib. XII. cap. 13.

4 *Præſidia de ſupernis.* Hilarius Comment. in Matth. cap. III. pag. 679. §. 5. *Poſt hanc ergo Diaboli fugam Angeli Chriſto miniſtrant; oſtendentes ab nobis victo calcatoque Diaboli capite, & Angelorum miniſteria, & Virtutum in nos Cæleſtium officia non defutura.*

5 *Totas aerias.* Hieronymus Tom. VI. ſuper cap. VI. Epiſt. ad Ephetios pag. 432. E *Hæc autem omnium Doctorum opinio eſt, quod aer iſte, qui cælum & terram medius dividens inane appellatur, plenus ſit contrariis Fortitudinibus*, ideſt Dæmonibus. Appoſite ad rem noſtram Gregorius Moral. lib. XIII. cap. XVII. Bernardus Tom. 2. Serm. LXIII. de ſtatu Purgatorij Art. 1. cap. 3. Neſcio autem, & nec adfirmare auſerim vel negare, fuerit ne Chryſologus ex opinione eorum, qui Dæmones ex materia aerea ſubtiliorique, ita ut morti non ſit obnoxia, creatos fuiſſe crediderunt. A qua non multum viſus eſt abhorrere Auguſtinus lib. III. de Geneſ. ad Litteram cap. X. Tom. III. pag. 113. E. Edit. Antuerp. 1700. *Et ſi Dæmones aeria ſint animalia, quoniam corporum aeriorum natura vigent, & propterea morte non diſſolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum quam ad patiendum eſt aptius.* Ad Paulinum tamen Epiſt. XCV. hac de re ſcribens, rurſus ſimili quodam modo diſputat; ſed ab eo tandem petit, ut ſi quid aliquid excogitaverit, vel ab aliis acceperit ſe faciat certiorem. Tatianus Aſſyrus Orat. ad Græcos pag. 154. *Dæmones omnes non carnea, ſed ſpiritali concretione conſtant, qualis eſt ignis, & aeris,*

6 *Dominatur & ebriis*, Vide Clementem Alexandrinum Strom. lib. II. cap. I & Pedagog. lib. II. cap. I. pag. 148. D. ubi ebriis & helluonibus dicit *præeſſe Dæmonem*, quem non veretur appellare ποιχιοδαιμονα *Dæmonem ventriloquum*, *Dæmonum omnium peſſimum & pernicioſiſſimum.*

7 *Dei filium credit.* Sane Diabolus non ſolum ex Prophetis, & ex eis quæ nato Chriſto acciderant, & ex Joannis teſtimonio, ſed etiam ex vita immaculata agnoverat Chriſtum filium Dei eſſe. Suſpicabatur autem ne adoptivus. Videatur Auguſtinus Tom. VII. lib. IX. pag. 179. de Civit. Dei cap. XXI. & omnes Enarratores in illud D. Jacobi cap. II. 19. *Dæmones credunt & contremiſcunt.*

8 *Squalentis Eremi.* Virgilius I. Georgic. *Squalent abductis arva colonis.*

9 *Dimiſiſſe peccata.* „ Quia dabat baptiſmum pœnitentiæ „ in remiſſionem peccatorum: non quod baptiſmus Joan- „ nis

jugiter jejunantem, proclamat. *Si filius Dei es.* Errat diabolus, qui contra Dominum aſtutiæ
Matth. 3. ſuæ nequitias, & argumenta jaculatur. *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Quid eſt quod jejunante Chriſto deitatis ſigna tota in ſola panis promiſſione perquirit? Et quem Dei
10 filium continua jejunii ſignificatione * præſentit, eſſe Dei filium de proviſione panis, de cura ventris deſiderat approbare? *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Quare non dixit: Si filius Dei es, dic ut homines, aut angeli, aut aliquid aliud fiant, ſed dic ut lapides iſti panes fiant? Signum panis petit, qui ſignum jejunii pertimeſcit. Signum panis petit, ut jejunii tremendum ſibi refugiat ſignum. Panem ma-
11 lus ingerit conſultor *, ut virtutem mutet, ut propoſitum violet jejunantis. Sed videamus quid reſponderit de pane, Panis qui de cœlo deſcendit. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Quam vere vivit in verbo Dei, Dei verbum. Quam vere panis non indiget pane. Quam divine lapides
Matt. 3 convertit in homines, qui de lapidibus Abrahæ
12 filios * ad indicium ſuæ majeſtatis exſuſcitat. Et quia impudens inimicus neſcit ſemel vinci, ad multiplicem vincentis triumphum. *Statuit*
13 *Dominum ſuper pinnaculum templi,* * *& ait: Si filius Dei es, mitte te deorſum.* O ſignum! Mitte te deorſum: convenientius dixerit, ſi filius Dei es, aſcende ad cœlum *: cum ſit hominis 14
utique ad ima cadere, Dei ſit ad ſuperna conſcendere. *Si filius Dei es, mitte te deorſum.* Sic ſuis ſuadet, ſic ſuis providet ſemper: ſic ſuos elevat, ut de alto præcipitet validius in ruinam. *Si filius Dei es, mitte te deorſum.* Conſiliis ſuis Diabolus ſe prodit, * *Mitte te deorſum.* La- 15
pſus quærit, præcipitia imperat, & tali conſilio per Africam martyres facit *, ſine clamo- 16
re, dicendo: ſi vis martyr eſſe, mitte te deorſum, ut eos impellat de alto ad mortem, non de humili tollat, & elevet ad coronam. Et ſicut ſe Diabolus conſiliis ſuis prodit, ita reſponſione ſua Dominus ſe revelat, dum ait: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Se utique Deut. 6.
Dominum, ſe utique Deum intelligi voluit, hæc dicendo: qui non de pinna templi tantum ſe dedit ad terram, ſed è cœlis ſe ad inferos uſque jactavit, ut non cadentium forma, ſed eſſet reſurrectio mortuorum. Advertite, fratres, ſi poſſit ſævus inimicus, quamvis ſæpe victus, homini cedere, qui audit & ſentit Dominum Deum, & tamen adhuc tentare non deſinit. *Poſuit eum ſuper montem excelſum & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & ait*

---

lexi

„ nis per ſe daret remiſſionem peccatorum; ſed quia ad „ illam comparandam homines excitabat per pœnitentiam. „ Vide infra Serm. CXXXVII. „ Mita. Hæc quæ ſequuntur ex Latinio „ Contrarium aſſerit infra Serm. L. Locus „ notandus, ſed repudianda ſententia omnino videtur, „ Dei enim ſolius eſt peccata dimittere, nec unquam legimus poteſtatem dimittendi peccata prius collatam fuiſſe Apoſtolis ſuis a Chriſto, niſi poſt reſurrectionem: „ tunc enim tributa Sacramentis novæ legis gratia, & „ inſpirato Spiritu Sancto in Apoſtolos, virtus remittendi „ peccata collata eſt Apoſtolis. Johannes autem ingenue „ faſſus eſt, & demoſtrato Jeſu vero Dei Agno, ab eo „ peccatorum remiſſionem mundo eſſe dandam confirma„ vit. Idem aſſerit Baſilius Serm. II. de Baptiſ. „ Hæc Latinius. Non defuere tamen ex Patribus qui a Baptiſmo Johannis peccata rebantur dimitti, diſpoſitive tamen, & præparando homines ad pœnitentiam, per quam conſequimur gratiam. Unde Juſtinus martyr vocavit baptiſmum Johannis *Præludium Evangelicæ gratiæ*. Baſilius ipſe a Latinio laudatus, Tom. II. lib. I. de Baptiſ. cap. II. pag. 632. licet ubique prædicet baptiſma Evangelicum excellentius eſſe baptiſmate Johannis: *Simul atque ad gratiam Dei, & Chriſti ejus aliquis acceſſerit, quantacumque & qualiacumque peccata fuiſſet confeſſus, & baptizabatur in Jordane fluvio, & ſtatim gratiam conſequebatur peccatorum.*

10 *Jejunii ſignificatione*, „ hoc eſt: quamquam aſſidui „ jejunii demonſtratione Dæmon argumentatur Jeſum eſſe „ Filium Dei, quid eſt quod firmius has cupit argumenta„ tiones ſtabilire, ſi Jeſus ſibimet eſurienti provideat pa„ nem „. Mita.

11 *Conſultor*. Ex MS. Vatican. Alias, nec male, *Conſolator*. Inferius vero, *Virtutem mutet*, ait, ſcilicet *tollat, evertat*: verbum hoc ſenſu paſſim uſitatum apud Plautum.

12 *Abrahæ filios*. Auguſtinus Tom. III. in Pſal. XLVI. *Qui erant lapides, niſi Gentes, quæ lapides adorabant?* Intelligit ergo Chryſologus, Deum ex lapidibus, ideſt Gentilibus, Abrahæ filios, ideſt Fideles excitaſſe. Hæc eadem Ignatius in Epiſt. ad Magneſios pag. 95. Clemens Alexandrinus in Protrept. ad Gentes pag. 3. Aliam alluſionem eruit Chryſoſtomus Hom. XI. in Matth. Tom. II. pag. 961. quaſi incredibile videri non poſſet, ſi Deus ex lapidibus faciat liberos Abrahamo, cum ipſe Iſaac ex Abrahamo jam effœto natus ſit. Nam effœtum Abrahami corpus lapidi comparatur Iſa. LI. I. Hanc ſententiam tuetur Theophylactus in cap. III. Matth. p. 19. Photius autem Epiſt. LXXVII. pag. 125. 126. poſt has ſententias enarratas, laudat mentem eorum, referentium hæc ad converſionem Judæorum, qui tempore Dominicæ paſſionis, cum ſaxa omni ſenſu deſtituta ſcindi viderent, Chriſtum vera fide amp- ſunt. Nec diſſentit Theophylactus ipſe l. c. *Excitavit autem Deus filios Abrahæ ex lapidibus: quando? Cum multi, eo Cruci affixo, vidiſſent ruptas petras, & credidiſſent*. Auctor autem noſter hæc ſatis appoſite ingerit, cum loqueretur Ravennæ, quod plures ex Gentilibus Roma illuc conveniſſent, ut in Cæſaris aula frequentes eſſent.

13 *Super pinnaculum Templi*. Quæſtio olim fuit: an Chriſtus revera & corpore ſuper pinnas Templi fuerit conſtitutus. Negat id inter alios vetuſtus Auctor de oper. Cardin. apud Cyprianum de Jejunio & tentatione pag. 425. Cui ſententiæ non adhærendum. Quis enim ſola mentis cogitatione in ſublime actus in præcep- ſe dare poteſt? Chriſtus ergo vere a terra attolli debuit, ut locus eſſet tentationi. Quid autem fuerit *Pinnaculum*, ubi Jeſus fuerat conſtitutus, ego fruſtra tentarem, niſi facem præberet doctiſſimus Lamy de Templo pag. 798. Ambiguitatem, quæ eſt in voce latina *Templi*, fons Græcus aufert. Erat, inquit, τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ nomen autem τὸ ἱερὸν· diſtinguendum eſt a ναὸς quod proprium eſt Ædis ſacræ. Itaque erratum hucuſque ab iis, qui opinabantur Jeſum adductum a Diabolo in ſummitatem Ædis ſacræ. Non enim legitur τοῦ ναοῦ, ſed τοῦ ἱεροῦ, Nomen autem πτερύγιον, quod legitur in Matthæo & Luca, non eſſe græcum putat Grotius, ſed helleniſmum, quod Hellenes, ſive Judæi adumbrarunt ex Hebræo *Canaph*, quod eſt margum, oram, ſummitatem. Omnia autem ea ædificia, quibus atria Templi circumdabantur, habebant τὰ πτερύγια *ſummitates*, quibus coronabantur muri, ne quis ex illis caderet & ſimul ut tutius poſſent propelli hoſtes, qui muros ſcandere tentarent. Vide Joſephum de bello lib. V, cap. IX. & Antiquit. Lib. XIII. cap. item IX. Credimus igitur in hoc Evangelii loco, in quo verſamur, ſermonem fieri de Pinnaculo Porticuum, quæ Atrium Gentium circumdabant, quarum pars meridionalis imas deſpiciebat valles, quæ deſpectari non poterant, inquit, Joſephus, *abſque vertigine, viſu deficiente ob nimiam profunditatem*. Nullus aptior præcipitio locus. Summum autem Ædis ſacræ faſtigium horrebat verubus, quibus abigebantur aves, nec locus erat idoneus, in quo Diabolus ſiſteret Jeſum.

14 *Aſcende ad Cælum*. Similia velut ovo ovum habet Maximus Taurinenſis Homil. I. de Jejun.

15 *Conſiliis ſuis Diabolus ſe prodit*. Editi *Conciliis ſuis ſe &c.* Sanavimus ex caſtigatione Meurſii pag. 131.

16 *Per Africam martyres facit*. „ Hac de re Auguſti„ nus Hæreſ. LXIX. & lib. I. de Civit. Dei a cap. XVII. „ uſque ad XXVIII. & lib. II. contra Epiſtolam Gauden.

„ tii

17 *& ait illi, hæc omnia tibi dabo ſi procidens * adoraveris me*. Hæc dicit, non qui poſſit dare, ſed fallere: nec promiſſa conferre, ſed ipſa auferre promiſſionibus, quæ habentur. *Hæc omnia tibi dabo*. Offert quæ Dei ſunt Deo: auctori quæ auctoris ſunt, repromittit: ſuadet ut adoret ab omnibus adorandus, & cæcatus auſibus ſuis ante judicium judici quemadmodum ſimplices deciperet, confitetur: cui Dominus non tam teſtimonio legis, quam divinitatis ſuæ reſ-
Deut. 6. pondet imperio. *Dominum Deum tuum adorabis*. Tu Dominum Deum illum, cui genu flectunt
Philip. 2. omnia non ſolum cœleſtia & terreſtria, ſed etiam inferna. Adorabis ergo tu in inferno ſtridens & ejulans eum, quem ad te adorandum modo temerarius deſertor invitas. Itaque diabolus toties, & taliter repercuſſus a Domino, circa nos ſervos ejus modo toto furore diſcurrit: & ſic Chriſtus milites ſuos, ita ille ſuos alloquitur, & armat miniſtros. Dicit ergo diabolus: tempus nos modo graviter jejunii obſervatione debellat: per gulam, per crapulam,
18 per ebrietates, * per luxuriam, homines attentare non poſſumus: armate lites, ſeminate diſcordias, excitate odia, concitate iras, inſpirate mendacia, extorquete perjuria, ſuggerite blaſphemias, vaniloquia diffundite, infundite dolos, conflate avaritiam, lucra turpia providete; ut quod venter modo ad luxuriam non dependit, vel ſacculus claudat, & reponat ad pœnam. Cavete ante omnia, ne miſericordia, ne eleemoſyna, ne humanitas præteritos labores noſtros deleat, præſentes auferat, tollat futuros. Sed nos, fratres, & noſtri regis agnoſcentes monita, & quæ diabolus ſuis mandaverit audientes, jejunia noſtra ſine lite, ſine clamore, ſine ira, ſine dolo, ſine ſimulatione, cum tota miſericordia, charitate, pietate peragamus: ut Dominus Chriſtus, qui ſpretis pecorum cruentis victimis, ſpiritus contriti & contribulati cordis ſacrificium requiſivit, cum ſilentio pacis jejunii noſtri hoſtias placatus & propitiatus aſſumat.

SERMO XIV.

PRæliorum peritis militaris tuba perſonat diſciplinam, imperitis tantum terrificum dat clamorem: ut magiſtra bellorum dat ſuis vires, hoſtibus dat pavorem. Qui ſine tuba dimicat, miles non eſt: fertur furore, non prælio: virtute non agit, ſed periculo: quærit perire, non vincere. Hoc diximus, ut Chriſti miles intelligat, cœleſtis quare proviſa ſit cantilena. Conſtituti in campo ſæculi pugnam cum diabolo, cum vitiis ſuſtinemus. Quoties ergo nobis intonat propheticus clangor, toties nos in pace cautos, & in acie fortes, & in prælio reddidit invictos. Namque hodie beatus Pſalmiſta * ad 1
intelligentiam nos ſupernam convocat per clamorem. * *Beatus qui intelligit ſuper egenum &* 2
pauperem. Et quæ eſt intelligentia, ubi eſt *Pſalm. XL.*
profeſſa paupertas? * Vis eſt intelligentiæ, ſi *v. 2,*
rimetur viſcera, ſi deprehendat occulta, ſi tecta nudet. Verum ſubjecta oculis, expoſita in publico, ingeſta rebus, non eſt intelligere, ſed videre. Nuditate algidus, tabidus fame, ſiti aridus, laſſitudine tremens, defectu luridus, quod egenus ſit intelligere quis labor? * 4
Et ſi labor intelligentiæ nullus eſt, unde eſt intelligentiæ fructus? Oremus, fratres, ut ipſe nobis intelligere intelligenda concedat, qui ſe intelligi in paupere ſic demonſtrat: ' quod ipſe 5
qui cœlum tegit, ſit nudus in paupere, quod in eſuriente eſuriat ſaturitas rerum, quod ſitiat in ſitiente fons fontium, intelligere quomodo non magnum eſt? Quomodo non beatum intelligere, quod ei ſit ampla paupertas, cui anguſtum eſt cœlum? qui ditat mundum, quod egeat in egente? quod fruſtum panis, aquæ calicem dator omnium quærit? quod ſe Deus amore pauperis ſic deponat, ut non adſit pauperi, ſed ipſe ſit pauper? hoc cui videre dederit Deus, ipſe videt. Sed quomodo aut in ſe transfuderit pauperem, aut ſe in pauperem fu-

---

„ tii „ Mita. Loquitur Auctor de falſis martyribus Donatiſtarum, quos Auguſtinus in lib. I. de Hæreſibus Hæreſ. LXIX. Tom. VIII. pag. 16. recentioris editionis. *Vocantur Circumcelliones genus hominum agreſte & famoſiſſimę audaciæ*, quique in utriuſque Numidiæ partibus tanquam Monachi cenſebantur. Hi per mortes varias maximeque præcipitiorum (unde apte hic eorum mentio apud Chryſologum) & aquarum & ignium ſibi vitam adimere conſueverant. Aliquando quos obvios invenerant rogabant, ut in eos violentas manus injicerent, mortem illis comminantes, ni fecerint. Sed quam Auguſtino Auctor noſter cohæreat, advertat Lector ex verbis ejuſdem ad Epiſtolam Gaudentii lib. I. Tom. IX. pag. 442. *Ipſe ut ſe de pinna Templi præcipitaret, etiam ipſi Domino audaciſſima tentatione ſuggeſſit. Ad Diabolum ſine dubio pertinetis, cum tria genera mortis, aquam, ignem, præcipitium in veſtris mortibus frequentatis.*

17 *Si procidens*. In antiquo Matthæi Textu non *cadens*, ſed *procidens* legunt cum noſtro Ambroſius Serm. in Domin. I. Quadrag. Chryſoſtomus Hom. XIII. in Matthæum: Maximus Hom. 1. & II. de Jejun. & tentat. &c.

18 *Per crapulam, per ebrietates*. Laudat locum hunc Valeſius in notis ad Ammianum Marcellinum pag. 578. col. I. Aitque hujus temporis latinos Auctores crapulam ab ebrietate diſtinguere. Chryſologus Sermone ſuperiori: *Cibum noſtrum in crapulam, potum in ebrietatem diffundit.*

AD SERMON. XIV.

NOTÆ.

1 *Beatus Pſalmiſta*. Cum David a Patribus communiter audiat Pſalmiſta, patet Chryſologum hujus Pſalmi XL. reputaſſe eum Authorem contra eos qui non ſatis recte Ezechiæ adſcripſerunt.

2 *Per clamorem*. Moris erat in veteri Eccleſia, ut ſacræ ſcripturæ ab Lectoribus, quorum munus erat, alta voce populo pronunciarentur. Qua lectione abſoluta Antiſtes concionabatur. Juſtinus martyr Apolog. II. pag. 98. C. Edit. Colonienſ. MDCLXXXVI. *Commentaria Apoſtolorum, vel ſcripta Prophetarum leguntur quouſque tempus fert. Deinde lectore quieſcente Præſidens orationem habet, qua populum inſtruit, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortatur.*

3 *Profeſſa paupertas*, „ hoc eſt aperta & manifeſta „ Mita. Intelligit Auctor nos debere aliorum indigentiam rimari, occultæque miſeriæ ſubvenire, non tantum aperte omnibus. Chryſologo Petrum Damianum ſupparem vide Opuſc. IX. de Eleemoſina cap. III. pag. 474. edit. Lugdunen. MDCXXIII.

4 *Quis labor*? Caſtillo Colonien. I. & MS. Ceſenæ habent *Quis laborat*?

5 *Sic demonſtrat*. Ex P. P. ampla teſtimoniorum ſtrues adferri poſſet, qui Pſalmi locum hunc de Chriſto paupere intelligunt. Jacobus Billius in ſua Anthologia ſancta vocat pauperem *Larvam Dei*.

ſuderit, dicat ipſe jam nobis: „ Eſurivi, inquit,
Matt. 15. v. 35. „ & dediſtis mihi manducare „ Non dixit eſurivit pauper, & dediſtis illi manducare; ſed eſurivi ego, & dediſtis manducare mihi. Sibi datum
6 clamat * quod pauper acceperit, ſe manducare dicit quod comederit pauper: quod bibit pauper, ſibi teſtatur infuſum. O quid agit amor pauperis, gloriatur in cœlo Deus! unde pauper erubeſcit in terra, & hoc reputat in honorem ſibi, quod pauperi computatur injuria. Dixiſſe
7 ſuffecerat; dediſtis mihi manducare *, dediſtis mihi potum; ſed præmittit, eſurivi, ſitivi: quia parvus fuiſſet amor pauperis quod pauperem ſuſcepiſſet, niſi & paſſiones pauperis ſuſcepiſſet; & certe verus amor non niſi paſſionibus probatur. Verus amor eſt feciſſe ſuas anguſtiati * an-
8 guſtias: nimis eſt quod ſapit Deo pauperis cibus, qui totius creaturæ bona non eſurit, ſaginatum ſe in eſca pauperis prophetizat in Regno cœli, coram omnibus Angelis, in conventu reſurgentium. Quod Abel paſſus ſit, quod ſervavit mundum Noe, quod Abraham fidem ſuſcepit, quod Moyſes legem tulit, quod Petrus crucem reſupinus aſcendit, Deus tacet, & hoc clamat ſolum quod comedit pauper. In cœlo
9 prima eſt eſurientis annona, * prima ſtipendia pauperis tractantur in cœlo, erogatio pauperis
10 prima divinis ſcribitur in diurnis. * Beatus cujus nomen toties Deo legitur, quoties ratio pauperis recitatur in cœlo. Sed iſtius beatitudinis audiamus & fructum: *In die mala liberabit eum Dominus*. Qui ſe novit per mala ſæculi vitam ducere, eleemoſynæ ſemper ſecum auxilium du-
Gen. 4. Gen. 6. Gen. 15. Ex. 20.
cat, ad præſidium ſibi turmas pauperum vocet,
11 in paſtu pauperum largus prorogator exuberet, pauperum frequentet donum *, non trepidet erogando; deficere neſcit cui porrigit manum parcus acceptor: exhauriri theſaurus is non poteſt, de quo ſufficit numus: *In die mala liberabit eum dominus*. In die mala illi Deus liberator aſſiſtet, qui a malis pauperem liberavit. In anguſtiis illum Deus clamantem audiet, qui pauperem cum clamaret, audivit: Non videbit diem malum, qui dies bonos habere pauperem fecit. Videbit diem malum, qui diem judicii ſine ad-
12 vocatione paupertatis intraverit: * Sine cauſa accuſant peccata, quem pauper excuſat. Excuſari non poteſt, quem fames pauperis accuſarit. *Dominus*, ait, *conſervet eum & vivificet eum*. Non dixit, conſervat & vivificat: ſed dixit conſervet & vivificet. Dixit, non ut denuntiantis vox ſit iſta, ſed rogantis. Qui audivit rogantem egenum, ecce audivit orbe toto pro ſe Eccleſiam ſic rogantem: *Dominus conſervet eum & vivificet eum*. Conſervet, ne rapiatur ad penam: vivificet, ut reſurgat a mortuis, & recipiat vitam. *Et non tradat eum in manu inimici ejus* *. Cujus inimici? nempe diaboli: 13
ipſe eſt inimicitiarum princeps: deſpicit inimicos, qui ipſum inimicitiarum calcarit auctorem. *Dominus autem adjuvet eum ſuper lectum doloris ejus*. Exequitur Propheta omnes ærumnas fragilitatis humanæ. *Dominus autem adjuvet eum ſuper lectum doloris ejus*. Quis eſt lectus doloris noſtri, niſi corpus noſtrum? * in quo ani- 14
ma jacet, & jacet dolens, & dolet, quæ cœlum repetere cupiens premitur corporis terra. *Univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus*. Juſtum non verſat in ſtratum, nec injuſtum; ſed ſtratum Dominus verſat infirmo *. Caro ergo 15
eſt, quæ verſatur & verſat. Ipſa eſt ergo quæ in adverſis volvitur, in proſperis verſat. Dominus ergo verſat ſtratum noſtrum, * quando no- 16
bis adverſa vertit in proſpera: & quia in lecto doloris, hoc eſt in lecto corporis animus volvebatur ægrotus, ipſe qui volvebatur, proclamat: *Ego dixi, Domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccavi tibi*. Quia per conſenſum carnis ſentit animi ſe contraxiſſe languorem, ut anima ſanetur, implorat: & miſericordiam petit fidens, quia in pauperem miſericordiam fecit. Beatus qui fœnerando pauperi, ipſum ſibi judicem præſtitit debitorem. * 17

SERMO XV. *

AUdituri eſtis hodie, fratres, quemadmodum cohortis Romanæ Centurio *, dux 1
factus eſt militiæ Chriſtianæ: & merito, quia ante cœpit docere, quam credere. *Venit*, inquit, *Matt. 8 v. 5.*
Jeſus Capharnaum, & acceſſit ad eum Centurio

6 *Datum clamat*. Caſtillo habet *Datum extimat*.

7 *Dediſti mihi manducare*. Verba hæc in editis multis perperam ſublata ſunt.

8 *Anguſtiati*. Alias *anguſtantes*.

9 *Eſurientis annona*. „ Hoc eſt, prima cauſa quæ diſcu„ titur in Cœlo eſt cibus pauperi donatus, & ſtipendia „ eidem erogata: Hoc enim in capite Divinorum Codi„ cum notatur, ut primo ſe legenti pateat „ Mita.

10 *Scribitur in Diurnis* In Diurnis enim quidquid dietim fiebat deſcribebatur. *Diurna pictacia* in Leg. II. Codicis Theodoſ. de erogat. Milit. Græcis ἐφημερὶς *diurnum*. Videſis Pignorium de Servis pag. 315. Vetus marmor apud eundem.

PROC. AB EPHEMERIDE PROC. A MANDATIS PROC. AD PRÆDIA. &c.

Idem vero ab *Ephemeride* ac ab *Diurno*. Diurnarii autem, quorum meminere Valentinianus & Valens AA. lib. VIII. Codic. Theodoſ. de Cohort. Princip. non hujus loci ſunt, ſed ejuſdem ordinis cum *Scribendariis*, *Tabulariis*, & id genus aliis.

11 *Frequentet donum*. Sic ex MS. Vallicell. & Vatic. Alii, nec improprie, *Domum*.

12 *Diem intraverit*. Apud Ovidium Faſt lib. V. *Intrare mentes*.

13 *Inimici ejus*. Ita legit Arnobius, Caſſiodorius.

14 *Corpus noſtrum*. Ambroſius Tom. III. lib. V. in Lucam pag. 463. L. Edit. Pariſien. MDLI. *Lectus doloris, in quo anima noſtra gravi conſcientia egra cruciatu jacebat*.

15 *Verſat infirmo*. Mirum quanta caligine in nonnullis editionibus obruatur locus hic, qui Latinio etiam negocium faceſſerat.

16 *Stratum noſtrum*. Vide Auguſtinum Enarrat. in hunc Pſalmum.

17 *Præſtitit debitorem*. Gregorius Nazianzenus in Tetraſticis.

Ac debitorem præter omnibus Deum
Fruſto rependit ſceptra qui cœleſtia
Alis tegiſque pauperes paſcens Deum

AD SERMON. XV. NOTÆ.

1 CEnturio. Tunc temporis Judæi ſubjacebant Romanis: & Romani non tantum in Judæa, ſed & in aliis Imperii ſui partibus in primoribus Civitatibus, militum præſidia ſervabant ad continendos in officio populos. Horum

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

rogans, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Jesus, Ego veniam & curabo eum: & respondens Centurio, ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus: nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, vade, & vadit, & alii, veni, & venit: & servo meo, fac hoc: & facit. Videtis Centurionem, antequam discipulatus subiret officium, locum magisterii fuisse sortitum. Præbet enim petendi formam; dat normam credendi; fidei pandit causas; virtutum commendat exempla, qui nondum Christianæ scholæ ingressus est disciplinam. *Accessit ad eum Centurio rogans eum.* Hoc est sapere * non rogare. *Puer meus jacet in domo.* Causas pueri quasi magister agit: vere Centurio, qui stipendia terrena centenarium cœli mutavit in fructum; & servitutem militiæ sæcularis, * in divinam sustulit dignitatem. *Domine, puer meus jacet in domo.* Qui vocat Dominum, fatetur suam fideliter servitutem. Et quomodo hic Centurio, qui sic agnoscit Dominum, puerum suum * ausus est profiteri; quasi nesciens servi peculium * ad Dominum pertinere? Aut ignorat communia qui docet tam secreta, tam profunda? *puer meus.* Meum dico quia jacet: si tuus esset Domine, non jaceret. Probat hoc Prophe-
Ps. 133. *v.* 1. ta, cum dicit: „ Ecce nunc benedicite Domi„ num omnes servi Domini, qui statis in do„ mo Domini. „ Qui statis, non jacetis; ait: stant servi tui, hominum servi jacent. Puer meus qui jacet, ut tuus sit, surgat: meus, quia paralyticus: * ut tuus sit, jam sanetur. Meus, quia male torquetur: ut tuus sit, jam non sit in pœna. Domine, tuos servos non decet malis subjacere: injuria est tua, tuorum pœna servorum: tuos servos possidere non debet vis malorum: servi tui & si patiuntur mala, non patiuntur ad pœnam, sed subeunt ad coronas. Adversa illis non sunt necessitatum causæ, sed sunt causa victoriæ. Servi hominum sunt, qui mala patiuntur inviti: quia illis in desperatione sui domini nequeunt subvenire. Tu autem, Domine, cui virtutes serviunt, curationes parent, obtemperant sanitates, quomodo computabis servum tuum, quem servum tantorum conspicis esse morborum? Nota est circa malos bonitas tua: pietatem tuam etiam impii confitentur: clamant exteri misericordiam tuam. Hunc tuum dicerem, quem jacentem tua benignitas non requirit? *Jacet in domo, & male torquetur.* Hinc est quod offerre eum, & offerre tibi, pœnæ non sinit magnitudo: * ne familiaris infirmitas * publice ostensa * & dolori sit, & pudori. Movit Centurio judicem talia, & tanta dum perorat: & sic movit, ut ad servum suum cœli Dominum ipsum ire velle, perficeret. *Ego*, inquit Christus, *veniam & curabo illum.* Fratres, non Centurio ad pietatem pietatis traxit auctorem: neque ad hoc ille ire compulit Christum, ad quod venerat Christus: sed Centurio magis sic sentire, sapere sic docetur, * quare ad servum in seruo venerit Christus: quare ad hominem in homine venerit Deus: * utique ut levaret jacentes, elisos erigeret, solveret compeditos, & eos, quos jam nemo nec afferre, nec offerre poterat, ipse operis sui vector clementissimus bajularet. Sed jam quid responderit Centurio audiamus. *Domine*, inquit, *non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Dedit debitum de humilitate * responsum; & ipsum esse Dominum singulari pavore signavit, deducere dum veretur

rum autem minor numerus Cæsareæ, Capharnaumi &c., quam Hierosolymis. Vocem Romanam *Centurio* veluti notissimam Syrus retinuit. Vide Grotium hic: & de Centurionis munere consule Vegetium lib. II. cap. XIV. Addam tantum Centuriones apud Romanos quondam vocatos Vites, iis enim ab Imperatoribus dabatur Vitis ad plectendos milites. Sceva apud Lucanum VI. 145.

..... *Ibi sanguine multo*
Promotus latiam longo gerit ordine vitem.

Vide Salmasium in notis ad Spartianum; Eusebium historia Ecclesiast. lib. VII. cap. XV. pag. 341. recent. edit. ubi locus implexus enodatur ab Valesio in notis.

2 *Hoc est sapere.* Latinius legit *rapere*, & fortasse melius. Attamen lectionem Codicum retinui, utpote iis quæ præcedunt magis congruam.

3 *Militia sacularis.* His similia Ugo Cardinalis super lib. I. Reg. cap. VIII. *Tribunus & Centurio sunt nomina dignitatum: numerantur autem inter angarias, exactiones, & servitutes.*

4 *Puerum suum.* Hoc est, quem suum esse profitetur. Puer autem servum significat, ut ex Collatione Lucæ VII. cap. III. Hebræi enim ita loquuntur I. Reg. cap. XX. 14. Esther II. 2. sed & Gentiles. Aristophani παις, Terentio, Horatio, & Ciceroni *puer* servum notat. Mos enim veteribus, inquit, Grotius, dura molliter efferendi. Vide Servium in illud Virgilii: *Claudite jam rivos pueri.* Et Plinium in Epistolis, unde hodie quoque ad tollendam servorum contumeliam Familiares vocantur. Verum morem veluti vetustum notat Macrobius lib. I. cap. II. pag. 210. Edit. Pat. *nam & majores nostri omnem Dominis invidiam, servis contumeliam detrahentes, Dominum Patremfamilias, servos familiares appellaverunt.*

5 *Servi peculium.* Duplex apud Hebræos servorum genus. *Extraneum*, quorum Personæ, bona, corpus, vita demum de jure Dominorum erant. *Hebræorum:* qui adigebantur in servitutem vel a parentibus, cognatisve necessitate coactis; vel ipsi semet in captivitatem dabant, fame scilicet, extremaque inopia oppressi. Horum melior conditio: nec eorum servitus ultra annum Jubilæi protrahebatur: nisi ipsi sponte privilegio Legis renunciassent. De prioribus sermo est Chrysologo.

6 *Paraliticus.* Lucas addit in extremis vitæ suæ laboraſſe. Quare verosimile est hanc Servi Paralysim non unius partis, sed totius corporis resolutionem significare, *Aplopexiam* scilicet. Nam & hanc etiam dictam fuisse Paralysim ex Celso advertit Grotius.

7 *Pœnæ magnitudo.* Quæstionem vel solvit, vel exagitat auctor, Cur Centurio puerum non adduxit ad Jesum. Vide Chrysostomum Hom. XXV. alias XXVII. in Matthæum Tom. VII. pag. 393. C. recent. edit. G. L.

8 *Familiaris infirmitas.* Ideſt intra domesticos Lares hucusque coercita, nec omnibus nota. Vel familiaris infirmitas, hoc est infirmitas unius ex mea familia. Seneca Epist. XLVII. *Majoris nostri servos appellaverunt familiares.*

9 *Publice ostensa.* In omnibus fere editionibus, magno hujus loci detrimento, deest vox hæc *Ostensa.*

10 *Sapere sic docetur.* Centurio enim Christum Redemptorem Judæis fuisse promissum ex commercio Hebræorum edoctus fuerat. Ita cum Chrysologo nostro Lucas Brugensis. Licet enim ex P.P. nonnulli opinati sint hujusmodi Centurionem fuisse Judæum, communior tamen opinio Gentilem facit. Nec desunt qui Romanum, uti Chrysologus, cui assentitur Eusebius Hom. de Servo Centurionis, & Theophylactus super Luc. VII. Recentiores interpretes Hispanum fuisse asserunt.

11 *In homine venerit Deus.* Ideſt in Christo homine. Usitata Patrum loquutio; etsi non rigorose theologica, ut advertit D. Thomas III. par. Quæst. IV.

12 *Dedit debitum de humilitate.* Ambrosius hic: *Pergit Dominus, excusat Centurio, militarique deposito tumore reverentiam sumit.*

13 *Ad*

13 tur ad animæ ſuæ domum, * ad ſecretum cordis ſui, ad tectum ſuæ conſcientiæ, ad penetrale mentis, in quo familia cogitationum incondita & confuſa verſatur: nec patitur aulam pectoris humani, ſine vitiorum ſtrepitu in ſinceritatis ſilentio permanere. Magiſtro ergo timore reſpondit: *Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Hinc eſt quod Petrus, ubi Chriſtum rerum cognovit auctorem, exclamavit dicens: „ Exi a me, Domine, quia peccator
Luc. 3. „ ſum. „ Sic eum Petrus exire a ſe rogat, quomodo Centurio eum ad ſe ſupplicat non venire: agit enim * uterque ne indignitas hoſpitii, in
14 15 hoſpitis manet injuriam. * *Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Hoc benedictum eſſet antequam Deus hoſpitium noſtræ carnis intraret: at nunc quid ſic Centurio tectum ſuum Chriſtum vetat intrare, quem totum videt intra tectum ſui corporis jam manere? Fratres, Centurio jam videbat in Chriſto corporis ſui formam, ſed paſſiones in illo ſui corporis non videbat. Natus eſt in carne Chriſtus, ſed natus eſt de Spiritu ſancto: accepit hoſpitium carnis, ſed in aula virginis: ut & veritas eſſet cor
16 poris humani, * & de pollutione humani corporis nil haberet. Bene ergo Centurio tectum ſuum indignum judicat Chriſto: quia ſub ſingulari tecto manebat noſtri corporis Chriſtus:
17 juxta illud Prophetæ, * „ Vigilavi, & factus
Pſ. 101. *v.* 8. „ ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. „ *Sed dic tantum verbo, & ſanabitur puer meus*. Centurio
18 iſte cum ſine lege eſſet * nihil ſine lege egit, di-
Pſ. 43. *v.* 5. cit: *Dic tantum verbo*. Quia dictum erat, „ dixit, & facta ſunt. „ Et ſi omnia perfecta ſunt dictu, quomodo dictu ſolo unius infirmitas non curetur? *Dic tantum verbo*, & ſine verbo quod dicitur? Sed iſte poſtulat verbum non de loquendi uſu, ſed de virtute faciendi: verbum de quo dictum eſt „ Miſit verbum ſuum, & ſana- *Pſ.* 106.
„ vit eos. „ *Dic verbo tantum*. Quia iſte cre- *v.* 20.
didit in verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum Domine ſanitas eſt: verbum tuum vita eſt: verbum tuum ubi acceſſerit, inde confeſtim fugit dolor, infirmitas mox recedit, verbum in quo Petrus cum laxaret retia, piſcium multitudinem cepit, ſine quo & ignorantiæ noctem pertulit, & nullum fructum pervigil piſcator invenit. „ Domine, inquit, laborantes per *Luc.* 5.
„ totam noctem nihil cepimus, ſed in verbo
„ tuo laxabo retia. „ Et quaſi non ſufficeret quod de verbo egerat, verbo præſtari poſſe quod poſtulat, rebus aſtruit, commendat exemplo. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate poſitus, habens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alii, veni, & venit: & ſervo meo fac hoc, & facit. Nam & ego homo ſum*. Hoc eſt dicere, tu Deus. *Sub poteſtate poſitus*. Hoc eſt: tu ipſa poteſtatum poteſtas. *Habens ſub me milites*. Hoc eſt: tu virtutes. *Et dico huic, vade, & vadit*. Hoc eſt: dic infirmitati, vade, & vadit. *Alii, veni, & venit*. Hoc eſt: dic ſanitati veni, & venit. *Et ſervo meo, fac hoc, & facit*. Ille puer meus erit & tuus ſervus, cum receperit ſanitatem. Audiat: quid audiat? Sanus factus es, jam noli peccare: faciat juſti- *Joan.* 5.
tiam, ut liberetur a paralyſi omnium peccatorum, & poſſit pſallere cum Propheta: „ Con- *Pſal.* 22.
„ vertere anima mea in requiem tuam, quia *v.* 1. 4.
„ Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam *&c.*
„ meam de morte, oculos meos à lachrymis,
„ pedes meos a lapſu. Placebo Domino in re-
„ gione vivorum. „ Fratres, imitetur Centurionem, qui ad centeſimum fructum * deſiderat 19
pervenire. Ne ergo leviter Centurionis hujus

S. Petri Chryſ.

13 *Ad animæ ſuæ domum*, Sibi enim conſcius erat, ſe magnam vitæ ſuæ partem in falſorum Numinum cultu, & in aliis mundi hujus inquinamentis exegiſſe.

14 *Agit enim* In editis deeſt *enim*;

15 *Manet injuriam*. Advertit hic Caſtillo ab aliquibus, veluti ab Laurentio a Ponte Tom. II. in Matth. cap. VIII. num. 23. Sylveira Tom. III. in Evangel. lib. v. cap. XI. quæſt. XII., num. 79. legi: *maneat injuriam*. At in MS. Cæſenæ habetur, *manet injuriam*: utique a verbo *mano*, non *maneo*.

16 *Et veritas eſſet corporis humani*. Non pauci fuere ex Hæreticorum grege, qui Chriſti carnem veram eſſe, eumque verum eſſe hominem, impie negarunt. Cerdo, Marcion, & Manes, Chriſtum tanquam hominem apparuiſſe dixerunt, cum humanum nihil haberet. Theodoretus lib. V., cap. de Marcione, pag. 375. Tom. II. edit. Colon. 1573. Epiphanius Hæreſ. XXII., vel XLII. Tom. I. P. I. pag. 302. edit. Colon. 1682. Socrates Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. XXII. pag. 185. Photius Epiſt. ultima, pag. 381. Huc etiam referri debent Gnoſtici; qui, referente eodem Epiphanio hæreſ. XXVI., pag. 91., C. Chriſtum non ex Maria natum, ſed per Mariam oſtenſum fuiſſe effutiebant. Hi omnes, aliique hujus furſuris homines, ab Theophylacto vocantur φανταſιοδοχῆται. Sunt qui affirmarunt, Chriſti carnem *ſydoream* eſſe, & *aeream*. Hos Apellitianos vocat Tertullianus lib. de carne Chriſti, cap. VIII. & Auguſtinus de hæreſ. ad Quodvultdeum, cap. XXIII. *Apellitas*. Epiphanio hæreſ. XLIV. pag. 381. dicuntur Ἀπελλῆιανοι *Apellejani*. Hæc enim fuit & impii Apellis doctrina. Cujus Aſſeclæ Catholicos injuria afficientes, vocarunt eos *Anthropolatras*, quod Chriſtum verum hominem dicerent. Cujus acris convitii memoriam facit Gregorius Nazianzenus Tom. I., orat. II. pag. 742, edit. Pariſ. demonſtrando Apollinariſtis, multo eos magis nomen *Sarcolatrarum* mereri: nam ſi Chriſtus animam humanam non habebat, eos ſolam carnem adorare exiſtimandos eſſe,

17 *Juxta illud Prophetæ*. Revera Chriſto locum hunc pſalmi convenire opinantur multi. Gloſſa Interlin. *Chriſtus paſſer ſolitarius, & unicus*.

18 *Sine lege eſſet*. Centurio exlex typum Gentilium geſſit: qui propius acceſſerunt ad Chriſtum abſentem, quam Judæi ad præſentem. At alius poterit eſſe horum verborum ſenſus. Centurio cum libros & legem Judæorum non calleret; juxta id tamen, quod in lege ſcriptum eſt: *dixit & facta ſunt*, ipſe quoque loquutus eſt! *dic tantum verbo*. Obſervandum autem, apud SS. Patres Ἄνθρωποι vocari Ethnicos; quibus lex Moſaica de ritibus data non fuerat. Theodoretus in cap. I. Corinth. IX. 21. *Sine lege eos vocat*, Paulus, *qui ſine lege vitam agebant*: & Teophylactus, *Lege carentes eos dicit, qui legem Moſaicam non habebant: qui ex Gentilibus erant, ut erat Cornelius*. Ad eandem ſignificationem reſpexiſſe videtur *Heſychius*, quando ἄνομον interpretatur: *legi non ſubjectum*.

19 *Ad centeſimum fructum*. Uſura centeſima, quæ vocabatur etiam, *uſura aſſis*, legitimarum omnium maxima erat: ſinguliſque menſibus è centum denariis reddebat unum. Vide Sidonium Apollinarem Epiſtolar. lib. IV. epiſt. XXIV. ibique Notas apud Sirmondum Tom. I, pag. 553. B. Chryſoſtomum Tom. VII. Homil. in Matth. LVI. alias LVIII. pag. 573. recent. edit. G. L. in Notis; Marmor apud Gruterum CLXXV., 4. ubi legitur: *Donum datum*

UT EX CENTESIMIS EJUS QUANTITATIS QUAE EFFECIT ANNOS - X - DE DIE VIII. KALEND. OCTOB. NATALI DIVI AUGUSTI EROGARENTUR EX ARCA &c.

Uſuræ centeſimis majores improbantur L. 50. de reb. cred. L. ultima de uſur. Vide Paulum Recept. Sent. II. 15. 2. Sohoochium Exercit. Sacr. XIX. pro Salmaſio contra Gronovium: Gronovium ipſum de centeſ. uſur. & apud Chryſoſtomum Tom. IV. in Præfat. §. V.

20 *Gen.*

prudentiam tranſeamus, hodie de ipſo dicta ſufficiant: quia myſterium permagnum eſt,
20 quo Gentilis * geritur in figuram.

SERMO XVI. *

1 CHriſtus quod transferat maria, * quod loca circuit, non eſt res humani deſiderii, ſed cauſa eſt ſalutis humanæ. Ambulat Chriſtus, non ut videret loca, ſed ut homines, qui variis caſibus perierant, inveniret. Qui loca fecerat, quid novi videret in locis? Aut illi quid aberat, qui ubique erat? ut homo videbatur in locis, ſed ubique videbat ut Deus: videbat utique, & deſperatos videbat, quibus ibat divina remedia largiturus: ibat ad eorum curam, quibus humana jam defecerat cura: ſicut hodierna probatum eſt lectione. *Cum veniſſet*, inquit, *Jeſus trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo, habentes dæmonia, de monumentis*
Matt. 8. *exeuntes ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per*
2 *viam illam*. Lubet ſciſſe, * & vidiſſe Dominum quid mali, quid periculi illis haberetur in lo-
3 cis: & ideo illuc iſſe * ut ſic deſperatis, afflictis, ſic miſeris ſubveniret. *Occurrerunt ei duo dæmonia habentes, de monumentis exeuntes*. In
4 monumentis ſedem fecerant * mortis auctores *.
5 Attendite quæ ſævitia, quis furor, quæ rabies dæmonum erga humanum genus: quamvis breve tempus hominum ferre non poſſunt: contenti non ſunt mori homines, ſed vivos homines geſtiunt ſepelire: ſe ſepulchris mandant, ut homines reducant in ſepulchra *: paſcuntur cada- 6
veribus, putredine ſaginantur: deliciantur fœtore, quibus tota voluptas eſt homines interire. Sed ſentiamus quid machinentur fraudibus, quid moliantur malis, quorum crudelitas modum non habet in aperto. Quid faciunt iſti quando divitias oſtentant *, niſi ut avaritiam 7
ſerant? Ut inſerant ſuperbiam, pompam proponunt. Singularitatem venditant, ut quod eſt communionis, * excludant. Ut iram nutriant, 8
cauſas colorant. Ut pietatem violent, affectibus dant querelas. Philoſophiam fingunt, * 9
ut faciant nihil ſcire homines plus quærendo. Deos multos figurant, ut Deus, qui unus & verus eſt, neſciatur. *Occurrerunt ei duo, dæmonia habentes*. Quando ad duos homines dæmonia multa, ad unum legionem totam * ſignifi- 10
cat conveniſſe: hoc ideo facit, ut doceat cavendos eſſe dæmones, non timendos: ſimulque monſtrat, quam ſit potentia Chriſti ſingularis, quod nomine ſolo Chriſti fugatur omnis dæmonum multitudo. *Occurrerunt ei duo, dæmonia habentes*. Exhibiti non volentes venerunt: imperantis juſſu, * non ſuo auſu: attracti ſunt in- 11
viti, non ſua ſponte currentes: denique ad præſen-

---

20 *Gentilis*. Editiones Pariſ. Colon. Mogunt. Lugdun. Venet. ac tantum non omnes habent *Judæus*. Ex MS. Cæſenæ, & Vallicell. & editione Caſtilli repoſui *Gentilis*.

AD SERMON. XVI.

NOTÆ.

EX hoc Sermone multa mutuatus eſt Paſchaſius Radbertus; qui quadringentis circiter annis vixit poſt Chryſologum.

1. *Quod transfretat maria*. Mare dicit cum Evangelio lacum unum. Matthæus ait veniſſe Jeſum in regionem *Geraſenorum*: Lucas *Gadarenorum*. At Gadaram, & Geraſam, non unam fuiſſe civitatem, quæ opinio apud nonnullos tempore Hieronymi invaluerat, ſed diverſas, luculentiſſime demonſtrat Joſephus de Bello, lib. II. capit. XIX. & Hieronymus de locis Hebr. Epiphanius, hæreſ. LXVI. ait Gergeſeorum, Gadarenorum, Gergeſenorum, *locum fuiſſe trium ſortium in medio poſitum*. Non videtur tamen, ſatis fuiſſe cauſæ, cur editum in una regione miraculum, alteri vindicetur, quod fuiſſent conterminæ. Quapropter adhærendum puto obſervationi Abb. Pezronii, cui lubens ſubſcribit Du-Hamelius, regionem ſcilicet *Geraſenorum* tunc temporis ſubditam fuiſſe Gadarenis: quam urbem Pompejus juſſerat reſtaurari in gratiam Demetrii liberti ſui. Quo nomine urbs illa nota erat inter præcipuas Civitates Decapoleos. Addam ex Joſepho de Bel. Lib. V. cap. III. pag. 888. fuiſſe fortaſſe *Gadaram*, *Gergeſenorum* Metropolim. De nomine *Geraſa* vide Origenem Comment. in Johan. edition. Huetii pag. 130. Tom. II.

2 *Lubet ſciſſe*. In editis laborat non mediocri vitio locus hic; pro *lubet* habetur enim: *lucet*.

3 *Iſſe*. Sic corrigendum putat Latinius, & Caſtillo, Mita *Eſſe*.

4 *Sedem fecerant*, Monumenta in agris conſtituebant Hebræi, non in urbibus, ne contaminarentur. Extat inſignis locus Joſephi de Herode Tetrarcha ædificatore Tiberiadis lib. XVIII. cap. III: quem non vidiſſe pigebit, Cum vero Judæorum ſepulchra alta eſſent, & fornicibus obducta, cubilibus ſimilia, ut habet Menochius, vel cellis vinariis, ut Maldonatus, facile poterat quis in eis habitare. Vide plura apud eruditiſſimum Nicolaum de Sepulchris.

5 *Mortis auctores*. Sane Dæmones circa ſepulchra obverſari tradunt Clemens Alexandrinus in Protept. Lactantius lib. II. cap. II. Theophylactus in Matth. cap. X. qui putat eo tempore viguiſſe dogma; animas mortuorum Dæmones fieri. Vide Tatianum Aſſyrium Orat. ad Gentes, pag. 154.: *Porro dæmones qui hominibus imperant non ſunt animæ hominum*: Clementem Alexandrinum Stromat. lib. VI. pag. 311. Quæ fuit Platonicorum ſententia; a qua non abfuit Tertullianus teſte Auguſtino de Civit. Dei lib. IX. cap. II. Nec Joſephus lib. VII. de Bello, cap. XXV. pag. 981. Chryſoſtomus autem Tom. V. Homil. XXXVI. cujus titulus: *Quod animæ eorum, qui violenta morte pereunt non fiant Dæmones*: hoc tantum perſuaſum fuiſſe ait de his, qui violenta morte occubuerant, & quos *Biothanatos* appellant. Vide Baronium ad annum Chriſti CXXXVIII. §. 45. Veroſimilius aliis videtur creditum tum fuiſſe a multis inani philoſophia deceptis, animas mortuorum hærere circa ſepulchra.

6 *Reducant in ſepulchra*. Sic emendavi ex MS. Vallicellano & Vaticano. Editiones *Redigant*. Putat autem Maldonatus id egiſſe Dæmones, ut obſeſſos acrius torquerent fœtore loci. Facile autem in ſententiam deſcenderem exiſtimantium viros hos, non ſolum fuiſſe Energumenos, ſed etiam Lycantropicos: Gallis *Loup-garoux*, Italis *Lupi mannari*, & graviſſima melancolia laboraſſe. Lucas VIII. 27. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat Dæmonium jam temporibus multis, & veſtimenta non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis*. Conferendus eſt cum Evangeliſta Paulus Medicus Lib. III. cap. XVI. *Per noctem enim egreſſi Lycantropici Lupos imitantur, & quoad illuceat circa defunctorum monumenta vagantur*.

7 *Oſtentant niſi ut &c.* In pluribus editis deeſt *niſi*. Ita vero Colon. & Caſtillo.

8 *Quod eſt communionis*. Scilicet quod commune, & vulgare eſt omnibus.

9 *Philoſophiam fingunt*. Vide quæ ad rem ſcribit Auguſtinus lib. XIII. de Trinit. cap. XIX.

10 *Legionem totam*. Apud Marcum: *Legio mihi nomen eſt, nam multi ſumus*. Dæmones, ait Lactantius lib. II. cap. XV. non ſolum Dæmones ſe eſſe confitentur, ſed & nomina ſua produnt. Legio autem ex Hæbraica voce, quæ ſonat *multitudinem*. Unde *Legio olivarum* apud Beref. Rabb. *Facilius eſt Legionem olivarum enutrire*. Numerus militum in legione apud Romanos non ſemper idem; ſæpius immutatus. Vide Livium Lib. VIII. decad. I.

11 *Imperantis juſſu*. His ſimilia habet Hieronymus in cap. VIII. Matth.

ſentiam Chriſti homines exeunt de monumen-
12 tis, & verſa vice captivos ferunt, * a quibus fuerant captivati : ſiſtunt pœnis, quorum cruciatibus torquebantur: aptant ad ſententiam, a quibus addicti fuerant jam ſepulchris. *Occurrerunt ei duo dæmonia habentes ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam.* Videtis quia dæmones venientibus ad Chriſtum præcluſerant viam: tranſitum denegarant. Etenim dæmonum iſta cura, ne ad Deum homines poſſint reditum invenire. Non enim aliter poſſunt homines poſſidere, niſi eos ab auctoris ſui ſocietate ſubducant. *Ita ut nemo poſſet tranſire per viam*
13 *illam.* Hinc eſt quod Chriſtus factus eſt via. *
Joan. 14. *Ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam.* Illam, non iſtam. Ego ſum, inquit, via. Ut ad viam per viam, ad Deum per Deum venientibus obſiſtere vis dæmonum non valeret: ad Deum niſi per Deum poteſt perveniri. Sed jam quid dæmones clamaverint, audiamus. *Quid nobis & tibi fili Dei?* Hoc eſt dicere: vitæ auctor quid
14 tibi cum mortuis? * Habitator cœli quid tibi cum ſepulchris? Odor paradiſi quid tibi cum fœtore? Quos de cœlo dejeciſti, quos de Paradiſo excluſiſti, quibus nunc tollis urbes, regiones habitabiles negas, permitte inhabitare nos vel ſepulchra: & ſi nos perſecutione tanta
15 digni ſumus, tu tanta non es dignus injuria. * *Quid nobis & tibi?* Quid? quod judici, & reo: quod vindici, & pœnali: quod Regi, & deſertori. *Quid nobis & tibi fili Dei?* Hoc dicunt
16 poſſeſſori fures, * hoc domino prædones, tenent ſpolia, prædam geſtant: & quid ſibi cum eo ſit, qui ſua repoſcit, interrogant. *Quid nobis & tibi fili Dei?* Quid? Ut reddatis homines, mundum reſtituatis auctori: & veniente creatore ſciatis vobis in creaturis amplius nil licere. *Quid nobis & tibi fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos?* Quid nobis & tibi? Et vobis cum hominibus quid? *Quid nobis & tibi fili Dei?* Agnoſcunt, agnoſcunt Deum, * judicem con- 17
fitentur, clamant judicium ſe debere, & de tempore præſcribunt. *Quid nobis & tibi fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos?* Auctori temporum tempus opponunt. *Veniſti ante tempus torquere nos?* De tempore ſic queruntur, quaſi ipſum cum tempore fecerint, ut vivos condiderint in ſepulchris. *Veniſti ante tempus torquere nos?* Tempus abſcindit, prævenit mortem, ſepelit vivos crudelitas immatura: & de tempore 18
queritur, quaſi ante tempus * habere debuerit, injuſte quod deſiderat: & non ut exorta eſt ejus malitia, mox puniri: de tempore cauſatur * 19
nequitia ſæculi indurata. Malis patientia brevis eſt, bonis tarda ultio: quod læſis longum eſt, anguſtum eſt ad lædentes. *Erat*, inquit, *non longe ab eis grex porcorum multorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum dicentes, Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.* Digna petit indigna ſervitus. *Mitte nos in gregem porcorum.* De monumentis mitti ſe precatur in porcos nequitia: quia fœtores amittere neſcit, ſed mutare. *Mitte nos in gregem porcorum.* Cœnum petunt ruentes cœlo: poſt æthereas habitationes ambiunt volutabra porcorum. *Mitte nos in gregem porcorum.* Grex in gregem mittitur, * ut 20
prodatur dæmonum multitudo: * ut appareat 21
hoc duos portaſſe homines, quod numeroſitas non valuit ſufferre porcorum. *At illis, Ite: at illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu*

abiit

---

12 *Captivos ferunt.* Nam ad Chriſti præſentiam coacti venire Dæmones, non magis ſui tunc compotes erant, quam fuerant antea obſeſſi.

13 *Chriſtus eſt via.* Cur Chriſtus via dicatur, & quomodo ſit, vide Hammonium in Catena ad locum Joannis XIV. 6. Clementem Alexandrinum in Protept. pag. 63. Niſſenum Orat. x. contra Eunomium: Chryſoſtomum Tom. v. Hom. cxliii. & xviii. Edit. Pariſien. Nazianzenum Orat. xxxvi. Epiphanium hæreſi lxix. clarius in Anchorato: Cyrillum Hyeroſolim. Catecheſi Illuminat. x. Cyrillum Alexandrinum lib. ix. in Joan. cap. xiv. 4. Theodoretum in hunc locum, ibique Theophylactum.

14 *Quid tibi cum mortuis.* Formula hæc dicendi apud latinos contemptum videtur inducere; at Hebræis aliud ſignificat; quod clare patet II. Reg. xvi. 10. II. Paralipom. xxxvi. 21. Ex ſententia ergo Hebræorum loquitur Chryſologus. Sed Græcis etiam hujuſmodi loquutio familiaris. Anacreon. τί μοι ϑ μακεδὸς αὐλοις : *quid mihi cum magnis tibiis?* Demoſthenes τί μοι νομω βασανω : *quid legi cum quæſtione?*

15 *Dignus injuria.* „ Qui cum fœtoribus & ſepulchris „ miſcearis. „ Mita.

16 *Hoc dicunt poſſeſſori fures.* „ Sed quomodo rem furto ſublatam quis adhuc poſſidere poteſt? Quia fures non „ auferunt Domino rei furtivæ poſſeſſionem, cum ipſa „ poſſeſſio ſolo animo retineatur. L. iii. §. In admitten- „ da. L. Si id §. Finale ff. de acquir. poſſeſs. L. licet, „ C. de acquiren. & retinend. poſſeſs. Dæmones dum ho- „ minem obſident non quidem poſſeſſores, ſed detentores, „ & occupatores rei alienæ: ideo fures jure ac merito ap- „ pellantur. Homo enim creatus Dei eſt, & ad ipſius ima- „ ginem factus: propterea ut fures a poſſeſſione rei furto „ ſublatæ, arcentur per L. ii. & L. vi. C. de furtis. „ Mita.

17 *Agnoſcunt Deum.* An Dæmones vere Deum agnoverint, vide Maldonatum in hoc capite Matth. viii. verſ. 29. Agnoviſſe autem patet ex Luca iv. 41. *Non autem voluntatis iſta confeſſio, ſed neceſſitatis extorſio*, ut ex Hieronymo Lucas Brugenſis.

18 *Quaſi ante tempus.* Mirum quam corrupte, quam depravate locus hic in editionibus jaceat, nec clariorem lucem adferunt MM.SS. Vaticanus Codex: *Et de tempore queritur, quaſi aut tempus habere debuerit; ut exorta eſt mors puniri de tempore cauſatur. Nequitia ſæculi indurata.* Ex Bononienſi veteri & Caſtillo & Mita reſtituimus. Senſus autem obſcurus adhuc. Fortaſſe ait Chryſologus Dæmones optaſſe hominibus nocere: id quod injuſte deſiderant ante tempus, ſcilicet ante eorum mortem, vel quia non putabant tam cito Chriſtum venturum; & non ut punirentur ſtatim, ac eorum malitia perſpecta fuerit.

19 *De tempore cauſatur.* „ Hoc eſt in cauſam ſuæ de- „ fenſionis tempus adducit „ Mita.

20 *Grex in gregem mittitur.* Ubinam loci tanta multitudo porcorum apud Judæos, cum Prodigus ad eos alendos in longinquam regionem commigraverit? Vel ex eo quia Judæis vetitum erat porcos edere, non alere. Et tunc temporis poterant ali ab Judæis, ad ſuppeditandam annonam Romanis militibus: qua de cauſa multa conceſſa Suariis privilegia leguntur; vel quia Judæorum multi inter Ethnicos commorantes propriis legibus adſtringi paſſi non ſunt, ſed eas lucro ſuo poſthabuere. Romanis enim caro ſuilla in pretio fuit; vel demum animalia illa non Judæorum erant, ſed Gentilium, qui olim regiones trans Jordanem incoluere, & in his Gadaram, ſeu Geraſam. Revera autem quomodo Gadarenſes fuiſſe Judæos confirmet Baronius anno xxxi. §. 69. non bene adhuc liquet. Gadara enim gemina fuit; utraque Græci inſtituti. Una ad litus maris mediterranei, de qua Strabo lxvi. Altera Pereæ Civitas fuit, quam Joſephus de bello lib. i. cap. v. Græcis hominibus tribuit,

21 *Dæmonum multitudo.* Hieronymus in vita Hilarionis pag. 95. *Qui viderant non potuiſſent aliter credere, exiſſe tantam de homine Dæmonum multitudinem; niſi grandis porcorum numerus, & quaſi ab multis actus pariter corruiſſet.* Sic impietas Sadducæorum Angelos negantes convellebatur.

22 *abiit totus grex perpræceps in mare*, * *& mortui sunt in aquis*. Traditur vile pecus non pro voluntate dæmonum, sed ut tali facto innotescat,
23 quomodo in homines sæviunt, * quomodo quærunt mortes hominum, qui sic porcos ut perderent quæsierunt. Dæmones omne quod est, agitur, movetur, vivit, ardent perdere, non habere. Ne quis ergo talis fieri homo præsu-
24 mat * humano generi inimicitia vetus, fixa ira, malitia destinata est. Dæmones nisi vincti non cedunt, lædere non valent nisi jussi. Traditur ergo vile pecus, ut luceat dæmonibus in homines nil licere, quibus in porcos jussum est
25 ut liceret *. Nos ergo aut vitiis nostris facimus, ut illi accipiant potestatem nocendi, aut virtutibus subjecta nobis dæmonum colla Christo triumphante calcamus.

SERMO XVII.

Marc. 5. v. 3. VEnisse Dominum trans fretum in regionem Gerasenorum, & exeunti ei de na-
1 vi statim occurrisse hominem * de monumentis habentem spiritum immundum, catenis & compedibus vinctum, Evangelico hodie sermone cognovimus, qui domicilium haberet in monumentis, Auctor mortis, mortis incubat mansiones, & humanæ necis avidus, quos crudelitate sua occidere non potest, vivos gestit feraliter funerare: sævit, furit interitus nostri avarus exactor: cui pœna est quod homo nascitur: quod tardius moritur, cruciatur: hominis hanc ipsam brevissimam vitam amandare horrida nititur per sepulchra: confusus hostis, & ad utrumque perversus ingerit sepulchris vivos, mortuis apponit cibos, * mera fundit, 2
ut & vivos enecet, & mortuos inquietet. Catenis & compedibus vinctus tenebatur homo: vinctus alieno crimine, * & habitatoris scelere, habitaculum innocens torquebatur. Diaboli culpa hominis redundabat ad pœnam: & prædæ miseriis, prædo saginabatur incluſus: nec facientem, sed patientem execrabilis exponit invidia. * Huic morbo cupiens dominus subvenire, transfretat mare: hoc est, ad fluctuantis mundi terminos * corporis nostri navigio transmittit, ad littora pervenit salutis nostræ repleta naufragiis, & regionem cæcis ignorantiæ tenebris infusam, lucis suæ splendore persundit, callidi hostis deprehensurus insidias: ipsumque principem nequitiæ spiritualis cum suis legionibus, regia potestate fugaturus; ut tandem reddat liberos, quos diu tenuit potestas inimica captivos. *Videns*, inquit, *Jesum a longe, cucurrit, & adoravit eum, & clamans voce magna, dixit; Quid mihi & tibi Jesu fili Dei summi? Adjuro te per Deum ne me torqueas*. Ad nutum Christi conversus est ordo pœnarum; ante latrocinante diabolo homo vexabatur innocuus; nunc homo currit, sed diabolus incurrit: inclinatur caro, sed immundus jacet, & prosternitur spiritus, *Cucurrit, & adoravit*. Quid est, diabole, quem trina tentatione provocabas ad lapsum, quem promissione regni ut te adoraret subdolus ambiebas: nunc tremens & miserandus prolaberis, & adoras? Ecce qui honores omnes regni promittebat & gloriæ, habi- Matt. 4

AD SERMON. XVII.

NOTÆ.

1 OCurrisse Hominem. In superiori sermone duos, nunc unum tantum Energumenum Christo obviam fuisse ait. Vere Marcus & Lucas unius Energumeni meminere: vel quod forte alter ex iis erat notior, in quo erat legio dæmoniorum, ut ait Augustinus, de Concord. Evangel. vel quod magis vexaretur; unde ejusdem sanatio longe mirabilior; aut quod hic solus a Christo sanatus fuerit.

2 *Apponit cibos*. Improbat morem apponendi cibos super sepulchra mortuorum. Quarum sepulchralium epularum usum ab Ethnicis, de quibus vide Kirchmannum de funer. Rom., in Christianos etiam in primitiva Ecclesia manasse, & non paucis abusibus volventibus annis pollutum fuisse, ex Augustino & Cypriano docet Guilielmus Stuckius Antiq. Conv. Lib. 1. cap. xxvi. Id ætate quoque Chrysologi supra Martyrum tumulis fieri consueviſſe abunde docemur ex Ambrosio. Paulinus Nolanus Poema xxvi. Natal. ix. pag. 642. vers. 562.

. . . . . *ignoscenda tamen puto talia parvis*
Gaudia, quæ ducunt epulis; quia mentibus error
Irrepit rudibus: nec tantæ conscia culpæ
Simplicitas pietate cadit: male credula sanctos
Perfusis halante mero gaudere sepulchris.

Hoc est *mera fundere*, quod Chrysologus damnat ut diaboli inventum, Paulinus, ut simplicitatis lapsum excusat. Vide Chrysologo cohærentem Augustinum Tom. X. Serm. in Cathedra S. Petri, & Tertullianum Lib. de Resurr. caput 1. in principio.

3 *Vinctus alieno crimine*. Fatetur Mita hoc intelligi deberi de crimine Dæmonis, qui humanum genus in Ævæ tentatione pessumdedit, cujus comparatione homo innocens est. Attamen mystice interpretatur de crimine Ævæ, & de originali peccato. Unde dæmoniacus hic innocens quoad culpam propriam, reus erat quoad culpam Parentum.

4 *Execrabilis invidia*. „ Hoc est execrabilis invidia Dæ„ monis non patitur ipsum in hoc facto apparere torto„ rem; sed solum permittit hominem videri talia pati, „ quatenus hominis peccatum, propter quod ipse mala „ patitur appareat, & Dæmonis culpa non cernatur. „ Mita. Multæ editiones & MS. Vallicell. habent *miserabilis invidia*.

5 *Terminos*, ideſt homines peccatores, juxta illud Job xxxvii. 3. *& lumen illius super terminos terræ*. Vel potius ad omne id, quod in suo dominatu includitur: *Dabo tibi gentes & possessionem tuam terminos terræ*.

6 Con-

habitare fœtidis corruptione cadaverum reperitur in tumulis. Sic, ſic iſte decipit cum promittit: ut ad inferna ſecum pertrahat, cum de
6 ſupernis ſe conſulentis conſulentes * fallax pro-
7 miſſor * illudit. *Quid mihi & tibi fili Dei ſummi?* Nam & modo ut adulator, non ut devotus & obſequens hic adorat, evadere cupiens pœnam, prædam perdere pertimeſcens. Credit infelix ut eum, quem tentatione vincere, quem muneribus nequivit inflectere, poſſit adulatione pulſare: ſed ille conſuevit vinctos abſolvere, revocare captivos, nec acquiſitos, ſed con-
8 ditos a ſe ſibi reſtituere terminos; * hoſtem
9 libera virtute percellere, nec factione pellaci * inimicum ſuorum requirere poſſeſſorem. *Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi? adjuro te per Deum ne me torqueas.* Quid agit? quid patitur fragilitas humana talibus & tantis ſubjecta miſeriis? Ecce dia-
10 bolus patrona voce hominis * hominem petiturus inclamat: & tota membra hominis hoſti ſuo ſuam militant in ruinam. *Quid mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi?* Quid mihi & tibi? quod puniendo & judici: quod regi & deſertori, quod invaſori & Domino. *Quid mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi?* Si agnoſcis filium, utique non neſcis hæredem: ſi hæredem noſti,
11 hæreditatem rapere cur præſumis? * *Adjuro te per Deum, ne me torqueas.* Timet tergiverſator, & ſimulat: fatetur filium, ſed ne Deus intelligatur ſolita arte contendit: adjurat Deum per
12 Deum, ut alterum videri ipſum faciat *, ut aſtantium decipiat & fallat auditum. *Interrogabat eum Jeſus, quod tibi nomen eſt?* Interrogat: non ignorat, ſed implet judicem: ſervat ordi-
13 nem cognitoris: * nomen interrogat, ut de conditione diſcutiat, judicet de reatu, addicat de crimine, Deum ſe eſſe data ſententia perdemonſtret. *Reſpondit legio, quia multi ſumus.* Chriſti interrogatio noſtram ignorantiam ſic depellit: nobis aperit quod latebat: ad unum legio. Evidens eſt deſidia militis, ſi deſerat aciem, ſi greſſum retrahat, ſi confligere pertimeſcat; ubi unum numeroſo hoſte fortiorem prævidet eſſe captivum. * Ad præſentiam re- 14
gis iſti quid ſunt, qui ut unum, & nec dum tyronem * caperent, toto cohortis ſuæ agmine 15
convenerunt? ubi eſſent ſi vexillum ibi jam crucis, ſi Chriſti ſigna vidiſſent? Age, Chriſtiane, incede ſecurus, manus tanta, & tam multa quæ ſic metuit inermem, procul fugiet, ſi videat, ſi ſentiat, ſi cognoſcat armatum. *Deprecabantur eum ſpiritus dicentes, mitte nos in porcos.* Vide ubi ſatanas ſedem deſiderat collocare. De ſepulchris in porcos. Semel infectus putredine, habitacula fœtida & immunda perquirit: ſordibus delectatur, & cœno, qui utique ſemper fœtore criminum, & ſquallore paſcitur vitiorum. Sed ſic eſt odor ejus tartareus & crudelis, ut eum nec porcorum natura ſufficeret ſuſtinere: denique demergi in mari, & fluctibus maluit deperire, * quam ejus immunditiam pa- 16
ti, & putredinem tolerare. At quid * poſſunt 17
præſumere dæmones, qui nec porcos quidem contingere prævalent, niſi eos poteſtas divina permiſerit? Miſer eſt, qui relicto judice, * fru- 18
ſtra carnificis requirit favorem: qui nec vexare, nec parcere, nec minuere poteſt tormenta, nec addere: ſed facit totum addictus ipſe verbero ad jus, & arbitrium judicantis.

SERMO XVIII.

HOdierna lectione didicit attentus auditor, quare cœli Dominus, reſtaurator univerſorum, terrenas & ſerviles intraverit manſiones. Sed nihil mirum ſi ad omnia dignanter acceſſit, qui clementer venerat omnibus ſubvenire. *Cum veniſſet*, inquit, *Jeſus in domum Petri,* Matt. 8. v. 14.

6 *Conſulentes*. Ex MS. Vallicell. & Vatic. Nonnullæ editiones *conſolantes*.

7 *Fallax promiſſor*. Alias *falſus*. Qui ſuperna conſulunt, & ab falſo promiſſore illuduntur ii ſunt „ qui fu- „ tura ſoli Deo cognita ab dæmone conſulto ſcire deſide- „ rant, quod olim Gentes feciſſe conſtat cum Idola de „ futuris conſulerent „ Mita. *Quid mirum Pater mendacii*, inquit. Cyrillus Jeroſol. Catecheſ. Illum pag. 124. *ſi opera mendacii ſpeculatur?*

8 *Terminos*. Vide ſuperiorem notam 5. Antiquis alius *limes*, alius *terminus*: de quibus conſule Hofmannum Contin. Lexici Tom. III. pag. 34. Salmaſium ad Solinum pag. 680. Addam terminos, fineſque agrorum ab Romanis quandoque dictos *Arcas finales*, quæ non tantum finiendis agris, verum etiam condendis cadaveribus inſerviebant. Harum figuram expreſſam ex Hygino, habes apud laudatum Salmaſium.

9 *Nec factione pellaci*. Chriſtus enim non ſubdola arte diabolum, ut ipſe diabolus Evam, ſed propria virtute ſubvertit.

10 *Patrona voce hominis*. Scilicet diabolus voce hominis utitur, ut clamet ad Dominum.

11 *Hæreditatem rapere cur preſumis?* „ Homo eſt hæ- „ reditas Chriſti Domini: Pſalm. XXVIII. poſtula a me & „ dabo tibi gentes hæreditatem tuam: ubi Auguſtinus: „ Gentes hæreditatem tuam, quam poſſides ad earum ſa- „ lutem. „ Mita.

12 *Ut alterum videri ipſum faciat*. Vatablus locum Evangelii legit: *peto ab Te, ut jures mihi per Deum*: quaſi Chriſtus, ut ait hic Chryſologus, alter fuiſſet a Deo.

13 *Ordinem cognitoris*. Judicis munus eſt primum reum interrogare Text. in cap. *Præſcripta Libell.* 2. q. 8. & cap. *Forus* de Verbor. ſignific.

14 *Eſſe captivum*. Vel ait unum hominem ab diabolo obſidendum eſſe fortiorem legione dæmonum; vel ad eum ſervandum opus fuiſſe legione dæmonum. Mentem autem Chryſologi ſatis aperire videtur Baſilius Orat. XXIII. *Nos enim docuit quam multis humanum genus carnificibus dæmonibus traditum non perierit, quandoquidem dæmonum multitudo in unum armata tollere non evaluerit.*

15 *Ne dum tyronem*. Opinantur nonnulli Enarratores ex duobus dæmoniacis unum fuiſſe Gentilem. Cui ſententiæ adhæſiſſe videtur Chryſologus, dum hunc in militia Chriſti nedum tyronem fuiſſe ſcribit.

16 *Maluit deperire*. Quid ſi legendum *maluere*? Porci enim maluerunt demergi potius, quam dæmonum tartareum odorem ſuſtinere. Vel verbum *maluit Natura* conjunxit, quam pro *genio* vel *inclinatione*, vel naturali quodam inſtinctu ſumpſit.

17 *At quid*. Ex MS. Vatic. Editi *aut quid*.

18 *Relicto Judice*. Contra eos qui vero relicto Deo opem dæmonis, ut olim Gentes, implorare non erubeſcunt.

tri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febrientem.
1 Videtis quæ res ad domum Petri * invitaverit Chriſtum: utique non diſcumbendi voluptas, ſed jacentis infirmitas: non prandendi neceſſitas, ſed ſalutis occaſio: divinæ virtutis opus, non humani pompa convivii. In domo Petri non vina, ſed lachrymæ fundebantur: turbabat ibi familiam non cura convivii, ſed cura languentis: febris ibi, non edacitas æſtuabat. Unde illuc Chriſtus non epulas percepturus, ſed vitam redditurus intravit. Deus quærit homines, non humana: cœleſtia dare cupit, non concupiſcit invenire terrena: Chriſtus ergo recepturus nos, non noſtra quæſiturus advenit. *Cum veniſſet*, inquit, *in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febrientem.* Ingreſſus in domum Petri Chriſtus ad quod venerat, vidit: non aſpexit qualitatem domus, non occurrentium turbas, non ſalutantium pompam, non familiæ concurſum: certe non ipſum præparationis ornatum, ſed inſpexit gemitum lan-
2 guentis: febrientis attendit incendium *: vidit periculum deſperatæ: & ſtatim manus ad opus ſuæ deitatis extendit: nec ante ad humana diſcubuit Chriſtus, quam mulier quæ jacebat, conſurgeret ad divina. *Tenuit*, inquit, *manum ejus, & dimiſit eam febris.* Videtis quomodo
3 dimittit febris, quem tenuerit * Chriſtus: ubi non ſtat infirmitas, ubi auctor ſalutis aſſiſtit: acceſſus illuc mortis nullus eſt, ubi vivificatoris ingreſſus eſt. *Tenuit*, inquit, *manum eius.* Quæ neceſſitas tangendi erat, ubi inerat jus jubendi? Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. *Tenuit manum ejus.* Ut quod
4 manu præſumentis * amiſerat, manus repararet auctoris. *Tenuit manum ejus.* Ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpſerat de morte ſententiam. *Et ſurrexit*, inquit, *& miniſtrabat*
5 *ei.* * Et Chriſtus mulieris indigebat obſequio, & mulieris provectæ ætatis, ſenectutis ſummæ, filiis aggravatæ? ſic in domo Petri non erat vernula, non miniſter: non familiaris, non
6 propinquus, certe non uxor,* quæ matris obſequium præveniret? & ad ſummam, Petrus ipſe cauſas ſuæ verecundiæ non videbat, ut hoc anus, hoc ſocrus faceret magiſtro, diſcipulus quod debebat? fratres Chriſtus ab illa humanum non exigebat obſequium, cui miniſterium divinitatis impenderat: ſed miniſtrare illam ad indicium redditæ ſanitatis admiſit. Chriſtus ſic fugat morbos, ut vires priſtinas mox reducat: ubi curat ars, ibi infirmitatis reſidet laſſitudo: ubi ſanat virtus, ibi languor veſtigium non relinquit. * Sed in hac lectione quid ſpiritua- 7
lis intelligentiæ lateat ſi ſcire volumus, verborum floſculos non quæramus: qui ſaturitatis * 8
fructum quærit, deſpicit amœna camporum: violæ, roſæ, lilia, narciſſus, grati flores, ſed gratior panis. Quod eſt odor naribus, hoc eſt, auribus ſermonis ornatus: quod dat panis vitæ, hoc ſcientia dat ſaluti. Seponenda eſt ergo eloquentiæ voluptas, quando ſcientiæ depoſcitur fortitudo. *Cum veniſſet*, inquit, *Jeſus in domum Petri.* Ad domum Petri venit Chriſtus, ut domus Petri veniret ad Chriſtum: tunc ad domum Petri venit Chriſtus, quando habitacula noſtræ carnis intravit. *Cum veniſſet* Matth.
Jeſus in domum Petri. Quæ eſt domus Petri? illa, de qua dicit Dominus. „ Et tu Bethle- Mich.
„ hem domus Juda, non es minima in principi-
„ bus Juda: ex te enim exiet dux, qui reget
„ populum meum Iſrael „. Unde & Apoſtolus:
„ Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui Rom. I.
„ eſt Deus benedictus in ſæcula „ *Cum veniſſet in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem.* Vidit ſynagogam jacentem * in 9
perfidiæ ſuæ tenebris, decumbentem ſub ſuorum ſarcina peccatorum: vitiis ad phreneſim uſque febrientem: & ideo tenuit manum eius, quia non tantum verbo, ſed & manibus Judaicæ gentis operatur ſalutem: audi Prophetam,
„ Deus autem Rex noſter ante ſæcula operatus Pſal.
„ eſt ſalutem in medio terræ. „ *Tenuit manum ejus.* Ut ante Prophetarum ſanguine manus ejus mundaretur, quam miniſtrationis eccleſiaſticæ ſumeret ſacramentum. *Et ſurrexit & miniſtravit.* Hinc eſt quod erecta eſt quæ jacebat, & miniſtrat

---

AD SERMON. XVIII.

NOTÆ.

1 AD *domum Petri*. Domus hæc fuiſſe videtur Betſaidæ, cujus civis erat Petrus, Johan. 1. 4. Quæ Urbs cum ſeſquihoræ tantum itinere a Capharnaumo diſtaret, poterat Jeſus e Synagoga Capharnaumi iterum exiens, Bethſaidam vel præſum, vel cœnatum ire. Et hæc eſt mens Chryſologi, ut infra patebit. Vel domus hæc erat Socri Petri. Petri autem dicta, quod ibi hoſpitaretur: quæ eſt & Brugenſis, & Maldonati ſententia.

2 *Febrientis attendit incendium*. Videtur hæc de mente Galeni Lib. II. de differ. Febr. excogitaſſe Chryſologus: qui paſſim ad Hippocratem obſervat febrem vehementem ab eo πυρ *ignem* dici. *Lampadis æſtum* vocat febrim hanc Sedulius lib. III. pag. 165.

3 *Quem tenuerit*. MS. Vaticani *tenuit*.

4 *Præſumentis*. Præſumptor vocatur Adam & hic ab Chryſologo, & ab Sedulio lib. II. verſ. 4.

Nec ſolus meritam Præſumptor ſenſerat iram,

voce parum latina: & cujus vix apud Sidonium veſtigium invenies. Non alia autem de cauſa *Præſumptor* dicitur, niſi quod adipiſcendæ divinitatis vana eum ambitio tetigerat. Alcimus Avitus Poem. lib. II.

Diis eſſe cupit ſimilis, ſerpitque venenum.
Ambitione nocens.

5 *Miniſtrabat ei*. Sequutus eſt græcam lectionem: non *eis* ut Marcus, & Lucas.

6 *Non uxor*. Solus Petrus inter Apoſtolos legitur fuiſſe uxoratus. Et hæc plurimorum veterum Patrum ſententia. Adeſis Clementem Alexandrinum Strom. Lib. III. pag. 448. B. Epiphanium Hæreſ. II. Alogor. pag. 437. §. 22. & Hæreſi XXX. Ebion. pag. 147. §. 22. Hieronymum Lib. I. adverſus Jovinian. pag. 27. & in Epiſt. ad Julian. 34. Auctorem quæſtionum veteris & novi Teſtam. apud Auguſtinum Tom. III. recent. edit. Quæſt. CXXVII. pag. 124. E. Quapropter penes Ignatium in Epiſtola ad Philadelph., quam emunctioris naris Critici genuinam eſſe profitentur, verba illa: *& aliorum Apoſtolorum nomina, qui nuptiis operam dederunt:* ab Græculo quodam aſſuta cenſentur. Neque hic Chryſologus negat uxorem fuiſſe Petro: aſſerit tantum ea domi non adfuiſſe: quia alias ipſius potiſſimum muneris fuiſſet Matrem ab familiari rerum adminiſtratione ſublevare. Vel quia communis Patrum doctrina eſt eam Petrum, alioſque, ſi qui fuere, ante Apoſtolatum dimiſiſſe.

7 *Veſtigium non relinquit*. Cum eam *continuo* a febri dimiſſam narret Evangelium, innuit eam ſtatim redditam ſanitati, abſque eo quod opus habuiſſet temporis, ut vires iterum, & robur adquireret: *Sanitas quæ confertur ab Deo,* inquit Hieronymus in Matth. laudatus ab Mita, *tota ſimul redit*.

8 *Saturitatis*. Editi: *maturitatis*. Emendavit Meurſius.

9 *Vidit Synagogam jacentem*. Febricitantem Fœminam Sy-

10 niſtrat Chriſto *, dum ſanctificat manus ſuas modo in operibus bonis, quas ante malis operibus polluebat. *Veſpere*, inquit, *facto obtulerunt ei multos, dæmonia habentes, & ejiciebat ſpiritus verbo:* Hoc humanitus quomodo intelligi poteſt, ut contempto die, veſpere multos, & male ſaucios ſalutis avidi ad ſalutis remedia bajularent? Sed veſpere eſt, cum finitur dies ſæculi: mundus a luce temporum cum declinat. Sero lucis redditor venit, ut nobis gentibus, qui in nocte venimus ſæculorum, diem redderet ſempiternam. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* 11 * Veſpere, hoc eſt, noviſſimo tempore nos gentes offert Deo Apoſtolorum pia & ſolemnis devotio: & pelluntur a nobis dæmones, qui nobis idolorum *Pſalm. 95 v. 5.* cultus imperabant: audi Prophetam: „ Omnes dii gentium dæmonia.„ Ignorantes enim unum Deum innumeris diis ſerviebamus ſacrilega & *Rom. 10. v. 17.* ſordidiſſima ſervitute. *Et ejiciebat ſpiritus verbo.* Quia ad nos Chriſtus carne non venit, venit verbo: ubi ergo venit fides ex auditu, auditus per verbum, nos fecit liberos dæmoniaca ſervitute: dæmones reddidit ex impia dominatione captivos. Hinc eſt quod dæmones ſub manibus noſtris torquentur imperantibus nobis, qui nos ſubiiciebant lignis, lapidibus adijciebant, 12 & vacuas quotidie per figuras * inani timore vexabant. Modo eſt, fratres, ne nos infidelitas ad eorum revocet ſervitutem: non laqueemur auguriis *, non divinatione fallamur, 13 14 non capiamur ſortibus, * non a Manibus * in- 15 ducamur, non ſeducamur mortibus, * non pe- 16 ſtibus anhelantibus captivemur: * ſed nos, 17 noſtroſque actus commendemus Domino: committamus patri, credamus Deo, quia tempus hominum ſicut Deus agit: & ideo ſicut pater 18 actus dirigit filiorum *, & ut Dominus curam familiæ non relinquit.

S. Petri Chryſ.

SERMO XIX.

HOdie Evangeliſta ſic cœpit. *Videns*, inquit, *Jeſus turbas multas circa ſe juſſit ire trans fretum.* Quoties circa Dominum ſe indocilis turba diffundit, & jactatur in conſcientiæ procella, quietem deſerit, petit fluctus, portum deſerit, * naufragia intrat, ad excelſa cohten- 1 dens mergitur in profundum; tunc Chriſtus hoc mare talibus turbatum turbis transfretari jubet. *Videns*, inquit, *Jeſus turbas multas circa ſe, juſſit ire trans fretum.* Non ut fugeret homines, qui hominum venerat ad ſalutem; ſed inſipientibus inducias dat credendi: errantes ut revertantur, expectat: patientiam præbet & veniam, qui non vult proferre ſententiam: ſuſtinet contumaces, qui vult non perdere, ſed ſalvare quod fecit. *Accedens*, inquit, *unus ex Scribis, ait illi, Magiſter ſequar te quocumque jeris.* Diſcedit * non accedit qui promittit Do- 2 minum incaute ſequi. Sed ad omnia poſſe quis promittit? Dixiſſet cautius, ſequar te quocumque juſſeris: * humanius certe, quocumque vo- 3 lueris. *Sequar te quocumque ieris.* Sic dicit qui inter ſe & Dominum quid interſit, ignorat: ſic dicit qui Chriſtum Deum non intelligit, ſed magiſtrum. *Sequar te quocumque ieris.* Petrus per mare ſequitur, ſed ſubmergitur: ad paſſionem ſequitur, ſed negat. Et ſi Petrus ſic deficit, ſuccumbit ad pauca: iſte quis eſt, qui ſe ad omnia ſequi Dominum ſic promittit? *Sequar te quocumque ieris.* Sic dicit iſte, quaſi poſſet cum Chriſto ſubire conflictum; per ignominiam * crucis adire gloriam; intrare mortis arcem; mortem mortificare per mortem; penetra- 4 re ignotos tartari ſinus *; dirumpere inferni 5 vincula; ſæculis jam duratas animas, oblitas luce, propria revocare ad corpora *, concute- 6 re terram, ſaxa ſcindere, ſepulchra reſerare,

E educe-

Synagogæ fuiſſe typum, tradunt etiam Theophylus Antiochenus Lib. III. Allegor. Bonaventura ad cap. IV. Lucæ: Beda Tom. V. ad cap. VIII. Matthæi &c.

10 *Miniſtrat Chriſto*, & diſcipulis ejus, qui eum comitati fuerant.

11 *Multos dæmonia habentes.* Cum Chriſtus advenerat multi ab dæmonibus vexabantur, ſatana magis inſaniente: eo quod præſenſerit eum breve regnaturum: & Idolorum cultum & tenebrarum poteſtatem funditus ruituram.

12 *Quotidie per figuras.* Particula *per*, qua multæ carent editiones, ſenſum obumbrabat. Cæterum nota ſatis Gentilium opinio de larvis, ſpectris, & lemuribus. Fortaſſe vero ad mentem. Auctoris proprius accedit interpretatio Mitæ: qui per *figuras vacuas* intelligit Numinum ſtatuas, vel Idola: de quibus Sapient. cap. XII. verſ. 13. *Sculpat diligenter per vacuitatem ſuam.* Ad rem noſtram Cajetanus in locum Pſalmi XCV. verſ. 5. legit: *quia omnes dii populorum vacuitates: hoc eſt ſunt ſicut vaſa cava nihil in ſe continentia.*

13 *Non laquemur auguriis.* Ideſt non implicemur Aruſpicinorum laqueis.

14 *Non capiamur ſortibus.* Sortes dicebantur Oraculorum reſponſa: ex Valer. lib. I. Svetonio in Tiberio cap. LXIII.

15 *Non a manibus.* Manes dicebantur apud Gentiles animæ Defunctorum, quas nobiſcum quandoque verſari cenſebant.

16 *Non ſeducamur mortibus.* Ab ſpectris ſcilicet mortuorum. Opinatur Caſtillo ab mortibus piorum Hominum; quos aliquando vel repentino fato correptos, vel aliquo alio infortunio ſublatos, hoc ipſi in Dei iram, & malorum operum ultionem ſuſtinuiſſe, vulgo facile credunt.

17 *Peſtibus captivemur.* Peſtis, pernicies, & calamitas omnis eſt. Cicero in Catilin. Orat. XIX.: *in Te conferri peſtem iſtam, quam tu in nos jam diu machinaris.*

18 *Pater dirigit actus Filiorum.* Idem fortaſſe ac tuetur bona, & rationes Filiorum. *Actor* enim dicebatur is, qui impedito Tutore res agebat pupillorum L. XXIV. D. de adminiſt. Tutor: & L. XXII. §. de Tutela. Neque ideo *Actores* dicti ſunt, quod ad Acta conſtituerentur, ut Theophylus exiſtimat, ſed ab *agendo*: unde & πραγματευται dicuntur Græcis. Senſus autem magis obvius eſt, Chryſologum pro *actus* actiones, & opera Filiorum intellexiſſe.

AD SERMON. XIX.

NOTÆ.

1 *Quietem deſerit portum deſerit.* Nunquid vocis hujus tam propinqua repetitio Chryſologo digna, cui tanta erat verborum affluentia? Quid ſi dixerimus eum per antitheſim figuram, quam in deliciis habebat, ſcripſiſſe *portu exit, naufragia intrat &c.?*

2 *Diſcedit.* Editiones *decipit*. Emend. ex MS. Vatican. & Vallicell.

3 *Quocumque juſſeris.* Vide Hieronymum in Matth. cap. VIII. Tom. V. pag. 26. D. edit. Pariſ. 1579.

4 *Per ignominiam &c.* Alias: *ignominiam Crucis adire per gloriam.*

5 *Ignotos tartari ſinus.* Hominibus ſcilicet. Sinum dicebant veteres, quidquid ad aliud recipiendum aptum erat. Virgilius.

Argolicos penetrare ſinus.

Theophylactus in cap. XVI. Lucæ pag. 461.: *Etiam in mari ſinus appellare ſolemus loca portubus, & quieti apta.*

6 *Revocare ad corpora.* Implexus ſane locus. Edition. mul-

educere ſepultos ab inferis, teſtes ſuæ reſurrectionis afferre. Adhuc adjiciat iſte ire quocumque vadit Chriſtus, ſuper ſedeat humeris angelorum, conſcendat cœlos, conſideat patri, apicem teneat omnium cœleſtium dignitatum, ad iſta Chriſtum, ad hæc Dominum,
7 ſcriba ſtultus *, ſuperbus vernula ſequi ſe Dominum cur promittit? Sed accipit a Chriſto
8 tam dignum pro tanta præſumptione * reſponſum. *Vulpes foveas habent, & aves cœli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Quid eſt hoc? Vulpes *
9 viribus infirma, callidate potens, inventrix doli, fraudis artifex, ſimulationis magiſtra, ſimplicitatis vacua, plena ſtrophis, avium domeſticarum prædo, tectis familiaribus inimica: merito hanc Chriſtus in typum format Herodis, principis Judæorum, qui priſtinæ libertatis oblitus, ſub Romana poteſtate conſiſtens, dominabatur arte, calliditate regnabat, imperabat fraude, præſidebat dolis, ſimulatione pollebat: & quia ab
10 exteris gentibus non valebat referre prædam, *
11 familiarem plebem, * vernaculos populos, velut aves domeſticas devorabat. Probat hoc
12 Chriſtus quando Herodi mandat. „Ite, dicite
Luc. 13. *v.* 32. vulpi illi * „. Vere vulpis, qui regnum dolis rapit, quod nec naſcendo meruit, nec viven-

do. Hic ergo Herodes in cordibus Scribarum uſque ad necem Chriſti foveas ſibi ſuorum ſcelerum collocavit: nec reliquit locum ubi Chriſtus caput ſuum, quod Deus eſt, reclinaret. 1. Cor. 11. v. 3. *Vulpes foveas habent & aves cœli nidos.* Aves hic quoque appellat dæmones in aere volitantes, * qui & ipſi in pectoribus Scribarum malitiæ ſuæ nidos fecerunt: ubi tota nequitiæ ſuæ germina procrearent. Hinc eſt quod ubi ſe diabolus Judæ animo immiſcuit, mox & concepit doli fructum, & crimen peperit proditoris. Videtis, quia Scribam Chriſtus non repulit volentem * ſed fingentem prodidit, * & horruit præſumentem. Aut quare Chriſtus, aut quare pietatis auctor, largitor ſalutis, iſtum venire volentem prohiberet, qui mox alium diſcipulum * ire cupientem retinuit, ne abiret? *Alius*, inquit, *diſcipulus ait, Domine, permitte mihi primum ire & ſepelire patrem meum. Jeſus autem ait illi, ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Nunquid ſic Chriſtus negat ultimum pietatis obſequium? vetat extremum munus parentibus, quod debetur? Non pietatis obſequium negat, ſed divinam præponit humanis affectibus ſervitutem. Audite quid diſcipulus dixerit. *Permitte mihi primum ire, & ſepelire patrem meum.* Hoc ei non primum eſſe debu-

---

multæ: *Sæculis jam duratas animas oblitas, ad lucem propria revocare per corpora.* Mita: *Sæculis jam diu gratam animas oblitas ad lucem, revocare per corpora.* Sequi placuit lectionem Codicis Vaticani: ubi particulæ *Per corpora*: ab aliquo qui contulit ſuperinductum fuit: *Ad corpora.* Dixit fortaſſe *animas* ſæculis jam *duratas*, quæ vel per ſæcula tenebrarum patientes fuere. *Durare* pro *pati* Comicus: *Quis hic durare ſi ſic fit poteſt?*

7 *Scriba ſtultus.* Scribarum nomine in ſacra Scriptura veniunt legis doctores, ſapienteſque Homines tractandis negotiis periti I. Paralip. xxvii. 32. Jerem. xxxvi. 10. 12. 20. 26.: Eccleſ. x. 5. 1. Eſdr. vii. 61. nec non qui deſcriptorum militum catalogum ſervabant, eoſque recenſebant, Judic. v. 14. II. Paralip. xxvi. 11. Jerem. lii. 25. I. Machab. v. 45. At horum munus nobile apud Hebræos, ſpectatumque, non pateretur eos vocari *ſtultos*, & *vernulas*: qua voce in ſervorum ſignificatione tam ſæpe utitur Chryſologus. Pronum ergo eſt credere, hujuſmodi ſcribam, in ſenſu Auctoris, ſcribam fuiſſe mercenarium & alicui homini privato vel a ſecretis, vel ab rationibus dati & accepti. Cui aſſentire videtur Hieronymus, l. c. qui eum ad Chriſti ſequelam ſola ſpe lucri inductum fuiſſe credit. Et in hac eadem ſignificatione Scribæ nomen ſumitur in Scriptura. II. Reg. vii. occurrit Sarai Davidis ſcriba: III. Reg. iv. 3. Elioreph ex Ahia, Salomonis: iv. Reg. xxii. 8. 9 Sapham Joſiæ. Et cum apud Hebræos pauci fuiſſent ſcribendi periti, facile evenire potuit, ut hujus generis Scribæ alterius eſſent nationis, ab Judæis mercede conducti, & in famulatum adſciti. Sententiam tuetur Hilarius comment. in Matth. Tom. I. Oper. pag. 702. B.B. edit. Veron. qui in Scriba Gentes, & Infideles adumbratos eſſet docet.

8 *Pro tanta præſumptione.* Miraculis enim Chriſti commotus, eum, ambitionis & gloriæ cupiditate, ſequi cupierat.

9 *Vulpes.* Brugenſis vocat vulpes: *inutiles, & invitas hominibus beſtias.* Scriptoribus Eccleſiaſticis *vulpes* pro fraudolento eſt. Theophylactus in capit. iii. ad Coloſſ. v. 9. pag. 661. *Scriptura equos, canes, & vulpes nominat eos, qui propter voluntates, & mores ſuos, hujuſmodi animalibus facti ſunt ſimiles.* Latinis etiam. Perſeus Sat. v. v. 115.

Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem.

Apud quos *vulpinari* eſt, ſubdole agere. Vide Auguſtin. Pſalm. lxxxviii. & Hilarium comment. in Matth. Tom. i. pag. 702. B.

10 *Non valebat referre prædam.* Gentiles enim non perſolvebant tributa, ſed tantum Judæi.

11 *Familiarem plebem.* Non quia Judæus, nam pater ejus Aſcolonita, & de Idumæorum genere; ſed propterea quod intra Judæorum, & Galileæ fines dominabatur.

12 *Dicite vulpi illi.* Mita opinatur, hic Chryſologum loqui de utroque Herode, ſcilicet Aſcolonita, & Filio ejus Antipa, qui & Herodes cognominatus eſt: unde „ propter „ nominis, & ſanguinis congruentiam, ac Principatus quod „ de uno protulit, de altero quoque intellexiſſe credendum „ eſt: niſi maximam Textus corruptionem, prout in mul„ tis aliis locis, hic etiam arguere liceat„. At dum addit inferius Herodem *vulpem* dictum, videtur loquutus fuiſſe Auctor, de Herode Antipa, Herodis Magni ex Maltace Filio, qui Baptiſtam capite minuit, & Chriſto illuſit: quem vulpem Dominus vocavit, cui Pilatus Chriſtum, quem Galileum putabat, remiſit; utpote illi Tetrarchiæ ſubjectum. Hic poſtquam a Cajo Cæſare regium nomen acceperat, Agrippæ calumniis circumventus, regioque nomine & dignitate exutus, Viennæ ad Rhodanum ex animi mœrore obiit. Vocatur ab Noſtro *Principe Judæorum*: erat enim Galileæ Tetrarcha, qui priſtinæ Judæorum libertatis oblitus, ſub Romana poteſtate obediebat Romanis: colligebatque tributa, quæ Cæſari impendebantur, ſed fraudibus & verſutiis; ut ex Joſepho Antiq. lib. xviii. capit. 1. & ex Origene in Matth. Tract. xxii.

13 *Dæmones in aere volitantes.* Neſcio quid ſimile invenies apud Paulinum, Epiſtol. xxiv. ad Severum, pag. 116. num. 14. *Quis ergo me armabit contra tot agmina hoſtis aerii.* Alibi Poem. xv. Natal. iv. quos *Hoſtes* dixerat, vocat: *Proceres aerios.*

Aerios Proceres vincens in corpore noſtro.

Ad Epheſ. ii. v. 2. *Principem aeris hujus.*

14 *Non repulit volentem.* Quæſtio eſt inter Patres, an Chriſtus Scribam illum a diſcipulatu expulerit; vel ſuo arbitrio reliquerit eum ſequi. Primum ſentiunt nonnulli; alii vero cum noſtro, contrarium. Vide Ambroſium, lib. vi. in Luc. Auguſtinum, ſerm. vii. de Verb. Dom. Gregorium, Homil. xiii. in Ezechiel. & Chryſoſtomum, Homil. xxviii. in Matth.

15 *Fingentem prodidit.* Commune cum Chryſologo placitum eſt Patrum; reſponſum Chriſti: *non ad ſonum verborum ſcriba, ſed ad ſenſum accommodatum fuiſſe:* ut ait Chryſoſtomus, Homil. xxviii. in Matth. Impio enim, & fraudolento Scribæ mens erat, in Chriſti famulatu eſſe, ut inde lucrum aſſequeretur.

16 *Alium diſcipulum.* Fuiſſe Johannem ex antiqua traditione perhibetur. At Textus Matth. non habet, ut Noſter, *diſcipulus*; ſed *alius ex diſcipulis*. Supple *futurus*, ait Hugo Card., *quia nondum erat diſcipulus.*

17 Cæ-

debuit, ſed ſecundum: terrenus pater cœleſti
17 poſtponendus eſt patri. * *Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Hoc eſt dicere, me ſequere ad contumeliam paſſionis, ut mecum poſſis ad reſurrectionis gloriam pervenire. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Fidei filius ad domum perfidiæ cur rediret? Salutis proles perditum cum perditis cur defle-
18 ret? Reſurrectionis pignus * ad ſepulchra geni-
19 toris quid curaret? * *Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Quomodo mortui
Joan. 14. v. 6. ſepeliunt mortuos ſuos? Fratres, ipſe dixit. „ Ego ſum vita. „ Quod eſt anima corpori, hoc eſt animæ Chriſtus, ſine anima corpus non
20 vivit, non vivit anima ſine Chriſto: * recedente anima, mox corpori fœtor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, & omnia viſu deteſtanda ſuccedunt: diſcedente Deo, confeſtim venit in animam peccatorum fœtor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conſcientiæ vermis, vanitatum cinis, infidelitatis horror, & fit in corporis ſepulchro vivo, funus
21 animæ jam ſepultæ *. Accedebat ad cauſam, quod cadaver perfidiæ perfidis agebatur obſe-
22 quiis * & impietatis miniſterio pietas curabatur. *Ingreſſus*, inquit, *Jeſus domum principis*,
Matth 9. *vidit ſymphoniam*. Nunquid tales piaculum de pietate non faciunt, qui ad luctum muſicam, ad funera ſuorum extranea lamenta * conducunt?
23 ubi vero planctus non eſt, ibi eſt empta & mercenaria cantilena: Mortuum non artifex fiſtula, ſed ſimplex plangit affectio. Chriſtus ergo diſcipulum ſuum non deeſſe voluit exequiis paternis, ſed prophanis luctibus noluit intereſſe.

SERMO XX.

Ecclesiasticæ lectiones ſic divino diſpenſantur arcano, ut & peritis ſcientiam conferant altiorem: & ſimplicibus ſalutaria intelligentiæ gratiam largiantur. Aſcendente, inquit, in naviculam Chriſto, * feciſſe motum magnum re- 1
fertur auſa tempeſtas. *Aſcendente*, inquit, *eo in* Matth. 8
naviculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus, & ec- v. 23.
ce motus magnus factus eſt in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipſe autem dormiebat. Mare quod pedibus Chriſti * tumentia terga * 2
ſubmiſit, ſtravit in plano vertices ſuos, motu 3
frenavit, aſtrinxit fluctus: & per liquentem Joan. 6.
viam * ſaxea ſoliditate ſervivit modo, * quid 4
eſt quod uſque ad periculum ſui ſævit, furit, 5
contendit auctoris? Quid ipſe Chriſtus futurorum præſcius, præſentium ſic videbatur ignarus, ut inſtantem procellam, tempeſtatis horam, tempus periculi non caveret: ſed inter vigilantes omnes tunc ſolus teneretur in ſomno, * quando imminebat ſibi, ſuiſque tam 6
grande diſcrimen? Fratres, gubernatoris peritiam non probat temperies ſerena, ſed procello a tempeſtas: blandiente aura, navim regit ultimus nauta: in confuſione ventorum, primi quæritur ars magiſtri. Hinc eſt quod diſcipuli poſteaquam viderunt ſibi induſtriam nauticorum deperiiſſe, in ſe maria ſævire, ſe fluctus pete-

17 *Cœleſti poſtponendus eſt Patri.* Ambroſius, Tom. II. in Pſalm. 1. v. 1. *Pietas enim prima in Deum, ſecunda in parentes.*

18 *Reſurrectionis pignus.* Pignora pro *Filiis:* Familiare Chryſologo verbum. Lucæ x. 26: *& filii ſunt Dei, cum ſint filii Reſurrectionis.*

19 *Quid curaret.* „ Chriſti fidelis, eſt filius reſurrectio„ nis: hoc eſt ipſius Chriſti filius, qui dixit: *ego ſum re„ ſurrectio & vita*: habetque jus, ut ad vitam una cum „ capite Chriſto reſurgat. Cæteri homines infideles, quan„ quam & ipſi in noviſſimo die reſurgent, non tamen fi„ lii reſurrectionis proprie dici poſſunt; cum minime ſint „ reſurrecturi ad vitam, ſed ad pœnam. Nil ergo Fidelis „ ad ſepulchrum Genitoris infidelis, curare debet, cum „ reſurrectio non ſit Patri profutura, ſed Filio. „ Mita.

20 *Non vivit anima ſine Chriſto.* Auguſtinus, ſuper Pſalm. lxx. ſerm. 11. *Sicut vita corporis eſt anima, ſic vita animæ Deus. Quomodo, ſi anima deſerat, moritur corpus; ſic anima moritur, ſi deſerat Deus.*

21 *Jam ſepulta.* Ita MS. Vatican. Aliæ editiones: *jam ſepultum.*

22 *Perfidis agebatur obſequiis.* Carpit hic morem adhibendi in funeribus cantus Tibias, Fiſtulas, & Symphonias: quem ab Gentilibus in Judæos effluxiſſe credunt nonnulli. Vide Brugenſem, Maldonatum, Tirinum, Schultetum, Schimidium, præ cæteris Calvorium Ritual. ubi de re funer. & de tibiis funer. pag. 910. & 912. Et ſicut apud Græcos, Romanoſque Tibicines in uſu fuiſſe notat Iſidorus, Orig. Lib. II. cap. xx. pag. 90. ita apud Hebræos: ut patet ex Hiſtoria Evangelica Matth. x. 23. Non autem improbantur hic cantus Pſalmorum, & Hymnorum, dum cadavera efferuntur: cujus meminere Chryſoſt. Homil. CXVI. Tom. VI. & Homil. XIV. in I. ad Timoth. pag. 309. Gregorius Nazianz. Orat. in Soror. Euſebius Lib. I. pag. 121. B. Gregor. Nyſſenus, de vita S. Macrinæ, Tom. II. pag. 201. ubi de ejus funer. Macarius, Homil. XV. pag. 184. Quos autem Pſalmos cantaverint ex Chryſoſtomo Homil. IV. in Epiſt. ad Hebræos, pag. 454. edocemur.

23 *Extranea lamenta.* „ Ambroſius, in cap. VII. Lu„ cæ de Filia Principis Synagogæ a mortuis excitata: *mo„ re veteri tibicines ad incendendos, excitandoſque luctus „ ferebantur adhibiti.* Uberius explicat Maldonatus, cap. „ IX. Matth. num. 23. hunc morem fuiſſe Gentium, & „ ad Judæos quoque permanaſſe. „ Mita. Vocat Auctor *extranea lamenta*, quæ interius *mercenariam cantilenam* dixit: ſcilicet virorum, vel mulierum mercede conductarum: ut pretio emptis lamentis, elatum cadaver plangerent. Hoc eſt fortaſſe, quod in Lib. Sapient. XIX. 13. dicitur: *lamentari ad ſepulchra mortuorum.*

AD SERMON. XX.

NOTÆ.

1 IN *naviculam Chriſto.* Vatablus legit *Navim* ex græco Textu πλοῖον apud Evangeliſtas, qui græce ſcripſerunt. Nonnus Homerico exemplo *Navem* hanc vocavit πολυκτιδα: quæ naves, ut plurimum, ingentis molis valentiſque trabibus compactæ, multorum egent miniſterio. Noſtro autem πλοῖον, *ſcapha* videtur eſſe, qua lacum transfretabant. Optime Sedulius. Lib. II. verſ. 15.

„ *Exiguæ conſcendunt robora cymbæ.*

2 *Pedibus Chriſti.* Tangit aliam hiſtoriam ex Matth. cap. XIV. Marco cap. VI. Joan. cap. item VI. Locum hunc Chryſologi, de more excribit Paſchaſius Lib. V. in Matth.

3 *Tumentia terga.* Prudentius præfat. in Lib. II. contra Symmachum. *Siſtitque, & cogit ingredi tergum per humidum mare.* Arnobius, Lib. I. *Calcabat Ponti terga undis ipſis ſtupentibus.* Claudianus, de bello Germ. *glacialia terga fluviorum.*

4 *Linquentem viam.* Virgil. VI. Æneid. *Linquentes campos.*

5 *Saxea ſoliditate ſervivit modo.* Implexum in editionibus locum ex Meurſii interpunctione reſtituitur. In nonnullis: *ſaxa ſoliditate ſerviunt.* Theophylactus, ad cap. VI. Matth. locum Pſalmi lxv. ſic legit: *qui ambulat ſuper mare, ut ſuper pavimentum.* Latinius: *per linquentem viam ſaxi ſoliditate ſerviunt: ideſt fluctus.*

6 *Teneretur in ſomno.* Somno vero, ac naturali: laboribus

re, adversum se ventorum turbines convenisse: * ad ipsum gubernatorem rerum, rectorem mundi *, elementorum magistrum trepidi confugerunt, petentes ut sedaret fluctus, periculum submoveret, salutem redderet desperatis. Denique ubi jussio sola addixit mare, recussit ventos, * tulit turbines *, dedit quietem, navigantes ipsum esse omnium sentiunt, credunt, fatentur auctorem. Sed iam quod intus est proferamus. Ubi Christus Ecclesiæ suæ navim * mare sæculi transfretaturus ascendit, gentium flabra, Judæorum turbines, persecutorum procellæ, vulgi nubes, dæmonum nebulæ, sic ruerunt; ut totius mundi fieret una tempestas. Regum spumabant undæ, fervebant potestatum fluctus, sonabat rabies subditorum *, populorum gurgites rotabantur, perfidiæ notabantur scopuli, mugiebant littora * Christiana, lapsorum naufragia versabantur, * & erat totius mundi unum discrimen, unumque naufragium. *Tunc discipuli accedunt ad Dominum, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus: & dicit eis Jesus, quid timidi estis modicæ fidei?* Suscitatus ergo a discipulis Christus, mare, hoc est, mundum, corripit, tranquillat orbem, reges mitigat, potestates placat, sedat fluctus, componit populos, Romanos efficit Christianos. Ex ipsis quoque *, executores verbi Christianæ fidei reddidit, qui fuerant persecutores nominis Christiani. Hanc tranquillitatem servant principes Christiani, Ecclesia tenet, habet Christianitas, gentilitas admiratur. *Tunc*, inquit, *surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines illi mirati sunt dicentes, qualis est hic, quia & venti & mare obediunt ei.* Discipuli sunt hi, qui accedunt ad Dominum, qui suscitant eum, qui salvare se humili supplicatione deposcunt: homines vero dicuntur *, qui elementa Christo taliter obedisse mirantur. Vere homines sunt, & sæculi homines, qui mirantur ad obedientiam Christi mundum sic esse conversum, qui templorum vertice velut undarum tumores stupent sic esse dejectos, qui idolorum spumas, dæmonum vident turbines sic fugisse: quos attonitos reddit Christiani nominis toto orbe profunda & diffusa tranquillitas. Et vere fratres, dormiente in morte Christo, in Ecclesia magna est exorta tempestas: resurgente a mortuis Christo, Ecclesiæ reddita est, sicut scriptum est, tranquillitas magna. Modo nos dormientem in nobis Christum toto præcordium gemitu, fidei voce, Christianis lachrymis, ploratu alto, apostolicis clamoribus excitemus, & dicamus: *Domine, salva nos, perimus.* Et quia lectio apte tempori convenit, & sicut scriptum est: Aquilo durus ventus, nomine autem dexter vocatur: * qui nobis gentes sic feras, sic amaras advectat: hic ergo Aquilo ventus durus per dextrum per Africum, per Austrum, per Eurum * diffundit se tristi turbine, * maria confundit, delet aera, * montes dejicit, sorbet urbes, provincias mergit, totius orbis cogit unum esse naufragium. Hinc est quod navicula Christi nunc tollitur ad cœlum, nunc in trepidationum ima descendit, nunc Christi regi-

Prov. 28. v. 23.

---

ribus enim fessus erat: At voluntario, sive accersito: ut tempestas sine ejus consilio oriri videretur.

7 *Turbines convenisse*. Ita Mita & Castillo. Aliæ apposite quoque: *irruisse, concrevisse*.

8 *Rectorem mundi*. Editi omnes, & MM. SS. Vallicell. & Cæsen. habent: *vectorem Mundi*. Vatic. & Lectio Latinii *Rectorem*.

9 *Recussit ventos*. Ita omnes. Latinius legit: *retudit, seu repercussit*.

10 *Tulit turbines*. Meursius putat legendum: *sustulit turbines*.

11 *Ecclesiæ suæ navim*. Hæc, & sequentia ad mentem Tertulliani, de Baptismo, cap. XII. *Caterum navicula illa Ecclesiam præferebat, quod in mari idest sæculo fluctibus, idest persequutionibus, & tentationibus inquietetur, domino per patientiam veluti dormiente: donec orationibus sanctorum in ultimis suscitatus compescat sæculum, & tranquillitatem suam reddat*. Ab aliis SS. PP. testimoniis, quæ utramque implerent paginam, abstineo. Vide Prosperum, de vocat. Gentium, cap. IV. Augustinum, Serm. XXIII. de diverf. Hilarium, in Comm. Matth. cap. VI. Ambrosium, lib. VII. in Luc. & Lib. I. de Salom. cap. IV. unde apud Chrysost. Homil. LXV. Tom. VI. pag. 675. & ibid. Homil. LXXIX. pag. 784. Arca Noe est Typus Ecclesiæ.

12 *Rabies subditorum*. Ex fide Manuscript. Editi: *Traditorum*.

13 *Mugiebant littora*. Nemorum *mugitus*, apud Plinium lib. XVII. capit. 35.

14 *Naufragia versabantur*. Sic Castillo, & MS. Cesenæ. Editi & ipse Mita: *vexabantur*.

15 *Ex ipsis quoque, executores*. Ita legit Latinius: cui favent MM. SS. In edit. *ipsosque executores*. „ Hoc est, inquit Mita „ fecit Romanos, vel ex Romanis ministros, „ exequentes verbum Christianæ fidei: quod est credere.„

16 *Homines vero dicuntur*. Videtur hic Chrysologus, adhærere putantibus eos, qui in Evangelio mirati sunt, non fuisse Discipulos, sed vel evangelicæ naviculæ nautas, vel in aliis navibus, vel in littore existentes homines; & ita sensit Origenes, & Maldonatus, in cap. VIII. Matth. num. 27. At Hieronymus ibidem: Basilius, Orat. XXII. in fine: Hugo Card. Cajetanus &c. opinati sunt, hic Apostolos vocari Homines, ob modicam fidem eorum.

17 *Aquilo ventus durus, nomine autem dexter vocatur*. Marginales, ut vocant, Chrysologi notant locum hunc, veluti desumptum ab lectione LXX. Interpretum. At ibidem legitur: *sed ventus Aquilo suscitat nubes*. Lectio Auctoris, secundum quod putat Castillo, respicit effectum Aquilonis: qui utpote frigidissimus nives, aquasque in glaciem indurat. Ovidius Metamorphos. lib. VI.

Induroque nives, & terras grandine pulso.

18 *Per dextrum per Africum, per Austrum, per Eurum*. „ S. Augustinus, Tom. IV. de consensu Evang. Lib. „ II. cap. 4. *Mundus ipse quatuor partibus terminatur, „ quas aliquando ab ventorum nomine Scriptura commemorat.* „ Ab Oriente, Aquilone, & Meridie. Sic Auctor noster „ quatuor orbis partes intelligit, in quibus per ea tempora, licet non semper iisdem annis ac mensibus, maximum erat in Mundo naufragium. Quandoquidem Angli, domitis Scotis, Pictisque e Scythia oriundis, Britanniam subegerunt. Africa sub Genterico ab Vandalis capta, direpta, & Ariana labe infecta, flamma ferroque consumpta est. Sicilia deprædata, Panormo obsidione cincto. Armorici ab Imperatore Occidentali defecerunt: „ Athila Dei flagellum cognominabatur, Thraciam Illyricum „ vastavit, Galliasque invasit, & demum ad Aquilejæ ob„ sidionem, & Italiæ vastationem se accinxit. In Gallia „ Imperator occidentis nobilissimum exercitum amisit: duces ab Imperatore defecerunt ad hostes, ita ut fame, bello, pestilentia, terremotu, cladibus, incendiis Barbarorum „ totus orbis agitatus sit ob Gentilitiam impietatem, & „ hæresim Christianorum. Vide in præmissis Annales „ Baronii, Tom. V. & VI. ab anno Christi CCCCXXX. ad annum CCCCL. Rubeum Ravenn. & Dolconem Tarcagnor.„ Mita. Auctori Aquilo dicitur *dexter*; fortasse quia si apponas faciem contra Occasum, hic enim situs cælorum motibus proprior est, & convenientior, Aquilo semper tibi dexter erit.

19 *Tristi turbine*. Ita legere placuit ex conjectura: licet ultra decem editiones, quas sub oculis habeo, & MM. SS. Vallicel. & Cæsen. habeant *Christi turbine*.

20 *Delet aera*. Suspicatur Latinius, an sic legendum

21 *Tre-*

regitur viribus, nunc formidine jactatur, nunc operitur fluctibus paſſionum, nunc confeſſionum remigiis enatat. Sed nos fratres iterum atque iterum clamemus: *Domine, ſalva nos, perimus.* Et revera, fratres, ſi eſſemus unum, & humanum corpus, ſi eos qui pereunt noſtra eſſe viſcera crederemus, afflictione jejunii, precum gemitu, effuſione fletuum, jugiter clamaremus: *Domine, ſalva nos, perimus.* Et ſtuderemus nobis in noſtris fratribus ſubvenire: nec furente gladio ſanguinis noſtri mare videremus in terris, nec tanta corporum, ſed nec animarum jam naufragia ſentiremus, atque humili voce precaremur. *Domine, ſalva nos, perimus.* Nec tamen ulla compaſſio, pietas ulla, ullus pavor, quicunque pudor nos, vel compunctio exſuſcitat ad dolorem. Dei, Dei eſt, quod urgemur malis, quod verberamur ſemper, quod gentes valent, quod ruit grando, quod rubigo inficit, quod impietas poteſt, quod dominantur morbi, quod ſævit mors, quod tremit terra: * nos tamen nec tremimus, nec timemus, nec declinamus a malis, nec appetimus bona. Avaritia furit, anhelat pompa, iniquitas placet, aliena delectant, ſed noſtra pereunt: Dei flagella veniunt, ſed noſtræ provocant culpæ. Si Deus juſtus, utique noſtri miſericors. Fratres revertamur ad dominum, ut revertatur ad nos Deus: renunciemus malis, ut reſpondeant bona: ſerviamus Deo bono, ut non malis gentibus, & poteſtatibus iniquis ſerviamus, Chriſto Domino, ac gubernatore nos auxiliante, honor cujus & majeſtas ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

21

SERMO XXI. (*)

* QUoties Chriſtus noſtra dormit in navi, & ignaviæ noſtræ ſomno ſoporatur in corpore, irruit procella tota confuſione ventorum, ſæviunt minaces undæ, & dum ſpumoſis fluctibus ſæpius elevantur & decidunt, amara navigantibus gignunt expectatione naufragia: ſicut præſens Evangeliſtæ lectio declaravit, dicens: *Et ait illis Jeſus illa die* *, *cum ſero eſſet factum, tranſeamus contra; & dimittentes turbam, aſſumunt eum, ita, ut erat in navi.* * Et *ait illis Jeſus illa die*. Qua die? illa nempe qua juxta Iſaiam, „ conſurgit confringere „ terram „ illa die, qua tota mundanæ lucis claritas veſperaſcit: illa, qua imminente tentationum nocte crebreſcunt imagines fugiendæ vanitatum. *Cum ſero eſſet factum*. Sero tunc eſt, cum tempus extremum, & hora noviſſima ſenſibus humanis confuſiones rerum nunciant, quæ procedunt. *Tranſeamus contra*. De terrenis ad cœleſtia, de præſentibus ad futura. Et bene contra, quia divina ſemper contraria ſunt humanis: dum iſta ſubjectos attrahunt ad fragilitatem, ad virtutem illa qui ſequuntur, attollunt. *Et dimittentes turbam*. Dimittunt turbam, qui popularem auram & vulgum deſerunt incerto ſemper judicio pervagantem: neque addicti rumoribus humanis a virtutis itinere retardantur, ſed de bono conſcientiæ ſtabiles, & ſecuri laudum, & derogationum mendaces fluctus Chriſto comitante pertranſeunt. *Et aſſumunt eum*, inquit, *ita, ut erat in navi*. Quid hoc? aliter eſt Chriſtus in cœlo, aliter habetur Chriſtus in navi, aliter in majeſtate patris, alter in hominis humilitate ſentitur, aliter coæternus patri, aliter ætatum noſtrarum gradibus cernitur temporalis, aliter noſtro dormit in corpore, aliter in ſui vigilat ſpiritus ſanctitate. *Aſſumunt eum, ita, ut erat*, inquit, *in navi*. Laus fidei eſt, ita Chriſtum recipere ut eſt, & habetur in navi, hoc eſt in Eccleſia: ubi natus, ubi adolevit, ubi paſſus, ubi crucifixus, ubi ſepultus, ubi aſcendiſſe in cœlum, patris ad dexteram conſediſſe, unde vivorum & mortuorum judicem eſſe venturum ſingularis ſalutis eſt confiteri: qui taliter in navi noſtra Chriſtum confeſſus aſſumpſerit, & ſi tunditur fluctuum ſcandalis, non tamen periculis mergitur, & operitur undarum. *Et facta eſt*, inquit, *procella magna venti & fluctus mittebat in navim, ita ut adimpleretur navis*. Et facta eſt procella magna: non auſa eſt explorare domini dormientis virtutem, ſed diſcipulorum pulſare fidem, timorem prodere; ut auctori ſuo quantum ſervitutis deberet, oſtenderet. *Et erat*, inquit, *in puppi dormiens*. Ad dormientem confugiunt vigilantes: & credunt obſiſtere ſævientibus elementis eum, cui ſomnum dominari ſumma compreſſione * conſpiciunt: contemplantur irruiſſe taliter humanæ neceſſitatis ſoporem, ut nec fragore maris, nec cla-

Iſai. 2. *v.* 20. & 24. *v.* 22.

1 *Marc.* 4.

2

3

21 *Tremit terra*. „ In Oriente maximus fuit Terræmotus: ſiquidem Cæſar Auguſtus, una cum populo, ſub „ diu vitam egerunt: ne abruentibus Bizanthii ædificiis „ opprimerentur. Baronius anno CCCCXLII. „ Mita, Fallimur toto cælo, niſi ſermo hic tunc temporis fuit pronuntiatus, cum VVandali imperium & religionem Romanorum acri bello impeterant: vel id evenerit anno CCCCXXX. cum Africæ potiti ſunt; vel paucos poſt annos, ſcilicet CCCCXXXIX. cum eorum armis Carthaginem ſubegerunt. Nec improbanda eorum ſententia, qui in eo damna & rapinas anno CCCCXL. in Italia, & Sicilia ab VVandalis perpetrata, deplorari putarunt ex Tillemontio.

AD SERMON. XXI.

NOTÆ.

* ET præſenti etiam Sermone proſequitur Auctor ſuorum dierum calamitates. Vide ſuperiorem Notam.

1 *Jeſus illa die*. Senſus Evangeliſtæ eſt: illa die, qua bis concionaturus erat. Licet alii putent, non illa die, qua Chriſtus præcedentia docuerat, ſed aliqua alia.

2 *Ut erat in navi*. Myſticum ſenſum eruit Chryſologus. Ad literam ſonat: ſuſceperunt eum in navi, & ſeſe compoſuerat: ſeu pulvillum ejus capiti ſuppoſuerint, ſeu lignum quoddam aptaverint in puppi, ubi Chriſtus caput ſuum reclinaret: quemadmodum ſenſit Theophylactus, ſuper cap. IV. Marci. *Ut erat*: elegans loquutio Latinorum; quæ ſignificat continuationem ejus, quod prius erat: *ut erat dejecta capillos*.

3 *Summa compreſſione*. Ita ſcripſit ex conjectura Mita, & ita legitur, licet MM. SS. conſtantiſſime legatur *ſua compaſſione*: veluti dicat ab ſomno Chriſtum, fuiſſe compreſſum. Quid ſi Chriſto jam feſſo, laſſoque ſomnus *compatie-*

clamore fluctuum, nec extremo imminente naufragio potuerit ſuſcitari. Et ubi eſt illud: „ Ecce non dormitabit, neque obdormiet, qui „ cuſtodit Iſrael? „ Per ſe non dormit, neque ſibi dormitat majeſtas expers laſſitudinis, quietis ignara: ſed totum per me mihi agit, qui quoties ſpeciem ſui actus, ſui vultus immutat, toties noſtrarum varietates arguit, & culpas animarum: audi Prophetam dicentem. „ Palpebræ ejus interrogant filios hominum. „ Videte quemadmodum Dei oculi clauduntur, ne videant eos, ut vindicent, qui delinquunt. „ Averte, inquit, faciem tuam a peccatis „ meis. „ Et iterum patent, ut currentes incitent, laſſeſcentes erigant, reſpiciant ſupplicantes. Hic ergo domini ſomnus explorat diſcipulorum fidem, dubitationem prodit: & modicæ eos credulitatis aperit eſſe, qui non modo in ſe tantum, ſed in ipſum auctorem credunt poſſe elementa conſurgere. *Fluctus*, inquit, *mittebat in navim*. Quia dominicam navem, quantum extrinſecus quatiunt, & infundunt undæ, gentium moles: tantum intrinſecus tumidi hæreticorum * irruunt & deſæviunt fluctus. Hanc tempeſtatem beatus Paulus ſe pertuliſſe declarat, cum dicit. „ Foris pugnæ, intus timores. „ *Ita, ut adimpleretur navis*. Merito ſpumoſis fluctibus Evangeliſta refert fuiſſe navem repletam: cum tot pœne hæreſes Eccleſia patiatur, quot divinæ legis legimus eſſe quæſtiones. *Et erat* ait, *ipſe in puppi dormiens ſuper cervicale, & excitant eum, & dicunt ei, Magiſter, non ad te pertinet: quia perimus? & exurgens, comminatus eſt vento, & dixit mari: tace, & obmuteſce: & ceſſavit ventus, & facta eſt tranquillitas magna. Et ait illis, quid timidi eſtis necdum habetis fidem?* Dum factum pandit lectio, tempus commendat exemplo. Siquidem magna, & ſatis gravis imminet procelloſa tempeſtas, dum ſe undique furens, ac perniciosus ingerit turbo ventorum: maria mugiunt: ipſæ quoque inſulæ funditus ſubruuntur, & triſti ſonitu littora univerſa feriuntur. Sed quia, ut diximus, Chriſtus noſtra dormit in navi, accedamus ad eum magis fide, quam corpore: & pulſemus eum plus opere miſericordiæ, quam deſperantium tactu: * ſuſcitemus non inſolenti ſtrepitu, ſed clamore ſpiritualium canticorum: * non murmuratione improba, ſed ſupplicatione pervigili: demus Deo aliquid temporis vitæ noſtræ, ne totam diem infelix iſta vanitas & ſolicitudo miſeranda conſumet: ne noctem totam pernicioſus ſomnus, & inanis ſopor expendat, ſed itidem pars diei & noctis ipſi temporum deputetur auctori. Vigila homo, vigila, habes exemplum, ut quod tibi gallus impendit hoſpiti, * tu tuo exhibeas creatori, præſertim cum tibi ille inſonat profuturus, cum te ad opus ſuſcitat, cum diem nunciat iam vicinum: quanto magis hymnis cœleſtibus te Deum de ſuperna ſede tuam ſuſcitare convenit in ſalutem, audi Prophetam dicentem „ De nocte ſpiritus meus vigilat ad te „ Deus: „ * Et Pſalmiſta. „ Manibus meis „ nocte coram eo, * & non ſum deceptus. „ Diei vero tria tempora idem Pſalmiſta Deo admonet deputanda, dicens „ Veſpere & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & „ exaudiet vocem meam. „ Per quæ tria tempora * dum Daniel Deo ſedulus ſupplicaret, impetravit non ſolum præſcientiam futurorum, ſed & captivæ diu gentis ſuæ meruit libertatem. Dicamus ergo quod Propheta „ Exurge, quare obdormis domine? Exurge, & „ ne repellas uſque in finem. „ Dicamus cum Apoſtolis: *Magiſter, non ad te pertinet, quia perimus?* Et vero magiſter, quia non ſolum factor eſt omnium elementorum, ſed etiam moderator & rector eſt, qui cum nos audierit, cum fuerit evigilare dignatus, planabuntur undæ, & tumidi fluctus ſternentur, & colles: venti diffugient, peribit procella, & tempeſtas iſta quæ imminet, & magna tempeſtas in tranquillitatem maximam commutabitur.

Pſal. 120. *v.* 4. — *Pſal.* 10. *v.* 5. — *Pſal.* 50. *v.* 11. — 4 — 2. *Cor.* 7. *v.* 9. — 5 — 6 — 7 — *Iſai.* 26. *v.* 9 — 8 — 9 — *Pſalm.* 76. *v.* 3 — *Pſal.* 54. *v.* 18. — 10 — *Dan.* 6. *v.* 10. — *Pſal.* 43. *v.* 23. — *Luc.* 12. *v.* 32. — 1

SERMO XXII.

PRæmia ſtatuuntur his ſemper, quibus certamina dura proponuntur, ac pro magnitudine certaminis, præmii proponitur magnitudo. Hinc eſt quod diſcipulis ſuis Chriſtus regnum ponit in gremio, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula deſpicit, qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus neſcit timere. *Nolite timere*, inquit, *puſillus grex: quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum*. Grex puſillus * mundo, magnus Deo: puſillus,

---

patiebatur? Inſolens loquutio; ſed ab ſtylo Chryſologi non tam abſona, ut eam non nemo poſſit amplecti.

4 *Tumidi hæreticorum*. Ambroſius in laudanda Pauli verba: *His verbis multorum Hæreticorum denotat dogmata.*

5 *Quam deſperantium tactu*. Appoſite. Nam timoris cauſam fuiſſe ὀλιγοπιστίαν, Chriſtus ſatis explicat.

6 *Clamore ſpiritualium canticorum*. Hinc erue antiquum canti uſum in Eccleſia. Rupertus, Lib. v. de glor. & honor. *Valet auditio muſicæ dulcedinis pſallendo, atque orando, ad excitandam in pectore noſtro ſpiritus Sancti gratiam.*

7 *Gallus impendit hoſpiti*. Gallus dicitur ab Cicerone Lib. II. de divin. *nocturnus vigil*. Vide Ambroſium, Tom. I. Lib. v. Hexam. cap. 24.

8 *Vigilat ad Te Deus*. Marginiſtæ Chryſologi notant locum hunc ex lectione lxx. Interpretum. Ego potius a Vulgata dicerem derivatum. Ambroſius, qui IIII. circiter annis ante Chryſologum vixit, Enarrat. in Pſalm. CXVIII. Octon. XIX. legit: *de nocte vigilat ad Te ſpiritus meus*. Fortaſſe hæc ab quadam antiqua lectione deſumpta ſunt, quæ in litera nec vulgatam, nec lxx. ſequebatur.

9 *Coram eo*. Vulgata habet: *contra eum*, Ita Genebardus *contra* legit pro *coram* ex quadam Hebræorum particula, quæ utrumque ſignificat. Ita ſentiunt Gloſſa, Auguſtinus, Caſſiodorus, & alii. Sic Matth. XXVII. 61. ſedentes *contra ſepulcrum*, pro *coram ſepulcro*.

10 *Per quæ tria tempora*. Vide Iſidorum Hiſpal. de Eccleſ. Offic. Lib. I. cap. XIX. ad XXIII.

AD SERMON. XXII.

NOTÆ.

1 GRex *puſillus*. Maldonatus hic vult diſcipulos Chriſti, & omnes ſimul Fideles, puſillum gregem dici, ob Chriſtianam manſuetudinem; ex Mita.

2 *Non*

lus, quia glorioſos vocat eos, quos inſtituit ad ovium innocentiam & manſuetudinem Chriſtianam: puſillus grex eſt, qui non de magno minuitur, ſed creſcit de puſillo: puſillus grex naſcentis Eccleſiæ ſic deſignat infantiam, quam venire ad regni ſui inſulas incrementis cæleſtibus mox promittit. *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Adjecit quid faciendum ſit regnaturus. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt: theſaurum non deficientem in cœlo.* Vendite quæ poſſidetis: non poteſt dominari omnibus, niſi is qui propriis non tenetur: dejectæ mentis eſt, qui familiaris rei meminit cum vocatur ad regnum: jacens animus plebejus, nummulum theſauris regalibus anteponit: pauper ſenſus parvis incubans, perdit magna: & inhians temporalibus, deſerit ſempiterna. *Vendite*, inquit, *quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cœlo*. Homo, tali monitu Chriſtus te ditare voluit, non nudare: manere tibi tua voluit, non perire: perpetuari, non vacuari ſacculos* imperavit: juſſit te transferre, non perdere. *Theſaurum non deficientem in cœlo: quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.* Plus conſilio patris agit, quam jure dominantis: inter inſidias latronum & tinearum morſus, quare tua recondas, objurgat: pervigiles noctes, dies anxios, ſolicita tempora, ne tibi ipſe facias, commoneris. Auri cuſtos, ſervator argenti, ſecuritatem non habet: neſcit quietem: & cui deeſt ſecuritas, quies perit: pœna dives eſt ille, non cenſu. *Theſaurum non deficientem in cælo.* Hoc eſt dicere, ubi ego ſum, ibi ponite: date mihi: ego ſervo. Homo, da patri, crede Deo: quia & hæredi pater, & Deus homini creditum non negabit: tenere tua non poteſt, quia ſua dedit. An humanis indiget, qui divina largitur? an eſt noſtrorum cupidus, qui nos ſuorum fecit hæredes? certe quibus regnum contulit, quid negabit? O homo, ſi ſic permanſurus es, quæ tua ſunt hic repone: ſi illuc iturus es, hic quæ tua ſunt cur derelinquis? Qui relinquenda ſervat, alienorum cuſtos eſt, non ſuorum. Si in hac vita, qua peregrini ſumus, vivimus, & modicum temporalem eſſe pauperem dolet, triſtem, inhonorum eſſe: quale erit in perpetua patria inter æternos cives, de contemptu dolorem, de ignobilitate pœnam, de nuditate opprobrium ſuſtinere: & nunc addici pœnis, quando alii promoventur ad regnum? quando pauper ducitur ad confeſſum Dei, & dives trahitur ad conſortium punitorum? Heu quam lamentandæ vices: quando deſperati penes homines poſſidebunt ſpem divinam: & humanis bonis præditi bonis cœleſtibus fraudabuntur! Et hoc facit theſaurus, qui cor hominis, aut per eleemoſynam levat ad cœlum, aut per avaritiam demergit in terram. Et ideo dixit: *Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.* Homo, mitte, & præmitte theſaurum tuum in cœlos, ne cœleſtem animam * demergas in terram. Aurum de profundo terræ, anima ab excelſis cœli. Melius proinde eſt ad ſedem animæ deferri aurum, quam in ſepulchro auri anima demergatur. Exutos ergo totis divitiarum curis, & jam per omnia expeditos militare ſibi in ſæculo jubet, quos regnare donavit in cœlo. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis.* Sint lumbi veſtri præcincti:* ibi præcingenda eſt virtus, ubi voluptas * eſt comprimenda. Neſcit vincere vitia corporis, virtutis cingulum qui deponit. Cincti ergo caſtitatis baltheo, * quod eſt inſigne militiæ Chriſtianę, fluxam carnis detruncemus ignaviam: & regis noſtri expectatione pervigiles inſomnem, ſomnum ſęculi neſciamus. Non dormiunt, inquit, niſi cum male fecerint. *Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Beati, in quorum manibus bonorum operum lucent lucernę. Sic enim „ luceat lux veſtra coram „ hominibus, ut videant bona veſtra opera: & „ magnificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis.„ Et ut lucerna ante oculos, opus bonum in mentibus ſic refulget. Non portanti tantum lucerna lucet, ſed multis, & opus bonum dum facto in uno lucet, multos illuſtrat exemplo. Lucerna repellit noctium obſcura, opus bonum malitiæ fugat tenebras. Accendamus lucernam bonis operibus * in manibus noſtris, ſi volumus coram Domino & hominibus nos lucere. *Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis.* Quia ſemper nuptiis amicæ ſunt faces: * luminum teſtimonio celebratur caſtitas nuptiarum. Sicut enim fugit lucem illicita qui præſumit, ſic multiplici coruſcat in lumine licita, qui requirit.

Et

2 3 4 5 6 7 8

Luc. 12. v. 32.

Matt. 6. v. 19.

Prov. 4. v. 16.

Matt. 5. v. 16.

---

2 *Non vacuari ſaeculos.* Fortaſſe *veteraſci* erat reponendum, ut dictio ſuperiori dictioni *perpetuari* convenientius contraponeretur juxta genium Chryſologi. Cicero in Tuſcul. *nihil inveteraſcere debet eorum, in quibus beata vita conſiſtit.* Sacculos βαλάντια vocat Suidas: quas ζευγας Matthæus.

3 *Cæleſtem animam.* „ Auctor dicit animam noſtram „ cæleſtem & ab excelſis, quia immediate ex nihilo creatur „ ab Deo, ut paſſim Theologi „. Mita. Vide Clementem Alexand. Strom. Lib. VI. pag. 641. ubi diſerte hæc eadem docet.

4 *Sint lumbi veſtri præcincti.* Non tantum militum, & iter facientium, ſed & miniſtrantium eſt habere lumbos ſuccinctos. Lucæ v. 37. Joan. XIII. 4. Hinc Phædrus Fab. II. *alte cinctos*, *Atrienſes* dixit. Chryſologus autem explicat locum Evangelii pro ſuccinctione, & compreſſione voluptatum.

5 *Voluptas.* Sic reſtituimus ex fide MM. SS. Editiones omnes cum Mita habent: *voluntas.*

6 *Caſtitatis baltheo.* Præcipuum militiæ inſigne baltheum erat: quo quicumque exuebat, militiam cogebatur deferere. Unde apud Prudentium, Pſycomach, v. 634. *diſcingere*, idem eſt ac *exarmare: diſcingitur omnis terra.* Et v. 824. *Sedem properat diſcincta juventus.* Ad rem vero noſtram ſatis appoſite Paulinus Nolanus epiſt. XXV. pag. 164. *Hunc igitur*, ſcilicet Dominum noſtrum, *ſequamur: Huic militemus: cui, cinctus, nunquam diſcingitur miles.*

7 *Bonis operibus.* MS. Vatic. *Bonorum operum.*

8 *Nuptiis amicæ ſunt faces.* Et qui ſponſum præſtolabantur, & qui ſequebantur faces geſtabant: Lucæ XIV. 8. Eſther IX. 22. Nos chartæ parcentes ab prophanis teſtimoniis abſtinemus. Dictæ autem ſunt faces *nuptiis amicæ*; pro *nuptiis conjunctæ*, vel *unitæ*. Cenſet Mita hic ab

Chry-

Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis. Homines ſunt,
9 qui more debitæ ſervitutis indefeſſis excubiis* adventum ſui domini præſtolantur: qui vero ſic ventri ſervjunt, ut divinam neſciant ſervitutem: & de carnis voluptate ſoliciti, ſolicitudinem, occurſus dominici perdiderunt, homines non vocandi ſunt, ſed jumenta. *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis.* Ex quo ad deſponſan-
10 dum ſuam Eccleſiam Chriſtus advenit, * tha-
11 lamus ornatur ſponſæ: * & ornatur auro fidei, argento ſapientiæ, virtutum gemmis, ſanctita-
12 tis velis *, verecundiæ roſis, liliis caſtitatis, pudoris violis: & ad alta cæli pudicitiæ templum, faſtigium virginitatis attollitur: nec deſunt Pſalmorum citharæ, Prophetica organa, Apoſtolorum voces, totæque ſymphoniæ cœ-
13 leſtium nuptiarum *. Satis ſervus ſomni eſt, qui tali & tanto clamore non ad cœleſtis regis nuptias ſuſcitatur. *Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis: ut cum venerit & pulſaverit, confeſtim aperiant ei.* Veniens pulſat, cor bene conſcius aperit, male conſcius claudit: juſta mens pateſcit ad præmium: injuſta, quia non meruit, ſe præcludit. Vigilemus ergo dilectiſſimi, ut beatitudinem quæ ſequitur, conſequamur. *Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes.* Sufficiant beatitudinis hæc promiſſa, ſed quia Chriſtus ipſius beatitudinis eloquitur charitatem, differamus hodie, ut plenius audiamus, quid ſuis filiis promiſerit talis pater.

SERMO XXIII.

AUdiſtis hodie quemadmodum Dominus paſtorali jubilo clangorem tubæ cœleſtis adjunxit: ut diu inclinatas ovium mentes ad divina tolleret, cœleſte protinus promoveret
Luc. 12. ad regnum. *Nolite*, inquit, *timere puſillus grex, quoniam complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Acquiſivit humilitas, ſuperbia quod amiſit: & grex puſillus ac mitis, totas & varias edomuit propria manſuetudine feritates. Puſillus grex vicit ac fregit tot genera beſtiarum, * quot diverſitates ſubdidit jugo Chriſti 1
nationum. Grex puſillus ac mitis diu contentus occidi, diu devorari paſſus eſt, donec gentilis ſævitia ſanguine ſatiata, vel carnibus, Evangelici pabuli ſuavitatem, & divini fontis fluenta deguſtans, totum contagium ſæculi evitaret, & paſtum: atque in hominem rediret ex beſtia, qui ex homine fuerat dilapſus in beſtiam. Hoc ſenſiſſe ante Prophetas, hoc Apoſtolos impleſſe, hoc pertuliſſe Martyres conſtat: atteſtante illo qui dicit, „propter te mor- *Pſ. 43. v. 22.*
„ tificamur tota die: æſtimati ſumus ut oves
„ occiſionis. „ Ut vero iſte grex novi ordinis aggrederetur prælium, ubi vivit ille, qui fuerit occiſus, qui occubuerit, vincit: invenit animam, qui amittit: imitatus eſt ſuum regem, illam ovem, illum ſecutus eſt agnum, qui „ ſicut ovis ad occiſionem ductus eſt: & *Eſai. 53.*
„ ſicut agnus coram tondente ſe, non aperuit os ſuum. „ Tacet, qui volens patitur: clamat, qui laniatur invitus. Nec poteſt de morte conqueri, qui mortem dignatus, non coactus aſſumit. Poteſtatis inſigne eſt, cum pro multis volens quis moritur: nolens cum moritur, eſt neceſſitatis extremæ: quia venit de contemptu mortis alterum, alterum de conditione naturæ. Chriſtus ergo ſicut ovis, &
volens, & tacens tondetur: ut tegat illam, * 2
quam Adam primus intulit nuditatem: velut agnus occiditur, ut peccatum totius mundi immolatus, abſolvat: ponit pro ovibus animam ſuam, ut impleat & pietatem paſtoris, & curam. Tibi ergo rex, tibi ſacerdos, tibi paſtor, tibi ſacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus eſt, qui fecerat totum. Et qui ſibi nunquam, tibi toties immutatur, propter te varias monſtratur in formas, qui manet unica ſuæ majeſtatis in forma. Et quid plura? dat ſe tibi Deus homo, ut ferre potes; quia ut eſt, tu non potes ſuſtinere. Sed audiamus jam quid puſillo gregi talis promiſerit paſtor. *Nolite*, inquit, *timere puſillus grex quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* O bonitas effuſa! O inaudita pietas! O ineffabilis affectio! In ſocietate cenſus paſtor oves aſſumit, atque ad conſortium domi-

---

Chryſologo perſtringi Novatianos, qui nuptias inepte damnarunt. Fuere & qui dæmonem nuptiarum auctorem eſſe dixerunt: quos refellit Clemens Alexandrinus Stromat. lib. III. pag. 445.

9 *Indefeſſis excubiis.* Erant & ſervi *Excubitores*, qui januarum gerentes curam Dominum expectabant, quoadusque rediret.

10 *Ad deſponſandam Eccleſiam Chriſtus advenit.* Chriſtum Eccleſiæ ſponſum vocari, innumera clamant SS. Patrum teſtimonia: quæ ſi congerere vellem, nubem facerem. Vide Theophylactum in cap. III. Joan. pag. 602. Hammouium in Catena ad cap. III. Joan. pag. 108. Clementem Alexand. Strom. lib. III. pag. 446. &c.

11 *Thalamus ornatur ſponſæ.* Thalamus in nuptiis inſtar conclavis camerati operis, aut tentorioli ſingulari artificio extruebatur. Claudianus de nuptiis Honorii.

. . . . *Alii thalamum docto componite textu.*
Stagmine gemmato, picturatiſque columnis
Ædificetur apex &c.

12 *Sanctitatis velis.* Veteres in penetralibus domus vela apponere conſueverunt. Et huc fortaſſe ſpectat Auſonius, Epiced. in Patrem

Non occurſator, non garrulus obvia cernens
Valvis, & velo condita non adii.

Ad hanc rem Pignorius de ſervis laudat hæc eadem verba Chryſologi: Calvorius item Ritual. Tom. I. Lib. I. pag. 145. Sed & regii conſiſtorii fores velis protendebantur. Corippus Lib. III. de Juſtini Minor. Penetr.

Vela tegunt poſtes: Cuſtodes ardua ſervant
Limina, & indignis intrare volentibus obſtant.

13 *Totaque ſymphonia cæleſtium nuptiarum.* Proſequens Chryſologus alluſionem, meminit etiam muſicæ, & ſymphoniæ, quas etiam in nuptiis Chriſtianorum obtinuiſſe ſcimus. Nuptialis cantus meminere Ambroſius Serm. XXV. Chryſoſtomus Tom. IX. pag. 322. homil. XLII. in Actis Apoſtolorum refert ad hoſpites in nuptialibus conviviis exhilarandos adhibita fuiſſe cymbala, tibias & cantica.

AD SERMON. XXIII.

NOTÆ.

1 *Genera beſtiarum.* Hoc nomine audiunt penes Latinos homines feræ, ac agreſtis indolis: quo ſenſu Apoſtolus vocavit Cretenſes: *malas beſtias.* Arianus in Epitectum Lib. II. cap. IX. *alii quidem noſtrum magna beſtia ſunt; alii vero beſtiola maligna.* Theophylactus in illud ad Corinth. XV. 32. vocat contentionem adverſus Judæos: *pugnam cum beſtiis:* & ad Lucæ VI. Publicanum *malam beſtiam* appellat.

2 *Ut tegat illam.* MS. Cæſenæ: *ut vellet illam.*

3 *Par-*

dominationis ſervos dominus aſciſcit: ad participatum regni * rex, gregem populi totius admittit: ſic, ſic dat, cui deficere cenſus, cui regnum minui, vacuari poteſtas non poteſt largiendo. Providenter autem cœpit Dominus, dicendo: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Promiſſionem regni ſine timore ſervilis ſtatus audire non ſufficit, quia qui libertate vix dignus eſt, capere non valet inſulas principatus. Dominus ergo ſervorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promiſſi regni proſternat auditus. Regnum velle ſervum, crimen eſt; adire periculum; temeritas non timere. Sed hoc ad Chriſtum quantum eſt? aut quam mirum, quod dat ſervis regnum, quod ſibi ſervos facit in dominatione conſortes, qui ſervorum pedes lavat, ut extrema ſervis ſerviat ſervitute? Veniant huc, veniant *, qui diſcutiunt poteſtatem ejus, & tunc de ejus æquitate contendant, cum potuerint tantam capere, loqui, æſtimare pietatem; nec jam calumnientur, ſi ſe in noſtro corpore patre minorem * dicat, qui non dicto, ſed & facto, cum pedes lavat ſervorum, ſed ſubdidit, & ſubjecit pedibus ſervulorum. Homo jam tibi parce, quia ut tibi parceres, * tuos Deus lavit, tuos tenuit, tuos amplexatus eſt pedes. Sed ad cœpta redeamus: *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Ecce qui dat, dare loquitur patrem. Nunquid largitatem ſuam denegat, ſic dicendo? Abſit, non poteſtatem minuit, ſed pandit affectum: ſic dicendo non diſtantiam facit, ſed patris, ſuamque voluntatem monſtrat *, firmat unitatem. Quod autem dixit, complacuit: & non dixit, placuit, munus edocet Trinitatis: quia quod erga nos filio placuit, hoc complacuit Trinitati. *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum:* poſt tantam ergo Dominus largitatem, poſt ſuam gratiam tibi copioſius collatam, abjecta & vilia peculia ſervitutis jubet abijcere regnaturum. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.* Plebejum cultum regia non admittit poteſtas, auguſtus honor non niſi diademate confertur, & purpura. Abijcere ergo debet habitum ſervitutis, qui ſe regem credit divinitus conſecratum. Hinc eſt quod rex ſupernus illum, qui cum indigna veſte majeſtatis ejus auſus eſt intrare convivium, ligari, præcipitari, detrudi in tenebras juſſit exteriores: quia deformitas invitati ad invitantis redundat injuriam. Peculia quoque priſtinæ libertatis, jam divitiis, jam regiis ditatus opibus qui reſervat, captivus, miſeria * ſe neſcit eſſe felicem. Eſt conſuetudinis, eſt animi felicis, ut adſcitus ad regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, mox propinquis, civibus indigentibus liberaliter prorogare: * ne ſit mendicus animo, qui cenſu functus eſt, & honore. Tali ergo providentia dominus, conſilio tali, vilia & caduca jubet ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœleſti regno omnia quæ in cœlo, & quæ in terra ſunt, volumus poſſidere. Sed ſi vis ſervare tuorum pretia prædiorum, & facculorum forte condita te delectant, fac tibi facculos quales ille præcepit, qui jam cupiditatis tuæ cuſtos eſt & proviſor. Denique, ut vidit, quod duriter dixit: *Vendite quæ poſſidetis*: mox adjecit. *Facite vobis facculos, qui non veteraſcunt: theſaurum non deficientem in cœlis.* Iterum contriſtatus es: quia quod habes, in cœlis cogeris collocare? Rogo crede Deo tuo, qui ſervo credis: * & magis Deo, quam homini commenda. Sed ſi times, ne quid inde præſumat, ne quid diſpergat pietas largitoris, ſigna fidei annulo facculos tuos: * ut tali cuſtode dormias tu ſecurus: quia ubi ille eſt, ibi locus nullus eſt furi. Non poterit tibi tuam pecuniam denegare, qui tibi omnia ſua contulit, qui te regni ſui & honore ditavit, & gloria.

S. Petri Chryſ.

SERMO XXIV.

SEmper, & ad omnia vigilias eſſe ſalutares nullus ignorat: quia re vera plus vigilare, plus vivere eſt. Nam quid tam mortis ſimile, quam dormientis aſpectus? quid tam vita plenum, quam forma vigilantis? Indulgendum ſomno eſt, ut corpus reparet, non reſolvat: & vires revocet, non enervet. Semper ergo ad omnia vigilias eſſe ſalutares nullus ignorat. Quæ

3 *Participatum regni.* Apud Julium Capitolinum in Vero: *defuncto Pio Maximus in eum omnia contulit Principat us etiam imperatoriæ poteſtatis indulto.* Iſaac Caſaubonus reponendum docet *Participatum*; quam lectionem firmat editio Mediolanenſis. Ita apud Spartianum in Didio Juliano, ubi in verbis: Claudium Pompejanum e Terracinenſi *ad principatum* evocavit: legendum eſſe *participatum* edocemur ex Codice Palatino, apud Hoſmannum.

4 *Veniant nunc.* „ Contra Ætium, & Eunomium hære„ticos. Vide Auguſtinum Hæreſ. liv. „ Mita.

5 *Patre minorem.* Male enim aliquot Scripturæ loca detorquebant Hæretici. Catholicum earum ſenſum explicat Auctor Anonymus in Breviario fidei contra Arianos, apud Sirmondum Tom. i. pag. 225. *Nos enim Catholici Deum noſtrum Jeſum Chriſtum, & minorem dicimus Patri, & æqualem. Minorem propter humanitatem aſſumptam. Æqualem propter divinitatem perpetuam.* Vide Baſilium adverſus Eunomium initio Tom. ii. pag. 79. & Lib. iii. pag. 35.

6 *Ut tibi parceres.* Ita ex fide Manuſcriptor: Edit. *ut tibi parcas.*

7 *Sed Patris ſuamque voluntatem monſtrat.* Cyrillus Alexandrinus Lib. iv. cap. v. in Johan. ad cap. viii. v. 17. pag. 414. *ponit iſtud a me ipſo pro peculiariter, & proprie, ſecundum perfectiſſimam conformitatem, & identitatem voluntatis Patris.*

8 *Captivus miſeria.* MS. Vatic. *captivus miſere.*

9 *Prorogare.* Vox Chryſologo familiaris. Mita, librariorum fortaſſis incuria, habet *prarogare*. Pariſienſ. Mogunt. & aliæ *erogare*.

10 *Qui ſervo credis.* Innuit unum ex muneribus ſervorum, quod erat *Arcariorum*: ſicuti Eraſthus ille, cujus mentio occurrit in Epiſtol. ad Rom. cap. vi. Saltem hunc Chryſologi locum ita interpretatur Pignorius de Servis. Vide Zenonem Veron. ad Neophitum Serm. i.

11 *Signa fidei annulo facculos tuos.* Annulis potiſſimum pro ſigillis utebantur veteres. Vide Clement. Alex. lib. iii. Pedag. cap. ii. ubi poſtquam dixit aureos anulos mulieribus concedendos, non ad ornatum tantum, ſed ut ea quæ domi ſunt ſervanda obſignentur; uſum improbat eorum, qui Numinum figuras in eis inſculpi curabant. Dignus eſt locus qui excribatur, & explicetur. *Sint autem nobis ſignacula Columba* (in cujus ſpecie Spiritus ſanctus deſcendit) *vel Piſcis* (quo nomine Chriſtus ſignificabatur, ut infra videbimus,) *vel Navis, quæ curſu celeri avento fertur* (quaque ut obſervatum eſt, figuratur Eccleſia (*vel Lyra muſica, qua uſus eſt Polycrates*) quæ ſorta ſe davidicam Lyram in mentem revocat:) ut opinatur Scholiaſtes Sidonii Apollinaris apud Sirmondum, pag. 909. num. 154. (*& ſi ſit piſcans aliquis meminerint Apoſtoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur.*)

ars, quod opus, quod tempus, quæ poteſtas, quod officium, non vitæ lucra lucubratione perquirit? Hinc eſt quod Rex in procinctu * 1
pervigil callidi hoſtis præcavet, & evitat inſidias: tunc in caſtris miles ſupervenientes, nocturnos impetus cauta pernoctatione propellit. Sic nauta vigilando diffuſi itineris incertas vias intrat, & calles tranſit invios, & veſtigio furtivo ad lucroſi portus votivam pervenit manſionem. Hinc paſtor adjungit noctes diebus, & totum ſibi tempus denegat dormiendi: ne qua lupis, ſuffragante ſomno, graſſandi in gregem præbeatur occaſio. Sic viator ſolers per auras
noctis, æſtus ſolis prævenit: aptumque diem * 2
providentius deputat manſioni. Hoc Propheta ſciens non die ſolo, ſed de nocte tota clamabat ad Dominum: „ Domine Deus ſalutis meæ *Pſal. 87.*
„ in die clamavi, & nocte coram te. „ Quid *Luc. 6.*
plura? Ipſe dominus pernoctat in oratione Dei: ut ante nos oratione liberet * quam redimat 3
paſſione. Et ſi pro ſervis dominus vigilat: merito pro ſeipſis ſervos vigilare ſic jubet. *Præcincti*, inquit, *ſint lumbi veſtri, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis. Sint lumbi veſtri præcincti.* Novus ordo vigiliarum, novus habitus imperatur. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Nil de veſtitu, nil de calceamentis, nil de ipſius occurſus apparatu ſervi vigiles admonentur; ſed tota in præcingendis lumbis mandatur cura, tota in conſtringendis lumbis ſtatuitur vis præcepti: addito lucernarum ſolatio tantum, ſine quo nec noctis aperitur obſcuritas, nec venientis diei clareſcit aſpectus. *Sint lumbi veſtri præcincti: & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Cingulum quidem
eſt proprie indicium ſervitutis: * quod & in 4
curſu expeditos * reddat, & faciat obſequentes. Sed dixiſſe ſuffecerat, eſtote præcincti: cur 5
lumbos potiſſimum nominat? cur tanta jubentis reverentia lumborum facit magnopere mentionem. Quæris quare? quia in lumbis eſt tota corporis cauſa; ex lumbis tota carnis negotia ſuſcitantur; in lumbis tota eſt humani lapſus, humanæ fragilitatis occaſio. Inde venit, quod virtutis ignaros reddit, efficit ſegniores. Hinc eſt ergo quod principaliter dominus lumbos noſtros aſtringi jubet baltheo caſtitatis: & totum carnis noſtræ pendulum, fluidum, reſolutum, conſtringi mandat continua zona virtutis: ut carne ſuccincta ad domini occurſum liber, velox, expeditus noſtræ mentis reddatur inceſſus. Hæc tamen audiens homo ſcire debes, quia non retardat ab occurſu Dei caro: quia ipſius occurſus, officii ipſius eſt inſeparabilis comes, ſi tu ejus componas ſarcinas, ſi reveles onera ejus, ſi pendula & ſinuoſa involucra ejus tu providus viator aſtringas. Quid plura? Erit tibi ſalubre contubernium, ſi tu ejus deſes & reſolutus non fueris inſtitutor: quemadmodum autem debeas æquare ſarcinas ejus, ejus pondera injuſta moderari, Apoſtolus edocet, ſic dicendo. „ Mortificate mem- *Col. 3. 5.*
„ bra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: forni-
„ cationem, immunditiam, libidinem, con-
„ cupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt
„ idolorum ſervitus. „ Coſtringenda eſt ergo caro continentiæ cingulo, ne effuſa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, ſupernis & cæleſtibus inſiſtere non poſſit inceſſibus. Bene ergo dominus adjecit: *Et lucernæ ardentes in manibus veſtris*. Quia ſemper ad innocentiæ teſtimonium lucernæ nocturno portantur in tempore: & ſicut vitiis amicæ ſemper ſunt tenebræ, ita lucernæ ſemper inimicæ criminibus: ſociæ ſemper boni operis ſunt lucernæ: Sed in manibus ſanctorum, ipſa bona opera ſunt lucernæ, dicente Domino. „ Sic luceat lux ve- *Matt. 5.*
„ ſtra coram hominibus, ut videant veſtra bo-
„ na opera: & magnificent patrem veſtrum
„ qui in cœlis eſt. „ Et vere portant lucernas ſuas, vere ſomentis operum, vere miſericordiæ unguento inflammant lampades ſuas: quæ cum loco, propoſito ſtudio, latitant, opere, virtute coruſcant, ac ſplendent toto orbe terrarum. Et quia expectationis ſuæ Dominus ſatis triſtes, ſatis anxios noverat mores: ne quis ſuperaretur tædio, ne quis laſſeſceret tarditate, ne quis longæ expectationis fatigatione ſuccumberet, perſeverantibus in beatitudinem cœleſtem, cœleſte promittit obſequium. *Beati*, inquit, *ſervi illi quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes*. Et ne ipſius beatitudinis qualitas haberetur incerta, mox adjecit: *Amen dico vobis, quia præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit eis*. Præcinget ſe Deus, * & faciet 6
ſervos diſcumbere, & miniſtrabit eis. En mutatio inaudita rerum, en terribilis correptio dominationis, en pavenda converſio ſervitutis: quia parumper ſervus aſſiſtit in domini ſui expectatione ſuccinctus: & ſuſtinendi fidem brevi

AD SERMON. XXIV.

NOTÆ.

1 IN *procinctu*. Ipſa imminente expeditione, ut alibi adnotavimus.

2 *Aptumque diem*. Emendatum ex Latinio quod habent editiones, *actumque*.

3 *Oratione liberet*. „ Chriſti oratio ad Patrem nos li-
„ beros oſtendebat, ut membra unici Filii tanto capiti inſer-
„ ta. Paſſio vero non abſolute reſpectu omnium liberos
„ facit, ſed redemptos: quia tollens nos a ſervitute dia-
„ boli, ſuos fecit ſervos pretio tanti ſanguinis emptos. „ Mita.

4 *Cingulum indicium ſervitutis*. Illud videlicet, quo ſervorum veſtes præcingebantur, ne eis ad peragenda, quæ juſſa erant, eſſent impedimento. Hæc alibi adnotata. Addam ex Horatio lib. II. Sat. VIII.

. . . . *Puer alte cinctus acernam,*
Gauſape purpureo menſam præterſit.

Et ex Juvenal. Sat. VIII.

Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.

Verba Chryſologi laudat Pignorius de ſervis.

5 *In curſu expeditos*. Malui ſic reponere ex MS. Vatic. quam id, quod omnes habent retinere: *& diſcurſus expeditos*.

6 *Præcinget ſe Deus*. Triplicem admirationis fontem advertit hic Mita. Primum ex inaudita rerum mutatione, quod dominus noſter electis in cælo obſequium præſtabit, & miniſterium: Alterum ex terribili correptione ſuæ dominationis. Corripit enim ideſt ſeponit, dominationem ſuam in Homines, ut ſuum illis exhibeat obſequium: Tertium ex pavenda conditione ſervitutis. Quam enim timendum eſt regnum illi, qui cum natura ſervus ſit, ex templo aſſumitur in Regnum?

7 *Talia-*

vi fatigatione portavit: cui ut talionem redderet, * dissimulat se in ipsa divinitate divinitas.* 8 *Præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit eis.* Discumbenti homini Deus astat, & astat in cœlestibus: epulanti servo * servit Dominus, & servit accinctus pueris suis, 10 ministris suis, ministerium facit Christus: * & facit in patris jam gloria constitutus. Homo calumniaris Christum * adhuc, quod detulerit patri? Qui tibi in terra lavando pedes, 12 extremum repræsentavit obsequium, * & repromittit in cœlestibus novissimam servitutem? Crede, hæretice, & tu illi studе reddere talionem. Ille tibi in cœlestibus parat convivium se ministro, & tu illi in terra non desinis continuas ingerere & generare blasphemias: faciet & ille transitus suos, quia transiens ministrabit illis: de dominatione ad fidelium suorum pia transiet & migrabit obsequia: ad te de misericordiæ patre severissimum transibit in judicem. *Et transiens ministrabat illi.* Confitentibus, expectantibus ministrabit epulas, ministrabit & tibi, sed dignam de tua negatione sententiam. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* Si in secunda & tertia vigilia 13 venerit: vigilias mundus plures, * tres tantum vigilias novit expectatio Trinitatis: quare tamen a secunda cœpit, & tacuit primam? Quia prima jam vigilia in ortu dominicæ nativitatis excesserat. Probant hoc pastores, qui dum supra gregem suum vigilant, gregis ipsum pastorem in præsepio invenire, videre, tenere merentur & auctorem, sed quæ sit secunda & tertia vigilia requiramus. Sicut utique prima vigilia est sui ortus in carne, ita secunda est vigilia, quia nostra redit & resuscitatur in carne. Denique ut ad resurgentem veniat, annus * excitatur, & evigilat mundus. Tertia 14 vigilia est illa, qua expectatio tota novissimo venientis finitur adventu: ut sicut ille resurrexit nobis, ita nos illi jam perpetuam * resur- 15 gamus ad vitam,

S. Petri Chrys. F 2 ape-

SERMO XXV.

HOdie Dominus evangelici gregis pusilla & terrena primordia, * quam blanda ex- 1 hortatione sit consolatus, audistis. *Nolite timere*, inquit, *pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Aufert spes anxias, dubios tollit eventus, omnemque propellit, & excludit timorem, quando in exordio ipso regnum nascentibus pollicetur. *Quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Quis de victu, quis de vestitu, quis de plebejo censu, & vernalis cespitis vilitate suspirat, de regno certus, de dominatione securus? Satis sibi invidet qui elevatus ad summa, ipse se ad humilia dejicit, ad egena deponit. Sed scire convenit, pater iste qui est, vel qualis est, vel quod regnum suis filiis repromittit. Quis sit iste pater, quotidie te confitente cognoscis, cum clamas. „ Pater noster qui es in cœlis. „ Qua- *Matth 6.* lis autem sit, ipsa operum magnitudine pervi- *v. 9.* disti: ex nihilo fecit cœlum, & terram solidavit ex liquido, * montes statuit ad stateram, * 2 maria intra legitimos terminos sola præcepti auctoritate conclusit. Verum si regni, quod promittit pusillis, desideras nosse qualitatem, ipse 3

Luc. 12.

---

7 *Talionem reddere.* „ Secundum Jurisconsl. in §. VII. „ Instit. de injur. *Talionem reddere*, est eadem pœna mul„ ctare aliquem, qua tu ipse ab eo mulctatus: & propterea „ Dominus noster pro famulatu hic tibi ab homine præ„ stito, talionem aliquo modo reddidit, dum eidem ho„ mini famulatur in gloria. „ Mita. ταυτοκαθεια dicitur ab Græcis quæ ab nobis *Lex talionis*. Vide Canon. IV. Concili Nicæni II. ibique Balsamonem, pag. 499. & Notas inferius ad Serm. XXXVIII.

8 *In ipsa divinitate divinitas.* Et id duabus rationibus fieri docet Mita, ex varia hujus vocis *dissimulare* significatione. Primo enim dissimulare idem est, quod connivere, seu clausis oculis aliquid dissimulare: juxta illud Sapientiæ XI. 24. *dissimulans peccata hominum*. Unde hic divina Majestas agit, ac si non haberet in homines æternam dominationem: Tum sui causa, ut fiat servus servorum suorum: Tum causa hominum; ne ipsi ab tanta majestate oppressi, haud ferre possint, ut sibi a tanto domino serviatur. Secundo *dissimulare* est, se in aliquo loco detinere, ut Genes. XIX. 16 cum Angeli vellent Lot a Sodomis educere Textus ait: *Dissimulante illo apprehenderunt manus ejus:* hoc est „ domi se detinente: detinet „ se ergo deitas in deitate, quia, licet Deus homini bea„ titudinem communicet, non tamen totam bonorum u„ bertatem largitur; sed quam ferre possit Beatus „; & hæc Mitæ sententia, quam longe pluribus effert.

9 *Epulanti servo.* „ Quid habeat in iis epulis scribit Au„ ctor infra Sermo XCV. & Sermo CLXXVI. Non gustu, sed „ visu epulantur Beati: nam visio est tota merces. „ Mita.

10 *Ministerium facit Christus.* „ Si Christus cum Pa„ tre & Spiritu sancto summæ gloriæ objectum sunt, „ ut ex Theologis, quare Christus tantummodo dicitur „ facere ministerium Beatis? Quia ut Sermo XXII. superius „ Auctor: *quod erga nos Filio placuit, hoc complacuit „ Trinitati.* Christus autem hominibus beatam gloriam „ ministrare dicitur, quia fercula convivii, potumque suo „ ipse sanguine promeritus est: ut habet in hoc loco Evangelii Barradas. „ Mita.

11 *Calumniaris Christum.* Obscurum in editionibus nonnullis locum, ex Mita, & Castillo, & MS. Cæsen. genuinæ lectioni restituimus. „ Arius, aliique ex hoc Tex„ tu *Pater major me est*, arguunt filium Dei, etiam quo„ ad divinitatem, Patre minorem esse. Sed textum illum „ cum Catholicis syncere noluerunt intelligere: qui com„ muni sensu de humanitate tantum interpretantur: quod „ sæpius Auctorem nostrum pluribus in locis docuisse ha„ betur. S. Ambrosius lib. II. cap. II. Lucæ, contra eos„ dem hæreticos: *& miramur, si Christus Patri defert, „ qui subditur Matri?* „ Mita.

12 *Extremum repræsentavit obsequium.* „ Hæc extre„ ma servitus ab Christo Domino discipulis exhibita, ab B. „ Laurentio Justiniano *Prodigium* vocatur. „ Mita.

13 *Mundus plures.* Hebræi olim diem secabant in quatuor quadrantes: quos ut Romani ac Græci *vigilias* vocarunt. Inde noctem ipsam in tribus vigiliis diviserunt.

14 *Annus excitatur.* Ita ex emendatione Latinii, & MS. Vallicell. Editiones *annuus*.

15 *Jam perpetuam.* „ *Jam* idest *Tunc*: signat enim „ tempus futurum: ut Lucæ V. *ex hoc eris jam homines „ capiens:* ex Exod. XIX. *jam nunc veniam ad te in ca„ ligine nubis.* „ Mita.

AD SERMON. XXV.

NOTÆ.

1 *Pusilla & terrena primordia.* Illos enim alloquitur Christus, qui disciplinæ suæ se se tradiderant, vel brevi tradituros erant.

2 *Terram solidavit ex liquido.* Nimirum Genes. I. 2. abyssi nomine designatur aquarum materia mixta adhuc, & confusa cum terra. Vide Severianum Gabulorum Episcopum de Creat. Mundi orat. I. apud Chrysostomum Tom. VI. pag. 448. recent. edit.

3 *Statuit ad stateram.* Respicit ad illud Isaiæ XL. 12. *& libravit in pondere montes, & colles in statera.*

4 *An-*

Matt. 19. v. 14. aperit, ſic dicendo. „Sinite parvulos venire ad „me; talium eſt enim regnum cœlorum. „Eſſe in cœlo mirum eſt: in cœlo vivere, eſt majeſtatis. Jam regnare in cœlo quanti ſit, ſenſus deſinit æſtimare mortalis: & tamen homo, quod æſtimare non potes, percepiſti. Apoſto-
1. Cor. 2. v. 9. lo ſic dicente. „Quod oculus non vidit, nec „auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, „quæ præparavit Deus diligentibus ſe. „Et quod te mereri dubitas, habere te, & poſſidere, jam cogeris confiteri. Quid ergo cum terra illi, qui poſſidet cælum? Quid illi cum humanis, qui adeptus eſt jam divina? niſi forte placent gemitus, eliguntur labores, amantur pericula, peſſima mors delectat: & illata mala, bonis ſunt gratiora collatis. Sed videamus quod dat pater tantus conſilium regnaturis. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.* Si victuros vos, ſi regnaturos, ſi vos jam divites eſſe creditis in ſupernis, ubi futuri, quo migraturi, ubi regnaturi eſtis, vos illa quæ veſtra ſunt jam præcedant; opes miſeras miſericordia computate: quæ humana ſunt in divina convertite. Et ne cui forſitan deeſſet evectio ad portanda illa quæ dimittitis, angariatus eſt pau-
4 per *: ferunt pauperes onera noſtra, & volentes ferunt: quia tali non deprimuntur pondere, ſed levantur. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam: facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis, ubi fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.* Videtis, quia pater iſte ditare vult filios, non nudare. *Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.* Novo modo, imo, cæleſti modo, qui hunc audit, vendendo comparat, recondit erogando, dum amittit, acquirit. Quam cupit pecuniam perdurare, perpetuare ſacculos divitiarum, condita permanere, qui dicit: *facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.* Ecce docet avaritiam, * qui cœperat ſuadere contemptum: *facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.* Et qui theſaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet ſacculos ſine fine perquiri. Chriſte, quo te pertrahit amor tuorum? ut avarum lucrifacias, facis eum quod deſiderat, non quod oportet, audire: ſacculos imperas: æternos theſauros, qui non deficiant, vis parari, ut avarus dum conſueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut a virtute capiatur. Vere pater es, qui cum tuis quibuſcumque parvulis ſic agis. Namque & nos interdum noſtris parvulis petentibus noxia, ingerimus ſalutaria ſub ſpecie noxiorum: fallentes inſipientiam, non deſipientes affectum. Dixiſti. *Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſauros non deficientes in cælo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi clauſtra, ubi ipſa cuſtos eſt innocentia? ibi quid ſignaculum, ubi fraudis ſuſpicio non habetur? Si & in cœlo ſacculis opus eſt, cura non amittitur, ſed mutatur. Domine, tu vidiſti, quia in theſauris tota fides, tota ſpes in ſacculis ſit avaris: & ideo imputribiles in cœlo ſacculos vis parari, ut qui te non ſequitur ad cœlum, ſequatur ſaltem ſacculos ſuos. Avare, fac tibi ſacculos, & fac jubente Deo: quia votis tuis annuit divina majeſtas. Sed fac tibi ſacculos erogando, quia quicquid pauper acceperit, pater cæleſtis ſuſcipit. Et ubi recondit? in cœlo. Et ne forte perdidiſſe te doleas vel uſuram, centuplam * in cæleſti fœnore re- 6
cipies, quicquid in cœlo, paupere tranſmiſeris perferente. Uſura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forſitan de cautione ſoliciti? Quare: Nonne homo homini exiguæ chartulæ obligatione conſtringitur? Deus tot, & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur? Sed dicis, eſto quod debeat, quo exigente reſtituet? ſeipſo; quia non poteſt ulli mentiri: idem ipſe eſt, & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profuſus eſt in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cum vult debere largitor.

SERMO XXVI.

QUod hodie dominus interroganti Petro reſpondiſſe legitur per figuram ad Apoſtolos ipſos, ad doctores tantum, & ad eos qui Eccleſiis præſident, * dictum, multorum perſenſit auditus. Interrogat Petrus, *Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes? Cui reſpondit Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram? Beatus ſervus ille, quem cum venerit dominus, ita invenerit facientem: vere dico vobis, quod ſuper omnia quæ poſſidet, conſtituet eum. Quod ſi dicat ſervus ille in corde ſuo: moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & dividet eum, partemque* 1 Luc. 12.

---

4 *Angariatus eſt pauper.* De Angariis vide, quæ habet Stolbergius in Diſſert. cui Titulus: *de Angariis veter.* Tom. x. Critic. ſacr. pag. 101. Angaria in jure eſt injuſta exactio: ſed eſt Perſarum vox: quibus ἄγγαρος dicebatur regius Tabellio. Perſæ enim itinera ſua dividebant in Paraſangas: & ut Paraſangas attigerant Tabelliones, Bajulique quieſcebant, & onera ſua aliis ulterius euntibus per vices tranſmittenda committebant. Si plura deſideras adi Meurſium Caſtig. cap. 29. pag. 176.

5 *Docet avaritiam.* „Spiritualem ac cæleſtem: ubi fœ„neratur Domino, qui miſeretur pauperi. „Mita.

6 *Uſuram, centuplam.* Vide, quæ ſuperius adnotavimus ad Serm. xv. ubi addendum: quod lege Juſtiniani cautum fuit, ut etiam uſuræ nauticæ non niſi centeſimæ eſſent L. xxvi. §. 1. Cod. de uſur. De modo autem comparandi uſuras apud Romanos, poſt Salmaſium, Gronovium, & Gravinam, vide Gottl. Heineccium, Antiq. Rom. Tom. 11. pag. 84. edit. Venet. 1739.

AD SERMON. XXVI.

NOTÆ.

1 QUi *Eccleſiæ præſident.* Vere hos diſpenſatores vocat Apoſtolus: *diſpenſatores miniſteriorum Dei.* Non omnibus enim, inquit hic Theophylactus, pag. 190. *verbum Dei ſuppeditare oportet*; ſed quibus opus eſt, & quando convenit, & ſicut oportet. Ab Gregorio Nazianzeno orat. xxxii. pag. 518. vocantur Eccleſiarum Paſtores τῶν ψυχῶν οἰκόνομοι, ἢ τὸ λόγε, ... ταλῶσι animarum curatores, & verbi promi condi.

2 *Sed*

que ejus cum infidelibus ponet. Ecclesiæ quidem præsules ista quam primum similitudo constringit, sed hominem nullum *, mortalem nullum prorsus eximit hæc figura, quæ dum loquitur ad dispensatorem, omnibus uno interrogante, respondit: Si est quisquam, qui a Deo nil acceperit, discussionem dispensationis, dispensatoris officium non timebit. Homo si hoc ipsum quod das, accepisti, accepisse te quod habes, quomodo tu negabis? De cœlestibus conditis, de horreis divinis rationem reddet, præstabit causas Ecclesiæ prorogator. * Et quanto majus suscipit creditum, tanto majus se debitum non dubitat redditurum, dicente domino. Cui plus est credi- *Luc. 12. Sap. 6, 7.* „ tum, plus exigetur ab eo. Et alibi: „ Potentes potenter tormenta patientur. „ Quanto altius ascenderit homo, lapsus, tanto altius cadet. Quid altius cælo? De cælo cadit in cælestibus, qui delinquit: desperatus incurrit, qui in ipsis dominantis oculis offendit: & excusatione caret, qui facinus ipso judice teste committit. Aut quam defensionem sperat, quem testimonium cognitoris accusat? Sic diabolus cum esset angelus, & in cælo, & coram Deo semper clarissimus versaretur, & fulgens, dum Dei tentat aures, dum in Dei superbit aspectu, lapsus ad terram, ad tartara dejectus, in diabolum mutatur ex angelo: & qui erat minister veniæ * factus est dux pœnarum. * Hinc est quod Apostolus nostri ordinis hominem commonet, ne incidat in superbiam & laqueum diaboli. Dispensator ergo divini verbi, & cælestis doctrinæ prorogator, qui ante dominum stat jugiter, versatur inter altaria semper, neque a Dei oculis recedit unquam, qui peccatorum causas, dolores populi suscipit, offert, ingerit preces, accipit, refert, restituit impetrata, ex homine totus in Angelum substitutus, non potest n si in ipsa Dei facie inter sanctorum sancta peccare: ut inde sibi sumat crimen, unde aliis veniam consueverat reportare. Denique Nadab & Abiud sacerdotes filii *Lev. 10.* Aaron sacerdotis, dum contaminare externo igne altaria præsumunt, ipsius altaris consumuntur incendio: ut sumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum: quod peccatum illis suscitaret ebrietas: nam vini odor odorem fugarat incensi, & ebrietatis ignis flammam provocarat altaris: unde quia alienati vino alienum portaverant ignem, mox divino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium: * quia alter animam suam necat 6
vino, sacerdos spiritum sanctitatis extinguit, dicente Apostolo. „ Spiritum nolite extingue- *1. Thes. 5.* „ re. „ Merito inter cætera quæ in dispensa- *v. 19.* tore malo arguit hodiernus sermo, vini condemnat insaniam, dicendo: *Quod si dicat servus ille, moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere pueros & ancillas, & edere & bibere, & inebriari*. Proprie dixit, edere & bibere, & inebriari, & percutere. Ebrietas cædis mater, * parens litium, furoris genitrix, 7
petulantiæ deformiter est magistra: hanc qui habet, se non habet: hanc qui habet, homo non est: hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum *. Ebrietas est dæ- 8
mon blandus, * venenum dulce, rabies volun- 9
taria, invitatus hostis, illecebra honestatis, & pudoris injuria: hanc nullus noverit Christianus, ne auditu quidem sacerdos attingat: ne qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inveniatur exemplum. Verum quia ad nos, & ad

---

2 *Sed hominem nullum*. Cum Chrysologo plures conveniunt Enarratores, illud ad Titum 1. 7. [*Dispensatores gratiæ Dei*, ad omnes Fideles referendum esse censentes, qui dona ab Deo accepta in commodum aliorum exhibere debent,

3 *Ecclesiæ prorogator*. Vocabulum, ut alias observatum est, Chrysologo familiare. Idem ac *dispensator*. Hujus enim onus erat consuetum servis præstare demensum. Vetus Inscriptio apud Pignorium.

SIGNUM HERCULI
DORUS LARC.
DISP QUI ANTE VILLICVS
HUIUS LOCI.

Chrysologus autem hic loquitur de Prorogatore Tritici: qui *Ministrator*, vel *Actor frumenti* dicebatur apud veteres Inscriptiones: nisi Ministratori & Actori hoc obtigerit, ut quandoque & hujusmodi munere fungerentur. Hos Cassiodorus vocat *Arcarios*, & *Procuratores Tritici*: & Lapis apud eundem Pignorium. *A Frumento*.

D. M.
ASCLEPIADI
ACTHITUS L.N.
A FRUMENTO

Apud Ennodium Lib. 1. Epist. III. habetur: *prorogare literas*: & Lib. III. Epist. XIV. *prorogari scripta*.

4 *Minister veniæ*. Mita censet diabolum fuisse quondam *Ministrum veniæ* ob Hominum custodiam Angelis adtributam. Recte equidem. Origenes enim Lib. VIII. contra Celsum, pag. 400. ait: *Angelos adjuvare Homines ad salutem*. Vide Chrysostomum Homil. CIX. Tom. V. pag. 958. Basilium in cap. VIII. Isaiæ, Tom. 1. pag. 1012. ubi Angeli dicuntur: *Curatores generis humani*.

5 *Dux pœnarum*. „ Hominum scilicet, & Angelorum: „ quemadmodum eo duce, & persuasore Angeli sectato- „ res, nec non Homines peccavere: ut dicitur Apocalyp. „ XII. 14. Traxit secum tertiam partem stellarum." Mita.

6 *In sacerdote sacrilegium*. Vide Canones, qui *Apostolorum* inscribuntur Regul. 42. & Adverss. Barthii Lib. IV. cap. 1. Valeriani Homil. XIX. apud Sirmondum Tom. 1. pag. 396.

7 *Ebrietas cædis mater*. Tanta malorum seges oritur ex ebrietate, ut si vel pauca recenserentur, Notæ modus excederetur. Vide Nyssenum Homil. de Baptismo Tom. II. pag. 221. Basilium Orat. XIV. pag. 489. Chrysostomum Homil. XVII. in 1. ad Corinth. Tom. V. ubi plura ebrietatis incommoda enumerat, nec ab ea, quæ habet hic Chrysologus valde dissimilia. Augustinum item ad sacras virgines, quem hoc idem argumentum prosequentem laudat Camerarius Oper. subcis. Tom. 1. pag. 443. Ad satietatem consule Stuchium Antiquit. Convival. Lib. III. cap. VIII.

8 *Sed est ipse peccatum*. „ Ebrius non facit peccatum „ dum ebrius est, quoniam ex defectu rationis liberam non „ habet voluntatem. Mox dum voluit inebriari fuit pec- „ cator. S. Thomas 2. 2. quæst. 150. At contracta ebri- „ etate efficitur ipsummet peccatum: quia in peccato cum „ sit ebrietatis, ab ipso nequaquam tunc surgere vel- „ let, cum illud non intelligat, aut libera voluntate ab- „ horreat: quare ebrius peccatum dicitur; hoc est subje- „ ctum inconvertibile ad bonum pœnitentiæ, dum ipsa „ perdurat ebrietas." Hæc Mita. Sed fortasse tantis non indigebat Chrysologus, qui hic *peccatum* sumpsit, pro *maledictione, & opprobrio &c.*

9 *Dæmon blandus*. Ebrietatem dæmoni assimilari posse non solius Chrysologi sententia est. Basilius Orat. XIV. vocat ebrietatem *dæmonem voluntarium*. Chrysostomus Homil. LXXIV. Tom. V. pag. 582. postquam & ipse vocavit ebrietatem *dæmonem voluntarium* addit, *Ebrium dæmoniaco esse deteriorem*.

10 *Pro-*

& ad Ecclesiasticos viros satis dictum est, quemadmodum cunctos teneat responsio salvatoris, quod non fit qui a Dei dispensatione inveniatur extraneus, perquiramus Apostoli dictum.
Rom. 13. v. 1. „ Non est potestas nisi a Deo. „ Si a Deo potestas omnis, a Deo rex etiam dispensationis regiæ adeptus est dignitatem. Sic dux, sic miles, sic provinciarum rectores, sic urbium, rationem reddituri sunt omnes isti, si in ullo creditæ potestatis excessere mensuram: si Rex justitiam custodivit, si æquitatem tenuit, si potestatem moderatus est, si misericordiam non omisit, si tenuit sic ponderis sui libram, ut in neutram partem potestatis suæ trutina propensa * declinaret, si omnium curam gessit, si civium procuravit quietem, si sic temperavit censum: ut neque militi sufficientis deesset, neque tributarius lassaretur. Et dux præstabit Deo causas, si sequentibus se præbuit virtutis exemplum, si in excubiis pervigil, si in discursibus indefessus, si pacem omnium proprio labore perquisivit. Rationem reddet & miles, si paruit imperatis, si concussit neminem, si accepta stipendia justissimo labore pensavit. Judex quoque judicii sui supernum judicem sustinebit. Et tu qui dominus es domus tuæ, dispensatorem positum plusquam dominum volo credas: ut exhibeas conjugi simplicem charitatem, doctrinamque ei quam didiceris in Ecclesia prudenter infundas: cui Apostolus in Ecclesia tacere præcepit, & domi discere te docente, dicens. 1. Cor. 14. 34. „ Mulieres in Ecclesiis taceant; „ si quid autem volunt discere, domi viros „ suos interrogent. „ Filiis impendas affectum sobrium, solicitam curam, eosque fideliter in domini enutrias disciplina. Servis victum, & vestitum debitum reddas, remittas culpas, minas temperes, imperes disciplinam, & habeas eos fratres progenie cælesti, quos subditos mundana possides servitute. Vos quoque servi debetis domino fidem in ipsa quam geritis servitute: quia qui pio & puro corde carnali domino debitum non reddet obsequium, Deo ante qui corda videt, quam homini tenetur obnoxius: qui te parem fecit per gratiam, quem conditio fecerat disparem vilitate servili. De divite quid dicam? qui quanto plus habet, tanto amplius debet.

Desunt nonnulla. Denique simul reddit, simul tradit alteri: quæ si noluerit reddere, singulis committat per partes. Et tu pauper commissam tibi dispensationem non parvam paupertatis existimes si patienter feras, si ingratus non sis, si sis vel in ipsa necessitate sobrius & frugalis, si danti agas gratias, non danti non ingeras blasphemans injurias: si tantum quæras, quantum dat misericordia, non quantum cupiditas importuna compellit. Certe & tu pauper qui libenter petis, da etiam tu libenter petentibus. Sed forte dicis, non habeo: sit dandi animus, & facultas non deerit largiendi, pone advenienti sellam tuam, pone mensam tuam, candelabrum, lucernam: certe ex eo quod accepisti gratanter appone. Sic Elias, sic Elisæus dum declinant ad viduarum vacuas & inopes mansiones, copiose quod viduis deerat, suppleverunt. Adjecit autem dominus ad confirmationem similitudinis hujus, dicendo: *Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, & non se præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Ille quidem qui per conscientiam peccat, * merito gravius solvit conscientiæ pœnas: sed & iste per ignorantiæ culpas, plagas ignorantiæ non vitabit: Deum sicut contemnere non licet, sic non licet ignorare, *

1. Reg. 17. 4. Reg. 4.

SERMO XXVII.

IN procinctu belli semper vigiliæ sunt militum distributæ: ut insidiis nil liceat, nil pateat dolis. Pernicios issimus nimis est repentinus hostis, nam aut inscios prævenit, aut incautos præoccupat, aut opprimit dormientes. Hinc est quod Christus rex noster ante sæcula per totam sæculi noctem milites suos præmandatis vigiliarum vicibus commonuit contra diaboli, idest, veteris hostis subtilissimum dolum: contra latentes impetus vitiorum: contra criminum insidias irruentes, contra scandala quæ nobis variis oriuntur ex causis, contra tentamenta præsentis vitæ, contra urentes acies sæcularium pressurarum, taliter admonendo. „ Vigilate & orate, ne intretis in ten- Matt. 26. v. 41. „ tationem. „ Et statuens qualiter vigilaretur: * adjecit. „ Et si venerit in secunda vigilia, & „ si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, „ beati sunt servi illi, quos, cum venerit, in- Luc. 12. v. 39. v. 37. „ venerit vigilantes „. Et plane beati, quia qui vigilant & anticipant dolos hostium, de domini sui gloriabuntur adventu. Hodie tamen dominus ipsas nostrorum ducum contra scandala exsuscitavit, & armavit excubias: dicendo ad discipulos: *impossibile est ut non veniant scandala*. Hoc est, impossibile est ut non veniant hostes. Et primum fratres scire nos convenit scandala hæc quid sint. Scandalorum genera sunt diversa, * & prima sunt illa quæ diaboli fraus Luc. 17.

10 *Propensa*. Ita ex Latinio placuit emendare. Editiones *Perpensa*.

11 *Qui per conscientiam*. II. Petr. 11. 21. *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti*.

12 *Non licet ignorare*. Tertull. lib. de Pœnit. *ignorantes dominum, nulla exceptio tutatur a pœna*.

AD SERMON. XXVIII. NOTÆ.

1 *ET statuens qualiter vigilaretur*. Prima vigilia cubitum itur, & eam non nominat Christus. Secunda vigilia erat nocturna nocte, & alto jam somno. Tertia vigilia, media jam nocte: ad cujus finem quarta appropinquat: quod est tempus exurgendi. Vult ergo Christus, nos vigilare ipso eodem tempore, quo omnes dormiunt: secunda scilicet, & tertia vigilia.

2 *Scandalorum genera sunt diversa*. Vide Basilium in Regul.

fraus parturit. Secunda ſunt, quæ generat calliditas humana. Tertia ſunt, quæ parit ipſa ex nobis ſuſpicax & incauta natura. Et a diabolo ſunt illa quæ fallunt ſpecie, quæ prætendunt bona, cum mala inferant: ſicut illud ad Adam, cum nobis humana abſtulit, dum divina promittit. Et illud, quod per Petrum: *Geneſ. 3.* *Matt 16.* „ Non tibi hoc erit, domine: triumphum crucis vacuare contendit, cum fervere ſe nimio amore mentitur. Nam cum dominus loqueretur paſſionis ſuæ gloriam: reſpondit per Petrum, „ Non tibi hoc erit „ domine: venenum quam dulce ſerpentis: ante facit militem regis ſui negare victoriam, ſervus ipſe dominum quam negaret: unde dominus ſervum poſt ſe mittit, ſcandalum remittit auctori: dicendo ad Petrum. „ Vade poſt me „ & diabolo. „ Sata- *Matt. 16. v. 23.* „ nas ſcandalum mihi es: „ * Et vere poſt 3 dominum vadit Petrus, quia ut eum ſequeretur ad cœlum, crucem reſupinus aſcendit. Sed & illud eſt ſcandalum tale, quod fecit Judæis. Nam lapidem firmandis veſtigiis latum, in totam ſulcavit, & exaſperavit offenſam: & totius fundamenti petram vertit in ſcanda- *Eſai. 8. 14.* lum, ut eſſet miſeris ad ruinam. „ Ecce po- „ no, inquit, in Sion lapidem offenſionis & „ petram ſcandali. „ Hinc eſt quod Pſalmi- *Pſal. 140. v. 5.* ſta anxia ſupplicatione depoſcit: „ Cuſtodi me „ a laqueo quem ſtatuerunt mihi: & a ſcanda- „ lis operantium iniquitatem. „ Et quia tranſilierat offenſam, ſcandalum vicerat, taliter glo- *Pſal. 60. 3. & 4.* riatur. „ In petra exaltaſti me, & deduxiſti me, „ quia factus es ſpes mea. „ Diximus primum genus ſcandali: dicamus & ſecundum quod de *Num. 31. Apoc 2. 14.* humana calliditate diximus evenire. Scandalum 4 populo Iſraelitico Balaam divinator * objecit, 5 quando bellatoribus non cum ferratis viris, ſed cum puellis * toto lenocinio fucatis occurrit: ut arma verteret in luxum, triumphum mutaret in infamiam, & in reatum reatus evocaret ultores: & ad ſummam prophanaret totam de turpitudine ſanctitatem. Hinc eſt quod eum Moyſes tali notavit ſententia cum puniret. Et Balaam, inquit, divinum occidite: quia hic miſit ſcandalum ante filios Iſrael. *3. Reg. 12.* Scandalum molitus eſt Jeroboam, qui ex auro vaccas populo in Deos figmento miſerabili collocavit, ne Deum vivum, ne verum templum, ne divinam legem, ne legitimos reges, *1. Cor. 2.* ne patrios ritus quæreret: ſic populus mancipatus errori ſcandalum facit juxta Apoſtolum: cum quis idolis immolata quaſi nihil nocitura manducat, & inſenſatos lapides, & ligneos Deos, qui neque ſanctificare, neque pollere quid poſſunt, tali facto æſtimat debere contemni. Sed quod ille fidei arbitratur exemplum, fit ignorantibus erroris occaſio, quia non ad contemptum, ſed ad cultum provocat neſcientes, & convivium religionis rideri facit inſciis, quos ſciens ſtudio deriſionis abſumit. Unde *1. Col. 2.* bene Apoſtolus concludit, & aperit. Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Tertium genus eſt ſcandali, quod nobis noſtris generatur ex ſenſibus, cum fallimur oculis, cum decipimur auditu, capimur odore, & ſapore vitiamur. Unde Eva vetiti & lethalis cibi ſic guſtu eſt ſauciata, ſic viſu. „ Et vidit, inquit, mulier „ quod bonum eſt lignum ad manducandum, & *Gen. 3.* „ quod gratum oculis ad videndum, & ſpe- „ cioſum eſt ad intuendum. „ Bene ergo do- *Matt. 5 18* minus adjecit ſcandalizare ſenſus ipſos, dicendo: *Si ſcandalizaverit te oculus tuus, aut ma* *Marc. 9.* *nus tua, abſcinde, & proiicie abs te: melius eſt tibi ſine oculo & manu venire ad vitam, quam toto corpore ingredi in gehennam*: Et quamvis dominus lapſus, & vitia juſſerit ſic nos ſecare, non membra: tamen ſi hoc Eva mater humani generis ſic feciſſet: melius ſine oculo & manu in vitam veniſſet, quam totam poſteritatem ſuam lamentabilem miſiſſet in mortem. Cavere ergo oportet nos fratres, ne ſcandalum faciamus aliis, ne vel ipſi alio faciente patiamur. Scandalum eſt quod offendit ſenſus, quod mentem turbat, quod confundit intelligentiæ puritatem. Scandalum eſt, quod diabolum fecit ex angelo, quod ex Apoſtolo reddidit proditorem: quod invexit peccatum mundo, quod hominem deduxit ad mortem: audi dominum dicentem, *Væ mundo a ſcandalis*. Scandalum ſanctos ten- *Matth.* tat, fatigat cautos, * incautos deijcit, con- 6 fundit omnia, conturbat omnes: & licet in præſenti loco dominus de ſcandalo ſuæ paſſionis loquatur, & Judam denotet per quem venit ipſum ſcandalum ſcandalorum: tamen ne quis in hoc deveniret, admonuit, dicendo: *Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala: væ tamen illi per quem veniunt. Bonum eſt illi ſi lapis* *Luc. 15* *molaris appendatur collo ejus, & projiciatur in mare, quam ſcandalizet unum de puſillis iſtis*. Quare non lapis, ſed lapis molaris: * quia la- 7 pis molaris dum triticum terit, dum farinam fun-

---

Regul. breviorib. Reſp. ad Interrog. lx v. pag. 550. 55.

3 *Satanas ſcandalum mihi es.* Non hæc vere diabolo, ſed Petro dicta ſunt ab Chriſto. Intelligendus ergo Chryſologus, quod hæc dicantur diabolo: qui per tentationem ſuggerebat Petro: *ea quæ Dei ſunt minime ſapienti; ſed ea, quæ hominum ſunt*: inquit Origenes in Matth. pag. 286. *Satana* autem nomen, quod eſt *Adverſarius*, iis tribuebatur, qui divinæ voluntati adverſabantur. Origenes contra Celſum Lib. VI. pag. 306. *Ceterum Satan hebræa lingua dictus, & a quibuſdam forma magis græcanica Satanas nominatus, ſignificat Adverſarium*. De vocis Ethymo, mirum quam blande hallucinatur Juſtinus, in Dialogo cum Triphone pag. 331.

4 *Balaam divinator*. Chryſologus, dum Balaam divinatorem appellat, eorum ſententiæ videtur aſſentiri, opinantium Balaam non prophetam eſſe, ſed virum magicis artibus deditum. Ariolus vocatur Num. XXII. 5. Vide Origenem contra Celſum; Auctor. Oper. imperf. in Matth. Homil. 11. Cyrillum Alexandrinum Lib. IV. & VI. de Ador in Spir. Ambroſium Epiſt. l. 1. Claſſ. recent. edit. Lyranum, Cajetanum Brugenſ. Janſenium, Tirinum hic. Hieronymus vero ex Hebræorum opinione putat, Balaamum verum Deum coluiſſe. Certe Moſes Num. XXII. 8. 9. 12. 18. 19. 20. expreſſe teſtatur, eum verum Deum coluiſſe; quem ipſe Num. XXII. 18. Dominum Deum ſuum appellat. Auguſtinus Lib. 11. de diverſ. Quæſt. ad Simplicium Art. IX. quæſt. 46. in Numer. rem, ut reperivit ſub Judice pendentem, adhuc reliquit.

5 *Sed cum puellis*. Liquet ex Numer. XXXI. 16. Balaam Regi Balac ſuaſiſſe, ut ad caſtra Hebræorum ſubmitteret ſpecioſas puellas, Moabitides, quæ eos ad fornicandum impellerent: ea lege, ut Hebræi prius ederent idolothyta, & eorum numina venerarentur.

6 *Fatigat cautos*. Ita cum Latinio. Editi; *incautos*.

7 *Lapis molaris*. Servorum munus erat molas torquere, certamque farinæ menſuram ſtatis diebus reddere. Sed & quandoque adhibebantur Equi, vel Aſini. Unde *mola aſi-*

fundit, a polline furfurem dum ſecernit, panem pie laborantibus ſubminiſtrat. Bene ergo illi, qui eligit miniſter ſcandali magis eſſe, quam pacis, ad collum lapis alligatur molaris: ut hoc illum ad mortem trahat, quod illum trahere debuiſſet ad vitam: quia ſenſus ad vitam datos, mortis convertit in ſcandalum, ſuadendo aliud videre, aliud audire, aliud ſentire, aliud ſapere, quam erat in Chriſto, quam erat in
8 ſcientia ſalutari. Hinc angularem lapidem, *
Iſa. 28. 16 hinc adjutorii lapidem, hinc lapidem ſine ma-
1. *Reg.* 7. 12. nibus abſciſſum, qui eſt Chriſtus: ſic puſillo-
Dan. 2. 45 rum circuit & traxit ad ſcandalum: ut non panem vitæ, ſed panem lachrymarum conficeret, & doloris: ſicut Propheta teſtatur, dicens: „ Qui manducatis panem doloris. „ Bene er-
Pſ 126. 2. go illi, ſicut alibi dixit. „ Ut mola aſinaria
Matt. 18. 6. „ alligetur collo ejus, „ & inde ſumat pœnam, unde ſumpſit & ſenſum, & exæquetur jumentis inſipientibus, qui noluit hominibus ſuperna ſapientibus comparari.

SERMO XXVIII.

QUod ſit virtutibus cognata paupertas, terrena & cæleſtis comprobat diſciplina. Athleta ad luctamen nudus accedit, confligit cum fluctibus nauta nudus, miles in acie non
1 niſi expeditus aſſiſtit *: qui tendit ad philoſophiam, totum quod in rebus eſt, ante contemnit. Eſt ergo virtutibus cognata paupertas: & ſi paupertas virtutum parens, virtutum ſocia ſic habetur, ſapere convenit, quare Chriſtus ad virtutis officium pauperes ſic elegit. Petrus & Andreas, Jacobus, & Joannes, germanitas combinata, imo congeminata paupertas, in A-
2 poſtolorum principes * eliguntur; pauperes cenſu; loco humiles; viles arte; obſcuri vita; labo-
3 re communes: * addicti vigiliis; fluctibus mancipati; negati honoribus; injuriis dati, præſidio retis, ſolo piſcium captu victum, veſtitumque conquirentes. Sed in iſtis quantum vilis mundanus videbatur aſpectus, pretioſas tantum animas Dei intuitus tunc videbat. Erant cenſu pauperes, ſed innocentia locupletes: loco humiles, ſed ſanctitate ſublimes: viles arte, ſed ſimplicitate pretioſi: obſcuri vita, ſed vitæ merito perlucentes: labore communes, ſed propoſito ſingulares: addicti vigiliis, ſed ad cæleſtes victorias jam vocati: fluctibus mancipati, ſed fluctibus non demerſi: negati honoribus, ditati magis honoribus, non negati: injuriis dati, ſed injuriis non relicti: captores piſcium, ſed piſcatores hominum jam decreti. „ Venite, *Matt.* 4. 19
„ inquit, & faciam vos fieri piſcatores homi-
„ num: „ ut vitalis eſcæ jactu, ut hamo cæleſtis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tollerent ſempiternam. Captores piſcium, fiunt hominum piſcatores: de labore tranſeunt ad laborem; quia labor neſcit laſſeſcere meditatus. * Omnia quæ de uſu veniunt, non fati- 4
gant. Virtus exercitio perſeverat. Hinc eſt quod Apoſtolos ſuos Chriſtus humanis laboribus exercere voluit, ut eos indefeſſos redderet in divinis: voluit eis Deus manere fortitudinem, de exercitio præſtare virtutem: & quia fructus provenit ex labore, voluit eos labores non perdere, ſed mutare: ipſe ante illis uſum laboris indulſit, qui poſtea eis tolerantiam dedit virtutis. Hinc eſt quod regna, gentes, carceres, vincula, tormenta, mortes, ſævientes homines terris omnibus ſic vicerunt. Diximus quod in Apoſtolis amica virtutum, Deo chara, ſit electa paupertas. Matthæum de telonio * divitem, de uſuris locupletem, lu- 5
cris ſeculi onuſtum quod in Apoſtolatum Chriſtus elegerit, quid dicemus? Hodie Matthæus de ſeipſo ſic cœpit: *Et cum tranſiret inde Je-* *Matth.*
ſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine: & ait illi, ſequere me. Matthæus publicanus * generat nobis non parvam ſuis quæ- 6
ſtibus quæſtionem, & magnum nobis negotium ſua negotiatione proponit. Sed dicit aliquis:

Quam

---

anaria ingentem quandam innuit, ad quam circumagendam Aſino opus erat. Hieronymus hic, Vatablus, Mariana, Maldonatus aliique putavere genus fuiſſe ſupplicii apud Hebræos, flagitioſiſſimos Homines in mare demergere, e collo eorum mola aſinaria ſuſpenſa. Lyranus autem, & ex Heterodoxis multi Grotius, Ligthfootius, Clericus, rem in dubium revocant: aſſeritque Calmetus, ne volam quidem hujus ſupplicii apud Hebræos reperiri. Opinatur tamen ab Syris, vel Romanis induci potuiſſe in Paleſtinam. Quoad Romanos vide Caſaubonum in Sveton. Aug. cap. lxvii.

8 *Angularem lapidem*. Cur Chriſtus angularis lapis vocetur paſſim habes apud SS. Patres. Vide Cyrillum Alex. ad verſ. 16. cap. xxviii. Iſaiæ: Oecumenium in 1. Petri, cap. 11. Chryſoſtomum Homil. cxi. Tom. v. & Homil. vi. in Epiſt. ad Epheſ. & ex eo Theophylactum, in cap. 11. ad Epheſ. Theodoretum in Pſalm. cxviii. &c.

AD SERMON. XXVIII.

NOTÆ.

1 *Aſſiſtit*. MS. Cæſenæ, & Vallicell. habent: *aſtat*.

2 *Apoſtolorum Principes*. Vel quia primores electi, vel abundantia virtutum. Theophylactus vocat Petrum, & Joannem *Vertices Apoſtolorum*. Cæterum de hujuſmodi voce *Apoſtolus* vide Hieronymum in Epiſt. cxliii. ad Damaſum: & late Baſnagium Tom. i. Hiſtor. pag. 288. ubi contra Baronium contendit, eam ævo Chriſti non fuiſſe adoptatam: quam tamen invenimus apud Johannem xii. 16. Οὐδὲ ἀπόστολος *atque miſſus major eſt eo, qui miſit eum*. Eodem modo ii. ad Corinth. viii. 23. Fratres miſſi ab Eccleſia ad eleemoſynarum collectionem Ἀπόστολοι *Eccleſiarum* nominantur: & ad Hebræos iii. 1. Chriſtus ipſe dicitur *Apoſtolus*: vel quia ipſe Princeps eſt, & caput Apoſtolorum; vel quia, ut ait Theophylactus, miſſus eſt ad oves domus Iſrael.

3 *Labore communes*. Ac ſi diceret communem quandam, & vulgarem artem exercuiſſe. Omnibus fortunæ & naturæ dotibus expertes fuiſſe Apoſtolos, ſoloque nutu arbitrioque Dei vocatos, contra Maldonatum, & Theophylactum, qui in eis naturæ habilitatem non excluſere, aſſerere poſſumus cum Clemente Stromat. Lib. vi. pag. 480. Hilario de Trinitate Lib. ii. Origeneque contra Celſum Lib. ii. pag. 135.

4 *Laſſeſcere meditatus*. „ Ideſt exercitus. Etenim me-
„ ditari non modo valet mente agitari; ſed etiam exer-
„ ceri. Unde Plauti verba in Stich. *ſimulque ad curſu-*
„ *ram meditabor me ad ludos Olympia*. Labor autem
„ meditatus, ideſt frequenter ſuſceptus, ac exercitus, uſu
„ ipſo fit levior. „ Mita.

5 *De Telonio*. Tributum Græcis τέλος dicitur: unde *Telonium*. Locus videlicet, in quo publica exigebantur vectigalia: & juxta mare poſitus, ut ibi ſolverentur ab transfretantibus.

6 *Matthæus publicanus*. Hoc nomine Judæi vocabant eos, quos ipſi vel ob vitæ inſtitutum, vel morum impuritatem veluti prophanos deteſtabantur. Non vero quod

omnes

Quam quæſtionem? Quod negotium? Deus ſuſcipit pauperes, ſed divites non repellit. Luc. 16. Habentes ſuſcipit, & ad ſe attrahit non habentes. Abraham dives, dives Job, David dives. Et quid Abraham beatius? Quid fortius Job? Quid David ſanctius? Nam & Abraham poſt terrenos mœrores pias animas, & revolantes ad cœlum in gremium ſuæ conſolationis includit. Et Job in ipſis divitiarum machinis diabolum & ipſe vicit, & nobis vincendi eum reGen. 14. liquit exemplum. Abraham ſic poſſedit divitias, ut eas ſæpe & oblatas contemneret & calcaret indultas: & ſic diligeret poſſidere divitias, non a divitiis poſſideri: habere eas ad largitatis materiam, non ad cupiditatis incendium. Sed ad hæc reſpondetur, fuerunt ſanctis innocentes divitiæ, utpote a Deo datæ, non turpiter acquiſitæ: conceſſæ ad uſum vitæ, non ad mortis uſuram. Matthæum vero publicanum divitiæ, ſic cupiditatis publicant magiſtrum, fornace avaritiæ ſic coquebant, ſic alligabant vinculis cautionum, ſacculorum ponderibus ſic premebant, ut levari ad innocentiam, ad juſtitiam ſurgere, ad virtutem progredi non valeret. Unde & ſedere ejus erat jam ſubſidere, non ſedere. Hunc ergo talem ad ſua cur vocaverit Chriſtus, cur elegerit ad divina, niſi quæratur altius facit altiſſimam quæſtionem, & non tantum quæſtionem, ſed & ſcandalum: ſicut illo tempore, circumſtantium patefecit intentio. Quomodo enim infirmitas non laboraret humana, quando videbat apud Chriſtum pecuniam ſic valere, ut daret fraudulento fidem; venali gratiam; cupiditatis magiſtro officium largitatis; doctori fœnoris magiſterium ſanctitatis; publicano ſæculi cœleſte ſecretum? Urebat videntes, quod uſura quæ vaſtat terram tollebatur ad cælum, & hanc quam deteſtantur homines Deitas advocabat. Sic autem ſenſiſſe tunc videntes aperit Matthæus ipſe, qui dicturus vera de ſe, non potuit hæc tacere. *Cum autem Jeſus diſcumberet in domo, ecce veniebant multi publicani & peccatores: & diſcumbebant cum eo & diſcipuli ejus. Phariſæi autem videntes, dicebant diſcipulis ejus. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* Et hoc dicebant Phariſæi, ut eſſet magnum malum, quod & malis poterit diſplicere: & ſi erat nefas publicanos Chriſto partici7 pes, vel in cibo eſſe: * divinis ſociare quid erat publicanum? Fratres, in quæſtione hac ingenium laboraret interpretis, ſi non ipſe dominus, cui fit ipſa quæſtio, totum quod eſt quæſtionis auferret. Repetamus ergo ordinem lectionis: Chriſtus quare ad Matthæum venerit audiamus: *Cum tranſiret*, * inquit *Jeſus*. Non 8 dixit, cum ſtaret ibi: tranſivit, & pertranſivit inde Jeſus, ne Matthæus remaneret ibi: tranſivit inde Jeſus, ne Matthæus ibi taliter * 9 permaneret. *Vidit hominem*. Non dixit, vidit Matthæum: quia in Matthæo hominem liberarat; hoc eſt; homines quos pecunia poſſidebat, ſervire Deo nequeunt, pecuniæ ſervientes. „ Non „ poteſtis, inquit, Deo ſervire & mammonæ. „ *Veni, ſequere me*. Non dixit, affer ad me, quia Matthæum, non Matthæi ſacculos requirebat. *Veni, ſequere me*. Hoc eſt, depone pondera, diſrumpe vincula, ſolve laqueos. *Me ſequere*. Quære te, perde uſuram, ut te valeas invenire. Sed jam Phariſæis quid reſponderit, audiamus: *Non eſt opus*, inquit, *ſanis medicus, ſed male habentibus*. Ecce quare ad Matthæum venerat Chriſtus, ut avaritiæ curaret vulnera, ut ſaniem ſanaret uſuræ. *Euntes*, inquit, *diſcite, quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium*. Miſericordiam voluit, ut Matthæus, quod tulerat per miſeriam, in miſericordias prorogaret: & inde redimeret pœnam, unde comparaverat culpam. *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores*. Sic dicens, non repulit juſtos, ſed injuſtos, qui ſe juſtos mentiebantur, * excluſit. Chriſtus ergo quod ad 10 peccatores venit, peccata delere voluit, non peccatoribus voluit commanere. Quod eſt dare 11 vitam mortuo, * hoc largitatem tribuere eſt avaro. Itaque Chriſtus quod Matthæum vocat, non eſt illa pecuniæ ratio, ſed eſt ratio tota virtutis. Denique Matthæus mox factus eſt terræ pauper, ut dives haberetur in cœlo.

S. Petri Chryſ.

SERMO XXIX.

CUm Matthæum publicanum Dominus ad apoſtolatus faſtigium evocat & extollit, dat manum lapſis, ſpem reſtituit deſperatis, reddidit vitæ, quos ſibi jam mors detinebat addictos. *Cum præteriret*, inquit, *Jeſus, vidit* Mare. 2. *Levi Alphæi ſedentem ad telonium*. Sedebat utique, qui ſtare non poterat pondere cupiditatis oppreſſus, & ipſa totus conſcientia fraudis incurvus. Aurum natura grave, gravius fit avaritia nimis. Hinc eſt quod plus habentem deprimit, quam ferentem: & vehementius aggravat

G

omnes Publicani eſſent Ethnici, ut perperam opinatur Tertullianus lib. 1. de pudicit. cap. IX. contra quem jure inſurgit Hieronymus epiſt. CXLVI. Damaſo: ubi eos Judæos fuiſſe clariſſime evincit: ut patet in Matthæo ex Patris nomine *Alpheo*, ſuoque *Levi*. Quod ſi velint Publicanos nonnullos fuiſſe Ethnicos, id de Principibus tantum Publicanorum dederim, quos Græci δημοσιώνας vocant: ideſt *publicorum vectigalium redemptores*; non vero de inferioribus, eorumque Miniſtris, ut erat Matthæus. Publicanos honori fuiſſe Romanis, neminem latere puto. Hos Cicero in Epiſt. ad Silum Prætorem vocat: *ampliſſimos homines*: multiſque laudibus ornat in Orat. pro Plancio. At Judæis odio & deſpectui erant, quod Potentum avaritiæ, tyrannidique inſervirent.

7 *Vel in cibo eſſe*. Antiquorum Hebræorum mos conſtantiſſimus fuit, cum alterius religionis aſſeclis, neque cum artem aliquam vilem deſpectamque profitentibus, cibum ſumere: ne aliquid immundum contingere conarentur. Vide Geneſ. XLIII. 31. Johan. IV. 9.

8 *Cum tranſiret*. E' domo videlicet egreſſus, eo exiturus ad mare.

9 *Taliter*. Ita retinuimus ex MS. Vaticano: nonnullæ editiones: *aliter*.

10 *Juſtos mentiebantur*. Cujuſmodi equidem Phariſæi.

11 *Dare vitam mortuo*. „ Hoc eſt: quemadmodum „ muneris eſt divini non creatæ naturæ ad vitam mortuos „ revocare; ita opus eſt dexteræ excelſi, quod Avarus bo„ na ſua largiatur. Propterea Matthæi revocatio ab uſu„ ris, & facultatum ejus in pios uſus erogatio, fuit mu„ nus divinum. „ Mita.

AD

vat corda, quam corpora. Naſcitur in terra profunda, ſectatur ipſa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis diſcurrit anfractibus, & dum ſuam ſemper repedat ad naturam * cæleſtes animos ad inferna deponit: obſcurat ſenſus ſemper, alta mentium ſemper in terrena demergit. Aurum erogare bonum, reponere malum, contemnere validum, fugere perſecurum: quod ſicut vincere virtutis eſt, ita felicitas eſt evaſiſſe. Auri furor ardentius humano fervet in pectore, quam caminus totus igneſcit incendiis: & acrius homines diſſolvit in terra, quam ſolvitur in calore flammarum. Crudelitatis dominus, ſævus hoſtis, amando lædit, nudat ditando, ipſum etiam captivat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, ſuadet fraudes, imperat latrocinium. Et quid plura? Hoc eſt, quod Apoſtolus dixit, „ Radix omnium
1. *Tim.* 6. „ malorum eſt avaritia. „ Eſt commutatio ſane una; ſi homo prudens illud ante mittat ad cœlum, quam mittatur ab illo, ut ſtultus, in tartarum. Mittat per manum pauperis, quia quicquid propter Deum pauperi dedit, ad cœlum ſine dilatione tranſmittit. Merito Matthæus dominus talibus vinculis abſolvi cupiens præpeditum ſuſcitat, dicendo: *Sequere me*. Hoc eſt, me ſequere de ſupernis ad ſuperna tendentem, & non aurum de inferis, ad inferna mer-
Matt. 6. gentem. „ Ubi fuerit theſaurus tuus, illic & „ cor tuum erit. „ Aurum Patriarcharum ſtirpem, progeniem ſanctam, tantam germanitatis ſingularem coronam adeo corrupit: & totius
Gen. 37. reddidit pietatis extorrem, ut Joſeph Ægyptiis, fratrem barbaris, innocentem noxiis, ingenuitatem * traderent ſervituti. Sic ſiccavit mentes, ſic corda depreſſit: ſic quod in eis fuerat humani ſenſus, ferinam in rabiem commutavit: ut non offenſam Dei, non ſancti patris dolorem, non proprii ſanguinis ſenſum meminiſſe permiſerit. Intuere quid auro gravius, quod cum mores hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judaicum populum ſic ſuo captivavit aſpectu, vicit illecebris, ſpecie perdecepit, ut hoc eſſe Deum crederent, & Deum verum, Deum tot beneficiis cognitum denegarent: ſic convertit homines in jumenta, ut vi-
Exod. 32. tuli caput, caput ſuum crederent, & omnium rerum capiti caput pecudis * anteferrent. Attendite quam ſit pernicies iſta fugienda, quæ cum mores hominum, honeſtatem, vitamque perdiderit, ipſum quoque Deum voluit homini & contendit auferre. Hoc eſt, quod Judam fecit eſſe proditorem, ut hominem cogeret Deum negare, vendere germanum ſui ſanguinis, diſtrahere conditorem, & ipſum ſanguinem taxare pretio, quem ſponte dominus erat noſtrum largiturus in pretium. Sed ne multa ſuper hoc generent exempla faſtidium, tranſeamus ad reliqua. *Sequere me, & ſurgens ſecutus eſt eum*. Sæpe legitur & in hoſte utilis virtus, ſæpe in adverſario comprobatur. Matthæus non ſubtrahitur operi, ſed mutatur: & telonium ſuſcipit magis, quam relinquit: ut manſura Deo, non homini peritura conquirat, ut non trigeſimum in quadrageſimum, quinquageſimumque nummum triſtis redigat ſupputator: ſed trigeſimum in ſexageſimum, & centeſimum gaudii fructum lætus recondat divinis commodis profuturum. *Et ſurgens ſecutus eſt eum*. Generoſus animus, qui ſic ea quæ magna putarat, facile, & quaſi nulla contempſit: apparet illum per ignorantiam lucra ante præſentia conquiſiſſe, a quibus ut ſe ſenſit, & vidit liberum, ſic raptus eſt ad divina. * *Et factum eſt, dum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores diſcumbebant cum Jeſu & diſcipuli ejus*. Diſcumbebat Jeſus plus in Matthæi mente, quam ſigmate: * & epulabatur non cibis, ſed reditu peccatoris, ut revocaret convivio, collegio, humanitatis affectu, dulciſſima ſui confabulatione diſcumbentes, quos ſciebat poſſe judicis agnita poteſtate diſſolvi; percelli terrore majeſtatis ſuæ, de nuda mox præſentia poſſe proſterni, velatus humano corpore, qui homini voluit ſubvenire. Occultavit dominum, qui ſervis dignatus eſt fiduciam non negare: majeſtatem texit, qui fragilem ſtuduit parentis amore complecti. Sed offenduntur Judæi, dicentes: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magiſter veſter?* Miraris Judæe, cur miſceatur convivio peccatorum, qui propter peccatores & naſci voluit, & non recuſavit occidi: oblatras cur peccatorum vinum bibat, qui pro peccatoribus ſuum ſanguinem fudit. Et ſi vis poſſe amplius, ſuſcepit ipſe peccatum, ne perderet peccatores, in ſe ſententiam ſuam judex retorſit, ut amaſſe ſe peccatores proderet magis ſolvendo debitum, quam donando. Sed talibus ipſum dominum reſpondiſſe ſufficiat. *Non neceſſe habent ſani medico, ſed male habentes: non enim veni vocare juſtos; ſed peccatores*. Et quis non

Matt. 26.

erat

AD SERMON. XXIX.

NOTÆ.

1 *Repedat ad naturam*. Ideſt: dum natura ſua obſcura quæque, & alte defoſſa loca amat.

2 *Ingenuitatem*. MS. Vaticanum *Ingenuum*. At ex genio Chryſologi lectionem MS. Cæſen. & Vallicell. libentius retinui. Non autem auri pretium, quod ex Iſmaelitis perceperunt, eo perduxit Joſephi fratres, ut eum venumdarent; ſed zelotypia tacti, quod eum in omnes regnaturum ſomnia protenderent. Non deſunt tamen ex Patribus, quos hoc idem cum Chryſologo ſenſiſſe apparet.

3 *Caput pecudis*. Non uni ex SS. Patribus mens fuit, ab Hebræis vituli tantum caput fuiſſe conflatum. In hac ſententia ſunt Cyprianus, & Ambroſius Epiſt. lxii. Lactantius lib. iv. cap. x. Et inde tradunt nonnulli ortam Ethnicorum calumniam: Judeos ſcilicet adoraſſe caput Aſini: quam poſtea in Chriſtianos primævæ ætatis effluxiſſe ſatis, ſuperque conſtat: licet eam ab alio fonte promanaſſe veroſimilius ſit. At Scriptura ubique *Vitulum* dicit, nec uſquam ſolius *Capitis* meminit. Is autem erat Apis, ſeu Serapis Ægyptiorum Numen.

4 *Raptus eſt ad divina*. Secreta quadam vi ſeſe moveri ſenſit, qua ſuaviter quidem & jucunde, ſed vehementiſſime trahebatur. Vide Auguſtinum de gratia Chriſti contra Pelagium.

5 *Sigmate*. Ideſt Menſa, ut alias adnotatum eſt. De Sigmate vide Petrum Colum Brugenſem Notæ ad Sidonium pag. 19. ubi Lipſium emendat Lect. lib. iii. in expoſitione loci Lampridii hallucinatum.

6 *Et*

erat ægrotus, ipſa generis humani ſic ægrotante natura? Ad omnes ergo venit, qui omnes, male habentes, ut curaret invenit, ſed plane mori meruit, qui medicum contempſit ne ſe accuſaret, vel confiteretur ægrotum: ſed dicti ſui dominus aperit mox figuram, dicendo: *Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.*
6 Non hic dominus juſtos reſpuit, ſed ſuperbos: & eos notat, * qui cum non ſint, eſſe ſe jactant juſtos. Et ubi erant juſti? Cum juxta Pro-
Pſal. 13. phetam: „ Non erat qui faceret bonum, non „ erat uſque ad unum. „ Ut intelligant ægritudinem, medicum, ut curentur, admittant, confiteantur ſe peccatores: ut modo Chriſtus parens & conviva, largiatur veniam: ne poſt judex ferat in contumaces debitam ſine fine ſententiam.

SERMO XXX.

HOdierna Evangelica lectio Matthæum publicanum, ſic in Apoſtolum commutavit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ diſtributor: & de impietatis ſchola, ad pietatis magiſterium perveniret; fieretque doctor miſericordiæ, qui avaritiæ fuerat inſtitu-
Matt. 9. tor. *Dum tranſiret Jeſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine.* Cum tranſiret inde Jeſus, bene tranſiret inde: tranſibat Judæam, ut veniret ad gentes: præteribat ſynagogam, ut Eccleſia permaneret: prætergrediebatur carnis patriam, ut deitatis ſuæ remearet ad ſedem. In Chriſto fratres tranſitoria eſt carnis injuria, in quo divinitatis honor eſt ſempiternus. *Dum tranſiret inde vidit hominem.* Vidit plus divinis oculis, quam humanis. *Vidit hominem.* Ut peccata hominis non videret.
Vidit opus ſuum, ut deſpiceret opera peccato-
1 rum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum.* Vidit illum Chriſtus, ut ille pecuniæ latebras amplius non videret. Vidit illum Chriſtus ſedentem, quia preſſus cupiditatis pondere, ſurgere non valebat. Fratres, deterius ſedebat in telonio publicanus iſte, quam paralyticus: de quo ante diximus, jacebat in lecto. Quia ille carnis patiebatur paralyſim, iſte mentis: in illo fuerat compago turbata membrorum, in iſto totus ordo fuerat ſenſuum diſſipatus: ille ja-
2 cebat captus carne, * ſedebat corpore & animo iſte captivus: ille doloribus ſuccumbebat
3 invitus, iſte vitiis voluntarius ſerviebat: *iſte ſibi innocens avaritiæ videbatur in crimine, ille ſe cognoſcebat inter vulnera peccatorem: iſte lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum gemitibus peccata delebat. * Merito igitur pa- 4
ralytico dicitur, „ confide fili, dimittuntur tibi „ peccata tua, „ quia compenſarat delicta doloribus: publicano autem dicitur. *Veni, ſequere* *Matt. 9.*
me. Hoc eſt, ut ſequendo me repares, quod conſequendo pecuniam perdidiſti. Sed dicit aliquis: Quare publicanus, qui major videtur in crimine, major habetur in munere? Nam mox apoſtolatus certa præditus dignitate, non ſolum ipſe accepit, ſed aliis indulgentiam tribuit peccatorum: totum orbem ſplendore Evangelicæ prædicationis irradiat, & paralyticus ſola dignus venia vix habetur. Vis noſſe quare plus conſecutus ſit publicanus? Quia juxta Apoſtolum, ubi abundavit peccatum, ſuperabunda- *Rom. 5.*
vit & gratia. Simul ut publicanus gentilis populi typum teneat, paralyticus Judaici populi ſit figura, qui hodieque malæ valetudinis tenetur in lecto, ut niſi portatus fuerit fide gentium, oblatus Chriſto miſeratione ſanctorum, Chriſtiani populi credulitate ſalvatus, ad domum fidei, ad domum patriæ non poteſt pervenire. *Et diſcumbente eo in domo, ecce veniebant*, inquit, *multi publicani & peccatores, & diſcumbebant cum eo & diſcipulis ejus. Videntes autem Phariſæi dicebant diſcipulis ejus, quare cum publicanis & peccatoribus magiſter veſter manducat?* Arguitur Deus, quia inclinat ſe homini, quare conjacet peccatori, quare eſurit pœnitentiam, * quare ſitit reditum peccatorum, 5
quare acceptat miſericordiæ fercula, quare ſumit poculum pietatis. Fratres, venit ad prandium Chriſtus, venit ad convivium vita, ut faceret ſecum convivere morituros: jacuit reſurrectio, ut de ſepulchris ſurgerent, qui jacebant: decubuit indulgentia, ut peccatores levaret ad veniam: venit ad humanitatem divinitas, ut ad divinitatem veniret humanitas: venit judex ad reorum prandium, ut humanitas præveniret reatus ſententiam: venit ad languentes medicus, ut reficeret conveſcendo deſeſſos, inclinavit paſtor bonus humeros ſuos, ut ovem perditam ſalutares reportaret ad caulas. Sed hoc Phariſæus deteſtatur & arguit, qui prandium dominicum putat non virtutis eſſe, ſed ventris: non ſpiritus, ſed carnis: non divinæ bonitatis, ſed voluptatis humanæ: terreni luxus, non gratiæ cœleſtis. Sic, ſic ſe videt, qui Deum non videt. Quis arguit medi-

6 *Et eos notat &c.* Superbiſſimum Hominum genus Phariſæi, qui dum alios veluti peccatores aſpernabantur, ſe ipſos tanquam juſtos prædicabant.

AD SERMON. XXX.

NOTÆ.

1 UT *ille videret Deum*. „ Deus aſpectu ſuo pec„ catores illuminat, ut miſerrima ſua conditio„ ne cognita, redeant ad ipſum per pœnitentiam. S. Gre„ gorius: Nullus Deum ſpiritualiter videt, qui carnaliter „ vivit: qui enim Deum vidit, eo ipſo moritur, ab hu„ jus vitæ delectationibus tota mente ſeparatus. „ Mita.

2 *Captus carne.* Omnibus ſcilicet membrorum viribus deſtitutus.

3 *Vitiis-ſerviebat*: Ex iis abunde patet, Matthæum in ſenſu Chryſologi, non fuiſſe nobilem quempiam publicorum vectigalium redemptorem: de quibus in Notis ad ſuper. Serm. ſed ipſius publici redemptoris Miniſtrum: quem aptius voces *Portitorem*, vel *Exactorem*: genus Hominum ſævitiæ, avaritiæ, rapinis deditum. *Alienarum calamitatum negotiatores* vocat hos Chryſoſtomus Tom. VI. Homil. de Pœnis, ſeu LXXIX. Theophylactus Hom. XV. pag. 88. *qui portitorem nominat, eo nomine complectitur avarum, injuſtum raptorem, & lucri cupidum.*

4 *Peccata delebat.* Licet Dominus fidem tantum illorum, qui Paralyticum portabant laudaverit; attamen dicendum eſt Paralyticum proculdubio, ita intima cordis compunctione comparatum fuiſſe, ut peccatorum veniam, & corporis incolumitatem promeruerit.

5 *Pœnitentiam.* Alias: *Pœnitentem.*

6 cum jacentibus conjacentem, * nisi humanæ salutis inimicus? quis pastorem subnixum lasso pecori reprehendit, nisi qui lucrosi gregis amorem nescit? quis judicem de pietate judicat, nisi ille, qui fuerit desperatus? quis communionem Dei, nisi sacrilegus spernit? indulgentiam quis, nisi crudelis horrescit? *Quare magister vester cum publicanis & peccatoribus manducat?* Et quis est peccator, nisi qui se peccatorem ne-
7 gat? Magis ipse peccator est: * &, ut verius dicam, ipse jam peccatum est, qui se jam non intelligit peccatorem. Et quis injustus, nisi qui se judicat justum? Legisti Pharisæe, „ quia non
Ps. 142. „ justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. „ Quamdiu sumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis: & si actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non possumus, & injustitias fugere: qui si corpore possumus evitare, & si conscientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata quemadmodum possumus abolere? Pharisæe confitere peccatum, ut Christi venire possis ad mensam: ut sit tibi panis Christus & panis ipse frangatur in tuorum veniam peccatorum: Ut fiat tibi poculum Christus, qui in tuorum delictorum remissionem fundi. tur: Pharisæe prande cum peccatoribus, ut possis prandere cum Christo: agnosce te peccatorem, ut tecum prandeat Christus: intra cum peccatoribus convivium domini tui, ut possis non esse peccator: intra domum misericordiæ cum Christi venia, ne cum tua justitia extra domum misericordiæ puniaris exclusus: agnosce Christum, audi Christum, audi Dominum tuum, audi cælestem medicum, calumnias tuas peremptorie confutantem. *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus.* Si vis curam, agnosce languorem. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si cupis misericor-
Osee 6. diam, confitere peccatum. *Euntes*, inquit, *discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium.* Christus misericordiam vult, & non sacrificium: aut quod sacrificium quæret, qui ut te quæreret, sacrificium factus est ipse? *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Non repulit justos, sed quia sine Christo innocens non habetur in terris. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Sic dicendo, non repulit justos, sed quia omnes reperit peccatores: audi Psalmi-
Psalm. 13. stam. „ Dominus de cœlo prospexit super fi- „ lios hominum: ut videat si est intelligens „ aut requirens Deum. Omnes declinaverunt, „ simul inutiles facti sunt: non est qui faciat „ bonum, non est usque ad unum. „ Fratres simus, simus peccatores confessione nostra, ut Christi venia non simus peccatores.

SERMO XXXI.

BOnitas virtutum mater, malitia origo vitiorum: virtutes comitatur gloria, inhæret vitiis cognata confusio: sicut vitia teguntur dolis, ita illustrantur libertate virtutes. Hinc est quod Christus virtutum lux, agebat libere, loquebatur pure, præstabat ut Deus, patiebatur ut parens, ut dominus arguebat: Judæi vero viperinum germen, genitricis mors *, genitoris occisio, dum perimunt Christum synagogæ matris uterum diruperunt. Vere sicut scriptum est. „ Progenies viperarum „ summittebant capita, adulabantur lingua, vulnera dabant dolis, blasphemiis venena fundebant: & quasi non sufficeret ad odium contemptus, despectus ad injuriam, sic Christum persequebantur insidiis, tentabant dolis, interrogatione pulsabant, appetebant contumeliis, & tota cupidi simulatione vallabant. Objiciebant curandos sabbatho: ut si non curasset, fieret de impossibilitate contemptus: de lege manaret calumnia si curasset. Interrogabant, in qua potestate faceret sua jussione virtutes; ut si dixisset, dejtatis, invidiam commoverent; si tacuisset, artis magicæ crimen inferrent. Dicebant enim in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit Matt. 12. dæmonia: & sicut hodie lectum est, apud discipulos in magistrum notam de publicanorum convivio componebant: apud magistrum discipulos jejunii nescios, gulæ deditos accusabant: sed discipulis de magistro, magistro de discipulis odiorum causas, discordia semina livore jactabant. *Accesserunt*, inquit, *discipuli Joannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant?* Et cum Matt. 9. discipulis Joannis, quæ societas Pharisæis? nisi quia junxerat invidia, * quos disjunxerat disciplina. Hic jam sua perdit jura zelus: junxit disjungere consuetus. Judæi postponi Moysen domino non ferebant: discipuli Joannis Christum nolebant Joanni ullatenus anteferri: sic in Christum fremebant utrique livore communi. *Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter,*

---

6 *Jacentibus conjacentem*. MS. Cæsenæ: *jacentem cum jacente*.

7 *Magis ipse peccator est*. MS. Cæsenæ. *Magister ipse est peccatorum*. Utramque lectionem amplectitur Mita „ qui „ se, ait, peccatorem negat, antonomastice peccator dicitur: „ quia comparative ad alios, majus peccatum habet. Et- „ enim Deo contradicit in sacris paginis dicenti: nullum „ hominem in hac vita esse sine peccato. „ Alteram quod spectat subdit. „ Quod fit Magister peccatorum falsa dog- „ mata disseminando cum Pelagianis, & Cælestianis apud „ Augustinum serm. xxix. de verb. Apostolor. asserentibus „ hominem esse, qui non sit peccator & qui Christi „ reparatione non egeat. Imo de peccatore, & peccato- „ rum Magistro fit ipse peccatum: quia nolens se peccato- „ rem fateri, fit impœnitens finalis: de sua miserabili con- „ ditione lætus, emendationis expers. „

AD SERMON. XXXI.

NOTÆ.

1 GEnitricis mors. Alludit ad illud, quod vulgo perhibetur, viperas scilicet ex eroso Matris utero ad vitam exire. Chrysostomus Homil. xi. in Matth. pag. 69. *istud animal corrumpit Matrem, ejusque ventrem devorat, ac in lucem prodit.* Eodem modo Theophylactus in cap. iii. Matth. pag. 18. Isidorus Peleusiotam Epist. cv. Lib. i. pag. 32. 33. &c. Vide quæ abundantius dicemus in Notis ad Serm. cxxxviii.

2 *Junxerat invidia*. Discipuli Johannis zelo quodam pro Magistro suo ducti erant in invidiam Christi. Ab Pharisæis igitur submissi ii fuerant, ut Christi discipulos aggr ederentur. Vel, ut vult hic Chrysologus cum Augustino de consensu &c. cap. xvii. & Chrysostomus opinatur, Pharisæis accessere, seseque illis consociarunt.

3 Est

ter, discipuli autem tui non jejunant? Quare? 3 quia penes vos est de lege, * non de voluntate jejunium: jejunium non jejunantem respicit, sed lubentem. Et quis vobis jejunii fructus est, qui jejunium jejunatis invitum? Jejunium est singulare sanctitatis aratrum, colit corda, eradicat crimina, evellit delicta, vitia subruit, charitatem serit, copiam nutrit, parat innocentiæ messem. Discipuli ergo Christi in tota sanctitatis segete constituti, & virtutum manipulos colligentes, habentes panem jam novi fructus, inveterata non possunt jejunia jejunare: quæ jactantur verbis, pallore proponuntur, venditantur defectu, placent humanis oculis, non divinis. *Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant? Respondit Dominus. Nunquid possunt filii sponsi* 4 *jejunare, quamdiu cum illis est sponsus?* Quid est hoc? Interrogatus Joannes sponsum esse sic Joan. 3. testatus est Christum. „ Qui habet sponsam sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit „ cum gaudio, gaudet propter vocem sponsi. „ Convenienter ergo discipulis Joannes magistri sui voce respondit, ut vel illi crederent & non cogerent tempora sponsi læta tristis intrare jejunii: quia qui quærit sponsam jejunia seponit: relinquit austera, totum se dat gaudiis, epulis indulget, totus blandus, totus amabilis, totus festivus incedit: & facit totum quod sponsæ tenera requirit affectio. Christus ergo qui tunc 5 Ecclesiam desponsabat, * indulgebat se mensis: convivantibus se non negabat: humanum, comem, blandum se pia charitate reddebat: donec divinis humana conjungeret, & faceret de terrena societate cœleste consortium. Adjecit Dominus dicens: *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, tollit enim* 6 *plenitudinem* * *ejus a vestimento, & pejor scissura fit.* Antiquæ legis suppellectilem dicit Judaicis studiis attritam: * corruptis sensibus, sectis scissam: impuris actibus obsoletam. Pannum rudem * Evangelii nuncupat indumentum. Sed audi pannum non scissuræ partem, sed principium texturæ. Tunc enim primum regalis indumenti tela de Christi vellere texebatur, de vellere quod dabat agnus. „ Agnus Joan. 1. „ Dei qui tollit peccata mundi. „ Texebatur autem regium vestimentum, quod in purpureum fulgorem cruor tingeret passionis. Merito ergo Christus hunc pannum rudem Judaicæ vetustati prohibebat immitti: ne pejor scissura fieret, si Judaicam vetustatem novitas scinderet Christiana. Et geminat exemplum, dicens: *Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpunt utres, & vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum mittunt in utres novos, & ambo conservantur.* Utres veteres Judæos vocat: novos utres nuncupat Christianos: quia sicut utres pellium * ab 9 omni squallore purgantur, & pigmentis liniuntur odoratis, ut saporem vini possint inviolabilem custodire: ita jejuniis corpora humana ab omni carnalium delictorum squallore purgantur: & fiunt utres divinis torcularibus apti: ut de prælo crucis * accipiant vinum novum: 10 & incorruptam novitatem conservent. Sed hoc sicut accipiunt Christiani, ita Judæi nisi Christiani fuerint, non habebunt: qui corrupti vitiis, & inveterati malis, vinum novum quod ad Evangelii verbum, sic acceperint ut rumpantur, & fundant. * Agnoscendum est ergo, 11 quia Christus per exempla hæc non discipulos suos noluit jejunare, sed noluit jejunium verum fraudulento miscere jejunio.

SER-

---

3 *Est de lege.* Explicarem non de publicis jejuniis antiqua lege Judæis decretis Levitic. 1. 29. sed de illis quæ lege privata, & jussu Magistrorum, vel ex proprio cujusque consilio statis diebus observabantur. Quod solemne erat Pharisæis, ob famæ aucupium, bis unaquaque hebdomade quandoque pluries. Discipuli etiam Joannis, eo præcipue tempore quo Magister detinebatur in vinculis, jejunabant.

4 *Filii Sponsi*, videlicet qui interfuerant nuptiis, & quos apte Chrysologus vocat *Amicos sponsi*. Nam sicut sponsam comitabantur Virgines, ita Socii, & Amici sponsum. Judic. XIV. 11. Græcis ἑταῖροι sunt, Latinis æquales. Ex hoc Evangelii loco Montanistæ jejunia, & Xerophagias protrahebant etiam post Pentecostes: quod ablato sponso Filii sponsi debeant jejunare. Vide Hieronymum in cap. VIII. Matth. Fortasse hic Chrysologus horum errorem perstringit.

5 *Ecclesiam desponsabat.* Christum, Ecclesiæ sponsum dici, alias observatum: Ad exemplum Dei, qui populi Hebræi ab Prophetis *Maritus* nuncupatur, inquit Grotius in capit. III. Johann. XXIX.

6 *Plenitudinem.* Implere, dicitur Hebræis committere, sarcire, additoque panni frustulo vestem componere. Et plenitudo hic est scissura assuto panni surculo composita. Novum autem dispendium erit, si novum cum veteri panno committas. Tunc enim non cohærente commissura, nova scissura fit. Vide hanc eandem similitudinem Lucæ v. 36. Nec dissimilia habet Philo: ubi exponit legem, quæ pannum & linum contexere vetat: *non solum*, inquit, *diversitas consociationem respuit; sed prævalescentia alterius rupturam potius afficit, quam conjunctionem.*

7 *Judaicis studiis attritam.* Ita Hieronymus, Euthymius, Chrysostomus, Theophylactus, aliique veterem legem pro veste usu tritam, pro rudi panno Evangelium interpretantur. Hinc colligebant Marcionitæ duas has leges simul componi non posse: neque unum esse Deum utriusque Auctorem. Vide Tertullianum Lib. III. & IV. contra Marcionem: Epiphanium Hæres. XLII. Augustinum Lib. IV. contra Faustum.

8 *Pannum rudem.* Ideſt novum, vel nunquam interpolatum. Nam & Juris Consulti *nova vestimenta* opponunt *Interpolis*. Rudem pro novo habet etiam Paulinus Epist. XXXI. pag. 198. recent. edit.

Circumdansque rudes festis altaribus agnos.

& Poema XXVII. Natal. X. pag. 654.

. . . . . *nitet una venustas.*
Annosis, rudibusque locis.

9 *Utres pellium.* Utres ircina coria sunt, arte parata; & instar sacci consuta, optime purgata, & suffimentis delinita, ne quid ingrati odoris in vinum irrepat. Hinc ἀσκὸς αἰγειος *vas caprinum*: eo quod Hebræis *Nebel, vas coriaceum*, lxx. vertunt ἀσκὸς. Loquitur autem Christus in Evangelio ad consuetudinem Syrorum, qui maxime iter facientes vinum secum deferendum utribus includebant.

10 *Prælo Crucis.* Idem prælum, ac torcular comprimendis uvis aptum. Crux autem sæpius torculari assimilatur, ex illo: *ego torcular calcavi solus.*

11 *Ut rumpantur, & fundant.* Ex MS. Vallicell. editi, *Et rumpuntur, & fundant.*

AD

SERMO XXXII.

OMnia ſignorum Chriſti opera ſtupenda virtutum, non humanitus, neque caſu, ſed divina procuratione credenda ſunt eveniſſe: ſicut hodie nobis Evangelicum demonſtravit eloquium. *Et intravit*, inquit, *Jeſus in* Marc. 3. 1 *ſynagogam: & erat ibi* * *homo habens manum a-* 2 *ridam*. Chriſtus quidem ingreditur ſynagogam,* ſed Judæus nec recipit intrantem, nec agnoſcit præſentem, nec operantem cæcatus intel- 3 ligit. * Cernite quam nihil ſit præſentia corporalis, ubi fuerit mentis miſeranda ſeparatio; ſicut contra nihil officit abſentia corporalis, ubi corda fuerint ſociata per fidem. *Et erat ibi homo, habens manum aridam*. In hoc homine omnium hominum imago figuratur: in hoc geritur cura cunctorum: in hoc univerſorum ſanitas diu expectata reparatur. Aruerat enim manus hominis magis ſtupore fidei, quam ſic- 4 citate nervorum *: & plus culpa conſcientiæ, quam debilitate carnali. Antiqua nimis iſta erat, & quæ in ipſo mundi principio contigerat ægritudo, nec arte hominis, aut beneficio poterat hæc curari: quæ juſta Dei fuerat indignatione contracta, tetigerat vetita, inconceſſa præſumpſerat: cum ſe ad arborem ſciendi bo- Gen. 3. num, malumque porrexerat, auctore indigebat, non qui malagma * imponeret, ſed qui 5 poſſet illatam relaxare ſententiam: & ignoſcendo reſolvere, quod religaverat indignando: In hoc homine noſtræ tantum geritur umbra ſanitatis: perfecta autem ſalus nobis reſervatur in Chriſto: quia tunc ariditas noſtræ manus miſerando diſſolvitur, cum cruore perfunditur dominicæ paſſionis: cum illo vitali ligno crucis extenditur: cum carpit fructuoſam de dolore virtutem: cum totam arborem ſalutis amplectitur, cum clavis domini corpus affigitur, quo nunquam ad arborem concupiſcentiæ, & aridæ redeat voluntatis. *Obſervabant*, inquit, *phariſæi ſi ſabbathis curaret, ut accuſarent eum*. Ad infamiam judicis, & ne- 6 quitiam cognitoris, quæritur de cura crimen,* de pietate accuſatio, reatus de virtute, de ſalute ſupplicium. Sed mirum non eſt: ſemper offendunt bona malos, pia impios, ſancta profanos: aut quando non laſcivus diſciplinam, virtutem vitioſus, innocentiam criminoſus accuſat? Obſervabant ſolliciti ſacerdotes ſabbathis non ſi peccaret, ſed ſi curaret: ut accuſarent eum. Amatores criminum invigilant, inſidiantur in accuſatione virtutum: quaſi contra ſalutem, non pro ſalute ſabbathum ſit proviſum. Si ſabbathis curaret, obſervant: tali legis interprete, non dico laborat nimis, ſed funditus & expirat ægrotus. Sabbathum non impie curam denegavit infirmis, ſed tota pietate aliquoties quietem præſtitit feſſis nimio labore mortalibus. *Et ait homini habenti manum aridam: ſurge in medium*. Profeſſor debilitatis propriæ: ſupernæ pietatis exactor: teſtis divinæ virtutis: Judaicæ incredulitatis aſſertor. *Surge in medium*: ut quos non compungit virtus tanta ſignorum, quos non opera tantæ ſalutis inclinant, vel debilitatis tantæ miſeratio * conſtringat, & mitiget. *Tunc* 7 *dicit eis, licet ſabbathis bene facere* * *an male*, 8 *animam ſalvam facere, an perdere?* Hoc dicendo, bonitatem commendat operis ſui: & illorum malitiæ conceptæ conſcientiam accuſat: quia cum ille hominem ſalvum facere corpore, animoque geſtiret, illi eum accuſandi ſtudio perdere moliuntur: qui & patiebantur eum ſabbathis curare: inſidiantes animo utrum curaret, ut cum curaſſet, ſenſus ſui malignitate damnarentur: & eſſent tali patientia, quam ipſa malitia nequiores: & plus furentes dolo, quam tali judicio dementes. *At illi tacebant: & circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum*. Circumſpiciens dixit, non conſpiciens, ideſt, non tantum faciem ut homo intuens, ſed ut Deus corpora, corda, mentes, ſenſus, præterita, præſentia, futura contemplatus. *Circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus*. Iraſcitur ut dominus, * contriſtatur 9 ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus. *Dicit homini, extende manum tuam: & extendit: & reſtituta eſt manus illius*. Extende manum tuam: juſſione ſolvitur: * quæ fuerat juſſione 10 devincta: *Extende manum tuam*. Agnovit pœna

---

AD SERMON. XXXII.

NOTÆ.

1 ERat *ibi*. Vel ex more quia Sabbathum erat; vel introjerat, ut ab Chriſto ſanaretur.

2 *Ingreditur Synagogam*. Synagogæ erant Accademiæ, Gymnaſia, Hebræis ita dictæ ab *bet hamidraſch, domus doctrinæ*: ut docet Buxtorfius. Si plura deſideras vide Lamy de Templo pag. 662.

3 *Nec operantem intelligit*. Athanaſius Tom. 1. pag. 1075. *Reſtituta eſt ipſa manus: cæterum ariditas mentis in Judæis ſanata non eſt*.

4 *Quam ſiccitate nervorum*. Cæmentarium hunc fuiſſe legimus in Evangelio Nazaræorum, quod græce vertit Hieronymus. Et revera ex aſſiduo attactu rerum frigidarum cæmenti, luti &c. oritur atrophia: qua pars ſenſim abſumitur, & ob defectum alimenti ſiccatur, ut ait Noſter, & areſcit.

5 *Malagma*. „ Emplaſtrum ſeu medicamentum „ Mita. Ex Græco μαλαγμα, eo quod ſine igne maceretur, & comprehendatur: ut eſt apud Iſidorum Lib. IV. cap. IX. Vide Cornelium Celſum Lib. V. cap. XVII. Auguſtinum Serm. XXXVIII. de Temp. Salvianum Lib. III. de Gubern. Dei: Fortunatum in vita S. Germani Pariſ. Epiſcopi: qui hoc utuntur vocabulo.

6 *Quæritur de cura crimen*. Obſervabant enim ſi ſanaret: ut eum inde deferrent ad domum judicii: ubi plectebantur Sabbathi violatores.

7 *Vel debilitatis tantæ miſeratio*. Optime. Nam illum in medium vocaverat, tum ut omnes redderet attentos; tum quia, ut ipſe aſpectus hominis miſeri dura circumſtantium corda emolliret.

8 *Licet ſabbathis benefacere*. Cum putarent Hebræi nec hoſtem aggredi licere die Sabbathi, rogat hic Chriſtus: an niſi liceat nocere, liceat ſaltem benefacere.

9 *Iraſcitur ut Dominus*. Non erat ira Chriſti appetitio vindictæ, ſed indignatio in vitia: & contriſtabatur de peccatis, ſed ut parens miſeretur filiorum peccantium. Ab Clem. Alex. Strom. Lib. IV. pag. 535. Deus vocatur Ἄθυμος, *Nihil ira commotus*. In textu græco Evangelii pro cæcitate, alii legunt πώρωσιν *duritiem*.

10 *Juſſione ſolvitur*. In Evangelio ſolum atrophia exponitur; ſed verba Chriſti, *extende manum ſuam*, declarant laboraſſe duplici morbo & contractione ſcilicet, & atrophia. Cui ſententiæ aſſentitur Chriſologus, dum dicit hac Chriſti juſſione manum fuiſſe ſolutam. Quæ enim in Evangelio dicitur *arida*, Vatablo *contracta* eſt: græce ἐγκυλωτὸν

τὸν

11 na judicem, * opus Deum, indulgentia prodidit conditorem. Orate fratres, ut ſola ſynagoga tali debilitate ſuſcetur: nec ſit in Eccleſia cujus manum arefaciat cupiditas, contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægrotam conſtringat: ſed ſi acciderit idipſum, audiat dominum & cito eam in opere pietatis extendat, relaxet, & in miſericordia, in eleemoſynis porrigat. Sanari neſcit, qui neſcit pauperi fœnerari. *Tunc egreſſi Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium faciebant, quomodo eum*
12 *perderent*. Semper Judæus Herodianis * jungi-
13 tur, ut invadat Chriſtianos. * *Jeſus*, inquit, *cum diſcipulis ſeceſſit ad mare*. Ut comparatio-
14 ne fluctuum * praviorem Judæorum probaret & demonſtraret errorem. Sed quia Jeſus de-
15 ſerviente * navicula, ideſt, Eccleſia, ſequeſtratur a confuſione turbarum, & Chriſtiani
Marc. 4. populi gubernator reſidet inde feſſus vario genere medendi, & imperavit ventis & mari, ut tandem tranquillitatis obedientia conquieſcant * juxta Prophetam. „ Dirumpamus vin-
16 „ cula eorum, & projiciamus a nobis jugum
Pſal. 2. „ ipſorum, „ ut ſub jugo pietatis manentes, divinæ gloriæ mereamur eſſe participes.

SERMO XXXIII.

1 AUdituri * eſtis hodie fratres, & ſancto Evangeliſta Marco referente mecum pariter cognituri, qualiter ante Chriſtum ſynagogæ prolabitur, & proruit principatus, & eum duplici modo Deum & Dominum confitetur,
Deut. 6 cum adoret pro legis imperio ſic dicentis. Dominum Deum tuum adorabis & redditorem vitæ indicat, cum ſalutem filiæ morientis implorat. *Venit*, ait, *ad eum quidam archiſyna-*
Marc. 5. *gogus nomine Jairus: & videns eum procidit ante pedes ejus: & deprecabatur eum multum dicens, Filia mea in extremis eſt, veni, impone manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit & vivet*. Antequam ſermo Evangelici ſenſus aperiat ſacramentum, libet in hoc loco paululum parentum prodere paſſiones, quas ſumunt & proferunt de affectibus, & amore filiorum. Circumſtante familia inter tenera & blanda obſequia propinquorum, molli filia decumbit in lectulo: pater pronus ſicca jacet & verſatur in terra: illa deficit corpore, hic mente & animo contabeſcit: illa ſecretas languoris ſui ſuſtinere paſſiones: hic fœdus & lugubris totus, toto fertur, & jactatur in populo: illa moritur ad quietem: hic vivit ad pœnam. Et certe omiſimus anxia parentum vota, cum gignunt: periculoſos ordines *, ſobolem cum producunt: 2
cum nutriunt, mœſtos labores: & juges pœnas, cum fuerint ægrotantes: pejor eſt mortis dies pignora cum præcedunt. * Heu me cur 3
tanta filii neſciunt? cur iſta non ſentiunt? cur vicem parentibus reddere non deſudant? & tamen parentum pietas perſeverat: quia quicquid filiis parentes impenderint, repenſabit parentibus, parens omnium, Deus. Sed ad propoſita redeamus. *Venit autem quidam Archiſynagogus, nomine Jairus, & videns eum procidit ante pedes ejus & deprecabatur eum multum, dicens: Filia mea in extremis eſt: veni, & impone manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit*. Quod ſupplicatione flebili, extrema filiæ ſic lamentatur: quod remedium languoris ſic poſtulat, deſperatum ſatis probat & demonſtrat affectum, unde eſt quod curæ ordinem ſic depoſcit. *Veni, impone manum tuam ſuper eam*. Ægrotus non quemadmodum curetur imperat, ſed tantum ut curetur, implorat. Sed cum eſſet Archiſynagogus, * legis notitiam hic habebat: 4
& cum verbo cetera, hominem manu Dei legerat

τυφα, *incurva*: nervis ſcilicet eam curvantibus, & contrahentibus.

11 *Agnovit pœna judicem*. „ Hoc eſt ariditas manus „ experimento cognovit adeſſe verum Judicem, qui illam „ condemnavit. „ Mita.

12 *Herodianis*. Erant vel ſervi, vel Aulici, vel potius fautores Herodis, quique ab ejus partibus ſtabant. Herodi enim meditanti ſibi aſſerere regnum, favebant multi, obſtantibus aliis. Fuerant enim, ut videtur, religione Sadducei: & Herodem interque eos conſultum volunt, ut ille ipſorum doctrinam, illius ipſi regnum ſtabilirent. Si autem Talmuditis aſſentiri velimus, docentibus eos eoſdem eſſe ac Doſitheanos, clareſceret ratio cur Chriſto ob violationem Sabbathi ſuccenſerent. Eorum enim dogma erat, *quod in eo ſitu; in quo ipſos dies Sabbathi deprehenderit, permanerent uſque ad veſperam*. At refragatur Origenes adverſus Celſum 1. & 6. ubi ait? Doſitheum poſteriorem fuiſſe Jeſu; & perſuaſiſſe Samaritis, ſe fuiſſe Chriſtum, Filium Dei. Epiphanius item Doſitheanos ab Herodianis diſtinguit: & hos ait eſſe Samaritanos, & illos Judæos. Concordat Chryſologus, qui Herodianos Judæis ſemper unitos fuiſſe dicit.

13 *Ut invadat Chriſtianos*. „ De tribus ſectis maxi„ me inter ſe diſiunctis Phariſæis, ſcilicet Herodianis, & „ Sadduceis, ad irridendum autem & illudendum Domi„ num ſtricte conjunctis, Maldonatus in Matth. XXII. num. „ 23. arguit: eas figuraſſe varias hæreticorum ſectas, in„ ter ſe de religione contrarias; nihilominus ad perſe„ quendum Chriſtum, hoc eſt, Eccleſiam Catholicam, per„ fide conſentientes. „ Mita.

14 *Ut comparatione fluctuum*. Chryſologi mentem aptiſſimis comparationibus explicat Mita. „ Mare ſiquidem „ illum perdit, qui ſe ei temere committit; Judæi ſponte „ Chriſtum invadunt, ut ſine cauſa perdant. Mare corpus „ demergit, non animum, non honores, non virtutes; „ Judæi hæc omnia in Chriſto perdere moliuntur: Mare „ non ſemper ſævit: Judæi jugiter. Mare Chriſtum reco„ gnovit Auctorem, quando eo imperante facta eſt tran„ quillitas magna, & ſicco pede ſuper illud ambulavit; „ Judæi in lege edocti verbum Dei pro nobis incarnatum „ agnoſcere recuſarunt, & agnitum occiderunt. „

15 *Deſerviente*. Optime dicitur Eccleſiam Deo deſervire. Verbum enim hujuſmodi ſignificat in alicujus ſervitio permanere: ideoque paſſim uſurpatur de pediſſequis.

16 *Ut tandem tranquillitatis obedientia &c.* MS. Cæſenæ: *ut ab inquietudine per obedientiam conquieſcant*.

AD SERMON. XXXIII.

NOTÆ.

1 AUditori. Quandoque, & ut plurimum Lectio ſacrarum Scripturarum Conciones in Eccleſia anteibat. Patent exempla. Nos alibi.

2 *Periculoſos ordines*. „ Hoc eſt Syderum diſpoſitiones „ & loca dum Filii naſcuntur. Loquitur nativitates homi„ num ex mente Aſtrologorum, ut infra Serm. CLVII. in „ Notis. „ Mita. Sæpe in Scripturis memorantur ordines Stellarum Judic. v. 20. Jeremiæ XXXI. 35. & in Job XXXVIII. 33. *nunquid noſti ordinem Cæli?*

3 *Pignora præcedunt*. „ Hoc eſt dum patri præmoritur „ filius. Nonnulla MSS. habent *procedunt*: ideſt cum filio„ rum cadavera ad ſepulturam efferuntur. „ Mita.

4 *Archiſynagogus*. Hammandus cenſet virum hunc unum fuiſſe ex iis triginta tribus conſiſtorii minoris: quod erat in ſingulis urbibus ad judicia peragenda conſtitutum; vel eorum unum, qui multitudinem moderabantur in ſingulis Syna-

gerat esse figuratum: credidit ergo Deo, quia eadem manu, qua creatam senserat filiam, re-
5 creari, & reduci posset ad vitam. * Cognovimus quid sit: *Veni, & impone manum tuam super eam*. Ut qui sponte posuit ad creandum,
6 ad reparandum iterum exoratus * imponat. Hoc est, quod Propheta fatetur, cum decantat in Psalmis. „ Tu formasti me, & posuisti
Psal. 138. „ super me manum tuam. „ Quia qui posuit cum formaret ex nihilo, imposuit iterum, ut reformaret ex perdito. Denique idem Psalmista, ut manus hujus salutare sensit, & adeptus
Psal. 117 est largitatem, repetitam prorupit in vocem. „ Dextera, inquit, Domini fecit virtutem: „ dextera Domini exaltavit me: dextera Domi-
„ ni fecit virtutem. „ Et ut meruisse se quod Archisynagogus poposcerat, demonstraret, ad-
Ibid. jecit. „ Non moriar sed vivam. „ Ille cum peteret, dixerat: *Veni, impone manum tuam, ut salva sit: & vivat*: hic jam consecutus exultat. „ Non moriar, sed vivam. „ Dextera domini Christus est, sicut prophetico docemur eloquio. Et vere „ fecit virtutem „ dia-
Matt. 12. bolum dum debellat: dum alligato forti, sicut ipse dixit, vasa fortis diripit: dum infernum destruit: dum ipsam mortificat mortem. Et vere exaltavit nos, quos de profundo extulit, & elevavit ad cœlum. Sed jam ad mulierem sermo transeat: quæ occulto vulneri, & verecundo languori remedium sic quæsivit, ut
7 & suum pudorem tegeret, * & curantis: reverentiam custodiret. Et *abiit cum illo, & sequebatur*, inquit, *eum turba multa, & comprimebant eum: & ecce mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis XII. & fuerat multa perpessa a compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec profecerat quicquam, sed deterius habebat, cum audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus, dicens: Si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero. Et confestim siccatus est fons* * *sanguinis ejus, & sensit corpore*
8 *quod curata est a ploga*. Non tantum duo maria confunduntur fluctibus suis, quantum mulieris hujus animus ancipiti cogitationum cumulo jactabatur. Post certamina desperata medicorum, post medicamina sumptuosa, * post 9
inanem & antiquissimam curam, ubi ars & peritia jam defecerat * curantum, ubi languen- 10
tis omnis jam consumpta fuerat substantia, ipsi auctori reverendum vulnus * non casu, sed 11
divinitus occurrit: ut quod humana arte tot annis curari non potuit, sola fide & humilitate curaretur. Mulier stabat eminus, quam natura pudore perfuderat: quam per hoc immundam Judaica lex notarat, dicens: „ Im- *Lev.* 15.
„ munda erit, „ & sanctum non continget: contingere metuens, ne Judaicum furorem, ne legis posset subire sententiam. Dicere non est ausa, ne circumstantiam confunderet, & oneraret auditum: ne fieret populo umfabula, quæ tot annis stadium, & σκαμμα* fuerat passio- 1
num. Siquidem & amplius ferre, & sustinere dolor diuturnus, & continuus non sinebat: & deliberandi tempus, Christi prætereuntis celeritas amputabat: & e contra noverat, quod tacenti, quod occultanti morbum suum sanitas non daretur. Inter hæc bella cogitationum, solam salutis viam mulier, curam ut suraretur, invenit: ut raperet tacita, quod petere non valebat, & pro sua verecundia, & pro reverentia præstaturi: & quæ non merebatur corpore, corde perveniret ad medicum: fide Deum, manu tantum tangeret vestimentum: sciens hanc fraudem non solum veniam, sed & remedium præstaturam: quam non voluntas, sed necessitas verecunda generavit: præsertim cum & furantis lucrum quæreret: & ei cui auferebatur, nullum gigneret detrimentum. Pium latrocinium, * quod ministra 13
fide, fide attrahente committitur. Ecce ubi virtus est quæsita contrariis, ubi fraus fide conveniente quod nitebatur, obtinuit. Mulier inter comprimentes, ut nesciretur accedit, & præsumpsit furari se posse curam fide sola; ut habitu lateret, & corpore, retro accedit: & ad videndum se judicabat indignam. Curavit fides intra ictum temporis, quod XII. annis ars humana curare non potuit. Post hoc exemplum

---

Synagogis ubi singulis sabbathis conveniebant, ut Mosis explicationem audirent. Ministerio enim Synagogarum decem numero viri addicebantur: id quod eruitur ex Maimonide Tephillah cap. 11. explicante Lightfootio. Primores horum tres Archisynagogi, quibus summa Synagogæ cura committebatur. Unum ex iis posterioribus Nostrum hunc fuisse, Chrysologo adhærens, vix dubitarem.

5 *Posset ad vitam*. MS. Vallicelian. & editio Mitæ habent *posse*.

6 *Iterum exoratus*. Optime. Nam sapientiores enarratores subintelligi hic volunt: *oro, obtestor, ut venias*.

7 *Pudorem tegeret*. Hæc eadem habet Optatus Lib. v. contra Parmen. Auctor Serm XLII. in Appendice oper. Divi Augustini, Brugensis, Piscator, aliique.

8 *Siccatus est fons*. Phrasis est Hebræorum, qui omnem scatebram *fontem* appellant: ut Zacch. XIII. 1. Rusticus Elpidius:

Siccavitque fides venas, fluviumque pudendum.

Sedulius: *Sicciſque fluentis*. Apud Lucam Βύσις *Fluxus*.

9 *Post medicamina sumptuosa*. Plura, eaque magni pretii medicamenta præscribebant Hebræi seminis profluvio sanguinis laborantibus: de quibus vide Lightfootium.

10 *Ars & peritia jam defecerat*. In nonnullis editis, & in MS. Vallicell. *defecerat jam*.

Non est in Medicum semper, relevetur ut ager:
Interdum docta plus valet arte malum.

11 *Ipsi auctori reverendum vulnus*. Hoc est vulnus, ex quo, ipso Auctore, verecundus quidam pudor oriebatur.

12 *Stadium & σκάμμα*. „ Scamma passionum: ita „ lico vocabulo *Bersagio* „ Mita. At σκάμμα frequentissima vox apud Græcos dicebatur locus in stadio, sive circo, ubi Athletæ certabant. S. Ephrem sub initio libri de certamine spirituali: *Scamma est locus medius, in quo Athletæ certabant*. Frequentius etiam locus ipse certaminis: Chrysostomus in Psalm. XLVIII. *Scamma, ubi stadium, & lucta est*. Quandoque notat certamen ipsum. Hinc Henschio σκάμματα, sunt ἀγῶνες, *certamina*. Vocem græcam alii etiam Latini Patres retinuere. Tertullianus Lib. ad Martyr. cap III. pag. 191. Ambrosius Lib. I. Offic. Adhuc Athletæ in scammate sunt: proverbialiter dictum pro etiamnum de præmio certatur: eo modo quo Tertullianus ait: *ad scamma producere*. Quo in loco advertit Suicerus Thes. Tom. II. pag. 996. male Erasmum legere *ad stamma*. Paulinus Epist. XX v. ad Sever. pag. 161. *Noli interim dum in scammate sumus, dum foris pugna, intus terrores, alta pro nobis sapere, aut loqui*. Mitæ interpretationem, nullibi memini me legisse.

13 *Pium latrocinium*. Chrysostomus etiam Homil. XXXII. pag. 262. Tom. II. edit. Paris. 1581. dicit mulierem hanc furti ream. Vide Not. 1. Serm. XXXV.

14 *Tetis*

emplum ſuo vitio longa trahit in languoribus tempora, & ſua negligentia diu laborat, qui ſola fide neſcit curari, ſed aromatum diſ-
14 pendiis onerari. Tetigit veſtimentum * mulier, & curata eſt: & ab antiquo eſt abſoluta languore. Miſeri, qui quotidie corpus domini tractamus & ſumimus, & a noſtris vulneribus non curamur. Non Chriſtus infirmantibus, ſed fides deeſt: nam multo magis modo in
15 nobis manens * poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem præteriens ſic curavit. Sufficit hodie, fratres, furta fidei, & domini prætereuntis narraſſe virtutem: cur autem dominus veluti ignorans quærit, quam virtutis ſuæ opere ſcit curatam: quia nunc longum eſt, ſequenti ſermone narrabimus.

SERMO XXXIV.

OMnes Evangelicæ lectiones, fratres chariſſimi, magna nobis & præſentis, & futuræ vitæ commoda largiuntur. Sed hodierna lectio, & totum quod eſt ſpei, contulit: & quicquid eſt deſperationis, excluſit. Eſt nobis
1 dura, & deflenda conditio: peccare nos cogit fragilitas innata, * & confiteri prohibet confuſio cognata peccati: malum enim facere pudor non eſt, & pudor eſt confiteri: timemus dicere, quod committere non timemus. Sed
2 hodie mulier, * cum quæreret medicinam ta-
3 citam, vulneri verecundo *, invenit ſilentium, per quod poſſit peccator ad veniam pervenire. Prima eſt fœlicitas in peccatorum turpitudinem non veniſſe: ſed fœlicitas eſt ſecunda peccatorum veniam peccatis latentibus inveniſſe. Hoc Propheta ſenſerat, qui dicebat: „Beati, Pſ. 31.
„ quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum
„ tecta ſunt peccata: „ *Ecce*, inquit Evange- Matth. 9.
liſta, *mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur ab annis duodecim, acceſſit retro & tetigit fimbriam veſtimenti ejus*. Confugit mulier ad fidem ſubitam, cui longa defecerat cura: quæ confundebatur medicinam petere, furari voluit ſanitatem: neſciri ſe ab eo voluit, a quo ſe credidit poſſe ſalvari. Ut aer ventorum turbine, ſic cogitationum procellis mulier turbabatur: confligebat cum fide cauſa; cum timore ſpes; neceſſitas cum pudore; timoris frigus extinguebat crudelitatis ardorem; obſcurabat lucem fidei vis pudoris *; ſpei confidentiam, neceſ- 4
ſitas verecunda frangebat: ſic mulier magni maris inſtar confuſis æſtibus jactabatur: quærebat quomodo faceret occultum de publico, de turba ſecretum: agebat ut ſibi & rediret ſanitas, & verecundia non periret: curabat ne cura ſua ad curantis redundaret injuriam: providebat, ut redderetur ſibi ſalus, ſalva reverentia ſalvatoris. Tali ergo ſenſu mulier merito de ſummitate fimbriæ pervenit * totam ad 5
deitatis ſummam. *Acceſſit*, inquit, *retro*. Sed ubi retro? *Et tetigit fimbriam veſtimenti ejus. Acceſſit retro*. Sed ubi? Retro nil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Chriſto corpus multiplex, * ſed erat deitas ſim- 6
plex * erat totus oculus, qui poſt ſe ſupplicem ſic videbat. *Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus*. O quid iſta mulier vidit habitare in interioribus Chriſti, quæ in Chriſti fimbria * divinitatis totam vidit inhabi- 8
tare virtutem! O quam docuit mulier quantum ſit corpus Chriſti, quæ in Chriſti fimbria, tantum eſſe monſtravit! Audiant Chriſtiani, qui quotidie corpus Chriſti attingunt, quamnam * de ipſo corpore ſu- 9
mere poſſunt medicinam, quando mulier totam rapuit de ſola Chriſti fimbria ſanitatem. Sed quod nobis flendum eſt, mulier de vulnere * medicinam tulit, nobis medicina ipſa 10
retorquetur in vulnus. Hinc eſt quod Apoſtolus tangentes indigne corpus Chriſti taliter admonet, & deplorat: Qui enim tangit indigne corpus Chriſti, judicium ſibi ſumit. Et

S. Petri Chryſ.

14 *Tetigit veſtimentum*. Evangeliſta dicit *fimbriam veſtimenti*. Græce autem nomine κρασπέδων intelliguntur filamenta illa, quæ pendent ex fimbriis veſtimentorum. Sanxerat enim Moſes Deuter. xxii. 12. ut Hebræi in quatuor palii angulos panniculos, & circa pallium fimbrias geſtarent. Tali veſtimentorum genere utebatur Chriſtus legis obſervantiſſimus. Et ſi myſteria quærimus, hanc potius veſtimenti partem tetigit, quia fimbria hæc inſigne erat Gentis Judaicæ, & nota ſanctitatis Num. xv. 38.

15 *Manens*. Alias: *manentes*.

AD SERMON. XXXIV.

NOTÆ.

1 COgit *fragilitas innata*, „ Dum per malas complacentias noſtros ligat affectus, unde quaſi ne„ ceſſario compellimur cadere in peccatum. Quomodo in„ ordinatæ paſſiones alliciant, ac voluntatem noſtram ad „ illicita protrahant, habes hic infra Serm. xli.„ Mita.

2 *Mulier*. Pſeudo-Ambroſius Serm. xlviii. in Appendice Operum S. Ambroſii novæ editionis, docet hanc mulierem fuiſſe Martham. Vide quæ habet hic Cl. Calmetus, hujuſmodi opinionem merito expungens. Vide etiam quæ de hac muliere ſcribit Euſebius Hiſtor. Eccl. Lib. iii. cap. xviii. & Sozomenus lib. v. cap. xxi.

3 *Vulneri verecundo*. Chartuſianus ſibi falſo perſuaſit, hanc fuiſſe a naribus hemorrhoiſſam. Omnes vero conveniunt, eam importuno muliebri fluxu laboraſſe. *Fœdum & pudendum morbum* vocat Brugenſis ut & Chryſologus infra Ser. xxxv.

4 *Vis pudoris*. Mitæ convenit MS. Vatic. Vallicell. & nonnullæ editiones: *vis amoris*.

5 *De ſummitate fimbriæ*. „ Chryſologus ſupra Serm. „ xxxiii. *Fide Deum, manu ſolum tetigit veſtimentum*: „ & Ambroſius lib. vi. in Luc. cap. ix. *Fide tangitur „ Chriſtus: fide Chriſtus videtur: non corpore tangitur, „ non oculis comprehenditur &c.* Per mulierem Eccleſiam „ ab Gentilitate venientem intelligit: per fimbriam Apo„ ſtolos, & Succeſſores recognoſcit; ut infra in hoc eo„ dem Serm. „ Mita.

6 *Corpus multiplex*. „ Ob varias multipliceſque partes „ quibus conſtat. Vide Theol. in 1. Par. Diſt. 8. Lit. D, „ vel propter corpus myſticum, in quo numerantur Apo„ ſtoli, Eccleſiæ Doctores &c „ Mita. Corpus multiplex quia ubique oculus, ubique manus &c. erat, ut infra.

7 *Deitas ſimplex*. „ Quia Deus eſt ſpiritus ſimpliciſſi„ mus. „ Mita.

8 *In Chriſti fimbria*. Fortaſſe mulier hæc in eam pravam ſententiam iverat: Deum agere omnia *naturâ*, non *voluntate*. Hæc nonnullos olim habuit Patronos, quos ſolide refutat Auctor Reſponſionum ad Græcos.

9 *Quamnam*. Corruptum in editis locum ex edition. Bonon. 1. reſtituimus.

10 *Mulier de vulnere medicinam*. Nonnulla MSS. habent: *de fimbria vulneri medicinam tulit*.

quod inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat ſanitatem, rurſus intulit: 1. Cor. 11 „ Propterea inter vos multi infirmi & „ imbecilles, & dormiunt multi: „ Item dormientes mortuos dicit, quos luget in vivo corpore jam ſepultos. Petrus & Paulus principes fidei Chriſtianæ, notitiam nominis Chriſti toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Chriſtum prima tradidit diſciplinam: mulier prima dedit formam, quomodo peccator
11 tacita confeſſione * deleat ſine confuſione peccatum: quomodo delinquens, ſoli Deo cognitus de reatu nudare apud homines verecunda conſcientiæ non cogatur: quomodo homo poſſit venia judicium prævenire. *At Jeſus*, inquit, *converſus, & videns eam*, inquit, *Confide filia, fides tua te ſalvam fecit*. At Jeſus converſus non motu corporis, ſed divinitatis aſpectu: Chriſtus converſus eſt ad mulierem, ut mulier converteretur ad Chriſtum: ut ab ipſo curam ſumeret, unde ſumpſerat vitam: & ſciret ſibi præſentis vulneris cauſam fuiſſe perpetuæ rem ſalutis. *Converſus & videns eam.* Vidit eam divinis oculis, non humanis: vidit ut ſaluti redderet, non ut agnoſceret quam ſciebat: vidit eam; donatur bonis, malis caret, quem viderit Deus. Hoc univerſitas ſentit ex uſu, de felicibus ſic dicendo: *Vidit illum Deus*. Vidit ergo iſtam Deus, quam curando reddidit ſic felicem. Et quid plura?
12 Chriſtus mulieris docuit exemplo, quam fides ſola * totam proficiat ad ſalutem. Sed de Synagogæ principe jam loquamur: qui dum Chriſtum ducit ad filiam ſuam, viam dedit qua mulier perveniret ad Chriſtum. Sic cœpit hodiernæ principium lectionis. *Ecce princeps unus accedens adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta eſt, ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet*. Futurorum præſcium Chriſtum non latebat, quod prædictæ mulieris eveniret occurſus: per quam Judæorum princeps diſceret Deum non movendum locis: non itinere ducendum: non trahendum præſentia corporali, ſed credendum quam ſit Deus ubique præſens, ubique totus, ubique ſemper; *
13 Et quam totum poſſit juſſu facere, non labore: virtutes mittere, non deferre: mortem non manu, ſed imperio effugare: vitam non arte reddere, ſed præcepto. *Filia mea modo defuncta eſt, ſed veni.* Hoc eſt dicere: Adhuc vitæ manet calor, adhuc animæ veſtigia videntur, adhuc eſt in via ſpiritus, adhuc dominus domus habet filiam, adhuc mortuam tartarus neſcit, ergo ut euntem poſſis animam retinere, feſtina. Stultus putavit Chriſtum non poſſe ſuſcitare mortuam, niſi teneret. Hinc eſt, quod Chriſtus ubi pervenit ad domum, & vidit puellam, quaſi perditam fleri, ut infideles animos promoveret ad fidem, dormire eam dicit, non defunctam, ut crederent facilius de 14
morte poſſe ſurgere quam de ſomno. * *Non eſt*, inquit, *mortua puella, ſed dormit*. Et vere apud Deum mors ſomnus eſt: quia velocius Deus mortuum ad vitam ſuſcitat, quam de ſomno dormiens ab homine ſuſcitetur, & ante Deus frigentibus morte membris vivificantem refundit calorem, quam homo ſepultis ſomno corporibus vigorem poſſit infundere; audi Apoſtolum: „ In momento, in ictu oculi, mor- 1. Cor. 15
„ tui reſurgent. „ B. Apoſtolus quia velocitatem reſurrectionis non potuit referre verbis, aptavit exemplis. Aut quomodo ibi celeritatem ſermonis perſtringeret, ubi ipſam celeritatem prævenit vis divina? At quomodo apparet ibi tempus, ubi æterna ſine tempore res donatur? Sicut temporalitatem * tempus attulit, 15
ſic excluſit æternitas tempus.

SERMO XXXV.

QUid ſit Chriſtum tangere, hodie docuit mulier, in profluvio ſanguinis conſtituta: quæ cum tangit fimbriam Chriſti, tum divini pectoris pulſat arcanum: & furto fidei * 1
ſummam rapuit de fimbriæ ſummitate virtutem. Felix fraus, quæ & lucrum ſalutis * contulit, 2
& damna ſuſtulit mox pudoris: probat hoc Evangelicæ lectionis auditus. *Ecce*, inquit, *mulier quæ ſanguinis fluxum patiebatur XII. annis, accedens retro, tetigit fimbriam veſtimenti ejus, dicens intra ſe: Si tetigero tantum veſtimentum ejus, ſalva ero*. In arduis languoribus dat crebro conſilium vis doloris: in deſperatis cauſis eſt ſæpe magiſtra neceſſitas: invenit ipſa ſibi paſſio medicinam. Hinc eſt quod mulier verecundo vulneri qualiter ſubveniret, invenit, ut fidei inſinuaret ſilentio, quod inſinuare publico clamore non poterat: ut ſecreta ſpiritus via, cœleſtem perveniret ad medicum, ad quem pervenire manifeſto carnis itinere non valebat. Dabat audaciam multam pietas curantis, ſed fidu-

---

11 *Tacita confeſſione*. Latinius ait verba hæc, & ſequentia, *vel caute legenda, vel ſane interpretanda*. Et Mita mire ſe torquet, ut ex eis Catholicum ſenſum eruat & demonſtret Chryſologum loqui hic de illa tacita confeſſione, quam primum elicere debet Peccator in corde ſuo, antequam peccata confiteatur. Quodnam dubium? Poterat ne Chryſologus auricularem confeſſionem damnare, qui paulo ſuperius in eodem Sermone dixerat: *malum enim facere pudor non eſt, & pudor eſt confiteri: timemus dicere, quod committere non timemus*.

12 *Fides ſola*. Fides mulieris ea erat, qua credidit Chriſtum eſſe illum, de quo Prophetæ prædixerant hujuſmodi curationes emanaturas.

13 *Ubique totus, ubique ſemper*. Similia habet Theodoretus Orat. II. de Princ. Iſidorus Orig. Lib. VIII. Tertullian. Apologet. Lib. VII. Præcæteris inſignis locus Arnobii Lib. I. adverſ. Gentes, ubi Deum alloquitur.

14 *Facilius de morte poſſe ſurgere, quam de ſomno*. Expungit hanc lectionem Mita, & reponit *facilius de ſomno poſſe ſurgere quam de morte*. Mens autem Auctoris hæc videtur eſſe: Chriſtus dixit puellam mortuam dormire: ut innueret futurum fore, ut illa revocaretur ad vitam tam facile, quam aliquis alius dormiens revocaretur a ſomno.

15 *Temporalitatem*. Spatium temporis.

AD SERMON. XXXV.

NOTÆ.

1 *Furto fidei*. S. Fulgentius ad Tract. Lib. II. cap. XV. *occulte fimbriam tangens fideli raptu, ſanitatis ſibi furatur effectum*.

2 *Lucrum ſalutis*. Editiones nonnullæ: *lucrum ſalvis*.

3 *Adi-*

fiduciam pudendi languoris neceſſitas auferebat: cogebat ad Chriſtum doloris accedere magnitudo, ſed adire Chriſtum * fœditas ulceris non ſinebat. Sic anceps mulier, & fidei trepidante conſilio, maluit de fide judicari, * quam de fœdo vulnere ſic perire. *Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus.* Sciens quod Deum nec tactus polluit, * nec offendit viſus, nec odor exaſperat, nec auditus fauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam ſi ſol tangit ſtercora, non tamen ſtercoribus inquinatur: quanto magis creator ſolis tangit omnia, & tamen non poteſt ullis contactibus inquinari? Et ſi medicus cum ſaniem vulnerum tractat, cum curat verecunda membrorum, non injuriam computat, ſed honorem: quanto magis Deus non arbitratur injuriam, dum vulnera noſtra curando reſpicit, tangit ad remedium, viſitat ad ſalutem? Dei conſpectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum: morbi criminum, non corporum paſſiones: vitiorum ſanies, non viſcerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in languoribus tenetur invitus. Hinc eſt quod peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam. Mulier ergo non voluntatis conſcia, * ſed doloris, nec confuſa crimine, ſed confuſa languore, acceſſit retro, ut turbæ declinaret oculos, non Chriſti vitaret aſpectum: a populis neſciri voluit, non a Chriſto: geſtivit non Deum latere, ſed homines; quia non niſi a ſolo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Acceſſit & tetigit fimbriam veſtimenti ejus.* Quia in Chriſto nil poſtremum credidit, nil judicavit extremum: quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria: nec cœleſtis natura membrorum variatur officiis. Hinc eſt, quod mulier per dorſum pervenit ad faciem: per veſtimentum penetravit interna, & per fimbriam, capitis tetigit ſummitatem: nec hoc ſine myſterio: audite Pro- *Pſal. 132.* phetam dicentem. „ Sicut unguentum quod „ deſcendit in oram veſtimenti ejus. „ Videtis fratres in fimbriam veſtimenti hujus totam plenitudinem divini chriſmatis, totam divini capitis tranſiſſe virtutem. Scienter ergo mulier ſacram Chriſti fimbriam geſtivit attingere, ut de occulto myſterio vulneris poſſet ſumere medicinam. Fratres, magna hæc mulier, & nimium permiranda, quæ ſcientia doctores legis vicit, ſacramento omnes Judæos ſuperavit, fide præceſſit Apoſtolum: nam Judæa cum Scribis & Doctoribus ſuis Deum totum deſpexit in corpore: Thomas Apoſtolus ut Chri- ſtum Deum crederet, immiſit manus, injecit *Joan. 20.* digitos, patefecit vulnera: & ut Chriſtum crederet, iterum pati compulit Chriſtum. * Sed hæc mulier quam perſonam teneat, cujus typum præferat, cujus præſentet imaginem, ſpirituali intelligentia perquiramus. Quæ eſt iſta, quam ſic genuinus ſanguis, naturalis debilitas, originalis morbus, ad cauſas mortis, ad lethale vulnus, ad fœdi languoris adduxit anguſtias? & quam ſic ſordidavit vitiis, fœdavit criminibus, ſecretis vulneribus ſauciavit, ut eam ars curare, non ſolum videre oculus, non ſolum honeſtas pateretur, non prævaleret lex ipſa mundare, imo quam lex juſſerat arceri templo, prohiberi ſacris, ſanctis omnibus abſtinere: & quam ſic dixerat immundam, ut quicquid tetigiſſet, haberetur immundum. Iſta eſt fratres, iſta eſt, iſta eſt Eccleſia: quæ primi hominis vulnerata peccato, tota fluebat ſanguine, tota originaliter decurrebat in mortem. 7

SERMO XXXVI.

VErecundi debitoris eſt mox promiſſa diſſolvere: nec creditoris animum, aut deludere moris, aut longa expectatione ſuſpendere. Cum Archiſynagogi, vel Hæmorrhoiſſæ mulieris connexa ſibi, & producta narratio a conſueta ſermonis noſtri brevitate diſcederet, maluimus dimidiare tractatum: ne non recrearetur tantum, quantum veſter oneraretur auditus. Domino Archiſynagogus occurrit, & totus prolabitur in terram, cauſam refert, inſinuat dolorem, movet præſtantis affectum: imperat ut properet, & accedat ad curam: e contra mulieri dominus non quæſitus occurrit: præteriens, occaſionem ſalutis ingeſſit: tacens, cauſam tacentis agnovit: occultum vulnus, etiam celantis aſpexit. Inter dominum & mulierem furtivæ ſalutis agitur tam grande commercium: & dum publica petitione viam facit rogatus, fidei cogitatio divinum penetrat, & pervenit ad ſecretum. Felix mulier, quæ in tanta multitudine eſt ſola cum Chriſto: ut ſola ſit conſcia & ſalutis redditæ, & virtutis excelſæ! Beata, quæ talem reperit acceſſum, cui nullus poſſit obſiſtere. Beata, quæ tali via ad ſuum proripuit, & irrepſit auctorem: quæ antequam de vulnere ſuo confunderetur ab homine, careret ipſius vulneris fœditate: ſciens ſibi apud homines, & per homines intercluſum totius aditum ſanitatis: qui horrere magis, quam curare vulnera conſueverunt. Deus abſtergit vulnera humana, non deſpicit: neque horret languores hominum, ſed depellit: nec deteſtatur immunditias humani

3 *Adire Chriſtum*. Male plures editi: *audire*.

4 *Maluit de fide judicari*. Scilicet: maluit ab Judæis & Gentilibus judicari de fide, quam in Chriſto habebat. De hujuſmodi fide Hemorrhoiſſæ, vide late Chryſoſtomum Homil. ſuperius laudata in Nota 13. ad Serm. XXXIII.

5 *Nec tactus polluit*. Hæc enim erat apud Judæos lex; ut ſi fœminæ ſimili morbo laborantes unum aliquem tetigiſſent, is illico pro immundo, & polluto haberetur. Unde Hemorrhoiſſam hanc cum immundis extra urbem habitaſſe notat Abulenſis cap. XLIII. in Matth. num. 5. Vide paulo inferius Chryſologum.

6 *Voluntatis conſcia*. Latinius emendat *voluptatis*. Communem lectionem retinui. Mulier conſcia doloris erat, non voluntatis. Involuntarium ei erat malum, quod patiebatur.

7 *Iterum pati compulit Chriſtum*. „ Figurate loquitur. „ Admodum patiens ſuſtinuit propria vulnera tangi, ite„ rumque apoſtolico digito aperiri: cum alias haberet cor„ pus glorioſum, & impaſſibile. „ Mita.

Hoc abſoluto Sermone diu tacuit Chryſologus: cujus ſilentii cauſam attigit in Serm. LXXXVI. Ita opinatur Mita.

AD

mani corporis, ſed emendat: quia creaturæ ſuæ ad tactum neſcit Deus, Deus non poteſt ſordidari. Sed Evangeliſta generat quæſtionem, cum dicit: *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cum cognoviſſet virtutem, quæ exierat de eo, converſus ad turbam ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea.* Dum interrogat, velut ignorantiam profitetur: * exiiſſe virtutem de ſe ſentit, ad quam exierat, neſcit? quod præſtiterat, novit, cui præſtiterit, ignorat? de perſona dubitat, qui certus eſt de ſalute collata? Verum non ignorantis errore, ſed majeſtate dominus hic ſcientis, & præſcientis interrogat: nec quod occultum ſibi eſſet, requirit: ſed & ipſum ſibi bene eſſe cognitum, ſic demonſtrat: dum taliter quærendo cunctis ignorantibus, ſolus aperit quod latebat. Interpellatricem tacitam, & ſuggerentem cogitationibus ſolis, ac poſt tergum virtutis ſuæ conſiliis adhærentem, non ut diſcuſſor neſcius, ſed ut præſcius inquiſitor producit in medium, ſuiſque facit aſtare conſpectibus, ut quæ ſibi portarat ſalutem, omnibus reportaret & fidem *: & quæ virtutem probarat, agnoſceret majeſtatem: nec rediret, ut putabat incognita, quæ plenam ſui * dederat notionem. Dum erubeſcit vulnus, dum in tali cura ipſum veretur ut Deum, fidei ſuæ mulier non parva nubila ſuſtinebat: & mentis ſuæ lumine confuſionum nebulis ipſa caligabat. Vox ergo inquirentis domini, velut flatus ſalutaris fugavit nubes: diſperſit nebulas, illuſtravit fidem: & illam, quæ noctis latebat in tenebris, ipſo ſole reddidit clariorem. Aut minor eſt iſta ſole, quæ toto orbe radiat, quæ toto Eccleſiæ fulget & reſplendet in cœtu? ſi ſic rediiſſet inviſa, date veniam, eluſerat medicum, non probarat: & ſibi quod conſecuta fuerat, aſcribere potuit, non ſananti: quæ ſe curam rapuiſſe de fimbria curantis * crediderat, non de ſenſu: aut quid illius eſſe crediderat, cujus in ſe virtutem ſenſerat, voto tamen judicabat extraneum? Quæ utique, & ſi ante curam verecundiæ fuerat quod latebat, humilitatis quod ſe judicabat indignam, cur poſt curam non ſponte, ut ageret gratias, ut honorem redderet, ut gloriam tanti operis referret, occurrit? ſed poſteaquam vidit dominum in inquiſitione perſiſtere, & diſcipulis excuſantibus & compreſſionem turbæ opponentibus, non poſſe conſpicit ſe latere, poſtquam illam timor & tremor conſcientiæ cœpit arguere, venit in medium: ut quem occulte ſenſerat medicum, palam profiteretur, * & adoraret ut Deum: & tam præſentibus, quam futuris fieret de tanto ſuo languore medicina, dicente Evangeliſta. *Mulier autem timens, ac tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem.* Verum, quia hiſtorica relatio ad altiorem ſemper eſt intelligentiam ſublimanda: & figuris præſentibus futura ſunt noſcenda myſteria; Archiſynagogus, vel ejus filia, ſive mulier in fluxu ſanguinis conſtituta, quid ſub harum ſpecie perſonarum teneant ſacramenti, allegorico nunc ſermone pandendum eſt: Archiſynagogi filia, ad quam venit Chriſtus, vadit, & properat, & humano gradu iter facit, quid divinitus loco non poteſt promoveri, ſine dubio ſynagoga eſt, dicente Domino. „ Non „ ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt do„ mus Iſrael. „ Sed dum ad illam Chriſtus tendit, Eccleſia: quæ in cunctis gentibus poſita, amiſſo naturæ bono, perdebat & profundebat ſanguinem generis humani: cujus languorem peritia humana dum curare nititur, ipſum cumulabat: nam cenſura fragilitatis humanæ, ac mundanæ diſtrictio diſciplinæ, & populorum ſemper ſanguinem fudit, & tamen nec hoſtes abolere, nec civium bella compeſcere, nec criminum potuit dementiam perdelere. Hæc ergo talibus confoſſa curis, ubi quicquid ſuæ fuerat & erat ſubſtantiæ, * vidit eſſe conſumptum, id eſt, animum, mentem, ſenſum, ingenium, laborem, induſtriam, rationem, quæ utique rectoribus ad profectum velut medicantibus commodamus, ubi Chriſti prætereuntis ſenſit præſentiam, retro acceſſit: quia videre eum ſanguine polluta non merebatur: accedit retro, hoc eſt, fidei ſequitur auditum: & extrema Chriſti, velut ipſam tangit fimbriam: dum non honoratur in patribus, non ſanctificatur in lege, non ſe jactitat in Prophetis, non dominico ipſo honoratur in corpore: dum ab illo generationis Chriſti ordine habetur extranea. Poſt tergum, hoc eſt noviſſimo tempore Chriſtum ſequitur, & ſancitur occulto fidei ſacramento, & vere tetigit veſtimentum, quod in ſepulchro reperit, per quod reſurgentis domini credidit, & prædicavit inſignia. * Sed dum circa hanc Chriſtus ſuis virtutibus occupatur, in Archiſynagogi filia deficit, & moritur ſynagoga: ut & ipſa ad vitam per fidem redeat, quę per legem mortua fuerat, & perierat per naturam. *Inter hæc veniunt de domo archiſynagogi, & dicunt, Noli vexare magiſtrum, mortua eſt puella.*

Hodie-

Matth. 15.

AD SERMON. XXXVI.

NOTÆ.

1 *Velut ignorantiam profitetur.* Humano enim more Chriſtus circumſpexit, & interrogavit.

2 *Reportaret & fidem.* In pluribus editionibus deeſt: *fidem.*

3 *Sui.* Ex MS. Cæſen. Editi: *ſibi.*

4 *De fimbria curantis.* Ut alibi obſervatum eſt, opinabatur male cum Judæis virtutem Chriſti, ita eſſe, veluti aliquid de humanitate ſua fluens. Lucæ VI. 19. *virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* Vere autem ex illo exibat virtus, cum tactus promebatur. Unde hic *virtutem, virtutis effectum* explicant Interpretes.

5 *Palam profiteretur.* Maldonatus, & Menochius, aliique una putant; ideo Chriſtum ſe convertiſſe ad mulierem, ut mulier videns, ſe ultra latere non poſſe prodoret ſeſe, & ad Dei gloriam miraculum referret.

6 *Et erat ſubſtantiæ.* Appoſite equidem ad Hemerrhoiſſam alludens: Nam in Evangelio legitur: Mulierem hanc πασαν τὴν οὐσιαν αὐτῆς *omnem ſubſtantiam ſuam* inſumpſiſſe; vetera exemplaria habent: ολοτὴν Βιον αὐτῆς quod recentior Interpres vertit: *Totum victum ſuum.* Verbum autem Βίος tum victum, tum omne, quo vitam tuentur, ſignificat. Utitur hac voce Lucas: & recte Latinus Interpres vertit: *ſubſtantiam.*

7 *Prædicavit inſignia.* Veſtimenta Domini vocat *inſignia reſurrectionis*: juxta illud: *vidit linteamina, & credidit.*

8 *Sub*

Hodieque Judæi nolunt vexari Christum, quem cupiunt non venire, & mortem pronuntiant, qui spem resurrectionis infideliter perdiderunt; sed & illud huic assertioni nostræ quam convenit, quod archisynagogi filia duodecim annos egisse refertur in vita, & hæc duodecim annos perseverasse memoratur in vulnere, cum utriusque novissimo, & expleto tempore salus redderetur, & vita. Nam iste numerus tempus humanæ vitæ concludit: qui ut annum faciat duodecimum, distinguitur & numeratur in mensibus: unde & Propheta sub annum
8 domini * acceptum Christum indicat advenisse, & Apostolus temporis plenitudine Chri-
Gal. 4. stum venisse approbat, dicens. „ Postquam ve
„ nit temporis plenitudo, misit Deus filium
„ suum. „ Orate fratres, ut sicut sibi & legi, ut Christo viveret, defuncta est synagoga: ita & nos peccatis moriamur, & carni, ut vivere possimus in Christo.

SERMO XXXVII.

FRatres sanctorum gesta casibus non sunt deputanda, sed signis: & quæ vitia putantur illorum, mysteriis sunt applicanda,
1 non lapsibus: *sicut hodie dominica signavit,
Luc. 11. & patefecit instructio, dicens: *Turbis autem concurrentibus cœpit dicere Jesus; Generatio hæc*
2 *nequam est *, signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ: sicut enim Jonas signum fuit Ninivitis: ita erit & filius hominis generationi isti.* Ecce Prophetæ fuga, ipsius domini vertitur in figuram, & quod celebratur ferale naufragium, hoc sacramentum Dominicæ resurrectionis existit. Nam quemadmodum Jonas typum per omnia tenuerit, & impleverit salvatoris, historiæ, quæ de ipso scripta est, textus ostendit. Fugit, inquit,
Jonæ 1. Jonas a facie Dei. * Nonne Dominus, ut ho-
3 minis faciem præferret, & formam, faciem, formamque propriæ deitatis ausugit? Apostolo
Philip. 2. sic dicente. „ Qui cum in forma Dei esset,
„ non rapinam arbitratus est, esse se æqualem
„ Deo, sed semetipsum exinanivit, formam
„ servi accipiens. „ Formam suscepit servi Dominus, ut lateret mundum: ut diabolum
4 præveniret, in hominem se fugat ipsum. * Et bene typus Christi ipsius Jonæ servatur in verbis: non dixit: fugio Deum, sed a facie Dei ego fugio: Deus qui ubique est, quo seipsum fugiet non est; sed Christus non ut loco, sed sicut specie faciem deitatis ausugeret, totum nostræ servitutis consugit ad vultum. Descendit, inquit, Jonas in Joppen, * ut fu- 5
geret in Tharsis. * Audi descensorem: „ Ne- 6
„ mo, inquit, ascendit in cœlum, nisi qui de *Jonæ* 3.
„ cœlo descendit. „ Descendit Dominus de cœlo ad terram, descendit deitas ad humana, descendit ad nostram superna dominatio servitutem, & tamen qui descenderat ad navem, navem navigaturus ascendit: sic Christus, qui in hunc mundum descendit, virtutibus & mirabilibus, Ecclesiæ suæ conscendit in navem. Quid sibi vult autem * confusa ventis procella, 7
nisi diabolum qui cor Judæ penetrans, reges, gentes, populos, militiam, judices, marinos elevavit, & inflavit in fluctus, ut ascendentes & cadentes undæ auctorem suum sæculi peterent ad quietem? audi undas sæculi, audi Prophetam dicentem. „ Quare fremuerunt gen- *Psl.* 2.
„ tes, * & populi meditati sunt inania? Asti- 8
„ terunt reges terræ, & principes convenerunt
„ in unum adversus dominum, & adversus
„ Christum ejus. „ Et quia sors Jonam proditura non defuit, implet super Christum Davidicam prophetiam, quæ dicit. „ Et super ve- *Psl.* 21.
„ stimentum meum miserunt sortem. „ Quod autem Jonas auctor suæ demersionis existit: cum dicit. „ Tollite me, & mittite in mare, „ voluntariam domini indicat passionem: nam quare sibi illi sustinent hæc juberi, qui sibi in periculo tali sponte poterant subvenire? Quando enim multorum salus petit unius mortem, mors in intereuntis arbitrio collocatur: quia & moriturum retardare potest ad mortem voluntas, & periclitantis mors * periculum præ- 9
venire: * sic hic ubi totum domini geritur in 10
figuram expectatur morientis auctoritas, ut mori non sit necessitas, sed potestas: audi Dominum dicentem. „ Potestatem habeo ponen- *Joan.* 10.
„ di animam meam: & potestatem habeo ite-
„ rum sumendi eam: nemo tollit eam a me. „ Quomodo? quia Christus & si emisit spiritum, non amisit, quia qui omnium in sua manu recipit, & tenet animas, ipse animam suam quemadmodum possit perdere non videtur; audi

8 *Sub annum Domini*. Juxta versionem lxx.

AD SERMON. XXXVII.

NOTÆ.

1 NOn *lapsibus*. Ita MSS. Cæsen. & Vatic. Latinius, & secum editiones nonnullæ habent: *lapidibus*.

2 *Generatio hæc nequam*. Hæc ipsa Christi responsio testatur, hujusmodi signum quæsitum fuisse mala mente, & non discendi, sed contradicendi consilio.

3 *A facie Dei*. Non a facie Dei naturali, qua præsentia sua Deus ubique est, ut infra Chrysologus, & ut bene noverat Jonas; sed a facie spirituali, idest ab eo loco ubi aderat Deus verbo, & spiritu; ubi colebatur, & adorabatur.

4 *Se fugat ipsum*. Ex Codic. Vatic. Editi: *se fugit ipsum*.

5 *Joppen*. Oppidum maritimum. Barbaris nunc *Jafa* vel *Jaffa*. Strabo Lib. xvi. de eo sic loquitur: *Hoc navali utuntur, qui ad mare descendunt.*

6 *In Tharsis*. Ciliciæ urbs, quam urbium Matrem vocat Solinus.

7 *Quod sibi vult autem*. Ex editione Bonon. Aliæ: *aut*. Ita etiam emendat Latinius.

8 *Quare fremuerunt gentes*. Tali sensu explicat hos psalmi versiculos Hilarius Tom. 1. pa. 34. Herodem nempe Regem, Pilatum, Romanamque militiam unanimiter in Christum surrexisse.

9 *Periclitantis mors*. Sic correximus ex castigatione Latinii. Quid enim est *periclitantis mora*, ut habent editi? Sensus Chrysologi est: cum ad multorum salutem mors unius requiritur, & ea in ejusdem sita est arbitrio, vel voluntas ejus potest retardare mortem; vel mors ejus imminens periculum prævenire.

10 *Prævenire*. Nonnullæ corruptæ editiones: *pervenire*.

11 *Ad-*

audi Prophetam dicentem: „ Anima mea in
Pſ. 118. „ manibus tuis ſemper. „ Et alibi. „ In ma-
Pſ. 30. „ nus tuas commendo ſpiritum meum. „ Sed
11 quid plura? Currit, occurrit, adeſt bellua * de profundo totum dominicæ reſurrectionis impletura & proditura, imo conceptura & paritura myſterium: adeſt bellua, adeſt imago horrida & crudelis inferni: quæ dum fertur avidis faucibus in Prophetam, vigorem ſui ſenſit & deguſtavit auctoris: incurrit namque jejunium devorando. Sed domicilium cordis ſui tremens ad ſuperni hoſpitis aptat & præparat manſionem: ut ipſa quæ fuerat tota cauſa diſcriminis, ipſa fieret neceſſariæ navigationis inaudita vectura: vectorem ſuum ſervans, & poſt triduum referens ad ſuperna: & hoc daret gentibus quod abſtulerat Judæis, quibus ſignum quærentibus, ſolum dandum dominus eſſe ſignum hoc decernit: per quod ſcirent gloriam, quam in Chriſto ſperaverant, totam eſſe gentibus conferendam. *Generatio*, inquit, *hæc, nequam eſt, ſignum quærit, & ſignum non dabitur illi, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Sicut enim Jonas ſignum fuit Ninivitis, ita erit & filius hominis generationi iſti*. Quia Judaica perfidia fluctuante inferni Chriſtus demerſus eſt in profundum: & triduano curſu tota tartari occulta percurrens, & Judaicæ crudelitatis, & majeſtatis ſuæ, ac peremptæ mortis dedit indicium cum reſurgeret: merito ergo ſurgent Ninivitæ in judicio, & condemnabunt illam generationem; quia illi unius Prophetæ naufragi, advenæ, ignoti, præconio corriguntur: iſti poſt virtutes tantas, mirabilia tanta, cum toto reſurrectionis coruſco, ad fi-
12 dem non veniunt, * ad pœnitentiam non mo-
13 ventur: ipſum namque reſurrectionis ſignum * non credunt, ſed geſtiunt infamare: dum pretio militum claudunt oculos, corda corrumpunt, quod ſcierant, quod viderant ut tacerent: redimentes mendacium, ut tollerent veritatem. Facinus ſuum in Chriſti retorſere diſcipulos, cum dicunt. „ Dicite, quia diſcipu-
Matt. 28. „ li illius nocte venerunt, & furati ſunt. „ Erras Judæe: hoc diſcipuli non tulerant, ſed
14 magiſter: & ipſe ſe furatus eſt, * qui videbatur occiſus. Sed miror quod Judæus Chriſtum requirit, quem inter duos latrones feraliter collocarat: committit male, cuſtodit impie, iniquius quærit. Judæe, Chriſtus perire non poteſt, ſed tu eum tibi tuo ſcelere perdidiſti. Veniet, veniet in judicium * regina 15
auſtri * & eo ipſo, qui furatus putabatur ju- 16
dice, te condemnabit *: quia illa venit ab ex- 17
tremo terræ audire ſapientiam Salomonis, & tu ad te venientem * ſapientiam Dei infeliciſſimus occidiſti. Ninivitæ crediturarum gentium, regina auſtri Eccleſiæ tunc proviſa eſt in figuram. Beati ſumus, fratres, quia quod præceſſit in typo, quod promiſſum eſt in figura, nos ſpecie, veritate veneramur, cernimus & habemus. 18

SERMO XXXVIII.

QUanta ſit cœleſtis Philoſophiæ magnitudo, quanta virtus militiæ Chriſtianæ, hodie docuit Dominus, ſic dicendo: *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*. Hoc putat arduum, qui præmia patientiæ quanta ſint, neſcit. Putaſne poteſt ille vulneribus invenire victoriam, qui nec ictu palmæ acquirere vult coronam, poteſt iſte morte inquirere gloriam, cui pro honore divino, humana gravis videtur injuria? Homo nonne præceptis talibus infantiæ tuæ rudimenta componuntur? Palmæ, parvulorum ſunt verbera, non virorum. Hinc eſt quod levibus mandatis pueritia Chriſti animatur: ut ad gravia toto jam robore Evangelica juventus accedat: ut hoc laboribus, pœnis, morte ſe gaudeat obtinere, quod per infantiam parvis injuriis acquirere non valebat. Ut autem dura non eſſe quæ præcepta ſunt, approbentur, mandatorum ſeries ipſa replicetur. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, remitte illi & pallium: Et qui te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo. Audiſtis quia dictum eſt antiquis*. Quibus antiquis aut ique Judæis, quos antiquos plus

Matt. 5. Exod. 21. Deut. 19.

---

11 *Adeſt bellua*. Indefinite. Nil aptius. Licet Matthæus eam vocet *Cete* XII. 40. nihilominus cavendum tibi eſt, ſubdunt Enarratores, ut hic vel aut balenam, aut priſtim, vel phyſeterem intelligas: quæ ut vaſtæ belluæ ſint, habent tamen gulæ meatus anguſtos, ideoque ſolidum hominem nequeunt deglutire. Satius ergo eſt *Cete* nomine aliquem piſcem ex ceteceis intelligere, veluti *Caſcariam*, *Lamiam*, *Maltham*, & hujus generis alios.

12 *Ad fidem non veniunt*. Ninivitæ moribus barbari, & urbis, quæ Metropolis erat regni Aſſyriorum ad ripam Tigridis, Cives, religione Gentiles, laſcivia effrænes, qui. que nullum adhuc Jonæ miraculum conſpexerant, ſeſe tamen ad pœnitentiam compoſuere; Judæi e contra Dei cultores, inter literas enutriti, Meſſiæ contribules, tot ei operanti miracula non credunt.

13 *Reſurrectionis ſignum*. Reſurrectio Chriſti ultimum fuit miraculum Judæis exhibitum: & primum tum Gentibus propoſitum, ut converſionis eorum initium, & exemplar.

14 *Ipſe ſe furatus eſt*. „ Ambroſius Serm. LVII. de ſe-
„ pulcro Domini: *Ipſe enim tulit corpus ſuum, ſcilicet*
„ *Chriſtus, qui ſuſcitavit: Ipſe tulit corpus qui illud ja-*
„ *cens, & dormiens ſua aſpiratione collegit: ipſe tulit*
„ *corpus qui divinitatis virtute illud geſtans, portat ad*
„ *Cælos: atque ideo ſapienter mulier interrogat: ſi tu ſu-*
„ *ſtuliſti eum dicito mihi: ubi poſuiſti eum*. „ Mita.

15 *Veniet in judicium*. Evangeliſta *ſurget*: ideſt, ut Teſtis coram Chriſto judice. Teſtes enim ſurrexiſſe e ſubſelliis teſtimonium dicturos ſicut apud Romanos, ita apud Judæos oſtendit Marcus XIV. 57. Actor. VI. 13.

16 *Regina Auſtri*. Reginam Auſtri, Æthiopiæ, cujus caput Meroe eſt, imperaſſe, multis perſuaſit Joſephus Lib. VIII. cap. VI. Aſſentitur Juvencus Lib. II. Mihi veroſimilius eſt ex Arabia felici veniſſe. Suadent & munera oblata Salomoni.

17 *Condemnabit*. Non ſibi collata judicandi poteſtate, ſed comparationis exemplum. Depravatus locus, meliori interpunctione ſanatus eſt.

18 *Et tu ad Te venientem*. Ex Latinio, & MS. Vallicel. Editi: *& tu advenientem*.

plus malitia * fecerat, quam vetuſtas, quos furor vindictæ cupidos ſic tenebat: ut pro oculo caput, pro dente animam poſtularent. Hinc eſt quod eos lex ad vindictæ vicifſitudinem refrænabat, ut qui veniam culpæ ſapere non valebant, vel modum ſaperent ultionis: & tantum vindictæ exigerent, * quantum læſionis intulerat vis furentis. Sed hoc antiquis, nobis autem per gratiam innovatis divina quid imperet bonitas, audiamus. *Ego autem dico vobis*, Quibus? utique Chriſtianis. *Non reſiſtere malo*. Sic cum dicit, vult nos vitia non repenſare vitiis, ſed ſuperare virtutibus: & in ipſis ſcintillis adhuc extinguere iram, quæ ſi pervenerit ad totum furoris incendium, ſine ſanguine non ſedatur. Ira vincitur lenitate, manſuetudine extinguitur furor, malitia bonitate palpatur, crudelitas pietate proſternitur, impatientia patientia punitur, contentio ſuperatur blanditiis *, ſuperbiam humilitas ſternit. Ergo, fratres, qui vult vitia vincere, pietatis arma teneat, non furoris. Et quamvis poſſit lucere ſapienti, quid ſit quod inſtituuntur injuriis primordia Chriſtiana: tamen quia non intelligunt quidem eſſe hoc virtutis, eſſe hoc bonitatis culmen, pietatis eſſe hoc faſtigium, hoc eſſe divinæ Philoſophiæ non humanæ, non reſiſtere malo, ſed vincere in bono malum; * maledicenti benedicere; percutienti, iterum percutiendi * licentiam non negare, tollenti tunicam dimittere pallium, * & rapienti prædam facere largitatem: angariant mille paſſus, * addere ſuam ad alia duo millia ſervitutem: ut vincat neceſſitatem voluntas, impietatem pietas: & hoc ſic patientis virtus, quod imperat vis cogentis. Ergo quamvis iſta doceant, quale miles Chriſti ad virtutem roboretur injuriis: tamen ut plus pateat, qua ex cauſa ſint præcepta altius requiramus. Fratres, ubi ſe peccatorum morbus, vitiorum ſcelus, impietatis phreneſis mentibus inſudit humanis, & quicquid erat ſcientiæ, ſenſus, & rationis extinxit, furore veſano fecit per orbem diffuſas gentes Deum fugere, ſequi dæmones, creaturas colere, contemnere creatorem, deſiderare vitia, horrere virtutes, agi gladiis, vulneribus ruere, vivos mortibus deperire: unde ſanari aliter homines non valebant, niſi cœleſtis medici armati pietate tota, & patientia niterentur: qui ſic laborantium phreneſi paterentur injurias, maledicta portarent, ſuſtinerent verba, vulneribus ſcinderentur: donec eos ad ſobrietatem ſenſus * ad ſinceritatem ſpiritus, ad mentium reducerent ſanitatem: ac ſic Deum quærere, fugere dæmones, languores ſentire, ſapere ſanitatem, abjicere vitia, capere virtutes, declinare vulnera, horrere ſanguinem, recuſare mortem, vitam deſiderare perficerent. * Et ſi vultis ut quod diximus, plenius innoteſcat, carnalium medicorum loquamur exempla. Nonne quoties miſerum hominem choleræ inflammaverit incendium, & dominante febre veſanum reddiderit ægrotantem, turbatur ſenſus, mens deperit, feritas accedit, recedit humanitas, & ne multis, moriente homine furor vivit? Hinc eſt quod frendit dentibus, parentes laniat, ſcindit proximos, cædit pugno, morſu agit, atque afficit obſequentes: tunc medicus ad virtutis laudem, ad artis gloriam, ad famæ cumulum armatur patientia: tolerantiam ſumit, injurias deſpicit, morſus ſuſtinet, fert labores, & non leves pœnas patitur, ut a pœna liberet laborantem, fovet oleo, inſiſtit curis, erogat medicinam, certus quod mercedem honoris, obſequiis repenſet ægrotus dum receperit ſanitatem. Rogo quæ major phreneſis * quæ gravior vis furoris, quæ par dementia, ſancti hominis percutere maxillam? manſueti fratris faciem verberare? placidi vultus gratiam triſti livore perfundere? nudare hominem ſolo, quo tegitur veſtimento? & ob vilem prædam nil Deo, nil homini, nil naturæ relinquere, nil pudori? angariare hominem ſuis actibus occupatum? * & alienam pœnam ſuum ſolatium computare? Ergo fratres ſi talia perpetrantes graviſſima phreneſi laborare cognovimus, obediamus Chriſto, & furentium fratrum morſus, verbera, onera, tota pietatis virtute portemus, ut & fratres noſtros liberemus a pœna, & nos æternum patientiæ præmium conſequamur: nec dedignetur ſervus hoc accipere a conſervis, quod dominus a ſervis & pro ſervis dignanter accepit, palmis faciem non negavit, tollenti tunicam & pallium dimiſit, & corpus; angariantem ſe ad laborem, gra-

---

AD SERMON. XXXVIII.

NOTÆ.

1 *Malitia*. Nonnullæ editiones corrupte: *militia*.

2 *Tantum vindictæ exigerent*. Jus talionis, quod his verbis innuitur, & de quo alibi, vetuſtiſſimum eſt: Ariſtoteles ait dictum fuiſſe jus Radamanthi: iſto verſiculo deſcriptum: *ut idem patiatur aliquid, quod fecit, juſtum eſt*. Legem hanc Moſes habet apertis verbis Exod. XXI. 24. Levit. XXIV. 20. Deuter. XIX. 21. Non autem Legislatoris mens fuerat, ut eadem ad ſonum verborum ſervarentur: vindictam enim ad certum uſque modum, vel permittebat, vel diſſimulabat. De hujuſmodi lege poſterioribus ſane temporibus vide Canon. IV. Concilii Nicæni II. ubi vocatur ignoto Lexicis vocabulo, *πανοπαθεία*, ibique Balſamonem.

3 *Blanditiis*. Quam male, bone Deus! in plurimis editionibus: *injuriis*.

4 *Vincere in bono malum*. Hæc quæ Chriſtus docet, & Chryſologus, ex conſilio ſunt. Vide Maldonatum, & Janſenium hic.

5 *Percutiendi*. Alias cum MS Vatic. *percutienti*.

6 *Dimittere pallium*. Duplici veſte utebantur Judæi. Docet Chriſtus tollenti *tunicam*, veſtem ſcilicet interiorem, dimittere & pallium *exteriorem*.

7 *Angarianti mille paſſus*. De Angariis jam in Not. 2. Ser. XV. Conſuetum Angariarum ſpatium mille paſſus erant.

8 *Mortibus deperire*. Plurimæ editiones habent *moribus*, aliæ *morbis*. Mita, & MS. Vallicell. & Cæſen. lectionem hanc, quam retinuimus, habent.

9 *Ad ſobrietatem ſenſus*. Ad mentem Auguſtini Epiſt. ad Marcellinum num. 12. *Paratus debet eſſe Homo pius & juſtus patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius creſcat bonorum, non ut pars malitiæ, ſe quoque numero addat malorum.*

10 *Perficerent*. Fortaſ. *Perdiſcerent*.

11 *Quæ major phreneſis*. Atrox profecto injuria viro honeſto alapam impingere. Ideo Baſilius *ῥάπισμα alapam, infimam ſervorum plagam* appellat. Cyprianus de ſpectaculis. *Ictibus vulnerum infelix facies locatur.*

12 *Suis actibus occupatum*. Laudat hunc locum Chryſologi

gratus ac libens est secutus ad mortem. Ergo, fratres, si dignum dominus pati duxit, pati servum quomodo, quomodo videtur indignum? Erramus, erramus, fratres; qui non facit quod jussit dominus, gratis sperat Dominus quod promisit.

SERMO XXXIX.

PEr se semper sibi divina sufficiunt, sed ob hoc hominibus humanis frequenter insinuantur exemplis: quia cœlestis providentia non quid ipsa dicere, sed quid auditor capere possit, attendit. Sic fons per tenues venarum primitus erumpit meatus, atque angustis sensim serpit in rivulis, donec digno successu in totam se fluviorum latitudinem prorumpat, & valenter effundat. Et ut vobis de nobis loquar: nato parvulo mox coævum præparat succum natura, escam commutat in potum, & stupentes adhuc fauces, torpentesque internorum meatus, ad usum solidioris cibi, longa lactis infusione componit: sic nos dominus ad capienda divina vernaculis erigit, &
Luc. 2. informat exemplis, dicendo: *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte: & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille deintus respondeat, noli mihi molestus esse, quia jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi? dico vobis, si non dabit illi surgens, quia amicus ejus est: propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.* O quam dare vult, qui se inquietari taliter, taliter patitur suscitari! O quam necessitatis esse suæ, quod suæ potestatis est, vult videri! O quam pulsanti iste gestivit occurrere, qui sic secreti
1 sui cubile * ipsam collocavit ad januam! O quam negare noluit, qui sibi etiam neganti qualiter extorqueretur, ostendit! O quam non ad januam tantum Dominus, sed ipsa janua
Joan. 10. Dominus fuit! Ego sum, inquit, janua qui dormientibus servis, pulsantis necessitatem solus & primus audivi. O quam pius, quam misericors, qui quod mandatis docet, probat & informat exemplis! „ Cum facis, inquit, elee-
Matth. 6. „ mosynam, noli tuba canere. „ Et iterum, „ Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. „ *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte.* Parum est quod facienti misericordiam, nox velabat, quod largitatem dantis, petentis obtegebat improbitas, nisi ad cumulum pietatis velandæ ascriberetur & somnus. Indicit in hac humanitate geminam necessitatis speciem, petentis & dormientis: ut illum petere hospes, dare compellat hunc somnus: utpote qui propterea se daturum ei dicat in tempore, quod non occurrere amico, sed recurrere videatur ad somnum: & ut ei magis dormire liceat, quam dare libeat sic petenti. Quid plura? ecce pulsanti illi plus somnus, quam sonus extitit suffragator. Nec otiosum reor esse quod horam petendi sic aperit, sic designat, dicendo, *Quis vestrum habet amicum, & ibit ad illum media nocte?* Quasi non & prima, & secunda, & tertia hora noctis,* cum 2
se sopor blandus dormientibus primum fundit in corpora, & visceribus diurno labore fessis dulcis, ac totus illabitur, molesta, & aspera sit inquietantis improbitas. Sed hoc tempus est, quod devotum, & juge pernoctantis demonstrat judicium: hoc tempus est, quo inter præteritos & futuros labores ardens animus, sed ad divina, nil indulget corpori, nil quieti: sed antequam finiat transacti diei opera, inchoat & anticipat jam futuri. Ista satis hora est efficax impetrandi: hoc sciens Propheta, ipsum tempus suæ supplicationis asserit extitisse, cantando „ Media nocte surge- Ps. 118.
„ bam ad confitendum tibi. „ In hac hora vigilantibus, semper sponsus ille cœlestis occurrit: qui dicit. „ Media nocte clamor fa- Matt. 25.
„ ctus est, ecce sponsus venit. „ Non potuit non impetrare quod voluit, qui ut reciperet hospitem, hospitem reficeret, totam sibi requiem denegavit. Aut quomodo sic petenti, sic pulsanti non responderet ille, qui se in hospite suscipi confitetur, cum dicit. „ Hos- Ibidem.
„ pes fui, & suscepistis me. „ Estimo hoc dixisse pulsantem, aut forte aliter convenisse: feci quod jussisti: redde quod promisisti: tibi credidi dicenti: „ Nolite solliciti esse in cra- Matt. 6.
„ stinum. „ Unde hesterno hospiti, quod apponerem non reliquit: si tibi ego sic habenti molestus sum, quanto mihi ille extitit molestior non habenti? Et tamen ego illi me excusare non potui, quia tibi obedire contendi. Plus hic jubentis, quam non habentis verecundia nunc laborat. Hospes in domo est, & tu dormis, imo tu dormis, qui non dormis. Ego suscepi hospitem, nisi dederis panem, panem hospiti tu negasti. Merito sic pulsanti, petenti taliter, quotquot necessarios habuit Evangelicus iste fœnerator largitus est panes. Quid faciunt qui se non in cubili, sed ipso collocant in sepulchro? * qui se non somno, sed morti 3
tradunt? quos gallus non commonet, lucifer non suscitat, sol ipse non revocat & producit ad lucem? Isti & tempus supplicandi, & hospitis mercedem, & ipsa diei opera perdiderunt. Contristamur, fratres, quando nos diluculo

sologi du-Cangius in Gloss. Inf. Latin. Tom. 1. Col. 234.

AD SERMON. XXXIX.

NOTÆ.

1 *Secreti sui cubile.* In Evangelio κοίτη, & *lectum*, & *cubile* significare potest. Rem extra ordinem miratur Chrysologus. Nemo enim cubile suum collocat ad januam, sed in penetralibus domus. Servorum autem erat prope januam dormire. Vide Pignorium *de Servis*, qui verba hæc laudat.

2 *Quasi non prima hora noctis.* Evangelista ipse notaverat horam seram noctis cum dixit: *Ostium clausum est.* Hanc horam Græci κλεισίθυρον vocant *occlusionem ostii.*

3 *Collocant in sepulchro.* „ Locutio metaphorica. Ut „ Ecclesiastici sæculares media nocte surgere debebant ad „ Deum orandum, vel de more illorum temporum per „ qua-

culo ſtamus ante dominum, & nobiſcum noſtros filios non videmus. Ille noctis medio ſic pulſavit, in cujus domo hoſpes venerat: rogo: tu quare non vel diluculo vigilas, cui eſt hoſpes in domo? quod ille gratiæ, tu tribue vel pigritiæ: quod ille humanitati, tu neceſſitati ſaltem, plus ſomni, quam tui amator impende: certe ut poſſis vigilare ad vitam, qui dormis ad mortem: quæ ſequuntur, auſculta: *Et ego dico*, inquit, *petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulſanti aperietur*. Sed dicis, eſto quod petere poſſim, pulſare quomodo potero cœleſte ſecretum? Quemadmodum? iterando preces, & expectando judicium largitoris: moras dantis patientiſſime ſuſtinendo, quia quicunque cum ſemel pulſaverit, indignatur mox ſi non fuerit auditus, iſte non eſt petitor ſupplex, ſed eſt imperioſus exactor: audi
Pſ. 26. Prophetam dicentem: „ Expecta Dominum, „ viriliter age, & confortetur cor tuum. „ Et ſi iterum diſtulerit in futurum, tu dominum tuum patienter expecta. Ubi autem quid quærere debeas, vis noſſe; ſunt divitiæ in ſinu pauperis, & regnum cœlorum intra te eſt.
Luc. 17. Intra vos eſt regnum cœlorum, dicit Dominus: Quis ſit autem amicus qui dormit, & quis amicus qui de via venit, & qui ſunt pueri qui dormiunt, & quis eſt iſte qui pulſat, & cur ſub certo numero tres tantum poſtulat panes, cum petiero, quæſiero, pulſavero, & pervigil inquietator accipere meruero, vobis amicis mei domini non negabo. * Sed
4 dicitis mihi, ecce amicus domini tui venit ad
te: * iſte dare, non accipere conſuevit: hanc 5
denique ſitarchiam * de viatici ſui copia * pa- 6
ſtor avidus explevit: ut de noſtræ paupertatis 7
viliſſima præparatione guſtaret: nec paſſus eſt intempeſta nocte, me ſibi aliunde petere, hoſpitum * locupletiſſimus quod habebat. Nec 8
mirum fratres, ſemper dare vult dives ad pauperem cum declinat. Iſte illius Evangelici amici ſemper manet in janua: in iſtius cubili ille cum pueris ſuis largitor Evangelicus perſeverat: in cujus corde Pater & Filius, & Spiritus ſanctus faciunt ſemper & collocant manſionem. Quid plura? Pater eſt: ab ipſo petere, in ipſo quærere, per ipſum pulſare me credidi; & ideo me vobis daturum, non incautus promiſſor aſſerui.

SERMO XL.

UBi vernalis auræ tempus annuos ovium cœperit partus aperire, ubi per campos, prata, vias cœperit fœcundi gregis germina copioſa diſpergere, paſtor bonus ſeponit, & cantus, * & diſcurſu anxio * teneros quærit, 1
legit, colligit fœtus, atque eos collo, humeris, ulnis, lætus vector imponit, ut ſalvos 2
omnes perferat, & tutas * perducat ad caulas. 3
Sic nos fratres, ubi quadrageſimæ arridente verno, Eccleſiaſticum gregem videmus fundere uberes partus, tractatus noſtri * cantus, & 4
conſueti ſermonis * epulas ſeponentes, totam 5
curam in colligendo & comportando cœleſti germine, anxii graviſſimo labore dependimus.

„ quatuor noctis vigilias, quaſi per excubias in ipſis Ec„ cleſiis Deum laudare tenebantur, & omittebant. Merito „ igitur ab Auctore arguuntur, quod in ſepulchro mortis „ jaceant: quandoquidem aures tum cordis, tum capitis „ ita obturatas habent, ut ne Galli quidem cantum, ideſt „ propriam conſcientiam ad ſurgendum clamantem, audi„ rent; nec ſuſcitarentur aurora, ideſt evangelica inſpi„ ratione, non ſole ipſo, hoc eſt Chriſto, revocarentur „ ad lucem. „ Mita.

4 *Non negabo*. Datam fidem, vel exolvere nequivit Auctor, vel ſermonem illum, in quo præſtiterat quod hic promittit, periit.

5 *Venit ad te*. „ Hic aliqua deſunt, nec ſenſus eſt „ abſolutus. Non tamen datum eſt ex Manuſcriptis aliquid „ vel ſupplere, vel corrigere. Vide infra in obſerv. ad „ Serm. 107. & 136. „ Mita. Mihi autem pro certo eſt Chryſologum loqui hic de aliquo alio Epiſcopo, qui tunc temporis apud illum fuerat diverſatus.

6 *Sitarchiam*. In 1. Reg. IX. 7. habetur: *panis defecit „ in ſitarciis noſtris & ſportulam non habemus*: ubi lxx. „ legunt: *quoniam panes defecerunt in vaſis noſtris, & „ plus non eſt nobiſcum*: quo loco Abulenſis: *Ciſtariciuin „ eſt vas de vimine complexum ad reponendum panem, „ & ab aliquibus vocatur calathus*. Gloſ. Interlin. ex„ ponit: *Sitarciis noſtris ideſt ſacculis, vel pera*. In Bi„ bliis emendatis habetur *Sitarciis*, non autem, ut erat in „ antiquioribus, *citarciis*. Maldonatus Matth. x. 10. per „ *citarciis* ſportulam intelligit & ſimiliter hic debet ex„ poni. „ Mita. Ejus tamen pace dixerim ſitarciam hic apud Chryſologum ut ſuperius Serm. v. annonam quotidianam, vel demenſum diurnum ſignificare. Vide quæ ibidem dicta ſunt.

7 *De Viatici ſui copia*. Obſcurum ſenſum ſic illuſtrarem. Amicus qui ſemper dare, non accipere conſuevit, hanc ſibi familiarem, & diurnam conſuetudinem de copia ſuæ humilitatis, quam ſecum ut conſuetum ſibi viaticum, aſſert, avidus ſic explevit, ut non dedignatus ſit *de noſtra viliſſima paupertatis præparatione guſtare*: nec paſſus eſt me aliunde petere, quod ipſe virtute & humilitate, *omnium hoſpitum locupletiſſimus*, habebat. Ad quid enim aliunde petere quomodo ſplendide agatur cum hoſpite, qui dum paucis eſt contentus, omnia ſecum habet? Inde in ipſius Hoſpitis laudem paucis excurrit: cujus precibus adjutus futurum fore ſperat, ut alterius Sermonis expleat promiſſionem.

8 *Hoſpitum*. MS. Vaticanum ſic habet. *Nec paſſus eſt intempeſta noctis me ſibi aliunde petere, hoſpitum locupletiſſimus, quod habebat*. Nonnullæ editiones habent: *hoſpitium*.

AD SERMON. XL.

NOTÆ.

1 *Seponit & cantus*. Otia ſcilicet, quin & cantus, quibus tempus fallere ſtudebat: ſeque totum labori committit.

2 *Diſcurſu anxio*. Peragrando campos, & invia quæque ſollicite diſcurrendo.

3 *Tutas*. Editi corrupte: *totas*.

4 *Tractatus noſtri*. Hoc nomine ſæpius apud SS. Patres audiebant conciones in Eccleſia. Optatus Milevitanus Donatiſtarum omnium, & unius Parmeniani Conciones *Tractatus* appellatione, non ſemel nominavit. *Nullus veſtrum ait* Lib. IV. *Lectiones dominicas incipitis, & tractatus veſtros ad veſtram injuriam explicatis*. Et Lib. V. Parmenionem alloquens: & *cum hæc initio dictionis tuæ tractaveris in proceſſu Tractatus tui horum immemor factus es*. Vide Ambroſium Epiſtol. XIV. ad Marcellin. Gaudentium Brixienſem in Præf. ad Benevolum: Hieronymum Epiſtol. LXV. Auguſtin. Serm. XX. de Diverſis; & hæc expreſſe tractantem Ferrarium de Concion.

5 *Conſueti ſermonis*. Ex hoc Chryſologi loco colligas velim,

6 Sed quia agnos redditos gregi, * & totos intra Chriſti videmus eſſe jam ſepta, divinos lætiſſimi revocamur ad cantus, dominici vobis cibi exultatione tota vitalis copias apponentes: ut quos ſocios ſenſerimus in labore, participes in gaudiis habere poſſimus. Et quia præfatio hæc noſtra paſtoris boni, fecit, & intulit mentionem: de ipſo qui ſolus bonus, ſolus paſtor, ſolus paſtorum paſtor eſt, tota ſermonis noſtri & tractatus repleatur & habeatur intentio. *Paſtor*, inquit, *bonus*, *animam ſuam ponit pro ovibus ſuis*. Fortem facit vis amoris, quia nil durum, nil amarum, nil grave, nil lethale, computat amor verus. Quod ferrum? quæ vulnera? quæ pœna? quæ mortes, amorem prævalent ſeparare perfectum? Amor impenetrabilis eſt lorica, reſpuit jacula, gladios excutit, periculis inſultat, mortem ridet, ſi amor eſt, vincit omnia. Sed quæramus, utrum ſit ovibus, commoda mors iſta paſtoris, quæ deſtituit oves, quæ lupis tradit inerme pecus, quæ ſic charum gregem ferinis morſibus derelinquit, direptioni dat, & exponit morti, ſicut ipſius paſtoris Chriſti probatur ex morte. Ex quo namque poſuit ipſe animam ſuam pro ovibus ſuis: ſeque Judaico furore permiſit occidi, oves ejus gentilium, velut prædonum, diripiuntur incurſu: mactandæ in carceribus, velut latronum clauduntur antris; a perſecutoribus quaſi ſævientibus lupis ſine ceſſatione laniantur, ab hæreticis quaſi ab extraneis canibus rabido dente carpuntur. Hoc Apoſtolorum peremptus probat chorus; hoc martyrum toto orbe diffuſus clamat ſanguis: hoc Chriſtianorum membra data beſtiis, conſumpta ignibus, demerſa fluminibus, patenter demonſtrant: quod utique totum ſicut mors intulit, ita vita potuit prohibere paſtoris. Ideo pro te paſtor amorem morte probat, quia cum videat ovibus imminere diſcrimen, cum gregem defenſare non poſſit: mavult mori antequam mali de ſuis ovibus quid videat. Sed quid faciamus, quia vita mori non poterat niſi voluiſſet? datori animæ animam quis tollere potuiſſet nolenti? dicente ipſo. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, nemo tollit eam a me*. Ergo mori voluit qui, ſe, cum mori non poſſet, permiſit occidi. Quæramus ergo hujus quæ vis, quæ ratio ſit amoris, quæ hujus cauſa mortis, quæ hujus ſit utilitas paſſionis. Et plane vis certa, vera ratio, cauſa lucens, utilitas tanti ſanguinis peraperta: namque paſtoris una ex morte virtus emicuit ſingularis: paſtor pro ovibus morti, quæ ovibus imminebat, occurrit; ut auctorem mortis diabolum, novo ordine captus caperet, victus vinceret, puniret occiſus, & ovibus moriendo, viam vincendæ mortis aperiret. Nam & diabolus, dum in hominem tendit, proſilivit in Deum: dum in reum ſævit, incurrit in judicem: invenit ſupplicium, dum ingerit pœnam: ipſe accipit, dum dat ſententiam; & vivens mortalium paſtu mors moritur: dum devorat vitam: abſorbens reos mors, abſorbetur, innocentiæ dum deglutit auctorem: & perit mors ipſa, quæ perdebat omnes, dum omnium perimere vult ſalutem. Ergo tali forma præceſſit oves paſtor, paſtor ab ovibus non receſſit: nec illas dedit lupis, ſed tradidit lupos illis, quibus donavit ſuos elidere ſic prædones, ut occiſæ viverent, laniatæ reſurgerent, ſanguine ſuo tinctæ fulgerent regali purpura, niveo vellere perlucerent: ſic bonus paſtor pro ovibus cum poſuit animam, non amiſit, & oves taliter tenuit, non reliquit: nec deſtituit oves taliter, ſed invitavit; quas per mortales campos, per iter mortis, vitalia vocavit & perduxit ad paſcua. Sed dicit aliquis, quando hæc erunt? Ecce interim oves, ideſt, Apoſtoli, Prophetæ, Martyres, & Confeſſores jacent ſepulti; diſcerpti toto ſpargúntur in orbe, involuti ſanguine, tetris clauduntur ſepulchris. Et quis dubitat quod reſurgant, vivant, regnent occiſi martyres, quando Chriſtus illis * reſurrexit, vivit & regnat occiſus? Audi vocem paſtoris hujus: *Oves meæ vocem meam audiunt & ſequuntur me*. Neceſſe eſt ut quæ ſunt ad mortem ſecutæ, ſequantur ad vitam: quæ ad contumeliam comitatæ ſunt, comitentur ad honorem: & ſint participes gloriæ, quæ paſſionis participes extiterunt. „ Ubi ſum, inquit, „ ego, ibi erit & miniſter meus. „ Ubi? utique ſuper cœlos, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens. Homo non te turbet fides, ſpes te longior non fatiget: quia certa tibi res eſt, quæ in ipſo tibi rerum ſervatur auctore. „ Mortui, „ inquit, eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt „ cum Chriſto in Deo, cum autem apparuerit „ Chriſtus vita veſtra, tunc & vos cum illo „ apparebitis in gloria. „ Laborans meſſor quod in ſemine non videt, videbit in meſſe, & qui * in ſulco deflet, gaudebit in fructu.

Joan. 10.

Joan. 12.

Col. 3.

SER-

velim, Epiſcopos tempore Quadrageſimæ ab Concionibus abſtinuiſſe, curamque impendiſſe omnem in colligendis, vectandiſque Chriſtiani gregis fœtibus ad Eccleſiam.

6 *Agnos redditos gregi*. „ Agnos appellat recenter baptizatos. Tempore Quadrageſimæ Paſtor noſter Sanctiſſimus in evocandis ad fidem Gentibus plurimum præcipue inſudabat, & catechiſmo inſtruens Sabatho ſancto Paſchæ, quo tempore volentes baptizabat. Tumque mos erat ut in Eccleſia Dei per immerſionem, & emerſionem baptizarentur, prout ex D. Auguſtino accipimus, aliiſque. Quod cum propriis manibus ageret noſter Antiſtes, & innumeri propemodum eſſent baptizandi, nedum concionem eo tempore dimittere cogebatur, ſed & „ graviſſimo labore ob id ſuſcepto nimis anxius erat, & „ laſſus. Cumque ſacratos viros in ipſo labore ſocios habuiſſet, eoſdem in gaudiis divinæ prædicationis participes habere præoptat. „ Mita.

7 *Illis*. MS. Vat. *ipſe*, fortaſſe melius.

8 *Et qui in ſulco*. Emendavimus ex Latinio. Editi omnes: *& quod*.

AD

SERMO XLI.

BElla gentium legimus ſuperaſſe quamplurimos, quos tamen pugnas carnis legimus non viciſſe, & audivimus eos dediſſe delictis pectora qui dorſa hoſtibus non dederunt. Proh dolor! Victores gentium vitiorum fuiſſe captivos: nationum dominos turpi ſerviſſe criminibus ſervitute: ſtetiſſe inter ſævientes gladios, & inter enervata lenocinia corruiſſe, regnis fuiſſe terrori, ludibrio fuiſſe peccatis: adverſas acies contriviſſe jejunos, & crapulatos ſuarum caſtra diſſolviſſe virtutum, jacuiſſe effuſo vino, qui jacere effuſo ſanguine neſcierunt. Unde eſt hoc? unde? quia hoc non eſt ratio, ſed languor: non vita, ſed febris: phreneſis, non natura. Nam quotiens ciborum cruditas vitalia dejicit, infirmat ſtomachum, corrumpit ſanguinem, vitiat humores, ſuccendit choleram, extremum febris gignit incendium * toties æger mentem perdit, amittit ſenſum, fertur deſideriis, contrariis urgetur, ſalutaria reſpuit, quærit noxia, fugit curam: tunc medici ſatagunt * abſtinentiæ remedio ſubvenire ut ſanetur: ut ſanet abſtinentia, quod voracitas ſauciarat. Et ſi pro temporali cura ægri medicis obediunt, ſervant arduam parcitatem: quare pro ſempiterna ſalute ſit durum Chriſto moderatis obedire jejuniis? corpus gubernare menſura? mentem regere parcitate? ſenſum ſobrietate frænare? Sicut terræ nubes caligant cælum, ſic obſcurant animas intemperata convivia: ſicut ventorum turbines elementa confundunt, ſic fercula congeſta ſtomachum conturbant: ut navem fluctus, corpus ebrietas ſic demergit, hominem dat in profundum, lucra vitæ aufert, mortis facit ſubire naufragium. Eſt ergo febris, eſt febris quam beatus Apoſtolus anhelare in humanis viſceribus ſic deplorat. „ Scio quia non habitat in me, hoc „ eſt, in carne mea, bonum: „ ſi non bonum, utique malum. Quod malum? Fragilitas

Rom. 7.

S. Petri Chryſ.

certe, quæ dum ſerpit in carne, in venis æſtuat, intrat oſſa, conditur in medullis, ſervet in ſanguine, in vitiorum phreneſim ſic erumpit. Fragilitas febris naturæ, languorum mater, genitrix paſſionum: fragilitas eſt, quæ nobis ejuſmodi neceſſitates imponit: * & ubi 3
neceſſitas non voluntas: ubi extat de conditione captivitas, judicium de poteſtate non conſtat. Fragilitas eſt per quam vadit homo, non quo invitat voluntas, ſed quo neceſſitas ducit: audi Apoſtolum dicentem. „ Non quod Rom. 7.
„ volo hoc ago. „ Fragilitas dum parat homini neceſſaria, facit illum ad non neceſſaria pervenire, dum parat cibum, perducit ad crapulam, ebrietatem ſuadet, dum potum miniſtrat: offert ſomnum, ut inertiam tradat: cura ventris onerat, ut ſalutis auferat curam: dat carni totum, ut animæ nil relinquat: facit corpus paſſionum pompam: facit ut ſit homo ſui mors, vita vitiorum. Unde ſi ſe homo taliter ſentit ægrotum, medico ſe cæleſti tradat, * ſecure ejus monitis acquieſcat, a ci- 4
bis ſe temperet, menſuram ſervet in potu * 5
ut poſſit ſic fragilitatis ſuperare languorem, fragilitatem fugere paſſionum, febrim ac phreneſim vitare vitiorum. Abſtinentia eſt hominis prima medicina; ſed ad plenam curam, miſericordiæ requirit expenſas. * Abſtinentia 6
extinguit febrem, ſed arefacta membra longæ febris incendio, niſi largo infundantur unguento, niſi blandiſſimis rigentur fomentis, niſi juventur medicinæ ſumptu, ad integram ſanitatem redire non poſſunt: ſic jejunium quamvis excludat vitiorum morbos, carnis amputet paſſiones, criminum cauſas propellat: tamen ſine miſericordiæ unguento, ſine pietatis rivo, ſine eleemoſynæ ſumptu, perfectam ſalutem mentibus non reponit. Jejunium ſanat vulnera peccatorum, ſed cicatrices vulnerum ſine miſericordia non emundat. Audi Dominum dicentem. „ Date eleemoſynam, & ecce ſunt vo- Luc. 11.
„ bis omnia munda. „ Jejunium ſingulari cultu evellit vitia, eradicat crimina: ad fructus

---

AD SERMON. XLI.

NOTÆ.

1 *Febris incendium*. Vide quæ adnotantur ad Serm. XVIII.

2 *Satagunt*. Ita reſtituendum duximus ex MS. Cæſenæ. Editi: *ſtudio parant abſtinentiæ remedio ſubvenire*.

3 *Ejuſmodi neceſſitates*. Editi: *jus neceſſitatis*. An ex MS. Cæſen. medelam loco huic attulimus alii judicent. Lectionem editorum retinuit Mita: & hæc adnotavit, „ Hoc eſt debilitas noſtra, quæ & fomes, ſeu concupi„ ſcentia dicitur. Humana natura poſt lapſum primi Pa„ rentis proclivis facta eſt ad malum: & ubi vulgata le„ ctio pſalm. 102. ait: *quoniam ipſe cognovit figmentum „ noſtrum: recordatus eſt quoniam pulvis ſumus*. Para„ phraſtes Chaldæus legit. *Quoniam ipſe novit fomitem „ pravum, qui peccatum ſuggerit*. Job quoque de homi„ ne loquens ait: *conſumetur velut tinea*: etenim ſicut „ tinea naſcens ex ligno, vel panno laneo inſtar filii vi„ peræ conradit viſcera matris, ita fomes peccati intra nos „ originali labe infectos exoriens quantum eſt ex ſe, niſi „ divina gratia detineatur, ſpirituale humidum radicale „ abſumit, & nos infirmiores ad difficultates ſuperandas „ & imbecilliores reddit. Fomes eſt appetitus ſenſitivus „ juſtitia originali deſtitutus, qui ſuapte natura inclinat „ ad ſequendum ſuavia, & delectabilia ſibi, etiam ſi ſint „ contra dictamen rectæ rationis, qui ab Apoſtolo Rom. „ 7. *Peccatum* vocatur; vel quia proceſſit a peccato ori„ ginali, vel quia vehementer, non vero neceſſario ad „ peccandum inclinat. Quod autem fragilitas jus neceſſi„ tatis imponat declarat Bellarminus in Pſalm. 24. verſ. „ 18. in quo David orat Deum dicens: *de neceſſitatibus „ meis erue me*: ſubdit Bellarminus: *neceſſitates autem a „ quibus liberari cupit, videntur eſſe moleſtiſſimæ illæ con„ cupiſcentiæ, quæ velimus, nolimus nos vexant, & ali„ quando in peccatum pertrahunt*. S. Auguſtinus Serm. „ 13. De verbis Apoſtoli inquit: *Prorſus ſi defuerit au„ xilium Dei nil boni agere poteris, & niſi ille regat ca„ dis; niſi regat, jaces*. Optime Viguer. in Epiſtol. ad „ Rom. cap. 7. verſus finem videndus. „ *Neceſſitates*, inquit Chryſologus lato modo: quæ ſcilicet impellunt, non quæ vim faciunt.

4 *Medico cæleſti tradat*. Chryſoſtomus Tom. v. Homil. XXXI. *Ne mihi dicas peccavi, quid agam? Medicum habes infirmitate ſuperiorem: medicum habes morbi naturam vincentem: medicum habes ſola voluntate curantem: & qui poteſt ſi vult*. Macarius Homil. XXVI. *Medicus cognominatus eſt, quoniam cæleſtem, & divinam ſuppeditat medicinam, & morbos animæ ſanat*.

5 *In potu*: editi nonnulli cum MS. Cæſen. *In poſterium*.

6 *Miſericordiæ requirit expenſas*. Eleemoſynis enim peccata ſunt redimenda.

bonos agrum parat & mentis & corporis: ſed niſi miſericordiæ fecerit fundamenta, ſenium
7 eſt ſtudium jejunantis. * Jejunium eſt ſanctitatis hoſtia, ſacrificium caſtitatis; ſed ſine miſericordiæ incenſo, ad divinum non poteſt conſpectum in odorem ſuavitatis aſcendere. Quod anima eſt corpori, hoc miſericordiam conſtat eſſe jejunio: quando jejunium ex miſericordia vivit, tunc vivificat jejunantem. Jejunium virtutum navis portat quæſtum vitæ, lucrum ſalutis advectat: Sed qui intrat carnis pelagus, ſcindit vitiorum fluctus, inter ſcopulos criminum tranſit, præterit littora paſſionum; niſi cito portum pietatis intraverit, exercere virtutes non poteſt, lucrum non poteſt habere virtutum. Qui ſe ſtare novit in hujus vitæ lubrico, qui ſe intelligit carnis viam tranſire per lapſum, qui ſe ſentit incurſionibus ignorantiæ, negligentiæ caſibus ſubjacere; ſic jejunium teneat, ut miſericordiam non relinquat. Jejunium nobis aperit cælum, jejunium nos intromittit ad Deum; ſed niſi tunc affuerit nobis miſericordia noſtrarum patrona cauſarum, qui de innocentia conſtare non poſſumus, ſecuri de venia non erimus: dicente Do-
Jacob. 2. mino: „ Judicium ſine miſericordia illi, qui „ non fecerit miſericordiam. „ Dies gratus, ſed gratior eſt ſerenus: erit ergo jejunium noſtrum illo clarius, ſi nobis quadrageſimæ dies ſplendor miſericordiæ dat ſerenos. Clamat Deus.
Matth 9 Miſericordiam volo. Homo da Deo quod vult, ſi vis tibi dari à Deo quod vis. „ Miſericordiam volo „ Dei vox eſt, Deus a nobis miſericordiam petit, & ſi dederimus, quid dicturus eſt? illud quod hodie lectum eſt. „ E-
Matt. 25. „ ſurivi, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & „ dediſtis mihi potum. „ Et quid? „ Venite „ benedicti patris mei, percipite regnum quod „ vobis paratum eſt ab origine mundi. „ Qui dederit eſurienti panem, dabit ſibi regnum: negabit ſibi fontem vitæ, ſitienti aquæ calicem qui negarit. Amore pauperis Deus ſuum regnum vendit: & ut emere illud omnis homo poſſit, fragmentum panis ponit in pretium, quia vult habere omnes, qui tantum petit pretii, quantum hominem ſcit habere. Deus regnum ſuum fragmento panis vendit: quis excuſare poterit non ementem, quem tanta vilitas venditionis accuſat? Fratres, prandium noſtrum ſit pauperis cœna, ut menſa Chriſti noſtrum paretur in prandium: promittente i-
Luc 22. ſo, cum dicit: Manducabitis in menſa mea in regno meo. Fratres, ſint deliciæ pauperum noſtra jejunia, ut temporale jejunium noſtrum in æternas poſſit nobis delicias immutari. Homo dando pauperi das tibi: quia quod pauperi non dederis, habebit alter. Tu ſolum quod pauperi dederis, hoc habebis.

SERMO XLII.

JEjunii bona, fratres, prout potuimus ſuperiori ſermone perſtrinximus; & quod eſſet oratio cognata jejunio, pateſecimus ipſa concluſione ſermonis. Sed quia jejunium ſine miſericordia deficit, jejunium ſine pietate jejunat, ſine miſeratione infirmatur oratio, oratio ſine largitate laſſeſcit: reficiamus noſtrum miſericordiæ exhibitione jejunium: orationem noſtram pietatis erigamus auditu, adhibeamus jejunio miſericordiam patronam: quia fames eſt avaritiæ, jejunium ſine miſericordia: cupiditatis pœna eſt, ſine pietate jejunium: ultio, * non de- 1
votio eſt, non Deo jejunare, ſed ſacculo: atterere ſe abſtinentia, & hydropi cupiditati * in- 2
flari: exonerare ventrem cibis, & mentem pecuniæ pondere prægravare. Ipſum redigit in ſacculum, qui pecuniam neſcit prorogare, ſed claudere: iſte alienorum cuſtos, non dominus eſt ſuorum; quia parat alii, negat ſibi; cum miſericors eroget, quod avarus oppreſſit. Eſt ager cultus ſine ſemine, ſine miſeratione jejunans. Ager cultus caret ſentibus, vitat gramina: evadit totum quod eſt negligentiæ, quod eſt ſqualloris; ſed ſicut ſine ſemine fit ſterilis, ipſo cultu fructum non dat, dat laborem, & ad bonam frugem non valet pervenire: jejunans ita recolit animam, purgat ſenſus, cor mundat, abſcindit vitia, eradicat crimina, dat menti cultum, corpori dat decorem; ſine miſericordia ad fructum vitæ non pervenit, ad ſalutis præmium non vadit. Quod eſt ſine rege aula regia, hoc eſt ſine largitate jejunium. Aula regis fulget auro, nitet marmore, picturis ſplendet, grandeſcit ſpatiis, levatur culmine, amœ-
natur * viretis, ipſo terribilis eſt ſecreto: * ſed 3
ſine rege honorem non habet, caret gloria, eſt 4
vacua ſolitudo, eſt clauſa eremus, eſt horribilis ſolitudo: ſic jejunium lucet innocentia, radiat caſtitate, fulget actu, pingitur * mori- 5
bus, ineeſſu micat, ſanctitatis toto magnificatur ornatu: ſed ſine miſericordia gloriam non habet, mercede caret, palmam non tenet, perdit fiduciam ſupplicandi, impetrandi meritum non capeſcit; atteſtante Scriptura, quæ dicit:
„ Qui

7 *Senium eſt ſtudium jejunantis*. „ Senium eſt decrepita ætas: Hinc David: *uſque ad ſenectam & ſenium*. „ Comparat hic Chryſologus jejunium miſericordia deſtitutum ſenio, ætati omnium infirmiſſimæ, baculoque indigenti: ſic jejunium labat, egetque fundamento miſericordiæ. „ Mita.

AD SERMON. XLII.

NOTÆ.

1 ULtio. Quaſi quandam ſumat de ſe ipſo, ob avaritiæ cupiditatem, vindictam.

2 *Cupiditati*. Alias: *cupiditate*.

3 *Amœnatur viretis*. Inſolens loquutio pro: amœna ſit viretis.

4 *Ipſo terribilis ſit ſecreto*. Regium penetrale ingredi ſine pœna nemini injuſſo licet. Alibi obſervatum.

5 *Pingitur moribus*. Elegantiorum morum varietate exornatur.

6 *Qui*

6 „ Qui claudit aurem * ne audiat infirmum ,
Prov. 21. „ & ipſe clamabit , & non erit qui exau-
„ diat. „ Quomodo petet miſericordiam, qui
Jac. 2. negavit? „ Judicium, inquit, ſine miſericordia
„ fiet illi, qui non fecerit miſericordiam , „
miſericordiam, qui non dat alteri, tollit ſibi.
Miſericordia ſibi erit , qui ſpargit pauperi .
Pſal. 111. „ Diſperſit, inquit, dedit pauperibus , juſtitia
„ ejus manet in ſæculum ſæculi. „ Miſericor-
Pſal. 125 diam qui ſeminat inopi, ſibi metet. „ Qui ſe-
„ minant, inquit , in lachrymis , in gaudio
„ metent. „ Non ſic imber infundit terram ,
quomodo jejunium lachrymæ rigant pauperum.
Homo in lachrymas pauperum jacta ſemina je-
junii tui: quia ſiccantur jejunii virtutes , are-
ſcunt jejunantium meſſes, quæ pauperum fleti-
bus non fuerint irrigatæ. Cæli pluvia infundit
terram, lachrymæ pauperis cælum rigant ; er-
go ſitit cælum, & expectat de ploratu paupe-
rum vice roris , quia miſericordia arat cæli
campos, ſulcos ducit, pietas per ſuperna , il-
lic miſericordia ſeminat, quia quæ ſuſceperit
manus pauperis, ibi metit, ibi ſegetem colli-
git, qui ſemen ſuum pauperi commiſerit hic
ſerendum. Beatus cui ſeminanti ſic æterna hor-
rea perpetem præparantur ad vitam. Hunc ſe-
rentem B. Apoſtolus perſcribebat, cum dice-
2. Cor. 9. ret. „ Hoc autem dico. Qui parce ſeminat ,
parce & metet: & qui ſeminat in benedictio-
„ nibus, de benedictionibus & metet : unuſ-
„ quiſque ſicut propoſuit cordi ſuo, non ex
„ triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem enim da-
„ torem diligit Deus. „ Magna ſunt opera
domini, ſed magnitudinem præcellit miſericor-
diæ magnitudo: nam quum dixiſſet Propheta:
Pſal. 110. „ Magna opera domini, „ adjecit alibi. „ Mi-
Pſal. 144. „ ſericordiæ ejus ſuper omnia opera ejus . „
Miſericordia, fratres, implet cœlum: replet ter-
Pſal. 35. ram . „ Domine, inquit, in cœlo miſericor-
„ dia tua. „ Et idem ipſe . „ Miſericordia
Pſal. 32. „ domini plena eſt terra. „ Et revera, fratres,
periiſſet totum quod Deus fecerat, niſi miſe-
ricordia ſubveniſſet. Culpa & ultio quicquid
in hunc mundum venerat , auferebant : quia
& fragilitas ſemper tendebat ad lapſum , &
cogebatur ad vindictam ſemper cenſura judi-
Iſa. 14. cantis . Sic angelus dejicitur e cœlo: ſic de pa-
Gen. 3. radiſo exulat homo: ſic mundus diluvio dele-
Gen. 7. tur: ſic gentes confunduntur linguis , dantur
Gen. 11. gladio: ſic exuruntur urbes incendio divino ;
Gen. 14. ſic ex Ægypto plebs educta in eremo occule-
Gen. 19. batur: ſic terra hians vorat populum : & ne
Exod. 19. multis, ſic Judæam ultor Chriſti ſanguinis Ro-
Num. 16. manus delevit exercitus . * Hæc eſt Chriſti
Matt. 24. magna, larga, ſola miſericordia, quæ judicium
7 omne in diem ſervavit unum , & homini to-
tum tempus ad pœnitentiæ deputavit inducias :
ut quod de vitiis infantia ſuſcipit, rapit ado-
leſcentia, invadit juventus, corrigat vel ſene-
ctus: & de peccato vel tunc pœniteat, quan-
do ſentit jam ſe non poſſe peccare : & tunc
ſaltem reatum deſerat, quando illum reliquerit jam reatus: faciat de neceſſitate virtutem:
moriatur innocens, qui totus vixit in crimine.
Hinc eſt quod Propheta ad miſericordiam cur-
rit totus, quia fiduciam de ſua juſtitia non
habebat: „ Miſerere, inquit, mei Deus ſecundum
„ magnam miſericordiam tuam. „ Et quare ma- Pſal. 50.
„ gnam? „ quia miſericordia tua, inquit, ma- Pſal. 85.
„ gna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam
„ ex inferno inferiori . „ Et ſi Deus reddit
per miſericordiam, quod per judicium deperi-
erat, homo tibi quid ſtare, quid conſtare ſi-
ne miſericordia tu putabas? Probatum eſt er-
go tibi non jejunium ſolum , ſed omnes ſi-
ne miſericordia nutare virtutes. Abraham cœ- Gen. 18.
leſtis convivii principem, humanitas ardens ,
Deo impenſa, perficit: nam quia duos cum
Deo terrenam ſuſcepit ad menſam, orientis &
occidentis populum menſam ſuſcepit ad cœle-
ſtem. „ Venient, inquit, ab oriente & occi- Matt. 8
„ dente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, Gen. 19
„ & Jacob in regno cœlorum. „ Loth quia
hoſpitio ſuſcepit angelos, judicium prævenit.
Hinc gehennam vicit in carne: miſericordem
neſcit divinus ignis exurere. Facit ergo miſeri-
cordiam qui vult gehennæ incendium non ti-
mere. Denique veniens Chriſtus ante de miſe-
ricordia diſputat , quam judicet de reatu .
„ Cum ſederit, inquit, ſuper thronum gloriæ Matt. 25
„ ſuæ, dicet: Eſurivi, & non dediſtis mihi
„ manducare. „ Non dixit , occidiſtis, fur-
tum feciſtis: ſed eſurivi ego , & non dedi-
ſtis mihi manducare . De crimine non præ-
ſtabit cauſas, * cui de miſericordia cauſa con- 8
ſtabit. Quare? quia „ date eleemoſynam , &
„ ecce ſunt vobis omnia munda . „ Non ju- Luc. 11.
dicabitur de culpa, cui de largitate laus de-
fertur a judice: vindictam non exigit, humani-
tatis debitum qui fatetur. „ Eſurivi, inquit , Matt. 25.
„ & non dediſtis mihi manducare. „ Manducat Deus in cœlo panem , quem perceperit
pauper in terra. „ Quamdiu feciſtis uni ex
„ minimis iſtis, mihi feciſtis. „ Da ergo pa- Matt. 25.
nem, da potum, da veſtimentum, da tectum,
ſi Deum debitorem, non judicem vis habere:
nihil nos nocebit in terra, ſi nobis in cœlo
miſericordia ſit patrona.

SERMO XLIII.

POpulis populariter eſt loquendum ; * com-
munio compellanda eſt ſermone communi: omnibus neceſſaria, dicenda ſunt more omnium: naturalis lingua chara ſimplicibus , doctis dulcis: docens loquatur omnibus profutura: ergo hodie imperito verbo veniam dent peri-

6 *Qui claudit aurem*. Juxta verſionem lxx.

7 *Delevit exercitus*. Innuit everſionem Hieroſolymorum ſub Tito & Veſpaſiano.

8 *Præſtabit cauſas*. Præſtare cauſam, idem eſt, acin judicio ſiſti.

AD SERMON. XLIII.

NOTÆ.

1 POpulis populariter eſt loquendum. „ S. Auguſtinus
„ de Trinit. Lib. xiv. cap. 15. ait: *Niſi populariа*
„ *præponerentur, deficeret fides ſimplicium* . Vide ut pro
„ au-

periti. Tria ſunt, tria, fratres, per quæ ſtat fides: conſtat devotio, manet virtus. Oratio, Jejunium, Miſericordia. Quod oratio pulſat, impetrat jejunium, miſericordia accipit. Oratio, Miſericordia, Jejunium, ſunt hæc tria unum, dant hæc ſibi invicem vitam. Eſt namque orationis anima jejunium: jejunii vita miſericordia eſt. Hæc nemo reſcindat: neſciunt ſeparari. Horum qui unum tantum habet,
2 vel * iſta qui ſimul non habet, nihil habet. Ergo qui orat, jejunet: qui jejunat, miſereatur: audiat petentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit ſibi, qui ſuum ſupplicanti non claudit auditum. Jejunium jejunator intelligat: eſurientem ſentiat, qui vult Deum ſentire quod eſurit: miſereatur, qui miſericordiam ſperat: pietatem qui quærit, faciat: qui præſtare ſibi vult, præſtet. Improbus petitor eſt, qui quod alii negat, ſibi poſtulat. Homo
3 eſto tibi miſericordiæ forma, * ſic quomodo vis, quantum vis, quam cito vis, miſericordiam tibi fieri; tam cito aliis tantum, taliter, ipſe miſerere. Ergo oratio, miſericordia, jejunium, ſint unum patrocinium pro nobis ad Deum, pro nobis hæc advocatio ſint una, una hæc pro nobis oratio ſint triformis. Hæc ſunt fratres, hæc ſunt quæ tenent cœli arcem, quæ
4 ſecretum Dei* judicis pulſant; quæ ante tribunal Chriſti cauſas humani generis exequuntur; quæ injuſtorum petunt indulgentiam; reorum veniam promerentur. Hæc cui in cæleſtibus non aſſiſtunt, ipſe non ſubſiſtit in terris: hæc cum teneant in cœleſtibus principatum, in terris rerum ſummam moderantur: hæc regunt proſpera: hæc adverſa propellunt: vitia extinguunt iſta: virtutes iſta ſuccendunt: hæc reddunt caſta corpora, corda pura: hæc pacem membris, mentibus dant quietem: humanos iſta ſenſus, ſcholam faciunt diſciplinæ: per hæc in templum Dei pectora humana conſurgunt: hæc hominem præſtant angelum: homini deitatis deferunt hæc honorem. Hinc eſt,
5 quod ſit horum ſuffragio Moyſes Deus, * & ad triumphos militare ſibi omnia mandat elementa: jubet mare diſcedere; durari undas; profunda ſiccari; cœlum pluere; dat frumenta, ventos ſpargere cogit carnes; noctem ſplendore ſolis illuſtrat, * ſolem nubis temperat velamento, petram percutit, ut de recenti vulnere frigida ſitientibus det fluenta; * primus dat terris legem cæli; ſcribit vitæ normam; figit terminos diſciplinæ. Per hæc Elias neſcit mortem, relinquit terras, cœlos intrat *, commoratur angelis, convivit Deo: & terrenus hoſpes ſupernas poſſidet manſiones. Per iſta Joannes fit angelus in carne *, cæleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu, totam ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem. * Et nos fratres, ſi volumus Moyſi gloriæ, Eliæ vitæ, Joannis virtutibus, omnium ſanctorum meritis applicari, inſiſtamus orationi, vacemus jejunio, miſericordiæ ſerviamus. Qui in his vixerit, qui per iſta fuerit communitus, jacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, * mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Chriſtianus armiger, bellator dominicus non timebit: ſed nos qui ad incerta conſurgimus, qui inter inſidias diem ducimus, qui horarum varietates, momentorum motus, verborum lapſus, actuum pericula ſuſtinemus, quid eſt quod Eccleſiam mane nolumus intrare? Quid eſt quod matutina prece * totius diei cuſtodiam nolumus poſtulare? quid eſt quod homini aſtare toto tempore libet, & Deo aſſiſtere nec puncto libet? Non eſt noſtrum fratres, non eſt noſtrum: inimici eſt iſta ſurreptio, decipere parat quos non patitur orationibus communiri. Quid de adverſis queritur, qui ſibi proſpera non precatur? Audiamus vocem Dei monentem. „ Orate, ne intretis in tentatio- *Matth.*
„ nem. „ In tentationem vadit, qui ad orationem non vadit. Hoc ſciens Propheta, cantabat. „ Venite adoremus, & procidamus
„ ante eum: & ploremus coram domino qui *Pſ. 94.*
„ fecit nos. „ Putaſne ante Deum lachrymas fundere dignatur, qui verba non dignatur ex-

Exod. 3. Exod. 14. Exod. 16. Exod. 13. Num. 20. 6 *Exod. 24. & 35.* 7 *4. Reg. 2.* 8 9 10 11 12

pro-

„ auditoribus accommodate Auctor noſter loquatur: & ut „ Latino ſermone utatur in declamandis homiliis: ut Serm. „ 159. „ Mita.

2 *Tantum habent, vel.* Corruptum in editionibus locum ex MS. Cæſenæ reſtituimus.

3 *Miſericordiæ forma.* Scilicet vel regula, vel exemplar, vel norma, ut inferius.

4 *Secretum Dei.* Penetrale, interiora domus: ut ſuperius: *terribilis eſt ſecreto.*

5 *Moyſes Deus.* Theodoretus Dialog. II. pag. 56. *Typus erat ille* Moyſes, *& figura veritatis. Typus autem non habet omnia, quæ habet veritas. Quamobrem non erat ille quidem natura Deus; & tamen appellatus eſt Deus, ut Typum impleret.*

6 *Splendore ſolis illuſtrat.* MS. Cæſenæ, & Vatic. *Noctem ſplendor illuſtrat.* Mita. *Noctem ſplendore ignis illuſtrat.* Fortaſſe melius certe ad ſacram hiſtoriam accommodatius.

7 *Det Fluenta.* Ita Vatican. Vallicell. & Editio Mitæ. MS. Cæſenæ. *Defluant flumina.*

8 *Cælos intrat.* Aliæ *Cælum.* De Eliæ aſſumptione non eadem veterum eſt ſententia. Nonnulli, ſequentes verſionem Lxx. Interpretum, dicunt eum non in Cælum aſſumptum, *ſed tamquam in Cælum.* Vide Theodoretum in Pſalm. XXIV. pag. 486. Athanaſium Orat. de Aſſumptione Chriſti Tom. II. pag. 4. Oecumenium in cap. I. Actor. pag. 4 Alii vere ipſum in Cælum aſſumptum docent: Chryſoſtomus Homil. II. ad popul. Antioch. Tom. I. pag. 37. edit. Pariſ. Nazianzenus Orat. XXXIV. pag. 549. Tertull. Lib. V. adverſus Marcionem, cap. 12. pag. 795. & hoc idem docet Scriptura.

9 *Fit Angelus in carne.* Nyſſenus Orat. in die Natal. Chriſti, Tom. III. pag. 345. *Magnus inter Prophetas, & Angelis æqualis Præcurſor.* Theophylactus in cap. VII. Lucæ pag. 352. *Angelus Johannes fuit, fortaſſe quod angelicam vitam egerit: fortaſſe etiam, quod adventum Redemptoris nunciavit.* Cave autem ab errore eorum, qui ex cap. Johan. I. 6. aſſeruere: Johannem non hominem, ſed purum putum fuiſſe Angelum: quos confutat Cyrillus Caten. in cap. I. Johan. cap. 6.

10 *Complectitur Trinitatem.* „ Hoc eſt hominum ſo-
„ lus præcunctis tribus ſenſibus, nempe auditu, viſu, &
„ tactu tenet, & complectitur trinitatem: hoc eſt ſenſibus
„ ipſis quantum in ſe eſt apprehendit, intelligit, & com-
„ prehendit Trinitatem: quia tangit Filium quem bapti-
„ zat; videt Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ ſupra
„ Filium deſcendentem; & audit vocem Patris de nube
„ intonantem: *Hic eſt Filius meus.* „ Mita.

11 *Vitiorum cuneos.* Uti Serm. XIII. dixerat: *Caſtra vitiorum.* Cuneus translate peditum multitudo in cunei formam. Vegetius Lib. III. cap. 19. Vide infra Serm. CLXXIV. ex Mita.

12 *Matutina prece.* Mos erat veteribus Chriſtianis ante lucem ad Eccleſias convenire, ibique orationi, & divinæ pſalmodiæ vacare. Vide Epiſtolam Plinii ad Trajanum, obſervationibus Voſſii illuſtratam.

13 *Ma-*

13 promere? Manicemus, * oremus, vel humano timore, si non amore divino, si non invitati bonis, vel coacti malis. Mala tempora facit nobis contemptus Dei, temporum cursus non facit. Quod ergo contemptu perdidimus, jejuniis conquiramus: animas nostras jejuniis immolemus, quia nihil est quod Deo præstantius offerre possimus probante Propheta, cum
Ps. 50. dicit. „ Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non „ spernit. „ Homo offer Deo animam tuam, & offer oblationem jejunii: ut sit pura hostia, sacrificium sanctum, vivens victima, quæ & tibi maneat, & data sit Deo. Hoc qui non dederit Deo, excusatus non erit: quia daturus se non potest non habere. Sed accepta ut sint ista, misericordia subsequatur: jejunium non germinat, si de misericordia non rigetur: siccatur jejunium misericordiæ siccitate, quod imber terris, hoc jejunio misericordia est. Quamvis cor excolat, carnem mundet, eradicet vitia, virtutes ferat; si misericordiæ fluenta non dederit, fructum non colligit jejunator. Jejunator ager tuus misericordia jejunante jejunat: jejunator, quod tu in misericordia fuderis, tibi in horreo hoc redundat. Homo ergo ne servando perdas, collige prorogando: homo dando pauperi, da tibi; quia quod tu alteri reliqueris, non habebis.

SERMO XLIV.

PEritus medicus, quoties vario languore defessis plenam desiderat conferre medicinam, altas aperit morborum causas, latentes pestilentiæ exponit incursus, pestiferas caveri commonet regiones, quamplurima remediorum genera demonstrat, herbarum vires pandit, medicamentorum loquitur qualitates, obedientibus promittit longissimam sanitatem: sic ægros arduas & asperas suadet, & perducit ad curas. Hinc est, quod Propheta sanctus, corporis, animæque medicinam cœlitus prolaturus, impietatis profundos patefacit * recessus: opertos peccatorum nudat morbos, iniquitates ostentat, secretum virus, vitiorum naturas, origines delictorum, radices criminum mirabili ratione depromit. Sic ægras mortalium mentes moderatione pia, pro ætate, pro sexu, pro tempore, pro viribus ad salutem perpetim divina curatione perducit. Psalmus quem hodie cantavimus, Psalmorum præfatio est, *imo & Psalmorum Psalmus, titulorum titulus: est argumentum generans argumenta; est tota causa sequentium canticorum. Et sicut clavis aulæ regalis, ubi primam januam patefecit, penetrabiles * reddit intimas ac multiplices 3
mansiones: ita psalmus iste ubi reseraverit aditus intelligentiæ primos, psalmorum omnium pandit mysterium, pandit secretum. *Beatus vir* Psal. 1.
qui non abiit in consilio impiorum: & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Beatus vir: sicut dimicaturo cum bestiis, & gravissimorum certaminum discrimina subituro, pronuntiantur ante bravia, præmia, coronæ; Propheta beatitudinem sic præmisit, ut provocaret hominem, totam, * quam post e- 4
numerat, criminum vincere feritatem. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Quod in consilio abire, & in via stare dixit, forsitan videatur absurdum: cum in consilio consistere, & in via abire magis hominum sit in usu. Perversa quidem sunt universa perversis, nec possunt tenere ordinem, quæ per ordinem non aguntur: tamen hic Propheta non de corporis loquitur, sed mentis incessu: neque prohibet pedum lapsus, sed ruinas arcet animarum. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum.* Abiit, abiit a se, a Deo impius cum recessit: nec stat in consilio, impiis cogitationibus qui vagatur: Iste modo fertur ad cœlum, * modo 5
refertur ad terras, jactatur per maria, levatur fluctibus, mergitur in profundo: cumque sua semper mente voluretur ut ebrius, non se computat, & computat cœlum: * qui se scire ex- 6
istimat totum, * se nescit: qui si sciret se, 7
numquam cœlum, solem, lunam, ligna, lapides adoraret, quæ sunt omnia suæ data & subdita servituti, sed adorat lapidem, servit ligno, qui Deo vivo, Deo vero servire contempsit. Et ut ab ipso principio rerum, impietatis facta replicemus, impietatis consilium* 8
perduxit ad inferna, angelum de supernis, nuncium cœlestis secreti in diabolum commutavit: hominem de regimine vitæ ad mortalis habitaculi transmisit exilium: de paradisi deliciis ærumnosos sæculi pepulit ad labores: mulierem de virginitatis gloria gemitus conscios dejecit ad partus: inde est quod antequam gaudeat, non ignorat dolores, & solvit ante de reatu pœnam, quam sobolis gaudeat de processu. „ Multiplicans, inquit, multipli- Gen. 3.
„ cabo tristitias tuas, & gemitus tuos: in tri-
„ stitia & gemitu paries filios. „ Qualis finis est, ubi est origo pœnalis? in vita lætitia quem tenebit, qui vitæ sumit exordium de mœrore? Hoc Propheta noverat qui dicebat. „ In ini- Ps. 50.
„ quitatibus conceptus sum: & in delictis pe-
„ perit

13 *Manicemus*. Corrupte in pluribus editis *magnificemus*. *Manicare* etenim id est, ac *mane surgere*.

AD SERMON. XLIV.

NOTÆ.

1 PAtefacit. Alias *patefecit*.

2 *Psalmorum præfatio*. Revera ab pluribus, & tantum non omnibus enarratoribus, psalmus hic habetur, veluti prœmium, & summa omnium psalmorum.

3 *Penetrabiles*. Ex MS. Vatic. Editi omnes: *Penetrales*.

4 *Totam*. MS. Cæsenæ. *Tantam*.

5 *Modo fertur ad Cælum*. Alii quoque Interpretes ex phrasi Hebræa explicant locum psalmi de impiis: qui inquiete, & indesinenter male agunt, tanquam mare, quod quiescere nequit, inquit Vatablus, unaque secum Pineda, & Coccejus. Vide Esai. lvii. 20. Proverb. iv. 16.

6 *Computat Cælum*. „ Plurimi Cælum facit quod ado-
„ rat &c. cum te nihil faciat. „ Mita.

7 *Se scire existimat totum*. Arrogantiam peccatorum describit: & in hoc quidem psalmi loco in hebræo pro *impiorum* legitur *derisorum*. Mali enim per arrogantiam pios irrident: explicat Du-Hamelius.

8 *Impietatis consilium*. Videlicet sententia, institutum, propositum impiorum.

9 *Tra-*

„ perit mè mater mea. „ Si ſic fratres ab utero in viam projicimur peccatorum, & delictorum iter totas currimus per ætates, cogitemus infantiæ vanitates, adoleſcentiæ lapſus, juventutis ruinas, ſenectutis morbos, & tunc nos non viam vitæ, ſed peccatorum viam carpere ſic videbimus. Hanc viam notat Chriſtus, ſic
Mat. 7. dicendo. „ Quam lata & ſpatioſa via, quæ „ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui in„ trant per eam. „ Delictis lata, diffuſa fluctibus, criminibus ſpatioſa, & vere via eſt vita præſens, in quam venit, & vadit homo.
Eccl. 1. „ Generatio, inquit, vadit, & generatio ve„ nit, & terra in æternum ſtat. „ Et ideo ante dixit: *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Non dixit, non venit: nemo enim in viam non venit peccatorum, in qua nos lex ipſa naturæ perducit, & mortis; ſed beatus ille, qui non ſtat in ea. Stat ille, ille demoratur in ea, qui levat onera peccatorum, & onuſtus viator tarde pervenit, & cœleſtem clauſam ſibi invenit manſionem. Iſtis ponderibus impe-
Pſal. 37. ditus flebat Propheta, dicens. „ Iniquitates „ meæ ſuperpoſuerunt caput meum, & ſicut „ onus grave gravatæ ſunt ſuper me. „ Et quia toto vitæ tempore has ferebat, exclamat. „ Miſer factus ſum, & incurvatus ſum uſque „ in finem. „ Peccatorum viam viator ille pertranſit, qui mala huius vitæ videt, ſed deſpicit: ſentit, ſed calcat: patitur, ſed vincit: & dum fugit illa, plus currit: unde illi occurrit cœleſtis janitor, cœleſtis illi manſio ſe non claudit. Sed quid eſt quod peccatorum viæ impietatis conſilium ſic præmiſit: *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit?* Quia & ſi natus homo mox peccatorum venit in viam, jacet tamen primum: non mox peccati currit in viam, ſed ubi cœperit impietatis venena guſtare, tunc
9 ſaporem trahit * de pinguedine peccatorum. Impius in Deum tendit, a Deo vadit cum delinquit: peccatores Deus contemnit, qui ante mandavit non debere peccare. Lucem tenebræ fugiunt, tenebræ luce redeunt abſcedente: ubi Deus, peccatum nullum: ubi peccatum, non ibi Deus. Et ut ſcias homo a conſpectu Dei hominem viam curſitare peccatorum, audi
Pſ. 9. Prophetam. „ Non eſt Deus in conſpectu ejus, „ polluntur viæ ejus in omni tempore. „ Gravius ergo homo tunc in via labitur peccatorum, quando in ea per prærupta impietatis illabitur. *Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Impietatem probat, qui facit amat: qui amat, non poteſt non docere: hinc eſt, quod docens impietatem, peſtilentiæ reſidet in cathe-
dra: * & ſermone mellito virus doctrinæ læ- 10
thalis audientibus ſic diffundit *. Peſtilentiæ 11
cathedram Philoſophiam poſuit, quæ docuit, aut deos multos; aut eum, qui eſt, vel non eſſe, vel non poſſe docuit inveniri: * qui ip- 12
ſam creaturam naturæ dedit, ut naturæ negaret auctorem. Cathedram peſtilentiæ Phariſæus propoſuit, qui traditiones humanas * decretis 13
cœleſtibus anteponens, vaſtam lucem fudit * 14
populo Judæorum. In cathedra peſtilentiæ hæreticus ſedit, qui ſub ſpecie fidei, fidei ſcindit, rumpit, diſtrahit unitatem. *Beatus* ergo *vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Et plane beatus, quia iſta tria declinando ad Trinitatis beatitudinem meruit pervenire. Meditetur ergo in lege Domini, & meditetur die ac nocte, ut quæ ſequuntur, mereatur videre in futuro, & audire latius tempore competenti.

SERMO XLV.

RESponſorium, * quod hodie Propheta 1
ſupplicante cantavimus, opportunum tempori, aptum malis præſentibus mecum veſtra probat, & cognoſcit affectio. *Domine*, inquit, *Pſ. 6*
ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me. Et Deus tumeſcit ira? caleſcit furore? abſit, fratres. Deus nec ſubjacet paſſioni, nec ira accenditur, nec furore turbatur: ſed ira Dei eſt delinquentium pœna: furor Dei eſt ſupplicium peccatorum. Fratres, pulvere concreti, plaſmati luto, calcamur vitiis, ſubdimur delictis, curis conficimur, areſcimus membris, morte diſſolvimur, fœtidis horremus ſepulchris, & ſic inhabiles ad virtutes, ad vitia habiles invenimur. Propheta ergo memor fragilitatis humanæ, & carnalis ſubſtantiæ conſcius, quia non confidebat demeritis, ad auxilium miſericordiæ convolavit: ut Dei conſtaret

---

9 *Trahit ſaporem*. Impius cum in profundum venerit, in impietate ſua lætatur, & gaudet.

10 *Reſidet in cathedra*. Atque ita ſignificat eum eſſe impietatis doctorem. Sedere enim demonſtrat in pſalmo doctrinam impiorum, vel audire, vel docere: nam docentes & audientes ſedent. Progreditur autem per gradus: ambulare minus eſt, quam ſtare; & ſtare minus eſt quam ſedere.

11 *Audientibus ſic diffundit*. Theodoretus ad hunc locum pag. 400. *Solet ſacra Scriptura eos nominare peſtilentes, qui non ſolum ſeipſos labefactant; ſed etiam cum ceteris labem communicant: inſtar morbi, qui & pecudes, & homines invadit: cujus participes etiam fiunt, qui ægrotantibus appropinquant.*

12 *Non poſſe inveniri*. Gentilium errores pulſat, qui unum Deum vel negarunt, vel noſtra non curare, vel quo loco reſideat reſciri non poſſe docuerunt.

13 *Qui traditiones humanas*. Hoc eis exprobat Chriſtus in Evangelio: *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditiones veſtras*. Matth. 15.

14 *Lucem fudit*. „ Hoc eſt lumen immenſum, quod „ populus Hebræorum habebat proſtravit, diſſipavit, ad „ interitum reduxit. „ Mita.

AD SERMON. XLV.

NOTÆ.

1 RESponſorium. Hoc nomine innuebant cantum, in quo cantori ſingulos ſingillatim pſalmi cujuſdam verſiculos canenti, chorus eoſdem verſiculos repetens, reſpondebat. Qui ritus initio Eccleſiæ in Chriſtianis conventibus videtur admiſſus: utpote quo faciliori modo plebs etiam imperita pſalmos concinnare ediſceret. Id patet ex Euſebio Lib. 11. Hiſtor. Eccleſ. cap. XVII. interprete Rufino: ubi referens ea, quæ de Eſſenis tradit Philo Judæus, ita demum concludit: *Quæ omnia ſupradictus vir eodem ordine, eademque conſequentia, quæ apud nos geruntur, expreſſit: & unus ex omnibus conſurgens in medium, pſalmum honeſtis modulis concinat: atque ei præcinenti*

unum

ſtaret circã eum de pietate, non de ſeveritate judicium. *Domine, ne in ira tua arguas me.* Hoc eſt dicere, argue me, ſed non in ira: corripe me, ſed non in furore: argue me ut pater, non ut judex: corripe me non ut dominus, ſed ut parens: argue me non ut perdas, ſed corripias: corripe me non ut interimas, ſed emendes: & hoc quare? quoniam infirmus ſum. *Miſerere*, inquit, *mei, Domine, quoniam infirmus ſum.* Quid infirmius homine, 2 quem ſenſus fallit *, ignorantia decipit, circumvenit judicium, pompa lædit, tempus deſerit, mutat ætas, hebetat infantia, juventus præcipitat, ſenectus frangit? Huic ergo Deum iraſci in ira, indignari in furore, non eſt, non eſt creatoris pii, ſed eſt ſeveriſſimi cognitoris. *Miſerere mei, Domine, quoniam infirmus* 3 *ſum.* Et quid vis? *Sana me, Domine.* *Sentit iſte ſtatus ſui vulnera, ſentit morſum ſerpentis antiqui, ſentit primi parentis ruinam, agnoſcit ſe ad has infirmitates veniſſe, naſcendo: agnoſcit ſe ad mortem naturaliter perveniſſe: & quia mortem removere non poterat ars humana, divinam cogitur expetere medicinam: & ut facilius ægritudini ſuæ impetret curam, ipſius ægritudinis cauſas aperit, qualitates narrat, magnitudinem pandit, exprimit vim doloris. *Sana me, Domine.* Quare? *Quoniam conturbata ſunt oſſa mea.* Totam ſtructu- 4 ram corporis oſſa portant * & ſi oſſa turbantur, quæ membrorum firmitas? quæ fortitudo nervorum? ubi carnis miſeranda ſubſtantia: Turbantur oſſa, fratres, peccatorum pondere, metu mortis, terrore judicii: audi ipſum ali- Iſ. 37. bi hoc dicentem. „ Non eſt, inquit, ſanitas „ in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax „ oſſibus meis a facie peccatorum meorum.„ Et poſt. „ Anima mea impleta eſt illuſioni-„ bus, & non eſt ſanitas in carne mea. „ Merito ergo addidit. *Et anima mea turbata eſt valde.* Inter Dei præcepta & cordis paſſiones, inter virtutes & vitia, inter adverſa & proſpera, inter pœnas & præmia, inter vitam & mortem, ſtans in acie, bella ſuſtinens, ſuſpiciens vulnera, raro ſtans occumbens ſenſu, 5 turbatur anima, turbatur valde *: quia carnis impedita ponderibus, priuſquam ad virtutes veniat, vitiorum ſit ante captiva. Hæc bella Gal. 5. deſcribit Apoſtolus, cum dicit: „ Caro concu-„ piſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus „ carnem: ut non quæ vultis, illa faciatis. „ Et Rom. 7. alibi: „ Video aliam legem in membris meis, „ repugnantem legi mentis meæ, & captivum me „ ducentem in lege peccati. „ Allegans ergo beatus Propheta has infirmitates, hæc bella, has animorum turbationes, Deum tali voce convenit: *Et tu, Domine, uſquequo?* Hoc eſt, quouſque pateris? * quouſque diſſimulas? quouſque non ſubvenis? quouſque diſſipari opus tuum, deleri imaginem tuam, tuam tibi creaturam perire permittis? Ubi eſt Chriſtus tuus toties nunciatus per legem, per nos, per Prophetas multifarie repromiſſus? Veniat, veniat, prius quam pereunte ſæculo in ſæculo nil inveniat quod reſalvet. Veniat, veniat, ut carnem reparet: innovet animam, ipſam naturam in cæleſtem commutet ſubſtantiam. Veniat, ut peccatum tollat: mortem deleat, deſtruat infernum, vitam reddat, donet cælum, ne amplius terrena labes poſſit in nobis invenire quod perdat. Hoc autem petere Prophetam, ſequens ſermo demonſtrat. *Convertere, Domine.* Homo Deo, reus judici, addictus ſic loquitur cognitori? *Convertere, Domine.* Homo peccat, Eſa. 53. & Deus convertitur? Ita, fratres, quia juxta juxta LXX. Prophetam: „ Iſte peccata noſtra portat, & pro „ nobis dolet. „ Et beatus Joannes: „ Ecce Agnus Joan. 1. „ Dei, ecce qui tollit peccata mundi. „ Suſcepit peccatum, ut peccatum tolleret, non haberet. *Convertere, Domine.* Unde? ubi? De Deo in hominem: de domino in ſervum: de judice in patrem *: ut pium converſio te demon- 7 ſtret, quem poteſtas terribilem comminatur. *Convertere, Domine, libera animam meam.* De inferno inferiori. *Salvum me fac propter miſericordiam tuam.* Non propter meritum meum, quem labor afficit, gemitus ſauciat, ſolvunt lachrymæ, ira turbat, impugnat inimicus. Sed hoc ut clareat, ipſa Prophetæ decantetur oratio. *Salvum me fac propter miſericordiam tuam.* Quare? *Quia non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo.* Hoc dicebat ſanctus David in regali vertice conſtitutus: qui ſic agebat principatum poteſtatis humanæ, ut in ſe ſanctitatem ſpiritus, Prophetæ gratiam cuſtodiret, & nos in ira tota Dei poſiti neſcimus dicere, *Domine, ne in furore tuo arguas me.* Terra negat fructus, cælum temperiem, aer ſalubritatem: hinc peſtilentia ubique diffuſa * per urbes, per a- 8 gros vario morborum genere conſumit genus omne mortalium, & tamen nos non dicimus: *Domine, ne in furore tuo arguas nos, neque in ira tua corripias nos.* Ille poſt triumphos gemitibus noctes, & dies lachrymis occupabat; nos ſub hoſtili gladio ſubjacentes, nulla tempora

unum verſiculum, omnes reſpondent. Exempla ſi vis adi Martene de Antiq. Eccleſ. Diſcipl. pag. 19. num. 7.

2 *Quem ſenſus fallit.* Animi & corporis morbos una ſimul conjungit. Genebardus ita explicat ipſa verba Pſalmi videlicet: *Fragilis ſum corpore, & animo proprie exciſus.* Et pars una Interpretum loqui de corporalibus, altera de ſpiritualibus infirmitatibus docet. Utraſque complectitur Chryſologus.

3 *Sana me, Domine.* Auguſtinus: *Quid ergo iſte orat, qui non vult in ira Domini redargui, vel emendari? quid, niſi ut ſanetur?*

4 *Oſſa portant.* Hanc eandem explicationem hujuſmodi verbis David, alii Interpretes quoque tribuunt. Et vere in oſſibus eſt robur corporis: ſine quibus rependum eſſet. Vel oſſa ponuntur pro toto corpore. Sic alibi oſſa dicuntur *laudare Dominum* Pſalm. XXXIV. 10. *Exultare* Pſalm. l. 10. *Terreri* Job. IV. 14. *Marceſcere* XXXII. 19. *Pace deſtitui* Pſalm. XXXVII. 4.

5 *Turbatur valde.* Auguſtinus, quem laudat Du-Hamelius hic: *Quis non intelligit animam luctantem cum membris ſuis,*

6 *Hoc eſt, quouſque.* Sic Genebardus, Coccejus, Grotius, Iteneda, Vatablus. Apoſiopeſis familiaris expectanti auxilium, & opem. Confer Geneſ. XXV. 22. Lucæ XIX. 42.

7 *De judice in patrem.* Pagninus, Arcas, Montanus, & alii. *Convertere ab æſtu iræ tuæ.*

8 *Peſtilentia ubique diffuſa.* Suorum temporum ærumnas, & calamitates luget Chryſologus.

Deo damus, nullas vel ad horam lachrymas Deo fundimus: sed jugiter rapinis, fraudibus, perjuriis, dolis, detractionibus nosmetipsos tradimus & donamus, ut magis, magisque iram Dei in nos fomentis criminum suscitemus. Ve-
Psalm. 94 nite, fratres, venite cum Propheta: „Venite, „ adoremus, & procidamus ante eum, & plore- „mus coram Domino qui fecit nos: venite di-
9 camus, * *Domine, ne in ira tua arguas nos, neque in furore tuo corripias nos*. Ut memor misericordiæ suæ iram mutet in misericordiam, reddat perdita, captiva liberet: nosque sibi cum lætitia servire jam donet, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

SERMO XLVI.

SIcut graviter æstuanti, & longo sitis ardore succenso, fons frigidus, satis lætus, & satis salubris occurrit; ita nobis positis in mœrore, & nimium tribulationum pondere de-
Psal. 94. pressis, ad gaudia hodie Propheticæ vocis ex-
1 citat cantilena: * *Venite*, inquit, *exultemus*
2 *Domino*. Venite*: quo? vel unde? Ex te, Homo, in te: ubi non locorum mutatio, sed conversio sensuum adversa depellit, mœrores fugat, desperationes abjicit, excludit angustias, & intrat domicilium sinceri pectoris, lætitiæ divinæ æternam præparat mansionem. *Exultemus Domino*. Et ubi est illud. „ Beati qui
Matth. 5. *Luc.* 6. „ lugent, „ & „ væ vobis qui ridetis? „ Plane beati qui lugent mundo, & væqui rident mundo: sed beati qui exultant Domino, qui nesciunt de rapinis, nesciunt de fraudibus, nesciunt lætari de lachrymis proximorum. *Exultemus Domino*. Ille exultat Domino, qui verbo, actu, opere, non sibi, sed suo exultat auctori. *Exultemus Domino*. Ille exultat Domino, cui sola & tota lætitia semper est Deus. *Jubilemus*, inquit, *Deo salutari nostro*. Non est ovium vox i-
3 sta, pastoris est: qui dulci jubilo, * & varia modulatione, aut gregem producit ad pascua, aut sub nemore umbroso fessum pecus retinet ad quietem: aut alta collium salubrioris graminis hortatur cupiditate conscendere, aut ad devexa vallium sensim tota necessitate descendere. Sed beatæ sunt oves illæ, quæ sui vocem admittunt pastoris, attrahunt, nutriunt, congregant, & vere pastori suo jubilant: quæ germina sui gregis Domino multiplicare moliuntur. *Præveniamus faciem ejus in confessione*. Et quis prævenit peccatorum cognitorem? scrutatorem cordium? cogitationum conscium? futurorum præscium? præsentem semper, & ubique? sed præveniendus est non sensuum vicinitate, sed ingenii sagacitate: non velocitate pedum, sed provido confessionis obsequio: siquidem non dixit, præveniamus eum tantum, sed *præveniamus faciem ejus in confessione*. Hoc est, cum spes misericordiæ est, * cum tem-
4 pus est veniæ, cum pœnitentiæ locus est, confiteamur patri, ne judicem sentiamus: prodamus quæ fecimus pietati, ne severitati cogamur exolvere quæ tacemus: dicamus indulgentiæ tempore delicta nostra, * ne si tacemus, ad
5 excipiendam sententiam defleamus. Et quid plura, fratres? non judicem, sed judicium nos hortatur Propheta clementissimus prævenire. *Et in Psalmis*, inquit, *jubilemus ei*. Ne indicta pectori nostro irrationabilis jubilatio crederetur. *In Psalmis jubilemus*. Ut mysticis distinguerentur, in psalmis * divinum resonet sacramen-
6 tum: & quod ad provectum salutis animos promoveat audientium. *Quoniam Deus*, inquit, *magnus Dominus*. Hic dominici corporis aperit sacramentum: quia Deus etiam in nostro corpore magnus Dominus. *Et rex magnus super omnes Deos*. Juxta illud: „ Quis similis erit Deo in- *Psal.* 88
„ ter filios Dei? „ quia omnes supernæ virtutes * 7
cum regnat ceteros, ipsæ tamen reguntur a Christo. *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ*. Quia quæ in manu Dei sunt, sine Deo nequeunt obtineri: si dilatare fines, si prorogare terminos, si desideramus amissa revocare. Deum ergo fidei viribus deprecemur: per cujus offensam nobis ista depereunt: & ipsius propitiatione redeunt ampliata, qui dat sicut vult, tollit, & cum vult: si reddere non potest, omnipotens non habetur: multa facit ad suæ majestatis indicium, ad nostræ emendationis & correctionis exemplum. Vacant aliena præsidia, si nostri regis non subvenerint adjutoria. *Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud*. Ne putetis quæsitum, inventum, non a Deo conditum. *Ipsius est mare, & ipse fecit illud: & aridam manus ejus formaverunt*. Ubi sunt qui Deum de materia, * & 8
maxi-

9 *Venite dicamus*. Locum hunc allegat Claudius Du Vert *Explication des Ceremon. de la Messe. Tom.* 1. *pag.* 90. ut ex eo probet, Psalmos alternatim cum populo clerum cantasse: quod a me alibi observatum. Inde Augustinus in Psalm. CXIX. *quem modo nobis cantatum audivimus, & cantando respondimus*.

AD SERMON. XLVI.

NOTÆ.

1 EXcitat cantilena. Omnes editi: *Extitit cantilena*. Aperto vulneri nec Mita medicas manus adhibuit.

2 *Venite*. Est enim in Psalmo vox hæc hortantis & excitantis ad peragenda. Nam *eja*, *age* apud Hebræos hæ potissimum particulæ: *veni, surge*, exprimi solet.

3 *Dulci jubilo*. Jubilus, argutus sonus, unde jubilare cantare in Psalm. LXV. Jubilum pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus. Laudat hunc locum Du-Cangius in Glossario Tom. II. col. 139.

4 *Spes misericordiæ est*. Non præveniendus est Dominus in sensu Pelagianorum qui a libero arbitrio gratiam præveniri putant: *sed cum tempus est veniæ: & cum pœnitentiæ locus est*: ut paulo superius Chrysologus.

5 *Dicamus delicta nostra*. His & sequentibus auricularis confessionis dogma ex Chrysologo aperte firmatur: quid quid blaterent Heterodoxi: qui loca hæc in malum sensum detorquent; ut inde nutantia fulcra petant, unde eorum mendacia funditus evertuntur.

6 *In Psalmis*. MS. Cæsen. *In primis*. Consonat Vallicell. Adhæsimus editioni Bonon. I.

7 *Virtutes*. Angeli, scilicet superioresque potestates.

8 *Qui Deum de materia*. Mundum de præexistente materia ab Deo compactum fuisse sensisse Marcionem testatur Ter-

maxime de aqua mundum figuraſſe confingunt? * Deus noſter in cælo, & in terra, non ut inventor, ſed ut conditor materiæ, ex nihilo cuncta perfecit. *Venite*, inquit, *adoremus*. Quæ ſequuntur fratres, ignorantibus veluti immemorem Prophetam exultationis ſuæ fuiſſe, demonſtrant, dum provocatos ad gaudia mox evocat ad ploratus. *Venite*, inquit, *adoremus & procidamus ante eum, & ploremus coram Domino qui fecit nos*. Dixerat. *Venite exultemus*: verum hic Propheta ſecum fletus ſuorum nos deſiderat fundere gaudiorum: * quia ſemper lachrymæ ſicut dolore magno, ita producuntur & gaudio: quæ utique interni pectoris exponunt, & teſtantur affectum. Qui ergo lapidibus poſternebantur, & lignis, vero tandem Deo cognito, vult nos adorare, procidere & & repenſare lachrymis, * atque continuo devotionis obſequio, quod diu, & longo tempore negleximus. Plorat ergo, dum de præteritis pœnitet, gaudet de præſentibus, æſtuat & metuit de futuris. Perfectæ autem lætitiæ fletus fuiſſe ex ſequentibus ſic demonſtrant. *Venite, adoremus & procidamus ante eum, & ploremus coram Domino qui fecit nos*. Et quaſi interrogaretur, quare? reddit cauſas, aperit rationes. *Quia ipſe eſt Deus noſter, & nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus*. Ex hoc utique quantum devotus eſt ille qui gaudet, tantum certe qui contriſtatur ingratus. Sed jam quæ admonet, audiamus intentius. *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in irritatione ſecundum diem tentationis in deſerto, ubi tentaverunt me patres veſtri: probaverunt, & viderunt opera mea. Quadraginta annis proximus fui generationi illi, & dixi ſemper hi errant corde: ipſi vero non cognoverunt vias meas quibus juravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*. Cum dicit, hodie, te convenit, ad te loquitur, quicunque homo es auditor, ne audita voce ejus, contemptus reatum, contumaciæ crimen incurras, quem non præcepta, quem non correxit exemplum. Nam ob hoc Judaicam duritiem longo ſermone narravit, ut te, Chriſtiane, faceret cautiorem, cui non quadraginta annis tantum converſatur, & cohabitat Deus, ſed toto vitæ tempore paret, & militat ad ſalutem.

S. Petri Chryſ.

SERMO XLVII.

CHriſtus Deus noſter, quod cælum, terram, mare, & in eis magnas, multas, varias condiderit creaturas, miranda potentiæ ſuæ documenta monſtravit: quod vero humana ſuſcipit, agit hominem, intrat tempora, tranſit ætates, * docet verbo, virtute curat, ſimilitudines loquitur, proponit exempla, affectus noſtri in ſe pondus aperit: ineſſe ſibi dilectionis humanæ pandit ineffabilem charitatem. Hinc eſt, quod cæleſtia terrenis commendat exemplis: de præſentibus ſapere dat futura: inviſibilia viſibilibus inſimulat argumentis; probant hoc ſimilitudines, quas nobis hodie Evangelicus clamat auditus. *Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas: * inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendit omnia quæ habuit, & emit eam*. Neminem qui hoc audit nomen negotiatoris offendat: hic negotiatorem loquitur qui dat miſericordiam, non qui dat fœnoris ſemper uſuram: providentem ornamenta virtutum, non irritamenta vitiorum: gravitatem morum, non lapidum pondera perferentem: honeſtatis, non luxus monilia portantem: geſtantem non voluptatis pompam, ſed inſignia diſciplinæ. Iſte ergo negotiatior has cordis & corporis margaritas proponit, non humano commercio, ſed divino exercitio: non ad præſens commodum, ſed ut futurum mercetur: non ad terrenam gloriam, ſed cæleſtem: quatenus cælorum regnum poſſit virtutum præmio comparare, & innumeris bonis unam redimere perpetuæ vitæ margaritam. Adjecit autem ſimilitudinem Dominus dicens: *Iterum ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti: quam cum impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare*. Similitudo hæc prodit cur in apoſtolatum piſcatores elegerit Chriſtus; & captores piſcium fecerit hominum piſcatores, ut divini judicii typus arte piſcatoria monſtraretur. Piſces congregat captura confuſos, * ſed in vaſa diſcretio dat electos: ſic vocatio Chriſtiana juſtos, & injuſtos, malos, bonoſque congregat; ſed bonos, maloſque ele-

Tertullianus Lib. v. adverſ. eundem cap. xix. In hac pariter blandienti hæreſi fuere Hermogenes, eodem adſtipulante Tertulliano contra Valentinianum cap. xiii. & contra eundem Hermogenem cap. i. & de præſcriptione, cap: xxxiii. & Manichæi: de quibus vide Chryſoſtomum Homil. i. Tom. v. Theod. Hæreſ. Fabul. Lib. i. cap. 26. Epiphanium Hæreſ. lxvi. Nyſſenum de Opific. Homin. cap. xxii. Tom. i. pag. 105. & 106.

8 *Mundum figuraſſe confingunt*. Cicero Lib. ii. de Natur. Deorum cap. x. *Thales Mileſius, qui primus de talibus rebus quæſivit, aquam dixit eſſe initium rerum: Deum autem eam mentem, quæ de aqua cuncta fingebat*. Id autem hauſiſſe videtur Philoſophus ab illo loco Moſis: *ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Conſule apud Tilladet. Tom. ii. pag. 222. Epiſtolam Huetii, Giberto Cupero datam.

9 *Fletum gaudiorum*. Ex inſperato gaudio lacrymas effundi jam compertum eſt. Laudatur locus hic, & illuſtratur ab Gaſpare Barthio Adverſ. Lib. xlii. cap. xxi. colum. 1911.

10 *Repenſare lacrymis*. Obſervant alii cum Chryſologo his tribus Pſalmiſtæ verbis *adoremus, procidamus, ploremus* doceri nos: 1. venerationem & cultum Deo tribuendum: 2. non ſolum cordis, ſed & exteriori compoſitione 3. & Lacrymis.

AD SERMON. XLVII.

NOTÆ.

1 *Tranſit ætates*. Sedulius Lib. i.

,.... *Ævique meatus*
Humana pro parte tulit.

Auguſtinus Serm. cxlvi. de Temp. *Patienter expectavit ætates: patienter tempora pertulit*.

2 *Bonas margaritas*. Notum Judæis mercimonium ob maris rubri vicinitatem.

3 *Captura confuſos*. Quod Græcis σαγήνη ſagena; everriculum dicitur Latinis: cujus natura & opificium eſt, quidquid ei obviam fit ſecum trahere. Grotius hic obſervat ex

Plu-

ctio divina discernit. *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare*. Ad hujus sæculi mare tumens pompa, elatum vertice, undosum sectis, insciția fluctuans, clamosum litibus, fremens ira, sævum perfidia, peccatis naufragum, impietate demersum, misit piscatores suos Christus, hoc est, Petrum, Andream, Jacobum, Matt. 4. Joannem, probatos arte, cum dicit „ Venite „ post me, faciam vos fieri piscatores homi„ num. „ Misit ergo piscatores suos retia portantes præceptis legalibus, & Evangelicis innodata, monitis circumcincta, virtutum donis, & gratia dilatata, Evangelico sinu congregantia sine fine capturam. Hoc tempus modo, hoc agitur, fratres: per gentes, per populos Christi retia nunc trahuntur, & ducunt con-
4 fusas toto orbe capturas * sine discretione personas. Sed quia sæculi vicinus est finis, & ad judicii littus capturæ nostræ retia jam propinquant, pisces, hoc est homines, qui profundo sæculi discursu feriato ac libero vagabuntur, siccitate littoris, hoc est, finis propinquitate
5 turbati, tota se rerum dispensatione collidunt *: videntes impias gentes triumphis succedentibus ampliari; angustiari captivos, toto orbe populos Christianos: impios prosperis gaudere successibus, pios malorum continuata successione calcari: subdi dominos servituti, dominari dominis servos: rebelles filios in parentes: senes juvenibus esse contemptui: omnemque naturæ statum, vitæ ordinem deperiisse. Sed hæc cum ita sint, fortes non turbant: imo infirmos
6 turbant, * fortes turbare non possunt, quia sumunt vires de similitudine, fortitudinem de
7 figura. * Ejecti de profundo pisces parum quidem in littore sui confusione volvuntur, sed citata discretio dum malos abjicit, eligit bonos; facit bonos, non turbat, brevis ista, &
8 cito transitura confusio. * Ista discretio superna, quæ dat malos pœnis, bonos rapit ad honorem, impios deducit ad tartarum, pios transmittit ad regnum, patres, senes, justos, electos: omnes de contumelia exigua, perpetuam gloriam consolatur, probat hoc autem comparatio ipsa, cum dicitur. *In consummatione sæculi exibunt angeli Dei, segregabunt malos de medio justorum*. In consummatione sæculi: qui consummationem sæculi credit, qui de sæculi minoratione causatur, qui confidit mansura succedere, habere quid quærit transitura? Fratres, mundus de fine principium sumit: fine innovatur, non deficit creatura: sæculum deficit non creatori, sed crimini: neque justis, sed peccatoribus finiuntur elementa. *In consummatione sæculi exibunt angeli, separare justos*: * Nec quisquam, dubitet sanctis angelos esse parituros, quibus obsequium suum promittit & Christus: Christi vox est: Præcingam me, & ministrabo vobis; *Exibunt angeli Dei & se-* Luc. 17. *gregabunt malos de medio justorum*. Portate justi, portate, * imo inducias justi date, brevis ista mixtura longa separatione pensabitur. *Separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis*. Ecce qui ejiciunt vicinos, * qui expellunt hospites, qualem sibi eligunt mansionem: ecce qui sibi hic delicias pauperis fame, pœnis præparant alienis, ibi ignem sibi quantum de exigua voluptate succendunt; *ibi erit fletus & stridor dentium*. Quam male stridet ibi, qui hic male ridet: & qui nunc malis pauperum gaudet, de bonis pauperum tunc lugebit, quia potuit cum paupere gaudere, sed noluit: vos autem fideles gaudete in Domino semper.

9 10 11

SERMO XLVIII.

EVangelista hodie Judæorum circa Christum proditurus invidiam, sic cœpit: *Venit*, inquit, *Jesus in patriam suam, & docebat eos in* Matt. 13. *synagogis eorum, ita ut mirarentur & dicerent: Unde huic sapientia & virtus? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas: & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? unde ergo huic omnia ista?* Non sic nubes cælum, nox diem, solem caligo, quomodo mentem cæcat, & tenebrat invidia. Livor hoc Judaicus probat, qui Christi sapientiam miratur, virtutes stupet, attollit opera, dicta suscipit, & tamen ne in ipso videatur divinitas, deitas sentiatur, carnalium parentum nomina commonet, & divulgat. *Venit*, inquit, *Jesus in patriam*

Plutarcho, & Homero hoc ipsum retis genus vocari παναγρον.

4 *Toto orbe capturas*. Ex MS. Vatic. Mita & alii *credituras*. Fortasse non male.

5 *Dispensatione collidunt* „ Hoc est cæci mortales, „ justorumque Dei judiciorum minime capaces hujusmodi „ rerum humanarum administrationem iniquam & per„ versam existimant: etenim tota se rerum dispensatione „ collidere nil aliud est quam scandalizari, hoc est gra„ viter offendi ob cunctas res male ut illi videtur di„ stributas videntes impias gentes ampliari & cetera quæ „ dicuntur in Textu. Et hi qui ita scandalizantur, in„ firmi sunt, non fortes. S. Hilarius Comment. in „ Matth. 25. ait: *atque his quidem vexationibus multi „ turbabuntur & tantis insurgentibus malis scandaliza„ buntur, & usque in mutuum odium excitabuntur & „ falsi Prophetæ erunt &c.* „ Mita.

6 *Infirmos turbant*. Aliter Mita. *Sed hæc cum ita sint infirmos turbant, fortes turbare non possunt: quia &c.*

7 *Fortitudinem de figura*. Scilicet sagenæ Evangelicæ: quæ omnia piscium genera includit, divinæ autem electionis est bonos a malis discernere.

8 *Transitura confusio*. Inferius. *Brevis ista mixtura*; Augustinus serm. cccl x i i. alias cxxi. diverf. *Boni tolerant malos, donec in fine separentur*.

9 *Separare justos*: Nonnullæ editiones habent: *parere justis*.

10 *Portate*. Ideft fuftinete, fupportate adhuc modicum.

11 *Ejiciunt vicinos* „ Hic & fuperius in hoc eodem „ Sermone de hoftibus imperium Occidentis infeftantibus „ agit: & hofpites e propriis civitatibus & provinciis ex„ pulfos tangit, quod liquet ex hiftoriarum lectione „ Mita.

triam ſuam. Nemo miretur, ſi conditor rerum,
1 cælorum dominus, Deus omnium, patriam * locumque ſortitur, quando ſe claudit utero, metitur cunis, uberibus occupat, arctat gremio, dat in ulnas: & ut anguſtias tollat humanas, humanis ſe dedit, atque aptavit anguſtiis. Homo ad te Deus ſe per iſta deponit, te per iſta ſequitur, per iſtas te perquirit anguſtias, ut quem formavit opere, reformet exèmplo: quem judicio repulit, reducat affectu, & in ſe ſervet, quem præter ſe conſpicit de-
2 periiſſe. * *Venit*, inquit, *Jeſus in patriam ſuam, & docebat eos in ſynagogis eorum*. Non in templo ſuo, ſed in ſynagogis eorum: * ſynagogæ
3 non poterant ejus eſſe, in quibus ſe turbæ perfidiæ, non fidei congregabant: in quibus conveniebat invidiæ populus, non amoris: in quibus conſidebat conſilium malignantium, non bonæ conſilium diſciplinæ. *Docebat in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur*. Mirabantur indignatio-
4 ne, non gratia: ſtupebant livore, * non laude: furebant, quia quod ſapere non poterant
5 ſuperba ſubſellia, ſtans humilitas producebat *, *ita ut mirarentur, & dicerent*: *Unde huic hæc ſapientia?* Sic dicit qui Deum, ex quo eſt ſapientia, ex quo virtus, ignorat: ſic dicit, qui Chriſtum neſcit eſſe Dei ſapientiam, Dei eſſe virtutem. Unde ſit ſapientia, Salomon probat: qui cum regni apicem parvulus ſuſcepiſſet, ut creditum ſibi populum regeret virtute, non faſtu; ſapientia, non tumore; corde, non vertice, a Deo ſapientiam voluit, popoſcit, accepit. *Unde huic hæc ſapientia, & virtus?* Virtutem quæ dat oculos, quos natura non dedit: quæ auditum reddit debilitate concluſum: quæ in mutis ſui ſolvit vincula ſermonis: quæ claudos reducit ad curſum: quæ animas apud inferos jam devinctas, propria redire cogit ad corpora, a Deo eſſe, niſi ſalutis invidus non negaret. At Judæi ſciebant Chriſti opera divinæ virtutis eſſe, non eſſe poſſibilitatis humanæ, ſed livoris nubilum *, malitiæ fumus, viſum 6
ſpectantium caligabant, ne lumen Chriſti, ne tempus Evangelii perviderent dicendo: *Nonne hic eſt fabri filius?* Dicebant, hic eſt fabri filius, ſed cujus fabri filius non dicebant: dicebant fabri filius, ut arte vili ars lateret auctoris: & deitatis nomen, fabrile nomen abſconderet. Chriſtus erat fabri filius, ſed illius, qui munai fabricam fecit non malleo, * ſed præ- 7
cepto: qui elementorum membra non ingenio, ſed juſſione compegit: qui maſſam ſæculi auctoritate, non carbone conflavit: qui ſolem non terreno igne, ſed ſuperno calore ſuccendit: qui lunam, tenebras, noctem formavit, & tempora, qui ſtellas variata luce diſtinxit: qui cuncta fecit ex nihilo, & fecit, o homo, tibi, ut opificem operis æſtimatione penſares. Sed tu Judæe hujus fabri filium notas, cui pro tantis beneficiis repenſare vicem deberes in filium: hinc eſt, quod non accipis futura, quia de præſentibus exiſtis ingratus. *Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria?* iterum Judæe matris nomen clamas, occultas patris: * patrem dicis, nomen non dicis: fabrum 8
dicis, opus non dicis. Judæe decipiunt te iſta, non decipiunt credituros. *Nonne mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joſeph* *, 9
& Simon, & Judas, & ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt?* Si mater, ſi fratres, ſi ſorores apud vos ſunt, pater ubi eſt? vobiſcum non eſt, quia Deus odit fictos, invidos deſerit, declinat ingratos, ſibi non ſinit crudeles & impios commorari. *Et fratres ejus & ſorores ejus, nonne omnes apud nos ſunt?* Callide fratres ingeris, oſtentas ſorores, ut numeroſo partu ſanctæ matris virginitas lateat, * obſcu- 10
retur integritas, & ſentiatur de filio totum

quod

AD SERMON. XLVIII.

NOTÆ.

1 *Patriam*. Patria Chriſti quod modo triplex. Betlem ubi natus: Nazareth ubi educatus: Capharnaum ubi domicilium poſuit. Hic autem innui Nazareth omnes conveniunt.

2 *Conſpicit deperiiſſe*. „ Perierat homo, cui Cælorum „ ingreſſus nequaquam patebat, priuſquam Deus ſum„ pſiſſet hominem ſervatur ab Deo ipſo cum Dei Filius „ hypoſtatice humanam naturam ſumpſit „ Mita.

3 *In Synagogis eorum*. Juxta vulgatam Græcus Textus habet: ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν: *in Synagoga eorum*. Recteque nonnulli putant. Nazareth enim oppido obſcuriſſimo plures Synagogæ vix eſſe poterant.

4 *Livore*. Novar. in VVal. *Tanquam aliqua calamitate premerentur: quia Chriſti auctoritatem, quam ſibi tot miraculis pepererat, invidis oculis intuebantur*.

5 *Producebat*. Ex MS. Cæſenæ & Vall. Editi quam plurimi *perducebant*.

6 *Livoris nubilum*. Non enim calumniabantur Chriſtum, quaſi præſtigiorum aut veneficii vi hæc omnia gererentur. Non enim quid tale eis exprobat Chriſtus, ſed ut notat bene Chryſologus invidia perciti: quod ex infimis natalibus unus tantam famam promeruiſſet.

7 *Non malleo*. Paulo inferius *non carbone conflavit*. Ferrariam artem exercuiſſe Joſephum putativum Chriſti patrem, ſentire videtur Chryſologus. Illud Fabri Filium in Evangelio varias peperit de Joſephi arte ſententias. Pſeudo-Euſtachio in Hexam. pag. 37. *domorum ædificator* habetur Hugoni Card. in Evangel. Marci VI. *Aurifex*: neque eos condemnat qui eum *Cæmentarium* faciunt. Hilarius in Matth. cap. XV. pag 737. *Fabrum Ferrarium* credit: *Plane hic Fabri erat Filius, ferrum igne vincentis, omnem ſæculi virtutem judicio decoquentis, maſſamque formantis in omne opus utilitatis humanæ*. Nihil itaque fuit cur Scultetus hanc Hilarii opinionem notaret veluti facinus nullis flammis piacularibus eluendum. Nam eandem ſententiam induiſſe videntur Theophylus Antiochenus in Matth. Ambroſius in Luc. Lib. III. num. 2. ubi exſcribit verba laudati Theophyli: Beda in Marc. Cap. II. & Chryſologus hic. Potior autem ſententia eſt eum fuiſſe *Fabrum lignarium*. Nam cum vox τέκτων abſolute ponitur, ut in Evangelio, *Fabrum lignarium* innuere obſervatum eſt ex libro V. Xenophontis de Cyropædia. Adi Juſtinum antiquiſſimum Scriptorem patria Paleſtinum, qui Joſephum habuit pro *Fabro lignario* in Dialogo cum Tryphone pag. 316. quod novit etiam impius ille Libanius: cui perlepidum ab Pædagogo datum reſponſum videre eſt apud Theodoretum Lib. III. Hiſtor. Cap. XXIII. pag. 142. edit. Valeſ. & Sozomenum Lib. VI. Cap. 2. Sed jam Notæ fines exceſſimus.

8 *Occultas Patris*. Id factum plerique exiſtimant, quod adhuc in vivis non degeret Joſephus.

9 *Joſeph*. Græci Codices hunc Joſen vel Johannem nominant, Eſt autem quem Eccleſia Jacobum Minorem dicit.

10 *Virginitas lateat*. Etiamſi Judæos alloqui videatur Chryſologus, fortaſſe vel Ebionitas, vel Helvidium, qui anteriori ſæculo vixerat; vel Jovinianum reſpicere poterat. Uterque in Mariam Virginem impie blaſphemus eam alios poſt Jeſum peperiſſe Filios auſus eſt effutire. Vide Epiphan. Tom. II. Lib. I. Hæreſ. edit. Petavii, Tertullian. Lib. de Velam. Virgin. Cap. VI. pag. 368. edition. Pariſ.

11 *So-*

quod humanum eſt, nihil divinum. Judeæ quos dicis fratres & ſorores Chriſti, Cleo-
11 phæ ſororis Mariæ filii ſunt, * non Mariæ:
12 * & fratrum & ſororum filios, fratres nuncupat & divina lex, & humana cognatio. Ergo Chriſti fratres fecit non matris virginitas, quæ permanſit virgo poſt partum, ſed materteræ ejus fecit propinquitatis aſſertio. Beata Maria, ſi alios filios habuiſſet, a Chriſto, mater in
13 ipſo crucis tempore, in articulo ipſo mortis
Eſa. 14. non diſcipulo traderetur, * non commendare-
Gen. 3. tur extraneo. Invidia de cœlo abjecit angelum,
Gen. 4. de Paradiſo excluſit hominem: Ipſa primum
Gen. 37. contaminavit terras germano ſanguine: Ipſa
Exod. 2. germanos compulit venundare germanum: Ipſa
Num. 12. Moyſen fugavit, Aaron in fratris excitavit injuriam: Mariam maculavit livore germani: ac ne multis, quod pavet mens, quod viſus tremit, quod auditus non capit, ipſum * Chriſti
14 attendit & pervenit ad ſanguinem. Invidia omnibus malis pejor: quos cœperit, liberari nequeunt: quos vulneraverit, ad curam non veniunt, non redeunt ad ſalutem. Invidia delictorum venenum, criminum virus, peccatorum mater, origo vitiorum: hanc qui non viderit, bona videt: hanc qui neſcierit, mala neſcit: hanc qui fugerit, vivit. Invidia vitari fuga poteſt, non poteſt ſuperari conflictu. Sed jam quid dominus reſponderit, audiamus: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua & in domo ſua.* Chriſtus quidem venit in patriam ſuam & in domum ſuam quia ſcriptum
Joan. 2. eſt. „In ſua venit, & ſui eum non receperunt. „ Verum dicendo: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua & domo ſua.* Docet quia inter ſuos poſſe morſus eſt, aduſtio eſt: inter cives eminere proximos, proximorum urit gloriam: * propinqui propinquo ſi honorem de-
15 beant, computant ſervitutem. *Et non fecit*, inquit, *ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.* Non fit ibi virtus, ubi incredulitas non meretur. Et ſi mercedem cum ſanat, non exigit Chriſtus; indignatur tamen dum pro honore ſibi fertur injuria „ qui eſt ſuper omnia „ Deus benedictus & glorioſus in ſæcula ſæcu„ lorum „ Amen.

SERMO XLIX.

QUoties humana Dominum Sanctus Evangeliſta ſuſtinuiſſe, aut egiſſe commemorat, toties carnalium ſenſus tota velut fluctuum commotione conturbat: imbecilles namque mentes, neſciunt dominici corporis audire, diſcernere & diſpenſare myſteria: ſicut hodierna lectio monſtrat, quæ dicit: *Egreſſus* *Marc.* 6
inde Jeſus, abiit in patriam ſuam. Egredietur unde, quo ingreditur, qui nullo continetur, nullo concluditur loco? ad quam patriam vadit, orbem qui fecit & poſſidet univerſum? dicente Propheta „ Tui ſunt cœli, & tua eſt *Pſ.* 88.
„ terra: orbem terrarum, & plenitudinem ejus „ tu fundaſti. „ Verum non ſibi per ſe, ſed per te tibi egreditur, & ingreditur Chriſtus, donec te intromittat expulſum, exulem revocet, reducat, & reportet ejectum. *Abiit ergo Jeſus in patriam ſuam.* Non ut ſuam ſibi, ſed ut tuam tibi, quam Adam perdiderat, patriam redonaret. *Abiit in patriam ſuam.* Si natus, quomodo non homo? ſi homo, quomodo non civis? ſi civis, eſſe illi patriam quis miretur? Sed hic humanitatis modus, non divinitatis ordo eſt, quem fatetur: quia qui eſt, & qui erat ante ſæcula Deus noſter, parens noſter, noviſſima voluit eſſe per ſæcula: ut quos poteſtate fecerat, pietate ſalvaret: & compatiendo reciperet, quos extorres arguendo fecerat, & jubendo. Quicquid enim per hominem ſuſceptum legimus egiſſe, aut pertuliſſe Chriſtum, non ad divinitatis audiamus injuriam, ſed profeciſſe hominis ad gloriam. *Et ſequebantur*, inquit, *illum diſcipuli ejus.* Merito diſcipuli Chriſtum redeuntem ſuam ſequuntur ad patriam: quos jam in ſuperni ordinis * albo deſcriptos cæleſtis pa- 1
triæ cives, & municipes electio tanta, tantæ gratiæ perfecerat plenitudo: dicente Domino. „ Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in *Luc.* 10.
„ cælis. „ *Et facto ſabbatho, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes mirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia, & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Infelix Judaicæ mentis,

---

11 *Sororis Mariæ Filii ſunt.* Probabilior utique hæc ſententia: ſcilicet hos, qui Fratres Domini nominantur in Evangelio, fuiſſe ei ſobrinos ex Matre Sorore Deiparæ uxore Cleophæ, vel Alphei licet eam Chryſologus Cleophem & non Mariam dictam putet. Hyeronimus de viris illuſtr. Jacobus qui appellatur Frater Domini: ut nonnulli exiſtimant Joſephi ex alia uxore: ut autem mihi videtur Mariæ Sororis Matris Domini Filia. Conſule Baſnag. in Annal. Tom. 1. pag. 91. fuſius pag. 95. quæ narrat Nyſſenus Orat. de Nat. Dom. ex Apocryphis deſumpta nullam merentur fidem.

12 *Non Mariæ.* Imo nec Joſephi licet illum ex alia uxore, cui nomen Eſchæ ex arbitrio indidere Ebionitæ alios accepiſſe filios filiaſque nonnulli veteres innuerint. Conſule Hilarium in Matth. cap. 1. pag. 671. Epiphanium Hæreſ. lxxviii. num. 7. Theophylactum in Matth. Hos Origenes in Matth. ex editione Huetii pag. 223. ad id adductos putat traditione Evangelii, quod ſecundum Petrum inſcribitur. Rectiſſime autem Hieronymo contra Helvidium videtur *ipſum Joſeph Virginem fuiſſe: ut ex Virginali connubio Virgo Filius naſceretur.*

13 *Non diſcipulo traderetur.* Hoc eodem argumento ad aſſerendam Virginis puritatem utitur Hilarius Comment. in Matth. Tom. 1. Oper. pag. 671. in fine ex edit. Veron. 1730. Licet ex Joſepho procreatos fuiſſe Fratres Domini credat. *Quod ſi Mariæ Filii fuiſſent, & non potius Joſeph ex priore conjugio ſuſcepti, nunquam in tempore paſſionis Johanni Apoſtolo tranſcripta eſſet in Matrem: Domino ad utrumque dicente: Mulier ecce Filius tuus: & Johanni ecce Mater tua; niſi quod ad deſolatæ ſolatium caritatem Filii in diſcipulo relinquebat.* Hilario conſentiunt & Chryſologo, Chryſoſtomus Hom. v. in Matth. Epiphanius loc. cit. Ambroſius lib. 11. in Luc. quanquam, ut obſervat Scholiaſtes Hilarii, Joſeph paſſionis tempore ſuperſtitem ponens, eo aliter utatur. Paulinus item Epiſt. ad Auguſtinum l. alias xliii. pag. 295. edit. Veron. *quo offenderet eam præter ſe, qui ex ea Virgine natus eſſet, nec habuiſſe Filium nec habere: quia nec Salvator tantopere curam deſolationis habuiſſet ejus, ſi illi unicus non fuiſſet.*

14 *Ipſum.* MS. Cæſen. *Ipſa.*

15 *Urit gloriam.* Per quam appoſite de invidia urere dicitur. *Urit enim fulgore ſuo qui prægravat artes.* *Infra ſe poſita.* Livius lib. XL. *quia tu omiſſa iſta nocturna Fabula ad id quod doles, quod invidia urit perverteris.* Ammianus Marcellinus: *urebant Juliani virtutes*: ubi Valeſius obſervat; quod quidquid pulchritudine excellit *urit* oculos: ut apud Terentium: *urit me Gliceræ nitor.*

AD SERMON. XLIX. NOTÆ.

1 *Superni Ordinis:* Nonnulla MSS. habent: *In ſuperno ordine deſcriptos.*

2 *In.*

tis, & deteſtanda nequitia, ad diſcutiendum ſemper promptior, quam ad credendum: divinis virtutibus non ad fidem, ſed ad calumniam ſolicite commovetur, vel quia meruit audire ſapientiam tantam: ſed unde ſit malitioſe curioſa, vel querula, in bonis ſuſpicax, ad noxia latis facilis, doctrinam deſpicit, quam miratur: quæ probat præcepta, contemnit: ad Deum cunctatur, ad idola perproclivis, in divinis aſtuta, ligno, lapidibus tota reſoluta, Prophetiæ rebellis, contraria veritati, auguriis, mendaciiſque perdita. Rogo, cui cautum, quod cœcus videt? cui ſolicitum, quod mortuus ſurgit? cui dubium, quod loquitur mutus? certe quis neſciat eſſe Deum, cujus ſola curatur omnis debilitas juſſione? Moyſes ſigna fecerat multa. Elias maxima monſtraverat documenta virtutum, nec diſſimilia opera fecerat Eliſæus: cur nemo perſonam diſcutit? cur nemo ſtatus commovet quæſtionem? cur nemo unde eſſent, quive eſſent, unde iſta, & per quem facerent curioſitate ſic requiſivit ingratus. * Sed judicatur hic ſolus, qui ſolus judicare noluit ne puniret: improba ſeveritate diſcutitur, qui ut largiretur veniam, nil quæſivit: & cum ſolus innocens invenerit omnes reos, ad indicium * pietatis immenſæ ſuſcipere maluit, quam abrogare ſententiam: ut vitam mortalibus olim perditam redderet, & repararet occiſos. * Vere ſicut dixit Apoſtolus. Magnum pietatis eſt ſacramentum, quod Chriſti noſtri manifeſtatur in carne. Extendit tamen adhuc curioſitatem ſuam carnalis iſta æmulatio, cui ſemper eſt inimica veritatis cogitatio? * nec patitur Chriſtum virtutibus, & ſapientia Deum credi, ſed proximorum, parentum, fratrum, affinium documento, hominem tantum aſſerit, * geſtit, optat, intelligit, dicendo: *Nonne iſte eſt fabri filius & Mariæ? * frater Jacobi & Joſeph, & Simonis & Judæ? nonne & ſorores * ejus hic nobiſcum ſunt?* Caiphas prophano prophetat ore: Et cum ſacerdos eſſet, falſitatis ſuæ ſenſum vicit officio veritatis: ſententiam non ſuo, ſed addicti probat imperio. * Balaam maledico benedicit ore, & conductus ad nequitiam, tota loquitur myſteria veritatis: & ſicut in ſpinis roſa, hoc eſt, in frutice horrenti miri odoris floſculi germinantur; ita ſenſus aliquoties peſſimorum ad bona divinitatis, impulſu aguntur inviti, ut non ſit meriti, ſed myſterii, quod loquuntur: quod tunc malitiæ Judaicæ videmus eveniſſe, quæ in contumeliam dominicæ generationis, cum per artem Joſeph, proſapiæ Chriſti exaggerat veritatem, veri genitoris confitetur, & loquitur qualitatem, dicendo: *iſte eſt fabri filius*. Bene perſonam tacuit, ut proderet ex arte genitorem, dicendo, non Joſeph, ſed fabri filius. Et quis talis faber, qualis eſt iſte, qui ex nihilo tantum, talem fabricatus eſt mundum? & quis faber talis, qui totius bonæ artis ſolus auctor, ſolus largitor exiſtit? Dic ergo, Judæe, fabri filium, ut Dei filium fatearis invitus: dic Mariæ, ut verum hominem, ſed virginis filium confitearis impulſus: dic fratres, ut tantam dignationem tui prædices & proferas creatoris. Et licet ipſe genitricis ſanctæ per hoc virtutes moliaris abſcondere: tamen Evangeliſtæ veritas non Joſeph & Mariæ, ſed Cleophæ ſororis ejus filios, quos tu fratres appellas, probat & aſſerit extitiſſe: uſus enim temporis etiam præſentis, germanorum & germanarum filios, fratres noſcitur nuncupaſſe. Nunquam enim contra pietatis ordinem matrem Dominus extero, hoc eſt Joanni commendaſſet ex cruce, ſi alios ipſa præter illum filios ſuſcepiſſet: * ſed virgini virginem tradit, ut inter tales cura ſola Sacramenti, ſola ſocietas religionis haberetur: nec mundanæ ſolicitudini diſcipulus tantus iſte ſerviret, ſed prædicaturus virginitatis partum, * domi haberet unde hoc dubitantibus approbare: at Jacobus * unius fœminæ & matris * habere non potuit curam: qui inter primordia, & in illo Judaico tunc furore Hieroſolymitanam ſingulariter rexit Eccleſiam: bene addidit Dominus: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua*. Ecce qualiter carnales ſapiunt cives: ecce qualiter mundani parentes ſentiunt & honorant. Beatus qui cum patrem meruit habere Deum, præter cæleſtem patriam nil requirit.

SERMO L. (*)

CHriſtum in humanis actibus divina geſſiſſe myſteria, & in rebus viſibilibus inviſibilia exercuiſſe negotia, lectio hodierna monſtravit. *Aſcendit*, inquit, *in naviculam, & transfretavit, & venit in civitatem ſuam*. Nonne ipſe eſt qui fugatis fluctibus maris profunda nudavit: ut Iſraeliticus populus inter ſtupentes undas ſicco veſtigio, velut montium concava, pertranſiret? Nonne hic eſt, qui Petri pedi-

Matt. 9

Exod. 14

Matth. 11

---

2 *Ingratus*. Ex MS. Vatic. Alias. *Ignarus*.

3 *Ad indicium*. Editi perperam *Judicium*. Inferius *abrogare*, Editi *rogare*.

4 *Occiſos*. Nonnullæ Editiones ex oſcitantia Typographorum *Ocioſos*.

5 *Inimica veritatis cogitatio*. In Editis plurimis deeſt *Veritatis*.

6 *Hominem tantum aſſerit*, Error hic Judæorum ab primis Eccleſiæ temporibus in hæreſim tranſiit. Tempore enim Ignatii Martyris fuerunt qui dicerent Filium nudum eſſe hominem. Tales Ebionitæ, & Cerinthiani Joanne Apoſtolo adhuc ſuperſtite, qui contra eos ſcripſit Evangelium.

7 *Filium Mariæ*. Nazareni offendebantur etiam in Matre Chriſti: Quam Nutricem fuiſſe, vel aliquo alio manuum labore victum ſibi quæritaſſe, Cenſus impium illud caput, objiciebant Chriſtianis.

8 *Nonne & Sorores*. Conſobrinas fortaſſe Patrueles Neptes Joſephi ex aliis fratribus, vel ſororibus: Quas pauperculas fuiſſe ex hoc eodem patet, quod ab Nazarenis criminabantur.

9 *Addicti probat imperio*. Corruptum fortaſſe locum, nec ope MSS. ſanare potuimus. Legerem *addicti muneris probat imperio*.

10 *Filios ſuſcepiſſet*. Vide Notam 10. ſuperioris Sermonis.

11 *Virginitatis partum*. In Evangelio enim Verbum Carnem aſſumpſiſſe, & hominem factum docuit.

12 *Jacobus &c.* Ob diſtinctionem ab Jacobo majori Herodis juſſu occiſo, Minor dictus. Poſt Chriſti in Cælum aſcenſum ab Apoſtolis, eorum manus Chriſto dirigente, inquit Photius epiſt. CXVII., Primus Hieroſolymorum Epiſcopus fuit conſecratus. Procurante vero Anano juniore Pontifice ab Synedrio damnatus: Et de pinna Templi præcipitatus interiit Anno Chriſti XXXI. ætatis LXI.

13 *Et Matris*. Nonnulli volunt fuiſſe Mariam Sororem Ma,

pedibus marinos vertices inclinavit, ut iter liquidum * humanis greſſibus ſolidum præberet obſequium? Et quid eſt quod ſibi maris ſic de-
2 negat ſervitutem, ut breviſſimi lacus * tranſitum ſub mercede nautica transfretaret? *Aſcendit*, inquit, *in naviculam, & transfretavit*. Et quid mirum, fratres? Chriſtus venit ſuſcipere infirmitates noſtras, & ſuas nobis conferre virtutes: humana quærere, præſtare divina: accipere injurias, reddere dignitates: ferre tædia, referre ſanitates: quia medicus qui non fert in-
3 firmitates, infirmitates * curare neſcit: & qui
4 non fuerit cum infirmo infirmatus, * infirmo non poteſt conferre ſanitatem. Chriſtus ergo, ſi in ſuis manſiſſet virtutibus, commune cum hominibus nil haberet: & niſi impleſſet carnis ordinem, carnis in illo eſſet otioſa ſuſceptio. Suſtinuit ergo has neceſſitates, ut homo verus humanis neceſſitatibus probaretur. *Aſcendit*, inquit, *in naviculam*. Chriſtus Eccleſiæ ſuæ navem, ſæculi fluctus ſemper mitigaturus aſcendit, ut credentes in ſe ad cæleſtem patriam tranquilla navigatione perducat: & municipes civitatis ſuæ faciat, quos humanitatis ſuæ fecit eſſe conſortes. Non ergo Chriſtus indiget navi, ſed navis indiget Chriſto: quia ſine cæleſti gubernatore navis Eccleſiæ per mundanum pelagus tali, & tanto diſcrimine ad cæleſtem portum non valet pervenire. Hæc diximus, fratres, quantum ad intelligentiam pertinet ſpiritualem: verum nunc ipſius hiſtoriæ ordinem proſequamur. *Aſcendit*, inquit, *in naviculam & transfretavit, & venit in civitatem ſuam*. Creator rerum, orbis Dominus, poſteaquam ſe propter nos noſtra anguſtiavit in carne, cœpit habere humanam patriam, * cœpit civitatis Judaicæ eſſe civis: parentes habere cœpit, parentum omnium ipſe parens, ut invitaret amor, attraheret charitas, vinceret affectio, ſuaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus diſperſerat, fecerat vis poteſtatis * extorres. *Venit in civitatem ſuam, & ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto, & reſpiciens*, inquit, *Jeſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua*. Audit veniam, & tacet paralyticus, nec ullam reſpondet gratiam, quia plus corporis quam animæ tendebat ad curam: & temporales ærumnas reſoluti corporis * ſic de- 7
flebat, ut æternas pœnas reſolutionis animæ non defleret: gratiorem ſibi præſentem vitam judicans, quam futuram. Merito Chriſtus offe- 8
rentium fidem * non reſpicit, & vecordiam reſpicit ſic jacentis, ut fidei alienæ ſuffragio paralytici anima ante curaretur, quam corpus. *Reſpiciens*, inquit, *fidem illorum*. Cernitis in hoc loco, fratres, Deum non quærere inſipientium voluntates, * non ſpectare ignorantium fi- 9
dem, non infirmorum ſtulta deſideria perſcrutari, ſed ad alterius fidem ſubvenire, quod per ſolam gratiam conferebat, cum quicquid divinæ voluntatis, eſt non negaret. Et re vera, fratres, quando medicus languentium aut quærit, aut reſpicit voluntates, cum ſemper contraria deſideret, & requirat infirmus; hinc eſt quod nunc ferrum, nunc ignem, nunc amara pocula ingerit, & apponit invitis, ut curam ſani ſentiant, quam non poterant ſentire ægrotantes. Et ſi homo injurias deſpicit, maledicta contemnit, ut ſauciatis morbo ſponte vitam conferat & ſalutem; quanto magis Chriſtus medicus bonitate divina morbis ſaucios peccatorum, & phreneſi criminum laborantes, ad ſalutem etiam invitos attrahit, & nolentes? O
5 ſi velimus, fratres, o ſi velimus omnem mentis noſtræ paralyſim pervidere, animam noſtram virtutibus deſtitutam jacere in vitiorum ſtratis cerne-

---

Materteræ Jeſu, uxoris Cleophæ: ac proinde dictus Frater Domini, quia ejus fuerat ſecundum carnem Cognatus.

AD SERMON. L. (*)

NOTÆ.

(*) VIde quæ de hujuſmodi Sermone diximus in Præfationem.

1 *Iter liquidum*. Nonnullæ editiones Bononienſ. & Colon. habent *Inter liquidum*.

2 *Breviſſimi lacus*. Geneſareticus lacus hic, quo emenſo Jeſus venit Capharnaum; ut mihi certum eſt ex Marco II. 1. inquit Grotius, quo Chriſtum immigraſſe jam ab Matthæo fuerat proditus. Hujuſmodi lacus appellatur quandoque Mare Tiberiadis: in ſacra enim Scriptura quandoque lacus vocantur θαλάσσαι, & e contra quandoque Mare lacus dicitur. Quod & in prophanis Scriptoribus occurrit. Homerus & Sophocles Mare vocant λίμνην & Plinius ſeptem Adriatici maris lacunas vocat ſeptem Maria: ut obſervat Fabricius Teolog. Aquarum pag. 178. Vide etiam Hadrianum Rolandum lib. 1. Paleſt. Illuſtr. cap. XXXVIII. pag. 239. Hinc patet quam infirmis hæreat fundamentis Porphirii Critice, de quo Hieronymus Quæſt. Hebr. in Geneſ. 1. *Fruſtra Porphirius Evangeliſtas ad faciendum ignorantibus miraculum, & quod Dominus ſuper mare ambulaverit pro lacu Geneſareth mare appellaſſe calumniantur*.

3 *Qui non fert infirmitates*. Sic cum nonnullis editionibus. Mita ex antiquiſſimo Breviario MS. habet: *Medicus qui affert ſanitatem, infirmitates curare neſcit*. Lectio quam retinuimus aptiori nexu cum ſequentibus cohæret, & ſtylum Chryſologi apertius redolet.

4 *Cum infirmo infirmatus*. Juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 9. Ubi S. Hieronymus in Epiſt. ad Auguſtinum XI. Tom. II. Operum D. Auguſtini: *Fit enim tanquam æger qui miniſtrat ægroto: Non cum ſe febres habere mentitur; ſed cum animo condolentis cogitat quemadmodum ſibi ſerviri vellet, ſi ipſe ægrotaret*. Auctor noſter infra Serm. CLI. Qui non compatitur amputare non poteſt paſſiones. Ex Mita.

5 *Humanam Patriam*. Capharnaum intelligit, quem Evangeliſta vocat *Civitatem ſuam*.

6 *Vis poteſtatis*. Sic cum Latinio & MS. Vallicell. Editi: *Jus poteſtatis*.

7 *Reſoluti corporis*. Sedulius lib. III. pag. 167. v. 19. de hoc eodem Paralytico *Reſolutaque membra jacebant*. Vatablus quoque legit: *Reſolutum* pro *Paralyticum*. Paralyſis enim eſt diſſolutio nervorum; ex qua diſſolutione exteriora membra viribus deſtituta tremula redduntur. Unde Hebræi hujuſmodi ægrotos vocant *diſſolutos membris*: & Græci eos qui a morbo hoc reſtituuntur *ligari* dicunt. Infirmitatem deſcribit Guillelmus Ader de Morb. Evangel. cap. II. *Obſidetur enim in paralyſia tota ſpina dorſi: qua ſuapte natura frigida cum ſua nervorum propagine a morbo frigidiſſimo, & glaciali, paralyſi nempe, aut convulſione nunquam vindicatur*.

8 *Offerentium Fidem*. In nonnullis: *operantium*. Offerentium fidem reſpexit Jeſus. Nam ſicut ſervo Centurionis profuerat fides amicorum Domini ſui; ita huic ægroto profuit fides amicorum una cum ſui ipſius fide. Nam & Paralytico fiduciam non defuiſſe vero ſimile eſt, qui ſe ad eum modum offeri paſſus eſt, & alioquin Chriſtus ei peccata non remiſiſſet.

9 *Spectare ignorantiam*. Sic emendat Latinius. Editi omnes *expectare*.

10 *Stra-*

cernere: * lucerēt nobis quemadmodum Chriſtus, & noſtras quotidie noxias reſpicit voluntates, & ad ſalutaria nos remedia pertrahit, &
11 perurget invitos. * *Fili*, inquit, *remittuntur tibi peccata tua*. Hæc dicens, Deum ſe volebat intelligi, qui per hominem oculis adhuc latebat humanis: virtutibus enim & ſignis comparabatur Prophetis, qui per ipſum fecerant, & ipſi virtutes: peccatis autem dare veniam, quia penes hominem non eſt, & eſt ſingulare deitatis inſigne, Deum illum pectoribus inſerebat humanis. Probat hoc Phariſaicus livor: nam cum dixiſſet. *Remittuntur tibi peccata tua. Re-*
12 *ſponderunt Phariſæi. Hic blaſphemat:* * *quis enim poteſt peccata remittere niſi ſolus Deus?* Phariſæe, qui ſciendo neſcis, confitendo negas, cum teſtaris, impugnas: ſi Deus eſt qui remittit peccata, cur tibi Chriſtus Deus non eſt, qui unius indulgentiæ ſuæ munere totius mundi probatur
Joan. 1. abſtuliſſe peccata? „ Ecce, *inquit*, agnus Dei, „ ecce qui tollit peccata mundi. „ Ut autem poſſis majora capere ejus divinitatis inſignia:
13 audi eum pectoris tui penetraſſe ſecretum: * aſpice eum ad cogitationum tuarum latebras perveniſſe: intellige eum cordis tui tacita nudare conſilia. *Et cum vidiſſet*, inquit, *Jeſus cogitationes eorum, dixit: quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid enim eſt facilius dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Ut autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata: dixit paralytico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam: & ſurrexit & abiit in domum ſuam.* Scrutator animarum prævenit mentium maligna conſilia, & deitatis ſuæ potentiam, operis atteſtatione monſtravit, dum diſſipati corporis membra componit, nervos ſtringit, jungit oſſa, complet viſcera, firmat artus, & greſſus ad curſum ſuſcitat in vivo cadavere jam ſepultos. *Tolle lectum tuum.* Hoc eſt, porta portantem, omnes muta vices: ut quod eſt infirmitatis te-
14 ſtimonium, * ſit probatio ſanitatis: ut lectus doloris tui ſit meæ curationis indicium, ut receptæ fortitudinis magnitudinem, ponderis aſſerat magnitudo. *Vade*, inquit, *in domum tuam*: ne Chriſtiana fide curatus, in viis Judaicæ perfidiæ jam moreris.

S. Petri Chryſ.

SERMO LI.

QUia ſolito plus ſeſe terris æſtus infuderat, diu tacui, ne compreſſio quæ ex deſiderio naſcitur audiendi, ipſa nobis cynocaumatum * generaret incendium: nunc ubi 1
aerem temperies mitigavit autumni, * dominicum, ju ante Domino, revocamur ad verbum. 2
Cum filium ſuum quidam ſurdi & muti ſpiritus furore poſſeſſum ingereret domino * curan- 3
dum, Dominum præter morem patientiæ ſuæ, Evangeliſta ſic retulit, fuiſſe commotum, ut ante in patris vulnus ipſe inveheretur, quam ad filii moveretur curam. *Reſpondens*, inquit, *unus de turba, dixit, Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum: qui ubicunque eum apprehenderit, allidit eum & ſpumat, & ſtridet dentibus & areſcit: & dixi diſcipulis tuis, ut ejicerent eum, & non potuerunt: qui reſpondens eis dixit: O generatio incredula.* Reſpondens unus de turba, quid eſt quod uno interrogante feriuntur multi? * quid eſt quod 4
conquirente uno, incredulitatis notantur omnes? quid eſt quod ad unius vocem tota generatio ſuperba perfidiæ nuncupatur? Quid eſt? quia iſte non ad Deum venerat, ſed ad magiſtrum venerat: curam, non a virtute exigens, ſed ab arte: tarditatem curæ non cauſæ deputans, ſed curanti: * impoſſibilitatem diſcipulorum, ma- 5
giſtri imperitiæ aſſignans: Judaico livori, invidiæ Scribarum talem ſatisfaciens per clamorem, *Et dixi diſcipulis tuis, ut ejicerent eum, & non potuerunt.* Hoc eſt dicere, eſſe diabolum, qui Chriſto non crederet: eſſe dæmonem, qui parvi poſſit Chriſti nominis habere virtutem. Diſcipuli non ſuo, ſed Chriſti nomine dæmones de obſeſſis corporibus effugabant. Quod ergo dæmon diſcipulis imperantibus non cedebat; iſte ad infirmitatem Chriſti nominis, non diſcipulorum trahebat ad culpam. * Videns ergo Dominus Judæorum ſic 6
circumſtantes ſapere catervas: in filiis patrum perfidiam ſic inurit, & in genitoribus germina ſic venenoſa percellit. *O generatio incredula! Veniens*, inquit, *Dominus ad diſcipulos ſuos, vidit circa illos turbam magnam, & Scribas conquirentes cum illis: & confeſtim omnis populus videns Jeſum ſtupefactus eſt, & expaverunt.* Timentes utique ne quod inſultaverant diſcipulis, venientę magiſtro hoc perderent: & tanto dæmone

10 *Stratis cernere*. Adhæſimus MS. Cæſenæ. Editi *cerneremus*.

11 *Perurget invitos*. Vide Notam 19. Serm. x. „ Dicitur autem pertrahere invitos cum contumaces flagellat, „ vel bonis cumulat, ut Deum auctorem agnoſcentes ad „ ipſum redeant per pœnitentiam „ Mita.

12 *Blaſphemat*. Non Deo maledicendo ſed quod Dei eſt remiſſionem ſcilicet peccatorum ſibi arrogando.

13 *Penetraſſe ſecretum*. Erat id; videlicet ſecreta cordis inſpicere inter Notas Meſſiæ, ut contra Barchaocebam obſervant Talmudiſtæ Titulo de Synedrio.

14 *Infirmitatis teſtimonium*. Hæc eadem verba in hunc locum uſurpavit Lucas Brugenſis.

AD SERMON. LI.

NOTÆ.

1 *Cynocaumatum*. Ardentiſſimum æſtum innuit, quem Populi ad audiendum frequentes, preſſis ad invicem corporibus, efficiebant. Cynocauma enim eſt vel æſtus canicularis, vel morſus rabidi canis.

2 *Mitigavit Autumni*. Locum hunc laudat Elmenhorſtius in illud Minucii Felicis pag. 14. nu. 1. poſt æſtivam diem in temperiem ſeſe autumnitas dirigebat.

3 *Ingereret Domino*. Deſcendenti de monte in cujus vertice transfiguratus fuerat & ad diſcipulos redeunti.

4 *Feriuntur multi*. Feriri interrogatione dixit Bachiarius de recip. lapſ. Verba Chryſologi laudat & illuſtrat Barthius Adverſ. lib. xxxii.

5 *Sed curanti*. Dubitabant enim, an Chriſtus eum poſſet ſanare Du Hamelius hic.

6 *Diſcipulorum ad culpam*. Et revera cum Chryſologo putant

fugato ipsa fieret discipulis causa gloriæ, quæ fuerat confusionis occasio. Hinc est quod dominus uno omnibus interrogante respondit. *O generatio incredula, quamdiu apud vos ero?* Quorum incredulitate neque unus dæmon captivo fugatur ex corpore: *quamdiu apud vos ero?* Et non ad gentes mittam? * ubi ad unius discipuli mei vocem templa corruunt, simulacra fugiunt, consumuntur aræ, cadunt idola, cæduntur luci, tota dæmonum potestas antiquis & veternosis sedibus suis gemens & tremens, & ejulans effugatur: commutantur in Ecclesias delubra, in altaria vertuntur aræ, pecorum victimæ mortuorum in vivam cordis hostiam transferuntur, auguria, divinationes, somnia, in solo Dei nutu, in Dei tantum constituuntur arbitrium. *Quandiu apud vos ero? quamdiu* 8 *patiar vos?* Patitur patientia, * non timore: non necessitate, sed misericordia: expectatione, non metu hos patitur, portat, expectat, qui redire vult impium, non perire. *Afferte illum ad me*, quasi longe positum curare non possit, sed afferte vos incredulitatis vestræ causam, infidelitatis titulum, perfidiæ documentum. *Afferte illum.* Ut qui saltem docenti Deo noluistis credere, vel dæmone confitente credatis, & sentiatis vos ipso diabolo nequiores, cum videritis illum confiteri, tremere sui mox præsentia cognitoris. *Et attulerunt eum, & cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum, & elisus in terra voluebatur spumans.* Volvebatur homo, sed diabolus torquebatur: invasum vexabat cura, sed invasorem majestas judicis arguebat: sistebatur captus, sed puniebatur hostis, diaboli pœna cruciatu humani corporis apparebat. Opus est, fratres, opus est Dei lumine, ne in opere Dei oculi sic fallantur humani. *Et interrogavit patrem ejus, quantum temporis est, ex quo hoc accidit ei? at ille ait, ab infantia.* Requirit passionis tempus auctor temporis, medicus passionis tempus requirit, non ut nescius, sed ut sciens nescientibus prodat: denique interrogatione tali tempus aperit, ætatem pandit, revolvit infantiam, ut tanti mali causa non tangat sobolem, sed parentem: quia a Deo sibi datum pignus ad diaboli gratiam, dæmonum retulit ad honorem: dicente Scriptura. „ Et obtulerunt filios suos & filias Psal. 105. „ suas dæmoniis: „ Infantia ut in se diabolo locum faceret, quid criminis admiserat? quid reatus? sed replentur dæmone parvuli, quando a parentibus suis offeruntur diabolo, dæmonum ducuntur ad curam. Denique patris fide solvitur, quem patris infidelitas alligarat. Patris vox est. *Si quid potes, adjuva nos misertus nostri.* Hoc est, nos adjuva, miserere nobis, quorum reatus aggravat innocentem: ad quorum pœnam infantis periculum sic redundat. Et bene dominus a parentibus fidem repetit, dicens: *Si potes credere omnia possibilia sunt credenti.* Et pater. *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Pater credit: & sicut diximus, patris liberatur fide, qui patris fuerit infidelitate damnatus. Nam cui genitoris fides profuit, quomodo ei genitoris perfidia potuit non obesse? Quomodo autem sanatus sit, vel quare discipuli, qui multos ejecerant dæmones, hunc nequiverint effugare, juvante Domino secuturo sermone pandemus.

SERMO LII.

Doctoris officium est * lecta differere, & 1
mysticis obscurata sensibus lucido astruere & demonstrare sermone, ne minor intelligentia inde perniciem generet auditori, unde scientiam conferre debuit, & potuit salutarem. Hæc est igitur hodiernæ consonantia lectionis. *Et respondens unus de turba, dixit: Magister,* Marc. 9. *attuli filium meum habentem spiritum surdum & mutum.* Non dixit, attuli filium meum surdum & mutum, sed attuli filium meum habentem 2
spiritum * surdum & mutum. Nunquid nequitia spiritalis humanis distinguitur membris, & sensibus angustatur humanis; ut debilitates nostras, nostras perferat passiones; nec videre possit, nisi senestris oculorum; & foraminibus aurium capere auditum; sermonem linguæ, aut oris officio proferre: & per hoc surdi, mutique statum miserabilem sustinere, cum tenuis & aerea natura carnem nesciat, refutet ossa, velut aura spirans orbem totum temporis transeat in momento: * diversas species assumat, 3
varias mutetur in formas, corda penetret, illudat animabus, inspiret impias & turpissimas cogitationes: nec unde veniat, aut quo redeat, sentiatur: ac sic innocuas mentes, velut jaculum volans, lethali vulnere, & tota facilitate transverberet? Parum esset si hoc pater solus sua supplicatione dixisset, cum dixit: *Attuli filium meum habentem spiritum surdum & mutum;* nisi dominus ipse immundum spiritum tali increpatione depulisset. *Surde & mute spiritus ego præcipio tibi, exi ab eo.* Sed jam, quæ ad solutionem quæstionis pertinent, prosequamur. Deus qui dæmones est perpetuo crematurus * 4
incendio, qui jam eos, & in præsentia astringit

putant alii Apostolorum quoque, seu Discipulorum fidem vacillasse, ob conceptam rei difficultatem, cum tot in uno coaluissent mala.

7 *Et non ad Gentes mittam.* Ex sequentibus patet mens Chrysologi: objurgationem scilicet istam e sua sententia non Apostolos respicere ut ait Origenes Homil. IV. in Matthæ. Tom. III. pag. 13. col. 1. Antiquæ edit. apud Juntas 1536. neque Apostolos æque ac multitudinem circumstantium ut Lygthfootius, Clericus, & Glossa sed Judæos tantum quos Gentilibus comparat.

8 *Patitur patientia.* Appositе dictum. Nam Christus ostendit divinæ erga Judæos patientiæ tempora appropinquasse: & respicit quod in Deuteronomio dicitur de vocatione Gentium.

AD SERMON. LII.

NOTÆ.

1 *Doctoris officium est.* Doctoris, seu docentis appellatio apud Latinos passim obvia. Augustinus Serm. CXXII. de diverſ. Lirinensis Commonit. cap. XXVII. Gregorius M. lib. XVII. Moral. cap. XIV.

2 *Habentem spiritum.* Omnes sane morborum causas Judæi ab spiritibus repetebant. Hunc autem puerum revera dæmon obsidebat.

3 *Temporis in momento.* Editi tantum non omnes, quos emendavit Meursius habent: *temporis in monumento.*

4 *Perpetuo crematurus.* Vide an Chrysologus hic in illam incidat veterum sententiam. Dæmones & nunc di-

ta

git vinculis, angit cruciantibus, urget pœnis: poteſt & cum juſſerit tota debilitate truncare, atque eo modo quo vident, quo audiunt, quo loquuntur cœcos reddere, ſurdos & mutos facere ne loquantur. Sed in hoc loco quid diabolus homini fecerit, declaretur. Antiquus refuga, * ubi Deum terris reperit adveniſſe, obſtruxit aures hominum, vinxit linguam, & obſeratis humanis ſenſus foribus, ſpeluncæ ſuæ latebram pectus fecit & paravit humanum: æſtimans quod illuc auditus verbi, virtus divini nominis non veniret: ſimul ut eſt doloſus, & callidus patrem capere, parenteſque tali ſe crèdidit decipere figmento, ut deſperarent curari poſſe eum, qui audire nec poterat, nec fari; & ut quod erat diabolici operis, eſſe crederent debilitatis humanæ, deputarent pignori, aſcriberent naturæ, quod intulerat hoſtis incluſus. Matt. 17. Denique, ſicut Matthæus de eodem refert, & alia ſimulatione iſtius miſeri fefellerat patrem: nam ſibi ſic ſupplicat „ Domine, miſerere filii „ mei, quia lunaticus eſt, & male torquetur. „ Aut humanæ naturæ aut cœleſtis elementi dæmon, quod ſuæ artis fuerat, * voluit tunc videri, aptans lunæ curſibus * hominis paſſiones, vexabat corpus lunaribus incrementis: ut eſſe lunæ crederent, quod erat diabolici criminis & ſuroris. Sic homines illuſit, * circumvenit ignaros; infamavit apud deſides creaturam, quæ lumini tantum condita * lædere neſcit homines, * quos continua magis juvare cogitur ſervitute. Verum poſteaquam venit occultorum cognitor, inſpector validiſſimus ſecretorum, cui latentia diaboli non poterunt obviare figmenta, * adducitur puer ſanandus præceptione divina: ut quicquid diabolus vinxerat, ſolveretur a Chriſto. Egit, egit inimicus, ut hoc quod videbatur, eſſet naturæ. Sed quare diſcipuli non potuerunt ejicere eum? Quia hic homo gentilis populi producitur in figuram: ſiquidem gentilis populus juxta Apoſtolum, habebat ſpiritum aeris hujus. „ Aeris, *inquit*, „ ſpiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ „ * Hic ergo erat ſurdus & mutus, qui nec audire legem poterat, nec Deum poterat confiteri, ſed in igne gehennæ, & per aquas amari ſemper gurgitis jactabatur: nec poterat a diſcipulis, vel ullo homine ſanari, quia Chriſtus olim auditus fidei, confeſſio ſalutis, gentium redemptio dicebatur & vita. Denique ubi imperio Chriſti fugatus eſt diabolus, pateſcunt clauſa, vincula ſolvuntur, ſermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & ſolus diabolus deflet diuturna ſe poſſeſſione detruſum. Hinc eſt quod veniens ex gentibus impoſitione manum, * & exorciſmis ante a dæmone purgatur, * & aperitionem aurium percipit, * ut fidei capere poſſit auditum, ut poſſit ad ſalutem proſequente Domino pervenire.

Ephes. 2.

5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

S. Petri Chryſ.

ra pati, ſed poſt diem judicii tantum inferni igne eſſe cremandos.

5 *Antiquus refuga.* Vocat diabolum refugam. Refuga enim deſertor eſt, & ut ait Gloſſar. Latin. MS. apud Ducangium *Apoſtata*, & *qui a vero* Dei cultu diſcedunt. Utuntur hac voce Zeno Veron. Serm. de ſomno Jacob: Tertullianus de Habitu muliebri cap. v. Prudentius Ode 1. Periſteph: & Hoſter Serm. clv. de Herode.

6 *Quod ſuæ artis fuerat.* Conſonant, Origenes, Chryſoſtomus, & Hieronymus, qui naturalem morbi cauſam in puero hoc non agnoſcunt: opinanturque una cum noſtro dæmones, ut homines fallerent, & in Lunæ creatorem convicia evomerent ægrum hunc excruciaſſe. Juvencus.

Nam curſus lunæ Natum mihi hunc dæmonis arte
Torquet.

Hinc eſt quod contra Medicos inſurgit Origenes. Tom. 1. pag. 311. edition. Huetii: qui morbum hunc non dæmonis arte invectum, ſed ab *humiditate lunæ* invectum arbitrantur. Reprehendendus & ipſe, qui in alteram partem longius recedendo, ab recta via aberravit: omnia enim dæmoni, nil naturæ permiſit, cum e contra Euthymius in Matthæ. IV., 24. ad ſolam naturam referat. Recte autem exiſtimat Huetius in Origenian. pag. 54. col. 2. fuiſſe *Epileptieum*, *Paralyticum* & *Dæmoniacum*. Id utique enim inauditum non eſt, ut duo hæc confundantur. Vide Hetychium.

7 *Lunæ curſibus.* Comitialis quodam morbi genere laborant Lunatici vel Epileptici, & in plenilunio majori vi agitantur. Cauſam aperit laudatus de Ader de morbis Euang. Et Euthymius loco ſuperius citato. Ruſticus Elpidius lib. v. verſ. 243.

Repſerat in miſerum rabies horrenda furoris
Dæmonis afflatus, propria qui peſte nocivus
Allidit captans foedo diſcrimine mentes
Menſtrua deciduos cum Luna recolligit ignes.

8 *Sic homines illuſit.* Theophylactus in cap. XVII. Matthæ. *Non Luna cauſa erat morbi: ſed dæmon obſervabat plenilunium, & tunc inſidiabatur: ut arguerentur opera Dei, tanquam Nobis mala inferentia.*

9 *Lumini tantum condita.* Ideſt creata, ut lumen noctu ſuper res ſublunares effunderet.

10 *Lædere neſcit Homines.* Quam vana ſit aſtrorum obſervatio innuit. Sortes rerum omnium vetuſtiſſimi Chaldæi & Ægyptii Syderibus deputabant; & Fortunæ quidem ſortem tribuebant Lunæ, ut dæmonis ſortem Soli, & huic res ad animum pertinentes, illi res corporeas curæ eſſe putabant. Id quod pluribus teſtimoniis tum ex Macrobio tum ex Anthologiis Vevii Valenſis demonſtrat Seldenus lib. de Diis Syris Syntagm. 1. cap. 1.

11 *Obviare figmenta.* Ideſt *contraire* explicat Barthius in Notis ad Claud. Mamert. cap. XII. pag. 384., & in Adverſ. lib. x. cap. v. quod aliis Patrum exemplis illuſtrat, & ampliora congerit lib. XLVI. cap. VII. col. 2132. Rudulphus Ardentius Homil. XIX. *quando præceptum terreni Patris non obviat præcepto Dei.*

12 *Filios diffidentiæ.* Ab Apoſtolo intelligi hic Judæos & Gentiles cum Chryſologo tradunt Enarratores non pauci. Vide Grotium hic.

13 *Impoſitione manuum.* Alludit ad veterem Eccleſiæ ritum imponendi manus Gentilibus ad fidem accedentibus. Vide Tom. Concil. pag. 1459. edit. Venet. in Canon. VI. ibique Notam Sirmondi.

14 *Exorciſmis ab Dæmone purgatur.* Concilium C. P. primum Can. VII. lin. 380. *Primo die ipſos*, Gentiles ſive Judæos, *Chriſtianos facimus*, nomen ſuum in tabulis referimus: *ſecundo Cathecumenos: Deinde die tertio exorcizamus, ter ſimul in facies eorum, & aures inſufflando: & ſic eos cathechizamus, ut longo tempore verſentur in Eccleſia, & audiant Scripturas; & tunc ipſos baptizamus.* Ex his patet Exorciſmum fuiſſe ceremoniam per aliquot dies præcedentem baptiſmum, ut bene Chryſologus.

15 *Aperitionem aurium percipit.* Pamelius ad Tertullianum de Baptiſmo referens verba Concilii Bracarenſis cap. III. *Nos omnimode præcipimus, ut ante Baptiſmum XX. dies ad purgationem exorciſmi Cathecumeni veniant; & in illis diebus XX. juxta Canonicum præceptum eruditantur & conſecrentur. Totidem enim dies computantur ab Sabbatho hebdomadæ tertiæ.* Ad eadem, & potiſſimum ad tertium diem, qui in aperitione aurium dicebatur, alludit B. Ambroſius lib. de iis qui Myſteriis initiantur cap.

SERMO LIII. (*

Matth. 5. BEati pacifici: „ ait Evangeliſta, Chariſſimi, „quia ipſi filii Dei vocabuntur„. Merito Chriſtianæ virtutes vireſcunt in eo, qui unanimitatem Chriſtianæ habet pacis, nec pervenitur ad vocabulum filii Dei, niſi per nomen pacifici. Pax eſt chariſſimi, quę ſpoliat hominem ſervitute, dat nomen ingenuum: mutat apud Deum cum conditione perſonam: ex famulo filium, liberum facit ex ſervo. Pax fratrum voluntas eſt Dei, jucunditas Chriſti, perfectio eſt ſanctitatis, juſtitiæ regula, magiſtra doctrinæ, morum, cuſtodia, atque in rebus omnibus laudabilis diſciplina. Pax ſuffragium precum eſt, ſupplicationum facilis, atque impetrabilis via, deſideriorum omnium competens plenitudo. Pax dilectionis mater eſt, concordiæ vinculum, ac puræ mentis indicium manifeſtum, quæ ſibi exigit de Deo quod velit: quæ quicquid voluerit, petit, quicquid petierit, ſumit. Pax præceptis regalibus conſervanda eſt, ipſo Domino Joan. 14. Chriſto dicente: „ Pacem relinquo vobis, pa„ cem meam do vobis „ hoc eſt dicere: In pace vos dimiſi, in pace vos inveniam: proficiſcens voluit dare, quod deſiderabat, rediens in omnibus invenire. Cœleſte mandatum eſt ſervare quod dedit: una vox eſt, inveniam quod dimiſi. Plantare pacem radicitus eſt Dei: evellere penitus, inimici. Nam ſicut amor fraternitatis ex Deo eſt, ita odium ex diabolo: quapropter damnanda ſunt odia, quoniam ſcri- 1. Joan. 3. ptum eſt „ Qui odit fratrem ſuum, homici„ da eſt. „ Videtis ergo, fratres dilectiſſimi, quare pax amanda eſt, & diligenda concordia: iſta ſunt enim quæ generant & nutriunt charitatem: ſcitis autem ſecundum Apoſtolum, 1. Joan. 4. „ quia charitas ex Deo eſt: „ ſine Deo ergo eſt, qui non habet charitatem. Pax plebis chariſſimi eſt gloria ſacerdotis, & pacis plena lætitia eſt perfecta charitas filiorum. Sacerdotis eſt admonere quod decet, plebis eſt audire quod monet: quicquid non licet, paſtoris eſt prohibere, gregis audire ac velle ne fiat: utraque ſi conveniant, ſalva ſunt omnia: nec Deus invenit in plebe quod puniat, nec ſacerdos poteſt habere quod doleat. Servemus ergo, fratres, mandata, quæ vitæ ſunt; teneat ſe profundæ pacis nexibus colligata fraternitas, & ſalutari vinculo charitatis mutua ſe dilectione conſtringat, quæ operit multitudinem peccatorum. Dilectio ergo omnibus deſideriis amplectenda eſt: quæ tot bona poteſt habere, quot præmia. Cuſtodienda præ omnibus virtutibus pax eſt, quoniam Deus ſemper in pace eſt. Locum non demus inimico, ne in tritici ſegete valeat ſeminare zizania, & ſecuro jam ruſtico, & ſpe longi laboris eluſo, expectatos fructus ipſa meſſis maturitate perdat, aut vinum vetuſtate ſuave in liquorem perfidiæ demutatum, infuſa fœcis permixtione conturbet; aut inter dulcia mella felle venena amariora confundat. Procul contentiones, procul lites, procul maledicta mittantur: & quia laqueus eſt mortis lingua ſuſurronis & bilinguis, parcat unuſquiſque animæ ſuæ, ne in ſupplicium ſuum vincula ſibi mortis innectat. Amate pacem, & tranquilla ſunt omnia: ut & nobis præmia, & vobis gaudia reſervetis, ut Eccleſia Dei in pacis unitate fundata, perfectam in Chriſto teneat diſciplinam.

SERMO LIV.

BEatus Evangeliſta proxime * dum divi- 1
tis inhumani vitam deſcribit, & finem, humanos movit & mœſtificavit affectus: ſed hodie Zachæi divitis humanitatem, fidemque referendo, cœleſte nos extulit, & provexit ad gaudium. *Et ingreſſus*, inquit, *Jeſus*, *peram-* Luc. 19. *bulat Hiericho*. Quare perambulat, non ambulat? Quia quod Moyſes ambulaverat, * per- 2
ambulabat Chriſtus: & populum quem Moyſes induxit in via, Jeſus ad quietem promiſſæ manſionis adduxit. *Perambulabat Hiericho*. Hiericho Joſ. 6. civitas ipſa eſt, quam Jeſus Nave ſepteno tubarum clangore ſubvertit. Sed quia Chriſtus venit ſalvare quod perierat, ingreditur Hiericho; ut quod lex terribili vociferatione dejecerat, Jeſus clamore piæ prædicationis attollat. *Jeſus*, inquit, *ingreſſus perambulabat Hiericho, & ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps Publicanorum, & ipſe dives*. Princeps publicanorum * in civitate perdita, perditi o- 3
peris Zachæus egiſſe ſcribitur principatum: ex loco, perſona, officio, reatus magnitudo monſtratur, ut ex magnitudine criminis remittentis luceat magnitudo. *Et quærebat Jeſum videre*. Qui Chriſtum videre quærit, cœlum unde Chriſtus eſt, non terram, de qua aurum eſt,

---

cap. 1.; & de Sacram. lib. 1. cap. 1. Item B. Auguſtinus Serm. ad Compet. & loco cit. ab Amalario de Divin. Offic. lib. 1. cap. VIII. Et Rupertus de Divin. Offic. lib. IV. cap. XVIII. XIX. XX. XXI. Hactenus Pamelius.

AD SERMON. LIII. (*)

NOTÆ.

DE hujuſmodi Sermone vide quæ late in Præfatione dicta ſunt.

AD SERMON. LIV.

NOTÆ.

1 PROXIME. Ideſt paulo ante. Cicero Luccejo lib. v. *Litteræ quas a te* proxime *accepi*.

2 *Quod Moyſes ambulaverat*. Ambulare ſignificat ſemper eſſe in motu: perambulare autem eſt circuire, ſed ad metam & quietem. Ambulavit ergo Moyſes qui Populum per viam tantummodo duxit: Perambulavit Jeſus, qui populum duxit ad quietem. *Ex Mita*. At Jeſus non plures obibat Civitatis vias, & plateas, ut nonnulli colligunt ex vulgata verbi *perambulabat* ſignificatione; ſed per mediam tranſibat Civitatem, ut Hieroſolymam, ſui itineris metam, ſe conferret.

3 *Princeps Publicanorum*. Ad quem tamquam ad Præfectum, vel ſocietatis, quæ ibi coierat, caput & præſidem inferiores Publicani Vectigalia deferebant.

4 *Agit*

est, intueatur. Dives ergo, qui sursum respicit, non portat divitias sed proculcat: nec incurvatur divitiis, sed levatur: atque agit divi-
4 tias * ad largientis obsequium, non ad divi-
5 tiarum avaritiæ servitutem: divitiarum servus,* non Dominus est avarus: at misericors tot servos se probat habere, quot nummos. *Quærebat Jesum videre, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* Satis hic animo magnus erat, qui pusillus videbatur in corpore; nam mente tangebat cœlos, qui corpore homines non æquabat. Nemo ergo de brevitate corporis, cui addere nil potest, curet: sed ut
6 fide emineat, * hoc procuret. *Et præcurrens, ascendit in arborem.* Quibus putas iste gradibus altissimæ arboris pervenit ad ramos? Iste calcavit terram, superascendit aurum, transcendit avaritiam, & totam divitiarum supergressus est molem; ut prosiliens in arborem ve-
7 niæ, * misericordiæ apprehenderet fructum:
8 & de specula confessionis, * indulgentiæ cerneret largitorem. *Ascendit in arbore Sycomorum.* Mysterio, non causa ascendit in arborem Sy-
9 comorum: ut unde Adam * texerat nuditatem corporis, Zachæus inde velaret fœditatem avaritiæ. *Ascendit in arborem Sycomorum, ut videret Jesum, quia inde erat transiturus.* Vere dixit transiturus; quia Christus per terrenas vias, & humanos labores non mansurus venerat, sed venerat transiturus. *Cum autem Jesus ve-*
Joan. 1. *nisset ad locum, suspiciens, vidit eum.* Quasi si illuc non vertisset oculos non videret, qui Nathanael cum absens esset, sub eadem arbore longe vidit: sed vidit eum, vidit ad veniam: respexit ad gratiam: intendit ad vitam: contemplatus est ad salutem. Deus quem videt non ut ignorans, agnoscere cupit, sed ut sciens: ad gloriam vult videre. *Vidit eum, & ait ad illum, Zachæe festinans descende, quia hodie oportet me in domo tua manere.* Si bene ascenderat, quare ei dicitur, descende? Superius dixit præcurrens, ascendit arborem; præcurrit servus Dominum: & ante Zacchæus ascendit arborem, quam crucem dominator ascenderet: hinc est quod dicitur ei: *Festinans descende*: si sapis, festinans descende: descende ante Dominum de Adamatica arbore, ut post crucem
Matt. 10 dominicæ passionis ascendas. „ Nisi quis tulerit „ crucem suam, & secutus me fuerit „ non dixit, præcesserit me. Descende ergo, ut deponas tantæ fraudis onera, pondera cupiditatis, usurarum molem, magisterium publicani, exactionis crudelissimæ principatum, expeditus intres pauperis scholam, discipulatum misericordiæ, pietatis usum, patientiæ disciplinam, studia virtutum, scientiam divinitatis, tolerantiam passionum, philosophiam mortis, atque inter vitalis ligni ardua, jam perfectus ascendas. *Descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Cujus domum non intraverit Christus, ille ad divinam non perveniet mansionem: & cujus hic ad mensam non sederit Christus, ille cœlestem non accumbet ad mensam. *Et festinans descendit, & suscepit eum gaudens.* Gaudet, quia suscepit susceptorem suum, quia pastorem suum pascit, quia reus judicem suffragio humanitatis inclinat, quia cibi & potus fœnore debitorem suum sibi facit & acquirit: & sic fit, ut quæstum non perdat publicanus iste, sed mutet. *Et cum viderent*, inquit, *omnes murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem divertisset.* Et quis sine peccato? Et si nemo, ipse sibi veniam negat, qui Deum, quod ad peccatores ingreditur, accusat. Deus quando peccatorem quærit, non peccata, sed hominem quærit: ut peccatum, quod est opus hominis, despiciat; ut opus suum, quod homo est, non amittat. Audi Prophetam dicentem. „ Averte faciem *Ps. 50.*
„ tuam a peccatis meis: „ hoc est, ab operi-
bus meis. De se autem: „ Opera manuum *Psal. 137.*
„ tuarum ne despicias. „ Judex cum vult ignoscere, hominem respicit, non culpam: pater cum misereri vult filio, affectum cogitat, non delictum: sic in homine Deus sui memor est operis, ut operis obliviscatur humani. Tu ergo qui reprehendis, qui murmuras, cur ad peccatorem diverterit Christus, viam salutis, exemplum veniæ, misericordiæ spem, de tali ingressu cape, & cave ne hoc tibi sit blasphemandi materia, quod tibi occasio est salutis. Quò medicus nisi ad ægrum? „ Non est opus, *Matt. 9.*
„ *inquit*, sanis medicus, sed male habentibus. „
Quò anhelus pastor, nisi ad ovem perditam: Quando se Rex hostibus * immiscet, nisi cum 10
vult liberare captivum? Et qui pretiosam perdit margaritam, loca squallida non dedignatur intrare, & eam inter stercora ipsa perquirere non abhorret. In quod præceps post filium, non se dat mater? Et arguitur Deus „ qui crea-
„ vit hominem ad imaginem & similitudinem *Gen. 1.*
„ suam: „ quare hominem inter peccata charitate conditoris inquirit? Murmuras homo

quare

---

4 *Agit divitias*. Locum laudat Barthius adversus. lib. XVI. cap. xx. pag. 849.

5 *Divitiarum servus*. Claudianus.

Si metuis, si prava cupis, si duceris ira,
Servitii patiere jugum.

6 *Emineat*. Sic cum MSS. & editionibus Bonon. & Mita. Aliæ *immineat*.

7 *Arborem veniæ*. Mita putat sycomorum Zacchæi dictam arborem veniæ, eo quod ex hujus foliis Adam & Eva post lapsum fecerunt sibi succinctoria, cum eos peccasse puderet. Et laudat Augustinum de verb Apost. Serm. VIII., Tom. X. Unde arbor veniæ ea dicitur sub qua fuit Progenitoribus venia ab ipso Deo pronunciata. Crederem autem Chrysologum hic de arbore Adam nec somniasse quidem. Vocat arborem veniæ illam, quam Zacchæus conscendens, veniam a Christo Domino meruit impetrare.

8 *Specula confessionis*. Iterum Mita ariolatur, & ficus hæc putat vocari *specula confessionis*, quia sub ea Protoparentes nostri tegendo pudenda sua, fassi sunt peccata. Ex hac arbore veluti e specula eminentiori Zachæus intuitus est Jesum prætergredientem, eumque Dominum esse cognovit *misericordiæ largitorem*.

9 *Sycomorun, ut unde Adam*. Varias circa Arborem Adami sententias habes apud Enarratores, Sycomorus etiam vocatur ficus Ægyptiaca, quam describit Plinius lib. XI., cap. VII. Unde Chrysologus & alii hanc eandem putant cum fico, de cujus foliis prima sibi integumenta Patres nostri contexuere. Magistri autem Hæbræorum, & Arabes interpretantur *Morum*. Nomen autem græcum indicare videtur hanc Arborem ita *Moro* esse similem; ut ficum aliquatenus referat. Leo in descript. Africæ eam proprio vocabulo vocat *Giumum*: & summæ ait esse proceritatis.

10 *Se Rex hostibus*. Ita ex MS. Cæsen. restituimus cum Mita. Omnes quot vidimus editiones: *se ex hostibus*: vel: *se hostibus* s

11 *Qui*

quare hominem Deus inter peccata quærat : quid facies cum videris eum propter hominem ipſas tenebras tartari penetrare ? Audi tamen quid ingreſſus ad peccatorem fecerit Chriſtus. *Stans*, inquit, *Zachæus dixit* . Vides quomodo erectus eſt, qui jacebat. Jacemus in vitiis , & jacemus oppreſſi: ſtamus, cum bonis operibus, erigimur ad profectum. *Stans*, inquit, *Zachæus, dixit, dimidium bonorum meorum do pauperibus*. Iſte poſt mortem ſe credit eſſe victurum, qui dimidium bonorum jam futuram tranſmittit ad vitam. Sit licet ille perfectus, qui totum quod habet illuc, ubi victurus eſt, ſemper hinc præmittit: eſt iſte tamen virtutum ſocius, conſors prudentiæ, fidei particeps , qui ad Deum vel dimidium mittit: quia homo quod hic reliquerit, hoc amittit. Et revera fratres, ſicut ſe iſte ibi credit vivere, qui illuc tranſmittit ſua: ita ille ſe ibi non credit eſſe victurum , qui ſibi illic quod habere debeat, nil pararit. Nam ſi paupertatem vix ferre poſſumus temporalem , in æternum mendicus fieri quis durabit? Quis militans non ad patriam mittit, quicquid bellico ſudore conquirit, ut adoleſcentiæ labores ſenectus delicioſa compenſet ? Et Chriſtianus cui militare eſt id, quod vivit in ſæculo, quomodo non cogitat ut pericula terrena otiis cœleſtibus conſoletur? Qualiter hæc faciat Chriſtianus, Zachæus ipſe & verbo docet & monſtrat exemplo. *Dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi cui aliquid fraude abſtuli , reddo quadruplum* . Qui aliena prorogat , * plus 11
dando diripit, quam furando : nec compeſcit inde dolentum gemitus, ſed producit. Audio dicere, qui de fraude Deo offert, cumulat crimina, non emundat: quia Deus in tali munere exuvias ſuorum pauperum, non miſericordias, intuetur *. Sine cauſa Deo plorat, con- 12
tra quem juſte cauſa pauperis ploraverit Deo . Dei vox eſt. „ Si pignus tuleris fratri tuo tu- *Exod.* 1
nicam, ante ſolis occaſum reddes illi. „ Sicut furem lucerna prodit, ita ſol eos qui fraudantur, accuſat. Si volumus Deo offerre noſtra, ſi apud Deum quæ noſtra ſunt, poſſidere volumus, mereamur & nos audire talia , qualia Zachæus audivit. *Hodie domui huic ſalus advenit, quia & hic filius eſt Abrahæ* . Inhumanus dives cum eſſet filius Abrahæ, factus eſt gehennæ filius: iſte cum eſſet rapinæ filius, dando ſua, aliena reddendo , Abrahæ adoptatur in filium. * Ne quis tamen putet Zachæum of- 13
ferendo dimidium bonorum perfectionis non tenuiſſe faſtigium, qui poſt omnia ſua, & ſeipſum ſic dedit Domino, ut epiſcopatus honore fultus, * a menſa publicani quæſtus , ad 14
menſam dominici corporis perviret: & fraudulentas ſæculi divitias derelinquens, in paupertate Chriſti veras ſæculi divitias inveniret .

SERMO LV.

POſteaquam præcepta legis diffuſa voluminibus , congeſta libris , amorem nobis non ſuffecerunt commendare divinum, duris hominum præcordiis , comparationibus, exemplis , inſeritur Dei, & inſinuatur affectus. *Quis, in-* *Luc.* 11
quit, ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi ? aut piſcem , nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi ? aut ſi petierit ovum , nunquid porriget illi ſcorpionem ? * *Si ergo vos cum ſitis* 1
mali , noſtis bona data dare filiis veſtris : quanto magis pater veſter cœleſtis ſpiritum bonum dabit petentibus ſe ? Quis ex vobis patrem petit panem , nunquid lapidem dabit illi ? Charitas dolum non habet: fraudem pietas, affectio non recipit falſitatem. Si pater eſt, non poteſt non amare : ſi amat, niſi quod bonum eſt dare neſcit: negat patrem , qui de patris ſuſpectus eſt largitate: ignorat ſe filium, quem data paterna ſolicitant : * totum quod eſt pietatis excludit , 2
qui ſalutare non credit quicquid dederit Pater: aut quomodo pater poterit filiis dare mala pro bonis , qui mala ſemper pro filiis paratus eſt ſuſtinere, qui pro filiis, mortem non refugit , pericula non declinat? Ideoque te Deus patrem fecit: ideo a te voluit hominem procreari, qui utique quod te de terra fecerat, poterat feciſſe quamplurimos: ſed egit ut generando ſcires, quanta eſſet generantis affectio, & in te amorem

11 *Qui aliena prorogat &c.* „ De bonis alienis faciens „ quis eleemoſynam plus diripit in faciendo eleemoſynam „ quam diripuerit in alienis furandis. Ratio eſt, quia furando fraudem intulit Homini : de re autem furto „ ſublata faciendo eleemoſynam, ſibi, & proximo, & Deo „ ipſo fraudem intulit. Homini , cui rem non reſtituit : „ ſibi, quia ſic faciendo ſibi falſo perſuadet ſatisfeciſſe juſtitiæ: Deo, quia quantum ex ſe eſt propria ſic commemoravit crimina, & furtum Deo judici oſtendit . „ Mita .

12 *Miſericordias intuetur* . Miſericordias pro eleemoſynis . Ita Fulgentius in lib. de Trinit. lib. IV. cap. XXIV.: *Miſericordiam diſpenſare Pauperibus* . Laudat hunc locum Cangius in Gloſſar. Tom. II. pag. 638. antiq. edit.

13 *Abrahæ adoptatur in Filium*. Veteres magno conſenſu volunt Zachæum fuiſſe Gentilem . Aliis veroſimilius eſt fuiſſe Judæum , ſed Publicanum: & uti publicanum vixiſſe uſuris , & quæſtibus addictum . Non enim Judæi Chriſtum traduxerant , eo quod apud incircumciſum epularetur , hoc profecto non prætermiſſuri ; ſed quod apud peccatorem . Nec Judæis interdicebatur publica conducere vectigalia . Vide Grotium hic.

14 *Epiſcopatus honore fultus* . Auctor Conſt. Clem. lib. VII. Cap. XLVI. pag. 382. *Ceſareæ Paleſtinæ primus ordinatus eſt Epiſcopus Zachæus, olim Publicanus: poſt eum Cornelius tertius Theophylus* . Audiendus autem Latinius ad hunc locum Chryſologi . *Quadium Hieroſolymorum Epiſcopum, nomine quidem Zacchæum fuiſſe conſtat* , & IV. *Trajani anno, poſt Juſti mortem , eam Eccleſiam regendam ſuſcepiſſe ideſt anno Chriſti* 114. *Fuiſſe tandem eumdem, qui Publicanus in Evangelio deſcriptus eſt vix, aut ne vix quidem veroſimile videtur: cum poſt tam longum temporis intervallum hominem jam Publicani munere fungentem cum vocatus ab Chriſto eſt, & ſuperfuiſſe, & uſque ad regendam Eccleſiam idoneum exiſtimatum eſſe, non facile credi poteſt* . Annus Chriſti CXIV. conjungendus eſt cum Trajani Imperio XVI. Q. Nicco Haſta & P. Manilio Vopiſco Coſſ. De Epiſcopatu Zachæi concordant alia ſcripta Clementi attributa : nec non Rufinus in Præf. ad Recognit. & Hæreſiographus Sirmondianus Hæreſ. XI. XII. Pſeudo-Clementis ſcripta aut non legit , aut lecta ſprevit Euſebius Cæſarienſis : alias tantum Eccleſiæ ſuæ ornamentum in operibus ſuis non omiſſurus . Quæ in Epiſtola III. ſuppoſititii Anacleti in Concilior. Tom. I. pag. 451. leguntur, de Epiſcopatu Antiocheno Zachæi , nugæ ſunt, quibus omnis obſtat antiquitas.

AD SERMON. LV. NOTÆ.

1 PRo *ovo-Scorpionem* . Scorpionum genus eſt quoddam album , ovoque ſimile .

2 *Paterna ſollicitant*. Locum hunc adfert Tilmanus in Allegoriis ad cap. XI. Lucæ .

rem tui tantum probares auctoris, quantum ipse auctor pignoris tuo pignori conaris impendere. Certe non solum in te quid esset generantis affectio, sentire te Deus voluit, sed in feris, & in pecudibus, & avibus, hoc Deus voluit te videre: quæ cum de terra produxerit sola jussione, postea laborem sentire compulit generandi: mutare patrias, loca cubilibus apta conquirere, fœtus locorum difficultatibus communire, gemitibus edere, maximis laboribus enutrire, ac se morti, si natos suos capi viderint, non negare. Unde si non hominis, vel ferarum comparatione, pecudum similitudine, exemplis avium, disce, quanta sit in paterna charitate synceritas. Si ergo Deum credis, & confessus es patrem, quicquid jusserit, quicquid in te elegerit, crede tibi satis esse salutiferum: crede satis esse vitale. Matris data discutere non licet, patris monita retractare non convenit, sic licet paterni mandati species tristior, res tamen ipsa salutifera & vi-
Gen. 17. talis. Sic Abraham ubi Deum patrem credidit, mandatorum formas non attendit asperas & acerbas: circumcisionem recipit verecundam: & quæ cœlestis pater jubet non discutit, sed judicat glorioſa: parricidium considerat perscelestum; sed quia Deus imperat, totum pietat
Gen 22. committit. Hinc Isaac patris super se gladium
Jud. 11. cum videret, hostiam se esse, eum horrere, cum dolere poterat, est gavisus: Hinc Jephte filia patris munus, patris vota, sua morte tota gratulatione persolvit. Quare ergo jam sciens Deum de patris disputat datis, cum parvulus & innocuus quærit a patre, non sibi bona & profutura percipit? Sed cur has similitudines Dominus fecerit, perquiramus. *Quis*, inquit, *ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi?* Potuit dicere, nunquid zizania, nunquid lolium, quod ex vicinitate & similitudine mentitur panem, sed generat angustias? Sed Christus venerat filiis, id est Judæis, quos ge-
Isa. 1. nuisse tali clamore querebatur. Filios genui & exaltavi: ipsi autem spreverunt me: venerat ergo filiis, venerat panis de cœlo, qui dixit.
Joan. 6. Ego sum panis qui de cœlo descendi: sed Ju-
Rom. 9. Isa. 8. dæis est conversus in lapidem offensionis, &
Isa. 28. petram scandali, dicente Domino: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali. Quare petram? Quia mordere petram, non
Psal. 21. panem a patre quærere gestiebant. „ Circundederunt me, *inquit*, canes multi. „ Denique postea quam illi ex hominibus in canes probantur esse conversi, cœlestis illis in petram conversus est panis, non dantis vitio, sed accipientis nequitia: qui illos non reficeret, sed necaret, nec in fundamento positus promoveret ad culmen, sed eos qui sui patris tendebant ad necem, in profundam daret & volveret in ruinam. Adjecit aliam similitudinem. *Nunquid pro pisce serpentem dabit illi?* Erat & piscis Christus 3
* Jordanis levatus ex alveo, qui carbonibus impositus passionum, post resurrectionem suis, id est discipulis, escam præbuit tunc vitalem: sed Judæis in serpentem piscis iste commutatur, dicente Domino: „ Sicut Moyses exaltavit Joan. 3
„ serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium „ hominis. „ Judæi in serpente videbant Christum, quia impius oculus Deum videre non potest: non potest videre pietatem. Dixit & tertiam similitudinem. *Nunquid si petierit ovum, porriget* Matt. 23.
illi scorpionem? Consuetum est, & solenne semper parvulos ovum petere, & parentes ovum pusillis petentibus non negare: sed quia Christus venerat congregare sicut gallina pullos suos, ovum protulit verbi, per quod Ecclesiæ germina sancta nutrirentur, sed quia Judæus per invidiam effundere magis, quam sumere ovum id volebat, reperit ibidem scorpionem: ut jux-
Rom. 7 ta Apostolum: Mandatum quod erat illis in vitam, hoc illis esset ad mortem. In commendationem pietatis tria dominus protulit, & demonstravit exempla, ut tribus testimoniis, sicut tribus testibus, & pios ab fidem sui amoris animaret: & confutaret impios, non patris sed suo vitio charitatis gratiam non cœpisse.

SERMO LVI. (*)

SOlicitaret me acerbi partus subita & confusa tempestas, & immatura germinum me pullulamenta turbarent, nisi crebro disruptis temporum moris, & rudi latrocinio, * & ef- 1
fractis * viscerum claustris, repentina vivendi 2
lucra quærerent, & raperent nascituri. Hinc est, quod homo sæpe mensis decimi * despiciens 3
terminum, septimo mense angustas primæ domus, & arctas uteri abjicit & deserit mansiones, ut præliator novus ante se tempus evicisse * gaudeat, quam dependat ipse suam tem- 4
pori-

---

3 *Et piscis Christus*. Hoc eum nomine vocat Paulinus Nolanus Epist. c. ad Pammachium pag. 72. *Ipse verus & aquæ piscis Christus*, ubi Rosvveidus in notis varia congerit. Tertullianus lib. de Baptismo recens baptizatos & Christianos a Christo Pisce *Pisciculos* vocat. Unde Clemens Alexandrinus lib. 3. Padog. eos monebat, ut in memoriam Christi, vel Baptismatis *Piscem* in annulis suis insculperent. Optatus lib. III. adversus Parmenian. ad mentem Chrysologi: *Hic est piscis, qui in Baptismate per invocationem fontalibus undis inseritur = In uno nomine per singulas litteras turbam Sanctorum nominum continet* Ἰχθὺς *Piscis, enim latine est Jesus Christus Dei Filius Salvator*. Misterium hujusmodi litterarum aperit Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei cap. XXIII. pag. 383. edit. Antuerp.. Horum autem græcorum quinque verborum quæ sunt Ἰησοῦς χριστὸς, Θεοῦ Υἱος, Σωτηρ quod est latine *Jesus Christus Dei Filius Salvator*, si primas litteras jungas, erit Ἰχθὺς ideſt *Piscis*. Versus græcos, quibus Acrostica hæc ab Sibilla Erithrea habes apud Eusebium in Oratione Constantini cap. XIII.

AD SERMON. LVI. NOTÆ.

* COnstat ex lectione Sermonem hunc habitum fuisse instante Paschate, cum nondum tempus Baptismi solemniter habendi advenerat. Occasionem præbuit aliquorum pietas, qui baptismo inhiantes, tempus ad hoc debitum prævertere voluerunt. Celeritatis rationem tacet Chrysologus Tillemontius Tom. V. pag. 188. credit inter auditores hujus Sermonis nonnullos fuisse, nescio qua calamitate oppressos: inter quos unus certe ex aulæ Primatibus, audientium numerum augebat.

1 *Rudi latrocinio*. Acerbo, intempestivo.

2 *Effractis*. Ex Latinio, & MS. Vallicellano: alias: *& fractis*.

3 *Mensis decimi*. Nonne exacto nono mense homo nascitur? Vel de mense lunari loquitur vel tempus nativitatis late suscipit.

4 *Evicisse tempus*. „ Ideſt extorsisse tempus: vivendo „ quasi per vim „ Mita.

5 *In*

poribus ſervitutem. Et ſi hoc humanæ licet naturæ, naturæ cœleſti quid obſiſtere poterit, & divinæ? Aut quid ſanctus Spiritus non poteſt, ſi hoc poteſt caro? Aut quomodo gratia ſuperna non efficit, quod fragilitas obtinet, & implet humana? Nonne ſic Paulus acerbo *Act. 9.* dolore viam noſtræ vexavit, & viſcera genitricis, ut cœleſti turbine, ac tota tempeſtate Eccleſiæ præveniret tempora parientis: ut ſu- 5 bito, & in via naſceretur, * qui erat ad fi- 1. *Cor.* 15. dem viam gentibus præbiturus: merito ſe abor- 6 tivum nuncupat: * & miratur ſe fuiſſe natum, qui novit ſe nulla conceptus tempora pertuliſſe. Namque cum adhuc hoſtis ipſe cæderet extrinſecus ſanctæ matris uterum, & in ipſo ortu pignora veneranda collideret, repente ſanctum mutatur in germen, qui ipſius germinis *Act. 8.* fuerat ferociſſimus perſecutor. Eunuchus etiam 7 generatur in via: * ut quem caſtraverat humana temeritas ad hominis ſervitutem, & intra 8 regis aulam * invita caſtitas collocarat, voluntaria caſtitas, & votiva ad cœleſtis aulæ gloriam, ad æterni regis promoveret & transferret obſequium. Beatus iſte cui datum eſt, ut palatii inſulas non amitteret, ſed mutaret. Hæc dicit ratio filioli, ut vos quos triſtes ſuſcepimus * ad matris uterum, lætiſſimos per- 9 ducamus uno, eodemque momento. Audite fidem: orationem diſcite: Sed quia impedien- te tempore nec nos vobis poſſumus aperire 10 myſterium *, nec vos nobis poteſtis ſolemniter 11 reddere * quæ traduntur, agite ut & nunc ſymboli ſimpliciter verba diſcatis: * & Paſchali tempore quo plenius hæc traduntur, ſacramenti ipſius interiora poſſitis agnoſcere. Accipite quod vultis: quod deſideratis, invadite: quia regnum cœlorum vim patitur: & qui vim *Matt.* 11. faciunt, diripiunt illud: accipite quod vultis: & quod vis poteſt tollere, gratia largiatur. Ingreſſus vitæ, janua ſalutis, introitus fidei, ſingularis, innocens & pura confeſſio perdoce- *Pſ.* 99. tur, dicente Propheta. „ Intrate portas ejus „ in confeſſione. „ Unde idem Propheta taliter admonitus, Dei in ſe loquentis aditum domorum * poſtulat, dicens. „ Aperite mihi 13 „ portas juſtitiæ, & ingreſſus in eas confite- *Pſal.* 117 „ bor domino. „ Videtis quia non poteſt confiteri, qui non fuerit ingreſſus hanc domum ſalutis & fidei, in quam ſicut intromittit confeſſio: ita negatio de ea indubitanter excludit. Sed quomodo confitendum ſit, audiamus. „ Corde, inquit Apoſtolus, creditur ad juſti- *Rom.* 10. „ tiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem: „ Et quid crederetur, oſtendit. Si credis, *inquit*, dominum Jeſum in corde tuo, & ore confeſſus fueris, ſalvus eris. Corde creditur ad juſtitiam: ore confeſſio fit ad ſalutem: magnum filioli per hoc fidei noſtræ videmus eſſe compendium, quando inter cor & linguam totum ſalutis humanæ verſatur, & geritur ſacramentum. Habes homo unde credere debeas, corde creditur ad juſtitiam: habes unde debeas, confiteri, ore confeſſio fit ad ſalutem. Et quid dicam? Totum in ſe habet homo, qui ſe habet: ipſe autem ſe habet, qui Deum habet: Deum vero habet, qui eum ſuum credit, & confitetur auctorem. Signate vos. Fides quæ capitur auditu, corde creditur: ore promitur ad ſalutem, in ſecreto mentis eſt collocanda: & ipſis eſt noſtri pectoris committenda vitalibus, ne dum chartis *, & atramento deſcribi- 14 tur incaute, non reſervetur credulis ad vitam, ſed prodatur perfidis ad ruinam. In te homo cuſtodire debes, quod tibi extra te poſitum poterit deperire.

SER-

---

5 *In via naſceretur*. Ita teſtatus eſt Ananias Sauli dicendo: *Dominus miſit me Jeſus, qui apparuit tibi in via, quam veniebas*.

6 *Abortivum nuncupat*. 1. Corinth. xv. 8. *Noviſſime autem omnium tanquam abortivo viſus eſt mihi*. Quidquid extra tempus naſcitur abortivum dicitur. Aliàm porro ab ea, quam affert Chryſologus, hujus cognomenti rationem, vide apud D. Thomam Oper. Tom. VI. pag. 394., recent: edit. Venetæ.

7 *Generatur in via*. Abbas Pezronius exiſtimat fontem aquæ, ex quo fuit baptizatus Eunuchus, dum iret per viam, effluxiſſe prope vicum Betheron; viceſimo ab Jeroſolymis lapide, Ebronem verſus.

8 *Regis aulam*. Cur non Reginæ? Vide Plinium lib. VI., cap. XXIX. qui ex Strabone lib. XVII. ait Candacis nomen comune fuiſſe regnantibus in Meroe. At revera Eunuchus iſte Reginæ Candaci in Peninſula Meroe in Æthiopia regnanti, erat in famulatu. Sancti hujus Eunuchi memoriam recolunt Græci die XXVII. Auguſti. Coniſius Tom. I. pag. 850.

9 *Triſtes ſuſcepimus*. Putat Mita Baptizandos hos triſtes fuiſſe: *quia illos vita antacta in peccatis pœnitebat*. Rectius Tellemontio ſedit opinio, aliquo infortunio, vel calamitate urgeri.

10 *Aperire myſterium*. Tangit fortaſſe Arcani diſciplinam, qua jubente Catechumenis non adhuc Competentibus ſacratiora myſteria religionis aperire nefas erat. Res ſatis ſuperque nota.

11 *Solemniter reddere*. Mos erat Catechiſtis, primo Catechumenos edocere: qui ſtato die circa ea, quæ didicerant Epiſcopo interroganti reſpondebant. Auguſtinus lib. I. de Fid. & Oper. cap. 11. *Baptizandis Symbolum tradimus, reddendumque repoſcimus*.

12 *Simpliciter verba diſcatis*. Primum Catechumenis nuda informatio, & inſtructio facta: & in ea nuda tantum Symboli, ac Orationis Dominicæ recitatio impoſita. Vide Calvorium Tom. I. pag. 314. Pamelium ad Tertullianum de Baptiſmo n. 2. Auguſtinum loc. cit. cap. VI.

13 *Aditum domorum*. Obſcurus penitus in editionibus locus, ex emendatione Mitæ clareſcit.

14 *Ne dum Chartis*. Symbolum fidei ore, & verbis docebatur: nunquam libris, & literis excipiebatur. Vide Notas Serm. ſequentis.

AD

SERMO LVII.

BEatus Isaias, Evangelista non minus, quam Propheta, * immunda labia se habere, & in medio populi habentis labia immunda se habitare deplorat, dicens. „ O mi- *Esai.* 6 „ ser ego, quoniam compunctus sum, quia „ cum sim homo, & immunda labia habeam: „ in medio quoque populi habentis labia im- „ munda ego habitem, regem dominum sa- „ baoth vidi oculis meis. „ Super humano percellitur hic dolore, quia quod de Deo sentit & videt, loqui non valet, annunciare non potest, non potest confiteri. Quantum caro angusta est, animo suo arcta sunt labia tantum: lingua tantum brevis est suæ mentis interpres. In carne ignis anhelat incluſus, vaporat venas, inflammat viscera, exæstuat in medullis, totaque hominis interna semper incendit, quia quod mentis contemplatur affectu, ore depromere, effundere labiis, lingua distinguere, & in totum non sufficit evaporare sermonem. Hinc est, quod Isaias ubi vidit regem cœli, hoc est Christum, ipsumque esse Dominum Sabaoth, clara visione conspexit sua, suique populi labia immunda deflevit: quia sicut illustrat corda, purgat ora, labia emundat Christi confessa divinitas, ita Christi polluit negata majestas. Sed quid iste profecerit Prophetæ gemitus audiamus. „ Et missus est, *inquit*, ad me „ unus de Seraphim, qui in manu habebat „ carbonem, quem forcipe tulerat de altari, „ & tetigit os meum, dicens: Ecce hoc tetigit labia tua & abstulit iniquitates, & peccata circumpurgavit. „ Non est hujus temporis, dicere, cur unus mittitur, & quis sit iste qui mittitur: & quantus est qui carbonem superni ignis sic manu gestat intrepidus, imo sic suo temperat attactu, * ut Prophetæ purget labia, non perurat: sed nunc nos etiam toto cordis compungamur affectu: nosque in hac miseria carnis miseros esse fateamur, immunda quoque labia nos habere piis gemitibus defleamus, ut unus iste de Seraphim legis gratiæ forcipe, acceptum de superno altari nobis ignitum fidei deferat sacramentum; talique moderamine nostrorum tangat ora labiorum; ut iniquitates auferat, peccata depurget: & ora nostra sic in flammam plenæ confessionis accendat; ut sit ista salutis adustio, non doloris. Petamus etiam ut ad corda usque nostra perveniat calor iste carbonis, ut de tanta suavitate mysterii, non solum labiis gustum, sed ipsis totam satietatem sensibus, & mente capiamus: & sicut Isaias post emundationem labiorum ineffabilem partum Virginis est locutus, dicens: „ Ecce Virgo in utero accipiet, *Esai.* 7. „ & pariet filium, „ sic nos passionis sacramentum, & resurrectionis referamus gloriam. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* * In Deum 3 vos hodie merito confitemini credidisse, quando Deos, deasque sexu dispares, numero confusos, turba populares, viles genere, fama turpes, impietate maximos, primos scelere, crimine singulares, ipsis etiam sepulchrorum suorum vultibus accusatos *, lætamini vos fugisse: 4 quia miseriæ, doloris, & infœlicitatis est, tantos, & tales habuisse servulos, quantos vos, & quales Dominos hactenus pertulistis: sed ad unum vivum, verum, solum, sed non solitarium Deum vos pervenisse gaudere, dicendo: *Credo in Deum patrem*. Jam confiteatur filium qui nominat patrem: quia qui vocari pater, pater dici voluit, habere se filium clementer ostendit, quem non accepit ex tempore, non genuit in tempore, non suscepit ad tempus. Divinitas nec initium capit, nec recipit finem, nec admittit posterum, quæ non agnoscit occasum. Deus filium non doloribus parturit, sed virtutibus esse manifestat: nec præter se facit quod ex se est, sed generat, dumque in se est, aperit, & revelat. De patre processit filius, non recessit, nec successurus patri prodivit ex patre, sed prodivit mansurus semper in patre: Audi Joannem dicentem. „ Hoc erat in principio. „ Et alibi. *Joan.* 1. „ Quod fuit ab initio „ Quod erat utique non *Joan.* 1 accessit: quod fuit, apparet utique non cœpisse: „ Ego sum, *inquit*, primus, & ego no- *Esa.* 44. „ vissimus. „ Qui primus est, non est iste post alterum: qui novissimus, post se alterum non relinquit: sed ista cum dicit, non excludit patrem, sed in se & patre universa concludit. Sed ad ea, quæ sequuntur, * accedamus. 5 *Et in Christum Jesum filium ejus unicum Dominum nostrum*. Sicut reges triumphorum suorum titulis nuncupantur, * & subjectarum 6 gentium nominibus conquirunt numerosissima cognomenta: ita Christus bonorum suorum titulis nuncupatur: a chrismate enim vocatus

S. Petri Chrys. M est

AD SERMON. LVII.

NOTÆ.

1. E *Vangelista non minus, quam Propheta*. Et potissima ratio est: quia suæ prophetiæ objectum est Babiloniæ captivitas, ab hujusmodi captivitate reditus, & futuri Messiæ regnum. Unde hoc eodem *Evangelistæ* nomine eum vocant Augustinus lib. XVIII. de Civit. cap. XXIX. Hieronymus Epist. XVII., & in Præfat. Isaiæ: Theodoretus item in Præfatione: & alii.

2 *Temperat attactu*. Latinius emendat: *temptat attactu*.

3 *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. De hoc Symbolo, quod Apostolicum apud nos audit, plures plura commenti sunt. Vide Vossium, præcipue in dissertatione de tribus Symbolis. Quidquid alii deblaterent antiquissimum esse patet, & jam dudum ab ætate Ruffini, tanquam ab Apostolis traditum, habebatur: & eo quoque ævo scilicet anno CCCXC., eandem, quam nunc habet, adeptus erat perfectionem. Confer Ruffin. in expos. Symboli inter opera Cypriani: Ambrosium in Symb. Apost. Augustinum de fide ac Symb. ad Catech. & in Enchirid. Leonem PP. Serm. de Pass. Dom. Quin jam pridem ante Ruffinum anno scilicet CXCVIII. ipsius antiquitatis vadem exhibet Tertullianum, Catvorius Tom. 1. pag. 505., §. 3.

4 *Vultibus accusatos*. In sepulchrorum Gentilium facie, vel in antica eorum parte, non raro deorum, dearumque crimina, & Fabularum scelera insculpta conspiciuntur. Testantur, quæ supersunt sarcophaga. Vel potius ab *sepulchrorum vultibus*, ab aspectu suorum sepulchrorum, quibus fuisse Homines evincitur. *Euhemerus*, inquit Minucius in Octavio pag. 189 *eorum, Divorum, patrias, & sepulchra dinumerat*. Vide quam Minucio similia de Euhemero doceat Augustinus lib. 1. de consens. Evang. cap. XXIII., fol. 271.

5 *Ad ea quæ sequuntur*. Ex MS. Cæsenç. Editi: *ad ea quæ ante sunt*.

6 *Titulis nuncupantur*. Occurrunt passim in Numismatibus

est Christus, qui divinitatis unguentum aridis jam mortalium membris pius medicator infudit: & ut a chrismate Christus, sic Jesus vocatus est a salute, qui ob hoc nos divino infudit unguento, & ægris certam salutem, perditis perpetuam redderet sanitatem. *Et in Christum Jesum filium ejus unicum*. Quia etsi sunt multi filii per gratiam, iste unus, & singularis est per naturam. *Dominum nostrum*. Qui nos de tantorum, tam crudelium, tam turpium liberatos servitio dominorum, ut non ad conditionem pristinam vendicet, sed ut ad perpetuam libertatem manumittat, inquirit. *Qui natus est de Spiritu sancto*. Ita, & taliter tibi nascitur Christus, donec tibi homo nascendi ordinem mutet: ut sit tibi novus ortus in vita, cui vetustus semper in morte manebat occasus. *Qui natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine*. Ubi spiritus generat, virgo parturit, totum divinum geritur, nil humanum: nec ullus infirmitati locus est, ubi virGen 2. tus est sociata virtuti. Soporatus est Adam, * 7 ut de viro virgo sumeretur: nunc stupuit virgo, * Luc. 1 ut vir repararetur ex virgine: Quid sibi de tan- 8 to, de tali partu natura poterit vendicare, ubi dum videt novari ordinem suum, tota sua conspicit jura mutari, venisse in suam sobolem, suum sentit & miratur auctorem? Videatur hoc perfidis vile, magnum est credentibus sacramentum. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus*. Audis judicis nomen, ut tempus etiam passionis agnoscas: * audis crucifi- 9 xum, ut nobis salutem perditam per quod perierat, reparatam esse agnoscas, * & ibi vi- 10 deas pendere credentium vitam, ubi mors pependerat perfidorum: * audis sepultum, ne 11 mors putetur illusa. * Hoc est divinæ virtu- 12 tis insigne, cum mors morte moritur: auctor mortis proprio mucrone truncatur, prædo capitur sua præda: infernus vitæ dirumpitur deglutita. *Tertia die resurrexit a mortuis*. Tres dies sepulturæ suæ, tribus impendit Christus habitationibus profuturus, inferis, terræ, cœlo: instauraturus quæ in cœlo sunt: & quæ sunt reparaturus in terra, & quæ apud inferos redempturus: simul ut Trinitatis gratiam tridui sacramento datam panderet hominibus ad salutem. *Ascendit in cœlos*. Ascendit, non ut se referret in cœlum, qui semper mansit in cœlo, sed ut te perferret, quem taliter vinctum absolvit, & subtraxit inferno. Intellige unde, ubi, homo per Deum sis levatus, ut esses in cœlestibus stabilis, qui eras lubricus, ac semper nutabundus * in terra. *Sedet ad dexteram* 13 *patris*. Sed suis pater nil habet a sinistris. Confessio nostra non divini consessus loca, sed virtutis assignat indicia: Deus loca nescit: Divinitas recipit nil sinistrum. *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*. Esto vivos, mortuos quemadmodum poterit judicare? Sed illi vivunt, qui nobis mortui computantur. Ergo resurrecturos eos confitemini ad judicium, quos infidelitas existimat deperiisse: * ut qui mor- 14 tui fuerint, & qui reperientur vivi, pariter suorum reddant actuum, vitæque rationem. *Credo in Spiritum sanctum*. Postquam susceptæ carnis confessus es sacramentum, oportet te deitatem spiritus confiteri: ut Trinitatis unitas æqua, patris, filii, sancti Spiritus per omnia, & in omnibus, virtutis integram fidei in nostra confessione custodiat & teneat veritatem. *Sanctam Ecclesiam Catholicam*. Quia neque a capite membra, neque sponsa separatur a sponso: sed tum tali conjunctione spiritus fit unus, fit omnia, & in omnibus Deus. Ergo ipse in Deum credit, qui in Deum sanctam Ecclesiam confitetur. *Et remissionem peccatorum*. Ipsi sibi donat veniam, qui sibi peccata per Christum remitti posse confidit. *Carnis resurrectionem*. Bene credis, si te per Deum credis resurgere ex morte posse, cui resurgunt semper elementa: sic tempus ex tempore, sic ex nocte dies, sic de sepultura sua semina: nec tu perire poteris, cum illa reviviscant: nec difficile est Deo facere de te sene, quod tu facis semper ipse de semine. *Vitam æternam*. Hæc fides, hoc sacramentum non est committendum chartis, * non scribendum literis, quia char- 15 tæ & literæ magis cauta, quam gratiam proloquuntur: ubi vero Dei gratia, donatio divina consistit, ad pactum fides, altitudo cordis sufficit ad secretum: ut hoc salutis symbolum, hoc vitæ pactum, divinus arbiter noverit, testis falsus ignoret. Signate vos, ipse autem Dominus Deus noster sensus vestros, corda vestra custodiat: & in his quæ præcepit vobis, ipse vobis fautor assistat.

SER-

---

matibus, & Lapidibus: *Africanus, Germanicus, Parthicus, Dacicus &c.*

7 *Soporatus est Adam*. Extasi quadam, & mentis alienatione, inquiunt lxx. vel profundissimo somno cum capitis gravedine, legit Symmacus.

8 *Stupuit Virgo*. „ Virgo quasi stupore soporata pu„ tatur, ut soporatus est Adam „ Mita. Crediderim respexisse ad illud Evangelistæ: *turbata est, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*.

9 *Tempus passionis agnoscas*. Augustinus de Fide, & Symb. cap. xi. Tom. vi. Oper. pag. 115. edit. Ant. *Addendum erat Judicis nomen, propter temporum cognitionem*.

10 *Reparatum esse agnoscas*. „ Augustinus Serm. lxxvii. „ de Tempor. Hoc enim agit Salvator, ut eisdem vesti„ giis, quibus admissa fuerant delicta purgarentur. Et ipse „ Chrysologus Serm. lxxvii. eisdem lineis, quibus perie„ rat salus humana reparatur „ Mita.

11 *Mors perfidorum*. Adam scilicet & Evæ, ut putat Mita. Judæorum fortasse sive Gentilium. Sicut enim Christus vita fuit credentium, ita mors fuit Infidelium.

13 *Ne mors putetur illusa*. Christus enim, secundum formam servi, quam susceperat, & ut Homo vere mortuus est. Contra Nestorium, qui solum Hominem mortuum dicebat, vel contra Eutichen. de quo vide Notas Serm. lx.

13 *Semper nutabundus*. Sic putat debere scribi Meursius pag. 178. cap. xxx. licet temere mutare non audeat, quod habent editi: *mutabundus*.

14 *Existimat deperiisse*. „ Negantes animarum immor„ talitatem, Mita.

15 *Committendum Chartis*. Augustinus de Symb. ad Catechumenos: *Symbolum nemo scribit, ut legi possit, sed recensendum: ne forte deleat oblivio, quod tradidit diligentia. Sit vobis codex vestra memoria*. Observat Calvorius Tom 1. lib. 11. sect. 1. cap. 11. pag. 312. Jenæ 1705. in Ecclesiastica Veterum Disciplina vocalem Institutionem *Catechismum* appellari: ita ut κατηχέω, sive κατηχίζω idem notet quod: ἀπό στοματος διδάσκω *ore ac viva voce doceo*. Κατηχίω enim iden est ac: ἠχέω *resono*.

AD

SERMO LVIII.

1 QUI fidem quærit, rationem non quærit: * 2 qui divina poſtulat, ſeponit humana: * qui Deo genitore naſcitur, tranſcendit naturam: & tempori nil debet, qui temporis meretur auctorem. Ecce pia fidei germina * 3 videmus ante naſci vos velle, quam concipi: ante percipere cœli regnum, quam ventris anguſtias ſuſtinere: ſic tendere ad patris gaudia, ut matris tranſeatis languores: nec putatis abortivum, quod maturum creditis eſſe per Chri- 1. Cor. 15 ſtum. Sic Paulus Apoſtolus per fidem maturus naſcitur, qui ſe abortivum clamat eſſe per tempus. Accipite ergo fidem ſola fide: nec quæratis aperiri vobis ipſius fidei rationem, quam vos ne requireretis intra fidem veſtra feſtinatione clauſiſtis. Ad fidem vos filii hodie fides veſtri auctoris invitat, qui promiſsionis ſuæ ante fidem implet, quam fidem veſtræ percipiat ſponſionis; & hoc reſtituit rebus humanis, ut Pſal. 80. olim verbo promiſerat per Prophetam „ Dila- „ ta, *inquit*, os tuum & adimplebo illud. „ Hoc eſt, tu dilata in confeſsione, & ego illud ipſius confeſsionis replebo ſacramento: & myſtico ſermone ditabo, & replebo illud toto eloquio cœleſtis arcani. Et revera filii quicquid audientis, quicquid reſpondentis obedientia profitetur, hoc donantis & docentis Dei redundat ad gratiam. Accepturi ergo ſymbolum, hoc eſt, pactum vitæ, ſalutis placitum, & inter vos, & Deum fidei inſolubile vinculum pecto- 4 ra parate, non chartam: * ſenſum acuite, non calamum: & audita non atramento, ſed Spiritu miniſtrante deſcribite: quia committi non poteſt caducis & corruptibilibus inſtrumentis æternum, & cœleſte ſecretum, ſed in ipſa arca animæ, in ipſa bibliotheca interni Spiritus eſt locandum: ne profanus arbiter, ne improbus quod dilaceret diſcuſſor, inveniat: & fiat ad contemnentis & ignorantis ruinam, quod confitentis, & credentis donatum eſt ad Pſal. 30. ſalutem: ſed dicenti tibi Prophetæ: „ Dilata „ os tuum & adimplebo illud „ tu reſpondere Pſal. 118. poſsis. „ In corde meo abſcondi eloquia tua, „ ut non peccem tibi: „ *Credo in Deum patrem omnipotentem*. Qui confeſſus eſt patrem, confitetur & filium, quia ſine filio pater dici non poteſt: & quia Deo augeri, Deo addi nil poteſt: ſemper fuit filius, quia fuit ſemper & pater: neſcit inchoari filius, quia deficere pater neſcit: nec creſcit genitus, ubi genitor non feneſcit: æterna, & coæterna patris, & filii ſubſtantia non gradibus humanis, ſed divinis eſt æſtimanda virtutibus. *In Chriſtum Jeſum filium ejus unicum, Dominum noſtrum*. Chriſtum unctum accipe non communi oleo, ſed ſancto, quo natus eſt ſpiritu. *Qui natus eſt de Spiritu ſancto*. Tali nativitate conſecrata eſt in Deo humanitas, non tali dignatione minorata eſt in homine deitas. * *Qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine*. Virginitas Deum credidit, quia non niſi per Deum ipſa virgo eſſe potuit, & mater. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & ſepultus*. Judicem indicat ut tempus deſignet: crucifixum memorat, ut paſsionis conferat qualitatem: & inde fides argumentum divinæ virtutis & vere reſurrectionis colligat, unde impietas materiam contumeliæ, & occaſionem præſumpſit erroris. Crucifixus in cruce, in edito coram omnibus inimicis, & tota crudelitate ſpectantibus, & tota acerbitate obſervantibus, mortem ſuſcepit. Sepulturam patitur, ne mortem non adjiſſe ut vinceret, ſed ſimulaſſe ut eluderet, ab impiis jactaretur: *Sepultus, tertia die reſurrexit*. Et ſi in paſſione noſtræ ſe carnis veram probavit habuiſſe ſubſtantiam, per trium dierum figuram totam Trinitatis reſurgit in gloriam. *Aſcendit in cœlos*: Aſcendit nos perferens, non ſe referens, qui nunquam receſſit e cœlo. *Sedet ad dexteram patris*: Ordo ibi divinus eſt, non humanus: ſic a dextris ſedet filius, ut pater non ſedeat a ſiniſtris: unica & ſingularis eſt divina confeſſio, ubi ſuperna virtus recipit nil ſiniſtrum. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Deſinant homines, deſinant hæretici judicare judicem ſuum: ſperent veniam, ne incurrant de tali præſumptione ſententiam *Credo in Spiritum ſanctum*. Nunc perfecta eſt tua in Trinitate confeſſio, quando Spiritum ſanctum unius cum patre, & filio ſubſtantiæ fideli voce confeſſus es. *Et ſanctam Eccleſiam*. Quia ſic conjuncta Chriſto eſt, ut totam divinitatis transferatur in gloriam. *Remiſſionem peccatorum*. Acquire tibi tua fide veniam: quia ſatis ſibi inimicus eſt, qui hoc ſibi dari non credit, quod tota benignitate largiſſimus promittit indultor. *Carnis reſurrectionem*. Crede carnis reſurrectionem: quia qui hoc non credit, fidem non habet in prædictis, dicente Apoſtolo. „ Si 1. Cor. 15 „ mortui non reſurgunt, neque Chriſtus re- „ ſurrexit. „ Quos judicabit, quibus regnabit Deus, ſi vitæ, ſi judicio, reſurrectio non reddiderit, quos ſæculo mors ademit? *Vitam æternam*. Manifeſtum eſt, quia vita æterna ipſa morte moriente ſuccedit.

S. Petri Chryſ.

AD SERMON. LVIII.

NOTÆ.

1 *Rationem non quarit*. Non ideo quod, quæ Fides docet contra rationem ſint; ſed quod ſupra captum noſtræ mentis ſint conſtituta.

2 *Seponit humana*. Ex MS. Cæſenæ, & Vatic.

3 *Fidei germina*. Alloquitur eos, qui mox ſacro Fonte erunt tingendi: quos *Fidei ſemina* vocaverat Tertullianus.

4 *Non chartam*. Adi notam ultimam ſuperioris Sermonis: & adde Chriſtianum Lupum Tom. I. oper. pag. 6., ubi laudat hæc eadem verba Chryſologi.

5 *In homine deitas*. Leo M. Serm. 1. de Nativ. *Nec inferiorem conſumeret glorificatio: nec ſuperiorem minueret aſſumptio*.

SERMO LIX.

AUdistis vocem patris, vocem vocantis audistis, venite filii, venite, venite quia venit tempus fidei, credulitatis dies, confessionis hora, venite petitores fidei, afferte syncerum pectus, cor mundum, puram vocem, ut quod per nos sermo salutaris insinuat, vos sancto capiatis auditu. Fides ex auditu, auditus ex verbo constat. Placitum fidei, pactum gratiæ, salutis symbolum tota simplicitate sensus audite, quatenus illud confessionis tempore, & audire possitis, & reddere: quia istud reddere est habere: divinum munus qui reddiderit, non amittit. Daturus legem Deus, jussit ut populi lavarent vestes, lavarent corpora sua, totosque se ab omni carnis contagione mundarent, quia appropinquare Deo homo non potest fæce corporali, mundano squalore pollutus. Lex illa, quæ gratiæ umbram tenuit, & figuram, purificationem merito quærit tantam *, tantam merito exigit puritatem. 1
Audituris divinitatis sacramentum totum, quanta mentis, quanta corporis opus est puritate? Mundemus ergo corda, purificemus corpora, aperiamus oculos, reseremus sensum, animæ januas patefaciamus totas, ut symbolum quod est fidei pactum, audire, capere, tenere, & in ipso cordis nostri secreto semper servare possimus. *Credo in Deum patrem omnipotentem*. Credimus in Deum, si negamus Deos: si renunciamus idolis, si diabolum & ejus angelos abnegamus. „ Audi, *inquit*, Israel, dominus *Deut.* 6 *Marc.* 12 „ Deus tuus unus est. „ Et iterum: „ Non *Exod.* 20. „ erunt tibi dii alii absque me „ Habebit ergo Deum verum, unum Deum, qui Deum alterum non habebit. Credimus in Deum, & eundem confitemur patrem, ut eumdem semper habuisse filium nos credamus: habuisse autem filium, non conceptum, non inchoatum, non separatum partu, non auctum tempore, non minoratum gradu, non ætatibus immutatum, sed intra æternum genitorem germen per- *Joan.* 14 manens in æternum. „ Ego, *inquit*, in patre „ & pater in me est. „ Audivimus patrem, credamus filium virtute divina, ordine non humano: arcano Dei, non ratione mundana: non lege sæculi sed potentia superna. Quod scire licet, discutere non licet: credere convenit, non convenit perscrutari, nam ob hoc omnipotentem Deum diximus, ut Deo impossibile nil putemus. *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum*. Ab unctione Christus, Jesus vocatus est a salute: quia & unctio, quæ per reges, Prophetas, & sacerdotes olim cucurrerat in figuram, * in hunc re- 2
gem regum, * sacerdotem sacerdotum, pro- 3
phetarum Prophetam, tota se plenitudine spiritus divinitatis effudit: ut regnum, & sacerdotium, quod per alios præmiserat temporaliter, in auctorem ipsum refunderet & redderet sempiternum. Et Jesus quidem, id est, salvator, recte dicitur salus, quia & dedit rebus esse, & idem * pereuntibus dat salutem. *Filium ejus unicum*. In se est unicus filius, qui 4
quod aliis per luam gratiam donat, ipse sibi unicam possidet per naturam, * *Dominum no-* 5
strum. Sicut supra diximus, Dominus Deus. Deus unus constat in Christo: quia quicquid est, & deitate, & humanitate Deus unus est: desiit in Christo substantiarum diversitas, * 6
ubi caro cœpit esse quod spiritus, quod homo DEUS, quod nostri corporis & deitatis una majestas. *Qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine*. Quid terrenum nascitur, ubi auctore spiritu virgo vocatur in partu? quis non divinum credat, quando quæ peperit nil sensit humanum? Deum mulier virgineo portabat in templo: hinc est, quod & acquisivit honorem matris, virginitatis gloriam non amisit. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est, & sepultus*. Nomen judicis dicimus, ut passionis tempus, ut rei gestæ veritas sic patescat. *Crucifixus est*. Ut quia per lignum mors venerat, rediret vita per lignum. *Et sepultus*. Ut officia tota mortis impleret, ut mors morte moreretur, ut ex illius semine corporis, omnis humanorum corporum satio vitalem surgeret, & levaretur in messem. *Tertia die resurrexit a mortuis*. Ut tribus in diebus Trinitatis beneficium panderetur, ut per triduanum tempus humana trium temporum generatio salvaretur, id est, ante legem, in lege, & in gratia. *Ascendit in cœlos*. Non ut petens, sed ut repetens cœlos. „ Ne- *Joan.* 3
„ mo ascendit in cœlum, *inquit*, nisi qui de „ cœlo descendit. „ *Sedet ad dexteram patris*.

Sed

AD SERMON. LIX.

NOTÆ.

1 *Purificationem tantam*. Notum est, quam fuerint familiares Hæbreis ablutiones, & purificationes. Unde ingredientibus Templum præsto erat mare æneum: ubi se quisque lavaret. Hujusmodi morem, fuisse etiam Gentilibus (id scilicet curante Diabolo, ut quæ ad Dei cultum ordinata fuerant, ad Idola referrentur) testis est Herodotus lib. 1., inter Donaria Delphos ab Cræso missa duo vasa recensens, quibus se abluerent ingressuri. Et libro IV. de vase loquitur, quod χαλκῆιον appellat sexcentarum amphorarum capaci: quod ex aculeis sagittarum factum indigenæ memorabant.

2 *Cucurrerat in figuram*. Vide Augustinum de cons. Evangel. cap. 1. Epiphanium Hæres. XIX. apud Baronium an. LVII. n. XXX. Tom. 1. pag. 428:, edit. Lucen.

3 *In hunc Regem Regum*. Hæc omnia Christo per Prophetas fuerunt enunciata, Lucæ 1 *regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Matthæ. XXVIII. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra*. Psalm. CI. *Tu es Sacerdos in æternum*. Deuteronom. XVIII. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit, tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies:* Job. VI. 13. *Hic est Propheta, qui venturus est in mundum*.

4 *Idem*. MS. Cæsen. *ipse*.

5 *Per naturam*. Contra Photinum, effutientem Christum Dei Filium esse per adoptionem, non per naturam.

6 *Substantiarum diversitas*. Mira legit *subsistentiarum diversitas*, & addit „ Non autem legendum substantiarum „ diversitas, ut in impressis; ni volumus contortius substan- „ tiam interpretari. Desiit ergo in Christo substantiarum „ diversitas, quia humanitas in eo non habet propriam „ subsistentiam, sed formaliter per subsistentiam verbi *sub-* „ *sistit*. Impressa lectio, quæ dicit substantiarum est con- „ tra symbolum Athanasii, dicentis: *Deus est ex substan-* „ *tia Patris ante sæcula genitus, & homo est ex substan-* „ *tia Matris in sæculo natus*. Ideo Scriptorum vitio cor- „ ruptus textus videtur: & imo pro ly *substantiam, sub-* „ *sistentiam* restituimus: quia ubi error Scripturæ verosi- „ militer conjicitur, cessat Bellarmini Doctrina lib. III. „ de Christo cap. XV. dicen: *Patres non semper locutos* „ *juxta exactam dialecticorum regulam; sed abstracta pro* „ *concretis, & concreta pro abstractis aliquando usurpas-* „ *se* „

Sed patrem non habet ad ſiniſtram. Divinitatis conſeſſus recipit nil ſiniſtrum. *Sedet ad dexteram patris*. Ut patris deitate una. *Sedet ad dexteram*. Ne ſit minor gradu, poſterior ordine, ſed patri divinitate una, æqua poteſtate conregnet; „ Ego, *inquit*, & pater unum ſumus. „ Joan. 10. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Si credimus venturum judicem, innocentes judici nos præparemus: judicem negat eſſe: advenire non credit: judicandum ſe ſatis iſte diffidit, qui male vivit. Judicat vivos, judicat & mortuos, quos utique judicaturus exſuſcitat. *Credo in Spiritum ſanctum*. Hucuſque dominicæ nativitatis, paſsionis, reſurrectionis, aſcenſionis, adventus myſteriorum confitentes, ad confeſſionem ſancti Spiritus jam venimus: ut ſicut in Patrem, & Filium, in ſanctum Spiritum ſic credatur, ut unam in Trinitate deitatem, virtutem, gloriam prædicemus. *Et ſanctam Eccleſiam*. Credimus & Eccleſiam, quam Chriſti receptam, confirmatam credimus, & confitemur in gloriam. *Remiſſionem peccatorum*. In novum hominem naſciturus, antiqui reatus, peccati veteris quid habebit? qui præterita ſibi remiſſa non credit debita, dubitat percipere ſe futura. *Carnis reſurrectionem*. Crede homo de morte reſurgere te poſſe, quia antequam vive-
res nil fuiſti: aut quare dubitas quod reſurgas, cum tibi totum quod in rebus eſt quoti-
7 die ſic reſurgat? Sol occidit, * & reſurgit: dies ſepelitur & redit: menſes, anni, tempora, fructus, ſemina, cum tranſeunt ipſa moriuntur, cum redeunt ſua ipſa morte reviviſcunt, & ut reſurrecturum te jugi, & vernaculo inſtruaris exemplo, quoties dormis, & vigilas, toties moreris & reſurgis. *Vitam æternam*: *Amen*. Neceſſe eſt ut qui reſurgit, vivat in æternum, quia ſi in æternum non viveret, non vitæ reſurgeret, ſed morti. Signate vos. Hoc ſpei pactum, hoc ſalutis placitum, hoc vitæ ſymbolum, hanc fidei cautionem mens teneat, conſervet memoria, ne divinitatis pretioſum
8 munus depreitet * charta vilis, ne myſterium lucis atrum tenebret atramentum, ne ſecretum Dei habeat indignus & profanus auditor. Si mihi ſilentium ſemper veſtra charitas ſic præberet, ad omnes tractatus, mei ſermonis veſter perveniret auditus, ſed Deus noſter & mihi fiduciam dicendi, & vobis audiendi deſiderium donare dignetur.

SERMO LX.

SI Cananitis mulier clamore ſubito, repenti- *Matth.* 15
na fide, juvante Chriſto, & quod petebat, accepit: & quod negabatur, extorſit: ſi Æ- *Act.* 8.
thiops ſpado * arcanum vitalis lavacri præter-
jens invenit in via, rapuit in tranſitu, ſi Cor- 1
nelius Centurio antequam intraret baptiſma, *Act.* 10.
pervenit ad Chriſtum, * ſi latro in ipſo mo- *Luc.* 23.
mento mortis Paradiſum invaſit, & vitam vo- 2
bis, in articulo temporis quam quæritis, quis negabit? Ex fide ergo accipite fidem, & ut fidei myſterium ſcire poſſitis, acceſſu temporis laborate. Moyſes laturus legem cœlum vocat & terram: ſacerdos quid invocabit gratiam prolaturus? Ille dixit, „ attende ad cœlum, *Deut.* 32 *&c.*
„ & loquar: & audiat terra verba ex ore „ meo: „ ego dicam, attende Deus, loquar: & audiat homo verba ex ore meo. Ille dixit: „ Expectetur ſicut pluvia elo- „ quium meum: & deſcendant ſicut ros „ verba mea: „ ego dicam, veniat ſicut ros ſpiritus tuus: & inundet ſicut flumen gratia tua: fiatque nunc cœleſtis verbi unda ſaliens in vitam æternam. Ille dixit „ quia „ nomen Domini invocavi, date magnificen- „ tiam Deo noſtro: „ ego dicam, quia fidem invocavi, date credulitatem Deo veſtro. Et quia navigia corporum noſtrorum quadrageſimæ ſunt curata jejunio, * neceſſe eſt ut placi- 3
tum fidei, ſymbolum cœleſtis commercii jam dicamus, quatenus ſub certa ſpe per tota mundi æquora, per infidos ſæculi fluctus lucra manſura ſæculis conquiramus. Accipite ergo fidem, expectate rem: quia cui fides non præcedit in ſemine, res ei non ſequitur in fructu. Signate vos. Sermo creat auditum, auditus concipit fidem, credulitatem parturit fides, confeſſionem credulitas nutrit, confeſſio perpetuam dat ſalutem. Hinc eſt quod meo, veſtroque ore occurrit, ſic ſibi fides; credulitas ſic amplectitur ſe; ſalus ſe confeſſionis oſculo ſic ſalutat. *Credo in Deum patrem omnipotentem*. Hæc vox totum Trinitatis fatetur & aperit ſacramentum. Deum dicit, non Deos, quia unum Deum in Trinitate credit Chriſtiana fides: ſcit patrem, ſcit Filium, ſcit Spiritum ſanctum, deos neſcit. Divinitas in perſonis trina eſt, ſed una eſt in Trinitate divinitas: perſonis Trinitatis diſtincta eſt, non eſt diviſa ſubſtantiis: Deus unus eſt, ſed Trinitate: Deus ſolus eſt, ſed non ſolitarius, divinitas nec Trinitate dividitur, nec confunditur unitate: hæc ſentit fides

„ *ſe* „ Mita. Vere autem hic Chryſologus contra Neſtorium agens, rem ultra quam par eſt urget; & procul dubio hæreſis Eutichetis tunc ei ignota erat; ſecus enim cautius ſe geſſiſſet: ut in Serm. CXLIV., ubi videtur hujuſmodi hæreſim præ-oculis habuiſſe.

7 *Sol occidit*. Hac ſimilitudine ad adſtruendam reſurrectionis fidem paſſim utuntur Patres. Tertull. apolog. cap. XLVIII. Theodoret. orat. IX. de provid. Prudentius lib. II. contra Symmachum: Ambroſius Hexam. lib. III. cap. VIII. Athenagorus Apol. pag. 49. aliique plures.

8 *Depretiet*. Pretio minuat. Hæc loquendi formula obviam fit in lectione SS. PP. unde apud Paulinum Carm. XIV. *depretiatus*.

Namque ubi corporeæ curatur gloria pompæ,
Vileſcit pretio depretiatus homo.

AD SERMON. LX.

NOTÆ.

1 *Spado*. Vide Notam primam ſequentis Homiliæ.

2 *Ad Chriſtum*. Reſtitutus locus ex MS. Cæſenæ. Editi: *ad ſpiritum*.

3 *Curata jejunio*. Fulcitur iis opinio credentium, tribus

fides cum dicit, *Credo in Deum*. Mox addidit, *Patrem*. Qui credit patrem esse, filium confitetur: qui credit patrem & filium, ætates non sentiat: gradus non cogitet, non tempora suspicetur, non conceptum quærat, nesciat partum: qui Deum credit, divina confessus est, non humana. Sed dicit hæreticus: * quomodo 4
pater, si non præcedit? quomodo filius si non sequitur? quomodo non dat initium, qui generat? quomodo quod generatur, principium a generante non sumit? Hoc ratio docet, hoc natura probat. Erras hæretice, hoc habet humana ratio, non habet hoc divina: hoc accipit natura mundi, deitatis non recipit hoc natura, fragilitas humana concipitur, & concipit, parturitur, & parturit: generatur, & generat: accipit initium, & dat finem: mortem suscipit, & refundit: & reservat in sobole quicquid suæ conditionis est, & naturæ. Deus vero pater non genuit in tempore, quia tempus ignorat: non dedit initium, qui initium nescit: non transfudit finem, qui non habet
5 finem: * sed sic genuit ex se filium, ut totum quod in se erat, esset: & maneret in filio. Honor geniti, generantis honor est: perfectio geniti, generantis forma est: minoratio geniti revelat ad generantis injuriam. Sed hæc audiens, hæretice non dicas, quomodo ista sint: dixisti Deum, credidisti patrem: omnipotentem confessus es: si dubitas, mentitus es: credo si dicis, quomodo non credis, si discutis? si putas impossibile, omnipotentiam quam confessus es, sustulisti: sed nos qui patrem, & filium, & Spiritum sanctum unius majestatis & gloriæ confitemur, fidem dominici corporis jam loquamur. *Et in Jesum Christum filium ejus unicum Dominum nostrum*. Postcaquam Dei filius sicut pluvia in vellus toto divinitatis unguento nostram se fudit in carnem, ab unguento nuncupatus est Christus: & hujus nominis extitit solus auctor, qui sic Deo superfusus est, & infusus, ut homo, Deusque esset unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui a Christo dicimur Christiani: & impletum est illud quod cantatur in
Cant. 2. Canticis Canticorum. „ Unguentum effusum „ est nomen tuum. „ *Et in Christum Jesum filium ejus*. Illud sacramenti nomen est, hoc triumphi: nam sicut a Deo unctus nomen sortitur ex unguine, ita cum salutem perditam mundo reddidit, a salvando nomen salvatoris assumit. Sæpe jam diximus, quod Jesus Hæbraica lingua dicitur, Salvator dicitur hoc Latina. *Et in Christum Jesum filium ejus*. Cujus? utique Dei Patris: cum dicis ergo in Jesum filium ejus, confiteris Jesum qui natus est de Maria Dei esse filium. Cave ergo ne amplius sentias in Christo quod homo fuit, * sed semper quod 6
Deus sit, confitere; Apostolo sic dicente: Et *2. Cor. 5.*
si novimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus. *Unicum Dominum nostrum*. Hoc convenit ad utrumque: quia & unicus patris est, & unicus Dominus noster est: alii filii, alii domini esse per gratiam perceperunt: solus Christus esse filius, esse Dominus habet, & possidet per naturam. *Qui natus est de Spi- Matt. 1.*
ritu sancto ex Maria Virgine. Si juxta Evange- *Jean. 4.*
listam quod in ea natum est, de Spiritu sancto est, quia Deus spiritus est, hæreticus jam Deum natum virginea confiteatur ex carne: neque amplius cœleste mysterium, virginitatis partum, trahat ad conceptum mundi * ad ter- 7
renæ fragilitatis injuriam. *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus*. Nomen judicis audis ut tempus passionis agnoscas: audis crucifixum, ut ex mortis ignominia magnitudinem sentias charitatis: mortemque quæ per lignum venit, mortificatam scias esse per lignum: & credas majora tibi esse reddita per crucis arborem, quam perdidisse te per Paradisi arborem suspirabas: sepultum dicis, ut veram carnem Christi, * mortemque non perfunctoriam 8
probet confessio sepulturæ, mortem suscepisse & vicisse, intrasse inferos & rediisse, venisse in jura tartari, & tartari jura solvisse, non est fragilitas, sed potestas. Confiteris *die tertia resurrexisse*, ut intelligas resurrectionem Christi totius Trinitatis fuisse victoriam. Dicis *Ascendisse in cœlos*, ut cœli Dominum credas: ut unde venerat rediisse fatearis, quia superato diabolo, calcata morte, liberato mundo, super cœlos triumphat Christus, qui victus putabatur in terris. Clamas, *Sedet ad dexteram patris*. Ut quia patris & filii una est deitas, par potestas, in cœlesti consessu nulla sit sinistræ sessionis injuria. *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*. Quia veniente Christo resurgent mortui, sistentur vivi, ut pariter causas reddant de suorum ratione factorum. Et quia dominici corporis jam diximus sacramentum, ad confitendum deitatem spiritus perveniamus. *Credimus in Spiritum sanctum*. Quem Deum nobis inclamat vox divina: cum dicit: „ Quia *Joan. 4.*
„ Deus spiritus est: „ *Credimus in sanctum Spiritum*. Quem Propheta cooperatorem patris & filii decantat. „ Verbo Domini cœli firmati *Ps. 32.*
„ sunt,

---

bus quadragesimæ Dominicis symbolum Fidei Catechumenos edocet.

4 *Sed dicit hæreticus*. Cum Ravennæ multi Gothorum, & aliarum nationum Imperatorem Valentinianum comitarentur; & una secum ariana labe, laborarent; id potissimum curabat Chrysologus, ut populum sibi creditum ab hujusmodi veneno immunem servaret. *Vide Serm.* XCVIII. & CXLV.

5 *Qui non habet finem*. Alias MS. Cæsenæ & Vatic. *quia nec finem habet, nec initium*.

6 *Quod Homo fuit*. Vel Ebionitarum, vel potius, ut sui moris erat, Nestorianam hæresim tangit.

7 *Ad conceptum mundi*. Jovinianistæ *virginitatem Mariæ destruunt: dicentes eam pariendo violatam fuisse*. Lib. de Hæres. qui inscribitur Augustino.

8 *Veram Christi carnem*. Eutychetis error fuit. Christi carnem non esse ejusdem naturæ cum nostra: neque verbum veram assumpsisse carnem, sed quandam aliam apparentem, & phantasticam: ita verbum potius se hominem passum, & sepultum simulaverit, quam revera fuerit. Flavian. Epist. IX. inter Epist. S. Leonis: & ejusdem Leonis Epist. XCVII. ad Leon: Imp. Theodor. lib. IV. de Fab. hæret in fine. Hanc opinionem ex Lutheranis sequutos fuisse Gasparem Svvenekfeldum, & Andream Musculum ex Staphilo in lib. de concord. Discipl. Lutheri advertit Bellarminus de Incarn. lib. III., cap. 2., pag. 189., edit. Venetæ.

9 *Ve-*

„ ſunt , & ſpiritu oris ejus omnis virtus eo-
„ rum. „ Totus Deus , totaque Dei virtus eſt , qui creator cœleſtium probatur eſſe virtutum. *Credimus ſanctam Eccleſiam*. Quam ſic in ſe ſuſcepit Chriſtus, ut eam divinitatis ſuæ faceret eſſe conſortem. *Credimus remiſſionem peccatorum*. Quia qui per Chriſtum, & Eccleſiam in novum hominem fuerit natus, veteris delicti nil habebit. * *Credimus carnis reſurrectionem*. Ut credamus paſſionis, mortis, reſurrectionis Chriſti hanc fuiſſe cauſam, ut nos reſurgeremus ex mortuis. Reſurget caro, reſurget, ut ipſi ſumus, ut agnitio maneat perſonarum , ut & Martyr de perſecutoris pœna lætitiam ſumat , & perſecutor ſumat de martyris honore ſupplicium . *Credimus vitam æternam*. Quia poſt reſurrectionem nec bonorum finis eſt, nec malorum . Signate vos . Fidem quam credimus & docemus, non atramento , ſed ſpiritu, committamus pectori , non chartæ: demus memoriæ, non libro, ne divinum munus violent res humanæ, ne cœleſte ſecretum arbiter profanus aſſumat: ne quod eſt credentibus ad vitam, exiſtat perfidis ad ruinam. Sol lippientibus oculis non lucem tribuit, ſed tenebras : vinum vires febrientium non reparat , ſed enervat : ſine medico vitæ poculum fit lethale, ſic perfidis pernicioſum eſt ſine fide, fidei ſacramentum. Sicut dicit Apoſtolus, „ capiatur fides ex auditu: auditus autem capia-„ tur ex verbo, & vitæ placitum „ pactum fidei, lex ſalutis non hæreat morituris , ſed vivis ſenſibus affigatur.

SERMO LXI. (*)

Nisi me ſolaretur beati Pauli ſubita & inopinata converſio, vix crederem tam facile vos de terrena labe in cœleſtem poſſe gloriam commutari. Illum namque de perſecutore mox Apoſtolum præſtitit repentina confeſſio , & Eccleſiæ dedit inſignem magiſtrum , quem furentem Chriſtiani nominis invenerat vaſtatorem . Nec minus animat me illius ſpadonis * exemplum, quem fides ante rapuit ad gratiam, quam currus ad Indiam, * domumque revocaret. Accedit illud etiam latronis mirabile documentum , qui tunc rapuit paradiſum , quando latrocinii ſui pœnas eſt appenſus, ut ſolveret . Unde nos filioli , quia ſic tempus veſtræ regenerationis aptaſtis, ut neque nos poſſimus dicere quod neceſſe eſt , neque vos poſſitis quod oportet audire , fidem fidei committentes, tradimus breviter, quod latius commendare non poſſumus. * Nam quemadmodum exponentibus nobis poteſtis cognoſcere ſymboli ſacramentum , qui ipſum ſymbolum memoria capere vix valetis? Hoc monemus ſolum , ne quis committat litteris , quod eſt cordi mandaturus ut credat : Apoſtolo ſic monente . „ Corde creditur ad ju-„ ſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem „ Aduituri formam fidei, credulitatis normam , confeſſionis ordinem, parate ſimul corporis & cordis auditum . Sicut fons ore anguſto manans magnis fluviorum laticibus ampliatur , ſic fides ſymboli breviato ſermone credulitatis latiſſimos dat meatus . Et ſicut radix alte fixa in excelſum germen ſe protendit , fides ſic radicata pectoris in profundo in excelſum credulitatis cacumen attollitur . Ergo de cordibus veſtris expurgate perfidiæ cœnum , ut pura per vos fidei fluenta percurrant : incredulitatis fruteta in vobis radicitus amputate , ut excreſcant ad alta credulitatis veſtræ robuſta plantaria. Et quia, auctore Apoſtolo „ corde creditur ad juſtitiam, ore con-„ feſſio fit ad ſalutem „ in confeſſionis vocem modo date quod jam corde creditis. *Credo in Deum Patrem omnipotentem* . Qui credit in Deum , Deum diſcutere non præſumat : Deus quod ſit, ſufficit ſcire: qui requirit unde ſit, quantus ſit Deus, Deus quid ſit , hic neſcit: ſolum importunum tenebrat aſpectum, ad Deum inconceſſus cœcatur acceſſus : Deum qui vult videre , viſionis ejus diſcat tenere menſuram : Deum ſuum qui vult ſcire , neſciat gentium Deos: qui Deos dicit, contradicit Deo . Servire uni libertas eſt, captivitas multis. Quem Deum confeſſus es , crede patrem: ut credens patrem, eſſe filium diſcas , dicens filium , genitum cognoſcas eſſe de patre , cognoſcens de patre genitum , quomodo ſit genitus non requiras: quia dixiſti, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Omnipotens poteſt omnia , & ſi omnia poteſt quod in ſe, ex ſe, & ſemper ſecum habeat filium quis negabit? Generatio Dei initium non habet, neſcit finem , non admittit exceſſum : quando in genitore genitus permanere perſiſtit: dicente ipſo Domino. „ Ego „ in patre, & pater in me eſt. Ego & Pater „ unum ſumus „ . Confeſſus es patrem, confeſſus es filium , confeſſus es divinitatis arcanum ,

con-

Act. 9.
Act. 8.
Luc. 23.
Rom. 10.
Rom. 10.
Joan. 10.
Joan. 10.

9 *Veteris delicti nil habebit*. „ Per Baptiſmi regenera-„ tionem omnia deleri peccata, optime docet Auguſtinus „ tom. VII. de peccat. merit. & remiſs. contra Pelagium „ lib. II., cap. XXVII.: & contra duas Epiſt. Pelagii lib. „ I. cap. XII. „ Mita.

AD SERMON. LXI. (*)

NOTÆ.

* „ EX quolibet ſermone in Symbolum colligitur San-„ ctiſſimum Archiepiſcopum noſtrum quamplurimos baptizaſſe infideles adultos, tum barbaros, tum Italos ac Ravenates , qui adeo ſanctis exemplis , & Sacra hujuſce Paſtoris doctrina ad Fidem ſuſcipiendam invitabantur , ut nec differre Baptiſmatis ſuſceptionem, „ prout multi ſolebant, ob magnam Spiritus Sancti in „ cordibus eorum commotionem poſſent : quod cum ab „ externis indiciis Beatus Antiſtes argumentaretur , eos „ quamplurimum baptizare nitebatur, fiſus exemplis addu-„ ctis: Pauli ſcilicet, ac ſpadonis, & Latronis. Ea tempe-„ ſtate & Romæ multi ad fidem Chriſti convertebantur , „ teſte D. Leone Papa I. Serm. II. de Nativit. *Cum uti-„ que ad fidem primum venientibus oris noſtri officium* „ *debeamus* „ Mita .

1 *Illius Spadonis*. Vel vere ſpado fuerit : his enim utebantur Reginæ ad avertendas ſuſpiciones : unde Terentius.

Eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his Reginæ ;

Vel Regius Miniſter , & Princeps Palatinus ; Eunuchus enim in Scriptura idem qui Princeps , ut Daniel I. Hinc Putipharus, licet uxoratus, dicitur Eunuchus Geneſ. XL.

2 *Ad Indiam*. Æthiopiæ Reginam, & illius quæ Africana vocabatur , docent Acta Apoſtolorum . Quid ergo ? Nunquid Æthiopia in India? Hujuſmodi nomen uſurpaſſe crediderim Chryſologum , eo quod Æthiopes dicebantur ultimi hominum.

3 *Latius commendare non poſſumus*: Adverte ſæculi diſcipli-

confitere incarnationis dominicæ ſacramentum. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus* · Chriſtus a ſuperno vocatur unguento: eſt enim tota plenitudine divinitatis infuſus: Jeſus nomen eſt a ſalute, quod nomen omne quod in cœlo, quod in inferno eſt, tremens, genuflexum, Phil. 2. ſummiſſo vertice confitetur. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus unicum Dominum noſtrum*. Ut 4 patris & filii eſt nobis una Deitas, ita dominatio una ſit nobis. * *Qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine*. Spiritus & virgo copula terrena non eſt, cœleſte ſed eſt ſecretum: hinc eſt, quod naſcitur eſt divinum. Ergo quod natus eſt, confitendum eſt, quomodo natus eſt, tacendum eſt: quia quod ſecretum eſt, ſciri non poteſt: quod clauſum eſt neſcit aperiri: quod ſingulare eſt, non refertur exemplo. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus*. Judicis nomen audis, ne tempus ignores: Crucifixum audis, ut tibi mortis qualitas innoteſcat: & intelligas quid impenderit tibi, qui propter te pœnam tantæ mortis excepit. Audis ſepultum, ut ſcias mortem non fuiſſe perfunctoriam, ſed veracem. * Mori nolle eſt timoris humani, divinæ virtutis eſt ſurrexiſſe de morte, hic ergo non offendat mortis auditus, ubi reſurrectionis gloria abſcondit mortis injuriam. *Tertia die reſurrexit*. Quia hominis eſt quod moritur: Trinitatis eſt quod reſurgit. *Aſcendit in cœlos*. Hominem ferens illo, ubi ſemper manſit. *Sedet ad dexteram patris*. Ad dexteram ſedet, quia habet deitas nil ſiniſtrum. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*. Judicabit vivos & mortuos, quia reſurgent ad judicium, qui non putantur eſſe poſt mortem, quos gentilitas exiſtimat periiſſe cum ſæculo. *Credo in Spiritum ſanctum*. Ut in patre & filio, & Spiritu ſancto unam credas & intelligas eſſe deitatem. *Credo ſanctam Eccleſiam*. Ut confitearis Eccleſiam Chriſti ſponſam in perpetua Chriſti ſocietate manſuram. *Credo remiſſionem peccatorum. Carnis reſurrectionem*. Qui remiſſionem peccatorum, qui carnis reſurrectionem non credit, aufert veniam ſibi, ipſe ſubtrahit vitam. Quod audiſtis & credidiſtis, quod confeſſi eſtis, cor habeat, memoria teneat, charta neſciat, ſcriptor ignoret, ne ſacramentum fidei divulgetur in publicum, ne ad infidelem fidei derivetur arcanum, Deus qui vobis ſacramentum fidei & audire dedit, & credere, ipſe vos æternam pervenire faciat ad ſalutem.

SERMO LXII.

NUtritor * pius niſi totus fuerit redactus 1
in parvulum, nunquam parvulum perfectum perducit in virum: denique tunc vocem tenuat, verba ponit, agit nutibus, ſenſus ſeponit, infirmat viſcera, abjicit vires, membra diſſolvit, greſſum tardat, geſtit non ambulare, ſed repere: ridere ſimulat, timere fingit, flere mentitur, quia eſt in illo mendacium pietas, deſipuiſſe prudentia eſt, eſt infirmitas virtus. Hoc reor beatum Paulum feciſſe, cum dicit. „ Factus ſum parvulus in me- 1. Theſſ. 2.
„ dio veſtri, tanquam ſi nutrix foveat filios
„ ſuos. „ Sed forte aliquis ſtupeat, cum videat nutriculum iſta facientem: non irridet ſi eſt parens, ſi pater eſt non miratur: hoc ſtultitiam dicere non poteſt, qui ſcit amare. Unde vos jam patres, jam fortes, jam prudentes deprecor, ut me patiamini parvulis Domini mei dependere debitæ nutritionis * obſequia: 2
& blandimentis hodie magis congrua, quam peritiæ verba depromere: non quadrare, ſed liquare ſermones: & eos adhuc teneris faucibus in modum lactis effundere, docente Apoſtolo, „ Lac vobis potum dedi, non eſcam „ 1. Cor. 3.
mutare voces, amare varios affectus, & quid plura? mente, corde, corpore, imbecillis parvulorum mentibus occupari. Sed jam vos Eccleſiæ pia germina prophetico ſermone compello. „ Venite filii, audite me „ imo per me, & per meam vocem, juſſa veri genitoris audite: quia vos meo ore Deus vocat „ Venite Pſal. 33.
„ filii „ quo venite? & ad quid? „ Timorem
„ Domini, inquit docebo vos. „ Et quis veniat ad timorem? ille qui vult vitam, ille qui cupit videre dies bonos: ille qui vult bonum facere, fugere malum: ille qui poſt carnis & ſpiritus conflictum quietem divinæ pacis deſiderat obtinere. Venite filii, audite me „ timo-
„ rem Domini, *inquit*, docebo vos „ Quis eſt
„ homo qui vult vitam, & cupit dies videre
„ bonos „? prohibe linguam tuam a malo, &
„ labia tua ne loquantur dolum „. Sicut autem vitiant crimina conſcientiam, ſic dolus labia polluit, linguam maledicta contaminant: ac ſi Deo confiteri non poteſt labiis inquinatus & lingua. Et quia „ corde creditur ad juſtitiam, Rom. 10.
„ ore confeſſio fit ad ſalutem „ ſanctificate corda, mundate labia, juſtificate linguam, ut vox fidei bajula de puro pectore toto ſanctitatis procedat exemplo. Signate vos, placitum vel pactum, quod lucri ſpes venientis continet: vel futuri ſymbolum nuncupari * contractu 3
etiam

ſciplinam, quæ arcana Religionis Cathecumenis aperire vetuerat, ut alibi obſervatum.

4 *Dominatio una ſit nobis*. „ Ambroſius in cap. VI.
„ Lucæ dixit: *Unus Dominus, quia unus Deus*; & quomodo id exponatur habes loco citato.

5 *Sed veracem*. Appoſite D. Thomas in Epiſt. 1. ad Corinth. pag. 15. tom. VI. Oper. pag. 193. recent. edit. Venet. *Evidens enim mortis ſignum alicujus, eſt quod ſepeliatur*.

AD SERMON. LXII.

NOTÆ.

1 NUtritor. Veteres *nutricium* dixere. *Inſcriptio*. MEMMIA TERTULLA NUTRICIO SUO. Juſtin. Inſtit. Tit. 6. §. 5. *aut Pedagogum, aut Nutricium, aut educatorem*. Laudat verba hæc Chryſologi Pignorius de Jernis, pag. 382., recent. edition.

2 *Nutritionis*. MS. Cæſ. *educationis*.

3 *Symbolum nuncupari*. „ Symbolum hic eſt ſcriptura,
„ ſeu chirographum inter duos contrahentes factum; vel
„ eſt

étiam docemur humano: quod tamen ſymbolum inter duos firmat ſemper geminata conſcriptio, & in ſtipulatione cautum reddit humana cautela, ne cui ſurrepat, ne quem decipiat perfidia contractibus ſemper inimica. Sed hoc inter homines, inter quos fraus, aut a quo facta eſt, aut cui facta eſt ſemper lædit: inter Deum vero & homines ſymbolum fidei ſola fide firmatur: non litteræ, ſed ſpiritui creditur: & mandatur cordi, non chartæ: quia divinum creditum humana non indiget cautione. Deus facere fraudem neſcit, pati non poteſt: quia non excluditur tempore, non ætate vincitur: occultatione non fallitur, videt abſcondita, furata tenet, negata poſſidet. Deo ſalva eſt ratio ſua ſemper, qua ille quod credidit ubi pereat non eſt: ac ſi homini, non Deo, neganti perit, non perit fœneranti. Sed dicis, qui falli non poteſt, quid eſt quod exigit placitum? quid ſymbolum quærit? Quærit ille propter te, non propter ſe: non quia ille dubitat, ſed ut tu credas: quærit ſymbolum, quia qui ad tuam ſortem venit, ad tuum non dedignatur venire contractum: quærit ſymbolum, quia qui cum totum ſemper ipſe commodat, vult deberi: quærit ſymbolum, quia te modo non ad rem revocat, ſed ad fidem: & per placitum præſens futurum pertrahit, & invitat ad lucrum. Hoc Apoſtolus commemo-
Rom. 1. rat, cum dicit „ Ex fide in fidem. „ Et alibi
Heb. 10. „ Juſtus ex fide vivit„ Nemo ergo immemor ſymboli ſit: nemo iniiti cum Deo placiti ſit oblitus: nemo cum fidem modo ſuſceperit, rem requirat: cum ad ſpem venerit, quare non mox ſperata percipiat, conqueratur: Au-
Rom. 8. di Apoſtolum dicentem: „ Spe ſalvi facti ſu-
„ mus: ſpes autem quæ videtur, non eſt ſpes:
„ quod enim videt quis, quid ſperat? „ ſi autem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Spes ad futura tendit, fides ad promiſſa tranſmittit: cum res venerint, ad venerint & promiſſa: ſpes deſinit, fides ceſſat. Dulcis eſt Epiſtola, ſed uſque dum veniat ipſe qui miſit: neceſſarium chyrographum, ſed uſque ad debiti redditionem: grati flores, ſed uſque dum veniatur ad poma, ſed præſentia epiſtolam delet, rumpit ſolutio cautionem, flores conſumuntur a pomis: & ideo te ſuperni patris filium, hæredem Dei, cohæredem Chriſti, participem regni cœleſtis, confeſſorem divini judicis, cœli incolam, Paradiſi poſſeſſorem, modo deſignatum te fide noveris: modo ſpe non re noveris te promotum. Et ideo ſuſcipite fidem, tenete ſpem, dicite ſymbolum: ut ad rem & ad illa valeatis bona, quæ prædiximus, pervenire. Signate vos. Hodie homo repræſentata eſt Deo anima tua. *Credo in*
4 *Deum*. Quæ * diu ante dicebat Deum: ſed neſciebat: vocabat Deum, ſed ignorabat: ignorabat utique quem taliter per lapides & ligna requirebat: dicat ergo modo dicat, *Credo in Deum patrem omnipotentem*. Quæ * diu cum videret lapides, 5
cui crederet non videbat: ſed eſt vere Deus, qui te præſtitit non videndo videre, quem videndo dii gentium fecerant non videre. Audi dicentem dominum: „ In judicium veni in *Joan.* 9.
„ hunc mundum, ut qui non vident videant:
„ & videntes cæci fiant „. *Credo in Deum patrem*. Ineſt Deo pietas, eſt in Deo ſemper affectio, paternitas permanet apud illum: ſemper ergo filium fuiſſe credas, ne patrem ſemper non fuiſſe blaſphemes. Sed dicis: ſi genuit, quomodo ſemper habuit? quomodo genuit? Qui interrogas, fidem denegas, quam fateris, credo dixiſti: ſi credis, unde venit quomodo? quomodo ſermo dubitantis eſt non credentis. Credo, dixiſti, in Deum patrem omnipotentem: ſi eſt quod non poteſt, * omnipotens non 6
eſt: ſed tu illum genuiſſe ex aliquo filium putas, quem totum feciſſe confiteris ex nihilo: ex aliquo utique ſi ex tempore: quod ſi pater * tempus non capit, filius initium neſcit. 7
Sed quam miſerum, ut tu illum facias temporalem, qui te præſtitit ſempiternum. Non ergo conceptione temporum, non paſſione viſcerum, ſed pater filium generat nobis dum revelat. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus unicum Dominum noſtrum*. Attende homo, qua reverentia tibi fides inſinuatur & traditur: audi patrem, ut ſentias, intelligas, credas, non diſcutias filium: & quia eſt, confitearis: non unde, & quando, & quomodo ſit, temerarius perſcrutator inquiras. Hinc eſt quod tibi cœleſtis ſermo, ut annuntiet patrem, mox te ad Chriſtum, ad Jeſum, ad filium, ad unicum dominum noſtrum tota mente tranſmittit, ut cum videris ejus, quæ ſunt humana te nec aſſequi poſſe, nec æſtimare, nec capere, non audeas ejus quæ ſunt divina contingere. *Quia natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine*. Age homo, ſi tamen homo, * progredere cor- 8
de tuo, conſurge mente tua, dilatare ſenſibus tuis, arrige * ingenii tui acumina, excita ſcien- 9
tiæ tuæ vires: quicquid in te rationis eſt, exſuſcita, examina, diſcute, perſcrutare: & tunc ſtupenti * mundo ſolus aperi quid eſt, quod 10
Spiritus generat: Virgo concipit, Virgo parit, permanet Virgo poſt partum: quemadmodum ſit verbum caro, Deus homo, homo tranſfertur in Deum: quemadmodum cunabula capiunt, quem non capit cœlum: quemadmodum portatur humeris, orbem qui ſuſtinet totum: quare ipſe qui fecit omnia, inſtituit univerſa, cuncta moderatur, de te naſci, a te regi voluit, inſtituit nutriri, ut te parente viveret, cujus ante deſpexerat ſervitutem: & ſi hoc potueris de repoſito divinitatis attingere & proferre de deitatis arcano, tunc interius

„ eſt pignus ex utraque partium datum, ne ab inito con-
„ tractu impune reſilire liceat „ ex Mita. Addam teſtem Suidam ad mentem Chryſologi. *Symbola, pactiones, quas inter ſe Civitates pepigerunt: & ſuis civibus propoſuerunt: ſtatuentes, ut aliis præſtent ea, quæ juſſa ſunt, & ab aliis vicißim impetrent.*

4 *Quæ*. MS. Cæſen. *Quem*.

5 *Quæ*. MS. Cæſ. *Quem*.

6 *Poteſt*. MS. Cæſen. & Vatic. *poſsit*.

7 *Pater*. MS. Cæſen. *Patrem*.

8 *Si tamen homo*. „ Et non magis Angelus, ut iſta
„ intelligas; vel animal ratione carens, aut diabolus ma-
„ litia utens, qui temere iſta diſquiris. „ Mita.

9 *Arrige*. Ita Latinius, & MS. Vallicell. editi: *Arripe*.

10. *Stupenti*. MS. Cæſen. *Stupenda*.

11. *Si*

accede, aſcende altius, licentius intuere, & tunc patris tempora, initia filii, explorator novus, ſingularis inventor, proditor divinitatis
*. 53. expone: eſto major Iſaia, qui dixit: „ Sicut „ ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut a- „ gnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non „ aperuit os ſuum, in humilitate judicium e- „ jus ablatum eſt, „ generationem ejus quis e- „ narrabit? „ Cujus? hujus generationem qui ſicut ovis ad occiſionem ductus eſt. Si Chri-
11 ſti humana generatio extitit, & divina: * & ſi ut generatur, narrari non poteſt, quæ te homo unda, qui te fluctus, ad iſtud naufragium pertulerunt? qui te Spiritus per aera volitare impulit ad ruinam? Pater, Filius, & Spiritus Sanctus una deitas, una virtus, una ſempiternitas, majeſtas una: quicquid autem filius mi-
12 noratur, accipit, creſcit, mei eſt corporis, * non ſubſtantiæ ſuæ. Aut miraris homo, quia patrem vocat in cœlo, qui matrem habere dignatur in terra? *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & ſepultus.* Quare homo, qui in ſe æqualis eſt patri, hoc ſolum quod in te minor eſſe voluit, accuſas? quem audis ſedente Pilato aſtare, cognoſcente Pilato judicari quare hoc ſolum accipis addici accuſantibus criminoſis? reo pronunciante damnari? Sed ille de carne tua naſci voluit, tuis voluit uberibus occupari, jacere in tuo pectore, tuis voluit humeris bajulari, qui ſemper a te amari voluit, non timeri. Require quid in lege mandaverit primum, & quid in gratiam quæſierit, tunc videbis. Interrogatus Dominus, ſicut Evangeliſta dixit: quod eſſet mandatum in lege pri-
*Matt.*22. mum, ait „ Diliges Dominum Deum tuum ex „ toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex „ tota mente tua „ hinc eſt quod ad cor tuum
13 venit, & ad mentem tuam, * quia animo, corde, corpore a te ab initio diligi perquiſivit. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus.* Hucuſque Judæus, ſequitur hæreticus; expectet: ad priora illorum, nullus accedat,
4 qui Chriſti paſcuntur, & ſaginantur injuriis: * ſed vos filioli audite, ut poſt paſſionem mortis, ſepulturæ mœrorem reſurrectionis gaudiis effugetis. *Tertia die reſurrexit.* Ut eſſet noſtri corporis reſurrectio, virtus, gratia beneficium Trinitatis. *Aſcendit in cœlis.* Per me, qui per ſe nunquam defuit cœlo. *Sedet ad dexteram patris.* Divinæ virtutis ordine, non honoris humani. Diximus, ſic filius a dextris ſedet, ut nunquam pater ſedeat a ſiniſtris. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Et quid debet judici mors? hinc eſt quod reſurgit, ut debeat. *Credo in Spiritum ſanctum.* Hunc in quem credit, negat: qui Spiritum ſanctum negat. *In ſanctam Eccleſiam.* Quia Eccleſia in Chriſto, & in Eccleſia Chriſtus eſt: qui ergo Eccleſiam fatetur, in Eccleſiam ſe confeſſus eſt credidiſſe. *Remiſſionem peccatorum.* Da tibi homo veniam tu credendo, qui ad omnia peccata dilapſus es deſperando, *Carnis reſurrectionem.* Hoc eſt totum fidei documentum; ſi carnem, quæ corrupta eſt, quæ putrefacta eſt, quæ perijt, per Deum reſurgere, repaginari*, redire poſ- 15
ſe credas, quem poſſe omnia, quando omnipotentem confeſſus es, tunc juraſti. *Vitam æternam.* Bene addidit vitam æternam, ut ſe reſurrecturum crederet, qui reſurget per ipſum, qui cum Deo patre * & Spiritu ſancto 16
vivit & regnat, nunc & ſemper, & per immortalia ſæcula ſæculorum. Amen.

SERMO LXIII.

POſt Apoſtolicam lectionem cupientibus nobis ad Evangelicas redire virtutes, mox Lazarus * ab inferis reverſus occurrit apportans vincendæ mortis formam, deferens reſurrectionis exemplum. Si ergo placet, priuſquam ingrediamur pelagus lectionis, priuſquam aggrediamur quæſtionum fluctus, antequam facti talis altitudinem penetremus, reſurrectionis tantum contemplemur aſpectum: quia hoc ſignum videmus eſſe ſignorum, * virtutum cer- 2
nimus

11 *Si Chriſti humana generatio extitit, & Divina.* Omnia, quæ conſului MS. *generatio extitit ſi Divina.* Lectio niſi apte diſtinguatur, & pronuncietur non parit hoc loco congruam ſententiam: quare ſic puto legendum *ſi humana Chriſti generatio extitit, & Divina*: hoc eſt: ſi utraque generatio in eo locum habet, & in uno Chriſto, cum ad occiſionem ductus eſt, tam divina, quam humana reperitur; utramque inenarrabilem vocavit Iſaias. Lectio non eſt mutanda, ſed apte diſtinguenda. Hæc Latinius. „ Contra Arium, & Eutychen Hæreſiarchas, ut in „ Epiſtola Auctoris ad Eutychen, & infr. Serm. cxlv. „ Mita.

12 *Creſcit.* Adhæſi correctioni Meurſianæ. Editi. *neſcit.* Cæterum loca Scripturæ Johan. xiv., & 1. Chorint. xv., & ſi quæ alia, explicanda ſunt: quod Filius ſola ratione humanæ naturæ ſit minor Patre. Ita Chryſoſtomus: Cyrillus lib. 11. Theſ., Auguſtin. lib. 11. Trinit., capite vii., & Gaudentius in Epiſt. ad Paul. rejecta veterum Patrum explicatione de ratione principii, non de ratione naturæ: a qua utpote minus congrua reſiliiſſe videtur Chryſologus.

13 *Et ad mentem tuam.* MS. Cæſenæ: *ſuſcepit animam tuam.*

14 *Hucuſque Judæus, ſequitur hæreticus. Expectet ad priora illorum nullus accedat, qui Chriſti paſcuntur, & ſaginantur injuriis.* Obſervat Mita verba hæc deſiderari in MSS. Cæſenæ & Urbini: extant autem in Vatic. & Vallicellano ubi non variant ab impreſſis. Senſum tamen Auctoris eruit Mita. Atque hic eum agere contra Judæos, & Hæreticos. Judæus etenim, etſi fateatur Chriſti mortem, & ſepulturam, ultra non progreditur in fide: imo ipſius Chriſti reſurrectionem negat. Hæreticus item carnis futuram reſurrectionem negabat. Contra hos inſurgit Auctor; ut Chriſtianos auditores confirmet in fide reſurrectionis carnis humanæ: ex Mita.

15 *Repaginari.* Denuo ſociari, compingi. Hujus vocis unum tantum ex Chryſologo exemplum profert Du Cangius.

6 *Qui cum Deo Patre &c.* Conciones veterum Patrum ſub Divinæ, ac Sanctiſſimæ Trinitatis invocatione, & glorificatione frequentiſſime concluſas oſtendit Ferrarius lib. 1. de Rit. Sacr. Eccleſ. Conc., c. xxxii.

AD SERMON. LXIII.

NOTÆ.

1 MOX *Lazarus.* Idem ac Eleazarus, ex vocis hebraicæ contractione. Grotius ex Tertulliano, ac Prudentio. Lazarus autem juxta Bedam apud D. Thomam in Catena interpretatur: *Adjutus.* Chryſoſt. Homil. in cap. xvi. Lucæ, tom. 11.; pag. 1171.

2 *Signum videmus eſſe ſignorum.* Auguſtin. Tract. xlix. in Johan., Oper. Tom. iii., p. ii., pag. 449., edit. Antuerp. *Inter omnia miracula, quæ fecit Dominus noſter, Lazari reſurrectio præcipue prædicatur.*

3 *Vianæ*

nimus esse virtutem, mirabilium esse mirificentiam pervidemus. Suscitaverat Dominus filiam Jairi principis synagogæ, sed adhuc funere calente, sed adhuc mediante morte, corpore adhuc præsente, adhuc inter homines homine
3 morante, adhuc viante Spiritu, * adhuc anima claustra tartari nesciente, ac ne multis, sic mortuæ vitam reddidit, ut jus maneret in-
Luc. 7 ferni. Suscitavit & unicum matris: sed sic, ut retineret pheretrum, ut anticiparet sepulchrum, ut corruptionem suspenderet & præveniret fœtorem, ut ante mortuo vitam redderet, quam tota mortuus jura mortis intraret: circa Lazarum vero quod geritur, totum singulare est: cujus mors, cujus resurrectio commune nil habet cum prædictis: quem circa & vis tota mortis impleta est, & forma resurrectionis plena resplendet: audeo, & dico totum
4 rapuisse resurrectionis dominicæ sacramentum * triduanus ab inferis Lazarus si rediisset: nam Christus rediit triduanus ut dominus, Lazarus revocatur quatriduanus ut servus. Sed ad probanda quæ diximus, jam prælibemus aliqua le-
Joan. 11. ctionis. *Miserunt*, inquit, *sorores ejus ad Dominum dicentes, Domine ecce quem amas, infirmatur*. Sic dicentes * affectum pulsant, interpel-
5 6 lant amorem *, conveniunt charitatem, neces-
7 situdinem necessitudine gestiunt submovere: * sed Christus cui plus est mortem vincere, quam removere languorem: cujus amare illud est, non ut dilectum allevet, sed ab inferis ut reducat: dilecto non languoris medicinam, sed resurrectionis gloriam mox paravit: denique, *Ut audivit infirmari Lazarum*, sicut dicit Evangelista, *mansit in eodem loco duobus diebus*. Videtis quemadmodum dat locum morti, licentiam dat sepulchro, corruptioni posse permittit: negat nil putredini, nil fœtori: atque ut tartarus rapiat, trahat, habeat, admittit: atque agit ut humana spes tota pereat, & tota vis mundanæ desperationis accedat: quatenus quod facturus est, divinum sit, non humanum. * Tantum autem in loco expectatione
8 9 mortis residet *, ut & mortuum ipse nunciet: & tunc ad Lazarum denunciet se venire. Ait enim, *Lazarus mortuus est, & gaudeo*. Hoc est amasse? gaudebat Christus, quia mœror mortis, vertendus mox erat resurrectionis in gaudium. *Et gaudeo propter vos*. Quare propter

S. Petri Chrys.

vos? quia in morte & resurrectione Lazari, figura tota mortis & resurrectionis dominicæ pingebatur: & quod erat secuturum mox in Domino, jam præcedebat in servo. Dicebat Matt. 20. semel, & iterum discipulis suis: „ Ecce ascen-„ dimus Hierosolymam, & filius hominis tra-„ detur Principibus sacerdotum & scribis: & „ condemnabunt eum morte, & tradent eum „ gentibus ad illudendum & flagellandum, & „ ad crucifigendum: „ & ista dicens, videbat eos fieri satis dubios, satis tristes, satis consolationis extorres: & noverat eos ita opprimendos esse ipso pondere passionis, ut nihil in eis ex vita, nihil in eis ex fide, nihil in eis remanere posset ex luce: sed tota pene perfidiæ nocte fuscandos. Et ideo mortem Lazari usque ad quatriduanum tempus protendit, usque ad fœtorem prævalere permittit, ut discipuli dubium non haberent, posse Dominum post triduum adhuc recentem surgere, cum servum vidissent post quatriduum surgere jam fœtentem: & crederent illum facile posse sibi vitam reddere, qui alium taliter revocarat ad vitam. Hinc est quod dicit: *Gaudeo propter vos, & credatis*. Necesse ergo erat mors Lazari, ut & cum Lazaro jam discipulorum fides consurgeret sepulto. * *Quoniam non eram ibi*. Et 10
erat locus ubi non erat Christus? & quomodo non erat ibi, unde mortuum Lazarum discipulis nunciabat? Fratres, erat ibi Christus Deus, sed ibi non erat homo Christus: * erat 11
ibi Christus Deus cum moreretur Lazarus, sed nunc ad mortuum venturus erat Christus, quando erat mortem Christus Dominus subiturus: dicebat itaque, *Quoniam non eram ibi*. Hoc est in morte, in sepulchro, in inferno, ubi per me, & meam mortem potestas tota mortis est subruenda. *Martha*, inquit, *ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi, dicens, Domine, si hic fuisses, frater meus non fuisset mortuus*. Mulier, & Deum confiteris * & dicis, si hic fuisses? Deum nec 12
absentant loca, nec tempora repræsentant. Non moreretur Lazarus si Dominus fuisset ibi, qui erat ibi: scilicet si in Paradiso tu mulier non fuisses: * mulier tu quæsisti lachrymas, 13
tu invenisti gemitus: tu mortem gulæ pretio comparasti, & accusas absentiam Dei, quando causam mortis fuisse tuam præsentiam non recusas? Mors quando a te provisa est, * tunc 14

---

3 *Viante spiritu*. Omnia metaphorice dicta, & rethoricis coloribus adornata. Voce *viare* pro *iter facere* alii utuntur Scriptores hujus ævi. Sidonius lib. IV. epist. III., Fortunatus lib. IX. Poem. VII., Ambrosius lib. V. Hexam. cap. 10.: *quis tribuit dispositionem viandi*.

4 *Totum rapuisse resurrectionis Dominicæ Sacramentum si &c.* Cum triduana Christi resurrectio plurimis abundet mysteriis, & Sacramentis. „Si Lazarus triduanus sur-„ rexisset, id quod Dominicæ resurrectioni servatum erat, „ sibi assumpsisset, & repræsentasset in se, quod meher-„ cle servum dedecebat. Resuscitatur itaque ante Domini „ resurrectionem; sed quatriduanus jam fœtens, ne Domi-„ nicæ resurrectionis Sacramento præjudicium inferret, si-„ mulque ne Discipulorum fidem raperet: ut hic infra; „ & Serm. LXXXI.„ Mita.

5 *Sic dicentes*. At per nuncios ad Jesum missos: qui absens erat, & trans Jordanem.

6 *Interpellant amorem*. Sorores Lazari non sua, non Fratris merita deprædicant, sed solum amorem Jesu erga ipsum: ut observat hic Brugensis. *Sufficit, ut noveris*, inquit Augustinus loco cit. pag. 451., *non enim amas, & deseris*.

7 *Submovere*. Latinius legit *submonere*.

8 *Non humanum*. Hanc eandem sententiam, Christum, scilicet, expectasse adhuc, & locum dedisse corruptioni, ut certior esset prodigii fides repetunt ad hunc locum Cyrillus, Theodoretus, Chrysostomus, Euthymius, Alcuinus, aliique.

9 *In loco residet*. Mansit, enim, Bethabaræ.

10 *Jam sepulto*. Loco huic in impressis corrupto ex MS. Cæsenæ, medelam attuli.

11 *Non erat homo Christus:* Idest, ibi non erat cum sua humanitate.

12 *Deum confiteris*. Sed infirma fide: non enim Christo nisi præsenti potestatem tribuerat ægros sanandi, ut Auctor infra.

13 *In Paradiso non fuisses*. In editis legitur: *qui erat ibi, sed si in Paradiso mulier non fuisses*. Subobscuro sensui, aliquam lucem adferre conatus sum ex Latinio. Dominus erat ibi, & Lazarus mortuus non fuisset, si Eva in Paradiso voluptatis, non peccasset.

14 *Provisa*: idest instructa ad nocendum,

15 *De-*

lamentandi materia fuit : nunc vero facta eſt virtutis occaſio, quia tunc ad pœnam peccantis data eſt , nunc permiſſa eſt reſuſcitantis ad gloriam : tunc tartarus invenit hominem, nunc amittit . Sed jam quære per fidem mulier , quod per perfidiam perdidiſti . *Domine , ſi fuiſſes hic , frater meus non fuiſſet mortuus : ſed & nunc ſcio , quia quæcunque petieris a Deo , dabit tibi Deus* . Hæc mulier non credit, ſed credere conatur, cujus credulitatem incredulitas confundit . *Quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus*. Deus ex ſe dat, non a ſe petit. Quid affers moras mulier ſupplicandi, cum jam præſtaturus aſſiſtat: Mulier,
15 judex ipſe eſt, quem tu deſideras advocatum: * in hoc dantis poteſtas eſt , non neceſſitas eſt rogantis, *Scio*, inquit, *quia quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus*. Mulier hoc credere , non eſt credere: hoc ſcire, neſcire eſt : Pro-
1. Cor. 11. bavit hoc Apoſtolus , quia homo quando ſe putat aliquid ſcire, tunc neſcit. Sed jam quid Dominus reſponderit, audiamus. *Reſurget frater tuus*. Et mulier: *Scio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die* . Martha iterum ſcis quod neſcis: ſcis, quia in noviſſimo die poſſit
16 reſurgere frater tuus *: ſed quod & hic poſſit, neſcis: aut forte Deus qui tunc poteſt ſu-
17 ſcitare omnes * , unum modo mortuum non poteſt ſuſcitare? Poteſt, poteſt Deus ſuſcitare ad temporale ſignum mortuum unum, qui tunc omnes mortuos ad vitam perpetem ſuſcitabit . *Scio quæcunque petieris a Deo, dabit tibi Deus : & ſcio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die*. Martha , ante te eſt reſurrectio , quam tam longe mittis. *Ego ſum*, inquit, *reſurrectio*. Et quid eſt , ego ſum reſurrectio ? & non , ego reſuſcito? quid eſt? quia ſuſcepit hominem, ſuſcepit mortem: ut qui reſuſcitat jubendo unum, reſurgendo in ſe reſuſcitet omnes : & quibus Adam puteus mortis extitit , his vitæ
19 fons Chriſtus exiſtat: * & impleatur illud A-
1. Cor. 11 poſtoli, ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. *Ego ſum*, inquit, *reſurrectio & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum : credis hoc*? Et mulier, *Utique, Domine, ego credidi, & credo, quia tu es Chriſtus filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti* . Qui ad Lazarum venerat, quid ſic occupatur in Martha ?
20 quid? ut ante iſta in fide ſurgeret , * quam ille reſuſcitaretur in carne . Sic facit qui & vivis & mortuis conſulturus advenit : nec pertimeſcit faciendi moras , penes quem facti & effectus permanet & poteſtas. Fratres, patimini hodie differri verbum, ſi deſideratis audire latius quæ ſequuntur.

SERMO LXIV.

SIngula ſcripturæ verba ſi libris ſingulis mandarentur, nec ſic myſteria quæ in ipſis ſunt audientibus perlucerent: & quid faciet ſubitus & brevis ſermo, qui in modum fulguris, priuſquam illuſtret oculos, jam refugit : nec dat lucem videntibus, ſed pavorem? Orate ergo, uti quia in ſæculi obſcuritate verſamur, & in carne poſiti noctis tempus agimus, non diei , lucernam nobis verbi ſui Chriſtus accendat , qua prævia myſterii cœleſtis ingrediamur obſcura: & gradu lento perveniamus ad ſcientiæ divinæ quantam poſſumus claritatem : ſicut il- Matth. 2.
li Magi, qui mentis ſuæ oculos metientes, non audent ſplendori ſolis, aut divinæ ſe committere claritati, ſed nocte tenerum ſtellæ lumen tenerioribus oculis aſſumentes, ad cubile Chriſti tenerrimum pervenerunt. Sed jam ſicut promiſimus, Evangelicæ lectionis quod ſupereſt, Joan. 11.
exequamur. *Martha* , inquit, *ut audivit , quia Jeſus venit, occurrit illi*. Sic ſervus non fuit , non proximus, non amicus, certe qui aderat conſolator, ut mulier ſola medias per turbas, per caſtrum totum : extra civitatem * & 1
luctus tempore , venienti occurreret ſalvatori ? Fratres, in his perſonis non cauſæ currunt , ſed ſacramenta ſignantur . Mulier currit pro morte, quæ cucurrit ad mortem , feſtinat ad veniam, quæ feſtinavit ad culpam: ad redemptorem pium pervenit, ſeductor peſſimus quam prævenit: reſurrectionem quærit, quæ quæſivit ruinam, & ipſa quæ mortem viro attulit, ut vitam viro referat, hæc anhelat. Hinc eſt quod in loco Chriſtus reſtitit, expectavit Chriſtus, quod non intravit turbas, quod non contendit ad domum, quod non ad ſepulchrum divertit, quod non ad Lazarum propter quem venerat, feſtinavit: ſed mulierem ſuſtinet, mulierem remoratur, mulierem primam ſuſcepit, quam primam ſuaſor infecit: a muliere perfidiam fugat, ad mulierem revocat fidem : ut quæ fuit perditionis obſequium, ſalutis eadem ſit miniſtra: & ſit tandem per Deum viventium mater, quæ per diabolum diu mater extitit mortuorum. Et quia mulier fuerat mali caput, cauſam mortis agit, ut ante crimen diluat, quam veniam largiatur, ante cauſam tollat, quam ſententiam ſolvat, & cavet ne vir mulierem, per quam ſemel deceptus eſt, participem refugeret ad vitam: ac ne multis periiſſet

15 *Deſideras advocatum* . Martha enim Chriſtum deprecabatur, veluti Prophetam, cui ab Deo poteſtas facta fuerit impetrandi prodigia, quæcumque ei placerent . Cupit ergo , ut apud Deum ſe gerat , ac ſi fuiſſet Lazari Advocatus . Chryſoſtomus Homil. lxi. *adhuc enim ei* , Chriſto, *quaſi homini intendebant*.

16 *Poſſit reſurgere Frater tuus*. Putat Grotius Martham ab Phariſæis aliquid ſubobſcurum de Reſurrectione didiciſſe . At reſurrectionis fidem , fuiſſe tunc temporis comunem apud Judæos , credunt accuratiores Interpretes . Vide inter eos Calmetum in Pſalm. x., v.: & in 11. Maccab. xii. , 43.

17 *Suſcitare omnes* . Similia , vel tantum non eadem, Auguſtinus hic: *Per quem tunc reſurget, poteſt & modo, quia ego ſum reſurrectio* .

18 *Vita fons* . Ita explicat Brugenſis illud Evangeliſtæ: *ego ſum reſurrectio &c.* ideſt auctor , & fons reſurrectionis, & vitæ. Solent Hebræi cauſas per effectus nominare. Tali modo Chriſtus dicitur *juſtitia, ſanctificatio: redemptio, ſalus &c.*

19 *In fide ſurgeret*. Chriſtum his verbis Marthæ ſpem, fidemque confirmaſſe docent etiam Chryſoſtomus, Theophylactus, Maldonatus, Grotius , & Brugenſis .

AD SERMON. LXIV.

NOTÆ.

1 *Extra civitatem* . Nondum enim Chriſtus venerat in Caſtellum : ſed eo loco remanſerat, ubi erat Lazari

riisset mulier, *si ante ad virum CHRISTUS
2 Dominus perveniisset. Hinc est, fratres, quod per mulierem nascitur Christus: Hinc est quod virum mulier semper ventris sui suscitat de sepulchro: ut doloribus revocet, quem depulit
3 blandimentis: ut flendo * reparet, quem perdidit manducando. Denique ubi Martha confessa est Christo, & quicquid fuit culpæ * in
4 persona mulieris pia confessione delevit, mittitur ad Mariam, quia sine Maria nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria, veniat materni nominis bajula, ut videat homo Christum, virginalis uteri habitasse secretum: quatenus prodeant ab inferis mortui, mortui exeant de sepulchris. *Jesus*, inquit, *videns Mariam plorantem & Judæos qui cum ea venerant plorantes, fremuit Spiritu & turbavit seipsum, & dixit. Ubi posuistis illum? Responderunt, Domine, veni & vide, & lachrymatus est Jesus.* Plorat Maria, plorant Judæi, plorat & Christus: putasne simili compassione? Esto, quod Maria soror fleret: quia nec fratrem retinere potuit, nec morti potuit obviare: quæ licet esset de resurrectione secura, *
5 destitutione tamen solatii præsentis, mora absentiæ tam longæ, tristitia diutinæ separationis non potuit non deflere: simul quia tam
6 trux, tam funesta, tam crudelis * imago mortis, quamvis fidelem mentem non potuit non tangere, non movere: flebant Judæi & conditionis suæ memores, & futuræ vitæ desperatione possessi. Mors cum satis viventibus sit amara, satis turbat ipso exitu, plus conturbat exemplo: mortuum quotiens quis viderit, totiens se morti ejulat destinatum. Sic de morte non potest non dolere mortalis. Quid horum Christus? & si nihil horum, quare flebat? certe ipse qui dixerat, Lazarus mortuus est, & gaudeo: de quo gaudet mortuo, ipsum cum resuscitat tunc lamentatur: qui cum amittit, non flet; cum recipit, tunc deplorat: tunc fundit mortales lachrymas, vitæ Spiritum cum refundit. Fratres habet hoc natura corporis humani, ut producat lachrymas vis gaudii, vis mœroris. Quotiens enim viscera, aut lætitiæ, aut tristitiæ nimio arctantur impulsu, oculi in lachrymas mox erumpunt. Hinc est quod Christus non dolores mortis, sed illius lætitiæ recordatione lachrymavit: * qui voce sua, vo- 7
ce una, omnes est mortuos perpetuam suscitaturus ad vitam. Fremit Spiritu, & tota se viscerum commotione conturbat, quia adhuc solum Lazarum, & non jam omnes mortuos suscitabat. Quis ergo ex humana infirmitate existimet hic flevisse Christum, cum cœlestis pa- *Luc.* 15.
ter luxuriosum filium non quandiu abiit, sed quando recipit tunc deplorat? Christus recipiens flevit Lazarum, non amittens, denique non quando plorantes videt, tunc plorat Christus; sed quando interrogat, & in respondentibus videt fidei nil manere, dixerat: *ubi posuistis eum? At illi responderunt, Domine, veni & vide.* Putaverunt eum nescire ubi positus esset in terra, qui sciebat ubi illum tartara dira retinerent. Ille sic interrogans exigebat fidem * scientiam porrigebat, ut astantes scirent, 8
quod mors, quod sepulchrum, quod corruptio, quod putredo, quod fœtor non ex conditione Dei, * sed ex delicto hominis homini- 9
bus accessisset. Nam cum dicit, ubi posuistis eum, mulieres increpat, mulieres arguit, hoc est: quem ego posui in Paradiso, in regione vitæ, ecce vos ubi posuistis eum. Sed & Judæi ad ignorantiam requirentis respondebant. *Domine, veni & vide.* Quid? illum jubere morti? quid? jubere illum inferis crederent, qui credebant eum quod erat in oculis non videre, qui de lachrymis ejus taliter disputabant? *Qui potuit aperire cæci oculos* *, *quomodo facere non potuit, ut hic non moreretur?* Potuit facere ut non 10
moreretur, sed mori permisit is, qui mortuum ad suam gloriam voluit suscitare: permisit ad inferna descendere, ut appareret Deus ab inferis hominem cum reducit. Sed Judæi parebunt corda vestra obstructiora inferis, viscera vestra duriora mortuis, oculi vestri tetriores sepulchris, cum vox quæ patefecit tartara, vestra non patefecit arcana: cum jussio quæ exsuscitat mortuum, mentes vestras non suscitat, cum lux quæ illustrat sepulchrum, vestram non illuminet cæcitatem. Sed ista sufficiant, ut cum Christo resurgentis Lazari gloriam patentius videre possimus.

SER-

---

ri sepulchrum constructum extra oppidum, juxta morem Hebræorum.

2 *Periisset Mulier.* Christus Dominus sapientia Patris, perdita eo ordine reparat quo ceciderunt. Mulier per peccatum ante virum cecidit, ergo decuit mulierem ante virum reparari. S. Augustinus de Genesi ad liter. lib. 11. cap. XXXIV: *Præceptum enim ab Domino per Virum, usque ad Fœminam: peccatum autem ab Diabolo per fœminam, usque ad virum*: & cap. XXXVII. *prius data est pœna mulieri, quam viro.* Itaque si Redemptor ante ad virum, quam ad mulierem perveniisset, utique mulier in sua ægritudine mansisset, & solitus ordo reparationis haud fuisset servatus. Vel saltem Homo indignatus potuisset refugere illam habere participem vitæ, ex Divina reparatione acquisitæ, quam semel mali caput fuerat expertus ad mortem. Vide fere ad casum nostrum S. Augustinum lib. 83. qq. q. 11. apud Magistum in 3. part. distinct. 12. lit. E. Sed quomodo, ais, aut quando pervenit Christus ante ad mulierem, quam virum? quando ex prævisis meritis Christi venturi Verbum æternum sibi elegit B. Virginem in Matrem, & illam immunem fecit ab omni labe peccati, Vel tunc ad mulierem Christus Dominus pervenit, quando missus est Angelus Gabriel ab Deo. Tunc enim B. Virgo enixe Deum precabatur, ut ad redimendum genus humanum descenderet, ut promiserat per Prophetas &c. ex Mita.

3 *Flendo.* MS. Cæsen. *Fastidiendo.*

4 *Fuit culpæ.* Ex eodem MS. Editi: *& quidquid suæ culpæ, non in persona mulieris &c.*

5 *De resurrectione secura.* Vide Notam 8. superioris Homiliæ.

6 *Tam trux, tam funesta, tam crudelis.* Depravatum in editis locus restituitur ex editione Mitæ, MS. urbinati, & Latinio.

7 *Sed illius recordatione letitiæ.* His male torquentur impia illa capita, quæ Christum Stoicum, & affectuum expertem penitus, nobis effingere conati sunt. At ægre ferebant Veteres, quod Christus in Evangelio lacrymasse diceretur. Unde Epiphanii ætate, ipso teste in Ancorato, cap. XXXI., pag. 76. edit. Colon. in quampluribus Lucæ codicibus erratus fuerat locus ille, in quo Christus visa Hierosolyma collacrymasse dicitur. Quem tamen adhibuerat Iræneus lib. contra hæreses, ad refellendos eos, qui Christum specie tenus apparuisse impie docebant.

8 *Exigebat fidem.* Augustinus de Verb. Dom. Serm. III. *Non locum sepulti ignorare credi debuerat; sed fidem Populi approbare volebat.*

9 *Ex conditione Dei.* Scilicet ex pacto, vel placito Dei.

10 *Aperire Cæci oculos.* Sarcasmus est. Cæci illuminationem

SERMO LXV. (*)

QUoniam mortem Lazari, Mariæ fletus, lachrymas Marthæ, Judæorum planctus jam perstrinximus sermone geminato, nunc exoneremus animos, abjiciamus curas, exoccupemus sensus, ut resurrectionis tantæ gaudio totis mentibus & capere & audire possimus. Evangelista venisse ad monumentum sic
Joan. 11. prædicat Salvatorem. *Jesus*, inquit, *rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Jesus fremens venit ad monumentum.* Fremit Christus, ut caro reviviscat: fremit vita, ut mors fugetur, fremit Deus, ut resurgat homo: fremit indulgentia, ne sententia contradicat: fremit Christus debellans mortem, quia non potest non fremere, * qui singularem rapit de hoste victoriam: quod autem dixit, *Rursus fremens*. Fremit rursum, ut geminata resurrectionis demonstret insignia: quia voce Christi sicut mortui corpore de sepulchris suscitantur ad vitam, perfidia mortui ad vitam fidei sic resurgunt. *Erat*, inquit, *spelunca*. Dixisse sufficerat, venisse ad monumentum: quid est quod tantopere speluncam Evangelista commemorat *? Spelunca plane, ubi hominem diaboli latrocinium * collocavit: spelunca, ubi virum fraus condidit mulieris: spelunca, ubi Dei plasma, mortis rapacitas includebat. *Et lapis superpositus erat ei*. Duræ mortis janua durior duriſſimo lapide * claudebatur: sed plorans quid proficit ad sepulchrum, quando sic duros & congestos obices * non penetrat vox plorantis? Christiani ploremus Deo pro peccatis nostris, & mortuis non audientibus * cum gentibus non ploremus. *Ait Jesus, tollite lapidem*. Inter divinas virtutes humanum Christus requirit auxilium? non sufficit amovere lapidem, qui mortem sufficit effugare? sepulchri claustra reserare non valet, qui portas tartari prævalet aperire? Dixerat per Prophetam: „ Auferam cor lapi- Ezech. 11.
„ deum de carne eorum, & dabo eis cor car-
„ neum: „ præcipit ergo, ut Judæi ex se cor
lapideum tollant, * evolvant perfidiæ saxum, 7.
silicem duræ incredulitatis excludant, quatenus animæ per infidelitatem mortuæ de sepulchro pectoris prosilirent: & non tantum surrexisse Lazarum, quantum se Lazaro consurrexisse gauderent. *Tollite lapidem*. Tollite miseræ humanitatis obsequium, * ut divinitatis beatæ 8
opera nunc clarescant. * *Tollite lapidem*. Quem po- 9
suistis vos, ut hominem quem ego posui, nunc reponam. *Respondit Martha, jam fœtet*. Mulier & quod fœtet cujus est? *Jam fœtet*. Modo ad te pertinet, quod a te venit: ad sepulchrum non sentires fœtorem, si in Paradiso suaforem noluisses audire. *Jam fœtet*. Quod perditori fœtet, non fœtet creatori. *Jam fœtet*. Quod horret alieni operis eversor, amator sui operis non abhorret. Sed dicendo sic, testaris mortem, quam tu mulier intulisti: fœtorem clamas, ut plena mors audientibus innotescat, quatenus quod resurget Lazarus, redeuntis sit Spiritus, non latentis: Divinæ virtutis sit, non sit artis humanæ: neque Judæi, qui nos dicunt
„ in principe dæmoniorum ejicere dæmones „ Matth. 9.
iterum dicant nos non imperio Dei, sed humano præsidio mortuos suscitare. *Jam fœtet, quatriduanus est*. Dicit & tempus, ut sciant, quia auctor est temporum, cui tempora nulla præscribunt. *Jam fœtet, quatriduanus est*. Dicendo sic, exaggerat desperationem * ut qui ad- 10
sunt, videant: quia Deus est, qui sic vitam mortuis, desperatis salutem, fœtentibus dat vigorem. *Elevatis*, inquit, *oculis sursum*. Elevat oculos sursum, ut nobis formam supplicandi tribuat, non sibi viam præparet impetrandi: * 11
namque sursum respicit, qui semper est sursum cum patre, semper pater in ipso est, & ipse est semper in patre: „ Ego, *inquit*, in patre, Joan. 14.
„ & pater in me est: „ *Pater*, inquit, *gratias tibi ago: quia audisti me*. De præstito agit gra-

---

tionem in dubium revocant: ac si dicerent: quid prodigium cæci nati prædicant? Amicum utique servallet, si cæcum illuminare potuisset. Ex his vide quam apte Chrysologus in sequentibus perfidiam, ac infidelitatem arguat Judæorum.

AD SERMON. LXV. (*) NOTÆ.

(*) *Sermo*. Hæc scribens Chrysologus verosimilia quædam, ita Rethoricis coloribus adumbrat, ut dum de Evangelica historia agebatur, nonnemini modum transiliisse videri possit.

1 *Non potest non fremere*. „ Hoc est: Christus Dominus „ non potest non turbari intimis animi sensibus, & tur- „ batus excitari ad maximam in hostem protervum indi- „ gnationem, quem speciali, & raro modo sic vincere pa- „ rat. Vel Christus indignatur, & obstrepit, quia unum „ solum resuscitat, dum omnes ad vitam revocare venis- „ set: interimque detinebatur, quoniam tempus a divina „ prædordinatione stabilitum, nondum advenerat. „ Mita. Vel potius amplectenda est sententia Augustini, opinantis Christum infremuisse ob peccata hominum, a quibus mors.

2 *Speluncam commemorat*. More Hebræorum sepulchra in speluncis excavabantur.

3 *Diaboli latrocinium*. „ Quoniam homini vitam innocentiæ, & cætera bona fraudibus suis abstulit, ipsumque in mortis speluncam occlusit, ne quis furtum videret, aut reperiret.

4 *Durissimo lapide*. Lapis appositus erat ad ostium, per quod in antrum speluncæ descendebatur. Speluncæ os quidem una parte sublimius, altera depressius erat: ideoque lapis, non hic dicitur revolvi ut Matth. xxviii. 2., sed auferri.

5 *Obices*. Obex, omne id quod obicitur dici potest. Juvencus lib. iv. pennas, quibus Gallina pullos suos circumplectitur *obices* dixit. Vide Gasparem Barthium Adversi. lib. xix., cap. xiv. qui hunc Chrysologi locum illustrat.

6 *Non audientibus*. MS. Cæsen. & Vatic. *Nil audentibus*.

7 *Cor lapideum tollant*. Consonant alii Patres. Isidorus lib. iv. epist. clx. Theodoretus in Ezechiel. xi. Origenes ad Matth. xii. &c.

8 *Tollite misera humanitatis obsequium*. Justa quoque quæ defunctis solvuntur *obsequia postrema* dicta sunt. Hic pro *obsequio* nostræ humanitatis, intelligitur sepulchrum.

9 *Opera nunc clarescant*. Christum voluisse adstantes omnes suis ipsorum oculis perspexisse Lazarum, non mortuum tantum, sed fetidum, ut miraculum resurrectionis luculentius clarescceret, fere omnes Interpretes docent. Vide Ambrosium lib. i. Exam. cap. lxxiii.: & orat. de fide resurrect. Maldonatum item, & Brugensem, ex Euthymio.

10 *Exagerat desperationem*. Spem ob rei difficultatem non retinuerat Martha: jam enim in fœtido, & quatriduano corpore spes omnis aberat resurrectionis. Atque eo magis, si jam tum invaluisset vetus eorum opinio: animam scilicet vagari circa corpus, donec facies, & adspectus defuncti immutetur. Beresch Rabba fol. 114. apud Lightfootum in Notis. *Tribus diebus anima vagatur circa corpus, expectans ut redeat in corpus, cum vero videt quod immutatur adspectus faciei, recedit, & relinquit corpus.*

11 *Non sibi viam præparet impetrandi*. Superius gratias egerat

gratias, & quod pater audierit, hoc dicitur; quod filius petierit, hoc tacetur. Fratres, inter patrem & filium audiendi est affectio, non est necessitas supplicandi: charitas assensus est, non est austeritas jussionis: ibi amore geruntur omnia, ubi non indigetur obsequio: sicut ex sequentibus eluceſcit. *Pater gratias ago tibi, quia audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis.* Vocat invocandi cura, ubi fiducia certa est audiendi. Aut quid ibi facit petendi labor, ubi præstandi est causa communis? Nemo ergo
12 sic filium minoret precibus, * ne patrem circa
13 salutem hominum sic minoret. * Quare autem sic loquatur filius, ipse aperit, sic dicendo. *Pater gratias ago tibi, quia audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis: sed propter populum dixi, qui circumstat.* Videtis quia loquendo talia suum, patrisque affectum tollit,
14 prodit, pandit gratiam, loquitur unitatem. *
Joan. 16. Dixerat. „ Omnia quæ habet pater, mea sunt „ & si sua sunt omnia, quomodo petit? Qui de suo petit, quod petit, non necessitatis est, sed amoris: *Pater gratias ago tibi, quia audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis: sed propter populum dixi, qui circumstat: ut credant, quia tu me misisti.* Missum se dixit, ut populi sciant de cœlo venisse Christum, non recessisse de cœlo. Sic ergo mittitur, sic & quod habet, accipit, quomodo unde venerat non recessit: *
15 sic ergo & filius quod habet, accipit, & pater quod dederit, non amittit. Fratres, & quod auditur, & quod mittitur, & quod venit, & quod accipit, & quod nascitur, & quod patitur, & quod moritur, & quod resurgit, non est hoc divinitatis suæ, infirmitatis hoc nostræ est, nostræ est hoc naturæ: quod tamen totum causa nostri tulit in nostro corpore, non propter se in sua pertutulit majestate. Sed ad proposita redeamus. Quid est quod dicit, *Pater, gratias ago tibi, quia audisti me?* Quid est? Ubi Christus cœpit
16 inferi * pulsare fores, portas tartari submovere, januas aperire mortis, gehennæ solvere legem vetustam, deturbare antiquissimum jus pœnarum, reposcere Lazari animam, ab inferis viam reditus innovare, occurrit ei tartari tota furens potestas, præferens edictum superni principis, excelsi regis portans decretum, gestans latam tot sæculis Deo loquente sententiam, & videns hominem scisitabatur: quis iste esset, quid auderet, quid sibi vellet, cur solus, aut sine tremore tremendos mortis lacessat & incessat accessus. Cui dicenti quis es set, responderunt Prophetica voce, ministri resurrectionis, angeli. „ Ipse est rex gloriæ, *Psal. 23*
„ ipse est fortis & potens in prælio. „ Sed refert tartarus: Ego regem gloriæ in cœlestibus scio omnibus potestatibus cœlicis præsidere, cujus nutum tota sufferre non potest creatura: hunc autem video de terrenis unum, concretum limo, corpore mortali septum, & in ipso habitu hominis, hominibus viliorem, & ad summam cito dandum sepulchro, subdendum meæ protinus esse ditioni. Sed persistentibus angelis, & repetentibus: „ Ipse est „ dominus virtutum, ipse est rex gloriæ; „ ipse cœli præsul, ipse creator mundi: ipse salvator sæculi, ipse redemptor omnium, & de qua furis tu, lator ipse sententiæ, ipse tuum calcaturus caput, ipse tuum contriturus imperium, ipse te suo judicio perditurus: qui reos jussus capere, attrahis innocentes; sanctos diripis, ipsi Dei filio comminaris. Redde ergo unum, priusquam multos cogaris exolvere. Sed tartarus adhuc ista non credens, per consuetos nuncios recurrit ad cœlum, hæc invidiosa interpellatione deploratus: Ego Domine, & si extremus creaturæ tuæ, & si tristi servitio mancipatus præcepta tua inviolabili lege servo, pervigilo, ne quis sententiæ tuæ vetustum jus, novus temerator immutet: sed apparuit homo, qui dicitur Christus, tuum se filium jactans, sacerdotes tuos notat, scribas tuos arguit, sabatha tua violat, legem tuam solvit, & animas exemptas carne, & pœnæ jam, meæque custodiæ deputatus, ad corpora, in quibus scelerate vixerant, redire compellit: & tantis quotidie procedit ausibus, ut Lazarum jam carcere nostro clausum, jam lege nostra vinctum, jam jure nostro manentem, effractis claustris inferi conetur eruere: aut cito subveni, aut si patefecerit semel januas, omnes, quos tot sæculis servavimus, nunc amittis. Adhæc filius de sinu patris respondit; Pater justum est, ut carcer non innocentes teneat, sed nocentes: pœna non justos cruciet, sed injustos. Quamdiu sub unius hominis culpa, propter Adæ solius noxam, Patriarchas, Prophetas, Martyres, Confessores, Virgines, Viduas, in castitate conjugii permanentes, omnes ætates, utrunque sexum, certe parvulos nescientes bonum vel malum, *
17 hic carnifex ad se trahere crudeli infestatione non cessat? Pater, ego moriar, ut non morian-

---

egerat Christus Patri suo, quod nondum orantem audierat: ut intelligerent eum, similem non esse cæteris Prophetis quibus necesse erat orare, ut exaudirentur.

12 *Sic Filium minoret precibus.* Ex hujusmodi enim Evangelii verbis deducebant Arianorum Filii argumentum, ut Filium Dei Patre minorem adstruerent. Quis enim, ajebant, aliquid petens auditur, minor est eo, a quo auditur, & impetrat.

13 *Patrem sic minoret.* Ac si Pater ad homines sublevandos non posset, nisi magnis precibus adduci.

14 *Loquitur unitatem.* Christus enim in illud præcipue semper incubuit, ut Populus nunquam ex ejus verbis se esse minorem Patre posset eruere. Ideo cum orat, tunc enim ut homo loquitur, semper aliquid admiscet, vel post orationem aliquid semper gerit, quo ipsius cum Patre unitas, & æqualitas ostendatur.

15 *Unde venerat non recessit.* „S. Augustinus Tract. cii. „in Johan. *Neque enim propterea debet incredibile videri, „quia sic ad mundum veniens exiit a Patre, ut non de„sereret Patrem: & sic vadit ad Patrem relicto mundo, „ut non deserat mundum. Exiit enim a Patre, quia de „Patre est: in mundum venit, quia mundo suum corpus „ostendit, quod de Virgine assumpsit. Reliquit mundum „corporali discessione: Perrexit ad Patrem hominis ascen„sione nec mundum deseruit præsenti gubernatione „* Mita.

16 *Inferi.* Elegantius dictum quam *Inferni*, notavit Barthius Adversar. lib. xxii. cap. x. col. 1090.

17 *Parvulos nescientes bonum & malum.* Limbum, quem vocant puerorum esse, ut ait hic Chrysologus, apud Inferos, tenuere Patres Concilii Florentini: ubi sess. ultima diserte definitur: tam eos, qui mortali peccato obstricti, quam eos, qui solo originali mox in Infernum descendunt, pœnis tantum disparibus puniendos esse. Nihilominus communis Scholasticorum sententia est, quam sequi-

riantur omnes: Pater, ego Adæ debitum solvam, ut per me tibi vivant, qui per Adam moriuntur inferno: Pater, propter sententiam tuam ego meum sanguinem fundam: tantum est ut ad te tua redeat creatura: pretium chari tibi sanguinis mei, redemptio sit omnium mortuorum. Ad hæc totius Trinitatis consensus, & Lazarum præcepit exire & tartarus ad reddendos omnes mortuos Christo jussus est o-
Hebr. 4. bedire: hinc est quod filius clamat. *Pater gratias tibi ago, quia audisti me.* Testatur Apostolus, quod Christus advocatus noster sit apud patrem, denique quando sedet, conjudicat patri, quando stat, officio fungitur advocati. Tunc Christus peracta advocatione clamat voce magna: *Lazare veni foras.* Tunc tartarus ligatis manibus & pedibus, Lazarum retulit ad superna: timens, & tremens, ne dum solvit, ne dum moras facit, ne dum tardius refert unum, omnes cogeretur afferre: sic factus est vivorum relator, qui raptor esse consueverat mortuorum. Nam quare Christus vincula inferni dirupit, mortis ligamenta dissol it, nisi ut nobis monstraret inferni tremendam servitu-
Judæi. tem? Nam si de Moysi corpore diabolus angelo contradixit, quomodo non tartarus Christo de vita & de resurrectione Lazari contradicet? Orate fratres, ut qui gustum resurrectionis Lazaro propinante suscepimus, redeunte Christo universalis resurrectionis voces mereamur audire.

SERMO LXVI.

DUas hodie a duabus Evangelistis editas, ita recitari fecimus lectiones, * ut ser-
1 moni nostro, vester intellectus occurreret, paterent abdita. Lazari resurgentis occasio, cur alterius nos Lazari * compulerit facere men-
2 tionem, ex sequentibus audietis: modo inhumani divitis, & Lazari pauperis, stupendas vices, pavendas successiones, conditiones admodum lamentandas in medium producere & asfere gestimus: quia dives qui participem pauperem in nobis presentibus audire contempsit, in futuris malis compatientem pauperem, non meruit invenire: nec ardens aquæ refrigerium percepit, æstuanti pauperi fame, panis refrige-
rium qui negavit. *Cum esset*, inquit, *in tormen-* *Luc.* 16.
tis, elevavit oculos suos, & vidit Abraham de longe, & Lazarum in sinu ejus. Gratis respicit modo Lazarum sursum, * qui ante deorsum 3
Lazarum videre despexit. De talibus dixit Propheta: „ Oculos suos statuerunt declinare in *Ps.* 16.
„ terram: „ *Cum esset in tormentis.* Pungit pœna, quæ non pœnitudo compunxit, & vexant tormenta, quem Lazari vulnera non moverunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpura volutabatur ingratus. *Vidit Abraham de longe.* Longe illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham * di-
tiarum consortem, sed inhumanitatis exor- 4
tem, * & Abraham dives, sed plus humanitate, quam censu, tu dives inhumanitate tua 5
major tuis divitiis extitisti: Abraham sibi peregrinus, civis hospitum fuit, * tu palatia pos- 6
sidens, tectum pauperi non dedisti: Abraham dum servos suscipit, dominum sic recepit: & cunctis hominibus ponens panes, ipsum dominum suam suscepit ad mensam, tu dum singulari pauperi negas micas, stillam refrigerii perdidisti. *Et ipse clamans, dixit.* Sic clamat ibi, qui hic clamantes contempsit audire, ibi cassa vox est, istic manis est clamor. Audi Prophetam dicentem: „ In inferno autem quis confi- *Psal.* 6.
„ tebitur tibi? „ In inferno quis misericordiæ locus? in tormentis quæ spes venia, & in hora sententiæ tempus indulgentiæ quis requirit? *Pater Abraham miserere mei.* Crudelis fili, quam misericordiam petis, quam tibi negando pauperi tu negasti? *Et mitte Lazarum.* Miser fili, si Lazarus ad tuam mensam veniisset, tu ad istum discubitum non venisses. *Ut intingat extremum digiti sui in aquam.* Qui claudit manum pauperi, extremi stipem digiti sic deposcit, & sitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam daret, inclusit. *Ut intingat extremum digiti sui.* Qui divitias suas non miserando pauperi dedit, sibi misericordiam sic minorat. *Et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Quasi reliquum corporis ab incendio haberet immune: sed lingua plus ardet, quæ misericordia ut fieret, jubere neglexit: in lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiam contradixit: Lingua in tormentis pri-
ma

sequitur Innocentius III, cap. *Majores* ex tract. de Baptismo, Limbum Puerorum altiori loco constitutum.

AD SERMON. LXVI.

NOTÆ.

1 DUas recitari *fecimus lectiones*. Antequam Sermo ad Populum haberetur, recitabantur coram Evangelio rum Lectiones, vel illa sacræ Scripturæ loca, de quibus sermocinari oportebat. Vide Actor. cap. XIII. vers. 14. Auctor Constit. Apost. lib. II. cap. XIV. Tertull. in Apol. cap. XXXIX., & alibi passim. Duas etiam lectiones quandoque recitatas fuisse docet Augustinus Serm. CXXI. de diversis: *in memoria retinentes pollicitationem nostram ex Evangelio, & Apostolo fecimus recitare lectiones.*

2 *Alterius Lazari*. Certant veteres, recentioresque Enarratores, an hæc de Lazaro historia sit, an parabola, vel demum historiis, ac parabolis immixta narratio. Historiam eam credidisse videtur Chrysologus cum Ambrosio lib. VIII. de divite. Parabolam alii. Chrysostomus hom. de divite, & Lazaro: Cyrillus Alexandrinus in Caten. Græcorum PP. ubi notatur ex Judæorum traditione Mendicum quemdam tunc fuisse Hierosolymis nomine Lazarum, satis notum, cujus meminit Dominus ad majorem Sermonis manifestationem. Consule Theophylactum.

3 *Lazarum sursum*. Loquitur ad phrasim hebraicam: *elevans oculos*. Chrysostomus Con. II. de Lazaro apud D. Thomam in Catena, Oper. Tom. V. pag. 275. col. 1. recentioris edit. Ven. *Elevavit oculos, ut inspiceret, non ut despiceret. Lazarus enim sursum erat, ille deorsum.* Cæterum Hebræi tam Abrahæ sinum, quam infernum in subterraneis reponebant, & adeo distitis, ut eos immane chaos disterminaret: ita tamen, ut ex uno in alterum prospiceretur. Confer quæ habet Ligthfootus in illud Apocalypseos: *Torquebitur in conspectu Angelorum Sanctorum.*

4 *Vidit Abraham*. Chrysologus res spirituales verbis sensui accomodatis explicat: nam hanc eandem rem egit Christus. Male autem Tertullianus, & Ireneus hinc argumentum ducunt: post mortem in anima remanere lineamenta quædam corporis, & simulacra membrorum.

5 *Exortem*. Non consortem, non socium.

6 *Civis hospitum fuit*. Nonnulli Interpretum recte putant hic de Abrahamo potius, quam de aliquo alio Patriarcha

ma eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaphemavit auctorem. Sed audiamus jam, quid reſponderit Abraham. *Fili*, inquit, *recordare, quia recipiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*. Nemo putet audiendo iſta, quia dives pro bonis receperit bona, quando hinc magis reus eſt, quod cum a Deo pro malis receperit bona, bona pro bonis Deo reddere contempſit. Nam de divitiis tantis nec victum dedit pauperi, nec ſacrificium Deo minima oblatione dependit. At pauper dives vulnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam quam ſolam non tenebant vulnera, Deo in hoſtiam jugiter offerebat. Hinc eſt, quod
7 recipit pro doloribus requiem *, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerii fontem, pro fame cœleſtis menſæ delicias ſempiternas, & quem divitis angulus non cepit, ſinus divinæ conſolationis includit: Tu dives fulgens quon-
8 dam purpura, * nunc tegere fimo, * pro coc-
9 cino veſtire flammis: pro molli diſcubitu ſuſtine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopia compenſa, ebrietates ſiti digere, pro odoribus aſpergere fœtore: & cui aſtiterunt voluptatis obſequia, aſtent tibi miniſteria nunc pœnarum, quia iſta tibi deſpiciendo pauperem taliter tu mutaſti. Adjecit autem Abraham, dicens: *In his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, ut qui volunt hinc tranſire ad vos non poſſint, neque inde huc tranſmeare*. Dicendo ſic, tam juſtos,
10 quam injuſtos * ante adventum Domini apud inferos fuiſſe declarat, & diſcretos locis tan-
11 tum, * non regionibus aperit fuiſſe diviſos. Poſtquam vero Dominus reſurgens a mortuis, aperuit infernum, patefecit cœlos, Paradiſi clauſtra reſeravit, dedit ſanctis Paradiſi intrare requiem, ad cœli gloriam pervenire. Iſta qui ſic credit, intelligit quid mortalibus veniens donaverit Chriſtus. Inſipienter ergo dives putat apud inferos mutari loca quando hic agendo homo bene vel male ibi ſibi terminum aut pœnæ, aut quietis indicit. * Stultus in vita dives, ſtultior 12
invenitur in pœna: & qui bonorum ſuorum neſcivit tempus, nec malorum ſuorum tempus miſerandus agnoſcit. *Rogo te Pater*. Modo rogas, modo tibi tempus patiendi eſt, non rogandi. *Rogo te Pater?* Quid? *Ut mittas Lazarum in domum Patris mei*. Ante quam bene jacuit Lazarus: ad illam januam, in qua fame ſua inhumanitatis tuæ titulos fixit, * ubi poſtes tuos 13
ſuis ulceribus laureavit *, ubi ſanie ſua pinxit 14
micas tuas. * Patere ergo ſtare vices, jam de- 15
ponere dolos; lucet quia tu Lazarum non potes videre: ſcitur, ſcitur: quia plus te felicitas Lazari, quam gehennæ torquet incendium. *Reſpondit Abraham, habent Moyſen & Prophetas, audiant illos*. Hoc eſt, ſi Moyſen, qui regna Exod. 7.
Ægypti elementis ſecum militantibus trivit, qui Exod. 4.
ſiccavit mare, qui duravit fluctus, qui lapides Exod. 17.
in fluenta convertit, qui ſolem texit nube, qui Exod. 13.
noctem luce radiavit, qui cœlum fecit pluere Num. 16
carnes, rorare panes, non ſolum non audierunt, ſed & occidere ſunt moliti, iſti Lazarum dignabuntur audire, quem tot ulnera ſepiunt, quot Moyſen cinxere virtutes? patere, & me ſentire quod genui, & tu patere quæ feciſti. *Non pater Abraham*. Vere non pater, quia non erat Abrahæ filius, ſed gehennæ. *Non pater Abraham, ſed ſi quis ierit a mortuis ad eos, pœnitentiam agent*. Hoc dives * de corde omnium 16
dicit, hoc de deſideriis cunctorum petit, hoc de votis omnium loquitur mundanorum, omnes enim ſuſurrare conſuevimus. O ſi quis veniret a mortuis, & quod ibi agitur, hic referret, omnes crederent ei. Certe, ut dubitantes dicerent,

S. Petri Chryſ.

O

---

triarcha fieri mentionem, ob ejus hoſpitalitatem. His & noſter accenſendus. Tropica vero eſt Evangeliſtæ locutio. Pro ſinu enim Abrahæ intelligebant Hebræi locum in quo Animæ ſuavem vitam agerent. His recte probat Muratorius male de Chryſologo ſenſiſſe Brunetum, dum eum in teſtem advocat ſuæ ſententiæ: de Paradiſo pag. 230.

7 *Pro doloribus requiem*. Credebant Hebræi eos qui vitam in deliciis egiſſent poſt mortem pœnis eſſe mulctandos: & e contra qui in ærumnis, felicitatibus cumulandos. Ita etiam Chryſoſtomus homil. in Luc. xvi. Maldonatus, & Grotius.

8 *Fulgens quondam purpura*. Purpuræ nomine omnia veniunt divitum ornamenta: Sidonius Epiſt. x. Lucanus in Hippica de membris balnei. In onyche quam Cardin. Baronii beneficentia poſſederat olim Sirmondus hæc legebantur. ευτυχει μακεδον ἡ πορφυρα των αδελφων: *Sis felix Macedo purpura*, ideſt, decus, *Fratrum*. Serius autem factum, quod Reges tantum purpura uterentur: cum antea lautioris fortunæ viri, ut hic noſter, purpura item amicirentur. Hebræis majorem purpuræ copiam fecit Tyri vicinitas. Vide Blaſium Carophilum Miſcell. pag. 43.

9 *Tegere fimo*. Similia his quæ ſequuntur habet Baſilius in Catena PP.

10 *Tam juſtos quam injuſtos*. Gregorius lib. vi. Moralium cap. xxvii. *Eos enim qui cœleſtis Patria vias ſecuti ſunt, poſt egreſſam carnis Inferni clauſtra tenuerunt: non ut pœna quaſi peccatores flecteret; ſed ut illos in locis remotioribus requieſcentes ab ingreſſu regni reatus prima culpæ retineret*.

11 *Diſcretos locis tantum*. Teophylactus: *Chaſma mega, hoc eſt ingens hiatus, ſignificat Juſtorum ab peccatoribus diſtantiam*. Tertullianus grecum χασμα vertit *Infernum*: atque eſſe immenſam diſtantiam ſublimitatis, & profunditatis. Plutarchus etiam in lib. de ſera num. vind. in deſcriptione Inferorum ponit *chaſma*. Vide Ligthfootum, & Grotium in his locis Evangelii, ubi multa de Hebræorum opinione circa Infera Animarum loca. Ex Chryſologi deſcriptione firmatur opinio eorum, qui Elyſios campos non ab Græcis vel ab Ægyptiis, ſed ab Hebræis inventos putant. Nam & apud Ethnicos quoque flumina in Elyſiis defluebant, ut & apud Hebræos: Vide Ezechiel. xxxi. 15. Inſepultorum animas errare nec ad Elyſios pervenire, utriuſque Gentis opinio fuit. Ab Tartaro ſeparabantur Elyſii vaſto inſuperabilium murorum ambitu, & igneo torrente: & hanc fuiſſe Hebræorum mentem ex hoc Evangelii loco dignoſcimus. Id quod minimi erat impedimenti, ut qui in Tartaris degebant eos, qui in Elyſiis, viderent & audirent.

Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare
Verbera, tunc ſtridor ferri, tractæque catenæ.

Et apud Hebræos: *videntes turbabuntur timore horribili*. Ut ut ſit Hebræi hac voce *Inferi* locum innuebant, ut bene Chryſologus, ubi Animæ poſt mortem commorabantur. Iſai. xiv. 9. Ezechiel. xxxi. 15. Job xxvi. 5. 11. Petri ii. iv.

12 *Terminum quietis indicit*. Contra Origenem, ejuſque ſectatores, docentes terminum quondam imponendum æternis ſuppliciis. Vide Theophylactum ad hunc Evangelii locum.

13 *Titulos fixit*. Titulos figere poſtibus idem eſt, ac Inſcriptiones, lapides, & ſtatuas ibidem apponere, quæ Gentis nobilitatem, & munera innuerent.

14 *Ulceribus laureavit*. Quandoque mos fuit Antiquis diebus Feſtis poſtes floribus & lauro ornare. Hebræos quod ſpectat teſtis eſt Perſius.

Herodis venere dies: unctaque feneſtra
Diſpoſita, pinguem nebulam vomuere lucerna,
Portantes violas &c.

Pro die Herodis intelligit Feſta, & Sabbatha Judæorum.

15 *Pinxit micas tuas*. Latinius: *quomodo potuit pingere micas, ſi negavit micas?*

16 *Hoc dives*. Tali modo explicant hunc locum Evan-

gelii

rent, quis inde venit, unde nemo venit? Post mortem quod sit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, dictis insinuata sentimus: nam quid veri fides habeat, mersum est in profundum: sed perfidiæ, non ignorantiæ esse quod sic loquimur, cum ita credimus, hodie beati Joannis Evangelistæ lectio secuta monstravit: Nam sicut dives petit, Deus pro Lazaro, Lazarum misit: * Sed quid missus, quid 17
desideratus, quid resurgens profecerit, patienter audite. *Cogitaverunt*, inquit, *principes sacer-*
Joan. 12. *dotum, ut Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Judæi, & credebant in Jesum.* Quasi ad hoc desideratus advenerit, ut iteratæ mortis pericula sustineret. Nolunt, nolunt referre visa, qui volunt audita non credi. Scimus, scimus, & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari: sed dum vitiis capti virtutum tempus nolumus advenire, fingimus nescire quod scimus, & post mortem quid sit nolumus ab inferis venire qui dicat, cum de cœlo Christus veniens, & ab inferis ipse rediens, & quid bonos in cœlo maneat, & quid malos expectet in inferno, & verbo docuerit, & firmaverit exemplo. Sed forte ideo nec ista credimus, nec Christum volumus advenire, quia mundum transire nolumus, imo non quia mundum transire nolumus, sed quia dolemus vitia præterire. Christus venit non vitam fugare, sed mortem: mortem fugare, non vitam: mundum revocare, non tollere: vitia perdere, non suam disperdere creaturam. Sed orate, fratres, ut veniens nos inveniat tales, quales regni sui cupit & præcipit esse consortes.

SERMO LXVII.

Accepistis auditum fidei, fratres charissimi, formam dominicæ orationis audite. Chri
1 stus breviter orare docuit, * qui cito vult postulata præstare. Aut quid petentibus se non
2 dabit, qui seipsum non petentibus dedit? * Aut in respondendo quam facit moram, qui in dictandis precibus vota supplicum sic prævenit? Hodie quod audituri estis, stupent angeli, miratur cœlum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota sustinere non potest creatura: ego dicere non audeo; tacere non possum: Deus det, ut & vos audire possitis, & ego dicere. Quid est magis tremendum, quod se dedit terris Deus, aut quod vos dat cœlo? quod societatem carnis intrat ipse, aut quod vos facit consortium divinitatis intrare? quod mortem sumit ipse, aut quod vos resumit ex morte? quod ipse in vestram nascitur servitutem, aut quod vos sibi gignit in liberos? quod suscipit paupertatem vestram, aut quod vos sibi facit hæredes, sui unici cohæredes? Est utique terribilius, quod terra transfertur in cœlum: homo deitate mutatur: servitutis sors dominationis jura sortitur. Sed hoc quamvis metuendum sit, tamen quia causa non docentem respicit, sed jubentem, accedamus filioli quo vocat charitas, trahit amor, invitat affectio: Deum patrem viscera sentiant, vox personet, loquatur lingua, spiritus clamet, & totum quod est in nobis, respondeat gratiæ, non timori: quia qui judicem mutavit in patrem, amari voluit, non timeri. *Pater noster* Matth. 6.
qui es in cœlis. Hoc cum dicis, non sic habeas, quasi non sit in terris: non sic accipias, quasi sit loco clausus, qui claudit omnia, sed intellige esse tibi genus e cœlo, cujus pater habetur in cœlo, & age ut vivendo sancte, sancto respondeas patri. Dei filium ille se probat, qui vitiis non obscuratur humanis, qui divinis virtutibus elucescit. *Sanctificetur nomen tuum.* * 3
Cujus genus sumus, ejus censemur & nomine: rogamus ergo, ut nomen ejus quod in se, & per se sanctum est sanctificetur in nobis: nomen enim Dei, aut honoratur ex nostro actu, * 4
aut ex nostris actibus blasphematur: Audi Apostolum dicentem: „ Nomen Dei per vos Rom. 2.
„ blasphematur in gentibus. „ *Veniat regnum tuum.* Et quando non regnavit Deus? Petimus ergo, ut qui sibi regnavit semper, modo regnet in nobis *, ut & nos in illo regnare pos- 5
simus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas: petimus ergo, ut regnante Deo, pereat diabolus, deficiat peccatum, * moriatur mors, ca- 6
ptivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam. *Fat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Hoc est regnum Dei, quando & in cœlo, & in terra Dei voluntas est sola,
quando

---

gelistæ Chrysostomus homil. de Lazaro: Euthymius, Beda, Maldonatus, & Grotius.

17 *Lazarum misit*. Eum scilicet, quem Christus a mortuis suscitavit. Nec vero absimile est Christum, cum hanc ediseret parabolam, Lazarum ab mortuis suscitatum respexisse. Id plurimi Enarratores volunt.

AD SERMON. LXVII.

NOTÆ.

ORare *docuit*. Rogantibus Apostolis, ut sibi a Christo aliqua daretur orandi formula, hanc eos edocuit omnium excellentissimam: & quam Tertullianus vocat: *Breviarium totius Evangelii*.

2 *Non petentibus dedit*. „ Scilicet Gentibus, quæ illum „ neutiquam petebant. Nam Hebræi in lege docti Chri„ stum ad Homines venire orabant dicentes: *Mitte, Do„ mine, quem missurus es &c. Veni, Domine, noli tarda„ re &c.* „ Mitt.

3 *Sanctificetur nomen tuum*. Maldonatus, & Brugensis: *celebre reddatur*: Beda, & Menocchius: *ametur, & timeatur*: Tertullianus: *in omnibus perfectissime regnet per gratiam*: Augustinus Serm. olim xlviii. de Tempor. nunc lvi., & lvii.: *Hoc rogas, ut quod semper sanctum est, in se, sanctificetur in te*. D. Thom. exposit. in Orat. Dom. Petitio 1., pag. 30., Oper. Tom. viii., edit. Ven. *ut nomen ejus in nobis manifestetur, & declaretur*.

4 *Ex nostro actu*. Drusius ex Divo Hieronymo: *Sanctificatio enim, & pollutio nominis Dei pendet ex operibus nostris*.

5 *Regnet in nobis*. Eo, scilicet, regno, quo Deus regnat in cordibus justorum: quod regnum Dei vere vocatur ab Apostolo ad Rom. xiv., 17. Ambrosius, Hilarius, Gregorius, Maldonatus. Alii aliter explicant. Cyprianus de Orat. Dominic. Sermo vi. pag. 558. *qui se Deo, & Christo dedicat, non terrena, sed cœlestia regna desiderat*. Consentiunt Sedulius lib. iv. Chrysostomus in Matthæ. Augustinus Epistol. olim xxi., nunc cxxx. ad Probam, capit. 11.

6 *Deficiat peccatum*. D. Thomas loco cit. pag. 32. *Cum ergo petimus, quod veniat regnum ejus, oramus quod non regnet in nobis peccatum, sed ipse Deus*. Ambrosius

7 quando in omnibus hominibus Deus mens eſt, * Deus vivit, Deus agit, Deus regnat, Deus eſt
1.Cor.15. totum, ut juxta illud Apoſtoli: „ Sit Deus „ omnia in omnibus vobis. „ *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*. Qui patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos nomine ſublimavit, qui nos ſuo & honore donavit, & regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtulemus, addixit. In regno Dei, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filiis non niſi poſtulatus indulget? Et ubi eſt il-
Matth.6. lud? „ Nolite ſoliciti eſſe quid manducetis, „ aut quid bibatis, aut quid veſtiamini: „ Hoc
8 petere jubet, quod prohibet cogitare, * qua-
9 tenus cœleſtis pater cœleſtem panem *, cœleſtes filii ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit:
Joan. 6. „ Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. „ Ipſe eſt panis, qui ſatus in virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus altaribus, cœleſtem cibum quotidie fidelibus ſubminiſtrat. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Homo ſi ſi-
10 ne peccato * eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi totum, dimitte ſemper: quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum: quoties vis dimitti tibi, toties tu dimitte: imo quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte: homo intellige, quia remittendo aliis, tu tibi veniam de-
11 diſti. * *Et ne nos inducas in tentationem*. Quia
Job. 7. in ſæculo eſt ipſa vita tentatio: „ Tentatio, „ inquit ille, eſt vita hominis. „ Rogemus er-
12 go, ut nos arbitrio noſtro * non relinquat, ſed in omni actu paterna nos pietate conſtringat: & in vitæ tramite cœleſti moderatione confirmet. *Sed libera nos a malo*. A quo malo?

S. Petri Chryſ.

a diabolo quippe, * ex quo eſt omne malum. 13
Rogamus liberari nos a malo, quia malo qui non caruerit, frui non poteſt bono. Si adhuc non nati, * ſi adhuc in utero conſtituti, pa- 14
nem petunt, expetunt regnum, quare fit quæ- 15
ſtio, * quod ſemper Dei filius, in Dei patris manſit arcano? Si Eccleſia generat, ratio non eſt, eſt cœleſte myſterium, quod in patre Deo, Dei filius fuerit, quomodo humana ratiocinatione tractetur non eſt, non eſt humano modo divinitas æſtimanda: audiſti Deum, nil terrenum cogites, nil humanum: audiſti patrem Chriſti, hoc per ſubſtantiam crede: audiſti patrem tuum, hoc crede per gratiam: ille ut eſſet filius, habuit ſemper, te eſſe filium dedit modo. Sic ergo te filium ſcito, ut ſervum te eſſe non neſcias: ſic audi ad Chriſti ſimilitudinem te reductum, ut ſemper te Chriſto cognoſcas eſſe ſubjectum.

SERMO LXVIII.

COnditio mortalis, terrena compago, limoſa ſubſtantia, vitæ ac mortis incerta, labore attrita, conſumpta pœnis, putredini ac pulveri ſubjecta natura capere non valet, æſtimare non ſufficit, fugare non audet, credere pertimeſcit, quod hodie cogitur confiteri: tantam donorum Dei gratiam, promiſſorum magnitudinem, munerum largitatem, fragilitas humana unde promereri valeat, non poteſt invenire. Hoc reor non ambiguum Abacuc Prophetam mentis intuitu prævidiſſe: dum ſe tanto pavore concuſſum, hujus auditus taliter exagitatum tremore, dicit: „ Domine, audivi audi- „ tum tuum, & timui: Conſideravi opera tua, „ & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc *Abac. juxta LXX.*

---

de Sacram. cap. IV. pag. 341. edit. Pariſ. 1551.

7 Deus mens eſt. Editi perperam: *Deus meus eſt*.

8 *Quod prohibet cogitare*. Cum nonnulli animadvertiſſent vocem ἐπιούσιον in hebræo legi *Mahar*, quod Syris, quorum dialecto uſum fuiſſe Chriſtum volunt, craſtinum eſt, & non *quotidianum*, & *hodiernum*; inde orta eſt quæſtio, quam movet Chryſologus: an ſcilicet Chriſtus in Evangelio duo ſibi invicem repugnantia docuerit. Ad cujus ſolutionem alii eandem cum Chryſologo iniere viam: dicentes in Dominicali petitione agi de pane Euchariſtico. Ambroſius lib. v. de Sacram. cap. IV. Cyprianus lib. de Orat. Auguſtinus homil. olim XLII., nunc LVIII.: *imperire nobis Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum*. At hujuſmodi explicationes mores potius, quam literam ſpectant. Hac enim petitione quærimus omnia, quibus ad vitam conſervandam, indigemus. Alii cum Hieronymo adnotarunt vocem hebræam, ex qua conflatum putatur verbum ἐπιούσιον, non quidem diem proximum, vel immediate ſequentem, ſed quidquid futurum eſt ſignificare: & dixerunt eſſe ἐπιούσια omne id ſpatium vitæ, quod nobis ſupereſt emetiendum.

9 *Cœleſtem panem*. Evangeliſta ἄρτον τὸν ἐπιούσιον: quod nonnulli vertunt: *ſuperſubſtantialem*: *ſuper omnes ſubſtantias*.

10 *Si ſine peccato es*. *Debitum in ſcripturis delicti figura eſt*, inquit Tertullianus; *& peccata debita vocantur*: ſubdit Brugenſis.

11 *Tibi veniam dediſti*. His ſimilia habet alibi quoque Chryſologus: quæ non abſolute intelligenda ſunt: quaſi hac ſola impleta conditione Deus nobis peccata dimittat, ſed ſi cetera accedant: veluti pœnitentia, dolor &c. Hoc enim intereſt inter promiſſiones affirmantes, quæ cum exceptione ſuſcipiendæ ſunt, & negantes, quæ abſolute.

12 *Arbitrio noſtro non relinquat*. Deus non tantum Homines impios ſuis ſæpe vitiis relinquit, ut Rom. I., 24., ſed eos etiam, qui viribus ſuis plus æquo confidun Quod malum, juxta Chryſologum, antevertimus aſſiduis precibus, & præcipue hac eadem petitione in Orat. Dominic.

13 *A diabolo quippe*. Malum hic a SS. Patribus pro diabolo ſumi plurimis probari poteſt. At in luce meridiana lucernam accenderem. Græce in Textu: ἀπὸ τοῦ πονηροῦ: *ab illo improbo, ab illo maligno* vertit Tremellius, Montanus, & Syrus: quo nomine diabolus vocari ſolet Matth. XIII. 19. Johan. II. 13. V. 18.

14 *Si adhuc non nati*. „ Hic ſe Catechumenos Domi- „ nicam Orationem docuiſſe, & Gentiles modo per Ba- „ priſmum renatos erudiiſſe innuit „ *Mita*. At Catechumenis non licebat dicere *Pater noſter*, uſque dum per aquam regenerationis Filii Dei facti eſſent. Hoc aperte teſtatur Chryſoſtomus Homil. II., in II. Cor., tom. V., pag. 516. edit. Francof., & Auguſtinus homil. XXIX. de Verbo Apoſtol. Theodoretus Epit. Div. Dogm. cap. XXVIII. tom. IV. pag. 336. citante Suicero pag. 1284. Unde paſſim dicebatur εὐχὴ πιστῶν. *Oratio Fidelium*. Non tamen res erat illicita, ſi quis ea uteretur.

15 *Quare fit quæſtio*. „ Hoc eſt quare diſputamus id, „ quod fide firma creditur? Scilicet quod Filius æterni Pa- „ tris fuit ſemper in hoc. Vide ſupra ſerm. LVIII., & „ LX., & LXII.: hæc enim contra hæreticos ſcripta ſunt, „ Mita.

Propheta tantus audierit Dominum, ſed quia tunc ſervus Dominum ſuum ſibi converſum reperit, & audivit in patrem: non quia mundi hujus fabricam elementis, ita ſibi diſſonis conſonantem contemplatus expavit, ſed quia pietatis erga ſe tantæ conſiderans tunc opera admirationis tremore concuſſus eſt, & pavore. „ Conſideravi, *inquit*, opera tua & expavi „ Adoptatum ſe tunc ſtupuit in filium, quando perdiderat ipſius fiduciam ſervitutis. Denique ut ſciatis hujus orationis, quam vobis hodie divinitas inſinuat, & infundit affectum, Propheta tunc audet cælitus percepti hujus muneris quodammodo pavore ſolutus. Quid iterum dixerit pervidere. „ Cuſtodivi, *inquit*, & expa- „ vit venter meus a voce orationis labiorum „ meorum. „ Poſteaquam divini muneris ſenſerat largitatem, cuſtodivit ſe, ne ſe hoſtem, ne inimicum, ne latronem ſe iterum ſicut in Paradiſo ſuſtineret, fit vigilantior, fit ſolicitior ſui cuſtos, qui ſe poſt tantæ rei jacturam cœleſtem theſaurum in vaſis fictilibus cuſtodivit. „ Et expa it venter meus. „ Ventrem cordis interna nominat hic Propheta: qui ſicut venter cibis, cor ſic ſenſibus paſcitur & repletur. „ Et expavit venter meus a voce orationis labio- „ rum meorum. „ Si intellectus cordis infuderat ori vocem, labiis dederat verba, cur vota ſua, cur deſideria ſua, cur ex hoc quod eſt exoraturus, expavit? Quia non ſuggeſtione ſui cordis, ſed divini Spiritus loquebatur affatu. *Gal.* 4. Audi Paulum dicentem: „ Miſit Deus Spiri- „ tum filii ſui in corda noſtra clamantem: „ Abba pater. „ Quod auditum cum ad interna tranſmitteret, tantum ſe meruiſſe mirabatur: & interna tota hominis pavebant. Merito adjecit „: Et intravit tremor in oſſa mea, „ quia ipſa Prophetæ viſcera vexabantur. „ Et „ ſubtus me, *inquit*, commota eſt virtus mea. „ Quid eſt ſubtus me? quatenus ipſe, idemque homo ſurſum per gratiam jam levatus jacebat ſubtus priſtinam per naturam: nec virtutem cœleſtem virtus poterat ſuſtinere terrena. Jam ſumavit mons Sina, cum daturus legem Deus deſcendit in montem. Quid caro faceret, cum *Exod.* 19 deſcendit Deus in carnem, carni gratiam collaturus? Venit pater quia homo Deum, ſervus Dominum non ferrebat. Et quia fidelis *Pſal.* 12. eſt in verbis ſuis, quæ dixit: „ Aperi os tuum, „ & implebo illud: „ Aperite nunc ora veſtra, ut ipſe ea tali prece, tali repleat & cla- *Matt.* 6 more, *Pater noſter qui es in cœlis*. Ubi ſunt, qui de Dei promiſſione diffidunt? Ecce quam cito fidei eſt remunerata confeſſio: mox ut Deum unici filii confeſſus es patrem, tu ipſe es Dei patris adoptatus in filium, ut eſſes cœli hæres, qui Paradiſi exul habebaris, & terræ: & ideo nunc vocas, *Pater noſter qui es in cœlis*. Quia fuit tibi quondam pater, qui te reſolvit in limum, qui te ad clauſtra duxit, & pertraxit inferni: terram neſciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil in ſe vitii licere permittat, qui Deum patrem cœleſtem repetit ad naturam. Et qui ſe Dei filium credit: actu, vita, moribus, honeſtate, tanto generi reſpondeat, ne iterum ad terrena deſcendens ad ipſam tanti genitoris tendat injuriam. *Sanctificetur nomen tuum*. Si nomen Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, deſſis vario languore ſanitatem, mortuis dat vitam, teque homo ipſum, totamque ſanctificat creaturam, quemadmodum tu ipſius nominis oras, & expoſtulas ſanctitatem? Quia a Chriſto vocatus es Chriſtianus: & ideo ſupplicas, ut prærogativa tanti nominis meritis in te ſubſequentibus roboretur. *Adveniat regnum tuum*. Devotionem mandat, exigit deſideria, vota perquirit ipſe, qui adventum ſuum in ſua continet poteſtate. Fidelis eſt ille miles, qui regis ſui præſentiam ſitit, exoptat regnum, expetit & concupiſcit triumphos: ſed hic petis, ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo diabolus arcem, mors imperium, diu infernus geſſit, & tenuit poteſtatem. * Oremus ergo cha- 1
riſſimi, ut Chriſtus ſemper ſuo regnet in mili- te: & miles * ſemper ſuo triumphet in rege. 2
Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Beatus dies ille, qui terrenorum jungit, ſociat, exæquat cœleſtibus voluntates, ut inter diſpares ſubſtantias, una atque eadem ſit voluntas. Hæc eſt fida pax, inconcuſſa concordia, gratia perſe erans, quando per unius domini ordinem, familia natura diverſa, voluntate ſit una: eadem reperitur & ſenſu. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*. Poſt cœleſte regnum panem quis poſtulet temporalem? Sed quotidianum, & in diem * vult nos in ſacramento ſui corporis 3
panis viaticum * poſtulare, ut per hoc ad per- 4
petuum diem, & ipſam Chriſto perveniamus ad menſam, ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde ibi plenitudinem, totaſque ſatietates capiamus. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Qui ſic petit, & debita non relaxat, iſte ſe etiam per quod orat, accuſat: qui ſibi tantum donari poſtulat, remitti tantum, quantum ipſe remittit, & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum. Quiſque quantum ipſe præſtiterit alteri, tantum ſibi exigat & ipſe præſtari. Dimittenda ſunt autem fratres debita, non pecuniæ ſolum, ſed omnium cauſarum, culparum, criminum, quicquid homo incurrere poteris, * 5
in his tibi cum incurrerit alter, ignoſces. Fidens peccatis ſuis petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit. *Et ne nos inducas in tentationem*. Hoc petere millies multis modis cogimur, fratres, ne fragilitas plus auſa, & de ſe temere * præſumens, nec vitium ſuarum modum 6
colli-

AD SERMON. LXVIII.

NOTÆ.

1 *Poteſtatem*, Alias: *principatum*.

2 *Et Miles*. Ex MS. Cæſenæ. Editi: *ut miles*.

3 *Et in diem*. Alias: *Exinde*.

4 *Panis viaticum*. Viaticum dicitur SS. Euchariſtiæ Sacramentum: quod Nobis ad aliam vitam commigrantibus pro commeatu ſit. Vide Baſilium Poncium ex Familia Eremitarum S. Auguſtini Variar. diſputat. quæſt. 11. part. 1. num. 1. Confer quæ dixi in Diſſertatione de Pat. argentea Gorreorn. pag. 96. in Notis.

5 *Incurrere poteris*. Alias: *incurrere potes*.

6 *Temere*. Ex MS. Vaticano. Editi: *Tumore*.

7 *Per*

colligens, in conflictu male cauta ſuccumbat: deinde offenſus Deus tradat tentationibus, quos delinquit. *Sed libera nos a malo*. Satis de ſe humiliter ſentit, nec ſalvari per ſe præſumit, * 7 qui ut a malo per Deum liberetur, implorat. Signate vos. Intelligite filioli quanta perfectorum, quanta fortium gloria ſit, & poteſtas, quando tanta virtus in ipſo conceptu, tanta majeſtas aperitur in partu. Nondum natus patrem vocat, ſanctitatem poſtulat, regnum petit, dat jura terris, terrenas cœleſtibus exæquat voluntates, & laboribus profuturis exigit jam devotus annonam. „ Panem noſtrum, *inquit*, „ quotidianum da nobis hodie. „ Beati eſtis, qui cœpiſtis ante pugnam vincere: ante triumphare, quam vivere: ante ad patris promptuaria, quam matris ad gremium pervenire: ante paſtum gregis, quam ſuccum lactis invadere: toto ante victoriarum ſonate jubilo, quam vagitu reſpondere cunarum. Vere, ut dixit Apo- 1. Cor. 1 ſtolus „ infirmum Dei fortius eſt hominibus. „ Aut quis poterit tanti conceptus referre ſacramentum? ubi virgo mater parit orbe quotidie, * nec relinquit poſteros ad laborem, ſed 8 æternam gĕrmina præmittit ad gloriam. * 9

SERMO LXIX.

PUtaſne mortale pectus dominicæ charitatis erga nos magnitudinem capiat? Putaſne terreni corporis pondere mens depreſſa erga nos divinum intelligat ac ſentiat affectum? Nam quicquid cœli micat, radiat, & ſplendet ornatus, quicquid in terra fragrat in floribus, ſapit in fructibus, in animantibus gaudet, noſtro amore factum, noſtræ addictum eſt ſervituti. Sed quamvis magna, parva tamen ſunt ad ſupernæ in nos dilectionis indicium. Nobis principatus cœlorum, nobis ætheriæ poteſtates, nobis ſupernæ dominationes, nobis angelorum officia excubiis militant indefeſſis. Sed iſta adhuc aſſerendæ in nos divinæ neceſſitudinis parva ſunt, & minora, tantumque infima, quantum creatore ſuo minor eſt creatura. Deus vultu incontemplabilis, viſu imperſpicabilis, nullo ſenſu æſtimabilis, inacceſſus mente, ne ipſo quidem ad plenum notus auditu, quoties, qualiter, quam varie, quam diverſe ſe humanis aptavit obtutibus? Quam ſe communioni, quam ſe familiaritati præſtitit, & conceſſit humanæ? Cum Noe conſilii ſui facit eſſe participem, & expiando mundo diluvium prænonet imminere, & totum ſæculum ipſo cuſtode parvo arcæ deſignat in ſemine. Cum ad Abraham Gen. 18 velut hoſpes adventat, invitatus tota dignatione ſuccedit, oblata non reſpuit, appoſita velut eſuriens & laſſus aſſumit, & divina collatione velut egens ſuſcipit, & acceptat humana. Hinc eſt, quod emortua mox ſenis mem- Gen. 21 bra reviviſcunt, ſterilis vetulæ jam viſcera ſuſcitantur extincta, & natura in vivo cadavere perſepulta proditura ſuum reſurgit auctorem, & generat plurimos tranſacto jam tempore, per unum quem crediderat conditorem. * Ad 1 Moyſen igneus Deus glomeratur in rubo, de- Exod. 3 inde confert facienda cum ſervo, exercetur va- Exod. 8 riis in Ægypto virtutibus, & patefit ad nutum Exod. 14 famuli: irrogat flagella, vel tollit: & in mari quantus ſit, quantumve homini dederit, * ultricis undæ demonſtrant obſequia: cum ſiccato 2 gurgite cedit unda piis, * & liquore durato 3 murum præſtat, munimen exhibet liberandis: ac tota naturæ ſuæ virtute de hoſte ſæviſſimo triumphatura decurrit. Miro contubernio Iſrae- Deut. 23. liticis Deus converſatus in caſtris: numeroſas Joſue 10. gentes nunc ferit fulmine, nunc tangit grandi- Joſue 6. ne, nunc ſolo turbarum clangore proſternit: ut ſine conflictu, ſine vulnere Deus ducat victrices acies, quas præcedit: affuit deſideriis, votis annuit ſingulorum, mox ad interrogata reſpondit, occulta prodidit, prædixit futura, quæſita patefecit, regnum contulit, donavit opes, temperavit pluvias, fecundas præſtitit terras, conjugia ipſa filiorum copia, & honore decoravit. Sed adhuc parum eſſe credidit, ſi affectum ſuum erga nos præſtando proſpera tantum, & non etiam adverſa ſuſtinendo monſtraret. Poſt omnia, mundum ſuum pauper ingreditur: jacet in cunabilis ut homo: vagitu ſuo implorat, inquirit, exigit quam tibi præſtitit ipſe pietatem. Parens omnium uſus eſt te parente: ſubjectus tibi extitit, cui omnis ſubjacet altitudo: timuit, quem timenda metuunt: fugit, ad quem cuncta confugiunt: cœlorum arbiter eſt hoſpes in domibus peccatorum: pane paſcitur, qui paſcet omnes: & quid plura? παντοκράτωρ * tenetur ſæculorum: ſiſtitur terræ fundator, judicatur humanæ largitor veniæ, diſcutitur cordis ſcrutator, punitur vitæ dator & redditor: cunctorum reſurrectio ſepelitur, ut tarda mens hominis, & intelligentia 4

7 *Per ſe præſumit*. Ex hac eadem petitione validiſſimum argumentum deſumebant Catholici adverſus Pelagianos, aſſerentes nulla ope gratiæ, poſſe homines viribus ſuis peccata devitare. Fruſtra enim petimus: *ne nos inducas in tentationem*, ſi hoc in noſtra poſitum ſic eſt poteſtate, ut nullo Dei adjutorio valeamus implere. Hieronymus lib. III. contra Pelagium: Auguſtinus Epiſtol. olim LXXXIX. „ nunc CLVII., ad Hilarium: & Epiſtola olim LXIV., nunc LXXVIII. ad eundem.

8 *Virgo Mater parit Orbe quotidie*. „ Hoc eſt: Eccleſia „ generat filios per Baptiſmum, quos morientes ante ſe „ præmittit ad gloriam; ſtabit enim Mater Eccleſia hic, „ donec ſæculi conſumatio adveniat. Sed Filios Chriſtianos „ quotidie præmittit ad regnum, dum Filii electi obeunt „ mortem, „ Mita.

9 *Præmittit ad gloriam*. MS. Cæſenæ: *Sed a terreno germine præmittit ad gloriam*.

AD SERMON. LXIX.

NOTÆ.

1 *Quem crediderat conditorem*. „ Quia Abraham „ credidit illum eſſe Deum, & univerſorum con„ ditorem, qui ſibi dixerat ex Sara uxore ſene, ſe pariter „ ſenem filium ſuſcepturum, qui multarum gentium eſſet „ futurus parens: ideo in gratiam fidei ſuæ conſequitur, „ ut tranſacto generandi tempore nihilominus generet, „ & plurimos ex Iſaac ſuſcipiat nepotes. „ Mita.

2 *Dederit*. MS. Cæſen. & Vallicel. *patefecerit*.

3 *Cedit unda piis*. Fortaſſe legendum: *Cedit unda pedibus*.

4 Παντοκράτωρ. Ideſt: *Omnipotens*.

5 *Co-*

gentia ſatis pigra, vel morte in ſe Dei probaret affectum, quæ prædictis & innumeris Dei beneficiis, Dei erga ſe non intellexerat, non ſenſerat charitatem. Qui ergo eſſe fecit, dedit vivere, docuit & orare: quia totum voluit præſtare, qui ſua ſibi prece voluit ſupplicari. *Pater noſter qui es in cœlis*. Ecce homo tua te voce Chriſtus hodie, ut ſibi faceret cohæredem Dei patris, *adoptat in filium, dum ait, *Matt.* 6. *Pater noſter*. Quod ſuæ dignationis eſt, tuæ eſ- *Joan.* 1. ſe voluit poteſtatis, juxta illud. „ Quotquot „ receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios „ Dei fieri: „ & tamen jubet dicere, ut dignatio donantis ſit, non temeritas præſumentis. *Qui es in cœlis*. Non quod non ſit in terris, ſed te qui cœleſtem patrem jam vocas, ad cœleſtem cultum tendere, & repetere jam naturam, ut generi tanto vita noſtra reſpondeat, ne terreni mores degenerent, quos cœleſtis donavit & contulit jam natura. *Sanctificetur nomen tuum*. Non quod tua ſit prece ſanctificandum, quod te ſanctificat nomen: ſed quia Chriſti nomine vocatus es Chriſtianus, petendum tibi eſt, ut actu tuo nomen hoc ſanctificetur, & honoretur in te. Quia ſicut virtutum fama, nominis tantum reſpondet ad gloriam, ita male converſantis infamia ad ejuſdem nominis redundat injuriam: dicente Apoſtolo: *Rom.* 2 „ nomen Dei per vos blaſphematur in genti- „ bus. „ Et revera filii, tunc Gentilis nomini derogat Chriſtiano, quando aliter quam profitetur, & dicitur vivere, viderit Chriſtianum. *Veniat Regnum tuum*. Non ut Deo veniat regnum habenti ſemper, ſed poſtulas ut tibi veniat non habenti: & percipias illud quod tibi affectu ſuo Dominus pollicetur, cum dicit: *Matt.* 25. „ Venite benedicti patris mei, percipite „ regnum, quod vobis paratum eſt a conſti- „ tutione mundi: „ Venite benedicti, non dixit, veniamus: percipite, non dixit, percipiamus. Nemo miretur, quia patrem vocat qui nondum natus eſt: * nam ſi Joannes exultat, 6 & Jacob colluctatur in utero, prudens æſtimet *Gen.* 1. quid poſſit natura divina, ſi tantum poteſt per *Luc.* 15. DEUM humana conceptio.

SERMO LXX.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque referuntur, ſunt miraculo, ſunt ſtupori, ſunt pavenda mortalibus: ipſis etiam cœleſtibus ſunt tremenda: ſe nihil tam ſtupet cœlum, pavet terra, expaveſcit univerſa creatura, quam quod vos eſtis hodie, nobis dicentibus, audituri. Servus Dominum patrem vocare audet, judicem ſuum reus nuncupat genitorem, conditio terrena ſua ſe voce Dei adoptat in filium: qui terrena perdidit, æſtimat ſe divinitatis hæredem. Sed audemus, quia præſumptio dicentis non eſt, ubi auctoritas eſt jubentis: ipſe enim nos hodie dicere ſic voluit, qui nos docuit ſic orare. Et quid mirum ſi homines Dei conſecravit in filios, quando ſe hominis dedit & aptavit in filium? Carnis tunc naturam tranſtulit in divinam, deitatem quando humanam detulit ad naturam: tunc hominem ſibi in cœleſtibus præſtitit cohæredem, quando ſe participem reddidit terrenorum. Aut homini negare quid amoris potuit, quid muneris, qui totum quod erat hominis, etiam peccatum ſuſcepit, & mortem *? Aut quomodo hominem 1 in ſuis proſperis ſocium non habebit, qui in adverſis hominis ſe fecit eſſe conſortem? Homo redi ad Deum, ſic amatus a Deo: & ad illius gloriam da tutum te, qui ſe totum propter te ad ſuam * deduxit injuriam: & voca 2 patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, ſentis, intelligis eſſe genitorem. *Pater noſter*. Quod nondum natus patrem vocat, nemo miretur: Deo nata ſunt naſcitura, futura facta ſunt Deo. Quæ futura ſunt, *inquit*, jam *Eccl.* 3. fuerunt. Hinc eſt quod in utero ſuum Joan- *Luc.* 1. nes ſentit auctorem: & extat nuncius matri, *Gen.* 25. qui erat ſuæ neſcius vitæ. Hinc eſt quod Jacob ante legitur bellare, quam naſci: ante triumphare, quam vivere. Hinc eſt quod jam ſunt DEO, qui ſibi adhuc non ſunt, qui electi ſunt ante conſtitutionem mundi. *Qui es in cœlis*. Non quod ille non ſit in terra, ſed ut tu per hoc germen eſſe noveris te cœleſte: & ſi te Dei filium eſſe fateris, vive quaſi Dei filius, ut actu, vita, virtutibus, tanto poſſis, reſpondere genitori. *Sanctificetur nomen tuum*. Quia a Chriſto vocatus es Chriſtianus, petis ut prærogativa tanti nominis ſanctificetur in te: quia nomen Dei quod per ſe, & ſibi ſanctum eſt, aut ſanctificatur in nobis noſtro actu, aut

---

5 *Cohæredem Dei Patris*. Et appoſite obſervant hic Enarratores in petitione dici *Pater noſter*, & non *meus*; ut intelligamus, nos eſſe cum Chriſto cohæredes, & unius Patris Filios.

6 *Qui nondum natus*. „ S. Johannes Chryſoſtomus „ Homil. xx. in cap. Matth. vi. ait: *nondum initiatum* „ *quippe Baptiſmatis Sacramento, non poſſe Deum Patrem* „ *vocare*: quod Auctori noſtro contradicere videtur. Sed „ Chryſoſtomus humano more loquitur, Chryſologus au- „ tem divino. Siquidem tantum deſignatus Filius mente „ divina, licet quo ad Nos phyſice non poſſit appellari „ Filius, gratia baptiſmatis adhuc ſibi deficiente; tamen di- „ vino more, Filius Dei appellatur: cui præterita juxta ac „ futura ſunt præſentia. „ Mita. Alludit Chriſoſtomus ad ſuorum temporum morem, quando non aperte licitum erat Catechumenis Orationem Dominicam recitare. Vide Notam 4. Serm. lxvii. Auguſtinus in Enchirid. ad Laurent. cap. lxxi. *Eorum* Fidelium) *eſt dicere, Pater noſter, qui es in Cœlis, qui jam Patre tali regenerati ſunt ex aqua, & Spiritu ſancto*.

AD SERMON. LX.

NOTÆ.

1 *Suſcepit & mortem*. „ Suſcepit ad delendum: non au- „ tem aſſumpſit ut haberet ut dicit ſupra Serm. xlv. „ In Epiſtola D. Leonis ad Flavianum dicitur: *aſſumpſit* „ *formam ſervi ſine ſorde peccati*. Ideo ſuſcepit, ut ha- „ betur 1. Petr. 2. *Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore* „ *ſuo ſuper lignum*. Et 2. Corint. *Eum qui non noverat* „ *peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Ideſt Deus fecit Deum „ eſſe hoſtiam pro peccato. Vide Bellarm. in Expoſit. Pſal- „ mi 21. v. 1. D. Ambroſium lib. 2. in Lucam, de Chri- „ ſto baptizato ait: *unus omnium peccata ſuſcepit, ut in* „ *illo omnia peccata morerentur*. „ Mita.

2 *Ad ſuam*. MS. Cæſen. *ad Tuam*.

3 *In-*

aut noſtro actu blaſphematur in gentibus. *Veniat*
Luc. 17. *regnum tuum*. Ipſe dicit: „ Regnum Dei in-
„ tra vos eſt: „ ſi intra nos eſt; veniat ut
quid oramus? Eſt in fide, eſt in ſpe, eſt in
expectatione, ſed ut in re veniat, jam preca-
mur. Veniat autem nobis, non illi qui ſem-
per conregnat patri ſuo, ſemper regnat in pa-
Matt. 25 tre: ſed veniat nobis. „ Venite benedicti patris
„ mei, percipite regnum quod vobis paratum
„ eſt ab origine mundi. „ Dicimus, *Veniat re-
gnum tuum*. Ut ſic DEUS regnet in nobis,
quatenus in nobis deſinat mors regnare, deſinat
Rom. 5. regnare peccatum. „ Regnavit, *inquit*, mors
„ ab Adam uſque ad Moyſen: „ Et alibi.
„ Non regnet peccatum in veſtro mortali cor-
Rom. 6. „ pore. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in ter-
ra*. Nunc in terra multa fiunt pro diaboli vo-
luntate, pro ſæculi nequitia, pro deſiderio car-
nis; in cœlo vero, fit nihil præter Domini vo-
luntatem: petimus ergo, ut interempto diabo-
lo, ut novo ſæculo, ut mutato corpore, ut
deſtructo mortis imperio, ut abolita domina-
tione peccati, in cœlo & in terra, in Deo &
hominibus, una Dei ſit, eademque voluntas.
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Poſt
regnum cœleſte, terrenum panem petere non
Matth. 6 jubemur: prohibente ipſo cum dicit: „ Nolite
„ ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis
Joan. 6. „ aut quid bibatis. „ Sed quia ipſe „ eſt panis
„ qui de cœlo deſcendit, „ petimus & preca-
mur, ut ipſum panem, quo quotidie, id eſt,
jugiter, ſumus in æternitate victuri: hodie, id
eſt, in præſenti vita, de convivio altaris ſan
cti ad virtutem corporis, mentiſque capiamus.
*Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-
mittimus debitoribus noſtris*. Sic dicendo homo
3 indulgentiæ modum, * menſuramque veniæ tu
tibi dediſti, qui a Domino tantum tibi petis
dimitti, quantum dimiſeris ipſe conſervo. Di-
mitte ergo delinquenti in te totum, ſi vis ipſe
de tuis nihil Domino debere delictis: in alte-
ro dimitte tibi, ſi vis ipſe vindicem vitare ſen-
Jacob. 1. tentiam. *Et ne nos inducas in tentationem*. „ Deus
Gen. 3. „ ſicut ſcriptum eſt, neminem tentat: „ ſed
tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad ten-
4 tationum * laqueos derelinquit. Sic Adam ten-
tatoris incurrit inſidias, dum ſui præcepta de-
ſerit conditoris. Unde autem & a quo tentare-
tur homo, prodit ſic dicendo. *Sed libera nos
a malo*. Hoc eſt, a diabolo, qui totius mali &
auctor eſt, & origo: diabolus natura cœleſtis
fuit: nunc eſt nequitia ſpiritualis, ætate major
ſæculo, nocendi uſu tritus, lædendi arte peri-
tiſſimus: * unde non jam malus, ſed malum di- 5
citur, * a quo eſt omne quod malum eſt. Hinc 6
eſt quod propriis viribus liberari homo non
poteſt, carnalibus vinculis illigatus. Petendum
nobis eſt ergo, ut Deus nos a diabolo liberet,
qui Chriſtum terris ut diabolum vinceret,
commodavit. * Clamet homo, clamet ad Deum, 7
clamet, libera nos a malo, ut a tanto malo
ſolo Chriſto vincente liberemur. *Pater noſter
qui es in cœlis*. Orandi thema, materiam pe-
tendi, ſupplicandi normam pauciſſimis in ver-
bis ipſe tibi, qui tibi eſt exorandus indulſit:
ut ex hoc tu petendi ſumas ſenſum; intelle-
ctum poſtulandi capias; menſuram colligas im-
petrandi: & breviſſimo magiſterio orandi, la-
tiſſimam capias diſciplinam; ſimul quia * ad 8
amoris indicium Rex ipſe officio functus eſt
advocati, ut preces quibus reſponſurus * erat, 9
ipſe dictaret. Cunctatio ablata eſt impetrandi
omnis, imo fiducia collata eſt tota promeren-
di, quando ipſum ſe legit in precibus qui ro-
gatur. Metus locum non habet, ubi a patre,
filius pietate interprete deſiderat quæ ſancta
ſunt, impetrare.

SERMO LXXI.

FRatres chariſſimi, qui vos donavit crede-
re, ipſe vos docuit & orare: & totam
petendi formam paucis aptavit in verbis: quia
cum patrem poſtulat, multa prece filius non
laborat: ſicut enim petere cogit neceſſitas geni-
tum, ita urget charitas dare genitorem. Pater
ergo qui ſponte præſtat, non tam ut petatur,
quam quid petatur oſtendit: ut filius petendo
juſta placeat, qui poteſt ſtulta poſtulans, di-
ſplicere. Audite patrem, & vos filios eſſe jam
credite, ut quæ petieritis incunctanter impetra-
re poſſitis. Quid valeat fides, credulitas quid
poſſit, quanti ſit confeſſio, hodie monſtratur
in vobis. Ecce Trinitatis trina confeſſio in cœ-
leſtem ſobolem de terrena vos ſuſtulit ſervitu-
te: ecce fides quæ DEUM locuta eſt patrem,
patrem vobis DEUM hodie conquiſivit: ecce
vox quæ confeſſa eſt DEUM filium, vos DEI
adoptavit in filios: ecce credulitas quæ DEUM
Spiritum proclamavit, de carnis ſubſtantia mor-
tali

3 *Indulgentiæ modum*. Penes alios Interpretes τὸ ὡς ſi-
cut & *Nos* dimittimus, non ſignificat modum remittendi;
Deus enim perfecte remittit; ſed rationem. Non eſt re-
gula quod Deus nobis & majora, & liberalius remittit,
ſed conditio; quod ſi aliis non remiſerimus, nec nobis
remittetur.

4 *Contumaciter euntes ad tentationem*. Auguſtinus:
*non enim per ſe ipſum inducit Deus in tentationem; ſed
induci patitur eum, quem ſuo auxilio deſeruerit.*

5 *Peritiſſimus*. MS. Cæſen. *Promptiſſimus*.

6 *Malum*. Vide Notam 13. Serm. lxvii.

7 *Chriſtum terris commodavit*. „ Nota vim hujus ver-
„ bi *commodavit*: hoc eſt fruendum dedit. In commoda-
„ to etenim redditur idem ipſum ſpecie, & numero quod
„ fuerat commodatum: ut patet toto fit commodati. Sic
„ Chriſtus terris commodatus dicitur, quia devicto diabolo,
„ & homine redempto idem ſpecie, & numero Cœlo red-
„ ditus eſt. „ Mita.

8 *Simul quia*. *Etiam quia*.

9 *Reſponſurus*. Ita corrigit Meurſius. Ut eſt in editio-
ne prima Bonon. Editi fere omnes; *reſponſus*.

AD

tali in vitalem Spiritus ſubſtantiam vos mutavit. Quis pietatis tantæ dignus invenietur aſſertor? DEUS pater homines dignatur hæredes, DEUS filius non dedignatur ſervulos cohæredes, Deus Spiritus carnem conſortem divinitatis aſſumit, fit cœlum poſſeſſio terrenorum, & inferis addicti juriſdictione ſuſcipiuntur in ſupernis: Apoſtolo probante, cum dicit: „ An „ neſcitis quia angelos judicabimus? „ Vocate ergo DEUM patrem, voſque ſi nondum natos, jam tamen deſignatos filios eſſe jam credite, & date operam: quatenus ſit vobis cœleſtis vita, ſint vobis divini mores, & forma deitatis tota veſtra præferatur in forma; quia cœleſtis pater reſpondentes generi filios muneribus ditat divinis: degenerantes ad pœnalem revocat ſervitutem. *Pater noſter qui es in cœlis.* Succumberet conſcientia ſervilis, terrena conditio ſolveretur, niſi nos ad hunc clamorem ipſius patris auctoritas, ipſius filii Spiritus excitaret. „ Miſit, ait, Deus Spiritum filii ſui „ in corda noſtra clamantem Abba pater. „ 1 Laſſeſcit * mens, caro noſtra deficit ad divina, niſi Deus quæ fieri jubet, impleat ipſe qui jubet. Quando auſa mortalitas Deum vocare patrem niſi modo, quando ſuperna virtute hominis animantur interna? *Pater noſter qui es in cœlis.* Homo quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus eſſe de cœlis? Ergo cœleſtem vitam monſtra in habitatione terrena: quia ſi quid in te geſſerit terrena cogitatio, cœlo maculam, cœleſti generi injuriam intuliſti. *Sanctificetur nomen tuum.* Nos petimus, ut ſanctificet nomen ſuum Deus, quod ſanctitate ſua totam ſalvat & ſanctificat creaturam. Fratres, hoc nomen eſt, quod ſupernæ poteſtates pavent, quod tremenda ſuſcipiunt ſervitute: hoc nomen eſt, quod mundo perdito dat ſalutem: ſed petimus, ut nomen Dei actu noſtro ſanctificetur in nobis: nobis enim bene agentibus, benedicitur nomen Dei: nobis male agentibus, blaſphematur. Audi Apoſtolum dicen- *Rom.* 2. tem: „ Nomen Dei per vos blaſphematur in „ gentibus. „ Petimus ergo, petimus ut quantum nomen Dei ſanctum eſt, tantum nos ejus mereamur in noſtris mentibus ſanctitatem. *Veniat regnum tuum.* Quaſi non ſemper fuerit, ac ſit, ſic regnum Chriſti ut veniat nunc ro- *Luc.* 17. gamus. Et ubi eſt illud? „ Regnum Dei in- „ tra vos eſt. „ Inter nos eſt fide, ſed ut re veniat, ſupplicamus. Fratres, quandiu diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, ſenſus hominum, moreſque confundit, ſævit idolis, ſacrilegiis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, ſignis decipit, illudit aſtris, ſpectaculis occupat, obſidet vitiis, peccatis vulnerat, criminibus fauciat, deſperatione proſternit, Chriſti regnum prolongat & abſentat a nobis. Petimus ergo ut veniat tempus, quo mali tanti auctore pereunte, mundus totus, creatura tota, totam ſolius Chriſti regnet & triumphet ad gloriam: & fiat quod ſequitur, ut ſicut in cœlo, ita & in terra una Domini ſit voluntas. Sit terra cœlum, vita DEUS, tempus æternitas, patria requies, cenſus innocentia, honor immortalitas, gloria caſtitas, * Deus 2
totum. Addidit, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Poſt paternitatem DEI, poſt Divini nominis ſanctitatem, poſt cœli regnum, quotidianum panem jubemur expoſcere. Chriſtus oblivioni non ſubjacet, Chriſtus mandatis ſuis contraria non demandat: ipſe dixit: „ No- *Matt.* 6.
„ lite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, aut quid bibatis. „ Sed quia ipſe eſt *Joan.* 6.
panis qui de cœlo deſcendit, qui legis & gratiæ mola aptatus eſt in farinam, qui crucis confectus eſt paſſione, qui magnæ pietatis fermentatus eſt ſacramento, qui conſperſionis levis * le\amentum ſuſtulit de ſepulchro, qui 3
ut divinitatis ſuæ calore coqueretur, ipſe clibanum decoxit inferni, qui ad cœleſtem cibum quotidianus Eccleſiæ defertur ad menſam, qui in remiſſionem frangitur peccatorum, qui edentes ſe perpetuam paſcit & enutrit ad vitam: hunc panem quotidie nobis dari petimus, donec illo in die perpetuo perfruamur. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Homo penes te eſt poteſtas veniæ, * in te eſt indulgentiæ: tu tibi remiſſionis auctor es conſtitutus. Gratis petis veniam, 4
qui tibi in alio indulgere contemnis. Homo tu tibi miſericordiæ, * factus es ipſe menſura: quantum quæris miſericordiæ, fac tantum. 5
Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio eſt fratres, ſpecies fallens, quæ proſpera in adverſis, adverſa occultat in proſperis, humanamque ignorantiam doloſos educit in lapſus: petimus ergo ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus. Inducere autem DEUS dicitur, currentes ad crimina cum relinquit. *Sed libera nos a malo* Hic mali malum deſignat auctorem, hoc eſt, diabolum. Petimus ergo * ut munere hoc uno malis omnibus cum 6
mali careamus auctore. *Pater noſter qui es in cœlis.* Nemo cum ſe filium clamat, manere ſe miretur in habitu ſervitutis: ad divinum germen hodie deſignatus es, non promotus: ſpem, non

---

AD SERMON. LXXI.

NOTÆ.

1 *Laſſeſcit.* Meurſius corrigebat: *Flacceſcit mens.* Sanctificetur in Nobis. Auguſtinus Serm. olim xlviii. de diverſis, nunc lvi,, & lvii.: *Hoc rogas, quod ſemper ſanctum in ſe, ſanctificetur in te; ideſt ſanctum habeatur, non contemnatur.*

2 *Gloria caſtitas.* Quam male bone Deus! plurimæ editiones: Veneta Sarzinæ, Lugdun. Durandi; Colon. Hemingii &c. *Furia caſtitas.* Lugdun. Landriani curante Theophylo Raynaudo habet: *Cura caſtitas.*

3 *Conſperſionis levis.* In nonnullis, ſicut & in MS. Vatic. deeſt: *levis.*

4 *Penes te eſt poteſtas veniæ.* Explicandus eſt Chryſologus ex Auguſtino: qui petitionem hanc de quotidianis peccatis intelligit: quibus non carent nec piiſſimi Homines: quæquæ Deus dimittit, ſi nos dimiſerimus. Serm. olim xlviii. de Diverſ., nunc lvi: Serm olim xlii. inter l., nunc lxvii.: Serm. alias cxxxv. de Temp., nunc lix.

5 *Tu tibi miſericordiæ.* Laudat hunc locum Chryſologi Du-Hamelius in Notis ad Sacr. Script. hic.

6 *Petimus ergo.* Noſtræ infirmitatis memores, non ſolum ut vincamus petimus; ſed etiam ne in certamen deſcendamus, ac forte vincamur. Maldonatus ex Tertulliano, Cyprianus, Auguſtinus &c.

7 *Tem-*

non rem te noveris conſecutum. Audi Apo-
Rom. 8 ſtolum: „ Spe ſalvi facti ſumus: ſpes autem
„ quæ videtur non eſt ſpes, quod enim vi-
„ det quis, quid ſperat? ſi autem quod non
„ videmus, ſperamus: per patientiam expecta-
„ mus. „ Hodie adoptionis eſt dies, hodie promiſſionis tempus eſt: audi, crede, expecta, crede creditori tuo, qui tibi credidit debitori, expecta parumper ut veniat, qui te diu ſuſtinuit ut venires: da illi inducias de promiſſo, qui tibi quicquid erat debiti, jam donavit. Aut quare tu fatigaris ſpe Dei, cum genus omne hominum ſubſiſtat ſpe, fide vivat? Agricola nunquam ſereret anhelus, ſi fructum laboris ſui de tempore non ſperaret: viator laborem prolixi itineris non ſubiret, niſi ſe ad deſtinata crederet pervenire, nauta mare non intraret incertus, ſi ſe lucris ſequentibus compenſaturum viarum diſcrimina non ſperaret: miles tota juventutis tempora non ageret in periculis, ſi ſenectutis honores copioſiſſimos non ſperaret: filius paternæ dominationis tem-
7 pora non duraret *, ſi ſe ſubſtantiæ paternæ non ſperaret hæredem. Et tu ſi te jam filium
Pſal. 26. Dei credis, juxta Prophetam: „ Expecta Do-
„ minum, viriliter age, & confortetur cor
„ tuum; „ & expecta, ut hæreditatem Dei de expectationis fide, & de virtute patientiæ con-
Joan. 3. ſequaris. Audi Apoſtolum: „ Filii Dei ſumus,
„ & nondum apparuit quid erimus: ſcimus
„ quoniam cum apparuerit, ſimiles ei eri-
Coloſ. 3. „ mus: „ Et iterum: „ Vita veſtra abſcondi-
„ ta eſt cum Chriſto in Deo: cum autem ap-
„ paruerit Chriſtus vita veſtra, tunc & vos
„ apparebitis cum ipſo in gloria: „ Fratres, beati ſunt filii Dei, quia & hæreditatem rerum omnium poſſidebunt, & de exceſſu patris luctus temporum non videbunt,

„ nec auris audivit, nec in cor hominis aſcen-
„ dit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. „
Hoc Iſaias cum ſuo mox cœpiſſet auditu, ad Eſa. 53.
hoc hominum pervenire poſſe dubitat, vel fidem, dicens, „ Domine, quis credidit auditui
„ noſtro? „ Hoc Hieremias cum divino concepiſſet auditu, partus ſupernorum ſenſuum
non ſuſtinebat, clamans: „ Ventrem meum, Hier. 4.
„ ventrem meum doleo, & ſenſus cordis mei
„ perturbati ſunt. „ Hoc Abacuc divini ſpiritus perorabat afflatu, cum dicit: „ Cuſtodivi, Abac. 3.
„ & expavit venter meus a voce orationis la-
„ biorum meorum: & intravit tremor in oſ-
„ ſa mea, & ſubtus me * commota eſt virtus 2
„ mea. „ Elevatus virtute Dei ſenſit ſuam ſub ſe ſuccubuiſſe virtutem. Longum eſt ſuper hoc, ſacramentum pavoris proſequi, & dinumerare ſanctorum exempla: * tempus non ſinit diu 3
me in hoc timore demorari, cœleſtis partus impetus non poteſt tardare naſcentium. * Di- 4
co ergo, & vos in utero adhuc penetrali voce compello, pro ida exhortatione præmoneo: ut antequam videatis matrem, vocetis & patrem, ante blandimenta matris, patris tendatis & feſtinetis ad regnum: ante patris præveniatis ad panem, quam matris ad ubera pendeatis. Nec in vos quicquam ſibi, aut matris neceſſitas, aut ætatis tempora vindicent: ſed in vobis totum divino patri, totum cœleſti reſpondeat & occurrat auctori. *Pater noſter qui* Matth. 9.
es in cœlis. Hoc eſt quod pavebam dicere, hoc eſt quod trepidabam proferre, hoc eſt quod neque cœleſtium, neque terreſtrium quenquam ſinebat ſervitutis propriæ conditio ſuſpicari: cœli & terræ, carnis & Dei repente tantum poſſe pro enire commercium, ut Deus in hominem, homo in Deum, Dominus in ſervum, ſervus verteretur in filium: fieretque divinitatis & humanitatis ineffabili modo una & ſempiterna cognatio. Et quidem deitatis erga nos dignatio tanta eſt, ut ſcire nequeat quid potiſſimum mirari debeat creatura: utrum quod ſe Deus ad noſtram depoſuit ſervitutem; an quod nos ad ſuæ divinitatis rapuit dignitatem. Hinc eſt homo, quod te divinitus adhortatur, qui tanto * nunc tuo amore flammatur: quod ad- 5
huc in utero voce tua te Deus adoptat in filium: quod te non fieri ſolum liberum vult ille, ſed naſci: quod ipſam propter te manumittit naturam: ne quem nævum, ne quam maculam imponat ortus priſtinæ ſervitutis. O vos beatos, quibus dominari datum eſt ante, quam naſci: ante regnare, quam vivere: ante ad Dei patris gloriam pervenire, quam proſa-

SERMO LXXII.

QUod ego modo cum magno tremore dicturus ſum, quod vos eſtis nunc terribiliter audituri: imo terribiliter vocaturi, ſtupent angeli, paveſcunt virtutes, ſupernum cœlum non capit, Sol non videt, terra non ſuſtinet, tota non aſſequitur creatura. Quid ad hæc mortale pectus? Quid ad hæc mens hominis imbecilla? Quid ad hæc humani ſenſus anguſtia? Quid adhæc humanæ vocis aura? Quid
1. Cor. 2 ad iſtud humana lingua cito tacitura? Hoc
1 Paulus inviſibiliter cum vidiſſet, * prodidit non prodendo, dicens: „ Nec oculus vidit,
S. Petri Chryſ.

---

7 *Tempora non duraret*. Non ſuſtineret. Horat. lib. 1. Od. 14.

Vix durare carinæ
Poſſunt imperioſius æquor.

AD SERMON. LXXII.

NOTÆ.

1 *Inviſibiliter cum vidiſſet*. Paulus vidit inviſibiliter, quia ſine imaginibus vidit arcana per ecſtaſim. S. Thomas in Epiſt. 2. ad Corint.; & vidit inviſibiliter, quia oculis corporalibus Deus non videtur: ut ex Auguſtino docet Fulgentius Reſp. 111. ad Ferrandum Diaconum. Ex Mita.

2 *Subtus me*, Emendat Meurſius: *ſubitiſſime commota eſt*.

3 *Sanctorum exempla*. Ex MS. Vaticano. In Editis deeſt *exempla*.

4 *Tardare naſcentium*. „ Hoc eſt vos, qui divina vo-
„ catione naſci ſpiritualiter cupitis Chriſtiani: & quodam
„ impetu viſcera Matris Eccleſiæ urgetis, ut ſtatim naſci-
„ mini, mihi haud permittitis jamdiu in modo cæptis e-
„ xemplis morari. Obſerva, ut Gentes baptizari, & re-
„ novari cuperent. „ Mita.

5 *Qui tanto*. Alias: *Quod tanto*.

piam propriæ vilitatis agnoscere. Ecclesia fœlix mater, quæ vos tales respicit, quæ cum virgo permaneat, genuisse tales, & tantos vos taliter se miratur. Olim partus iste præcedentibus designabatur exemplis. Hinc est quod Jacob in utero matris cum fratre luctatur, præripit & triumphos. Hinc est quod in utero Thamar gemini de primatus honore præliantur, retardant partus: nec ante lucem cupiunt videre, quam vincere. Hinc est quod Joannes exultat ante, & ante suo occurrit auctori, genitricis ex utero quam procedat. Et si humana pignora sic ante Deo militant, quam nascantur parentibus, quam vivant sæculo; quid mirum si Ecclesiæ divina germina, si Deo sua soboles in utero adhuc, quod sit superni germinis jam fatetur? *Pater noster qui es in cœlis*. Stupor insurgit, Christus de Dei patris pectore matrem vocat, & fatetur in terra: & homo de matris utero patrem vocat, & confitetur in cœlis, *Pater noster qui es in cœlis*. Quo te homo repente provexit gratia? quo te rapuit cœlestis natura? ut in carne & in terra positus adhuc, & carnem jam nescias, & terram dicendo: *Pater noster qui es in cœlis*. Qui ergo se tanti patris filium confitetur, & credit, respondeat vita generi, moribus patri, & mente, atque actu asserat, quod cœlestem consecutus est per naturam. * *Sanctificetur nomen tuum*. Cujus utique genus esse cœpimus, ejus utique censemur & nomine: & ideo petimus, ut in nobis illius nominis sanctificatio perseveret, honor, & prærogativa nominis, quod sublimavit sic tanti genitoris celsitudo. *Adveniat regnum tuum*. Non illi petimus, cui nunquam defuit regnum: imo qui est ipse regnum, totamque in se regni continet potestatem: sed qui nos vult ad promissam regni gloriam pervenire, monet nos expetere omnibus hoc votis: in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quantum namque est temerarius, qui discutit de genere: ignavus est tantum, * qui non gaudet, æstuat, anhelat, cum promissum intendit & pertendit ad regnum. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*. Sicut in cœlo, sic & in terra: tunc jam totum cœlum est, tunc agit Dei mens una omnes, tunc in Christo omnes, & in omnibus Christus, quando omnes solius Dei sapiunt, & faciunt voluntates: * tunc omnes unum, imo unus omnes quando Dei spiritus in omnibus vivit unus. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Sicut in Psalmo: „ Benedi- Psal. 67.
„ ctus dominus de die quotidie: „ ita hic: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Quotidianum jugem dicimus: jugis panis ille est, qui de cœlo descendit: „ Ego sum panis, qui de Joan. 6.
„ cœlo descendit. „ Perfectæ ergo beatitudinis * est iste panis; hodie, hoc est in præsenti, illius panis cibo jam vivere incipimus, cujus perpetuitate, quod est quotidie saginabimur in futurum. *Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. De supplicantis pectore veniæ fons emanat, & ad veniam refluet: quicquid pietatis exuberat, & effundit in alterum, quando indulget sibi tantum, quantum alteri condonaverit. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Satis potest homo misericors, qui cum Deo de pietate confligit, cum tantum sibi dari, quantum dederit; quantum donaverit, tantum desiderat & donari. Homo sit semper in pectore tuo venia, si vis crimina non timere. *Et ne nos inducas in tentationem*. Hæc interpretatione indigent, quia tentatio diaboli prævia & amara est ministra ejus: quamdiu vero hoc fragili continemur in corpore, necessario precamur, ut in nos nec tentationi pateat aditus, * nec diabolo tribuatur accessus. *Sed libera nos a malo*. Ipse autem Dominus Deus noster liberet nos a malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & semper, & infinita sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXIII. (*)

HOdierna festivitas, fratres charissimi, nobis vetera non connectit, nec carnes agni servat * in crastinum: sed dum præterita præ- 1
sentibus solenni devotione participat, & Pascha 2. Cor. 5.
nostrum, Pascha redeunte conjungit, novæ regenerationis ablactat infantiam: quia juxta Apostolum. „ Vetera transierunt: & ecce facta
„ sunt omnia nova. „ Annus domini perficitur temporibus, non senescit, qui * tandiu suo re- 2
currit in circulo, quandiu nos ad diem retributio-

6 *Per naturam*. Alias: *consecutus es paternitatem*.

7 *Ignavus est tantum*. Ex MS. Vallicel. Editi plures: *Ignarus*.

8 *Faciunt voluntates*. Ita petitionem explicat Brugensis: *Fiat a nobis, & in nobis, quod tu vis, præcipis, consulis*.

9 *Perfectæ ergo beatitudinis*. Salebrosum locum ex MM. SS. Cælenæ & Urbini explanavit Mita: addens: „ quam
„ sit panis perfectæ beatitudinis Sacramentum Eucharisti-
„ cum, in quo vi verborum adest Corpus, sanguis, &
„ Divinitas Christi, cum in beatitudine una divina Perso-
„ na non videatur sine altera, dicas cum Theologis, quod
„ Pater & Spiritus sanctus adsunt in hoc Sacramento per
„ concomitantiam. Augustinus Pater Theologorum & lu-
„ men Serm. 111. de Tempore ait: *Filius suscepit carnem,*
„ *& non deseruit Patrem, nec se divisit a Patre: suscepit carnem in proprietate, sed tamen Pater, & Spiri-*
„ *tus sanctus non defuit majestate*. Et sicut Christus est
„ in Incarnatione, ita in Eucharistia est sacramentaliter. „ Mita.

10 *Nec tentationi pateat aditus*. Vere his verbis Deum rogamus, ne sinat nos obnoxios esse tentationi, ut superius innuimus: Cyprianus de Orat. Dom. Augustinus Epist. clvii., cap. 2., & lib. de dono Persev., cap. vi Chrysostomus, Tertullianus: & alii.

AD SERMON. LXXIII. (*)

NOTÆ.

(*) IN Codice Bononiensi Sermo hic inscribitur: *Sermo B. Petri Ravennatis de die Paschæ*. De eo Mita
„ Non videtur absolutus hic sermo. Est illius argumentum
„ de iis qui diu ante effecti sunt Christiani; & de iis,
„ qui nupertime. Hi secundi appensi collo eorum, qui
„ jam diu baptizati, & confirmati fuere, debent exuberi-
„ bus Ecclesiæ, communis Matris, verbum Dei, & instru-
„ ctionem in fide, quasi lac, sumere. Primi vero Corpus
„ Christi recipere, & cuncti una pariter sacram Dei eru-
„ ditionem ab ore Pastoris audire. „ Mita.

1 *Servat in crastinum*. Codex Bononiensis: *reservat*.

2 *Qui*. Ibid: *Et*

3 *Re-*

butionis adducat. Paſchalis hodierna ſolennitas
3 a lacte, quos ante genuit, nunc repellit, * ut
ſolidioris cibi paſtu, perfectum Chriſti robo-
Gen. 21 rentur in virum. Feciſſe Abraham epulum magnum, totiuſque domus ſuæ lætitiam ſuſcitaſſe ablactato Iſaac, hiſtoria divina referente cognovimus. Et ſi ſenectutis ſoboles, ſi ſterilis unicus, choris tripudiantibus, cithara & tympano, & toto pſalterii reſonante concentu, univerſæ familiæ corda traxit, & commovit in
4 gaudium, quanto magis nos hodie * in hymnis ſpiritualibus convenit exultare, vel canticis,
5 quando virginis * in germine ablactatur univerſa fœcunditas? Si Anna in Saræ conſterilis, quæ lachrymis orationum ſuarum tamdiu madefecit ariditatem ſui corporis & naturæ, quamdiu fuerat longo vitæ tempore negata poſteri-
1. Reg 1 tas, Samuelem divino munere ſuſceptum, ablactatum mox divinum refundit in munus, & lætitiam ſuam ſacrificiorum victimis ad plenitudinem liberationis accumulat: multo magis nos oportet laudis immolare ſacrificium, vota ſolvere, ſuavitatis incenſum adolere, & tota holocauſtorum pinguedine Deo patri victimas immolare, quando virgo mater enutrita & ablactata tot numero pignora, quot ſtellas cœli, patri toto orbe repræſentat, ut impleatur illud
Pſal. 40. Propheticum: „ Benedices coronam anni beni-
„ gnitatis, & campi tui replebu tur ubertate: „
6 Nemo ergo otioſum eſſe * credat iſtud feſtivitatis noſtræ ſalutare myſterium, nec exiſtimet
7 pannum novum * veteri nos aſſuere veſtimento, ubi nihil Judaicæ vetuſtatis, novitati conjungimus Chriſtianæ: ſcientes, Apoſtolo dicen-
2. Cor. 5 te, novam totam in Chriſto nobis emerſiſſe creaturam: ſed agnationem divinam ſupernæ virtutis evehimus ad profectum, ut dum ſimul nuper nati quid facere debeant, imbuuntur: & ante geniti quantam Deo gratiam ne perfectione ſua debeant, inſtruuntur, appendantur collo ii, qui modo nati ſunt: & pietate tota ſub Eccleſiæ matris uberibus occupentur: trahant teneris faucibus innocentiæ paſtum: * in opere
8 ſancto brachia meditentur extendere, nitantur

S. Petri Chryſ.

in curſu fidei tremula firmare veſtigia. Nunquid ſic relinquendi ſunt jam nutriti, ut non patris cura, patris manu, patris regantur arbitrio? & ita matris conſilio, matris fide muniantur, ut non humana ſolum, ſed etiam divina prudentia percipiant, & præripiant ſalutaria? Sic Jacob ſuo nimis timidus, matris con- Gen. 27.
ſilio ſatis audax *, patris ut præriperet bene- 9
dictionem, plus myſticus, quam doloſus * in- 10
ceſſit: nam primogenitum ſe mentitus non eſt, quia ille primus eſt, quem cœleſtis gratia generat, non natura mortalis: ille nos ſub hircorum pellibus figurabat, qui ut moriamur peccato, hortatu matris Eccleſiæ mortificati corporis induimur veſtimento, & odore agri * 11
continuis confeſſionum fructibus & ubertate redolemus, donec cœcitati Iſraeliticæ ſalutariter illudentes, paternam benedictionem toto fidei præripiamus arcano: dicente Apoſtolo: „ Cæ- Rom. 1.
„ citas Iſrael facta eſt, donec plenitudo gen-
„ tium introiret ex parte. „

SERMO LXXIV. (*)

ALiquantulum nos tacere, fratres chariſſimi, & vigiliarum labor fecit *, & coegit jejunii laſſitudo: & ideo hodie reddimus de dominica reſurrectione ſermonem: in qua ſi divinum eſt, quod ex virgine naſcitur Chriſtus, quantum divinius eſt Chriſtus a mortuis quod reſurgit? Quod ergo divinum eſt, humano non Matt. 28.
accipiatur auditu: * *veſpere*, inquit, *ſabbathi*, 2
quæ luceſcit in prima ſabbathi. Veſpera ſabbathi, hoc ne cit dies ſæculi, hoc non habet mundi uſus. Veſper finit, non inchoat diem: * tene- 3
breſcit veſper, non luceſcit: non in auroram vertitur, quia lucis ortum ignorat. Veſpera mater noctis parturit diem: mutat ordinem, dum agnoſcit auctorem: radiat de novitate myſterium: anhelat creatori ſervire, non tempopori. *Veſpere*, inquit, *ſabbathi, quæ luceſcit in prima ſabbathi, venit Maria Magdalenæ & altera Maria videre ſepulchrum*. Sero mulier currit

3 *Repellit*. Ibid: *appulit* corrupte. „ Ideſt a Catechi-
„ ſmo, & teneris inſtructionibus, ut ſacram participent
„ Euchariſtiam. „ Mita. A Veteribus & pro cibo & ante cibum Infantibus mel dabatur, deinde lac: ut obſervatum eſt a viris eruditis Salmaſio lib. de Tranſubſtant. pag. 495, & Iſaaco Voſſio in Barnabæ Epiſtolam, ad calcem genuinarum Ignatii Epiſtolarum. Hinc mellis & lactis in vetere Eccleſia deguſtatio: *ad Infantiæ*, ut alicubi loquitur Hiernoymus, *ſignificationem*.

4 *Nos hodie*. Ex Cod. Bonon. In Editis deeſt: *hodie*.

5 *Virginis in germine*. Ex eod. Cod. Editi: *Virginei germinis*.

6 *Otioſum eſſe*. Ex eodem Cod. In Editis deeſt: *eſſe*.

7 *Pannum novum*. „ Hoc eſt Hebræorum Paſcha non
„ aſſuitur noſtro Paſchæ. Alludit ad illud Matthæi: IX.,
„ 16. de quo ſupra Sermo XXXI. „ Mita.

8 *Innocentiæ paſtum*. Omnes editiones, & MS. Vatic. & Bon. &c. habent *pactum*. Placuit emendatio Latinii. *

9 *Satis audax*. Ex MS. Vatic. Editi: *ſatis auſus*.

10 *Plus myſticus, quam doloſus*. Non unus inter Patres eſt Chryſologus, qui Jacobi factum ab fraude & mendacio excuſet, & hæc omnia ad myſterium referri oportere contendat. Vide Auguſtinum lib. contra mendacium, cap. x. At ut ille a mendacio excuſaretur ſatis non eſſet demonſtrare in actione illa myſterium, ſed oporteret probare ſimul in ſenſu hiſtorico, & literali nullum præferri mendacium, ut bene Eſtius in hunc locum. Hoc ſibi potiſſimum negotii ſuſcepit Theodoretus, quæſt. 81. in Geneſ. Gregorius Magnus lib. I., Homil. VI. in Ezechiel. & in Job, lib. XVIII., cap. III. nov. edit. S. Thomas 2. 2. quæſt. I. art. III., in Veſp. ad 3. Melchior Canus lib. II., de Loc. Theolog. cap. IV. Conſultius eſt cum eruditiſſimo Calmeto tom. I. pag 216. col. 2. ſapiens illud Auguſtini lib. III. de Doctr. Chriſt. principium adducere: cum ſcilicet in Scriptura eximii alicujus viri peccatum adducitur in quo figura, & typus rerum futurarum exhibetur exemplum tamen illud ad literam minime afferendum eſſe. Auguſtinus *figuram ad intelligentiam referat, factum vero ipſum ad mores non transferat*.

11 *Odore agri*. MS. Bonon. *Agni*. Corrupte.

AD SERMONEM LXXIV. NOTÆ.

(*) VIde quæ diximus in Præfatione.

1 *Vigiliarum labor fecit*. Vigiliarum uſus in primæva Eccleſia, & jejunium prolixius in Hebdomada magna. Quin nox ipſa Paſchatis *Vigiliarum Nox* vocatur ab Gaudentio Tract. in Exod. pag. 24., & ab Alcimo Avito de prima feſti Rogationum Inſtit; & ab Adone Viennenſi in Chronico. Vide Lindenbrogium Obſervat. ad Marcell. pag. 545.

2 *Auditu*. In Codice Bonon. additur: *Audiſtis Evangeliſtam dicentem: Veſpere*.

3 *Non inchoat diem*. Accomodat ſe Chryſologus ad com-

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

ad veniam, quæ matutè cucurrit ad culpam. Veſpere quærit Chriſtum, quæ in matutinis Adam ſe noverat perdidiſſe. *Venit Maria & altera Maria videre ſepulchrum*. Quæ de Paradiſo perfidiam ſumpſerat, feſtinat fidem ſumere
4 de ſepulchro: * contendit rapere de morte vi-
5 tam, quæ de vita rapuerat mortem. * *Venit Maria*. Hoc nomen matris eſt Chriſti, venit ergo mater in nomine, venit mulier, ut fieret mater viventium, quæ facta fuerat morientium
Gen. 3. mater: ut quod ſcriptum eſt impleretur: „Hoc „ eſt mater omnium viventium. „ *Venit Maria & altera Maria*. Non dixit venerunt, ſed venit: ſub uno nomine venerunt duæ, myſterio, non caſu. *Venit Maria & altera Maria*. Venit ipſa ſed altera, altera, ſed ipſa, ut mulier mutaretur vita, non nomine: virtute, non ſexu: & fieret reſurrectionis nuncia, quæ internuncia & lapſus extiterat & ruinæ. *Venit Maria videre ſepulchrum*. Ut quam deceperat arboris viſus, viſus repararet ſepulchri: & quam proſtraverat illecebroſus aſpectus, aſpectus ſalutaris attolleret. *Ecce*, inquit, *terræmotus factus eſt magnus: Angelus enim Domini deſcendit de cœlo*. Tremuit terra, non quia angelus deſcendit de cœlo, ſed quia ab inferis
6 dominator aſcendit. * *Ecce terræmotus factus eſt*
7 *magnus*. Movetur chaos, * diſſiliunt ima terrarum, timet terra, montium tremunt pondera, orbis fundamenta quatiuntur, corripitur tartarus, ſiſtuntur inferna: addicitur mors quæ
8 in reos tendens * incurrit in judicem dominata ſervis, exarſit in Dominum: ſæviens in homines, proſilivit in Deum. Merito ergo perit lex tartari, remota ſunt inferni jura, poteſtas mortis ablata eſt, & in pœnam temeritatis ſu-
9 ſcitavit mortuos cognitoris injuria: * denique redduntur corpora, redintegratur homo, vita repatatur, & conſtat de venia jam totum; quia in auctorem vitæ mox eſt tranſgreſſa ſententia. *Ecce terræmotus factus eſt magnus*. Modo terræmotus magnus: O ſi tunc vel levis turbo arborem mortiferam dejeciſſet: O ſi nebulæ fumus illius mulieris tenebraſſet aſpectum: O ſi tetra nubes lethalis pomi ſpeciem caligaſſet: O ſi manus tangens inconceſſa tremuiſſet: O ſi peccati diem tenebraſſet nox injuſta, * & lamenta mundi, & incrementa mor-
10 tis, & creatoris injuriam tunc tuliſſet: ſed vitiis ſemper ſerviunt blandimenta, lenocinantur dulcia delictis, virtutibus vero auſtera & fortia ſunt amica. *Angelus enim Domini deſcendit de cœlo*. Reſurgente Chriſto, morte pereunte, terrenis redditur cœleſte commercium: & mulieri cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, cum angelo colloquium ſit vitale. * *Angelus*
11 *enim Domini deſcendit de cœlo, & revolvit lapidem*. Non dixit volvit, ſed revolvit lapidem, qui advolutus probavit mortem, & revolutus extitit reſurrectionis aſſertor. * Beatus lapis
12 qui Chriſtum & revelare meruit & velare: Beatus qui non minus corda aperit, quam ſepulchrum: beatus qui dat reſurrectionis fidem, fideique reſurrectionem, * qui divinam carnem
13 reſurrexiſſe teſtatur. Mutatur hic ordo rerum: mortem, non mortuum devorat hic ſepulchrum, domus mortis manſio fit vitalis, uteri nova forma mortuum concipit, parit vivum. *Angelus enim Domini deſcendit de cœlo, & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum*. Et angelo quæ cauſa ſedendi erat, * cui nul-
14 la inerat laſſitudo? Sed ſedebat ut fidei doctor, ut reſurrectionis magiſter: ſedebat ſuper petram, ut ſoliditas ſedis * daret credentibus
15 firmitatem. Ponebat angelus * ſuper petram
16 fundamenta fidei, ſuper quam Chriſtus erat

Eccle-

communem aliarum nationum uſum, apud quas inſolens eſt dicere: diem in Veſperis elucescere. Locutio vero hæc propria eſt Judæis, qui dies ſacros, ut hodiernum & nos, ab Veſperis exordiebantur. Vel elapſa hebdomada, cum prima hebdomadæ alterius dies inciperet.

4 *Fidem ſumere de ſepulchro*. Hæc fere Nyſſenus Orat. XII. contra Eunomium tom. II. pag. 712.: *quoniam ſicut ait Apoſtolus*: mulier ſeducta in prævaricatione fuit, *& defectionis a Deo, quæ per inobedientiam facta eſt, dux fuit: idcirco reſurrectionis prima fuit teſtis, ut ruinam, quæ ex prævaricatione ſequuta eſt, per fidem reſurrectionis, repararet. Et quemadmodum ſermonum initio, ſerpentis ad virum miniſtra, & conſiliaria, facta eſt, principium mali, & ſequelam in vitam intulit; ſic ejus, qui morti dedit defecterem draconem, ſermones ad Diſcipulos perferens, hominibus dux & princeps fidei efficeretur, per quam merito prima mortis occaſio diſſolvitur*. Ex interp. Succeri in Theſ. tom. I. pag. 807.

5 *De vita rapuerat mortem*. „ De qua vita? An de „ Paradiſo deliciarum, ubi vitam agere debebat? An de „ cibo qui vitam reparans vitam præbere dicitur? An „ quia cibus naturaliter factus eſt ad protegendam vitam? „ Sic de morte cœpit vitam, ideſt de ſepulcro, quod „ mortis ſedes nuncupatur „ Mita.

6 *Dominator aſcendit*. Communis Sanctorum Patrum ſententia eſt hoc terræmotu præſertim Dominicam reſurrectionem Mundo fuiſſe annunciatam.

7 *Movètur chaos*. Græco vocabulo σεισμὸς ἐγένετο μέγας *motus magnus factus eſt*; ſunt qui putant innui non terræmotum, ſed turbinem. Hammondus, Clericus &c. At in novi fœderis libris, vox illa non niſi pro terræmotu uſurpatur: ut hic apud Chryſologum. Vide Actor. XVI. 26. Apoc. VI., 12. XI., 13. Matthæ XXIV. 7. XXVII. 54. Marci XIII., 8. Lucæ XXI. 1.

8 *Qua in reos tendens*. MS. Bonon. *qua in Rege offendens*.

9 *Cognitoris injuria*. Ex eodem Codice: *ſuſcitavit mortuos. Cognitoris injuria tartara provocantur, redduntur corpora &c.*

10 *Nox injuſta*. „ Sed cur nox injuſta dicitur? For„ te quia ſervit injuſtis, qui tenebras amant, ut liberius „ peccent? Vel quia ſua caligine ordinem rerum pertur„ bat? Vel quia æque pulchrum obſcurat, & turpe, bo„ num & malum? Certe, quia ſi ante Criſtus diem ob„ ſcuram reddidiſſet injuſte illud egiſſet: vel forte noctem „ intellige mortem, ut Bellarm. in Pſal. XXI. verſ. 2. „ quod minus utique malum fuiſſet, quod Æva injuſte „ moreretur, quod ſic Deum offenderet. Etenim ſi mors, „ quæ pœna peccati eſt, ante ipſum peccatum obtigiſſet „ Homini, dici potuiſſet injuſta. „ Mita. Auctor ſuperius Ævæ manum *inconceſſam* vocavit, eo quia ad ea, quæ vetita erant protendebatur; nunc vocat *nactem injuſtam*, quæ jura diei turbaverat.

11 *Fit vitale*. MS. Bonon. *Et Mulier, cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, cum Angelo fuit colloquium cœleſte*.

12 *Reſurrectionis aſſertor*. His ſcilicet, quibus vacuum ſepulchrum patebat, non quod Chriſti corpus reſurgens, ea lapidis revolutione indigeret, licet Patribus nonnullis, ſcilicet Hilario hic: Leon. Epiſt. LXXXIII. ad Monachos Paleſtinæ, viſum ſit lapidem fuiſſe revolutum ab Angelis honoris gratia Chriſti reſurgentis. Vide Grotium, & Maldonatum hic.

13 *Fideique reſurrectionem*. Verba hæc deſunt in Codice Bonon.

14 *Cauſa ſedendi erat*. Maldonatus, & Grotius aliique cenſent Græcum vocabulum ἐπικαθέζεται, quod vulgo *ſedere* dicitur, uſurpari etiam pro *ſe ſiſtere alicui*.

15 *Soliditas ſedis*. MS. Bonon. *ſoliditas ſedentis*.

16 *Ponebat Angelus &c.* Ex eodem Codice: *Sedebat Angelus ſupra petram, ut ſoliditas ſedentis demonſtraret fundamenta fidei, ſuper quam &c.*

17 *Non*

Ecclesiam fundaturus, qui dixit: „ Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle-
Matt. 16. „ siam meam. „ *Erat*, inquit, *aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentæ ejus sicut nix*. Ad
17 angeli gloriam non sufficit fulgor, * ad cœlestem naturam quid fecit vestimentum? Sed splendore tali referebat speciem nostræ resurrectionis & formam: quia resurgentes per Chri-
1 stum, Christi mutantur in gloriam. * *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt veluti mortui*. Miseri quos tunc percutit pavor mortis, quando securitas redditur vitæ:
19 sed crudelitatis ministri, * perfidiæ executores alienæ fiduciam sumere, quomodo poterant de
20 supernis? Obsidebant sepulchrum, * resurrectioni januas obstruebant, & ne qua posset in-
21 trare vita, mors perire, * servabant: merito
22 eos angeli perculit & prostravit adventus. * Misera, & sibi semper inimica mortalitas dolet se mori: ne resurgere possit, oppugnat: sepulchrum aperire convenerat, & ad resurgendum quicquid erat facilitatis afferre, ut esset miraculum de facto, de exemplo spes, de reverso res, credulitas de vivendo. Grandis dementia est hoc, hominem nolle credere, quod sibi desiderat evenire. Hoc de his custo-
23 dibus hodie dixisse sufficiat: * quid autem nostra fides habeat, ne hodie longum sit, post dicemus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit & regnat cum patre Deus in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXV. (*)

QUantum a vobis ego, a me tantum pere-
1 grinatus est sermo: * sed orate fratres, ut sicut me vobis Deus reddidit, ita mihi dignetur reddere, & redonare sermonem.
Matt. 28. Audistis Evangelistam dicentem: *Vespera*, inquit, *sabbathi, quæ lucescit in prima sabbathi*. Quid hic intelligit humanus sensus? quid hic humana sapit sapientia? *Vespera quæ lucescit*. Vesper finit, non inchoat diem, nec lucem parturit, sed tenebras: sed hic elementorum auctor, elementorum vices mutat, ut in resurrectione Domini totum divinum sentias, nil humanum. Denique resurgente Christo fidelibus lucescit vesper, dies infidelibus tenebrescit: Discipulis nox mutatur in diem, Judæis dies vertitur & mutatur in noctem. „ Ab ho- Luc. 23
„ ra, *inquit*, sexta, tenebræ factæ sunt super „ universam terram usque ad horam nonam: „ Ut ipsa quæ tota est meridiana claritas * ob- 2
scuraretur, & illud quod scriptum est, impleretur: „ Occidet illi sol meridie: „ occidet Annos 8. Psal. 138
illis, id est, Judæis: nostris autem: „ Nox „ sicut dies illuminabitur: „ Quia vesper, qui in profundam semper caliginem vergit, totam tunc Christi tetendit & erexit in lucem: * ac 3
splendore toto tota mortalium pectora ab inferis Christo resurgente complevit. *Vespera sabbathi*. Quia illuminatur per Christum sabbathum, non deletur. „ Non enim venit solve- Matth. 5.
„ re legem, sed adimplere. „ Illuminatur, ut in die dominico luceat, clarescat in Ecclesia, quod in synagoga Judæis obscurantibus fuscabatur. *Venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrum*. Præcedunt Apostolos ad ministerium fœminæ, quæ sexu viros, quæ ordine discipulos sequuntur: sed non hinc faciunt Apostolos segniores, quæ non fœminarum formas, sed Ecclesiarum typum deferunt dominicum ad sepulchrum: Maria, & Maria, sic altera, ut ipsa: ipsa ut altera: altera ipsa Maria, * Maria mater Christi: unum nomen 4
duas geminatur in fœminas *, quia hic Eccle- 5
sia ex duobus populis veniens, una figuratur ex duobus populis, id est, ex Gentibus & Judæis, quia primi novissimi, & novissimi primi. Venit Maria ad sepulchrum, venit ad re- Matt. 20.
surrectionis uterum, venit ad vitæ partum, ut iterum Christus ex sepulchro nasceretur fidei, qui carnis fuerat generatus ex ventre: & eum quem clausa virginitas vitam protulerat ad præsentem, clausum sepulchrum * ad vitam red- 6
deret sempiternam. Divinitatis insigne est clausam virginem reliquisse post partum: de sepulchro clauso exisse cum corpore est divinitatis insigne. Maria & Maria venerunt, ut viderent sepulchrum: vides quia venerunt, non ut Dominum cernerent, sed sepulchrum: nec quærebant

17 *Non sufficit fulgor*. Ex eod. Cod. *fulgur*. *Ad cœlestem naturam quid factum est vestimentum?* MS. Cæsen. & Vallicel. *quid attinet vestimentum?*

18 *Mutatur in gloriam*. Post hæc additur in MS. Bonon. *Obscura obscuritas carnis, carnis resurrectionem sic hebr. dicente Domino „ Tunc justi fulgebunt, sicut sol. „*

19 *Crudelitatis Ministri*. MS. Cæsen. *simplicitatis Ministri*.

20 *Obsidebant sepulchrum*. Codex Bonon. *Ipsi, qui obsidebant sepulchrum*.

21 *Ne quia posset intrare vita, mors perire*. In Codic. prædicto: desunt *Mors perire*.

22 *Perculit adventus*. Utique Angeli adventus, non Christus resurgens. Neque enim congruum erat, ut impia illa turba Christum ab Inferis reducem, prima videret. Adverte perpetuum Pictorum errorem.

23 *Dixisse sufficiat*. Cætera, quæ sequuntur desunt in Codice Bononiensi.

AD SERMON. LXXV. (*)

NOTÆ.

(*) SErmo hic omittitur in Codice Bonon.

1 *A me tantum peregrinatus est sermo*. Discesserat ab sua sede Chrysologus, & Peregrinus ab suis, alio se contulerat: vel Romam ad Synodum sub Leone Pontifice bis celebratam contra Manichæos; vel eundem adierat pro causa hæreos Eutychianæ. Ex Mita. Exploditur conjectura hæc ab Abb. Bacchinio, quem vide in Observationibus ad vitam Chrysologi, huic editioni præmissam num. v.

2 *Tota meridiana claritas*. Ex Hebræorum nempe institutione. Prima hora cum sexta matutina conveniebat: Tertia cum nona: Sexta cum meridie: Nona cum tertia promeridiana: ita enim absolvebantur ab eis viginti quatuor horæ, quibus apud Nos dies conficitur.

3 *Erexit in lucem*. Latinius: *erepsit*.

4 *Altera ipsa Maria*. De tribus Mariis consule, si placet, quæ eruditissime disserit Calmetus Comment. in Sac. Script. In Prolog. ad Evangel. Matth. pag. 451. Chrysologus tantum ad Mariæ nomen alludit.

5 *Duas geminatur in fœminas*. Scilicet in Mariam Magdalenam; & in Mariam Jacobi, & Josephi Matrem.

6 *Clausum sepulchrum*. Plurimorum Patrum, ac Interpretum sententia fuit, Christum ita e sepulchro egressum

rebant cum mortuis jam viventem, quæ Dominum jam resurrexisse credebant. *Angelus enim Domini descendit de cœlo, & accedens revolvit lapidem.* Revolvit lapidem, non ut egredienti Domino præberet aditum, sed ut Dominum mundo jam resurrexisse monstraret: conservis ad credendum daret fidem, non ad resurgendum Domino præstaret auxilium. *Revolvit lapidem.* Revolvitur ad fidem, qui ad perfidiam fuerat advolutus. *Revolvit lapidem*: ut idem esset vitæ titulus, qui acceperat mortis tenere custodem. * Orate fratres, ut nunc 7
descendat angelus, & totam duritiem nostri cordis evolvat: aperiat sensuum clausa nostrorum: resurrexisse Christum nostris etiam testetur ex mentibus: * quia sicut illud cor cœlum 8
est, in quo vivit & regnat Christus: ita illud pectus sepulchrum, in quo Christus adhuc habetur mortuus & sepultus: Christi mors sicut fuisse, ita pertransisse credatur: Christus homo passus, mortuus & sepultus fuit: est, vivit, regnat, manet, permanet Deus. Audi A-
2. Cor. 5. postolum dicentem: „ Et si novimus Christum „ secundum carnem, sed jam nunc non no-
Rom. 6 „ vimus: „ Et: „ Quod mortuus est peccato, „ semel mortuus est, quod autem vivit, „ vivit Deo: „ hoc est, vivit Deus. *Et accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum.* Sedebat ad docendam resurrectionem, non ad lassitudinem sublevandam. Cœlestis natura ignorat lassitudinem, nescit laborem: sed factus
9 est lapis vas angelicæ sessionis, * doctrinæ cœlestis cathedra, schola vitæ, quia Judæis ad mortis januam, ad cineris servitium, ad triste silentium fuerat constitutus. *Erat*, inquit, *aspectus ejus sicut fulgur, vestimenta autem ejus sicut nix.* Vultus claritas a vestium candore separatur, & facies fulguri, nivi vestis Angeli
10 comparatur, * quia fulgur de cœlo, nix de
Psal. 148. terra. Audi Prophetam dicentem: „ Laudate „ dominum de terra, ignis, grando, nix. „ In facie ergo angeli claritas cœlestis servatur naturæ: in veste vero figuratur gratia communionis humanæ, & temperatur species angeli colloquentis, ut carnales oculi, & vestium ferant placidam claritatem, & ex fulgore vultus nuncium sui tremerent, & revererentur auctoris. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes.* Quare territi. Quia custodiebant crudeli-
11 tatis studio, * non pietatis obsequio. Ruit, destruitur, stare non potest, quem conscientiæ destituit, impellit reatus. Hinc est quod angelus percellit impios, pios alloquitur & solatur. *Nolite timere vos.* * Hoc est, illi timeant: * 12
quærentes non timeant, timeant persequentes. 13
Nolite timere vos, scio enim quod Jesum qui crucifixus est, quæritis, non est hic. Hoc est ego veni, ut instruerem vos, non ut illum eximerem, qui & rerum factor est, & est sui suscitator. * *Non est hic, surrexit enim sicut dixit.* 14
Vides quia venit angelus, ut factis assereret servus, quæ dominus * prædixerat verbis: & 15
doceret moriendi & vivendi penes illum potestatem fuisse, qui ante suam mortem prædixerat resurrectionem: nam utique qui scire potuit, potuit & cavere, sed quia vincere potuit, declinare contempsit, quia resurgentis gloria sepelivit morientis injuriam. De sequentibus, fratres, sequenti sermone tractabimus, quia protrahere nos & dilatare sermonem adhuc recens itineris prohibuit lassitudo.

SERMO LXXVI.

SUperiori sermone Mariam, & alteram Mariam Ecclesiæ ex duobus populis venientis figuram diximus habuisse: hoc ex sequentibus hodie cupimus approbare, si modo nobis vester benignus præbeatur auditus. *Respondens*, Matt. 28.
inquit, *Angelus dixit: Nolite timere vos, scio enim quia Jesum qui crucifixus est, quæritis: non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite, videte locum ubi positus erat Dominus.* Angelus prædicat nomen, crucem dicit, loquitur passionem, fatetur mortem, sed resurrectionem mox, mox dominum confitetur. Et si angelus post 1
tanta supplicia, post sepulchrum agnoscit dominum, suam loquitur servitutem, & injuriam passionis totam transisse sentit resurrectionis in gloriam; cur homo aut minoratum Deum in carne judicat, aut in passione existimat ejus defeciisse virtutem, * aut consumptam dominationem credit servitute? Digne itaque dicit * 3
crucifixum, ostendit locum ubi positus erat dominus, ne alter & non ipse idem resurrexisse crederetur ex mortuis. Et si dominus eadem redit in carne, vulnera reportat, ipsa clavorum foramina resumit, & ipsa facit testimonia sui corporis, suæ resurrectionis indicia,

---

sum esse, ut e Matris utero prodiit: intacto scilicet, integroque ostio. Auctor quæst. ad Orthod. sub nomine Justini, quæn. CXVII. Chrysostomus Homil. II., de S. Joann. Bapt. Nazianzenus, Tragæd. de Christo patiente: Hieronym. quæst. VI. ad Hedibiam: Augustinus, seu quis alius Serm. olim CIX., nunc CLX Append.

7 *Tenere custodem*. MS. Cæsen. *Tenere custodiam*.

8 *Ex mentibus*. Ex eodem MS. *& mentibus*.

9 *Vas Angelicæ sessionis*. Vasa appellasse videntur nonnulli, majora saxa vel columnarum frustra apta ut super iis sedeatur. Vide Glosl. Du-Cangii. Tom. III. pag. 1379

10 *Nivi comparatur*. Nix in vestimentis nil aliud sonat, quam summum candorem, ut apud Græcos, & Latinos, ita & apud Hebræos. Num. XII., 10. Psalm. II. 7. Thren. IV. 7.

11 *Crudelitatis studio*. Morem enim gerebant Judæis: & ideo territi, ne pœnas luerent corporis ocitanter servati. Maldonatus & Brugensis.

12 *Nolite timere*. Solent Angeli hac salutationis formula pios timore perculsos consolari.

13 *Illi timeant*. Mulieres quærentes Jesum, contraponit Militibus persequentibus. Appositè. Nam Chrysostomus, apud Maldonatum, censet adjunctum fuisse illud *vos* emphatice, ut illas opponat Militibus.

14 *Sui est suscitator*. MS. Cæsen. *Suus est suscitator*.

15 *Quæ Dominus*. Ibid. *Quod Dominus*.

AD SERMON. LXXVI.

NOTÆ.

1 MOx *Dominum confitetur*. Nam post resurrectionem inchoabatur regnum Domini N. J. C. cui subsunt & Angeli.

2 *Ejus defeciisse virtutem*. Vide Epiphanium adversus hæreses Tom. I., P. III. pag. 1026., edit. Colon. In Cod. Bonon. deest: *Ejus*.

3 *Digne itaque &c.* Ex MS. Bonon. Quam alte obscurus fuerit locus hic, consule editiones.

4 *In*

cia, quæ ſuæ fuerant contumelia paſſionis: quare homo ſe in alia putat, aut in ſua non putat
4 carne rediturum, * aut carnem ſervus forte dedignatur ſuam, cum noſtram dominus non mutarit? Acquieſce homo ipſum te futurum eſſe in carne tua, ne tu ipſe non ſis, ſi in carne ſurrexeris aliena. Adjecit Angelus, dicens: *Et cito euntes dicite diſcipulis, quia ſurrexit, & præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis*. Angelus hic non fœminas, ſed Eccleſiam duabus in feminis mittit, unam mittit, * ut
5 eam mittendo ſic longe, lateque diffundat: Angelus hic ſponſam mittit ad ſponſum: denique euntibus illis occurrit dominus, & ſalutat
6 eas, * dicens: *Avete*. * Occurrit, & non
7 poteſtate terret, ſed prævenit charitatis ardore: non auctoritate turbat, ſed ſalutat lege ſponſi, non dominantis jure onerat, ſed hono-
Luc. 10 rat dilectione conſortis, ſalutat: *Avete*. Dixerat diſcipulis ſuis ipſe: „ Neminem ſalutaveritis in via, „ & quid eſt quod hic in
8 vita tam feſtivus ſalutator * occurrit? non expectat cognoſci, intelligi non requirit, non ut interrogetur admittit, ſed in ſalutationem vadit totus, vadit fervens, & ſuum ſolvit ipſe ſalutatione mandatum? Fecit, fecit, quia totum vincit, & exuperat vis amoris: ſimul, quia Chriſtus in Eccleſia ſe ſalutat, quam ſuam fecit eſſe, & ſic viſcera ſua, ſuum
Coloſſ. 1. ſic recepit in corpus: dicente Apoſtolo: „ Et „ ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. „ In iſtis vero fœminis Eccleſiæ figuram manere plenam res ipſa oſtendit evidenter, quia diſcipulos ſuos Chriſtus de reſurrectione nutantes arguit, tre-
Luc. 24. pidantes firmat, oſtenſione lateris, clavorum cavernis, ſumptione cibi, vix revocat ad fidem: Unde & merito in fide parvulos ſic pueros appellat, dicendo: „ Pueri, nunquid ha-
Joan. 21. „ betis pulmentarium? „ ipſamque alibi Ma-
Joan. 20. riam flentem quaſi de mortuo, mulierem vocat, atque tangendi ſe licentiam negat: iſtas autem ſic perfectas invenit, ſic credentes, ſic non de ſexu trepidantes, ſic myſterio currentes, ſic dominum toto fidei ardore requirentes, ut habendum ſe tradat eis ſalutatione tali, dicens. *Avete*. Angelus dixerat: Scio enim, quia Jeſum crucifixum quæritis: & requirenti-
Joan. 20. bus Chriſtus, *avete* reſpondit; alibi autem Mariæ nec tangendi datur facultas: * hic non ſo- 9
lum tangendi, ſed & tenendi copia tota conceditur. *Illæ autem*, inquit, *acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus*. Iſtæ tenent pedes Chriſti, quæ in Eccleſia typum Evangelicæ prædicationis tenent, & merentur ex curſu: ac ſic fide tangunt ſui veſtigia ſalvatoris, ut ad totius deitatis pertingant gloriam, perveniant ad honorem, illa autem merito audit: Noli me tan- Joan. 20.
gere quæ in terris deflet dominum, & ſic in ſepulchro quærit mortuum, ut eum in cœlis neſciat regnare cum patre. * Noli me tange- 10
re, id eſt, obſequi tactu carnis, * quem fidei 11
tactu deberes attingere: nec quaſi hominem tantum tangere te præſumas in terra, quem Deum nondum ſapis in cœleſtibus adorare: fœminea cura deſinat, muliebris ſolicitudo deſiſtat, virilis credulitas tuam conſcendat in mentem, aſcenſum meum cordis tui capiat latitudo, ut in cœleſtibus * æterna tactus mei 12
beatitudine perfruaris. Juxta illud Prophetæ: „ Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te, domi- Pſal. 83
„ ne: aſcenſus in corde ejus diſpoſuit. „ In terra non tangit Chriſtum, qui fide in cœlo non conſcendit ad Chriſtum. Quod ergo eadem Maria nunc in fidei vertice conſtituta, nunc in Eccleſiæ ſublimata faſtigio, & tangit Chriſtum, & tenet toto ſanctitatis affectu, nunc imbecillitate carnis, & fœminea infirmitate dejecta dubitat, & tactum ſui non meretur auctoris, non facit quæſtionem: ſi quidem illud de figura eſt, hoc de ſexu: illud eſt de divina gratia, hoc de humana natura: quia nos idem ipſi cum divina ſcimus, Dei munus eſt: cum humana ſapimus, cæcamur ex nobis. Sic beatus Petrus * Chriſtum, dum Dei filium 13
confitetur, patre revelante, cognoſcit: cum negat Chriſtum, carnis ſentit & patitur cæcita- Matt. 16.
tem. Inter hæc Judæi crimina, aut male emunt ſua, aut diſtrahunt pejus aliena, dum peccata taxant pretio, dum pecunia penſant & compenſant delicta: dum in ſceleribus ſuis fundunt, quod toto ſcelere congregaverunt. Sic Judam comparant traditorem domini ſui, & pretio redemptoris mundi ſanguinem penſant: ſic aperti ſepulchri fidem claudunt ſacculo, * ut 14
negandæ reſurrectionis crimen nummis criminum mercarentur. *Pecuniam*, inquit, *copioſam dede-*

---

4 *In ſua non putat carne rediturum*. Primi omnium reſurrectionem negarunt Samaritæ, & Sadducei, quos refellit laudatus Epiphanius Tom. 1., p. 1., pag. 25. Origeniſtæ item, Baſilidiani, Valentiniani, Marcionitæ, aliique hujus furfuris Homines.

5 *Unam mittit*. Deeſt in Cod. Bonon.

6 *Salutat eas*. Ex eod. Cod *ſalutator*.

7 *Avete*. Ibid. *Avete, hoc eſt: hantote*.

8 *Feſtinus ſalutator*. Ex Mita.

9 *Nec tangendi datur facultas*. Alii Interpretes duo hæc Evangelii loca, quæ velut ad invicem pugnantia introducit Chryſologus, ad literam conciliant. Dicunt enim primo vel has duas fuiſſe apparitiones diverſas, ſecundo vel Magdalenes ante, eum tetigerat; tertio vel Chriſto prohibente tetigit tamen, ut res importunas, & audax eſt amor. Conſule Maldonatum.

10 *In Cœlum neſciat regnare cum Patre*. Chryſologo conſonare videtur Auguſtinus Tract. 121., In Joan. *in hac femina* recognoſcens *Eccleſiam de Gentibus quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad Patrem*, Tom. III. pag. 590., edit. Antuerp.

11 *Tactu Carnis*. MS. Cæſenæ. *Obſequi tantum carne*.

12 *Ut in Cœleſtibus*. Docent cum Chryſologo alii enarratores Chriſtum illis verbis *Noli me tangere* innuiſſe Mulieri, Chriſtum amplectendi gratiam habituram in Cœlis: ab rebus corporeis ad ſpirituales mentem ejus attollens. S. Leo Serm. 11. de Aſcenſione, pag. 72., edit. Lugdun. cura Raynaudi: *Noli me tangere. Nolo ut ad me corporaliter venias, nec me ſenſu carnis aſpicias: ad ſublimiora te differo. Cum ad Patrem aſcendero, tunc me perfectius, veriuſque palpabis: apprehenſura quod tangis, & creditura quod non cernis*.

13 *Sic Beatus Petrus &c.* Alias in MS. Bonon. *Sic Beatus Petrus, ſic Dei Filium Patre revelante cognoſcit*.

14 *Sæculo*: Ex eod. Cod. *Mundo*.

AD

dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus venerunt nocte, & furati sunt eum, nobis dormientibus, & si hoc Præses audierit, nos suadebimus ei: & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti: & diffamatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem. Apud Judæos, nunquid apud Christianos? Judæe, quod tu in Judæa obscurabas auro, fide toto claruit & eluxit in mundo: discipuli receperunt, non furati sunt Christum: tu perfidiam comparasti, sed non furatus es veritatem: Judæe, resurrexit Christus, tu pecuniam perdidisti. „ Sanguis ejus super „ nos, & super filios nostros. „ Judæe, Christus vivit: tu & te, & tuos posteros occidisti.

SERMO LXXVII.

PLenum satis & perfectæ devotionis indicium, quod tempore passionis tota creatori suo compatitur creatura. Quæ caro terra tremente non tremuit, quæ mens non torpuit, quod ingenium non defecit cum sol ante tempus occidit, lux refugit? Denique, fratres, & nostra occubuere tunc viscera, sensus est commortuus, sermo noster suo est consepultus auctori, ut ejus totam nunc susciteretur ad gloriam. Ista extitit silentii mei causa: ista debiti mei devota dilatio fuit. Nec mirum, fratres, si provide sermo meus toto affectionis obsequio ad inferos etiam suum secutus est largitorem? quia sine ipso vobis talibus, ac tantis creditoribus, quod redderem non habebam: quod si cupidus aliquis, & avidus exactor de solutionis tardi tate conqueritur, calumniam temporis * nobis desistat inferre, quia dives dominus meus multiplicem fœnoris ipsius auget & repensat usuram. Absolvat ergo nos jam Evangelicæ larga lectionis humanitas, quos officii necessitas hoc tantum deduxit, & addixit ad debitum. *Vespera*, inquit, *sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi*. In domino resurgente non humanæ solum conversum est jus naturæ, sed etiam ipse creaturæ ordo insigniter est mutatus. *Vespera sabbathi quæ lucescit*. Ecce domino resurgente, non Matt. 28
tenebrescit vespera, sed lucescit; & fit lucis exordium, quod principium noctis esse consueverat. *Vespera sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi*. Sicut mortalitas in immortalitatem * 3
corruptio in incorruptionem, caro in Deum, ita tenebræ transferuntur in lucem: ut se nox ipsa taliter non periisse gaudeat: sed esse mutatam, quæ obscuritate magis, quam tempore sic defecit, quæ intervalla, quæ vicem suæ felicius perdidit servitutis, ut in perpetuæ lucis profluere & erumperet libertatem: dicente Propheta. „ Et nox illuminatio mea in deli- Ps. 138.
„ ciis meis: „ *Vespera quæ lucescit in prima sabbathi*. Sabbathum secundarium * se lætatur ef- 4
fectum, quod jussione legis torpebat in otio; & per diei dominici primatum in divinæ virtutis opera mirabiliter excitatur, quod Judaicæ observationis inertia a virtute salutari reddebat extraneum, dicente domino: „ Non li- Luc. 6.
„ cet sabbathis ægris curam, afflictis opem, „ cæcis visum, vitam mortuis condonare? „ & interpretando taliter a Deo diem sabbathi sanctæ legis studiis deputatum, misere tantum ventris addixerat servituti. *Vespera sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalena, & altera Maria*. Una venit nomine, quæ nunc alia legitur in diversa persona. *Venit Maria & alia Maria*. Quo & una * in duabus no- 5
minis unitas figuraret: & mutatam fœminam diversitas panderet personarum: venit enim: non venerunt, & cum dicit alia, in utraque eandem mystico designat affatu, ut aliam veniisse ante fidem, aliam post fidem redituram esse monstraret. Venit mulier, sed redit Maria: venit quæ intulit mortem, redit quæ genuit vitam: venit Adam quæ deduxit ad inferos, redit quæ ab inferis Christum recepit, *Venit Maria & alia Maria*. Quare? *Videre sepulchrum*, & non Christum quærere: tantum videre sepulchrum: reatus sui titulum, facinoris sui triste documentum, suæ cum diabolo præ-

AD SERMONEM LXXVII.

NOTÆ.

1 *Calumniam temporis*. Actio in jure est qua quis rem quampiam sibi per solemnes juris formulas asserere conatur; aut pro qua liem intendit. Vide Glossarium Du-Cangii.

2 *Officii necessitas*. Hoc est: plangendi mortem Christi, & cum Ecclesia tanto funeri condolendi.

3 *Sicut mortalitas &c.* „ Difficilis sensus explicatio. „ Pro tenuitate ingenii arbitror Auctorem de Homine per „ Christum in novissimo die resuscitando loqui: in cujus carne mortalitas in immortalitatem, corruptio in incorruptionem, caro in spiritum per beatam gloriam transferentur. Tenebræ vero, quæ in lucem commutabuntur „ sunt, vel cunctæ res adversæ, quæ in lucem, hoc est, „ in prosperas res transferentur; vel certe mors ipsa, quæ „ nox dicitur, & quæ deposita obscuritate in perpetem lucem mutabitur; idest in perpetem vitam. Non perit nox, „ idest mors, quia omnes morimur; sed mors mutatur in „ vitam, quo ad justos; qui in Domino moriuntur. „ Non deficit tempus, quia auctor temporum tempora nescit. Nox perdit vicem suæ servitutis, quia mors „ homini, homo morti deservit; sed libera est a servitute, dum ipse homo in resurrectione luce perpetua fruetur. Hoc probat Auctor ex Psalm. 138., v. 10.: *& nox sicut dies illuminabitur &c.* quod hic explico. Dicit Homo: esto tenebræ me operient in nocte, ne ulterius videam lucem: hoc erit quidem in pœnam peccati; sed nox, hoc est ipsa mors corporis, erit illuminatio in deliciis meis, quia per gratiam Christi resuscitati, & ego a morte resurgam, & per viam mortis „ de morte ipsa transibo ad vitam: ubi lumine gloriæ illustratus deliciis beatæ visionis perfruar. Lege Mald. in „ cap. 1. Lucæ, num. 78., & 79.: ubi per tenebras & „ lucem cunctas res prosperas & adversas respective, Patres „ intellexisse docet. Et in cap. 1. Joannis, num. 4. ver- „ sus fin. vitam lucem, mortem tenebras Scripturam appellare ait. Sic Auctor noster infr. Serm. 79. hujus loci explicationem innuere videtur. „ Mita. Attento stylo Chrysologi facillime intelligitur, comparari hic nostrorum corporum resurrectionem ipsi eidem vesperi, vel, ut loqui amat, nocti resurrectionis domini: quæ suæ naturæ obscuritatem vertit in lucem, sicuti & nos nostrorum corporum corruptionem, vertemus in immortalitatem.

4 *Sabbathum secundarium*. „ Diem Dominicum ob „ Christi resurrectionem Sabbathum primarium vocat; hoc „ est, festum præcipuum, ac principale. Sabbathum autem „ Hebræorum secundarium appellat: hoc est in secundo, „ & humiliori loco positum, tanquam hujus primarii significativum. De Sabbatho Hebræorum in diem dominicum converso, & de sanctificatione festorum pulchre, ut „ solet, Augustinus Serm. 251. de Temp. „ Mita.

5 *Quo & unam*. MS. Cæsenæ: *quo tunc in duabus unam*.

præsumptionis, sui quæstus ferale commercium, ut inde recuperaret fidem, unde perpetuum suæ prævaricationis sustinebat opprobrium. *Et ecce terræmotus factus est magnus.* Si sic terra tremuit cum suorum Dominus resurgit ad veniam; quemadmodum contremiscet, cum noxiorum consurget ad pœnam: dicente Prophe-
Ps. 75. ta: „ Terra tremuit, & quievit, cum resurgeret in judicium Deus. „ Et quæ conservi, hoc est angeli, præsentiam sustinere non valuit, quemadmodum Deum judicem sustinebit? Ecce iisdem lineis, quibus perierat salus humana, reparatur. Prima ad perfidiam mulier, prima procuratur ad fidem: prima currit ad interemptorem mortis, quæ prima cucurrerat ad mortis auctorem: prima audit ab angelo, quæ prima cum diabolo fuerat collocuta. *Angelus Domini descendit de cœlo, & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum.* Non ut conferret resurrectionem tali operatione, sed
Joan. 10. ut proderet: dicente Domino: „ Potestatem „ habeo ponendi animam meam, & potesta„ tem habeo iterum sumendi eam: „ Nobis clausa aperit, nobis occulta referat, nec auctorem suum, qui jam non erat in sepulchro, educit ad lucem; sed conservos suos, qui positi erant in dubitationis obscuro, ad fidem resurrectionis adducit; ipso attestante, cum dicit: *Non est hic, surrexit: Revolvit lapidem, & sedebat super eum.* Quare non volvit, sed revolvit? Ut quem perfidia Pharisæorum ad offensam voluerat, & scandalum, angelus ad fidem revolveret, & salutem, dicente Prophe-
Isai. 8. & 28. Rom. 9. ta: „ Ecce pono in Sion lapidem offensionis, „ & petram scandali: „ Revolvitur ergo lapis, ut evolueret mortem, qui vitam clause-
Deut. 28 rat advolutus; dicente Scriptura: „ Videbitis „ vitam vestram pendentem coram oculis ve„ stris, & non creditis. „ *Et sedebat super eum.* Non lassitudinem recreans, sed sacri & vitalis sepulchri se esse præsidem sic demonstrans; & destructam esse mortem cœlestis minister officii, tali sessionis suæ declarabat indicio: & esse Deum qui passus est, Deum qui intra nostri corporis est receptus angustias, Deum quem habitu superno sic residens testabatur assertor: & quid plura fratres? sedet, quia ab illo tam venerabili sepulchro nunquam angelus recedit. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes: & facti sunt sicut mortui.* Quos prosternit terror noxios, ad conscios mox recurrit. Sic, sic innocui cum resurgent, terror, & mors injustos, & impios possidebit. *Erat autem aspectus ejus, sicut fulgur & vestimenta ejus sicut nix.* Quid facit vestis, ubi nulla est nuditas? quid indumentum, ubi tegendi necessitas non habetur? Sed angelus, fratres, nostrum habitum, nostram formam, nostram similitudinem, in resurrectione taliter præfigurat, ubi homo ipsa corporis sui claritate restituitur, di-
Matt. 13. cente Domino: „ Tunc justi fulgebunt sicut „ sol in regno patris eorum. „ *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos, scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quæri-*

S. Petri Chrys.

tis. Adhuc crucifixum & mortuum requirebant, quarum fidem sæva Passionis procella turbaverat, & tentationis eas ita pondus incurvaverat, ut cœli Dominum adhuc quærerent in sepulchro. *Non est hic.* Secundum id quod in loco extitit: hic est autem, per hoc quod ubique est, & loci capacitate non clauditur. *Venite, videte locum, ubi positus erat Dominus.* Mulieres vocat angelus ad videndum, ut sacri corporis locus mundaret oculos, quos diabolo claudente * vetitæ arboris macularat 6
aspectus. Ingrediuntur sepulchrum, ut consepultæ Domino totam fidei resurgerent in salu-
Rom. 6. tem: „ Si complantati sumus similitudini mor„ ti ejus, simul & resurrectionis erimus. „ *Euntes dicite discipuli ejus.* Revertere ad virum mulier jam sanata, & suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refer homini dominicæ resurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti.

SERMO LXXVIII.

POst illam terris inexpertem, tremendam cœlis, inauditam sæculis, inferis non ferendam tempestatem dominicæ passionis, venit ad mare Dominus, & discipulos suos nocturnis in tenebris reperit fluctuantes. Fugiente enim Sole quid de splendore lunari? quid de stellis ad noctis potuit solatium remanere? Erat enim una terra, & confusa caligo, quod non solum visum corporis, sed ipsum mentis cæcabat obtutum: nec sinebat littus fidei, portum salutis petere, vel repetere navigantes. *Mane,* Joan. 21. inquit Evangelista, *jam facto, stetit Jesus in littore, non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est.* Creatoris injuriam tota fugerat creatura: necem Domini sui mundus evitare contendit: sciens ad totam domum vindictam pertendere, in qua fuerit servorum scelere dominator occisus. Hinc est, quod suis se deserentibus fundamentis, terra tremuit: Sol ne videret, aufugit: dies ne interesset, abscessit: petræ, quia non valebant discedere per naturam, novum scinduntur per vulnus, facinus tantum sono, quia voce non poterant accusantes: infernus ubi ad se penetrare ipsum Judicem vidit, victus, & ejulans, quos tenebat, amisit: hinc est quod redditæ corporibus suis animæ, resurrecturos mortuos, quos mundus putaverat deperiisse, viventibus nunciarunt. Ergo taliter cum mundi compago tota confuso ordine fluctuaret, & ad primordiales tenebras, atque antiquum chaos crederet se auctoris sui morte devolutam, subito resurrectionis suæ lumine Dominus diem reducit: & orbem totum pristinum reformat in corpus; ut quem sibi taliter viderat esse compassum, suam secum suscitaret ad gloriam, dicente Evangelista. *Mane jam facto*; id est, transacta nocte dominicæ passionis. *Stetit Jesus in littore.* Ut in

6 *Claudente.* MS. Cæsenæ. *Suadente.*

1 antiquum terminum * revocaret universa, firmaret dubia, jactata compesceret, turbata componeret, & statione sua ipsa fundamenta orbis, quæ sic commota fuerant, stabiliret, quo mox mundus ad sui recurreret auctoris obsequium, qui ad sui diffugerat auctoris injuriam. *Mane autem facto, stetit Jesus in littore*. Ut Ecclesiam præcipue, in qua discipuli amaris tunc 2 fluctibus jactabantur, * ad fidam fidei suæ reduceret stationem: denique quia eos fidei virtute repererat destitutos, & a virili robore invenerat perdejectos, arguit tales pueros nuncupando, cum dicit: *Pueri, nunquid pulmentarium* Matt. 26 *habetis*? Ibi enim erat Petrus, qui negaverat; Joan. 20 Thomas, qui dubitaverat: Joannes, qui fu- Mar. 14 gerat: non ergo ut fortissimos milites, sed 3 pueros compellat ut timidos: * & quos idoneos necdum deprehendit ad prælium, ut teneros invitat ad mensam, dicendo: *Pueri nunquid habetis pulmentarium?* Ut humanitas ad gratiam, 4 panis ad fiduciam, pulmentum * revocaret ad fidem: corpus enim resurrexisse non crederent, 5 nisi eum toto hominis ordine * cernerent manducantem. Hinc est quod petit escas saturitas 6 tota rerum *: panis ipse manducat, quia non ille cibum, sed suorum semper esurit charitatem. *Pueri, nunquid habetis pulmentarium? responderunt ei, non.* Et quid habebant, qui Christum jam secum positum non habebant, qui coram stantem Dominum suis adhuc oculis non 7 videbant? * *Non enim cognoverunt discipuli quod Jesus est. Dicit eis, mittite in dexteram partem navis rete, & invenietis.* Revocat ad dexteram, quos turbo passionis egerat, & redegerat ad sinistram. *Miserunt*, inquit, *& non poterant illud trahere a multitudine piscium*. Miserant in dexteram, miserant in virilem partem, sed ut pueri adhuc trahere non valebant: senserunt tamen ex ipso pondere, senserunt pisces venisse ad jubentis imperium, non humanæ artis * 8 incurrisse capturam. *Discipulus autem ille, qui diligebatur ab Jesu, ait, Dominus est*. Primus qui diligitur videt, quia semper amoris oculus acutius intuetur: & semper vivacius qui diligit * sentit. *Petrus ut audivit*. Quæ res illam 9 Petri sic tarda erat mentem, ut ab alio audiret Dominum, qui cæteris consueverat nunciare? Ubi est illud ipsius singulare? „ Tu es Matt. 16 „ Christus filius Dei vivi: „ ubi est? In do- & 26. mo aufugerat Caiphæ Principis Judæorum, tardius suum Dominum videbat, qui vocem facile ancillæ susurrantis audivit. *Ut audivit*, inquit, *quia Dominus est, tunica se præcinxit, erat enim nudus*. Mirum, fratres, cum comprehenderetur Dominus, Joannes abiecit sindonem, & Petrus inventus est nudus: * quia 10 Joannem texit fuga: Petrum negatio sic nudavit. Mirum, fratres, & vere mirum, quia qui Marc. 14 in navi nudatus est, in mare se demergit indutus: * quia innocentia nunquam nuda est, 11 & reatus semper refugit ad velamen: denique sicut Adam, ita & nunc Petrus * post culpam Gen. 3. suam gestit tegere nuditatem, qui fuerant am- 12 bo utique ante culpam sancta nuditate vestiti. * *Tunica se præcinxit, & misit se in mare*, 13 Ut mare dilueret, quod negatio taliter sordidaverat. *Misit se in mare*. Ut esset primus in reditu, qui acceperat in ordine principatum. *Et tunica se præcinxit*. Qui * præcingendus erat 14 martyrii passione, dicente Domino: „ Alius Joan. 21 „ te præcinget, & ducet quo tu non vis. „ *Alii autem discipuli navigio venerunt: non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium*. Alii navigio perveniunt, & capturam piscium trahunt, ut Ecclesiam sæculi jactatam procellis, & eos quos Evangelico reti ad supernam lucem rapiunt, & elevant de profundo, ad Dominum secum fideli labore perducant. *Non*, inquit, *longe erant a terra*. Non erat longe a terra viventium, quos præsentium finis * proximos esse fecerat jam 15 futuris. *Sed quasi cubitis ducentis*. Ex Judæis & gentibus centenarium numerum duplicat, qui duorum vitam, salutemque jungit populorum. Reliquam partem lectionis sequenti sermone, Domino juvante, tractabimus.

SER-

AD SERMON. LXXVIII.

NOTÆ.

1 *Ut in antiquum terminum*. Ad primævum statum a quo diceserant.

2 *Fluctibus jactabantur*. Significat Christus se esse in vado, ipsos in sale versari: ait Grotius.

3 *Ut timidos*. Timuisse Apostolos docet etiam Chrysostomus, & alii.

4 *Pulmentum*. Et pulmentarium sumitur pro quolibet obsonio. Ita sonat Græcus: προσφάγιον

5 *Toto hominis ordine*. Eo scilicet, eodemque modo, quo ceteri homines vescuntur.

6 *Saturitas rerum*. Vocatur Christus: vel quia omnibus rebus satur nullis indigebat: vel per quem omnes saturantur.

7 *Oculis non videbant*. Vel quia ab littore aberant; vel quia nondum satis luceret dies.

8 *Non humanæ artis*. Nam jecerant rete ad dexteram propius littus; ubi minor erat spes capiendi.

9 *Qui diligit*. Ex Latinio. Editi: *qui diligitur*.

10 *Inventus est nudus*. In calido illo climate Petrus incedebat nudus. Aut juxta mentem Bedæ dicitur nudus *ad comparationem ceterorum vestimentorum, quibus uti solebat*: Vel quod more piscatorum, studio piscandi nudus incesserat.

11 *Se demergit indutus*. Evangelium dicit: *tunica se præcinxisse*. Et vere Petrus viso Domino superiorem vestem induit, ut aliquibus videtur, pallii genus, quo Phœnices, & Tyrii utuntur, inquit Theophylactus, qua præcinxit se, ut honestius iret ad dominum. Nec poterat vestis hæc, licet talaris, natatui obsistere: non enim erat natandi necessitas. Sed jam terræ vicinus poterat pedes, præcinctusque ad latus veste, ad Dominum pervenire.

12 *Sicut Adam, nunc Petrus*. Consonant alii. Theophylactus vero, & secum plures, pudorem Petri ex nuditate, non ex culpa effluxisse docent.

13 *Sancta nuditate vestiti*. „ In Adam fuit justitia ori„ ginalis, in Petro gratia justificationis, in utrisque in„ nocentia. „ Mita.

14 *Qui*. MS. Cæsen. *Quia*.

15 *Quos præsentium finis*. Vel finis vitæ præsentis, vel bonorum temporalium, quæ Christum sequentes dimiserant.

AD

SERMO LXXIX.

QUoniam Matthæi & Marci ſuper dominicam reſurrectionem jam cucurrimus lectiones, modo quid hinc intonuerit Lucas beatiſſimus, exquiramus. *Una*, inquit, *ſabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum mulieres: portantes, quæ paraverant aromata.* Sæpe diximus quæ circa reſurrectionem Chriſti geſta ſunt, geſta eſſe reſurrectionis noſtræ in formam: hinc eſt quod Evangeliſtæ ſermone plus myſtico, quam novo factorum Chriſti ſeriem proloquuntur, *Una*, inquit, *ſabbathi*. Bene una, quia reſurrectionis dies alteram neſcit: lucis æternæ mater, noctis tempus ignorat: perpetuus dies perpetuo illuceſcit: reſurgentium lux mori non poteſt: lux quæ noctem delet, neſcit extingui. *Venerunt*, inquit, *ad monumentum portantes, quæ paraverant aromata: & invenerunt lapidem revolutum a monumento: & intrantes non invenerunt corpus Domini Jeſu.* Quid eſt, quod quæ ante de monumento fugerant, * nunc audaces redeunt ad ſepulchrum: intrepidæ pavidum redeunt ad funus: ſepulchri triſtitiam confidenter invadunt: & non invenientes Dominum, conſtanter quærunt, conſtantius immorantur: nec illud paveſcunt, quod monumento nox addita *, dum tenebras generat, addit timorem? Fratres, mulier mali cauſa, peccati auctor, via mortis, ſepulchri titulus, * inferni janua, lamenti neceſſitas tota: * ob hoc naſcuntur lachrymis, mancipantur mœroribus, gemitibus addicuntur, & in lamentis tantum fortes ſunt, quantum viribus inveniuntur infirmæ: & quantum imparatæ ſunt ad labores, tantum ad lachrymas ſunt paratæ: hinc eſt quod lachrymis arma vincunt; regna fletibus inclinant; lamentis totam fortitudinem virorum frangunt. Non eſt ergo mirum, ſi ad lachrymas, ad funus, ad ſepulchrum, ad obſequium dominici corporis fœminæ ardentiores Apoſtolis hic videntur; ubi mulier prima currit ad lachrymas, quæ prima cucurrit ad lapſum: præcedit ad ſepulchrum, quæ præceſſit ad mortem, fit reſurrectionis nuncia, quæ fuit mortis interpres: * & quæ viro porrexerat interitus tanti nuncium, viris ipſa porrigit magnæ ſalutis auditum; ut compenſet fidei nuncio, quod perfidiæ ademit auditu. Non eſt hic præpoſterus ordo, ſed myſticus: non poſtponuntur Apoſtoli fœminis, ſed ad majora ſervantur: fœminæ obſequium Chriſti ſuſcipiunt, Apoſtoli Chriſti ſuſcipiunt paſſiones: illæ portant aromata, iſti flagella: illæ intrant ſepulchrum, iſti carcerem: illæ ad obſequium feſtinant, iſti pervolant ad catenas: infundunt illæ oleum, * iſti ſanguinem fundunt: mortem ſtupent illæ, ſuſcipiunt hi mortes: & quid multa? reſident illæ domi, ad acies iſti tendunt; ut devoti milites probent adverſis fidem, virtutem laboribus, injuriis patientiam, periculis mortem, vulneribus tolerantiam, devotionem pœnis, viſcerum laceratione conſtantiam: mulieres ergo ferunt pro Chriſto lachrymas; Apoſtoli diabolo ſuperato, & victis hoſtibus, Chriſto & victoriam referunt, & triumphum. Verum quod apoſtoli reſurrexiſſe dominum mulieribus nunciantibus, aut non credidiſſe, aut deliramentum judicaſſe * referuntur, graviter nemo arguat, alte dubitat, qui altius credit: decipi non poteſt, qui non eſt facilis auditui, * ignavus nimis eſt, qui poſt exemplum invenitur incautus, rudis miles ad aciem concurrit, qui cauſam belli neſcit, vim bellatoris ignorat: peritia eſt, non eſt ſegnities, cum ſenſim miles veteranus incedit. Sic Adam novus cito cecidit, dum cito credidit, & dum facile dat aures ad mulieris auditum, ſe, ſuoſque poſteros peſſimo addixit inimico: at veteranus Petrus * fœminam non facile audit, fœminis nunciantibus

Luc. 24.

1

2

3

4

5

6

Luc. 24.

7

8

9

AD SERMON. LXXIX.

NOTÆ.

1 *Fugerant*. Evangeliſta vocat eas *mente conſternatas* ob Angelorum aſpectum, & ob ea, quæ in paſſione Chriſti evenerant. Quod hic autem dicitur illas ad monumentum reverſas paraſſe aromata, per anteceſſum dicitur; cum aromata non emiſſent, niſi elapſo Sabbatho, & in veſperis alterius diei.

2 *Nox addita*. Latius explicat quod Evangeliſta factum dicit *diluculo*: vel de initio itineris loquitur, non de termino. Nam mulieres Dominica die ante ortum ſolis, Jeroſolymis diſceſſere, & pervenere circa ortum ſolis. Johan. xx. 1. Πρωὶ σκοτίας ἔτι ὔσης, & Marc. xvi. 2. Ἀνατείλαντος τὸ ἡλίου.

3 *Sepulchri titulus*. „ Eſt ſepulchri titulus ſenſu Za„ morræ in Monarchia myſtica, cap. de malis mulieribus: „ quia titulus ſepulchri cum ſit: *Hic jacet*: mala fœmi„ na, nondum a pravis actibus, & fraudibus deſiſtit, do„ nec amatorem libidinoſum ad ultimam deduxerit perdi„ tionem: ſed moralem ſapit expoſitionem. „ Mita. Aliunde fortaſſe deducenda res eſt. Quicumque innuere cupiebat rem aliquam ſui juris eſſe titulum præfigebat: Auguſtinus Pſalm. xxi. *ubi potens aliquis invenerit titulos ſuos, nonne jure rem ſibi vindicat: & dicit non ponerem titulos meos, niſi res mea eſſet?* Vide Du-Cangium in Gloſſario. Vocat ergo Mulierem *titulum ſepulchri*: quod ipſa mortem, & ſepulchrum univerſo orbi paraverit. Vide infra Serm. cliv., & clv.

4 *Lamenti neceſſitas*. Nil habet in ſe, quod non ſit lamenti cauſa neceſſaria.

5 *Quæ fuit mortis interpres*. Cyrillus apud Divum Thomam in Catena Oper. tom. v., pag. 374., recent. Ven. editionis: *Namque fœmina, quæ fuit mortis miniſtra, venerandum reſurrectionis myſterium primo percepit, & nunciavit.*

9 *Oleum*. Dicit *oleum* pro aromatibus, quæ ad condiendum Chriſti corpus paraverant.

7 *Deliramentum judicaſſe*. Lucas xxiv., 11. *& viſa ſunt ante illos, ſicut deliramentum, verba iſta.*

8 *Facilis auditui*. MS. Cæſen. & Vallicell. *Facilis auditor.*

9 *Veteranus Petrus*. Dum Petrus una cum Joanne, auditis quæ Mulieres nunciaverant, ſurrexit, & cucurrit ad monumentum, ut Lucæ xxiv., 12., exiſtimaſſe videtur Chryſologus, id egiſſe, ut veluti experientia edoctus, aliis non temere credere, ea propriis oculis inſpiceret vera eſſent, nec ne. Indeque non Fœminis, quarum arte jam in Atrio deceptus fuerat, addit Mita, ſed ſibi tantum fidens, quid de reſurrectione credendum fuerat, deliberare. Primam ad ſepulchrum acceſſionem, cujus ipſe pars fuit, narrat Joannes xx., 3. Hic Petrus proficiſcitur ſolus, ſaltem ſolius Petri meminit Lucas.

AD

credit tarde, & ut veteranus deliberat, ne ut puer incurrat. Denique ubi duo ex discipulis, qui post resurrectionem Christum meruerunt itineris habere collegam, reversi, nunciabant dominum se vidisse; Apostoli quod audiunt non delirium judicant, sed virile: dant aures, ora figunt, aperiunt oculos, corda pandunt, & quæ dicuntur sic commendant sensibus, ut post cunctationis æstus sitienter bibant auditum fidei de flumine, quod collegarum lingua fundebat. Sicut ardorem sitis frigida pocula restinguunt & refrigerant, ita mentis auditus lætior sit post mœrorem. Fratres, quis causas capere dominicæ nativitatis potest? Dominicæ resurrectionis negotium existimare quis meretur? ista cogitare, capere, existimare nisi qui ab ipso Deo acceperit, non valebit: quod creator rerum fœmineo creatur partu: quod mundi Dominus in servitute videtur humana: quod pastor omnium pastu indiget: reis quod addicitur, qui absolvit universos: quod punitur vita sæculi: quod mortuorum moritur suscitator: quod claudens omnia sepulchro clauditur: quod supernorum dominus apud inferos invenitur: qui ergo ista capere potest, Apostolorum cunctationes, trepidationes, timores, fugas, latebras profunde judicans non miratur. Ergo fratres quod Apostoli dubitant, quod ista tam tarde tanta credulitate suscipiunt, non miremur nos, qui hucusque non credimus, sed oremus; ut de his tantum sentire mereamus, quantum dederit ille, qui divina hominem sentire largitur. Quod remansit de serie lectionis, Deo juvante, proximo sermone perscrutabimur.

SERMO LXXX.

SErmone proximo, quia primam partem perstrinximus lectionis, hodie quæ sunt in sequentibus audiamus. *Respondens*, inquit, *angelus dixit mulieribus, nolite timere vos, scio enim, quia Jesum, qui crucifixus est, quæritis, non est hic: surrexit enim sicut dixit, venite, videte locum ubi positus erat dominus*. Putasne Petri, Joannis, discipulorum omnium absentia objurgatur *, castigatur ignavia, quod resurgenti Christo mulieres primæ solæ pervigiles ardenter occurrant; ipsa etiam virilis portio * sic notatur, ut ad resurrectionis gloriam muliebris præcurrat infirmitas? Absit, fratres, est istud causa, non casus; mysterium, non eventus: ordo, non culpa: nam mulier hic virum sequitur, non præcedit: ubi vir resurgit in Christo. * Sentias ergo * Petrum non mulieribus cessisse, sed Christo: non ancillæ, sed domino: sacramento, non somno: ordini, non timori: denique jam vir erat in Christo, * quando ad mulieres angelus venit, ut quantum præcellit Dominus Angelum, *tantum vir mulierem præcederet in honore. *Nolite timere vos*. Quia bonos amor possidet, malos pavor; & impios timor terret, pios solatur affectio. *Nolite timere vos*. Hoc est dicere, timeat Judæus, qui tradidit: Pilatus, qui addixit: qui illusit, miles: quæ crucifixit, impietas: crudelitas, amara pocula quæ propinavit: sævitia, quæ obsedit sepultum *: perfidia, quæ emit mendacium: fidem, quæ vendidit: inhumanitas, quæ dominum suum resurrexisse dolet, non dolet occidisse: vos autem gaudere convenit, non timere: quia resurrexit quem quærebatis mortuum, vivit quem lugebatis occisum. *Scio enim, quia Jesum, qui crucifixus est, quæritis*. Hoc est, quid quæritis viventem * cum mortuis? vitam quid quæritis in sepulchro? Ite potius ad occursum viventis: & jam nolite concurrere ad morientis obsequium. *Scio quia Jesum, qui crucifixus est, quæritis: non est hic*. Sic dixit angelus, quia aperuit ob hoc sepulchrum, non ut inde exiret Christus, qui ibi jam non erat, sed ut ibi Christum jam non esse monstraret. *Surrexit sicut dixit*. Gemma virtus est; & redire a mortuis, & futura præscire. *Venite, videte locum, ubi positus erat Dominus*. Venite mulieres, venite, videte ubi Adam posuistis vos: ubi sepelistis hominem, ubi virum vestro consilio contrusistis, per quod feciſtis pro servis ipsis * dominum sic jacere: & intelligite erga vos tantam magnitudinem veniæ, quanta fuit domino injuriæ magnitudo. *Venite, videte locum, ubi positus erat dominus*. Virtus angelica esse dominum qui crucifixus est, confitetur; & infirmitas humana discutit, utrum sit dominus qui resurgit? * Christus sic humanas suscepit passiones, ut totum quod divinitatis est, non amittat. *Et euntes cito, dicite discipulis ejus, quia*

Matt. 28.

AD SERMON. LXXX.

NOTÆ.

1 *Objurgatur*. Nonnullæ editiones habent *culpatur*. Aliæ: *uritur*.

2 *Virilis portio*. Petrus scilicet, aliique Apostolorum.

3 *Vir resurgit in Christo*. Ideſt: virilis sexus, quem Christus dominus, nascendo inter nos, assumpserat.

4 *Sentias ergo*. MS. Cæsen. *constat ergo*.

5 *Vir erat in Christo*. „ Virilis portio hominis prius „ erat non solum ad Christi sepulchrum, sed & in Chri„ sto ipso per unionem hypostaticam, quando Angelus, „ Christi minister, venit ad docendum mulieres, de ipsius „ Christi resurrectione. „ Mita.

6 *Quantum præcellit Dominus Angelum*. „ Legendum est: *Dominus* vel *Christus* non autem *Deus*, ut in impressis Codicibus. Facile enim fuit, ut verbum Dominus per compendium literarum incaute immutaretur in verbum *Deus*: Christus autem Dominus præcellit Angelis, primo quia ipse est caput Angelorum juxta illud ad Coloss. 11. *Qui est caput omnis principatus, & potestatis*: Secundo quia Christus, ut Homo, est Sacerdos in æternum, qui quotidie seipsum offert in incruento sacrificio Missæ. Ex Mita.

7 *Sævitia, quæ obsedit sepultum &c.* Obscurum in editis locum, ex interpunctione Meursii elucidavimus.

8 *Viventem*. MS. Cæsenæ: *Vivificantem*.

9 *Pro servis ipsis*. Prima editio Bon. pro *servis ipsi*.

10 *Utrum sit Dominus, qui resurgit*. Manichæos fortasse designat, qui phantasticam non veram fuisse Christi resurrectionem blasphemabant. Vide Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi XIV. Eutyches, quemadmodum assumptionem corporis negavit, & impie docuit, Unigeniti divinitatem Cruci affixam fuisse, ita asseruit divinitatem tumulo mandatam, resurrexisse: Theodoretus hæretic. Fab. lib. IV. cap. XII., pag. 246. Origenes putavit Christi corpus, post resurrectionem fuisse aereum, vel æthereum: sicuti colligitur ex libro ejus III. contra Celsum, pag. 136. Eandem opinionem, ex fœtidis Origenianis lacunis haustam, inrerpolavit Osiorodius, Sociniani stipitis infelix propago.

11 *Ipsum*

quia ſurrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Neque hic mulieribus apoſtoli poſtponuntur, ſed mulier abſolvitur a reatu, dum portat vitæ, portat reſurrectionis auditum, quæ auditum mortis portaverat, & ruinæ. *Et euntes*, inquit, *cito de monumento cum timore & gaudio magno.* Mulieres intrant ſepulchrum, ut fierent ſepulturæ participes, ſociæ paſſionis: exeunt de ſepulchro, ut ante fide ſurgerent, quam reſurgerent carne. *Exeuntes cum timore & gaudio magno.* Et ubi eſt, nolite timere. Quia timor non ablatus eſt, ſed mutatus: timor abſceſſerat de reatu, ſed de ſervitio manebat: malus timor culpæ, bonus reverentiæ timor: Adam datum perdiderant, ne
11 perderent ipſum redditum, * pertimeſcebant.
Pſ. 2. *Cum timore & gaudio magno.* Scriptum eſt: „ Servite domino cum timore & exultate ei cum
Pſal. 18 „ tremore. „ *Cum timore & gaudio magno.* „ Quia „ timor domini ſanctus permanet in ſæculum „ ſæculi. „ In ſanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore. *Currebat nuncia're diſcipulis ejus, & ecce occurrit eis Jeſus dicens, avete.* Fideliter currentibus, occurrit Chriſtus, ut quod fide crediderant, agnoſcerent viſu: & firmaret præ entia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit eis Jeſus, dicens, avete.* Occurrit ut dominus, ſalutat ut parens: affectu animat, ſervat timore: ſalutat, ut per amorem ſerviant, non fugiant per timorem. *At illæ acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus.* Haberi ſe voluit, qui paſſus eſt ſe teneri. *Acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus.* Ut ſcirent in capite Chriſti virum eſſe, ſe eſſe in pedibus
12 Chriſti: * & datum ſibi virum ſequi, non præire per Chriſtum. *Dicit eis, nolite timere.* Quod dixerat angelus, dicit, & dominus: ut quas firmaverat angelus, Chriſtus redderet firmiores. *Sed ite, dicite fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Reſurgens a mortuis, Chriſtus reſumpſit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres, quos corporis ſui fecit eſſe germanos: vocat fratres, quos patris ſui adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus hæres ſibi præſtitit cohæredes. Sed reſurgente Chriſto impietas qualiter reſurgat audite. *Ecce venerunt quidam de cuſtodibus in civitatem: & nunciaverunt principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant. At illi congregati cum ſenioribus conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes, dicite, quia venerunt nocte diſcipuli ejus: & furati ſunt eum dormientibus nobis.* Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, ſed ſervanda: Judæi vendente Juda emerunt, ut perderent Chriſtum: nunc pecuniam copioſam, ut ſe legem, templum, patriam perderent, effuderunt. Viri ſanguinum, & doloſi, ſtatuunt pretium falſitatis, perfidiæ conficiunt inſtrumentum, commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod erat reſurrectionis arcanum. *Venerunt diſcipuli ejus nocte, & furati ſunt eum.* Non contenti interfeciſſe magiſtrum, quomodo diſcipulos poſſent perdere, moliuntur: diſcipulorum crimen eſſe faciunt virtutem magiſtri. *Venerunt nocte diſcipuli ejus, & furati ſunt eum.* Plane amiſerunt milites, perdiderunt Judæi; ſed diſcipuli magiſtrum ſuum, non furto, ſed fide: virtute, non fraude: ſanctitate, non crimine: vivum, non mortuum ſuſtulerunt: hinc eſt, quod in Galilæam, ut eum poſſint videre, mittuntur, * quia Deus in loco perfidiæ non vi- 13
detur. Quod autem dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Quid ipſe in ſe ſibi dederit, hoc declarat: probante Apoſtolo, cum dicit „ Deus erat in Chriſto mundum „ reconcilians ſibi. „ Filius Dei virginis filio, 1. Cor. 5
Deus homini, divinitas carni contulit, quod ſemper cum patre poſſedit, & ſpiritu. Et ideo ait: *Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filii, & Spiritus ſancti.* Ut omnes gentes poteſtas una, eademque recrearet * ad ſalutem, 14
quas crearat ad vitam. *Et ecce*, inquit, *ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Eſt ſemper nobiſcum, qui cum patre eſt ſemper: & veniet nobis per hoc quod aſſumpſit ex nobis. Et quid plura, fratres? Quod naſcitur, quod patitur, quod reſurgit, quod accipit, non eſt, non eſt neceſſitatis ſuæ, noſtræ eſt hoc ſalutis.

SER-

---

11 *Ipſum redditum*. In Chriſto ſcilicet, qui novus fuit Adam.

12 *In Capite virum eſſe, ſe eſſe in pedibus*. Multa hic congerit Mita, & ſe mire torquet, ut ſuadeat ſenſum Chryſologi eſſe: Virum in capite conſtitutum dici, nam ſummus Pontifex eſt Eccleſiæ caput, & Mulieres ſunt in pedibus: *hoc eſt in numero Fidelium: quibus datum eſt ſequi virum per obedientiam, non autem per uſurpationem munium Sacerdotalium*. Minori negotio res indiget. Vir potiorem partem tenet in Eccleſia: Mulier ſubjecta ei, & pediſſequa eſt.

13 *In Galilæam mittuntur*. Omnes enim, qui Chriſtum comitati fuerant e Galilæa erant, & e Galilæa profecti ad Feſtum Paſchatis.

14 *Recrearet*. Solemnis vox apud Patres *creare* pro immutare in melius: Chryſoſtomus homil. in 11. Corint. 17. *Creat Deus, quando malum hominem, bonum reddit*: Baſilius Orat. IV. contra Eunomium: Gregorius Nyſſenus de ſcopo Chriſtiani tom. I. pag. 224.: Theodoretus ad 11. Corint. v. 17. ibique Theophylactus.

AD

SERMO LXXXI.

DUm rebellis Judæa creatorem ſuum debellare contendit, & in auctoris ſui necem levat impias manus, terris abſtulit pacem, concordiam rerum ſolvit, elementorum ſic fœdus rupit, ut mundum totum ad chaos revo-
1 caret antiquum: * denique diem fugat, noctem invadit, lucem tenebris, cœlum rebus aufert, facit tremere terram, miſcet mortuos vivis, inferos, ſuperoſque confundit, & diſſipato ordine in creatoris injuriam pacificum nil penitus, amicum penitus nil reliquit. Hinc eſt, quod reverſus ab inferis Chriſtus, ut rebus
Luc. 24. pacem reddat, exclamat, *Pax vobis. Dum hæc loquuntur*, inquit, *diſcipuli, Jeſus ſtetit in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis*. Bene addit vobis, quia jam terra ſteterat, dies redierat, Sol recurrerat, & ordinem ſuum compago mundi redditum jam tenebat. Diſcipulis autem manebat adhuc bellum: & collidebat eos acriter fidei, perfidiæque conflictus. Non ſic terram, ſicut diſcipulorum cordi turbo concuſſerat paſſionis: & ideo animos eorum credulitatis & incredulitatis acies pertinaci dimicatione vaſtabat: inſiſtebant mentibus eorum cogitationum catervæ: & excurſibus deſperationis ac ſpei, robuſta licet pectora, rumpebantur. Inter miracula innumeroſa ſignorum Chriſti, & multimoda paſſionis ejus genera, inter deitatis inſignia, & imbecilla carnis, inter mortis damna, & dona vitæ, diſcipulorum ſenſus, menteſque ferebantur: nunc ſpiritus eorum tollebatur ad cœlum, nunc eorum animæ collidebantur in terram: & in intimis eorum tali procella ſæviente, portum quietis nullum, nullam ſtationem pacis poterant invenire. Hoc videns ſcrutator pectorum Chriſtus, qui jubet ventis, procellis imperat, & ſolo nutu tempeſtates tranquillitate commutat, mox eos ſua pace confirmat, dicens: *Pax vobis, ego ſum, nolite timere*. Ego ſum crucifixus ille, mortuus, ſepultus. *Ego ſum*. Per me Deus, per vos homo. *Ego ſum*. Non ſpiritus in figura carnis, ſed ipſa veritas in carne. *Ego ſum*. Ego ex mortuis ſum vivus: ex inferis ſum ſupernus. *Ego ſum*. Quem mors fugit, inferna tremuerunt: tartarus Deum confeſſus eſt cum paveſcit. *Nolite timere*. Petre, quod negaveris, quod fugeris tu, Joannes, quod deſeruiſtis omnes, quod infidelibus de me totis cogitationibus judicaſtis, quod adhuc non creditis, me videntes. *Nolite timere, ego ſum*. Qui vos per gratiam vocavi, elegi per veniam, pietate ſuſtinui: charitate portavi, & modo vos ſola bonitate ſuſcipio: quia culpas videre neſcit pater cum filium recipit, ſuos affectio cum reſumit. *Conturbati*, inquit, *& conterriti exiſtimabant ſe ſpiritum videre*. Quare? quia clauſis oſtiis intraverat Dominus. * Diſcipuli ergo conſternati mœroris ſomno, dabant Chriſto non quod poteſt divina 2 Joan. 18
virtus, ſed quod natura recipit humana. *Putabant ſe ſpiritum videre*. Namque ſpiritus hominis in utero ſepta tranſit, penetrat muros, ut clauſo corpore intret corpus incluſum: ſic anima quando dat vitæ finem, a corporis dulci contubernio cum recedit, domorum clauſtris, mundanis obſtaculis non tenetur: ſubſtantia cœleſtis terrenis ergaſtulis neſcit includi, juxta illud: „ Spiritus neſcis unde veniat, aut quo Joan. 3.
„ vadat. „ Diſcipuli ergo poſt reſurrectionem clauſis oſtiis Domino ingreſſo reportaſſe eum ſoliditatem corporis non credebant: in imaginem carnis ſolam rediiſſe animam ſuſpicantes: ut dormientibus ſolent corporeæ imagines apparere. *Exiſtimabant ſe*, inquit, *ſpiritum videre*. Ergo, ſicut diximus, in diſcipulis non ſedabantur cogitationum bella, ſed magis magiſque cogitationum bella creſcebant: & tumultus mentium ipſi etiam viſionibus augebatur: & unde reſurrectionis aſerebatur fides, inde totius cunctationis ſcrupulus naſcebatur. Quod venerat, erat res: quod clauſis oſtiis intraverat, fides non erat: non erat fides, ſed virtus erat: humanum non erat, ſed homo erat: ut eſſet verum corpus in deitatis potentia, non
inanis carnis ſpecies * in reſurrectionis injuriam. Ergo ad comprimendos ex hoc naſcentes conflictus cogitationum, reſpondit Chriſtus. *Quid turbati eſtis? & cogitationes aſcendunt in corda veſtra?* Bene aſcendunt, non deſcendunt: quia depreſſæ carnis pondere cogitationes humanæ ad altum Dei myſterium conantur aſcendere, & conatibus in ipſis franguntur, ruunt, deponuntur ad terram, niſi ille juverit, qui donat homini cogitare divina. *Quid turbati eſtis? & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas & pedes*. Videte, hoc eſt dicere, vigilate: quare? quia non eſt ſomnium quod videtis. *Videte manus meas & pedes*. Quia gravatis oculis caput adhuc reſpicere non poteſtis, videte carnis vulnera, quia Dei opera non videtis: conſiderate inimicorum titulos, * 4
quia Dei adhuc non conſideraſtis inſignia; palpate, ut vel manus fidem faciat, quia videns oculus, ſic cæcatur: oculus non videt, videat tactus: digiti veſtri intrent veſtigia clavorum, manus veſtræ alta vulneris exquirant, aperite manuum foramina, ſulcate latus, renovate vulnera, quia negare non poſſum diſcipulis ad fidem, quod inimicis in pœnam ſævientibus non negavi: palpate, palpate, & uſque ad oſſa inquiſitores ardui pervenite: ut vel oſſa carnis

Matt. 26 Mar. 14.

AD SERMON. LXXXI.

NOTÆ.

1 *Revocavet antiquum*. Ex amplificatione dictum, ait Mita: vel quia id tunc eventurum, tot occurrentibus prodigiis, Homines verebantur.

2 *Intraverit Dominus*. At ipſi iiſdem diſcipuli faſſi erant, Chriſtum ſurrexiſſe: *vere ſurrexit Dominus*. Quid ergo nunc ſpiritum eſſe credunt? Appoſite Chryſologus: quia clauſis oſtiis intraverunt, & nullum adventantis ſtrepitum ſenſerant. Conſule Brugenſem hic.

3 *Non inanis carnis ſpecies*. Locum illum Evangeliſtæ inferius poſitum: *ſpiritus oſſa & carnem non habet*, aliter ab ceteris Chriſtianis interpretabantur Marcionitæ: ex eoque colligebant, Chriſto reſurgenti, non fuiſſe verum corpus, ſed imaginarium. Tertullianus Lib. VI. contra Marcionem: *vult itaque ſic dictum, quaſi ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habentem: ideſt non habentem oſſa, ſicut ſpiritus*.

4 *Inimicorum titulos*. Signa & characteres vulnerum: quæ Gregorius Magnus Homil. XXVI. in Evang. vocavit: *veſtigia vulnerum*: & inferius Chryſologus: *veſtigia clavorum*.

5 *In-*

nis aſtruant veritatem, & me eſſe ipſum vel vulnera ſervata teſtentur. Rogo quare me reſurrexiſſe non creditis, qui innumeros mortuos * ſub veſtris oculis ſuſcitavi? Niſi forte virtus quæ aliis affuit, mihi defuit: juxta illam vocem quæ mihi pendenti inſulta it in cruce, dicens: * „ Alios ſalvos fecit, ſeipſum Matt. 26. „ ſalvum facere non poteſt: ſi rex Iſrael eſt, „ deſcendat de cruce, & credemus ei: „ Et quid eſt majus, excuſſis clavis deſcendere de cruce, aut ab inferis calcata morte conſcendere? Ecce & meipſum ſalvum feci, & ruptis inferni vinculis ad ſuperna conſcendi: & tamen neque apud vos fidem meæ deitatis inveni. Aut forte triduana mors abnegat fidem credendi? Nonne quatriduanum Lazarum jam fœtentem vobis coram vocavit ab inferis vox mea? mea juſſio revocavit ad vitam? Et ſi ſervus quatriduanus ſurgit, cur triduanus Dominus non reſurget? *Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio & mirantibus*. Votiva gaudia * & cum data fuerint, vix creduntur: optata cum perveniant, dant ſtuporem: hinc eſt quod Apoſtoli reſurrectionem Chriſti celeriorem quam ſperaverant, admirantur: & quod credunt tardius, non eſt perfidiæ, ſed amoris, ſcrutantes enim taliter fidem non abnegant, ſed requirunt: & dum intendunt altius, verum eſſe quod intuentur, exoptant. Fratres, diſcipulos ad iſta tardos, ſtupidos ad tanta, non perfidiæ timor, ſed cauſæ præſtitit magnitudo; viſa non videre, neſcire ſcita, credita non credere, non incredulitas facit, ſed miraculum ſingulare. Fratres, ad virtutes natura eſt nimis infans, quæ niſi per Deum creverit, capere matura non poteſt, non valet perfecta ſentire. Deus ergo quod per nos non poſſumus, ipſe nos capere per ſe, & ſentire concedat.

SERMO LXXXII.

QUoniam Matthæus ſanctus jam nobis quæ de reſurrectione Domini cognoverat, ſalutariter indicavit, hodie quid etiam beatus referat Marcus, audiamus. *Et cum tranſiſſet*, inquit, *ſabbathum, Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Salome* *, *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum*. Mulieres hoc loco fœminea devotione diſcurrunt, quæ non ut viventi fidem, ſed ut mortuo unguenta deferunt ad ſepulchrum, & ut ſepulto parant mœroris obſequia, non ut reſurgenti divinorum gaudia triumphorum. Mortem Chriſtus, ut mors moreretur, accepit: Chriſtus dum occiditur illud quod omnes occidebat, occidit: ſepulchrum Chriſtus infernum patefacturus intravit. Soluta ergo lege tartari, & inferni carcere deſtructo, & ipſo mortis imperio perempto, jam Chriſtus non eſt ungendus ut mortuus, ſed adorandus ut victor. Mulieres pernoctant, vigilant *, inſomnes agunt, obſcura penetrant 1 erumpentis auroræ: unde etiam lucem dubiam non minus cordis videntur ſuſtinere, quam corporis. *Et valde mane*, inquit, *una ſabbathorum, veniunt ad monumentum orto jam ſole*. Si valde mane, quomodo orto jam ſole? Sic neſcit Evangeliſta quid dicat? Evangeliſta quid dicat ſcit, ſed quid audiat, qui non didicerit neſcit, non eſt erroris iſta relatio: veritatis eſt: nec lapſum patitur ſermonis humani, ſed rei geſtæ cœlitus aperit veritatem: dixerat: „ Ab hora ſexta, uſque ad horam nonam tene- Matt. 27. „ bræ factæ ſunt; „ ergo Sol qui * præter horam * ut Domino compateretur, abſceſſerat, claritate cum reſurgeret Dominus ante tempus occurrit: & qui ut ſuo commoreretur auctor, ipſam meridianam ſuam mortificaverat claritatem, ut conſurgeret auctori ſuo, evictis tenebris antelucanus erupit. *Valde mane*. Quia tunc ſol ut mane faceret, manicavit: * & qui ante noctem fugerat, nunc ipſe noctem prævenit fugaturus, ut reddat luci nox horas, quas terror Dominicæ paſſionis invaſerat. *Dicebant*, inquit, *ad invicem. Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Ab oſtio monumenti, an cordis? a ſepulchro, an ab oculis? Mulieres, obſervatum eſt pectus, oculi ſunt clauſi: & ideo patefacti ſepulchri gloriam non videtis, oleum non corpori dominico, ſed lucernæ cordis veſtri, ſi videre deſideratis, infundite, ut luce fidei pateat, quod clauditur incredulitatis obſcuro. *Et reſpicientes*, inquit, *viderunt lapidem revolutum: erat quippe magnus valde*. Plane magnus, & magnus valde, & plus jam magnus merito, quam forma, qui creatoris mundi corpus & claudere, & operire ſuffecit. *Et introeuntes monumentum, viderunt juvenem ſedentem a dextris, coopertum ſtola candida*. Introierunt ſepulchrum, ut conſepultæ Chriſto, Chriſto conſurgerent de ſepul- Coloſ. 2. chro: & impleretur illud Apoſtoli: „ Conſe- „ pulti eſtis ei in baptiſmo, in quo & reſur- „ rexiſtis. „ Vident juvenem: ut cernerent noſtræ reſurrectionis ætatem: vident juvenem, quia neſcit reſurrectio ſenectutem, neque ætates

5 *Innumeros mortuos*. Quos facile numerari non poſſunt, explicat Mita. Adhuc autem dubitaſſe Apoſtolos, mentemque eorum fluctuaſſe, ut ait Chryſoſtomus Homil. 83. & alii quoque ſentiunt.

* *In cruce dicens:* MS. Bonon. *In cruce dicens: vah vah alios, &c.*

6 *Votiva gaudia*. Ea gaudia vocantur votiva, quæ multis votis fuerunt expetita, de hac voce multa commentatur Gothofredus ad L. 1. Codicis Theodoſiani.

AD SERMON. LXXXII. NOTÆ.

* *Salome*. MS. Bonon. *Salomene*.

1 *Pernoctant, vigilant*. Hoc Chryſologi loco conciliari poſſunt Evangeliſtæ. Dicendum enim eſt: pias Fœminas in ipſis Sabbathi veſperis, ſcilicet poſt ſolis occaſum, elapſa ſolemnitate Matth. 28. 1. emiſſe aromata, exiſſe extra urbem, ibique aliquo quodam loco noctem inſomnes egiſſe, ut primo ſtatim alterius diei diluculo venientes ungerent Jeſum: & viæ ſe dantes, ante ſolis ortum Lucæ 24. 1. ad ſepulchrum perveniſſe.

* *Sol qui &c.* Ex MS. Bonon. *Sol qui ea hora, qua Dominus pateretur abſceſſerat, ut conreſurgeret domino, ante tempus occurrit.*

2 *Manicavit*. Lucæ 21. 38. *& omnis populus manicabat*

tes recipit æterna perfectio. Homo ubi nescit nasci, mori nescit: & ubi nasci, morique nescit, ibi ætatum nec admittit detrimentum, nec indiget incrementis. Vident juvenem sedentem a dextris, quia resurrectio recipit nil siniſtrum. „ Vias, *inquit*, quæ a dextris sunt, *Prov. 2.* „ novit Dominus. „ Et, „ Tunc statuet ju- *M t.25.* „ stos ad dexteram suam. „ Orate, fratres, ut *juxta.* & nos moriamur vitiis, sepeliamur temporali- *LXX.* bus pompis, ut æternitati resurgamus in Chri- *Matt.25.* sto, & a dextris positi mereamur audire, „ Ve- „ nite benedicti patris mei, percipite regnum „ quod vobis paratum est ab origine mundi. „ *Coopertum stola candida.* Stola ista non ex mortali vellere, sed ex virtute vitali: splendens cœlesti lumine, non colore terreno: & clara creatoris munere, non arte fullonis, dicente *Psal.* 103 Propheta: „ Amictus lumen sicut vestimen- *Mar.* 31 „ tum, „ & de justis: „ Tunc justi fulgebunt „ sicut Sol. „ Terreni terrenis velati sunt vestimentis: & ideo sicut novitate splendent, ita vetustate sordescunt: cœlestes vero amictu cœlestis luminis ambiuntur: & a terreno squalore suspensi, nec fœdantur vetustate unquam, nec ullis sordibus obscurantur; sed vestes quas semel dederit resurrectio, perpetuo lumine vestiuntur. *At illæ exeuntes de monumento, fugerunt: invaserat enim illas tremor & pavor.* Angelus sedet in monumento, de monumento fugiunt mulieres: quia ille de cœlesti substantia confidit, turbantur istæ de conditione terrena. Sepulchrum qui mori non potest timere nescit: mulieres autem & de facto tremunt, & sepulchrum sicut mortales adhuc mortaliter expaveſcunt: hinc est quod nemini quicquam dicunt. *Et nemini quicquam dixerunt.* Quia mulieribus audire, non loqui datum est: discere datum est, non docere: dicente Apostolo: *1.Cor.* 14 „ Mulieres in Ecclesia taceant. „ Denique eadem Maria postea & vadit, & nunciat, sed jam non fœminam, sed Ecclesiam gestans: ut ibi sicut fœmina taceat, hic ut Ecclesia enunciet & loquatur: *Post hæc*, inquit, *duobus ex his ambulantibus ostensus est.* Quare non tribus, quare non quatuor, sed duobus? Quia duobus populis, id est, Gentibus & Judæis resurrectionis fides hic prædicanda monstratur: unde, sicut diximus, probatur in duabus fœminis, ut in discipulis * duobus Ecclesiam unam 3
figurari. *Ostensus est in alia effigie.* Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem commutasse, ut qui in vulnere erat ipse, alter esset in vultu: sed mutatur effigies * dum efficitur ex mortali immortalis, & ex corruptibili 4
incorruptibilis: ut hoc sit mutasse substantiam, non mutasse personam, & acquisivisse vultus gloriam, non vultus notitiam perdidisse. Et ne festinus sermo aut fugiat, aut transvolet quæstiones, quod sequitur proximo sermone, Domino revelante, innotescamus.

SERMO LXXXIII.

HOdie beatus Evangelista sic retulit Apostolos in ipso crucis tempore mensis deditos * inhiantes epulis, conviviis occupatos, 1
Dominicæ passionis oblitos. *Recumbentibus*, in- *Mar.* 16
quit, *illis undecim, apparuit Dominus.* Recumbentibus, ubi? ad sepulchrum Domini, mox ad mensam servi? Hæc est servorum fides? hæc discipulorum charitas? hic Petri ardor? hæc est Joannes de ipso Christi pectore assumpta dilectio? hæc est tanto tempore, tantis donis, virtutibus tantis, affectio conquisita, ut in ipso articulo passionis * calente adhuc mor- 2
te, recenti adhuc funere, exultantibus inimicis, insultante Judæa tota, discipuli toto tori cultu, * totaque discumbentium voluptate pran- 3
derent? Moysi mortuo assistunt Angeli, * agit 4
sepulchri curam Deus ipse: Judaica castra si- *Deut.* 34.
stuntur, dissimulatur iter, horrida eremi statio duratur, indicitur triginta dierum planctus, & longo lamentationis obsequio servile funus honoratur; & Christus verus unus Dominus, creator rerum, redemptor omnium, post illam tragicam passionem, post mortem, & mortem crucis, triduanus a discipulis lachrymas non meretur? Terra tremit, turbatur tartarus, scinduntur saxa, monumenta dissiliunt, Sol fugit, dies sepelitur, fit nox totum, & soli discipuli alto sigmate, * choro uno, toto otio, 5
deliciis securi epulantur: & hoc fratres reversus ab inferis ipse sic magister invenit. *Recumbentibus ergo illis undecim, apparuit dominus & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam con-*

bat ad eum. Petrus Damianus lib. 6. epist. 31. *decadente crepusculo mox ad hominem properans manicavit.* Vocem barbaram quidam negant esse: licet Augustinus quæst. 46. in lib. Judic. eam apud Latinos scriptores occurrere neget, ut sic apte ea utitur Chrysologus, utpote ab mane deducta: ut iter matutinum, unde: *Manicationes, ad Manicationes, ad matutinum* in Concilio Turonensi 2. cap. 18. & *Manitationes Festivitatum* apud Haimonium lib. 4. Histor. 81. Du-Cangius in Glossario hic laudat verba Chrysologi.

3 *Ut in discipulis.* Ex Latinio: editi: *aut.*

4 *Sed mutatur effigies.* Pristina ei erat effigies, at gloriosior, & pulchrior, inquit Brugensis. Christum pristinam effigiem retinuisse, vel ex eo liquet, quod discipulis oculis opus erat, ut eum agnoscerent. Ita optime puto Marcum cum Luca conciliari. Locus hic ita *habetur* in M. S. Bonon. *unde sicut diximus probatur sic, in duabus Fœminis ut in populis duobus Ecclesia una figurari, ostensus est se in alium effigiem commutasse.*

AD SERMON. LXXXIII. NOTÆ.

1 *Mensis deditos.* MS. Cæsenæ: *mensis detentos.*

2 *In ipso articulo passionis.* „ Id fuit ipsa die Do- „ minicæ resurrectionis, ut habent Eutymius, & Theo- „ phylactus „ Mita. Vero simile est, hanc eandem manifestationem esse, quam Johannes commemorat, licet Thomas abesset, sed Collegium Apostolicum eo numero constabat. Sic ante casum Judæ collegium duodecim vocabatur. Vide Du-Hamelium hic, & Maldonatum.

3 *Toto tori cultu.* Tori in quibus sternebantur mensæ totu cultu ornabantur: qua de re vide late differentem Philonem de vita contemplativa, & Senecam de brevit. vitæ, cap. 12. Chrysologus autem fortasse credidit, discipulos eodem usos fuisse cœnaculo, quo Christus in ultima cœna. Erat enim jam stratum. Tuetur hanc sententiam Grotius.

4 *Moysi mortuo assistunt Angeli.* Vide dissertationem Eruditissimi Calmeti, de obitu, & sepultura Moysis, ad Epistolam Judæ Dissertationum tom. 11. p. 304. edit. Lucen.

5 *Sigmate.* De Sigmate alias observatum est, mensam significare.

cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Ad hæc, Petre fidelis, Petre devotissime, quid dicemus? *Recumbentibus illis.* Nunquid prandentibus? Fratres, hoc non erat
6 discumbere, * sed jacere: nec convivii erat chorus ille, doloris erat ille conventus: ibi panis non erat gaudii, sed mœroris: ibi crucis felle, non vini dulcedine pocula miscebantur. *Erant*, inquit, *clausi propter metum Judæo-*
Joan. 20. *rum.* Si metuentes, *si clausi, certe non prandentes, & si non prandentes, non erat domus
7 illa, sed carcer: illud sigma non erat, sed sepulchrum: tunc tota ad discipulos pœna dominicæ transierat passionis, & non solum lateribus eorum, sed & cordibus doloris lancea tota figebatur: tunc tristitiæ clavis affixæ manus eorum, pedesque tenebantur: tunc illis acetum, tunc fel amaritudo Judaica propinabat, tunc illis Sol occidit, dies fugit: tunc illorum mentes animasque nox profundissima possidebat: tunc illos in perfidiæ scopulos, in naufragium fidei cogitationum tentatio sævissima collidebat: tunc desperatio, quæ est inter omnia mala pejor, & in adversis venit semper extrema, funereis illos sternebat sepulchris: unde, sicut diximus, non discumbentes, non epulantes eos dominus, sed jacentes invenit, sed sepultos: & ideo exprobrat incredulitatem eorum, quia tantum crediderant desperationi, ut resurrectioni prædictæ a domino nil crede-
8 rent, a servis non crederent nunciatæ: * atque in se nihil fidei relinquerent & salutis, sed sæculo mortui, sepulti mundo, unam domum illam, unum sibi esse omnes crederent jam sepulchrum. Hinc est quod eos dominus videns exemisse se mundo, ad mundum revocat, remittit in mundum, dicens: *Ite in mundum universum, prædicate Evangelium universæ creaturæ.* Venite in mundum, ut qui putatis vos in uno omnes domicilio jam jacere, subjacere vobis omnem mundum repente videatis. *Venite in mundum universum, prædicate Evangelium universæ creaturæ.* Hoc est dicere, estote vos spes omnibus, qui vobis ipsis desperationis causa fuistis: & incredulitas vestra quanta sit, tunc probate, cum videritis auditui vestro mundum credere, qui credere vestro visui non potuistis: & cordis vestri quanta sit duritia: tunc scitote, cum senseritis, non viso me, orbe toto gentes ferocissimas me fateri, quem positum vestris in oculis vos negastis. Videbitis in terra divisos clausos insulis, pendentes rupibus solitudine remotos, Magorum sciolos, * Græcorum querulos, * Romanorum 9
peritos * fidem fide sola quærere, quam ma- 10
nu, digito, sulcatis meis vulneribus vos quæ- 11
sistis. Sed quia meæ passionis, meæ mortis, meæ resurrectionis vos mitto testes, altius vos ista perscrutatos esse concedo, dummodo cunctatio vestra *fiat eis, qui vobis crediturі sunt 12
firmamentum. *Qui crediderit*, inquit, *& baptizatus fuerit, salvus erit.* Fratres, quod est anima corpori, hoc est baptismati fides: hinc est quod qui generatur ex fonte, ex fide vivit: „ Justus, inquit, ex fide vivit. „ Moritur er- Rom. 1
go omnis quicunque fuerit sine fide, *Qui crediderit.* Quia Trinitas Deus unus est, quia in Patre & Filio & Spiritu sancto una est tota æqualitate majestas, quia deitas Trinitate distincta est, * non est unitate confusa, sed deita- 13
te una est, est trina personis: quia Deus trinitatis nomen est, quia Pater & Filius non censendi sunt ordine, sed æstimandi sunt charitate: quod Spiritus sanctus non est habendus inferior, plus, minusve, non ut exterior habendus est plus, minusve, quia nescit exteriora divinitas: quia Christus sic ut homo factus est, ut quod Deus est permaneret: sic est mortuus, ut mortuos totis sæculis sua resuscitaret ex morte: quod non sibi resurrexit ille, sed nobis: quod nos cœlo intulit, dum se sustulit cœlo: quod sedet ad auctoritatem Judicis, * 14
non ad requiem fatigati: quod veniet non loco, qui ubique est ad movendum: neque ut mundum suum teneat, qui totum possidet mundum, sed ut mundus jam semper visionem sui mereatur auctoris. Credat homo etiam peccatorum remissionem, quia cœlestis regio cum sit latissima, non capit peccatorem: neque de suorum desperet homo magnitudine peccatorum, quia si est quod Deus donare non potest, omnipotens non est. Credat & carnis resurrectionem, ut sit homo ipse qui resurgit: * ut accipiat ipse qui peccat, pœnam: 15
ipse præmium, qui laborat. Credat æternam vitam, ne locum habeat mors secunda. Quod autem de humanis corporibus dæmones, id est, hostes effugantur antiqui, quod ex uno ore

6 *Non erat discumbere.* Merito plane se retractat Chrysologus. Nam discipuli *recumbentes*, idest *sedentes* una simul erant, non cœnantes, cum eis Christus apparuit: licet hoc tempore cœnæ contigisset, cum paratum habebant cibum: cujus comestione Dominus veritatem resurrectionis suæ probare voluit, inquiunt Brugensis & Maldonatus: vel juxta alios in fine cœnæ, eis non tam comedentibus, quam confabulantibus cum duobus illis, qui Emmaunte redierant.

7 *Si metuentes.* Tuetur hic Chrysologus sententiam opinantium, hanc eandem fuisse manifestationem, de qua Joannes. Vide supra num. 2.

8 *A servis non crederent nunciatæ.* Augustinus etiam lib. 111. de consens. Euthymius, Brugensis, Grotius scribunt Christum redarguisse Apostolos, quod Mariæ Magdalenæ, Petro, & duobus discipulis Emmaus, aliisque tam multis, visum ab se redivivum adfirmantibus non crediderunt.

9 *Magorum sciolos.* Astrologus enim omnia scire præsumit, dum omnia nescit.

10 *Græcorum querulos.* Si ariolari licet Græci vocantur *queruli*, quia multiloqui: vel, ut habet Oecumenius in epistola Judæ, v. 16., pag. 230. Μεμψιμοιρος, *qui omnia est semper cavillari studet.* Hesychius autem Μεμψιμοιρος vertit *querulus.*

11 *Romanorum peritos*: „ Quia longo usu in rebus hu- „ manis exercitos " Mita.

12 *Cunctatio vestra.* Dubitationes Apostolorum vos magis firmant. Radulphus Ardentius Homil. lxix. *Ne nos dubitaremus, ideo eos ad tempus incredulos esse voluit.* Vide Notam 17. Serm. seq.

13 *Trinitate distincta.* In editis *divisa.* „ Supra diser. „ te dixerat Serm. lx. *Personis Trinitas distincta est, non „ est divisa.* Quod etiam innuit Ser. lxxxviii. Unde Textus „ corruptus creditur incuria Scriptorum „ Mita.

14 *Ad auctoritatem Judicis.* Quod post Ascensionem dicatur: *Christum sedere ad dexteram Patris*, explicatur ab priscis Theologis officium in eo Judicis indicari. Vide Gregorium Magnum pag. 119. edit. Paris. Hom. 29. *Quid est, quod hunc Marcus sedentem, Stephanus vero stantem se videre testatur? Sed scitis, Fratres, quia sedere judicantis est: stare vero pugnantis, vel adjuvantis.*

15 *Qui resurgit.* Hæc desunt in plurimis editionibus.

16 *Ta-*

varius effunditur sermo linguarum, quod tacti, * per Christum nesciunt sua venena ser- 16
pentes, quod venenata pocula bibentes non valent nocere per Christum, quod morbi corporum fugantur Christum prædicantis ad tactum, est fratres summum credulitatis indicium. *Signa*, inquit, *credentes hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non nocebit eis, super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Homo ergo esto tibi per fidem medicus, ne cogaris extraneis medicis tuo dispendio subjacere, & care, * quod gratis possides, 17
comparare. Orate, fratres, ut & in præsenti medicinam semper fidei sentiamus: & in expectatione Christi positi in adventu ejus securi de nostra conscientia gloriemur.

SERMO LXXXIV.

Diebus quadraginta, quibus post resurrectionem suam Dominus diverso modo refertur, & creditur suis apparuisse discipulis, haud immerito sermone ipsis lectionibus, ipsis deservit, & nititur sacramentis, ut Dominicæ passionis mœrorem multiplici resurrectionis indicio perfectum vestræ charitatis convertat in gaudium: & qui ante per virtutem suam nostro resurrexit in corpore, nunc etiam per fi-
Joan. c. dem nostris resurgat in cordibus. *Et cum esset sero die illa una sabbathorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio eorum.* Cum esset sero, erat plus mœrore, quam tempore: sero est mœroris & tristitiæ nubilo, mentibus obscuratis. *Sero erat.* Quia & si crepusculum dederat aliquod resurrectionis indicium, necdum tamen eis dominus resulserat plena sui luminis claritate. *Et cum fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum.* Magnitudo terroris & facinoris tanto turbine discipulorum domum si
1 mul & corda concluserat: * & ita totum luminis abdicarat ingressum, ut magis, magisque mœrore sensibus occupatus cæca noctis augeretur offusio. Nullæ noctis tenebræ caligini mœroris & formidinis comparantur: quia nullo possunt aut consolationis, aut consilii lumine temperari. Audi prophetam: „ Timor & tre- Psal. 54
„ mor venerunt super me, & operuerunt me „ tenebræ. „ *Et cum fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio eorum.* Rogo, cur dubitatur clausi corporis arcanum, & obseratum tota integritate domicilium virginale absoluta divinitas potuisse penetrare, quæ post resurrectionem corporis nostri crassata mysterio, * foribus ingreditur & egreditur clau- 2
sis: * talique indicio se totius creaturæ demon- 3
strat auctorem, cui non obsistit, cui deservit ad omnia creatura? Sed si conceptum, * par- 4
tumque virginitas excusare suo nescit creatori, si ingressum, egressumque clausa janua creatori suo non potest denegare, quemadmodum lapis monumenti, quam is magnus, quamvis Judaica malitia obsignatus, resurgenti poterat obsistere salvatori? Sed sicut virginitas & janua claustris suis fidem faciunt deitatis: ita revolutus lapis fidem resurrectionis affirmat, qui nullum revolutus * domino suo præparavit egres- 5
sum, sed nocte fidei præstat & admittit ingressum. *Venit Jesus, & stetit in medio eorum: & dicit eis, pax vobis.* Discipulorum corda fidei & dubitationis, desperationis & spei, defectus, & magnanimitatis, continui conflictus prælia sustinebant: talium ergo cogitationum bella inspector præ idens, secretorum pacem primitus se videntibus reddit, ut qui taliter ablatus materiam reliquerat confligendi, redditus oculis eorum causam totam certaminis amputaret. *Gavisi sunt*, inquit, *discipuli, viso Domino.* Gavisi sunt: quantum post tenebras gratior lux est, serenitas post tempestatis obscura, tantum est acceptius gaudium post mœrorem. *Dicit eis iterum, pax vobis.* Quid repetitæ pacis largitas ista manifestat, nisi quia quietem, quam sensibus indixerat singulorum, vult etiam inter eos repetitæ pacis donatione servari: quos utique non modica habituros esse noverat in posterum de sua cunctatione certamina: dum unus se in fide perstitisse jactaret, dubitasse alter mœreret. Ut ergo & arrogantis jactantiam, tumoremque resecaret, & ejus qui infirmatus fuerat,

16 *Tacti-serpentes*. Consonant verba græca ὄφεις αἴρωσι, *ungues tractabunt, vel manibus tollent.*

17 *Care*. Non vili, sed magno pretio.

DE SERMON. LXXXIV.

NOTÆ.

1 *Domum concluserat*. Ob similem timoris causam clausis januis convenire solitos fuisse Apostolos docemur Actor. 12. 13.

2 *Crassata mysterio*. „ Hoc est divinitas humanitati „ juncta. *Absoluta divinitas*, hoc est simplex Deitas. No„ tandum, quod Persona Christi præcise, & secundum se „ considerata, est quidem omnis compositionis expers. „ Persona autem Christi considerata, ut subsistens in na„ tura humana, seu ut est terminus resultans ex unione, „ non est simplex, sed composita, sicuti ipsa unio Incar„ nationis est vera compositio: ut rationibus, & auctori„ tatibus post alios Theologice docet Bonaccina de Incar. „ disput. 2. qu. 5. punct. 3. „ Mita.

3 *Foribus ingreditur clausis*. Cyrillus Hieros: *Nemo quærat quomodo januis clausis Corpus domini penetravit, cum intelligat non de Homine nudo, sed de Omnipotenti Dei Filio hæc scribi.* Calvinus, Clericus, aliique hujus commatis homines, interpretantur hunc locum: quasi Christus ingressus sit, ipso sibi recludente fores: At si ipse Christus fores aperuit, quomodo scribit Evangelista, ipsum intrasse januis clausis? Reponent: verba hæc cum *fores essent clausæ* tempus notare, quo ingressus est, in vesperis scilicet cum fores clauduntur, non autem modum, quo ingressus est. At id jam adverterat Evangelista: *cum sero esset*. Inutilis ergo hic notaretur pleonasmus. Falsa autem & futilia hæc commentantur, quia locus hic argumento erat Catholicis, veram Christi præsentiam in Eucharistia asserentibus: eoque, licet non invicto, ad eam adstruendam utebantur.

4 *Sed si conceptum*. Alias: *quod si conceptum*.

5 *Revolutus*. „ Ita correxi ex M. S Cæsenæ ubi prius „ erat *resolutus*. Sed corrupte. Non enim Angelus revol„ vit lapidem, ut Christus resurgeret, sed post quam „ resurrexit ex clauso sepulchro Angelus revolvit lapidem, „ ut viderent homines Christum amplius non jacere in „ sepulchro: propterea revolutus lapis ab ostio monumen„ ti discipulos in fide resurrectionis Christi obfirmavit. „ Aliud M.S. legit: *resignatus* „ Mita.

6 *Missi*

rat, ſanaret, & excluderet paſſiones, cauſæ, non diſcipulis quicquid acciderat pius moderator aſcribens, imperio pacis ſuæ bella naſcitura compreſſit: ne alter alteri improperaret, quod ipſe, cui totum debebatur, donaverat in futuro. Petrus negat, Joannes fugit, Thomas dubitat, cuncti relinquunt: quibus niſi pacem ſuam Chriſtus dediſſet, & Petrus qui primus erat omnium, putaretur inferior, & ſequens indebite forſitan tolleretur adverſus primum. *Sicut miſit me, pater, ſic & ego mitto vos.* Miſſi ſermo * non minorat filium, ſed declarat: quia non mittentis poteſtatem hic, ſed miſſi voluit intelligi charitatem: * cum dicit, *Sicut miſit me pater.* Non dominus, ſed pater. Sic & ego mitto vos. Non auctoritate adhuc jubentis, ſed toto diligentis affectu: mitto vos ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum, ad ſquallorem carceris, ad perferenda omnia genera pœnarum, ad ſublevandum cunctis execrabile mortis jugum, quæ omnia charitas utique humanis mentibus imperat, non poteſtas. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Dedit poteſtatem * remittendi peccata: qui in ſufflatione ſua infudit ipſum cordibus eorum, & largitus eſt remiſſorem. *Hæc cum dixiſſet, inſufflavit eis, dicens: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ubi ſunt qui per homines hominibus remitti peccata non poſſe præſcribunt? qui ſemel diabolica impulſione collapſos * opprimunt, ne ſe erigant? * qui languoribus curam, vulneribus crudeli ſpiritu ſubtrahunt, negantque medicinam? qui peccatoribus redeundi deſperationem impie inſultant? * Remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque omnibus ſacerdotibus * hanc a Deo conceſſam amplectitur poteſtatem: qui poſt negationem niſi pœnitentiam repetiſſet, Apoſtolatus gloriam & vitam pariter perdidiſſet. Et ſi Petrus per pœnitentiam rediit, quis ſine pœnitentia ſubſiſtit? *Thomas autem cum audiſſet a condiſcipulis ſuis, quod vidiſſent Dominum, reſpondit: Niſi videro fixuram clavorum, & miſero manum meam in latus ejus, non credam.* Cur Thomas veſtigia fidei * ſic requirit? cur tam pie patientem, tam dure diſcutit reſurgentem? cur ea vulnera, * quæ manus infixit impia, devota dextera ſic reſulcat? * cur latus, quod impii militis lancea patefecit, refodere manus nititur obſequentis? cur dolores perſecutorum furoribus irrogatos, famulantis curioſitas renovat immitis? cur tormentis Dominum, cur pœnis Deus, cur cœleſtem Medicum probaturus de vulnere diſcipulus ſic requirit? Cecidit poteſtas diaboli, patefactus eſt carcer inferni, diſrupta ſunt vincula mortuorum, moriente Domino ſunt evulſa monumenta, & reſurgente Domino tota mortis eſt mutata conditio. Ab ipſo Domini ſacratiſſimo ſepulchro lapis revolutus eſt, linteamina reſoluta ſunt, & reſurgentis ad gloriam mors fugit, vita rediit, caro amplius caſum neſcitura, ſurrexit: & cur tibi ſolus Thoma, ſola vulnera præſentari ad indicium fidei nimis callidus explorator expoſtulas? quid ſi iſta cum aliis abolita fuiſſent, quod periculum fidei tuæ curioſitas iſta * peperiſſet. Nulla pietatis monumenta, nulla dominicæ reſurrectionis inveniri æſtimas potuiſſe documenta, niſi manibus tuis ſulcares Judaica crudelitate exarata ſic viſcera? Quæſivit fratres, pietas iſta, exegit iſta devotio, ut reſurrexiſſe Dominum nec in ipſa in poſterum dubitaret impietas: * ſed Thomas non ſolum cordis ſui, ſed omnium hominum curabat incertum: * & prædicaturus hæc in Gentibus, quemadmodum tantæ fidei aſtrueret ſacramentum executor ſtrenuus perquirebat. Certe prophetia magis, quam cunctatio fuit. Nam cur talia peteret, niſi a Domino ad indicium reſurrectionis * ſuæ ſervata ſola vulnera prophetali ſpiritu cognoſſet? Denique ſponte præſtitit cæteris, quod iſte tardius implorat. *Venit*, inquit, *Jeſus & ſtetit in medio & oſtendit eis manus & latus.* Nam qui ingreſſus fuerat clauſis oſtiis, & merito a diſcipulis ſpiritus eſſe putabatur: non aliter ipſum ſe, niſi ipſa corporis paſſione, ipſis vulnerum notis, taliter dubitantibus, poterat approbare. *Denique venit & dicit Thomæ: Infer digi-*

Matt. 26. Mar. 14. Joan. 20. *Matt. 26.*

S. Tetri Chryſ.

---

6 *Miſſi ſermo*. Hæreticos notat, qui ex hoc Evangelii loco Patre Filium minorem impie autſunt effutire. Arius & Arianorum Filii.

7 *Miſſi-intelligi charitatem*. Vide Gregorium M. Homil. XXVII. pag. 116. tergo: colum. 1.

8 *Dedit poteſtatem, &c.* Unus Patrum, Conciliorum, & totius Eccleſiæ conſenſus eſt, Chriſtum hic Apoſtolis facultatem remittendi peccata communicaſſe.

9 *Qui ſemel-collapſos*. Hæreſim Novatiani tangit, qui quondam lapſis veniam denegabat. Vide Notam 7. Serm. XCIV.

10 *Ne ſe erigant*. Alias: *ne reſurgant*.

11 *Impie inſultant*. Sic ex editione Mitæ. Aliæ: *peccatoribus remittendi & redeundi deſperatione impia reſultant*. Quid ſi legendum: *redeundi deſperationem impie inculcant?*

12 *Atque omnibus ſacerdotibus*. Hæc ſenſere Patres Concilia & omnes Catholici Enarratores. Vide Tridentinum ſeſs. XIV. Can. 3. & Patres apud Bellarminum de Pœnitentia: Menochium, Brugenſem &c.

13 *Veſtigia fidei*. Quod græcè τον τυπον *locum clavorum*, noſter non inepte: *veſtigia fidei*.

14 *Cur ea vulnera*. Negat Clericus in Notis ad hunc Evangelii locum extitiſſe in pedibus cicatrices, eo quod in eis clavi infixi non fuerint. At tota reclamat antiquitas: apud quam non dubitatur, pedes etiam Chriſti clavis fuiſſe transfixos. Quæſtioni ſolummodo datur, an uno tantum, vel ſingulis in ſingulos pedes. Druſius, Clerico non ingratus Scriptor, ait, Chriſtum crucifixum quaternis clavis: ſingulis per ſingulas manus, & ſingulis per ſingulos pedes. Ad Clericum quod ſpectat, nullis contra eum egemus teſtibus: dicente Luca: Chriſtum Thomæ quærenti veſtigia vulnerum oſtendiſſe tum *manus*, tum *pedes*.

15 *Sic reſulcat*. Alia Lectio habet: *ſic inveſtigat*.

16 *Curioſitas iſta*. Hoc eodem vocabulo de Thoma loquens utitur Gaudentius Sermon: XVI. pag. 189.

17 *Dubitaret impietas*. Gregorius Homil. XXVI. in Evangelio: *plus nobis Thomæ infidelitas, quam fides diſcipulorum profuit: quia, dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtræ mens omni dubitatione poſtpoſita ſolidatur*. Gaudentius l. c. *Quod avidius & videre, & attrectare dominum perquiſivit, hoc totum noſtræ procurabatur ſaluti*.

18 *Cordis ſui incertum*. Conveniunt, licet non omnes, Thomam Jeſu Chriſti divinitatem nondum credidiſſe: & adhuc ſtetiſſe in ambiguo, eum ſua virtute ab mortuis ſurrexiſſe.

19 *Ad indicium reſurrectionis*. Docent etiam Hilarius & Leo: ideo Chriſtum in corpore ſuo glorioſo, veſtigia vulnerum retinuiſſe: ut conſtaret idem corpus reſurrexiſſe, quod fuerat crucifixum.

digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Ut effundant to-
20 to orbe, iterum te aperiente*, hæc vulnera fi-
21 dem, quæ aquam in lavacrum, * sanguinem in omnium pretium jam fuderunt. *Respondit Thomas & dixit: Dominus meus & Deus meus.* Veniant & audiant hæretici: &, sicut dixit Dominus, non sint increduli, sed fideles: Ecce non solum corpus humanum, sed per pœnalis corporis passiones, Deum & Dominum
22 esse Christum, * Thoma vociferante, manifestant. Et vere Deus est, qui vivit ex morte, resurgit ex vulnere: quia talia & tanta cum susceperit, vivit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXXV. (*)

ETsi aliqua videntur occulta sui profunditate mysterii, nulla tamen est Ecclesiastici cultus infructuosa solemnitas, divina festivitas non pro nostris est voluntatibus consecranda, sed pro suis est percolenda virtutibus. Christianus animus quæ sunt traditione Patrum, & ipsis roborata temporibus, nescit in desperationem deducere, sed venerari ea toto desi-
Joan. 7. derat devotionis eloquio. *Jam die festo*, ait, *mediante, ascendit Dominus in templum*. Quod
1. Cor. 3. templum? „ Nescitis quia templum Dei estis, & „ Spiritus Dei habitat in vobis? „ Ascendit hodie Dominus nostri pectoris in templum, qui tam clementer nostri corporis descendit in formam: quod autem ascensus Dei fit in humani cordis excelso: beatus Propheta asserit, cum decan-
Psal. 83. tat: „ Beatus vir cujus est auxilium abs te, Do-
„ mine, ascensus tui in corde ejus: „ *Jam die festo mediante, ascendit Dominus in templum*. Merito die festo mediante ascendit Dominus in templum, quia nobis erat perfectum diem festum præstaturus e cœlo: quicquid sublime, quicquid ad cœlum tendens in cordibus habebatur humanis, usque ad infernum Dominicæ
Act. 1. pondus incurvaverat passionis. Id namque est, quod Christus quadraginta diebus residet & re-
moratur in terris: &, si dici fas est, patris occursum differt, patris suspendit amplexum, 1
donec totum se revelet, *& reformet * suæ ascensionis in gloriam. In cujus ergo templo hic 2
non ascenderit Christus, cœlum non ascendet ille cum Christo. *Ascendit in templum, & docebat, & mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit?* Bene mirantur Christum, quod non didicerit scire, quando ipsi probantur, quæ didicerint & doceant, legis præcepta nescire: dicente Domino: „ Tu Joan. 3
„ es Doctor in Israel, & hæc ignoras? „ Mirantur Judæi jam rebelles, nolunt credere: mirari norunt, detrectant sapere, nescire possunt. * *Mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic* 3
litteras scit, cum non didicerit? Quid virgo peperit derogas, non miraris: quod Deus nostro sentit * & operatur in corpore abrogas, non 4
fateris: quod cæcus videt, surdus audit, claudus currit, surgit mortuus, & tota Christus arcana Dei loquitur, non miraris? hoc solum quod sciat cum non didicerit, hoc miraris? Hoc est ipse qui non didicit literas, sed donavit: hic est qui sensum condidit, per quem literæ finguntur: Peritus legis, auctor omnium cur literas non didicerit, admiratur? Deus utique adest origo cunctorum, qui facit esse quod non fuit: cum non didicerit, docet.

* *Deesse videntur non pauca.*

SERMO LXXXVI. (*)

MUndanus sermo, ut humano profertur ex sensu, humanis servit & obsecundat ingeniis: Divinus vero sermo in potestate dantis est, non dicentis. Audistis quemadmodum Zacharias ille summi sacerdotii splendor * dum 1
exorat, obmutuit: tacuit pater vocis, „ Ergo, Joan. 1.
„ inquit, vox clamantis in deserto, „ genitor clamoris obmutuit: & egressus silentium retulit, qui responsa relaturus, intraverat. * Vi- 2
detis ergo quia silentium meum quod antea con
tristа-

---

20 *Iterum te aperiente*. Dubitavere nonnulli, Augustinus, etiam & Beda hic: an revera S. Thomas Christi vulnera pertractaverit? Negat Euthymius: Asserunt Patres, & Interpretes plerique: Augustinus hic: & Serm. 158. Tertullianus adversus Praxeam: Bernard. Sermon. v. in Cantic. & alii apud Calmetum ad hunc locum.

21 *Aquam in lavacrum*. Plures sane Interpretes consentiunt Chrysologo: per aquam Baptismum, per sanguinem redemptionem mystice fuisse designatam.

22 *Deum & dominum esse Christum*. Nunc primum Dei appellatio Jesu Christo tributa legitur in Evangelio. Concilium Constantinopolitanum IV. anathematis notam Theodoro Mopsuesteno inussit, verba hæc Thomæ ita interpretanti, ac si terrore & stupore prodirent: & Deum Patrem, ut debita illa gloria de tanto prodigio referretur, non Christum respicerent. Noster autem naturas in Christo impermixtus docet disertissime contra Nestorium & Eutichen.

AD SERMON. LXXXV.

NOTÆ.

* SErmo hic in nonnullis editionibus inscribitur: in illud Joannis: *jam die festo mediante.*

1 *Revelet*. S. Leo Serm. 1. *Quod Christus quadraginta dierum spatio differt Ascensionem, ut dominus Jesus vere agnosceretur resuscitatus, qui vere erat & natus & passus, & mortuus.*

2 *Reformet*. „ Iterum formatur Christus in mentibus „ ipsorum, ille idem qui prius erat ante mortem, Deus, „ scilicet & Homo in unitate suppositi " Mita.

3 *Nescire possunt*. Alia exemplaria: *nescire possint*.

4 *Sentit*. In nonnullis *sentitur*.

* Nonnullæ editionis id notant.

AD SERMON. LXXXVI.

NOTÆ.

(*) „ Deesse non pauca videntur „. Ex Mita.

1 SUmmi *Sacerdotii splendor*. Chrysologus in eorum sententiam it, opinantium Zachariam summo Sacerdotii munere functum, & non simplicis tantum, & de vice Abiæ: ut nonnullis videtur innuere Lucas Capit. 1. Ambrosius Lucæ 1. Tit. de ingressu Zachariæ in Templum. *Videtur autem hic Zacharias designari Sacerdos summus, quia semel in anno solus summus Sacerdos in secundo sanctuario intrabat*. Vide August. in Joan. Homil. xlix. Bedam Homil. in vigilia S. Joan. Baptistæ, Theophylactum, Brugensem &c.

2 *Responsa relaturus*. Solitas enim fuisse Sacerdotibus contingere apparitiones Angelorum, qui dei jussa ad homines ferunt tunc maxime cum adolerent ex pluribus Rabbinorum

3 triſtavit vos, venit de antiquo pontificali uſu, * non de novitatis incurſu. Ille ubi ſenſit linguæ ſuæ vincula ſui januam clauſiſſe ſermonis, imperavit nutu, ne quis cauſas taciturnitatis inquireret, quia cœleſte myſterium dicere non didicerat, qui didicerat ſcire: ſed hoc ad tempus, quia ſacerdotis differtur ſermo, non aufertur: reconditur, non negatur: myſterio ſuſpenditur, non fugatur: denique Zacharias ipſe quod tacet, non eſt pœna, ſed ſignum: non eſt terrena debilitas, ſed cœleſte ſecretum: Deus qui loqui dat, tacere facit: & imperat ſilentium, qui inſerit verbum: dominatur divinus ſermo, non ſervit, quia Deum verbum: & ideo non cum jubetur, loquitur, ſed cum jubet: non cum exigitur, ſed cum donat: non cum cogitur, ſed cum venit. Unde fratres: & cum venit, audite, & cum non venit, ſuſtinete, & cum ſe donat accipite, & cum ſe negat, orate: quia hoc Doctor accipit, quod meretur auditor. Ergo tam vobis, quam mi-
4 hi præteritus ſuſpenſus eſt ſermo, * ut profluvium mulieris, & verecundi vulneris cauſam,
Matt. 9 & illius pudorem ſic noſtra verecundia celaret ut quod illa tacuit, etiam noſtro ſilentio clauderetur: ſed cœptum revertamur ad verbum. Hieroſolymitanus fons abundat, cum impellit
Joan. 5. Angelus, non cum ſitit auditor, ſic ſacerdotis ſermo exuberat: quando dat Deus, non cum perorat ſacerdos. Hinc eſt quod Zacharias ipſe qui prophetias loquebatur populis, tacet ſibi, ut nos ingrati Deo non ſimus: ſi nos ſe-
5 mel tacere voluit, quibus ſemper * inoffenſum largitus eſt verbum. Ille non dedignatur a filio verbum recipere, cui dederat lucem: & vos filii orate nobis vocem, ut poſſitis audire ſermonem: Reparate gaudium meum, ut aſſuetam poſſitis lætitiam poſſidere, & implere illud A-
2. Cor. 2. poſtoli. „ Quis eſt qui me lætificet, niſi qui „ contriſtatur ex me: „ Veniat ergo, veniat in medium beatus Zacharias, qui nos tacens pio conſolatur exemplo: & ſilentio ſuo nos de noſtro non ſinit triſtes eſſe ſilentio. Veniat, veniat præcurſor verbi, ſacerdotii ſpeculum, ſanctitatis exemplum, Evangeliſtarum Princeps, clauſula Prophetarum. * *Fuit*, inquit, *in die-* 6
bus Herodis Regis Judææ, * *Sacerdos quidam no-* Luc. 1.
mine Zacharias. Dum dicitur ſub quo Rege quis 7
Sacerdos ſit, temperantur mala: adeſt ſemper in mœrore ſolatium, nec conſolator deeſt, cui imminet perſecutor. *Fuit in diebus Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias*. Uſque ad Herodem judaicæ Genti ſacerdotalis ſanctitas, ſenum gravitas, patrum pietas præſidebat: jus erat lex divina, ambitio nil ibi, nil temeritas, præſumptio nil valebat: quia gerebatur totum divino ordine, non humano: ſed Herodes veniens ex Gente aliena * invaſit 8
regnum *, violavit ſacerdotium, * confudit ordi- 9
nem, mutavit mores, ſprevit ſenes *, interfe- 10
cit juvenes, * tribus miſcuit, delevit ſtemma- 11
ta, corrupit genus, tulit quicquid erat & di- 12
vinæ & humanæ funditus diſciplinæ. Sed hoc quid ad Zachariam ſanctum? Ne quid ergo tale & in ipſo Zacharia crederetur admiſſum: Evangeliſta cogitur ſic referre: *Fuit in diebus Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia*. Quia uſque ad ipſum * 13
ab atavis, avis, patribus, transfuſum genus manſit ſacerdotii, tempus legis, ſacrificii omnis ſervata eſt diſciplina, eo quod impietatem Regis, iniquitatem temporis, ambitionis rabiem, temeritatis furorem, ſacerdotis meritum, & vita compeſceret. * Sed quid ſequatur, audia- 14
mus: *Factum eſt ut incenſum poneret, ingreſſum in templum Domini: & omnis multitudo populi orabat foris in hora incenſi*. In hora incenſi * fra- 15
tres, jam Sol Judaico occumbebat in templo, ut in Eccleſia matutinus exurgeret, & Judaicæ doctrina inſtabat veſper: quia Evangelii imminebat aurora: legis obſcurabatur dies, ut totus reluceret in gratia. Hinc eſt quod Zacharias

---

binorum ſcriptis eruit Druſius. Zacharias autem non ſacrum penetrale ingreſſus erat, ut mandata Dei exciperet, ſed ut adoleret.

3 *De antiquo pontificali uſu*. Quandoque Pontificii munii obeundi neceſſitas, Præſules ab concionibus diſtrahebat: quod inferius innuit. *Quod tacuimus habetote, non oblivionis fuiſſe, ſed temporis: Divini negotii, non rationis humanæ.*

4 *Præteritus ſuſpenſus eſt ſermo*. Rubeus Lib. 2. Hiſtor. Ravennat. pag. 109. Chryſologus *cum acerrimus eſſet in dicendo, & in furore quaſi raperetur divino, in ipſo tamen ardore dicendi, vox illi extinguebatur: quod in ea maxime concione accidit, quam de muliere fluxu laborante dicebat*. Tillemontius vero putat innui hic Serm. xxxv. qui aliorum brevior eſt.

5 *Quibus ſemper*: alias: *quibus ſæpius*.

6 *Clauſula prophetarum*. In eo enim deſierant Prophetiæ. Chriſoſtomus ex variis Matthæi locis Homil. xx. pag. 1074. edit. Pariſ. vocat eum: *ſilentium Prophetarum*.

7 *Herodis Regis Judææ*. Fuit hic Herodes cognomento Magnus, innocentium cæde, & aliorum criminum perpetratione famoſus. Vocat Regem, ut eum ab alio Herode Tetrarcha Galileæ diſcerneret. Johannis autem conceptio evenit anno xii. Herodis.

8 *Veniens ex gente aliena*. Filius enim erat Antipatri, & Nepos Antipæ, qui religione Paganus Aſcalonæ vel natus vel eductus, primus judaicam amplexus fuerat religionem, cum ſub Hircano Rege, Judææ præfuit. Antipæ Patris religionem ſequutus Antipater, Phaſellum & Herodem Magnum Filios, in Judaica lege eduxit. Mirum igitur Harduini commentum; qui eum Paganum fuiſſe docet, Athenis oriundum, Platonicæ ſectæ addictum: quam ipſe in Herodianos transfudit: Fabellas has expungit Baſnagius in Hiſtoria Judæorum gallice ſcripta: Tom. i. pag. 63.

9 *Invaſit regnum*. Defuncto enim Antigono ii. Ariſtobuli Filio, & Alexandri Jannei Nepote, & ex Aſmoneorum ſtirpe ultimo: quique Antiochiæ Marci Antonii Romanorum ducis juſſu vel capite minutus, vel Cruci affixus obiit, Herodes regnum uſurpavit.

10 *Violavit Sacerdotium*. Ariſtobulum enim magnæ ſpei Adoleſcentem, Mariannæ ejus uxoris Fratrem, Hircani Filium, ſummumque Pontificem, dum Balneum, exiens a prandio, intraverat ab coævis Ephebis ſuffocari juſſit.

11 *Sprevit ſenes*. Hircanum Regem longævum e ſolio dejecit, privatamque vitam agere coegit.

12 *Interfecit Juvenes*. Alexandrum videlicet, & Ariſtobulum, ejus ex Marianna Filios, capite obtruncatos. Editi nonnulli perperam: *Infecit juvenes*. Chriſoſtomus loco citato: *Herodes prophanavit Templum, ſacerdotium ſuſtulit, confudit Ordinem, temeravit regnum, corrupit quidquid erat religionis, quod legis, quod morum, quod fidei perdidit, & confudit — occiſor Filiorum &c.*

13 *Quia uſque ad ipſum*. Regalis Sacerdotii dignitas ab Deo Aaronis Familiæ fuerat addicta. Penes autem primogenitos erat ſummum Sacerdotium. Alii e familia ſimplices ſacerdotes tantum: qui ab Davidis regno in xxiv. Claſſes diſtributi, vices obibant ſuas. Quam diviſionem ad deſtructionem uſque ſecundi Templi Hieroſolymitani in uſu fuiſſe, obſervat Joſephus Antiq. Judaic, Lib. vii.

14 *Meritum & vita compeſceret*. Reſtitutus locus ex MS. Cæſenæ: editi: & *meritum ſuperavit & vita*.

15 *In Hora incenſi*. Duæ erant horæ incenſi. De matutina intelligit Grotius. Chryſologus, & una ſecum accuratiores Interpretes, de veſpertina.

rias in hora incensi, hoc est, in extremo tempore legalium cæremoniarum prophetali Spiritu incensum infert: offert preces, desideria ingerit, vota commendat, tempus admonet, promissa repetit, exigit Christum. * *Et omnis multitudo orabat foris.* Ut ergo populus, qui stabat foris, intromitteretur, exorat: quia quos lex adducit ad januam, gratiam intromittit in templum. *Apparuit*, inquit, *& Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi, & videns Zacharias, turbatus est & pavor occidit super eum.* Ergo non est mirum si turbatur sacerdos, si stupet doctor, si pavescit antistes, si tacet minima, cum videt maxima: si deserit verba, cum signa conspicit. Et ne solus Zacharias timuisse videatur, audi alium Prophetam dicentem: „ Domine, audivi auditum tuum & timui, consideravi opera tua & expavi. „ Qui cum Deo loquitur expavescit: unde loquatur Angelus ignorat? & qui tenemus? Unde sacerdos taceat, jam dicamus. *Et respondens ei Angelus, dixit: Ego sum Gabriel, * qui asto ante conspectum Dei, & missus sum ad te hæc loqui, & hæc tibi evangelizare: & ecce eris tacens, nec poteris loqui.* Quæ tacentis culpa, si imperat silentium vis jubentis? Ergo & nos tantilli qui tacuimus, quod tacuimus habetote non oblivionis fuisse, sed temporis: divini negotii, non rationis humanæ. Ergo tristes non simus, quia donante Deo, silentium momenti continuato sermone pensabitur, & modicum quid tristitiæ nostræ magnum vertetur in gaudium. Gratias ago Deo meo, qui mihi in amoris lucrum vertit damnum sermonis: nam quanta sit in me charitas vestra, pallor prodidit: testatus est clamor, * ostenderunt lachrymæ, oratio effusa monstravit.

16

Abac. 3.

17

SERMO LXXXVII.

Sicut nimio dolore, & infirmitate longa luminibus obscuratis, nisi sensim refusa fuerit, fit inimica lux: certe cum solis sit condita lux oculis, solis sit oculis lux amica, per quos utique reliquo corpori vel traditur, vel negatur: ita diuturno * perfidiæ morbo contenebratis mentibus, nisi paulatim fuerit fidei claritas restituta, subito ipso fidei splendore magis perfidiæ crassescit caligo, longo usu aut producitur, aut obtunditur semper natura. Hinc est quod Dominus tetro infidelitatis nubilo cordibus jam cæcatis, ut irradiaret partus virginei sacramentum, desperatæ & annosæ sterilitatis ante præmisit conceptum: ut qui videbat post senectutem longam arida membra reviviscere, & transacto curriculo jam vitæ veteranæ in primam refloreſcere pubertatem, atque ipsam naturam in occidua ætate * ad nascentis servi insignia suscitari, pudicitiæ florem, pudoris titulum, castitatis insigne, virginitatis claustra manere post partum crederet, posse auctore ipso ex utero procedente servari. Et ut præfationi nostræ ac similitudini, quam de oculis sumpsimus vetusto languore defessis: ipsa de qua loquimur modo, adsit, & astipuletur auctoritas, ac probet oculos hominum nocti male assuetos, obscurutatos, promotos sensim revocatos ad lucem: in Joanne Dominus accendit sui luminis, & præmisit lucernam, ut degustato lumine in se jam divini Solis jubat ipsum perferrent, * ipsam deitatis caperent claritatem. Juxta illud quod dictum est de Joanne; „ Ille erat lucerna ardens „ & lucens: „ ut ille densas noctis placido lumine aperiret tenebras, ipse noctis nescium diem jam desiderantibus, ad lucem perpetem redonaret. Hinc est quod & Magos adhuc nobis incolas, & totis obstupescentes oculis, tenuiter micans stella affuefacit ad lucem, & gradatim pertrahit ad ipsum fontem luminis & dierum. Et re vera fratres, congruit, quia totius anni metas temporum quadriga percurrit, ac nobis Domini nostri natalitia festa revocat, & gaudia jam reducit. Nunc de Joannis ortu, de partu sterilis jam loquamur, ut compendio credulitatis isto, ad illud ubi partus est sine partu, ubi creatur auctor ipse procreantis, ubi nascitur ipsa origo generantis, inter hyemales, ac nubibus & nebulis dubias luces, lucerna prævia, stella duce pervenire possimus. *Fuit*, inquit Evangelista, *sacerdos quidam nomine Zacharias, & uxor ejus Elizabeth: & non erat illis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis: & processissent ambo in diebus suis.* Sterilitas senectute exageratur extrema: * & ab spe generandi totum subducitur quicquid est corporis & naturæ: & ne vel cogitatio sobolis ulla remaneret, ad id perventum est temporis & ætatis, quo transacto calore vitali mortale frigus sterilis jam viscera possidebat: ut genitor ipse cognosceret inde jam per hominem non posse nasci hominem, unde absceſſerant res humanæ. Sic, sic fratres, duris hominum præcordiis credulitas asseritur, * & inseritur fides: & tunc totum divinum creditur, cum fuerit nil humanum.

1

2

3

Joan. 5

Matt. 2

Luc. 1

4

5

16 *Exigit Christum.* Deprecabatur Zacharias. Num pro suscipienda prole? Cum essent ambo provectæ jam ætatis id minime sperabat. Ergo deprecatio videtur fuisse pro salute populi, & adventu expectati Messiæ „. Du-Hamelius hic. Vide Notam 4. Serm. lxxxviii.

17 *Testatus est clamor.* Rubeus loco citato eruit ex his, quam carus, & in deliciis Populo Ravennati esset Chrysologus.

AD SERMON. LXXXVII.

NOTÆ.

1 *Diuturno perfidiæ morbo.* Cum Latinio: Editi: *diurno.*

2 *In occidua ætate.* MS. Cæsenæ. Alii editi: *in occiduam ætatem.*

3 *Perferrent.* Ex Latinio: *Editi præferrent.*

4 *Sterilitas senectute exageratur extrema.* MS. Cæsenæ: *sterilitate senectus duplicavit miraculum* „ ait Grotius; ad vetus sterilitatis vitium accedens impedimentum ætatis. „

5 *Credulitas asseritur.* „ Hoc est plantatur: & instar „ arborum in jam plantata credulitate, ipsa fides inseritur. „ Mita.

6 *Gra-*

num. *Sorte exiit ut incenſum poneret Zacharias ingreſſus in templum Domini*. Bene dixit, ingreſſus in templum, non ingreſſus templum: quia ipſe erat Dei familiarius templum, portans in ſui pectoris puritate tota legis arcana: & apponens non tam thuris, quam puræ ſupplica-
6 tionis incenſum. Gratius namque Deus * in ſuo, quam in hominis opere requieſcit: & non tam libenter odoratur Arabicæ arboris gut-
7 tam * quam ſinceri cordis & pectoris ſanctitatem. *Apparuit ei Angelus Domini*, inquit, *ſtans a dextris altaris incenſi*. Dicere ſuffecerat, apparuit ei Angelus, quid magnopere a dextris
8 altaris? * Ut eſſe in ſanctis Angelis auditor in-
Prov. 4. juxta LXX. telligas nil ſiniſtrum, dicente Scriptura. „ Vias, „ quæ a dextris ſunt, novit dominus. „ *Apparuit ei Angelus*. Cum jam defecerat totus homo, ut ante Joannes naſceretur ex ſterili, quam Chriſtus naſceretur ex Virgine, dictum eſt de
Matt. 11 Joanne: „ Ecce ego mitto Angelum meum. „ Felix, quæ ut in Deum creſceret, in ſenibus ſic defecit natura: felix, quæ ſterilitatis damna virginea fœcunditate mutavit: felix, quæ uno concepit in partu, quicquid in toto orbe con-
9 fundere * deplorabat: felix, quæ facta eſt vita-
10 lium germinans mater, * quæ erat ante origo miſeranda mortalium, ad dolores pariens cum dolore, ad gemitus edens cum gemitu, ad pericula producens hominem cum periculo generantis, & in ipſo ortu occa'um nuncians per lamenta & lachrymas: ſemper devorans partus ſuos, ſciens ſe tantis mœroribus generare morituros. Paſcebatur ergo ſterilitate magis natura, ne ipſa fœcunditate gravius deſæviret, fletus potius editura, quam pignora: quæ utique lachrymis, mœrore, gemitu, tanto tempore ſuum quærebat & interpellabat auctorem: intelligens hoc ſibi accidiſſe per culpam, non eſſe ab auctore piiſſimo inſtitutum, cum crearetur. Hinc eſt quod Dominus conditor ipſe naturæ viam virginei conceptus, virginei partus, inviſibili veſtigio & ignoto calle pertranſit: & iter humani ortus divino greſſu ambulat, non humano; ut naſcendo ipſam naturam a ſervitute mortis, cui taliter addicta fuerat, primitus li-
11 beraret: & fonte purgato * ſupernam rivulis redderet puritatem. Merito Joannes in utero exultat, qui originis ſuæ libertatem ante noſſe, quam eſſe meruit, ante meruit ſentire, quam vivere. In hora incenſi per Angelum aperitur ſterilitas, conceptus jubetur, promittitur partus, & inter ſacraria nativitas ſacra procuratur: hinc eſt, quod adhuc in utero cum membrorum compage pene concepta in Joanne eſt 12
prophetia: ante nutu Dei loquitur, * quam 13
perveniat ad vocis officium. Verum ne, dum profunda, & mira latiſſimæ lectionis breviato cupimus ſermone concludere, quæ maxime dicenda ſunt, tranſeam: proxime, ſi Deo placuerit, de ſequentibus diſſeremus.

SERMO LXXXVIII.

SEmper debere anxium eſt fratres, ſemper triſte fœnoris vinculis alligari: ſed me, quem vobis mea ſæpe facit promiſſio debitorem, ſatis ſibi de talis debiti natura & obligatione blanditur, qui dat, non accipit, qui promittit: & qui dando debet, ſibi magis ipſum facit obnoxium creditorem: atque ubi qui credidit debet, & qui debet credidit, ibi neceſſitudinis, non neceſſitatis probatur eſſe contractus: & in tali fœnore animæ non oneris, ſed honoris prædulcis currit uſura. Poſteaquam Zachariæ ſacerdoti apparuiſſe Angelum Domini evangelicus ſermo deſcripſit, adjecit dicens: *Et turbatus eſt Zacharias videns, & timor irruit ſu-* Luc. 1.
per eum. Si de judicis poteſtate ſolicitus eſt, qui ſemper de apparitoris turbatur & contremiſcit adventu: & mandati meritum de perſona venientis æſtimat, & metitur: & quamvis bene conſcius pavet, donec cauſas venientis agnoſcat & intelligat qualitatem: quid faciet, quo pavore trepidabit, cum poteſtatem ſupernam ſenſerit hominis imbecilla natura, cum reſpexerit homo Angelum, & divinæ ſedis miniſtrum viderit? * Caro nunquam de ſua conſcientia 1
eſt ſecura: ſicut Zacharias ipſe, de quo loquimur nunc comprobavit: qui in ipſo tempore placationis, offendit: qui dum credit, dubitat, dicente Angelo, quia non credidiſti verbis meis: dum poſtulata promeretur, incurrit, condemnatur, munera ipſa cum ſuſcepit: qui vocem, cum vocem percipit, tunc amittit. Hinc eſt quod Angelus antequam mandata pandat, dona tradat, referat impetrata, metum diſcutit, * 2
fugat timorem, confortat animos ancipiti cogitatione turbatos, ut mens quæ migraverat a ſe nimio pavoris exceſſu, in ſemetipſam reverſa bene-

---

6 *Gratius namque Deus*. Communem lectionem placuit retinere. MS. Cæſenæ habet: *Gratia namque Dei tam in ſuo, quam in hominis opere requievit*.

7 *Arabica arboris guttam*. Exod. xxx. enumerantur quatuor matum ſpecies: e quibus timiama confici debuerat, Deo in Templo adolendum. Inter has *Nataph*, ideſt, ut bene notat Chryſologus, *gutta* quæ fluit ex Arbore: idcirco ναχτη dicta, quia fluit, ſeu ſtillat.

8 *A dextris altaris*. Zacharias operabatur in orientali latere altaris, ibique adolebat. Latus occidentale erat proximus Arcæ: cui Angelus indecore tergum obvertiſſet, ſi ad illud latus ſteriſſet: ideoque ſtetit in dextris altaris, nempe ad latus ſeptentrionale.

9 *Toto orbe confundere*. MMSS. habent *concipere*, vel *conficere*. At inflictum ab Librariis vulnus, non ſanatur adhuc.

10 *Germinans Mater*. MS. Cæſen. & Vallicell: *vitalium germinum Mater*.

11 *Et fonte purgato*. „ Metaphorica locutio. Liberat „ primum naturam humanam tanquam fontem: ex quo „ homines tanquam rivuli emanant: ut ab ſordibus rivu„ li ipſi mundi reddantur „. Mita.

12 *Pene concepta in Joanne eſt prophetia*. Vide appoſite ad hæc Cornelium a Lapide Comment. in Luc. v. 42. 43. pag. 24. col. 1. in princip.

13 *Ante nutu Dei loquitur*. MS. Cæſenæ: *ante mutus loquitur*.

AD SERMON. LXXXVIII.

NOTÆ.

1 *Miniſtrum viderit*. Aliquid ſemper exitiale ſpectantibus ſpectra hæc protendere cenſebant Hebræi, certaque vicinæ mortis omina. Geneſ. xvi. 13. xxxii. 30. Exod. xx. 19. Judic. vi. 21. 23. xiii. 12. Vide Euthymium, & Maldonatum hic.

2 *Metum diſcutit*. Similia Origenes Homil. iv. *Nova quippe*

beneficiorum tantam ſentiret & caperet largitatem: dicens: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem.* Putaſne ſacerdos tantus ſic eſt populi, ſic univerſitatis oblitus, ut de conceptu veteranæ conjugis, de partu deſperatæ ſterilis rogaret *, ut ſibi ſoli legatus omnium tunc adeſſet, ut advocatus omnium pro ſe ſingulariter oraret, ut tantum Pontificatus officium intra domeſticas arctaret curas, * inter familiares clauderet & occuparet anguſtias, & incenſum totius plebis in ſolum deſiderium proprii pignoris addicere veteranus antiſtes, ac tali deſiderio grandevus, & ipſum tempus jam reſpiciens, ad partum ſuccenderetur intempeſtivum? Abſit, fratres, abſit, ut hoc de ſancto Zacharia fidelis anima ſuſpicetur. At quidem Angelus in hoc fuiſſe refert totius ſupplicationis effectum, dicens: *Exaudita eſt deprecatio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium.* Si Angelus ad petita reſpondit, ſacerdos pro ſolo pignore ſupplicavit, ſi pro omnibus egit ſupplicatio ſacerdotis, cur Angelus de ſolo pignore retulit impetrata? Quid tenemus, quid diu ſuſpendimus animos auditorum? quam non ſibi ſoli, ſed omnibus affuerit iſte venerandus antiſtes; quam reſponderit Angelus univerſis; quam Deus proſpexerit in uno iſto germine ſacerdotis, quem genitoribus utique, & ipſi ob hoc delegerat naturæ, ut eum daret univerſitati, largiretur ſæculis, populis condonaret, & fieret, ſacramentis filius inter ſacraria delatus *, inter ſacramenta conceſſus, eſſet antiſtes de venerando generatus antiſtite, eſſet Angelus ore Angeli ſancta conceptus in viſcera, eſſet vox Chriſti. „ Ego vox clamantis „ in deſerto, „ eſſet vox Chriſti, ad Chriſtum ſua reſervatus ad tempora, eſſet præco Judicis præſentiam clamaturus: eſſet pœnitentia populos Chriſti vocaturus ad veniam: quam ſacerdos ergo iſte jam ſui neſcius, jam ſibi mortuus, extraneus conjugi, ſoboli jam negatus quid egerit, quid omnibus impetrarit mox Angelo referente diſcamus. *Et multi*, inquit, *in nativitate ejus gaudebunt*. Non eſt unigenitus qui eſt cunctorum creatus ad gaudium. *Erit enim magnus coram Domino.* Qui coram Deo magnus eſt, quantus ſit penes homines quis probavit? *& vinum & ſiceram non bibet.* Qui natus eſt ſancto de corpore ſacerdotis, & ſumma ſenectute, ab omnibus vitiis defæcato, atque exempto juventutis incendiis, vinum neſcit, ignorat ſiceram *, quæ pariunt luxus ebrietatis & vitia: & tota diſſipant morum decora, ornamenta virtutum. *Et vinum & ſiceram non bibet, ſed Spiritu ſancto replebitur adhuc in utero matris ſuæ.* Juxta illud Apoſtoli: „ Fratres nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed „ repleamini Spiritu ſancto. „ *Et Spiritu ſancto replebitur adhuc in utero matris ſuæ.* Beatus Joannes, qui ante Dei ſpiritu meruit intonare, quam hominis vagiret in fletu: beatus, qui ante divina poſſidere meruit, quam ſortiretur humana: beatus, qui ante meruit cœlum ſcire, quam terram: beatus, qui antequam videret præſentia, futura meruit nunciare: beatus, qui ante Deum capere potuit, quam ſuo ipſe caperetur a corpore: beatus & ſingulariter eſt beatus, qui antequam ſaperet quærere, meritum conquiſivit: beatus, qui non pervenit ad gratiam per laborem, ſed ad labores ipſius gratiæ dignatione deſcendit. *Et multos*, inquit, *filiorum convertet*. Ad quem? Dicat Angelus, ut quia blaſphemat, quia negat hæreticus, commuteſcat; * dicat Angelus, ut audiat fidelis, & gaudeat: credat hæreticus, & recurrat. *Convertet*. Ad quem? Ad *Dominum Deum*, inquit, *ipſorum*. Quis eſt hic Deus? De quo Propheta dicit. „ Hic eſt Deus noſter, & non eſt alius abſque eo qui invenit „ omnem viam diſciplinæ, & dedit eam Jacob „ puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: „ Quando dedit? Tunc utique quando legalibus in tabulis totius vitæ regulam, totam diſciplinæ deſcripſit & normam. Attentus eſto auditor, ut ſcias quis eſt hic Deus noſter, abſque quo alius non eſt. Quis eſt? „ Poſt hæc in terris viſus eſt: & cum „ hominibus converſatus eſt. „ Quis eſt alius viſus in terra niſi Chriſtus, qui noſtra eſt converſatus in carne? Et quis eſt alius converſatus cum hominibus, niſi ille qui cum hominibus humano eſt commoratus in corpore? Et ſi hic eſt Deus noſter, & non alius abſque eo, hæretice cum hunc non habueris, quem habebis? „ Non eſt alius inquit, abſque eo: „ & nunc non dicis, ergo ubi eſt pater? Propheta dicit. „ Non eſt alius abſque eo: „ & ubi eſt? In filio utique, quia præter filium non eſt pater. „ Ego in patre, dicit, & pater in me eſt. „ Unde & Propheta non dixit, non eſt alius, ſed non eſt alius abſque eo: hoc eſt dicere, eſt: ſed in ipſo eſt. Sed dicis, & ſi in ipſo eſt, quomodo eſt alius? Hæretice, * ſic eſt alius perſona,

Joan. 1. Ephes. 5. Baruc. 3. Baruc. 3. Joan. 14.

quippe facies, humanis obtutibus ſe præbens, turbat mentem, animumque conſternat: unde Angelus ſcions hanc humanam eſſe naturam, primum perturbationi medetur.

3 *De partu ſterilitatis rogaret?* Certe de Filiis nec cogitabat quidem ſenex ipſe, ac ſterilis uxoris Maritus. Nec pro eadem ſterilitate oraſſe pronum eſt credere: ut nec Chryſologus credidit. Alii nihilominus putant, Zachariam jam pridem pro ſuſceptione prolis Deum oraſſe; & ad tranſactam illam precationem Angelum reſpexiſſe. Vide Ambroſium in Luc. cap. 1. Ad rem protinus Auguſtinus de quæſt. Evangel. lib. 11. in principio. Tom. 111. Oper, P. 2. pag. 179. edit. Antuerp.

4 *Inter domeſticas arctaret curas.* Longe veroſimilius dicimus cum Chriſologo 5 Auguſtino lib. 1. quæſt. Evang. Chryſoſtomo, Homil. Nat. S. Joann. Baptiſtæ; Theophylacto & aliis, pro Meſſiæ adventu oraſſe: Sui enim populi ſalutem, quam enixis precibus expoſtulare, munus erat Sacerdotum.

5 *Delatus.* MS. Cæſenæ: *Annunciatus.*

6 *Ignorat ſiceram.* Sicera vinum erat condimentis mixtum: de quo vide Theophylum Antiochenum ad Luc. 1. verſ. 15. pag. 331. Pariſ. 1635. Poſt vinum nulla potio promptior & aptior inducendæ ebrietati. Nonnulli ſiceram ab vino diſtinguunt: eamque omne vinum fictitium eſſe dicunt. Alii docent innui hoc vocabulo omne id, quod inebriat, excepto vino. Vide Theophylactum; Balſamonem ad Can. 111. Apoſtol. pag. 234. Pariſ. 1558. Cur autem hujuſmodi potionis genus vetitum fuerit Nazarenis ſi quæres, confidenter reſpondent Rabbini Arborem Adamo vetitam vitem uviferam fuiſſe. Nugæ. Vox hæbraica *Sechar*, omne id ſignificat, quod inebriare poteſt. Vide Du Hamelium hic. Beda in Luc. 1. veram ſubdit hujus prohibitionis rationem.

7 *Commuteſcat*, vel *detumeſcat* ait Latinius. Editi: *contumeſcat*.

8 *Hæretice.* Arrianos, Ætianos, alioſque hujus furfuris hæreticos perſtringit, qui Chriſto divinitatem, eamque cum Patre ſubſtantiam, negabant.

ſona, ut ſit ipſe ſubſtantia: ſic eſt ipſe ſubſtantia, ut nulla ſit confuſio Trinitatis: ſic eſt unitas Trinitatis, ut nulla ſit in deitate diſtantia: ſic in ſe eſt, & ſine ſe tota Trinitas non eſt, ut inſit in patre, & filio, & Spiritu ſancto perſonalitas definita, non ſeparata divinitas. *Et ipſe præcedet ante illum*. Ante quem? Ante Chriſtum, qui eſt Deus ipſorum. Deus noſter, Deus omnium, Deus abſque quo alius non eſt: *In virtute Eliæ*. Nemo cum hoc audit, μετεμψύχωσιν * imputet: hic ſpiritum dicit illum, quem per divinam gratiam meruit, non quem carnis eſt conſecutus ad vitam: & virtutem dicit illam, quam de ſupernis habuit: non illam, quam propter corporis adeptus eſt firmitatem. Joannes ergo Eliæ venit in ſpiritu, & in ejus virtute graditur, qui totum victu, veſtitu, honore, caſtitate, abſtinentia, & omnibus Eliam virtutibus repræſentat & Chriſtum. *Præparet Domino plebe perfectam*. Quam in vobis Deus, & Dominus noſter præparare & confirmare dignetur in gloriam nominis ſui.

SERMO LXXXIX.

OMnia quæ a Deo creata ſunt nobis bona ſunt, & bona valde: dicente Scriptura: Gen. 1. juxta LXX. „ Et vidit Deus omnia quæcunque fecit, & „ ecce valde bona. „ Ergo omnia quæ a Deo creata ſunt, bona ſunt, & valde bona: * ſed inter vitia, virtuteſque media ſic habentur, ut ex ipſis, & periti doctrinæ materiam ſumant, & erroris cauſam inveniant imperiti. Sapientes namque creatorem creaturæ contemplatione cognoſcunt: ſtulti vero dum creaturas ipſas Deos exiſtimant, ſapere nequeunt creatorem. Hinc 2 eſt quod Solem, Lunam, Stellas, * aurum, lapides, ligna, Deos ſibi fecerunt Gentiles, quæ Chriſtiani addicta ſuæ ſapiunt ſervituti. Nec 3 mirum ſic eſſe mediam creaturam, * quando ipſe creator omnium Chriſtus eſt fidelibus in ſalutem, infidelibus in ruinam: Evangeliſta di- Luc. 2. cente. „ Hic poſitus eſt in ruinam & reſurre- „ ctionem multorum. „ Apoſtoli etiam aliis habentur in mortem, aliis habentur in vitam: Paulo probante, cum dicit: „ Quibuſdam ſu- 2. Cor. 2 „ mus odor moris in mortem, quibuſdam „ autem odor vitæ in vitam. „ Ergo & Evangelicæ lectiones fiunt bonis intelligentiæ ſalutaris, malis vero erroris occaſio. Antehac Evangeliſta beatiſſimus, cum referret Joannem Baptiſtam Herodis aſtrictum vinculis, adulteriis Herodiadis extinctum, truncatum in præmium ſaltatricis, ſenſimus aliquos fuiſſe permotos, cur Deus ſacrilegæ ſanctum, adulteræ virginem, Angelum addixerit ſaltatrici. Fratres, virtutes Joannis, Herodis crimina abundanter alio ſermone tractabimus: * nunc eloquamur 4 quæ vinculorum cauſa, carceris, quæ neceſſitas, quæ mortis utilitas fuerit in Joanne: Joannes non potuit mori communi ſorte, * qui 5 natus eſt privilegio ſingulari: cum Chriſtus Deus naſceretur in carne, Joannes Angelus eſt generatus in terris, ut ita officia terrena officiis ſe cœleſtibus miſcerent, ſicut humanis ſe divina miſcebant, & in terra Deo Angelus, Domino ordo cœleſtis obſequii non deeſſet. Sed audiamus ordinem naſcentis Joannis, ut cauſas mortis ejus invenire poſſimus. *Fuit*, inquit, *in diebus Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & uxor ejus de filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeth: Erant autem ambo juſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela*. Oratores magni & excellentes ingenio, quoties illuſtrium virorum parant narrare virtutes, avos, atavoſque commemorant, ut ad honorem præſentium accedat dignitas antiquorum: & laus patrum filiorum redundet ad gloriam. Major eſt innata gloria, quam quæſita: præcedit quod venit ab origine, quod ſequitur ex labore: gloriam beatius eſt habere, quam quærere: hinc eſt, quod Evangeliſta ut extollat Joannis gloriam, Zachariæ patris, Eliſabeth matris genus dicit, avos memorat, ſcribit merita, loquitur titulos, gradus digerit, vitam pandit, dilatat inſignia, prædicat ſanctitatem. *Fuit*, inquit, *in diebus Herodis Regis Judææ*. Tempus memorat Regis nefandi, qui ſacrum ſacerdotii violavit mœrorem: confudit ordinem,

S. Petri Chryſ.

9 Μετεμψύχωσιν. Animarum in alia corpora tranſitum. Eliæ autem animam in Johannem tranſmigraſſe nonnulli commenti fuerant, apud Auguſtinum quæſt. XVII. in Numer. Confer Tertullianum in lib. de Anima. Hæc autem erat Phariſæorum opinio, credentium animas bonorum poſſe in aliud corpus immigrare; dum improborum animæ perpetuis mancipantur tormentis. Vide Calmetum in Matth.

AD SERMON. LXXXIX.

NOTÆ.

1 *Valde bona*. Ideſt *optima*. Carent enim Hebræi ſuperlativo.

2 *Solem, Lunam, Stellas*. Prima fuiſſe Idololatriæ principia, nemo eſt qui neſciat. Vide Diodorum Siculum Biblioth lib. 1. Unde Athenienſes, ſpretæ religionis vindices, Anaxagoram garrientem in Solem, quem ipſi Deum credebant, morte mulctandum cenſuere. VVovver in Not. ad Octavium Minuc. pag. 73. col. 1.

3 *Mediam creaturam*. Ex una parte boni, ex alia mali miniſtra.

4 *Alio ſermone tractabimus*. Infra Serm. CXXVII.

5 *Communi ſorte*. MS. Cæſen. & Vallicel. *Communi morte*. Ambroſius Serm. LXXXIII. in Nat. S. Johan. Bapt. *Qui prater hominum nativitatem, ex repromiſſione generatus fuerat, hoc de Deo meruit, ne communi cum cæteris de ſæculo morte diſcederet; ſed corpus, quod Domino donante ſuſceperat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Johannes per omnia voluntatem Domini fecit, quia propter opus Domini & natus eſt & defunctus*. Ex Mita.

ſtatutum ſolvit, abſtulit inſtitutum. Et hoc accedit ad meritum Zachariæ : quia cum in omnes pene Herodes auſus ſuæ temeritatis extenderit, auſus ſit nihil in iſto : virtutibus ſit hujus oppreſſus, ut ſacerdotis immaculata ſucceſſio ad gloriam germinis ſervaretur . * *Et* 6
uxor ejus de filiabus Aaron , * Aaron primus 7
Pontifex in lege fuit ſacerdotii origo: propterea merito prætermiſſis omnibus ejus filia dicitur, cujus in ſe memoria prætulit ſanctitatem, quam tanti generis pia cuſtos glorioſiſſime tranſfudit in filium. Sed hujus matris laudes Evangeliſta deſcribit: *Erant*, inquit, *ambo juſti ante Deum*. Eſt nova felicitas, eſt conjugium ſingulare, quando manet in duobus mens una, una ſanctitas in duobus : conſtabat mente , quod diſtabat in ſexu : & in moribus erat unum , quod geminabat aſpectus; & virtutibus reddebat pares, impares dederat quos natura *Erant*, inquit , *juſti ambo ante Deum*. Placere judiciis 8
humanis, coram hominibus eſſe juſtum , * eſt virtutis humanæ, maximi eſt & laboris: ante Deum qui ſcrutatur corda, cogitationes diſcutit, videt mentium motus, eſſe juſtum humani laboris non eſt, muneris eſt divini. Si magnus eſt qui non peccat in carne, quantus eſt qui corde non peccat? Joannes ergo ſupra carnem eſt natus de iſtis , qui ante Deum nec corde, nec corpore peccaverunt . Adjecit Evangeliſta, dicens: *Incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela* . Incedentes, incedit qui non ſtat in triviis peccatorum: qui peregrinum ſe hoc ſentit in ſeculo: qui aſperas virtutum intrat intrepidus manſiones : qui montes juſtificationum , mandato-
rum colles * indefeſſus viator aſcendit: ut præ- 9
ſentia parentis Dei, patriæ cœleſtis beatitudine perfruatur. *Incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus*. Hi in omnibus, in quibus nemo vel pauci. In omnibus mandatis & juſtificationibus . Quis fumi neſcius cupiditatum tranſit incendia ? qui ſine lubricum nunquam lapſus evadit ? per vitiorum gurgites quis impollutus incedit? carnis negotia, vitæ cauſas, actus mun-
di * quis peragit, & non erit in querela, cum 10
naſci ipſum plenum ſit & lachrymis & querelis ? Namque parturiens queritur ex dolore , & natus in lachrymas queritur ex natura: ſed in Zacharia & Eliſabeth reatus occidit, periit querela, omnis eſt amputata cauſatio, quia in illis parabatur unde tota ſanctitas naſceretur ; ſed hoc ex ipſa jam lectione luceat . *Et non erat eis*, inquit, *filius, eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis*. Sterilitas iſta non erat maledicta , ſed myſtica, in qua partus non ablatus eſt, ſed dilatus: neque erat pignori clauſa, ſed tempori: colebatur tempore, virtute ſerebatur, maturabatur ætate, ſenectute creſcebat, ut in filio ſingulari tota fœcunditas penſaretur , quando in uno naſcebatur numeroſitas congeſta virtutum. Beata ſterilitas quæ unum ſervabatur ad partum: & expectabat Joannem, cui quia prima omnia debebantur , primogeniti dignitas non periret. *Et ambo proceſſerant in diebus ſuis*. Proceſſerant, non deceſſerant: vixit in ſanctis ætas, non defecit, ſed proceſſit. Aut quid illis deficit, quibus accedunt ſemper incrementa virtutum? Ergo in Zacharia & Eliſabeth ſtupet ſexus, frigeſcit caro , membra ſopiuntur , tempus præterit, ætas tranſit , aboleſcit totum * 11
quicquid eſt & humani ordinis, & negotii conjugalis, ut divino munere, non partu ex hominibus Angelus naſceretur . Promiſeramus de ortu Joannis cauſas mortis ejus expromere , ſed quia nos hodie longius ſermo protraxit, & ad probationem rei ſatis nobis neceſſaria ſunt quæ ſequuntur, quæ modo dicta ſunt , ortus ejus deputentur ad gloriam : noſque ingrati non ſimus vobis, qui differimus debitum, non negamus : * nam debitoribus dilatio creſcit ad 12
gratiam creditoris. Expectate ergo , quod promittit debitor, & expectate ſecuri, quia promiſſa negari nequeunt, quando ſterili tam largiter negata ſolvuntur.

SER-

---

6 *Ad gloriam germinis ſervaretur*. Proprium genus, familiam, avos proavoſque, in publicis Tabulis deſcribebant Hebræorum Sacerdotes. Extat inſignis locus Joſephi contra Appionem oper. Tom. II. pag. 440. in fin. Edition. Havercam : *Debet enim quiſquis Sacerdotio fungitur, ex populari ſua conjuge liberos quærere : neque ad pecuniam & honores reſpicere, ſed genus exquirere, ſecundum antiquam ſucceſſionem, multis probatam teſtimoniis*.

7 *Et uxor ejus de filiabus Aaron*. Sacerdotum cuilibet fœminam quamcumque ducere licebat, dummodo de Hebræis parentibus natam : eum de plebe hominibus peregrinam etiam ducere fas eſſet : exceptis ex nonnullis nationibus, quibuſcum jus connubii non erat Hebræis. Quare quod Zacharias uxorem duxerit ex ſtirpe Aaron non fuit obſequium legi præſtitum , ut volunt . Lex enim Num. 36. 8. ad ſolas Virgines paternarum facultatum hæredes pertinebat . Ceterum nil nobilius Johannis Bapt. origine. Ab utroque enim ſanguine regali Davidis, & ſacerdotali Aaronis, deducebatur .

8 *Coram hominibus eſſe juſtum*. His enim Evangeliſtæ verbis innui Sanctorum Conjugum , non tam pietatem, & juſtitiam coram Deo, ſed etiam erga Proximum, communis eſt, cum Chryſologo , ſententia Interpretum . Vide Ambroſium , Euthymium, Maldonatum &c. Unde illis non tantum conſcientia pura, ſed fama integra.

9 *Mandatorum colles*. Recte . Nam mandata Dei in Sacra Scriptura *via* vocantur. Beda, & Brugenſis.

10 *Actus mundi* . Vitam noſtram vocat *actum mundi*, ac ſi nos hic fabulam ageremus . Actus penes hujus ævi Scriptores idem eſt, ac *actio, officium* &c.

11 *Aboleſcit totum*. MS. Cæſen. *eſt abolitum totum*.

12 *Non negamus* . Si Chryſologus , ut pronum eſt credere , ſe data fide exolvit, promiſſus hic Sermo, temporum injuria, interiit.

AD

SERMO XC.

ERigi nos ſanctorum lapſibus, ſanctorum trepidatione fundari, cunctatio nos hodie Zachariæ docuit ſacerdotis: qui cum non credit Dei promiſſa, ſed diſcutit; & opera divina, non fide percipit, ſed humana ratione diſquirit, infidelitatis culpam longa ſilentii condemnatione perſolvit: audierat ab Angelo: *Exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium. Qui tunc reſpondit: Unde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Nonne quantum ſenectute longa ſpem poſteritatis amiſerat, tantum longo vitæ uſu fuerat edoctus, quod Deus impoſſibile nil haberet? Legerat tanti temporis ſacerdos, ſciebat veteranus Pontifex lege naturam, non auctorem naturæ poſſe coſtringi: & tempus homini poſſe, ſuo non poſſe præſcribere conditori: noverat de Abrahæ & Saræ * emortuis extrema ſenectute corporibus, & a patris, matriſque nomine famoſiſſima ſterilitate ſummotis, Iſaac ad totam fœcunditatem Iſraelitici germinis erupiſſe: cui non obfuit tantum defuiſſe naturam, quantum naſci profuit auctoris beneficio non naturæ: didicerat Rebeccæ & Annæ effœtis diu, diu naturæ ſuffragio deſtitutis, dediſſe Deum quod ſterilitas abnegaverat: edoctus ergo tantis, quid eſt quod dicit? *Unde hoc ſciam? Ego enim ſenex ſum: & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Fratres, ſatis ad Deum trepida, ſatis ad divinas virtutes hominis eſt imbecilla natura: nec talem ſe in cauſa invenit, qualem ſe æſtimat ante cauſam: & ſatis ſe ignorat ante, quam ſe rebus probet, & experiatur exemplis, petit cœlum, petit alta, ſcrutatur ſuperna, movet cœlum, pulſat cœlum: ſed cum cœlum moverit, cœli pondera non poterit ſuſtinere, ambit fidei ſubire verticem, ardet cœlum ſua penetrare virtute: ſed æthereas in vias ubi incedere humanis greſſibus inchoat, & cum ſuam deorſum reſpicit ad naturam, non tantum fidit de præteritis, quantum trepidat de ruina. Sic B. Petrus cum per æquora divinos imitatur inceſſus, & novus viator molle iter duris greſſibus calcat, ante de lapſu ſupplicat, quam gaudeat de donato. Sic nunc Zacharias, qui cum diu fleret diabolum poſſe, regnare mortem culpa hominis unius: naſci homines ad labores, ad gemitus, ad pericula, optare licet ærumnoſa, moritura: nec tamen poſſe pignora promereri; ſtare inter acies criminum; obſideri vitiorum catervis; infirmitatum quati, & quaſ-

Luc. 1.

Gen. 21. 1

Gen. 25. 1. Reg. 1.

Matt. 14.

ſari ſemper impulſu; videre eminus vexilla virtutum, ſpem legis, gratiæ libertatem, nec tamen illuc quenquam propriis poſſe viribus pervenire, velle bona, & non facere: crimina odiſſe, nec vincere: debere jam miſereri Deum: debere jam taliter ſubvenire captivis. Pontifex ergo iſte cum Dei aures continua & tali querela, tali lamentatione pulſaret, Deus ſic pia, ſic juſta poſcenti, ex germine ipſius reſponſionis ſuæ ſumpſit, & inſtituit mirabile documentum: quo crederet poſſe Deum dare vitam mortuis, ſalutem reddere deſperatis, ſi ſenectuti mortuæ ſobolem, ſi ſterilitati dediſſet filium deſperatæ, ſicut Evangelicus aperit ſermo, cum dicit: *Exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium.* Redemptionis hujus nuncium, hujus ſalutis prævium: qui Deum non, ſicut tu, voce audiat, non gemitibus flectat, non ad impetrandum noſtra ille, ſicut tu, ſuffragia requirat, ſed ipſe in noſtro ordine conſtitutus, & Angelico honore fultus, Deum ſatis ab omnibus deſideratum, nec ulli unquam cognitum: etiam ipſis Angelis inviſum, * manu teneat, amplectatur gremio, & jam conſpicuum mundo ulnis * felicibus tradat: palmis beatiſſimis aſſignet, humanis oculis pervidendum, Deum cognitum faciat univerſis, perducat dominum ad conſortia ſervulorum, miſceat reis Judicem, cenſorem in ſe teſtetur noxiorum ſuſcepiſſe perſonam, ac ſi probet condemnationis humanæ ſententiam ceſſaturam, quando ipſe agitur, ipſe currit per veniam, qui reos erat daturus ad pœnam. Ut luceat hoc myſterium pietatis immenſæ, Zacharia, tuus filius ſuum dominum pœnitentiæ demergit in baptiſma, in remiſſionem diluit peccatorum: quia voluit fons dilui, cognitor ſuſcipere veniam, Judex ipſe ſuam ſubire ſententiam, ne damnaret reos, ne vindictam proferret in noxios, aſcendit crucem, deguſtat mortem, ſepulturam patitur, intrat infernum, quid puniri voluit, ne puniret: qui amari magis voluit quam timeri. Quod ubi Zacharias, fratres, audivit, tantum ſe meruiſſe ſuis precibus ſacramentum, rei ipſius conſideratione territus, ſacramenti ipſius æſtimatione turbatus, nec ſe mereri tantum credidit, & Deum dubitavit ad hæc talia, & tanta deſcendere: hinc eſt quod dicit: *Unde hoc ſciam? Ego enim ſenex ſum, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Hoc eſt dicere, quomodo me habere filium ratio non permittit humana, ita naſci & mori Deum majeſtas non ſinit ſempiterna. Cui Angelus veniabiliter non credenti * pœnam ſigni tantum dedit, non perfidiæ: cautelæ eſt

1

2

3

4

AD SERMON. XC.

NOTÆ.

1 *Noverat de Abrahæ, & Saræ* &c. Hæc omnia, quæ proculdubio ignota Zachariæ non erant, incredulitatis culpam in eo aggravarunt. *Quandocumque enim Deus aliquod indicat*, inquit Chryſoſtomus Homil. 11. de Incompar. Dei natura, *oportet in fide ſuſcipere: nam ſuper hujuſmodi diſceptare contumacis eſt animæ*. Vide hic Not. 4.

2 *Angelis inviſum*. Ideſt non cognitum adæquate viſione comprehenſiva.

3 *Ulnis felicibus*. Editi corrupte: *ullis felicibus*. Emendavit Meurſius.

4 *Angelus veniabiliter non credenti*. Peccaſſe Zachariam, ſignum ab Angelo poſtulando, ut ſuperius Chryſoſtomus, eruunt multi, ex eo quod Angelus cunctantem punierit. Vide Auguſtinum Homil. ccxc. pag. 1163. novæ edit. Et diffidentiæ culpa eo fuit deterior, quod alias ei ignota non erant divinæ potentiæ exempla: & quod erat Sacerdos, Populique Magiſter; & quod hoc tempore, cum ceſſaſſent Prophetiæ & apparitiones, ei Angelus fuerat loquutus; & quod demum in ipſo oraculorum loco, & tempore precationis. Vide Lighfootum in Harmonia. Cæterum hoc crimen veniale tantum fuiſſe docet Maldonatus. Chryſologus fortaſſe *veniabiliter* dixit: ideſt culpa, venia digna.

tarde de Deo humilia credere, de Deo tardius contumelioſa ſentire; adjecit Angelus, dicens:
5 *Ego ſum Gabriel*. Ut ex nomine tanto: * & ex merito miniſtri tanti, Pontifex promiſſionis fidem penſaret, & crederet qualitatem. *Ego ſum Gabriel, qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad te*. Dum dicit nomen, deſignat meritum; cum ſe refert aſtare, * ſe miſſum refert:
6 ſervitutem fatetur, ne prærogativa nominis debitum celaret obſequium: *Ego ſum*, inquit, *Gabriel, qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui*
Pſ. 146. *ad te: & hæc tibi nunciare*. Vere „ magnus „ Dominus, & ſapientiæ ejus non eſt numerus: „ infirmantem curat de vulnere, nutantem de ultione confirmat, de ſupplicio fidei perficit argumentum, dicendo; *Et ecce eris tacens & non poteris loqui*. Ut ex te & in te credendi regulam conſequaris; & vernaculo exemplo Deum poſſe credas facere quod promittit; nam cum vult, tuæ vocis organum *
7 claudit; & cum vult, tui aperire oris officium, profecto poteſt: & cum vult fœcundam ex ſterili facere, ex fœcunda ſterilem cum promittit, poteſt: cum vult largiri partus officia, obſequia naturæ cum vult, prævalet denegare. Egit ergo Angelus, ut tali documento Pontifex eruditus non dicat amplius: *Unde hoc ſciam?* Qui totius creaturæ indicio potuit approbare, quod Deus omnia poſſit, & qui cœlum, terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, ex nihilo legerat ſubſtitiſſe, credere debuit, quod potuit ex aliquo facere quod vult; & deſperato reddere, quod promittit; & qui totum fecit ex eo quod non erat, ex eo quod eſt, quicquid vult facere, non laborat. *Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret in templo. Egreſſus autem Zacharias non poterat loqui ad illos: & cognoverunt*, inquit, *quod viſionem vidiſſet in templo. Ille autem erat innuens illis, & permanſit mutus*. Egreditur Pontifex geſtans in ore ſterilitatis indicium, portans in pectore conceptionis figuram, ut cum mater pareret filium, daret filius vocem, tunc verbi pater ederet ſacramentum, & ante natus daret patri veniam, quam dilueret crimina vetuſta populorum: & quia qui non credidit, tacuit: merito Propheta, quia credidit,
Pſal. 115 gloriatur, dicendo: „ Credidi, propter quod „ locutus ſum: „ Fratres, dat verbum fides: negat infidelitas verbum. Si nos ergo, fratres, ſicut dixi, ſanctorum lapſus erigit, firmat trepidatio beatorum: nihil unquam Deo eſſe impoſſibile judicemus, neque inquiramus quemadmodum facturus ſit, quod promittit, cujus voluiſſe, feciſſe eſt: cujus dediſſe, eſt promiſiſſe.

SERMO XCI. (*)

AUrum de terra legere qui noverunt, ubi divitem ſenſerint venam, ibi quicquid artis eſt, quicquid laboris impendunt: & nos quia in ſancto Zacharia cœleſtem novimus latere theſaurum, in ipſo totum quod ſermonis eſt noſtri, quod veſtri auditus eſt, occupemus: quatenus commune lucrum ſit, quod fuerit communi labore quæſitum. *Fuit*, inquit, *in die-* Luc. 1.
bus Herodis Regis Judææ ſacerdos quidam nomine Zacharias, ex vice Abia: Hoc jam diximus: *Et uxor ejus de filiabus Aaron*. Sic cœpit Evangeliſta, ut in conjuge ſacerdotis ſervata ſacerdotalis ſtemmatis generoſitas monſtraretur. * 1
Erant, inquit, *ambo juſti ante Deum. Ambo juſti*: Quia in ambobus erat una juſtitia. *Ambo juſti*: Quia conſtabat inter eos non de diligentia, ſed de ſanctitate conjugium. *Ambo juſti*: Quia ſexu diſpares, pares meritis habebantur. *Ambo juſti*: Quia ut erat in duobus una caro, ſic erat in duobus unus Spiritus. Imitentur conjuges, ut quos conjungit affectatio, jungat & virtus. *Erant*, inquit, *juſti ambo ante Deum. Ambo juſti ante Deum*? Et ubi eſt illud: „ Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis Pſal. 142.
„ vivens? „ Ante homines forte quis putetur juſtus, quia homines ut culpas corporum norunt, ſic vitia mentis ignorant: ante Deum vero, cui pectoris clauſtra patent, quem cogitationum ſecreta non latent, quis innocens habetur, & juſtus? Eſt ne homo qui corde non peccet, non cogitatione delinquat, non offendat dubitatione, non lapſum trepidationis incurrat? Moyſes dubitat, Aaron de iat, Petrus negat, & Num. 20.
quis juſtus? Et quomodo *ambo juſti ante Deum*? Exod 32.
Ante Deum, ſed per Deum. *Ambo juſti ante Deum*. Matt. 26
Non labore, ſed gratia. Audi Apoſtolum: „ Juſtificati gratis per gratiam ipſius. „ Et ite- Rom. 3.
rum: „ Non ex vobis, Dei donum eſt: non Eph. 2.
„ ex operibus, ne quis glorietur. „ Et iterum, „ Quid habes quod non accepiſti? ſi autem acce- 1. Cor. 4.
„ piſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? „ Evangeliſta ergo ſic refert, non quid non habuerit, ſed quid acceperit: non quid quæſitum ſit, ſed quid donatum. *Erant*, inquit, *ambo juſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Dei ſine querela*. Incedentes dixit, ut eos oſtenderet cucurriſſe virtutibus, non ſtetiſſe: & ambulaſſe in via Juſtitiæ, non ſediſſe; nec remanſiſſe in itinere mandatorum, ſed ad mandatorum plenitudinem perveniſſe. *Incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Dei ſine querela*. Beati, fratres, quos culpa non percutit, non vulnerat crimen: ſed beatiores iſti, quos

tetigit

---

5 *Ut ex nomine tanto*. Gabriel ſonat: *virtus Dei*; vel: *virtus mea Deus*; Angeli enim cum nominibus non indigeant, nomina accipiunt, quibus miniſteria eorum indicentur. Hæbræorum Filii ajunt, Michaelem eſſe ſeveritatis miniſtrum; Gabrielem vero miſericordiæ. Ideo illum una ala volare, tardior enim ad puniendum Deus; hunc duabus, quia velox ad ignoſcendum.

6 *Cum ſe refert aſtare*. Periphraſis Servi: quaſi dicat: *adſtare Deo, ſervire Deo, miniſtrare Deo*. Latini quoque: *ſtare ad pedes: ad cyathos* &c.

7 *Tuæ vocis organum*. Zachariæ autem ademptam fuiſſe, non tantum loquendi, ſed & audiendi facultatem infra apparet, cum Amici eum nutibus adloquutum fuiſſe dicantur. Non autem improbabilis eſt opinio Theophylacti: verbum κωφοι, quod infra ſubjungitur, non tam ſurdum, quam mutum ſignificare.

AD SERMONEM XCI.

NOTÆ.

(*) *Sermo*. Vide quæ diximus in Præfatione.

1 *Servata monſtraretur*. M. S. Cæſen. *Servata Sacerdotali ſtemmate generoſitas monſtraretur*.

2 *Me-*

tetigit nec querela. *Sine querela*. Si pueritia, si adoleſcentia, ſi juventus ſine querela extitit, ubi tota querela eſt, qualis horum ſenectus? Si tale initium, qualis finis? Aſcendiſſe juſtificationem vertices, colles mandatorum, nec in aliquo titubaſſe, eſt gratiæ ſingularis, eſt unicæ felicitatis inſigne. *Et non erat*, inquit, *illis filius, eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis*. Non dixit non erant illis filii, ſed non erat illis filius, quia ſingularis futurus erat, qui erat de talibus naſciturus. Audi Dominum dicentem: Matt. 13. „ Non ſurrexit major in natis mulierum Joanne „ Baptiſta: „ *Eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis*. Sterilis corpore, ſed fœcunda virtutibus: tarda ſoboli, ſed non tarda Deo: non germini clauſa, ſed tempori: non negata pignori, ſed ſervata myſterio. *Et ambo*, inquit, *proceſſerant in diebus ſuis*. Proceſſerant: ſic deſcribitur ſacramentum ſenectutis, quæ nondum decidit meritis, non ætate deficit, ſed procedit: nec ſentit detrimenta corporis, quæ ſumit augmenta virtutis. Fratres, Eliſabeth ſanctæ partus non ablatus eſt, ſed dilatus, donec tranſiret tempus carnis, paſſio corporis, conjugii neceſſitas, voluptatis cauſa, cupiditatis ſenſus, & totum quod humanum confundit, gravat, onerat conſcientiam. Mundabatur enim longo tempore ſacrificii domus, ſanctitatis hoſpitium, metatus me-
2 tatoris * Chriſti, Angeli domicilium, aula Spi-
1. Cor. 2 ritus ſancti, Dei templum. „ Neſcitis „ inquit Apoſtolus, „ quia templum Dei eſtis, & Spiritus „ Dei habitat in vobis? „ Denique ubi tota corporis ſedata querela eſt, & in totum facti ſunt ſine querela, mox ſterilitas fugit, revivíſcit ſenectus, fides concipit, parit caſtitas, naſcitur major homine, par Angelis, tuba cœli, præco Chriſti, arcanum patris, filii nuncius, ſignifer ſuperni Regis, peccatorum venia, Judæorum correctio, vocatio Gentium, & ut proprie di-
3 cam, legis & gratiæ fibula *, quæ diploidem ſummi ſacerdotis ſancto patri jungebat in pectore. Evangeliſta ergo virtutes patris, matriſque deſcribit, ut ex generatorum tantis meritis dignitas germinis noſceretur: & probaretur major homine, qui in ortu ſuo excedebat legem nativitatis humanæ. Sed ſi proceſſurus eſt, jam naſcatur Joannes, quia inſtat nativitas Chriſti: ſurgat novus Lucifer, quia jubar jam veri Solis erumpit: det vocem præco, quia adeſt judex: clamet tuba, quia venit Rex: & quia proceſſurus eſt Deus, Angelus jam præcedat. Verum, quia quod ſupra homines eſt, homo referre non ſufficit virtutes naſcentis Angeli *: 4
Angelus jam loquatur. *Dixit Angelus ad Zachariam, ne timeas Zacharia: exaudita eſt deprecatio tua, ecce Eliſabeth uxor tua pariet tibi filium: & vocabis nomen ejus Joannem: & erit tibi gaudium & exultatio: & multi in nativitate ejus gaudebunt: erit enim magnus coram Domino: & vinum & ſiceram non bibet: & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ, & multos filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum, & ipſe præcedet ante illum in Spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios: & incredulos ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam*. Vacat humanus ſermo, ſilet prædicatio tractatoris, * quando angelico 5
præconio Joannis profertur gloria, virtus inſonat, laus collaudatur: * nec eſt quod illi adji- 6
ciat homo, cui Deus contulit totum. *Spiritu ſancto*, inquit, *replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*. Videtis quemadmodum Joannes ante pervenit ad cœlum, quam tangeret terram: ante accepit divinum Spiritum, quam haberet humanum: ante ſuſcepit divina munera, quam corporis membra: ante cœpit vivere Deo, quam ſibi: imo ante vixit ille Deo, quam Deus viveret illi: juxta illud Apoſtoli: „ Vivo autem jam non Gal. 2.
„ ego, vivit vero in me Chriſtus. „ Sexto menſe * 7
ſuæ matris exultat in utero, & in uterum Virginis veniſſe nunciat Chriſtum. Fervens nuncius, qui ante geſtivit nunciare, quam vivere: impatiens dux, qui antequam perveniret ad corpus, pervenit ad Regem: * ante rapuit 8
arma, quam membra: ante aciem petiit, quam lucem: & ut vinceret mundum, vicit ante naturam, ipſe ſine viſceribus viſcera matris exuſcitat: & quia tardabat corpus, ſolo ſpiritu implet evangelizantis officium. Quid dicam, Joannes antequam Chriſtum præcederet, ſe præceſſit. Patris, matris, filii corda, unus atque idem implet Spiritus ſanctus: ut uno ſanctitatis organo reſonet nativitatis dominicæ cantilena. Nec mirum, fratres, ſemper ortus regios honorat feſtivitas, dulcis gratificat ſymphonia. Et nos, fratres, nativitatem Chriſti glorificemus canticis, honoremus muneribus: quia mentitur fidei, ſi quod facit Magus, non facit chri- Matt. 2
ſtianus.

SER-

---

2 *Metatus. metatoris Chriſti*. Sic emendatus locus, ex editione Bonon. 1. & Mitæ. Reliquæ *Meatus metatoris*. Ab Chryſoſtomo pariter Homil. ex variis in Matthæ. Loc. pag. 1074., Tom. 11. vocatur Baptiſta: *Chriſti metator*. Frequens hujus ætatis Scriptoribus verbum *Metatus*, pro *Domicilio*: paſſimque apud Gregorium Turonenſem. *Metatorum præbendorum onus*. In Novell. Theod. *de Metatis*: ubi plura de hoc onere: & in Codic. Juſtin. eodem Tit. Metatores autem Manſionum præparatores. Bene Mita: *Foriero*. Cyprianus epiſtol. XXII. ſub initio, ſi Pamelio in Notis credimus, vocat Imperatorem Decium: *Metatorem Antichriſti*. Laudat hunc locum Chryſ. Du-Freſne in Gloſſ.

3 *Legis & gratiæ Fibula*. Fibularum aliquæ vocabantur *veſtiariæ*, quibus veſtes adnectebantur. Apud Veteres occurrit *Præpoſitus a fibulis*. Earum uſum reſpexit Chryſologus: quaſi Joann. Baptiſta is fuerit, qui utramque legem univit, & complexus eſt.

4. *Naſcentis Angeli*. Angelum vocat Johannem vel ex privilegio, quo naſcitur, vel ob vitæ puritatem, vel potius ad mentem Scripturarum loquens: in quibus Angelorum nomine paſſim veniunt Prophetæ. Aggæi 1. 13. Judic. XIII., 2. & 11. 1. pro cujus loci intelligentia conſule Auguſtinum quæſt. XCI. in Exod. & Juſtinum in dialogo cum Triphone: Clemens Alexandr. Lib. 1. Strom. & Tertullianus contra Judæos, Lib. v. vocant *Angelum* Malachiam Prophetam ultimum, ſeu Eſdras is fuerit.

5 *Prædicatio tractatoris*. Tractator idem ac Concionator, vel qui in Eccleſia Scripturas explicat. Vide Claudianum Mamertum Epiſ. Viennenſem, Lib. 1. de ſtatu Animæ, capit. III. Sidonium Lib. II., cap. IX. Caſſiodorum, præfat. ad Librum de Inſt. Gregorium Magnum in Epiſt. ad Leonardum Epiſ. cap. II. Auguſtinum Serm. XIX. de Verb. Apoſt. Paulinum, vel quemcumque tandem ille ſit, in vita S. Ambroſii: Hieronymum contra Helvidium, &c.

6 *Collaudatur*. MS. *prædicatur*.

7 *Sexto menſe*. Vel a tempore apparitionis Angeli, vel a conceptione.

8 *Pervenit ad Regem*. „ Rex medio in corpore exer„ citus morari ſolet: quo optimis undique vallatus præſi„ diis ſecurius pugnet. „ Mita.

AD

SERMO XCII.

SEnsim nos sermo Evangelicus ad altiora promovet, ad superna extollit. Nec mirum,
4 Reg. 2 fratres, si Eliam currus ætherius evexit ad cœlum, cum quotidie ista Evangeliorum quadriga, hominum genus cœli perferat & transmittat ad regnum. Ecce jam nos ipsa, fratres, de partu sterilis ad Virginis partum & a Joannis ortu, ad ortum nostri fecit proximos Salvatoris. Sed quod supereſt adhuc de Zacharia Pontifice patientius audiamus, ut ad cunabula nostri Regis regali itinere pervenire possimus: qui ob hoc cœlestis quadrigæ fidam conscendimus sessionem, ut solicitas & arduas compendiorum semitas vitaremus. Sed enim lectum est: *Et fa-*
Luc. 1 *ctum est ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Ita uni templo astabat tribus tota: parebant millia sacerdotum, propter quod ipsa observatio Pontificalis officii erat divisa per plurimos, dispensata per tempora, distri-
1 buta per vices, * ne aut ordinem sacerdotii multitudo confusa turbaret: aut alter legendo jugiter alteri debitum negaret officium. *Post hæc autem concepit Elisabeth uxor ejus.* Erat illis conjugii facultas, erat illis licentia donata generandi, quibus inerat adhuc legis adolescentia, instabat adhuc religionis infantia. Lex, fratres, illicita prohibuit, licita non negavit: intra donum tenuit, supra donum conferre nil potuit: naturam rexit, supra naturam hominem non erexit. Lex fidei janua, gratiæ nuncia, Evangelii prævia, pædagogus religionis infan-
2 tiæ, remisit in sacerdotio legali * conjugii ca-
3 stitatem, ut in Pontificatu gratiæ * venturam perpetuæ virtutis gloriam nunciaret. Secundum hanc ergo indulgentiam Elisabeth annositate jam mortua, sanctum reviviscit in partum: & arida, atque exarata rugis membra medullis vitalibus in viscera fœcunda viridantur: ipsum quoque tempus, ipsum, in quo desierat revocatur ad corpus: & vetustate nimia domus uteri dilapsa, in faciem novam repente reparatur: stupet ordo, deficit consuetudo, miratur ipsa natura, & ex apparatu mansionis, hospitis meritum, dignitasque innotescit. Verum Joannes in generali habitaculo satis se miratus est esse peregrinum, qui se excluſum tempore, abdicatum natura, receptum se in eo auctoris beneficio didicit, non parentis. *Et celabat se mensibus quinque, dicens, quia sic mihi fecit Dominus.* Bene totum feciſſe Dominum confitetur, quæ sibi collatum per hominem nil vi-
debat. Et occultabat se mensibus quinque: quia etsi erat divini muneris, sui tamen temporis non erat quod habebat. *Celabat se mensibus quinque.* Erubescit anus fœta, * verecundatur 4
vetula primi partus, & puerperam senectus abscondit extrema, ne sterilitatis opprobrium risus fœcundæ senectutis augeret. Quod autem risui subjacet senilis & veterana conceptio, per- Gen. 18
similis hujus sterilitatis & ætatis Sara probat, quæ sibi cum reddi partum, donari filium, cui jam vita prope deerat Domino promittente cognosceret, & ipsa de suo partu risit: & quod risui posset esse omnibus prægnans, & onerata canicies, ipsius germinis testatur ex nomine, dicente Scriptura. „Et vocavit nomen filii sui Gen. 21
„Isaac. „Quod interpretari risum docuit, adjiciens: „Risum mihi fecit Dominus. „ Hinc est quod Elisabeth sacrum vult celare mysterium, dicendo: *Quia sic mihi fecit Dominus.* Ut modo conceptus fatiget verecundia, quamdiu negati partus ærumna afflixit: pater tacet ex pœna, ex verecundia mater celat. O quanta silentio vox nascitur! O quanta taciturnitate tuba sæculis inclamatura generatur! O quod secretum divini Judicis dat præconem! *Quia sic mihi fecit Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Honor conjugii, matrimonii dignitas, est procreatio dulcium liberorum: satis enim grave est, & satis triste, & virginitatis carere præmio, & filiorum solatia non habere, sustinere onera matrimonii, & ad fructum matrimonii non venire. Hinc est, quod gaudet a se ablatum sterilitatis opprobrium, dicendo: *Quia sic mihi fecit Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Quia hoc apud homines miserum computatur, apud Deum vero reatus nullus est *, ubi parentis culpa nulla 5
est, sed judicium denegantis. Certe si hoc affert aliqua corporalis infirmitas, necessitas in causa est, non voluntas. Sed jam nunc omnis ignava carnis intelligentia sit remota, tota corporei sensus abjiciatur infirmitas: & quæcunque est ingenii humani omnis excludatur intentio, fidei pateant oculi, cordis referentur aures, mentis currat & incurrat incessus: ut pervenire ad mysterium Virginei conceptus, ad sacramentum partus Virginei penetrare possimus: adjuvante Domino Jesu Christo, qui ex ea genitus nunc in cœlestia regna cum Deo Patre, Spiritu sancto vivit per infinita sæcula sæculorum. Amen.

SER-

AD SERMON. XCII.

NOTÆ.

1. *Distributa per vices.* Familiæ Sacerdotum ex Eleazara, & Ithamare Aaronis Filiis oriundæ, numerum vigesimum quartum explebant, ut ex 1. Paralip. cap. XXIV. edocemur. Has David sorte delegerat, ut unaquæque ordine suo in Templo ministraret per singulas hebdomadas: ita ut 168. diebus exactis, munus ad primam reverteretur; patet vicem Abiæ, ex qua Zacharias, octavam fuisse. Vices has grece *Ephemeriæ*: Lucas 1. ἐξ ἐφημερίας Ἀβιὰ *de vice Abia.*

2 *Sacerdotio Legali.* Ex Latinio: Editi: *Legalis.*

3 *In Pontificatu gratiæ.* Clericorum cælibatum aptissime innuit.

4 *Erubescit anus fœta.* Quanam de causa Elisabeth se celaverit, obscurum. Nonnulli, ut Chrysologus, putant ob verecundiam. Propudium enim erat in Anu effœta fecunditas, sicuti in fœmina integræ ætatis sterilitas: alii, ut repente prodiens in oculis hominum tumente corpore, illustrius fieret miraculum; vel ut solius Dei pro tanto beneficio laudibus vacaret; vel demum, ut ab omni immunditia careret, ac sordibus se subduceret. Filius enim Nazarenus futurus erat.

5 *Reatus nullus est.* Ex hoc Evangelii loco eruit Maldonatus id, quod Chrysologus: sterelitatem scilicet non fuisse opprobrium coram Deo: nec semper ab irato Numine proficisci.

AD

SERMO XCIII. (*)

AD prandium, & ad Phariſæi prandium veniſſe Chriſtum ſolicitus forſitan miratur auditor. Phariſæi domum Chriſtus intravit, non accepturus Judaicos cibos, ſed divinam miſericordiam largiturus: neque accubuit pocula ſaporata melle * floribus odorata ſumpturus, ſed pœnitentis lachrymas ex ipſis oculorum fontibus potaturus: Deus delinquentium gemitus eſurit, ſitit lachrymas peccatorum. *Rogabat*, inquit, *Dominum quidam Phariſæus, ut manducaret cum illo: & ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit: & ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accumberet Dominus in domo Phariſæi: attulit alabaſtrum unguenti, & ſtans retro ſecus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & ungebat unguento.* Videtis quia ad Phariſæi menſam venit Chriſtus, non ut carnalibus repleretur eſcis, ſed ut in carne negotium cœleſte monſtraret: neque ut probaret poſita humanitus ante ſe, ſed poſt ſe geſta divinitus approbaret. Chriſtum namque ſemper agnoſcimus per humanos actus divinas exercuiſſe virtutes: dum nova, & præter uſus mortalium cuncta eſſe, quæ ab eo etiam corporaliter geſta ſunt, comprobantur. Phariſæus ad manducandum vocat Chriſtum: quid ibi quærit mulier non vocata? Clauſtra domus non prorumpit extraneus, convivii ſecretum non præſumit non invitatus intrare, * cibos paratos relaxandis mentibus poſt laborem, perturbare non audet arbiter luxurioſus: & quid eſt quod hæc mulier ignota, imo male nota, onuſta luctibus, plena lachrymis, clamoſa planctu, neſcio janitore, nullo conſcio, ipſo ignorante paſtore, domus aditus percurrit omnes, tranſit totas miniſteriorum * catervas *, ipſum convivii pervolat ad ſecretum, & facit domum lætitiæ, domum lamentationis & planctus? Fratres, non rogata venit illa, ſed juſſa: intravit exhibita, non præſumens: ipſe ſic fecit eam ſiſti ſibi, qui illam cœleſti ſententia juſſit abſolvi. Denique dum Phariſæus veſte clarus, primus in ſigmate *, in ipſis oculis Chriſti tumens, * epulis homini, non Deo placiturus, feſtivus infunditur, venit mulier, & venit retro: quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam: quia per culpam novit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura Deo, non homini placitura cum venit: venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura convivium: denique & pœnitentiæ ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lachrymis temperat in menſura, & ad delicias deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam, * organi planctus * dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur, gemitus aptat in fiſtulam: * & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpe percutit, facit placitura Deo cymbala * perſonare: dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas miſericordiæ copias ſic reportat. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix.* Exaggerat Evangeliſta mulieris facinus, * ut accumulet indulgentiam largitoris. *In civitate peccatrix.* Civitate * peccaverat, quia fama ſua famam totius tetigerat civitatis: ſicque jam non peccatrix ſolum, ſed ipſius civitatis facta fuerat ipſa peccatum. * Hæc cognovit, quod niſi ab illo ſolo, civitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſolus mundi venerat abolere peccatum. *Et ut cognovit, quia accumberet Dominus in domo Phariſæi.* Non ad ſtantem, non ad ſedentem audet venire peccatrix: Deus cum ſtat, corripit; cum ſedet, judicat: proſtratis conjacet, cum decumbit. *Ut cognovit quod accumberet Dominus in domo Phariſæi.* Inclinem ad miſerandum ſupernam didicit majeſtatem: & ideo credidit, quod eſſet ad veniam ſibi promptus, qui Phariſæi venerat tam promptus ad menſam. *Attulit alabaſtrum*

Luc. 7.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

AD SERMON. XCIII.

NOTÆ.

(*) *Sermo* hic in aliis editionibus inſcribitur; *de ea quæ unxit Dominum unguento.*

1 *Pocula ſaporata melle.* Mel Hebræis, ut & cæteris orientalibus familiare multum: ut e plurimis Sacræ Scripturæ locis luculenter eruitur. Crateres vero floribus & coronis, mos fuiſſe veteribus exornare, nullus neſcit.

2 *Non incitatus intrare.* Inter triclinarios ſervos cenſebatur *Invitator*, & *Vocator*: nomen ſortiti ex munere. Hujus meminit Athæneus Lib. IV. illius Martialis Lib. IX. & vetus Inſcriptio apud Pignorium de Servis,

AGATHOPUS
AUGG. LIB.
INVITATOR

Sed eſſe Invitatores Servos expreſſit Chriſtus apud Matth. cap. XII. & Lucam cap. XIV.

3 *Miniſteriorum.* Ita omnes. Fortaſſe legendum *Miniſtrorum. Hæc enim*, ait Pignorius pag. 47. *juſta & legitima fuit triclinari nomenclatura.* Zeno Veron. Serm. de Invidia & Livore *Joſeph non veniſſet in Ægyptum, nec ex Miniſtris Pharaonis extitiſſet.*

4 *Catervas.* Mirum ſane quantum apud Antiquos excreverit Servorum numerus. Si teſtimonia ad ſatietatem deſideras adi Pignorium in Præfat.

5 *In Sigmate.* Sigma ab figura ſemicirculari quemadmodum Porticus C.P. Juliani, apud Zozimum lib. III. ab figura ſemirotunda *Sigma* vocabatur. Cum autem Sigmati duo eſſent extrema, velut cornua, dexterum occupanti primus erat in convivio locus. Alter ei obtigerat, qui ſiniſtrum. Si ergo Phariſæus primus erat in Sigmate, dextrum ille cornu tenebat.

6 *In ipſis oculis Chriſti tumens.* Gregorius etiam, Hom. XXXIII. in Evangelio, Phariſæum hunc ſuperbum *& tumentem* vocat.

7 *Totam Symphoniam.* Deducto ab more Priſcorum, qui in conviviis Inſtrumentorum pulſatione delectabantur: & Judæi præ ceteris. Vide locum Amos VI. 5. Verba Chryſologi laudat Pignorius de Servis pag. 162.

8 *Organi planctus.* Sidonius lib. IX. cap. XIII. dixit *gemere tibiam.*

Crepulis reflanda buccis
Gemit aura tibialis.

9 *In fiſtulam.* Unde apud Veteres *Fiſtulatores.* Puella item illa in regio convivio calamos modulabatur apud Abdiam Lib. IX. Hiſtor. Apoſt.

10 *Cymbala.* Horum uſus plurimus apud Hebræos. Vide Lamy de Templo, pag. 120.

11 *Mulieris facinus.* Fuerat enim meretrix, vel ſcortatrix. Nam id genus Mulierum Græci vocant ἁμαρτωλὰς peccatrices.

12 *Civitate.* Alius: *Civitati: In Civitate.*

13 *Ipſius Civitatis peccatum.* „ Vel quia Civitas ob „ ſcandalum Magdalenæ apud cæteros male audiebat: Vel „ tota Civitas ad laſciviam ob exemplum hujus mulieris „ fuerat redacta &c. „ Mita.

14 *baſtrum unguenti*. Portavit oleum, * quia medicinam lethali vulneri a ſuperno Medico perquirebat. *Stans retro ſecus pedes ejus*. Ad pedes tendit ſemper citam veniam qui requirit. Et bene ſtans, quia jam cadere non poteſt, 15 qui ad pedes Chriſti meruit pervenire. * *Stans retro ſecus pedes ejus*. Ut Chriſti veſtigiis innixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam cucurrerat mortis. *Lachrymis rigabat pedes ejus*. En mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: imo ſuper cœlos, & uſque ad ipſum Dominum imber humanarum proſilit lachrymarum: ut juxta Pſalmiſtam & de aquis fletuum can-
Pſal. 148 tetur illud: „ Et aquæ quæ ſuper cœlos ſunt, „ laudent nomen Domini. „ *Lachrymis rigabat pedes ejus*. O quanta vis in lachrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus lata divina promulgatione ſententiam. *Et capillis capitis ſui tergebat*. Dominicos pedes lavat lachry-
16 mis, crinibus tergit *. Vacat ab excuſatione paupertas: inhumanitas veniam non habebit: quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequium creatoris. *Et capillis capitis ſui tergebat*. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſua fonte mulier in novum baptiſma ſuorum diluere illuviem peccatorum. *Et capillis capitis ſui tergebat*. Ut juxta Pſalmiſtam:
Pſal. 67 Verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitute. *Et oſculabatur pedes ejus*. Præceſſerant intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſequerentur, quia lachrymæ ſatisfactionis ſunt documentum: oſcula ſunt reconciliationis indicia. * *Et ungebat unguento*. Mulierem ſuper 17
caput Domini fudiſſe oleum: * alio Evangeli- Matt. 26
ſta referente, cognovimus: non eſt ergo quod 18
facit hæc mulier mollis & carnalis obſequii, ſed plenæ humanitatis eſt ſacramentum *: quia 19
in capite Chriſti Deus eſt, * in pedibus Evan- 20
gelizantium pacem. Orate, fratres, * ut & 21
nos in unguine Domini commereamur aliquatenus computari, & ungamur unguento quod pedibus funditur Salvatoris: quia ſicut oblatio eſt, cum offertur unguentum: ita Chriſma perfectum eſt, * de dominicis veſtigiis cum re- 22
dundat. Cujus autem mulier iſta typum præferat, vel quam magnum præfiguret arcanum, donante Deo, tunc dicemus, quando ea quæ ſunt in ſequentibus exponentur.

SERMO XCIV.

QUoniam ſermone proximo partem primam hodiernæ percucurrimus lectionis, admirati pariter ſumus quo fervore, qua fide, quali auſu, quanta obſequii novitate, peccatrix mulier ipſius veſtigia contigerit Salvatoris: modo quid Phariſæus tacens dixerit, quid Chriſtus, cui loquuntur tacita, reſponderit, audiamus. *Videns*, inquit, *Phariſæus, qui vocaverat* Luc. 7.
eum, ait intra ſe dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier quæ tangit eum. Phariſæe, quod conſpicis non eſt ignorantia, ſed poteſtas: eſt divini judicii, non erroris humani. Phariſæe, erras, neſcire magis

14 *Portavit oleum*. Oleum ſumpſit, pro quocumque unguento. Alabaſtrum enim, in quo hujuſmodi oleum ſervabatur, vas erat vulgare, & in conviviis uſitatum, aptumque unguentis condendis. Plinius lib. xxxvi. cap. 8. At potior fortaſſe ſententia, opinantium alabaſtri nomine, ea omnia vocari vaſa, in quibus unguenta condebantur. Vide Epiphan. de ponder. & Scholiaſtem Theocriti in Idyll. xv. pag. 188. & Ariſtophanis ad Acharnenſes, pag. 302. Præ aliis Guillelmum Stuchium Antiq. Conviv. lib. iii. cap. 15.

15 *Ad pedes meruit pervenire*. Non tam cito modum accumbendi menſis, ut nobis hodie mos eſt, deſeruerunt Hebræi. Licet enim Proverb. xxiii. 1. Amos iv. 7. Ezechiel. xxiii. & Tobiæ ii. 4. Eſther i. 6. vii. 1. non obſcura appareant veſtigia accubitionis ſuper ſtrata, vel lectiſternia, mos hic adhuc apud omnes non obtinuerat. Quod proceſſu temporis eveniſſe credunt Interpretes ex imitatione Perſarum, & Chaldæorum. Certe Salvator, & in hoc Phariſæi convivio, & in ultimam diſcipulorum cœnam lectis incubuit. Ita vero jacebant, ut pedes verſus menſam, & caput anteriorem partem reſpiceret. Accumbebant detractis calceis, & ſoleis, quas poſtea ſervus, quem Romani vocabant *ad pedes*, cuſtodiebat.

16 *Crinibus tergit*. Heri quoque, ſervorum ſuorum capillis, tergebant manus.

17 *Oſcula reconciliationis indicia*. Vide Hæbr. ii. 21. & alibi ſæpius: & conſule VVovvertum ad Minuc. Octavium pag. 18.

18 *Mulierem fudiſſe oleum*. Dubium an Chryſologus putaverit hanc eandem fuiſſe Mulierem, de qua Matthæus xxvi. Aliam ab eo exiſtimatum crederem: illam enim vocat abſolute Mulierem; hanc vero per particulam *hæc* determinat: quaſi dicat: *hæc Mulier, de qua loquimur*. Chryſologo conveniunt cordatiores Interpretes. Alius hic locus: Alius Chriſti ſermo: obmurmurat Phariſæus non Judas: & diverſa propemodum eſt obmurmurationis cauſa: Hic Mulieris attactus, illic unguenti perditio redarguitur.

19 *Sed plena humanitatis eſt ſacramentum*. Orientalibus humanitatis officium fuit, prandentibus, & cœnantibus caput, pedeſque unguento delinire: cujuſmodi officio fœminæ potiſſimum fungebantur: quibus magis quam ab viris res unguentaria curabatur. Vide i. Samuel. viii. 13. & hic Maldonatum. Mita ait pro oleo capiti effuſo, obſequium ſignificari Chriſto Domino exhibitum: pro oleo effuſo pedibus, humanitas præſtita Apoſtolis, & ſucceſſoribus. Quod ſi Mulier Eccleſiæ perſonam agens, quæ eſt & aliorum Interpretum mens, obſequium dimidiaſſet, non totum Chriſti Corpus myſticum unxiſſet. Integrum præſtiſtit, dum Chriſtum caput Eccleſiæ, & Sacerdotes verbique Dei præcones, qui pedes ſunt, unguento perfudit.

20 *In capite Chriſti Deus eſt &c.* „ Quia idem Deus, „ qui eſt in capite Chriſti, eſt etiam in pedibus ejuſdem „ corporis myſtici: in quibus ſunt prædicatores Evangelii: „ qui ideo pedes Chriſti dicuntur, quia Chriſtum tanquam „ caput illos præcellit, illuminat, ac regit, ut ſequantur veſtigia ejus, prout dicitur infra Serm. 95. Verum „ tamen obſervandum eſt, in toto hoc corpore myſtico „ Chriſti, & Eccleſiæ, Deum diverſo modo ineſſe. Si„ quidem eſt eminentiſſime in Capite Chriſti, hoc eſt in „ humanitate Chriſti per hypoſtaticam unionem; in pe„ dibus Chriſti, hoc eſt in Eccleſia, quæ præcipue ex „ Gentibus conflata eſt, per fidem adeſt & gratiam: atque „ internam illuminationem, dirigens eorum actus, greſſus „ &c. Unxit hæc Mulier caput, & pedes Chriſti; ut pedi„ bus per caput, & capiti per pedes obſequium præſtaret „ humanitatis, argumento eorum quæ dixit Auctor infra „ Serm. 173. *Sicut honor capitis, &c.* „ Mita.

21 *Orate, Fratres &c.* Saudet nobis orare Deum, ut & nos ungamur unguento, quod pedibus funditur Salvatoris: hoc eſt de Eccleſiæ ſacramentis participemus.

22 *Chriſma perfectum eſt*. MS. Cæſ. *ita profecto Chriſma eſt*.

AD

gis potuit si fuisset Propheta : quia prophetia non est humani arbitrii, muneris est divini :
1 unde Propheta scit non quantum vult, * sed quantum dederit ille, qui tribuit prophe-
2 tiam. * *Hic si esset Propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum*. Mulieris
3 malæ tactus * urit male conscium: parem polluit, suspectum notat, hominem malæ voluntatis infamit : ceterum peccatrix fit bona, fit sancta, fit innocens, cum tetigerit veniæ largitorem. Stercora contingunt, sed non inqui-
4 nant Solem : medicum cum tangunt * vulnera, putredo non polluit. Judicem quamvis tangat reus, non potest maculare cum supplicat. Sic peccator cum Dominum tangit, non Dominum sordidat : sed ipse & peccato caret omni, & rapit subito sanctitatem. Probat hoc mulier in profluvio sanguinis constituta, quæ ut teti-
5 git fimbriam * Domini, non fimbriam polluit, sed ipsa mox inquinamento vetustæ caruit passionis. *Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum*. Pharisæus Christum Prophetam crederet, si expositа oculis, nota populis si videret. Quid putas crediturus erit, cum mox eum mentis suæ arbitrum, cordis sui judicem, testem conscientiæ suæ, cogitationum suarum didicerit cognitorem ? Putasne vel tunc fatebitur Deum, quem modo post virtutes tantas judicat nec Magistrum? *Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum*. Mulier habebat vulnus, sciebat illud, & ideo taliter tanti vulneris Medicum perquirebat : Pharisæus perfidiæ morbo saucius, superbiæ flamma febriens, per phrenesim se nesciebat insanum. Hinc est quod Christus illuc primum curam vertit, ubi ignota sæviebat infirmitas : ut cœlestis Medicus uno medicamine duos curaret ægrotos. *Videns Pharisæus qui vocaverat eum, ait, intra se, dicens*. Cui? quia intra se cogitaverat Pharisæus, Christus publica voce respondit : & dum Pharisæi cordis patefecit arcanum, ipsum fuisse totius prophetiæ demonstrat auctorem. *Respondens*, inquit, *Jesus, ait : Simon, habeo tibi aliquid dicere*. Tibi, cui opus est medicina, & nescis quærere medicinam : tibi, qui Deum Magistrum vocas, & Dei deseris disciplinam : ignoras quoniam Magistro magnam facit injuriam, qui se discipulum fatetur ejus, cujus non sequitur institutum? Nam sicut discipuli probitas laus est magistri, ita magistri vituperatio discipulus nesciens disciplinam. *Simon, habeo tibi aliquid dicere. Respondit, Magister, dic*. Iterum, Magi-

ster dic, & non Deus dic. Jam jam Deum senties, quem vocas Magistrum. *Duo*, inquit, *debitores erant cuidam fœneratori : unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque : quis ergo eum amplius diliget? Respondens Simon dixit : Æstimo quod is cui plus donavit. Et Dominus, recte judicasti*. Audistis quemadmodum cœlestis creditor totum debitum charitate compensat, & ad incrementum totius fœnoris amoris solius exigit, & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem. Vis scire homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est; quod es rationis capax, Dei fœnus est; quod discretionem mali, bonive possides, accepisti, & quod vivendi normam acceperis per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te, non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more vivens qua præditus es ratione privaris, & in gurgite criminum boni, malive perdita discretione confundis, & divinæ legis substantiam dissipas, mundana voluptate * captivus, factus es glorioſi fœnoris de- 6
bitor luctuosus: cui deficientibus virtutum lucris criminum multiplicatur usura. Sed licet in hac re cecideris, licet fueris in ista devolutus, vide ne desperes : * homo remansit tibi unde 7
piissimo satis facias creditori. Absolvi vis? Ama: „ charitas cooperiet multitudinem peccato- 1. *Joan.* 4.
„ rum. „ Negationis crimine quid pejus? & tamen Petrus amore solo valuit hoc delere, probante domino, cum dicit : „ Petre amas *Joan.* 21
„ me? „ Inter omnia Dei præcepta amor obtinet principatum. „ Diliges dominum Deum tuum *Mar.* 12.
„ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, „ & ex tota mente tua, & ex tota virtute „ tua. „ Ama ergo homo Deum, & ama totus : ut possis omnia sine labore vincere peccata. Teneræ militiæ, delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam, sicut ex sequentibus eluceſcit. *Conversus*, inquit, *ad mulierem, dixit Simoni*. Quid est, quod conversus ad mulierem, Simoni loquitur Christus? Quia cum pœnitentem respicit, arguit oblatrantem. *Dixit Simoni, vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti; hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui tersit : osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravi non cessavit osculari pedes meos : oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos*.

AD SERMON. XCIV.

NOTÆ.

Scit non quantum vult. Alii quoque Enarratores notant hic Pharisæi errorem : quasi Prophetæ omnia scire debuissent. Vide Grotium, Brugensem, & Calmetum.

2 *Qui tribuit Prophetiam*. Consule Maldonatum ad hunc locum.

3 *Mulieris malæ tactus*. Nempe hæc erat Pharisæorum opinio : ex contactu hominum flagitiosorum, alios inquinari. Isaiæ lxv. 5.

4 *Medicum cum tangunt*. Ex Latinio. Editi : *Medicum cum tangit*.

5 *Tetigit fimbriam*. Ex Latinio. Alias : *tangit*. Ex præcepto Moysis Num. xv. 38. Hebræi quadratorum palliorum oras, teniola ornabant : addebantque angulis panniculos, vel fimbrias græce Κράσπεδα ex lino, vel cannave cærulea. Hoc vestium genus, gestasse Christum testatur Hemorroissa.

6 *Mundana voluptate*. Sic emendat Latinius. Alias : *mundana voluntate*.

7 *Vide ne desperes*. In Novatianos insurgit : qui nihil spei relinquebant iis, qui semel peccaverant : docebantque impie non posse ab hominibus peccata dimitti.

Propterea dico tibi: dimittuntur illi peccata multa, quoniam dilexit multum: cui autem minus dimittitur, minus diligit. Probatum eſt, quia dilectio delet & abluit univerſa peccata. Quid eſt autem quod dixit: *Cui minus dimittitur, minus diligit?* Ergo ad peccandum ſatis eſt, ut major charitas comparetur? Abſit. Charitas de præteritis ſubvenit, non liberat de futuris: charitas neſcit peccare cum diligit: charitas non eſt charitas, ſi delinquit: charitas Dei cuſtos eſt ſanctitatis. Fratres, ſi nos eſſe peccatores novimus, & eſſe nolumus peccatores, pedibus
8 Chriſti demus lachrymas, * ſpargamus capillos, figamus oſcula, pietatis oleum tota devotione fundamus: ut dicatur nobis: dimittuntur vobis peccata multa, quia dilexiſtis multum. Imitemur hanc mulierem, quam conſpicimus non ſolum caruiſſe peccatis, ſed ad totum ſanctitatis verticem perveniſſe. Quæ ſit autem hæc mulier, quia hodiernus ſermo charitatis nos diſtulit, ſicut jam promiſimus, in ſequentibus Deo auctore pandemus.

SERMO XCV.

OMnia quæ a Chriſto corporaliter geſta referuntur, ſic ſubnixa ſunt hiſtorica veritate, ut plena ſemper ſacramentis cœleſtibus approbentur. Et quia quod erat in facie lectionis jam perſtrinximus ſermone repetito: orate ut ſicut promiſimus, interna ejus Spiritu ſancto revelante, pandamus. Inhonora eſt dictio quæ Dei facta, humana tantum expoſitio-
Luc. 7. ne depromit. *Rogavit*, inquit, *dominum quidam Phariſæus, ut manducaret cum illo.* Phariſæus,
1 fratres, catholicus dicitur Judæorum: * nam & reſurrectionem credit, & a Sadducæo re-
2 ſurrectionem negante * diſſentit: hinc eſt quod rogat Chriſtum, id eſt, reſurrectionis auctorem, ut manducet cum illo: quia qui convivit Chriſto, mori neſcit, utique vivit ſemper. *Rogabat dominum, ut manducaret cum illo.* Rogas Phariſæe, ut manduces cum illo, crede, eſto Chriſtianus, & manducas ex illo. „ Ego
Joan. 6 „ ſum, *inquit*, panis qui de cœlo deſcendi. „ Semper Deus majora tribuit quam rogatur: nam ſe manducandum dedit, qui rogabatur ut manducandi ſecum fiduciam largiretur, & tamen ſic hoc dedit, ut illud quod poſtulatus eſt, non negaret: Nonne promittit hoc & ſponte diſcipulis ſuis? „ Vos qui perſeveraſtis me- Luc. 22.
„ cum, manducabitis & bibetis in menſa mea „ in regno meo. „ Chriſtiane, qui ſe tibi hic manducandum dedit, quid ſuum tibi denegare poterit in futurum? Et qui tantum tibi viaticum paravit ad victum, quid in illa tibi manſione perpetua non paravit? „ Manducabitis in „ menſa mea in regno meo. „ Audiſti Dei convivium, ſolicitus non ſis de qualitate convivii. Qui pervenire regis miretur ad menſam, manducavit quicquid regni dominatio poſſidet, & poteſtas: ſic qui ad convivium venerit creatoris, habebit in delitiis ſuis, quicquid continetur in creatura. Sed ad cœpta redeamus. *Et ingreſſus domum Phariſæi.* Quam domum? Nempe ſynagogam ingreſſus accubuit. In ſynagoga, fratres, tunc accubuit, quando occubuit Chriſtus: ſed corpus ſuum Eccleſiæ tranſmiſit ad menſam, ut eſſet cœleſtis caro manducatum gentibus ad ſalutem. „ Niſi manducaveritis Joan. 6.
„ carnem filii hominis, & biberitis ejus ſangui- „ nem, non habebitis vitam in vobis. „ Quemadmodum autem manducetur caro Chriſti, quomodo bibatur & ſanguis ejus, norunt illi, qui ſunt ſacramentis cœleſtibus inſtituti. * *Ecce*, inquit, *mulier quæ erat in civitate peccatrix.* 3
Quæ mulier? Eccleſia ſine dubio. * *In civitate peccatrix.* Civitate qua? Illa de qua dixerat 4
Propheta: „ Quomodo facta eſt meretrix ci- Eſai. 1.
„ vitas fidelis Sion? „ Et alibi: „ Vidi ini- Pſal. 54.
„ quitatem & contradictionem in civitate, & „ iniquitas & labor in medio ejus & injuſtitia, „ & non defecit de plateis ejus uſura & do- „ lus. „ In civitate ergo perfidiæ ſepta muris, ſuperbiæ turribus communita, diſtincta iniquitatum plateis, obſerata contradictionum portis, depicta doli fucis, indurata ſilicibus u-
5 ſurarum, * negotiorum doloribus aggravata, 6
infamata lupanaribus, id eſt, idolorum templis, mulier hæc, id eſt Eccleſia, graviſſimum trahebat reatum ex tanta præcedentium colluvie peccatorum. Sed ubi audivit veniſſe Chriſtum ad domum Phariſæi, id eſt, ad ſynagogam:

8 *Pedibus Chriſti demus lacrymas.* „ Hi pedes ſunt Sa- „ cerdotes confeſſarii, ad quorum pedes peccata ſunt de- „ ponenda per confeſſionem, dando lacrymas contritionis; „ ſpargendo capillos affectionis; peccata ore proprio nu- „ dando; amoris oſcula figendo; deum toto corde diligen- „ do; oleum pietatis fundendo: & peccatorum ſatisfactio- „ nem exhibendo; lege infra ſerm. 95. " Mita.

AD SERMON. XCV.

NOTÆ.

1 *Catholicus dicitur Judæorum.* Phariſæorum ſecta antiquiſſima cenſetur, quamvis Hieronymus in Iſai. VIII. ſcribat ex ſchola Hillel, & Sanimai profluxiſſe. Eorum mores, inſtituta, ſuperſtitiones habes apud Calmetum Diction. Bibl. Ceterum eos credidiſſe animam immortalem, ſpecie quadam metempſicoſeos admiſſa, exiſtentiam Angelorum, & corporum reſurrectionem, conſtat ex Actor. XXIII. 8. Joſepho Antiq. lib. XVIII. cap. 2. & de Bello lib. II. cap. 12.

2 *Ab Sadducæo reſurrectionem negante.* Sadducæi pluribus erroribus inquinabantur. Nam Animam rationalem, quam in hominibus fatebantur, immortalem eſſe perfricte negabant: Joſeph. lib. II. de Bello, cap. XII. Angelorum exiſtentiam habebant ad inſtar fabulæ, Actor. XXVIII. 8. Matthæ. XXII. 23. Marc. XII. 8. Lucæ XX. 27. Deumque corporeum aſſerebant: Arnobius lib. III. pag. 100. & ab eo providentiam abſtulerant: Joſephus ubi ſupra: unde & alterius vitæ præmia, & pœnas. Præceteris corporis reſurrectionem pro viribus impugnabant. Qua propter ſucceſſu temporis, nam everſis Hieroſolymis peſtis hæc parumper deſæviit, vires iterum ſumptura, Imperator Juſtinianus, ſancita lege, ab imperii finibus adegit, ultimoque ſupplicio damnavit.

3 *Qui ſunt ſacramentis cœleſtibus inſtituti.* Non omnibus enim ſacra Religionis myſteria pandebantur. Aug tract. XCVI. *Catechumenis Sacramenta Fidelium non producuntur.* Et Euchariſtiam præcipue ſub Arcani diſciplina latuiſſe norunt omnes. Conſule Origenem lib. contra Celſum.

4 *Eccleſia ſine dubio.* In hac Muliere Eccleſiam figurari, docet etiam Ambroſius lib. VI. in Lucam, cap. XIII. & Gregorius homil. XXXIII. in Evangel.

5 *Silicibus uſurarum.* Uſurarii duri ut *ſilices*, damnantur ab SS. Patribus apud Suicerum Tom. II. pag. 1275.

6 *Quod*

gam: ibi, hoc eſt, ad Judaicum Paſcha, paſſionis ſuæ myſteria tradidiſſe, aperuiſſe ſui corporis & ſanguinis ſacramentum, manifeſtaſſe noſtræ redemptionis arcanum, ſcribas velut peſſimos deſpiciens janitores. „ (Væ vobis legiſperitis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ„) irruptis contradictionum foribus, contempto ipſo chori Phariſaici principatu, ardens, anhelans, æſtuans ad totum legalis convivii penetrale pervenit: ibique reperit Chriſtum inter amoris epulas & dulcia pocula traditum, Judaicam occubuiſſe per fraudem: juxta illud Prophetæ: „ Quoniam ſi inimicus exprobraſſet mihi, ſupportaſſem utique: & ſi is qui oderat me, ſuper me mala locutus fuiſſet, abſcondiſſem me utique ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus, qui mecum dulces capiebas cibos, in domo domini ambulavimus cum conſenſu. „ *Ut cognovit accubuiſſe dominum in domo Phariſæi*, id eſt, in ſynagoga omni dolo, tota fraude addictum, paſſum, crucifixum & ſepultum: tamen a fervore fidei tanta iſta non retardatur injuria, ſed portat unguentum, portat Chriſtiani chriſmatis oleum: & quia Chriſti faciem videre non meruit corporalem, ſtat retro non loco, ſed tempore, inhæret ejus veſtigiis, ut ſequatur: & jam deſiderii plus, quam conſcientiæ lachrymas fundit: ut quem abeuntem videre non meruit, mereatur videre redeuntem. Lachrymas ergo ad pedes Domini profluo amore perfundit; dum pedes, e angelizantium regnum ejus, bonorum operum manibus tenet, lavat lachrymis charitatis, confeſſionis labiis oſculatur: & totum miſericordiæ profundit unguentum, donec converſus ad eam: quid eſt converſus? hoc eſt, reverſus, dicat Simoni, dicat Phariſæis, dicat negantibus, dicat populo Judæorum. Intravi domum veſtram, aquam pedibus meis non dediſtis. Et hæc quando dicet? Quando venerit in majeſtate patris ſui, & ſegregabit juſtos ab injuſtis, quaſi paſtor qui ſegregat oves ab hœdis: & dicet: „ Eſurivi, & non dediſtis mihi cibum, ſitivi, & non dediſtis mihi potum: hoſpes fui, & non ſuſcepiſtis me. „ Hoc eſt dicere, aquam pedibus meis non dediſtis: hæc autem, dum meorum pedes lavat, pedes ungit, pedes oſculatur, fecit ſervis, quod vos Domino non feciſtis, * fecit pedibus, quod capiti vos negaſtis: impendit minimis, quod vos veſtro denegaſtis auctori. Tunc dicet ad Eccleſiam: Dimittuntur tibi peccata multa, quia dilexiſti multum. Quia tunc erit remiſſio peccatorum, quando tolletur materia tota peccandi, quando corruptio induet incorruptionem, quando mortalitas immortalitatem conſequetur: quando peccati caro, caro totius efficietur ſanctitatis: quando terrena ſervitus cœleſti dominatione mutabitur: quando militia humana divinum promovebitur ad regnum. Orate fratres, ut & nos in parte Eccleſiæ conſtituti, ad ea quæ numeravimus, pervenire mereamur: auctore ipſo Chriſto, cui eſt honor & gloria una cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum. Amen.

Luc. 11. *Pſal.* 54. *Matt.* 25.

S. Petri Chryſ.

SERMO XCVI.

SI dicta vel facta Chriſti paſſim carnalibus ſenſibus ſubjicerentur, * torpeſceret animus meus, vacaret, dormiret ingenium, cor tabeſceret, extingueretur quicquid humani vigoris eſt & caloris. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam*. Sicut in lapide friget ignis, latet ignis in ferro: ipſe tamen ignis ferri ac lapidis colliſione flammatur, ſic obſcurum verbum verbi ac ſenſus collatione reſplendet. Certe ſi myſtica non eſſent, inter infidelem, fidelemque, inter impium atque pium diſcretio non maneret: & eſſet devotus, ſicut contumax: iners, ſicut qui laborat: pervigil, ut ille qui dormit: nunc vero cum petit anima, mens pulſat, quærit ſenſus, ſperat pietas, fides exigit, meretur intentio, apparet & ſudantis fructus, & pœna deſidis, & juſtitia largitoris ſimul, quia plus accepta ſapiunt, quam poſſeſſa: inventa magis, quam ſubjecta delectant. Hinc eſt quod doctrinam ſuam Chriſtus parabolis velat, tegit figuris, ſacramentis operit, reddit obſcuram myſteriis. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam*. Illis, hoc eſt, non ſuis, ſed extraneis, inimicis utique, non amicis: ſpectantibus ad calumniam, non audientibus ad ſalutem. *Ideo in parabolis*, inquit, *loquor eis, quia videntes, non vident: & audientes, non audiunt, neque intelligunt*. Quare? Quia qui calumniatur præterita, videre præſentia non meretur: neque dignus eſt agnoſcere gratiam, qui legem ne cognoſceretur, abſcondit. „ Væ vobis, inquit, legiſperitis, quia „ tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, „ & eos qui introibant, prohibuiſtis. „ *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam, dicens: Simile eſt regnum cœlorum homini*. Et quid offendit Chriſtus, ſi in ſimilitudinem hominum factus eſt, ut pereunti humano generi ſubveniret? Scandalizat Dominus, ſi, ut manumittat ſervos, inveniatur in habitu ſervitutis? quando quicquid eſt majeſtatis futuræ, quicquid adventus & regni, ecce homini comparatur. *Simile eſt*, inquit, *regnum cœlorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo, cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit*. Audiſtis quemadmodum ſator mundi rerum principia bona ſevit, nec ullum malum ab originis proceſſit auctore: ab inimico ſuperſeminatum eſt malum, malum non eſt a rerum parente procreatum. *

Luc. 11. *Matt.* 13.

6 *Quod vos domino non feciſtis*. Triplici capite juxta Veterum morem debebatur aqua pedibus Chriſti: uti domino, & Advenæ. Geneſ. XVIII. 4. Regum XXV, 41. 1 Timoth. V. 10. & uti diſcubituro. Vide Athenæum lib. XIV.

AD SERMON. XCVI.

NOTÆ.

1 *Subjicerentur*. Alias: *ſubjacerent*.

2 *Non eſt a rerum parente procreatum*. Craſſe igitur Manichæi, ex ſequentibus Evangelii verbis colligebant naturas ipſas bonas malaſque ab Deo, & diabolo ſeri, inquit Grotius.

Gen. 1. „ Et vidit Deus inquit, omnia quæcumque fe„ cit, & ecce bona valde. „ Bona, & valde bona: nam quem Deus faciens vocavit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum: & hominem quem Deus in paradiſo deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum quem carni Deus inſeruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit.

Gen. 4. Cain probat hoc qui primus germano ſanguine terram tinxit: & in exitium fraternum mortis
3 dignus extitit dedicator. * Sic ex diſcordia nata mors ſemper humanam ſcindit, & ſeparat charitatem. Et quia longum eſt ire per ſingula, vel paucis aperire compellimur, inimicus qualiter bonis mala, virtutibus vitia, vitalibus mortalia, noſtram ſemper ſuperſeverit ad ruinam. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram; & ſemine ex uno pius ſator totum genus hominum tantam multiplicavit ad meſſem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & ſuperſeminando mala quod bene ſatum fuerat, delevit diluvio, non rigavit. Sic legem divinis & veracibus ſatam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de ſacerdote fieret perſecutor *, de doctore depravator exiſteret, de defenſore legis redderetur inimicus. Sic creaturas ad agnitionem conditas creatoris, ut neſciretur Deus, deos eſſe mentitus eſt. Hinc ſapientes ſæculi fecit ſtultos, ſpeculatores mundi, docuit nihil videre; profeſſores ſcientiæ, fecit ſcientiam non habere; inquiſitores rerum omnium, dimiſit ignaros. Sic Evangelicam ſegetem ſatam cœleſti ſemine hæretica zizania ſuperſeminando confudit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ faſciculos faceret, ne triticum fieret cœleſtium horreorum. Et quid plura? Poſteaquam eſt ipſe in dæmonem converſus ex angelo, ne qua creatura in ſuo ſtatu conſiſteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Sed jam præſentis parabolæ verba pandamus. *Simile eſt regnum cœlorum homini*. Cui? utique Chriſto. *Qui ſeminavit bonum ſemen*. Quia in ipſo rerum ſemine neſcit malum, conditio creatoris. *In agro ſuo*. Hoc
Matt. 16 eſt, in mundo: dicente ipſo Domino, „ Ager „ hic mundus eſt.„ *Cum autem dormierunt homines*. Id eſt, ſancti Patres, Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, in ſopore mortis temporaliter dormientes, quia ſanctorum mors ſomnus eſt: peccatorum vero mors eſt, quia in inferno pœnæ vivunt, vitæ pereunt peccatores. *Veniens inimicus ejus*. Id eſt, diabolus. *Superſeminavit zizania*. Superſeminavit, non ſeminavit. Præcedunt creatoris bona, mala diaboli poſtſequuntur: ut malum quod eſt ex diabolo, ſit accidens, non natura. *Superſeminavit zizania in medio tritici*. Quia diabolus hæreſes inter fideles: inter ſanctos, peccatum: inter pacificos, lites: inter ſimplices, dolos: inter innocentes, nequitiam gratis ſerere conſuevit: non ut acquirat zizania, ſed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, ſed ut adimat innocentes. Hoſtis plus ducem, quam militem petit: nec obſidet mortuos, ſed impugnat viventes; ſic diabolus non peccatores quærit capere, quos poſſidet ſubjugatos, ſed ut juſtos capiat, ſic laborat. *Superſeminavit zizania in medio tritici, & abiit*. Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, ſed poſteaquam proſtraverit, derelinquit: diabolus non quærit hominem, ſed hominis interitum quærit. Fratres, ille malis noſtris gaudet, turget ruinis noſtris, noſtris vulneribus convaleſcit, noſtrum ſanguinem ſitit, noſtra ſaturatur ex carne, noſtris vivit ex mortibus. * 4
Diabolus hominem non vult habere, ſed perdere. Quare? Quia ad cœlum unde ille cecidit, non vult, non ſert, non patitur hominem pervenire. Et quia nos ſermo trahit longius hodie, reliqua differamus, ut & communem revelemus laborem, & quæ dicenda ſunt, plenius exequamur. Deus autem noſter & mihi dicendi gratiam, & vobis audiendi deſiderium donare dignetur.

SERMO XCVII.

QUia feſtinus ante hac ſermo ut communem temperaret laborem, ad totum parabolæ prætereuntis non valuit pervenire ſecretum, nunc reliqua, Domino revelante, pandamus. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam, dicens:* Matt. 13 *Simile eſt regnum cœlorum homini qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo: cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem dormirent homines*: inſidiator in noctibus latitat: in diebus vigilantes fugit; appetit dormientes; fortis conflictum petit, provocat palam ſpectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. Maximæ infirmitatis indicium eſt dormientibus irruiſſe. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus*. Malus nunquam non ſtultus. Quid hic egit inimicus? Eſto, quod dormierint ſervi, nunquid & Dominus dormiebat? Eſto, quod oculos ſervorum ſopor clauſerit poſt laborem: nunquid & dominantis oculos ulla vicerat laſſitudo? Inimice, lucis refuga, vigilaſti, laboraſti, ſed non latuiſti: nam dormientibus ſervis, Dominus ipſe te videt: deſertor cœli prævenisti, feciſti, ſed non profeciſti. Deo perire non poteſt, quod ipſe cuſtodit; fraudis auctor in Dominum non committis, ſed in ſervos, dum facis ut negligentiæ illorum, quod tuæ fraudis eſt, aſcribatur. Ille, ille te videt, qui totius & fraudis teſtis eſt, & laboris. Manent ergo laboris ſui fructus benefacientem; manent & nequitiæ ſuæ pœnæ fraudantem, illi triticum ad horreum cœleſte portabunt, tu tibi zizaniorum tuorum portabis faſciculos ad gehennam. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania*. Ut quid? Ut periret dominica meſſis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? niſi quod invidiæ ſpiritus hominum damnum

3 *Mortis extitit dedicator*. Cain vocatur πρωτόφονος *primus homicida*: qua voce carere Lexica inquit Suicerus Tom. II. pag. 884.

4 *Vivit ex mortibus*, MS. Cæſen.: *Noſtris ſaginatur ex mortibus*.

AD

mnum ſuum computat lucrum: & quod perierit hominibus, hoc ſe æſtimat acquiſiviſſe? Sed diabolus hoc ideo, ut diximus, tenebris celantibus eſt molitus, ut adulteratæ meſſis noxa redundaret ad ſervos; & hinc pœnam ſumerent, unde ſperaverant palmam. Denique vigilantes ſervi præ timore, iſta cur evenerint, expaveſcunt: hoc metuentes, ne zizaniorum germina ad illorum redirent offenſam, quorum conſcientia præter jactum boni ſeminis nil habebat. Hinc eſt quod auditum ſui Domini prævenerunt, ne ſecuri de innocentia, reatum de ſilentio ſuſtinerent: cum vocatur innocens ad reatum, dum purgari æſtuat, urget & ſtimulat cognitorem. *Cum autem creviſſet herba & fructum feciſſet, tunc*, inquit, *apparuerunt & zizania*. Quod latet in herba, manifeſtatur in
1 ſpica: & quod celatur in germine *, aperitur in fructu: ſic quos credentes putamus pares, fide diſpares invenimus, ſic judicii prodit meſſis, quod Eccleſiæ germen occultat. Juxta il-
Matt 7. lud dictum dominicum. „ Ex fructibus eorum „ cognoſcetis eos. „ Flores multi, multitudinem fructuum pollicentur, ſed examinati ventorum flabris, ad fructum pauciſſimi perſeverant: ſic credentes in Chriſto multi Eccleſiæ videntur in pace, ubi autem perſecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in
2 fructu. Sed Euphemia * ſancta plus ſolvit in fructu, quam promiſit in flore: quæ manente virginitatis flore, copioſum martyrii pervenit ad fructum. *Acceſſerunt*, inquit, *ſervi patris familias, dicentes ei*. Acceſſerunt, fratres, mente non corpore: non loco, ſed fide; dixerunt non clamore vocis, ſed cordis tacito cum dolore. *Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Seminaſti, non ſeminavimus: nos quod
3 perfecte facimus, * tibi ſemper noſtro aſſignamur auctori, & tu in iis, quæ nobis facienda præcipis, ipſe operator aſſiſtis. Ergo ſi nos operis tui facis eſſe pro tua dignatione conſortes, non nobis ſolis quod zizania naſcuntur, aſcribas; Domine, aut tecum nos munit innocentia, aut nobiſcum te reatus attingit: nos noſtro operi non potuimus invidere, magnis ſudoribus offenſam non potuimus comparare; tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: nos præter tuam gratiam nil habemus, per
Act. 17. quam ſtamus, „ vivimus, movemur & ſumus „; & ſine qua jacemus, deficimus & perimus. Ergo nos hæc nobis ſic laboravimus, ut perirent? Sed quis hoc fecerit, qui ſolus non dormis, nobis dormientibus tu vidiſti: & ſi tu vidiſti juſte Judex, (factum quis ſcit? ille qui vigi- Pſ. 120
lat, non ille qui dormit): ergo tu prode eum, ut nos quos ſic anxios conſpicis, facias, ſic ſecuros. *Ait dominus, inimicus homo hoc fecit*. Inimicus homo hoc fecit: & tu quare hoc cum videres Domine, permiſiſti? Quare? Quia timere fraudes non poteſt, cui nil poteſt deperire: & quia plus eſt mixta diſcernere, quam prohibere mixturam: * majus eſt reparare perdita, 4
quam illæſa ſervare: ſimul quia opportet zizania eſſe, ut qui probati ſunt manifeſti fiant. 1. Cor. 1.
Servi autem dixerunt ei, Vis imus & colligimus zizania: Sic devoti ſervi indefeſſum promittunt laborem: nec patiuntur dominicæ meſſis videre, vel temporaliter fœditatem, ſed dominus quem tempora non fatigant, & quando vult poteſt abolere ſuæ meſſis injuriam, vetat dicendo. *Non* Et quare prohibuerit mox revelat. *Ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum*. Sic imperiti erant cultores, ſic operis neſcii, ſic diſcretionis ſcientiam non habentes, ut evellentes zizania, eradicarent & triticum? Ubi ſunt Prophetæ per DEI ſpiritum prophe- Mar. 16. Gal 2.
tantes? Ubi Petrus cui pater revelat? Ubi Pau- 2 Cor. 13
lus in quo operatur & loquitur Chriſtus? Ubi omnes ſancti? plane ſancti, ſed ſervi, tantum ſcientes, quantum ſingulis ſcientiarum largitor indulſit? Sed dicis, hoc occultum nil erat, nil erat ibi occultum, quando aliud videbatur in ſpecie, aliud habebatur in flore: & quod hodie erat zizania, cras in triticum vertebatur: ſic hodie habetur hæreticus, qui craſtina ſit fidelis, & qui ad præſens peccator cernitur, ad futurum juſtus aſſiſtit. Hinc eſt etiam, quod auctor utraque referebat ad meſſem, id eſt, uſque ad judicium divinæ patientiæ ſuæ: & noſtræ pœnitentiæ tempus, ut qui ſe de malo commutarit ad bonum, dominicum deputetur in triticum, cœleſtibus horreis aggregandus; qui ſe de fideli fecerit infidelem, gehennæ deputetur incendio. Et quid plura? Si zizaniis non Dei patientia ſubveniret: nec Matthæum de Publicano Evangeliſtam, nec Paulum de perſecutore Apoſtolum Eccleſia poſſideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum miſſus, ide Paulo ta- Act. 9.
lia querebatur; „ Domine, quanta mala fecit

„ ſanctis

AD SERMON. XCVII.

NOTÆ.

1 *Quod celatur in germine*. Ex MS. Cæſen. Alias in *gramine*: cui lectioni adhærendo Mita ſubdit, „ Deeſt in herba juxta illud Iſaiæ xli. 15. *deſertos faciam* „ *montes, & colles; & omne gramen illorum, exſiccabo*; „ deeſt omnem herbam. „

2 *Euphemia*. In quadam Conſtitutione Manuelis Comneni, apud Surium Theſ. Eccleſ. tom. II. pag. 25. S. Euphemia vocatur Καλλιμάρτυρ. Ita enim Græci plerumque vocabant Fœminas illas, pro Chriſtiana religione mortem oppetentes: de ea meminit Paulinus Nolanus poema XXVI. pag. 638.

Et qua Chalcidicis Euphemia Martyr in oris,
Signat virgineo ſacratum ſanguine littus.

Chalcidicum hic eſt Chalcidonia. Chalcidone enim in Bitinia, non Chalcidis in Euboea paſſa eſt Euphemia. Ita Sidonius Carm. II. paneg. Anthemii agens de Byzanthio, cui Eurus a proxima Chalcedone ſpirat

Proxima Chalcidici ſenſim tuba temperat Euri.

De Euphemia meminere Ennodius apud Sirmondum Tom. I. pag. 110. hymn. XVII. & pag. 1142. num. 130. ubi ejus leges Epitaphium, Calendarium Seldeni, pag. 1339. Mediolanenſe apud Muratorium: & Frontonis pag. 229. de qua etiam Sermonem habuit S. Aſterius Amaſenæ Epiſcopus. Ravennæ fuit Templum divæ Euphemiæ ſacrum, quod Apollinaris Epiſcopus longo poſtliminio reverſus, rite conſecravit: ibique divæ Lipſana ab Hermacora Aquilejæ Epiſcopo, divique Marci diſcipulo accepta repoſuit: teſte Rubeo Hiſtor. Ravenn. & ex eo Bacchinio in Agnelli Pontificali tom. I. pag. 131. Pronum autem eſt credere in eadem Eccleſia Homiliam hanc habitam fuiſſe ab Chryſologo. Ibidem enim, non in aliis Eccleſiis Ravennatibus, habebantur Miſſæ ad Populum: ideſt *ſolemnes* in quibus Epiſcopus concionabatur.

3 *Nos quod perfecte facimus*. Ex MS. Cæſen. & Vallic. Editi: *quod per te facimus*.

4 *Majus eſt mixta* &c. Ex editione Mitæ. Aliæ: *plus eſt myſtica diſcernere, quam prohibere myſterium*.

5 Huic

„ ſanctis tuis: „ hoc eſt, eradica zizania: quid ad lupum ovis? quid ad contumacem devotus? quid ad perſecutorem talis prædicator miſſus? Sed cum Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cum Ananias perſecutorem diceret, tunc Dominus prædicatorem ſciebat: & cum ille eum zizania judicaret inferni, Chriſtus eum vas electionis, triticum in cœleſti horreo jam ponebat. „ Vade, inquit, quia „ vas electionis eſt mihi. „ *

SERMO XCVIII.

AUdiſtis hodie fratres, quemadmodum grano ſinapis tota regni cœleſtis comparata eſt magnitudo. Et quid eſt quod poteſtatem tantam, ſic parva, ſic minima, imo minimorum minima ſimilitudo concludit? Sic enim ait
Luc. 13 Dominus, *Cui ſimile eſt regnum Dei? & cui ſimile æſtimabo illud?* Cum dicit, *Cui eſt ſimile*, quaſi quærentis indicat & producit affectum. Et ille ſolus verbum, ſcientiæ fons, dicendi flumen; qui omnium corda rigat, ſenſus aperit, ingenium dilatat, in invenienda ſimilitudine nunc laborat? Sed quid invenerit audiamus. *Simile eſt*, inquit, *regnum cœlorum grano ſinapis*. Quærens in cœlo & in terra, nil invenit niſi granum ſinapis, in quo potentiam totam ſupernæ dominationis includat: & illud regnum
1 ſingularitate potens, æternitate felix, divinitate fulgens, diffuſum toto cœlo, tota terra dilatatum, in grani ſinapis coarctat & concludit angustias? *Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis*. Spes iſta eſt credentium tota? Expectatio iſta eſt fidelium ſumma? Iſta eſt felicitas Virginum longis continentiæ laboribus comparata? Iſta eſt gloria Martyrum totius effuſione ſanguinis conquiſita? Hoc eſt, „ quod nec ocu-
1. Cor. 2 „ lus vidit, nec auris audivit, nec in cor ho„ minis aſcendit? „ hoc eſt, quod ineffabili Sacramento diligentibus Deum promittit Apoſtolus eſſe præparatum? Fratres, non facile do-
1. Cor. 1. minicis moveamur in dictis: nam ſi „ infirmum „ Dei, fortius eſt hominibus; & ſtultum Dei, „ ſapientius eſt hominibus: „ hoc minimum Dei, tota magnitudine mundi magnificentius invenitur; ſi modo hoc granum ſinapis nos ſic noſtris ſeminemus in mentibus, ut intelligentiæ magnam nobis in arborem creſcat: & ſenſus altitudine tota levetur ad cœlum, ac totos ſcientiarum diffundatur in ramos: atque ita ora noſtra ferventia vivido fructus ſui ſapore ſuccendat, & ita igne ſeminis ſui toto nobis ardeat, & flammetur in pectore; atque noſtræ ignorantiæ totum nobis auferat ſua deguſtatione faſtidium. *Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & crevit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus*. Grani ſinapis, ſicut dicit, inſtar eſt regnum Dei, quod de ſupernis affertur verbo, ſuſcipitur auditu, fide ſeritur, credulitate radicatur, ſpe creſcit, confeſſione diffunditur, virtute tenditur, & dilatatur in ramos, ad quos vocat aves cœli, id eſt, ſpirituales ſenſus, atque in ipſis eas quieta ſuſcipit manſione. Veniat hæreticus, veniat, quia redeuntibus Eccleſiæ ſemper pateſcit ingreſſus, veniat, audiat, & pietati dominicæ jam deſinat oblatrare. Si cœleſtis regni majeſtas omnis ad grani ſinapis ſimilitudinem venit, quid quæritur, quod Deus ad hominem, dominus ſervi deſcendit in formam *? Sic enim venit 2
hæretice, ut tibi totum per fidem creſceret, cui jam totum defecerat per naturam. *Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis*. Sed ſinapis revertamur ad granum: ſic tota regni ſumma manet, & conſiſtit in regno cœlorum. Chriſtus eſt regnum cœlorum, qui velut granum ſinapis * in 3
hortum, virginei corporis miſſus, orbe toto crucis in arborem crevit *, ac tantum dedit 4
fructus ſui ſaporem, cum teritur paſſione; ut quicquid eſt vitale ſuo ſaporaret & condiret attactu. Nam ſicut in integritate grani ſinapis virtus habetur occulta, apparet vero virtus ejus vehementiſſime, ſi teratur; ita Chriſtus corpore teri voluit, qui ſuam noluit latere virtutem. Et nos, fratres, teramus iſtud granum ſinapis, ut ejus vim in hac ſimilitudine ſentiamus. Chriſtus Rex, quia tota ipſe eſt origo regnandi: Chriſtus regnum, quia in ipſo eſt regni ſui tota majeſtas: Chriſtus homo, quia totus homo reparatur in Chriſto: Chriſtus granum ſinapis, unde magnitudo tota Dei, tota hominis exiguitate minoratur. * Et quid plura? Omnia ipſe factus eſt, ut in ſe repararet omnes, Chriſtus homo accepit granum ſinapis, hoc eſt, regnum Dei accepit homo Chriſtus, quod habuit ſemper Deus Chriſtus: miſit in hortum ſuum hoc eſt in Eccleſiam ſponſam. Hujus horti ſæpe meminit in Canticis Canticorum, dicendo „ Hortus clauſus: „ hortus eſt Cant. 4
Evangelii vomere orbe tota diffuſus cultura, clauſus ſtimulis diſciplinæ, ab omni peſſimo gramine Apoſtolico labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, roſis Martyrum, Con-

5 Huic Sermoni nonnulla deeſſe videntur.

AD SERMON. XCVIII.

NOTÆ.

1 *Coarctat angustiis*. Zizania, herba notiſſima, ſti pula exilior, quam triticus: & lolii ſpecies, quæ ex tritico corrupto naſcitur: & hæc eſt zizania Evangelica: Vide Julium Pomponium Sabinum, veterem Georg. Virgilii Interpretem.

2 *Servi deſcendit in formam*. Contra Chriſti humanitatem negantes inſurgit: in Eutychen præcæteris, ſibi coævum: de quo S. Leo ad Julianum Coenſem Epiſcopum, Epiſt. alias 11. nunc 25. ait: Eutychen unigenitum Dei Filium ſic de utero B. Virginis prædicare natum, *ut humani quidem corporis ſpeciem geſſerit, ſed humanæ carnis veritas Deo, unita non fuit*. Valentinus, Apollinaris, Manichæi nullam in Chriſto humanæ carnis dixere veritatem.

3 *Velut granum ſinapis*. Similia his habet Hilarius, Comment. in Matth. cap. XIII. Tom. 1. pag. 735. recent. edit: ubi Chriſtum grano Sinapis comparat.

4 *In arborem crevit*. Minimum, aliorum comparatione, eſt granum ſinapis. Sed in calidioribus locis longe ſuper humanam ſtaturam aſſurgit, & arboreſcit. Id quod in agro Babylonenſi de ſeſamo, & milio fieri, teſtatur Herodotus.

5 *Exiguitate minoratur*. „ Hoc eſt *abbreviatur*, ut „ Pſalm LXXXVIII. 14. *Minoraſti dies temporis*: ubi He„ breus legit: *Abbreviaſti*. „ Mita.

6 *Dif-*

Confeſſorum viriditate amœnus, fragans floribus ſempiternis. Hoc itaque granum ſinapis in hortum ſuum miſit Chriſtus, id eſt, promiſſione regni ſui, quod radicatum eſt in Patriarchis, natum eſt in Prophetis, crevit in Apoſtolis, in Eccleſia fecit arborem magnam, multiplices dedit in donationibus ramos, quos enu-
1. Cor. 12 merat Apoſtolus, dicendo: „ Alii datus eſt „ ſermo ſapientiæ, alii verbum ſcientiæ, alii „ cura ſanitatum, alii operatio virtutum, alii „ prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum. „ Audiſtis fratres, iſtud granum ſinapis in arborem quam prorupit, audiſtis quas fundavit radices, audiſtis quales, quantoſque ſe jam diffuderit, & ſecaverit in
6 ramos *, in quibus cœli, non aeris aves, in pennis ſapientiæ & prudentiæ volatu, fidei ſecuritate requieſcant. Et tu audi, ſi vis terrenas beſtias non timere, ſi vis evitare aves rapaces, voraces vultures, hoc eſt, aves aereas, quæ ſunt omnes nequitiæ ſpirituales, elevare a terra, terrena deſerere, ſume alas columbæ
Pſal. 67 propheticæ deargentatas, ſume pennas divini ſolis fulgore radiatas, evola in ſpecie auri, ut in tantis, & talis ramis jam nullis laqueis attentanda requieſcas ſemper, & de volatu tali valida, & de tanta manſione ſecura. De ſimilitudine ſequenti, ſequenti verbo, domino docente, declarabimus.

SERMO XCIX.

BEne cucurrit hodiernæ ſeries lectionis, ut Evangelica mulier, mater noſtra acciperet a domino fermentum, per quod nobis hodie hoc templum tantam ſanctitatis exigeretur & ſurgeret in maſſam. Sic enim cœpit Domi-
Luc. 13. nus: *Cui ſimile æſtimabo regnum Dei? Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ menſuris tribus, donec fermentatum eſt totum.* Bonus dominus, amator ſuorum Chriſtus, regni ſui ſimilitudines iterat, variat comparationes, quas non de occulto ſumit, non captat de cœleſtibus, ſed profert de quotidiano uſu, de communi converſatione proponit, ut ad omne genus hominum perveniat, quod eſt omnibus profuturum, juxta illud Prophetæ:
Pſal. 48 „ Audite hæc omnes gentes, auribus percipite „ omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ, „ & filii hominum, ſimul dives & pauper. „ Si quid de divinitatis occulto, ſi quid de ſecreto regali, ſi quid de penetralibus divitum afferret in medium, hoc neſciret pauper, non caperet mediocritas, notum ſimplicitas non haberet: nunc vero loquitur nota diviti, uſitata pauperi, omnibus vitæ ipſius neceſſitate vernacula*, quia 1
homo in Dei vocatione quæritur, non diſcernitur in ejus vocatione perſona. Sed lectam ſimilitudinem replicemus. *Cui ſimile*, inquit, *æſtimabo regnum Dei?* Sic dicendo appendit animos auditorum, & attonitos reddit ſtupore toto, quid regno Dei, quid imperio divino valeat comparari: atque illis mente per multa & magna pervagantibus, cœli dominus in hoſpitio pauperis, in manu panicoctariæ mulieris * 2
regni ſui invenit, & format exemplum: dicendo. *Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ menſuris tribus, donec fermentatum eſt totum.* Ante regnum ſuum grano ſinapis comparabat; nunc illud efficit ſimile fermento. Ante ſinapis granum memorat accepiſſe Virum, Mulierem nunc aſſerit accepiſſe fermentum: dicit ante exiguum ſemen Virum ſæviſſe in magnæ arboris incrementum; mulierem modo fermentum breve ad profectum totius maſſæ abſcondiſſe manifeſtat. Vere, ſicut dixit Apoſtolus Paulus: „ Neque vir ſine muliere, 2. Cor. 11
„ neque mulier ſine viro in Domino. „ Ad unum regnum diverſum ſexum varia ſimilitudo perducit: neque virum ſeparat a muliere vocatio Chriſtiana, quos Deus conjungit, natura ſociat, & mira ſimilitudine ſimiles reddit habitus, forma componit, & facit Deus, ut ſit homo unus, duo: duo, unus: alter, ipſe homo in copula conjugali: ne ſit aut ſingularitas deſtituta, aut confuſa conjunctio. Sed quare has ſimilitudines regni ſui Dominus per virum producit & fœminam? * Quare majeſtatem tantam tam vilibus, tam diſparibus format exemplis? Fratres, pretioſum latet in hac 3
vilitate myſterium, dicente Apoſtolo, „ My- Eph. 5.
„ ſterium hoc magnum eſt, ego autem dico „ in Chriſto, & in Eccleſia: „ Comparationibus iſtis humani generis negotium geritur principale: per virum & mulierem mundi cauſa ſeculis tractata finitur: Adam primus ho- Gen. 3.
mo, mulier prima Eva ab arbore ſcientiæ boni & mali, ad Evangelici ſinapis ardorem deducuntur; ut oculos quos illecebroſa arbor aperiendo

6 *Diffuderit in ramos*. Futuram Evangelicæ doctrinæ vim, & incrementum prædicit Chriſtus. Quam late vero, & quam cito ſparſum fuerit verbum Domini eruitur ex Actis Apoſtolicis, Epiſtolis Pauli, & ſcriptoribus ſequentis ſæculi. Confer Irenæum lib. I. cap. III.: Origenem, homil. IV. in Ezechiel. Arnobium, lib. II. Athanaſium in Epiſt. Synodica, apud Theodoretum Hiſtor. lib. IV., capit. III. Hieronymum Epiſt. ad Evagrium, Chryſoſtomum, Serm. de Pentec. Tertullianus, qui ſcribebat circa annum 200. inter nationes Chriſto ſubditas, commemorat: *Getulorum varietates; Maurorum multos fines; Brittanorum inacceſſa Romanis loca; Sarmatarum, Dacorum, & Scytharum & multarum gentium Romanis ignotarum &c.*

AD SERMON. XCIX.

NOTÆ.

1 *Vernacula*. Deductum a Verna: Servo ſcilicet domi nato.

2 *Panicoctaria*. Ita plurimæ editiones. Aliæ cum MS. Vallicellano: *Panicoctricis*. In Conſuet. Toloſæ part. 2. Rubrica de debitis apud du-Cangium *Pancoſteria*. Barbarum verbum miratur Pignorius de ſervis. *A furno* dicebantur penes latinos. Vide lib. XII. de fundo inſtructo &c.

3 *Producit & fœminam*. Vere mulier non eſt pars parabolæ, niſi velis dicere cum Chryſologo infra, & aliis, Eccleſiam ſignificare. Ideo autem nominatur magis, quam vir, quia pinſendi officium magis muliebre eſt, quam virile.

4 *Acre*

riendo clauſerat, ſinapis arbor grani ſui collyrio & acritudine * ipſa dum claudit, aperiret, 4
ut ora quæ venenoſæ arboris guſtus infecerat, ſalutaris arbor flammeo guſtus ſui ſapore ſanaret; & iſta arbor igneo paſtu ſuo conſcientiam toto converſationis ſuæ ardore ſuccenderet, quam frigidam illa toto jam rigore perfecerat. Neque hic jam vel agit, vel confunditur, nuditas, ubi hominem totum tegit venia: fidei facit calere veſtitus: ſed hoc per granum ſinapis quod acceperat vir, confertur fœminæ. Quid vero per fermentum, quod accepit mulier, conferatur homini, ſolicitius perſcrutemur. *Simile eſt*, inquit, *regnum Dei fermento, quod acceptum mulier, abſcondit in farinæ menſuris tribus*. Res de uſu geritur: vir in agro ſinapis arborem ſerit, domi mulier fermentum procurat, & panes præparat alimoniæ: quia virum foris expectat labor, intus mulierem domeſtica cura conſtringit. Hinc eſt quod Sara ſterilis, & anus ex iſta præparatione fermenti, & ex tri- 5
bus menſuris *, tres ſubcinericios panes dominicæ hoſpitalitati offert, myſtico & apponit
Gen. 18. obſequio, ut ſterilitas mundi tota ſenectute concluſa, in menſuris tribus, hoc eſt, in æqualitate Patris, * & Filii, & Spiritus ſancti, fermentum fidei collocaret, & Domino ſuo tres panes poneret confeſſione trinitatis: atque pro munere hoc totam Chriſtiani germinis fœcundaretur ad prolem. Sed ad propoſita redeamus. Mulier accepit a Deo fermentum fidei, quæ acceperat a diabolo perfidiæ fermentum: abſcondit in menſuris tribus, hoc eſt, in tribus
7 hominum temporibus, * quod eſt ab Adam uſque ad Noe, a Noe uſque ad Moyſen, a Moyſe uſque ad Chriſtum: ut mulier quæ corruperat fermento mortis in Adam, totam maſſam generis humani; fermento reſurrectionis, totam carnis noſtræ maſſam redintegraret in Chriſto: ut mulier quæ confecerat panem gemitus & ſudoris, panem vitæ coqueret, & ſalutis: & eſſet omnium viventium mater vera per Chriſtum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Chriſtus naſci voluit, ut ſicut per Evam venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum, ſimilitudinem præfert, conſignat figuram, dum de ſupernis ſuſcipit fermentum verbi: & humanam carnem in alvo Virginis, imo in alvo Virginis cœleſtem totam conſperſit in maſſam. Sed quid allegorici ſenſus in hac ſimilitudine maneat, jam prodamus. Mulier quæ accepit fermentum, Eccleſia eſt: * fermentum quod 8
accepit, cœleſtis doctrinæ eſt Sacramentum: menſuræ tres in quibus perhibetur, abſcondiſſe fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi divinus ſenſus myſtico abſconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit: *Donec fermentatum eſt totum*. Illud eſt quod Apoſtolus dicit: „ Ex par- 1. Cor. 13.
„ te ſcimus, & ex parte prophetamus: cum au-
„ tem venerit quod perfectum eſt, ceſſabunt quæ
„ ex parte ſunt. „ In conſperſione ſcientia nunc divina eſt, aſpergit ſenſus, levat corda, incrementat ingenia, & doctrinarum more ad ſapientiæ cœleſtis dilatat, ſuſcitat, diffundit augmentum, fermentatur totum quando adveniente Chriſto.

Deeſt finis.

SERMO C.

HOdie Beatus Marcus cum Syrophœniſſæ mulieris * commendat prudentiam, fi- 1
dem refert, credulitatis extollit ardorem, ſolicitis auditoribus non parvam generat quæſtionem, dicendo: *Et inde ſurgens Dominus abiit in partes Tyri & Sydonis, & ingreſſus domum, ne-* Marc. 7.
minem ſcire voluit, & non potuit latere Voluit, & non potuit: velle, & non poſſe, non eſt divinæ majeſtatis, eſt infirmitatis humanæ, * 2
Scriptum eſt enim: „ Omnia quæcumque vo- Pſ. 134.
„ luit Dominus fecit in cœlo, & in terra, in
„ mari, & in omnibus abyſſis. „ Et Apoſto- Rom. 9.
lus. „ Voluntati ejus quis reſiſtit? Succumbit
„ neceſſitati quæ non libera & abſoluta volun-
„ tas. „ Leproſus dicit ad Dominum: „ Si
„ vis, potes me mundare: „ & Evangeliſta Matt. 8.
dicit. *Voluit & non potuit*. Quid ait Beatus Marcus?

---

4 *Acritudine ipſa*. Granum ſinapis, ſi conteratur, accenditur, & in vim ſuam excitatur: & naturali quadam acrimonia lacrymas edentibus elicit. Unde Latinis adagium: *ſinapi victitare*: pro *meſtam ducere vitam*.

5 *Ex tribus menſuris*. Ita pro *tribus ſatis* Lucæ XIII. 21. Matthæ XIII. 33. legit Chryſologus cum Arabo. *Satum* autem, vel *Seach*, tertia pars eſt *Bathi*, ſeu *Ephæ*. Capit autem ſex *Cabos*, ſcilicet ſeſquimodium Italicum. Sed cur *tria* dicit? Quia tria ſata erant, ut videtur, menſura unius coctura. Abraham tria ſata coxit: Geneſ. XXVIII. 6. Totidem Gedeon Judic. VI. 19. & Epha unum, quod ad idem recurrit, Anna Samuelis mater. 1. Reg. I. 24.

6 *Hoc eſt in æqualitate Patris &c.* Vetuſtior hæc vel ſimilis expoſitio, & relatio: cujus meminit Hilarius Comment. in Matthæ. tom. I. cap. XIII. pag. 735. *Quamquam ad Fidei ſacramentum, ideſt Patris, & Filii, & ſpiritus Sancti unitatem, tres farinæ menſuras eſſe referendas, ſenſiſſe multos meminerim*. Quam tamen merito improbat, & refellit.

7 *In tribus hominis temporibus*. Ambroſius lib. VII. in Luc. de comparat. regni Cæleſt. ad Ferm. ſimile quid habet: *Et quia in tribus menſuris abſconditum dicitur eſſe fermentum, congruum viſum eſt, ut Dei Filium crederemus abſconditum in Lege; ac opertum in Prophetis; Evangelicis predicationibus adimpletum*.

8 *Mulier Eccleſia eſt*. Ita Ambroſius lib. VII. in Luc., cap. ubi ſupra. Beda item in Luc. cap. LVII. Du-Hamelius, ut probet in hac parabola oſtendi progreſſum Eccleſiæ, laudat verba hæc Chryſologi. Huic autem Sermoni deeſt finis.

AD SERMON. C.

NOTÆ.

1 *Syrophœniſſe Mulieris*. Mattheo Mulier hæc dicitur Ἑλληνὶς *Græca*, Judæi majorem partem Syriæ *Græciam* vocabant, eo magis quod poſtquam Græci rerum potiti fuerant, omnes gentes religione diverſæ eis Græcorum nomine veniebant. Epiſt. ad Rom. I. 16. II. 9. X. 12. ad Galat. III. 28. Sane in hiſtoria Hebræorum, cum Antiochus e Judæa rediret Antiochiam, dicitur profectus in Græciam. Cananea etiam dicitur Matth. XV. 22. quod Phœnices, Cananeorum ex genere eſſent.

2 *Infirmitatis humanæ*. Hilarius in Pſalm. CXXXIV. tom. I. pag. 530. *Inferioris ab eo naturæ eſt, ne totum quod velit, & faciat*.

L *Iſtam*

Marcus? Nunquid extollenda ita est mulieris fides, ut inclinetur Domini possibilitas, & voluntas? Aut est tanta sagacitas fidei, ut nolente Deo divinum valeat investigare secretum? Tale mihi videtur & illud esse, cum Dominus Hemorrhoissæ fidem in suæ virtutis vult prodere, ac probare documento, interrogando: *Quis me tetigit? Cui discipuli dicunt: Turbæ te comprimunt, & dicis, quis me tetigit?* Discipulis videbatur, quod omnes tangerent Dominum solo corpore comprimentes: & tali carnali incessu omnes similiter jungerentur: similiter ille, qui aliter senserat, & aliter inquirebat, perveniisse mulierem ad majestatem suam, ad suam penetrasse virtutem, mente non corpore, non communi tactu, sed fide, istam sciebat. * Unde clamat non homo, sed Deus: non caro, sed Spiritus: *Quis me tetigit?* ut eum proderet virtus operis, quem tunc humanitas occultabat, Sed quid sit voluit, & quid sit non potuit, evidentius inquiramus. Promissionis suæ memor Christus Israelitici populi primum venerat ad salutem, ut quod Abrahæ promiserat, & semini ejus David, ejusque posteris, fidele redderet persolutum: sed quia indignos se sua perfidia præstiterunt, obtinuit, rapuit, traxit fides gentium, * quod infidelitas sprevit & perdidit Judæorum. Audi ipsum dicentem: „ Non „ sum missus nisi ad oves perditas domus Israel „ sed oves luporum contagione jam rabidæ, & ipsis bestiis propria feritate sæviores, laniare, & violare suum semper voluere pastorem: atque ideo velle suum Christus implere non poterat, non impossibilitate sua, sed nequitia perditorum: & quod aliis detulerat, aliis conferre cogebatur, dicente ipso: „ Regnum cœ„ lorum vim patitur, & qui vim faciunt, di„ ripiunt illud. „ Vim fecit fides gentium, ut raperet hæreditatem patris: ipsam hæreditatem totam diriperet filiorum, sicut evidentius præsenti lectione monstratur. *Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus habebat filia Spiritum immundum, intravit, & procidit ante pedes ejus, erat autem gentilis Syrophœnissa genere: & rogabat eum, ut dæmonium ejiceret de filia ejus, qui dixit illi: sine prius satiari filios: non enim est bonum tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Non dixit non est bonum mittere canibus; sed non est bonum tollere filiis, & mittere canibus: quia dare panem canibus, & si humanitatis non est, humanæ tamen est rationis. Canis dormientibus * Dominis nocte & custos & pervigil prodit extraneum, turbat furem, occurrit latroni, ut curam relevet, & solicitudinem servulorum. Veruntamen quomodo tulit panem filiis, quibus toties & taliter obtulit, tribuit, ingessit? Sed illi oblatum, conculcare ad scelus, non ad vitam sumere sunt conati: & tamen comminutum & conculcatum a filiis, canis tota fide, toto desiderio lambere festinavit. Hinc est quod sic respondit: *Utique Domine: nam & catelli sub mensa * comedunt de micis puerorum.* Merito quæ se canem confessa est, in hominem commutatur: & juste convertuntur in canes, * qui se filios esse noluerunt: merito adoptatur in filiam, levatur, honoratur ad mensam, quæ se sub mensa laudabili & provida humilitate dejecit: juste toto nunc epulatur micas ex pane, quæ suis meritis se intellexit, & confessa est vix mereri. Et quid plura? Hinc est, quod propter justitiam suam Dominus, nec Judæis dare potuit, nec gentibus denegare. *

Deest aliquid.

Mar. 5.

3

Gen. 22. Psal. 131

4

Matt. 15.

Matt. 1.

5

6

7

8

SERMO CI.

AUdistis, Fratres, quemadmodum milites suos Christus regia exhortatione compellat, ut despectu mortis interfectores corporis * non paveścant: denique eos in amicorum jura transcribit, qui studio triumphi, qui amore libertatis, sanguinem cum gaudio, & sine trepidatione fuderint; sic enim ait: *Vobis autem dico amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant: Ostendam autem vobis quem timeatis: timere eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Vobis autem dico amicis meis, ne terreamini:* quia libertatem probat virtus, metus indicat servitutem: nam liber ad gloriam, servus natus est ad timorem: merito ergo ad Dei amicitias sublimatur, qui propter Deum humanas despicit mortes, nescit timores. Si amicos morum facit imitatio, morum similitudo conjungit; convenienter eos amicos vocat Christus, quos imitatione sua mundi jacula,

1

Luc. 12.

3 *Istam sciebat.* Editi omnes: *ista sciebat.*

4 *Fides Gentium.* Mulieris fidei, Gentilium fides comparat; eosque in ea vult significari. At quomodo Mulier Ethnica cum fuerit, Christum Filium David, & dominum suum vocavit? Crederem Græcam & Ethnicam dici, quod Judæa quidem genere non esset, sed ad Judaicam religionem quoddammodo accessisset; quam vel ab parentibus hauserat, vel Judæorum consuetudine didicerat. Nisi velimus dicere: Ethnicis etiam Messiam e genere David forte innotuisse: & Jesum sub hoc nomine per universam Judæam agnitum. De fide autem, & adoratione Cananææ vide Origenem, Hilarium, Hieronymum hic; & Chrysostomum homil. III.

5 *Canis dormientibus &c.* Verba hæc laudantur ab Pignorio de Servis pag. 274.

6 *Et catelli sub mensa.* Antiquis Catuli etiam erant inter delicias triclinarias. Vide Ursinum in Appendice ad Ciacconium de Triclinio. Hoc & marmorum sculpturæ passim testantur.

7 *Convertuntur in Canes.* Hoc nomine Gentiles innuit, quod impuram agerent vitam, & in sanguine Idololitotum immolatorum versarentur, inquit Theophylactus, in cap. XV. Matthæ: vel tanquam exosos Judæis, ut idem alibi repetit. Vide Clementem Alexandrinum stromat. II. pag. 361. Chrysostomum, homil. XXIII. in Matth. Theophylactus superius laudatus, in VII. Matthæi subdit: Canes sunt ἄπιστοι *Infideles*. Vide Photium in Epist. LIV. pag. 107. Isidorum Peleusiotam, lib. IV. Epistol. LXXXI.

8 Huic homeliæ aliquid deesse videtur. Mita.

AD SERMON. CI.

NOTÆ.

1 INterfectores corporis. MS. Cæsenæ: *suorum corporum.*

2 *Non*

cula, & ipſam mortis formidinem conſpicit, & prævidet calcaturos. *Vobis autem dico.* Id eſt, non omnibus, ſed amicis. *Vobis autem dico.*
2 Quos mors abſolvit iſta, non finit. * *Vobis dico.* Quos corporis reſolutio promovet ad melius, non tranſducit ad pœnam. *Vobis dico*: Quibus morte vita inchoatur, non finitur. *Vobis dico.* Quorum mors pretioſa fit non ſui qualitate, ſed cauſa: dum vitæ magis lucra invenit, quam vitæ perdat uſuram. Sed audiamus, quid dicat amicis ſuis. *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus.* Audiant qui de bono mortis veterum vetuſta volumina detriverunt, nihil tamen inde capere virtutis, aut conſolationis aliquid invenire valuerunt. Quia & ſi totis eloquentiæ viribus ad tolerantiam mortis armarunt animos, ſiccarunt lachrymas, ſuſpiria ſuſtulerunt, negaverunt gemitus, incluſerunt dolores: nihil tamen aut de ſpe certa, aut de perpetua vita, aut de vera ſuis lectoribus ſalute conquiſierunt. Quis homini, quis ſapienti dicat? Mori naturæ, eſt: neceſſe eſt deperire. Nobis vixerunt veteres, vivimus nos futuris: nemo ſibi, quod non poteſt tolli, velle virtutis eſt: ſuſcipe voluntarius ad quod urgeris invitus: mors antequam veniat non eſt, cum autem venerit, veniſſe neſcitur. Nec ergo amiſiſſe te doleas, quod cum amiſeris non dolebis. Sed hæc talia cum dixerint, dicunt to-
3 tum de ſententia, non de vita. * Quia unde, & quando, & quomodo tibi, & per quem mors venerit, neſcierunt: nobis autem auctor vitæ prodidit mortis auctorem: Deus namque vitam fecit, diabolus machinatus eſt in vitam, divino eloquio ſic prodente, „ Deus mortem Sap. 1. Sap. 2. „ non fecit, invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. Sed dicis, quare Deus opere diaboli opus ſuum paſſus eſt deperire? O homo, ſi interrogata ſcire velles, vacares paululum, dares animum, aperires aures, ut negotium principale arbiter ipſe tu tam curioſus agnoſceres: ſed tu occupatus aliis ſemper, tibi nunquam, quare neſcias rerum cauſas, negotia tota ſæculorum, judiciorum profundum, & impenetrabile ſecretum, deſes & otioſus accuſas. Nonne ut apices literarum, ut elementa cognoſceres, addictus magiſtro, ſcholis affixus, totus patiens laboris & pœnæ, nec domum noveras, nec parentes? Quam utile tibi eſt ad quod tibi magiſter addicitur, ingeritur ſchola, & tibi pœnis tuis, labore ſuo doctor ſupplicat, ut iſta velis ſcire, ut talia & tanta digneris audire. Probant hoc Apoſtoli, & maxime Paulus, qui vapulando docuit, non cædendo: ut eximius magiſter quot ſunt homini mores, tot ferret & exciperet paſſiones. Et nos ea in puncto temporis rerum principia, cauſas ſæculi diſcamus, quia jubemur: & quomodo nos jubemur? & tu audis non quomodo debes: & nos iſta ſervitus, neceſſitas talis excuſat: * te libertas tanta, voluntas 4
talis, indubitanter accuſat: quod dicimus, officii noſtri eſt: quod minus dicimus, eſt faſtidii tui. Quæris homo, cur non mortem Deus mox cum ipſo extinxit auctore, & lethale virus ſua providentia tunc non providit, ne ad totius orbis, & præcipue ad ſuæ imaginis perniciem perveniret? Cœlum quod tu vides homo firmatum aere toto portat aquas multas, nec portatur ab aliquo ipſum, qui ſola illud appendit juſſio, ſola ſuſtinet vis præcepti, divino eloquio ſic prodente. „ Qui extendit cœ- Pſal. 103
„ lum ſicut pellem: qui tegit in aquis ſuperiora „ ejus. „ Terra quæ tanto calcatur pondere, atque onere montium, ac mole ſolidatur, ſupernatat liquido fundamento *, dicente Propheta: 5
„ Qui fundavit terram ſuper aquas: „ ut quod Pſal. 135
ſtat, mandati ſit, non naturæ. „ Ipſe, inquit, Pſal. 148
„ dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt, „ ut quod ſtat, ſit divini operis, non rationis humanæ. Mare quod tanto commotionis ſuæ vertice fertur, & elevatur ad nubes, frænant tenues arenæ, ut videamus poteſtatem tantam non pulveri cedere, ſed præcepto. * Omnia quæ in eis ſunt, moventur, ac 6
vivunt ſolo juſſu facta; iterum ſola juſſione ſolvenda confirmat Propheta, cum dicit: „ Ini- Pſal. 110
„ tio tu, domine, terram fundaſti, & opera „ manuum tuarum ſunt cœli: ipſi peribunt, „ tu autem permanebis, & omnes ſicut veſti„ mentum veteraſcent, & velut opertorium „ mutabis eos, & mutabuntur. „ Quomodo? Ut tempori vetuſtas, non creatori pereat creatura. Sed tu jam nos quicunque quæris, evagatos eſſe, dicis: quia cum tu quæris, quare Deus mortem in deſtructionem ſui plaſmatis permiſerit permanere; nos cœlum, terram, mare ex nihilo facta, & ſolvenda iterum ex nihilo * longo ſermone deſcripſimus, tibi ma- 7
gis ac magis diſquirendi materiam conquiſivimus. Dicis: Ego quæſivi cur homo pereat, tu & ipſa elementa peritura firmaſti, ut de generalitate pereundi ſolatium, non quietem de ratione, feſſis mortalium ſenſibus provideres: quaſi non doloris ſit perire cœlum, ſolvi terram, & totam rerum faciem jure mortalitatis aboleri. Dicis, rogo quid pulchrius cœlo? quid ſplendidius ſole? quid ornatius ſtellis? quid luna gratius? quid ſalubrius terra? quid utilius mari? aut quæ in iſtis vetuſtas? quæ ſicut nata vel facta ſunt perſeverant, quod utique gratius eſſet iſta ſtare, quam perdere. Homo, forſitan eſſet jucundius, ſed non utilius:

nam

---

2 *Non omnibus, ſed amicis.* Cyrillus in Catena Græcor. PP. *Non quibuſcumque enim hic ſermo ſimpliciter convenire videtur, ſed iis qui Deum ex tota diligunt mente, quibus convenit dicere: quis nos ſeparabit ab charitate Chriſti?*

3 *Dicunt totum de ſententia, non de vita.* „ De ſen„ tentia lata in Homines, quod ſint mortales, non de „ vita &c. " Mita. Vel de vita æterna, quæ nos manet poſt mortem.

4 *Neceſſitas talis excuſat.* M. Cæſenæ: *neceſſitas talis fortaſſis excuſat.*

5 *Non pulveri cedere, ſed præcepto.* Cælius Sedulius Lib. 1.

Qui maris undiſonas, fluctu ſurgente, procellas
Mergere vicina prohibes confinia terra.

6 *Liquido fundamento.* Alias: *Elemento.*

7 *Solvenda iterum ex nihilo.* „ Quoad vetuſtatem, ut „ paulo ſuperius explicat cum ait: *ut tempori vetuſtas, „ non creatori pereat creatura.* Mundus enim purgandus „ eſt, & innovandus per combuſtionem omnium mixtorum „ in terra, & in aqua, vel aere exiſtentium: & mutatio „ erit accidentalis, ut docent Theologi, apud Bonaccin. de „ Incarn. diſp. III. punct. 5. & ultimo. Vide Bellarmi„ num in Pſalm. CI. verſ. 26. " Mita.

nam istis stantibus tu nutasti : istis lucentibus cæcatus es, ne videres : cœli claritas stupefecit sensus tuos : oculos tuos sol splendore cæcavit : nam decore deceptus horum , horum opificem tu negasti : istos rectores mundi, istos confessus es Deos , quos tuæ Deus verus subjecerat servituti, necesse est ergo solvi cuncta, novari omnia, ut vel tunc facta credas, cum videris esse reparata . Nec nos æstimes evagatos, quos in argumentum tuæ intelligentiæ totam percurrisse conspicis creaturam . Homo quando te auctor tuus fecit ex pulvere , non vidisti : nam si te vidisses factum, nunquam te moriturum sic desleviſſes , vidisti te perfectum, vidisti te viventem, vidisti te decorum, auctori tuo te similem jam vidisti : unde esses, qualis esses, quia nec nascentem, nec morientem videras, nesciebas? Hinc est, quod naturæ dedisti totum, tibi te, Deo nihil: propterea Deus per naturam redegit te , permisit ex nihilo in pulverem revocari , ut quid fueris sic videas , & resurrecturus agas gratias , qui
8 factus , * qui creatus ingratissimus extitisti . Non timeamus ergo, fratres, sicut dixit dominus, eos qui occidunt corpus, quia istam vitam non perimunt , sed destruunt , dum de temporali faciunt sempiternam. Quid plura, fratres? Permisit tunc mori, qui poterat suscitare, qui vivificare sufficit, permisit occidi : cui est honor & gloria in sæcula sæculorum , Amen .

SERMO CII.

CHristus in corpore nostro manens , quod omnes non suscitavit mortuos , omnes non sanavit ægrotos, credamus hoc non potestati defuisse, sed tempori. Tunc orbem totum toto virtutis suæ fulgore radiasset , & sustulisset tempus fidei : & nihil secundi adventus sui reservasset ad gloriam. Nec vero sic virtutum suarum temperavit insignia , ut & divinitatis suæ manifestaret indicium : & credendi documentum plenissimum largiretur , & excusationem callidæ infidelitatis auferret : sicut hodie
Luc. 7. Centurio , cujus Evangelista Lucas meminit , fide sua, providentiaque monstravit, *Centurionis*, ait, *cujusdam servus male habens moriebatur, qui illi pretiosus erat* . Centurio hic Romanus
1 erat : sed plus erat hic ipse fructu centesimo * Christianus . Et Deo magis militabat iste , quam sæculo : & in humano bello fortis, fortior in divino , pacis custodia permanebat . *Cujus servus male habens moriebatur, qui illi pretiosus erat* . Servus erat , * qui pretio taxaba- 2
tur. Quæramus ergo quis est iste servus , qui illi erat pretiosus. * Si dominabitur anima cor- 3
pus servit; & homini nil corpore pretiosius. Hic servus Centurionis istius pretiosus infirmabatur ad mortem : ergo Centurio rogabat, ut Christus solus mortali corpori largiendo vitam perpetem subveniret. *Cum audisset*, inquit, *de Jesu, misit ad eum seniores * Judæorum*. Gentilis Judæos ad Christum mittit; & in lege po- 4
sitis, qui sine lege erat , legis demonstrat auctorem. Nemo ergo miretur si Gentilis, hoc est Christianus, * aut vocat , aut ducit, aut 5
perducit ad Christum. *Misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus. At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum solicite dicentes: Dignus est ut hoc illi præstes : diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificavit nobis*. Judæi rogant pro Gentili, qui pro se non rogant : & agunt satis pro salute alieni servi, qui pro salute suorum nihil agunt filiorum; ajunt : *Dignus est ut hoc illi præstes*. Si dignus est qui audit, credit, mittit ad Christum : ad Christum qui venit, videt , & non credit, quam probatur indignus ? *Diligit enim gentem nostram*. Ille diligit gentem vestram, quam sic Christus supplicem facit : sed vos odistis eam, quam sic Christo redditis contumacem. Aut quomodo Christianus non diligit gentem vestram , qui dum Christum fatetur ex gente vestra, quicquid gentis vestræ est, cœleleſtem tollit & extollit ad gloriam? *Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificavit * nobis* . Audistis quia semper diruta est synago- 6
ga, & jacet jugiter in cæmentis, nec cœlestem surgit in fabricam, nisi eam in Ecclesiæ culmen Christianus fabricator instruxerit . *Jesus* , inquit, *ibat cum illis*. Sed illi non ibant cum Jesu, cum quo mente non ibant : nec cum illo erant, qui sejuncti corde, corpore videbantur adjuncti . *Et cum jam non longe esset*. A quo? A Gentili. Quantum Judæi sejungebant a Christo, Christus tamen gentibus jungebatur . *Et cum longe jam non esset, misit ad eum Centurio amicos*. Qui ante miserat Judæos, nunc amicos mittit : ut Judæos sic dicendo indicet inimicos : probante hoc Apostolo cum dicit : „ Inimici Rom. 11.

8 *Qui factus*. Alias: *refectus*.

AD SERMON. CII.

NOTÆ.

1 *Fructu centesimo*. Centenis enim militibus imperabant Centuriones; fructusque centesimus major in usuris.

2 *Servus erat*. Fortasse & miles. Nam quandoque apud Hebræos Milites appellabantur *Servi ducum*.

3 *Pretiosus*. Quem dominus plurimi faciebat.

4 *Seniores Judæorum*. Vel Magistratus oppidi , vel Præpositos Synagogę. Utrique eorum hoc nomine gaudebant.

5 *Christianus* . E gentilitate ad fidem evocatus : vel Christianus ob fidem qua credidit , Christum ejus potuisse sanare servum. Et fortasse, ut advertit Grotius , Centurio hic unius Dei cultum cum Hebræis profitebatur; vel Christum Messiam ab Deo missum credebat. Chrysostomus homilia XXVI. alias XXVII. Tom. VII. oper. pag. 314. edit. Monfauc : *Vide Centurionem veram de Christo habuisse opinionem : nam non dixit roga, non dixit precare , supplica, sed solum impera*.

6 *Synagogam ædificavit*. Præceperat Augustus, cujus instituta sequebatur Tiberius, necubi Judæi vetarentur in Synagogis convenire. Unde insolens videri non potest, Hominem Romanum restaurandæ Synagogæ operam dedisse : usus fortasse laboribus Militum : quos ne otium in lasciviam verteret, solebant Romani ad publica munera applicare . Chrysostomus loco laudato pag. 316. in fine: *Quod autem Matthæus declarat ipsum Israelitam non esse ; & Lucas vero dicit ; quod ædificavit Synagogam non est contrarium : potuit enim & Judæus non esse , & Synagogam construxisse*.

„ propter vos „ Judæi dum credidiſſe gentes, invident, quicquid erat & legis & gratiæ perdiderunt. *Miſit ad eum amicos*. Audi ad Apoſtolos dominum dicentem: „ Jam non dicam „ vos ſervos, ſed amicos. „ Sicut fides ſervos promovet in amicos, ita perfidia filios in
7 pœnalem redigit ſervitutem. * *Miſit ad eum amicos, dicens: Domine, noli vexari*. Quare? *Quia non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Videtis quia Chriſtus ducebat magis Judæos quam adduceretur a Judæis, ut audirent eſſe penes Centurionem divinitatis reverentiam, penes Gentilem legis cultum, penes militem ſtipendium gratiæ, penes Romanum fidei doctrinam, in frigore pagano Chriſtianum calorem, in terreno pectore cœleſte ſecretum, & notitiam totam dominationis ſupernæ, in tota ſæculi ſervitute. *Domine, noli te vexare*. Hoc eſt dicere, Deus quid te vexas humano in corpore? quid te conficis labore terreno? & viæ longitudine te fatigas? quid peregrinaris locis, qui es ubique totus? atque intra te totam tenes & poſſides creaturam? *Domine, noli te vexare, non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Fratres, quod eſt tectum quod hominem aut dignum facit, aut reddit indignum; quo divinum invitet, aut repellat acceſſum? Fratres, hoc tectum corpus eſt, quod tegit animam, quod operit ſenſum ſpiritus, quod cordis domicilium velat, quod libertatem mentis a cœleſti viſione ſecludit. Sub hoc ergo tecto Centurio indignum ducit intrare Chriſtum, hoc eſt, in corpus humanum divinam ſuccedere majeſtatem. *Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Sed Deus qui quod humanum eſt, cum vult facit eſſe divinum, & quod noſtræ carnis eſt cum dignatur ſuum commutat in ſpiritum, nec habitare carnem, nec tectum noſtri corporis dedignatur intrare. *Propter quod*, inquit, *& meipſum indignum arbitratus ſum venire ad te*. Hoc eſt utrumque
8 devoti *, quia & ad ſe Deum venire indignum ducit, & ſe accedere ad eum ſcit eſſe
9 non dignum. * Quis intrat ad Judicem non vocatus? quis non juſſus ingreditur ad Regem? quanto magis ad Deum non venit quis non vocatus. „ Quos vocavit, inquit, eos & juſti-
Rom. 8. „ ficavit. „ Centurio ergo non refugit adventum Domini, Chriſti præſentiam non recuſat, ſed agit, ut vocantis ſit gratia, non ſit temeritas præſumentis. Nam Deus quid poſſit, humano ſuggerit & informat exemplo dicendo: *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alii veni, & venit: & ſervo meo fac hoc, & facit*. Hoc eſt, ſi ego, qui ſum ſub poteſtate conſtitutus *, imperio verbi ſo- 10
lo facio mihi parere ſubjectos: quomodo tu qui nulli ſubjaces, & cujus omnia ſubjacent poteſtati, verbo non potes jubente curare? ſanitatem mittere? mandare virtutes? Aut verbo reficere non potes, quod verbo feciſti? „ Dixit, inquit, & facta ſunt: mandavit & Pſal. 148
„ creata ſunt. „ Aut aliquid ex aliquo reparare non ſufficis, cuncta eſt nihilo qui paraſti? *Dic ergo verbo, & ſanabitur puer meus*. Implevit illud, quod Propheta de Deo cecinit: „ Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos, & eri- Pſ. 106.
„ puit eos de corruptela eorum: „ Fratres, Centurio iſte dicendo: *Non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*: Chriſtiani populi gerit figuram, qui Chriſti præſentiam corporalem ſe judicat non mereri: ſed ſolo verbo, nuncio, auditu, fidei tantum, totas domini audit, credit, reſpicit in ſua ſanitate virtutes. Nam quod dicit: *Dico huic vade, & vadit: & alii veni, & venit: & ſervo meo fac hoc, & facit*: Judæorum repulſam, vocationem gentium, Chriſtiani populi obedientiam ſic demonſtrat. * *Dico huic*. Hoc eſt, Judæo, qui non 11
credidit. *Vade, & vadit: & alii* hoc eſt, Gentili, quia credidit. *Veni, & venit: & ſervo meo*: hoc eſt, Chriſtiano: *Fac hoc, & facit*. Oremus, fratres, ut mereamur Chriſtiani non nomine tantum eſſe, ſed fide: & ut quæ jubentur, non audiamus tantum, ſed faciamus audita. Quia ſicut devoti ſervi eſt feciſſe juſſa, ita juſſa contumacis eſt non feciſſe. *Dic ergo verbo, & ſanabitur puer meus. Quo audito*, inquit, *Jeſus miratus eſt*. Creator mirabilium miratur: * aurium conditor quaſi qui non audi- 12
ta neſciat, ſic ſtupet audita: ſed dum Gentilem ſic credidiſſe miratur, incredulitatem corripit Judæorum: denique. *Sequentibus ſe turbis dicit*. In morte manentes arguens ſic Judæos. *Amen dico vobis, nec in Iſrael tantam fidem inveni*. Verum eſt, fratres: fides ſola vivit, & vivet in gentibus: ſigna & virtutes laſſant, & nihil proficiunt in Judæis.

SER-

---

7 *Redigit ſervitutem*. MS. Cæſen. *Sicut fideles ſervos promovet in Amicos; ita perfidia Filios in pœnalem redigit Servitutem*.

8 *Hoc eſt utrumque devoti*. Homini pio, humili, devoto utrumque convenit: ſcilicet ſe indignum putare, ut ipſe ad Chriſtum; & ad ſe Chriſtus accedat.

9 *Scit eſſe non dignum, Extimat indignum*. Ita MS. Cæſen.

10 *Sub poteſtate conſtitutus*. Innuit ſe vel Tribuno, vel Præſidi ſubditum. Beda hic, cap. xxv.

11 *Chriſtiani Populi obedientiam demonſtrat*. Myſticum ſenſum hoc tali modo explicat Beda. Inſignem, ſed longiuſculum locum, lege apud eum cap. xxv.

12 *Miratur*. Nempe mirantis modo ſe habuit; & loquutus eſt, ut circumſtantes Centurionis fidem admirari, & imitari poſſent. Vide Chryſoſtomum toties laudatum homil. xxvi. olim xxvii.

AD

SERMO CIII.

Luc. 7. HOdie beatus Evangeliſta, quia viduæ matris unicum jam funereis vinculis illigatum, lamentabili impoſitum jam feretro, proſequentibus turbis euntem jam carceris ad ſe-
1 pulchrum, * per Chriſtum vitæ redditum nunciavit, omnium concuſſit corda, movit mentes, ſtupefecit auditum. Sed hoc Gentes mirentur, Judæi ſtupeant, mundus paveſcat: nos autem, qui omnes a ſæculis mortuos ad unam
Eſai. 26 juxta LXX. vocem Chriſti ſepulchris excitandos credimus, cur miramur? „ Exurgent, inquit Iſaias, mor„ tui, & reſurgent qui in monumentis ſunt. „
Joan. 5 Et Dominus: „ Veniet hora quando mortui „ audient vocem filii Dei: & qui audierint,
1. Cor. 16 „ vivent. „ Ad hæc Apoſtolus: „ In momen„ to, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet „ enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. „ Quæ eſt iſta tuba, quæ inferis infert bellum, ſepulchri reſolvit moles, intonat mortuis vitam, reſurgentibus in lucem perpetem dat triumphum? Quæ eſt? Illa quam ſuperius Dominus
Joan. 5 dixit: „ Mortui audient vocem filii Dei. „ Tuba non quæ arctato ſpiritu per concavum
2 cornu ligni, vel æris triſtem bellantibus dat mugitum: * ſed quæ de corde patris, ore filii, vitalem ſimul & inferis & ſuperis dat cla-
1. Cor. 16 morem. „ Et in noviſſima tuba: „ tuba quæ in principio mundum vocavit ex nihilo, ipſa in noviſſimo mundum revocabit ex perdito: & quæ initio hominem ſuſcitavit ex limo, ipſa in fine hominem reſuſcitabit ex pulvere. Fratres, ſic credimus, quia tuba, divinæ vocis chaos diviſit, collegit orbem, mundavit elementa, diſtinxit mundum, ſuſpendit cœlum, fundavit terram, mare vinxit, merſit infernos, dedit ordinum vices, juſſit rerum continuam ſervitutem, ac ne vacuus horreret orbis, aptavit habitatores, habitacula ſic diſcrevit: in cœlo poſuit angelos ſolo ſpiritu viventes; in terra conſtituit vitas varias terrenorum: in aere dedit animas aligeras pervolare: in aquis tam puſilla quam magna fecit, ut viveret animantium multitudo: ac miro modo ſic ex diſjunctis partibus junxit compagem mundi, ut nec commixtio diſcreta confunderet, nec diſcretio rerum ſcinderet unitatem. Hinc eſt, quod diei ac noctis copula ſic diviſa eſt, ut ex quiete labor, requies ex labore conſtaret. Hinc Sol & Luna viciſſim mundi circumeunt
3 metas, ut Sol geminata luce * amplificet cla-
4 ritatem diei: & Luna lumine ſuppari * ex toto cæca noctis tempora non relinquat. Hinc ſtellæ ſuo curſu varios mutant ortus, ut noctibus & ſignent tempora, & viantibus dent ducatum. Hinc tempora * eundo veniunt, eſſe 5
incipiunt dum deſiſtunt. Hinc ſemina naſcuntur, creſcunt, adoleſcunt, juveneſcunt, ſeneſcunt, decidunt, moriuntur, & iterum vitalibus ſepulta ſulcis, reſoluta putredine, ſalutari ex morte in vitam ſuam redeunt: de corruptione perpetua * ſuſcitantur in forma. Et ſi 6
hoc fratres Dei vox, tuba Chriſti, per dies, per menſes, per tempora, per annos vocat, revocat, ducit, reducit, præcipit eſſe, facit non eſſe, dat morti, vitæ reddit, quare quod in omnibus ſemper facit, ſemel facere non poſſit in nobis? Aut in nobis ſolis virtus divina laſſeſcit, propter quos ſolos totum quod præ di ctum eſt, Dei eſt operata majeſtas? Homo, ſi tibi omnia ſua ex morte reviviſcunt, cur tu Deo non reviviſcas ex morte? Aut te in ſolo Dei creatura deperit, propter quem ſubſiſtit, agitur, mutatur, innovatur tota quotidie * 7
creatura? Fratres, hæc dico non ſignorum Chriſti cupiens exinanire virtutes, ſed hortor ut unius reſurgentis exemplo ad fidem reſurrectionis omnium concitemur & credamus quod crux noſtri corporis ſit aratrum, * fides, ſe- 8
men, ſulcus, ſepulchrum, reſolutio, germen, expectatio, tempus, ut cum Ver dominici adventus arriſerit, corporum noſtrorum matura tunc viriditas vitalem reſurgat in meſſem, neſcituram jam finem, neſcituram caniciem, non paſſuram faſces, nec flagella ſenſuram. Quia depoſitis in morte vetuſtatis paleis novum glorioſi corporis conſurgit in fructum. Si ad unius viduæ lachrymas temporales ſic motus eſt Chriſtus, ut occurreret in via, ut ex oculis ſtillantia dolorum fluenta reſtingueret, ut recuteret mortem, * reduceret hominem, reſuſcita- 9
ret corpus, vitam reduceret, planctum verteret in gaudium, & exequias lugubres in feſtivitatem natalitiam commutaret, & feretro datum, matri vivum redderet ex morte, quid modo faciet quando inardeſcet viribus ſuis ad Eccleſiæ ſuæ lachrymas diuturnas, ad ſponſæ ſuæ ſanguineos ſudores? Nam per ſupplicantem Eccleſiam lachrymas fundit juges, per martyres ſacrum ſanguinem ſudat, donec unicum ſuum, hoc eſt populum Chriſtianum, quem tot ad mortem ferunt tempora, occurrens Chriſtus de mortali feretro perpetuæ vitæ reddat in ſupernæ matris gaudium ſempiternum. Verum quia naſcentis Chriſti venit tempus, & miraculum cœleſte jam radiat paritura virginitas,

---

AD SERMON. CIII.

NOTÆ.

1 C *Arceris ad ſepulchrum*. MS. Vallicell. *Ad ſepulchrum carceris*.

2 *Mugitum*. Tubæ tribuit mugitum, cui tribuitur reboatus.

3 *Geminata luce*. Nonnulli impreſſi Codices habent *germinata luce*, ſed corrupte. Nam ſic emendat Latinius, & habent MMSS. omnia, & prima editio Bonon. ut advertit Mita, qui varias hic adfert explicationes. Aptior autem: *quod ſol geminata luce ſplendere dicitur: primo enim ex ſe lucet, ſecundo mediante Luna, & ſtellis, quas ſua luce illuminat*.

4 *Lumine ſuppari*. Luna tunc ſuppar videtur Soli, quando ab ipſo integre illuminatur.

5 *Hinc tempora &c.* Verba hæc, ut appoſite dicta, laudat Barthius Adverſ. lib. LVIII. cap. v. pag. 2730.

6 *Perpetua*. Ex MS. Cæſen. & Vallicell. Editi. *propria*. „ Quia hæc ſeminum forma perpetuatur & continuatur in „ mundo ex corruptione & vivificatione „ Mita.

7 *Tota quotidie*. Alias. *Tota die*.

8 *Crux-ſit aratrum*. Symbolice dictum. Cæterum in Cruce aratri figuram nonnulli Scriptores obſervant. Vide Boſium de Cruce.

9 *Ut recuteret mortem*. Alias; *percuteret*.

10 *Ju-*

ginitas, atque ortum divini Regis nobis non ſtella jam nunciat, ſed ipſe Solis aſcenſus, adoraturi occurramus omnes: & muneribus ſacris Deum, Regemque virgineo proceſſiſſe fateamur ex templo: offeramus munera, quia naſcenti Regi ſemper publica paratur oblatio, offeramus mu-
Matt. 2. nera, quia indevotus ſatis eſt vacuus adorator. Hoc probat Magus, qui onuſtus auro, ſuccenſus thure, ſacratus myrrha, Chriſti cunabulis incli. natur. Quale eſt, ſi quod fecit Magus, non faciat Chriſtianus? Quale eſt, ſi ad gaudium naſcentis Chriſti fleat pauper, captivus gemat, hoſpes lamentetur, ejulet peregrinus? Feſta cœleſtia Judæus
10 decimis ſemper honoravit, * Chriſtianus quid de ſe ſentit, ſi vel centeſimis non honorat? Fratres, ne quis me hoc dicere exiſtimet declamantis ſtudio, non dolentis affectu. Doleo, certe doleo, quando lego Chriſti cunabula Magos rigaſſe auro: & video altare corporis Chri-
11 ſti Chriſtianos vacuum reliquiſſe: *& in tempore hoc præſertim, quando ſe pauperum fa-
12 mes vaſta *, quando ſe fundit turba * lamen-
13 tabilis capti orum. Non habeo nemo dicat,
14 quando Deus ex eo quod habes *; non ex eo quod non habes, quærit: quando duo æra viduæ in acceptum dignanter aſcribit. Devoti ſimus creatori, ut nobis devota ſit creatura. Proximorum noſtrorum ſuſtentemus anguſtias, ut a noſtris liberemur anguſtiis. Repleamus altare Dei, ut noſtra horrea repleat fructuum plenitudo. Certe ſi non damus, quia non accipimus, non queramur. Ipſe autem Deus noſter donet vobis tam præſentia, quam futura bona, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: cui eſt omnis honor & perpetua gloria, una cum Spiritu ſancto, nunc & ſemper, & per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO CIV.

QUotiens dives iſte venit in medium, quem tot ſeculis, orbe toto, die omni, clamor divinæ vocis accuſat, totiens divitiarum fallax fugatur illecebra, totiens cupiditatum furens flamma reſtinguitur, avaritiæ totiens rabies veſana mitigatur. Sic namque hodie cœpit Dominus Jeſus. *Hominis cujuſdam divitis* Luc. 12.
uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam? quod non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam, deſtruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi bona mea: & dicam animæ meæ: Anima, habes bona multa poſita in annos multos, requieſce: manduca, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus, Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te, quæ autem paraſti, cujus erunt? Miſerum, quem ubertas ſterilem, abundantia anxium* inhumanum 1
copia, divitiæ fecere mendicum. Humanus ager inhumanum Dominum ſuſtinebat: & quod terra fundebat largiter, concludebat & congregabat anguſte: ut eſſet alienorum cuſtos, qui eſſe ſuorum noluit prorogator: ingratus Deo, ſibi nequam: hoſtis pauperum, divitum nota, carcer naturæ. * *Hominis cujuſdam divitis ube-* 2
res fructus ager attulit, & cogitabat intra ſe. Quaſi poſſit extra ſe quiſpiam cogitare, ſed intra ſe iſte cogitabat, qui in corde ſuo impietatis conſilio recepto nil pietatis ſibi, miſericordiæ nil reliquit. *Cogitabat intra ſe, dicens*: Digno conſiliario ſe uſus, qui mali animi * non poterat habere ſolatium, non pote- 3
rat habere collegam. *Et cogitabat intra ſe, dicens*: Mens impia cum pietate certabat, & patiebatur inteſtinum bellum, qui miſericordiæ pacem perdiderat, & quietem. *Et cogitabat intra ſe, dicens: Quid faciam?* Interrogantis vox eſt: & quem putas interrogabat iſte? Erat in illo alter, quia ad ejus penetralia jam diabolus poſſeſſor inſederat *: & qui intraverat in 4
cor Judæ, mentis ejus tenebat arcanum. *Quid faciam? quod non habeo?* Audiſtis quomodo non habet dives? Ecce clamat. *Non habeo.* Verum eſt, quia non habet ſemper, qui quærit ſemper: & non habet ubi congreget, qui ut congreget ſic requirit. Sed audiamus quid ei reſponderit conſiliarius internus. *Deſtruam horrea mea.* Evidenter apparuit qui latebat: quia a deſtructione incipit ſemper inimicus: Agit, agit, ut quæ habes deſtruas, & quæ concupieris non reformes. Miſer dives, ignarus de præſentibus, diſputas ſtultiſſime, de futuris. Quam melius præſentia * ubi eſt ſedes animæ tran- 5
ſtuliſ-

10 *Judæus decimis honoravit*. Decimæ apud Hebræos duplicis erant generis: & quæ Levitis impendebantur; & quæ inſumebantur in Templo, occaſione Feſtivitatum. In quarum loco ſucceſſiſſe videntur Agapæ Chriſtianorum. Harum decimarum mentionem fieri volunt Rabbini in Deuter. XIV. 22.: XXII. 12. & XVII. 18. Vide Liranum in Deuteron. XXVI.

11 *Altare vacuum reliquiſſe*. „ Chriſtianorum mos erat „ antiquus Eleemoſynas ad Pauperum ſublevationem, ca„ ptivorumque redemptionem, ſuper aram Templi depo„ nere: quas Diaconi ſumentes, egenis opportune diſtri„ buebant: ut etiam Auctor infra Serm. CXXXV. & notat „ Baronius ad ann. Chriſti CCCCII. „ Mita

12 *Fames vaſta*. Mita cum editis legit *Fames vaſtat*, & plura commentatur: quaſi fames ſe ipſam devaſtet, & deſtruat. Latinius emendat *Vaſta*: & ſic legi in MS. Cæſenæ, ipſe Mita fatetur. Senſus eſt: *quando ſe Fames vaſta, & turba fundit lacrymabilis captivorum*.

13 *Quando ſe fundit turba*. „ Hoc eſt ejulatu, lacry„ miſque adeo Chriſtianam pietatem clamat, ut metalli „ inſtar fundi pauperum viſcera videantur. „ Mita. *Turba ſe fundit*: ideſt: *effundit concurſat &c.*

14 *Ex eo quod habes*. „ Optime concordat S. Leo „ Serm. III. de jejunio ſeptimi Menſis. „ Mita.

AD SERMON. CIV.

NOTÆ.

1 *Abundantia anxium*. „ Plutarchus de cupiditate „ divitiarum, ajebat: *Argenti cupidinem non ex„ tinguit argentum, nec aurum auri: neque ſi plura poſſi„ deas, coercetur plura poſſidendi cupiditas* „ Mita.

2 *Carcer Naturæ*. Ea includens, quæ ad Hominum commoditatem Natura emittit. Baſilius homil. VI. quæ inſcribitur *de avaritia* ait: talem divitem *non meminiſſe humanæ naturæ*.

3 *Qui mali animi*. Interior noſter collega, quo cum ipſi nos ipſos conſulimus, Animus eſt. At Animus malus, non poteſt eſſe nobis, nec ſolatii, nec collegæ loco.

4 *Inſederat*. Alias *inſidebat*.

5 *Quam melius præſentia*. Hæc ex editione Mitæ, & MS. Vallicell. In aliis deſunt.

6 Ca-

6 ſtuliſſes ! at nunc catenæ horreorum * tuorum ſtrinxerunt fauces pauperum: vinxerunt hoſpitum colla, eſurientium viſcera contriverunt: unde pauperum te præcedunt gemitus, & ſequuntur; accuſant te hoſpitum luridi vultus : te turba impetit plangens petentium : ut addictus a ſuperno Judice ſatietatem pœnarum capias, qui horreorum tuorum ſeras, negando cæteris, tibimet concluſiſti . Cogitanti intra ſe diviti *
7 merito ille taliter reſpondit , „ qui ſcit cogi-
Pſ. 93. „ tationes hominum , quoniam vanæ ſunt . „ *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam a te, quæ autem paraſti, cujus erunt?* Bene ſtulte, quia ibi totum de carne fuerat, nil de corde: Bene ſtulte,
8 quia migraturæ mox animæ * condita ſatis longa præparabat. *Hac nocte a te repetunt animam tuam* . Convenienter hac nocte , quia fugiens miſericordiæ lucem , avaritiæ tenebris ſe manciparat, dicendo: *Manduca, bibe, epulare*. Quod autem bibentes filii noctis ſint, non diei, A-
1. Theſſ. 5 poſtolus ſic declarat . „ Et qui inebriantur , „ nocte ebrii ſunt „ per obſcura fertur, aſſumitur per tenebras , qui vitæ ſubſidium clauſtris ſuorum mandavit & condidit horreorum. *Repetunt animam tuam a te*. Quare non dixit : qui dederat, repetit, ſed repetunt ? Quia ſanctorum Deus repetit animas, * & reducit: tar-
9 tarei miniſtri repetunt & pertrahunt animas impiorum. *Et cogitabat intra ſe, dicens: Quid faciam? quod non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit, hoc faciam , deſtruam horrea mea & majora faciam , & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi bona mea , & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos multos, manduca, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam, quæ autem paraſti cujus erunt* ? Unde iſte dives ſic præventus eſt, ut magis cogitata perderet, quam parata : & impletum eſt illud Prophe-
Pſ. 145. tæ. „ Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in ter-
„ ram ſuam, in illa die peribunt omnes cogi-
„ tationes eorum . „ Cogitavit iſte quid poſt ſe relinqueret, non quid præmitteret ante ſe :
Rom. 1. unde juxta Apoſtolum . „ Evanuerunt in co-
„ gitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens
„ cor eorum: æſtimantes ſe eſſe ſapientes, ſtul-
„ ti facti ſunt. „ Cui dicitur ſtulte, & excitatus de ſomno præſentis vitæ , in illa perpetuitate nihil invenit in manibus ſuis: ſicut di-
Pſal. 75 xit Pſalmiſta: „ Dormierunt ſomnum ſuum ,
„ & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in
„ manibus ſuis: „ Vigila ergo dives in opere bono, in malo dormi : ut non ſit manus tua pauperi vacua, ut tibi plena ſit ſemper. Quia dives quantum largiter profundit, tantum largiter redundat in rebus. * Eſto ergo dives in 10
miſericordia, ſi ſemper eſſe vis dives: & tunc erunt horrea tua majora, tunc plena , ſi non fuerint largitate vacua, cupiditate incluſa.

SERMO CV.

HOdie cura Chriſti, & divinæ virtutis dedit mirabile documentum , & diabolicæ fraudis nudavit aſtutiam, & abſolvit mulierem longo & obſcuro vulnere ſauciatam : ſicut ait Evangeliſta: *Erat Jeſus docens in ſinagoga ſab-* Luc. 13.
bathis, & mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata , nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quam cum vidiſſet Jeſus, vocavit illam, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt & glorificabat Deum. Habebat ſpiritum infirmitatis, & erat inclinata : patebat vulnus , ſed auctor vulneris non patebat: languorem videbant cuncti , ſed languoris materiam non videbant: erat in aperto pœna, ſed in ipſa pœna carnifex latebat incluſus: corpus aſpiciebatur incurvum, ſed non aſpiciebatur incurvi corporis pondus: in medio civium portabat mulier hoſtem ſuum, ſed hoſtem cives ut propellerent, non videbant. Ars nequiſſimi ſpiritus, * corporis neceſſitas crede- 1
batur : * ut prædo callidus teneret captivam 2
dolo, quam tenere viribus non valebat . Diabolus nihil eſſet, ſi eſſent ſolicitiores homines & cautiores . Aut quid in homine unquam prævaluit ille virtute, niſi arte, mendacio, inſidiis, fraude, dolo, nequitia, vitiorum miniſterio, furore criminum? Ille voluntates hominum ſemper explorat, & bonas quidem voluntates refugit : malis autem voluntatibus obſecundat , ut ſit miniſter ſcelerum , criminum leno, paraſitus ipſe vitiorum. Et quia poteſtate non poteſt: dominatur turpiſſimis mentibus, turpiſſima ſervitute. Sic mendacio decepit Evam, Gen. 3.
ſic cupiditate laqueavit Judam: ſic Judæos cæ- Mar. 14
cavit invidia, ſic Gentes idolorum caligavit er- Mar. 15.
rore, ſic confudit populus pompa rerum , ſic parvulos vanitate ne ſana ſaperent, occupavit. Denique quid circa præſentem mulierem molitus

---

6 *Catenæ horreorum*. Similia his Baſilius homil. in divites: ubi plura de Avaritia Tom. 11. oper. pag. 51. *Educ de carcere vinctas opes*.

7 *Cogitanti intra ſe diviti*. Ex MS. Vatic. Editi: *Cogitabat intra ſe dives: merito ille &c.* Mita vero : *Dixit autem illi Deus: ſtulte. Merito illi taliter reſpondit, qui ſcit &c.*

8 *Migraturæ mox Animæ*. Gregorius moral. XXII. cap. XII. *Eadem nocte ſublatus eſt , qui multa tempora fuerat præſtolatus: ut ſcilicet, qui in longum ſibi colligendo proſpexerat, ſubſequentem diem, vel unum, minime videret*. Mita laudat hic locum S. Maximi Serm. de Sancto Michaele ,, *Nudi in ſæculo naſcimur, nudi etiam accedimus* „ *ad lavacrum: quam ergo incongruum eſt, ut quem nu-* „ *dum Mater genuit, nudum ſuſcipit Eccleſia , dives ve-* „ *lit intrare in Cælum*.

9 *Quia Sanctorum Deus repetit animas*. Ita & alii interpretantur. Animas impiorum repetunt Angeli mali: Boni, piorum.

10 *In rebus*. Alias: *in rivulis*.

AD SERMON. CV.

NOTÆ.

1 ARS *nequiſſimi Spiritus*. Cyrillus Alexandrinus in Catena Græcorum Patrum : *Dicit autem ſpiritum infirmitatis, quia Mulier patiebatur hæc atrocitate diaboli, derelicta ab Deo propter propria crimina; vel propter tranſgreſſionem Adæ: ob quam humana corpora infirmitatem, & mortem incurrerant. Dat autem ſuper hoc Deus diabolo poteſtatem , ut Homines mole adverſitatis depreſſi, velint ad meliora tranſire*.

2 *Corporis neceſſitas credebatur*. Ac ſi laboraſſet eproſthotono: quæ tenſio eſt flectentium muſculorum in anteriora.

3 *Cui*

tus sit, audiamus. *Et ecce*, inquit, *mulier; quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata: nec omnino poterat sursum respicere*. Videtis quia hæc mulier depressa nequissimi spiritus onere suspirabat, qui semper oneribus peccatorum deprimit homines, & inclinat ad terram: ne cœlum videant, ne superna sapiant, ne Deum aspectent, ne ad libertatem suam per suum revertantur auctorem: sed inclinato capite, defixis oculis, prono vultu, captivi sub jugo semper hostis teneantur antiqui.
Luc. 18. Sic premebatur Publicanus ille, qui oculos suos ad cœlum tollere non valebat, sed percutiebat peccati conscium pectus, & quia negandi locus non erat, locum misericordiæ perquirebat, dicendo, „ Deus propitius esto mihi pec„ catori. „ Hoc sustinens Propheta beatissimus
Psal. 37 sic canebat: „ Iniquitates meæ superposuerunt „ caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt „ super me. „ Et ut sui operis aperiret auctorem, alibi sic profatur: „ Verticem capilli per-
Psal. 67 „ ambulantium in delictis suis. „ Quia qui non resistunt delictis, sed perambulant in eis, eorum diabolus & equitat, & percurrit in verticem: ut qui ad mala suo vadunt studio, ad pejora diaboli ducantur impulsu: Apostolo di-
1. *Cor.* 12 cente: „ Tanquam euntes ducebamini. „ Sed quid in hac historia spiritualis intelligentiæ maneat, perscrutemur. *Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere*. Quæ est ista cujus infirmitatis etiam tempora describuntur? Quæ est ista, cui ferre de ter-
3 ra, * sed inclinare ad eam languor calidus sic studebat? Quæ est? Hæc quæ modo est sanctorum genitrix Ecclesia sancta filiorum, * quam,
4 *Eph.* 6. sicut dicit Apostolus, „ spiritus aeris hujus, „ spiritus diffidentiæ, spiritus erroris „ spiritali vexabat incommodo, atque ita ponderibus diversis pronam dabat & deponebat ad terram, ut ad cœlum nunquam sublevaretur aspectu. Sed quid est quod hæc quæ Ecclesiæ typum portat, in synagoga sic reperitur incurva? Quid est? Quia dum fugit gentium sacrilegia, & declinat sarcinas idolorum, graviora incurrit, & portat pondera synagogæ, probante Domi-
5 *Luc.* 11. no, cum dicit: „ Væ vobis Scribæ & Phari„ sæi, qui alligatis onera gravia, & imponitis „ super humeros hominum: Ipsi autem nec
Matt. 23 „ vel minimo digito ea vultis movere. „ Unde & beatus Petrus: „ Nunc ergo quid tenta-
Act. 15. „ tis Deum, inquit, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque nos, neque pa„ tres nostri portare potuimus? „ Hinc est quod Christus ab his oneribus homines cupiens alleviare, clamat: „ Venite ad me omnes qui laboratis *Matt.* 11
„ & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite ju„ gum meum super vos, quia suave est. „ Cum dicit omnes, & Judæos utique vocat, & Gentes. Sed quare per decem & octo annos mulieris hujus trahitur ægritudo? Quia nisi decalogus legis ogdoadis * venisset ad gratiam, nunquam sancta Eccle- 6
sia, nunquam mulier hæc ad plenitudinem temporis, ad diem salutis, ad tempus acceptum, ad sui salvatoris præsentiam perveniset. Hanc autem mulierem gessisse Ecclesiæ sic figuram ipsius qualitas curationis assignat. * *Vocavit*, inquit, 7
ad se illam, & imposuit illi manus. Sic curare semper Ecclesiam satis novit, qui fieri Christianus meruit, & quotidie fieri conspicit Christianos. Namque ut incurvus peccatis erigatur Gentilis ad cœlum, prius a Gentili per impositionem manuum, * nequam spiritus effugatur. 8
Nam qui solo verbo fugarat dæmones, & infirmitates omnes sola sanaverat jussione: quare super hanc mulierem suas imponit manus? Quare circa istam curandi ordinem novat, nisi quia jam tunc in una sanat omnes: imo quia non ante suscipit Ecclesiam, nisi eam per impositionem manuum suarum purget a diabolo, & faciat Christianam: & amplius faciendorum Christianorum curam præsentis curæ formet & instituat Sacramento: Sed Archisynagogus indignatur, quare Christus sabbathis curet, hodieque Judæus in Ecclesiæ cura zeli furore torquetur: dum cœlestes sensus intelligentia terrena * 9
revolvit ac putat sabbathum jumentis, non hominibus consecratum, qui periclitanti bovi, vel asino sabbatho festinus occurrit, hominique morienti sabbatho pietatis quicquam, miserationis quicquam, non indulget. Et hoc facit excors, ut in pectore violet sabbathum: & in homine ipsam violet sanctitatem, ac sic Deo Dei lege præscribit: & observando sabbathum, Deo sabbathum sic refundit, quod Deus Judæo pro labore terreno, & opere carnis * clementer indulsit. 10
„ Et conversi sunt in arcum perversum, „ qui *Ps.* 77. in dominum legis, legis præcepta rectissima sic retorquent. Judæe, qui te ab humanis, ut vel uno die, vel sabbatho, saluti tuæ curatione cessares. *Deest quippiam.* Et tu, Christiane, diem domino dominicum serva, * si vis illum vide- 11
re domini diem, si vis quicquid est dominicum per dominum possidere.

SER-

---

3 *Cui ferre de terra*. Locus Oedipo dignus. Fortassis: *cui se auferre de terra negabat, sed inclinare ad eam languor calidus sic studebat?*

4 *Ecclesia sancta filiorum*. MS. Cæsen. habet: *ipsa est sanctorum Genitrix Filiorum Ecclesia sancta*.

5 *Pondera Synagogæ*. Alias: *portavit pondera*. Graviora erant Judæorum præcepta: vel mortem, vel severiores pœnas transgressoribus minitantia.

6 *Ogdoadis*. Ita editi omnes & MMSS. „ Tunc legis ", scriptæ decalogus ad gratiam octonarii numeri perve„ nit, quando carnem nostram assumpsit Filius Dei, & in ", ea mortuus resurrexit nobis." Mita.

7 *Assignat*. Alias: *designat*.

8 *Per impositionem manuum*. Exorcismi, & manus impositiones super capita baptizatorum, etiamnum moris sunt in Ecclesia.

9 *Revolvit*. Sic ex Latinio. Editi *pervolvet*, vel *pravolvit*.

10 *Opere carnis*. MS. Cæs. *operibus carneis*.

11 *Diem Domino dominicum serva*. Ignatius in Epist. ad Magnes. pag. 57. edit. Genev. 1623. vocat diem hunc: *diem resurrectioni consecratum, & principem omnium dierum*. Fallitur ergo Nicephorus lib. VII. cap. XLVI. editio. Basil. 1562. dum asserit Constantinum Magnum, omnium primum, diem hunc appellasse *Dominicum*. Nisi dicamus, Nicephorum hic innuere voluisse appellationem hanc, jam obsoletam, ab Constantino iterum fuisse restitutam. Quod etiam eruitur ab Sozomeno Histor. Eccles. lib. I. Cap. VII. pag. 13. Cave autem hinc inferas diem hanc, antea ab Christianis non fuisse in honore. Vide Canon. XXIX. Concilii Laodiceni, ibique Balsamonem, & Zonaram: & consule Biblioth. Juris Canon. pag. 1242. edit. Parisiens. 1661.

AD

SERMO CVI.

SIcut peritus magiſter ad audiendum rudes, ad intelligendum tardos, diſcipulorum ſenſus vario genere doctrinæ pulſat, ſuſcitat, accendit ingenium : ita dominus ſimilitudinibus variis, diverſis comparationibus, populorum pigros, tardoſque animos ad evangelicum convocat & invitat auditum : namque hodie ſic
Luc. 13. cœpit : *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit : dixit autem ad cultorem vineæ : Ecce tres anni ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio : ſuccide eam, ut quid & terram occupat ? At ille reſpondens, ait illi, Domine, dimitte illam etiam hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora, & ſiquidem fecerit fructum : ſin autem, in futuro ſuccides illam. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua.* Rogo quid tam planum, quid tam lucidum, quid tam commune, quid ruſticis ſic vernaculum, quid proprium ſic peritis, quam propoſitæ ſimilitudinis forma? Quæ de generali uſu veniens omnes & verbo inſtruit & convertit exemplo. Infructuoſa arbor intricat ceſpitem, necat ſpatia, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio poſſidentem : ac ſic excidere iſtam lucrum eſt, eſt iſtam commodum non habere. Sic homo utique qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam ſenſus, judicium mentis, artis induſtriam, culturæ bonum, per ſteriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, auctori fructum, cultori gratiam negat ; ſicut arbor e terra, ſic iſte e vita meretur excidi. Et ſicut infœcunda arbor ſi fuerit in vinea, dum fundit mortiferam ſubjectis viribus umbram, inimica non ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus fit fœcundis : ita homo deſes, ignavus, ſi præſit populis, non ſibi ſoli fit noxius, ſed multis : dum ſequentes ſe ſuo vitiat & perdit exemplo. Sed hanc ſimilitudinem quare dominus dixerit, audiamus. Arbor ficus, brumali tempore tranſacto, dum groſſos, producit in florem, & ſimulat ſuum ſuis floribus fructum, decipit incautos, illudit ignaros. Namque mox projicit groſſos pigrum proficit & prorumpit in germen: & fit poſterior cæteris fructu, quæ videbatur cæteras anteiſſe. Merito ergo a domino ſynagoga arbori fici comparatur, * quæ calefacta tempore legali, temporaliter eccleſiaſtici fructus floruit in figura : Patriarcharum namque radice ſolidata, ſacerdotali exaltata culmine, Propheticis dilatata ramis, Judaicæ obſervationis repleta groſſis florebat, tunc ſpe ſola fructum datura per Chriſtum, imo ipſum Chriſtum datura poſt fructum, * dicente Pſalmiſta : „ De fructu ventris tui ponam ſuper Pſ. 131.
„ ſedem tuam. „ Unde ſancti ſcientes hæc, ſpem fructus ex flore capiebant, & ſolabantur præſentia de futuris : videntes jam jamque ſuccedere æterna mortalibus, perpetua caducis, Legi gratiam, Synagogæ Eccleſiam, cœleſtia terrenis, humanis divina, omnibus Chriſtum: quem quia venturum longa patientia ſuſtinebant, veniſſe fideli gaudio ſunt gaviſi. Ex Luc. 2.
iſtis erat Simeon ille, cui promiſſum erat, ut non videret mortem, donec videret Chriſtum domini, quem in ulnas habens, talem prorupit in vocem. „ Nunc dimittis ſer-
„ vum tuum domine, ſecundum verbum tuum
„ in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare
„ tuum. „ Ignari vero dum fiduciam gerunt in lege tota, neque ſunt de Chriſti expectatione ſoliciti, neque ſuſcipere Chriſtum, neque agnoſcere meruerunt: & ita ſunt legalibus decepti floſculis, ſicut neſcios groſſis ſuis decipit ficus. Hinc eſt quod Dominus adventus ſui tempora ſcire cupientes mittit ad ficum, dicens: „ Videte ficulneam, & omnes arbores Luc. 21.
„ cum producunt jam fructum : ſcitis quia pro-
„ pe eſt æſtas, ita & vos cum videritis hæc
„ fieri, ſcitote, quia prope eſt regnum Dei. „
Videtis quia ficus non ſignat præſentia, ſed indicat ſic futura Sed jam per ordinem propoſitum proſequamur exemplum. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua.* Synagoga eſt arbor ficus, poſſeſſor arboris Chriſtus, vinea in qua refertur plantata arbor iſta, Iſraeliticus eſt populus: Iſaia Propheta ſic dicente:
„ Vinea Domini Sabbaoth domus Iſrael eſt : „ Iſa. 5.
Venit, inquit, *quærens fructum in illa, & non invenit*. Venit Chriſtus, & in Synagoga fructum fidei reperit nullum: quia tota dolis erat inumbrata perfidiæ. Ad ficulneam venit Chriſtus, ad quam legitur Adam nudus fugiſſe poſt culpam: * dicente Geneſeos libro : „ Et co- 3 Gen. 3.
„ gnoverunt quia nudi ſunt : & conſuerunt fo-
„ lia fici, & fecerunt ſibi ſuccinctoria. „ Venit ergo ad ficum Chriſtus, ut inveniret Adam, ut nudum tegeret pio ſuo corporis indumento : cujus ficus non velabat, ſed ſtimulabat pudorem : cujus ficus iſta, id eſt Synagoga, circumciſionibus ſuis nudabat partem verecundi corporis, non tegebat. *Venit*, inquit, *quærens fructum, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ : Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio, ſuccide eam.* Cultor vineæ, qui infructuoſam ficum jubetur excidere, eſt præſul Synagogæ Angelus, qui ſterilitatem, quia non poteſt excuſare, inducias impetrat ſupplicando. Sed illud prætereundum non eſt quod dixit : *Ecce anni tres ſunt*. Tres anni, tria ſunt tempora per quæ Chriſtus ad ſynagogam fructum quæſiturus advenit, id eſt, per Legem, per

---

AD SERMON. CVI.

NOTÆ.

1 SYnagoga *Arbori fici comparatur*. Ita communiter hæc Parabola interpretatur. Conſule Ambroſium, Bedam, Theophylactum, Euthymium, & Auguſtinum Serolim xxxi. nunc cx. de verb. domin.

2 *Poſt fructum*. MS. Cæſen. *per Fructum*.

3 *Poſt culpam*. Hujus generis fuiſſe Arborem Adamo interdictam, tradunt Hebræi : & ex Græcis plerique. Vide Mariana hic.

4 *Per*

4 Prophetas *, per ipſam ſui præſentiam corporalem, ut infructuoſa ficus, quæ jam divinitati fructus velut non neceſſarios denegabat, vel homini, vel eſurienti, vel manducaturo Chriſto cibos neceſſarios non negaret. Sed nunc quid cultor vineæ reſponderit, audiamus, *Domine, dimitte illam & hoc anno.* Cultor vineæ concedi adhuc Evangelici temporis precatur annum, de quo Iſaias dicit: „ Prædicare annum
Iſa. 61. „ Domini acceptum, & diem retributionis: „ Ut quid? *Uſque dum fodiam circa illam.* Vult
5 eam Apoſtolico vomere perfodere, * quia legalis cultri non valuit ſentire culturam. *Et*
6 *mittam ſtercora.* Tantæ radici neceſſaria * quæ pro tanta pinguedine ceſpitis ſancti fota cœleſti
7 imbre * non meruit eſſe fœcunda. Ficus ſterilis, ſynagoga miſera miſeratione gentium ſtercoratur: ut viliſſimis adjuta fomentis redeat ad fructum quæ tanto & pretioſo ubere deceſſit ad fructum, quæ ſi poſt hæc in eadem ſterilitate permanſerit, jam non cultoris falce; ſed ipſius dominantis ſecuri, deſperata & inutilis ſuccidetur. Et ideo non dixit in futuro ſuccidam eam, ſed ſuccides eam: juxta illud
Matth. 3 Joannis: „ Jam ſecuris ad radicem arborum „ poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens „ fructum bonum, excidetur, & in ignem mit„ tetur. „ Quia poſt Evangelici cultum temporis infructuoſas arbores ſecuris judicii ſuccidet, & noviſſimum ſuſcipiet & cremabit incendium.

SERMO CVII. (*)

LIcet fandi ſterilitas ſilentium mihi indicere videtur, loqui tamen vehementia cogit & ſanctitas imperantis. Præſtantius eſt enim imperitum prodere eloquium, quam officioſum negare ſermonem. Quis ergo tanti viri adhortationem recuſet, cui e cœlo contigit & Apoſtolici vocabulum, * & ſummi privilegium ſacerdotis? Neque enim abſque divino judicio ſuiſſe credendum eſt, quod prima illa vivendi rudis infantia tanti nominis adepta eſt dignitatem? Quem tunc affuiſſe, niſi Deum ipſum putamus, cum neſcii parentes de futuris meritis judicarent? Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis eſt, in hoc prærogativa virtutis. Vere beatus Petrus immobile fundamentum ſalutis, talem ſe exhibet in ſacerdotio, quales videri volunt, qui ſacerdotium concupiſcunt. Quemadmodum igitur ſanctitatis regulam diſciplinis monaſterialibus imbutus * exercet? Pal- 2
lent ora jejuniis, macies corpus attenuat, eleemoſyna pro delictis ſupplicat, lachrimæ peccata baptizant. * Sed ne forte hoc devoti po- 3
puli turba miraretur, ſolet Petrus flere, cum in eum Chriſtus intendit. Nec quiſquam in Matt. 26.
Apoſtolo imbrem irrigui luctus accuſet: Jucundæ ſunt lachrimæ, quæ gaudium immorta- Mar. 16
litatis emerunt. Ipſe eſt ergo cuſtos fidei, * 4
petra Eccleſiæ, janitorque * cœlorum. Ipſe eſt 5
Apoſtolicus piſcator electus, qui ad ſe turbas Luc. 5.
errorum fluctibus merſas, hamo ſanctitatis invitat, & doctrinæ ſuæ rete * concludit ad fi- 6
dem hominum multitudine copioſam. Eſt etiam ipſe beatiſſimus & Apoſtolicus auceps, qui animas juvenum per aera volantes calamo divini ſermonis attingit. Jure igitur venerabilis Dei ſacerdos olim Apoſtoli nactus * vocabulum, 7
nunc adeptus & meritum, ſerit in populos præcepta juſtitiæ, & manifeſta luce reſerat ſacrorum voluminum myſticas quæſtiones: tantumque eſt in cœleſtibus magiſterium diſciplinis, ut qui convertitur, ipſi abſolutionem debeat: qui non corrigitur, ſibi reatum. Omnis undique ad eum ex diverſis regionum partibus viſendi ſtudio turba concurrit. Quicunque invias ſolitudines, aut latentes eremi latebras in- 12
colebant, mirabilem Petrum magis veniunt videre, quam ſeculum: * Datum eſt illis ali- 8
quando diſcere, difficilius quidem, ſed glorioſius, mundo præſente * luctari: & adverſus 9
inſtructas delinquentes turbas aciem quandam diſponere ſanctitatis. Quanta enim in mundo poſitis

4 *Per legem, per Prophetas.* Hanc eandem interpretationem repetunt Ambroſius, & Theophylactus, & Gregorius homil. XXXI. Alii explicant de triplici Judaicæ reipublicæ forma ſub Judicibus, Regibus, & Pontificibus. Alii de triplici Hominis ætate, pueritia, virilitate, & ſenectute. Alii demum de tribus annis, quibus Chriſtus docuit. Hæc pro libito. Verior ſententia eſt: per tres annos divinam innui miſericordiam erga Populum Judaicum. Dicit autem per tres annos, quia Ficus, quæ frugiferæ ſunt, diutius fructus non differant.

5 *Perfodere* Latini dicunt *ablaqueare*: unde *ablaqueatio*.

6 *Tanta radici neceſſaria.* Vere Ficus cæteris frigidior ſtercoratione indiget.

7 *Fota cœleſti imbre.* Ex Latinio. Edit. omnes: *tota cœleſti imbre.*

AD SERMON. CVII.

NOTAE.

(*) *Sermo.* Vide quæ diximus in Præfatione, & in Notis ad Vitam Chryſologi ex Caſtillo,

1 *Apoſtolici vocabulum.* Vide Barthium Adverſar. Lib. XLIII. cap. VIII. pag. 1490. ubi plura commentatur de voce *Apoſtolici*, primis Eccleſiæ temporibus Epiſcopis attributa.

2 *Diſciplinis monaſterialibus imbutus.* Ex his verbis eruere pronum eſt Chryſologum, nam in ejus laudem pronunciatum fuiſſe Sermonem hunc, in Præfatione indicavimus, & viridi adhuc ætate intra Monaſterii ſepta dies tranſegiſſe ſuos. Vel adhærendum Tillemontio, cui perſuaſum eſt, hic Monaſterii nomine, vel Cornelii Epiſcopi Imolenſis domum, vel ejuſdem Epiſcopii Seminarium indicari.

3 *Lacrima peccata baptizant.* Lacrimas vicem baptiſmatis fuiſſe B. Petro Apoſtolo, ſcribit Leo Magnus Serm. IX. in paſſion. Domin. At hallucinatur Barthius, Adverſ. lib. LV. col. 2613. cum hic de Petro Apoſtolo loqui putat: hæc Chryſologum reſpiciunt.

4 *Cuſtos Fidei.* „ Nam contra Arium, Eutychen, & „ alios hæreticos, ac fidei Chriſtianæ hoſtes quoſcumque, „ verbo, ſcriptoque, fidem ipſam tutatus eſt " Mita.

5 *Janitor Cœlorum.* „ Ideo janitor Cœlorum dicitur „ ab Adelpho Chryſologus noſter, quia innumeros addu„ cebat ad fidem: & peccatores ſuaviter trahebat ad pœ„ nitentiam " Mita.

6 *Rete.* MS. Cæſen. *retibus.*

7 *Nactus.* Alias: *ſortitus.*

8 *Quam ſeculum.* Hoc eſt Urbem Ravennatem, ea tempeſtate, Aula Cæſaris, & inſignium virorum confluentia, & comitatu nobiliorem.

9 *Mundo præſente.* Ideſt: *combattre de front contre le Mond:* explicat Tillemontius.

AD

positis post certamen palma est, si in solitudine constitutis sine luctamine coronæ debentur? Unde fratres : Quoniam beatissimus Petrus omnia quæ sunt divinæ virtutis, prædicationis vos suæ doctrina instruit, pariter & exemplis edocet, deprecemur Dominum Deum nostrum ut ævo longissimo doctrinæ cœlestis vos sermone lætificet.

SERMO CVIII.

Rom. 12 MIra pietas, quæ ut precetur, ut largiatur, exorat. Hodie namque beatus Apostolus non humana petens, sed divina conferens, sic precatur : *Obsecro vos, per misericordiam Dei*. Medicus austera remedia cum recipere persuadet ægrotos, agit precibus, non compellit imperio: sciens infirmitatis, non voluntatis esse, quod salutaria respuit, quoties profutura repellit infirmus. Et filium pater non potestate, sed amore ad rigorem pertrahit disciplinæ, non ignorans, quam sit aspera immaturis sensibus disciplina. Et si corporalis infirmitas ad curam precibus sic movetur, & si sic puerilis animus vix ad prudentiam ducitur blandimentis, quid mirum si Apostolus, qui semper est & medicus & pater, humanas mentes morbis carnalibus sauciatas, ut ad remedia divina subrigat, sic precatur : *Obsecro vos, per misericordiam Dei*. Novum genus obsecrationis inducit. Quare non per virtutem? quare non per majestatem, non per gloriam Dei, sed per misericordiam Dei? Qui per ipsam solam Paulus & crimen persecutoris evasit, & Apostolatus tanti adeptus est dignita- 1 Tim. 1. tem: sicut ipse fatetur, dicens : „ Qui prius „ fui blasphemus & persecutor, & injuriosus, „ sed misericordiam Dei consecutus sum: „ Et iterum. „ Fidelis sermo, & omni acceptione „ dignus: quia Christus in hunc mundum venit peccatores salvos facere, quorum primus „ ego sum, sed misericordiam sum consecutus, „ ad exemplum omnium, qui crediturі sunt „ illi in vitam æternam. „ *Obsecro*, inquit, *vos per misericordiam Dei*. Rogat Paulus, imo per Paulum rogat Deus: quia plus amari vult, quam timeri. Rogat Deus, quia non tam Dominus esse vult quam pater. Rogat Deus per misericordiam, ne vindicet per rigorem : Audi Esai. 65 rogantem Dominum: „ Tota die, inquit, ex- „ pandi manus meas. „ Nonne qui expandit manus ipso habitu rogat? Expandi manus meas? Ad quem? ad populum. Et ad quem populum? Non tantum non credentem, sed contradicentem. Expandi manus meas. Distendit membra, dilatat viscera, pectus porrigit, offert sinum, gremium pandit, ut patrem se tantæ obsecrationis demonstret affectu. Audi & aliter rogantem Deum: „ Populе meus quid Mich. 6. „ feci tibi, aut quid contristavi te? „ Nonne dicit: si divinitas ignota est, vel caro sit nota? Videte, videte in me corpus vestrum, membra vestra, vestra viscera, ossa vestra, vestrum sanguinem. Et si quod Dei est, timetis, quare vel quod vestrum est, non amatis? Si Dominum fugitis, quare non recurritis ad parentem? Sed forte vos passionis meæ, quam fecistis, magnitudo confundit. Nolite timere. Crux hæc non meus, sed mortis est aculeus. Clavi isti non mihi infigunt dolorem, sed vestram mihi infigunt altius charitatem. Vulnera hæc non educunt gemitus meos, sed magis vos meis visceribus introducunt. Extensio corporis mei vos dilatat in gremium, non meam crescit in pœnam. Sanguis meus non mihi deperit, sed vestrum prorogatur in pretium. Venite ergo, redite, & vel sic probate patrem, quem videtis pro malis bona, pro injuriis amorem, pro vulneribus tantis tantam reddere charitatem. Sed jam quid obsecret Apostolus, audiamus: *Obsecro*, inquit, *vos, ut exhibeatis corpora vestra*. Apostolus rogando sic omnes homines ad sacerdotale fastigium provexit. * *Ut* 1
exhibeatis corpora vestram hostiam vivam. O inauditum Christiani Pontificatus officium, quando homo sibi ipse est & hostia & sacerdos: quando homo non extrinsecus, quod Deo est immolaturus, inquirit: * quando homo secum, 2
& in se, & quod pro se est, Deo sacrificaturus apportat: quando & eadem manet hostia, idem permanet & sacerdos: quando hostia mactatur & vivit, * sacerdos nescit occidere qui 3
litabit. Mirum sacrificium, ubi corpus sine corpore, sine sanguine sanguis offertur. *Obsecro*, inquit, *vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam*. Fratres, hoc sacrificium Christi descendit ex forma, qui corpus suum pro vita seculi vitaliter immolavit: & vere corpus suum fecit hostiam vivam, quia vivit occisus. In tali ergo victima mors expenditur, hostia permanet, vivit hostia, mors punitur. Hinc martyres morte nascuntur, fine inchoant, occisione vivunt, & in cœlis lucent, qui in terris putabantur extincti. *Obsecro*, inquit, *vos fratres per misericordiam Dei; ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam sanctam*. Hoc est illud quod Propheta cecinit, Psal. 39
„ Sacrificium & oblationem noluisti, corpus „ autem perfecisti mihi. „ Esto homo, esto & Dei sacrificium: & sacerdos: non amittas quod tibi divina dedit & concessit auctoritas: induere sanctitatis stolam, præcingere baltheum * 4
castitatis: sit in velamento capitis tui Christus:

AD SERMON. CVIII.

NOTÆ.

1 *Ad sacerdotale fastigium provexit*. Toletus 1. Petr. 2. 9. ubi Chrysologum laudat: *Ad hoc enim quilibet Christianus Sacerdos est*.

2 *Inquirit*. Ut olim, quando extranea animalia immolabantur.

3 *Hostia mactatur & vivit*, „ Hostia immolata adhuc „ vivit, quando Homo ab hac vita deficit, & carnalibus „ vitiis se mactat, mortificando carnem suam cum peccatis, & concupiscentiis „ Mota.

4 *Baltheum*. Cingulum scilicet, quo Sacerdotis femora præcinguntur.

Crux in frontis tui munimine perſeveret : pectori tuo appone divinæ ſcientiæ ſacramentum : in odorem thymiama ſemper orationis accende : arripe gladium Spiritus : altare cor tuum pone : & ſic corpus tuum admove Dei ſecurus ad victimam. Deus fidem, non mortem quærit : votum, non ſanguinem ſitit : placatur voluntate, non nece. Hoc probat Deus, ad hoſtiam Abrahæ ſancti filium cum popoſcit. Nam *Gen. 22.* quid aliud Abraham quam corpus ſuum immolabat in filio? Quid aliud Deus quam fidem requirebat in patre, qui filium ſicut offerri juſſit, ſic non permiſit occidi ? Tali ergo homo confirmatus exemplo, offer corpus tuum & non ſolum macta, ſed etiam ſeca per omnia virtutum membra. Quia toties tibi vitiorum artes moriuntur, quoties a te Deo viſcera fuerint immolata virtutum. Offer fidem, ut perfidia ſit punita : immola jejunium, ut voracitas ceſſet : ſacrifica caſtitatem, ut moriatur libido : impone pietatem, ut deponatur impietas ; invita miſericordiam, ut avaritia deleatur, & ut conſumatur ſtultitia, ſemper ſanctitatem convenit immolare : ſic fiet corpus tuum tua hoſtia, ſi nullo peccati jaculo fuerit ſauciata. Vivit corpus tuum homo, vivit, quoties a te Deo virtutum vita, vitiorum mortibus immolatur. Non poteſt mori qui vitali gladio meretur occidi. Ipſe autem Deus noſter, qui eſt via, veritas & vita, & a morte nos liberet, & perducat ad vitam.

SERMO CIX.

QUoniam præcedens ſermo tantum primordia tangit * Apoſtolicæ lectionis, nunc de his quæ ſequuntur, quod Dominus inſpirat audiamus, ſic enim cœpit : *Obſecro*, *Rom. 12* inquit, *vos, per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam*. Nunquid Apoſtolus ſic dicendo, ſola corpora digna divinis hoſtiis probat ? & animas velut reprobas aut tacet, aut præterit, aut relinquit? Nonne anima de cœlo eſt, corpus e terra? hoc regitur, regit illa? illa dominatur, hoc ſervit? hoc vivit, vivificat illa ? illa manet, hoc deficit? hoc ætates patitur, illa neſcit ? & ad extremum mors, quæ tantum dominatur in corpus, nec anima præſente contingit ? Et quid eſt quod tacetur anima, & ſolum corpus ad Dei hoſtiam ſic vocatur? Fratres, hic Apoſtolus honorat corpus, non minorat animam. Nam corpus quod capiunt peccata, quod delicta vinciunt, quod deprimunt crimina, quod vitia corrumpunt, quod dejiciunt paſſiones : hoc Apoſtolus cupit ſolvere, liberare ſtudet, laborat attollere, expiare contendit, ut corpus ad originem animæ conſcendat, non anima deſcendat corporis ad naturam : & corpus animam comitetur ad cœlum, non anima corpus ſequatur ad terram. Audi Scripturam dicentem, anima qualibus & quantis corporis aggravetur : „ Corpus, quod corrumpitur, aggravat ani- *Sap. 9.* „ mam : & deprimit terrena cogitatio ſenſum „ multa cogitantem. „ Ergo non deponi animam, ſed corpus Apoſtolus vult levari : & animam & corpus, id eſt, hominem totum, ad hoſtiam ſanctam, ad placitum Deo ſacrificium vult venire. Quod autem & anima ſit Dei ſacrificium, Pſalmiſta declarat dicens : „ Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. „ *Ut* *Pſal. 50.* *exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo*. Quia non homo ex eo quod vivit, placet : ſed placet ex eo, quod bene vivit : nec ex eo fit homo hoſtia ſi ſe Deo offerat, ſed ſi ſancte offerat Deo. Quantum enim immaculata victima placat Deum, tantum Deum victima, ſi maculata fuerit, exacerbat. Audi dicentem Deum : „ Non offeras mihi *Levit. 22.* „ claudum, non luſcum, non mortis contagione pollutum, ſed maturum ſine macula. „ Hinc eſt quod Apoſtolus vivam Deo petit hoſtiam. Ergo fratres, ſi nos ipſius propitiationis incenſum.

Deſunt nonnulla. Probat hoc Cain, qui cum *Gen. 4* Deo parva a quo totum perceperat ingratus Pontifex ſic diviſit, ut quod erat peſſimum, hoc adoleret altari : quod erat optimum, in ſuam reſervaret offenſam : denique cum ſua ſuo male partitur cum auctore, ſe ſuoſque poſteros & a vita, & ab humano genere perdiviſit. Ergo Abel ſequamur ad præmium, non Cain comitemur ad pœnam. Abel agnum portans ad Dei ſacrificium, ſicut agnus aſſumitur : Cain geſtans ſibi ſtipulam, fomentum ſibi, per quod exureretur, invenit. *Ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum*. Quantum placat obſequium quod ratione ſubnixum eſt ; tantum quod rationem non habet, exacerbat. Rationabile obſequium, quod non præſumptione turbatur, non temeritate confunditur, non violatur illicitis, non ſimulatione fucatur. Ad obſequium Regis militaris ſtatio contremiſcit : humana dominatio exigit ſolicitam ſervitutem, ad arbitrium jubentis timor obedientis invigilat : quia & cauta devotio præmium juſtæ remunerationis acquirit, & temeritatis pœnam præſumptrix ſervitus non evadit. Quis non vocatus ad aulæ regalis ſe proripit ſervitutem ? Quis ſine titulo militem ſe auſus eſt profiteri? Quis ſine dignitatis infulis * nomen dignitatis invadit : Et ſi hæc penes homines ſolicita, cautaque ſunt, ſi ratione conſtant, ſi convaleſcunt ordine, ſi tremore ſervantur ; quanto penes Deum magis cauta eſt devotio, magis tremenda ſervitus, magis ſolicitus cultus, ut divinum ratione præſtet obſequium? *Rationabile*, inquit, *obſequium veſtrum*. Obſequium ratione calens, fervor eſt ; furor eſt, quod ratione non

AD SERMON. CIX. NOTÆ.

1 TAngit. Alias : cogit.

2 *Infulis*. „ Sumitur infula aliquando pro corona „ imperiali, ut Lib. I. in fin. C. de quadr. præſcript. „ Mitra. Hic pro omni dignitatis ornamento ponitur.

3 *Tumens*.

Exod 32. non frænatur. Hinc Judaicus populus Deum dum sibi præter rationem quærit, Deum cui Lev. 10. cum ratione serviebat, amisit. Hinc filii Aaron dum rationis sunt immemores, dum præsumunt terrenos ignes divinis ignibus admovere, flammam sacrificii salutaris in pœnale sibi incendium commutarunt. Hinc Saul tumens * 3 regali vertice, dum putat sibi, & de sacerdotio quid licere, regnum quod acceperat, altaris temerator amisit. Hinc Judæus dum legem 1 Reg. 15. sine legis ratione excolit, legis interemit auctorem. Hinc Gentilis dum Deorum populis *, 4 & Deorum monstris nescius rationis * obsequitur, ad Dei qui unus & verus est, pervenire 5 non meruit servitutem. Hinc Arrius patri se putat obsequi filium blasphemando: & dum filio dat initium, patri finem miserandus imponit. Hinc Photinus * dum coæternum patri 6 filium negat, pater ut pater non semper fuerit elaborat. Hinc omnes hæreses dum feruntur ad divinitatis injuriam, dum Trinitatem mentiuntur vocabulis, blasphemiis obsequuntur. * 7 Nos autem fratres, & corpora nostra aptemus in vivam Dei hostiam, obsequium nostrum rationabile procuremus, ut sit fides vera, pura conscientia, mens sobria, spes firma, cor mundum, caro casta, sanctus sensus, pius animus, tuta ratio, casta charitas, larga misericordia, vita sancta, verecundus habitus, & ad omne Christi obsequium humilitas nostrum semper comitemur incessum.

SERMO CX.

BEatus Apostolus primis & novissimis, id est, Judæis & Græcis, fidei vexillum unicum, semper & singulare erigit ad salutem: quod quisquis habere non meruerit & tenere, cœlestium possidere non poterit gloriam triumphorum. Solum est fratres, quod contra perfidiam dimicantibus aciem dirigit, Regem indicat, connectit socios, impiumque hostem, sola sui visione terrificat. Sic enim hodie cœpit. *Non est autem scriptum propter Abraham tantum,* Rom. 4. *quod reputatum est illi ad justitiam: sed & propter nos credentes in eum: qui suscitavit Jesum Dominum nostrum a mortuis.* Videtis fratres, quia dum priores futura, dum præterita credunt posteri, sic uno itinere fidei utrique perveniunt ad salutem: dum illi venturum Christum, nos jam venisse profitemur, illi usque ad mortem more hominis descensurum mirantur & credunt, nos esse mortuum, & resurrexisse gloriamur. Et quid plura fratres? Ideo salus hæc tam antecedentium, quam sequentium oculis est negata, ut tota esset in fide. Quod autem dixit: *Qui suscitavit Jesum Dominum nostrum a mortuis.* Ne quis ab alio credat, ipse sui factor & resuscitator est corporis, qui dixit: „ Potestatem habeo ponendi animam Joan. 10 „ meam, & potestatem habeo iterum sumendi „ eam: „ neque enim ab alio resurrectio suscitari, neque ab alio vivificari vita potuit: nec eadem negare sibi, quod erat omnibus collatura. Quia nec fons sitit, nec panis esurit, nec Sol indiget luce, nec requies ipsa lassescit. *Qui traditus est*, inquit, *propter delicta nostra: & resurrexit propter justificationem nostram.* Traditus propter delicta: non ut ea quæ non poterat mori, vita puniretur, sed ut delicta, quæ nos a vita exulaverant, sola delerentur. *Et resurrexit propter justificationem nostram.* Manente condemnatione justificari non potest condemnatus: nos ergo quos primi culpa sic parentis addixerat, ut mors obnoxios sibi jure retineret, Christus cœlestis & verus parens soluta mortis condemnatione per mortem propriam resurrectionem justificat: ut non reus pereat, sed reatus: ipsaque pœna: id est mors, quæ reos fuerat jussa percellere, merito deficiat: & suæ amittat insulas potestatis. Cur innocentem, cur ipsum judicem crudelis & impia est ansa contingere? & ideo addidit: *Justi-* Rom. 5. *ficati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum.* Hoc est dicere, desinat, desinat mater dissensionum, hostis quietis, pacis inimica contentio, non extollatur Judæus per legem, Gentilis non superbiat per naturam, Philosophus ab opinionibus suis spumosis & inanibus detumescat: nemo de meritis, nemo de operibus glorietur: quia vitam, quam prævaricatio prima sustulerat, & elongaverat a nobis furiosa contentio, restituit & reddidit pax divina. *Pacem habeamus ad Deum, per dominum nostrum Jesum Christum.* Terra non rebellet in cœlos, caro non insurgat in spiritum: * sed supernæ pacis humilis perpetem jungatur ad gloriam. *Per quem accessum habemus.* Quare nobis ipse factus est via, *Fide in gratiam istam.* Dux vitæ istius fides est fratres. *In qua stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Stamus certe fide, non corpore: & in spe, non in re jam percepta gloriamur. *Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit.* Ecce quibus ætatibus justus perfectum roboratur in virum: in tribulatione, patientia, probatione, spe. Tribulatio fratres, velut prima justi viri concutit & conturbat infantiam: sed cum invenerit ista patientem, ad majora adolescentem jam bonæ indolis tunc erudit. *Tribulatio patientiam operatur.* Patientia est fratres, quæ

3 *Tumens*. Nonnullæ editiones corrupte: *tremens*.

4 *Deorum Populis*. Nullo aptiori vocabulo multitudo Deorum Gentilium exprimi poterat.

5 *Nescius rationis*. Nil enim rationi magis adversatur, quam Polytheismus: ut passim Arnobius, & Minucius in Octavio.

6 *Photinus*. De Photini hæresi vide Epiphanium Tom. 1. Lib. III. Hæres. lxi. vel lxxi. pag. 828.

7 *Blasphemiis obsequuntur*. „ Hoc est voluntarie ex „ animo, ac lęte blasphemant „ Mita. Morem gerunt eis, qui blasphemiis Deum impetunt.

AD SERMON. CX.

NOTÆ.

1 CAro non insurgat in spiritum. Hic enim est primus justitiæ effectus, & reconciliationis cum Deo.

3 Spei

quæ Christi juvenem aptum probat esse virtutibus. *Spes vero non confundit*. Spes est quæ virum perficit: & ad mensuram Christi plenitudinis indefessa producit. Perfectæ virtutis est, 2 quod in re non teneas spei robore possidere. * *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui natus est nobis*. Et ut diffusæ in nos divinæ charitatis ostenderet qualitatem, adjecit: *Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori? Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quia adhuc cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est*. Si Christus genus hominum sic dilexit, ut daret pro impiis & peccatoribus 3 mortem suam: justis quid aliud * credimus largiturum, quam vitam suam, regnum suum, gloriam suam. Ex te suscepit mortem, quam impiis impenderet super terram: reservat tibi, quod in se, & per se semper possidet, & possidet in cœlo. Dicamus ergo cum Propheta: *Psal.* 115 „ Quid retribuam domino pro omnibus quæ „ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam. „ Hoc est, & ego moriar pro illo. Et quid simile? Ille sponte pro impio & peccatore: ego vix pro justo & bono: ego vix, quia me ad mortem non tam voluntas, quam necessitas *Joan.* 21. ducit. Audi ipsum dicentem ad Petrum: „ Cum „ autem senueris, præcinget te alius, & ducet „ quo tu non vis. „ In adversis fratres, necessitas voluntati non potest comparari: acquiescere necessitatis est, velle virtutis. Volenti mors ipsa subjecta est, quia semper dominata est mors nolenti. Et tamen fratres, quia divinæ charitatis nil simile potest homo redhibere, det quod potest: quia secundum quod habet, acceptus est. Deficiat ad gloriam, moriatur ad vitam, pereat ad salutem. Gloriemur, fratres, de nova istius commutatione commercii; quia mors, * quæ erat inter homines re- 4 paratio tota pietatis, per Christum divinæ commendatio est facta charitatis.

SERMO CXI. (*)

PRæsens, fratres, Apostoli lectio cum dicit, per unum hominem mundum totum susce- *Rom.* 5 pisse sententiam: non ad perorandum nos, sed ad flendum renovato & intimo dolore compellit. Si enim eximii vates singularis populi, & unius urbis, ac solius nonnunquam hominis diu lamentavere discrimen; quæ mens non totis tenebris obscuretur; quos sensus non tota hebetudo confundat; quos oculos non redigat in fontes, & fluenta lachrymarum, quando unius lapsus extitit ruina cunctorum; & unius culpa omnium defluxit ad pœnam, ac parentis vitium universo generi exitium ferale præparavit? dicente Apostolo: *Propterea sicut* *Ibid.* *per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors*. Miserum me! ipse qui erat causa bonorum omnium, janua factus est hic malorum. *Peccatum in hunc mundum intravit*. In hunc mundum? miraris eum posteris obfuisse, qui facinore suo damnaverit mundum? Sed dicis, quomodo intravit, per quem intravit? Quomodo? Per culpam. Per quem? Per hominem. Et quid? peccatum natura est, an substantia? Nec natura est, nec substantia, sed accidens: & adversa est hæc potestas quæ videtur in opere, sentitur in pœna, impugnat animam, vulnerat mentem, ipsam violat, confunditque naturam. Et quid plura, fratres? Hoc est peccatum naturæ, quod est fumus oculis, quod febris corpori, quod dulcissimis fontibus amara salsedo. Utique purus & lucidus est oculus per naturam, sed per fumi conturbatur & obscuratur injuriam. At corpus membrorum partibus, & sensibus suis per hoc quod est a Deo conditum, viget: sed ubi vis febrium cœperit, & procella dominari, totum efficitur imbecillum: tunc amaritudo oris, tunc oculorum caligo, tunc gressuum nutabunda vestigia, tunc inimica aura, tunc chari graves, tunc ipsa obsequia videntur odiosa. Et fontes quantum grati sunt per suam dulcedinem & naturam; tantum efficiuntur ingrati, cum aliquod vitium ex accessione susceperint. Sed ad cœpta redeamus. *Sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors*. Ecce fratres, janua, per hominem peccatum, & per peccatum intrasse videmur in mortem. Peccatum: o crudelis fera, & non uno capite in hominum genus sævire contenta: quam vidimus 1 trino ore * tota humanæ stirpis germina tam pretiosa devorantem: trino ore, fratres, peccatum capit, mors devorat, deglutit infernus. Et quo, sicut diximus, fonte lachrymarum talis nobis plane * deflendus est parens, qui 2 nos tantarum miseriarum reliquit hæredes, qui non solum collata bona perdidit, sed omnes poste-

2 *Spei robore possidere*. Nam spiritum promissionis accepimus, veluti pignus, & arrhabonem regni cœlestis „ du-Hamel.

3 *Justis quid aliud*. Corruptum locum: *Justis eum qui credimus &c.* sanavit optime Latinius. Mita nec male: *justis eum quid credimus largiturum*.

4 *Mors quæ erat*. Alius: *mox quæ erat*.

AD SERMON. CXI. NOTÆ.

* SErmo. Hujusmodi Sermonis finis, & scopus est originalis peccati veritatem, contra Pelagianos statuere: & corruptionem inde nobis derivatam, nec alio remedio sanandam, nisi Deus se Hominem fecisset. Tillemontius.

1 *Trino ore*. „ Si tantum de Originali peccato est sermo, illud trino devorat ore ob triplices mali effectus: „ qui sunt: diminutio boni naturalis: Macula: & reatus „ pœnæ. Si de peccato actuali fatur, illud trino ore, „ hoc est triplici peccato, devorat: nempe cogitatione, „ verbo, & opere mortifero „ Mita. Se ipsum explicat Chrysologus. Peccatum Adæ triplici nos damno affecit: Inclinatione ad malum, morte, æterna damnatione.

2 *Plane* Alias: *plene*.

3 *Nec*

posteros suos tam feris creditoribus obnoxios sic reliquit? O dura hæreditas ac crudelis! O miseri, quibus nisi adipisci libuit, nec renunciare licuit * nos hæredes. Audi quod sequitur. *Et ita in omnes homines mors transivit.* Sed ne injustum forte videatur, cur per unum in omnes, quia omnes per unum: per eum te detestaris esse damnatum, per quem te editum esse gloriaris in lucem. Sed dicis, si generi debeo, quod natus sum, nunquid & crimini, ut ante me reum faciat natura, quam culpa? Huic quæstioni tuæ mox, qui sequitur, Apostoli sermo respondit dicendo: *In quo omnes peccaverunt.* Si in illo omnes peccaverunt, merito per illum omnes suscepere supplicium. *Sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors: & ita omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt.* Sive in homine, sive in peccato: per illum, & in illo omnes peccaverunt. Non ergo peccatum versum est in naturam, sed dum peccatum mortem ingerit, pœnam sibi debitam exigit per naturam. Deus naturam ita fecerat, ut homines crearet ad vitam: quæ tamen dum morti * nolens generat, illa se peccato fatetur obnoxiam, cujus pœnæ deseruit in vita. Nam quis ista sentiat, fratres, quod extingui velit natura partus suos, & germina sua tam chara velit necari? Sed dum ingemiscit & condolet, amissam suspirat & desiderat suspicere libertatem. Sed per quem acceperit, Joannes primus signanter ostendit, qui viso Christo proclamat & vociferatur, dicens: „ Ecce agnus Dei, qui „ tollit peccatum mundi: „ peccatum mundi: hoc est fratres, quod per unum hominem Apostolus intrasse testatur. Gaudete ergo fratres, quia peccatum quod nos gravi pondere deprimebat ad tartarum, a Christo sublatum est, in tartara jam demersum: & nos, quos morti culpa primi parentis addixerat, secundi & divini parentis gratia a pœna revocavit ad vitam. Salvari ergo sine Christo homo non poterat: * quia totius mundi peccatum ante ipsius permanebat adventum. Sed tu quod per Christum justificaris, amplecteris: & quod per Adam damnatus es, tu refutas: & alterius tibi pœnam obfuisse conquereris, qui tibi conspicis alterius subvenisse justitiam: Nunquid non in semine tota arbor? Vitium ergo seminis, vitium est totius arboris. Si sibi ipsa per se natura subvenire potuisset, nunquam eam ad reparandum in se auctor ipse suscepisset. Ad vitam eam creatam credis, qui adhuc eam per auctorem dubitas esse reparatam? *Usque ad legem enim*, inquit, *peccatum erat in mundo.* Usque ad legem cum audis, usque ad finem legis, hoc est, usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi, accipe. *Quia peccatum non imputabatur*, ait, *cum lex non esset.* Et quando lex non fuit, quæ cum ipso homine cœpit? * si lex non fuisset, Adam prævaricator utique non fuisset: sicut idem aperit Apostolus, cum dicit: *Sed regnavit mors ab Adam, usque ad Moysen.* Utrique legem acceperant: sed Adam mox prævaricatus est, ut accepit: Moyses prævaricatoribus promulgavit acceptam: dicente Apostolo: „ Lex prævaricationum causa posita „ est. „ Regnavit ergo mors per legem, quia gravius prævaricatores, quam peccatores: & non tantum parentis vitio, sed suo jam lapsos facinore, sæva devoravit. *Sed regnavit*, inquit, *mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ.* Quia non tantum magnos, sed devorabat & parvulos: & non tantum noxios, sed & devastabat innoxios: innoxios dico a culpa propria, non parentis. Et hinc gravius erat lamentanda conditio: quia ejus parentis solvebat pœnam, cujus vix vitam degustarat infantulus: & luebat peccatum mundi, qui mundum cognitum non habebat. Acquiescamus ergo, fratres, quod per unum, & unius delicto mors regnavit, si omnes per unum absolvi desideramus, & esse per Christum: quia qui vivit, Christo debet, non sibi: & Adam quod moritur, id debebit.

SERMO CXII.

SI quis poculum aquæ frigidæ sitienti porrigit viatori, aliquantum quidem animum recreat æstuantis; & humanitati plane * succurrit, non tamen pœnitus sitim extinguit: ita & magnum divinæ scientiæ desiderantibus nosse secretum, noster sermo non sufficit, qui ad præsens festinationi deservit, & tempori. Nam si ad humana perdiscenda tota hominis brevis est vita: quod tempus sufficere credimus ad intelligentiam posse divinam? Date ergo veniam fratres, si intra punctum temporis & horæ unius * vix momentum obscura lucidare, clausa reserare, firmare dubia, profunda contingere, tot sæculorum ineffabile sacramentum per omnem modum aperire non possum, & eloqui, si vel caute æmulis, secure filiis, credentibus confidenter, constanter incredulis non valemus. Verum quia hodie Apostolicus sermo claro se lumi-

---

3 *Nec renunciare licuit.* „ Uti hæredes necessarii: quem„ admodum de Servo, hærede instituto disponitur in §. „ 1. Inst. de hær. qualit. vel uti Filii hæredes sui, & ne„ cessarii ex jure 12. Tabul. absque Prætoris privil. sicuti „ §. 12. eodem Tit. habetur. " Mita.

4 *Dum morti.* Alias: *ad mortem.*

5 *Homo non poterat.* MS. Cæsen. & Vallic. *Nemo poterat.*

6 *Quæ cum ipso homine capit.* Certe præsto erant homini naturæ lex, interiorque conscientiæ lumen; quibus quid malum esse, quidve bonum docebatur; sed obscuriori quadam, turbataque ratione. Locum hunc Apostoli Basilides apud Origenem hic lib. 5. pag. 140. interpretabatur de Metempsychosi: quasi semper in mundo fuerit peccatum: at hominibus tunc solummodo imputatum, quando in humana corpora commigrarunt.

AD SERMON. CXII.

NOTÆ.

1 PLane. Alias: *plene.*

2 *Horæ unius.* Habendæ concionis tempus unius horæ spatio definiebatur. Vide Origenem homil. 111. in Genes. Cyrillum Hierosolymit. Catech. x111. *quæ cum multa sint, & tempus horæ perbreve:* Augustinum etiam

Serm.

lumine, ſenſibus audientium totus infudit, nec quicquam catholicis mentibus reliquit ambiguum, cum dicit: *Si enim unius delicto mors* Rom. 5 *regnavit per unum*: declamandi ſtudium ſeponentes, tota ſimplicitate ipſis Apoſtolicis eloquiis innitemur: ut verum ſcire cupientibus nulla ſermone noſtro generetur obſcuritas. *Si enim unius delicto*, ut dicit, *mors regnavit per unum*: quare mortem ab uno, & primo homine eſſe poſteris acquiſitam inſinuare & approbare Evangelica laborat auctoritas? Et quamvis ſuf- Sap. 1. ficiat illa ſententia, quæ dicit: „ Deus mortem „ non fecit: „ quare eam tam trucem, tam crudelem, tam immitem nonnulli a Deo velint eſſe conditam, ſcire non poſſum. Nemo ſine piaculo æſtimat tam pium, tam bonum Deum, mortem creare potuiſſe: cujus univerſus mundus dolore continuo, gemitu, lachrimis, accuſat, & deteſtatur auctorem. Si mors etiam penes homines eſt criminum pœna, quo auſu concreata homini, & pœnæ ante creditur innocenti Deo inſita eſſe, quam vita? Sed audiamus Apoſtolum: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Chriſtum Dominum noſtrum*. Ecce unum, & unum: Adam & Chriſtus. Per illum peccatum regnavit in mortem: per iſtum gratia regnavit in vitam. Denique duo hæc principia vitæ, & mortis, abſolutionis, & pœnæ, deſideratæ libertatis, & damnationis extremæ, is qui ſequitur, ſermo Apoſtoli aperit & declarat. *Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ita & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*. Per unum & unum, aut mors regnat, aut vita conceditur. Quid hic ergo addere ſermo poſſit interpretis? quibus ſi adjunges * ſilentium, omnis æmulorum ſuccumbit intentio. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ita & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*. Sicut fonti fluvius, ſicut fructus ſemini: ita origini deſervit, aut addicta aut erepta poſteritas: ſicut ex his quæ adjecit Apoſtolus plenius approbatur. *Sicut enim unius hominis inobedientia peccatores conſtituti ſunt multi, ita unius obedientia juſti conſtituentur multi*. Sit homo peccator, ut ſit Deus juſtus * quia reatus redundat ad judicem, ſi pœna percellit innoxium. Et ideo dixit: *Sicut per unius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*. Ut ſcirent ſe ejus culpæ fuiſſe participes, cujus pœnæ ſocios ſe eſſe perſentiunt. Sed jam quid lex profuerit atteſtante Apoſtolo, audiant legis amatores. *Lex autem*, inquit, *ſubintravit, ut abundaret delictum*. Ecce, ut Apoſtolus dicit. Non imminutionem delictorum Lex fecit eſſe, ſed copiam: * non per ſe fratres, ſed per eum, 5
qui legem per imbecillitatem ferre non poterat. Non magnitudo lucis hebetat oculos, quæ ſolis a Deo creata eſt oculis, ſed oculorum infirmitas lucis totam ſuſtinere non poteſt, & ferre claritatem: ita & lex fratres, quæ per ſe ſatis juſta erat, & ſatis ſancta, dum ab homine fragili ſeveram exigit diſciplinam, magis magiſque oneravit & prodidit delinquentem. Et hoc quares fratres? Ut per gratiam & veniam conditoris rediret ad vitam, qui per tumorem & ignorantiam, cum male de innocentia * gloriaretur, in debitum parentis deduce- 6
batur & pœnam. Morbus igitur latebat occultus: per quem omnium ſecreta medullarum, & venarum meatus in ipſorum vitalium tendebant exitium, & quandam συγκρισιν * in omni- 7
bus generabat internis. Venit lex quæ & vulnus proderet, & tandem vetuſto languori ſupernum advenire Medicum * nunciaret. Venit 8
lex, quæ mandatorum fomentis in cutem produceret, quod in altum lethaliter ſæviebat. Venit lex, ut gladio præceptorum velut apoſtema longi temporis aperiret: & collectam diu ſaniem ſalutaris ſubinde ſiccaret effuſio. Nec tamen per ſe, fratres, aut vulnus claudere, aut ægrotanti perfectam addere valebat ipſa ſanitatem. Quod ubi vidit ægrotus, & tandem ſtatum ſuum miſerandus agnovit, cœpit tendere feſtinus ad Medicum: ut quod per legem proditum, & per ipſam diu fuerat ampliatum, tanti Medici peritia curaretur, & gratia. Ampliatum vulnus dicimus, fratres, quia poſt inciſionem, putredo, fœtor, horror, vexatio, ipſi vulneri abſciſione generatur: & fit per curam deterior miſerandi facies ipſa languoris, quam fuerat ignoranti periculum cum lateret. Venit ergo Medicus: & jam feſſo curis, & curationum vexationibus perdefeſſo ſolius verbi auctoritate ſubvenit. Sicut Centurio ille confitetur, cum dicit: „ Dic verbo, & ſana- Matt. 8.
„ bitur

Serm. ccxxxvii, de Temp. & Chryſologum noſtrum Serm. cxxi., ibique Notam ultimam.

3 *Quibus ſi adjunges*. Ex Latinio: in editis deeſt *ſi*. Nonnulli: *adjunges*.

4 *Ut ſit Deus juſtus*. „ Juſtus omnino eſt Deus, quia „ homo peccator eſt: & Deus juſtitiam in hominem, „ tanquam in vere peccatorem, exercet " Mita.

5 *Sed copiam*. In Apoſtolo particula: *ut abundaret*, non eſt loco cauſæ: ſed quod occaſione legis evenit, quanquam ipſa repugnante lege, quæ minui peccata volebat, non augeri.

6 *Cum male de innocentia &c.* „ Homo juſtus adhuc „ ſub lege naturæ videns ſe agere quod rectum eſt, tu„ more plenus de innocentia lætabatur: quam ſe habere „ confidebat; & per ignorantiam minime ſentiebat, ſe ju„ ſte ab Deo puniri ob Parentis delictum, & amiſſam in „ ipſo Parente innocentiam. Venit lex Moyſis, quæ pro„ tulit totum „ Mita.

7 Συγκρισιν *Syncriſin*. Ideſt contagionem interpretatur Mita 1. Ideſt: *idem judicium*. Hoc eſt: *omnia interiora ſimiliter erant affecta*: legitur in margine pag. 484. edit. Colon. 1627.

8. *Supernum advenire Medicum*. Chriſtus dominus, non raro apud Patres dicitur *Medicus*. Chryſoſtomus tom. v. homil. xxxi. *Ne mihi dicas peccavi: quid agam? Medicum habes infirmitate ſuperiorem: Medicum habes morbi naturam vincentem: Medicum habes nutu ſanantem: Medicum habes ſola voluntate curantem: & qui poteſt, ſi vult*. Baſilius Seloucienſis Orat. xxxv., vocat Chriſtum: *Medicum ſine medicamentis ſanantem*. Hoc etiam de morbis corporis intelligi poteſt: Gregorius Nyſſenus Orat. iii, contra Eunomæum.

„ bitur puer meus. „ Et impleretur illud Pro-
Pſal. 106 pheticum: „ Miſit verbum ſuum, & ſanavit
„ eos: „ Et ideo ſequitur: *Ubi abundavit peccatum, ſuperabundavit & gratia.* Ac ſi diceret: ubi dilatatum eſt vulnus, ſupereffuſa eſt ſanitas. Nemo ergo ingratus ſit legi, quia quem ægrotantem & jacentem invenerat, levavit, fovit, & ut ſaluti traderet, ipſum uſque ad Medicum ſalubri exultatione perduxit, ut ſicut dixit Apoſtolus: *Quemadmodum regnavit peccatum in mortem, ita gratia regnet in vitam æternam, per Jeſum Chriſtum dominum noſtrum.* Gratia in vitam, peccatum regnat in mortem. Recta fides non mortem, non interitum hominis auctori Deo deputat, ſed ſalutem. Mors ſit hominis, ſit peccati, ut vita creata, & reddita ſolum credatur eſſe per Chriſtum.

SERMO CXIII.

BEatus Apoſtolus quando interrogat, quando manifeſta perquirit, eos videlicet objurgat & increpat, qui eloquia divina ſua interpretatione corrumpunt: & inde concipiunt ſuffragia criminum, unde aſſumere debuerant documenta virtutum. Sic enim hodie cœpit:
Rom. 6. *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Superius dixerat fratres: „ Ubi „ abundavit peccatum, ſuperabundavit & gratia: „ & ideo ita exorſus eſt: ac pro illo divino & ſingulari magiſterio, imperitis ſe velut interrogatione participat: ut quæ ſunt prudentiæ cœleſtis plena eruditione reſpondeat. Si enim „ ubi „ abundavit peccatum, ſuperabundavit & gratia „ *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Si prona eſt delinquentibus pietas, ſi gratia copioſa peccantibus, ſi injuſtis amica largitas eſt divina, certe ſi futura bona malis præſentibus acquiruntur, quid nobis virtutum iter arduum, quid durus obtinendæ juſtitiæ labor, quid inter malos jugis ſervandæ
Rom. 3. innocentiæ cruciatus? Augeantur humana facinora, ut bonitas cœleſtis exuberet: faciamus mala, ut dixit, ut veniant bona: permaneamus in peccato: ut gratia abundet. Ad hæc fratres, idem qui interrogat Apoſtolus, ipſe reſpondit: *Abſit. Qui enim mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?* Cum dicit, abſit, taliter intelligentiam inſipientium execra-
1 tus eſt, * & ſenſum: ſiquidem medicus non vulneri, ſed curæ proficit, & ſaluti: nec putredini, nec morbis, ſed ſoli congaudet ille ſanitati: ita & Deus, qui pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem, vigoremque medicinæ: & nec peccato, ſed homini largitus eſt

S. Petri Chryſ.

gratiam, nec ad multiplicanda, ſed ad delenda delicta imbrem ſuæ pietatis effudit. Nemo, nemo ſic de ægritudine gratuletur, ut velit in vulnere permanere. Ingratus medico, inimicus eſt curæ, qui ſemper curari æſtuat, nec unquam deſiderat hic ſanari: & ita Dei gratiam ſuis cupit exuberare peccatis, ut ſibi cupiat peccata cumulari. Miſer qui tali voto reus eſſe contendit per veniam. Fugienda, fratres, dementia iſta eſt, fugienda, quæ etiam poſt curam captiva tenetur amore morborum: recidiva enim lethalis eſt ſæpius ægritudo. Quod autem dixit: *Qui enim mortui ſumus peccato;* præſentis temporis loquitur hic figuram: quia mortuos nos dixit eſſe peccato, non nobis jam in toto mortuum dixit eſſe peccatum: quia etſi peccatum ipſum actu operis ſanctis & fidelibus eſt defunctum, vivit tamen, & adhuc in noſtram deſævit mortem: tunc autem peccatum ipſum morietur in nobis, *„ cum corruptibile 2
„ hoc induerit incorruptionem & mortale hoc 1. Cor 15
„ induerit immortalitatem, & factus fuerit ſermo „ qui ſcriptus eſt ubi eſt mors aculeus tuus? „ ubi eſt, inferne, victoria tua? Aculeus autem „ mortis peccatum eſt: „ vivit autem peccato, qui ejus, ſicut in conſequentibus dicit, concupiſcentiis famulatur: * & ſtimulis miſe- 3
randus inſervit, qui obſecundat vitiis, qui criminibus infœlici & continua captivitate ſuccumbit: qui quod delicti eſt, eſſe autumat hoc naturæ: & morbo, qui eſt accidens, utitur velut opere & beneficio conditoris. Et ideo ad arguendum talium ignorantiam addidit, dicens: *An neſcitis, quia quicunque in Chriſto Jeſu baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus illi per baptiſmum in mortem.* Audiant fideles, & intelligant: quemadmodum triduana Domini ſepultura trina demerſione figuratur in baptiſmo: & reſurrexiſſe cum Chriſto: & ſi necdum corpore, vitæ jam novitate congaudeant: ſitque totus homo virtutum domicilium, qui receptaculum fuerat ante vitiorum. *Ut*, ſicut dixit, *quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Chriſtus quicquid ſuarum virtutum, eſt refert ad gloriam patris: & homo, cujus ſuum nihil eſt, ſibi vendicare, quod per Chriſtum reſurrexit elaborat: Quod autem dixit: *In novitate vitæ ambulemus*: quæ ſuperius diximus, illa confirmat: ut ſi necdum hoc corpore, vita tamen jam totus immutatus incedat: intelligat ſe, & dominetur elementis, qui elementis hactenus per ignorantiam ſerviebat: largiatur ſua per gloriam, qui prius turpiter furabatur aliena: & qui carnis exercebat illicita, contemnat etiam licentias corporales:

AD SERMON. CXIII.

NOTÆ.

1 *Inſipientium execratus eſt.* Particula *abſit*: execrantis eſt, ut Rom. 3. 46. 31.: quaſi dicat: abſurdiſſimus eſt, & deteſtabilis error.

2 *Morietur in nobis &c.* Juxta veterum Philoſophorum placitum: quibus aliquid mori dicebatur, cum ſuis exibat finibus, in aliena tranſiens. Platoni homo *mori* dicebatur, & cum anima relinquit corpus: & cum anima in corpore conſtituta, ſuas exuit paſſiones, & ad virtutes tranſit.

3 *Concupiſcentiis famulatur.* „ Concupiſcentia quando „ vocatur peccatum; non utique quia peccatum eſt voca„ tur, ſed quia peccato facta ſit. S. Auguſtinus Tom. VII. „ contra duas Epiſtolas Pelagian. lib. I. cap. XII. “ Mita.

& qui innocentiam hactenus impie moliebatur extinguere, pro innocentia glorioſius ipſe moriatur. Et quid plura? Si ex vetere homine jam novus effectus eſt, vitiorum gurgitem in fontem commutet ipſe virtutum. Uſque ad finem autem lectionis hoc ingerit beatus Apoſtolus, hoc demonſtrat; illum poſſe cum Chriſto vivere, illum regnare cum Chriſto, qui reſurgentis Chriſti innocentiam ſequitur, imitatur vitam, implere nititur ſanctitatem. Quod dicit: *Ut deſtruatur corpus peccati*; deſtruatur, fratres, actu, non ſubſtantia: opere, non figura: quia peccato, non Deo vult hominem perire, qui ait: *Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato: vivere autem Deo*. Et ſupernæ libertati, fratres, reſtituere hominem tota pietate contendit, qui dicit: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*. Et iterum: *Peccatum vobis non dominetur*. Non dixit, non veniat ad vos: non dixit: non provocet, non titillet: ſed non regnet, non dominetur, confligat ad vincentis gloriam, dimicet & decidat ad triumphum victoris: & tandem ſe doleat impia peccati dominatio a ſervis quondam ſuis tota ſecuritate calcari: & crudelis tyrannus ingemiſcat ſubjectum ſe ſuorum pedibus captivorum: & ad eorum triumphum, de quibus diu triumphaverat, ſe veteranus hoſtis perveniſſe deploret.

SERMO CXIV.

SIcut peregrinanti reditus ad propria dulcis ſemper & charus eſt, & vernaculæ domus veſtibula ſunt gratioſa poſt tempus, ita mihi poſt intervalla ſermonis ad apoſtolicarum ſeriem lectionum * ſuavior eſt recurſus. Siquidem a propoſito dicendi ordine, & continuo tramite loquendi diſcedere nos ſæpe neceſſitas religioſa compellit: quia ſic doctrinæ ordo moderandus eſt, ut non modo aliud impediatur ex alio. Unde quid hodie beatus Apoſtolus dixerit, audiamus. Quid ergo ait? *Peccavimus, quia non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit.* Rom. 6. Hæc interrogatio, fratres, eorum arguit imperitiam, qui legis conſuetudine captivati, gratiæ beneficio neſciunt ſentire virtutes: & quos præceptorum legalium ſeries prodidit contumaces, eos ſola munerum commoda, & feſtivitatum pompa obſervationibus vanis fecit & reddidit obſtinatos. Et cum legem tempus excluſerit, quid cultor legis a lege faciet abdicatus? Judæe quid habes quod non perdidiſti? Si autem perdidiſti, quid gloriaris quaſi non perdideris? Ubi eſt templum, ubi eſt ſacerdos, ubi ſacrificium, ubi incenſum, ubi purificationes tuæ, ubi ſolennitatum tuarum non omittenda devotio? Sed ut ſis Judæus merito circumcideris, quia bonis omnibus abſciſſus es ſupradictis. Scriptum eſt enim: „ Maledictus omnis qui „ non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt „ in libro legis. „ Si maledictus eſt qui in uno offenderit, quoties maledictus erit, qui nihil ex omnibus probabitur effeciſſe? *Peccavimus*, ait, *quia non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia?* * Ac ſi diceret, fratres: Peccavimus, quia in cura non permanſimus jam ſanati? Peccavimus, quia ignem, ferrum, medicamenta reliquimus jam curati? Infelix æger, qui poſt curam non vult curare tormentum. Et quid plura, fratres? Nunquam curat, qui infirmantis quærit & expectat arbitrium? Nam cum ex humore frigido ſemper ignis ſuccendatur in corpore, & rigor nimius dum membra vexat & concutit, acrius ipſe efficit & gignit incendium: ita ægrotus ad augendam flammam quæ ſuis ſemper æſtuat, & anhelat in venis, dari ſibi aquam frigidam impatienter expectat, neſciens quod tunc calor calore reſtinguitur, * frigore nutritur incendium. Lex ergo dum hominis ſemper expectat & ſuſtinet voluntatem, nec tamen homo peccati ſarcina præpeditus ſufficere legalibus prævalet obedire mandatis, cultorem ſuum lex non abſolvit a peccati vinculo, ſed crimine prævaricationis obligat. Et ideo addidit, dicens: *Neſcitis quod cui exhibuiſtis vos ſervos ad obediendum, ſervi eſtis ejus cui obediſtis, ſive peccati ad mortem, ſive obeditionis ad vitam?* Quid eſt, fratres, quod cum de lege loqueremur, hominem prodidit ſervum fuiſſe peccati? *Sive peccati*, ait, *ad mortem, ſive obeditionis ad vitam.* Quia ſuperius dixerat, peccatum vobis non dominetur: non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Qui ergo ſub lege ſunt peccati, deprimuntur, & incurvantur imperio: nec poterunt miſeri de peccati turpiſſima ſervitute niſi gratia manumittente liberari. *Gratias autem ago Deo*, dixit, *quia fuiſtis ſervi peccati*. Sic gratias agit, quaſi qui congaudeat hominem ſervum fuiſſe peccati? Abſit. Gratias agit, non quia ante ſervi fuimus domini tam crudelis, ſed quia etiam non ſumus ſubjugati, ſicut ex ſequentibus id ipſum manifeſtat expreſſius, dicens: *Obaudiſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi eſtis: liberati autem a peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ*. Obaudivimus, fratres, beneficio vocantis, non noſtro: quia captivi ſic tenebamur arbitrio. *Obaudiſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ*. In quam? In Evangelii nempe: ubi novo libertatis genere non eſt omiſſa ſervitus, ſed mutata: quia melior eſt devota famulatio, quam vaga & præſumpta libertas.

Servi

AD SERMON. CXIV.

NOTÆ.

1 *Seriem Lectionum*. Vide Notam I. Serm. lxvi.

2 *Sed ſub gratia*. Subdit hic Latinius; vide quam longe ab Apoſtoli vera lectione, & ſententia recedat Chryſologus. Alius certe eſt Apoſtoli ſenſus: dum inquit *Peccavimus quia* &c. Et verbis illius *ſub gratia*, repetit iterum, iterumque refellit objectionem ſibi ab initio factam illis aliis verbis: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? Abſit.*

3 *Cum ex humore frigido*. „ Ex humore frigido, pu„ trido tamen, minorem reſiſtentiam faciente, ignis in „ corpore noſtro accenditur: ac putrido ipſo humore fri„ gido nutritur: contrarium enim fit ex ſuo contrario: „ ut patet ex Ariſtotelis Phyſica " Mita.

4 *Calor calore reſtinguitur*. MS. Cæſen. *Calor non extinguitur frigore; ſed frigore nutritur incendium.*

5 *Qui*

Servi facti estis justitiæ. Hæc servitus, fratres, non obligat sed absolvit: non onerat, sed honorat: abstergit servitutis maculam, non inurit. Quid hic; rogo, non divinum est, ubi servitus pellitur servitute, ubi fugatur conditione conditio, ubi mors morte moritur, ubi perditio perditione sanatur, & ut proprie, ac breviter dicatur, ubi tota adversitas, ipsius adversitatis mucrone prosternitur? Quod autem dixit: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*. Magnitudinem pietatis ostendit, cum Evangelicam doctrinam ad tam humilia & pene verecunda deponit exempla: ut sanctitati tantum, quantum immunditiæ; quantum iniquitati, justitiæ tantum imponat, & imperet servituti. Absurda, fratres, atque indecens videtur comparatio, quæ tantum gloriæ, quantum turpitudini hominem cupit esse subjectum, sed utinam vel tantum! Et quando tantum Deo, quantum mundo: quando tantum cœlo, quantum terræ: quando tantum virtuti, quantum vitiis fragilitas humana famulatur? Totus homo miser sic carni deditur, sic rebus præsentibus occupatur, ut nihil in se, quod futuræ vitæ, quod divinis bonis deserviat, derelinquat. Illecebræ temporalis vim beatus Apostolus uno sermone humanis conscientiis convenienter aptavit, convenienter expressit, ut tanta vitali pondere justitiæ voluntate, pudicitiæ ac munditiæ humana membra serviant, quanta vehementia, dementiaque, turpitudini, vitiisque se dederunt. Parva aut forte nulla exigit, qui cupit devicta* proprietate concedere: & adimit excusationem qui possibilia tibi, & usitata præcipit* te repensari debere pro maximis. Da ergo homo Deo tantum, quantum carni, vitiisque tribuisti. Et quid est, quod ante vitiis, non Deo debeas teipsum, quod a te Deus tuo tantum utique amore perquirit? Sequitur: *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ: nunc autem liberati a peccato, servi facti estis justitiæ*. * Ante servi peccati: nunc servi justitiæ. Per Apostolum ecce succedit servitus servituti: contumax tu nunc tempus tuæ libertatis ostende: peccatum te ante mentiebatur liberum, quem tenebat miserande* captivum: nunc gratia te vocat servum, quem ut vere faceret esse liberum, Dei ipsius adoptavit in filium. Impleta est ergo Christi sententia, qua dicit: „ Qui vult esse Dominus, sit servus. „ Beata est hæc servitus, quæ dominationem generat sempiternam. Illa enim libertas fructum pœnæ, & confusionem nobis intulit non ferendam, sicut dicit: *Quem enim fructum habuistis tunc in his quæ nunc erubescitis? nam finis illorum mors est*. Ecce qualiter manumittit, ecce quali præmio honorat illam diabolus servitutem: ut mors simul, & vitam finiat, & inchoet pœnam. At qui Christo serviunt, fratres, illusa morte cum stipendiis, * sanctitatis perpetuam transferuntur ad vitam: finis enim Christi non suscipit finem: quia non interficit hominem finis iste, sed perficit. Matt. 20. 9

SERMO CXV.

POsteaquam Davidicam citharam * spiritualis intelligentiæ plectro, & modulatione tangentes, animos vestros & corda permulsimus: intonantis quoque Evangelii ad suscitandos sensus vestros principia metuenda præbuimus: ad Apostolicum magisterium mox credidimus esse remeandum; ut tripartitus ordo sermonis, Ecclesiasticæ doctrinæ salutiferam teneat & præbeat disciplinam. Nam & cantilena a continuo labore relaxat animos; & Evangelica auctoritas mentis reparat & exuscitat ad laborem; & Apostolicus vigor* a tramite recto removeri, & nostros non sinit sensus evagari. Hanc beati Apostoli per ordinem sequi hodie reperimus lectionem. *An ignoratis, fratres**, inquit, *scientibus enim legem loquor, quia lex dominatur homini quanto tempore vivit*? Et inducit similitudinem. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri: igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri*. Videtis, fratres, beati Apostoli magnum cœlestis magisterii documentum, quemadmodum legis tempora legalibus testimoniis asserit præteriisse, totamque ejus prærogativam miro conjugii exinanivit exemplo. Et merito lex carnali conjugio comparatur, * quæ non obtinuit cum synagoga spirituale consortium. Nam cum accepisset eam ad observantiam disciplinæ, ad sancti germinis fœcunditatem, ad augmentum pudoris, ad custodiam castitatis, ad superni thalami sacrum, reverendumque secretum, ad mysticam thori cœlestis unitatem, reperit 1 2 Rom. 7. 3 4

5 *Qui cupit devicta &c.* Alias *detenta*, seu *retenta*. „ Ut fit cum res datur in Emphyteusim; ubi parum, „ quod fere pro nihilo habetur, pro Canone solvi man„ datur ab Emphyteot: Proprietas enim, ac directum do„ minium penes concedentem remanet: ut Cod. de jure „ Emphyt. & late per Julium Clarum „ Mita.

6 *Et usitata præcipit*. Hic suspicandum de veritate lectionis, putat Latinius. Primam edition. Bon. sequuti sumus. Lectio vero de qua Latinius: *qui possibilia sibi, & usitata præcipit, ut repensari debere pro maximis*.

7 *Justitiæ*. Resumit Chrysologus, quod Apostolus dixerat superius Rom. v. 18.

8. *Miserande* pro *misere*. Sic etiam *miseriter*, & *miserabiliter* apud Nonium.

9 *Cum stipendiis*. Stipendium peccati mors.

AD SERMON. CXV.

NOTÆ.

1 *Davidicam citharam*. Superiores Homilias innuit: in quibus, vel Psalmorum versiculos, vel quædam Evangeliorum loca enarravit: nunc ad Apostoli Epistolas, quas superius interpretatus est, ait esse remeandum.

2 *Apostolicus vigor a tramite*. Ex Latinio.

3 *Fratres*. Judæos Romæ degentes alloquitur Apostolus, quos *Fratres* vocat etiam carnis ortu: ait Grotius.

4 *Carnali conjugio comparatur*. Sub statu legis Mosaicæ pauci erant *spirituales*, plerique *carnales*: ait idem Grotius.

5 *Me-*

5 reperit in ea totius meretricationis * illuviem. Occurrit enim tanto viro, id est legi, non compta moribus, non monilibus ornata virtutum, non incessu gravis, non vere illo flam-
6 meo virginalis verecundiæ operta velamento: * sed lasciva oculis, soluta gressibus, præventa illecebris, & tota dolis & simulationibus persucata. Quam cum vir tantus visam justa indignatione despiceret, & eam procul a sua societate propelleret, atque toto execraretur judicio gravitatis: illa nec despecta erubuit, nec contempta se correxit, nec resipuit, sed repulsa; sed tota præceps ad idolorum lupanaria convolavit, & maluit subire fornicationis infa-
7 miam, atque adulterii crimen * incurrere, quam male placiti habitus turpitudinem non horrere. Unde & merito eam beatus Propheta de-
Esai. 1. plorat, dicens: „ Quomodo facta est meretrix „ civitas fidelis Sion? „ Cujus adulteria quoque Ezechiel sanctus toto pene volumine præscribit. Hinc est, fratres, quod cum in Evangelio a Scribis & Doctoribus legis apud Do-
Joan. 8. minum ista accusaretur adultera, avertit faciem suam Dominus, & declinavit in terram: ne crimen cerneret quod puniret: & maluit, fratres, in pulvere scribere veniam, quam dare in carne sententiam. Hanc Apostolus adulteram ad Christi nititur revocare consortium, nec patitur pristini lapsus timore tardari, quæ vivente viro merito extitit adultera, quia fuit cum alio viro, nunc vero non deserit legem, quæ ad legis recurrit auctorem: sed moritur legi legalibus addicta sententiis, ut vivat gratiæ, & resurgat per veniam, quæ fuerat interempta, & mortificata per legem. Denique cum eam a
8 maritali jure defuncto viro asserat absolutam, * ipsam potius, non virum, insequentibus defunctam esse testatur: quia non lex homini, sed
9 homo moritur legi, * nec mandatum præterit, sed mandato deficit ille, qui labitur a mandato. Audi quod sequitur. *Itaque, fratres mei, & vos mortificati estis legi.* Nunquid dicit, mortua est vobis lex? *Et vos mortificati estis legi.* Et bene addidit, *Per corpus Christi.* Quia lex reum astringit, arctat obnoxium, punit & interficit criminosum. Qui ergo per corpus Christi ab omni crimine exemptus est & erutus, sœliciter moritur legi, ut innocentiæ vivat & gratiæ. *Ut sitis*, inquit, *alterius, qui ex mortuis resurrexit.* Alterius: Alter ipse effectus est, cum nostram corruptionem in incorruptionem mutavit; & mortalitatem immortalitatis transvexit ad gloriam. *Ut fructificemus*, ait, *Deo.* Consortes cœlestis naturæ per Christum non terræ, sed Deo: non morti, sed vitæ, & Deo fructum asserit deferri, non carni. *Cum enim*, inquit, *essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificaremus morti.* Cum dicit: Cum essemus, præteritum tempus indicat: dum in sola carne positi, imo magis expositi, quæ carni sunt tantum sapere, facere, velle cogebamur: juxta illud Apostoli. „ Qui in carne *Rom.* 8. „ sunt, Deo placere non possunt. „ *Cum enim essemus*, inquit, *in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant.* Dicam sicut dictum est a Domino. „ Si lumen quod in te est tenebræ „ sunt, ipsæ tenebræ quantæ? „ Si per legem *Matt.* 6. passiones peccatorum membris dominantur humanis, quid ipsæ per se facient passiones, quæ nascenti mox homini infœliciter & pœnaliter obsecundant? Cum taliter nascentem, generatur taliter angores deprimunt, urgent pericula, afficiunt pœnæ: passiones sunt, fratres, per quas infirmatur infantia, pueritia trahitur, adolescentia insanit, juventus & senectus multis luctibus cumulantur: ipsæ sunt quæ totam hominis vitam inimico conturbante comitantur ad lapsum: quas lex dum prohiberet, admonuit: dum discuteret, ampliavit: dum accusaret, reddidit chariores: & quæ per ignorantiam latebant, fecit esse per scientiam notiores. Et sicut per falcem spinæ magis dum succiduntur accrescunt: ita dum resecantur per legem, pullulant passiones *: quia intrinsecus velut in ra- 10
dice carnis fixæ solidantur. Lex intrinsecus culturam fidei habet satis justam, nec proficit: unde ad frugem mortis ipsum cespitem humanæ carnis sua excitatione perducit. *Passiones*, inquit, *peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificaremus morti.* Instrumentum quod ad vitam erat, ad frugem mortis sibi in nobis vendicant passiones. Sauciati ergo taliter per Christi gratiam, a lege mortis absolvimur, & Spiritum sanctum percipimus intrinsecus debellatorem, victoremque vitiorum: ut passiones forinsecus exclusæ pulsent, tentent, provocent, sed concidant ad nostrorum gloriam triumphorum. Nobis, nobis cupit vincere, qui cum dominaretur nobis dignatus est militare, sicut dixit. * Ergo serviamus in novitate Spiritus a carnis servitute jam 11
liberi, quia vera dominatio est famulatus dominicæ sanctitatis, * nam & vetus homo, * 12 13
& vetus litera totam corrupit & perdidit disciplinam.

SER-

---

5 *Meretricationis illuviem*. Stupri scilicet, vel adulterii.

6 *Flammeo velamento:* Quo sponsæ caput obnubebatur. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, ut notaret Virginem Christi auspiciis consecrandam, ait: *eam Christi flammeo reservari.*

7 *Adulterii crimen*. Similitudinem ex Apostolo apte prosequitur. Non enim putandum est, Paulum loqui de Muliere per divortium dimissa, quæ alteri nupsisset, hoc enim per legem licebat; at de Muliere nupta, quæ cum alio Viro consuevisset.

8 *Absolutam*. Alias cum sacro Textu *liberatam*.

9 *Moritur legi*. Putant Theodoretus, & Cajetanus, Apostolum hic Judæis conniventem maluisse dicere, mortui estis legi, quam lex mortua est vobis: eadem tamen est sententia: si enim Judæi ad Christum conversi mortui sunt legi, illis etiam mortua est lex.

10 *Pullulant passiones*. Naturæ nostræ corruptione, quæ Dei beneficiis abutitur, lex nostra funesta evadit: nisi illam gratia Salvatoris comitetur. Primo enim inflammat concupiscentiam, quæ cohibita, velut aggere legis oppositio, majori impetu in varia desideria erumpit: secundo peccatum excitat, quod in homine sine lege vivente consopitum fuerat. Vide Natal. ab Alex. in Epistol. S. Pauli, tom. 1. pag. 101.

11 Videtur hic aliquid deesse.

12 *Famulatus dominicæ sanctitatis*. Augustinus in Psalm. XCIX. *Libera servitus est apud dominum: Libera servitus, ubi non necessitas, sed charitas servit.*

13 *Vetus homo &c.* Adam, & vetusta Hebræorum lex.

SERMO CXVI.

QUoties diverſo genere, ſed voce conſona myſtica reſonat cantilena, mita dulcedine paſcit & delectat auditum: ita cum vario modo, ſed uno Spiritu, eodemque ſenſu divina & cœleſtis doctrina depromitur, libentius & cum ſuavitate maxima Evangelicæ ſcientiæ pandit & aperit ſacramentum. Et ideo poſt Propheticam melodiam, & virtutum Chriſti ſtupenda miracula, ad Apoſtolicarum redeamus ordinem lectionum. Talis ergo hodiernæ extitit continentia lectionis. *Quid ergo dicemus? lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam non ſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.* Audiſtis, fratres, quo morbo ſine Chriſto laboraverit humana conditio, quam captiva ſine gratia fuerit humana fragilitas, quæ lege, quæ mandatis non prohibebatur, ſed armabatur ad crimina: quæ ob hoc audiebat, ob hoc cognoſcebat, non ut vinceret peccata, ſed faceret. *Peccatum non cognovi, niſi per legem.* Vitia non noſſe felicitatis eſt, noſſe periculi, viciſſe virtutis eſt. Rex nobilis & fortis, hoſtibus ſuis longius occurrit: & ita prævenit ingruentium dolos, ut dejici nequeat fides militum, civium nequeat conturbari conſtantia: ſic modo generoſus animus per Chriſti gratiam corporis ſui tranſgreditur miſerandas anguſtias, & ita totus delicta prævenit, proculcat vitia, & crimina totus internecione proſternit, ut nequeant ſucis ſenſus fallere, dolis ingenium depravare, tumultuationibus miſera, imbecilla corda diſſolvere, ardore, ſanguinibus, fumantes occaſiones * incendere, vario paſſionum genere membra naturaliter infirma vexare. Quod ignis aridæ ſegeti, hoc vitia corpori ſunt humano, quæ ſola ſecurius ſeparatione vincuntur: necantur ignorantia, & neſcita fœliciter evaneſcunt. Nam ſi ad mentem & ſenſus pervenerint, ſi contigerint animos, ſi ſemel membra penetraverint, inextinguibile gignitur & exaltatur incendium: & niſi unda cœleſtis corda rigaverit, mentes infuderit, membra madefecerit, totum quod eſt roboris humani, ſubditur & redigitur in favillam. *Lex, inquit, peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi niſi per legem.* Ac ſi diceret: Aurum avaritia non eſt, ſed avaritiam non cognovi, niſi per aurum. Vinum ebrietas non eſt, ſed ebrietatem non cognovi, niſi per vinum. Pulchritudo corporis non eſt concupiſcentia, ſed formæ decus concupiſcentiæ me rapuit & perduxit ad lapſum. Sic ergo ipſa per ſe mala non ſunt, quæ a Deo ad utilitatem, ad ſalutem, ad gratiam ſunt creata, ſed per ea delinquendi datur occaſio. Ergo avarus aurum accuſat, ebrius vinum, laſcivus aut lepidus formæ vult eſſe quod contigit ad ruinam. Ita & lex quæ a Deo data fuerat ad ſalutem, quæ erat per ſe cœleſtis & ſancta, facta eſt per hominem miſeri hominis ad ruinam: ſicut ex ſequentibus probat Apoſtolus, qui dicit: *Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & juſtum & bonum*: Quod ergo bonum erat, non intulit mortem, ſed peccatum, quod principaliter intulerat mortem, quod fragilem, quod imbecillem, quod humanam naturam pronam fecerat ad lapſus & vitia. Quod latebat, & hoſtiliter humano graſſabatur in corpore, lex reprehendit, lex prodidit: dum admonet hominem de innocentia, de ſanctitate, de juſtitia, de virtute, de fide: dum arguit de vitiis, de delictis, de criminibus. Sed homo audire quidem cœpit virtutes, cœpit velle, ſed non attigit: cœpit deteſtari, ſed ſequi vitia: odiſſe delicta, ſed facere: horrere crimina, ſed implere: unde tarde ſe ſervum captivum, ſe male rabiei ſenſit addictum & cœpit clamare: *Infœlix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus?* Cui reſpondetur. *Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Quo audito cœpit libertatem quærere per auctorem, ſalutem per veniam, vitam per ſolam ſperare gratiam. Nam diu ignoraverat unde eſſet difficilis innocentia, unde laborioſa juſtitia, anxia ſanctitas, virtus ardua, fides tota periculis plena, unde ſic tantas copia haberent delicta: unde crimina* dum ſucciduntur, increſcunt: virtutes deficiunt, dum coluntur. Lex aperuit, lex docuit, lex tota luce monſtravit, crimina per peccatum, virtutes per Deum in humanis ſenſibus, in humana mente dominari: nec poſſe ante ſuperari delicta, quam delictorum fuerit auctor extinctus, quod eſt peccatum, quod Chriſtus abſtulit: atteſtante Joanne, cum dicit: „Ecce agnus „Dei, ecce qui tollit peccata mundi. „*Sine lege enim*, inquit, *peccatum mortuum erat, ego autem vivebam ſine lege: aliquando, ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit: & ego mortuus ſum, & inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem: nam peccatum occaſione accepta per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit.* Peccatum mortuum erat, non quia non erat, ſed quia ignorabatur, & proprie dictum eſt: *Peccatum revixit.* Quia erat ſepultum in ignorantia noſtra: non mandatum, ſed peccatum per mandatum re ixit, dum facit prævaricari qui fuerat ante peccator; dum reum perficit etiam contumacem, deſertorem exuſcitat & rebellem. Unde merito homo jam tunc ſe

Rom. 7.

2

Joan. 21

AD SERMON. CXVI.

NOTÆ.

1 *Fumantes occaſiones*. „Lethale peccatum, quan- „quam ſub cineribus pœnitentiæ ſepeliatur, ſi „peccator ipſe proximam delinquendi occaſionem non- „dum dimiſerit, & ab ſe ejecerit, non dicitur penitus „extinctum, ſed tantum cinere coopertum, ut iterum da- „ta occaſione accendatur.“ Mita.

2 *Unde crimina*. MS. Cæſen. & Vatic. *unde vitia*.

AD

se exclamat mortuum, quando se unde & quare, & per quem moreretur, agnovit: Peccatum, fratres, quam crudelis tyrannus sit, jam videmus. *Per mandatum seduxit me, & per illud occidit*. Quia argumentum salutis tetendit in laqueum, quia curam fecit esse languorem: quia instrumentum sanitatis exitiale mutavit in vulnus: quia vitam ipsam in gladium lethalem convertit. *Per mandatum seduxit me, & per illud occidit*. Ut sibi jam quod esset occisus quid provideret jam mortuus: nam quis poterat subvenire occiso, nisi Christus, qui vitam reparavit occisus? qui talionem morti reddidit: per mortem, mortem peremit: atque eam prodidit contumacem, quæ incubare jussa pœnis reorum, attentare ausa est ipsum judicem, invadere ipsum innocentiæ præsumpsit auctorem: unde merito mors, mors tua est, & in me non ego vivo, sed vivit, agit, regnat, imperat Christus.

SERMO CXVII.

DUos homines beatus Apostolus hodie retulit humano generi dedisse principium. Adam videlicet, & Christum: duos homines pares corpore, sed merito dispares, compage membrorum tota veritate persimiles, sed ipso sui principio tota dissimiles veritate. *Factus est*, 1 Cor. 15. inquit, *primus homo Adam in animam viventem: novissimus Adam in Spiritum vivificantem*. Ille primus ab isto novissimo factus est, a quo est & animam consecutus, ut viveret; hic est ipso se figuratus auctore, qui vitam non expectaret ab altero, sed ipse vitam solus omnibus largiretur: ille vilissimo plasmatur ex limo; ex utero pretioso Virginis hic procedit: in illo terra mutatur in carnem, in isto caro promovetur in Deum. Et quid plura? Hic est Adam qui suam tunc in illo cum fingeret imaginem collocavit. Hinc est, quod ejus & personam
1 suscipit, * & nomen recepit, ne sibi quod ad suam imaginem fecerat, deperiret. Primus Adam, novissimus Adam: ille primus habet initium, hic novissimus non habet finem. Quia
2 hic novissimus * vere ipse est primus, ipso dicente: „ Ego primus, & ego novissimus. „
Isa. 48. Ego sum primus, idest sine initio. Ego novissimus, utique sine fine. *Sed non prius*, inquit, *quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale*. Prius utique terra, * quam fructus: 3
sed non tam pretiosa terra, quam fructus: illa gemitus exigit & labores, hic substantiam largitur & vitam. Merito Propheta de tali fructu gloriatur, dicens: „ Terra nostra dedit fru- Psal. 84.
„ ctum suum. „ Quem fructum? Illum nempe, de quo alibi dicit: „ De fructu ventris Psal. 131.
„ tui ponam super sedem tuam: „ *Primus homo*, ait, *de terra terrenus: Secundus homo, de cœlo cœlestis*. Ubi sunt * qui conceptum Vir- 4
ginis, Virginis partum, mulierum partibus existimant exæquandum: cum illud de terra sit, hoc de cœlo? hoc divinæ virtutis sit, illud infirmitatis humanæ? illud sit in corpore passionis, * hoc totum sit in tranquillitate divini 5
spiritus? humani corporis in quiete? Sanguis siluit, caro stupuit, soporata sunt membra, & aula Virginis tota est in cœlesti commoratione suspensa, donec auctor carnis, carnis sumeret indumentum: & fieret homo cœlestis, qui non solum terram redderet homini, sed homini donaret cœlum. Virgo concipit, Virgo parturit, Virgo permanet. Ergo virtutis est caro conscia, non doloris: quæ magis pariendo integritatis augmenta suscipit, damna pudoris ignorat: testis potius sui partus existit, quæ nullas partus pertulit passiones, & sacramentis cœlestibus interfuisse se nova mater miratur, quæ nascentis ordinem intelligit humanæ consuetudinis nil habere. Si Deum sic nasci Magus * fatetur munere, fatetur dum adorat, ad- 6
vertite quid sentire, quid credere debeat Christianus. Sed quod sequitur audiamus. *Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes*. Quemadmodum non nati taliter, tales poterunt inveniri? Non manendo quod nati sunt, sed quod renati sunt permanendo? Hinc est, fratres, quod virginei fontis uterum cœlestis spiritus arcana luminis sui admixtione fœcundat: ut quos origo limosæ stirpis * profuderat sub misera conditione terre- 7
nos, cœlestes pariat, & ad similitudinem sui perducat auctoris. Ergo jam renati, jam reformati ad nostri imaginem creatoris, quod præcipit Apostolus, impleamus. *Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis*. Fuerit necessitas quod de terra concreti cœlestia spirare * nequivimus: quod de con- 8
cupiscentia nati, concupiscentiam non valuimus evitare: quod illecebris dominantibus acquisiti, coacti sumus illecebrarum turpitudinem sustinere:

AD SERMON. CXVII.

NOTÆ.

1 *Suscipit*. Alias *suscepit*.

2 *Quia hic novissimus*. MS. Cæsenæ, & Vallicel. *Adam ille primus non habet initium: non habet hic novissimus finem: sed novissimus ille est, qui est primus*.

3 *Prius utique terra*. Ait non prius factum esse spirituale corpus, sed animale, tam in Christo, quam in nobis. Præmittere enim solet Deus imperfectiora, ut perfectiora sequantur. Sic prius terra, quam fructus: prius pueri sumus, quam Viri.

4 *Ubi sunt*. Cerinthum, Ebionem, Carpocratianos, aliosque hujus commatis viros vellicat. An vero Virgo Sanctissima communi Mulierum more Christum enixa fuerit, vide apud Mabillonium Præf. II. in Sæculum IV. Benedict. pag. 354. edit. Trident. occasione recensendæ quæstionis, ortæ inter Ramtramnum Monachum Corbejensem, & Paschasium Radbertum, ejusdem loci Cœnobitam.

5 *In corpore passionis*. MS. Cæs. *in corporis passione*.

6 *Si Magus*. Hoc ipso ad hanc rem argumento utitur Noster in epistola contra Eutychetem.

7 *Origo limosæ stirpis*. Similia Augustinus Lib. XIII. de Civit. Dei, pag. 23. *Induimus imaginem terreni Hominis propagatione prævaricationis, & mortis, quam nobis intulit generatio; sed induimus imaginem Cœlestis Hominis, gratia indulgentiæ, vitæque perpetuæ*.

8 *Spirare*. Sic legit Latinius. Editi: *aspirare*.

AD

nere : quod ſæculi hujus habitaculo recepti, captivi ſuimus malis : ad inſtar noſtri domini, ſicut diximus, jam renati, quos utique concepit virgo, vivificavit ſpiritus, portavit pudor, genuit integritas, nutrivit innocentia, edocuit ſanctitas, virtus exercuit, Deus adoptavit in filios, imaginem totam tota ſimilitudine noſtri portemus auctoris : non majeſtate qua ſolus eſt, ſed innocentia, ſimplicitate, manſuetudine, patientia, humilitate, miſericordia, concordia, qua dignatus eſt nobis fieri & eſſe communis. Ceſſet vitiorum pruritus peſtifer, delictorum lethalia blandimenta vincantur : execrandus furor : criminum comprimatur origo, diſcutiatur a ſenſibus caligo tota pompæ ſæcularis, abjiciatur a mentibus mundanæ cupiditatis illuſio : appetatur paupertas Chriſti, quæ divitias in cœleſtibus poſſidet ſempiternas, tota ſanctitas animæ cuſtodiatur & corporis, ut non magnitudine, ſed actu imago creatoris noſtri portetur & clareſcat in nobis. Affirmat quod diximus Apoſtolus, cum dicit : *Hoc autem dico, fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt*. Ecce quomodo carnis reſurrectio prædicatur, quia ibi caro poſſidebitur a ſpiritu, non caro ſpiritum poſſidebit, ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Neque corruptio incorruptionem poſſidebit*. Vides quia non caro deperit, ſed corruptio : non homo, ſed culpa : non perſona, ſed crimen : ut homo in Deo, & coram Deo vivens, finem ſe delictorum tandem gaudeat conſecutum. De reſurrectione proprius ſermo proferendus eſt, fratres, quia tranſcurſim, & in ipſo verbi fine, non convenit dici de eo, quod nos ad æterna tempora, ac perpetuam tranſmittit ad vitam.

SERMO CXVIII. (*)

QUoniam tota ſpes fidei Chriſtianæ in reſurrectione conſtituta eſt * mortuorum, ne quiſquam de ea auſus ſit dubitare, beati Pauli aſſerentis eam auctoritate, rebus, exemplis, latiſſimam recitari vobis fecimus hodie lectionem *, ad quam ſermo noſter quod adjicere poſſit, non potuit invenire. Sed quia noſtri officii veſtra charitas ſemper exigit ſervitutem, repetere hæc eadem, inculcare vehementius hæc ipſa, reſurrectionis ipſius ardore geſtimus. Fratres, ſemper de reſurrectione libet dicere, jugiter de reſurrectione delectat audire, quia mori nunquam libet, vivere ſemper delectat. Reſonet ergo in ore noſtro reſurrectio ſemper, ſemper reſurrectio ad noſtræ mentis tranſmittatur auditum : ut mors quæ noſtros ſemper obſidet ſenſus, cum terrore ſuo, cum lamentis ſuis a noſtris ſenſibus effugetur. Quia ſic agricola fructus uberes, & exſatiatas * epulas cantat, ut immanem * vomeris laborem non ſentiat & ſudorem. Sic nauta portus modulatur & lucra, ne undarum ruinas, ne maris diſcrimina pertimeſcat. Sic miles, ne vulnera metuat, ut gladios non pertimeſcat, prædas perſonat & triumphos. Unde reſurrectionem mente, ore, oculis, ſpectet, cantet, cogitet Chriſtianus : ut totam mortis poſſit deſpicere & calcare formidinem. Mors eſt, fratres, deſperationis domina, incredulitatis mater, germana corruptionis, inferni parens diaboli conjux, omnium malorum Regina, quæ omne genus hominum tali ordine inexplebili impugnat : ut primum ſuſurratricem ſuam deſperationem præmittat talia ſuadentem. Homo, cur tua perdis tempora ? Ecce domina mors tua venit, animam * tuam in nihilum redigens, carnem tuam putredine, oſſa tua vetuſtate conſumens : ut te qui non fuiſti antequam naſcereris, faciat non eſſe poſt mortem. Redde ergo debita ante mortem, moriturus cito, tibi, ætatibus tuis : da luſibus infantiam, da deliciis adoleſcentiam, da voluptatibus juventutem, da ſenectutem mihi, ne ſine cauſa de ſpe cogites deſperatus. Poſt iſtam mittit incredulitatem ſuam filiam, ſic minantem. Quaſi non moriturus, quaſi evaſurus mortem, * ſic de vita diſponis? Homo, te decipit fides, tu fidei credis, quæ ut tollat præſentia, futura promittit, & ut auferat quæ ſunt ante mortem, neſcio quæ inviſibilia pollicetur eſſe poſt mortem. Quis inde venit, aut quis ſapiens credit tot ſæculis promiſſa, nec reddita? O ſi manduces & bibas ! „ manduca „ & bibe, cras enim morieris : „ Tertiam germanam nequitiæ ſuæ corruptionem tali dirigit cum furore, ut aſpectus hominum invadat, attrahat, occupet, per ſepulchra, extremos oſtendens carceres, ſuos jacere ibi demonſtrat immobiliter vinculatos : & ut homines ſenſus hominis horrore toto, toto pavore conturbet, effundit putredinem, eructat ſaniem, ſpargit fœtores : atque ad unum corpus hominis innumeros carnifices * ab ſe vermes dediſſe proclamat. Quare non deſperationi, quare non incredulitati crederent Chriſtiani ? Hæc ſunt mortis bella, his ducibus, his conſiliis, tali conflictu captivat, vaſtat, interficit omnes quos natura præſentem perducit ad vitam, ducit Reges, * trahit populos, gentes impellit, non divi-

Iſa. 22

AD SERMON. CXVIII. *

NOTÆ.

* SErmo hic alias inſcribitur : *In verba ejuſdem : Notum autem vobis facio, Fratres* &c.

1 *Spes. in reſurrectione conſtituta eſt*. Hoc paſſim SS. Patres. Vide Theophylactum in 1. ad Corinth. xv. verſ. 1. pag. 291. & 292. *Totus Chriſtianiſmus in reſurrectionis dogmate ſitus eſt.*

2 *Hodie Lectionem*. Vide Notam 1. Serm. exv.

3 *Exſatiatas*. Exſatiatas dicimus res, in quibus deſideria noſtra abunde complentur.

4 *Immanem*. Ex MSS. Cæſenæ, & Vatic. editi : *imminentem*.

5 *Animam* : Hic *anima* ſumitur pro vita corporali.

6 *Evaſurus mortem*. Menander teſte Juſtino, Apolog. ad Antoninum Pium, pag. 145. ſectatoribus ſuis ſuaſit, quod morituri non eſſent.

7 *Innumeros Carnifices*. Ipſa mors *Carnifex eſt*, inquit Chryſoſtomus, homil. lxxv. tom. VII.

8 *Ducit Reges*. Claudianus de raptu.

Sub tua purpurei veniunt veſtigia Reges
Depoſito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors æquat.

9. *Non*

9 divitiis redimi, non flecti precibus, *non lachrymis molliri, non viribus unquam potuit iſta ſuperari. Erravere fratres, qui de bono
10 mortis ſcribere ſunt conati. * Et quid mirum? tunc ſe mundi ſapientes magnos æſtimant & præclaros, ſi id quod eſt ſummum malum, hoc eſſe ſummum bonum ſimplicibus perſuaſe-
Eſai. 5. rint: merito ſcriptura de iſtis dicit: „ Væ qui „ dicunt bonum malum, & malum bonum. „ Væ qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras. Et re vera quem non iſti fallerent,
11 quem non cæcare potuerunt, * qui vivere malum, mori bonum, incautis credere perfecerunt? Sed hæc fratres, veritas ſubmovet, lux fugat, impugnat fides: Apoſtolus notat, Chriſtus delet, qui dum bonum vitæ reddit, malum mortis prodit, damnat, excludit. Sic enim cæpit Apoſtolus: *Notum autem vobis fa-*
1. *Cor.* 13 *cio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſalvamini: qua ratione prædicavi vobis, tenere debetis, niſi ſine cauſa credidiſtis. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quia Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas* Dei largitas victurum, non moriturum ditat: Aut cui bonum accipit, ſi non erit ipſe qui accipit? *In quo & ſtatis.* Stat utique qui ſemper vivit, quia mortuus* ſemper jacet. *In quo*
12 *& ſalvamini.* Si quis moritur, perit: ſalvatur
13 vero ille * qui ſemper vivit. *Qua ratione prædicavi vobis, tenere debetis, niſi ſine cauſa credidiſtis.* Non ſolum, fratres, ſine cauſa credidit, ſed & ſine cauſa vixit, qui ſe ad hoc ſolum natum credidit ut periret. Homo quid tibi oritur quod non occidat? quid tibi quod occiderit, non reſurgit? Dies mane oritur: & iterum reſurgit in mane: ſero ſepelitur in nocte, & iterum reſurgit in mane. Sol quotidie naſcitur, quotidie moritur, reſurgit ipſe quo-
14 tidie*: tempora dum tranſeunt, pereunt: dum redeunt, reviviſcunt. Unde homo ſi Deo non
15 credis * ſi non acquieſcis legi, ſi non conſentis auditui, vel oculis tuis crede, vel elementis reſurrectionem tuam tibi jugiter prædicantibus acquieſce. Certe ſi iſta longe ſunt inferiora, quæ in tuis manibus ſunt, & de morte tuo opere ſuſcitantur, te poſſe Dei opere doceant ſuſci-
1. *Cor.* 13 tari. Vade ad ſemen, Apoſtolo te docente: tolle triticum aridum ſine ſenſu, ſine motu: duc ſulcum, fodi terram, fac ſepulchrum, ſepeli triticum, inſpice quemadmodum morte deperit, humore turgeſcit, putredine corrumpitur: & cum pervenerit ad totum quicquid deſperatio, quicquid incredulitas, quicquid corruptela tibi ſuperius ingerebat: tunc ſubito revi viſcit in germine, in herba pubeſcit, juveneſcit in caule, matureſcit in fruge, & ad illam totam ipſam, quam tu perjiſſe deflebas, ſpeciem reſurgit & formam: ut te homo triticum non tam doceat manducare, quam ſapere: non tam cogat laborare, quam credere. Reliqua nos taceamus, quia & unde, & quando, & quomodo, & per quem mors venerit: beatus Apoſtolus plano & ſatis lucido ac divino declarat eloquio. Homo, accipe fidem, quia gratis datur: crede reſurrectionem, quia qui promittit illam, pretium non requirit.

SERMO CXIX. (*)

BEatus Apoſtolus Paulus non ſolum per doctrinam legis, ſed ſeculi hujus exemplo ad coronam nos gloriæ cœleſtis hortatur. Sic enim inter cætera ait, ut audivit dilectio veſtra. *Neſcitis, quod hi qui in ſtadio cur-* 1. Cor.
runt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium? Et addidit: *Sic, currite, ut comprehendatis.* Secundum terrenum exemplum, multi quidem, ut ait Apoſtolus, in ſtadio currunt, * ſed unus accipit coronam, id eſt, il- 1
le qui melius currit: ita & in ſtadio vitæ præſentis, multi quidem currunt, ſed unus accipit coronam. Currunt Judæi per legem, currunt Philoſophi per inanem ſapientiam, currunt & hæretici per falſam annunciationem, currunt Catholici per veram fidei prædicationem: ſed de his omnibus unus coronam accipit, id eſt, populus Catholicus, qui recepto fidei curſu tendit ad Chriſtum: ut ad palmam immortalitatis, coronamque perveniat. Quapropter & Judæi, & Philoſophi, & hæretici in vacuum currunt, qui non recto fidei tramite gradiuntur. Quid enim prodeſt Judæis currere per obſervationem legis, qui Chriſtum, dominum legis ignorant? Currunt & Philoſophi per inanem ſapientiam * ſæculi, ſed ſuperfluus & 2
vacuus curſus ipſorum eſt, qui veram Chriſti ſapientiam neſciunt. Vera enim ſapientia Dei Chriſtus eſt, quæ non ornatur verbis, nec luculenta

9 *Non flecti precibus*. Similia his Theodoretus, Orat. VI. de Provid. pag. 387. *Lacrymantis non miſeretur, precibus non movetur, donis non corrumpitur* &c. Vide Baſilium, Epiſtol. CLXXXV.

10 *Scribere ſunt conati*. Ethnici fere omnes mortem laudabant. Ab Rege Ptolomeo vetitus fuit Cyreniacus Hegeſias, eam in ſcholis laudare, eo quod multi eo audito, mortem ſibi ſponte conſciſcerent.

11 *Quem non cæcare potuerunt*. Alias: *quem non cæcarunt*.

12 *Mortuus*. Editi plures: *moriturus*.

13 *Salvatur vero ille*. MSS. Cæſen. & Vallic. *Salvatur vero per illum, quod ſupervivit*.

14 *Reſurgit ipſe quotidie*. Hoc argumento libenter uſi Veteres. Nyſſenus, Orat. de Reſurrect. Chriſti, tom. III. pag. 429. Nam noctem mortis imaginem putabant, diem vitæ. Tertullianus Lib. contra Marcionem: *ſed nox eſt imago mortis*. Hilarius Geneſ. *Quo mage forma dies vitæ, nox mortis imago eſt*.

15 *Si Deo non credis*. Inter Judæos Sadducei: inter Chriſtianos Simon Magus; Hermogenes item, teſte Tertulliano de reſurrect. Carnis cap. IV. Johannes Hieroſolymit. Eutychius Patriarcha, licet reſipuerit, reſurrectionem corporum negarunt. Inter Gentiles non capitaliter erraſſe cenſebatur, qui eam crederet, aut doceret. Id autem apud eos factum, credit Lorinus, ex cap. IV. verſ. 29. Actor. ad coercendos, metu futurorum, facinoroſos.

AD SERMON. CXIX.

NOTÆ.

1 IN *ſtadio currunt*. Alludere videtur Apoſtolus ad Olympica, vel Iſthmica certamina: quæ Corinthi celebrabantur. Stadium in quo curſu certabatur pedibus, ſeu equis.

2 *Sapientiam*. Alias: *ſcientiam*.

3 *Cre-*

culenta oratione, ſed fide cordis agnoſcitur. Currunt & hæretici per venenatam fidei ſuæ aſſertionem, currunt per jejunia, currunt per eleemoſynam, ſed pervenire ad coronam nequeunt: quia non currunt: falſa enim fides eorum veræ fidei gratiam accipere non meretur. Manifeſtat hoc Apoſtolus alio loco, cum di- 1.Cor.13. cit. „ Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam „ meam pauperibus, & ſi tradidero corpus „ meum igni ut ardeat, charitatem autem non „ habeam, nihil mihi prodeſt: „ Non enim habet charitatem Chriſti, qui Chriſto non fideliter credit. Et ideo bene addidit Apoſtolus, dicendo. *Sic currite, ut comprehendatis*. Currere ergo debemus fideli curſu in fide Chriſti, in mandatis Dei, in operibus juſtitiæ, ut ad coronam æternæ vitæ pervenire poſſimus. Denique quemadmodum nobis currendum eſt: idem Apoſtolus conſequenter oſtendit, dicendo: *Omnis*, inquit, *qui in agone contendit, ab omnibus continens eſt: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptibilem*. Vide quibus nos Apoſtolus exemplis ad coronam pro- 3 miſſæ * immortalitatis invitat. In agone iſto * 4 terreno qui vincere volunt, abſtinent ſe a ci- 5 bis quibuſdam, * a potu nimio: abſtinent ab 6 omni immunditia, * ſub tanta caſtitate, ut etiam propria conjugia non requirant: nec aliter ſe vincere poſſe ſperant, niſi corpus ſuum ca- 7 ſtum, pudicumque ſervaverint. * Et poſt tantum laborem quid aliud quam parvam, & corruptibilem, & vilem quidem coronam ac- 8 cipiunt? Si ergo pro corruptibili corona * tantus labor a quibuſdam ſuſcipitur: quanto magis nos omnem laborem ſuſtinere debemus, quibus præmium cœleſte, & æternæ gloriæ corona promittitur? Eſt ergo nobis agonizandum non levi certamine: certamus enim contra ſpiritualia nequitiæ, contra diabolum & angelos ejus: certamus contra injuſtitiam, contra impietatem, contra malitiam, contra impudicitiam, contra diverſas illecebras peccatorum. Et ſi certantes vincimus, tot coronas accipi- 9 mus, * quot vitiorum victores fuerimus. Ma-

S. Petri Chryſ.

gnus itaque agon iſte eſt, in quo ſpectaculum Domino exhibemus: ſpectamur enim certantes a Domino: ſpectamur ab Angelis ejus: in terra vincimus, ſed præmium virtutis in cœleſtibus accipimus. Denique ſancti martyres in agone certaminis poſiti, non ſolum vitia peccatorum, ſed ipſam mortem vicerunt, & præmia immortalitatis * ſuſceperunt. In hoc agone 10 primo Dominus & Salvator noſter, & certavit & vicit, ut nobis exemplum certaminis & victoriæ demonſtraret. Hæc ergo vobiſcum tractantes, ſemen boni certaminis injicimus in cordibus veſtris, tanquam ſulcata invenientes pectora veſtra aratro juſtitiæ. Colite igitur verbum quod ſparſimus in vobis, ut poſſit germinare quod ſatum eſt. Deus autem viſitatione ſua, rore ſuæ vos pietatis infundat: & det incrementum ſeminibus noſtris, quo poſſitis in collectis manipulis meritorum ad fructum centeſimum pervenire.

SERMO CXX.

CHriſtus Apoſtolos ſal eſſe hodie patefecit, dicendo: „ Vos eſtis ſal terræ. „ Ne quis *Matt. 5.* ergo impatienter ferat, ſi beati Pauli verba ut grana divini ſalis terimus: quatenus altius ſoporati, ſenſus intelligentiam condire poſſimus. Grana enim ſalis integra * ſaliunt: quatenus 1 in medullis ipſa ſubtilius attenuata deſcendant: ſic ſermo Apoſtoli communiter lectus præbet ſimplicem ſenſum, profundam ſcientiam præſtat, lectione ſedula iteratur ad illa, quæ ante perſcrutati ſumus. Hodie dicit beatus Apoſtolus. *Nolite configurari huic ſeculo*. Putaſne beatus Paulus Apoſtolus dicendo ſic, elementorum figuris ne configuremur obſiſtat? neve ſimus ut Perſarum Reges, qui ſubjecta nunc pedibus ſuis ſphæra, ut polum ſe calcare credantur Dei vices mentiuntur: nunc radiato capite ne ſint homines, Solis reſident in figura: nunc impoſitis ſibi cornibus, * quaſi viros ſe eſſe doleant, ef- 2

Rom. 12.

3 *Coronam promiſſæ*. Alias *promiſſam*.

4 *In agone iſto*. Pauli veſtigiis inhærens Chryſologus, ab Curſoribus tranſit ad Agonistas: athletas ſcilicet, & pugiles.

5 *A cibis quibuſdam*. Athletæ (quo nomine comprehendebantur apud Græcos omnes, qui corpore decertabant; apud Latinos vero pugiles tantum & Luctatores) licet eſſent voraciſſimi caricis, caſeo, & nucibus alebantur: & ſi carnibus, iis tantum, quæ nimium ſucci & pinguedinis habebant: at ſine ullis condimentis. Hinc eorum victus, qui apud Latinos *colephium*, vel *coliphium* dicebatur, *arida ſaginatio* dicitur ab Tertulliano de pallio, cap. IV. ubi vide Salmaſium pag. 262. 267.

6 *Ab omni immunditia*. Horatius de curſoribus:

Multa fecit, tulitque puer, ſudavit, & alſit
Abſtinuit Venere, & Baccho.

Chryſoſtomus in verba Pauli ad Timoth., cap. II. num. 5. *niſi qui legitime certaverit*, hæc habet cum noſtro. *Non ſufficit ad legitimam decertationem, ſi Agoniſta in Agonem deſcenderit, non ſi unctus fuerit = oportet inſuper, ut qui coronam conſequi vellet, omnem agoniſtica profeſſionis obſervaſſet legem tam circa ciborum, quibus vel abſtinendum, vel veſcendum Athletis fuit, quam circa continentiæ, ac honeſtatis rationem*.

7 Laudat verba hæc Chryſologi Pitiſcus in Lexic. Antiq. Romanar. tom. I. pag. 197.

8 *Pro corruptibili corona*. Ælianus Var. hiſtor. VI., 9. *qui ſtrenue pugnaſſent oliva, & aliis ramis redimiti, lauribus ferebantur*.

9 *Vincimus - accipimus. Vicerimus: accipiemus*.

10 *Præmia immortalitatis*. Hæc & ex ſuperioribus nonnulla profert Clariſ. Muratorius pag. 231. de Paradiſo, contra Burnetum.

AD SERMON. CXX.

NOTÆ.

1 INtegra ſaliunt. „ Integra pro re incorrupta, non „ violata ſanie, neve confecta tabe: ut dicat Au„ ctor: grana ſalis res integras, nondum incorruptas ſa„ liunt, ſi ipſa grana in medullis ſubtilius attenuata de„ ſcendant. D. Chryſoſtomus homil. 15. in Matth., in„ quit: *quomodo fieri poteſt, ut ea quæ jam corrupta ſunt,* „ *ſalis perfricatione reparentur?* „ Mita. MS. Cæſen. *in medullas ipſas*.

2 *Impoſitis ſibi cornibus*. Succeſſores Alexandri qui ſe Filium Jovis Ammonis mentiebantur, cornuta fronte proſtrant in Nummis.

3 fæminantur in Lunam: * nunc varias velut siderum sumunt formas, ut hominis perdant figuram : & nihil supernæ claritatis acquirant. Sed ista licet de seculi vanitate descendant: & sapientibus tam fugienda sint, quam ridenda: tamen Apostolus cum dicit: *Nolite configurari huic seculo*: seculi vitam corrigit, arguit mores, judicat institutum, castigat voluntates, luxuriam condemnat, & totam vanitatum secularium pompam propellit, effugat, excludit a mentibus Christianis. Sed hoc modo strictim commonet, quod est in principio hujus Epistolæ latius executus: ubi figuram seculi in vitiis sic figurat. „ Repletos, omni iniqui- *Rom.* 1. „ tate, malitia, fornicatione, avaritia, ne- „ quitia, plenos invidia, homicidiis, conten- „ tione, dolo, malignitate, susurratores, de- „ tractores, Deo odibiles, contumeliosos, ere- „ ctos, superbos, inventores malorum, paren- „ tibus non obedientes, insipientes, incompo- „ sitos, sine affectione, sine misericordia, qui „ cum justitiam Dei cognovissent, non intelle- „ xerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt „ morte: non solum qui faciunt illa, sed qui „ consentiunt facientibus. „ Fratres, audistis formam seculi, didicistis speciem, vidistis figuram: si tamen formam & non informe monstrum, ubi confusione criminum tota rerum facies est deleta: ubi peccatorum connubio tota mundi figura est dissoluta, ubi delictorum morbis imago ipsa ablata est conditoris, ubi homo in vitiis est sepultus, ubi corrupti corporis scatent scelera, ubi homo hominis est sepulchrum, ubi in homine non homo cernitur, sed cadaver. Apostolus ergo huic formæ nos prohibet esse conformes: & configurari nos huic vetat figuræ: huic similitudini consimiles non esse permittit, sed ad formam Dei reformat, ad similitudinem revocat Christi, & totam reducit ad imaginem conditoris, dicens: *Sed reformamini in novitate sensus vestri*. Hoc est, sitis per Christum sensibus innovati, abjecta seculi hujus figura: & tota inveteratæ imaginis 4 deformitate projecta, formam vestram* in formam vestri reducite Salvatoris: ut novitas sensuum vestrorum in vestris actibus elucescat, & cœlestis homo cœlesti habitu jam gradiatur in terra. Qualiter autem componat formam novi hominis, jam patescat. *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem habent actum: sic multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes.* Agit, agit ut corpus, quod collocat in cœlesti actu, in superna vita, in moribus sanctitatis membrorum consensu, & copulatione consistat: neque pes oculi ministerium, neque oculus pedis officium perverso tumore confundat: sed ut sanctitatis membra donis contenta sint largitoris, & credant suum esse membra omnia, quod unum fecerit membrum: quia minorari nescit membrum unum, quod totum honoratur in corpus. Hinc est quod Apostolus actus membris, membra actibus sic depingit. *Sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortatione, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate. Charitas sine simulatione; odientes malum, adhærentes bono, invicem honore prævenientes, invicem benigni, solicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, memoriis sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes: benedicite, & nolite maledicere: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: providentes bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes: si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: non vindicantes vosmetipsos, sed date locum iræ. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: noli vinci a malo, sed vince in bono malum.* Superius, fratres, Apostolus patefecit membra vitiorum: revelavit modo nobis membra virtutum: ut cœleste corpus tantis solidatum membris, nervis talibus roboratum, possit facile mundi bella prosternere, diaboli superare conflictus. Et ita vivens, ut Apostolus docuit, non prosternit mundum? non proterit carnem? non diabolum vincit? non æquatur Angelis? non major est cœlo? Plane major cœlo, quia cœlum non movetur sponte, non voluntate agit, non judicio facit quicquam, sed sola necessitate servit semper, quia semel jussum est servire: impollutum se non viribus, non labore custodit: unde cum non sit obnoxium pœnæ, sic tamen nec consistit ad præmium: at homo ex terrena vilitate concretus, dum terrenam labem vincit, dum sanguinis stimulos frangit, dum carnis exuberat passiones, transcendit cœlum, ad ipsam deitatis pervolat sedem: & sic fit major cœlo, meritis supergreditur Angelos, non natura. Probat hoc Apostolus Paulus, qui dum satis terram vincit, & intravit cœlum, & transivit alium, & usque ad tertium meruit pervenire. Et juste, nam primus conscendere debet cœlos, qui sic & verbo & exemplo homines penetrare docuit cœlos: Erit, erit major cœlo, qui vixerit: sicut docuit Paulus, erit clarior Sole, qui sic virtutum radiis toto orbe splendet, ut fuscari se nulla vitiorum nocte permittat. Erit, erit iste lucidior Luna, qui tenebras has non tenuato lumine temperat, sed

Matt.

Matt.

Luc.

---

3 *Effœminantur in Lunam.* Quin & Gordiani Pii Nummus, dum Persas aggrediturus Carras recepit, exhibet caput ipsius turritum: & in postica parte Lunam fulcatam apud Patinum pag. 373. Luna in his regionibus tum masculino, tum fœminino habitu religiose colebatur. Spartianus de Caracalla: *cum iterum vellet bellum Parthis inferre, atque hibernaret Edessæ, atque inde Carras LUNI DEI gratia veniisset.*

4 *Formam vestram.* Differt enim *Figura*, quæ est fugax, externa, apparens potius, quam existens; & *Forma*, quæ est constantior, & solidior.

5 *Evan-*

ſed totam ſæculi noctem pleno meritorum fulgore depellit : nec ſicut Luna quotidiana lucis detrimenta perſentit, ſed jugi factorum lampade in ſuperni luminis claritate perſiſtit : nec iſte ſicut illa menſtruo interpolatur obſcuro, ſed in claritate Dei continua permanebit. Et ſi magna eſt illa quod mitigat noctem, quanto hic major, cujus vita recipit nil de nocte? De ſtellis taceo, quia quot cœlum ſtellis, tot ſancti virtutibus eluceſcunt: dicente Domino:
Matt. 5. „ Vos eſtis lux mundi, lucete ſicut luminaria „ in mundo. „ Ad ſummum, Cœlum, Sol,
Matt. 24 Luna, Stellæ, (Deo dicente) tranſibunt: juſtus autem in claritate Dei continua permanebit. Velim, fratres, de ſingulo Apoſtoli verbo proferre ſingulas dictiones, ſed quia & frequentata lectio faſtidium generat audienti, & nos diutius non poſſumus Evangelicas tacere
5 virtutes *: gratum ſit charitati veſtræ, quod compendioſo ſermone præſentem clauſimus lectionem: Deus autem noſter, & quæ diximus, & quæ tacuimus, ipſe ſanctis veſtris ſenſibus inſinuare dignetur.

SERMO CXXI.

AUdiſtis, fratres, hodie & paupertatis finem; & divitiarum, qualis ſit exitus cognoviſtis: dicente Domino: *Homo quidam erat*
Luc 16. *dives, & induebatur purpura & byſſo, & quotidie epulabatur ſplendide: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, ulceribus plenus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant & lingebant ulcera ejus. Factum eſt autem, ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Dives autem mortuus eſt & ſepultus in inferno.* En, fratres, quam rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli: divitem deglutit infernus. En, fratres, mors pauperis totam vitam divitis vicit: & elatio ſola pauperis totam divitis pompam traſcendit, & gloriam. Quare ſic ſepultura decipit oculos? quare ſic exequiarum pompa mentitur? in obſequium divitis * migrat 1
hic tota civitas, * cum funus effertur: pauper 2
vadit ſolus: pauperem duorum portat miſeratio bajulorum: * nec quatuor * ut mortuo, 3
ſed duo ſub uno vecte, quaſi projiciendo one- 4
ri portitores addicantur inviti. Merito ei mox angelica officia, merito divina deputantur obſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa humanitatis extrema. Funus divitis antecedit lugubris turba ſervorum: feretrum pauperis præcedit Angelorum pſallentium multitudo. In marmoreo tumulo & curata veſte * jacet divi- 5
tis corpus incluſum: pauperis caro naturali quieſcit * in limo: & materiali ſitu vermium 6
morſus neſcit: * prævenit putredines & fœto- 7
res. Sed requiramus, fratres, quæ divitis culpa, quod crimen, quod ſcelus eum ſuppliciis addixit inferni: & ante judicium damnationis ejus, elogium tot ſæculis fecit, * ipſo judice re- 8
ferente, cantari, dicente Domino: *Homo quidam erat dives, & induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam divitis, & cupiebat ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis.* Nunquid per ſe tantum divitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes? & tantum per ſe puniendæ ſunt epulæ, ut non ſolum careant præmio bonorum, ſed omnium malorum ferant & mercantur exitium *? Aut ita per ſe 9
probata eſt, & ſanctificata mendicitas, ulcera tam ſacrata, ut Angelorum manibus Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium? Et mirum, fratres, quod Abraham quondam dives nunc divitem ſpernit: dicente Scriptura: „ Erat autem
Gen. 3 „ Abraham dives valde, „ & eum quem habuit in bonis præſentibus parem, nunc reprobat & patitur eſſe pœnalem: præſertim cum neque pauperis hujus bona, neque mala divitis iſtius prodiderit ſermo divinus. Cur ergo nunc Abraham ambit pauperem, divitem refugit & refutat? Aut quemadmodum hunc Abraham innocentem habuere divitiæ, hunc fecere divitiæ criminoſum? Illum promovere ad omnium requiem beatorum, hunc in omnium malorum

5 *Evangelicas tacere virtutes*. Sermo Epiſcopi quandoque Evangeliorum lectionem præcedebat.

AD SERMON. CXXI.

NOTÆ.

1 IN *obſequium divitis*. Apud Veteres *Obſequia* exequiæ funebres ſunt. Nicolaus PP. I. in reſponſ. ad conſulta Bulgarorum, apud Du-Cangium in Gloſſ. Tom. 3. part. 32. ubi hunc Chryſologi locum laudat. *Non eſt ſolito cum obſequiis more ad ſepulchra ferendus.*

2 *Tota civitas*. Tangit veterum morem, apud quos uſuvenerat, ut cum funus efferretur, propinqui, amici, cum ſervis &c. honoris cauſa anteirent. Vide Hieronym. ad Paulam de obitu Bleſillæ; Sulpicium lib. 2. de vita S. Martini: Hegeſippum lib. v. cap. 11.

3 *Duorum bajulorum*. Bajuli hic videntur eſſe νεκροφόροι Latinis *veſpillones*. Ita apud Auguſtinum in Epiſt. XIX. ad Hieronym. *non erit pius deductor, ac Bajulus corporis*. Hinc apud Marcellinum lib. XIV. pag. 37. *Bajulorum præcentor*. Tibicen ſcilicet, qui veſpillonibus præcinebat; vel alius quiſque, qui eos ad opus excitabat, non ſecus ac Celeuſtæ remiges. Laudat hunc locum Du Cangius in Gloſſ. tom. 1. pag. 482.

4 *Nec quatuor*. Deligebantur ad miniſterium funeris *Exceullatores* ex ultima ſervitute homines: qui numero quatuor humeros cadaveri ſupponebant. Martialis Lib. VIII. pag. 74.

Quatuor inſcripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix qualia mille rogus.

Vide Pignorium de Servis.

5 *Curata veſte*. Alias *aurata*.

6 *Naturali quieſcit* &c. MS. Cæſen. *Materiali limo, & naturali ſitu.*

7 *Vermium morſus neſcit*. „ Quod provenire poterat, „ vel ex magna ſiccitate corporis ipſius Medici, vel ex na„ tura telluris ſabuloſæ, nimis aridæ; vel quia ut caro „ putreſcere incipit, mox terra ipſa putredinem corrodit: „ imo propria virtute putredinem prævenit, & vermes ex „ ipſa gigni prohibet quod verius videtur „ Mita. Plurima ſunt Beatorum Virorum corpora quæ, Deo annuente, incorrupta poſt obitum ſervantur. Huc fortaſſe reſpexit Auctor.

8 *Elogium fecit*. Elogium proprie eſt brevis criminis adnotatio, ſeu Titulus: ut dicitur in *lib.* 3. *D Stellio natus*: & l. ultima, Cod. Theodoſ., de Naviculariis. Ammianus Marcellin. lib. XIV. *multos ſub uno Elogio juſſit occidi*. Zeno Veron. de martyrio Iſa. Proph. *Iſaias cum Chriſtum prædicaret, vel futuræ damnationis Elogium Iſraelitico Populo nunciaret* &c.

9 *Exitium*. Alias *judicium*.

barathrum deputarunt ? Verum ne propositus sermo vestrum diu fatiget animum, suspendat auditum, acceleranda nobis est hujus solutio quæstionis. Abraham, fratres, non sibi, sed pauperi dives fuit, & opes non habere, sed prorogare gestivit: magis magisque in sinu pauperis, quam in horreis recondere suas studuit
Gen. 8, 1. facultates, sicut toto vitæ ejus ordine perdocetur. Nam peregrinus ipse jugiter laboravit, sicque ne peregrinus peregrinum se esse sentiret: sub tentorio manens ipse, sine tecto advenam manere non passus est: & hospitem hospes semper ipse suscepit, extorris patria, domicilii ne-
Gen. 14. scius, ipse & Dominus omnium fuit, & pa-
10 tria: sciens se non incubatorem *, sed dispensatorem divinæ positum largitatis, ut vindicaret oppressos, absolveret captivos, eriperet jam jamque morituros, ipsum se morti novus bellator addicit, apud quem pietas in alterum vita sua charior fuit. Abraham suscepto hospiti astitit, non assedit: & fuit iste non conviva hospitis, sed minister: Abraham viso peregrino, Dominum se esse nescivit, ipse allator prandii, ad coquinam satis delicatam solicitus addixit uxorem: & qui se, suaque omnia famulis suis credit ac committit, committere vix audet hospitem conjugi quamprobatæ. Et quid plura, fratres? Hujus denique humanitas sic sancta, sanctis est semper manibus præparata; ut invitaret apud illum ipsum Deum, & compelleret hospitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hospitum receptaculum venit, qui se in hospite & paupere re-
Matt. 25. ceptum fatebitur in futuro, cum dicet: „ Esu-
„ rivi, & dedistis mihi manducare, sitivi &
„ dedistis mihi bibere: hospes fui, & suscepi-
„ stis me: „ *Factum est autem, ut moreretur pauper & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*. Non immerito, fratres, sua tunc omnes sanctos suscipit in requie, & in ipsa cœlesti
11 beatitudine * fungitur dispensatoris officio: quia dum semper hic suscepit peregrinos & pauperes, ipsum cum Angelis suscipere Deum, ipsum sub tentorio suo videre hospitem meruit, quem semper habuit largitorem. Et revera, fratres, parum se beatum credidit, si in ipsa superna gloria ab hospitalitatis pio cessaret officio. Et solis donis frueretur divinis, qui hic humana bona crudelem se credidit cuiquam si negaret. Abraham, fratres, venientibus longe semper occurrit: prætereuntes etiam prece vocat: nolentes magna cum supplicatione suam compel-
12 lit ad mensam: prima, * & saginata de gregibus hospitibus semper apponit: suis, & conjugis suæ manibus factos, calentes semper offert panes; quos frigidos & hesternos esse utique jugis humanitas non sinebat. At iste alter dives, imo divitiarum captivus, servus opum, & ipsis censibus compeditus, tantum pompæ ignobile sepulchrum, in quo pietatis totus utique & visus defecerat, & auditus, non jam personam, non pauperem, sed ipsam misericordiam despicit ad januam suam Lazaro sic jacente. Purpura, bysso, delicatis vestibus, epulis blandis ferrea viscera crudelis anima nutriebat: quem Deus humanæ salutis avidus inquisitor emollire cupiens, non tam Lazarum, quam ipsum pietatis conflatorium * ejus projecit ad januam: 13
conflatorium dixi, propter ferrea viscera. Impiis ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur, admovetur, & ut dives dare possit, magis magisque divitis census cumulatur; sed dives adamante durior, quicquid Deus pauperis propter alimoniam, divitis conferebat ad censum, ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter reponebat. Item Deus ut non taceret, ut clamaret, ut admoneret divitem, ut panem se quærere tantum jejunus pauper ostendat, ut vel ad minima largienda abundantis impellat animum, augetur pauperi fames. *Cupiebat*, inquit, *de micis saturari quæ cadebant de mensa divitis*. At dives variis crapulatus ferculis indigeriem suam ructabat ad cœlum, ne vocem pauperis humi & taliter jacentis audiret. Itemque Deus, quia obduratis auribus unius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor divitis totum corpus pauperis, vulneribus aperit, ut in admonendo divite tot essent pauperis ora, quot vulnera; solvuntur viscera, ulcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, sanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in scenam pietatis: ut quem vox esurientis non moverat, vel suspiria, vel dolores, gemitus, & tota ærumnarum congeries commoveret: sed dives superbo oculo, insatiabili corde, hæc omnia & audire, & videre, & sentire contemnit. Quærit adhuc Deus quemadmodum dives a sua obstinatione solvatur. Solvit pauperi manus a suis artubus, uti nec abigeret canes divitis, quos vulneribus suis divitis erat pasturus in vulnus: & novo modo, fratres, humanitatis ordo mutatur: fit humana mendicitas, ut cupiditas prodatur * inhumana. Dives pauperem nec ca- 14
dentibus de mensa micis pascit: & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus suis canibus humanus extitit. Miser dives, si panem non dedisti, quare vel canes abigere noluisti? Sed mitiores te canes tui *, 15
imo tu sævior canibus tuis: nam te sæviente illi parcunt, qui non ad morsum dentes, sed lin-

---

10 *Incubatorem*. Basilius Cæsariensis in Append. Conc. IV. pag. 26. *Oportet eos, qui sapienter secum reputant, existimare divitiarum usum in amministratione esse positum, non in fruendo*. Nam hoc esset, quod est Chrysologo, *incubare* divitiis. Vox autem est in sacris Gentilium usitata, de iis qui in Fanis Deorum somnia captabant. Occurrit passim apud Poetas. Vide Ciceronem de Divinat. Lib. II. Tertullianum de Anima cap. XXVII. Arnobium Libr. I. &c.

11 *Et in ipsa cælesti beatitudine*. „ Mutat hic ordinem „ Auctor; & a Limbo Patrum ad locum beatitudinis „ ascendit, ubi Abraham fungi dispensatoris officio fertur „ Edita.

12 *Prima* pro optima.

—— *O inter dilectos pars prima sodales.*

Ovid. lib. 4. Trist. Eleg. 9.

13 *Conflatorium*. Vas in quo metalla liquefiunt. At Lazarus ferrea viscera divitis emollire non potuit.

14 *Prodatur*. Alias *proderetur*.

15 *Mitiores te canes tui*. Ipsæ belluæ quadam in Lazarum pietate moveri videbantur. At Augustinus Serm. LXXVIII. recent. edit. comparat maledicos canibus lambentibus ulcera Lazari.

linguas ad obsequium sic producunt, ut in modum spongiæ non vexent vulnera, sed detergant. Dives, in canibus tuis famem pietas vicit: in te impietatem saturitas non evicit. Nam
19 quod canes hoc studio facere curarunt *, usus ipse, qui semper est in oculis, probat. Nam canes lambendo semper curant vulnera sua: canes curant pauperem magisterio naturæ, & homo hominem negligit, ipsa graviter accusante natura. Verum est, verum est, quod dives nec micas dare potest, dum semper avarus eget. Differendus est sermo, fratres, quia &
17 dicendi tempus absumpsimus: *& lectionis loca, quæ nobis tractanda sunt maxime, subsequuntur.

SERMO CXXII. (*)

DEberet, fratres, sermo noster hodie sancti Andreæ, in quantum sufficit, referre virtutes: sed quia de divite illo, & Lazaro Evangelico paupere, quod supererat nos diximus reddituros, & B. Andreæ Apostolatus, & Martyrii sui prærogativa sufficit, & abundat ad gloriam, si placet, nos quæ promisimus, quæ debemus, ipso Domino reddente, solvamus. Scientes namque quod & dicenti & audienti semper generet lassitudo fastidium, superiore tractatu maximam partem propositæ distulimus lectionis: ut reparatis animorum viribus salutaris verbi sequentia toto vigore &
1 debito * caperemus auditu. Post illa enim quæ diximus, hæc sequuntur. *Et elevans oculos cum esset in tormentis, Abraham vidit a longe, & Lazarum in sinu ejus.* Et elevans oculos
Luc. 16. suos: sero dives sursum levat oculos suos, quos semper depressit in terram. Dives, quos oculos levas, ipsi sunt accusatores tui; quos oculos levas, ipsi non placant judicem, sed inflammant: non reportant veniam, sed reatum: & exigunt pœnarum cumulum, non solamen. Quo oculos levas? quid clamas adhuc dives? quo respicis dives? Ibi est Lazarus, ibi est impietatis tuæ proditor, testis criminis, crudelitatis assertor. *Et clamavit*, inquit, *pater Abraham, miserere mei.* Modo cognoscis patrem, & modo tibi patrem se esse nescit, quem in Lazaro patrem sic sprevisti: modo tibi justus occurrit, qui tunc, ut tibi pius esset, diu Lazarum passus est cruciari. Infelix quem sic ipsa origo * arguit, quem sic 2
ipse lucis auctor addicit: * infœlix cui in ju- 3
dicio pro magnitudine criminis, non misereri genitor, non pater ignoscere, non affectio potuit subvenire. Quid clamas adhuc dives? Adhuc dives, sed crimine, non censu; non substantia, sed reatu. Quid clamas? quid postulas? Hoc loco jam non geritur postulatio, sed controversia: ubi e diverso consistit ipse qui passus est: sed agentium diversus est locus: hic agit de proximo, ille de longe: hic de sinu suggerit, clamat ille de tartaro: exorat ille de requie, queritur hic de pœna. Sed quid dicit dives: *Pater Abraham miserere mei.* Bene diceres, si Lazarus in sinu residens ipsum pectus judicis non teneret: bene diceres, si Lazarus justissimi cognitoris tota non possideret arcana. Gratis rogat judicem, quem sic innocens confessor accusat: & frustra sibi credit judicem posse subvenire, quando ore judicis pronunciat ipse tanta qui pertulit. *Miserere mei, & mitte Lazarum.* Adhuc tu in Lazarum sic crudelis? *Lazarum mitte.* Quo? Ad infernum de gremio, de solio sublimi ad profundissimum chaos, ad tormentorum stridorem de sancta quiete, de tanto silentio beatorum. *Et mitte Lazarum.* Ut video, quod agit dives, non est novelli doloris, sed livoris antiqui: & cœlo magis incenditur, quam gehenna. Est grave illis malum, est illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices. Adhuc divitem malitia non deserit, quem jam possidet pœna: qui non se ad Lazarum duci postulat, sed ad se Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tui stratum dives pius Abraham Lazarum mittere non potest, quem tu ad mensam tuam non es dignatus admittere. Jam vobis versæ sunt vices: vides ejus gloriam, cujus supplicium sic sprevisti; videt ille cruciatus tuos, qui te tunc tua mirabatur in gloria. Sed videamus, fratres, quare sibi mitti Lazarum sic deplorat. *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam.* Erras, dives, hæc flamma non tam linguę, quam mentis est: non tam linguæ, quam cordis est: & adhuc iste conscientiæ calor est, non illud extremum quid te manet & expectat incendium. Nam si te jam novissimi judicii totus ignis * ambiret, & illius 4
desperatæ damnationis sententia jam teneret,

nunquam

16 *Facere curarunt*. Editi cum Mita *fecere curantum*. Melius nos cum Latinio.

17 *Tempus absumpsimus*. Habendæ concionis tempus, olim definitum fuisse ex Patribus probatur. Consule Origenem homil. xxi. in Numer. Augustinum homil. xxiii. Lib. quinquag. homil. & Serm. ccxxxvii. de Temp. & Chrysologum rursus Sermon. cxii. & ibi Notam 2.

AD SERMON. CXXII.*

NOTÆ.

* EX hoc Chrysologi Sermone, uti ex aliis aliorum Patrum, veluti Chrysostomi, in orat. iii. adversus Judæos; Augustini, in Præfation. ad exposit. Epistolæ B. Joannis; Gaudentii Brixiensis &c. erut Ferrarius de Concionibus, lib. ii. cap. xi. pag. 363. concionandi consuetudinem obtinuisse apud Veteres Patres, non tantum diebus dominicis, sed & in aliis Festis, ac Martyrum præsertim.

1 *Debito*. Latinius legit *devoto*.

2 *Origo*. Hoc est ipse Abraham, a quo tu originem duxisse dicis, dum Patrem vocas.

3 *Addicit*. Addicere verbum judiciale, quando res plus offerenti addicitur. Hic autem pro *damnare, devovere* &c.

4 *Ignis judicii*. Passim apud veteres Patres mentio occurrit. Hilarius in psalm. 118. num 2. *An cum ex omni otioso verbo rationem simus præstituri, diem judicii concupiscemus, in quo nobis est ille ignis indefessus subeundus?* Origenes, Homil. iii. in psalm. 36. *omnes nos ad illum ignem venire necesse est.* Gregorius Nazianzenus sub initium Orat. cclxi. *Ignis ille postremus, quo nostra crimina expendentur, aut purgabuntur.* Vide Cæsarium in Append. Serm. August. Serm. xv. num. 4 Ambrosium, Serm. xx. num. 4. At in allatis locis, Patres pro *igne judicii* piaculares flammas intellexisse conveniunt tantum non omnes. Chrysologus vero videtur Infernum innuisse. Tertullianus etiam, Apolog. num. 48. de judicio agens *jugis ignis, ignis judicii* meminit: attamen ibidem, solos reprobos respicit.

nunquam levares oculos, nunquam patrem colloqui, nunquam pro te rogare, nunquam præsumeres intervenire pro fratribus. Certe si te jam possidet totus ignis inferni, si te gehennæ flamma complectitur, quare solius linguæ æstibus desideras subveniri? Nisi quia cum pectus tuum anhelat flamma sui criminis & reatus, magis lingua uritur, ardet, æstuat, quæ insultavit pauperi, quæ misericordiam denegavit: hæc præcedit ad judicium: hæc antea deguſtat & patitur cruciatus, hæc de toto corpore prima sentit ardorem, quæ cum prima hic varios deliciarum cibos, & odorata deguſtaret pocula, mandare pietatem noluit: fieri misericordiam non præcepit: sed & ipsa cum alii facerent, derogabat. Ipse est qui induebatur purpura & byſſo. Quid est dives? ab æstu byssus non defendit? purpura non resistit inferno? Remanserunt ista; deseruerunt ista, & ipse nunc nudus sudas, æstuas, qui aliquando insultabas æstibus
5 artificiosa nuditate vestitus. * *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam.* Quid est dives? ubi sunt torrentes torcularium tuorum? ubi sunt horrea ad famem pauperis non minus cupiditatibus dilatata, quam copiis? ubi sunt vina ad
6 inopiam pauperis annositatibus, * & ipsa temporum oblivione servata? ubi sunt effusiones,
7 lapsus, flumina ministeriorum tuorum? * Ista omnia tibi periere, non crimini, qui sitis extremi digiti guttam, quam si vel solam dedisses pauperi, non sitires. Immisericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus consistit & vita. Velim scire, dives, si vel ipsi tibi in pœna positus ignoscis: quia ad hæc mala non venisses, si de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dedisses. Parum est quod caro eget, quod natura exigit, quod sufficit vitæ: avaritia causa est, quod homo magna & multa recondit non sibi, sed aliis ad suum plane præsentem, vel posterum cruciatum. Sed dicis dives: Ego & si vinum negavi, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipse omnium præstitit, & natura. Puto, dives, quod & aquam pauperi tu negasti: cui ne ingrederetur januam tuam, ne ad tuum puteum perveniret, canes quam plurimos
8 objecisti: * Quid est autem quod dicis? *Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti in aqua;* & non deferat aquam? ergo juxta est aqua: & si juxta est, quare de proximo non sumis? quare? quia vinctæ sunt manus tuæ merito dives, quia solutis debilitate Lazari manibus subvenire contempsisti. Debet homo, debet debilibus sua membra partiri: quæ cum Job non daret, sed redderet, sic dicebat. „ Ego fui ocu- *Job. 29. Juxta LXX.*
„ lus cæcorum, pes autem claudorum: ego
„ eram pater invalidorum: „ Homo si non habes nummum, da pauperi manum, quia majorem misericordiam facit, qui ad mensam suam manu pauperem debilem ducit. Ipsum se pauperi dedit, qui se aptavit in obsequium pauperis, aptavit in pauperis servitutem. Iterum, fratres, præsentis verbi plenitudinem differamus, ut tertia auditione quam sententiam ab Abraham beatissimo pertulerit dives, proloquamur.

SERMO CXXIII.

INverecundi debitoris est, aut differre credita, aut promissa denegare: honesti, sine mora, & mox utraque persolvere. Promisimus ut omne quod restat de illo divite redderemus, qui cum in Lazarum visus sit immitis, in se magis sævus extitit, & crudelis. Hactenus quid dives ad Abraham locutus fuerit, & sanctus Evangelista, & noster sermo, in quantum potuit, declaravit. Dictum est: *Et elevans oculos* *Luc. 16.*
suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, & clamans dixit: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Cui nunc respondit Abraham, Fili, recepisti bona in vita tua. O mira pietas! adhuc vocat filium, quem degenerasse propria crudelitate sic respicit. O singularis bonitas! adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum sobolem, extremum mancipium jam gehennæ. Sed vocat filium, ut magis magisque filii prodatur impietas: quando cum tali * etiam paterni sermonis pietas per- 1
severat. Tu vocas patrem, * ego voco filium: 2
ut te graviter doleas perdidisse, quod natus es. Adhuc voco filium, ut amarius doleas perdidisse te, quod tibi gratia dederat, & natura: quia non habuisse doloris non est tanti, quanti habita mœroris est, perdidisse: voco filium,

ut

---

5 *Artificiosa nuditate vestitus.* Auctor hic debyssi indumento loquitur: quod tenuissimi lini genus est, ex quo fiunt vestes subtilissimæ, quæ non modo æstum corpori deferentis non causant, sed potius æstum remittunt: ex Mita.

6 *Annositatibus.* Leg. CXIII. Cod. Theod. de Decurion. *annositate se tueri.* In l. ult. eodem Cod. de prædiis navicul. *annositatis cursus.* Petrus Cellensis Lib. IX. Epist. V. *Calamus noster annositate, & desuetudine quassatus.*

7 *Ministeriorum tuorum.* Servos quandoque *ministeria* dicta notat Pignorius, pag. 101. Seneca de benefic. Lib. III. Cap. XVIII. & apud Latinos Gallicos Scriptores *Ministerialis* servus est. Quandoque etiam *Ministerii* appellatione intelliguntur omnia vasa argentea sternendo triclinio necessaria. *Sacri pompam ministerii*, vocat vasa sacra Paulinus Nolanus.

8 *Canes objecisti.* Servi ostiarii comes quandoque fuit canis. Plautus Mistell. *Tranio age canem-ustam aforibus facem abducas.* Erant, & qui prope januam Canem pictum haberent: ut Trimalcio apud Petronium. Seneca, lib. IV. de ira vocavit hos: *Catenarios Canes.* Irascitur jure Pignorius in nostrorum Pictorum inscitiam: qui in ipso divitis triclinio, Lazarum humi cubantem pingunt. Scilicet Janitores admisissent hominem scatentem ulceribus: ipsi dorso luituri, quidquid Dominorum oculos offendisset.

AD SERMON. CXXIII.

NOTÆ.

1 CUm *tali.* MS. Cæsen. & Vatic. *In eum talis etiam paterni sermonis* &c.

2 *Vocas patrem, ego.* In nonnullis editis. *Adhuc ego.* &c.

3 *Non*

ut intelligas judicii esse, quod pateris, non furoris: * voco filium, ut in me mea patientia, & in te tua maneat* pœna. Sed iste, fratres, intelligit se non esse filium, qui fatetur, & pensat de suo merito, quod tam pii patris perdidit de natura. Qui tunc utique respondisset generi, si pius, si hospitalis, si misericors, in pauperem si fuisset humanus. Qui genitoris opera non facit, negat genus, Domino sic docente: „ Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ „ faceretis. „ Ille fidem generis probat, qui paterni operis * assertor assistit. Sed quid dicit Abraham. *Fili, recepisti bona in vita tua.* Si tantum divitis hujus istud est crimen, quia recepit bona, * quantum reus qui invadit indebita? Si tantum criminosus qui sua claudit, qui non largitur accepta, quam pœnalis est qui & suis incubat, & aliena pervadit? Fratres, demus nostra, si tamen nostra: demus tamen quæ putamus nostra, vitemus aliena, declinemus extranea, certe si cui aliquid tulimus, tota celeritate reddamus: ne hic relinquentes omnia, illuc censu pauperes, crimine divites, ad istum divitem perducamur. Discat tamen dives quia recepit bona, non accepit: * Videtis, fratres, quia Abrahæ sancti verbo istius divitis animus proditur, sensus arguitur, intellectus punitur, qui non sibi data, sed reddita credidit quæcunque domino largiente possedit. Intelligite quo sensu incesserit, quo corde ambulaverit, qui Deum sibi credidit debitorem, & dominum suum male dives usuris suis addixit obnoxium: ignorans quia dominus & si pauper inceßit in terra, dives tamen ascendit in cœlum: & dedit ille, non accepit in fœnore, qui dedit uni quinque talenta, alii duo, alii unum: unde & promittit se exacturum, non redditurum usuram, cum dicit ad servum: Serve nequam & piger, dedisses pecuniam meam nummulariis, & ego venissem, & exegissem eam utique cum usuris. Hinc autem plus impius dives iste, quia non in alium pius extitit: qui & si recepit bona, non pro nobis bona, sed pro malis bona recepit indignus. Sed transeamus ad Lazarum, & quæramus quid est quod dicit: *Et Lazarus similiter recepit mala.* Et id sufficiat ad meritum, abundet ad gloriam, si non fecit bona, sed recepit mala: plane beatus est, fratres, qui se a Deo accipere bona, mala recipere fideliter credit. * Beatus qui Deo semper reddit debita: certe si non potest, vel dimitti sibi debita tota humilitate deposcat, ipso Domino sic docente: „ Dicite: dimitte nobis debita nostra: „ Beatus qui Deo debita, & cum non intelligit se contraxisse persolvit, altius Propheta instituente cum dicit: „ Quæ non rapui tunc exolvebam. „ Beatus qui se apud Deum semper ut excusset, accusat, Scriptura taliter admonente: „ Justus in primordio sermonis sui accusator existit: „ Et si justus, quare se justus accusat? quia „ Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens: „ Homo coram homine de justitia, de innocentia, de merito forsitan glorietur: coram Deo qui se de innocentia jactat, de sua justitia gloriatur, homo non est. Hinc est, quod ille Pharisæus cum non orat, sed justitias suas computat, imputat, ructat, injustus & Publicano deterior abscedit. Sed accedamus ad reliqua. *Nunc autem hic consolatur*, ait, *tu vero cruciaris*. Videte, fratres, intelligite, fratres, ex his quæ dicta sunt, quia justos & injustos & si discretio locorum, * una tamen inferni adhuc regio continebat: atque eos & si chaos jam magnum, nondum tamen cœlestis habitatio separabat: & si dividebat illos hiatus tristis, nondum tamen deputata superius angelis altitudo. Flammea romphæa * (sicut Legislator refert) Paradisi volvebatur in janua, ne illuc homini pateret accessus: * æreis januis: & ferreis vectibus portæ inferi obseratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc jactatæ fuerant de supernis, ullus pateret egressus. Nam & chirographum paterni debiti, quod morti singulos adjiciebat, stylo culpæ, & reatus ipsius atramento tenebatur ascriptum, & ad sobolis noxam multa temporum currebat usura: nec erat idoneus qui Paradisum introiret, flammam extingueret divinitus institutam, aut aperiret januas inferni cœlitus obseratas, aut solveret chirographum, quod in area legali Dei præcepto tenebatur inclusum. Hinc est, quod ipse Dominus, primi hominis, id est, contumacis servi, exulator advenit: ipse dominus qui obseravit Paradisum, qui clausit infernum, ad terras & ad inferos tota potestate descendit, ut accensa extingueret, clausa protinus aperiret, protoplasti facinus aboleret. Hinc est, quod arietem suæ crucis portat aggressurus infernum, ut conterat & con-

Matt. 6. *Psal.* 68. *Prov.* 18 *juxta LXX.* *Psal.* 42 *Luc.* 18 9 *Gen.* 3. 10 11

---

3 *Non furoris*. Mysticum sensum eruit Mita: aitque id quod nunc patitur Hebræus, per divitem significatus, non esse ultionem a Christo sumptam, sed justum deitatis judicium: ut qui Gentilem viam salutis docere recusavit, ipsemet ab Gentili viam salutis edisca: & laudat Serm. CII. & Serm. CLXXI. Satis a longe.

4 *Maneat*. Alias *permaneat*.

5 *Qui-paterni operis*. Locus restitutus ex MS. Cæsen.

6 *Recepit bona*. „ Juxta varias hujus verbi *Recipere* si„ gnificationes, varia explicantur ab Auctore animi sensa. „ Hic *recipere* interpretor occultare, juxta l. fin. c. oper. „ Lib. factam ab Impp. Valente, & Valentin. unde ha„ bentur crimina receptorum: eorum scilicet, qui fures „ raptores, & ceteros malefactores, ut occultent, apud se „ recipiunt: ut ff. de Recept. & C. de his qui Latron. & „ in Can sicut ait de Hæreticis. Ideo recepisti bona in „ vita tua, est idem, ac si diceret. Tibi, tuisque impro„ bis usibus, cæteris occultata, bona reservasti." Mita. Ingeniosius an verius alii videant. Ἀπόλαβις hic non solum *recepisti*, sed *plene accepisti* significat.

7 *Recepit bona, non accepit*. Recepit, idest habuit bona, „ ut ea Domino reddat cum fœnore, vel pauperibus ero„ get. *Accipere* autem est gratis aliquid ab aliquo habere, „ vel quod suum est sibi vindicare. Dives autem bona pos„ sidebat Domino largiente, non Domino reddente. Ex Mita.

8 *Mala recipere fideliter credat*: Hoc est: dum malis justus opprimitur, fideliter credit, his ab Deo opprimi, tanquam amantissimus Filius a Patre.

9 *Discretio locorum*. De iis locis, de quibus Chrysogus, juxta Sanctorum Patrum mentem alibi disseruimus.

10 *Flammea romphæa*. *Flammeum gladium*. Habet Vulgata: pro flamma in figuram gladii conformata.

11 *Pateret accessus*. Consonat Origenes, Comment. in 1. Reg. 18. edit. Huetii, pag. 36. ubi docet feliciorem esse nostram conditionem, quam eorum, qui ante Christum vixerant; quod *nulli eorum datum sit, ubi lignum vitæ erat pratergredi, & flammeum gladium pertransire*.

12 Cu-

confringat ipſas tartari januas ære munitas, & ferro. De latere fundit aquam, ut Paradiſi viam temperet, ignem ex parte ſanctorum extinguat inferni, totum chirographum debiti diluat, & ſolvat antiquum : & patiendo hoc remittat ipſe, quod ipſe intulit importando. Agnoſcite, fratres, lætamini, fratres, poſt triumphum Chriſti ſanctorum cuſtodiam diſſolutam, & in ſanctos ultra inferni nil deberi : quando Chriſtus ut juſtos, non injuſtos abſolveret, ad inferos uſque penetravit. Intelligamus, fratres, quantum Chriſtus profuerit : imo quam ſine Chriſto in nullo fuerit ſalus, cum præter iſtam corporum ſolutionem, ſanctorum quoque animæ apud inferos tenebantur aſtrictæ. Beatus ergo Lazarus, qui totum Deo debuit, ut crimini nil deberet. Beatus quod hic recepit tot mala, ut ibi bona omnia poſſideret. Et adjecit Abraham, dicens. *Neque hinc ad vos tranſire neque huc tranſmeare quis poteſt*. Terret, fratres, terret nimis hujus vocis auditus, quæ oſtendit poſt mortem, & ſemel
12 apud inferos pœnali cuſtodiæ deputatos * ad ſanctorum quietem non poſſe transferri, niſi Chriſti gratia jam redempti, ab hac deſperatione ſanctæ Eccleſiæ interceſſione ſolvantur : ut quod ſententia negat, Eccleſia mereatur, præſtet gratia. Hic tamen dives rogat adhuc, & dicit : *Pater Abraham*. Adhuc vocat patrem, qui meritis ſuis & patrem & patriam ſic amiſit. *Pater Abraham*. Hic miſer & in pœna mentitur. *Pater Abraham, mitte eum in domum patris mei*. Si vere hunc patrem vocat, cujus domum patris alterius tunc requirit ? niſi forte eum ſe in abſentia habere patrem credit, quem in præſenti ſe taliter conſpicit perdidiſſe : & ſic ſibi credit ejus patris domum ejus gratia cuſtodiri, cujus ibi negari ſibi ſinum videt, videt requiem pernegari. *Pater Abraham, mitte eum*. Quem ? Nempe Lazarum. Ubi ? *In domum patris mei*. Modo, & tarde, dives Lazarum ad domum patris ſui non miſericors, ſed miſerandus invitat, quem toto tempore ſubſtantiæ miſeratione ſuis incumbentem
13 * januis non recepit : & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad ſuos devocare non potuit cruciatus. Ante dixit : *Mitte ad me*. Modo dicit, *Mitte ad fratres meos*. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putaverat infelicem. *Mitte ad fratres meos*. Ubi ? *In domum patris mei*. Ut quid ? *Habeo enim*, inquit, *quinque fratres, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum*. Cui pius, qui ſibi ſic impius ? Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nil providit. *Mitte Lazarum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres*. Et putas quod quinque fratribus tuis ſufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nil profecit ? Merito ei reſpondit Abraham : *Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos*. Sine Lazarum tantos requieſcere poſt labores, & tu defle tuas, quas tuo merito ſuſtines, pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem : dedit per Moyſen legem : Prophetiam largitus eſt per Eliam : audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus. *Reſpondit dives : Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei*. Cui reſpondit Abraham : *Si Moyſi & Eliæ non credunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credent ei*. Nihil tam verum, fratres, qui de cœlo loquenti per legem, de cœlo venienti Chriſto credere noluit, jam non merebitur credere * ab inferis revertenti. Ipſe 14
Chriſtus, fratres, Deus & Dominus noſter ad Moyſen eſt locutus de cœlo, ipſe in terra terreno eſt locutus in corpore, ipſe cum terreno corpore ab inferis eſt reverſus : & tamen referenti quæ bona in cœlis, quæ ſint apud inferos mala, fratres, divitis illius, qui Judaicis intelliguntur in populis, credere tota obſtinatione noluerunt. Verum, fratres, quia nos, qui ſit dives, aut quis Lazarus pauper, & qui ſint quinque divitis fratres, dicere nunc tempus excludit : nec quid in hac hiſtoria ſpiritualis intelligentiæ lateat, aperire permittit : edocti per Chriſtum, quid apud *ipſum* juſtos maneat, quid apud inferos expectet injuſtos, agamus, curamus verbo, opere, miſericordia, ut & ſuperna bona apprehenderet, & mala perterriti vitare & declinare poſſimus.

SERMO CXXIV.

QUoties nobis a Deo dives ingeritur purpuratus, quoties vulneratus pauper apponitur, toties nobis miſericordiæ σκαμμα * pan- 1
ditur,

12 *Cuſtodiæ deputatos*. Chryſologum loqui de Limbo SS. Patrum putat Mita : in quo detinebantur Patres in pœnam originalis peccati : nec poterant niſi per mortem Chriſti ab illa cuſtodia eximi.

13 *Incumbentem*. Alias : *accubantem*.

14 *Merebitur credere*. MS. Cæſen. & Vallicel. *Nec Lazaro credet ab Inferis revertenti*.

AD SERMON. CXXIV.

NOTÆ.

1 *Miſericordiæ σκαμμα*. Locus ſcilicet apertus, in quo miſericordia excurrat. Scamma in Gloſſ. Græco-Latin : *foſſum*, vel *foſſa* redditur ; unde non inepte Mita *Cavea ludorum*, ſicuti & in aliis editionibus ſcilicet locus medius in quo Athletæ luctabant, ſive quia foſſæ leviter depreſſæ ſpeciem præſeferebat ; vel quod apud Græcos foſſa ſoleret cingi, ut apud Romanos Euripo. Chryſoſtomo homil. lv. Tom. v. edit. Paris. pag. 738. Scammata ſunt fines curriculi, termini. *Homines Angelos reddidit, & ad ſpem rerum cœleſtium vocavit : ξ μακρὰ σκαμματα διατεινειν ; & ſtadia longius extendit*. Interpres unus apte : *longiora certamina poſuit :* licet inficias non eam apud ipſum Chryſoſtomum homil. 1. ad Populum Antiochenum, tom. VI. pag.

ditur, toties nobis ſtadium pietatis aperitur : ut de ſpectaculo cœleſti poſſimus attendere, quam brevi quantumvis pauper ad palmam, dives pervenit ad ruinam. *Homo*, inquit, *erat*
Luc. 16 *dives, & induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis*. Induebatur dives purpura, pauper livore: dives byſſo, pauper ſquallore: auro dives, pauper fœtore: dives plumeo decumbebat in ſigmate, jacebat duriſſima pauper in terra: dives ructabat epulas, ſanie pauper anhelabat : fundebat vina dives, pauper lachrymas: exſatiatus dives projiciebat panes, micas pauper eſuriens non habebat : paſcebat oblatrantes pauperem dives ferculis ſuis, pauper vulneribus ſuis ſaturabat divitis canes. Ac ne plurimis, ad divitem bona omnia, ad pauperem mala omnia perlegimus proveniſſe; neque tamen pauperem fregerunt adverſa, aut diviti omnia ſecunda profuerunt : imo pauperem provexit ad philoſophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam, neceſſitas ad voluntatem, fames ad jejunium, ſitis ad tolerantiam, ad vitam mors, ad præmium pœna, ad cœlum terra, egeſtas ad regnum : & divitem ſic extulit purpura ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, unguenta ad marcorem, ad cæcitatem ſplendor, ſublimitas ad ruinam. Ergo neque proſpera ignavos erigunt, neque fortes adverſa proſternunt : quia neque divitiæ, neque paupertates, ſed animus aut ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos. Januæ divitis pauper apponitur ulceribus plenus: ac fit hoc non humano caſu, judicio ſit divino, ut divitis & pauperis conflictus eſſet in terra, ſpectaculum maneret in cœlo. Dives totus indutus divitiarum ſtabat armis: & contra pauper jacebat ipſa veſtitus in carne : niſi forte lorica erat illi, unum totius corporis vul-
2 nus. Dives morabatur ſervorum in choris; * pauper exutus cute, dolorum ſtimulis agebatur. Jaciebat impietatis tela dives, clypeum miſerationis Lazarus opponebat, crudelitatem ſuam dives pauperis vibrabat in vulnus, fruſtrabatur diviti ſontem animam * pauperis ro-
3 bur, quia corpore ſe deſerente, totus migravit in animam; & calcata carne in ſpiritum totus armiger ſupernus aſcendit, ne ubi poſſit
4 ferire * divitis crudelitas inveniret. Ob hoc enim egerat Deus, ut dives pauperis, pauper divitis in oculis ſemper eſſent, quatenus viciſſim ſibi ambo curam de vario languore præſtaret. Ægrotabat pauper corpore, mente dives. Hinc eſt, quod differebatur cura pauperis, ut dives ſumeret de vulnere medicinam, de gemitu compunctionem, de lachrymis pœnitentiam, de patientia exemplum, de fame miſericordiam, de ſiti ſenſum; ad ſummam, cœleſte de terrena compaſſione conſortium: certe ut tantis dives bonis fultus Deo gratus eſſet, quando gratus Deo pauper in malis omnibus, vidente divite, permanebat. Merito ergo portabatur ab Angelis qui jacebat; qui lugebat, Abrahæ conſolabatur in gremio; & vivit Deo ſemper, qui ſe ſibi vivere nec ſcivit in mundo. *Factum eſt*, inquit, *ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ. Mortuus eſt autem dives, & ſepultus eſt in inferno*. Miſer accipit ante animæ, quam corporis ſepulturam: nec ante quieti corporis, quam pœnali traditus eſt ſepulchro: ut vivat pœnæ ſemper, cum ſit ſemel mortuus vitæ. *Et ſepultus eſt in inferno: & vidit Abraham de longe, & Lazarum in ſinu ejus*. Immutatio quanta rerum! quo deſcendit dives! quo pauper aſcendit! Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hic deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem jacentem ſe coram ſuperbo de ſigmate non videbat: *Pater Abraham, miſerere mei*. Stulte petit a patre miſericordiam, quam negaverat fratri. *Miſerere mei*. Quid illi cum miſericordia, cui jam totum ceſſit in pœnam? Aut quæ illi ſupplicatio apud patrem poterit ſubvenire, cui in ſinu patris reſidet accuſator? Pectus patris Lazarus tenet, & totam ſancti cordis pulſat æquitatem, quatenus ſe filii patrem boni, mali judicem ſervet. *Pater Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aqua: & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Mitte Lazarum : ut ipſe qui cruciatus mei cauſa eſt, jam refrigerii miniſter extremum digiti ſui ſolamen modo ipſe porrigat, cui ego jacenti manus meæ totius ſolatium tunc negavi. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aqua: & refrigeret linguam meam*. Sitit itaque guttam, qui vini lacus cum pauper ſitiret, effudit: & ſtilla digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui menſuris per totam diem ebrietatis non extinxit incendia. Sed hanc ſibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Iſta gutta eſt, dives, quæ te facit crudelem, iſta gutta eſt, quæ os Lazari a te negata ſiccavit: quia ad refrigerium corporis & gutta ſufficit, & mica. *Cupiens*, inquit, *ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa*. Spargebatur panis, fundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totam diviti peribat ad pompam. *Et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aqua; & refrigeret linguam meam*. Lingua in capite, caput mali; ipſa derogat egeno, inſultat pauperi, pietatem latrat, miſericordiam carpit : & merito prima eſt in gehenna, in cruciatu prævia, dux pœnarum, quia ipſa interdixit miſericordiam, cui datum fuerat ut juberet. Et quamvis ſeries lectionis & me compellat dicere, & vos invitet audire, qui ſit purpuratus dives, qui ſit Lazarus pauper, qui ſint quinque fratres divitis, quomodo ante diem judicii dives cruciatus ſentiat gehennæ : * attamen dolor revocat ad di- 5
cendum

S. Petri Chryſ.

VI. pag. 458. Iſidorum Peleuſiotam, alioſque *Scamma* item ſignificare *certamen*. Vide Notas Serm. XXXIII.

2 *Servorum in choris*. Ex Latinio.

3 *Sontem animam*. Dolebat Latinius *locum corruptum, & mancum eſſe*. Modo ex MS. Cæſenæ, & editione Mitæ reſtituitur.

4 *Ferire*. Ex emendatione Latinii. Editi omnes corrupte *ferre*.

5 *Sentiat gehennæ*. Latinius putat hic aliquid deeſſe. At reponendum : *attamen dolor revocat ad dicendum* : *mortuus*

cendum „ mortus est dives & sepultus est in in- „ ferno: „ Et si est sub terra carcer, si est καυσις
6 ardens, * si est inferus sine fine crucians, si
7 est apparitor tristis, * qui nos ad ista rapiat post sæculi labores: quid stupemus? ubi sumus? quis est iste qui nos eludit somnus? quæ est ista quæ nos tenet oblivio lethalis? quare non omnibus contemptis evadendi a malis talibus nobis sola sit cura, ne viventes mundo, ne aliis currentes, ad tantas, tales, tam crudeles subito rapiamur pœnas? Et si est ascendendi possibilitas ad superna, si est facultas vivendi in cœlestibus, si est Abrahæ sinus bonis omnibus ad requiem præparatus, si est Lazarus in sinu patris tanti; imo quia dubium non est, ubi & loca, & personæ, & nomina describuntur: quare non cœlo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? ut & supplicia devitemus inferni: & hæc quæ audire desideramus anguste, late videre, habere & tenere possimus.

SERMO CXXV.

OMnium quidem ciborum sal salubre est condimentum, si mensura non desit: alioqui sine modo & ipsum perit, & quod salierit
1 perdit: amarat enim nimietas * quod poterat condire mensura. Sic qui in nobis est sensus, si teneat modum, dat saporem, intellectum parit, prudentiam generat, cor dilatat, auget ingenium, maturat dicenda, audienda componit, fitque sibi dulcis, fit degustantibus tota dulcedinis plenitudo: & plane erit ille melleus sensus, qui ore profert nil amarum. Hoc præmisimus, ut sit nobis in Evangelicis sensibus nostri sensus constringenda mensura: quatenus vitalem cibum, divinum pastum, cœlestem saporem non violet, sed cautissima nobis sobrietate custodiat, juxta illud Apostoli: „ Non
Rom. 12. „ plus sapere quam oportet sapere, sed sape- „ re ad sobrietatem. „ Sed jam quid Domi-
Luc. 16 nus dixerit, audiamus: *Homo quidam erat dives.* Et quis erat homo iste, nisi Christus? Quis dives, nisi ipse, qui in paupertate nostra totas creaturæ divitias possidebat? *Homo quidam erat dives.* Hoc Judæis sæpius inculcabat, ut intelligerent quod inesset locuples deitas, cui erat humana paupertas. *Erat dives.* Erat in majestate sua dives, qui oculis Judæorum erat pauper. Et quomodo dives non erat, cui ministrabant Angeli? virtutes parebant? elementa serviebant? & quæ non erant, fiebant jussa? vocata veniebant? *Homo quidam erat dives: & habebat villicum.* Quem nisi hominem, cui ad colendum mundum tota fuerat commissa pos- sessio *: *Homo quidam erat dives, & habebat* 2
*villicum: & hic diffamatus * est apud illum.* 3
Quasi non præscierit, quasi non præviderit, cui occulta nota sunt, cujus oculis etiam illa nuda sunt quæ teguntur. *Et hic diffamatus est apud illum.* Ergo ille famæ, credidit? fama nunciante cognovit? Absit: Sed quia illa quæ noverat, quæ pietate velabat, quærere tunc cœpit quando accusabat terra: „ Vox sanguinis Gen. 4.
„ fratris tui clamat de terra: „ clamabat terra, clamabat cœlum, dolebant Angeli, quando jam tota seculi fama loquebatur. *Et hic diffamatus est apud illum quod dissipasset substantiam ejus.* Filius junior ante istius hominis lectus est substantiam dissipasse, nunc ipsius bona villicus dissipasse perhibetur. Sicut idem Deus & homo Christus, idem paterfamilas, & pater: sic hunc eundem esse & villicum constat, & filium: est hic causarum diversitas; est mutatio nominum, non est varietas personarum. *Et diffamatus est apud illum quod dissipasset bona ipsius, & vocavit eum.* Vocavit per Evangelium. *Et ait illi.* Et quid per Evangelium non agit? Per quod mores arguit, occulta nudat, conscientiam pandit, commissa castigat, dinumerat mala, & in his persistenti *minatur pœnam, quamvis con- 4
verso veniam repromittit. *Et vocavit eum: & ait illi; Quid hic audio de te?* Cognita velut audita imputat: quia in reum non vult accelerare sententiam: & convictum penes se, velut accusatum convenit, qui judicium gestit venia sic præire. *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Tam piis, tam severa cur jungit? cur ante a villicatione submovet, quam rationem agnoscat? *Redde rationem, jam enim non poteris villicare.* Rationem modo instar hominis expetit: modo sicut Deus instantia denunciat, & futura. *Redde rationem: jam enim non poteris villicare.* Rationem petit, non ut exigat, sed relaxet: petit,

mortuus est dives, & sepultus est in inferno: quæ desunt in editis plurimis.

6 Καυσις Combustio, crematio.

7 *Apparitor tristis.* Latinius: *apparitor instans:* mendosæ editiones *apparitor istis* Aliquando, voce obsoleta, *Apparitores* dicebantur *Limocincti.* In veteri marmore: *Apparitores, & Limocincti.* Chrysologus hic pro *Apparitore,* mortem intelligit.

AD SERMON. CXXV.

NOTÆ.

1 A *Marat nimietas.* Theophylactus cap. IV. ad Coloss. v. 6. *cibus si sale careat injucundus est: si vero nimium salsus sit, gustui omnino ingratus est.*

2 *Tota commissa possessio.* Duplex villicorum genus. Nonnulli mittebantur in villas, ut ceteris servis præessent: & quorum habitationem Varro lib. 1. de re rustic. capit. 13. & Columella lib. 1. cap. 6. statui præcepere prope Villæ januam Sed totius etiam Domus dispensatores erant. Græcis οἰκονομοι, Latinis *Actores* etiam dicti L. D. Famil. l. 40. §. 7. d. statu lib.: & talem esse se simulabat Leonidas ille apud Plautum Asin. II. 4. v. 53. Alii in Villis designabantur, ut cæteris tanquam dominorum Vicarii imperarent, fundumque colerent: & ii etiam *Actores* dicti L. 3. D. de pignoribus. His postremis accensendum Villicum ab Luca descriptum Chrysologus putavit: dum Homini eum assimilat, cui totam, ait, fuisse mundi commissam possessionem. Magistratus, *Reipublicæ Villicos* dixit Cicero: & Arnobius lib. III. adversus Gentes, nescio quod Numen, vocat: *ministrum Jovis, & Villicum.*

3 *Diffamatus.* Catechesis: neque enim falsa, vel calumniosa erat, sed vera hæc diffamatio. Ex his arguit Calmetus hujusmodi Villicum Evangelicum, qui Heri sui bona dissipavit, non Villicum fuisse, sed magnæ Domus dispensatorem, penes quem dati, & accepti rationes servabantur.

4 *Persistenti.* Sanavit Latinius corruptas editiones, in quibus: *præsistenti.*

5 *Mea*

petit, ut petatur: petit hic, ne petat ibi: petit in seculo, ne petat in judicio: petit cito, ne pœnarum tempus, tempus satisfactionis excludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare*. Quare? Quia venit finis vitæ, tempus mortis; jam te apparitio superna constringit; jam judicium vocat. Festina ergo, ne satisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidisti. *Redde rationem*. Hoc est dicere, compone rationem, compone tua, ne reddas mea: compones autem, si jam desines dissipare: priora debita suscepi ego, cum te suscepi: solvi ego, cum te absolvi: ego cognitor pro te cognitori audiendus astiti: judicium intravi judex, rei mei reus factus sum, a pœnalibus suscepi pœnas, a damnatis sententiam non refugi, mortis perditor mortem excepi, penetravi inferos destructor inferni, ut te per ista non modo subducerem tuæ pœnæ, sed & meæ consortem facerem dignitatis. Age ergo, ut te quem tempus tuæ villicationis excluſit, perpetuitas meæ damnationis non * includat. Sed
5 villicus quid responderit jam perscrutemur. *Ait intra se: quid faciam?* Quid faciam modo? semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait, intra se*. Quærit intra se consilium, qui foris, unde sibi jam succurreret, non habebat. *Ait intra se*. Pungit cor suum, stimulat mentem suam, & omnia vexat interna, ut a se pœnitentiam, quam pro se dare possit, extorqueat. *Fodere non valeo*. Non vires isti, sed tempora defecerant ad laborem. *Fodere non valeo: mendicare erubesco*. Confusionem futuri judicii pertimescit, in quo jam non pœnitendi tempus est, sed pœnarum, & ubi reus plus de conscientia, quam de gehennæ erubescit incendio. *Mendicare erubesco*. Et quis
6 non erubescit in cœlestibus mendicare *? Miser, quem temporalitas habuit divitem, mendicum sempiternitas possidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletem suscipere cœlum potuit, & tenere. Præsens figura tendit ad populum, sed bonum nobis, bonum nimis, si ad nos illa aptemus singuli: si ad nos ista referamus, qui in terra nos debemus sentire villicos, dominos non putare: * prorogationis
7 temporariæ ministerium suscepisse, non invenisse jus perpetuum possidendi: cavere ne ad patremfamilias fama eversæ substantiæ nos præcedat, juxta illud Apostoli: „ Quorundam pec-
1 Tim. 5. „ cata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: „ quosdam autem & subsequuntur: „ Non pervenit ad statutum terminum vitæ, qui villicationis amittit tempus: quem sonarit credita dissipasse. Hinc, hinc est immaturus exitus, hinc est ante diem mors, hinc est vocatio amara, hinc est seipsa acerbior redhibitio, sicut Propheta lamentatur, clamans: „ Viri sangui- Psſ. 54.
„ num & dolosi non dimidiabunt dies suos. „ Sed utinam, quando nos de vocatione commonet ægritudo; quando febris a villicatione inclementer excludit; quando vis doloris ad reddendam villicationem properare compellit, præsentis villici factum, sensumque sequeremur; converteremur ad animæ consilium, ad compunctionem cordis; ad mentis pœnitentiam; ad misericordiæ suffragium; ad pietatis patrocinium; ad confessionis advocationem; certe peteremus dominicorum chirographa * debito- 8
rum; & si non tota, vel media, sicut iste villicus, ad nostram veniam solveremus: ut qui bona credita dissipando iniquitatis vocamur villici, in novissimis pia fraude ipsius laudem judicis consequamur. *Et laudavit*, inquit, *villicum iniquitatis*. Et quia Evangelici factum villici non parvam generat quæstionem, qui reus de multis unam legitur placuisse per fraudem: quare placuerit sic, vel quis sit iste, sequenti per Deum plenius sermone pandemus.

SERMO CXXVI.

QUam sit commodum, quam lucrosum debitorum nodos solvere, cautionum * vin- 1
cla laxare, præsentis villici nos edocet & informat exemplum: qui dum chirographorum cumulos prudenti * moderatur assensu, non 2
modo evasit arctissimas * discussionis angustias, 3
sed etiam discussoris laudem mansuram seculis conquisivit. Et nos, fratres, quod de præsenti lectione vobis fecit promissio me debere, * 4
auditu piissimo temperate: ne me, vosque simul oneret severa discussio, quos intelligentia poterit benigne relevare. Unde quæ supersunt lectionis jam sequamur: & consilium villicus quod invenerit audiamus. *Ait*, inquit, *intra se*: Luc. 16
Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo: mendicare erubesco: scio quid faciam. Convocatis itaque singulis debitoribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam & sede cito, scribe quinquaginta: Deinde dixit alii: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici: Et

5 *Mea damnationis non &c.* Sic ex MS. Cæs. & Vatic. editi: *mea donationis*.

6 *In cælestibus mendicare?* „ Christianus adeo bonis cæ-
„ lestibus exuberat in militanti Ecclesia, ut aliunde quæ-
„ rere sibi haud necesse sit: nam gloria & divitiæ in do-
„ mo ejus. Vide quam perperam agant, qui relictis sacris
„ Scripturis, & Patrum doctrinis pro sacris concionibus,
„ quoscumque scrutantur Auctores prophanos, ut ex dictis
„ eorum, conceptus auribus prurientes extrahant, & po-
„ pulo prædicent placentia „ Mita.

7 *Dominos non putare*. MS. Cæsen. *Non dominos existimare*.

8 *Chirographa*. Vulgata: *cautionem*. Ita enim Jurisconsulti, quod Græci *syngrapham*, aut *chyrographum*.

AD SERMON. CXXVI.

NOTÆ.

1 CAutionum. Vide superiorem notam. Hujusmodi vocabulo in hoc eodem sensu utuntur Tertullianus, & Salvianus.

2 *Prudenti*. Ex Mita. Alias: *pio*.

3 *Arctissimas*. Ex eodem, alias: *certissimas*.

4 *Promissio me debere*. MS. Cæsenæ: *me constat promisisse*.

5 Versu-

ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quod prudenter feciſſet. Vel nunc liquet in Evangelicis lectionibus obſcuratas myſteriis divinis, ſupernis velatas ſenſibus contineri quamplurimas quæſtiones: nec facile humano intellectui ſubjacere, quod ore Chriſti de cœleſtibus profertur arcanis. *Et laudavit*, inquit, *Dominus villicum iniquitatis, quod prudenter feciſſet*. Rogo quid hoc loco mundanus capit animus? quid hic communis capit & recipit auditus? ubi inter villicum & dominicos debitores verſutæ fraudis * laudatur inventio: ubi debitoris honeſtas tollitur; aufertur pudor; violatur * innocentia; verecundia tota ſepelitur: ubi villicus reddendæ rationis tempore plus ardet in fraude, quam tempore villicationis anhelavit in luxu: in articulo diſcuſſionis ipſum dominicum plus in diſpendium ſævit, quam diebus ſuæ ſudit & diſperdidit actionis: & qui ante ſubſtantiam vacuaverat diſſipando, vacuando chirographa quod remanſerat plus evertit: nec curat unde poſſit ſarcire quod deerat, ſed quod remanſit, quemadmodum minorare poſſit, excogitat. *Dicebat debitori: Quantum debes domino meo?* Non dicebat, quantum debes mihi. Conveniebat conſcientiam, teſtabatur debitoris animum, ſic dicendo. Et quid eſt quod ſine reſpectu Domini, debitorem ad tantam fraudem villicus provocabat? * *Quantum debes domino meo? Dicit ille: centum cados olei. Accipe cautionem tuam, & ſcribe quinquaginta.* Ad tantam fraudem villicus conſpirabat, & agebat ut totam fidem perderet, dum meditat cautionem. * *Quantum debes domino meo?* Sciebant ambo quia præſens erat ubique, & ſemper ſupernus creditor: nec poterat fraude præveniri; ſed neque in oculis dominicis deſinit, ſemel cœperit qui furari. Eſto tamen, ſit humani moris, ut debitor quærat compendia fraudulenta, & villicus ſibi conſulat, ſic furando; Dominus iterum quare probat fraudem? furta collaudat? prædicat falſitatem? Quod eſt nequitia, prudentiam dicit; & hoc pium judicat, quod multis peſſimum falſitatis præſtat exemplum? Sapiat ita carnalibus ſenſibus; ſpiritualibus, quod eſt divini luminis, jam luceſcat. Iterata eſt parabola per villicum, quæ fuerat juniorem prælibata per filium. Villicus iniquitatis a mammona iniquo * gentium populus nuncupatur. *Facite vobis*, inquit, *amicos di mammona iniquitatis*, qui relicto creatore totum ſe mammonæ tradiderat ſervituti. Quiſquis eſt ab hujus mammonæ captivitate liber, & pecuniæ jam crudeli pondere non gravatur, conſiſtat in ſpecula cœleſti, & inde deſpectet mammonam mundo, & mundanis tyrannico furore dominantem. Imperat gentibus, jubet regnis, bella mandat, comparat bellatores, ſanguinem vendit, agit mortes, prodit patrias, urbes deſtruit, ſubdit populos, arces urget, vexat cives, foro præſidet, jus delet, fas, nefaſque confundit, & ad mortes uſque tendendo, fidem tentat, violat veritatem, famam carpit, honeſtatem diſſipat, ſolvit affectus, innocentiam tollit, pietatem ſepelit, neceſſitudinem ſcindit, amicitiam ſubruit. Et quid plura? Hoc eſt mammona, dominus iniquitatis, qui inique humanis & corporibus dominatur & mentibus. Hujus ergo mammonæ villicus, hoc eſt gentilis populus diſſipatæ taliter ſubſtantiæ reus a Domino per Evangelium convenitur, ut reddat rationem villicationis ſuæ, id eſt, naturalis boni. Cui tunc dicitur: *Jam non poteris villicare*. Quando ei finis ſeculi nunciatur. Credit denique juxta Apoſtolum figuram præterire mundi, tranſire tempora villicationis humanæ: & intra ſe, in ſe reverſus, quid facere deberet, interrogat. *Ait intra ſe, quid faciam?* Ingemuit cor, doluit mens, reſpondit fides, credulitas dedit conſilium ſalutare, ut villicus ad verum dominum jam rediret: & erogando mammonam, ſævum dominum ſuæ victor ſubderet ſervituti, ut fieret ſalutis occaſio, quod perditionis extiterat inſtrumentum. * Pergit ergo villicus gentilis quondam jam Chriſtianus, ad primum debitorem domini ſui. Quem? * Judæum debitorem, quem, quid, quantumque domino ſuo debeat interrogat; quaſi neſciat modum debiti: portitor cautionis noverat jam per Evangelium; ſed interrogando confeſſionem taliter requirebat, denique & qualitatem, & quantitatem debiti confitetur, dicens: *Centum cados olei*. Quare non argenti, vel auri pondus: quare non centum decem, aut nonaginta, ſed centum? Ut & de debito, & de numero cœleſte luceat ſacramentum. Debebat Judæus oleum, quod chirographo legis ad ungendos Reges, Prophetas, & Sacerdotes, Chriſtiani chriſmatis acceperat in figuram, donec ad ipſum Regum & Prophetarum, & Sacerdotum principem perveniret, cui tota reddenda & infundenda erat centenaria chriſmatis plenitudo. Sed quia contra cautionis fidem debitor, ne debitum redderet, occidit impius creditorem: legalis ipſa cautio pervenit ad Gentes, hoc eſt lex:

---

5 *Verſuta fraudis*. Et in hac verſutia, vel ſolertia, non in fraude, & in facti improbitate, tota vis ſimilitudinis ſita eſt: nam etiam Geneſ. III. ſecundum lxx. legitur, quod *ſerpens prudentiſsimus erat*: ubi prudentiam non virtutem dicit; ſed aſtutiam: *in qua mirandus eſt*, ſubdit Origenes (vel potius Geometer, ut obſervat Corderius, *in* Caten. PP. Græcorum) *concurſus, & acumen, quibus vigor mentis elicitur*.

6 *Violatur*. Ita editi, & MSS. Reponerem: *velatur*.

7 *Provocabat*. Ex MS. Cæſen. editi; *debitor ad tantam fraudem villico conſpiraverat*.

8 *Cautionem*. Alius hic ab ſuperiori hujus verbi ſenſus. Meditabatur Villicus ſibi cavere, & proſpicere. Frequens comicorum locutio. Terentius in Andria: *Puerum autem, ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt*.

9 *Mammona iniquo*. Mammon, ſive Mammona, Syriaca vox eſt, quæ ſignificat divitias, & cum Punicus ſermo ex Hebraico naſcatur, Punice etiam *Mammona* divitiæ ſunt. Vide Auguſtinum, lib. II. cap. XXI. de Serm. Dom. in Monte. Alii Interpretes volunt. *Mammona iniquum*, vel *iniquitatis*; Hebraicam eſſe vocem pro *mammona vanitatis*. Eadem enim vox Hebræis *vanitas*, & *iniquitas*. Vide Natal. ab Alex., Calmetum, alioſque. Conſule etiam Auguſtinum, de quæſt. Evangel. lib II. quæſt. XXXIV. Ambroſium, lib. VI. in Luc. cap. ultimo. Theophylactum hoc loco &c.

10 *Inſtrumentum*. Vide ad rem Tertullianum, lib. IV. contra Marcionem, & Ambroſium lib. 7. num. 245. De avaritia plura, & inſignia Salvianus lib. I.

11 *Quem*. Alias: *ſcilicet*.

lex: ut Judæus convictus per Gentilem, quia debitum convertit in crimen, pœnitentiæ solvat usuram. Vides ergo quia villicus non fraudem, sed pœnitentiam suadet: solicitat ad acquirendam misericordiam, non impellit ad falsum, cum dicit: *Accipe cautionem tuam: sede cito, & scribe quinquaginta*. Quinquagesimum numerum ad misericordiam pertinere David pandit, cùm psalmum quinquagesimum cantat, *Ps.* 50. clamans: „ Miserere mei Deus, secundum ma- „ gnam misericordiam tuam: „ Quinquagesimus *Levit* 25. numerus patefecit misericordiam, dum quinquagesimum annum, qui est jubileus, lex debitorum omnium, omnium contractuum delere, & solvere ligamenta perscribit. Villicus ergo agit iste, ut per misericordiam Christi idoneus sit Judæus, qui per cautionem legis insolubilibus confusus debitis tenebatur. Debet Judæus *Rom.* 11. oleum, qui juxta Apostolum, feracis in se olivæ pinguedinem incredulitatis sterilitate siccaverat. Unde & Evangelicæ fidei calore jam to- 12 ta redit in ramos Christianos, * totamque reviviscit in gratiam. *Deinde alii dicebat: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici*. Posteaquam granum tritici, quod est Christus, satum est in terra nostræ carnis, & ad ubertatem supernam per dominicam fœcundatum est sepulturam, factum est ut homo centesimum fructum suo jam debeat auctori. „ Nisi, *Joan.* 12 „ inquit, granum frumenti cadens in terram „ mortuum fuerit, ipsum solum manet. „ Videns ergo villicus satis providet, cum dicit: *Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta*. Quia sicut quinquagesimus misericordiam confert, ita octogesimus totam fidem præfigurat & gratiam. Hic est numerus, in quo decalogum legis esse, & ogdoadem gratiæ satis gnarus legis, satis studiosus Evangelii lector intelligit. Itaque villicus cum dicit, scribe octoginta, id agit, ut per gratiam solvat, quod reddere non poterat per naturam. Bene ergo iste villicus meruit laudem domini sui, qui in chirographis non fraudem molitus est, sed salutem: quod autem dixit: *Prudentiores sunt filii seculi in generatione sua quam filii lucis*. Ita intelligendum est, quia qui erant filii seculi quondam, id est, gentiles, nunc electi sunt Dei: & qui erant filii Dei, hoc est Judæi, nunc in filiis seculi sunt, relicti. *In generatione sua*. *Ps.* 101. Qua renati sunt, non qua nati sunt. „ Scri- „ bantur hæc, inquit, in generatione altera. „ Altera hæc est „ generatio quærentium dominum, „ *Ps.* 23. Deus autem scientiæ & illuminationis illuminet corda vestra, & totam scientiæ suæ plenitudinem in vestræ mentis insundat arcanum.

SERMO * CXXVII.

HOdie nobis Joannis virtus, Herodis feritas dum refertur, concussa sunt viscera, corda tremuerunt, caligavit visus, intellectus hebuit, aufugit auditus. Aut quid constat in sensibus humanis, quando perdidit virtutum magnitudinem criminum magnitudo? *Herodes*, inquit, *tenuit Joannem & alligavit eum*, *Matt.* 14 *& posuit in carcere*. Joannes virtutum schola, magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma justitiæ, virginitatis speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei disciplina; Joannes major homine, par Angelis, legis summa, Evangelii sanctio, Apostolorum vox, silentium Prophetarum, lucerna mundi, præco judicis, præcursor Christi, metator domini, * Dei te- 1 stis, totius medius Trinitatis, * datur incestæ; * 2 traditur adulteræ, addicitur saltatrici. Merito 3 ergo concussa sunt viscera, corda tremuerunt. At Herodes ipse est, qui prophanavit templum, Sacerdotium sustulit, confudit ordinem, temeravit regnum, currupit quicquid erat religionis: quod vitæ, quod legis, quod morum, quod fidei, quod disciplinæ, perdidit & confudit. Herodes sicarius * in cives, in nobi- 4 les latro, populator in socios, in domesticos prædo, interemptor plebis, occisor filiorum, homicida in extraneos, in proprios parricida, inebrians cruore terram, in siti sanguinis permanebat. Hinc est quod Joannis sanguinem pium ingenti poculo crudelitatis absorbuit: sed ipsa lectio jam loquatur. *Herodes*, inquit, *tenuit Joannem, & alligavit eum*. Qui vincula solverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut vincta venia locum veniæ non relinquat. *Alligavit eum & posuit in carcere*. Herodes, tu adulterium facis, * & in carcerem va- 5 dit Joannes? Sic judicas sedens in loco judicis reus, in loco vindicis innocentiæ persecutor? Rogo ubi rerum facies? ubi fama? ubi pudor? ubi existimatio publici cognitoris? certe ubi Deus? ubi homo? ubi fas? ubi lex? ubi ipsius jura naturæ? Simul omnia sunt, Hero-

12 *Christianos*. Ex MS. Cæsenæ. Editi: *crescit in ramos: Christiano totam*; &c.

3 *Datur incesta*. Quod omnes editiones peccaverant: *datur incestui*, emendavit Latinius.

4 *Herodes sicarius*. Herodes ille, cujus facinora enumerat Auctor, fuit Herodes cognomento *Magnus*: & alter ab eo fuit Herodes ille, qui Baptistam capite minui jussit. Is enim erat Herodis Magni Filius ex Malthace Sammaritana, Antipas dictus, Galileæ Tetrarcha, cui adhęserat Herodias, Aristobuli Filia, & Herodis Philippi ejus Fratris, quondam uxor. Absit autem quod doctissimum Chrysologum tam latæ ignorantiæ accusemus: fortasse enim se populi, vulgique mentibus accommodavit: in quibus statim ac insonat nomen *Herodis*, illius crudelis, impiique Tyranni imago excitatur.

5 *Adulterium facis*. Credunt nonnulli (inter quos, & Nostrum adnumerandum esse ex his patet) Herodem Philippum, etiam in vivis degere, dum uxor ejus Herodias, nupsit Herodi Antipæ.

6 *Inno-*

AD SERMON. CXXVII. * NOTÆ.

* Vide quæ in Præfatione adnotantur.

1 *Metator domini*. Præcursor domini, vel prænuntius. Alibi de Metoribus nonnulla.

2 *Medius Trinitatis*. Medius, idest nuntius Trinitatis, explicat Mita: quia eo mediante, dum Christus baptizatur in Jordane, tota Trinitas innotuit; Pater loquens, Filius testimonium recipiens, Spiritus S. sub specie columbæ descendens.

Herodes, te agente, te judicante, te jubente confusa. *Tenuit*, inquit, *Joannem, & alligavit eum, & posuit in carcere*. Herodes, te causa petit, te arguunt vincula: te carcer accusat, te divulgat producta in publicum Joannis injuria: causam custodiæ qui requirit, invenit in te quod puniat, & in Joanne quod doleat. Joannes orbi notus, fama virtutis cognitus, celebratissimus sanctitate, dum trahit ad se suæ inquisitores injuriæ, facit ut
6 tuus cunctis innotescat incestus: * agit ut te habeat confusio publica, quem corrigere non potuit secreta correctio. Herodem Joannes monitis, non accusatione pulsabat: corrigere voluit, non perire: sed Herodes facibus libidinis ardens perire maluit, quam redire: & uxorem fratris illicite possidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odiosa sit semper libertas, virtus contraria vitiosis, sacrilegis exosa sanctitas, inimica castitas impudicis, corruptis integritas pœna, luxuriosis adversa frugalitas, crudelibus misericordia, pietas impiis, injustis justitia non ferenda: probat hoc Evangelista cum dicit: *Dicebat enim illi Joannes, non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.*
7 Ecce unde Jonnnes offendit, * ecce unde Herodes furit: malos qui monet, offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. Dicebat Joannes quod erat legis, quod justitiæ, quod salutis: certe quod erat non odii, sed amoris: ecce qualem consecutus est ab impio pro pietate mercedem. *Volens*, inquit, *occidere eum, timuit populum*. Facile deviat a justitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem differre potest, auferre non potest voluntatem: unde etiam quos suspenderit a crimine, avidiores reddit ad crimen, & æstuat animo quousque perficiat, quod cogitat malum. Solus est Dei timor, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam servat, perpetem tribuit facultatem. Sed audiamus ipsam Joannis beatissimi passionem. *Die natalis Herodis saltavit Herodiadis filia in medio triclinio, & placuit Herodi: unde jurejurando poll citus est dare ei quodcunque postulasset ab eo. At illa præmonita a matre sua, da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.* Hæc est mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradisi deliciis; Gen. 3.
hæc cœlestes homines fecit esse terrenos: hæc humanum genus misit in infernum, hæc vitam abstulit mundo propter unius arboris pomum: hoc malum quod homines ducit ad mortem: hoc malum fugit Elias Propheta: & 1. Reg. 19.
cujus lingua clavis facta est cæli * tanquam reus, 8
fugit a facie mulieris; hæc invenit verum laborem & pressuram, quæ nunc occidit Joannem Baptistam, dejicit pueritiam, perdit juventutem, illicit & inquietat emortuam senectutem. *Præmonita a matre sua, da mihi, inquit, in disco caput Joannis Baptistæ*. De matris pectore dans rugitum nova bellua, * contempta corporis præ-
da, caput ipsum truncatura pervadit. *Et contristatus est Rex, propter jusjurandum tamen, & propter discumbentes jussit dari, misitque decollari Joannem, & allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & puella dedit matri suæ.* Audistis, fratres, quanta sit nata de voluptate crudelitas, de libidine impietas. *Et allatum est caput ejus in disco.* In arenam vertitur domus, * mensa migrat in caveam: fiunt 10
de pransoribus spectatores, furore mutatur convivium: fit cibus cædes, vinum transit in sanguinem, finis apponitur natali: in ortu exhibetur occasus, convivium in homicidium commutatur, organa tragœdiam personat secularem, * intrat bestia, non puel- 11
la, quærit amputare, non saltare: discurrit fera, non fœmina; spargit jubas per cervicem, * non capillos: membra dilatat anfractibus, sævitiæ crescit augmentis, fit grandis 12
crudelitate, non corpore, & singularis fera usque dum capiat prædam, fremit ore, dentibus frendit, ferrum non suscipit, sed producit. Verum ne quis existimet declamare nos velle de talibus, nos non declamare volumus, sed clamare, ut festivitatum gaudia sint cauta vestrarum, nataliumque vestrorum solennitas * teneat in exultatione men- 13
suram: epulis nostris interfit Christus; in facie prandeatur auctoris; honestate convivii natura ipsa, quæ vos producit, honoretur; læti-

---

6 *Innotescat incestus*. In Herode accedebat adulterio crimen incestus, ex lege Moysis, qui uxorem Fratris habere vetuerat: uno duntaxat excepto casu, si Maritus mortuus fuisset illiberis. Maritus autem Herodiadis, quo tempore eam duxit Antipas, vivebat adhuc; & ex ea acceperat Filiam Salomem saltatricem, cujus mentio in Evangelio. Ulterius Herodias nedum Philippi Herodis Antipæ, licet non ejusdem uteri Fratris, uxor fuerat; sed Filia Aristobuli, quem Herodes Magnus genuerat ex Marianne, Hircani Filia, ex stirpe Asmoneorum. Vetita autem erant ex lege connubia, non tantum cum uxore Fratris; sed & cum Fratris Filia; Levit. XVIII. 14. ex multorum cordatiorum Interpretum sententia: quamvis res difficultate non careat.

7 *Offendit*. Aliæ editiones: *incurrit*.

8 *Clavis facta est Cœli*. Ignem enim e cœlo evocavit Elias, pluviaque e nubibus suo nutu descendit, deciduisque ex aere flammis Dei hostes absumpsit. Chrysostomus, lib. III. de Provid. cap. XII. vocat eum; *cœlestem animam, qui sic in terra versabatur, ut simul in cælo esset*.

9 *Nova bellua*. Atheneus Dipnos., pag. 414.: *ex belluis omnibus meretrice nulla perniciosior*: & parum supra: *Thebanam Sphingem omnes vocare meretrices possumus*. Ex Mita.

10 *In arenam vertitur domus*. Laudat hunc Chrysologi locum, & illustrat Pignorius de Servis.

11 *Tragœdiam Secularem*. „ Secularis dicitur, quod „ centesimo quoque anno fiebat. In tragicis hisce ludis „ Præco prænunciabat: Populum Romanum eos visurum „ esse ludos, quo nemo ejus ætatis unquam vidisset, aut „ visurus esset posthac. Plinius, Lib. VII., cap. 48. Sic Jo„ hannis Baptistæ Decollatio Tragœdia sæcularis fuit, quia „ nemo unquam illius ætatis viderat, nec erat visurus in „ posterum „ Mita. Ludi sæculares, non centesimo quoque anno Romæ fiebant; sed ita nuncupabantur, quod quæ rara sunt, post sæculum evenire, loquentium consuetudo usurpat. Ovid. Trist. II. 25.

Jusserat, & Phœbo dici, quo tempore ludos
Fecit, quos ætas adspicit una semel.

Chrysologus mortem Johannis vocat *tragœdiam*: in tragœdia enim, non mediocris conditionis hominum, sed illustrium Personarum funesti exitus habentur: *secularem* dicit veluti inauditam, & insolitam.

12 *Per cervicem*. Alias: *per verticem*.

13 *Natalium solemnitas*. Dies ab Antiquis solemniter celebrati numerantur ab Gregorio Nazianzeno Orat. XL. Inter eos præcipuus erat dies natalitius, seu γενθλια: qui optimo magnificoque cultu festus erat.

lætitia menſæ veſtræ pertingat ad pauperes, familia veſtra innocentiæ tripudiet diſciplina,
14 luxus abſiſtat, * fugetur effuſio, ſaltatricum peſtis, lenocinia cantorum, voluptatum fomen-
15 ta, ventris onera, naufragia mentium, * cum Herodiadis conviviis abſcindantur: ut præſens gaudium veſtrum ad lætitiam perveniat ſempiternam. Hodie, fratres, ſermonem tulimus, non in Herodem tantum, ſed etiam in Herodiadem: quia ſatis auditor intelligit, quanta ſit fœlicitas martyris, quando miſeriam perſecutoris audierit: ſcire tamen nos convenit, quia & Joannes de morte ſua natus eſt, & de natali ſuo mortuus eſt Herodes.

SERMO CXXVIII. *

1 BEatus Apollinaris * primus Sacerdotio, ſo-
2 lus hanc Eccleſiam * Ravennatem ver-
3 naculo * atque inclyto Martyrii honore deco-
4 ravit. Merito Apollinaris, * quia juxta mandatum Dei ſui, hic perdidit animam ſuam, ut eam inveniret in vitam ſempiternam. Beatus, qui ita curſum conſummavit, fidem ſervavit, ut vere primus a credentibus ſuo reperiretur in loco. Nec eum quiſquam Confeſſoris vocabulo * minorem credat eſſe, quam 5
Martyrem, quem Dei nutu quotidianum, & multiplicem reverſum, conſpicit ad agonem. * Audi Paulum dicentem: „ Quotidie 6
„ morior. „ Semel mori parum eſt eum, qui 1. Cor. 15
poteſt regi ſuo glorioſam ſæpe de hoſtibus referre victoriam. Non tam mors quam fides & devotio Martyrem facit, & ſicut virtutis eſt in acie, in conflictu, pro Regis amore * 7
ſuccumbere, ita perfectæ virtutis eſt, diu agere & conſummare certamina. Non ideo perſecutus eſt Martyrem: quia non intulit mortem, ſed probavit Martyrem: quia non elicuit fidem, injecit tela quæ potuit, & omnia armorum ſuorum genera callidus exegit inimicus: nec tamen fortiſſimi ductoris movere mentem potuit, aut temerare conſtantiam. Summum eſt, fratres, pro Domino præſentem vitam, ſi neceſſe ſit, contemnere, ſed glorioſum eſt etiam cum vita mundum ſuo temnere & conculcare cum Principe. Feſtinabat Chriſtus ad Martyrem, Martyr ſuum feſtinabat ad Regem. Bene diximus feſtinabat, juxta illud Prophetæ: „ Exurge Pſal. 58
„ in occurſum mihi, & vide. „ Sed ut propugnatorem ſuum ſibi Eccleſia ſancta retineret, Chriſto vehementer occurrit, ut vincenti juſtitiæ reſervaret

14 *Luxus abſiſtat*. Nequitiæ irritamenta, quæ olim in convivio uſu venerant, perſtringit Chryſologus. Cantores ab conviviis arcebantur lege, cujus meminit Paulus Diaconus, Lib. 1. de Theodoſio: remque tangit Macrobius Lib. III., Saturnal., cap. 1. Exciſa tamen luxuria hæc, quæ teſte Auguſtino, lib. III., de Civit. cap. XXI., pag. 63. ex Aſia Romam commigraverat, per vices pullulare non deſiit, teſte, ut vides, Chryſologo. Cæterum ſimilia his habet Sidonius Apollinaris, Epiſt. lib. 1., Ep. 2. ubi laudat convivia Theodorici Regis: *nullus ibi Lyriſtes, Choraulus, Meſochorus, Tympaniſtria, Pſaltria canit* &c. de Meſochoris vide Plinium Epiſt., lib. II. ad Maximum.

15 *Naufragia mentium*. Alias: *mentis*. Non poterant aptiori vocabulo ebrietates, & ebrietatum effectus innui. Vide Hilarium, Tract. in Pſalm. CXXV., pag. 459. qui ait: *in ebrio mortem quandam, natura incolumi, imperare*. Baſilius, in Pſalm. CXXXIV. vocat ebrietatem: *rationis perniciem*. Idem multa habet digniſſima quæ legantur Orat. XIV., pag. 489.

AD SERMON. CXXVIII.

NOTÆ.

* PRimitus in Eccleſia acta, geſtaque Martyrum legebantur inter Miſſarum preces in Confeſſionibus. *Præfationes* vocant; de quibus intelligendus eſt locus Hilduini Abbatis Dyoniſiani, in Epiſtola, Areopagiticis præfixa, ad Ludovicum Pium Imperatorem: ubi ait inter celebrandum: *tormenta Martyrum ſuccincte commemorari*. At cum hujuſmodi Acta, ut plurimum, ita, referrentur, ut vix a Populo poſſent exaudiri, & percipi, mos fuit Epiſcopis fuſius de iiſdem diſſerere.

1 *Beatus Apollinaris*. Fuit hic primus Ravennatum Epiſcopus, quem S. Petri Diſcipulum fuiſſe tradunt. Plura de eo habes apud Clariſ. Bacchinium Vitæ Pontif. Raven. ex Agnello Tom. 1. pag. 128. Vide Martyrologium Florentin., pag. 667.: Surium ſub die XXIII. Julii pag. 275. Bollandiſtas Tom. IV. Julii, die 23. pag. 341. Tillemontium Tom. II. pag. 102. Bailletum eadem die. Alia de eo Martyrologium Adonis Tom. II., pag. 349., & doctiſs. Georgium in Notis. Clar. P. Sabbatinius in Kalendario Neapolitano obſervat, referri ab Gregorio Papa Lib. VI., Epiſt. 61. ad Caſtorium in fine pag. 538. Ravennates religioni duxiſſe, quidquid ſupra corpus S. Apollinaris promiſerant, non obſervare: quæ autem de Sancto hoc narrat Chryſologus, ideo veris accenſenda exiſtimat Honoratus a S. Maria in Regul. Critic. Tom. II. pag. 66., eo quod ſapientes viri ad correctionem Breviarii Eccleſiæ Pariſienſis electi, ab eo homiliam hanc expungere, nefas habuere. Quam ſolide nitatur argumentum, alii videant.

2 *Solus hanc Eccleſiam*. „ Ex quo deſumitur, uſque ad „ Chryſologi tempora nullum ex Ravenn. Eccleſiæ Ar„ chiepiſcopis ſubiiſſe martyrium præter Divum Apollina„ rem: quod illos de mendacio utique arguit, qui aſſe„ ruerunt ex quibuſdam MM.SS. habuiſſe S. Martianum, „ quartum in ordine Archiepiſcoporum Ravennatum, „ martyrio coronatum fuiſſe: de quo Rubeus, lib. 1. Hiſt. „ Raven., ſub anno CXXVII. meminit: non tamen hoc „ ipſum affirmat, ſed omnino negaſſet ſi præſentem ſer„ monem conſideraſſet. „ Mita. Ex iis Noſtri verbis eruit etiam Fabrus, & Henſchenius in Act. SS. Maii XXII., tom. V. pag. 127. edit. Antuerp. 1685. Divum Martianum, cujus memoria agitur die VI. Martii, & qui ſub Trajano martyrio coronatus occubuit, alium fuiſſe a Marciano Ravennatum Antiſtite: quorum ambo Rubeus nominis ſimilitudine deceptus in unum conflavit. Hæc etiam aſſert Pet. Damianus Serm. XXXII. de Sancto Apollin. III., pag. 222., licet ſexcentis poſt Chryſologum annis.

3 *Vernaculo-martyrio*. Ideſt *domi perpeſſo*. Sic Prudentius Præfat. in Pſychomach. Vide locum laudatum apud Barthium Adverſ. Lib. XXIX., cap. IX.

4 *Merito Apollinaris, quia &c.* Fortaſſe etymologiam nominis reſpicit. Ἀπόλλυω: *perdo*.

5 *Confeſſoris vocabulo*. Num martyr dici poſſit Apollinaris vide Bollandianos loc. cit., pag. 341. num. 76. Inſigni hoc titulo decoratur ab Gregorio Magno lib. V., Epiſt. XII. In Litaniis ævo Caroli M. apud Mabillon. Analect. tom. II. pag. 683. inter martyres invocatur poſt Timotheum, ni forte, ut advertit Georgius ad Adonem loc. cit., ſint Remenſes martyres Timotheus, & Apollinaris: in aliis item Litaniis apud Martenium de antiq. diſcipl. pag. 630. recenſetur inter martyres poſt Protaſium. At apud Chryſologum hic, & in Litaniis apud Thomaſium, de antiquis Miſſarum libris, accenſetur Confeſſoribus poſt S. Benedictum. At licet mortem gladio non ſubierit, quia tamen ſanguinem fudit, & martyrii deſiderio exarſit hujuſmodi titulo donari poſſe exiſtimant.

6 *Ad agonem multiplicem*. D. Apollinaris, ut pluries fuit exilio mulctatus & cæſus, habet S. Petrus Damianus in Sermonibus de eodem, & Rubeus lib. 1. Hiſtor. Raven.

7 *Pro Regis amore*. Sic editio 1. Bonon. & MM. SS. & ita legit Latinius, reliquæ omnes: *pro re amata*.

8 *De-*

varet coronam, & ſibi belli tempore prælia-
toris ſui præſentiam condonaret. Fundebat
ſæpe Confeſſor ſaguinem ſuum, ſuiſque vulneri-
bus, fide mentis ſuæ, teſtabatur auctorem.
8 Cœlum ſuſcipiens carnem deſpiciebat * & ter-
ram. Vicit tamen, tenuit, & a ſuo deſi-
derio retardari Martyrem tenera adhuc Ec-
9 cleſiæ impetravit infantia. * Infantiam dico,
fratres, quæ totum ſemper obtinet, quæ plus
lachrymis, quam virium ratione contendit.
Neque enim tantum vultus, & ſudor fortium, quantum poſſunt lachrymæ parvulorum, quia ibi corpora, hic corda franguntur: ibi mentis judicia vix moventur, hic tota pietas inclinata deſcendit. Et quid plura, fratres? Egit, egit Eccleſia ſancta mater, ut nuſquam a ſuo ſepararetur antiſtite. Ecce vivit, ecce ut bonus paſtor ſuo medius aſſiſtit in grege, nec unquam ſeparatur Spiritus, qui corpore præceſſit ad tempus, præceſſit dico habitu: ceterum ipſa inter nos corporis ſui habitatione
10 quieſcit. * Extinctus eſt diabolus, perſecutor occubuit: ecce regnat & vivit, qui pro rege ſuo deſideravit occidi, qui vivit & regnat cum Patre in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſeculorum ſecula.

SERMO CXXIX. (*)

QUoniam hodie Deo in natali ſancti Cypriani Martyris convenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphavit: & quia nobis virtutum ſuarum glorioſum reliquit exemplum: ideo exultare nos convenit & lætari. Natalem ergo ſanctorum * cum auditis,
1 chariſſimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cœlum, de labore ad requiem, de tentationbus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes, & ſtabiles & æternas, de mundanis riſibus ad coronam & gloriam. Tales natales digne martyrum celebrantur. Cum ergo hujuſmodi feſtivitas agitur, noli æſtimare, chariſſime, quod in ſolis prandiis & profuſioribus epulis * natales martyrum celebren- 2
tur: ſed imitandum tibi proponitur, quod in memoria martyris celebras. Aſpice ergo, chariſſime, alacritatem populi circumſtantis. In hac enim die aliquando turba aſtitit impiorum, cum ſanctus Cyprianus juſſu tyranni feriretur, turbæ erant malorum, expectantium chori, nunc multitudo fidelium ad collætandum devota confluxit: tunc turba ſævientium, nunc exultantium: tunc deſperatorum, nunc ſperantium. Idcirco ergo natales martyrum annua lætitia celebrantur, ut quod ſemel actum eſt, per omne ævum in memoria maneat devotorum: Geſta res eſt, chariſſime, ne te diceres ignorare; celebrantur annua, ne dicas, oblitus ſum. Ad hæc ergo imitanda vos animate, chariſſimi, hanc magnanimitatis gratiam concupiſcite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipiſci. Omnes enim cœleſtia cupientes terrenorum bonorum laqueis irretiri non poſſunt, quia converſationem ſuam in cœleſtibus ſtatuerunt. Sicut ait Sanctus Apoſtolus: „ Noſtra autem converſatio in *Phil.* 3.
5 cœlis: „ Dirigatur ergo cordis noſtri deſiderium ad habitationem cœleſtem, ubi quum diſperſus fuerit pauperibus theſaurus veſter, illic erit & cor veſtrum. Theſaurus autem bonorum omnium Chriſtus eſt, qui vos cum Patre & Filio & Spiritu ſancto donis cœleſtibus, & nunc, & in æternum cumulare & replere dignetur.

SER-

8 *Deſpiciebat*. Alias: *contemnebat*.

9 *Eccleſiæ infantia*. „ Fuit namque martyrio coronatus „ anno Dom. lxxiv., & præfuit Eccleſiæ Ravennati undetri- „ ginta. „ Mita. Intelligendus eſt autem de numero pleno, nam annos ſediſſe xxviii. menſ. i. dies iv. habemus ex Agnelli Pontific., qui nullatenus ſuffragatur opinioni, mortem Apollinaris ad annum lxxiv. conſignanti. Tradit enim Apollinarem, cum Petro Apoſtolo Romam veniſſe, ab eoque poſt *plurimum tempus* ordinatum Epiſcopum, & Ravennam miſſum. Cum autem Petrus Romam venerit anno æræ vulgaris xliii., ſi Apollinaris, qui ſedit ann. xxviii., obierit anno lxxiv. miſſus fuerit neceſſe eſt anno ii. Pontificatus Petri. Id non conſentit Agnellus, qui poſt plurimum tempus ab adventu Petri Romam, Ravennam miſſum fuiſſe ſcribit. Cum autem ex ſeverioribus Tabulis Veſpaſianum mortuum ſciamus anno Chriſti vulgari lxxix., martyrium Apollinaris ultra illum annum differre, ut facit Rubeus, nefas ait Bacchinius, pag. 135., putatque rectius ſtatui Divi Apollinaris obitum, circa annum mortis Veſpaſiani: qui tamen, cum defunctus fuerit ex Svetonio viii. Kal. Julii, mors Apollinaris non potuit accidiſſe, niſi anno præcedenti. *Qua Chronologia ratione admiſſa*, concludit Bacchinius, *initium Pontificatus Apollinaris retrocedendo affigetur, ſervata die qua natale ejuſdem in omnibus martyrologiis ſignatur* xxiii. *Julii, anno vulgaris æræ l, diei vero* xix. *Junii*.

10 *Inter-Nos quieſcit*. Sepultus enim fuit Ravennæ, ait Mita.

AD SERMON. CXXIX.

NOTÆ.

* Vide quæ in Præfatione adnotata ſunt.

1 *Natalem ergo Sanctorum &c.* Laudat verba hæc Binghamus Tom. ix., Orig. pag. 134., ut evincat uſitatum jamdudum fuiſſe Eccleſiæ ſtylum, diem martirii *Natalem* martyris vocitare: & Du Cangius Tom. ii. pag. 808. in fine. Similia habet Chryſoſtomus hom. cxxix.: Origenes, vel vetuſtus Auctor ſub ejus nomine in Job. tom. i. lib. iii. pag. 274., edit. Pariſ. 1604. & fere eadem Euſebius Emiſſenus de Natal. S. Geneſii, Biblioth. PP. tom. i. edit. Lugdun. pag. 670., Auguſtinus Tom. x., Serm. xcv. de S. Stephano, fol. 567. col. i. Maximus in Natali SS. Petri & Pauli, tom. vi., Biblioth. PP.: & rurſus Chryſologus Serm. Serm. cxxxiii.

2 *In-profuſioribus epulis*. Martyrum dies emortuales quos, ut dixi Eccleſia Natales vocat, ſolemniter celebrari Veteribus Chriſtianis mos fuit, Priſcis temporibus in hujuſmodi dierum honorem convivia celebrabant, *Agapæ* nuncupata: & diverſa ab Agapis illis, Apoſtolis cognita. Cum autem ob conſuetam hominum in malum propenſam naturam, immodicis commeſſationibus, & ebrietatibus fœdari cœpiſſent, & inde Manichæi calumniandi Fideles occaſionem arriperent, piorum hominum conſenſu eliminata fuere.

AD

SERMO CXXX. (*)

SIcut magnæ promiſſionis longa expectatio accendit animum, mentem fatigat, ita ſenſus omnes, & interna ipſe viſcerum ſuſcitat optatus promiſſionis effectus. Hinc eſt quod
Iſa. 52. hodie, ſicut dixit Iſaias, Eccleſia mater ſancta feſtiva, tota gaudens & compta proceſſit, induit ſe tunicam jucunditatis ſuæ, & ſicut
1 ſponſa impoſuit ſibi mitram, * ac vario ſe compoſuit & decoravit ornatu, ut cœlum ſtellis fulget luminibus, & terra vernat floribus ſuis: & ut hortus producit germina ſua, ita produxit lætitia in conſpectu omnium filiorum ſuorum. Quia juxta pollicitationem Da-
Pſal. 44. vid: Hodie pro patre natus eſt ei filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione ſollicitet, non aſperitate conturbet, ſed fideli ſuſtentet obſequio: cura pervigili faciat perſecutam, ſolicito labore neceſſaria procuret, familiam blanda inſtitutione componat, hoſpitibus occurrat, parentibus ſerviat, regibus obtemperet, poteſtatibus collaboret, det ſenibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Chriſtum cunctis exhibeat ſervitutem.
Pſal. 44. David dixit: „ Audi filia, & vide. „ Ego dicam: Audi mater & vide, „ pro patribus tuis „ nati ſunt tibi filii. „ Sint prudentia ſenes, gravitate patres, charitate filii, virtute juvenes, dulcedine ſoboles, innocentia infantes, malitia parvuli, quæ mundi ſunt neſcientes: totam regni Dei præſentiam poſſidentes: atteſtante Domino, cum dicit: „ Sinite parvulos Matt. 19.
„ venire ad me, talium eſt enim regnum cœlo-
„ rum: „ Tales generat perpetuæ virginitatis copula, tales generat cœleſtis vitæ conjunctio, ſexus neſcia, conceptus conſcia, gnara partus, corruptionis ignara, pudore integra, integritate clauſa, caſta pignoribus, fœcunditate diffuſa. Hæc tam pia mater dum unius germinis
ſui hodie natalitia feſta * celebrat, ſinus aperit, extendit amplexus, emittit vocem, divi- 2
nis cantat * in canticis, ut omnes advocet, o- 3
mnes capiat, omnes ad congaudendum ſibi gremio charitatis includat. Adeſt ipſa etiam mater * Chriſtiani perennis, & fidelis imperii, 4
quæ dum fide, opere miſericordiæ, ſanctitate in honore Trinitatis * beatam ſectatur & 5
imitatur Eccleſiam, procreare, amplecti, poſſidere, auguſtam meruit Trinitatem. * Sic re- 6
munerat Trinitas in ſui amore & ardore ferventes, iſta meruit ut daret ſibi honorem: gauderet quod ſibi fecit Dei gratia religionem conſimilem. * Iſta meruit ut genitricis dignitas * 7
per genitricem redundaret in poſteros. Orate, 8
fratres,

AD SERMON. CXXX.

NOTÆ.

(*) SErmo hic in nonnullis Codicibus inſcribitur: *In conſecratione Epiſcopi*. Feſtum enim conſecrationis ſuæ quotannis celebrabant Epiſcopi, ſicuti Imperatores Natale, ſeu ortum imperii. L. 11. Cod. Theod. de Feriis. In utriſque autem Panegyricos dici ſolere oſtendunt, quoad Principes, ii qui in quinquennalibus, vel decennalibus Imperatorum dicti ſunt; & quoad Epiſcopos ſermo hic, & alter inter Chryſologianos CVII. & unus Ennodii in Natali Laurentii Mediolanenſis Epiſcopi, alterque ejuſdem in Natali Epiphanii Epiſcopi. Anaſtaſius, Paulinum Nolanum ad conſecrationis ſuæ ſolemnitatem literis amantiſſimis invitavit: eodem teſte Paulino lib. XVI., Ambroſius lib. 1. cap. v. ad Felicem Epiſcopum Comenſem ait, natalem ejuſdem orationibus celebraſſe. Et Hilarius ſcribens ad Epiſcopos Tarraconenſis Eccleſiæ inquit: *Lectis in conventu Fratrum, quos Natalis mei feſtivitas congregavit, literis tuis*. Ni fallamur animi moris hujus inventor Damaſus, qui anno 366. ſedere cœpit. Vide Baſnagium Ann. tom. III. pag. 518. At hunc Sermonem quod reſpicit, fere omnium, qui de Chryſologo ſcripſerunt mens eſt, ab eo fuiſſe recitatum Ravennæ, non ſuæ conſecrationis recurrente die, ſed in ipſa conſecrationis ſolemnitate. Rubeus Hiſtor. Raven. lib. 11. anno 449.; Mita in ejus vita; Bacchinius ad Agnellum tom. 1. pag. 315.; Paſtritius de Patena &c. pag. 98. &c.

1 *Sibi mitram*. „ Quia tres Epiſcopi mitra fulgentes „ conſecrant alium Epiſcopum ex diſpoſitione Anacleti Pa- „ pæ „ Mita. Fortaſſe Chryſologus inter ſponſæ ornatus *Mitra* meminit: ut Onuphrius in Calce libri de vocibus Eccleſiaſticis obſcurioribus. Ovid. Heroid. IX. 63.

Auſus & hirſutos mitra redimire capillos.

2 *Natalitia feſta*. Natalem intellige, non vitæ ſed cathedræ.

3 *Cantat*. MS. Cæſenæ habet *clamat*.

4 *Adeſt ipſa etiam Mater &c.*. Mita opinatur, nec male, huic Sermoni adfuiſſe Gallam Placidiam, Theodoſii Imp. Filiam, & Arcadii, & Honorii Sororem. Habemus enim ex Rubeo in hiſtoria Ravennatum, Valentinianum Imp. præſentia ſua hanc decoraſſe ſolemnitatem. Ex quo ruit idem Mita, his verbis debere alia præcedere, ipſum Cæſarem commemorantia, quod & arguit ab particula *etiam*, quæ neceſſario aliquibus verbis conjungenda eſſet, quæ hic deſiderantur: & liquido patet, inquit, ex fine Serm. ubi Auctor rogat Sacerdotes pro Chriſtianis Principibus orare, qui ſuis interfuere ſolemnitatibus.

5 *In honore Trinitatis*. Cum Chryſologi conſecratio die Dominica habita fuerit in qua Præfatio Trinitatis cani ſolet: „ & quoniam Auguſta, quolibet die Dominico, in „ quibus Præfatio de Sanctiſſima Trinitate cantabatur, ſacris „ intererat, ideo, ait Mita, ſectatur & imitatur Eccle- „ ſiam. „ An potius tribus virtutibus, fide, miſericordia, & Sanctitate Trinitatem honorando, beatam imitabatur Eccleſiam?

6 *Auguſtam meruit Trinitatem*. Obſcurum locum ita explicat Mita. Placidia igitur procreaſſe auguſtam Trinitatem fertur, quia fuit trium Imperatorum procreatrix. Etenim ipſius cauſa Conſtantius olim exercituum ductor, jam ipſius Maritus factus, paulo poſt *Auguſtus* ab Honorio declaratur. Secundo loco ipſa procreavit Filium Valentinianum, ab Theodoſio Juniore appellatum Cæſarem, & ſeptimo ætatis anno *Auguſtum*. Tertio tandem ſe ipſam quodamodo creavit *Auguſtam*: cum Honorius, ne ſororem præter dignitatem Conſtantio collocaſſe diceretur, & Conſtantium ipſum & eandem Placidiam *Auguſtos* appellavit. Verum, ut ait Bacchinius ad Agnelli Pontific., tom. 1. pag. 315., nec ob Placidiæ merita Conſtantius Auguſtus creatus eſt, ſed ob propria. Sozomenus lib. IX. cap XVI. *Conſtantium Imperator præmii loco tum ſorore, tum corona, tum purpura, tum Imperii conſortio honoravit:* Quare non potuit dici hunc Auguſtum ab Galla Placidia fuiſſe procreatum. Sed nec ipſa, Auguſta renunciata eſt, niſi cum Valentinianus declaratus eſt Cæſar. Igitur Chryſologus, juxta verborum proprietatem interpretandus eſt: ſcilicet: Triplici modo ad Auguſtalem dignitatem referri poteſt, quod Placidia Auguſtam meruit Trinitatem, *procreare*, Valentinianum pariens: *amplecti*: Conſtantii nuptiis: *poſſidere*, Auguſtæ honores aſſequuta.

7 *Dei gratia &c.* Putat idem Mita innui his verbis, Placidiæ obtigiſſe in virum Conſtantium Catholicæ religionis aſſeclam, ſibique conſimilem, cum antea copulata fuerit Ataulpho Regi barbaro: & ſi non Pagano, ſaltem Arianæ hæreſis ſectatori. Nonnullæ editiones habent: *quod ſibi fecit ei de gratia religionem conſimilem.*

8 *Genitricis dignitas*. „ Meo ſenſu legendum eſſet vel „ Genitoris dignitas, vel Auguſtalis dignitas. Siquidem per „ Placidiam dignitas Auguſtalis redundavit in Poſteros: hoc „ eſt in Filios ac Nepotes, ab ipſa & Conſtantio viro pro- „ creatos:

fratres, ut Christiani Principes, quia pia devotione dignantur nostris occurrere gaudiis, nostris solennitatibus interesse, ipsos quoque pari gratia omnium sacerdotum longo in tempore obsecratio devota commendet.

SERMO CXXXI. (*)

SÆpe diximus, quod Deus corporeis oculis non videtur, quod divinitas non claditur mente carnali, quod humana ratio rerum non capit conditorem, sed Deum sola fides attingit, credulitas sentit tota, nec quantus est, sed quia est, hominis quantuscunque est, intuetur aspectus. Denique Moyses, qui *Exod. 33.* de servo in amicum, de homine promovetur in Deum, Dei faciem quærit, sed non invenit: petit, sed non accipit: & ut posteriora tantum Dei videat, admonetur: quatenus homo Deum quærat sequi, non præcedere: neque ante Deum quæ sint quærere præsumat; sed quod per Deum sint omnia adorator agnoscat. Crebro Deus hominibus formam hominis demonstrat, & magnitudinem suam tantam, brevem nostri operis colligit in figuram, ut præsentiam divinam possit infirmus noster oculus intueri: angustus noster recipere *Gen. 18.* possit aspectus. Sic ad Abraham Deus venit in hominis forma, succedit hospitis in figura, & lassi viatoris in morem accepit pedibus suis aquam: sed & invitatus ad mensam vituli, & panis appositione saturatur: & ita se totus humano credit & committit obsequio, ut ipso tactu, visu, verum hominem videatur explere, & hoc eo tempore quo verus Deus sterilitati extremæ senis desperatæ patefactis visceribus in partum sobolem largiturus advenit. *Gen. 32.* Sic Jacob vianti conviator occurrit, & ita se humano collegio socium præbet, ut provocanti homini Deus totus in luctum inferatur, & tunc videbatur nervis aut lacertis vincere, quando victor cœlestia dat dona, munera dat *Isai. 6.* divina. Sic Isaias Deum regali habitu sedere conspexit, ut agnosceret nisi a Deo rege regantur reges, ipsos cum sint homines, nihil regere *Dan. 7.* posse rectores. Sic Daniel Deum patrem, crine niveo, senectute reverenda, antiquitate terribilem, septum angelis, ignitum sede, ad judicandum residere conspicit. Sic ipsum filium Dei in hominis filio venientem cum cœli nubibus intuetur, ut ignotum ante * tantis perfidis [1] Christum, fidelibus notum semper fuisse cognoscat. Si toties Deus ab hominibus in figura hominis videtur: quid est quod Judæus modo hominem videns Christum, sic exasperatur? nisi forte figura, honor, veritas, putatur injuria. Retulit Evangelista hodie Christum dixisse: *Si quis sermonem meum servaverit, non videbit mortem in æternum.* Ad quod verbum responderunt Judæi: *Nunc cognovimus quia dæmonium habes: Abraham pater noster mortuus est & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum? Nunquid tu major es patre nostro Abraham? Quem teipsum facis?* Omnes perfidia qualiter excepit! O qualiter oculos claudit livor! quantum judicium cordis nequitia præjudicata confundit! o quam dure amputat obstinatio rationem! sensus humanus perversus audire non potest, quod semel statuit odisse, malis bonitas exosa, justitia injustis inimica. Hinc est quod homines mendaces cognoscere nequeunt veritatem, judex animus invenire verum non potest inter nuncia falsitatum. * Quod vult, [2] non quod est, audit semper, qui decrevit errare. Dixerat Christus: *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Judæus non discutit audita, interpretari sibi dicta non quærit: quod ipse impossibile æstimat, exigit ut ille astruat qui promittit; sed mox de conceptu mentis blasphemiam parturit, serit injurias, maledicta diffundit, & auctoritatem dicentis ita contumeliis vacuare nititur, ut & æterna dare posse mortalibus non credatur, qui sic humanis videtur subjacere: *Nunc scimus: quoniam dæmonium habes.* Dæmon mali auctor, mala promittit, non bona: occidere, non vivificare consuevit: nec vult æternos esse homines, quos nec temporales esse permittit. Ergo non est dæmon, sed Deus est Christus, * qui redonat [3] quam donaverat vitam: & verbo suo æternos facit homines, quos diabolus persuasione sua fecerat temporales. *Abraham*, inquit, *mortuus est & Prophetæ, & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Audiat fidelis, ut fide revelante cognoscat, quod infidelis nescit audire: quod videre non potest, qui semet incredulitatis demersit obscuro: dixit Christus: *Mortem non videbit.* Obstinatio tua, Judæe, merito dicere falsitatem quærit. Abraham & Prophetæ verbum audientes tenaciter servaverunt, sed tamen mortui sunt, sed non in æternum. Ergo cum dicit: *Mortem non videbit.* Et addidit: *In æternum*, Resurrectionem promittit, * non temporaliter negat esse mo- [4] rituros. Judæe, quos mors in præsenti seculo faciebat non esse, hoc resurrectio perpetuos

Joan. 8

„ creatos: & hæc dignitas Augustalis processit ab Theodo- „ sio Cæsare, ipsius Placidiæ Genitore, per quam in Po- „ steros memoratos exinde reflexit: „ Mita.

AD SERMON. CXXXI.

NOTÆ.

* SErmo hic alias inscribitur: *in illud Johannis: si quis Sermonem meum servaverit.*

1 *Ut ignotum ante.* Hic suspicandum an genuina sit lectio, inquit Latinius.

2 *Internuncia falsitatum.* Varians lectio: *internunciam falsitatum.*

3 *Sed Deus Christus est.* MS. Cæsenæ: *Deus ergo Christus est, non est damon, qui redonat.*

4 *Resurrectionem promittit.* Lege iis similia apud Augustinum, Tractat. in Johan. xliii. pag. 425. oper. tom. iii. *Quid sibi vult quod ait*: mortem non videbit in æternum? *nisi quia Dominus videbat aliam mortem, de qua nos liberare venerat: mortem secundam, mortem æternam, mortem gehennarum, mortem damnationis &c.*

5 *Quan-*

petuos reficit in futurum. Audi apertius hoc
Joan. 11 & 5. dicentem. „ Omnis qui crediderit, non mo-
„ rietur in æternum, ſed tranſibit de morte ad
„ vitam. „ Quomodo non moritur? Quia de morte tranſit ad vitam. Moritur ergo, moritur omnis qui naſcitur de conditione mortali; ſed vivit, & in æternum vivit omnis qui renaſcitur de generatione vitali. Sed dico, qui potuit auferre mortem: quare hominem voluit tranſire per mortem? gratior enim Medicus, qui anticipat morbos, quam qui morbis ingerit feram, & non ſine dolore medicinam. Judæe, feciſſet & hoc Medicus Chriſtus, ſi medico ægrotus non fuiſſet ingratus. Ille & vitam dedit, & homini mortem venire prædixit: ſed ille qui adverſa non ſenſerat, proſpera ſervare neſcivit. Bona quam ſint bona, ſcire, niſi malorum cognitione, non poſſumus. Ergo magnificabitur Chriſtus, qui & ante inhabitam vitam dedit, & perditam modo reddit: & homo plus gnarus vitæ, erit ſibi cautior, erit plus gratus auctori. *Nunquid major es*, inquit, *patre noſtro Abraham*? Plane major & tanto major, quantum ſervo dominus, quantum Deus homine, quantum factura factori, quantum vivificans mortuo, quantum ſuſcitans ſuſcitato * *Reſpondit Jeſus, Abraham exultavit ut videret diem meum, vidit, & gaviſus eſt.* Ille ut oſtenderet vivere Abraham, dixit, illum vidiſſe diem ſuum, id eſt, diem quo mundo natus eſt Chriſtus. * Dierum conditor non tenetur die: temporis auctor tempora neſcit: ſed Chriſtus propter hominem homo natus, & diem ſuſcepit & tempus. *Abraham exultavit ut videret diem meum.* Si Moyſes & Elias in monte occurrunt, ut promiſſum conſpicerent Chriſtum; quomodo nec Abraham occurrit ad partum Virginis, ut promiſſam benedictionem in gentibus, id eſt, in ſemine ſuo, patientiſſimus expectator intenderet? *Amen, amen dico*, inquit, *vobis, quia ante Abraham ego*
Joan. 1. *ſum*. Si „ omnia per ipſum facta ſunt, & ſine
„ ipſo factum eſt nihil: „ & hic eſt cui pater di-
Gen. 1. xit: „ Faciamus hominem ad imaginem & ſi-
„ militudinem noſtram: „ quomodo Abraham non vidit? Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Angelus & Deus, ut diverſa eſt ſubſtantia, ſic imago. Ergo non niſi ad filium loquitur pater, * cum dicit: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quibus eſt imago eadem, eademque ſubſtantia. *Tulerunt lapides ut mitterent in illum.*

S. Petri Chryſ.

Et ædificantes turrem ut altius caderent, ipſi ſibi lapides providerunt: & iſti lapides non ut Deum occiderent: ſed ſe unde occiderent, miſerabiles attulerunt. *Jeſus abſcondit ſe.* Non timens, ſed ignoſcens, Deus peccatorem cum fugit, parcit: Deus rebellem non vult perdere, cum declinat.

SERMO CXXXII.

SI perfecta omnia, ſi robuſta, ſi nullius indigna gigneret & proferret natura, profecto aboleretur pietas, ingenium deficeret, ars periret, aurum obſcuraretur in terra, gemma occultaretur in lapide: utraque tamen invenit, purgat, diſtinguit, elimat opifex diſciplina: & ars eadem uſque ad murenulæ pretioſæ ſpeciem, gratiamque perducit: & quod terra naturæ largo de fonte producit, aut aſperatur ſentibus, aut agreſti luxuria dominante ſylveſcit, niſi illud ad cultum ſuum ſolers agricolæ revocet induſtria: & ne longius evagemur, uno & vernaculo ea in quibus nitimur afferamus exemplo. In cunabulis jam natus homo in homine eſt, ſed latet: * eſt corpus, & non eſt: membra videntur, & non ſunt: 1
vivunt quæ non vigent ſenſu: inclinatur pietas, deſudat induſtria, ars laborat: & ut plenius dicam, quod membra hominis, tot magiſteria ut hominem perficiant, elaborant. Et quid plura? cuncta quæ natura generat vel producit, pietas nutrit, induſtria excolit, ars decorat. Et quid mirum, fratres, ſi Deus, qui pati propter hominem voluit, ut hominis honoraret induſtriam, in rebus præſentibus infirmari voluit & naturam? Hinc eſt quod ſenſus in litera latet, * occultatur divinum in 2
humano ſermone myſterium: ut quæ credentibus adhuc futura jam patent, perfidis & non credentibus obſcurentur, ac ſi infidelium pœna fidelium redundet ad gloriam. Non enim parvi eſt cruciatus viſa non cernere, audita neſcire, ſalutifera velut noxia declinare, virtutes quaſi vitia ſic cavere: dicente ipſo domino: „ In parabolis loquor, ut videntes non Mar. 4.
„ videant, & audientes non audiant: „ Et ad Luc. 8.
fideles: „ Vobis autem datum eſt noſſe myſte- Matt. 13.
„ rium Dei. „ Nulli ergo, fratres, ſimplicitate ſua aut communis aut vilis ſermo Evangelicus habeatur, præſertim cum ipſa perſonans Evangelicæ lectionis tuba * bene petentibus, 3
& pie cupientibus prædixerit denegandum,

5 *Quantum ſuſcitans ſuſcitato*. Ita emendat Latinius, quod habent Editi *ſuſcitando ſuſcitatus*.

6 *Diem quo natus eſt Chriſtus*. Auguſtinus loco modo laudato, pag. 427. num. 16. = *Incertum autem poteſt eſſe unde dixerit: utrum diem domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito Patrem Abraham totum ſciſſe.*

7 *Ergo nonniſi ad Filium loquitur Pater*. S. Barnabas in ſua Epiſtola: *loquentem Patre ad Filium: Faciamus hominem &c.* Juſtinus Martyr Dialogo cum Tryphone: Theophilus lib. 2. ad Autolyc. Origenes lib. 2. contra Celſum: Euſebius Cæſarienſ., Hiſtor. Eccleſ. lib. 1. cap. 2. &c.

AD SERMON. CXXXII.

NOTÆ.

1 *Sed latet*. „ Imperfectus enim eſt, & non eſt com-
„ pletus. Ex Ariſtotile 2. & 3. de Generat. „ Mita.

2 *Senſus in litera latet*. „ Soli homini vitæ curſus in
„ labore præſcribitur; ut rationabile quod accepit exerceat.
„ D. Ambroſius optime in Præfat. Evangelii Lucæ prope
„ medium: ubi & congruentiam hujuſce rei adfert. „ Mita.

3 *Perſonans Evangelicæ lectionis tuba*. Ex edition. Bonon. 1., & ex Mita. Aliæ perperam: *cum ipſa præmia Evangelicæ lectionis nihil &c.*

4 Quia

4 dicendo. *Quia ſi duo ex vobis* * *convenerint ſuper*
Matth. 18. *terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis a patre meo.* Audiſtis quantum poſſit, & prævaleat ſanctæ petitionis aſſenſus: non dixit illud aut illud, ſed totum ſe promittit quicquid unitas poſtulationis concupierit, præſtaturum, cum dicit: *De omni re quamcunque petierint, fiet illis.* Salva tamen ea cautela & reverentia, ut a Deo, quæ Deo digna ſunt, po-
5 ſtulentur: * qui enim mala a Deo poſtulat, Deum mali judicat & ſentit auctorem: & quia vilia & indigna precatur, præſtantis poteſtatem & potentiam degener petitor ignorat. Non ergo impia, ſed pia: non terrena, ſed cœleſtia: non illecebris, ſed virtuti congrua: non digna odiis, ſed apta concordiæ, a tali ſemper exoranda ſunt largitore. Ubi ſunt qui præſumunt Eccleſiæ conventum poſſe contemni, & ſolitarias preces venerandæ congregationi autumant anteferri: ſi duobus vel tribus ſimul po-
6 ſitis medium ſe futurum, * & omnia ſe pro-
Matt. 18. mittit quæ poſtulatus fuerit præſtaturum? Qui nil negat tam paucis, quid in conciliis & congregatione ſanctorum poſcentibus denegabit? Sic credens Propheta hoc adeptum ſe gloria-
Pſ. 110. tur, cum dicit: „ Confitebor tibi domine in „ toto corde meo, in conſilio juſtorum & „ congregatione: „ Toto corde confitetur, qui totum ſibi in conſilio ſanctorum, quod
7 popoſcerit, audit eſſe præſtandum. * Sed nonnulli ſub ſpecie fidei, contemptus ſui excuſare nituntur ignaviam: ut neglecto venerandi cœtus & congregationis ardore, illud ſe tempus orationi deputaſſe confingant, quod domeſticis dederint & impenderint curis: & dum propriis deſideriis mancipantur, divina contemnunt & deſpiciunt inſtituta. Iſti ſunt qui corpus Chriſti diſſipant, membra diſpergunt: nec ad decorem ſuum patiuntur formam dominici habitus pervenire: quam Propheta cum vidiſ-
Pſal. 44 ſet in ſpiritu, ſic canebat: „ Speciosus forma „ præ filiis hominum. „ Habent quidem ſingula membra proprium ſui munus officii, quod tamen tunc implere poterunt, ſi connexa ſibi & compaginata perfecti corporis perveniant ad decorem. Hoc ergo intereſt inter congregationis plenitudinem glorioſam, & ſeparationis præſumptam de ignorantia, aut negligentia vanitatem: quod in ſalute & honore integri corporis ſpecies eſt unitas membrorum: & in ſeparatione viſcerum, eſt fœda, lethalis & horrenda pernicies. Homo, quid aliud te docuit in tuo corpore, aut ſic diviſa conjunctio, aut tam conjuncta diviſio, niſi ut ex multis unus, & unus in multis viveres? Eſt membrorum commercio ſalutari pretioſus oculus; ſed ſi perſeverat in corpore: alioqui ubi corpori defuerit, ſibi non aderit: debent illi memba omnia ſuæ lucis obſequium: ſed & ipſe oculus ſentit corpori ſe debere quod lux eſt, qui utique cum omnibus membris miniſterium * membrorum provideat, evulſus 8
a corpore nec videt. Quiſquis ille eſt qui ſe putat eſſe aliquid, tali inſtitutus exemplo maneat in Eccleſia, ut ſit aliquid: alioqui ubi defuerit illi, ſibi eſſe mox deſinit. Quod qui plenius 1. Cor. 13.
noſſe deſiderat, Apoſtoli de corpore Chriſti loquentis perlegat inſtituta: quia nos illa percurrere ſermonis brevitas amica non patitur. Lex eſt data non uni, ſed omnibus. Chriſtus non pro uno, nec ad unum, ſed ad omnes, & pro omnibus venit: ut redintegraret omnes in unum, ſolum bonum, ſolum jucundum Propheta futuri præſcius, ſic proclamat:
„ Ecce quam bonum & quam jucundum habi- *Pſ.* 132.
„ tare fratres in unum: „ Quia Deo non ſin- *Act.* 2.
gularitas eſt accepta, ſed unitas. Spiritus ſanctus Apoſtolis in unum congregatis ubertate to- *Act.* 1.
ta ſui fontis illabitur: cujus ut ſimul diſcipuli operirentur adventum dominica ſunt præceptione commoniti. Fratres, amittit divina munera, perdit gratiæ largitatem, charitatis fraudatur bonis, unitatis illum benedictio non manebit, qui de ſe maleficus, & ex defectu ſuo ſtulte ſibi ſufficiens, ſic præter Eccleſiam vitam quærit: quam in ipſa tantum eſſe Propheta teſtatur, dicendo: „ Ecce quam *Pſ.* 132.
„ bonum & quam jucundum habitare fratres „ in unum: quia illic mandavit Dominus be-
„ nedictionem & vitam uſque in ſeculum. „

SERMO CXXXIII. (*)

BEatus Andreas merito natus hodie creditur, quando non ad præſentem vitam materno eſt effuſus * ex utero, ſed conceptu fidei, * 1
martyrii partu, cœleſtem noſcitur generatus ad 2
gloriam. Quando non eum materna cunabula ſuſcepere vagientem, ſed ſuperna triumphantem ſecreta receperunt: quando non infirmum lactis paſtum * genitricis trahit ex pectore, ſed 3
pro Rege ſuo devotiſſimus miles virtutis ſanguinem fudit. Vivit, quia mortem cœleſtis militiæ bellator occidit. Sequitur hic moriendo Domino æſtuans & anhelans, ac toto virtutis gradu dominicis incumbit hærere veſtigiis, ne eum curſus faciat diſparem fratri, quem natura ſimilem, vocatio ſocium, parem gratia ipſa perfecerat. Ad unam vocem Domini ſicut ille patrem, patriam, cenſum reliquit: laboribus, opprobriis, itineribus, contumeliis, vigiliis, Chriſto largiente, ſe * indefeſſe germani 4
ſocie-

---

a *Quia ſi duo ex vobis*. „ Miris modis hæc verba ab „ Patribus exponuntur: ut eſt apud Maldonatum in hoc „ textu Matth. XVIII. 19. „ Mita.

5 *Digna poſtulentur*. Jacob. IV. 3. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petitis.*

6 *Medium ſe futurum*. Promiſſioni huic nititur Eccleſiæ noſtræ fides: quæ Fidelium cœtibus, & Conciliis, omnibuſque locis, in quibus Catholicus grex congregatur, Spiritum Sanctum præeſſe conſtantiſſime credit.

7 *Audit eſſe præſtandum*. Ex MS. Cæſen. in impreſſis: *audet.*

8 *Miniſterium*. Ex MM.SS. Cæſen. & Vatican. Editi: *miniſtratum.*

AD SERMON. CXXXIII.

NOTÆ.

* SErmo hic in Codice Vaticano inſcribitur. *Incipit ſermo de Natale S. Andreæ.*

1 *Materno eſt effuſus*. In margine ipſius Codicis manu recentiori *Materno:* in Textu: *Merito.*

2 *Conceptu fidei*. In eodem Codice: *conceptu Dei.*

3 *Lactis paſtum*. Codex Vat. *lactis potum.*

4 *Chriſto largiente ſe*. Ex editione Mitæ. In MS. Vat. & in Editis aliis deeſt: *largiente ſe*. Sermonem autem hunc, quo nil corruptior erat in Editis, ad fidem MM.SS. emen-

ſocietati donavit: ſolum eſt quod tempore dominicæ paſſionis fugit, ſed neque hoc impar, quia fugit. Negare autem ſi aliqua putatur culpa, non eſt gravius fugere, quam negare: ſed tacenda ſunt alia: æquavit, fratres, venia, quos ſic diſcreverat culpa. Et ſubſecutus martirii fervor devotos perprobavit, quos metus improbaverat antecedens. Nam crucem quam refugerant, poſtea conjunctis viribus ardenter invadunt, ut unde reatum ſumpſerant, inde conſcenderent cœlum, inde præmium ſumerent, & coronam. Petrus namque crucem, arborem conſcendit Andreas: ut qui Chriſto compati geſtiebant, in ſemetipſis figuram, formamque ipſius exprimerent paſſionis: & redempti ligno conſummarentur ad palmam. Sic Andreas noſter & ſi cedit ordini, præmio tamen non cedit, & labori.

SERMO CXXXIV. (*)

QUoniam varios martyrum, multipliceſve triumphos, quos perſecutoris crudelitas toties illuſa cumulavit, tempus nos dinumerare non patitur, ad illam tota noſtri ſermonis confugit oratio, quæ meruit filios tot habere, quot dies mundus accepit. * Vere mater luminum, fons dierum, quæ ſeptenario coruſco germinis ſui toto orbe ſplendet. Beata quæ non ſolum pro lege patitur, ſed ipſius legis heptaliſmum * meruit mater ſancta generare: heptaliſmum, fratres, qui non unius & temporalis tabernaculi illuſtraret arcanum, ſed Eccleſiam ſempiternam ſacro illuminaret incenſo. Fœlix, quæ meruit portare tot virtutum pignora, quot illa arca præceptorum volumina * ſacrata geſtavit: & ut illa verbo, ita hæc doceret exemplo. Jam tunc eos, fratres, martyres genuit, quando eos partus ſui ſeptenario numero conſecravit & myſtico. Huc, huc ſanctus Paulus veniat, qui adhuc parturit donec Chriſtus formetur in homine. Ecce mulier iterum, atque iterum parturit, donec in virtutem mutetur infirmitas, caro tranſcendat in ſpiritum, terra transferatur in cœlum. Ardebat, anhelabat, ut eos uno die ſacros martyres pareret, quos vix parvulos per annorum curricula generabat. Ecce mulier, ecce mater, quam vita filiorum fecit anxiam, mors ſecuram. Beata, cui in futura gloria tot aſtant candelabra, quot germina. Beata, quæ tot præmiſit ad regnum: beatior, quæ ſuum in ſæculo nil amiſit. * Diſcurrebat lætior inter confoſſa cadavera, * quam inter cunabula chara filiorum, quia internis oculis tot cernebat bravia, quot vulnera: quot tormenta, tot præmia: quot victimas, tot coronas. Et quid plura, fratres? Non eſt, non eſt vera mater, quæ neſcit filios ſic amare.

Exod. 25

4

Galat. 4

5

6

SER-

---

emendaſſe teſtatur Mita. Corruptus etiam occurrit in MS. Vaticano, & Vallicellano, in quo item inſcribitur: *in die Natali S. Andreæ*. De qua loquendi formula vide quæ notantur ab Clariſ. Meurſio in Gloſſ. de Nativitate Martyrum. Et Gaſparem Barthium Adverſar. lib. XIX. cap. 3. & Hiſtoriam de duobus Chriſti militibus Damaſceno adſcriptam. Unde Veteres Martyrum Paſſiones, *Baptiſmum*, etiam appellavere. Vide Notam 1. Serm. CXXXV.

AD SERMON. CXXXIV.

NOTÆ.

* HUjus Sermonis Titulus in MS. Cæſenatico: *in Natali S. Felicitatis*: „ Beata Felicitas una cum „ Filiis Romæ martyrium paſſa eſt ſub perſecutione Severi „ Imperatoris, circa annos Domini 200.: vel paulo ante „ ſub M. Aurelio tempore Soteris Papæ anno circiter „176. „ Mita. S. Felicitatis paſſio una cum ſeptem Filiis, obvenit Romæ circa annum CL., ſub Publio Urbis Præfecto, & Antonino Pio Imperatore: ſub quo licet placidiſſimo Principe, martyria non defuere. Ejus feſtum tum antiqua Martyrologia, tum etiam Sacramentarium Beati Gregorii a Filiorum Feſto diſtinguunt; illorum enim memoriam habent die 10. Julii, hujus vero die 23. Novembris. Celebrem autem fuiſſe olim Romæ Felicitatis memoriam, ex eo maxime arguitur; quod in die ejus paſſioni ſacro, Sanctus Gregorius Papa Homiliam ad Populum habuit: ubi Mulieris hujus conſtantiam multis laudibus extollit: & olim etiam ſub ejus nomine Cæmeterium Romæ extitiſſe notat Baronius in Notis ad Martyrologium. Ejuſdem acta ſyncera exhibet Ruinartius pag. 26. Vide etiam Martyrologium Adonis ad diem X. Julii, & 23. Novembris: ibique Notas Doctiſſ. Georgii.

1 *Mundus accepit*. Scilicet quot dies conſumpti ſunt in creatione. Septem enim Filios, qui una ſecum martyrium ſubjere, enixa fuit; & ſeptimo die Mundus abſolutus.

2 *Non ſolum pro lege patitur*. „ Alludit ad illam Ma„ trem ſeptem Filiorum II. Maccab. VII. quæ pro patriis „ legibus una cum Filiis atrociſſima tormenta ab Antiocho „ Tyranno ſimul cum morte, potentiſſime ſuſtinuerunt. „ De quibus S. Gregorius Nazianzenus Orat. XX. in Mac. „ cab. pulchre. „ Mita.

3 *Legis heptaliſmum*. Ita omnes. Mita addit in ora libri: *Heptaliſmus ponitur pro numero ſeptenario*. Hic autem mendum cubare notat Macrius in Not. Eccleſ. debet enim legi *heptalychnum* juxta vocem græcam ἑπτάλυχνος lucernam, ſeptem refertam luminibus, quæ ardebat in templo Hieroſolymitano: & ad quam reſpicit Chryſologus.

4 *Præceptorum volumina*. „ In arca Fœderis erat liber „ Deuteronomii ſcriptus tabulis lapideis ex ſententia To„ ſtati. Forte ſenſu Auctoris, ſi lapides erant numero ſe„ ptem, in quibus Deuteronomium erat ſcriptum, quod „ præcepta continebat. Scribit Joſeph. de antiquit. Jud. „ lib. IV. cap. VIII. quod ſtabat liber Legis prope latus „ Arcæ, ſed extra, & legebatur ſeptimo quoque anno in „ feſto Tabernaculorum a ſummo Sacerdote. Vide ſi placet „ S. Hieronymum in expoſit. Deuteronomii. „ Mita.

5 *Nil amiſit*. Filios enim non amiſit, ſed *pignora præmiſit* ad Cœlum; ut ait B. Gregorius in laudata Homilia.

6 *Diſcurrebat inter confoſſa cadavera*. Laudat verba hæc Ruinartius loco ſuperius citato, pag. 25.

AD

SERMO CXXXV. (*)

1 HOdiernus dies baptiſmi * martyris Laurentii corona illuſtratur : cujus egregii martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat : 2 Paſſus eſt in ipſo capite gentium , id eſt, in ipſa urbe Romana. Ibi enim diaconus miniſtravit: & in ipſo juventutis ſuæ flore decorem juventutis ſuæ ſanguine purpuravit. Paſſio ejus inſignis eſt, multumque mirabilis: hanc breviter , Domino adjuvante , narrabo . Illo 3 tunc Archidiacono * Beatus Sixtus erat Epiſcopus, cujus triumphus martyrii ante triduum fuit. Cum ergo Sanctus Laurentius Epiſcopum ſuum Sixtum pergentem ad martyrium ſequeretur, fide fultus, triſtis affectu, non quia ille patiebatur , ſed quia ab illo ipſe deſerebatur, reſpexit venerabilis ſenex venerabilem juvenem, & ait illi: Noli eſſe triſtis fili , poſt triduum me ſequeris . Tunc ille ebibita Prophetia, jam corde paratiſſimus, ex ſpiritu ebrius certum ſperavit futurum, quod prædixerat ille qui noverat. Deinde apprehenſus, eſt adductus: & quoniam erat Archidiaconus , apud illum 4 eſſe utique credebantur opes Eccleſiæ , * quas deſiderabat perſecutor, non tam avarus, quam furioſus. Oderat quem occidebat: ſed amabat apud eum, quod ille contemnebat. Erat autem Sanctus Laurentius pauper opibus , dives moribus: non ſe negavit Eccleſiæ habere divitias, ſed ut eas oſtenderet, tridui dilationem petiit, deinde mandavit congregari agmina pauperum. Tunc deinde ipſo die coronæ ſuæ præſentatus examini , tanquam demonſtraturus quod ille quærebat, demonſtravit quod habebat . Tunc ait perſecutor : Ubi ſunt Eccleſiæ facultates ? At ille manum extendens in pauperes : Hæ ſunt, inquit, Eccleſiæ facultates. Verum dixit, ſed amarum. Quid autem mirum , ſi veritas auxit odium? irriſum ſe dolens crudelis tyrannus & avarus inimicus . Qui forte mitiorem pœnam cogitaverat, ferro interficere venerabilem juvenem , parari flammas præcepit : plus ardebat, quam urebat: urebat in carne, ardebat in corde . Supplicium ejus tanto erat gravius, quanto interius. Tunc oblata eſt torrenda, & ut verius dicam, aſſanda martyrio nobilis illa Laurentii craticula: * aſtrictus eſt ferro, ſed ille craticulam ſupplicii , lectum quietis putabat: ſupplicium dixi, ſecundum animum punientis , non ſecundum conſcientiam patientis. Nullum eſt enim ſupplicium damnati, ubi non eſt pœna peccati. Itaque beatiſſimus martyr oſtendens quam quiete jaceret in illo ignito ferro, ait circunſtantibus: jam me verſate, & ſi una pars cocta eſt, vorate . * Miramur 6 patientiam, donum Dei miremur . Ibi fides non ſolum non arſit , ſed & conſolabatur ardentem . Quare fides conſolabatur ardentem ? Quia fidelem tenebat promittentem . Ut fides non deficeret, ut ſpes non averteretur, ut charitas inter pœnas igneas corporales plus accenderetur , Dei dona erant. Fratres mei, nemo arroget potentiæ ſuæ quod non dat niſi Deus. Merito Apoſtolus alloquens martyres , ut in epiſtola ejus hodie cum legeretur , audiſtis : „ Vobis , *inquit* , donatum eſt pro Chriſto , *Phil.* 1. „ non ſolum ut credatis in eum , ſed etiam „ ut patiamini pro eo. „ Ergo martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus , oremus, ſubinferamus voluntatem noſtram . Voluntas enim ſequitur , non prævenit . Sed tamen non deeſt charitas, ſi non deſit voluntas: ipſa enim ardens voluntas vocatur charitas . Quis eſt qui timeat volens? quis eſt qui amet nolens? ferveat oratio, & feſtum Martyris celebretur : ſed ut non ſit inanis qui celebrat , imitetur.

SER-

AD SERMON. CXXXV.

NOTÆ.

* VIde in Præfatione.

1 *Dies Baptiſmi*. Diem emortualem Martyrum Baptiſmum etiam a veteribus dictum ſuperius innuimus in Nota IV. Serm. CXXXIII. . Chryſoſtomus Homil. LXXV. V. T. *Ne miremini , quod Baptiſmum vocaverim, martyrium ; etenim hic ſpiritus etiam copioſe adeſt , & peccata tolluntur, & anima mirabiliter purgatur. & quemadmodum , qui baptizantur aquis , ita qui martyrii coronam conſequuntur proprio lavantur ſanguine* . Hoc etiam ſenſu vox βάπτισμα ſumi de morte Chriſti Matth. XX. 22. Marci X. 38. Lucæ XII. 50. notat idem Chryſoſtomus , homil. XXXII. tom. V. Theophylactus in cap. XX. Matthæ . pag. 117.

2 *Nulla pars orbis Romani ignorat*. Protulit verba hæc Ruinartius, Acta Martyrum, de S. Laurentio , pag. 188. Auguſtinus Serm. CCCIII. novæ editionis: *quam non poteſt abſcondi Roma, tam non poteſt abſcondi Laurentii corona*. Leo Magnus in Serm. de hoc Sancto ait : *quam clarificatam eſſe Jeroſolymam Stephano, tam illuſtrem fuiſſe factam Romam Laurentio*.

3 *Illo tunc Archidiacono* . Innuit hoc idem Prudentius Hymno de S. Laurentio libri περὶ στεφάνων Hym. 2.

Hic primus e ſeptemviris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior.

4 *Credebantur opes Eccleſiæ*. Hoc Archidiaconorum munus. Ibidem.

Clauſtris ſacrorum præerat:
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.

5 *Nobilis craticula* . Cælebris hæc jam diu Romæ. Gregorius Magnus , Indict. II. Epiſt. XXXIII. ad Dynamium Patricium Galliarum tranſmittit: *crucem parvulam, cui de catenis S. Petri beneficia inſerta ſunt & per quatuor in circuitu partes de B. Laurentii craticula, in qua peruſtus eſt, beneficia continentur* . Servatur etiamnum Romæ extra muros ad Divi Laurentii in agro Verano.

6 *Et ſi una pars cocta eſt, vorate* . Auguſtinus Serm. CCCIII.: *Jam, inquit, coctum eſt; quod ſupereſt, verſate me, & manducate*. Prudentius.

Tunc ille: Coctum eſt devora
Et experimentum cape,
Sit crudum, an aſſum ſuavius.

AD

SERMO CXXXVI. ()

HAbet hoc Adelphi antiſtitis * ſanctus animus, & plena pietate dignatio, ut dives pauperis inter hoſpitium, pauperis ſe ponat ad menſam, & humilibus ſe faciat eſſe communem, quem divitiæ, poteſtas, honor fecit & reddidit ſingularem. Inter maximas enim virtutes numeranda eſt iſta voluntas, quæ contempto obſequii ſui faſtu, deſpecta magnificæ domus reverentia, calcato etiam ſuæ faſtigio poteſtatis, & abjecta opum ſuarum interna conſcientia, unde tumor maximus humanis ſemper dominatur in mentibus, ad viliſſimas inopis ſe inclinavit anguſtias, ut ſuo pauperem contubernio ſublimaret. Beatus plane iſte animus, & ab omni morbo arrogantiæ remotus, qui ad hoc pauperis diverſorium prius intravit: ut ante humanitatis debitor, quam largitor exiſteret. * Imitari Deum evidenter iſte geſtivit, qui ante humana in corpore ſuſcepit obſequia, quam beneficia homini divina concederet, quod pontificem Dei ſummi præſentem Adelphum feciſſe conſpicimus: qui cum ſit verbo dives, ſcientia copioſus, magnus ingenio, loco primus, * egeni ſenſus, & mediocris eloquii noſtri audientiam concupivit: illius Prophetæ inſtar, qui illius viduæ victum eſurivit extremum, & parvulorum ejus ſua fame vexavit anguſtias, novum differens ſua petitione miniſterium, ut petendo tribueret, eſuriendo ſaturaret, & exhauriendo deficientibus horreum divina largitate cumularet. Et nos filioli, quod habuimus, dediſſe non pœnitet: quia & ſi nos factum conturbavit ad tempus, revelat, & ſolatur exemplum. Cito ad verbum hujus Dei hominis exiguitas ingenii noſtri, ut viduæ illius paſtu, cœleſti proficiet incremento, ac deinceps a repoſito cordis noſtri non vitæ ſubſtantia deficiet, ſed ipſa inopia abolebitur, & defectus. Fœlix vena, quæ ſuo ditatur irriguo, & fluenta putei ſui tota acquirit, atque attrahit ubertate. * Ecce venit, & ſublimes veſtros animos celeſtis imber infudit: totoque impetu ſuperni fluminis, quæ in vobis eſt, civitatem Dei ſuo rigavit illapſu, ut terra noſtra divino ore madida centeſimum uſque fœcundetur ad fructum. Aperite ſenſus, corda dilatate, & gremium veſtræ mentis extendite: ut quicquid de cœleſtibus iſte theſaurus vobis largiter effuderit, * ad æternam gloriam, & cenſum perpetem poſſidere poſſitis.

1 Reg. 17.

SERMO CXXXVII.

POſteaquam legis vomere, & jugi cultu exinanita Judaici ceſpitis eſt ubertas, Beatus Joannes gentium convolans ad deſertum, ſentes criminum ſpiritus igne ſuccendens, infructuoſas arbores excidens ultionis ſecuri, complanans aſperos ſuperbiæ colles, humilitatis convalles erigens exæquando, & planitiem terræ totam (gramine perdito) aptans, nutricibus ſubmittens irrigua Jordanis: ac ſic Evangelico ſemini novalia diffuſa præparat, fœcunda componit. *Factum eſt*, inquit, *verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto*. Luc. 3
„ Verbum caro factum eſt, & habitavit in Joan. 1.
„ nobis. „ Super Joannem. Quare non ad Joannem, ſed ſuper Joannem? Quia quod deſurſum eſt, ſuper omnes eſt. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem*. Quia Joannes vox eſt, Deus verbum. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem*. Deus ſuper Joannem, ſuper ſervum Dominus, ſuper vocem verbum. Sed dicis mihi: Quid? quod vox præcedit verbum? Præcedit, ſed non præcellit: antecedit ad ſequentis obſequium, non ad propriæ poteſtatis indicium. Vox non eſt ipſa judex, ſed eſt nuncia judicantis: verbum judicat, vox prætonat: jubentem poteſtas reſpicit, non clamantem. Sed hoc fateatur, teſtetur, aſſerat vox ipſa,

AD SERMON. CXXXVI.

NOTÆ.

* SErmo autem hic in MS. Cæſenæ inſcribitur: *de laude S. Adelphi Epiſcopi*. Scimus enim apud Veteres obtinuiſſe Epiſcopos, in quoddam inter ſe obſervantiæ ſpecimen, ſi forte alterius ſedis Epiſcopi eorum concionibus aderant, in eorum laudes digredi; cujus rei obvia ſunt exempla. Illuſtre quoddam apud Ennodium, Dictio 2. tom. 1. Operum Sirmondi pag. 1053. ubi Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis, qui aderat, pluribus laudatur. Quam tamen concionem pronunciavit Honoratus Novariæ Epiſcopus ut ſuam: quod olim conſueviſſe notat Ferrarius de Concion. pag. 203. Nazianzenus Orat. VI. præſentem Nyſſenum laudat: & Orat. XVII. Baſilium: & Eulalium Orat. XXX.: & centum quinquaginta Epiſcopos Orat. XXXII. Auguſtinus Pſalm. XCII. Epiſcopum Carthaginenſem: Gaudentius Brixienſis Ambroſium Mediolanenſem &c.

1 *Adelphi Antiſtitis*. Cujus Sedis fuerit Epiſcopus Adelphus ignotum adhuc. Mita eum *Epiſcopum Metenſem* dicit; ſed nullis, vel futilibus ſuperſultus argumentis ait Tillemontius. Vide Notas ad vitam Chryſologi ex Caſtillo. Num. 7.

2 *Exiſteret*. Varians lectio: *extiterit*.

3 *Loco primus*. Chryſologus hic apertiſſime innuit S. Adelphum, quis quis tandem is fuerit, ordine, & gradu ſibi ſuperiorem fuiſſe. Antequam Ravennatenſis Eccleſia jure metropolitico donaretur, nullum alium ſibi ſuperiorem agnoverat in Italia, quam Mediolanenſem, vel fortaſſe Aquilejenſem Antiſtitem. Nullus temporibus Chryſologi in his ſedibus Adelphus. Unde facile eſt, hujuſmodi virum, de quo hic habetur Sermo, Epiſcopum tantum fuiſſe Chryſologo ſeniorem. Licet enim Eccleſiam Ravennatem, dum in ea ſedebat Chryſologi Prædeceſſor Metropolitanam factam credant nonnulli; id tamen nec certe, nec tute aſſeritur. Unde non vero abſimile eſt, ex Ravennatum Antiſtitum numero, Chryſologum primum hac auctum fuiſſe dignitate.

4 *Ubertate*. Corrigimus ex MS. Vatic. & Latinio. Editi mendoſe; *libertate*.

5 *Largiter effuderit*. Apparet ex his non obſcure, & ipſum Adelphum Populo Ravennati verba fuiſſe facturum: ut tunc moris erat; nobiſque alias eſt obſervatum: Serm. CXXXVIII. Not. *

AD

ipsa, præco ipse, qui clamat: „ Qui post me
Matt. 3. „ venit, *inquit*, fortior me est. „ Quare? Quia in me terror est, in illo est sententia. *Venit in omnem regionem Jordanis*. Venit ad Jor-
1 danem, * quia Judaicas sordes non poterat hydria jam lavare, sed flumen. Sicut scriptum
Joan. 2. est: „ Erant, *inquit*, hydriæ lapideæ secundum „ purificationem Judæorum. „ *Venit ad Jordanem*. Ut pœnitentes portaret aqua, non vino. *Venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Erat penes Joannem venia, sed non sine pœnitentia: erat remissio, sed luctibus comparata: erat cura vulneris cum dolore, erat baptisma quod culpam tolleret, conscientiam non
2 deleret. * Et quid plura? Per baptisma Joan-
3 nis purificabatur homo ad pœnitentiam, * non promovebatur ad gratiam. At vero Christi baptisma sic regenerat, sic immutat, sic hominem reddit ex vetere novum, ut præterita nesciat, non recordetur antiqua, qui de terreno cœlestis jam cœlestia possidet, & divina. Hinc
Luc. 15. est, quod redeunti post luxuriam filio pater immortalitatis reddit stolam primam, annulum
4 libertatis * imponit, occidit vitulum saginatum, aquas pœnitentiæ, gratiæ convertit in vinum, ut convivium gratiæ jam pocula mera satiarent: quatenus conscientiæ dolores, pœnitentiæ gemitus, peccatorum lamenta, sobria dominici calicis aboleret ebrietas. Dicente Propheta:
Psal. 22. „ Et calix tuus inebrians, quam præclarus est. „ Quantum enim terrena ebrietas est deformis, tantum præclara & decora ebrietas est cœlestis. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut ab illo baptizarentur: Progenies viperarum quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quod potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Jam enim securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Progenies viperarum. Exemplo corripit, comparatione notat, figura prodit, ut jam non mores solum, sed ipsam naturam possit venenosi germinis immutare. *Progenies viperarum*. Quia quos Deus creaverat homines, fecerat filios Abrahæ, malitia peperit, & convertit in viperas: * & quos condi- 5
tor cœlestis dulcedine pietatis infuderat, hos impietas amara fecit lethales vomitus, serpentinum virus effundere: & infando crudelitatis auspicio de morte patris concipi, matris de morte generari. *Progenies viperarum*. Soboles ingrata naturæ, cujus ortus est genitoris exitium, cujus vita est mors parentis. *Progenies viperarum*. Vipera conceptus sui tempore intra os suum receptum caput conjugis refertur abscindere, * ut per cruenta oscula 6
non fœtum concipiat illa, sed crimen: ac si carnifices sceleris sui pariat filios, vindictæ ordine, non naturæ. Nam genimina patris concepta de cæde, sanguinis antequam lactis exigunt nutrimentum, & ultionem petunt, matris namque uterum viperæ dicuntur exscindere, & scelestum conceptus sui domicilium adhuc immaturis visceribus, maturo furore confringere: ut hoc sit illis vivere, matrem suam, matrem quæ illos tales genuit, non videre. Compulsi latius comparationis, quam Sanctus Joannes fecerat typum descripsimus & figuram, ut non maledicti, sed veritatis sit, quod ab illo Judæi taliter nuncupantur. *Progenies viperarum*. Synagogam, fratres, ejusque filios tales fuisse demonstrat: ad quam Christus affectu conjugis cum veniisset, dicente
Joan. 3. Joanne: „ Qui sponsam habet, sponsus est: „ inter amplexus & oscula cruenta Judæ, Christi caput est expetitum, & ore petitum, cum di-
Joan. 19. citur: „ Crucifige, crucifige. „ Unde pignora sanguine concepta, tanto mox ad matris armantur interitum, ut disrupto synagogæ utero, ad vocem Joannis concurrerent & regenerarentur ad Dei progeniem. *Progenies viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* Quæ est ista ira ventura? Illa quæ non habet finem quæ hominem non absolvit morte, sed colligat: nec jam veniæ spem habere permittit, quam semel tartari deputarit ad pœnam. Admoniti taliter, cognoscunt & genus, & crimen, & ideo responderunt, dicentes: *Quid faciemus*,

---

AD SERMON. CXXXVII.

NOTÆ.

1 *Venit ad Jordanem*, vel circa Hieruchuntem cis Jordanem, & ad Jordanis occasum; vel Bethaniam, seu Bethabaram trans Jordanem; vel ad Ennon prope Salim cis Jordanem. In iis nempe locis constat Johannem prædicationem exercuisse.

2 *Deleret*. Varians lectio: *ostenderet*. „ Qui baptismate „ Johannis baptizabantur, erant tantum baptizati in remis„ sionem peccatorum media pœnitentia: ita ut virtute pœ„ nitentiæ remitteretur culpa baptizati per illud baptisma. „ At hoc modo baptizati, quandocumque peccata sibi in „ illo baptismate remissa menti eorum occurrebant, tene„ bantur denuo conteri, & corde pœnitere: qua de re „ conscientiam non delebat illud baptisma: hoc est con„ scientiæ synderesim non auferebat, vel cum MS. *cul„ pam tollebat, sed conscientiam ostendebat*. „ Pro declara„ tione effectus baptismatis Christi Domini, ac Johannis vi„ dere poteris Suarium in 3. parte Divi Thomæ: hinc de„ sumes explicationem loci D. Chrysologi sup. Serm. XIII. „ paulo ante medium. „ Mita.

3 *Purificabatur homo ad pœnitentiam*. Johannis baptisma vera erat præparatio baptismatis Christi: Homines enim sic comparabat, ut Messiam audirent, & criminum remissionem per baptisma reciperent. Gregorius Homil. xx. in Evang. pag. 110. tergo L. edit. Paris. 1551. *Notandum itaque quod dicitur prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: quoniam baptismum, quod peccata solveret, quia dare non poterat, prædicabat*. Ab loco Chrysostomi super Matth. Homil. x. licet aptissime hic conveniret, quoniam longiusculus est, abstineo.

Annulum libertatis. Id erat præcipue Libertinorum insigne, quod veste alba, & annulo donarentur. Tertull. de Resurr. cap. LVII. Lipsius Elector. II. 8 Johann. Kirchamde annulis XV. 16., Thomas., de usu pract. distinct. in ingen. & Liberti: XXVI. 27. pag. 14. Justinianus Novel. LXXVIII. cum discrimen abstulit inter ingenuos, & Libertinos, annulorum usum excepit, quem illis sanctum tectumque voluit.

5 *Convertit in viperas*. Christus appellat Judæos Filios vel *progeniem viperarum* per Hebraismum, ut *filios arietum*. Unde recte Chrysologus eos viperas vocat. Vide Suicerum tom. I. pag. 754. ubi locum explicat.

6 *Refertur abscindere*. Hæc de vipera olim passim enunciabantur. Nunc audi Recentiores: quibus hæc fabulam sapiunt. Consulas velim Matthiolum in Dioscoridem, ubi advertes ex male intellecto Aristotelis loco, hanc effluxisse. De vipera similia etiam docet Basilius tom. II. pag. 91. C, recent. edit.

7 *Ne*

mus, ut salvemur? Qui respondens, ait illis. Quod dicturus est, fratres, timeo dicere, ne quot auditores hodie video contemptores, ille tot faciat contumaces. Quid faciam? Dicere timeo, tacere non possum: aliud me prohibet pietas, 7 ad aliud impellit utilitas: Pietas, ne auditor, * dum contemnit, incurrat: utilitas, ne qui facturus sit non audiat, & per hoc doctor offendat. Dico, fratres, ut & nudus se vestiat, & ego me exuam. *Qui habet*, inquit, *duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Putasne satis petit, qui de duabus tunicis unam petit? Non satis petit: quia non petit gemmam, sed tunicam: non aurum, sed panem. Et si qui de duabus tunicis non dederit unam, reus est: qualis est unam de plurimis qui negarit? qui ad hoc vestes suas carcerat, & panem claudit, ut pauper fame pereat, frigore consumetur? Ille vestes sepelit, non reponit: non credit diligentiæ, sed sepulchris: qui quod negat pauperi, dat tineis: & ipse vestibus suis corporis vorator est, dicente domino: „ Vermis eorum Isa. 66. „ non morietur, „ quia Christum concussit pauperis fames; dolor hominis, Dei profilivit ad viscera; captivi gemitus ad Christi penetravit interna; inopis contemptus ad creatoris sui redundavit injuriam: profitente ipso, cum di- Matt. 25. cit: „ Esurivi, & non dedistis mihi manduca- „ re, nudus fui, & non vestistis me: „ *Venerunt & Publicani dicentes: Quid faciemus?* Audiant Publicani: *Nihil amplius quam constitutum est vobis, petatis.* Prodidit quæ res reum faciat publicanum, ne amplius petatis. Qui plus petit, 8 fraudis exactor est, non tributi: * cogitent quam Deo reus est, qui defessum & depressum publicat: magis ac magis sua fraude deprimit & fatigat: & ad debita vix sufficienti superimponit, & auget in debita: *Venerunt & milites, dicentes.* Audiant & milites * quid etiam militibus interrogantibus responderit hic magister: *Et nos quid faciemus? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniemini: contenti estote stipendiis vestris.* Verus miles est, qui non concutit, sed defendit: qui calumniam non ingerit, sed repellit: qui currit ad Regis stipendia, non qui currit ad prædam. Beatus Joannes sic divina docuit, ut non turbaret humana, instituit rempublicam, non dimovit: probavit a Deo ordinata esse quæ docuit, posse facere & servare justitiam. Quid sit autem inter baptisma Joannis, & Christi baptisma, quia latius explanandum est, nunc tacemus. * 10

S. Petri Chrys.

SERMO CXXXVIII. (*)

MElius quidem fuerat, fratres, charissimi, si pater, ac magister noster communis * 1 imperitiam nostram latere permitteret, nec publicaret penuriam, quæ in nobis hactenus velamento propriæ verecundiæ tegitur. Melius fuerat, ut qui tam copiose abundat in spiritualibus doctrinæ divitiis, de navicula pauperis nequaquam tenuis verbi vectigal exigeret. Quid enim aut egenus divitibus, aut peregrinus civibus, aut agrestis & ignarus studiosis conferat? Tamen quoniam jussis parere cogimur, eadem nos humilitatis ratio, quæ excusare videtur, ad dicendum cogit: cogit ad obediendum. Quid igitur est, o religiosa plebs domini, quod vobis quamvis pauperes, quamvis ineruditissimi, attamen decenter offerimus? Pacem sine dubio, Luc. 10. quam dominus noster Jesus Christus ingredientes nos offerre omni domui jubet: unde & nos in principio salutationis nostræ pacem vobis a domino exoravimus: * quæ & habenda semper est, & semper oranda, * non il- 2 la infida, & instabilis hujus mundi pax, quæ 3 vel pro commodis quæritur, vel pro timore servatur; sed pax Christi, quæ secundum sententiam Apostoli Pauli, superat omnem mentem, & credentium corda custodit. Pax, Phil. 4. quæ charitatis fœcundis nutritur uberibus. Pax, alumna fidei: columna justitiæ. Pax futuræ spei pignus idoneum. Pax, quæ præsentes sociat, absentes invitat. Pax, quæ terrena cœlestibus & divinis humana conciliat: sic enim dicit Apostolus: „ Quod Dominus Colos. 1. „ noster Jesus Christus pacifivavit per san- „ guinem suum, non solum quæ in terris „ sunt, sed quæ in cœlis. „ Hæc ergo vobis

7 *Ne auditor*. Plurimæ editiones mendose: *quæ non audiatur*.

8 *Fraudis exactor est, non tributi*. Recte: vectigalia enim, & justa tributa ab Principibus imperata, non damnat Christus, si ea ex legibus justitiæ, & æquitatis indicta sint; sed in exactionibus modum excedere, & plus justo extorquere, hoc Christus execratur. Vide Grotium ad hunc locum.

9 *Audiant milites*. Milites quos alloquitur Joannes, vel erant ex militia Herodis Philippi, vel Herodis Antipæ, vel ex Judæis, qui in castris Romanorum merebant. Eos vero quos Chrysologus, ii erant, qui sub Imperatore stipendia facientes, Ravennæ stationes habebant.

10 *Nunc tacemus*. Sermo vero hic promissus vel interiit vel promissis non stetit Auctor.

AD SERMON. CXXXVIII.

NOTÆ.

* VIde Præfationem. Moris autem fuisse in Ecclesia, ut Episcopi Peregrini ad concionandum invitarentur, qui mos ab Canone XXXIII. Concilii IV. Chartaginensis Concilior. tom. II. pag. 1440. stabilitus fuit, plurimis exemplis, quæ hic retexere non vacat, monstrat Baronius ann. XXXVI. num. XIII. pag. 337., edit. Lucens. & Ferrarius de Concionibus, lib. II. cap. V. pag. 178. Sermonem autem hunc extra Ravennatem Diœcesim habitum fortasse fuisse notat Tillemontius.

1 *Magister noster communis*. Nonnulli putant, Præsulem hic laudatum fuisse Archiepiscopum Mediolanensem: sed conjecturam hanc fatiscenti fulcro inniti, idem observat Tillemontius.

2 *Pacem exoravimus*. Hunc morem, Populo annunciandi pacem, solemnem fuisse Chrysostomo, testatur Socrates lib. VI. cap. XIV. Sozomenus lib. VIII. cap. XVIII. & ex eo Nicephorus Callixtus lib. XIII. cap. XVI.

3 *Semper oranda*. MS. Vatic. *exoranda*.

chariſſimi, pro viribus pauperis viatici, peregrinus viator expoſuit, expectans magis una vobiſcum apud menſam potentis magiſtri affluentibus, & copioſis dapibus ſaginari. Deus autem pacis, qui cœleſtibus terrena conjunxit, concedat nobis eadem ſapere in alterutrum: & plena unanimitate gaudere, per Chriſtum Dominum noſtrum, per quem eſt Deo Patri omnipotenti gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO CXXXIX.

SIcut in terra latet aurum, ita divinus ſenſus verbis celatur humanis: & ideo quoties dominica nobis eloquia panduntur mens evigilet, animus intendat, ut intellectus poſſit ſcientiæ cœleſtis intrare ſecretum. Quare do-
Luc. 17. minus hodie ſic cœperit, audiamus. *Attendite*, inquit, *vobis*. Quid ſibi iſta novitas elocutionis? Quo iſta tendit admonitio præter uſum? *Attendite*, inquit, *vobis*. Ille attendit ſibi, qui non alienis actibus importunus, impudens, curioſus intendit. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vagus
1 oculus, laſcivus intuitus, * improbus aſpectus, ſuas non reſpicit ad ruinas: alienos, currit, & decurrit ad lapſus: ſua cœcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum ſuorum neſcius, alienorum eſt accuſator & teſtis: ſuum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis flammatur, & excandeſcit examen. Et ne multis; ſicut dixit
Matt. 7. Dominus: Oculus in ſe trabem non videns, vi-
Gen. 3. det in alio feſtucam. Nonne oculus prævaricationis eſt auctor? „ Et vidit, *inquit*, mulier, „ quod bonum eſſet lignum manducandum, & „ quod gratum oculis ad videndum: „ Mortis janua, invidiæ fax, livoris caminus, toto cupiditatis incendio velocius per aliena percurrit, quam currit ignis arida & terrena per gramina. Dei eſt quod oculus in orbem ſic apertus arctatur anguſtiſſimus in pupillam, quatenus moderate viſum videat, non invideat: prævideat, non proripiat: proſpiciat, non deſpiciat: oculus ſit animæ feneſtra, ſpeculum ſit mentis, ſit lumen corporis, membrorum dux ſit, non introitus vitiorum. Sed ad præfata redeamus. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vobis, non dixit tibi, quia quicquid alii attenderit homo, attendit ſibi: & quantum videbit ipſe alteri, videbit alter ipſi: ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Age homo, mandante Deo, dimitte, dimitte peccata: eſto miſericors ad delicta: in te commiſſorum tu remiſſor eſto peccatorum: tu modo ne perdas in te divinæ inſulas poteſtatis: quicquid in alio tu non remiſeris, tibi in alio tu negabis. *Si peccaverit in te frater tuus*, inquit, *increpa illum*. Increpa ut judex: ut frater remitte: quia juncta libertati charitas, charitati mixta libertas, & terrorem comprimit, & ſuſcitat fratrem: fratrem frater eſt in febre cum lædit; eſt in furore proximo cum delinquit: eſt ſui neſcius, eſt humanitatis extraneus: huic qui per compaſſionem non ſubvenit, hunc qui per patientiam non curat, non per veniam ſanat, ſanus non eſt, ægrotat, infirmatur, viſcera non habet, & ab humano ſenſu monſtratur alienus. Furit frater, aſcribe ægritudini, tu illum juva ut frater: aſcribe tu, quod ſic geritur, febri, & fratri non poteris imputare commiſſum: dabiſque tu prudenter infirmitati culpam, fratri veniam; ut illius ſanitas ad tuam gloriam recurrat, illius venia tuum redundet ad præmium. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, increpa illum: ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Nemo iſta audiens cenſuram ſibi remittentis aſſumat, & imponat fratri delinquenti vana præſumptione perſonam: ac ſic durum putet remittere delicta. Se peccatorem, peccaturum ſe homo cogitet: & tunc incipit amare veniam, non amare vindictam. Audis tu quia remittere debeas: & quia tibi remitti debeat, non audis. Peccabis & tu illi cras, qui tibi hodie peccavit; & erit tibi judex, qui tibi erat reus ante, & reddet tibi veniam, ſi dediſti: ſi non dediſti, aut negabit veniam, aut ſi dederit, imputabit amplius, quam donabit. * Remitte peccanti, remitte pœnitenti, ut cum tu peccaveris, repenſetur in venia, non donetur. Bona ſemper venia, ſed tunc dulciſſima cum debetur. Vicit pœnam, judicem prævenit, evaſit judicium, qui remittendo, ante ſibi veniam, quam delinqueret jam providit. *Et ſi ſepties*, inquit, *in die peccaverit in te, & ſeptie s in die converſus fuerit ad te, dicens: pœnitet me, dimittes illi*. Quare veniam lege coſtringit, anguſtat numero, fine concludit, quam ſic pulſat per miſericordiam? per gratiam ſic relaxat? Si ſepties, ſi octies, * vincit numerus 3
gratiam? bonitatis calculus obſiſtit? & addicit una culpa pœnæ, quem commiſſa ſeptem veniæ jam dederunt? Abſit. Nam ſicut fœlix ille qui ſepties remiſit, ita fœlicor eſt iſte ſeptuagies ſepties qui remiſit. Petrus mandati immemor hujus interrogat Dominum, dicens: „ Si Matt. 18.
„ peccaverit in me frater meus, quoties remit-
„ tam illi? Septies? Reſpondit Dominus: Non „ ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. „ Præſcriptus ergo numerus non anguſtat veniam, ſed dilatat, & quod præcepto finit, ſine fine relinquit arbitrio; ut ſi quantum juſſerit remiſeris, *& tantum ſit obedientiæ, ſit præmii. Ve- 4
rum

AD SERMON. CXXXIX.

NOTÆ.

1 *Aſcivus intuitus*. MS. Cæſenæ, & 1. editio Bonon. habent *paſſivus intuitus*.

2 *Imputabit amplius, quam donabit*. „ Magis tibi adratione adſcribet, ad tuum debitum ponet, quam dona„ bit. „ Mita.

3 *Si ſepties, ſi octies*. In ſenſu Sacræ Scripturæ ſeptenarius numerus pro incerto uſurpatur. Vide Maldonatum, obſerv. in Matth. cap. XVIII. num. 21. & 22.

4 *Si quantum juſſerit remiſeris*. „ Hoc eſt, Domini „ præceptum eſt fratri peccanti remittere &c. Sed eſto: „ ſit tantum uſque ad numerum ſeptenarium: uſque ad „ illum numerum qui remiſerit, præmium obedientiæ re„ cipiet: qui vero ultra hunc numerum condonaverit præ„ mio ſupererogationis donabitur, quod maximum eſt ſu„ pra præmium obedientiæ: etenim ſi bonum eſt ſepties di„ mittere, & optimum erit, ſemper, & quandocumque „ frater opus habet, ut ſibi dimittatur, dimittere. „ Mita.

5 *Per*

rum ſeptimus numerus, qui numerus videtur parvus, invenitur ampliſſimus ſacramento: nam ſeptimus numerus per dies gradiens ſabbathum facit, quod benedixit Dominus, & deputavit ad requiem, tam ſui operis, quam laboris humani. Septimus numerus per ogdoadas currens, * ſic ſemptemplicat ſeptimanas; ut Pentecoſten nobis impletam myſterii ſolemnitate concludat, totumque Sancti Spiritus imbrem in Eccleſiaſticam ſegetem cœleſti ſonitu tunc effundat: Levit. 25. Septimus numerus, cum per menſes properat, ſeptimi menſis feſta conſecrat tota nobis jejunii ſanctitate. Deut. 15. Septimus numerus cum vadit per annos, ſeptimanas facit: facit annum qui requiem dat terræ, nexus omnes fraternæ obligationis abſolvit. Levit. 5 Septimus numerus annorum cum circuit ſeptimanas, annum quinquageſimum, qui Jubileus vocatur, ad plenitudinem totam veniæ & remiſſionis adducit: ut tollatur ſervitus, redeat libertas; ut cautionum documenta & monumenta rumpantur: reſurgat debitor, debitum ſit ſepultum: redeat ut ager pauperis, ut pereat divitis totus de cupiditate contractus. Et ſi ſeptimus numerus ſeptemplicatus per dies, per menſes, per annos, totum contulit remiſſionis & veniæ; ſeptemplicatus ſeptuagies ſepties, ſeptimus numerus quid afferre poſſit, Chriſtianus æſtimet, & advertat auditor. Tunc vere ceſſabit crediti contractus, & debiti, tunc vere abolebitur tota conditio ſervitutis, tunc illa, illa venit ſine fine libertas, tunc æternus ager victurus ſemper remeabit. Veniet, veniet remiſſio tunc vera, quando abolebitur etiam neceſſitas ipſa peccandi: quando pereunte immunditia vere mundus jam vocabitur mundus: quando redeunte vita mors non erit: quando regnante Chriſto diabolus jam peribit. Orate, fratres, & ut nobis Dominus augeat fidem, quatenus hæc bona credere, videre, & tenere poſſimus.

S. Petri Chryſ.

SERMO CXL. (*)

SAtis modo ſit oculorum noſtrorum pura acies * ut poſſit in divini ortus intendere 1
claritatem: nam ſi naſcentis jubar Solis oculorum noſtrorum vix ſuffert ſanitas tota, vel puritas, quanta interni viſus eſt præparanda ſinceritas, ut ſplendorem ſui ferre poſſit orientis & radiantis auctoris? *In ſexto autem menſe miſſus eſt*, inquit, *Angelus Gabriel* * *in civitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph.* Locum, tempus, perſonam, ſanctus Evangeliſta deſignat, ut relationis veritas manifeſtis ipſarum rerum comprobetur indiciis. *Miſſus eſt*, inquit, *Angelus ad Virginem deſponſatam.* Ad Virginem Deus aligerum portitorem mittit: nam dat arrham, dotem ſuſcipit, qui fert gratiam, * fidem refert, & tradit munera virtutis, 3
qui mox virginei conſenſus roſolvit ſponſionem. * Pervolat ad ſponſam feſtinus interpres, 4
ut a Dei ſponſa humanæ deſponſationis arceat, & ſuſpendat affectum, neque auferat ab Joſeph virginem, ſed reddat Chriſto, cui eſt in utero pignorata cum fieret. * Chriſtus ergo 5
ſuam ſponſam recipit, non præripit alienam: nec ſeparationem facit, quando ſuam ſibi totam jungit in uno corpore creaturam. * Sed quid 6
egerit angelus, audiamus: *Ingreſſus ad eam, dicit: Ave gratia plena: Dominus tecum.* In hac voce oblatio eſt, oblatio muneris, non ſimplex * 7
ſalutationis officium. *Ave.* Hoc eſt accipe gratiam. Ne trepides, ne ſis ſollicita de natura. *Gratia plena.* Quia in aliis gratia, in te tota gratiæ * pariter veniet plenitudo. *Dominus te-* 8
cum. Quid eſt in te Dominus? Quia ad te non viſitandi ſtudio venit, ſed in te novo naſcendi illabitur ſacramento. Adjecit congrue: *Benedicta tu in mulieribus.* Quia in quibus Eva maledicta puniebat viſcera, tunc in illis gaudet,

Luc. 2.

5 *Per ogdoadas currens*, Latinius legit: *per hebdomadas*.

AD SERMON. CXL. NOTÆ.

* *Sermo.* Hujuſmodi Feſtum Annunciationis jam a Sæculo III. in Eccleſia celebratum, demonſtrant tot SS. PP. Sermones in eo habiti: ſcilicet ab Epiphanio Epiſcopo Conſtantienſi, in inſula Cypri: ab Chryſoſtomo: S. Acacio Epiſcopo Melitinenſi: S. Baſilio Epiſcopo Seleucienſi: Tito Epiſcopo Boſtrenſi: Anaſtaſio Archiepiſcopo Antiocheno: Heſychio Præsbitero Jeroſolimitano: aliiſque multis: de quibus conſule Combefiſium in Bibliotheca Concionatoria. Incidiſſe autem in diem xxv. Martii, eruitur ab Menologiis, & Meneis, & Calendariis Eccleſiæ Ruſſienſium, Ægyptiorum, Syrorum, Coptorum, aliorumque Orientalium. Idem habent antiquiſſima Martyrologia Eccleſiæ latinæ: & Henſchenius, præter Martyrologia ætate Caroli Calvi, uti Vandalberti, Adonis. & Uſuardi, alia memorat hoc recinentia. Thomaſinus de Feſtis, tom. II. lib. II. cap. XII. pag. 299. cui aſſentitur Bailletus in Vitis SS. die xxv. Decembris, ait hunc diem xxv. Martii ſtatutum fuiſſe ab Patribus, non niſi communi opinione, quod Conceptio, Nativitatem novem menſibus antecedat. Utrumque vellicat P. Honoratus in Animadverſ. in Regul. & uſum Critices tom. II. pag. 271. & 272. Neſcio autem, ſi ejuſdem argumenta tanti ſint roboris, ut contrariam opinionem evertant. Concilium Toletanum X. hujuſmodi Feſtum tranſtulit ad octavum, ante Natale Domini diem: quem Hiſpani ſub titulo Expectationis, celebrem habent: & ab Antiphonis *Feſtum O* appellatur. Toletana Eccleſia utramque retinet ſolemnitatem: alteram menſe Martio, ut Romanæ Eccleſiæ Sanctiſſimum inſtitutum ſequatur; alteram octavo ante Natalem Domini diem. Qui plura cupit de Annunciationis Feſtivitate adeat Eminentiſs. Lambertinium, nunc *Benedictum XIV.* de Feſtis B. M. V. p. II. §. XXIX.

1 *Pura acies.* MS. Cæſen. *purus intuitus.*

2 *Angelus Gabriel.* Qui miſſus eſt ad Danielem, & Zachariam miſſus & ad Virginem; ut huic ſoli demandatum videatur totum negotium annunciandi mortalibus adventum Chriſti: Vide S. Gregorium, Hom. XXXIV. in Evang.

3 *Dat arrham qui fert gratiam.* Nazianzenus Orat. in Chriſti nativit. *quod autem digna cognoſceretur ſponſalium, atteſtatur cum dicit*: gratia plena: *quaſi enim arrha, aut dos ſponſi oſtenditur, quod fœcunda ſit gratiis.*

4 *Reſolvit ſponſionem.* „ Vel forte clarius *reſignat ſponſionem*: Hoc eſt aperit ablato quaſi nexu, vel patefacit: „ aut virginei conſenſus ſponſionem Deo reddit. „ Mita.

5 *Pignorata cum fieret.* Ex hoc loco eruit Mita teſtimonium pro Dei Genitricis immaculata Conceptione: & vult ſenſu Chryſologi: *Mariam dici Chriſto pignoratam, ſtatim ac cœpit fieri: ne ullo tempore diabolo pignorata diceretur.*

6 *Quod ſibi-jungit creaturam.* MS. Cæſenæ, & Vallicel. *in uno corpore ſubito jungit creaturam.*

7 *Non ſimplex.* Alii e contra opinantur, hanc ſimplicem fuiſſe ſalutationem. Vide Ligthfootum in Harm.

8 *Tota gratia.* Ita Arias Montanus ex verſ. Syriaca, Arab, & Perſ. Κεχαριτωμένος: *gratia, atque favore plena.*

9 *Fortis*

det, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta. Et facta eſt vere nunc mater viventium per gratiam, quæ mater extitit morientium per naturam. *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus.* Quid eſt quod perſonam videt, & de ſermone turbatur? Quia venerat Angelus
9 blandus in ſpecie, fortis in bello: * mitis in habitu, in ſermore terribilis: humana pro-
10 ferens, * divina repromittens. Unde & Virginem, quam leviter viſus ſollicitaverat, nimium turbavit auditus: & quam miſſi præſentia parum moverat, concuſſit toto pondere mittentis auctoritas. Et quid plura? Mox ſenſit in ſe ſupernum ſuſcipi Judicem, ubi ante jam cœleſtem vidit, & contemplata eſt me-
11 tatorem. * Quamvis enim blando motu, affectu pio, Virginem ſibi Deus in matrem, ſervam ſibi verteret Dominus in parentem: turbata ſunt tamen viſcera, mens refugit, ipſa eſt tremefacta conditio, cum Deus, quem tota creatura non capit, totum ſe intra pectus recepit, & condidit humanum. *Et cogitabat*, ait, *Virgo, quæ eſſet iſta ſalutatio.* Advertat veſtra charitas, ut diximus, conſentiſſe Virginem ſalutationi, non verborum, ſed rerum, & vocem fuiſſe non communis obſequii, ſed ſupernæ vim
12 totam fuiſſe virtutis. Cogitat ergo Virgo, * quia cito reſpondere eſt facilitatis humanæ, cogitare vero ponderis eſt maximi, & judicii permaturi. Quantus ſit Deus ſatis ignorat ille, qui hujus Virginis mentem non ſtupet, animum non miratur, pavet cœlum, tremunt angeli, creatura non ſuſtinet, natura non ſufficit, & una puella ſic Deum in ſui pecto-
13 ris * capit, recipit, oblectat hoſpitio, ut pacem terris, cœlis gloriam, ſalutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cœleſtibus parentelam, ipſius Dei cum carne commercium, pro ipſa domus exigat penſione, pro ipſius uteri mercede conquirat, & impleat illud Pro-
Pſ. 126. phetæ: „ Ecce hæreditas Domini, filii merces „ fructus ventris: „ Sed jam ſe concludat ſermo, ut de partu Virginis, donante Deo, & indulgente tempore, gratius proloquamur.

SERMO CXLI.

QUantum ſecretum cubiculi ſit regalis: quali reverentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipſa Principis requieſcit poteſtas: quam nulli extraneo, immundo nemini, nulli infideli pateat illuc, & permittatur acceſſus, * quam munda, quam caſta, quam fidelia, ibidem præſtolentur obſequia, imperialis aulæ manifeſtis docetur inſignibus. Quis ad ipſas palatii fores vilis, quis propinquat indignus? Certe ad thalamum ſponſi niſi ſatis proximus, niſi ſatis intimus, niſi bonæ conſcientiæ, niſi laudabilis famæ, niſi probabilis vitæ nullus admittitur. Intra thalamum vero ipſum virginem Deus capit ſolam: ſuſcipitur ſola virginitas illibata. Unde, o homo, his admonitus exemplis, æſtima quis ſis, quantus ſis, qualis ſis, & tunc demum cogita, utrum poſſis Dominicæ nativitatis penetrare ſecretum: utrum merearis ad illius pectoris cubiculum pervenire, ubi tota ſuperni Regis, tota divinitatis requieſcit majeſtas: utrum debeas humanis oculis, corporeis ſenſibus, conceptum virginis temerarius diſcuſſor attendere: utrum poſſis ipſas Dei manus operantes ſanctum ſibi corporis templum intra alvum genitricis audax, & curioſus arbiter intueri: conſpectibus tuis abſconditum ſæculis nudare myſterium; revelare tibi ipſis Angelis inviſibile ſacramentum: * & ita cæleſti fabricæ præſidere, ut deprehendas liquido tu quomodo Deus penetrale clauſæ carnis intraverit: quemadmodum ſacri corporis in illo venerabili utero præter Virginis conſcientiam lineamenta pinxerit: quomodo præter concipientis ſenſum manſura ſæculis oſſa ſolidaverit: qualiter præter hominis ordinem, hominis veram produxerit formam: quemadmodum præter carnis ſolicitudinem totam carnis aſſumpſerit veritatem: qua ratione præter naturam noſtræ carnis * integram ſuſceperit qualitatem: & ſi ad hæc tibi liber non perpatuerit acceſſus, jam Deus ex carne nunc aſſumere non potuit, quod in principio aſſumpſit ex limo? Imo quia totum Deo eſt poſſibile, & tibi ne ad minima quidem operum Dei poſſibile eſt pervenire, conceptum Virginis noli diſcutere, ſed crede: Deum voluiſſe naſci pie ſenti, quia facis injuriam ſi requiris: magnum dominicæ nativitatis ſacramentum fide percipe, quia ne minima quidem

---

9 *Fortis in bello.* Ita plures editiones, & MS. Vaticanum. Mita legit *Fortis in verbo.* Lectionem editorum retinui, propter illud Gregorii Homil. XXXIV. in Luc. tom. II. pag. 124. L. edit. Pariſ. *Ad Mariam Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare veniebat, qui ad debellandas aereas poteſtates, humilis apparere dignatus eſt.*

10 *Humana proferens*, „ In lucem, adſpectumque humana oſtentans, at verbis divina repromittens: hoc eſt „ re ipſa promittens „ Mita.

11 *Metatorem.* Nil aptius. Metatorem Angelum vocat; Metator enim is eſt, qui præcurſor. Ducem præveniens loca deſignat ubi ſedes, & caſtra locanda ſint. Vide Notas Serm. XCI., & CXXVII.

12 *Cogitat Virgo.* Geometer in Caten. Græcorum: *audita lætitia dictum examinavit: & neque manifeſte obſtitit per incredulitatem; nec ſtatim paret ex levitate.*

13 *In ſui pectoris.* MS. Cæſen. *in ſui pectoris thalamo recipit, & oblectat hoſpitio.* Alias: *in ſui pectoris ſcriniole capit, & oblectat.*

AD SERMON. CXLI.

NOTÆ.

1 PErmittatur acceſſus. Præſto enim erant Cubicularii, ut indignos arcerent: qui & armigerorum vices quandoque impleverant. Vide Ammianum Marcellinum lib. XXVII.

2 *Angelis inviſibile Sacramentum.* „ Angelus naturali „ lumine Incarnationis myſterium incognitum habet, ſed „ ex Dei revelatione cognitum. Ambroſius de Fid. ad „ Gratian. Auguſt. lib. IV. cap. I. „ Mita.

3 *Noſtræ carnis.* Varians Lectio: *naturæ noſtræ.*

4 *Vis*

quidem operum Dei aſſequi poteris ſine fine ,
Pſal. 32. dicente Scriptura: „ Omnia opera ejus in fide: „
4 Sed tu hic totum vis de ratione conſtare , * ubi totum conſiſtit ex fide , quod tamen non ſine ratione ſubſiſtit, ſed ratione Dei, non tua, homo . Quid tam rationabile , niſi ut Deus quicquid voluerit, poſſit? Qui quod vult non poteſt, Deus non eſt. Quæ ergo mandat Deus,
5 exequitur Angelus, * implet Spiritus, efficit virtus, Virgo credit , natura ſuſcipit, cœli narrant, annunciat firmamentum, oſtendunt ſtellæ , magi prædicant , paſtores adorant, pecora co-
Iſai. 1. gnoſcunt: atteſtante Propheta: „ Cognovit bos
„ poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini
6 „ ſui: „ * Tu homo, ſi non mox cum Angelis, agnoſce vel tardiſſime cum jumentis: ne dum moraris ipſis jumentis, quibus ante comparatus ſueras, poſtponaris. Ecce jumenta adulantur caudis , blandiuntur auribus , linguis lambunt, & motu quo poſſunt, auctorem ſuum fatentur contra naturam in tuam veniſſe naturam: & tu cum Judæis diſcutis, carpis , qui excluſerunt a diverſoriis ſuis Dominum ſuum, quem jumenta ſuis in præſepibus ſuſceperunt . Unde ſi tandem vel Angelis es pium præſtaturus auditum, quæ ab Angelo dicenda ſunt, ſi non fœliciter vel dignanter admitte: quod nos hodie differre , & ſequenti referre ſermone ,
7 ſancti fratres , * ſatis vobis neceſſarius ſermo compellit.

SERMO CXLII. (*)

AUdiſtis hodie, fratres chariſſimi, Angelum cum muliere de hominis reparatione tractantem . Audiſtis agi, ut homo curſibus eiſ-
1 dem , * quibus dilapſus fuerat ad mortem , rediret ad vitam. Agit, agit cum Maria Angelus de ſalute , quia cum Eva Angelus egerat de ruina. Audiſtis Angelum de carnis noſtræ limo templum divinæ majeſtatis arte ineffabili conſtruentem . Audiſtis in terris Deum, in cœlis hominem ſacramento incomprehenſibili collocari. Audiſtis inaudita ratione in uno corpore Deum, hominemque miſceri. * Audiſtis fragi- 2
lem noſtræ carnis naturam ad portandam totam deitatis gloriam Angelica exhortatione roborari. Denique ne tanto ponderi cœleſtis fabricæ in Maria , ſubtilis noſtri corporis arena ſuccumberet , & in Virgine , * totius generis huma- 3
ni portatura fructum virga tenuis frangeretur, ſugatura metum vox Angeli , mox præceſſit , dicens: *Ne timeas Maria*. Ante cauſam digni- Luc. 1.
tatis virginis annunciatur ex nomine: nam Maria Hebræo ſermone , * Latine , domina 4
nuncupatur : vocat ergo Angelus dominam , ut dominatoris genitricem trepidatio deſerat ſervitutis , quam naſci , & vocari dominam ipſa ſui germinis fecit & impetravit auctoritas . *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam* . Verum eſt , quia qui invenit gratiam, neſcit timere . *Inveniſti gratiam*. Apud quem? *Apud Deum* . Beata quæ inter homines audire ſola meruit præ omnibus. *Inveniſti gratiam* . Quantam? quantam ſuperius dixerat : Plenam. Et vere plenam , quæ * largo imbre totam fun- 5
deret & infunderet creaturam . *Inveniſti enim gratiam apud Deum* . Hæc cum dicit, & ipſe Angelus miratur , aut fœminam tantum , aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam : ſtupet Angelus , totum Deum venire intra virginalis uteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura Hinc eſt , quod remoratur Angelus, * hinc eſt, quod Virginem 6
vocat de merito , de gratia compellat , vix cauſam prodit audienti , ſane ut ſenſum promoveat , vix longa trepidatione componit . Æſtimate , fratres , qua reverentia , quo tremore

---

4 *Vis ratione conſtare*. Editio 1. Bonon. *niteris ratione conſtare*.

5 *Exequitur Angelus*. Alias: *nunciat Angelus*.

6 *Aſinus præſepe Domini ſui* . Ex iis verbis perſuaſum nonnullis fuit: Iſaiam hic, non Judæorum tarditatem, & ingrati animi vitium erga Deum , eorum benefactorem , exprobaſſe, exemplo Bovis, & Aſini tardiorum Animalium; ſed in Bovem , Aſinumque ſingularem aliquem digitum intendiſſe, qui omnium Dominum, recens in præſepe natum, agnoverint. His accenſendus Chryſologus, ut vides. Longe aliter locum hunc alii Patres exponunt: ac in illis diſertiſſime Hieronymus, in cap. 1. Iſaiæ. Obtrudunt Homiliam XXXII. Chryſoſtomi, tom. VI. oper. his ſimilia recinentis. Nemo autem ſummis, ut loqui amant , criticem attigit labiis, qui eandem Homiliam inter ſpurias amandandas , non cenſuerit . Ceterum ignoſcendum Chryſologo , ſi eadem ſenſit, quæ Origenem, Ambroſium , Gregorium Nazianzenum, Nyſſenum item , Cyrillum Hieroſolimitanum, Paulinum , Prudentium, alioſque ſenſiſſe legimus . At ſapientiores Critici noverunt Patres illos figurate , & allegorice loquutos fuiſſe: eoque Bovis, & Aſini, animalium ſubjugalium ſymbolo, Paſtores genere & religione Judæos, ferendo Moſaicæ legis oneri affuetos , intellexiſſe; qui , ex dato ſibi ſigno ab Angelo , natum dominum intellexerunt.

7 *Sancti Fratres* . Hoc olim nomine decorabantur Fideles.

AD SERMON. CXLII.

NOTÆ.

* SErmo hic alias inſcribitur: *de Annunciatione Beatæ Mariæ Virginis* : cujus feſtivitatis meminiſſe videtur Sergius Papa: *Conſtituit , ut in diebus Annunciationis Domini , Nativitatis &c.* ubi Roſuevvidus contendit de Nativitate Domini intelligi , non de ipſius Genitricis per Angelum Annunciatione : in quo eum graviter , fœdeque ceſpitaſſe notant alii . Gregorius Thaumaturgus Orat. II. in Annunc. omnibus aliis ſolemnitatibus eam anteferre videtur. At de tribus his Orationibus ſubacti judicii viri pleno jure dubitant. Vid. Serm. 140. Notam *.

1 *Curſibus eiſdem*. Alias: *eiſdem gradibus*.

2 *Deum Hominemque miſceri* . Contra Eutychen , ut pluries obſervatum eſt: & errores Valentini, Manetis, & Apollinaris : quorum nemo humanæ carnis veritatem in Chriſto admiſit. Vide ſimilia apud Hilarium, Pſalm. VI. , num. 12. & lib. de Trinit., num. 11.

3 *Et in Virgine* . MS. Cæſenæ: *Virginea virga*.

4 *Maria ex Hebræo Sermone* . Mariæ nomen alii a voce Syriaca quæ *Dominam* ſignificat ; alii ab hebræo *Marum* , quod eſt excellens , & ſublime, deductum volunt . Vide Suicerum Theſ. Eccleſ. Tom. II. pag. 303.

5 *Quæ*. Alias: *apud quam*.

6 *Remoratur Angelus* . Ne dicas vero ad horam uſque nonam productum fuiſſe colloquium: quod Antonii Belingeri, lib. de Angelo Cuſtode commentum fuit. At multo magis ridendus Rutilius Benzonius : qui Gabrielem in Mariæ ſalutatione ſuaviſſimum hymnum, Carmenque longiuſculum muſice modulatum, occiniſſe ſomniavit. Hæ germaniſſime gerræ ſunt.

7 *Quis*

more nos tanto interesse deceat, & conveniat sacramento, quando ipse Angelus non sine metu metum discutit audientis. *Ecce concipies in utero.* Bene concipies, quod caro nescit, conditio non habet, non admittit natura. *Ecce concipies in utero.* Quis ante ad fructum pervenit, quam terræ laborem sentiat, & sudorem? Quis ante poma carpit, quam plantæ suam tribuat &
7 impendat industriam? Quis præter viam * ad ullam pervenit mansionem: Quis præter naturam naturæ suscipit incrementum? Beata ergo, & vere beata Maria, quæ præter generandi curas, præter materni coloris fastidia, tantam germinis pervenit ad gloriam. Beata, quam divinum pignus sic suo suscepit & servavit in pectore, ut illud tota corporis externa nesciret. Beata, quæ quod de supernis An-
8 gelo referente * susceperat, sic menti suæ solæ commisit & credidit. Intra domum Virginis negotium cœleste sic geritur, ut manentibus claustris, ipsa domus septa non sentiant. *Concipies, & paries filium.* Quis ingreditur & egreditur, & introitus sui, & exitus nulla vestigia relinquit, divinus habitator est, non humanus: & qui conceptu suo virginem servat, & ortu suo relinquit virginem, non terrenus homo est, sed cœlestis. Nostræ ergo carnis ordo recedat; hic sibi natura nostra nil vindicet, ubi ad divinam progeniem cœlestis ordo divinam instituitur in naturam. Conceptus & partus sermo audientis animum non fatiget, nec leviter censum moveat Christia-
9 ni * ubi ad cœlestem progeniem virtutis Dei
10 divina peraguntur insignia, * *Concipies & paries filium.* Non dixit tibi, dixit tuum. Quare? Quia *sanctum vocabitur filius Dei.* Virgo te gratia matrem præstitit, non natura: genitricem te dici pietas voluit, quam non sinebat integritas: in tuo conceptu, in tuo partu crevit pudor, aucta est castitas, integritas roborata
11 est, est solidata virginitas, * omnes perseverare virtutes. Virgo si tibi salva sunt omnia, quid dedisti? Si virgo, quomodo mater? Si sponsa, genitrix quomodo? Ille, quo tibi aucta sunt omnia, nil minuit virgo. Virgo concipi-
12 tur ex te auctor tuus, * tua ex te oritur ori-
13 go, in tuo germine * est genitor tuus, in tua carne est Deus tuus, & ipse lucem mun-
14 di per te recepit * qui lucem mundo dedit.

Monita ergo per Angelum virgo, ne præsumas hunc vocare filium * tuum, sed mox ut genue- 15
ris, invoca salvatorem: quia virginitas non sibi parit filium, sed parit pignus auctoris, & integritas suum gestat dominum, non alumnum, dicente Angelo: *Et vocabis nomen ejus Jesum*, Quod Salvator Latino vocabulo nuncupatur, *Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet istud?* Ecce Maria interrogat: & si qui interrogat, dubitat, cur solus Zacharias velut querulus percunctator incurrit: Quia pectorum cognitor non verba, sed corda pervidit: non quid dixerint, sed quid senserint, judicavit: erat enim interrogantium causa dissimilis, species perdivisa, hæc contra naturam credidit, ille dubitat pro natura: hæc integræ rei ordinem quærit, ille quæ Deus jubet fieri non posse perscribit: ille impellentibus exemplis non accedit ad fidem, hæc sine exemplo percurrit ad fidem: hæc miratur de partu virginis, ille de conceptu disputat conjugali. Merito ergo hæc loquitur, hæc Deum suo cognoscit & confitetur in corpore; ille tacet, donec Joannem, quem negabat, convictus proprio redderet ex corpore. *Quomodo fiet istud?* Quare? *Quia virum non cognosco.* Mulier, quem virum quæris? quem tu in Paradiso perdidisti? Redde virum, mulier, redde depositum Dei, redde ex te quem perdidisti per te: prætermitte naturæ ordinem, recognosce ordinem creatoris. Ille ex te assumet & faciet virum, qui in principio te fecit & assumpsit ex viro: ne quæras virum, cesset opus hominis, quia ad reparationem hominis sufficit ars divina. Hinc est quod Deus ipse ad te venit, quia te pœnituit
16 ad hominem pervenisse: * Nec jam caro ad carnem; sed *Spiritus sanctus superveniet in te.* Joan. 3.
Quia quod de carne natum est, caro est: & quod de Spiritu, spiritus est: qui ergo de Spiritu nascitur, sine controversia Deus est, quia Spiritus est Deus. *Spiritus sanctus supervenet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Obumbrat Dei virtus, ne portatura Deum fragilitas humana succumbat. * *Et virtus Altissimi obum-* 17
brabit tibi. Æstus nostri corporis nescit, * 18
quam divinæ protegit umbra virtutis: nec secretum mundanæ habitationis inquirit, quæ se septam superni splendoris circumspicit velamento. *Propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur*

---

7 *Quis præter viam &c.* Laudat verba hæc Suicerus in Thesauro Eccles. tom. II. pag. 415. in fine.

8 *Angelo referente.* Alias *deferente.*

9 *Monent Christiani.* Alias: *Christianum.*

10 *Virtutis Dei &c.* Alias: *Virtutis divina peraguntur insignia.*

11 *Solidata Virginitas.* Communissima Veterum Patrum Sententia, perpetuam agnoscit B. Virginis integritatem. Vide Hieronymum contra Helvidium, cap. IX. Origenem in Luc. homil. VII. Constantinum Magnum in Orat. ad SS. Cetum, cap. XIX.: Epiphanium hæres. LXXVIII. n. 7. Augustinum (si ipse est) de hæres. cap. LVI. Helvidii argumentum refellit Basnagius, tom. pag. 106. Tertullianus lib. de velam. Virgin. ait hoc constare licet Hebion resistat. Post Helvidium, & Hebionem hæc eadem effutisse scimus Jovinianum.

12 *Auctor tuus.* Laudat hæc, & aliorum Patrum fere similibus verbis illustrat Barthius Adversar. lib. I. cap. VII. pag. 14. Eucherius homil. in Annunciat. B. V. *Creator tuus erit Filius tuus: qui fecit Te nascetur ex te.*

13 *In tuo germine.* Alias: *in tuo gremio.*

14 *Per te recepit.* Nonnullæ editiones: *Per te nobis dedit.*

15 *Ne præsumas hunc vocare Filium.* Verba hæc caute legenda, & recte explicanda advertit Latinius scilicet: ne præsumas eum habere ad instar Filii, humano more genti: sed eum veluti Salvatorem tuum invoca, & deprecare.

16 *Ad hominem pervenisse.* Frustra hic se torquet Mita: nam Auctor loquitur de Eva, non de Maria.

17 *Fragilitas humana succumbat.* Juxta nonnullos per verba illa: *virtus Altissimi obumbrabit*: Angelus operationis modum explicat: qui consistit in divina Dei protectione, qua remota, eam divina Majestas consumpsisset: & hæc Chrysologi mens. Vide Synopsim Sacror. Critic. tom. IV. pag. 817. in principio.

18 *Æstus nostri corporis nescit.* Vide S. Thomam p. III. quæst. XXVII. art. 4. ubi docet B. V. nec fomitem habuisse.

19 *In-*

fabitur filius Dei. Nemo hic communiter accipiat ſanctum, ſed illa ſingularitate qua clamatur in cœleſtibus: „ Sanctus, ſanctus, ſanctus Isai. 6. „ Dominus Deus Sabaoth : „ Mittitur autem Maria ad Eliſabeth, virgo ad ſterilem, infans ad anum, ut certamine pio ſumant ambæ, percipiant pariter, altera de novitate fidem, altera de neceſſitate virtutem. His auditis, reſpondit Maria : *Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Quæ vocatur ab Angelo domina, ipſa ſe cognoſcit, & confitetur ancillam. Quia devotus animus inſulis beneficiorum 19 * creſcit ad obſequium : augetur ad gratiam; non ad arrogantiam proſilit, non ad ſuperbiam pertumeſcit. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Quæ credit 20 * verbo, merito concipit verbum: „ In principio erat verbum, & Joan. 1 „ verbum erat apud Deum, & Deus erat ver „ bum: „ & ad totam rem pervenit, quæ ſecretum fidei conſentit auditu. 21 * Quantum peccat hæreticus, qui poſt cauſam non credit, cum tantum hanc credidiſſe conſpicit ante cauſam.

SERMO CXLIII. *

DEbetur quidem vobis natalitius ſermo, ſed ineffabile nativitatis dominicæ ſacramentum credere magis convenit, quam referre. Virgo peperit. Quod natura non habet, & uſus neſcit, ignorat ratio, mens non capit, pavet cœlum, ſtupet terra, creatura miratur, quomodo ſermo narrabit humanus? Denique Evangeliſta conceptum Virginis, Virginis partum ſicut humano ſermone pandit, ita divino claudit arcano: & hoc facit, ut homo quod credere juſſus eſt, diſcutere non præſumat. Quis attingit arcanum Dei? partum Virginis? rerum cauſas? ſæculorum negocium? commercium divinitatis & carnis? hominem Deumque unum Deum? Evangeliſta ſic ait. *Miſſus eſt* Luc. 1. *Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen erat Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph, & nomen virginis Maria*. Miſſus eſt Angelus a Deo, ubi mediator eſt Angelus *, humana ceſſet opinio: ubi cœleſtis eſt nuncius, interpretatio terrena pellatur. Curioſitas humana torpeſcat, ubi ſupernus habetur interpres. *Miſſus eſt Angelus a Deo*. Qui audit attentius, quia a Deo miſſus ſit, deitatis refugit perſcrutari ſecretum. Quod per Angelum Deus mandat, ille meretur ſcire, qui timet ſcire. Audi dominum dicentem: „ Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem Isa. 66. „ & manſuetum, & trementem verba mea? „ juxta LXX. Humilem & manſuetum: quantum manſuetus eſt ille qui juſſis obtemperat: immanſuetus tantum eſt ille qui juſſa diſcutit. *Miſſus eſt Angelus ad Virginem*. Quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere non terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Et ſi vultis ſcire angelicam gloriam, acquirere majus eſt, quam habere: eſſe Angelum fœlicitatis eſt, virginem eſſe virtutis: virginitas enim hoc obtinet viribus, quod habet Angelus ex natura. Angelus ergo & virgo, divinum agunt officium, non humanum. *Ingreſſus*, inquit, *Angelus ad eam, dixit: Ave gratia plena, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres*. Ave gratia plena, dominus tecum: videtis quibus eſt virgo oppignorata muneribus. *Ave gratia plena dominus tecum*. Ave: hoc eſt accipe. Quid? Virtutes munerum, non pudoris. *Ave gratia plena*, Hæc eſt gratia, quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit angelus, accepit virgo ſalutem ſæculis redditura. *Ave gratia plena*. Quia ſingulis gratia ſe eſt largita per partes. Mariæ vero ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo. „ Omnes, inquit Evangeliſta, de plenitudine e- Joan. 1 „ jus accepimus. „ Unde & David dicit: „ Deſcen- Pſ. 71. „ dit ſicut pluvia in vellus. „ Vellus cum ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones: ſic virginitas cum ſit in carne, vitia carnis ignorat: cœleſtis ergo imber virgineum in vellus placido ſe fudit illapſu, & tota divinitatis unda bibulo ſe noſtræ carnis celavit in vellere, donec per patibulum crucis expreſſum terris omnibus in pluviam ſalutis effunderet. „ Et ſicut Pſal. 71. „ ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, „ Ut vitalibus partita ſtillicidiis tempora fidei rigarent germine, non necarent. *Ave gratia plena, dominus tecum*. Miſſus eſt Angelus a Deo & quid dicit? Dominus tecum. Ergo erat cum virgine, * qui ad virginem miſerat. Præceſſit nuncium ſuum Deus, ſed a Deo non receſſit: teneri locis non poteſt, qui omnibus habetur in locis: & totus ubique eſt, ſine quo nihil eſt totum. *Benedicta tu inter mulieres*. Vere benedicta virgo, quæ & virginitatis poſſidet decus, matris & pertulit dignitatem. Vere benedicta, quæ & ſuperni conceptus meruit gra-

19 *Inſulis beneficiorum*. Faſciis, funibus, beneficiorum.
20 *Quæ credit*. Alias: *quia credit*.
21 *Fidei conſentit auditu*. „ Ad perfectam verbi incar- „ nationem, & Dei maternitatem pervenit B. V., quia „ auditu proprio, quaſi per ſcalæ gradus fidei ſummitatem „ aſcendit. „ Mita.

AD SERMON. CXLIII.

NOTÆ.

* SErmo. Conſule Præfationem.
1 *Mediator eſt, Angelus*. Locum exhibet Barthius Adverſ. lib. LVIII. cap. VI. colum. 2733. aitque Mediatorem pro Legato, ab aliis etiam uſurpari.
2 *Ergo erat cum Virgine*. Suſpicetur fortaſſe aliquis, credidiſſe Chryſologum, Mariam Virginem jam Chriſtum Dominum concepiſſe, cum ab Angelo ſaluraretur: quod eruendum putant ab illo Hieronymi, Epiſtola CXC. ad Principiam: *Sancta Maria, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo divinitatis habitat corporaliter, plena gratia ſalutatur*. Ego tamen ægre admodum credam Hieronymum,

gratiam, & sustulit integritatis coronam. Vere benedicta, quæ & divini germinis susceptit gloriam, & Regina totius extitit castitatis. Vere benedicta, quæ fuit major cœlo, fortior terra, orbe latior: nam Deum quem mundus non capit, sola cepit. Portavit eum, qui portat orbem: genuit genitorem suum, nutrivit omnium viventium nutritorem. Sed videamus quid ait Evangelista: *Maria*, inquit, *ut vidit Angelum, turbata est in sermone ejus*. Turbata est caro, concussa sunt viscera, mens tremuit, tota cordis obstupuit altitudo: quia in ingressu Angeli virgo sensit divinitatis ingressum. Turbabatur humani corporis templum, & carnalis domicilii movebantur angustiæ, cum se in virgineo pectore, tota Dei conderet magnitudo. Sed si placet, priusquam fidei Christianæ penetremus arcanum, loquamur ad eos qui partum virginis, qui magnum pietatis sacramentum, qui reparationem salutis humanæ referunt ad divinitatis injuriam. Venit ad virginem Deus, hoc est, ad opus suum opifex, creator ad creaturam suam. Quando ad opificis honorem operis restauratio non redundat? Quando honor non deputatur ad gloriam, si factor facturam suam reparet? Ne amittat quis opus suum, nonne cum veterascit revocat? & cum cadit, erigit? & cum destruitur, in melius non reformat? Ergo quod in partu virginis agitur, non est creatoris injuria, sed salus est creaturæ. Si Deus fecit hominem, quis arguit cur refecit? & quod ex limo formasse digne creditur, quare ex carne reformasse judicatur indignum? Quid pretiosius, caro aut limus? Ergo reparationis nostræ quanto pretiosior materia, tanto major est gloria. Aut quando Deus non in utero plasmator est hominis? Audi Job: „ Manus tuæ fecerunt & „ finxerunt me. „ Et post: „ Ut caseum „ coagulasti me: ossibus & nervis inseruisti me, „ vitam & misericordiam dedisti mihi: „ Et David: „ Tu formasti me, & posuisti super „ me manum tuam. „ Et ad Hieremiam Deus: „ Priusquam esses in utero, novi te, & in „ vulva sanctificavi te. „ Si ergo parentis in alvo Job lineamenta depinxit, si matris in utero David membra compegit, si Hieremiam genitricis sanctificavit in vulva, si Joannem sterilis in utero replevit Spiritu sancto: quid mirum modo, si virginis habitavit in utero, qui mulierem hominis sumpsit ex latere? Ipse hominem mulieris resumsit ex utero, qui virginem viri formavit ex corpore: ac perinde homo quæ tibi videntur nova, Deo habentur antiqua. Sed dicis: Quæ nascendi necessitas Deo cui suppetit faciendi potestas? Quæ? Ut ipsam naturam nascendo reficeret, quam fecerat operando: quia quæ facta fuerat ut generaret ad vitam, ipsa generabat ad mortem. Per peccatum primi hominis natura lethale vulnus accepit, & cœpit esse origo mortis, quæ erat initium vitæ. Hoc ergo negotium nativitatis quod nasci compulit Christum, ut naturæ curam nativitas daret auctoris, & naturæ curatio esset vivificatio filiorum.

SERMO CXLIV.

DE nativitate Christi nos comperendinare sermonem altitudo rei facit, & cogit mysterii magnitudo. Virgo peperit, quis loquetur? Verbum caro factum est, quis narrabit? Si verbum Dei infantiæ dat vagitum; homo imperfectus quomodo clamabit in verbo? Quantam stella magis nocte dedit quærentibus lucem, tantam doctoris sermo ortus dominici præbet audientibus claritatem; ut Christum invenisse gaudeant, discurrere non præsumant: honorent muneribus infantiam, non minorent. Sed orate, fratres, ut qui nostro sensim crevit in corpore, paulatim nostro crescere dignetur in verbo. Evangelista hodie Angelum retulit sic locutum. *Ne* Luc. 1.
timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ne timeas Maria, quare? Quia invenisti gratiam. Timet non qui invenit, sed qui perdit. Invenit; invenit hæc concipiendo superni germinis gratiam, quæ pariendo non perdidit virginitatis insignia. *Ne timeas Maria.* Quid timet, quæ securitatem rerum concipit, parit gaudia sæculorum? Timor non est, ubi divinum est negotium, non humanum: ubi virtutis conscientia est, non pudoris. Quid timet, quæ suscepit eum, quem timent omnia quæ timentur? Quid timet, cui judex causæ est assertor, * integritas testis innocentiæ? *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Quod erat in principio apud Deum, verbum Deum * intra se virgo reperit, & factum est magnum Deitatis templum, quæ erat pusillum humanitatis hospitium, & quem non capiebat pusillitas humani corporis, cœpit virginalis uteri magnitudo. * *Ecce*, inquit, *concipies in utero*. Propter reverentiam dixisse suffecerat: *concipies*: quod exaggerat, in utero quid est? Ut conceptus esset veritas, non figurà: ut partus esset proprietas, non imago, tu sicut de Deo vero Deus verus natus est, sic de vero conceptu veritas humani corporis nasceretur. * In ortu Christi, fratres, humani corporis injuria sublata est, non natura;

nymum, & Chrysologum, aliosque, si qui alii sunt, ab recto Evangelii sensu in re compertissima aberrasse. aliisque Patribus repugnasse, qui Christum a Virgine conceptum credunt, in ipsa tantum colloquii clausula, & post Virginis assensum: Augustino scilicet, Serm. XVIII. de Sanctis: Gregorio Magno, lib. XVIII. Moralium, cap. XXVII. Basilio Seleucensi, Orat. de Annunc., Joanni Damasceno, lib. III. de fide, cap. II. Bernardo Serm. IV. super *missus est*: Sedulio lib. II. Pasch.: Prudentio in Carmine contra Homuncionitas: Ruperto lib. I. de Spiritus S. operibus cap. IX. &c. Idcirco Chrysologi, & Hieronymi &c. testimonia emollire, & in rectum sensum deflectere opus est. Consulas velim doctissimum Serry Exercit. XXVII. pag. 180. ubi hæc latius disputat.

AD SERMON. CXLIV.

NOTÆ.

1 *Cui judex causæ est assertor*. „ Hoc est: quæ illum „ nacta est Judicem, cui perpetua ejusdem liber„ tatis defensio cœlitus est demandata. „ Mita.

2 *Verbum Deum*. Emendatio Latinii. Editi: *Verbum Deus*.

3 *Uteri magnitudo*. Alias: *meriti magnitudo*.

4 *Veritas humani corporis nasceretur*. Vide quæ ex Tillemontio adnotavimus in fine Serm. LIX.

5 *Aerium*

tura : nec eſt creatura deleta, ſed culpa damnata. Eſt ergo hæreſis, quæ Chriſtum aerium corpus aſſumpſiſſe mentitur : * nec habuiſſe carnem, ſed hominem ſimulaſſe * confingit. *Concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Quod Hebraice Jeſus, Græce σωτὴρ, hoc dicitur Latine Salvator. * Merito ergo virgini ſalva ſunt omnia, quæ omnium genuit ſalvatorem. *Et vocabis nomen ejus Jeſum*: Quia in hoc nomine deitatis tota adoratur Majeſtas: omnes qui commorantur in cœlis, univerſi qui habitant terram, cuncti qui in profundo tenentur inferni, huic proſternuntur nomini, hoc adorant. Audi Apoſtolum dicentem : „ Ut in nomine Jeſu omne genu „ flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum : „ Hoc nomen quod dedit cæcis viſum, auditum ſurdis, claudis curſum, ſermonem mutis, vitam mortuis, totamque diaboli poteſtatem de obſeſſis corporibus virtus hujus nominis effugavit. Et ſi nomen tantum eſt, quanta poteſtas? Sed quis eſt iſte qui vocatur hoc nomine? Jam dicat Angelus. *Et filius altiſſimi* * *vocabitur*. Videtis quia quod concipit Virgo, non terrenum germen eſt, ſed cœleſte. Virgo peperit, ſed Deus ſuſcepit filium. Ergo qui de hac nativitate humano modo diſputat, ad omnem tendit tanti genitoris injuriam. *Et dabit*, inquit, *ei Dominus ſedem David patris ſui*. Hinc hæreticus * generat perfidiæ ſuæ nebulas: hinc ſibi fingit erroris materiam. Ecce, inquit, non ego dico, ſed Angelus, dabit illi Dominus Deus: nunquid non major eſt qui dat, quam qui accipit? & qui accipit, antequam acciperet, non habebat. Sed nos iſta, fratres, audiamus, non ut perfidi, ſed ut fideles: & ſit nobis argumentum fidei, quod illis eſt erroris occaſio. *Dabit illi Dominus Deus*. Quid dat, aut cui dat? utique Deus homini dat, divinitas carni. *Dabit illi Dominus Deus*. Quis Deus? utique verbum quod erat in principio ſemper Deus. Cui dat? quod caro factum eſt, & habitavit in nobis. Audi Apoſtolum dicentem „ Deus erat „ in Chriſto mundum reconcilians ſibi. „ Sibi utique non alii: Hic ergo Deus, qui in Chriſto erat, regnum ſibi dabat in Chriſto: & conferebat ſuſcepto corpori, quod ſemper ſua divinitate poſſederat: ſicut ex ipſo Angeli probatur eloquio. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ſui*. Vides, quia quando accipit, David filius dicitur: quando dat, Dei filius nuncupatur, ipſe dixit: „ Omnia quæ habet „ pater, mea ſunt. „ Et quæ neceſſitas accipiendi, ubi eſt habendi poteſtas? Ait, omnia quæ habet pater, mea ſunt. Quis accipit, quæ ſua ſunt? Aut in gratia dantis eſt, ſi accipientis eſt quod donatur? Fatemur quia accepit, ſed iſte qui natus eſt, qui ſuſcepit carnem, qui ſuſcepit infantiam, qui cunabula pertulit, qui ſuſcepit ætates, qui laborem ſuſtinuit, qui famem ſenſit, qui ſitim paſſus eſt, qui tot injuriarum genera * non refugit, qui aſcendit crucem, qui ſubjit mortem, qui intravit ſepulchrum : hæretice, huic quod accepit aſcribe. At putas quod honorem a Deo dedignatur accipere, qui ab hominibus tantas accepit injurias? Aut exiſtimas quod conferri ſibi regnum a patre faſtidit, qui ab inimicis pœnas, mortemque ſuſcepit? Hæretice, quod eſt injuriæ, quod infantiæ, quod ætatis, quod temporis, quod dati, quod accepti, quod minorationis, quod mortis, ſi intellexeris non eſſe divinitatis, ſed corporis, tu nullam filio irrogabis injuriam, nullam tu facies in Trinitate diſtantiam. Sed revertamur ad nos, & quæ ſunt noſtra jam loquamur. *Dabit illi*, inquit, *Dominus Deus ſedem David patris ſui, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*. Qui in cœlo ſemper concedit patri, nunc ſedem David accepit in terra: qui regnabit ſibi ſemper, modo nobis in domo Jacob * regnum fortitus eſt æternum. Gaudeamus, fratres, quia qui ſibi regnavit regnaturus eſt nobis: gaudeamus, quia venit regnaturus in terra, ut nos cum illo regnare poſſimus in cœlo. Audi Apoſtolum: „ Si compatimus, & conregnabimus. „ Nobis natus eſt, nobis utique regnum venit donaturus: ipſo promittente, cum dicit: „ Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine „ mundi. „ Vobis dixit, non mihi. Venit, ut ſit nobiſcum ſemper: ut noſtris ſit ſemper in oculis, qui nunc tantum noſtris habetur in cordibus. Veniet, ut quibus eſt gloria de regno, ſit de familiaritate fiducia. *Et regni ejus non erit finis*. Qui ejus adventum credis, gaude, quia regnum ſine fine promiſit: ubi eſt ſine ſucceſſore militia, * ubi ſunt perpetuæ dignitates. Sed quid eſt quod permanſura non ambiunt, qui ambiunt tranſitura? Quid eſt? Quid eſt quod caducos honores auro comparant, & nolunt gratis accipere ſempiternos? Fratres, hic parantur officia, hic decernuntur loca, hic honores deſignantur, hic qui

S. Petri Chryſ.

D d non

---

5 *Aerium corpus aſſumpſiſſe mentitur*. Chriſtum aerium, & de ſubſtantiis ſuperioris Mundi compactum corpus induiſſe, impia fuit doctrina Apellis, Marcionis diſcipuli. Contra eum ſurrexit Tertullianus Lib. de Præſcript. cap. 11. pag. 343. ejuſque ſectatores, in lib. de carne Chriſti, cap. 8. vocat *Apellitanos* : & Auguſt. lib. de hæreſ. ad quodvult Deum cap. XXIII. *Apellitæ* dicuntur : & ab Epiphanio hæreſ. XLIV. pag. 166. *Apellejani*. De eodem ſic Theodoretus, hæreſ. Fabul. lib. 1. cap. XXV. pag. 211. *Chriſto corpus attribuit non humanum, ſed de mundi ſubſtantia*.

6 *Sed hominem ſimulaſſe*. Hæreſim hanc foverunt varii: Simon, Menander, Marcion, Valentinus, Baſilides, Bardeſanes, Cerdo, Manes. Vide Theodoretum hæretic. Fabul. lib. IV. cap. XI. pag. 278. Idem Epiſt. CIV. pag. 975. Chryſoſtomum homil. VIII. in Matth. pag. 52. Ignatium in Epiſt. ad Trallenſes, pag. 13., Baſilium de generat. Chriſti hum. pag. 589. ad illud Matth. 1. 20., Socratem Hiſtor. Eccleſ. lib. 1. cap. XXII. pag. 185., Photium Epiſt. ult. pag. 381. Leontium de Sectis, Act. III. pag. 434 Huc quoque referri debent Gnoſtici, qui ſcribente Epiphanio hæreſ. XXVI. pag 45., docuerunt : *Chriſtum non eſſe natum ex Maria, ſed per Mariam oſtenſum : carnem vero ipſum non aſſumpſiſſe, ſed ſpeciem tantum fuiſſe, ſeu illuſionem*.

7 *Salvator*. Vide Synopſim Sacr. Critic. tom. IV. pag. 34. & 35. In ſacris autem receptius *Soſpitator*.

8 *Filius Altiſſimi*. Deus dicitur *Altiſſimus* hic, & Gen. XIV. 9. Pſalm. LXXXII. 7. Marci V. 7.

9 *Hinc Hæreticus*. Arianos perſtringit.

10 *Tot injuriarum genera*. Ex Latinio. Editi: *tota injuriarum genera*.

11 *In domo Jacob*. Conſonant Patres, qui pro *domo Jacob* Eccleſiam & Fideles innui volunt.

12 *Sine ſucceſſore militia*. Vel de Syderum, vel de Angelorum militia hæc intelligas, utraque ſemper eadem erit, nec unquam deficiet. Ex Mita.

13 *Acci-*

non de Evangelii fide acceperit codicillos ibi æternarum insulas non habebit dignitatum. Ergo si delectat militia, si volumus semper militare, arripiamus arma Christi, vigilemus, sobrii simus, vincamus diabolum, prosternamus vitia, ut possimus accipere præmia pariter,
13 & coronas * ab ipso Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo patre regnat nunc & semper, & per omnia sæcula sæculorum, Amen.

SERMO CXLV. (*)

AUdituri estis hodie, fratres, quemadmodum nobis beatus Evangelista generationis Christi retulit sacramentum. *Christi*, inquit, *generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto: Joseph autem vir ejus cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Et quomodo justus, qui conceptum sponsæ duxit non discutere? Suspecti non exquirit causam pudoris, conjugii famam non vindicat, sed requirit? (1) * *Voluit occulte dimittere eam.* Hoc pio magis videtur convenire, quam justo; sed humano judicio, non divino. Penes Deum neque pietas sine justitia est, neque sine pietate justitia: cœlesti sensu sine bonitate æquitas, sine æquitate bonitas non habetur. Virtutes si separatæ fuerint, dilabuntur: æquitas sine bonitate sævitia est, & justitia sine pietate crudelitas. Joseph ergo merito justus, 1 * quia pius: & pius, quia justus. Denique dum pietatem cogitat crudelitate caruit: dum causam temperat, judicium custodivit: dum vindictam differt, crimen evasit: dum refugit accusatorem, fugit sententiam. Æstuabat animus sanctus negotii novitate perculsus, stabat sponsa prægnans sed virgo: stabat plena pignore, sed non vacua pudore: stabat de conceptu solicita, sed de integritate secura: stabat vestita materno munere, sed non honore virginitatis exclusa. Sponsus quid faceret ad ista? Accusaret de crimine? Sed erat ipse innocentiæ testis. Culpam diceret? Sed erat ipse custos pudoris. Urgeret
2 adulterium? * Sed erat ipse virginitatis assertor. Quid faceret ad ista? Cogitat dimittere, quia non poterat vel foris prodere, vel intus quod evenerat, continere. Cogitat dimittere, & dicit Deo totum, quia quod homini diceret, non habebat. Et nos, fratres, quoties res turbat, fallit species, facit color negotii interna nescire, declinemus judicium, subtrahamus vindictam, sententiam fugiamus, dicamus Deo totum, ne dum facile innocentum forte gestimus in pœnam, ipsi nobis noxiam sententiam proferamus, dicente Domino: „ In quo judi- „ cio judicaveritis, judicabitur de vobis. „ *Matt. 7.* Certe si nos tacuerimus, clamabit Deus: respondebit Angelus: qui Joseph, ne innocentiam desereret, sic prævenit: *Joseph*, inquit, *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Joseph fili David: Videtis, fratres, in persona genus vocari, videtis in uno totam prosapiam * nuncupari, videtis in Jo- 3
seph seriem Davidici stemmatis jam citari. * 4
Joseph fili David. Vicesima octava generatione* 5
natus, quomodo David filius dicitur, nisi quia generis aperitur arcanum, fides promissionis impletur, superna conceptio cœlestis partus virginea jam signatur in carne? *Joseph fili David.* Tali voce ad David prolata fuerat promissio Dei patris: „ Juravit Dominus David veritatem, *Psal. 131* „ & non frustrabitur eum, de fructu ventris „ tui ponam semper sedem tuam. „ Quod factum quidem tali gloriatur in cantico: „ Di- *Psal. 109* „ xit Dominus domino meo, sede a dextris „ meis: „ De fructu ventris tui, bene fructus ventris tui, bene de utero: quia cœlestis hospes, supernus habitator: sic in uteri descendit hospitium, ut corporis claustra nesciret: sic de habitaculo ventris exiit, ut virginalis janua non pateret, & impleretur illud quod cantatur in Cantico Canticorum. „ Hortus clausus soror *Cant. 4.* „ mea sponsa: hortus clausus, fons signatus „ *Joseph fili David, noli timere.* Sponsæ causas sponsus ne timeat admonetur: & vere pius animus dum compatitur, plus pavescit. *Joseph fili David, noli timere.* Ne cum de conscientia securus sis, de sacramenti cognitione succumbas. *Joseph fili David, noli timere.* Quam vides virtus est ista, non crimen: hic non humanus lapsus est, sed est divinus illapsus: hic præmium est, non reatus: hic incrementum cœli est, non corporis detrimentum: hic non est prodi-

13 *Accipere præmia -- & coronas.* Similia habes apud Theophylactum in 11. ad Thimot. 2. S. Athanasium, qu. cxx. de Parab. Script. Gregorium Nazianz. Orat. 11. in Pentec. Augustinum in Psalm. lx. Ambrosium Offic. lib. 1. cap. x.

2 *Urgeret adulterium.* Nec veritus est Augustinus dicere: nil aliud quam adulterium suspicasse. Justinus etiam in Colloquio cum Tryphone pag. 303. D. edit. Colon. 1686. *Quod vero Joseph occulte dimittere, non palam traducere cogitaret; ideo fuit, quod certe adulteram nesciret, sed mere suspicaretur: imo potius fluctuatione, & perturbatione animi moveretur.*

3 *In uno totam prosapiam.* Promissio Dei de Christo nascituro, non Judaicam gentem tantummodo, sed privatam Davidis prosapiam spectabat.

4 *Jam citari.* Alias: *non mutari.*

5 *Vicesima octava generatione.* „Corrupte legebatur *trice-* „*sima octava.* Facile enim fuit Librariis pro *vicesima* scri- „bere *tricesima.* Matt. cap. 17. *omnes generationes ab A-* „*braham, usque ad David, generationes quatuordecim: &* „*ab David usque ad transmigrationem Babylonis generatio-* „*nes quatuordecim: & ab transmigratione Babylonis usque* „*ad Christum, generationes quatuordecim.* Ergo vicesima „octava generatione a David, natus est Christus. „Mira-

6 *Mere-*

AD SERMON. CXLV.

NOTÆ.

* SErmo hic in aliquibus Codicibus inscribitur tantum: *de Generatione Christi*: reliqua desunt.

(1) *Requirit.* Alias, *relinquit.*

1 *Joseph merito justus.* Uti justus, idest patriorum rituum observator, retinendam uxorem minime censuit: uti pius, dimittere cogitavit: sed sine strepitu forensi, & criminis infamia.

proditio perſonæ, judicis eſt ſecretum: hic palma cognitoris eſt, non ſupplicii pœna: hic hominis furtum non eſt, theſaurus eſt Dei: hic non eſt mortis cauſa, ſed vitæ. Et ideo noli timere quia quæ vitam parturit, non meretur
6 occidi. * *Joſeph fili David, noli timere Mariam conjugem tuam accipere*. Sponſam vocari conjugem legis eſt hoc divinæ: ſicut ergo manente
7 virginitate mater eſt, ita conjux dicitur * pudore permanente. *Joſeph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Veniant, audiant, qui requirunt, quis ſit quem Maria genuit. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Veniant, audiant, qui Græco tur
8 bine Latinam nubilare niſi ſunt puritatem, * ἀνθρωποτόκον χριστοτόκον, ut θεοτόκον tollerent, blaſphemantes. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Et quod de Spiritu ſancto natum
Joan. 3. & 4. eſt, ſpiritus eſt, quia Deus ſpiritus eſt: Quid ergo requiris, quis eſt qui de Spiritu ſancto natus eſt, cum tibi quia Deus eſt, Deus ipſe reſpondeat? cum te Joannes increpet, qui dicit:
Joan. 1. „ In principio erat verbum, & verbum erat „ apud Deum, & Deus erat verbum, & ver„ bum Deus caro factum eſt, & habitavit in „ nobis, & vidimus gloriam ejus: „ Joannes vidit gloriam, reſpicit infidelis injuriam. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Et vidimus gloriam ejus, cujus ejus? qui natus eſt de Spiritu ſancto, ejus qui verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Virgo concepit, ſed
9 de ſpiritu: virgo parturiit, * ſed eum quem
Iſai. 7. prædixit Iſaias: „ Ecce virgo in utero acci-
Matt. 1 „ piet, & pariet filium, & vocabunt nomen „ ejus Emanuel, quod interpretatur nobiſcum „ Deus: „ Nobiſcum Deus, cum illis homo.
Hier. 7. „ Et maledictus homo, qui ſpem ponit in ho„ mine. „ Audiant qui requirunt, quis eſt qui natus eſt de Maria? *Paries filium*, inquit Angelus, *& vocabis nomen ejus Jeſum*. Quare Jeſum? Apoſtolus dicit: „ Ut in nomine Jeſu Phil. 2. „ omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, „ & infernorum: „ & tu quis ſit Jeſus, doloſus cognitor nunc requiris? Omnis jam lingua confitetur: „ quia Dominus Jeſus in gloria eſt „ Dei patris: „ & tu adhuc inquiris, quis eſt Jeſus? *Paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum*. Non alterius ſalvum faciet. Unde? *A peccatis eorum*. Eſſe Deum, qui peccata donat, ſi Chriſtianis non credis, crede infideliſſime vel Judæis dicentibus: „ Cum ſis homo, facis te- Joan. 10
„ ipſum Deum. „ Quis poteſt peccata dimit- Marc. 2.
tere, niſi ſolus Deus? Illi eum negabant Deum, qui eum peccata dimittere non credebant: tu ab eo peccata dimitti credis, & Deum dubitas confiteri? Verbum caro factum eſt, ut hominis caro promoveretur * in gloriam Dei, non 10
ut Deus in carnis verteretur injuriam, ſicut di- 1. Cor. 6
cit Apoſtolus: „ Qui ſe jungit Domino, unus „ ſpiritus eſt: „ Et quomodo non quando ſe jungit Deus homini, unus eſt Deus? Humanæ leges * intra triginta annos litigioſas omnes in- 11
terimunt quæſtiones, & Chriſtus circa quin- 12
gentos annos * nativitatis ſuæ cauſas præſtat: ortus ſui lites patitur: ſtatus ſui ſuſtinet quæſtiones Hæretice, deſine judicare judicem tuum, Matth. 2
& adora in cœlis Deum, quem Deum magus adoravit in terris.

S. Petri Chryſ. Dd 2 SER-

---

6 *Meretur occidi*. Lege Moyſis Deuteron. xxi. 20. ſtatuebatur lapidatio in uxores adulterii reas.

7 *Conjux dicitur*. Sponſa eſt, quæ alicui pacta eſt uxor: nam quæ deſponſata erat, uxor habebatur deſtinatione: ac proinde *uxor* vocatur Geneſ. xxix. 21. xxii. 24. ubi punitur tanquam adulter, qui alterius ſponſam corruperit. Vox autem hæc *conjux* ſponſalibus de futuro, uſitato hominum ſermone, non convenit. Quare inter Virginem ac Joſephum matrimonium ratum, non conſummatum interceſſerat. Vide Du Hamel. in Notis hic: & Auguſtinum lib. v. contra Julian. cap. xii. qui eidem Juliano ſuffugium quærenti, & Evangeliſtam ex vulgi opinione locutum eſſe urenti, dum Mariam Joſephi conjugem dixit, arguta hac obſervatione occurrit: *Hoc putemus Evangeliſtam facere potuiſſe, cum vel ſua, vel cujuslibet alterius Hominis verba narraret, ut ſecundum opinionem populi loqueretur. Nunquid & Angelus loquens unus ad unum, contra conſcientiam ſuam, & ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius, quam ſecundum veritatem fuerat loquutus; cui & dixit: nolite timere accipere Mariam in Conjugem tuam?*

8 *Latinam nubilare puritatem*. Vixerat Chryſologo coævus Theodorus Mopſueſtenus, ſecundum cujus pravam doctrinam: *Deus verbum erat in illo Homine quem Virgo peperit* κατὶ ἀξιαν *ſecundum dignitatem*: κατὶ ἀναφορὰν *ſecundum relationem*: κατ' ἐνέρχειαν *ſecundum operationem: unde ipſa Virgo Maria* ἀνθρωποτοκος *Hominipara*, & χριστοτοκος *Chriſtipara; non* θεοτόκος *Deipara* dici poterat. Veroſimilius autem eſt, hic ab Chryſologo vellicari hæreſim Eutychetis, ut putat Bacchinius in Agnello tom. 1. Ex hoc enim eruit, vir doctiſſimus, Petrum Epiſcopum Ravennatem, diverſum eſſe a Petro Noſtro, qui recentiori ætate vixit: obſervavitque Tillemontius tom. v. pag. 864. col. 2. Nota in hoc Sermone nonnulla legi, quæ occurrunt etiam in Epiſtola Chryſologi contra Eutychem.

9 *Virgo parturiit*. Alias: *concepit*.

10 *Ut hominis caro promoveretur*. MS. Cæſen. & Val. licel. *ut homo carne promoveretur*.

11 *Humana leges*. Legem tangit ab Valentiniano datam Arturo & Protogene Coſſ. xv. Kalen. Julii, de triginta annorum præſcriptione. C. de Præſcript.

12 *Circa quingentos annos*. Ex his nonnulli eruerant ætatem Chryſologi, ſed perperam. Vide Mitam in reſponſionibus ad oppoſita de Vita Chryſologi. Antiquos parum diligentiæ in annis computandis impendiſſe fatentur omnes. Præcipue P. Le Ceiller *Hiſtoire General des Auteurs Eccleſiaſtiques*, tom. iv. pag. 13. Quin hic ipſe Sermo ſupputationis hujus errorem evincit. Ejuſdem enim ſtyli eſt, quo ſcripta fuit Epiſtola ad Eutychem, dubio procul data ann. 449. Ni velimus dicere 50. jam ab ea tranſactis annis, adhuc Chryſologum in habendis ad Populum concionibus exerceri.

AD

SERMO CXLVI. (*)

QUoties transcurſis anni metis dies dominicę nativitatis adventat, & virginei partus fulgor toto orbe diffunditur flammeo coruſco, voluntatis non pavoris eſt * quod tacemus. Quæ mens in ipſo ortu divini regis objicere ſe præſumat? Solis radii cum erumpunt, viſus hebetatur humanus; radiante Deo, quomodo non totus animorum ſauciatur aſpectus? Reparatis ergo ſenſibus novi luminis poſt ſtuporem, tempus eſt quo jam nos viſa Chriſti generatione per carnem ipſius etiam divinitatis contemplemur arcana. *Chriſti*, inquit Evangeliſta, *generatio ſic erat*. Fratres, ſi volumus intelligere quæ dicuntur, divina verba modis non penſemus humanis: ſeponendus eſt humanus ſenſus, ubi totum quod dicitur eſt divinum. Sic Chriſtus quod naſcitur non eſt conſuetudo, ſed ſignum: non eſt natura, ſed virtus: non ordo eſt, ſed poteſtas: & eſt cœleſte miraculum, ratio non humana. Hic mundana ſcientia quid capiet? hic carnis intelligentia quid requiret? *Chriſti*, inquit, *generatio ſic erat*. Non dixit ſic facta eſt, ſed ſic erat: quia Chriſti generatio erat apud patrem, quando generabatur ex matre. Quod erat, ſemper erat: quod factum eſt, hoc reddebatur: erat Deus, reddebatur homo: ex utero nos ſuſcepit ille, qui nos plaſmaverat ex luto. * *Cum deſponſata eſſet mater ejus Maria*. Suffecerat dixiſſe, cum deſponſata eſſet Maria. Quid ſibi vult ſponſa mater? ſi mater, non ſponſa: ſi ſponſa, non adhuc mater. *Cum deſponſata eſſet Maria mater ejus*. Virginitate ſponſa, fœcunditate mater: mater viri neſcia, partus conſcia. Aut quomodo non ante conceptum mater, quæ poſt partum virgo mater? Aut genitrix quando non, quæ ſæculorum generavit auctorem? principium dedit rebus? natura virgo mater ſemper, ſic ſemper * noverca corruptio. Eſt ergo muneris virginalis, ut regeneret per Deum virgo, quod per Deum virgo generavit: Deus & integritas eſt cœleſte conſortium, virginitas juncta Chriſto copula eſt perfecta virtutis. Quod Virgo concipit, eſt honor Spiritus, non onus eſt carnis: quod parturit Virgo, ſecretum eſt Dei, non eſt miniſterium conjugale: quod naſcitur Chriſtus, divinæ majeſtatis eſt, non eſt imbecillitatis humanæ: eſt gloria deitatis tota, ubi nulla carnis ſentitur injuria. *Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto*. Quid eſt quod ad ſponſam, & non ad liberam cœleſtis innocentiæ deſtinatur arcanum? Quid eſt quod ſic zelo ſponſi, ſponſæ periculum comparatur? Quid eſt quod virtus tanta putatur crimen, ſalus certa diſcrimen? Quid eſt, quod inter innocentes taliter laborat pudor, verecundia ſuccumbit, fatigatur caſtitas, ſauciatur fides, extat accuſatio, urget cauſa, facultas tota excuſatione aufertur? Quis excuſat ſponſam, quam conceptus accuſat? Aut quid proficiet defenſor externus, quando facti teſtis internus aſſiſtit? Quid tenemus, fratres? Non apices, non literæ, non ſyllabæ, non verbum, non nomina, non perſonæ in Evangelio divinis vacua ſunt figuris. Sponſa quæritur, ut jam tunc Eccleſia Chriſti ſponſa ſignetur: juxta illud Oſeæ Prophetæ: „ Sponſabo te mihi in ju- Oſe. 2.
„ ſtitia & judicio, & in miſericordia & miſe-
„ rationibus, & deſponſabo te mihi in fide: „
Hinc Joannes ait: „ Qui habet ſponſam, Joan. 3.
„ ſponſus eſt: „ Et B. Paulus: „ Sponſavi vos 2 Cor. 11.
„ uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. „
Vere ſponſa, quæ virginali partu novam Chriſti regignit infantiam. Procurator Joſeph ſponſus, ut iſte in illo Joſeph Chriſti figuram impleat paſſionis: Joſeph Prophetalibus ſomniis incurrit zelum, Chriſtus propheticis viſionibus ſuſcepit invidiam: Joſeph miſſus in lacum mortis, vivus emergit a lacu, Chriſtus mortis ſepulchro datus, vivus remeat a ſepulchro. Joſeph venundatus eſt, pretio taxatus eſt Chriſtus. Joſeph tranſducitur in Ægyptum, ad Ægyptum fugatur Chriſtus: Joſeph eſurientibus populis panem copioſe ſubminiſtrat, Chriſtus cœli pane manentes orbe toto exſaturat nationes. Sic lucet, cur Joſeph iſte cœleſtis ſponſi typum prætulerit, portaverit imaginem, ambulaverit in figuram. Maria mater vocatur, & quando non Maria mater? „ Con- Gen. 1.
„ gregationes, *inquit*, aquarum appellavit Ma-
„ ria: „ Nonne hæc exeuntem populum de Ægypto concepit uno utero ut emergeret cœleſtis in novam creaturam renata progenies? Juxta 1. Cor. 10.
illud Apoſtoli: „ Patres noſtri omnes ſub nube
„ fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes
„ in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. „
Et ut ſemper Maria humanæ prævia ſit ſalutis, populum quem unda generatrix emiſit in lucem, ipſa jure præceſſit in Cantico. „ Maria,
„ inquit, ſoror Aaron ſumens tympanum in ma-
„ nu ſua, dixit: Cantemus domino, glorioſe e- Exod 15.
„ nim honorificatus eſt. „ Nomen hoc prophetiæ 4
germanum eſt, * hoc renaſcentibus ſalutare, hoc

AD SERMON. CXLVI.

NOTÆ.

(*) SErmo: Alias Titulum præfert: *de eadem*. Cætera deſiderantur.

1 *Voluntatis, non pavoris*: Alias: *Pavoris non voluntatis eſt, quod tacuimus*. Verba hæc juxta mentem Tillemontii, tom. v. pag. 187. innuere videntur, Chryſologum in die Nativitatis Domini ab concionibus abſtinuiſſe.

2 *Ex luto*: Alias: *ex limo*.

3 *Natura virgo, mater ſemper, ſic ſemper &c.* MS. Cæſenæ: *Natura virgo vitiata, finem attulit Naturæ: ſicut rerum natura virgo Mater, ſic rerum ſemper noverca corruptio*, „ Hoc eſt cum Natura, quæ virgo ab Deo creata
„ fuerat ob peccatum protoplaſti vitiata remanſit, finem
„ attulit ipſi naturæ virgini, quæ ulterius parere nequi-
„ vit virgo, ut dicat plurimus generationem unius, alte-
„ rius eſſe corruptionem qua de re natura non amplius
„ dicitur Mater, ſed appellatur noverca. „ Mita.

4 *Prophetia germanum*. Maria Aaronis ſoror, prophetiæ dono claruit.

AD

hoc virginitatis insigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium castitatis, hoc Dei sacrificium, hoc hospitalitatis virtus, hoc collegium sanctitatis: merito ergo matris Christi nomen est hoc maternum. Diximus quare mater sponsa, quare Joseph sponsus, quare Mariæ maternum nomen, ut totum circa ortum Christi fuisse mysticum panderemus: nunc quare sponsa quæsita sit ad partum Christi, aliis prodamus ex
Isa. 7. causis. Prædixerat Isaias & Virginem parere Deum cœli, Regem terræ, orbis Dominum, reparatorem mundi, mortificatorem mortis, redditorem vitæ, perpetuitatis auctorem, hoc quam esset mundanis triste, terribile regibus, pavendum Judæis, ipse dominicæ nativitatis
Matt. 2. probavit eventus. Namque ubi natum Christum nunciantibus magis audivit Judæa, Herodes didicit, mox perdere Judæi, Herodes occidere molitus est Christum; & dum successorem sibi timent, omnium perdere conati sunt salvatorem: denique quia ipsum invenire nequierunt, delent patriam: lac miscent sanguini, cœvos ejus parricidali furore collidunt: laniant innocentiæ socios, quia culpæ participes invenire non poterant, quos punirent: Et si jam nato Christo hæc faciunt, concepto Christo tanta feritas quid feciſſet? Hinc est quod providetur sponsus, providetur maritalis species, ut celet miraculum, ut tegat signum, ut velet Virginis partum, ut crimini non det locum, ut furentis insidias sic eludat. Christus quamvis morti deditus in utero si fuisset extinctus, mors præceps quod nostræ saluti venerat, abstuliſſet. Et quia locus iste multa nobis conferre poterit si dicatur, prælibasse nos hodie, fratres, dominicum sufficiat sacramentum.

SERMO CXLVII.

DOminum Christum, fratres, quæ res fecerit terreni corporis inire commercium, intrare humanæ carnis angustias, habitare virginalis uteri mansionem, quia ante hac audire cœpimus, hodie plenius audiamus. Vos mihi vita, vos mihi salus, vos mihi gloria: & ideo non patior nescire vos, quod Deus mihi de-
1 derit scire. * Deum scivit Evangelista cum di-
Joan 1. cit: „ Deum nemo vidit unquam. „ Ergo Deum quem sciebat, agnoscebat, sentiebat: quia videre non poterat creatura, ferebatur servitute dura, triste exhibebat obsequium pro invisibili majestate; obsederat pavor omnia; timor solverat universa; cuncta concusserat terror; in cœlo divinus splendor prostraverat Angelos; in terra tonitrua & fulmina corda mortalium quassabant. Sic minus pavor amorem dominantis excluſit; Angelos fugavit ad terras; homines traxit ad idola; mundum vanis erroribus occupavit: fecit omnes creatorem fugere, colere creaturas. Amare non potest, qui satis timet: hinc est, quod mundus perire maluit, quam timere: pavore mors ipsa levior. Denique Cain Gen. 4. ubi parricidali cœpit terrore vexari, mortem petit, requiem credit si periret. Et quid dicam Cain? Elias ille ubi sensit toto se timore a- 3. Reg. 11 spergi, repetebat quam fugerat mortem, melius existimans morti succumbere, quam timori. Petrus quoque dominicæ virtutis timore turbatus, Christum ut a se discederet, supplicabat: „ Discede, inquit, a me, quia homo Luc. 5. „ peccator sum. „ Hoc dicebat, quia quicquid erat amoris & fidei, pondus pavoris extinxerat, sic timor nisi amore fuerit temperatus, quamvis devotam servitutem efficit contumacem. Videns ergo Deus mundum labefactari timore, continuo agit ut cum amore revocet, invitet gratia, charitate teneat, & constringat affectu. Hinc est, quod inveteratam malis ter- Gen. 7. ram abluit ulciscente diluvio: & Noe novi sæculi vocat parentem, blando sermone compellat, dat familiarem fiduciam, pie de præsentibus instruit, consolatur per gratiam de futuris: & jam non jussis, sed participato labore una in arca claudit totius sæculi partum: ut societatis amor, timorem servitutis auferret; & servaretur amore communi, quod fuerat communi labore salvatum. Hinc est, quod Abraham Gen. 18. vocat de gentibus, auget nomine, patrem fidei facit, comitatur via, inter exteros servat, ditat rebus, honorat triumphis, promissis oppignorat, eripit injuriis, hospitalitati blanditur, mirificat germine desperato: ut tot repletus bonis, tanta divinæ illectus dulcedine charitatis, Deum diligere disceret, non timere: amando colere, non pavendo. Hinc est, quod Ja- Gen. 28. cob fugientem solatur in somnis; redeuntem pro certamine provocat; luctatoris constringit amplexu: ut amaret patrem certaminis, non timeret. Hinc est, quod Moysen patria voce Exod. 3. vocat, paterna alloquitur charitate, ut sit plebis suæ liberator invitat. Et quid plura? Deum facit: dedit eum in Deum Pharaonis: Deum facit, munit signis, armat virtutibus, jussis bella expugnat, militem ipso verbo vincere tribuit, præceptis triumphare concedit, atque per omnes virtutum coronas ad amicitiam suam promovet, cœlestis regni præstat esse participem, & ut ipse sit legislator indulget, totum tamen ut amaret, accepit: denique tantum esset Dei amore succensus, ut ipse ardenter diligeret, & alios ut diligerent, sic moneret, „ Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor- Deut. 6. „ de tuo, ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. „ Quicquid est cordis, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, ita Dei amore voluit possideri, ut hominis mundanus non haberet quid violaret affectus. Sed per hæc quæ memoravimus, ubi humana corda flamma divinæ charitatis accendit, & humanis sensibus amoris Dei tota se fundit ebrietas, saucia mente cœperunt Deum carnalibus velle oculis intueri. Deum quem mundus non capit, angustus quomodo capere poterat humanus aspectus?

AD SERMON. CXLVII.

NOTÆ.

1 QUod mihi Deus dederit scire. MS. Cæsen. quod mihi Deus scire donaverit.

2 Per

ctus? Quid erit, quid debeat, quid poſſit, non reſpicit jus amoris. Amor ignorat judicium, ratione caret, modum neſcit. Amor non accipit de impoſſibilitate ſolatium, non recipit de difficultate remedium. Amor niſi ad deſiderata pervaſerit, necat amantem: & ideo vadit quo ducitur, non quo debeat. Amor parit deſiderium: gliſcit ardore, ardor ad inconceſſa pertendit. Et quid plura? Amor quot amat, non poteſt non videre: hinc eſt quod omnes ſancti omnia quæ meruerant parva duxerunt, ſi Dominum non viderent. Et revera, fratres: quomodo pro beneficiis reddes obſequium, ſi beneficiorum non videat largitorem? Aut quomodo credit a Deo ſe amari, cujus non meretur aſpectum? Hinc eſt quod amor qui cupit videre Deum, & ſi non habet judicium, habet tamen ſtudium pietatis. Hinc eſt quod Moyſes audet dicere: „ Si inveni gra- *Exod. 33*
„ tiam coram te, oſtende mihi faciem tuam. „ *Pſal. 79*
Hinc eſt quod alius dicit: „ Oſtende faciem „ tuam. „ Denique & ipſi Gentiles ob hoc ſimulacra finxerunt, ut in ipſis erroribus oculis cernerent quod colebant. Sciens ergo Deus viſendi ſe deſiderio cruciari, laſſarique mortales, unde ſe viſibilem faceret hoc elegit, quod eſſet & terrenis magnum, & non minimum ſupernis. Nam quod in terra a Deo ſibi ſimile factum eſt, in cœlo non poterat honorificum non haberi? „ Faciamus, inquit, ho- *Gen. 1.*
„ minem ad imaginem, & ſimilitudinem no- „ ſtram. „ Perfecta devotio hoc debet imagini, quod debet & Regi. Si de cœlo ſumpſiſſet Angelum, nihilominus inviſibilis haberetur, ſi de terra minus homine, & divinitatis eſſet injuria, & dejeciſſet hominem, non levaſſet. Nemo ergo chariſſimi, Dei credat injuriam, ſi Deus ad homines per hominem venit & aſſumpſit ex nobis, ut videretur a nobis, qui vivit, & regnat Deus nunc, & per omnia ſæcula ſæculorum, * Amen. 2

SERMO CXLVIII.

HOdie, fratres, heſternum debemus redhibere ſermonem: hodie dominicæ nativitatis lætitiam debemus iterare: quando concipit Virgo, Virgo parit, manet Virgo: non eſt conſuetudo, ſed ſignum: non eſt ratio, ſed virtus, * auctor eſt, non natura: non eſt commune, ſed ſolum: divinum eſt, non humanum. Ceſſet ergo inanis Philoſophiæ labor, 1
naſci Chriſtum non fuit neceſſitas; ſed poteſtas: fuit honor, injuria non fuit: ſacramentum pietatis fuit, deitatis non fuit detrimentum: fuit reparatio ſalutis humanæ, imminutio ſubſtantiæ non fuit hoc divinæ. Qui non naſcendo ex intacto limo fecit hominem, naſcendo ipſe hominem de corpore fecit intacto: manus quæ in noſtrum plaſma lutum dignanter aſſumpſit, ad reparationem noſtram dignanter aſſumpſit & carnem. Ergo quod creator in creatura ſua, quod Deus invenitur in carne, creaturæ honor eſt, non eſt creatoris injuria. Sed hoc contumeliam credit, qui credit lutum pretioſius eſſe, quam carnem. Fortaſſe pœnitet de luti injuria in honorem carnis, in hominis gloriam ſe mutatum? Homo quare tibi tam vilis es, qui tam pretioſus es Deo? Quare ſic honoratus a Deo teipſum taliter inhonoras? Quare quæris, unde factus ſis, & ad quid factus ſis, non requiris? Nonne tota iſta quam vides tibi facta eſt mundi domus? Tibi infuſa lux circumfuſas removet tenebras, tibi eſt temperata nox, tibi dimenſus eſt dies, tibi cœlum, ſolis, lunæ, ſtellarum vario fulgore radiatum eſt: tibi terra floribus, nemoribus, fructibus eſt depicta: tibi creata eſt in aere, campis, in aqua ſpecioſa continens mirabilis animantium multitudo, ne gaudium novi ſæculi triſtis ſolitudo confunderet. Hinc eſt, quod fecit te eſſe de terra, ut eſſes tu Dominus terrenorum: & eſſes ipſis in ipſius ſubſtantiæ communione communis: nec tamen te terrenum terreſtribus ſic æquavit: ut non etiam cœleſtibus animatum te cœlitus exæquaret: & ut eſſet tibi cum Deo ratio communis, corpus commune cum jumentis, dedit tibi animam de cœlo, dedit tibi corpus de terra, ut in te nexa cœli, terræque concordia ſervaretur. Adhuc tamen quid adjiciat ad honorem tuum tuus creator excogitat: in te imaginem ſuam ponit, *em* 1.
ut terris inviſibilem conditorem viſibilis imago præſentem poneret: & in terrenis dedit tibi vices ſuas, ut non fraudaretur * Domini Vi- 2
cario, mundi tam larga poſſeſſio. Et ſi iſta ita ſunt: quare modo putatur injuria, quando Deus quod per ſe fecit in te, in ſe clementer excepit, & in homine ſe vere videri voluit, in quo ante imaginario voluit ſe videri: deditque ut proprietas eſſet * ipſe, qui ante ut ſimili- 3
tudo eſſet acceperat. Concepit Virgo, Virgo peperit, non te conceptus turbet, partus te non confundat auditus, quando virginitas quicquid eſt humani pudoris excuſat. Aut quæ ibi

vere-

2 *Per omnia ſæcula ſæculorum*. Hac formula abſolvere Conciones ſolemne fuiſſe Patribus, teſtatur Ferrarius de Concion. lib. 1. cap. XXXII. pag. 153. ubi & ipſum laudat Chryſologum.

AD SERMON. CXLVIII.

NOTÆ.

1 SED *virtus*. Nil uſitatius apud veteres, quam *virtutis* nomine divinitatem, & maxime Chriſti, enunciare. Sola teſtimonia, quæ Theodoretus colligit ad calcem Dialoghi III. contra Theopoſchitas abunde faciunt. Addam illud Ambroſii lib. II. de fide, cap. VII. n. 56. *Chriſtus, ut homo turbatur: non turbatur ejus virtus; non turbatur ejus divinitas.*

2 *Fraudaretur*. Mita mendoſe; *fundaretur*.

3 *Proprietas eſſet*. „ Homo prius tantum erat ſimilitudo „ Dei; nunc etiam proprietas dicitur, poſtquam humani„ tas accepta eſt a verbo. „ Mita.

4 *My-*

verecundiæ læſio, ubi init Deitas cum amica ſibi ſemper integritate conſortium; ubi eſt interpres Angelus, fides pronuba, deſponſatio caſtitas, donatio virtus, judex conſcientia, cauſa Deus, conceptus integritas, virginitas partus, virgo mater? Nemo ergo judicet humano modo quod divino geritur ſacramento, nemo my-
4 ſterium cœleſte * diſcutiat ratione terrena, nemo ex uſu tractet novitatis arcanum, nemo quod ſingulare eſt, metiatur exemplo, nemo contumeliam de pietate componat, nemo periculum ſubeat de ſalute. Certe qui ſcire deſiderat altiora, recurrat ad legem: per legem legis ſcientiam quærat: auctoris factum auctori-
Gen. 2. tate cognoſcat auctoris. Lex refert, quod Deus hominem propriam creavit ad vitam, quod homini terram juſſit proferre fructus ſpontanea ſervitute; quod beſtias, pecudes, armenta, humanæ juſſit poteſtati ſubjacere, non arti; ut homo laboris neſcius, doloris ignarus, beatus delicias poſſideret. Sed omnia hæc ne haberet homo, Angelus, qui inter primos habebatur, invidit, maluitque in diabolum commutari, ne hominem plenum gloria ſic
5 videret. * Denique hoc livore ſuccenſus ag-
Gen. 3 greditur dolis fœminam, virginemque ut vetitum deguſtaret pomum inducit: inducta Virgo, inducit Virginem mox maritum, ac dejecit vitæ ſtatum, mortis cibum: peccati pabulum, dum miniſtrat, & ipſa fit totius materia ruinæ, quæ facta fuerat ad ſolatium ſingulare. Hinc peccatum primum, hinc origo mortis, hinc labor, hinc dolor, hinc gemi-
6 tus, hinc amara propagata eſt * noſtræ conditio ſervitutis. Namque homo ante Dominus omnium, in omnium dejectus eſt ſervitutem: & timet omnes qui timebatur ab omnibus: & vix arte valet, qui poteſtate regnabat. Hinc eſt, fratres, hinc eſt, quod Chriſti talis eſt ordo naſcentis: ad Virginem diabolus venerat, venit Angelus ad Mariam; ut quod malus dejecerat Angelus, bonus Angelus allevaret. Perfidiam ſuaſit ille, hic fidem: ſuaſori credidit illa, iſta credit auctori. Naſcitur Chriſtus, ut naſcendo corruptam redintegret naturam: infantiam ſuſcepit ille, patitur nutrimenta, percurrit ætates, ut unam perfectam, manentem, quam ipſe fecerat, inſtauraret ætatem: portat hominem, ne jam cadere homo poſſit: quem terrenum fecerat, fecit eſſe cœleſtem: animatum humano Spiritu, Spiritum vivificat in divinum: & ſic eum totum tollit in Deum, ut in eo quod peccati, quod mortis, quod laboris, quod doloris, quod terrę eſt, nil relinquat: præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum patre vivit, & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus, nunc, & ſemper, & per immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO CXLIX. (*)

IN adventu Domini & ſalvatoris noſtri, atquæ in præſentia ejus corporali Angeli ducentes choros cœleſtes, evangelizabant paſtoribus, dicentes: *Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo*. Ab ipſis ergo ſanctis Angelis etiam nos mutuati vocem, annunciamus vobis gaudium magnum. Hodie enim Eccleſia in pace eſt, & hæretici in ira: hodie Eccleſiæ navis in portu eſt, & hæreticorum furor jactatur in fluctibus: hodie, fratres, paſtores Eccleſiæ in ſecuritate, & hæretici in perturbatione ſunt: hodie oves domini in tuto, & lupi inſaniunt: hodie vinea domini in abundantia, & operarii iniquitatis in indigentia: hodie populus Chriſti, chariſſimi, exaltatus eſt, & inimici veritatis humiliati ſunt: hodie dilectiſſimi Chriſtus in lætitia, & diabolus in luctu: hodie Angeli in exultatione, & dæmones in confuſione. Et quid plura dicere? Hodie Chriſtus qui eſt Rex pacis, cum ſua pace procedens fugavit omne diſſidium, diſſenſiones depulit, diſcordiam perturbavit, & ſicut cœlum ſplendor Solis, ita Eccleſiam fulgore pacis illuminat. *Quia natus eſt vobis hodie*, ait, *ſalvator mundi*. O quam deſiderabile nomen pacis: quam religionis Chriſtianæ ſtabile fundamentum, & altaris dominici cœleſtis ornatus. Et quid dignum poſſumus de pace proloqui? Pax nomen eſt ipſius Chriſti, ſicut & Apoſtolus dicit: „ Quia Chriſtus eſt pax no- *Eph.* 2.
„ ſtra, qui fecit utraque unum: „ quæ non ſententiis, neque fide, ſed invidia diaboli diſſidebant. Verum ſicut procedente Rege, & plateæ mundantur, & omnis civitas diverſis floribus & ornatibus coronatur, ut nihil ſit, quod minus dignum vultui regis appareat: ita & nunc procedente Chriſto Rege pacis, omne quod triſte eſt, auferatur a medio: & illuceſcente veritate, fugetur mendacium, fugiat diſcordia, reſplendeat concordia. Et ſicut frequenter fieri videmus, ubi regum, vel fratrum tabulæ depinguntur, ut inter utroſque unanimitatis declarentur inſignia, artifex pictor fœmineo habitu poſt tergum utriuſque concordiam
1 ſtatuit, * quæ brachiis ſuis utrumque complectens indicet: quod hi qui videntur corporibus ſeparati, ſententiis & voluntate conveniant, ita nunc pax domini media aſſiſtens, & utrumque noſtrum gremio palpante connectens, diſcreta corpora in unum convenire animum

ulnis

4 *Myſterium cœleſte*. Hujus vocis ſignificationem examinandam ſuſcepit Cauſabonus Exercit. XVI. pag. 542. eamque a *claudendo* dictam putat. Univerſam autem Chriſti, & de Chriſto doctrinam appellant *myſterium*. Et 1. Cor. IV. 1. Apoſtoli vocantur *diſpenſatores myſteriorum Dei*, Ab Paganis vocem hanc effluxiſſe ſi quis contendat, non renuam. Nonnulla enim eorum ſacra, vocabantur: *myſteria*: vel *ſacra opertanea*.

5 *Sic videret*. Alias: *quam hominem ſic videre*.

6 *Propagata eſt*. Editiones correximus ex MS. Cæſen. in quibus deeſt: *propagata eſt*.

AD SERMON. CXLIX.

NOTÆ.

* HUic Sermoni in nonnullis editionibus titulus eſt: *de Nativitate Domini Serm.: quem quidam D. Severiani Gabalenſis putant, ſed falſo*. Conſule adnotata in Præfatione.

1 *Concordiam ſtatuit*. Hæc apparent in Nummo Juliæ Paulæ, & in Veterum monumentis.

2 *Pater*

ulnis jungentibus docet, in quo fine dubio completur ſermo Propheticus, qui ait: „ Et erit *Zach. 6.* „ conſilium pacificum inter utroſque. „ Et 2 heſterno quidem pater noſter communis * Evangelico pacis ſermone præfatus eſt, hodie vero nos verba pacis expromimus: ipſe nos heſternos reſupinis manibus in verbo pacis excepit, & nos hodie dilatato pectore, ulniſque patentibus ad eum cum muneribus pacis occurrimus. Jam bella deſtructa ſunt. Omnia pulchritudo pacis obtinuit, nunc in luctu eſt diabolus, & in lamentatione omnis dæmonum turma; nunc in cœleſtibus lætitia, & in Angelis exultatio, quibus ſpecialius familiaris eſt pax: hanc enim etiam cœleſtes admirantur virtutes, apud quas fons ejus habetur perennis: ex quo etiam terreni, guttis quibuſdam exinde diſtillantibus, irrorantur. Et ideo etiam ſi in terris pax laudatur a ſanctis, laudis ejus ſplendor redundat in cœlum: laudant eam cœleſtes angeli, & dicunt: *Gloria in altiſſimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Videtis, fratres, quomodo cœleſtes omnes, & terreſtres invicem ſibi munera pacis mittunt, cœleſtes angeli pacem terris annunciant, ſancti in terris Chriſtum, qui eſt pax noſtra, collaudant in cœleſtibus poſitum, & myſticis choris conclamant: *Hoſanna in excelſis.* Dicamus ergo & nos cum Angelis: „ Gloria in al- „ tiſſimis Deo: „ qui humiliavit diabolum, & exaltavit Chriſtum ſuum: Gloria in altiſſimis Deo, qui diſcordiam fugavit, & pacem ſtatuit. Videte, fratres, vocem Angelicam exultantem. „ Gloria in excelſis Deo: & in terra pax. „ Dico enim vobis artem diaboli, cujus neque vos ignoratis aſtutias. Vidit ſatanas firmitatem fidei, ſtabilitatemque: vidit eam pietate dogmatum ſeptam: vidit eam operum bonorum fructibus abundantem; & ideo pro omnibus ad inſaniam venit, & rabie furoris exarſit, ut inſcinderet concordiam, ut convelleret charitatem, ut diſrumperet pacem, ſed pax ſemper ſit nobiſcum.

SERMO CL.

SI conceptum Virginis, Virginis partum ſermo non aperit, ſenſus non recipit, non capit mens humana, Deum fugiſſe ut hominem quis loquatur? *Apparuit*, inquit, *Angelus Domini in ſomnis Joſeph, dicens: Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* *Matt. 2.* Si pietatis eſſe diximus, quod natus eſt Chriſtus, Chriſtus quod fugiſſe legitur, quid dicemus? Forte ſicut natum diximus, ut repararet naturam: dicamus, quod ut fugaces revocaret, aufugit. Et revera ſi, ut revocet errantem ovem, in montibus ipſe errat; quomodo ipſe non fugit fugientes populos ut reducat? *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Quid eſt quod ſic cœleſtis cauſa tractatur, ut ſenſus confundatur humanus *, laſſetur animus, laboret intelligentia, hebetetur auditus, fides nutet, ſpes titubet, credulitas ipſa ſuccumbat? *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Perſequente homine, Deus fugit: ſæviente terra, cœlum trepidat: & volitante pulvere, pavore turbantur angeli: & pa or patris filio fugiente monſtratur. *Accipe puerum & matrem ejus & fuge in Ægyptum.* David perſequenti Saul, ad Judæam confugit, recepit vicinia, domus unius viduæ Eliæ ſufficit ad latebras. Chriſto fugiente locus deeſt, provincia deficit, non ſubvenit patria. Dum migrat, non vicinæ gentes, non finitimæ ſufficiunt regiones: ſed Ægypti triſtem locum, * extorrem habitu, lingua, moribus barbarum procurat * exilium. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Si rerum refugium fugit, auxilium lateſcit omnium, ſi formidat fortitudo cunctorum, ſi ſe univerſorum defenſio non defenſat, quare humana notatur fuga, arguitur trepidatio, formido culpatur? Quare vocatur in crimen Petrus qui negat, Joannes qui expaveſcit & fugit: diſcipuli omnes, quia deſerunt per pavorem? Et iſta fratres, eſto facta ſint, quare literis mandantur, quare referuntur in libris, quare recitantur ſæculis, quare quotidianis lectionibus innoteſcunt, quare omnes panduntur in gentes? Nunquid ut divinum timorem lingua, locus, ætas, tempus, univerſa cognoſcant? Sicut enim cum virtutes leguntur, animos erigunt ad profectum, ita deponunt animos cum recitantur infirma. Quid ſibi vult ergo Evangeliſta, quod hæc ſcribit ad memoriam ſempiternam? Devoti militis eſt regis ſui tacere fugam: referre conſtantiam: virtute loqui, timores ſilere: aperire fortia, infirma reticere: adverſa delere, prædicare victorias, quo & hoſtium frangere auſus poſſit, & ſociorum excitare virtutem. Evangeliſta igitur referendo talia, videtur excitaſſe hæreticorum latratus, defenſionem fidelibus ſuſtuliſſe. *Tolle*, ait, *puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Mandatur fuga, non profectio; imponitur neceſſitas, non voluntas: indicit Angelus latentem peregrinationem, non liberum commeatum; ut via, quæ eſt per ſe moleſta, 1 ſem-

1 *Reg. 21. & 22.* 1 *Reg. 17.*

2 *Pater communis.* Chryſoſtomus ſcilicet, qui pridie quam Severianus, de Pace Sermonem habuerat & ipſe.

AD SERMON. CL.

NOTÆ.

1 *Confundatur humanus.* Male vulneratum in editis locum ex MM.SS. Cæſen. & olim Urbinat ſanavit Mita.

2 *Ægypti triſtem locum.* MS. Ceſenæ: *Sed Ægypti triſte loco, extorre habitu, lingua ignotum, moribus barbarum procuratur exilium.*

3 *Procurat exilium.* Ita emendat Latinius: Editi & MM.SS. *procuratur.*

4 In

ſemper eſſet moleſtior per timorem. Ergo ob quam cauſam hæc nobis ſcripta ſint, jam tempus eſt ut quęramus. *Tolle puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Bellicoſus quod in bello fugit artis eſt, non timoris: Deus quando fugit hominem, Sacramenti eſt, non pavoris: potens quando ſe ſubducit infirmo, inſequentem non pavet, ſed foris producit; vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoſte victoriam: occultum ſe non patitur inire conflictum, qui mandare ſuum ſæculis vult triumphum. Secreta victoria, virtuſque latens exemplum poſteris non relinquunt. Hinc eſt, quod Chriſtus fugit, ut cedat tempori, non Herodi: neque enim mortem fugit, qui venerat de hoſte reportare victoriam: neque humanas inſidias expaveſcit, qui totas venerat diabolicæ fraudis aperire verſutias: neque tunc timuit, quando infans, & ſecundum hominem timere neſcivit: & ſecundum Deum potuit non timere. Chriſtus, fratres, ſi mactatus in illo grege lactentium tunc fuiſſet, mors ei caſus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, ſed infirmitas; neceſſitas fuerat, non poteſtas: & innocentiæ fuiſſet præmium, majeſtatis gloria non fuiſſet. Certe ubi eſſet, quod a Deo dictum eſt:
Exod. 13 & 34 Non coques agnum in lacte matris ſuæ? *Futurum eſt*, inquit, *ut Herodes quærat puerum*. Herodes quærebat, ſed quærebat diabolus per Herodem, qui videbat ſibi magos, quos habebat
4 in erroribus ſuis principes, * aufugiſſe. Chriſtus ſi vinctus pannis, ſi ſub matris uberibus occupatus, ſi tacens lingua, ſi latens opere, ſi greſſu nullus, diaboli ſigniferos, hoc eſt magos in duces fideliſſimos commutavit, perfectæ ætatis Chriſtus quid poſſet facere diabolus jam videbat: & ideo movebat Judæos, inſtigabat Herodem, ut Chriſti ſuſpectam ſibi præveniret infantiam, ut futura virtutis ejus anticiparet inſignia, ut peremptorium ſibi no-
5 bis victorioſiſſimum * vexillum crucis callidus
6 machinator auferret. * Sentiebat diabolus, ſentiebat quod Chriſtus doctrinis, virtutibus, vitam mox repararet, & mundum totum, qui adhuc vagiens, ipſum quod erat mundani ver-
Iſa. 8. ticis, occuparet, juxta illud Prophetæ: „ Pri-
„ uſquam ſciat puer vocare patrem aut ma-
„ trem, accipiet & virtutem Damaſci, & ſpolia
„ Samariæ: „ Et ut ipſis probantibus Judæis,
Joan. 12 cum dicunt: „ Videtis, quia nihil proficimus,

S. Petri Chryſ.

„ ecce mundus totus poſt ipſum vadit: „ Chriſtus ſe in carne venturum, aſcenſurum per ætatum gradus, annunciaturum gloriam cœleſtis regni, prædicaturum fidei doctrinam, & imperio verbi ſolo fugaturum dæmones, daturum cæcis viſum, claudis curſum, mutis verbum, auditum ſurdis, peccatoribus remiſſionem, * mortuis vitam, per legem promiſe- 7
rat, & per Prophetas, unde hæc Chriſtus impleturus vir, * infans mortem diſtulit, non 8
fugit. Denique fugam ejus non de periculi metu, ſed de Prophetiæ veniſſe myſterio Evangeliſta aſſerit, ſic dicendo: *Accipe puerum, & matrem ejus & fuge in Ægyptum*: Et poſt: *Ut impleretur quod dictum eſt a domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* *Oſee* 11
Chriſtus ergo fugit, ut ſtaret legis veritas, Prophetiæ fides, Pſalmiſtæ teſtimonium, dicente ipſo domino: „ Neceſſe erat impleri omnia *Luc.* 24
„ quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophe-
„ tis, & Pſalmis de me. „ Chriſtus fugit, nobis, non ſibi: Chriſtus fugit, ut diſpenſata temporibus ſacramenta ſervaret. Chriſtus fugit, ut futuris virtutibus & perfidis materiam tolleret excuſandi: & credituris fidei fiduciam largiretur, quia in perſecutione melius eſt fugere, quam negare. Denique Petrus, quia fugere noluit, *Marc.* 14
abnegavit: Joannes ne abnegaret, aufugit.

SERMO CLI.

HOdierna lectio movit corda, concuſſit viſcera, ſtupefecit auditum. *Ecce*, inquit, *Matt.* 2
Angelus Domini apparuit Joſeph in ſomnis, dicens: Surge, accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum. Cui naſcenti virginitas non reſiſtit, non obviat ratio, non contradicit natura, quæ poteſtas, quæ vis, quod diſcrimen prævalet, ut compelletur ad fugam. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum*. Reverentius diceret, vade in Ægyptum, ut eſſet profectio, non fuga: voluntas, non neceſſitas: judicium, non metus: humanum ſaltem, ſi non divinum: at nunc mandatur fuga, mandatur cœlitus, mandatur per Angelum, ut videatur cœlum timor ante tenuiſſe, quam terram. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum*. In Ægyptum fuge a tuis ad extraneos, ad ſacrilegos a ſanctis, a templo tuo ad dæmonum fana:

E e ad

4 *In erroribus ſuis principes*. In erroribus ſcilicet, in quibus Aſtronomicis obſervationibus dediti, ut plurimum, inducuntur. Ex quibus, & ex ſequentibus, ſatis patet tradidiſſe Chryſologum, Magos fuiſſe ariolos, & vanarum ſtellarum apparitionum ſtudioſos, quos infra vocat *Diaboli ſigniferos*. At nullus jam dubitat, Magos hos fuiſſe ſapientes, Philoſophos, & ſyderalis ſcientiæ peritos. Chryſologus fortaſſe nudæ vocis ſignificationi adhæſit. Nam, ut ait Heſychius, Magum appellabant *ſeductorem, incantatorem*: & Suidas: *Veneficos vocarunt Magos*. Chryſologo proprior Balſamon, ad Can. XXXVI. Laodicen. pag. 842. *Magi ſunt, qui ad ſatanam accedunt*. Non autem defuere ex Patribus, qui cum Noſtro, male de Evangelicis Magis ſenſere: Hilarius Comment. in Matthæ. cap. 1. num. 5. pag. 672. tom. 1. edit Veron. vocat eos *Homines profeſſionis longe a ſcientia divinæ cognitionis averſæ*: Ignatius Epiſt. ad Epheſ. Juſtinus Dialog. cum Tryphone: Orig. lib. 1. contra Celſum: Ambroſius lib. 2. in Luc. num. 47. & 48. Hieronymus in Iſai. XIX. 47. qui tandem palinodiam recinere videtur in Daniel. cap. 11.

5 *Victorioſiſſimum*. Alias: *ſaluberrimum*.

6 *Auferret*. MS. Cæſen. *Evacuaret*.

7 *Remiſſionem*. Alias: *veniam*.

8 *Vir*. Alias: *robuſtiori ætate*.

A D

1 ad idolorum patriam * a regione ſanctorum. Sic Judææ non ſufficit latitudo, ſic anguſtatur ſæculi diffuſa poſſeſſio, non capit ſecretum templi, ſacerdotum turba non ſuſcipit, non abſcondit numeroſitas inveſtigabilis cognatorum, ut ad deitatis latebras profana Ægyptus conducatur, ſic res urget, ſi non vacat intueri verecundiam virginis, laborem matris, ſexus pudorem, periculum in Joſeph, longinquitatis fatigationem, exitium totius domus, & quod his durius, Judæos peregrinaturos in Gentibus: quibus nec ipſa eſt communio, imo eſt profundum legis tranſgreſ-
2 ſione naufragium. * O quam durum eſt peregrinatio etiam inter cives, fratreſque! ſapit quid ſit ſua domus, qui ſentit alienam: & ubi
Pſ. 89. eſt illud: „ Domine, refugium factus es no-
Pſal. 45. „ bis? „ Et, „ Deus noſter refugium & vir„ tus? „ Si refugium fugit, ſi timet virtus, ſi præſidium migrat, quæ vita, quæ ſpes, quæ ſecuritas, quod munimen? Eliæ contra inſidias
3. *Reg.* 17. liberi Regis, vidua una ſufficit: Chriſto contra Herodis captivi minas Judæa tota non ſuf-
4. *Reg.* ficit. Elias miſſos ad ſe cœleſti igne conſumit, Chriſtus ſola fuga fit ſalvus. Hucuſque fugæ Chriſti querimonias exaggeraſſe ſufficiat. Fratres, quod fugit Chriſtus, fuit myſterii, non timoris: fuit liberatio, non periculum creatoris: divinæ virtutis fuit, non fuit fragilitatis humanæ: non fugit propter auctoris mortem, ſed fugit propter ſæculi vitam. Nam qui mori venerat, quare fugeret mortem? Chriſtus totam cauſam noſtræ ſalutis occideret, ſi ſe parvulum permiſiſſet occidi. Chriſtus venerat, ut quos præceptis docuerat, firmaret exemplis: & ipſe faceret, quæ facienda mandaverat: & iſu probaret poſſibilia, quæ impoſſibilia videbantur auditu. Venerat, ut mundo notitiam ſuæ deitatis infunderet: & humani generis ignorantiam auferret. Venerat, ut pigra mortalium corda ad fidem virtutibus excitaret. Venerat diabolum
§ publico ſuperare conflictu: ut ab omnibus * & divino vinceretur juſſu, & humano proſterneretur exemplo. Venerat præſentiæ ſuæ promiſſa perſolvere, ut quibus ſcire ſe dederat, concederet ſe videre. Venerat, ut veniret Judæus de contemptu legis. Venerat introducere ad fidem gentes. Venerat eligere Apoſtolos doctores orbis, coſque cœleſtibus implere doctrinis; munire virtutibus, armare ſignis, ut ſignis edomarent feros, ſanarent virtutibus infirmos, doctrinis dociles edocerent: & ad ſummum, venerat mortem perdere moriendo, penetrando inferna diſſolvere, reſurgendo ſepulcra reſerare, aſcendendo ad cœlos cœleſtibus donare terrenos. Omnia hæc utique perjiſſent nobis, ſi Chriſtus cum eſſet in cunabulis, non fugiſſet. Sed auditor dicas, cum poſſet aliter, quare tantis: quare talibus ſe ſummiſit injuriis? Quare? Primum, quia neque ſine homine poterat ſalvari homo: neque ſine humanis injuriis injuriæ humanæ poterant amputari: cauſam ſuam facit, qui
4 alteri * vult cavere: qui non compatitur, amputare non poteſt paſſiones. Chriſtus nos in ſe ſuſcepit, ut ſe daret nobis: pertulit paſſione noſtras, ut noſtras tolleret paſſiones. Hinc eſt, quod Chriſtus fugit, ut noſtras fugas in perſecutionibus temperaret. Martyr comprehenſus debet tenere conſtantiam, non comprehenſus debet fugere perſequentem: ut & perſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi tempus non auferat ſupplicandi, dicente Domino: „ Si vos perſecuti fuerint in hac civita- *Matt.* 10.
„ te, fugite in aliam. „ Perſecutorem qui provocat, facit: corrigit qui declinat. Fugere debemus ergo, provocare non debemus, ſi ſalvari perſecutores noſtros, volumus, pro quibus præceptum eſt nos orare. „ Orate, *inquit*, *Matt.* 5
„ pro perſequentibus vos. „ Orandum eſt, fugiendum eſt, ut & ille qui per ignorantiam furit, ſanetur: & ille qui patitur, de patientia palmam ſubeat, non ſubeat de temeritate diſcrimen. Fratres, ſi Saulum Martyres non
5 fugiſſent, Paulum Martyremque non feciſſent. Hoc faciendum docuit Chriſtus: hoc nobis reliquit exemplum, ut fugiente Domino, fugere indignum non putet ſervus. Et alia eſt cauſa quod fugit Chriſtus; quod infans tempus ſuæ diſtulit paſſionis; quod Crucem ſupra triceſimum annum vitæ corporalis aſcendit: ut qui ad vitam perfectum hominem fecerat, perfectam repararet in vitam: & qualem terris dederat, talem redderet cœlo. Et quod ad Ægyptum fugit, aliam procedit ad cauſam. * 6
Fugit ad Ægyptum, ut perfidiam Judæorum per fidem gentium caſtigaret: * nam Domi- 7
num ſuum quem Judæa fugaverat, Ægyptus obſequenter accepit, ut Eccleſiam Synagogæ, Judæis

---

AD SERMON. CLI.

NOTÆ.

1 *Dolorum patriam*. Fuiſſe Ægyptum Idololatriæ ſedem, nemo eſt qui ambigat: & adventante Chriſto Ægypti ſimulacra corruiſſe jam prædixerat Iſaias cap. XIX. de quo vaticinio Baronius in Ann. At alio intendiſſe animum Prophetam ſanctiſſimum, vult Clariſs. Serry Exercit. XXXVIII. pag. 261. & ſeqq.; quem conſulas vellem, ut vulgo conceptam opinionem tandem exuas.

2 *Tranſgreſſione naufragium*. Judæis ad exteros vetita peregrinatio.

3 *Ab omnibus*. Alias: *ab hominibus*.

4 *Qui alteri*. Alias: *Alterius*.

5 *Si Saulum*. Corruptus in plurimis editionibus locus medica manu indigebat. Dum autem *Martyremque* dicit, forſan S. Stephanum reſpicit.

6 *Aliam procedit ad cauſam*. Ad literam: Chriſtus in Ægyptum ſe recepit, ubi nihil Herodes auctoritatis, & poteſtatis habebat. Nec ejus, nec Scribarum, & Phariſeorum furorem evitaſſet, ut obſervat Hieronymus Comment. in Matth. lib. 1 ſi extra Galileæ tantum fines aufugiſſet. Nam perſecutor Herodes integrum tum Judæorum regnum obtinebat: & poſt ejus tantum obitum in Tetrarchias diviſio facta fuit.

7 *Per fidem gentium caſtigaret*. Non quod tunc in Ægypto Chriſti fides recepta eſſet, ut gregarius quidam myſticus Scriptor innuit: nam ibidem ad annos uſque rep. ſal. CCCXXIX. Idololatriam duraſſe accuratiores Scriptores docent. Et qui tradunt ad Chriſti adventum Idolorum ſimulacra in eadem regione corruiſſe, ſi de dæmonum imperio ibidem excuſſo intelligunt, ea tradunt, quæ elapſis temporibus, non quæ modo evenere. Cum autem in ſuperiori nota meliori criterio examinandam dixi, univerſam horum ſimulacrorum everſionem, non ideo omnia prodigia, quæ tunc in Ægypto viſa ſcribunt, expunxi: hæc enim ſolius Caſauboni, aliorumque Proteſtantium audacia eſt; ea ſola ratione, quod Chriſtus initium ſuorum ſignorum feciſſe dicatur in Cana Galileæ.

Judæis Gentes anteponendas in fide, ſuam panderet figuram.

SERMO CLII. *

ZElus quo tendat, quo proſiliat livor, invidia quo feratur Herodiana hodie patefecit immanitas: quæ dum temporalis regni æmulatur anguſtias, æterni regis ortum molitur extinguere, ſicut ait Evangeliſta: *Tunc Herodes videns, quia illuſus eſſet a magis, iratus eſt valde: & mittens, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in omnibus finibus ejus.* Matt. 2. Videns, quia illuſus eſſet a Magis: dolet impietas ſe illuſam, dilatam ſe crudelitas furit, fremit doloſitas ſe deceptam, & in ſe fraus reverſa, colliditur. Herodes ſtridet cadens ipſe in laqueum quem tetendit, hinc iniquitatem quam condiderat, evaginat: de fide perfidiæ ſumit arma: terreno quærit furore, quem natum cælitus non credit; ad ſinus matrum militum cogit caſtra: inter ubera arcem pietatis oppugnat: in teneris uberibus ferrum durat: lac fundit antequam ſanguinem: dat ante mortem ſentire, quam vitam: tenebras ingerit intrantibus lucem. Sic ait magiſter mali, miniſter doli, iræ artifex, inventor ſceleris, impietatis auctor, pietatis prædo, inimicus innocentiæ, hoſtis naturæ, malus omnibus, ſuis pejor, peſſimus ſibi: quem Chriſtus non ut evaderet, ſed ne videret, aufugit. In altum tendens, cedit ab alto: cœlum pulſans, intrat profundum: in ſe vadit, qui vadit in Deum: ſe occidit, qui vitam conatur occidere: * quia 1
capi non poteſt * perditione ſalus, occiſione 2
vita, æternitas fine. O ambitio quam cæca ſemper? O quam ſemper præſumptio peſſima? O quam perdit conceſſa, qui inconceſſa captat? Herodes obſidens terrenum regnum, impugnat cœleſte: terrenis inhians, irruit in divina: ipſamque pietatem tota impietate ſectatur. Audierat natum Regem, quæſierat ubi, quando, unde, & ad quid: at qualiter debuerat, non quæſivit: quia apud illum peccandi amor, * amor innocentiæ non manebat. 3
Deſtinatus ad ſcelus, * ad piaculum promptus, 4
paratus ad crimen, cauſas innocentiæ non requirit, jus abrogat, confundit fas, nefaſque: cui nequitia eſt ſodalis, cui odioſa eſt æquitas, iniquitas ſemper eſt amica, qui cædibus vivit, qui ſe munit ſanguine, qui crudelitatem ſectatur: cui de timore ſtat totum, de amore nil conſtat. Herodes tunc cæcus ſic Chriſtum gladiis quærit, inveſtigat cruore, crudelitate rimatur, ſucceſſorem timens, inceſſit in auctorem; peremit innocentes, volens innocentiam deperire. Rector populi, morum cuſtos, diſciplinæ cenſor, juſtitiæ indagator, æquitatis defenſor, ſervator innocentiæ, ampliator populi, innocentis cauſam facit innocentium crimen: munus vaticinatorum * vertit 5
in pœnam: auctoris ortum, orientum mandat occaſum: negotium ſalvantis, ſalvandorum jubet eſſe diſcrimen. Judex audientes vocat, interrogat loquentes, negantes arguit, urget reos, percellit noxios, conſcios corripit, addit complices, * ſententiæ dat detectos. Infantes quid? Quorum lingua tacuit, 6
oculi nil viderunt, nil audierunt aures, manus nil fecerunt, & quibus actus nullus eſt, unde culpa? Sumpſerunt mortem * qui vivere neſcie- 7
runt, non tempus profuit, * non excuſavit ætas, 8
ſilentium non defendit, quibus apud Herodem ſolum quod nati ſunt, hoc fuit crimen. Et revera, quomodo non redderent naturæ creditum, a quibus cauſa exigebatur auctoris? Infœlix homo, qui ſibi ad accuſationem paravit omnia: ad excuſandum ſpatium non reliquit, ſed totum paravit ad pœnam. Qui excuſabit quem pulſat innocentia, infantia impetit, lac ut ſanguis accuſat? Hoc contra Herodem. At Chriſtus futurorum præſcius, conſcius ſecretorum, cogitationum judex, mentium perſcrutator, quare deſeruit quos ſciebat quærendos eſſe propter ſe, & propter ſe noverat occidendos? Natus Rex, & Rex cœleſtis quare neglexit milites innocentiæ ſuæ, coætaneum ſibi quare contempſit exercitum, * 9
quare cunabulis ſuis deputatas excubias ſic reliquit, ut regem ſolum quæſiturus hoſtis totum graſſaretur in militem? Fratres, Chriſtus non deſpexit ſuos milites, ſed provexit: quibus dedit ante triumphare, quam vivere: quos fecit capere ſine concertatione victoriam: quos donavit coronis antequam membris: quos voluit virtutibus vitia præterire: ante cœlum poſſidere, quam terram, nec ante humanis inſerere quam divinis. Præmiſit ergo Chriſtus ſuos milites, non amiſit: recepit ſuas acies, non reliquit. Beati, quos martyrio natos * vidimus eſſe, non ſæculo. Beati, qui 10

AD SERMON. CLII.

NOTÆ.

* *Sermo*, qui in nonnullis editionibus hanc Epigraphem præfert: *qui, non recte tamen, Divi Severiani titulo circumfertur*. Vide Præfationem.

1 *Occidere*. Alias: *extinguere*.

2 *Quia capi non poteſt*. MS. Cæſen.: *quia capere non poteſt perditionem ſalus, occiſionem vita, æternitas finem*.

3 *Peccandi amor*. MS. Cæſen. *peccandi timor*. Male.

4 *Deſtinatus ad ſcelus*. „ Hoc eſt a perverſa voluntate deſtinatus ad committendum ſcelus: *deſtinare* enim „ *deliberare, ſtatuere eſt*. „ Mita.

5 *Vaticinatorum*. Ideſt Magorum, qui eum Chriſti nativitatis admonuerant. Ita ex MS. Cæſenæ emendandum duxi: licet Mita cum editis retineat: *munus nati natorum*.

6 *Addit complices*. Fortaſſe: *addicit*.

7 *Sumpſerunt mortem*. Alias: *ſubjerunt*.

8 *Tempus profuit*. Ex MS. Vallicellano: Editi: *tempus affuit*.

9 *Contempſit exercitum*. Exercitum vocat Infantium numerum in Herodiana perſecutione occiſorum: quem Græci in ſuis Menologiis, & Æthiopes in ſuis Liturgiis ad quatuordecim millia, præter omnem veri ſpeciem, extendunt. Quis enim credat in tam anguſto terræ angulo, ſpatio duorum tantum annorum, tot puerorum millia in lucem prodiiſſe? Demptis inſuper femellis, in quibus facile non ſævitum eſt, cum ab illis nil ſibi timeret Herodes: iiſque, infra id tempus, placida proculdubio morte peremptis. Et hæc ergo ad Græcas Fabulas amandanda.

10 *Martyrio natos*. Bethleemitas pueros veros Martyres eſſe tenet Eccleſia, eoſque eo nomine veteres Patres commendant: In iis maxime S. Iræneus, *lib.* IV. *adverſus Hæreſ.*, cap. VIII.: Cyprianus, Epiſt. LVI.: Auguſtinus Serm. X. de Sanctis: Auctor Homiliæ III. in diverſa Evangelii

loca

labores in requiem, in refrigerium dolores, mærores in gaudium commutarunt. Vivunt, vivunt, qui vere vivunt, qui pro Chriſto merentur occidi. Beati ventres qui portaverunt tales, beata ubera quæ ſe talibus infuderunt: beatæ lachrymæ quæ pro talibus fuſæ flentibus gratiam baptiſmatis contulerunt. Nam diverſo modo, dono uno, in lachrymis ſuis matres, & ſui filii ſuo ſanguine baptizantur. In martyrio filiorum paſſæ ſunt matres; nam gladius filiorum pertranſiens membra ad matrum corda pervenit, & neceſſe eſt ut ſint præmii conſortes, quæ fuerunt ſociæ paſſionis. Arridebat parvulus occiſori, gladio adiocabatur infantulus, nutricis loco attendebat lactans percuſſoris horrorem, neſcia lucis ætas moritura gaudebat. Infans filius omnem hominem non hoſtem reſpicit, ſed parentem. Matres tulerunt quicquid & angoris extitit, & doloris, & ideo non carebunt martyrii gaudio, martyrii lachrymas quæ fuderunt. Hoc loco attendat auditor, attendat ut intelligat martyrium non conſtare per meritum, ſed venire per gratiam. In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit & ipſa natura? De martyrio ergo debemus totum Deo, nil nobis. Vincere diabolum, corpus tradere, contemnere viſcera, tormenta expendere, laſſare tortorem, capere de injuriis gloriam, de morte vitam, non eſt virtutis humanæ, muneris eſt divini. Ad martyrium qui ſua virtute currit, per Chriſtum non pervenit ad coronam: ſed ipſe nos cœleſte perducat ad pabulum, qui noſtro dignatus eſt jacere in ſtabulo, Jeſus Chriſtus Nazarenus Dominus noſter, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

SERMO CLIII.

FRatres, humani ſenſus non eſt, virginei partus aperire myſterium: quod natura non habet, auctoris eſt, non naturæ: eſt opus ſuperni ſpiritus, quod ſentire non poteſt caro: ubi non eſt humanitatis judicium, ibi deitatis eſt ſignum, dicente Propheta: „ Ipſe Do- Iſai. 7.
„ minus Deus dabit vobis ſignum. Ecce Virgo „ in utero accipiet „. Ubi nil eſt terreni uſus, eſt ibi cœleſtis ordinis totum: quod de mundo non eſt, mundano intellectui non poteſt ſubjacere. Conceptus qui virginem ſervat, partus virginem qui relinquit, * divinum eſt quod 1
generat, non humanum: Deus graditur, ubi veſtigium nullatenus humani tranſitus invenitur: conſuetudo deficit, miracula cum geruntur: conſuetudines non reſpiciunt ſigna: ſingularitas non admittit exemplum: ſicut hodierna pandit lectio, quæ divina narrat prælia parvulorum. Coorta Regi cohors ſua, magis præmori quam commori tota geſtit: Chriſto dicati milites cœperunt ante militare, quam vivere: ante pugnare, quam ludere: fundere ante ſanguinem, quam lactis ubera peroptare: ardentes animæ moras corporis non tulerunt, a gremio ad furentes hoſtium cuneos pervolantes: anticipant virtutibus blandimenta, vulneribus oſcula, unguenta ferro, ut cœlum poſſint ante inhabitare, quam terram: præmia ſpiritus ante portare quam carnem: ante referre triumphos Deo, quam perferre hominum nutrimenta. Vere, vere, fratres, iſti ſunt gratiæ martyres, confitentur tacentes, neſcientes pugnant, vincunt inſcii, moriuntur inconſcii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt gnorantes. Ergo ſicut virginitas corruptionis neſcia contulit honorem matri, ſic infantia paſſionis ignara martyrii palmas rapuit & coronas. Sed quid dicemus quod Rex ipſe qui ſtare debuit, fugit ſolus, & fugit monente patre? Fugere iſtud eſt amoris intimi, non timoris ignavi. * Si ſtetiſſet 2
Chriſtus, haberet eos ſynagoga filios, hos Eccleſia martyres non haberet.

SERMO CLIV.

SIcut dominum prædiorum limitibus affixi tituli * proloquuntur, ita nomina ipſa 1
ſæpe ſanctorum merita indicant, teſtantur inſignia. Ita Abraham, quod fide credidit, nominis adjectione monſtravit: quando ex Abram Abraham divinitus nuncupatur: ut dilatandus genere, nomine ante dilataretur: dicente domino: „ Et non vocabitur amplius Gen. 17.
„ nomen tuum Abram, ſed Abraham erit no- „ men tuum: * quia patrem multarum gentium 2
„ poſui te. „ Sic conjux ſancta ejus cum de ſterili fit fœcunda, ex Sarai vocitata eſt Sarah, * 3
ut &

loca apud Origenem. Quo autem jure eo ornentur titulo merito diſputant Theologi. Vide Eſtium in IV. Sentent. diſt. IV. §. 21.

AD SERMON. CLIII.

NOTÆ.

1 QUi *relinquit*. Alias: *qui non violat*.
2 *Timoris ignavi*. Ex MS. Cæſen. Editi: *timoris ignaviæ*.

AD SERMON. CLIV.

NOTÆ.

1 LImitibus *affixi tituli*. Titulus proprie lapis inſcriptus, vel ipſa lapidis inſcriptio. Hac notione, *lapideum titulum*, habet vetus inſcriptio apud J. Sponium, in Itiner. tom. III. p. 2. pag. 5. Vide Du-Cangium in Gloſſ. tom. III. pag. 1252. ubi hujuſmodi locum Chryſologi laudat.
2 *Abraham-nomen tuum*. Mariana hic: *Abram Pater excelſus: Abraham Pater turbæ*.
3 *Vocitata eſt Sarah*. „ Ex eo enim quod multarum „ Gentium erat futura Parens ⸗ propterea congruo de- „ coratur & nomine. Sarai *Principem vel Dominam meam* „ indicabat, quod uni homini, & uni familiæ præcelleret; „ verum venturæ dignitati anguſte ſatis reſpondebat hoc „ nomen; propterea Deus illam in poſterum vocari juſſit „ *Sarah*: hoc eſt dominam indefinite, ſeu Principem, ut „ multarum Gentium ſtirps & origo diceretur. „ Mita.

Sara

ut & ipſa ante creſcat nomine, quam creſcat
4 pignore, & quia permittente domino * riſum edidit, ſi vetula conciperet exarata jam rugis: ſi pareret deſperata jam fœcunditas: ſi ſterilitas jam penes ſenectutis extrema, prægnans fieret, riſum mox quod genuit, nuncupavit: & hoc aptavit in nomine, quod ſen-
Gen. 21. ſu paſſa eſt cum rideret: „ & vocavit nomen
Gen. 25. „ ejus Iſaac, quod interpretatur riſus: „ Sic Jacob, qui in utero cæpit ante luctari, quam vivere: ante viribus ſuperare, quam membris: etiam inter viſcera materna ipſa ſupplantatoris eſt vocabulum conſecutus, eo quod antequam naſceretur, noſcitur divinitus reprobatum ſupplantaſſe germanum. Et quia longum eſt ire per ſingula: ſicut Petrus a petra nomen adeptus eſt, quia primus meruit Eccleſiam fidei firmitate fundare: ita Stephanus voca-
5 tus eſt a corona, * quia primus meruit pro Chriſti nomine ſubire conflictum, primus meruit ſanguine militum Chriſti martyrium
6 dedicare *. Petrus Apoſtolici chori * vetuſtum
7 teneat principatum, aperiat intrantibus regnum cœlorum, reos poteſtate vinciat, pœnitentes clementer abſolvat: Stephanus eſt martyrum primus, Stephanus purpuratum ducat
8 exercitum, * qui pro domini ſui adhuc ca-
9 lente ſanguine, * ſanguinem ſuum avidus bellator effundit. Et quia cruore proprio tinctam ſibi ipſe purpuram conquiſivit: merito a rege ſuo conſecutus eſt, poſt coronam, qui jam cum naſceretur nomen ſortitus eſt a corona: vere quem præſcivit & prædeſtinavit: ipſum nunc martyrii primum vocavit ad gloriam.

SERMO CLV. (*)

UBi noſtram Chriſtus pie natus eſt ad ſalutem, mox diabolus divinæ bonitati numeroſa genuit, & pernicioſa portenta, ut ridiculum de religione componeret, in ſacrilegium verteret ſanctitatem, de honore Dei Deo pararet injuriam. Hinc eſt, fratres, hinc eſt quod hodie Gentiles * Deos ſuos fœditatibus 1
exquiſitis, excogitato dedecore, & ipſa turpitudine turpiores videndos trahunt, * diſtra- 2
hunt, pertrahunt, * quos faciunt non viden- 3
dos. Quæ vanitas, qualis dementia, quanta cæcitas, fateri deos, & eos ludibriis infœlicibus infamare? Irriſores ſunt, cultores non ſunt, qui deos quos venerantur, illudunt: injuriis afficiunt, non honorant, qui deos a quibus ſe formatos exiſtimant, ſic deformant, confundunt, non glorificant, qui eos de ipſa confuſione componunt. Vere, ſicut ait Apoſtolus, Rom. 1.
„ quia non probaverunt Deum habere in noti-
„ tia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum,
„ ut faciant ea quæ non conveniunt: „ quando eis quibus humana abrogant, dant divina: quando eos judicant dignos cœlo, quando ipſos faciunt terra ipſa non dignos, vere dati ſunt in reprobum ſenſum, & non eſt hoc judicii huma-

---

Sara princeps mea, Sara Princeps abſolute, ob copiam poſteritatis Mariana hic. Vide Philonem de nominibus mutatis.

4 *Permittente domino*. Non mediocri vitio laborantem locum ſanavimus ex Latinio. Editi & ipſe Mita: *promittente domino riſum credidit*.

5 *Vocatus a corona*. Ennodius Carm. XLIV.

Quid Stephano potentius!
Dicas Coronam, Martyr eſt.
Fructum laboris nomen eſt.

6 *Martyrium dedicare*. „ Cain *dedicator mortis*, ut „ dicitur Serm. XCVI. Stephanus dedicator martyrii, „ quia fuit primus qui pro nomine Chriſti jam pro nobis „ paſſi, mortui, & reſuſcitati ſanguinem fuderit. S. Ful-„ gentius Serm. de eodem „ Mita. *Dedicare* idem, ac *initium dare*. S. Cyprianus Epiſt. XXXIII. *Hoc die auſpicatus eſt, dum dedicat Lectionem*. Geſta Conſtantini M. *Palatium uſque ad perfectum fecit, quem non dedicavit* ideſt *incœpit*. Vox Tertulliano familiaris.

7 *Apoſtolici chori*. Locum exhibet Barthius, Adverſ. lib. V. cap. I. pag. 2148. & obſervat *Chorum* veteribus pro jucundiſſimo agmine uſurpari, raro, vel nunquam pro triſti. Exempla profert.

8 *Ducat exercitum*. Alias: *ducit, duxit*.

9 *Adhuc calente ſanguine*. „ Paſſus dicitur ab aliqui-„ bus die 3. Auguſti ejuſdem anni 34. quo Chriſtus Cru-„ ci affixus eſt pro omnium ſalute. Sed & traditione Ec-„ cleſiæ, Patrum teſtimoniis comprobata, coronatus eſt „ VII. Kalen. Januarii anno Chriſti 34. expleto: inchoan-„ te illo ipſo die anno 35. a Nativitate Dom. „ Mita. Martyrologium Adonis editum ab clariſ. Georgio, tom. I. pag. 7. *Natale S. Stephani Protomartyris non longe poſt Aſcenſionem Domini paſſi, eodem ſcilicet anno Paſſionis Chriſti*. An vero die XXVI. Decembris S. Stephani natalis celebretur, vel ejus inventio, an illius translatio Conſtantinopolim, quæ ann. Dom. CCCCXXXIX. hac die facta fuiſſe dicitur, conſulendus Baronius in Martyr., die III. Auguſti, ac item Sollerius ad Uſuardum, die III. Auguſti.

AD SERMON. CLV. NOTÆ.

* *Sermo* hic laudatur ab Martene de antiq. Eccleſ diſcipl. tom. I. pag. 104. Notum omnibus, Kalendas Januarias, quarum tertium diem vel pridie Novarum *Vota* vocitatum eſt, quod eo die vota pro ſalute Principis ſuſciperentur, apud Chriſtianos adhuc immoderatæ libertatis, & intemperantiæ fuiſſe. Quamobrem antiqui Patres, & Concilia acriter contra eorum obſervationem invehuntur. Chryſoſtomus homil. XXIII. in eos qui novilunia obſervant tom. I. pag. 264. edit. Francofurt. 1698., multos eo die ſuperſtitioſæ obſervationi & auguriis deditos eſſe dicit ac putare reliquum annum ſe hilariter tranſacturos, ſi novilunium hoc hilariter degerent. Similes, quas Chryſoſtomus querelas, habet Auguſtinus Serm. V. de Kalen. Januarii tom. X. pag. 621. Alterius Amaſenus hom. IV. de feſto Kalend. ap. Combefiſ. auct. nov. pag. 65. Ambroſius Serm. XVII. per totum. Prudentius lib. I. contra Symmachum.

— Jano etiam celebri de mente litatur
Auſpiciis, epuliſque ſacris, quas inveterato
Heu miſeri! ſub honore agitant, & gaudia ducunt
Feſta Kalendarum. Sic obſervatio crevit
Ex atavis quondam male cœpta: deinde ſecutis
Tradita temporibus, ſeriſque nepotibus auctam
Traxerunt longam corda inconſulta catenam,
Moſque tenebroſius vitioſa in ſæcula fluxit.

Vide Martene de antiq. Eccleſ. diſcipl. tom. I. pag. 104. Durantium lib. XI. cap. XLVIII. pag. 380.: Du-Cangium tom. II. pag. 13. Clariſs. Sabbatinium Kalend. pag. 12. Concilium Trullanum Canon. LXII. Concilior. tom. VII. pag. 1375. Bing. Orig. Eccleſ. tom. IX. pag. 6. §. 3. ubi Chryſologum citat.

1 *Hodie Gentiles*. „ Ex hoc Textu dignum obſervatione „ cenſeo ea tempeſtate multos de plebe, ac Nobiles fuiſ-„ ſe Ravennæ, qui adhuc gentilitio more viverent, Idola-„ que colerent. „ Mita. Sed ludicra hæc Chriſtianis etiam uſitata erant. Conſule quoad Ravennates Rubeum Hiſtor. lib. II. pag. 106.

2 *Videndos trahunt*. Editi: *ipſa turpitudine turpiores Deos ſuos videndos trahunt*. Fruſtra repetita verba *Deos ſuos* expungit Meurſius.

3 *Pertrahunt*. Simulacra enim Deorum tunc temporis produ-

4 humani, * est hoc sapientiæ Dei, ut ipsi sint injuriarum Dei vindices, qui injuriæ probantur auctores. Quæ ira, quæ ultio, sic in Deum de idolis exequeretur offensam, ut eos quos vetustas aris, incenso, victimis, gemmis, auro deos esse mentita est, posteritas turpi cultu homines fuisse turpissimos judicaret, & eorum vitam, mores, actus, ipsis eorum signaret in vultibus, ac doceret tales fugiendos esse potius quam colendos? Desleamus, fratres, & eos qui talia sunt secuti, & nos evasisse talia cœlitus gaudeamus. Quorum formant adulteria in simulachris, quorum fornicationes imaginibus man-
5 dant, quorum titulant * incesta picturis, quorum crudelitates commendant libris, quorum parricidia tradunt sæculis, quorum impietates personant tragœdiis, quorum obscœna ludunt, hos qua dementia deos crederent, nisi quia criminum desiderio, amore scelerum possidentur, deos exoptant * habere criminosos? Qui
6 peccare cupit, peccatorum colit & veneratur auctores. Hinc est quod se Veneri adulter inservit; hinc est quod se Marti crudelis addicit. Hæc di-
7 ximus, fratres, * ut proderemus causam: quare Gentiles hodie faciant deos suos talia committere, quæ sustinemus, & faciant tales qui videntibus & horrori sint & pudori: faciant ut eos aliquando & ipsi qui faciunt, horreant & relinquant, & Christiani glorientur a talibus se liberatos esse per Christum: si modo non eorum ex spectaculis polluantur, si eorum non inquinent thura tactu, si hujusmodi fugiant de assensione discrimen: quia factis semper est æqualis assensus, Apostolo probante, cum di-
Rom. 1. cit: „ Non solum qui faciunt ea, sed etiam „ qui consentiunt facientibus: „ Et si tanta est de assensione damnatio, quis satis lugeat
8 eos, qui simulacra faciunt semetipsos? * Nonne isti amiserunt imaginem Dei; similitudinem perdiderunt; Christi exuti sunt indumentum, qui se simulacrorum formis sacrilegis formaverunt? Sed dicit aliquis, non sunt hæc sacrilegiorum studia, vota sunt hæc jocorum: & hoc esse novitatis lætitiam, non vetustatis errorem: esse hoc anni principium, non gentilitatis offensam. Erras homo, non sunt hæc ludicra, sunt crimina. Quis de impietate ludit, de sacrilegio quis jocatur, piaculum quis dicit risum? Satis decipit, qui sic sentit: tyrannus est, tyranni habitum qui præsumit. Qui se Deum facit, Deo vero contradictor existit: imaginem Dei portare noluit, qui idoli voluerit portare personam: qui jocari voluerit cum diabolo, non poterit gaudere cum Christo. Nemo cum serpente securus ludit, nemo cum diabolo jocatur impune. Si quæ sunt ergo viscera pietatis in nobis, si quæ est in nobis contemplatio humanitatis, si quæ nos habet fraternæ salutis affectio, abstrahamus eos, qui sic ad perditionem currunt, rapiuntur ad mortem, trahuntur ad tartara, festini sunt in gehennam. Abstrahat ergo pater filium, servum dominus, parens parentem, civem civis, homo hominem, Christianos omnes qui se bestiis compararunt, exæquarunt jumentis, aptaverunt pecudibus, * dæmonibus formaverunt. 9
Et ille qui liberat, invenit præmium: qui negligit, acquirit offensam. Beatus qui suæ vitæ custos est, & provisor est salutis alienæ.

SERMO CLVI.

QUoties salutaribus succis contra lethales morbos antidotum temperat peritia præcauta medicorum, si præter artem, præter medicinam, præter tempus, accipere præsumat ægrotus, sit periculi causa, quod provisum est ad salutem: sic Dei verbum si præter magisterium, præter doctrinam, præter dogma fidei, scire temerarius præsumat auditor, quod est vitæ materia, fit perditionis occasio. Quærendum est *, fratres, ne per audi- 1
endi imperitiam, quod ad profectum nobis divinitus scriptum est, ad animarum veniat detrimentum. Putasne Chaldæos * siderum 2
scrutatores, errantes per astra magos, cœli negotia in tenebris noctium perquirentes, nascendi, moriendi causas, stellarum cursibus ascribentes, bona, malave hominum de arbitrio luminarium firmantes, Evangelista hodie ortum Christi absconditum sæculis stella duce docuit

---

producebantur cum omni cultu: *qui cum ridiculus esset, ridiculum facere, & insultare ipsis Diis suis talibus productionibus ait Chrysologus*. Barthius, Adversar. lib. XIII. cap. XII. pag. 2503.

4 *Non est hoc judicii humani*. De hujusmodi lectionis veritate merito suspicandum esse notat Latinius: nam in suo Codice legerat: *non est hoc judicii divini*. Genuinam lectionem restituimus.

5 *Titulant*. Exornant. Tertullianus in Poem. de Judicio Dei.

Quis mihi ruricolas aptabit carmine Musas
Et vernis roseas titulabit floribus auras?

6 *Deos exoptant*. Editi: *Criminum Deos exoptant*. *Et criminum* bis repetitum iterum expungit Meursius.

7 *Hæc diximus, Fratres*. Totam periodum ex MMSS. & conjectura restituit Mita. Alta nox penes alias editiones.

8 *Simulacra faciunt semetipsos*. Ad instar enim deorum dearumque personati procedebant. Vide apprime ad rem Augustinum, seu quemvis alium Serm. XXIX. in Appendice. Longior locus Notæ fines excederet. Audi tantum Rubeum pag. 106. de Ravenn. *Deorum simulacra induti cursitabant per urbem: idque eo gestu ac modo, ut qua de illorum incestibus, adulteriis, & ceteris improbe actis tradita sunt, ea fere omnia viderentur sub oculis poni*.

9 *Aptaverunt pecudibus*. Et hæc quoque infamis horum prophanorum ludorum consuetudo erat: pecudum, cervorumque assumptis formis huc, illucque discursare, & petulantius, se gerere. Vide Concilium Tolet. IV. Can. X. Augustinum, Serm. de Temp. CCXXV. Concil. Antisiod. Can. 1. Ambrosium, Psalm. XLI. Maximum Taur. Serm. in Kalend. Januar. *Nunquid non universa ibi falsa sunt, & insana, cum se adeo formati homines, aut in pecudes, aut in feras transformant?*

AD SERMON. CLVI.

NOTÆ.

1 QUærendum est. Alias: *curandum est*.

2 *Putasne Chaldæos*. „ Agit in Astrologos judiciarios, & con-

docuit inveniſſe? Abſit. Sic ſentit mundus, ſic gentiles intelligunt, ſic facit ſpecies lectionis: ceterum ſermo Evangelicus non humana loquitur, ſed divina: non uſitata, ſed nova: non arte fallentia, ſed veritate ſubnixa; non oculis alludentia, ſed cordibus infixa: non conjecturis nutantia, ſed auctoritate firmata: a Deo venientia, non a fato, non collecta numeris, ſed virtutibus acquiſita. *Cum natus eſſet Jeſus*, inquit, *in Bethlehem Judæ, in diebus Herodis regis: Ecce magi ab oriente venerunt Hieroſolymam, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Cum naſcitur Jeſus, oritur origo rerum, generatur largitor generis: naſcitur auctor naturæ, ut repararet naturam, genus redderet, originem recrearet. Adam primus homo, pater generis, origo generationis, naturæ bonum, libertatem genere & germinis vitam ſic perdidit, dum deliquit; ut malum naturæ, ſervitutem generis, germinis mortem ſucceſſio lamentanda portaret. Hinc eſt quod Chriſtus naſcendo naturam reddidit, tulit moriendo mortem, vitam revocat dum reſurgit: & qui homini animam dederat de cœlo, inde hominem fecit & carne conſtare: ne terrena labes cœleſtem ſenſum rurſum carnis demergat in lapſum, dicente Apoſtolo: „ Primus „ homo de terra, terrenus: ſecundus homo „ de cœlo; cœleſtis: qualis terrenus, tales & „ terreni, & qualis cœleſtis, tales cœleſtes. „ Et Joannes Evangeliſta: „ Omnis quis ex Deo „ natus eſt, non peccat, ſed generatio Dei „ ſervat illum. „ Hinc eſt ergo quod naſcitur Chriſtus, ut jacentes in terreno germine cœleſtem tolleret ad naturam. *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Judæ.* Bethlehem, fratres, Hebraice domus panis vocatur. His ergo vocabulis Judæ ſignatur domus, genus vocatur, ut promiſſionis fides, ut prophetiæ veritas impleatur, dicente Jacob: „ Juda te laudabunt fra- „ tres tui, manus tuæ ſupra dorſum inimico- „ rum tuorum, adorabunt te filii patris tui. „ Et poſt: „ Non deficiet Princeps ex Juda, nec „ Dux ex femoribus ejus donec veniat cui re- „ poſita ſunt, & ipſe expectatio gentium. „ Unde & David, „ Juda Rex meus. „ *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Judæ in diebus Herodis Regis.* Quid eſt quod tempore Regis nefandi * Deus deſcendit ad terras, miſcetur divinitas carni, fit terreno corpori cœleſte commercium? Quid eſt & quando non verus Rex expulſurus tyrannum, vindicaturus patriam, inſtauraturus orbem, libertatem redditurus adventat? Herodes refuga gentis Judaicæ * invaſit regnum, libertatem ſuſtulit, prophanavit ſancta, confundit ordinem: quicquid diſciplinæ, quicquid cultus eſt, abolevit: merito ergo genti ſanctæ, quia humana deſunt, divina ſuccurrunt, & adeſt Deus ipſe, cui homo non erat qui adeſſet. Sic iterum Chriſtus veniet, ut Antichriſtum ſubruat, liberetur orbis, Paradiſi patria reddatur, mundi perpetuetur libertas, ſæculi ſervitus tota tollatur. *Ecce magi ab Oriente venerunt.* Ab Oriente ad orientem veniunt magi, ut ſuſciperet venientes, ipſe qui juſſerat ut venirent: quando enim Deum magus, niſi Deo jubente perquireret, quando regem cœli niſi revelante Deo Aſtrologus * inveniſſet, quando unum Deum ſine Deo Chaldæus adoraret in terra, qui in cœlo Diis totidem, * quot ſideribus ſerviebat? Plus cœleſte de magis, quam de ſtella ſignum eſt, quod Judæi Regem, quod legis auctorem magus ſcit, neſcit Judæus: Chaldæa defert, non defert Judæa: Hieroſolyma averſatur & refugit; Syria ſequitur & adorat. *Ecce magi ab oriente venerunt, dicentes: ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus.* Et quid tamen eſt quod videtur? Vere ſicut dixit Apoſtolus: „ Cum eſſet dives, „ pauper factus eſt: „ cum eſſet in deitate ſua dives, noſtra fit pauper in carne: & habere cœpit ſtellam unam, totam qui fecit, habet, & continet creaturam. *Vidimus ſtellam ejus.* Aliquando videt magus: qui habet ſtellam, non habetur a ſtella: nec ipſe agitur curſu ſtellæ, ſed ipſe ſtellæ agit curſum: cujus per cœlum ſic curſum dirigit, ſic moderatur inceſſum, ſic viam temperat, ut magorum ſerviat, * & mittatur ad greſſum: nam ambulante mago, ſtella ambulat, ſedente mago, ſtat ſtella: mago dormiente, excubat ſtella: ſic ſentit magus, ut quibus viandi par conditio eſt, par ſit neceſſitas ſerviendi: & ſtellam jam non Deum credit, ſed judicat eſſe conſervam, quam cernit taliter ſuis obſequiis mancipatam. *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Dicendo, ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum, non in terro-

Matth. 2

1. Cor. 15

Joan. 5.

Gen. 49. juxta LXX.

Pſa. 59.

3

4

5

6

7

2. Cor. 8.

„ & contra Priſcillaniſtas, opinantes Magos naturali aſtro- „ rum ſcientia Chriſtum natum conjeciſſe: quos ſæpius „ Auguſtinus, Chryſoſtomus, & Gregorius arguerunt. „ Cumque noſter neget Magos ſtella duce natum inveniſſe „ Chriſtum, de naturali, & humana ſcientia aſtrorum lo- „ quitur, ut innuit in ſeq. Sermone „ Mita. Magos autem Chaldæos fuiſſe ad inſtar figmenti habent eruditiores. Nam Chaldæa reſpectu Judææ Aquilonaris eſt, non Orientalis: unde toties Prophetæ malum ab Chaldæis inferendum Judæis, ab Aquilone oriturum dicunt. Veroſimilius eſt Perſas fuiſſe, & ab Perſide veniſſe. Fabellam de Magorum uno coloris ſubnigri, ab Collectaneis Ven. Bedæ perperam adſcriptis, emanavit.

3 *Tempore Regis nefandi.* Convenit hodie inter Chronologos inſigniores, Chriſtum natum eſſe anno mortem Herodis antecedente: Qui, notante Flavio Joſepho Antiq. Judaic. lib. XVII. cap. VIII., obiit anno XXXVII. poſt adeptum ab Romanis Judeæ Regnum: unde Chriſtum neceſſe eſt natum eſſe anno Herodis XXXVI., Imperii Auguſti XLI. quandoquidem annum imperii ſui quintum agebat Auguſtus dum Herodem Judæorum Regem conſtituit: ut plurimis momentis demonſtrat Card. Noriſius, Centaph. Piſan. diſſert. II. cap. VI. pag. 128. edit. Lugdun. per Vander-aà.

4 *Refuga Gentis Judaicæ.* Unde refuga niſi ab Judæorum caſtris ad Gentilium Imperatorum religionem? Vide Not. 4. Serm. III.

5 *Aſtrologus.* Magos ſapientes, vocat *Aſtrologos:* & ſeipſum explicat ſi forte alicui ſcrupulum injeciſſet Serm. cl. Nunquam vero Magos Reges vocat: eoſque nunquam hujuſmodi titulo honorarunt Veteres ſi ab uno Tertulliano nonnulliſque aliis diſcedas. Notabilis locus Origenis homil. III. qui Magos *miſeros homines* vocat.

6 *Diis totidem.* Sydera pro diis olim habita nemo eſt qui neſciat.

7 *Ut Magorum ſerviat.* Origenes in Joan. pag. 27. vocat Stellam *Magorum miniſtram, & ſervam cognitionis Jeſu.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

terrogant, ſed inſultant: quando ſcientes interrogant neſcientes, non ipſi ignorant, * ſed
8 negligentes arguunt, increpant deſides, malos produnt, contumaces verberant, ſervum Domino non occurriſſe cauſantur. Nam quid ab hominibus quærunt, qui per Deum noverant quod quærebant? Ut quid illis ad hoc humanæ demonſtrationis officium, quibus ad hoc cœli ſydera ſerviebant? Quo illis lucerna templi, quibus cœli ſidus mirabile perlucebat? *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum?* Hoc eſt dicere: Cur Rex Judæorum in præſepe jacet, & non decumbit in templo? Cur non fulget in purpura, ſed ſquallet in pannis? Cur latet in ſpecu, & manifeſtus in ſanctuario non habetur? Receperunt jumenta in præſepe, quem in domo ſua recipere vos ſpreviſtis. „ Agnovit, ſicut ſcriptum eſt, Iſai. 1
„ bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe do„ mini ſui: „ tu autem Iſrael tuum Dominum non quæſiſti. *Vidimus ſtellam ejus.* Apparuit ſtella non volens ſe juſſa: non cœli nutu, ſed divinitatis impulſu: non lege ſiderum, ſed novitate ſignorum: non cœli climate, ſed virtute naſcentis: non ab arte, ſed a Deo: non Aſtrologi ſcientia, ſed præſcientia conditoris: non Arithmetica ratione, ſed ſanctione divina, ſuperna procuratione, non curioſitate Chaldæa, non arte magica, ſed Judaica prophetia. Sic ubi vidit magus humanas periiſſe curas, ſuas defeciſſe artes, mundanæ ſapientiæ exinanitos labores, omnium ſudores obriguiſſe ſectarum, totius Philoſophiæ theſauros eſſe vacuatos, fugiſſe paganam noctem, opinionum nebulas concidiſſe, ipſas dæmonum delituiſſe umbras: ſtellam non ut co-
9 metam incircunfuſo crine * occultare quod nunciat, obſcurare quod lucet, ſic dicit: Fas
10 eſt, ut * te novo radio, ſignifero lumine, ſpendore certo radiare videam in Judęam: illic natum regem, præter mundi legem, præter carnis ordinem, præter humanam monſtrare naturam. Sic depoſito errore, ſequitur, currit, pervenit, invenit, gaudet, procidit, adorat: quia non per ſtellam, non per artem, ſed per Deum, Deum ſe inveniſſe, humana miratur in carne. Ergo, fratres, lectione præſenti non eſt firmatus error magicus, ſed ſolutus. Sed ſufficiant iſta hodie, ut per Deum quæ ſunt in ſequentibus clare eluceſcant.

SERMO CLVII.

DOminicæ feſtivitates cauſas ſuas ſuis vocabulis eloquuntur: nam ſicut naſcendo Chriſtus diem dedit natalem, & reſurgendo reſurrectionis diem dedit, ſic lumine ſignorum diem ſuæ illuminationis oſtendit. Qui enim naſcendo ante humano corpore ſe velavit, poſtea operando ipſe ſe cœleſti revelavit arcano: poſt Deus ipſe apparuit trino modo, qui homo in partu patuit ſingularis. Merito ergo ſolennitas præſens * Epiphaniæ vocabulo nuncupa- 1
tur, in qua illuxit deitas, quæ noſtra nobis obſcurabatur in carne. Iſta eſt, fratres, iſta eſt feſtivitas, quæ concepta tempore diverſo, peperit tria deitatis inſignia. Per Epiphaniam magi Chriſtum Dominum * muneribus myſticis 2
confitentur, & cultores ſiderum, noctis incolæ, * auctorem lucis denſis inveniunt in tene- 3 Jo.
bris: ut ſit hoc auctoris gratia, non ſit hoc induſtria ſic quærentis: non ſit ſtellæ, ſed Dei: ſit creatoris donum, non ſit beneficium creaturæ: non ſit humanæ artis, muneris ſit divini. *Ecce magi*, inquit, *ab Oriente venerunt, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum: Vidimus ſtellam ejus.* Et quid non ejus? Stella ejus eſt, non ille ſtellæ. *Stellam ejus.* Quæ accepit eſſe, ſed non dedit: ſtellam, cujus ortum tenebat auctor, non quæ ortum tenebat auctoris. *Stellam ejus.* Venientem, non a geneſi *, ſed a genitore: mandato, non fa- 3
to: non a computatore, ſed ab auctore: non quæ daret ortum, ſed quæ ſuſtineret occaſum. Stellam non legiferam, ſed ſigniferam: ferentem non dierum ordinem, ſed noctium lumen. Stella hæc miniſtra viæ, non vitæ: comes magorum; non cognata Chriſti: non Dominantis domina, ſed ancillula ſervorum. Sed dicit aliquis: Quare magi? Quare per ſtellam? ſi cum ſtellis, cum origine nulla cauſa eſt, nulla ratio cum natura? Quare magi? Quare ſtella? Ut per Chriſtum ipſa materia erroris ſic fieret ſalutis occaſio: quemadmodum per Chriſtum mortis cauſa, cauſa facta eſt vitæ. Hoſtem proprio mucrone turbare ſingulare eſt inſigne virtutis. Apud magos in culpa erat ignorantia, non voluntas: & erat in crimine non ſtudium, ſed error. Quærere Deum: * 5
& neſcire quærere, neceſſitas magis eſt, quam reatus. Fuit ergo pium, ut & Deus invenire ſe

---

8 *Non ipſi ignorant.* MS. Cæſenæ *non ignorant neſcientes, ſed arguunt negligentes.*

9 *Incircunfuſo crine.* Mita legit: *cincinnato crine.*

10 *Fas eſt ut.* Mita: *Tempus eſt ut te præviam ſequar, & novo &c.*

AD SERMON. CLVII.

NOTÆ.

1 *Solemnitas præſens.* Latinam Eccleſiam in hac die, tres jam dudum celebraſſe ſolemnitates, hic ab Chryſologo memoratas, patet ex Iſidoro de divinis Officiis; Maximo Taurinenſi, homil. 1. in Epiph., & homil. VI. ſub initio; aliiſque plurimis.

2 *Chriſtum Dominum.* Alias: *Chriſtum Deum.*

3 *Noctis incolæ.* Vel quia ſtudio ſyderum addicti; vel myſtice, quia in nocte Gentilitatis vitam agerent. Ex Mita.

4 *Non a geneſi.* Natalem hominum diem obſervare, ut mos eſt Aſtrologis improbat. Multa hic extra ſemitam aggerit Mita.

5 *Quærere Deum.* MS. Cæſenæ; *quærere Deum, quem neſcie-*

se a quærentibus daret, & culpam deputaret errori. Denique Paulus judicio tali de persecutore factus est prædicator: quia per zelum legis impugnabat legem, & in Deum Dei a-
6 more peccabat. * Hinc est quod fides currit ad Paulum, perfidia ad ignorantiam recurrit; Sed adhuc dicit auditor. Esto quod stella, non nutu proprio, sed Dei jussu ostenderet viam quærentibus Magis: unde tanta munerum scientia mysticorum, unde donorum sacramenta tanta? Non Chaldæa arte, sed de prisca sanctorum traditione majorum: erant isti de
7 genere Noe, *de filis Abrahæ, qui Christum nasci per Deum didicerant, non per artem: eumque hominem, Deum, Regem, moriturum alto cognoverant sacramento. Hinc est quod apta patrum fidei munera portaverunt: ut aurum Regi, incensum Deo, morituro myrrham scienter offerrent: talique munere & pietati
Joan. 1. satisfacerent & honori. Sed de Magis ista sufficiant. Per Epiphaniam Christus in nuptiis aquas saporavit in vinum: ut Christum nuptiis interfuisse virtutis fuerit, non voluptatis, non fuerit humanitatis, sed potestatis: signi fuerit causa, non ventris: ebrietatis non fuerit apparatus, fuerit deitatis ostensio. Denique ubi aqua mutavit naturam, mox patefecit auctorem, & elementorum creator mu-
8 tatione revelatus est creaturæ. * Fœlices nuptiæ, fœlices illæ quibus Christus est præsens, quę non luxu, sed virtutibus consecrantur.
Matt. 3. Quid ibi non transivit in gratiam, ubi aqua transivit in vinum? Per Epiphaniam Christus Jordanis alveum baptisma nostrum consecratus intravit, ut quos nascendo in terra susceperat, hos renascendo relevaret in cœlum: in se haberet libros, quos præter se viderat esse captivos: faceret vitales ipse, quos culpa fecerat esse mortales: perpetuos redderet, quos mors dederat temporales: & quos diabolus exules fecerat terrenorum, hos ipse in cœlestibus sibi faceret esse consortes. Hinc est, fratres, quod Spiritus sanctus tunc toto se fudit illapsu, quando pater de cœ-
Matt. 3. lestibus clamat: „ Hic est filius meus dile-„ ctus: „ ut quibus in creandis nobis operatio fuerat una cum filio, una fieret de nostra reparatione dignatio: sicque Christus diverso tempore uno eodemque die Magorum munere, aquæ mutatione, atque patris voce Deus trino testimonio nosceretur, fieretque de trina ostensione Christi Epiphaniæ una & sacrata solemnitas.

S. Petri Chrys.

SERMO CLVIII. (*)

SÆpe quærimus, quare sic mundum Christus intrat, ut ventris experiatur augustias, partus patiatur injuriam, sustineat vincla pannorum, cunabula toleret imbecilla, lachrymis uberum nutrimenta disquirat, ætatum gradus, necessitatesque persentiat. Et qualiter venire debuit, qui voluit apportare gratiam, timorem pellere, quærere charitatem? Natura docet omnes quid valeat, quid meretur infantia. Infantia, quam barbariem non vincit, quam non feritatem mitigat, quam crudelitatem non comprimit, quem non compescit furorem, quam non potestatem deponit, quem non mollit rigorem, quam duritiam non resolvit, quid non amoris expostulat, quid non affectionis extorquet, quam non imponit gratiam, quam non impetrat charitatem? Hoc ita esse sciunt patres, matres sentiunt: probant omnes: viscera humana testantur. Sic ergo nasci voluit, qui amari voluit, non timeri: & tamen apud malitiam humanam sic blanda, sic pia, sic chara, audite quid proficit infantia. *Audiens*, inquit, *Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma* Matt. 2. *cum ipso, & congregans omnes Principes sacerdotum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.* Si Hierosolyma, si Rex, si Scribæ, si Principes sacerdotum ad Christi sic turbantur infantiam: quid isti facerent, Christus perfectum mox in hominem si venisset, si fultus diitiis, & multitudine, si cum suspectis, si cum extraneis? Quid nil dant tempori, nil ætati, nil pauperi, nil parenti; sed ut audiunt natum, parant nascenti mortem, innocenti dolos, scelus pio, nudo gladios, soli milites, vagienti necem, pœnam parenti: & ut vis misceatur sanguini, crudelitas acerba cunabulis bella indicit, ubera telis urget, clypeos illidit gremiis, quatenus humanam, divinamque sobolem ante sepulchrum faciat intrare quam mundum. Esto quod Herodes Rex amore regni, successoris timore, coactus sit talia moliri: quare Hierosolyma, quare Principes, quare Scribæ? Quia nasci non vult prophanus Deum, servus Dominum, judicem reus, rebellis principem, perfidus cognitorem. Hierosolyma varia se contaminatione perfuderat, sacerdotes prophanaverant sancta, & peccata vendentes, * in quæstum ve- E
niam, pietatemque converterant, Scribæ do-

 ctrinam

---

nesciebant, & nescire quærere, magis necessitatis est quam reatus. Non enim Deum in astris quærebant per pertinaciam, sed per ignorantiam ait Mita.

6 *Dei amore peccabat.* Nam Christum, quem esse Deum nesciebat, ob zelum divinæ legis persequebatur.

7 *De genere Noe.* Magos veri Dei fuisse adoratores, sed Judaicæ legis ignaros tradunt non pauci. Sed eos primitias Gentium, communi consensu dicuntur a Patribus. Maleferiatus Auctor anno 1636. integrum volumen in Gallia edidit, ut ostenderet Magos Christi adoratores, haud alios fuisse, quam Henochum, Eliam, & Melchisedechum. Sic insanire solet *Gens ratione carens, & mentem pasta chimeris*, ait Serry, pag. 236. qui opinionem hanc potius irridet *quam expendit*. Cæterum, id, quod asserit Nostet, Magos scilicet fuisse ex Filiis Abrahæ, ex Cæthura concubina, habes etiam apud Maldonatum, in cap. 11. Matthæi.

8 *Mutatione Creaturæ.* „ Quia id tam celeriter, & adeo „ absolute factum est, ut non nisi ab Deo Creatore id „ esse posse judicandum sit. „ Mita.

AD SERMONEM CLVIII. NOTÆ.

* *Sermo.* „ Observa hic aureum eloquentiæ romanæ „ flumen: pro materia: de Christo Rege nato, „ Magisque Christum requirentibus fusum: pro Auditori-„ bus: Valentiniano Imperatore, & Galla Placidia, ejus-„ dem Matre Augusta, nec non Proceribus aulæ: pro „ tempore: ubi mores hominum corrupti erant, & depra-„ vati: pro eruditione: ut tota animi placiditate illos ar-„ guat, desumpta similitudine ab orationis argumento, „ & quomodo sanctis instruat præceptis. „ Mita.

1 *Peccata vendentes.* „ Etenim oblatas victimas ad pec-„ catorum

ctrinam cœleſtem, ſcientiam ſalutarem, vitale magiſterium, in ſævum ſenſum, in perfidię lapſum, in læthale vaniloquium commutarant. Hinc eſt quod Chriſtum nolunt naſci, vivere timent, quia noverant ſe mox ignominiæ dandos, trahendos opprobiis, ejiciendos templo, privandos Sacerdotio, oblationum munere vacuandos. Semel enim cupiditate flammati, capti pompa, vitiis ſauciati, vanitate ebrii, madefacti luxu, quia de correctione nil cogitare poterant, de venia nil ſperabant. Bonus villicus quando copioſum fructum continuo labore conquirit, venire dominum ſuum ad lucrum ſuum * cupit, ſuum concupiſcit ad gaudium; diligens operarius quando opus ſuſcepti laboris impleverit, ut mercedem percipiat, patrem familias deſiderat advenire: devotus miles poſt conflictum, poſt victoriam, præſentiam regis optat, ut præmiis ſudores & vulnera remuneratione compenſet; ſic ad palmam ſuam cupit venire Chriſtum, qui bella mundi indefeſſa virtute proſternit: ſic Chriſtum venire non vult, qui ſuperatus illecebris ſæculi de pœna trepidat, de venia nil præſumit. Fratres, faciamus bona, declinemus a malis: fugiamus vitia, virtutes ſequamur: diſſimulemus præſentia, futura cogitemus, noſtrum petamus ad regnum, noſtram veniamus ad palmam, optemus ad gloriam, tendamus votis omnibus ad coronam. Sed ad illa ſermo, quæ ſunt in ſequentibus jam recurrat. *Tunc Herodes*, inquit, *clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ quæ apparuit eis, & mittens in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum*. Occulte vocat Magos, quia palam nil audet ſimulata mens, conſcientia doloſa. Occulte vocat Magos, quia fur amat noctem, latro in occulto tendit inſidias. Diligenter inquirit tempus ſtellæ: ſed cum timet regnum, ſignum cœli non timet, temporis non pertimeſcit auctorem. Quid turbaris Herodes? Quid es tantum de ſucceſſore ſollicitus? Cui ſidera militant, terreno imperio non tenetur. *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi*. Herodes erras: Magus adorare juſſus eſt, non deferre: teſtari venit ille, non prodere: videre illi datum eſt, tibi non datum eſt invenire. *Ite, & interrogate*. Quaſi magos ſemel interrogare non ſufficit. Interrogantibus pie datum eſt ſine pietate reſponſum: * ſalutis nuncius male audientibus converſus eſt in ruinam. Contumax ſervus audit natum Dominum, ſed domino naſcenti parat laqueos, non honorem: mortem præparat, ut careat ſervitute. Sed quia nec finiri Deus, nec perire ſalus, nec vita poterat interire, permanet in honore dominus, ſervus remanſit in crimine: & ad pœnam trahitur, qui ad obſequium venire contempſit: capitur ad ſententiam, qui ad gratiam noluit pervenire. *Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi*. Convenienter dixit: renunciate mihi, quia ſemper diabolo renunciat, qui pervenire feſtinat ad Chriſtum: Chriſtianus futurus a ſacerdote cum audit, renuncias diabolo, reſpondet, renuncio. Proprie ergo Herodes a magis ſibi renunciare debere dicit, qui ſe diaboli ſciebat tenere locum, ſatanæ noverat implere perſonam. *Ut & ego veniens adorem eum*. Vult mentiri, ſed non poteſt: veniet, ut ad tormenta curvetur, ad ſupplicia jaciatur, ſternatur ad pœnam, qui adorare finxerat, ut ſæviret. Sed Magi ubi Judaicæ perfidiæ nubila tranſieruut: & in Chriſtianæ fidei ſereno revident, * quam viderunt ſtellam, ipſa præ via, ipſa duce, ad ortus dominici locum ſacratiſſimum pervenerunt. *Et apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera Aurum, Thus, & Myrrham*. Aurum Regi, Thus Deo, morituro Myrrham, dominicæ devotioni offerunt, ſcientiæ theſauros maximos in poſterum crediturus, ſic ad ſua per innocentiæ viam redeunt, qui iter Herodianæ fraudis calcaverunt in ruinam.

SERMO CLIX.

ANte hos dies, id eſt, diem octavum Calendarum menſis hujus, quo creſcere dies cœpit, quia dies verus illuxit, in carne natum dominum Chriſtum Jeſum, in Evangelio ſcriptum, facile recolunt, qui legerunt, vel qui aurem legentibus præbuerunt. Iſraelitici paſtores ſuper gregem ſuum vigilantes, angelis nunciantibus, cognoverunt: hodie in eadem carne manifeſtatum Gentiles Magi curioſa ſectantes, ſignis indicantibus, invenerunt: illis ortum dominicæ nativitatis annunçians locuta eſt vox ſpiritualium miniſtrorum, iſtis ſtella tanquam linguæ cœlorum. Dicunt illi ad quos ſæpius Prophetæ miſſi fuerant: „ Tranſeamus uſque Bethleem, & vi„ deamus hoc verbum quod factum eſt ad nos. „ dicunt iſti, quibus nullus unquam locutus fuerat Prophetarum, * & ſciſcitantes interrogant:

„ catorum expiationem ſibi ipſis vindicabant, ſeu vindica„ tum pretium ſibi recondebant. „ Mita.

2 *Ad lucrum ſuum*. Alias: *ad agrum ſuum*.

3 *Sine pietate reſponſum*. Dum enim Herodes aulica benignitate Magos abire ſinit, de Chriſti nece impius cogitabat.

4 *Revident*. Non abſre ſuſpicantur aliqui ex Sacræ Scripturæ Enarratoribus, ſpectatum in Oriente ab Magis ſydus, Jeroſolymam uſque Ducem præceſſiſſe; inde negatum ejuſdem lumen dum ibi commorati fuere, iterum ſe egredientibus exhibuiſſe, ac Betlem uſque deduxiſſe.

AD SERMON. CLIX.

NOTÆ.

1 NUllus *locutus fuerat Prophetarum*. „ Neque ver„ bo ad aures, neque ſcripto, & per Prophe„ tiam: licet enim per prophetiam Balaam, & veterem „ Majorum ſuorum traditionem ſciverint Magi, quæ di„ cuntur in Textu, tamen Balaam non fuit Propheta, ſed „ ariolus: & ſicut Caiphas, non ſicut Propheta propheta„ vit. Lege Maldonatum, in cap. 2. Matth., qu. IV. & „ Num. 22. 5. „ Mita.

2 *Pro-*

Matt. 2. rogant: *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*. Accedunt ergo illi de proximo, hi veniunt de longinquo, utrique tamen ad unum, eundemque fidei locum, pia devotione conveniunt: ibique Regem Chriſtum appoſitum
2 ante duo Prophetica illa jumenta, * duorum videlicet populorum, typum, figuramque geſtantia intuentur, admirantur, agnoſcunt: „ A-
Iſai. 1. „ gnovit enim bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus „ præſepe domini ſui. „ Agnovit enim bos
3 Judæus jugo legis excuſſo: * agnovit & aſinus paganus ſtultitiæ feritate depoſita: ille deſerens ſuperfluum obſervationis laborem, hic relinquens vagum ſuperſtitionis errorem. Uterque agnovit, quia uterque ad unum præſepe domini epulaturus acceſſit, epulaturus non fænum mortis, ſed cibum ſalutis. Edite, edite pia animalia, æternæ vitæ cibaria: & perpetuæ retributionis eſcam avidis quantum poteſtis faucibus occupate, non dividentes in fruſta, ſed integrum, ſolidumque ſumentes. Non poteſt enim edi Chriſtus, & dividi: integer a credentibus ſumitur: integer in ore cordis recipitur.
Joan. 1. „ Verbum enim caro factum eſt, & habitavit „ in nobis: „ habitavit, ex quo uterum Virginis dignanter implevit. *Obtulerunt illi, ut ſcriptum eſt, Aurum, Thus, & Myrrham*. Nos fi-
4 dei Thus longinquæ regionis, * nos proximæ
5 confeſſionis * Myrrham boni odoris, nos ſuaveolentia dona charitatis: tria namque iſta offerimus, quando Chriſtum, & Regem, & dominum, & hominem confitemur: ſed in Spiritu & veritate adoremus Chriſtum, ſi ei munera fidei & confeſſionis obtulimus: & nos ſicut illi magi, qui ſunt fidei noſtræ duces credulitatiſque principes, commoniti in ſomnis, id eſt, in hac vita, quæ ſomno eſt ſimilis, illuſo Herode Rege, id eſt, diabolo hujus mundi Principe, per aliam viam, id eſt, per alteram
6 vitam, * ad illam noſtram patriam revertamur, de qua per Adam ejecti infœliciter ſumus, per Chriſtum vero miſericorditer nunc reducti.

S. Petri Chryſ.

SERMO CLX.

QUamvis in ipſo dominicæ incarnationis ſacramento affuerint clara ſemper divinitatis inſignia; Deum tamen veniſſe in humanum corpus multis modis aperit, & revelat hodierna ſolemnitas: ne perdat per ignorantiam ſemper obſcuritatibus involuta mortalitas, quod tantum tenere meruit, & poſſidere per gratiam. Nam qui nobis naſci voluit, a nobis noluit ignorari: & ideo ſic aperit, ne magnum pietatis ſacramentum magni fieret erroris occaſio. Hodie magus quem fulgentem quærebat in ſtellis, in cunis reperit vagientem. Hodie Magus clarum miratur in pannis, quem diu in aſtris patiebatur obſcurum. Hodie Magus quid ubi videat profundo ſtupore pervolvit: in terra cœlum, in cœlo terram, in Deo hominem, in homine Deum, & univerſo ſæculo non capacem concludi corpore perpuſillo. Unde Magus quia ſcrutari non valet, capere non poteſt, mox adorat: videt enim non ſic lucere in cœlo ſtellas, lunam, ſolem, qualiter illuxiſſe carnem contemplatur in terris: videt in uno, eodemque corpore divinitatis & humanitatis conveniſſe commercium. Hic dum credit Deum, ſentit Regem: intelligit humani generis amore moriturum: & pavida cogitatione pertractat: quemadmodum poſſit mori Deus, qualiter poſſit vitæ reſtitutor occidi. Ac ſic Magus ceſſat arte quærere, quod arte non poteſt invenire: & quia ſe in cœlo diu cum aſtris errantibus videt erraſſe, gaudet in terra ſe ad Deum ducatu unici ſideris perveniſſe: & deprehendit Magus cuncta quæ videntur in cœlo, humanis clara oculis, profundis eſſe obſcurata myſteriis. Jamque videns * credere ſe, & non diſcutere myſticis muneribus confitetur: Thure Deum, Auro Regem, Myrrha eſſe moriturum. Thure Deum, Auro regem, ut eum diviti placaret obſequio, quem curioſo & importuno inceſſerat, & offenderat inſtituto: atque implet illud, quod multi de ſpadone ex Ethiopia ſuſpicantur: „ * Æthiopia præveniet manus ejus 2
„ Deo: „ Videt Chriſtum Magus Judæum Pſal. 67.
præveniens manibus ſuis, quia quando Chriſtum Judæus Herodi ſcelere prodebat, tunc magus Deum Chriſtum muneribus fatebatur. Hinc eſt quod gentilis qui erat noviſſimus, factus eſt primus: quia tunc ex magorum fide eſt gentium

---

2 *Prophetica illa jumenta*. Ex loco Iſaiæ inferius laudato, quem ad Chriſtum natum communiter applicant.

3 *Jugo legis excuſſo*. Hæc eſt prophetiæ hujus genuina explicatio. Vide diſſertiſſime Hieronymum in cap. 1. Iſaiæ.

4 *Thus longinquæ regionis*. Ab Hebræis enim ad nos Fides noſtra peregrinata eſt.

5 *Proximæ confeſſionis*. Ab lege enim Chriſti nobis Sacramentum Pœnitentiæ, & peccatorum confeſſio effluxit: niſi potius intelligat de fidei confeſſione, quam corde & animo elicimus. Ex Mita.

6 *Per alteram vitam*. Per præſentis vitæ emendationem.

AD SERMON. CLX.

NOTÆ.

1 *JAmque videns credere ſe*. MS. Cæſen. *credit & non diſcutit, ſed myſticis muneribus confitetur*.

2 *Suſpicantur*. In hoc nempe vaticinio converſionem Gentium, Ægyptiorum maxime, & Æthiopum, quorum primitiæ in Reginæ Candacis Spadone, multi recognoſcunt. Hilarius autem, cum Chryſologo, putat Magos Chriſtum in incunabulis veneratos, ex iis regionibus eſſe profectos.

credulitas dedicata, & Judæorum eſt notata crudelitas. Hodie Chriſtus, Jordanis alveum, mundi peccatum lavaturus intravit: ad hoc eum
Joan. 1. veniſſe Joannes ipſe teſtatur. „ Ecce agnus Dei, „ ecce qui tollit peccata mundi: „ Hodie ſervus dominum, homo Deum, Joannes Chriſtum tenet: tenet accepturus veniam, non daturus. Ho-
Pſal. 28 die ſicut ait propheta: „ Vox domini ſuper a-
Matt. 3. „ quas. „ Quæ vox? „ Hic eſt filius meus dilectus „ in quo mihi complacui. „ Hodie vox Dei ſuper aquas, quia pater Deus ut probaret, generis fidem, ipſe ſui * teſtis filii, ipſe aſſertor aſſiſtit.
3 Hic eſt filius meus dilectus, quia alterum qui teſtimonium diceret, non habebat: arcanum patris, arbitrum non habebat: teſtem generatio neſcit divina, divinitas externam non recipit notionem: ipſo filio dicente. „ Ne-
Matt. 11 „ mo novit filium, niſi pater, neque patrem „ quis novit niſi filius. „ Hodie Spiritus ſanctus ſupernatat aquis in ſpecie columbæ, ut
Gen. 8. ſicut illa columba Noe nunciaverat diluvium diſceſſiſſe mundi: ita iſta indice noſceretur perpetuum mundi ceſſaſſe naufragium: neque ſicut illa veteris olivæ ſurculum portaret, ſed totam
4 in caput parentis * novi chriſmatis pinguedinem fundit, ut impleat illud quod propheta
Pſ. 44. prædixit: „ Propterea unxit te Deus Deus tuus „ oleo lætitiæ præ conſortibus tuis: „ Hodie dominus ſuper aquas. Bene ſuper aquas, & non ſubtus aquas: quia Chriſtus baptiſmati ſuo non ſervit, ſed imperat ſacramentis. Hodie Deus majeſtatis intonuit, & ſi pater de cœlo intonat, ſi filius Jordanis inſiſtit fluentis, ſi
5 Spiritus ſanctus corporaliter * apparet de ſupernis: quid eſt quod Jordanis qui fugit ad præſentiam legalis arcæ, ad totius Trinitatis
Joſue 3 præſentiam non refugit. Quid eſt? Quia qui pietati obſequitur, incipit non eſſe timori. Hic Trinitas exercet gratiam totam, totam ſecum loquitur charitatem: ibi elementa corripit, ut ſervulos inſtituat ad timorem. Inter hæc tamen talia, & tanta intrepidus ſtat Joannes, quia timere non poteſt, qui totus ad Dei amorem natus Angelico teſtimonio com-
Joan. 1. probatur. Hodie Chriſtus, initium dat ſignorum cœleſtium, dum convertit aquas in vinum: ut quem pater voce filium jam probarat,
6 ipſe ſe Deum virtutibus approbaret *: quia auctor eſt elementorum qui elementa commutat; & naturam fecit ipſe, qui contra naturam facere non laborat: aquam transfert in vinum, ut divinitatis in vigore * naturæ noſtræ proficiat hebetudo. Nam qui panes quinque frag- 7
Matt. 14 mento profluo, & furtivo incremento, * ad 8
quinque millia hominum tetendit & dilatavit ſaginam, potuit augmentis ſuccreſcentibus ad nuptiarum feſta vini ampliare & perpetuare menſuras. Sed aqua in ſanguinis erat convertenda myſterium, * ut mera pocula de vaſe 9
corporis ſui Chriſtus bibentibus propinaret: ut impleret illud Prophetæ: „ Et calix tuus ine- *Pſ.* 22.
„ brians quam præclarus eſt: „ Tribus autem modis hodie Chriſti deitas eſt probata, Magorum munere, patris teſtimonio, aquæ mutatione in vinum: quia tribus ſtare omne verbum ſcripturæ firmavit auctoritas dicendo: „ In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne *Matt.* 18
„ verbum: „ Sed quia feſtivitas ipſa ad menſam nos domini, & calicis iſtius lætitiam commonet jam venire, * res amplas brevi ſermo- 10
ne ſufficit concluſiſſe, per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui vivit & regnat nunc & ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO CLXI.

AUdiſtis, fratres, quemadmodum famulatum divinum dominus exigit humanæ ſervitutis exemplo, dicendo: *Quis veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem, qui regreſſo ab* *Luc.* 17.
agro dicat: ſtatim tranſi, recumbe, & non dicit ei, para quod cœnem, & præcingere, & miniſtra mihi donec manducem & bibam, & poſt hæc tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit quæ ſibi imperavit? Non puto. Sic & vos, inquit, *cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sic & vos. Quid ſimile? Imo longe diſſimile. Tantum debet homo Deo, quantum debet homini homo? Abſit. Nam eſt alter ordo, diverſa cauſa, diſſimilis fides. * Deus hominem fecit eſſe, naſci 1
juſſit, dedit vivere, conceſſit ſapere, donavit & tempora, diſtribuit ætates, conceſſit ad gloriam, aperuit ad honorem, præfecit animantibus, & toti terræ Dominum definita lege & ætate præſcripſit: & cum talia, tantaque prima homini Dei beneficia deperiiſſent: ſecunda reparavit tanto majora, quanto divina, præſtantiora tanto, quanto cœleſtia. Nam cœli poſt habita-

3 *Ipſe ſui* MS. Cæſen. *Ipſe ſibi, ſui teſtis Filii.*

4 *In caput Parentis.* „ Scilicet Chriſti, qui omnium „ ſalvandorum, ac reparandorum Parens eſt. „ Mita.

5 *Corporaliter.* „ Quod vera, ac naturalis columba fue- „ rit hæc, plerique negant: verumtamen corpus habuiſſe „ affirmat S. Auguſtinus, ſed corpus aereum in ſpeciem „ columbæ. Non tamen fuit illud corpus, quodcumque „ eſſet, ab Spiritu Sancto hypoſtatice aſſumptum, ut falſo „ opinatus eſt Tertullianus; ſed Spiritus S. fuit in illo, „ tanquam ſignatus in ſigno: ſicut Angeli, ut ab Homi- „ nibus videantur ſæpe humana corpora aſſumpſere. Vide „ Maldonatum in cap. III. Matth., num. 16.„ Mita. In hac re, inquit Calmetus, religioſi adeo non fuere Patres, uti Recentiores Noſtri: neque indignam putavere Spiritu Sancto Columbæ ſpeciem, cum paſſim in Scriptura, Dei Filius deſcribatur nomine Leonis Juda, Vermis Jacob, Agni, Lapidis &c.

6 *Virtutibus approbaret.* MS. Cæſen. *manifeſtaret.*

7 *Divinitatis in vigore.* MS. idem: *Deitatis vino.*

8 *Furtivo incremento.* Hoc eſt abſcondito, & humani oculis impervio.

9 *Convertenda myſterium.* „ Scilicet in Sacrificio Miſ- „ ſæ. „ Mita.

10 *Venire.* „ Hinc ſubinfero Auctorem noſtrum predi- „ caſſe Populo divinum verbum ante ſacrum, vel ante- „ quam ſacrum faceret. „ Mita. Vel potius inter Miſſarum ſolemnia, proxime poſt Evangelii lectionem, antequam Populo ſacra myſteria diſtribuerentur.

AD SERMON. CLXI.

NOTÆ.

1 *Diſſimilis fides:* „ Hoc eſt fidelitas, vel conſtantia „ promiſſorum. „ Mita.

2 *Nullius*

habitatorem dedit, quem dederat ante incolam terrenorum, ut adverſum nullum illi, nullus incurſus, nulluſque ſerpens terrenis latens
2 in bonis, irrepere * amplius in hominem non valeret: ſervaretque conditio jam certa, quem
3 perdiderat incerta libertas: * & eſſet homo liber omnium, ſola Domini ſervitute, cui conditionem qua factus eſt debet, debet originem, quod redemptus eſt, quod emptus eſt: debet
1. Cor. 7. utique ſervitutem, dicente Apoſtolo: „ Pretio „ empti eſtis, nolite fieri ſervi hominum: „ Et Propheta ut conditionem, ut originem fa-
Pſ. 115. teretur: „ Ego ſervus tuus, *inquit*, & filius „ ancillæ tuæ: „ Deo iſta, homini quid tali debet homo? Et tamen quærit Deus vel tantum; quia reddere homo Deo nil vult, cui debet totum. Sed repetamus lectionem, & oculis noſtris ſimilitudinem proponamus ipſam, & quod diximus tunc lucebit, quia nullam Deo, homini totam dependimus ſervitutem. *Quis veſtrum habens ſervum arantem aut paſcentem, cui regreſſo ab agro dicat, ſtatim tranſi, recumbe: & non dicit ei, para quod cœnem: & præcingere: & miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu manducabis & bibes?* Quam familiaris, quam vernacula, quam de quotidiano uſu veniens, quam communis eſt iſta doctrina. Si Dominus eſt, qui audit, agnoſcit talia ſe exigere a ſervo: ſi ſervus, exhibere ſe Domino iſta
4 cognoſcit. Servus namque * poſt vigilias antelucanas, poſt totius diei varios & duros labores, poſt trepidantes, & anxios concurſus, & parat Domino ſuo cœnam, & cinctus quod paraverat, ſubminiſtrat: non eſt elatus, quia fecit, ſed cum devotione ſingula faciens contremiſcit: & apponit Domino ſuo cibos multiplices, arte tota totius ſaporis conditos: ipſe autem ſemicoctam, nec ſalitam forſitan cœnulam guſtatu
5 ius: porrigens crebra pocula, variat calices, *
6 vina mutat, ad longiſſimi convivii fabulas * longiores ſtat fixus, ſtat moveri neſcius, ſtat cujus laſſeſcere non licet ſervituti. Et cum Dominus jam partem noctis in ſomno deducit, peragit in quiete, ſervus colligit, curat, accurat, ponit, componit, reponit: & ſic in rebus neceſſariis immoratur, ut nihil ſibi, aut parum noctis ad eſcam reſervet, & ſoporem. Poſt hæc omnia niſi pervigilet in craſtinum, & dominum prævenerit dormientem, feſſus, indefeſſus manicabit ad verbera, * ad præſentem pœnam nihil heſterno ei ſubvenit de labore, quia quicquid Dominus indebite, iracunde, libens, nolens, oblitus, cogitans, ſciens, neſciens circa ſervum fecerit, judicium, juſtitia, lex eſt: imperantis ira ſubdito jus eſt, & ad libitum Domini vocem non habet conditio ſervitutis. Si ergo & ſervus ſentit quid debeat homini taliter ſerviendo, & dominando Dominus qualem ſervitutem Domino Dominorum debeat, docetur, & intelligit ſe magiſtro. Hoc implebat Paulus, qui ſervitutis ſuæ titulos * 8
ſic ſcribebat: „ Uſque ad hanc horam eſuri- 1. Cor. 4.
„ mus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis „ cædimur. „ Et alibi: „ Lividum facio cor- 1. Cor. 9.
„ pus meum: & ſervituti ſubjicio: „ Præbebat *juxta LXX.*
vindictam bonus ſervus, qui ſe uſque ad livorem ſic agens jugiter verberabat: nec laxabat fræna corpori, ne per indulgentiam caro laxata alterius incurreret ſervitutem. Sed homo quod a ſervo exigis, impende ei qui te dominum fecit. Tu qui ſemper dormis, & a ſervo exigis vigilias indefeſſas, aliquando vigila tuo Domino pro te ſine ceſſatione vigilanti: aſſiſte tuo Domino vel momento uno jejunanti, cui manducanti tuus ſervus ſemper aſſiſtit: remitte ſervo innocenti, cui peccanti blanditur * 9
Dominus tuus: da interim veniam, cui tuus Dominus ſemper ignoſcit. Certe ſi quicquam boni feceris, crede te Domino * ſolviſſe debi- 10
tum, non beneficium præſtitiſſe. *Cum feceritis*, inquit, *omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſervi inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus*. Quando per ſe homo utilis ad divina, qui ſic ſibi eſt inutilis ad humana? Cogitet homo cordis mala, carnis vitia, voluptatum fluctus, deſideriorum procellas, irarum ſcopulos, naufragia criminum, & tunc quicquid in ſe eſt utile, dabit Deo, * ſibi quicquid inutile eſt, 11
deputabit. Sed ad propoſita redeamus: ut, quare Dominus diſcipulos ſuos admonuerit, jam pateſcat. Apoſtolos ſuos Chriſtus ut mitteret * ad populos vario dolore languentes, de- 12
dit illis virtutem ſpiritus, poteſtatem ſupernam dedit, dedit gratiam ſanitatum, unde perambulantes illi reddebant viſum cœcis, claudis curſum, ſurdis auditum, & ne per ſingula vos morer, cunctis male habentibus dabant ſalutem, unde redeuntes gloriabantur dicentes:
„ Do-

---

2 *Nulluſque ſerpens*. Alta hic nox in veteribus editionibus Lucem dedimus ex Mita.

3 *Incerta libertas*. Anceps, fluctuans „ quia in mutabi- „ li hominis arbitrio reſidebat „ Mita.

4 *Servus namque*. Laudantur verba hæc a Pignorio de Servis, pag. 68.

5 *Variat Calices*. MS. Vallicell. *varios Calices*.

6 *Convivii fabulas*. Vel quia ſæpe in conviviis fabulatur, vel reſpicit morem Antiquorum, in quorum conviviis ludicra, & ſcenica agebantur, vel ænigmata ab Convivis ſolvenda proponebantur.

7 *Manicabit ad verbera*. Has ſerviles delicias, inquit Pignorius, tangit eleganter Geta Terentianus Phorm. Act. II. Scen. I.

——— *Herus ſi redierit*
Molendum uſque in priſtrino, vapulandum, habenda compedes,
Opus ruri faciendum &c.

8 *Servitutis ſuæ titulos*. Neſcio quid de Viris Principibus vulgo *Titolati* ſomniet Mita. Tituli ſervitutis erant tabellæ in quibus inſcribebantur mancipiorum morbi, & vitia, & quidquid aliud, Emptorum intererat non neſcire. Pendebant autem hujuſmodi Tituli ex eorum collo. Propertius Eleg. 5. lib. IV.

Aut quorum Titulus per barbara colla pependit.

Ait ergo Paulus inter titulos ſuæ ſervitutis, ſcripſiſſe famem, nuditatem &c.

9 *Cui peccanti blanditur*. Blanditur Deo peccatori, vel ſtatim non puniendo; vel largiendo temporalia; vel more optimi Parentis, qui maledictis ſuorum Infantium arridet, quo bonos efficiat; vel uti loquens de Saulo dixit Auguſtinus Serm. XV. de verb. Apoſt. *, ſavi & miſeretur*. Ex Mita.

10 *Domino*: Alias: *dominanti*.

11 *Dabit Deo*. Ideſt: adſcribet Deo.

12 *Ut mitteret*. Alias: *cum mitteret*.

Luc. 10. „ Domine, etiam in nomine tuo dæmonia ſub- „ jecta ſunt nobis. „ Quos Dominus temperat, dicens : „ Nolite gaudere, quia dæmonia „ ſubjecta ſunt vobis: gaudete autem quia no- „ mina veſtra ſcripta ſunt in cœlis : „ Ergo ne per elationem perderent quod conquiſierant per laborem, & deputarent ſibi quod divinitus fuerant conſecuti, ad humilitatem, quæ mater eſt doctrinæ, tali revocat exemplo: *Quis veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem, qui regreſſo ab agro dicat ei, ſtatim tranſi, & recumbe; & non dicit ei, para quod cœnem, & præcingere, & miniſtra mihi donec manducem & bibam: & poſt hæc tu manducabis & bibes?* Poſt exactos labores, & magna & multa documenta virtutum, Apoſtoli ſatis ſibi utiles videban tur, ſed verſari in luto carnis, & limo corporis hujus, & quod eſſent inutiles, neſciebant, Matt. 26 ſed deprehenduntur cum Judas tradit, Petrus Mar. 14. negat, Joannes fugit, relinquunt omnes, ut ſolus in quo erat, & ex quo erat tota utilitas appareret. Quod autem dixit; *Et poſtea tu manducabis* : monet diſcipulos ut poſt aſcenſionem ſuam ſtatim copulari ſe Domino in illa beatitudine ſuperna geſtirent. Nam denique hic re- 1 licturos omnia * approbat: & præcingit ad tolerantiam paſſionis, & miniſterii ſui perficit ad laborem. Nam tunc tanto tempore miniſtrarunt Apoſtoli diſcumbenti, quanto tempore inter peccatorum coquinas, & gentium focos, cœnam Domini ſuper menſas Eccleſiæ in memoriam perpetem præpararunt. Hanc cœnam 14 qui fidelis eſt novit, * qui neſcit, & ſcire deſiderat, ſit fidelis.

SERMO CLXII.

AUdiſtis, fratres, hodie quid a Domino hæres bonorum petierit mundanorum, Luc. 12. *Magiſter*, inquit, *dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Præceps cupiditas, & incauta, mundanæ litis arbitrum credidit ipſum ſæculi cognitorem : & eum fieri voluit diviſionis auctorem, qui ad reſtituendam venerat humani generis unitatem. *Magiſter dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Hic non magiſter 1 quæſtus eſt, ſed amor. * *Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Cum dicit, dic fratri meo, præmiſit quod charitatem moneat, quod interpellet naturam, quod pulſet affectum. *Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Non poteſt dicere fratri, divide, qui per Prophetam docuit: „ Ecce quam bonum, & quam jucun- Pſ. 132. „ dum habitare, fratres, in unum: „ *Dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem*. Quæ major hæreditas, quæ melior hæreditas quam divinæ vinculum charitatis? Quia hæreditas aliquando perit, charitas nunquam, dicente Apoſtolo : „ Charitas nunquam excidit : „ Sed dicit ali- 1 Cor. 13 quis, ergo charitas nunquam perit, nunquam violatur? Plane nunquam, quia charitas ſi eſt, permanet: * ſi non permanet, non eſt. Sicut 2 ſterilis arbor quæ vernali tempore cum tota candeſcit in flore, fructum non dat * illa, ſed 3 fallit: ita iſta charitas quæ putatur, & non eſt, occaſionum concuſſa fluctibus, evaneſcit: ac ſic lædit ſolicitos, & decipit incautos. Sed ad cæpta redeamus. *Magiſter, dic fratri meo: ut dividat mecum hæreditatem*. Hæreditas mundana, ante poſteris infert jurgia, quam confert cenſum: antequam dividat facultates, ſcindit hæredes: * antequam debitas tradat ſingulis por- 4 tiones, ſucceſſores ipſos deſecat, & mittit in partes. Proinde non eſt hæreditas iſta, ſed pugna: & hæc noverca filiorum eſt, non facultas. Ille ditat filios, qui relinquit filiis pleniſſimam charitatem: At tu quiſquis ille es, qui Dominum tali petitione compellas, Dominum provocas, Dominum producis ad litem, cum quo tibi Apoſtolus hæreditatem docet, & oſtendit eſſe communem: „ Hæredes, *inquit*, Rom. 8. „ Dei ſumus, cohæredes autem Chriſti: „ Hic tibi ſic hæres eſt, hic eſt tibi frater, qui naſcendi ſorte, conditione creſcendi, vivendi ordine, moriendi exitu, per omnia tibi voluit ſimilis inveniri. Nam cum eſſet & ſolus Dei hæres, & filius unicus per naturam te participem ſibi, te cohæredem ſibi voluit, & fecit eſſe per gratiam: qui eras miſer, & ſubjectus ultimæ ſervituti. Habebis itaque, & collata poteris feliciter poſſidere, ſi manſeris in aula patris, ſi fueris in divina hæreditate communis. Dari poteſt, dividi non poteſt ſors divina, quia cœleſtia & qui dederit non amittit, & qui acceperit ſibi ſingulariter non recondit. Unde homo quid hunc ad diviſionem vocas, quid hunc ad diſcuſſionem miſerandus invitas, quid ab eo partem petis, qui tibi quæſivit, & contulit totum? Vel expertus ceſſa: & jam pœniteat talia te petiiſſe. Nam partem ſubſtantiæ principalis accepiſti : & acceptam peregrinus, vagus, luxurioſus cum luxurioſis helluo perdiſti. Hinc Paradiſi exul, hinc hæreditatis exors, Luc. 15. hinc extorris a vita. Homo dicit tibi Chriſtus, quod a me, & per me conſecutus es, ſine me non

13 *Relicturos omnia*. Non parvo loci detrimento in editis omnibus deeſt vox *omnia*. Supplevit Latinius.

14 *Fidelis novit*. Sacram ſcilicet Euchariſtiam, quæ ea ætate Arcani tenebris obtegebatur Infidelibus, & Catechumenis.

AD SERMON. CLXII. NOTÆ.

1 SEd *amor*. Editi perperam : *ſed amoris*.

2 *Charitas permanet*. Juxta S. Auguſtinum relatum a Magiſtro diſtint. 31. lib. 3. *Charitas, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit* : & Ambroſius *Ficta charitas eſt, quæ in adverſis deſerit*. Ex Mita,

3 *Fructum non dat*. MS. Cæſen. *Fructum dat nullum*.

4 *Scindit hæredes*. Chryſoſtomus apud Lippom. in Catena: *Facultatum multitudo diviſionem operatur, concordiam impedit, & cognationis vinculum dirimit*.

5 *Extra*

non poteris possidere, quia sine me qualis fueris, jam vidisti: hoc sciens pro te patrem ingrate omnium sic popoſci. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ibi ego sum, & illi sint me- Joan. 17. cum. Et quia nec hoc tibi sufficere poterat ad tutelam, nam cum mecum esses in Paradiso, 5 & extra me tu perjisses *, adjeci, dicens: Pater, sicut tu in me, & ego in te, ita & isti in nobis unum sunt. Ego ut patris bona habeam, processi de patre, a patre penitus non recessi: & ideo tantum te in nobis habere volo, quantum nosipsi sumus, & manemus in nobis. Desine ergo vel superna dividere, vel de terrenis me audiente litigare: ne quem tenes, & habes hodie largitorem pium, severissimum sentias postmodum cognitorem. Sed jam quid responderit Dominus audiamus: *Homo*, inquit, *quis me constituit judicem, aut divisorem super vos? Quis me constituit judicem?* Et ubi est illud quod tu dixisti, Domine: Joan. 5. „ Pater neminem judicat, sed omne judicium „ dedit filio? „ *Aut divisorem super vos?* Et Matt. 25 quis dividet justos ab injustis, sicut segregat pastor oves ab hœdis? Si tibi judicium debetur hominis, & per te est totius sæculi celebranda divisio, quomodo dicis, quis me constituit judicem, aut divisorem super vos? Est quidem penes Christum, & fuit, atque erit omne judicium, sed tunc non judicaturus venerat, sed judicandus, nec addicturus reos, sed a reis innocens addicendus. In homine agebat Deum: in servo dominum, ut esset vernula temporis, qui erat & factor & cognitor sæculorum. Merito ergo respondit: *Quis me constituit judicem, aut divisorem super vos?* Et quis eum constitueret judicem, qui constituit & restituit universa? Christus ad litigatoris arbitrium arbiter esse non poterat, qui totius 6 judicii summa est & potestas. At illi jurgator * quare non opposuit: quomodo non invitatus a Fratre taliter tu petisti? Nescis, quod justus mediator non est, qui ab una tantum eligitur parte? Verum hæc non dixit; sed invisus adstitit; ut adjudicantis illi fas esset, Fratri non esset, resilire sententiam. Et quia Christus correcturus venerat, non damnaturus reum, præcepto removet fomitem jurgiorum, dicendo: *Videte, cavete ab avaritia.* Hoc est dicere, abjiciatur avaritia, & non erit in hæreditate contentio. Avaritia, fratres, parentes negat, germanos dividit, separat socios, amicitiam solvit, excludit affectum: hanc qui intra se habuerit, erit nullius, suus non erit. Avaritia, fratres, sicut dicit Apostolus, „ radix est 1. Tim. 6 „ omnium malorum: „ quæ cum radicari cœperit in corde, sic morum dissipat ornamenta: sicut arbor noxia * feralibus radicibus ne- 7 xa solvit, & dissipat monumenta majorum.

SERMO CLXIII.

BEati quorum corda hodiernus dominici sermonis penetravit auditus, Beati quorum mentes promovit ad fidem tanta, & talis promissio Salvatoris. Beati qui credulitate cœlestium mandatorum duris absoluti sunt præsentium curis. Talia namque hodie discipulos suos, imo omnes auditores suos, dominus vo- Luc. 12. ce compellat. *Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro quod vestiamini. Anima plus est quam esca, & corpus plus est quam vestimentum.* Quis sic * ita invidus bo- 1 nis suis, quis sic deliciis suis inimicus, ut spontanea, & cælitus præparata despiciat, & concupiscat mundanis laboribus & doloribus conquisita? Degener nimis animus, mens tota servilis est, quæ coquorum afflatus, * squallores 2 coquinæ, hesterno horrore fœtentia perquirat obsonia, cui, jugiter regius deservit, atque adjacet apparatus. Noli ergo homo inania providendo gemere, noli laborare caduca præparando, quia prandii tui semper, & ubique Deus præparator assistit. Quis Rex devotis militibus debitam non procurat annonam? Quis dominus fidelibus servis ista cibaria non ministrat? Quis pater non dat panem filiis? Si ergo nobis Deus, & Rex & Dominus, & Pater est, quid negabit? Stipendiis suis militans derogat miles Regi, suis sumptibus vivens dominum servus accusat: pro se sollicitus filius culpat superstitem patrem. Noli ergo homo exponere Deum pro te taliter cogitando, qui & justitia regnantis, & dominantis studio, & generantis affectu, in se totam tui recepit sollicitudinem, refudit & curam, dicendo: *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis.* Sed te forte mellitus imber, & singularis cibus, Judaici fastidii deterret exemplo: nec carnem credis humorum varietate concretam per solum Manna sua voluntate compleri: * dicis, Deus 3 corpus sicut ex diversis voluit constare membris, ita variatis dapibus voluit & jussit enutriri. Superfluus est, o homo, iste qui te exagitat, timor: nam creatoris ad prandium tota concurrit & advolat creatura. Unde si te legalis

---

5 *Extra me tu periisses.* Alias: *extremo tu periisti.*

6 *At illi jurgator.* Mirum quantum tota hæc periodus in omnibus editionibus scateat erroribus. Et cum etiam Codices mendosi sint, eam ex conjectura Mitæ restituimus.

7 *Arbor noxia.* Observat plurimis Mita, primum monumenta more antiquo in agris construi solita ex lapide lateritio. „ Si vere ibidem prope Arbores plantatæ fuissent, „ illæ radicibus intra lapidum connexionibus immissis, & „ lapides titulares, & lateres, sepulchrum componentes, „ e proprio loco indistincte prosternunt. „ Mita.

AD SERMON. CLXIII.

NOTÆ.

1 QUis sic. Latinius: *quis sit.*

2 *Afflatus.* MS. Cæsen. Editi: *affatus.*

3 *Sua voluntate compleri.* Auctor Sapientiæ 16. 20. 21. tradit omnium gustui manna accommodari consuevisse, ut singulis saperet. S. Augustinus Retract. lib. 11. cap. 10. scite animadvertit; hanc cibo virtutem, ut se omnium gustui accommodaret, non nisi pro Filiis Dei inditam fuisse. Vide Gregor. Moral. lib. VI. cap. IX.

4 *Vector*

galis cibi singularitas & parcitas terret, invitet & provocet Evangelici convivii cœlestis effusio : quæ in uno ferculo manducaturo Petro
Act. 10. totius apponit genera creaturæ. Nam quicquid
4 Noe vector novi seculi, * seculi servavit ad semen, quicquid in aere volitat & fertur, quicquid gignitur & vivit in terra, quicquid in aquis est, & movetur, hoc uno Petri cœlitus mactatur, & exhibetur ad cœnam. Si ergo vis homo accipere & omnia manducare, despice vilia tibi providere cellaria. Et nos quidem magnis exemplis tibi superna cogitanti carnalia non de futura probare contendimus : Deus autem pro suæ majestatis insignibus de suis dubitantem promissis ad vilia & extrema remittit exempla : ut te tali examinatione redarguat, quem tanta
5 invitatione * non traxit. *Considerate*, inquit, *corvos, quia non seminant, neque metunt : quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos : quanto magis vos pluris estis illis?* Dubium merito infidelem ad avem mittit amicam belli, furoris sociam, insatiatam sanguine, & in ipsos mortuos ferro gravius sævientem. Namque cessante gladio carnifex improbissimus exanime grassatur in corpus, laniat, dissipat, spargit, ne quid funeris inventum, quieti misericors sepultura commendet. Itaque dominus exemplo tali exaggerat dubitantis insaniam : qui putat Deum hoc piis filiis
6 denegaturum, quod impiis avibus subministrat : * & existimant relinquentibus propter se patriam, domum, parentes, filios, conjuges victus subsidia non daturum, qui nascenti indulsit crescere, terminavit corporis incrementum. O miserum, o tota infœlicitate dignissimum, cui cum detur regnum, suspirat panem : cum perpetuitate donetur, deflet potum : cum immortalitatis gloria induatur, plangit corporis vestimentum. Genuinæ infelicitatis conscius, fieri non credit se felicem : & terreno enutritus in pulvere cœli incolam dubitat se futurum. Convenienter ergo dominus quæ sequuntur, adjecit : *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum* : Humanarum mentium cogitationes intimus scrutator exponit : nam omnis homo dum sui corporis pulchritudinem concupiscit, procerum se esse exoptat : sed cogitare homo hoc potest : hoc per se homo obtinere non potest : ad id credendo pervenit, ad hoc pervenire non potest cogitando. Hinc est quod dominus humani conscius desiderii hominem Christi tetendit in formam : ut in mensuram Christi specie tota decorus esset, qui in brevitate sua erat ipso erubescente deformis, unde bene subjunxit : *Si ergo neque quod minimum est potestis, de cæteris quid soliciti estis?* Hoc est, quid cogitatione homo majora præsumis, qui per fidem minora desperas? Quid vestimento minus, quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi a Deo vestitum corporis posse præstari, a quo tibi fides corporis incrementa repromittit. Verum, quia Deus sic humanum diligit genus, ut ipsos quos dominantis jure corripit, mox paterno soletur, & mulceat blandimento, quos comparatione fœdissimæ avis exasperasse videbatur, ad floris odorati & speciosi nimium hos reducit exemplum. *Considerate*, inquit, *lilia quomodo crescunt : non laborant, neque nent : dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur, sicut unum ex istis*. O quantum se superna pietas, hominis amore deponit! Nam qui poterat præcepta sua sola auctoritate firmare, toto insinuat, & astruit labore doctoris, & qui sufficiebat in sola fide promissionis suæ terminum collocare, auditores ad fidem promissi suasoris perducit exemplo; dubios lilii comparatione confirmat, lilium Salomonis sublimat exemplo : quia ipso domino testante, inter omnes mundi reges Salomon singulari gloria, ornatu unico, speciosus effulsit : & omnes terræ flores lilium vincit & præcellit in gratia : tantumque distat ab universo germine lilium, quantum Regem specie, gloria, cunctis constat excellere. Nec a nobis latius lilii describenda est pulchritudo, cujus prærogativam dominica testatio reddit singularem : iteranda sunt sane illa, quæ ad robur fidei nostræ geminato dominus commendavit exemplo : quia Christianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de pastus & vestitus non debet necessitate pulsari, * cum videat 7
Deum hodie nato, & perituro in crastinum germini tantam vestibus * gloriam contulisse : 8
sed sicut ariditate isti, sicut clibani deputantur incendio, ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi a Deo præstari dubitant, cum futura sibi jam sentiant contributa. *Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublimia tolli : hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Veruntamen quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis*. Cum se patrem nostrum dicit, nostri sibi piam curam comprobat non deesse : cum nos regnum cœleste jubet quærere, subjicienda monstrat omnia : nobis quicquid cœlestis exigit apparatus, indicat affuturum.

SER-

---

4 *Vector novi seculi*. Aliis Epithetis eum ornant Patres. Dictus est ab Chrysostomo, homil. cx. tom. v. pag. 711. *naufragium facientis natura bonus Gubernator* : ab Nazianzeno, Orat. xxiii. pag. 297. *secundi hujus mundi Parens* : ab Theodoreto in Psalmum xc. *generis nostris scintilla* : Et iterum Orat. v. de Provid. *Secundus humani generis Princeps &c.*

5 *Tanta imitatione*. Sic placuit reponere cum Latinio. Editi omnes : *tanta mutatione*.

6 *Avibus subministrat*. Ambrosius apud Du Hamelium hic : *Aves cœli speciale sibi nihil vindicant ; & ideo pabulis indigere nesciunt, quia aliis invidere non possunt*.

7 *De pastus necessitate pulsari*. MS. Cæsen. *de pastu & vestitu non debet ambigere*.

8 *Tantam vestibus gloriam*. MS Cæsen. *tantam vestitus gloriam*, Latinius : *tantam vestium gloriam*.

A D

SERMO CLXIV.

SIcut febrientibus amarus eſt ſemper ſalutaris cibus, ita & ſæpe dominicus ſermo contrarius imperitis: utriſque tamen aliter, aut ex corporis, aut ex mentis infirmitate contingit. Hodie dominus exaſperaſſe nonnullorum videtur auditum, dicendo: *Ignem veni mittere* Luc. 12. *in terram, & quid volo, niſi ut accendatur?* Et infra, *Putatis, quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem.* Et ubi eſt Joan. 1. illud: „ Ecce Agnus Dei? „ Ubi illud: „ Si- Iſa. 53. „ cut ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut „ agnus coram tondente ſe mutus, ſic non Matt. 21. „ aperuit os ſuum? „ Sed & illud: „ Dicite „ filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi „ manſuetus? „ Et quid eſt quod agnus iſte tam dure in prædicatione percutit? Quid ſic arietat in verbo, qui in paſſione tanta patien-
1 tia tacet, * in morte tota humilitate ſuccumbit? Et revera, fratres, mundum ſuum Chriſtus per omnia mitis & manſuetus intravit, dum naſcitur noſtro dulcis in germine, dum cunis blande blandior ipſe fovetur: dum parvulus in gremio ſe fundit, & reſolvit humano: dum parentis in collo ſtringitur, & ſtringit toto charitatis amplexu: & ut enutriat toto dum nutritur affectu, per omnes ſenſim currit & adoleſcit ætates: pauper agit ſemper, ſolitarius ſemper incedit, quia pauper communis eſt ſemper: patet omnibus ſolitarius ſemper. Et quid eſt quod tantum verbis ſpargit ignem, quod tanta & talia inflammat, & dilatat incendia, dicendo: *Ignem veni mittere in terram?* Quid eſt? Ager quoties longa incuria ſylveſcit, & toto luxuriæ agreſtis ſordeſcit horrore, peritiſſimi cultoris utique ſemper aperitur, & purgatur incendio: ac ſtudio benigno cultor ignis apponitur, ut exuſtis ſentibus reveletur prima facies campi,
2 præſtetur agricolæ libera, * fiat facilis via vomeri, ſit germinis ferax ſterilis diu terra, & longa, ac mœſta otia læto lætiſſima jam repenſet in fructu. Ergo ubi Judaicus ceſpes con-
3 tinuo aratro legis & jugi cultu effœtus * ad inopiam, non reſpondit germini, non labori, ſed pro tritico lolium reddidit, protulit pro viribus ſpinas, Chriſtus ad ſata gentium divini cultus convertit induſtriam: ac diu oppreſſa dumis nationum cupiens novalia purgare, ignem mittit primum maximus magiſter in terram, & quicquid naturalis ſqualefecerat luxus, quicquid arefecerat brumalis rigor, artifici depurgat & conſumit incendio: quatenus ſola longo exhauſta jejunio ipſo ſuo cinere ſaginata pingueſcerent, & poſt diuturnam duritiem tenera redderentur & mollia: ac ſic Evangelico apta cultu ſemini redderentur commoda: & fœlici ſulco jam redderent triceſimum, ſexageſimum, ac centeſimum fructum; ſed hic ipſe cultus non eſt novus agricolæ veteri & cœleſti, nam legem pangere, * gratiam ſerere, ignis 4
ſemper uti opere conſuevit. Daturus legem ignem Exod. 5.
præmiſit in rubo: ſed divinum rubus portavit, non concepit incendium: jam tunc aculeis malitiæ plenum, & ingratum culturæ legis populum præfigurans * ; & nunc in arva gentium 5
cum deſtinaret Apoſtolos, ſic eos igneo imbre perfudit, & ignis conſedit ſuper eos, ut poſſent humecta ſiccare, ſicca infundere, decoquere cruda: frigida calefacere, accendere extincta, comburere noxia; & in opere diverſo uno, atque eodem igne ad cœleſtem copiam tota percolere deſerta terrarum, dicente Propheta: „ In omnem terram exivit ſonus eo- Pſ. 18.
„ rum, & in fines orbis terræ verba eorum. „ Sed ad illud jam quod ſequitur tranſeamus. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur? Sed baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Urget aqua ignem: cogitanda eſt talis, tam diviſa conjunctio. Urget unda flammam: multiplicat flamma undam. Quæ eſt talis, tam concors iſta diſcordia? * Ge- 6
ritur hic, ſicut diximus, agricolæ divini ſpecies: plena namque omnia calore germinant, humore nutriuntur. Unde rerum parens Deus ignis, & aquæ commercio nos germinat, nos enutrit, quorum tanto ardet, calet, exæſtuat, anhelat affectu. *Baptiſmo habeo baptizari.* Chriſtus ſuo baptizatur in ſanguine, ut quidquid ex noſtra carne ſuſcepit, diluatur, renovetur, & totam ſuæ divinæ majeſtatis redigatur in formam. Baptizatur Chriſtus ſuæ baptiſmate paſſionis, qui totius peccatum mundi lavit, quod non niſi ab eo qui mundum fecerat, poterat aboleri. *Putatis*, ait, *quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem.* Quare? Quia conjunctio cœleſtis eſt in iſta ſeparatione terrena. Nemo poteſt connecti terræ, & jungi cœlo. Grata ergo & chara ſit iſta terrena ſeparatio, quæ nos ſic a terrenis ſeparat, ut inſerat nos divinis. *Erunt*, inquit, *ex hoc quinque in domo una diviſi, tres in duo, & duo in tres: dividetur pater in filium, & filius in patrem, mater in filiam, & filia in matrem, ſocrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.* Cum quinque dixerit ex una domo dividendos numero, nomina ſex dividentur, pater, filius, mater, filia, ſocrus, nurus: ſed quia eſt ipſa ſocrus quæ mater eſt, certum eſt, quinque tantum perſonas in his nominibus inveniri.

AD SERMON. CLXIV.

NOTÆ.

1 *TAnta patientia tacet*: MS. Vatic., & Vallicel.: *qui in patientia tanta ad mortem feſtinat.*

2 *Præſtetur agricolæ libera*. Ideſt: a vepribus, ſentibuſque ſoluta. Verum cum Latinio ſic emendavimus. Editi omnes: *præſtetur agricolæ libertas.*

3 *Effœtus*. Ita cum eodem Latinio. Editi: *effectus*.

4 *Pangere*: Alias *ſpargere*.

5 *Populum præfigurans*. Divinam legem non concepit Judæus, ſed eam tantum forinſecus portavit: veluti rubus in exteriori tantum parte exardeſcens. Ex Mita.

6 *Concors iſta diſcordia*. Verba illa *Baptiſmo habeo baptizari*, diverſo tempore ab Chriſto fuiſſe pronunciata exiſtimat Maldonatus: unde inanis operæ eſſet eorum nexum cum ſuperioribus quærere. Id autem egregie præſtitit Chryſologus.

Dividuntur autem tres in duo, dum in ſponſo ſponſa conjuncta, ſocrus quæ tertia eſt, diviſa remanebit in domo. Ergo iſta in qua Eccleſia conjungitur Chriſto ſynagoga, quæ mater eſt, & ſocrus, permanet ſuo jam marito perdiviſa. Duo ergo in tres ita dividuntur, dum de iſto Chriſti & Eccleſiæ conſortio altera hæres * ſcinditur, & dividitur ſynagoga, 7
ut Chriſtus & Eccleſia diviſi ab hæreticis * uno 8
maneant & jungantur in Spiritu. Dividitur & pater in filium, & filius in patrem, dum Judaicus populus qui per carnalem Chriſti generationem paternum ſortitus eſt nomen, a Chriſto filio per invidiam ſeparatur, pater lividus in odium vertit affectum, cui filii gloria jugis eſt pœna: eſt continuus cruciatus, dicente Apoſtolo: *Rom. 9.* „ Quorum partes, ex quibus eſt Chriſtus ſe„ cundum carnem: qui eſt ſuper omnia Deus „ benedictus in ſæcula. „ Dividitur & mater in filiam: eſt namque ſynagoga mater, ex qua per Petrum & cæteros Apoſtolos naſcitur Eccleſia filia, quæ ubi divini Regis Chriſti meruit habere conſortium, matrem & æmulam pertulit, & novercam. Et quæ filiæ mater talis, qualis nurui ſocrus? Hæc namque ſynagoga mater, ubi Eccleſiam nurum vidit ex gentibus adveniſſe, occidit ſceleſta filium, nurus conſortium ne videret: occidit Chriſtum; ſi vel ſic amorem nurus furibunda valeret extinguere, ſed ex morte totum reſurrexit in Eccleſiæ conjugium Chriſtus: ut probaret charitatem non ſeparari morte, ſed creſcere. Arguit eos autem Dominus qui faciem cœli, ortus nubium, ſtellarum curſus, plagas orbis ſtudent nimia curioſitate perquirere, & tempus ſalutis ſuæ nullis ſtudiis, nullis indiciis nituntur agnoſcere. *Hypocritæ*, ait, *faciem cœli & terræ noſtis probare: & quomodo tempus iſtud non probatis?* Oculus effuſus perdit lumen, quia tota hominis intra pupillam viſio continetur, ne ergo ſtudeas videre multa, ut videas temetipſum: ne præſumas excelſa contueri, nec longinqua ambias conſpicere, quia anguſtus oculus non capit multa, non penetrat excelſa, longinqua non perſpicit, atque ita videt nihil, qui videre exiſtimat totum. Agnoſce ergo diem ſalutis, tempus acceptum per Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum, ſi vis a te.

SERMO CLXV. (*)

OMnibus quidem Eccleſiis venerationem debere me profiteor, & fideliſſimam ſervitutem: ſed Cornelienſi Eccleſiæ inſervire peculiarius ipſius nominis amore compellor. Cornelius * namque memoriæ beatiſſimæ vita clarus, 1
cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum magnitudine notus univerſis, pater mihi fuit, * 2
ipſe me per Evangelium genuit, ipſe pius piiſſime nutrivit, ipſe ſanctus ſancta inſtituit ſervitute, ipſe Pontifex ſacris obtulit & conſecravit altaribus: & ideo mihi clarum, colendum, mirabile Cornelii nomen. Amor ergo cognominis me compellit Cornelienſis Eccleſiæ deſideriis deſideranter occurrere, & Projectum venerabilem virum amabilius Pontificem conſecrare, Projectum dixi, ſed non abjectum: juxta illud: „ In *Pſ. 21.*
„ te projectus ſum ex utero: de ventre matris meæ „ Deus meus es tu. „ Et vere iſte Projectus ex utero humanæ matris, matris divinæ in utero jugiter manſit: qui domus ſuæ neſcius, domus Dei eſſe perſtitit habitator: qualiter autem, fratres, cunabulis ab ipſis gradus Eccleſiaſticæ militiæ conſcenderit & officia, * quia dicere 3
mihi longum eſt, ſicut dicit Dominus „ ætatem *Joan. 2.*
„ habet: ipſe pro ſe loquatur, „ * per Dominum 4
noſtrum Jeſum Chriſtum, qui vivit & regnat cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

SER-

7 *Altera hæres*. Latinius legit & jure fortaſſe: *altera hæreſis*.

8 *Ab hæreticis*. Alias: *ab Judæis*.

AD SERMON. CLXV.

NOTÆ.

* SErmoni huic in MS. Cæſenæ præfigitur Titulus: *In ordinatione Epiſcopi Foro Cornelienſis nomine Projecti*.

1 *Cornelius*. Vide quæ obſervata ſunt in Notis ad vitam Chryſologi ex Caſtillo num. 5.

2 *Pater mihi fuit*. „ Forte per baptiſmum, certe per „ educationem, ordinationem, & conſecrationem. De B. „ Ambroſio, D. Auguſtinus lib. contra Pelag. *Baptizantem veneror ut Patrem: in Chriſtum Jeſum per Evangelium ipſe megenuit*. „ Mita.

3 *Gradus conſcenderat & officia*. Projectum una cum Chryſologo ab B. Cornelio ſacris aris addictum, & Levitam conſecratum tradit Mita. Chryſologo inde ad Ravennatem ſedem evecto, alter ab eo venit in Archidiaconatus dignitate, quam poſtea, & ipſe electus Præſul, Beato Donato Levitæ Cornelienſi ceſſit. Epiſcopalibus inſulis ornatus videtur anno 431. Eundem credit eſſe Baronius, quem Cœleſtinus PP. Legatum elegit, ut ſuo nomine Concilio Epheſino præeſſet. Annal. tom. VII., an. 431. num. XXII. At ſi hæc vera eſſent, communis de Chryſologi ordinatione ſententia corrueret, ejuſque Cathedræ natalem ante Sixti dies, annumque 431. ſtatuere oporteret. Non autem ſibi conſtare videtur Baronius, dum alias Rubeum ſequutus, ſtatuit ordinationem Chryſologi anno 433. Sixti PP. 2. Ibidem num. XXIV. anni 433. De Projecto Epiſcopo ſilent Martyrologia. Ejuſdem tantum meminit Ferrarius de Sanctis Italiæ, ſub die XXIII. Septembris: qui ei in Eccleſia Forocornelienſi ſacer eſt. Mira de eo narrantur: qua fide, apud ipſum Auctorem videat is, cui hæc ſcire placuerit.

4 *Pro ſe loquatur*. Mos fuit, ut qui Epiſcopi conſecrabantur verba ad Populum facerent; ut alibi obſervatum eſt.

AD

SERMO CLXVI. (*)

HAbet quidem ſimplicitas innocentiæ ſuæ gratiam: habet fidei ſuæ fructum, ſcientiæ præmium habere non poteſt, palmam habere non poteſt virtutum. Aliud eſt otio & ſecuritati ſuæ vivere: aliud eſt pro omnibus ferre vigilias & labores. Simplicitas civem bonum facit, non facit militem fortem: hinc eſt, quod ille cenſum ſolvit, hic ſtipendia percipit, & honores. Civis aut cedit, aut ſuccumbit adverſis, adverſa miles ſuſtinet & propellit: ille pugnare non didicit, hic non timere: ille cavet ſemper, hic vincit. Hæc diximus, ut quæ ſit diſtantia monſtraremus inter eum qui Chriſtianæ fidei ſimpliciter accipit & ſequitur ſacramentum, & inter eum qui ſtudet ipſius fidei & apprehendere ſcienter, & noſſe myſterium. Ecce Quadrageſimæ jejunium, quod devotione ſolemni die craſtino ſuſcipit univerſalis Eccleſia: multi putant abſtinentiæ tantum ſtudio, vel nobis traditum, vel pro nobis Dominum peregiſſe, nec altioris intelligentiæ continere myſterium, ſed ſolummodo caſtigandis corporibus, reſecandis vitiis, temperandis mentibus hoc proviſum. Porro quadragenarius iſte numerus tam ſacratus eſſe a ſæculis, tam myſticus reperitur, ut ſemper efficiendis rebus divinis, & maximis Dei negotiis explicandis adhibitus lege inviolabili perſcribatur. Quod ut luceat ad purum copioſiſſimis percurramus exemplis. Cum mundus intra generis humani primordia perdeflenda, nefando vitiorum ſqualore ſordeſceret, & totus criminum fœteret horrore, ac pene ipſo iniquitatis ſuæ fumo fuſcare cœli tantam contenderet claritatem, quadra-
Gen. 7. ginta diebus ac noctibus expiaturus terram, cœleſtis imber effunditur: ut, quia perire ſi-
1 bi mundus, quod factus fuerat, jam debebat, * gauderet tali baptiſmate ſe renatum, ſciretque quod eſt, non ſe naturæ, ſed auctoris ſui gratiæ, jam debere: ipſamque noſtri baptiſmatis formam terra, noſtri corporis origo, prælibaret: ut quæ ante natos homines producebat ad mortem, hos ad vitam produceret jam renatos. Attendite, fratres, quantus ſit quadragenarius numerus iſte, qui & tunc cœlum terris aperuit abluendis: & nunc fonte baptiſmatis orbem totum pandit gentibus innovandis. Merito nos quadraginta diebus per jejunium currimus, ut perveniamus ad fontem baptiſmatis & ſalutis: * Quadraginta annis populum Judæorum panificus in eremo pavit imber: nec ſolito miniſtratu incrementa germinis produxit e terra: ſed ipſe terris potius fluxit frumenta, totumque ſervitutis humanæ ademit laborem, qui blando rore eſurientibus cœleſtem præbuit & evexit annonam. Quadraginta diebus terram repromiſſionis exploratio miſſa divinitus circuivit: ut hic ſacratus numerus promiſſas Iſraeliticum populum evocaret ad terras: qui nos quadragenarijs ieiuniorum curſibus evocat, & perducit ad cœlum. Namque & noſtri corporis terram quadraginta diebus explorat nunc, & circuit cœleſtis inſpectio: ut expugnatis & expulſis vitiorum gentibus, regionem noſtri cordis poſſideat turba virtutum. Et quia nihil omittendum eſt, Moyſes ipſe dierum quadraginta jejunio ita humano defæcatus eſt, & exinanitus a corpore, ut totus divinitatis mutaretur in gloriam: & adhuc in noſtri corporis obſcuro toto fulgeret lumine deitatis: neque intueri eum mortalium viſus poſſet, qui ſubſtantia Dei diu paſtus * tota mortalis cibi oblitus fuerat adiumenta: unde didicit coram Deo, & cum Deo commorantibus vitæ ſubſidia non deeſſe. Et revera, fratres, neſcit laſſari, mori non poteſt, cui panis, cui vita Deus eſt. Merito hic talis legem ſancire meruit, qui totum quicquid in homine lex urgere poterat, peramiſit. Præſtiterat hoc Moyſi juge fortaſſe jejunium: ſed nondum reddiderat talem, ſi deſuiſſet quadragenarius numerus hic ſacratus. Jejunium Eliam le- 4. Reg. 2.
vavit ad cœlum, & purificato ſic corpori ignei currus addixit obſequium: ut oſtenderet gehenna, * quæ exurit reos, innocuis quam deſeruit: ſed ut ad hoc perveniat & Elias, quadragenarii numeri ante viam myſticam præcur- 3. Reg 19.
rit. Ezechiel eximius Prophetarum quadragin- Ezech. 4.
ta diebus iacens latere uno, * ſcientibus legem loquor, captivitatem futuram dum præfigurat abſolvit: quia ſacratus numerus iſte ſuſcipit iniquitates ut deleat, iniquitates ut abſolvat ingreditur, vincula patitur ut relaxet. Hic eſt Matt. 4.
ergo quod Dominus, auctor a ſæculis in hoc numero abſconditi ſacramenti, intrat ipſum numerum dierum quadraginta jejunii, ut quod adumbraverat in famulis ipſa per ſe jam veritas, facta * & cœpta perficeret, firmaret tenera, inchoata ſuppleret, & quæ præceptis inſtituerat, roboraret exemplo: non enim ſufficerat hoc tantum tanti numeri ſacramentum im-

S. Petri Chryſ.

AD SERMON. CLXVI.

NOTÆ.

* SErmo in quo Chryſologus, ait Caſtillo, „ Ravenna „ natum vitioſa, & nimis adulterata compeſcuit „ jejunia: nam Quadrageſimales hebdomadas, modo valde „ rigidas amplectebantur Cives, modo nimis indulgentes „ & laxas diligebant. „

1 *Jam debebat*. Alias *deflebat*.

2 *Baptiſmatis & ſalutis*. Peracto, expletoque Quadrageſimali jejunio, ſolemnis in Paſchate habebatur Baptiſmus.

2 *Subſtantia Dei paſtus*. „ Hoc eſt eſſentia divina, vel „ ſermone Domini: qui Moyſem per aera per quadraginta dies bis renovaverat, ut ait Auctor de Mirab. Script. „ in tom. III. Oper. S. Auguſtini. „ Mita.

4 *Gehenna*. De hujuſmodi vocis etymo V. Hofmannum in Lexico; Fungerum in gehenna; Seldenum de diis Syris Sintag. 1. cap. 6.

5 *Jacens latere uno*. Ezechiel Prophetarum vetuſtiſſimus diebus trecentis & nonaginta in ſiniſtrum latus, quadraginta in dexterum cubuit: omnino diebus quadringentis, & triginta per trecentos & nonaginta dies, annos totidem ſignificantibus, Iſraelis iniquitas definitur: per quadraginta, diuturnitas captivitatis Judæ indicatur. De ea autem ratione Ezechielis, an ad prodigium recurrendum ſit, vide Chryſoſtomum de Provid., Baſilium in Iſaiæ VIII., Theodoret. in Oſeæ 1. cæteroſque Enarratores.

6 *Jam veritas, facta*. Corrupte in editis: *ipſa per ſe jam veritate facta*: vel: *ipſa per ſe jam veritas faciens*.

7 *Nunc*

peraſſe verbis, niſi commendaſſet & facto. Et tamen, fratres, a tempore diluvii ſacramenti hujus contendimus aperire myſterium, non auſi anteriora contingere, ſuperiora rimari, loqui tacita, tam diu certe repoſita proferre: præſertim cum mihi temerarium, & vobis non neceſſarium videam, cauſarum tales, tantaſque origines perſcrutari. Veræ devotionis eſt, fideliſſimæ ſervitutis eſt, quid fieri velit, non quare velit dominator, inquirere. Si ergo quadraginta dierum ſimplex, purum, æquale, tantis teſtimoniis, ſub tanti numero ſacramenti traditum nobis a Domino jejunium perdocetur: unde iſta varietas, unde novitas iſta, unde hebdomadæ nunc reſolutæ, nunc rigidæ, nunc
7 indulgentes nimium, nunc ſeveræ? * Unde intemperati jejunij uſus iſte, qui aut afficiat ſine venia, aut remittat ad crapulam? Hoc eſt, ſeparatim calida, ſeparatim frigida, ſeparatim ſalis, ſeparatim cibi remedia ſuis uſibus deputare, & totum vitæ negligere conditorem? Certe qui corporis cibos condiunt, ſapienter diſcant animæ pabulum temperare: ne aut plus ſalitum, aut penitus inſulſum ſalutaris cibi generat lethale faſtidium. Jejunium ſit æquale: &, ut eſt nobis traditum, ſervetur ad corporis & animæ diſciplinam. Certe qui jejunare
Matth. 2 non poteſt, non præſumat inducere novitatem: ſed fateatur eſſe fragilitatis propriæ quod rela-
8 xat: & redimat eleemoſynis, * quod non poteſt ſupplere jejuniis: quia illius gemitus dominus non requirit, qui pro ſe gemitus pauperum ſic redemit.

SERMO CLXVII.

OPportune nobis Joannes beatiſſimus ieiunij tempore pœnitentiæ doctor aduenit, doctor dicto, factoque, magiſter verus: quod verbo aſſerit, demonſtrat exemplo. Magiſterium ſtat de ſcientia, ſed magiſterij auctoritas conſtat ex vita: docenda faciens, obedientem perficit auditorem. Docere factis, ſola eſt norma doctrinæ: doctrina in dictis ſcientia eſt, in factis virtus. Scientia ergo illa vera eſt, quæ fuerit mixta virtuti: illa, illa divina eſt, non humana, Evangeliſta probante, cum dicit „ Quæ
Act. 1. „ cœpit Jeſus facere & docere. „ Præceptor cum docenda facit, & auditu inſtruit, & informat exemplo. *In diebus*, inquit ille, *venit Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ, & di-*
Matth. 3 *cens: pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*. Pœnitentiam agite, quare non magis gaudete? gaudete magis, quia ſuccedunt humanis divina, cœleſtia terrenis, temporalibus ſempiterna, malis bona, ſecura anxiis, ærumnis beata, manſura perituris. *Pœnitentiam agite*. Pœniteat plane, pœniteat qui divinis prætulit humana, qui ſervire voluit mundo, & dominationem mundi cum mundi domino non habere. Pœniteat qui maluit perire cum diabolo, quam regnare cum Chriſto. Pœniteat qui virtutum libertatem fugiens, captivus voluit eſſe vitiorum. Pœniteat, & ſatis pœniteat, qui ne vitam teneret, manus tradidit morti. *Appropinquavit enim regnum cœlorum*. Regnum cœlorum, eſt præmium juſtorum, judicium peccatorum, impiis pœna. Beatus ergo Joannes, qui pœnitentia judicium voluit præveniri: peccatores non judicium voluit habere, ſed præmium: impios voluit regnum intrare, non pœnam. Et tunc Joannes vicinum cecinit regnum cœlorum, quando adhuc puer mundus, ætatum conquirebat augmenta. Modo cœlorum regnum quam proximus jam ſcimus, quando mundus ſenectute feſſus extrema, vacuatur viribus, membra deponit, amittit ſenſus, doloribus urgetur, curam reſpuit, vitæ moritur, vivit morbis, defectum clamat, teſtatur finem. Nos ergo duriores Judæis, qui fugientem ſequimur mundum, qui futurorum temporum obliviſcimur: præſentibus inhiamus, qui in ipſo poſiti jam judicio non timemus, qui veniente illam domino non occurrimus, qui volumus manere mortem, reſurrectionem nolumus mortuorum, qui ſervire volumus, nolumus regnare, ut tantum regnum *Luc.* 11. noſtro domino differamus. Ubi eſt illud „ Cum „ orabitis, dicite: Veniat regnum tuum „? Majori ergo pœnitentia opus eſt nobis, & pro modo vulneris modus adhibendus eſt medicinæ. Pœniteamus, fratres, pœniteamus cito, quia nobis ſpatium temporis jam negatur: jam nobis ipſa hora concluditur: iudicij præſentia jam nobis ſatisfactionis locum excludit. Currat pœnitentia ſententia ne præcurrat: quia dominus quod non venit adhuc, quod adhuc expectat, quod moras facit, nos ſibi redire deſiderat, non perire, quos pietate tali ſemper eſt allocutus. „ Nolo *Ezech.* 33 „ mortem peccatoris, ſed ut revertatur impius a „ via ſua, & vivat. „ Pœnitentes ergo revertamur, fratres, & ne de arcto temporis pertimeſcamus: quia auctor temporis neſcit arctari: probat hoc Evangelicus latro, qui in cruce & in hora mortis rapuit veniam, invaſit vitam, *Luc.* 23. effregit Paradiſum, penetravit ad regnum. Et nos, fratres, qui de voluntate meritum non quæſivimus, acquiramus vel de neceſſitate virtutem, ne judicemur judices noſtri ſimus: pœnitentiam debemus nobis, ut poſſimus nobis auferre ſententiam. Prima eſt fœlicitas perpetua innocentiæ ſecuritate gaudere, inviolatam ſervare mentis & corporis ſanctitatem: nulla immunda mundi inquinamenta ſentire, reatus conſcientiam non habere, vulnera neſcire peccati, gratiam ſemper poſſidere virtutum, ſemper ſub ſpe vivere cœleſtium præmiorum, ſed ſi quo forte noſtra mens jaculo fuerit confixa peccati, ſi caro tumeſcat ex crimine ſi vitiorum ſanie fragilitas humana corrumpatur: tunc ægris illa, quæ non ſanis, pœnitentiæ medicina ſuccurrat, ferrum compunctionis accedat, apponatur aduſtio tunc doloris, adhibeantur ſuſpiriorum tunc fomenta, tumentis conſcientiæ fervor evaporet, tunc reatus ulcera lachrymis abluantur,

7 *Nunc ſeveræ*. „ De ſuperſtitione in hoc jejunio a pluribus adhibita, habet S. Ambroſius Serm. 23. & 24. in „ veteribus. „ Mira.

8 *Redimat eleemoſynis*. Vide quam optime S. Leo Serm. de jejunio ſeptimi menſis.

AD

tur, immunditiam corporis cilicia tunc detergant. Ferat, ferat amarum pœnitentiæ curam,
1 qui ſervare debitam * noluit ſanitatem. Cui
2 vita ſua chara eſt, dura nulla eſt cura: * medicus non ſit ingratus, qui per dolorem revocat ad ſalutem. Qui innocentiæ creditum ſervat, pœnitentiæ non ſolvit uſuram: dominus
Matt. 9 hoc aperit dicendo „: Non eſt opus ſanis me„ dicus, ſed male habentibus „ Et qui male haberent patefecit, iterum dicens „: Non veni „ vocare juſtos, ſed peccatores. „ Revocat per pœnitentiam Joannes: Chriſtus per gratiam vocat: hinc eſt Joannes quod veſtitu, victu, loco, totus pœnitentia formatus incedit. *Venit*, inquit, *Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ & dicens: Pœnitentiam agite.* Per deſerta Judææ pœnitentiam clamat Joannes, quæ legis cultum, Prophetarum laborem, fœcunditatem Patrum, frugem Dei ſua ſterilitare perdebat: unde ad pœnitentiam merito vocantur diſciplinarum deſerta non hominum, non locorum: vocat clamor, ubi non aſſiſtit auditor. *Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum.* Potuit de caprarum, ſed cilicio opus non
3 erat: ſed accepit tortuoſiſſimi pilos animantis * nihil habentis recti, nihil gratiæ, nihil decoris: quem natura dedit labori duro: addixit magno ponderi: extremæ tradidit ſervituti: tali pœnitentiæ magiſter indui debuit veſtimento: ut qui a recti detorſerant diſciplina, & deformes ſe totos formis reddiderant peccatorum, magnis pœnitentiæ ſarcinis ſubderentur, adjicerentur duris ſatisfactionis angoribus, ſuſpiria compunctionis laborioſa portarent: ut directi & attenuati in modum acus per anguſtum pœnitentiæ foramen ampla remiſſionis intrarent: & impleretur dominicum dictum „ Camelum per foramen acus
Matt. 19. 4 „ poſſe tranſire „ * *Eſca autem ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtre.* Locuſta caſtigandis peccatoribus attributa merito pœnitentiæ figuratur in paſtum, ut de peccati loco exiliens, in pœnitentiæ locum ad cœlum poſſit pennis veniæ pervolare*: 5
Hoc Propheta ſenſerat, qui dicebat: „ Sicut Pſ. 108.
„ umbra cum declinat ſublatus ſum, & excuſſus „ ſum ſicut locuſtæ genua mea infirmata ſunt „ præ jejunio: & caro mea immutata eſt propter „ miſericordiam. „ Avidis quemadmodum de peccato in pœnitentiam excuſsus eſt ut locuſta, & curvavit genua ut pœnitentiæ ponderi bajularet: & adjicitur mellis cibus, ut amara pœnitentiæ dulcis miſericordia temperaret.

SERMO CLXVIII.

SIcut profunda maris ingredi, & liquentis viæ calles invios tranſmeare artifex viator invenit: ita de Dei dictis aliquid audire, & ad divini ſenſus penetrare ſecretum dedit & docuit lex divina. Hinc eſt quod ratem noſtræ mentis carnis a littore ſolventes, in pelagus Evangelici ſermonis intramus, credentes quod flante Spiritu ſancto cœleſtis intelligentiæ perveniamus ad portum. Dominus noſter hodie ſpem peccatorum promovit ad veniam, & ſuperborum murmur piiſſimo compreſſit exemplo. *Erant*, inquit, *appropinquantes domino publicani* Luc. 15
& peccatores, ut audirent illum: & murmurabant Phariſæi & Scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit & manducat cum illis. Non minus invidi, quam ſuperbi malitiam de dominica bonitate capiebant: de pietate Dei, impij reddebantur; fiebant de Chriſti miſeratione crudeles; ſumebant de cœleſti curatione languorem; & pœnitentium veniam * vertebant judicis in reatum. *Peccatores recipit, & manducat cum illis.* Sic videt invidus, ſic ſuperbus ſentit: avarus ſic ſapit, intelligit ſic malignus. *Peccatores recipit.* Non dicunt ſuſcipit. * Quid amiſerat, 2
qui recepit? Donat culpas, iram vertit in gaudium,

AD SERMON. CLXVII.

NOTÆ.

1 *Debitam.* Alias: *delicatam.*

2 *Nulla eſt cura.* MS. Cæſenæ: *cui vita ſua eſt cara: nulla cura eſt impura.*

3 *Tortuoſiſſimi pilos animantis.* Vocat Camelum *animal tortuoſum*, fortaſſe *quia ſolus Camelus*, referente Horo lib. II. cap. XCV. *femur inflectit*: habet enim quatuor articulos in femore, totidem oſſibus interjectis. Camelum ira percitum ita deſcribit Nazianzenus.

Quid? ſi Camelus quiſpiam ferox tonet
Gutture, tibique tendat infeſtum caput:
Stabis ne pugnans? nonne qui ſapit fugit?

4 *Camelum per foramen acus poſſe tranſire.* In his Chriſti verbis multi opinantur non agi hic de Camelo animali, ſed de *Camelo*, aut *Camilo* fune nautica. Nam *Camilum* vocari craſſum rudentem, quo Nautæ utuntur ad jaciendas anchoras, advertit Theophylactus, in cap. XIX. Matth. pag. 113. Jure autem hæret hic aqua eruditioribus. Animal intelligendum ſuadet vocis acceptio, & Talmudicorum proverbium, ab Caninco pridem uſurpatum, de eo qui arduam rem aggreditur: *forte ex urbe Pombodithæ es, ubi immittunt Elephantem per foramen acus?* Chriſtus vero pro *Elephante*, *Camelum* uſurpavit, animal Judæis magis cognitum. At agi de rudente ſuadet analogia major inter rudentem & filum, quod ſolet per foramen acus induci. Certe Syri, & Arabes pro rudente intelligunt. Et Talmudicos ne qui objiciat, habent & ipſi adagium de rudente per foramen anguſtum, quale eſt foramen acus, V. Suicerum.

5 *Pennis venia pervolare.* Ex his liquet credidiſſe Chryſologum locuſtas ἀκρίδας, de quibus paſtum Joannem teſtatur Evangeliſta, vere locuſtas fuiſſe, non *laganas in melle frictas* ſicut Ebionei, teſte Epiphanio, lib. contra hæreſ. tom. II. hæreſ. XXX. pag. 65. non *arborum & herbarum extremitates*, ut Theophylactus in cap. II. Matth. Nicephorus Callixtus, Hiſtor. lib. I. cap. XIV. pag. 79. & Paulinus Nolanus Carm. de Joanne Bapt.

Præbebant facilem victum ſylveſtria mella,
Pomaque, & incultis enatæ cautibus herbæ:

Nec aliud quoddam herbæ genus, quod *Melagram* vocant, ut refert Theophylactus loco cit. & Jacobus de Vitriaco Hiſtor. Orient. lib. I. cap. IIII. nec *aviculas*, nec *piſces marinos*, quod perridiculum eſt. Conſonat Chryſologo communior ſententia Auctorum: nam Orientalibus, ut ait Hieronymus in Jovinian. lib. II. cap. VII. *locuſtis veſci moris eſt:* Hinc teſte Euſthatio Odiſſ. ϑ ἀκριδοφάγοι *locuſtvoræ* dicti ſunt. Merito adeundus Cl. Bochartus de Anim. P. II. lib. IV.

AD SERMON. CLXVIII.

NOTÆ.

1 *Pœnitentium veniam.* Alias: *peccati veniam.*

2 *Non dicunt ſuſcipit.* „ Hoc eſt Phariſæi minime „ conſiderantes quod Chriſtus Dominus noſtrorum non in„ digens, ſola miſericordia & pietate nos ipſos quærit, „ dicunt: Peccatores recipit: hoc eſt peccatores, veluti rem „ ſibi utilem recuperat amiſſam: quaſi dicere velint: divi„ nitatem ex perditione noſtra, aliquid damni paſſam fuiſ-
ſe;

dium, dolorem mutat in gratiam, quicunque invenit quod amiſit. *Peccatores recipit*. Recipit peccatores Deus, ſed Deus peccatores eſſe non ſinit, quos recipit: peccator Deum non violat appropinquans, Deus peccatorem ſanctificat cum propinquat. Phariſæe, Chriſtus peccata non recipit, cum recipit peccatorem: quia Deus non criminis, ſed hominis eſt receptor. Unde Phariſæus non quales venerant, ſed quales redibant videre debuit peccatores. Certe Paulum, quem perſecutorem miſerant, prædicatorem viderunt mox rediiſſe. Sed jam Deus gaudium ſuum de reditu peccatoris comparatione qua, qua ſimilitudine inſinuet, audiamus. *Et ait ad illos parabolam: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & ſi perdiderit ex eis unam, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit ſuper humeros ſuos gaudens: & veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Ita dico vobis gaudium erit in cœlis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia*. Semper quidem cum perdita reperimus, novum capimus cumulum gaudiorum, & eſt jucundius nobis inveniſſe perdita, quam non perdidiſſe ſervata. Sed hæc parabola plus divinæ pietatis, quam conſuetudinis humanæ loquitur, & exprimit veritatem. Magna relinquere, amare minora, Dei poteſtatis eſt, non eſt cupiditatis humanæ: quia Deus & quæ non ſunt, facit eſſe: & perdita ſic ſequitur, ut teneat quæ reliquit: & amiſſa ſic invenit, ut quæ ſervata ſunt non amittat: Ergo non terrenus paſtor iſte eſt, ſed cœleſtis, & parabola hæc tota non figurata eſt laboribus humanis, ſed divinis eſt obumbrata myſteriis: ſicut ex ipſo numero mox luceſcit cum dicit: *Qui ex vobis homo qui habet centum oves, & ſi perdiderit ex eis unam*. Quare non quinquaginta, quare non ducentas, ſed centum? quare non quatuor, quare non quinque, ſed unam? Ut oſtenderet non ex damno fuiſſe, ſed ex numero plus dolorem. * Namque amiſſio unius totum diſſipaverat centenarium numerum; & totum de dextera redegerat ad ſiniſtram, * ut diſpendio unius & ſiniſtra clauderet omnes, & dextera nil haberet. Nonageſimus & nonus numerus, in ſiniſtra latet clauſus, conſtrictus hæret, tenetur oppreſſus: qui tamen ubi unus perceperit & ſenſerit augmentum: mox dexteræ tranſit ad palmam, mox centenarii numeri pervenit ad coronam: & ſi non habuiſſe centenarium numerum doloris eſt, cujus doloris eſt perdidiſſe? Videtis quia per unius ovis amiſſionem paſtor iſte totum gregem cecidiſſe de dextera, & totum in ſiniſtram doluerat recidiſſe; & ideo relictis nonaginta novem, unam ſequitur, unam quærit, ut inveniret in una omnes, redintegraret omnes in una. * Sed jam cœleſtis parabolæ pandamus ſecretum. Homo habens oves centum Chriſtus eſt. Paſtor bonus, paſtor pius, qui in una ove, hoc eſt in Adam, poſuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna Paradiſi, hanc in regione vitalis paſcuæ collocarat: ſed illa vocem paſtoris oblita eſt, dum lupinis ululatibus credit, & caulas perdidit ſalutares, & tota lethalibus ſauciata vulneribus. Hanc ergo Chriſtus veniens quærere in mundum, in utero virgineæ regionis invenit. Venit ſuæ nativitatis in carne, & in crucem levans humeris ſuæ impoſuit paſſionis, & gaudens toto reſurrectionis gaudio per aſcenſum ad cœleſtem tulit & pertulit manſionem. *Et vocavit amicos & vicinos*. Hoc eſt Angelos. *Dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat*. Congratulantur & congaudent Chriſto Angeli ſuper ovis Dominicæ reditu, nec indignantur in toto ſibi præſidere ſolio majeſtatis, quia de cœleſtibus invidia * cum diabolo fuerat jam fugata: nec poterat per agnum qui peccatum mundi tulerat, in ſuperna amplius invidiæ penetrare peccatum. * Fratres, ille nos quæſivit in terra, nos illum quæramus in cœlis: ille nos portavit ſuæ divinitatis ad gloriam, nos illum ſanctitate tota noſtro portemus in corpore „: Glorificate, in- 1. Cor. 6
„quit, Apoſtolus, & portate Deum in corpore „veſtro „. Ille Deum in corpore ſuo portat, qui nullum portat in ſuæ carnis operatione peccatum.

3 4 5 6 7

SER-

„ ſe: bene dixiſſent peccatores ſuſcipit: hoc eſt peccatores „ in ſuam gratiam libere & gratis admittit, ut infra Serm. „ clxx. „ Mita.

3 *Plus dolorem*. Alias: *plus doloris*.

4 *Redegerat ad ſiniſtram*. S. Irenæus adverſus Valentinianum, lib. 2. cap. XIII. ait: *a numero nonageſimo nono, qui eſt in læva per unius additionem transferri in dexteram: & ibi centena conſtitui*. Quem locum laudat Pierius Valerianus: & fuſe docet hanc numerandi methodum ab Antiquis uſitatam fuiſſe, & quomodo. Unde Auctor noſter hunc morem reſpiciens, inquit: *nonageſimum nonum numerum in ſiniſtra latere clauſum*. Quoniam, cum læva manus, digitis complicatis, & pollice ſuper medium digitum compreſſo, oſtenderetur, nonageſimus nonus numerus indicabatur: cui numero, ſi unum tantum addamus, mox centenarius numerus evadit; qui non per lævam, ut ſupra compreſſam, oſtenditur, ſed per dexteram compreſſo verſus palmam auriculari digito. Unde numerus iſte nonageſimus nonus, ſi per additionem unitatis fiat centenarius, de ſiniſtra tranſit ad dexteram. Ex Mita.

5 *Omnes in una*. Nonaginta novem oves humanum genus eſt perditum: una ovis Adam. Hac una recepta clauditur centenarius numerus, & omnes recipiuntur.

6 *De cœleſtibus invidia*. „ Favet Auctor opinioni aliquo„rum Theologorum aſſerentium, Lucifero revelatam fuiſ„ſe unionem hypoſtaticam humanæ naturæ cum Verbo „divino; & inde ſumptam occaſionem ſuperbiæ, & invi„diæ: quæ diabolum & aſſeclas ejus dejecit. Vide Suarium „tom. 1. diſp. 42. Sect. 1. „ Mita.

7 *Amplius invidia penetrare peccatum*. „ Hoc eſt per „gratiam bonis Angelis conceſſam; vel quia invidia fuga„ta fuerat e Cœlo per ſempiternam Diaboli, & ſectato„rum expulſionem: vel quia Agnus propria morte Cœ„litibus pacem reddiderat. „ Mita.

AD

SERMO CLXIX.

PEr omnes Evangelicas lectiones latere mysticos sensus & cœlestis intelligentiæ manere secreta, norunt soli quicunque divini spiritus gratiam percepere. Ecce posteaquam pastor supernus perditam centenarii gregis ovem perquisivit, invenit: & Angelorum lætitiam totam cœleste jam retulit ad ovile, mulier Evangelica producitur in figuram, quæ lumine accenso de decem drachmis unam drachmam perditam sic requirit, ut inventa hac de lucro suo, de suo gaudio, causam pariat cœlestium gaudiorum: sic enim dicit: *Aut quæ mulier habens drachmas decem si perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Putasne mulier ista, communis est: aut habuisse eam decem drachmas humano putatur ex sensu? aut unam casu creditur perdidisse mundano? aut simpliciter contingit quod eam nocturno requirit in tempore? aut lucernam de nostri usus more succendit? aut consuetum quod eam perdidit & invenit intra domum? aut familiare, quod amicas ad lætitiam convocat & vicinas, quas perdens convocasse non legitur ad mœrorem? Novum damni genus, & quod drachmam non oblatam patefaciat, sed dilapsam: * & quod eam domesticis absconditam tenebris, & non defossam dolis loquatur extraneis. Videtis quam singulare sit totum, quam morem transeat & supergrediatur humanum, quam divinum spiret, & redoleat sensum: quam attollat ad cœlum mentis intellectum, quam collocet in supernis, quam cogat superni cordis accendere lucernam, & instar Evangelicæ mulieris, per dominicæ lectionis obscura, drachmam quærere scientiæ salutaris. Antequam Christus ad ovem veniret errantem, & miserandis discursibus attritam misericordibus humeris sublevaret ad cœlum, & onustus pecore pio inaccessas lupis perveniret ad caulas: mulier habens decem drachmas tenebras diutinas sustinebat, & non solum drachmam perditam deflebat unam, sed ipsas novem drachmas sibi residuas non videbat. Nox ei erat jugis, erat ei profunda & perseverans caligo, cui lucerna sine divino igne ad noctis solatium non lucebat: sed posteaquam supernus ignis, ignis spiritus sancti flammeo se super Apostolos imbre diffudit, & non minus frigida, quam tetra mortalium corda toto ignis sui calore succendit. Mulier, id est Ecclesia, accendit lucernam suam, id est, internum illum sui cordis obtutum: hoc est, „ illuminatos, ut inquit Apo- *Ephs* 1.
„ stolus, oculos cordis vestri „. Accendit ergo lucernam suam, & illam Judaicam domum ignorantiæ cæcam tenebris evertit * Apostolicum 2
post laborem, donec jam de decem drachmis, hoc est, decalogo legis, drachmam perditam reperiret in Christo. Christus est plenum deitatis numisma. Christus est drachma nostræ redemptionis & pretii: Christus est qui & erat in legis decalogo & latebat: Christus est quem habebat & synagoga, & tenebris impugnantibus non videbat. Decem drachmas, decem legis diximus verba, ex quibus verbum perdiderat & synagoga unum. Quod unum? Illud quod in Ecclesia primus quia lucerna ar- *Joan.* 5.
dens erat, Joannes invenit, dicente Domino: „ Ille erat lucerna ardens „ dicente Evangelista: „ In principio erat verbum, & verbum *Joan.* 1.
„ erat apud Deum, & Deus erat verbum. „ Hoc fuisse in decalogo jam pateſcat. „ Audi, *Deut.* 6. *Marc.* 12.
„ inquit, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus
„ est. „ Hoc synagoga dum non videt in filio, amittit in patre: dum non credit in Christo, Christum lethaliter crucifigit: cui merito per decalogum consequenter dicitur „ Non oc- *Exod.* 20
„ cides. „ Siquidem dum Judæus ipsam mandatorum seriem capite detruncat, ante Christi quam legis extitit homicida * unde & totum 3
corpus Decalogi retorsit in Christum: „ Non
„ occides, non mœchaberis: „ damnata est synagoga, quæ juncta diis gentium repulit Christum, qui sepositа potestate dominantis, conju- *Matt.* 28.
gis ad eam descendit affectus: „ Non furtum
„ facies: „ Furata est dominicam resurrectionem, quæ precium militibus dedit, ut resurrectionis infoderet & occuleret veritatem. „ Non *Matt.* 26.
„ falsum testimonium: „ Hæc est quæ conquisivit falsos testes, ut impleret illud: „ Exur- *Ps.* 34.
„ gentes testes iniqui, quæ ignorabam, inter-
„ roga-

AD SERMON. CLIX.

NOTÆ.

1 NOn *ablatam sed dilapsam*. Mulier quæ perdiderat drachmam, Ecclesia Gentium erat, quæ verum Deum perdiderat, non quidem ablatum, seu ereptum, sed dilapsum, hoc est negligentius custoditum. Ex Mita.

2 *Cœcam tenebris evertit*. Ita editiones nonnullæ Colon. 1627. Venet. 1636. Lugdun. 1636. Lugdun. Raynaudi 1633. In nonnullis aliis *everrit*: Evertit autem legunt in sacro Textu Veteres Latinorum Libri, & MMSS., & editio Sixti V. 1590. At mendose. Legendum enim est ut habet Græcus *everrit*. Exemplaria olim quædam, ætate Gregorii Magni ferebant *emandat*. Quibus assentitur Ambrosius Epist. 11. initio. La Haye spretis emendationibus legi vult: *evertit*.

3 *Ante Christi, quam legis extitit homicida*. „ MS. „ Cæsenæ oppositum habet: *Legis antequam Christi extitit homicida: unde & totum corpus Decalogi retorsit in Christum*. Utra sit germanior lectio Lectori dijudicandam relinquo. Mihi probatur impressa. Hoc est; cum „ Synagoga juncta diis Gentium adulterium commisit, & „ Christum verum sponsum repulit, tunc caput decem præceptorum Dei detruncavit: quod est illud: *Ego sum dominus Deus tuus &c.* Unde prius Christum mente occidit, quam legem: & totum corpus decalogi ab se retorsit, & rejecit: vel rejecit in Christum, idest Christo, & ejus Ecclesiæ, observantiam Decalogi remisit, quam ab se abdicavit. „ Mita.

AD

„ rogabant me. „ Et revera aliter tradere non poterat veritatis auctorem, quia ſemper ſola impugnat falſitas veritatem. Sic ruit, ſic per gradus cadit, qui de ſcalis labitur & corruit præceptorum. Nam ſi Dominum Deum credidiſſet unum, ad hoc ruinarum barathrum non veniſſet. Sed nos lucernam matris Eccleſiæ jam ſequamur, & ambulantes in lumine Dominici vultus, Chriſti perveniamus ad drachmam; atque amicas & vicinas, id eſt, Eccleſias gentium convocemus, ne matrem noſtram, drachmam ſuam, neſciant inveniſſe, & dicamus cum Propheta: „ Paravi lucernam Chriſto
Pſ. 131. meo: „ Et quid lucerna profuerit audiamus: „ Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus „ eam in campis ſylvæ. Introibimus in taber- „ naculum ejus, adorabimus in loco ubi ſte- „ terunt pedes ejus: „ Ecce quod per diſtenſos campos, & nemora diffuſa quærebamus, hoc in Domino, hoc matris inveniamus ad lucernam. Super hoc lætetur & cœlum, quia in uno peccatore pœnitentiam agente totius Chriſtiani populi claruit pœnitudo, & tota deitatis forma Chriſti noſtra reſulſit in drachma.

SERMO CLXX.

BEatus Marcus hodie cum Galilæę Dominum retulit circumiſſe caſtella, ineffabi-
Marc. 6. lem circa nos prodidit ejus pietatem. *Et circuibat*, inquit, *Jeſus caſtella in circuitu docens*. Audiſtis quemadmodum circuit, quemadmodum te, & propter te ubique pietas indefeſſa perquirit. Et ille qui capit ipſe omnia, nec ab ulla capitur ipſe creatura, intrat, & tuo anguſtatur in corpore, tuis in habitaculis ſe coarctat. Et ille cujus majeſtatem vox fidelium
Eccl. in Prcfat. Miſſ. quotidiana teſtatur clamans: „ Pleni ſunt cœ- „ li & terra gloria tua; „ tuis propter te circuit, apparet, videtur, & tenetur in locis. Quo ſe movet immobilis plenitudo; quo accedit, vel unde recedit, quo ſunt plena omnia? Et tamen vadit, redit, deſcendit, aſcendit, & totum te, & propter te homo Deus patitur,
1 quia te * nimis diligit, nimis amat. Habitus
Exod. 3 ſuſcipit, formas variat, commutat officia: & nunc igneus tibi reſplendet in rubo, ut perfidia te frigidum fidei calore ſuccendat: nunc eluce-
Exod. 13. ſcit cœleſti flammeus in columna, ut remotis ignorantiæ tuæ tenebris, per ſolitudines mundi hujus, viam poſſis ſcientiæ percurrere ſalutaris: nunc idem tibi nubis vertitur in columnam, ut ardentes tuorum temperet æſtus animorum: nunc te ut aquila protegit pennis ſapientiæ, & cœleſtem provocet ad volatum:
Deut. 32 *juxta LXX.* dicente Moyſe: „ Sicut aquila protegit nidum „ ſuum, & ſuper pullos ſuos confidit, extendens alas ſuas accepit eos, & ſuſcepit eos „ ſuper ſcapulas ſuas: Dominus ſolus lucebat
Matt. 23 „ eos, & non erat cum eis Deus alienus. „ Nunc ſicut gallina educit, ducit, vocat, recipit, protegit, portat, fovet, ambit, amplectitur: & ſui volatus oblita, ſuæ temporaliter immemor libertatis, tuis in penetralibus, tuo verſatur in pulvere, ut te vernaculis, familiaribus, domeſticis alat, erudiat, inſtituat nutrimentis: nunc ut paſtor bonus altiſſimis errantem ſolus requirit in montibus, ſolus invenit, *Luc.* 15.
ſolus ſuis humeris imponit, & ne amplius in terrenis paſcuis luporum morſibus pervadaris, cœleſtes evehit & perducit ad caulas. Sic, ſicut diximus, habitus ſuſcipit, formas variat, & ut te mutet in melius, ipſe ſua toties mutat & commutat officia. Et quia diu circujerat ut diriperet & devoraret inimicus: nunc neceſſario circuit ut te vindicet, ut eripiat Chriſtus, dicente Scriptura: „ Adverſarius *1. Pet. 5.*
„ veſter ſicut leo rugiens circuit quærens quem „ devoret. „ *Et convocavit*, inquit, *duodecim*. Poſt diuturna tempora terræ noctis, auroræ ſuæ deſiderato ſplendore æternus dies Chriſtus noſter reluxit in lucem, qui duodecim ſuas horas in Apoſtolis ſuis duodecim ſignanter aptaret. Hunc diem beatus Pſalmiſta prophetali vidit ſpiritu: cum canebat: „ Hæc eſt dies quam *Pſ.* 117.
„ fecit Dominus, exultemus & lætemur in „ ea. „ Unde & Apoſtolus, lucis ac diei filios *1. Thim. 5.*
appellat credentes: „ Vos filii lucis eſtis & „ diei. „ *Et convocavit duodecim*. Duodenarius numerus iſte per quaternarium tripartitam nobis monſtrat & format quadrigam: per quam Trinitas tota toto orbe Apoſtolicis vehitur & fertur excurſibus, ut diabolum mitis bellator expugnet: ut mundi ſuperbiam manſuetus victor inclinet: ut diſcordias gentium pacificus auferat præliator: ut deſtructo inferno, hoc eſt, peccati fovea, diuturno carcere animarum humani generis captivitatem liberam triumphi ſui perducat ad gloriam. Hunc Trinitatis currum beatus Pſalmiſta vidit Prophetali ſpiritu,
cum dicebat: „ Aſcendiſti in altum, captivam *Pſ.* 67.
„ duxiſti captivitatem, accepiſti dona in ho- „ minibus. „ Hunc currum ſibi, ſuo Patri & Spiritu ſancto, Dominus cum diceret, præparat: „ Tollite jugum meum ſuper vos, quia *Matt.* 11.
„ jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve „ eſt. „ Neſcit laſſeſcere bajulus miſericordiæ, *Gen.* 49. *Exod.* 15. *Joſue* 4.
pietatis evector. Duodecim Patriarchas, duodecim diſtinctos in tribubus, duodecim fontes eremi, duodecim lapides elevatos ex alveo in figuram, formamque Apoſtolici numeri fuiſſe deſcriptos ſcrutatori legis relinquimus altius ad probandum, quia nobis cur binos ad prædicandum diſcipulos miſerit, propoſitæ lectionis ſeries conatur aperire. *Et cœpit eos mittere binos & binos*. Binos mittebat * ne deſtitura ſingula- 2
ritas aut negaret, ut Petrus: aut fugeret, ut *Mar.* 14.
Joannes. Cito cadit fragilitas humana, quæ de ſe ſuperbe confiſa ſocios deſpicit, non vult habere collegam, dicente Scriptura: „ Et væ *Eccl.* 4.
„ uni cum ceciderit, & non eſt ſecundus qui „ erigat eum. „ Quantum autem alter alterius roboretur auxilio, eadem Scriptura teſtatur 2
cum

AD SERMON. CLXX.

NOTÆ.

1 QUia Te, MS Cæſen. *Qui te.*

2 *Binos mittebat*. Miſſos fuiſſe binos, tacet Matthæus. Miſit autem, ut collata opera, ſe mutuo juvarent; ut ait Brugenſis: tum ad plenam teſtimonii fidem, ut vult Grotius.

3 Deum

Prov. 18. cum dicit: „Frater qui adjuvatur a fratre, qua„ si civitas munita.„ *Et cœpit eos mittere binos & binos*. Nec mirum, fratres, si Trinitas quæ ex duodenario numero tripartitatem conscendit quadrigam, nunc ascendit & bigam: ut duobus nunciis duorum vocatio monstretur,
Rom. 3. & clareat populorum, dicente Apostolo: „ Nun„ quid Judæorum Deus tantum; nonne & ge„
Isai. 21. „ nitum? imo & genitum: „ & impleatur Isaiæ vaticinium: qui se ascensorem bigæ vidisse testatur, unde mox cecidisse Babylonem clamat, & omnia sculptilia. Quis dubitat, fratres, per has bigas Christum salutares inequitasse discursus? cum videat Apostolica prædicatione corruisse templa, idola deperiisse, cessasse pecudum mugitus, & victimas, ipsas aras cum thuris sic fumo jam tota evanisse per sæcula? Has bigas
Abac. 3. Abacuc viderat cum clamaret? „ Qui ascendis „ super equos tuos, & equitatus tuus sanitas. *Et dedit*, inquit, *ejus potestatem spirituum immundorum*. Hoc est, divinæ virtutis insigne: hoc trophæum singularis triumphi: ut prædæ suæ prædo ipse ipsis captivis suis ipse captivus, vinctis quondam suis vinctus ipse diabolus nunc tradatur: quatenus eorum subjiciatur imperio, quorum ante fuerat magnificus servitute. Merito dolet, gemit merito, merito stridet, qui se videt hominum sententia, hominum potestate percelli, qui se Deum hominibus longa diu fuerat persuasione mentitus. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, non in zonis æs*. Homo cum operarios invitat ad opera, non necessaria victus solum, sed etiam largo fundit epulas apparatu, ut convivium humanitatis effusæ pondus operis superet & laborem. Deum quantum credit in humanum, * qui ad opera ejus invi3 tatus, pera, pane, pretio onustus incedit, & anxius: ut aut lassus, aut tardior ad opus operarius infidelis occurrat: aut occurrere fortassis non possit, præmia promittit ille copiosa: tot chirographis, tot testibus, largam spondet ille mercedem: tu eum neque panem, neque vestimentum impio spiritu æstimas præbiturum? Teipsum cum non esses, dedit esse: & quicquid homo habes dedit ipse, & cum tibi ac tuis voluptatibus viveres, victus necessaria non negavit: hunc suis virtutibus, suis operibus servienti, non panem, non vestimentum æstimas largiturum? Hoc ipsum quod in pera, quod in zona portas, quis dedit tibi? Quid illi de suo insultaturus occurris? Novit quia dives es. Ce4 de opibus tuis: * sufficit tibi divina paupertas, depone sarcinas divitiarum tuarum, onustus non potest per angustam viam ad opus dominicæ messis pervenire, veni expeditus, veni liber ad opera, antequam nudus & expoliatus, infidelis omnibus operarius rapiaris ad pœnam; quia
Ps. 48. sicut scriptum est: „ Morientem divitiæ non „ sequuntur.„ Sit tibi pera conscientia tua, sit tibi panis vita tua: ut sit verus panis Chri-

S. Petri Chrys.

stus in vita, qui dixit: „ Ego sum panis;„ Sic Joan. 6.
tibi in pretium merces tua, quia ille præmium exigit securus a Christo, qui ut sequeretur Christum, nudus despexit; respuens fideliter quod habebat.

SERMO CLXXI.

Sicut fulgura cum saxa, montes, arbores, ipsa domorum culmina, terribili collisione dissolvunt, sensus hominum, mentesque corripiunt: ita Dominus quoties in Pharisæos intonat, suos timore salutari corrigit & emendat, sicut hodie Evangelicus sermo perdocuit, Pharisæos & Scribas vituperasse aliquos discipulorum Domini, eo quod non lotis manibus manducarent. Nemo cum hæc audit, existimet discipulos Domini sub specie contemptus incultis & lutulentis manibus edere: nec mensæ Domini, nec convivii communis servare & colere honestatem: quando istud neque natura patitur, neque hospitalitatis admittit affectio. Quis aquam manibus non offerat mox ad venientis obsequium, quis ad offerentis tristitiam mox recuset? præsertim cum dominus ipse arguat Simonem invitatus ad mensam? „ Pedibus meis, Luc. 7.
„ inquit, aquam non dedisti: „ Vult itaque fieri, quod sic exigere perdocetur. Sed Pharisæi non diligentiam corporis in discipulis Domini, sed superstitionis suæ baptismata perquirebant; nescientes unum baptisma, quod Dominus non lavandis solum, sed innovandis animabus & corporibus invenisset: quod non corpus ad cultum vitæ, sed conscientiam diluere ad salutem. Hoc Propheta precabatur, cum diceret. „ Am- Psal. 50.
„ plius lava me ab injustitia mea.„ Id est, quousque me legaliter lavas, & me non lavas? lava me per gratiam semel, quem lavacra legis innumera non laverunt. Sed hoc aperiat nobis ipse, qui sequitur Evangelicus sermo. *Pharisæi* inquit, *& omnes Judæi nisi crebro laverunt manus non manducant, tenentes traditionem seniorum, & cum de foro veniunt nisi baptizati fuerint non manducant, servantes baptisma calicum & urceorum ac æramentorum & lectorum*. Pharisæe, qui te mundum credis, cum tua omnia tuo sint polluta convivio? * In foro tu de innocen- 1
tis sanguine disputasti, de rapienda substantia pauperis perquisisti, perscrutatus es qualiter libertatem addiceres servituti, & cum interiora tua tanto sint confecta crimine: quemadmodum te exterior lavare & mundare sufficiat aqua? corda & corpora nostra mundare hæc poterit, cum fuerit & ipsa Spiritus sancti purificata commercio, ut visibili ministerio invisibile purificationis nostræ perficiat Sacramentum. Sed tu Judææ, calices, urceos, æramenta baptizas, quæ motu sensuque carentia per naturam, ut reatum nesciunt, ita non sentiunt: hæc honoras & te per quem contaminata sunt omnia, non

3 *Deum quantum credit inhumanum*. Voluisse Dominum in hac prima legatione, manifestum dare Apostolis divinæ providentiæ documentum, communis est cum Chrysologo Sanctorum Patrum opinio.

4 *Cede homo opibus*. Locus ex Mita correctior. Aliæ editiones: *Cessa homo operibus tuis*.

AD SERMON. CLXXI.

NOTÆ.

1 *Polluta convivio*. „ Ob Pharisaicam conscientiam „ peccatis deturpatam, ut infra.„ Mita.

2 *Suis*

emundas: tuis usibus, tuis obsequiis hæc mancipata purificas, & te divinis officiis, divinis mysteriis non purificas mancipatum. Sed non, fratres, non quid Judæis, sed quid discipulis suis Dominus responderit, audiamus: *Dicebat autem, quod quæ de homine exeunt, illa contaminant hominem. Abintus enim de corde hominum procedunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemiæ, superbia, stultia: omnia hæc mala abintus procedunt & contaminant hominem.* Quæ spatia terrarum, quæ magnitudo urbium, quæ latitudo regionum, tantos hostes ferre, tot inimicos capere, tantas sustinere prævalet nationes, quot vitia, quot delicta, quot crimina rapiunt humanos sensus, hominum corda patiuntur? Ad unam ovem genera tota, feritas bestiarum, quæ magis eo sæviunt, quo se explere nequeunt, satiari non possunt unius captione voraci dente prædones: qui plus hinc æstuant & tabescunt, quod capere nequeunt & vorare: quod ad unam columbam tot milvi, tot aquilæ, vultures tot voraces, tantarum currat congeries avium sordidarum. Hanc numerositatem, hanc multitudinem sensérat Propheta cum caneret: „Circundederunt me mala Psal. 39
„quorum non est numerus, comprehenderunt me „iniquitates meæ, & non docuit ut viderem. „ *Abintus de corde hominum procedunt.* Tolerabilis est hostis cum muros arietat extrinsecus, cum foris positus cedit aliquando conflictu: cui vero est intus inimicus, cujus adversarius in ipsis penetralibus jam desævit, iste se intelligit, & sentit oppressum: iste se & captivum perdit, & deplorat: iste suus expugnator esse non potest: suis esse non potest liberator: * alienum requirit auxilium: 2
quærit alterum defensorem. *Abintus exeunt de corde.* Novus est hic ordo bellandi: de homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ: non contentæ in occulto vincere, prosternere in abdito, quasi quæ famam quærant hominis de ruina. Judæi qui foris sunt, se & sua forinsecus lavent: nos, fratres, ab istis vitiorum sordibus emundemur intrinsecus: has nequitiarum gentes in nostris mentibus Christo propugnante vincamus; has delictorum bestias de nostris cordibus terrore dominici nominis effugemus: has criminum rabies, & voraciissimas aves a nostris sensibus crucis hasta fortiter propellamus, ut civitatis nostræ splendor, templi nostri sanctitas, domus nostræ integer & singularis * ornatus, ad habitandum semper in nobis nostrum 3
provocet, & invitet auctorem. Illuc vitia redire nequeunt, ubi Christus cum suis virtutibus commoratur.

SERMO CLXXII.

AUdistis hodie, fratres, quemadmodum secluserit alios, seipsum janitor invidiosus exclusit. *Væ vobis*, inquit, *legis peritis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.* Audistis ergo quemadmodum dum secluserit alios, seipsum janitor invidiosus exclusit. Acceperat claves Pharisæus non ut clauderet, sed ut intrare desiderantibus aperiret: sed ne intraret alter, ipse permanere foris maluit per livorem. Omnia quidam vitia ad suorum semper intendunt & prosiliunt læsionem, sed suos semper amplius invidia consumit: invidia suorum carnifex semper extitit, extendit sensus, torquet animos, discruciat mentes, corda corrumpit. Et quid plura? Hanc qui receperit, sua sustinet sine fine supplicia, quia in se domesticum semper diligit habere tortorem. Quis ibi malorum finis, ubi alterius bonum * pœna est, ubi cruciatus est aliena fœ- 1
licitas? malum multiplex, quot sunt prosperitates hominum, tot tormenta sunt invidorum. Cum aliis vitiis animus poterit confligere Christianus, invidiam quisquis antequam sentiat non fugerit, non evadit. Hæc peritis legis legem suasit non aperire, sed claudere: & salutaris præcepti, non commodare doctrinam, sed negare: obseratæ scientiæ fontem & vitalis fluenti, originis suæ secreto, divitias obstruere. * 2
Iste velociter fugiendus est morbus: quia quos contigerit, non patitur jam sanari. Invidia cœlum tentat: ibi enim diabolum fecit ex Angelo: urit terras, quæ utique Paradisi nobis amœna flammeo custode secluserit. Reges urget, quia *Matt. 2.*
hæc Herodem in coævos Christi sic compulit desævire, ut ante lac quam sanguis teneris funderetur ex membris. Charitatem violat, nam hæc Cain reddidit fratricidam: & innocuam ad- *Gen. 4.*
huc terram novi sanguinis * cruore perfudit. 3
Vastat populos, namque Judæos hæc, si dici fas est, si capit sermo, fecit esse deicidas: deicidas diximus, non quo pervenit, sed quo facinus hoc tetendit. In Christo enim Judæi non hominem tantum, sed Deum filium Dei conati sunt opprimere, * necare virtutes, cum 4
dicunt: „Hic est hæres, venite occidamus eum, *Matt. 12*
& no-

---

2 *Suus esse non potest liberator.* „ MS. Cæsen. *Iste suus „ expugnator esse potest; sed suus esse non potest liberator:* „ hoc est: potest quidem per se pugnando vincere, sed ab „ molestiis, damnis, periculis se eripere, aut penitus liberare, non valet. Expugno signat pugnando vinco: Li„ berator vero dicitur periculi, & molestiæ ereptor. „ Mita.

AD SERMON. CLXXII.

NOTÆ.

1 BOnum. MS. Cæs. & Vallicel. *Honor.* At revera *invidia*, ut ait Damascenus lib. 11. Orthod. fid. cap. 1v. pag. 128. *est tristitia ex alterius proveniens bonis.* Et Basilius M. Orat. de invid. statim post initium pag. 445. *invidia est dolor de proximi prosperitate, ac rerum successu conceptus.*

2 *Divitias obstruere.* Ibidem: *Vitalis fluenti originem, per suam invidiam obturare.*

3 *Novi sanguinis.* Novus idest recens per homines in mundum immissus. MS. Cæs. fortasse melius: *innocentis cruore perfudit.* His similia Chrysostomus hom. xl. in Matth. pag. 269. *Hæc sævum fecit dæmonem: hac ratione prima cædes patrata: sic natura fuit ignorata: sic terra fuit contaminata.* Homilia Basilii M. de invidia digna est, quæ integra legatur.

4 *Sed Dei Filium conati sunt opprimere.* Contendit hic pluribus Mita, Judæos in lege doctos cognovisse Christum esse Messiam, & Dei Filium; attamen invidia & malitia excæcatos ipsum morti adjudicasse: aitque his terminis sententiam Chrysologi esse explicandam: licet in ea non omnes Patres, & Scholastici conveniant. Quam, ut firmius stabiliat, innititur præcipue Christi testimonio, in illis verbis

„ & noſtra erit hæreditas ejus. „ Sed quid valet diabolus ad Deum? Invidia quid valet ad dominicam charitatem? Invidit diabolus terram, ſed donavit cœlum Deus: claves ſcientiæ Legiſperitus ſuſtulit; ſed claves cœleſtis regni per
Matt. 26 Petrum largitus eſt Chriſtus: Ac ſic invidia ſuis commodis eſt nudata, & homo ditatus eſt ipſa
5 neceſſitate damnorum. * Bene ergo in ſequen-
Luc. 12 tibus Dominus adjecit, dicens: *Attendite vobis a fermento Phariſæorum*. Quia in fermento non eſt moles magnitudinis, ſed tumoris; & conſperſio tali ſpecie inflata eſt, non ditata, quantum enim efferbuerit fer.entius, tantum farris maſſa turgeſcit, & totam formam levitatis implet, & tumoris. Congrue ergo a Domino dictum eſt: *Attendite vobis a fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis*. Quid eſt hypocriſis niſi ſpecies arte compoſita, quæ aliud in re agit; aliud promit in vultu? Hæc penes Phariſæos per ſcientiam tumeſcebat, Apoſtolo ſic dicen-
1. *Cor.* 8 te: „ Scientia inflat. „ Illos namque ſcientia inflabat ad ſuperbiam, non inſtruebat ad vitam: & corrumpebat ad malitiam, non ad prudentiam promovebat. Erat in eorum facie hypocriſis: erat in eorum mente invidiæ hydrops: erat in pectore ſiticuloſus fons: erat ardens unda, quæ ſuis magis ac magis inflammabatur fluentis, ut bibentis non extingueret ſitim, ſed augeret incendium. Sic, ſic hypocriſi miniſtrante, ſuis ſemper invidia propinat: Ab hoc nos morbo ſubſtrahit Apoſtolus: „ Cum nos
1. *Cor.* 5. „ non in fermento veteri, neque in fermento „ malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſynce„ ritatis & veritatis „ ſanctum Paſcha Domini celebrare compellit. Veritas neſcit tumorem, ſimplicitas hypocriſim prorſus ignorat. In azymis ſynceritatis & veritatis. Hæc ſunt cordis azyma: *hæc cœleſti dulcedine confecta, hæc gratiæ ſaporata pinguedine: hæc ſancti Spiritus igne decocta, hæc nos manducantes agnum Dei, agnum qui tollit peccatum mundi, ad noſtrum Paſcha ſolemniter immolamus: quibus Chriſtus ad lætitiam totam, totam eſt natus & immutatus ad gloriam.

S. *Petri Chryſ.*

SERMO CLXXIII.

PAſtor bonus pervigiles noctes, dies anxios ducit, ne quid callidus latro, ne quid luporum feritas aſtuta pernicioſum charo gregi, ne quid noxium moliatur. Paſtor bonus, ſicut Dominus dixit: „ animam ſuam ponit pro *Joan.* 10. „ ovibus ſuis. „ Sed & oves bonæ paſtoris ſui audiunt attentis auribus vocem, paſtoris ſui ſemper ſequuntur arbitrium, paſtoris ſui totam faciunt voluntatem, aſcendunt colles, petunt ardua, mutant ſæpe regiones: ac ſic apta paſcuis, irrigua fluentis, umbroſa, accommoda, ſecreta quietis loca penetrant, reperiunt amœnitates, & deliciis perfruuntur. Et vos filioli Dominici gregis portio copioſa, niveo & divino veſtita jam vellere, molli fœtu, cœleſti germine per fœcunda, ſi per noſtræ vocis auditum, ad loca ſæpe ſalutaria, ad ſalutaria paſcua perveniſtis, ſi per noſtri ſermonis fluenta animi veſtri æſtus, veſtræ ſitis temperaſtis ardorem; ſi ſub doctrinæ noſtræ tegmine aliquanta commoditate recubaſtis, quæ ordinamus, attendite: quæ dicimus, audite: quæ facimus, approbate: nec pro voluntate veſtra, ſed pro diſpoſitione noſtra prædicationis noſtræ percipite rationem: & ſive cum dicimus de gradu iſto, *ſi- 1
ve cum de ſacerdotali ſede * pro temporis ra- 2
tione tractamus, ut oves bonæ, ut chari greges, dilecta pignora, ſine faſtu impigræ, ac toto fidei curſu convenite, concurrite, nec vos locorum mutatio tam propinqua, & ſpatia ſic arctata, aut reddant deſides, aut faciant murmurantes: quia nec ovis ad caulas pervenit, ſi pro ſuo libito pervagetur, nec ſcientiam diſcipulus poterit obtinere, ſi doceri pro ſua voluntate contenderit: ægrotus quoque nunquam poterit recipere ſanitatem, ſi pro ſuo fuerit curatus arbitrio. Sed quia nobis hodie contra lupum furentem ſermo eſt, arrepto paſtorali baculo tranſeamus ad Evangelicam lectionem. *Audivit*, inquit, *Herodes Rex, manifeſtum enim factum erat nomen Jeſu, & dicebat, quia Joannes Baptiſta reſurrexit a mortuis, propterea virtutes operantur in illo*. Stultus de mortuo pie credit, quem feraliter perſecutus eſt vivum: *Joannes reſurrexit*, ait, & tamen confitetur ignorans, quia in Chriſto pro Chriſto reſurgit occiſus. He- *Marc.* 6

bis Joan. VII. 28. & *me ſcitis, & unde ſim ſcitis*. Hebræorum ſcripturæ duplicem Chriſti generationem tradebant: alteram æternam, & hominibus ignotam; temporariam alteram, certoque tempori, loco, familiæve addictam. Unde turbæ in vulgi animis excitabantur. In allatis autem Chriſti verbis innui humanam generationem ſentiunt multi, quibus apte Chriſtus reſpondit: *unde ſim ſcitis*, & ex Patre dumtaxat me agnoſcitis: alia vero mihi eſt origo, quæ vos latet. Locum diverſimode interpretantur Patres Græci, & ex mente Chryſologi juxta Mitam. Noſtis quid ego ſum: nedum ex hominum natura, verum etiam me ſcitis eſſe Meſſiam, & Dei Filium; quamquam per ſummam malitiam diſſimuletis. Arriſit explicatio hæc Mal. donato. Ceterum Judæos Chriſtum cognoviſſe tenent, Origenes, tract. XIX. in Matth. Auctor Oper. imperfecti, homil. XL. Hieronymus in comm. Beda, lib. III in Matth. D. Thomas Aquinas 3. P. quæſt. 47. art. 5. in corp. aliique ab Mita laudati.

5 *Ipſa neceſſitate damnorum*. „ Hoc eſt: quia Homo ex „ invidia diaboli neceſſario incidit in temporalia damna: „ propterea ab Chriſto Domino ditatus eſt bonis ſpiritua„ libus, quæ altioris ſunt gradus. „ Mita.

6 *Hæc ſunt cordis azyma*. MS. Cæſ. *Veritas eſt cordis azyma, cœleſti dulcedine confecta, gratia ſaporata pinguedine &c.*

AD SERMON. CLXXIII.

NOTÆ.

1 DE *gradu iſto*. Ferrarius de Concion. ut adſtruat e gradibus Altaris habitas fuiſſe conciones, hæc eadem verba Chryſologi laudat lib. III. cap. VII. pag. 347. Sidonius Carm. Euchar. ad Fauſtum Rejenſem ſub. fin.

Seu te conſpicuis gradibus venerabilis ara
Concionaturum, plebs ſedula circumſiſtit.

2 *Sacerdotali ſede*. Ex exedra Pontificali item verba faciebant Antiſtites. Vide laud. Ferrarium lib. III. cap. V. pag.

rodes, quid egit gladius tuus, crudelitas tua quid profecit, quo proceſſit impietas tua, ſi ut ipſe dicis, rediit ad virtutes, reſurrexit ad opera divina, qui furore tuo putabatur extinctus? Joannes reſurrexit ſicut fateris ipſe: non hic perſona, ſed infirmitas perit: non hic Joannes, ſed mors magis tali morte ſuccubuit: illuſa eſt pœna: carnifex habetur irriſus: ipſa eſt cognitoris miſeri decepta ſententia, quæ interemptum non perdidit, ſed promovit. *Joannes reſurrexit a mortuis, propterea virtutes operantur in illo.* Et ſi hoſtis legis, per legem tamen ille, reſurrectionem promiſſam didicerat
3 mortuorum. * Et ſi reſurrecturum Joannem noverat, cur inſanus occidit? Si ad totius divinæ virtutis culmen, ſi ad totum quicquid eſt poteſtatis inſigne tali morte ſciebat elevandum:
4 cur ſe tantæ mortis eſſe fecit auctorem? * Semper febrit impietas: a phreneſi ſemper crudeli-
5 tas obtinetur: * carere dementia furor neſcit: in ſe namque ſævit, quoties in alterum tendit: ſe punit dum percellit inſontem: ſibi lethalis eſt totus, cum erga juſtum crudelis exiſtit. Ecce Joannes, ut ipſe dicis, jam vivit in Chriſto: ad tuam pœnam redit, qui venit ad omnium cœleſti munere medicinam. *Alii autem dicebant quia Elias eſt: alii vero dicebant, quia Propheta eſt, aut quaſi unus ex Prophetis. Quo audito, Herodes ait: Ipſe eſt Joannes quem ego decollavi, hic reſurrexit a mortuis.* Malevolo quidem, & veraci ſenſu teſtis ipſe criminis ſui, aſſertor ſceleris ſui, ſui facinoris accuſator exiſtit. *Joannes quem ego decollavi ipſe eſt, hic reſurrexit a mortuis.* Verum dicit: nam ſicut in Chriſto ſui reſurgunt, ita in ſuis ipſe patitur Chriſtus: & ſicut honor capitis ad membra pertendit, ita membrorum pœna ad dolorem capitis, ad capitis redundat injuriam. *Joannes, quem ego decollavi, ipſe eſt.* Iſte Rex ſapiens, *
6 egregius judex, cenſor morum, diſciplinæ cuſtos, vindex innocentiæ, criminum pœna, quod decollaverit Joannem dicit, quare decollaverit tacet: ne poteſtatam regiam tanti facti confunderet turpitudo, ſed Evangeliſta prodit, ut interfectoris dedecus interfecti producat ad gloriam. *Nam ipſe Herodes*, inquit, *miſit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Joannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Herodias, quæ uxor eſſet duorum fratrum ſceleris amore contendit, ut affectione violaret affectum, * & 7
ſociaretur Herodi Herodias, ne eſſent vel nomine diſſimiles, qui erant ſcelere, moribus, vitaque conſimiles: & jungerentur vocabulo, quos criminum junxerat turpitudo: hæc ergo Herodias inſidiabatur Joanni. Herodes adulteræ non vincebat animum, * nefas tamen adul- 8
teræ differebat. Illa, ne eſſet arguens, arguentis tendebat ad mortem; ille ut placeret inceſtæ, captivus ipſe juſtum tantum tenuit, vinxit incluſum, quia in innocentem reus facile non poterat dictare ſententiam. *Cum accidiſſet*, inquit, *opportunus dies, Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus, tribunis, & primis Galilææ; cumque intraſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque recumbentibus, Rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo tibi. Et juravit illi, quicquid petieris, dabo tibi, etiam ſi dimidium regni mei.* Ingratus, inhumanus rex, qui virtuti tantæ, tam glorioſo labori, tam memorabili facto, non totum regnum ſuum, ſed dimidium dedit. Et quare ſibi vel pro parte ſervavit, qui poſt tantam domus ſuæ gloriam, poſt tale caſtitatis exemplum, eſſe, videri, vivere non debebat? Illa ergo criminis filia, non naturæ, non tam ad matrem, quam ad ipſam ſentinam ſui ſceleris mox currit: ut quæ fluida tota, tota jerat reſoluta, ſæva, & truculenta revolaret, & ut de ipſis artibus loquar, ur tragœdiam nefandam caneret, quæ impleverat turpiſſime comœdiam. *At illa egreſſa dixit matri ſuæ: Quid petam? Illa vero dixit, caput Joannis Baptiſtæ. Et ingreſſa ſtatim cum feſtinatione ad Regem petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in diſco caput Joannis Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt Rex propter jusjurandum, & propter ſimul recumbentes, noluit eam contriſtare, & ſtatim Rex miſſo ſpiculatore, juſſit afferri caput ejus: Ille autem abiit, & decollavit eum in carcere, & attulit caput ejus in diſco, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri ſuæ.* Sic judicat mens oppreſſa crapulis, ſoluta vino, * & toto 9
quodammodo ebrietatis demerſa naufragio. *Volo, ut protinus des mihi in diſco caput Joannis.* Serpentis germen caput hominis petit, cui ſuum caput ſententia principali ſciebat addictum, di- Gen. 3.
cente Deo: „ Ipſe ſervabit * caput tuum, & 10
„ tu

---

pag. 338. Aurelius Prudentius B. Hyppoliti Baſilicam deſcribens:

Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur, Antiſtes prædicat unde Deum.

3 *Reſurrectionem didicerat mortuorum.* Vel potius quoddam metempſychoſeos genus credidiſſe videtur Herodes: quod & Judæis perſuaſum fuiſſe edocemur, præcipue ab Philone de ſomniis. Hebræorum autem Rabbini, de quibus Grotius ad Matth. XIV. 2. tradunt: quidquid Plato, & Pythagoras, aliique diſputavere hauſtum eſſe ab Prophetis.

4 *Cur ſe tantæ mortis.* MS. Cæſ. *Cur ejus mortis auctor eſſe ſuſtinuit?*

5 *Obtinetur* Ibid. *poſſidetur.*

6 *Iſte Rex ſapiens.* Omnia per ironiam dicta.

7 *Ut affectione violaret affectum.* „ Amando Herodem „ violarat affectum activum paſſivumque Philippi ſui legiti„ mi viri: & affectione in Herodem violarat Herodis, & „ Philippi fratrum mutuum affectum. „ Mita.

8 *Non vincebat animum.* „ Quia Herodias in aviditate „ inceſtus Herodem ſuperabat: attamen illam non eiciebat „ Herodes: vel cum MS. Cæſ *Herodes Adulteræ non vin„ ciebat animum*: hoc eſt Herodes non tenebat animum „ Herodiadis ſibi per vim ſubjectum, vel ad proprium uſum „ paratum, ita ut ab illa recedere non valeret. „ Mita. Fortaſſe Herodes non vincebat animum Herodiadis, ſatagendo ut eam ab propoſito dimoveret; ſed tantum quæſitam ab ea Baptiſtæ necem differebat.

9 *Mens ſoluta vino.* Chryſoſtomus tom. I. homil. LXXXIV. *Ebrietas nihil aliud eſt, niſi mentis commotio, everſio rationis, deſtitutio intellectus, abſentia intelligentiæ.*

10 *Ipſe ſervabat.* Exemplaria quædam latina legunt *Ipſe*, cum Chryſologo Hieronymo in quæſt. hebr. Irenæo lib. IV. adv. hæreſ. cap. LXXVIII. Leone PP. Serm. II. de Nat. Dom. *Servabit.* Onkelos apud Calmetum hic: *recordaberis, quod ſibi feceris ab initio, & in fine illum obſervabis:* nempe qui e femina illa naſcetur Filius, exiget injuriæ ab te acceptæ ultionem; tu vero conceptam in illum, ſeu in mulierem, jam inde ab initio, rabiem fovebis.

AD

„ tu illius obſervabis calceanum. „ In longum nos trahit prolixitas lectionis, & ſatis in altum promovit loci ipſius immenſa profunditas. Differamus hodie quæ ſequuntur, ne dum ſermo feſtinat ad finem, quæ ſunt prolixe dicenda tranſmittat: Id in clauſula noſtri commendamus eloquii, quod ſine cauſa cucurrerit ſerpens: nam tota germina ſerpentis antiqui iſte Joannes noſter interemit, & effuſione ſui ſanguinis extinxit occiſus.

SERMO CLXXIV.

HErodianæ cœnæ cruentas epulas, conjugium ſic ferale, tunc terra, tunc cœlum, hodie mecum veſter horruit & expavit auditus. *Herodes*, inquit, *natalis ſui cœnam fecit*. Bene cœnam, quia non luci, ſed tenebris addictus eſt hic natalis, in quo noctis filius natus eſt, non diei. *Natalis ſui*, inquit, *cœnam fecit principibus, tribunis, & primis Galilææ*. Quid egit incauta, & cæca ſemper impietas? Omnes evocat poteſtates, ut non tam multos convivii ſui ſocios, quam innumeros criminis ſibi teſtes aſſumat, & tot habeat facinoris ſui arbitros, quot habuit præſides diſciplinæ. *Cunque intraſſet filia ipſius Herodiadis & ſaltaſſet*, inquit, *& placuiſſet Herodi*. Reſpondit ſuo turpis generi, dum Patri complacet turpiori: de adulterio namque non niſi turpis debuit procreari: quæ fractis greſſibus, corpore diſſoluto, disjuncta compage membrorum, fluentibus ex arte viſceribus, tota patri fieret deformitate formoſior. Et revera ſuam credidit tunc Herodes cum talem vidit: * nam putaſſet alienam, ſi pudicam vel aliquantulum pervidiſſet. Serpens tunc latebat in fœmina, quæ reptans greſſibus flexuoſis lethale toto corpore virus effudit: ut diſcumbentium mentes furor, venenum corpora ſauciaret: homines verterentur in beſtias, nec vino jam tales, ſed ſanguine potarentur: nec pane rabidi, ſed carnibus veſcerentur * humanis. Tales utique tales reddidit, quibus adhuc fumante ſanguine caput intulit tunc Joannis: ut illud Pſalmiſtæ canticum probaretur: „ Dederunt carnes ſanctorum tuorum „ beſtiis terræ: effuderunt ſanguinem eorum „ tanquam aquam. „ Ecce quid quid pariunt totis noctibus protracta convivia? ecce quid generat quod cum menſura emitur, & ſine menſura bibitur vinum? ecce quo præcipitatur caro, cum ad luxuriæ facinus voluptatis inflammatur incendiis? Rogo quid tantis cuneis arctatur? Sufficit infelix caro ſibi ſuis caſibus ad ruinam: atteſtante Propheta cum dicit: „ Ut quid irruitis in homi„ nem, interficitis univerſi vos tanquam parie„ ti inclinato, & maceriæ impulſæ? „ Jacebat in Herode caro oppreſſa crapulis, ebrietate captiva, quæ titillante luxuria, & non tam ludente, quam illudente laſcivia, promitteret quicquid turpitudo peteret ſe daturam. *Pete a me quod vis*, inquit, *& dabo tibi: & juravit illi*, Jurat miſer, dum quicquid honeſtatis eſt & virtutis abjurat. *Pete a me quod vis*. Quid peteret luxuria, niſi caſtitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem ſibi ſemper contrariæ ſanctitatis? *Volo ut des mihi in diſco caput Joannis*. Si caput viri eſt, juxta Apoſtolum, Chriſtus, jam tunc novello ore antiquiſſimus ſerpens Chriſti Domini tendebat ad mortem. *Volo, ut des mihi in diſco caput Joannis*. Jam tunc avidus draco in ſervi capite Domini deguſtabat ſitiens paſſionem. *Volo ut des mihi in diſco*. Cur in diſco, cur pretioſe geſtas, quem viliter occidis, * niſi quia „ pretioſa in conſpe„ ctu Domini mors ſanctorum ejus? „ Hoc ipſum quod, non agis, quomodo ipſa vis: quia agit te ſuperna ratio aliter quam vis: in illo quidem tunc ferali antro, non aula Regis, rabies tunc fera paſtum ſuum credidit, cum caput martyris vidit: totum ſuum ſenſit, cum liquorem ſacri ſanguinis ſitiens, aſpexit: ferculum crudelitatis ſuæ toto ore, totis ſaucibus contendit, & conatur abſorbere. Sed Joannes venit in ſublimi poſitus, ut lucerna ſuper candelabrum, tenebras ut fugaret, dicente Domino. „ Ille erat lucerna ardens & lu„ cens „ Venit Joannes, ut judex in tribunali reſplendens, ut qui arguit adulterium, exponeret & damnaret homicidam: & qui pie vivens inceſtum vocarat ad pœnitentiam, reſervaverat ad veniam, homicidium etiam damnaret occiſus. Quam quæſo meretur veniam, qui in morte Joannis ipſam pœnitentiam tam crudeliter interemit? Gratis cucurriſtis Herodes & Herodias: nomina non affectione ſociata, ſed crimine: quæ vocem * intercipi poſſe ſtultiſſime credidiſti. „ Ego ſum, *inquit*, vox „ clamantis in deſerto. „ Vox occidi non poteſt, ſed magis clamat anguſtiis corporis abſoluta. Sic vox Abel in ſuo jam effuſa ſanguine magis ſonat, magis penetrat, magis pertendit ad cœlum. Sic nunc, Joannes toto orbe clamat, totis ſæculis facinus veſtrum cunctis refert, & oſtentat in gentibus. Ecce Joannes Chriſti capite gloriatur, qui capite putabatur addictus. Ecce eo die quo tu finiſti tuum, ille ſibi natalem cœli conquiſivit: quia quando tuus ortus merſit in finem, tunc illius finis ortus eſt in natalem. Juſtus enim tunc inchoat vivere, cum pro Chriſto meretur occidi: transfertur iſta morte vita martyris, non aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mortuus eſt, ut viveret in æternum. Ecce tu jaces

Matt. 6.

Pſal. 78

Pſal. 61.

1 Cor. 11.

3 Pſ. 115

Joan. 5.

4 Joan. 1.

Gen. 4.

AD SERMON. CLXXIV.

NOTÆ.

1 ET *revera ſuam credidit, cum talem vidit*. Jure Mita ait hallucinatum fuiſſe Chryſologum. Non enim Herodias ex hoc Herode Salomem filiam ſaltatricem, ſed ex Herode Philippo Tetrarcha, ſuſceperat.

2 *Nec pane, ſed carnibus veſcerentur*. „ Alluditad ca„ nes rabidos, qui panem non edunt, neque edere poſ„ ſunt; ob rabiem tamen homines & cuncta animantia „ mordere ſatagunt, ac rabie inficere: De quibus S. Au„ guſtinus de Civit. Dei lib. XXII. cap. XXII. in medio. „ Mita.

3 *Viliter occidis*. Emendat Latinius. Editi omnes: *viriliter*.

4 *Quæ vocem*. Alias: *qui vocem*.

5 Fe-

ces in morte: Joannes vivit occiſus. Tu fucatam murice purpuram perdidiſti: Joannes cruore ſuo fulgenti purpura ſemper gloriatur indutus. Tui convivæ nunc participes efficiuntur in pœnis: Joannes cœleſti menſa cum choris veſcitur Angelorum. Ille audit cœleſtem jugiter ſymphoniam: tu audis inferni ſemper gemitum & ſtridorem. Ille meretriçis tuæ, ſaltatricis tuæ addictus in pretium, nunc regno, nunc præmiis cœleſtibus honoratur: tu mercedem ſententiæ tuæ cum tua filia in tartaro percepiſti. Veſtimentum Joſeph, cum adulteram
Gen. 39. fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulteram, ipſum projecit & corpus. Joſeph, ne adulterium faceret, libens carcerem ſuſcepit: Joannes ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Joſeph ſomnia dum revelat, evaſit ex morte: Joannes, ut Dei filium revelaret, ſuſcepit & mortem. Joſeph dum panem præparat temporalem, ex auro torquem me-
Matt. 11. ruit, & honorem: Joannes, ut oſtenderet cœleſtem credentibus panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Merito in natis mulierum cunctis major eſt hic Joannes: qui non ſolum adulteras arguit, ſed & licita mulierum conſortia virginitatis amore calcavit. Et ſi Joannes tantus, Joannes talis, tanta eremo ſeparatus a
5 fœminis fœminarum pericula * non evaſit, quis eſt qui inter fœminas vivens evaſurum ſe ſine labore maximo, maxima ſine cautione confidit, niſi is qui ſancto alitur Spiritu? Qui cum genitore, natoque una cuncta diſponit ſæcula per ævi omnia ſpatia.

SERMO CLXXV. *

OMnium quidem rerum primordia ſunt dura, ſed duriora ſunt omnibus, primordia generantis. Sancta Eccleſia Ravennas, ut primum pareret, viam fecit, angores pertulit, ſenſit dolores. Et hoc egit fratres, ut ordinem partus divini toto veritatis tramite cuſtodiret: nam poſteaquam primogenitum totius creaturæ Virgo mater ut pareret, viam totius patriæ percucurrit; ſic virgineus partus, ſic primitivorum *Joan.* 14
eſt dedicata nativitas. Et neceſſario, fratres, via generatur in via. „Ego ſum, *inquit*, via: „ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem cœlum peteret, qui terreni itineris incaſſum diu ſudores pertulerat & labores, *Et factum eſt in diebus illis, inquit Evangeliſta. Exiit edictum a Cæſare Auguſto, ut ſcriberetur univerſus orbis. Aſcendit autem & Joſeph a Galilæa de civitate Nazareth in Judæam ad civitatem David, quæ vocatur Bethlehem eo quod eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. Et factum eſt in diebus illis, impleti ſunt dies ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum.* Libet hic aliquid de dolore dicere. Edicto Cæſaris, & Pagani univerſorum Dominus obtemperaturus occurrit, & decreto beati Petri, decreto principis Chriſtiani, ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit? Verum, quia neque proſpera adverſis, neque gaudiis miſcenda ſunt triſtia, his omiſſis hodierni germinis lætitiam proloquamur. Habeat modo natus, qui primum natus eſt primogeniti reverentiam *, teneat & hono- 1
rem: Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit & conquiſivit affectum. Circumſtant filii, adſunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipſa penetralia domus tripudiant & lætantur: quia videre oculis, ſuſcipere manibus, hodie primum ſanctæ genetricis partum, ſobolemque meruerunt. Ipſa quo-

---

5 *Fœminarum pericula*. MS. Vallicell. *Fœminarum invidias*.

AD SERMON. CLXXV.

NOTÆ.

* IN MS. Cæſen. & Vallicell. inſcribitur: *De Marcellino Epiſcopo Vicohaventino, & Divæ Mariæ Virginis partu*. Hunc autem Mita, & Tillemontius habitum credunt Ravennæ, in die Dominicæ nativitatis: occaſione ordinationis Marcellini Epiſcopi Vicohaventini; qui primus ab Antiſtite Ravennati, uti Metropolitano, fuit conſecratus. *Vicohabentiæ* Cathedra, quæ ſæculo XIII. invenitur dicta *Ferrariola*, nunc *Parochia S. Georgii*, ad ſeptentrionalem ripam minoris Padi, non diu poſt Lateranenſe concilium manſit; translationiſque auctorem fuiſſe volunt Ferrarienſes Vitalianum Papam ann. 657. Cauſam ſuſpicatur Henſchenius tom. 2. Maii pag. 154. fuiſſe Mauri, Ravennatis Archiepiſcopi ſuperbiam, qui ab Romana ſede deficiens, eo inſolentiæ progreſſus fuit, ut Romano Pontifici ab ſuo Tribunali judicando, diem dicere præſumpſerit. Throni, & delicti ſucceſſorem habuit Reparatum: qui cum cito reſipuiſſet ab Deodato PP. Vitaliani Succeſſore, non alia lege veniam obtinuit, quam ut Mauri nomen expungeret e dypticis. Interim factum videtur Henſchenio, ut Vicohaventinus Epiſcopus, Archiepiſcopi ſui execratus ſuperbiam, Romam ſe contulerit, ubi ſedis ſuæ Ferrariam transferendæ petierit, & obtinuerit facultatem. Hæc ille.

1 *Habeat modus natus, qui primum natus eſt primogeniti reverentiam.* „Hic Auctor de S. Apollinari Marty„re loqui videtur, qui uti primus partus Eccleſiæ Raven„næ, de quo ſupra, reverentiam meretur. Quod ſi de „Marcellino loqui placet, ſciendum eſt: quod Vicohaven„tia in primum ſuæ Eccleſiæ Epiſcopum habuit Oltra„dum, exterum ab Sancto Sylveſtro PP. immediate ele„ctum, & conſecratum anno Chriſti Domini 330. Exin„de alterum habuit Epiſcopum, pariter alienigenam cui „tertio loco ſuffectus eſt Marcellus iſte, qui non adve„na, ut cæteri ſupra memorati, ſed Vicohaventinus ori„gine, educationeque fuit. Itaque Auctoris ſenſus vide„tur. Ille Epiſcopus, qui fuit primogenitus Eccleſiæ Vi„cohaventinæ, habeat reverentiam Primogeniti, quia pe„regrinus vim fecit, & more primogenitorum angores pertu„lit. At Marcellinus hodie, non quidem uti primogenitus, „atque angoris, ſed uti filius domi natus, & domeſticus partus „itineris, expers (erat enim jam in fide Catholica firma„ta illa Eccleſia) totum ſuorum ſibi adquirit amorem. „Forte etiam intellexit Auctor de Chriſto ipſo primoge„nito Mariæ ſacratiſs. qui modo natus dicitur ante Mar„cellinum, quoniam erat annua dies Natalis ejus jam coe„pta, fereque mediata, cum Marcellinus Epiſcopus con„ſecratus eſt.„ Mita.

2 *Sed*

quoque genetrix ſponſa mater & virgo, in ipſo conjunctionis ſuæ cubiculo, genuiſſe nova gra-
2 tulatione miratur. Sed neminem turbet, *nullum moveat, quod in thalamo ipſo ſponſa ipſa cernitur peperiſſe : talis non eſt de crimine, ſed de virginitate conceptus, quando in tali germine celeſtis partus eſt, non humanus: nec ullus hic eſt ſiniſtræ ſuſpicionis locus, ubi ipſe ſponſus ſponſæ ſuæ teſtis habetur, & cuſtos. Quicunque ſollicitus es de facto, eſto de exemplo maximo perſecurus : & præcedentis trepidatio ad tuam cautelam proficiat, & munimen. Joſeph ille maritus ſolo nomine, conſcientia ſponſus, prægnantem ſponſam fluctuans & anxius intuetur : quia neque accuſare innocentem, neque prægnantem poterat accuſare : tacere tutum non erat, erat loqui periculum. Admittit, non prodit crimina accuſator inſontis. Erat ipſe teſtimonium caſtitatis, erat cuſtos pudoris: aliud noverat, aliud intuebatur:
3 confundebat viſus quem non confudebat Virginis fides: *actus & vita in bivio; mens juſta & ſanctus animus, ancipiti cogitatione torquetur : ſentit, ſed tantum non poteſt penetrare ſacramentum : quia nec accuſare poterat, & defenſare penes homines non valebat. Merito mox occurrit angelus : merito reſponſum ſubvenit mox divinum ; cui humano deficiente conſilio juſtitia non defecit. Et quid dicit? *Joſeph fili David, noli timere*. Qui nihil fecerat, quid timebat? Timebat, quia & ſi nullus in facto reatus erat, erat in cauſa maximus pavor. Sanctus animus quicquid non aſſequitur, expaveſcit. Cave ergo homo de partu noſtræ matris taliter diſputare, cum angelum* reſpondiſ- 4
ſe ſufficiat. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in illa natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*. Fœliciter parturit quæ virginitatis coronam magis, magiſque pariendo conquiſivit, & gloriam. Hic vero qui nobis hodie natus eſt, ſemper retia tetendit in mare. *Ne- 5
mo ergo miretur, ſi piſcatorem Petrus geſtivit habere collegam. Orate ergo, fratres, ut piſcari mereatur homines qui hactenus piſces capere hominum laboravit ad vitam.

---

2 *Sed neminem turbet*. „ Fortaſſe populum turbaverat „ hujuſmodi electio, nempe quod exterus non fuerat, ut „ alias ab ſummo Pontifice immediate electus, & conſecra- „ tus: ſed Civis, ab Civibus electus, arte piſcatoria ignobilis, fortaſſis uxoratus, ac filiis dicatus, nec literis ſatis eruditus: propterea ſuſpicio eſſe poterat, maxime „ apud invidos, qui nunquam moriuntur, & apud plebem „ ſeductam, aliquam criminis interceſſiſſe labem. At Chryſologus noſter rationibus & exemplis S. Joſeph, ac Beatiſſimæ Virginis, hoc neutiquam ſuſpicandum ſuadet: „ cum preſertim ipſe Marcellinus ſponſus ſit teſtis, & cuſtos integritatis Eccleſiæ ſuæ ſponſæ. Etenim quam optime novit in ejuſmodi electione, divinum adfuiſſe conſilium: cui contraire nefas eſt. Quomodo autem diſtinctius facta ſit Marcellini electio, non eſt meum divinare: & ex pervetuſtis Ferrariæ memoriis, aliud habere „ nequivi. Unum id notum, quinque fuiſſe Vicohaventiæ „ Epiſcopos ab anno Chriſti 330. ad annum 657., quo „ tempore translata ſedes Ferrariæ dicitur ab Rubeo Hiſtor. „ Ravennat. lib. 11. pag. 109. edit. 2. Addentes ad Martyrologium Uſuardi hunc Marcellinum in numerum Sanctorum Dei locant: ſed an hoc fuerit communiter ab „ Eccleſia Dei receptum non ſatis conſtat. „ Mita. Et revera altum de Marcellino in aliis Eccleſiaſticis tabulis ſilentium.

3 *Virginis fidem*. Fœde corruptus in multis editionibus locus reſtituitur ex Mita & MS. Vallicellano.

4 *Cum Angelum*. MS. Cæſenæ : *cum ſibi Angelum*.

5 *Tetendit in mare*. Vel piſcator Marcellinus, ſeu ut opinatur Tillemontius aliquam publicæ piſcationis Præfecturam gerens.

Non inanis nunc operæ prætium erit ſubdere, quæ de hujus Sermonis explicatione ſcripſit Paſtritius in ſuo Opuſculo de Patena Chryſologi. Ea autem hæc ſunt.

Expositio obscuri Sermonis CLXXV. D. Petri Chrysologi, ut veritas pateat eundem primum Metropoliticam dignitatem, & auctoritatem exercuisse.

ALiam moram ; & quidem diuturniorem considerare nos monet Chrysologi Sermo 175. qui est de Marcellino Episcopo Vicohaventino a se consecrato. Ostendit enim ibi resistentiam factam contra Decretum B. Petri Apostoli, & Imperatoris Edictum. Quis autem hic fuit ? Audiamus verba Sermonis. Præmittit ea fuisse primordia, & generationem primam quæ non fit sine dolore. *Omnium quidem rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt omnibus primordia generantis*. Assumit Evangelium sibi exponendum, cum Deipara Virgo genuit Primogenitum, incipiens ab illis Dijtionibus: *Exiit edictum a Cæsare Augusto*, & more suo in Evangelii processu præsentes res contemplatur, iis & verba & res Evangelii accommodans; ideoque exigens acutam legentis, vel audientis intentionem. Post igitur Proemium circa duritiem, difficultatem, & dolorem primum generantis, quod Auditores non percepissent quorsum tenderet, dubium omne tollit prosequendo: *Sancta Ecclesia Ravennas, ut primum pareret viam fecit, angores pertulit, sensit dolores* : Ergo de Ravennatensi Ecclesia in ordinatione Vicohaventini explicanda sunt Evangelii, & Deiparæ Genitricis verba & res; proindeque sicut Deipara nullum antea genuerat vel pepererat, sed primogenitum edidit Christum Jesum ; ita Ravennas Ecclesia nullum antea consecraverat Antistitem, neque Matris officium exercuerat, sed tunc primum in Consecratione Vicohaventini Episcopi Matrem se demonstravit; cum primum genuit & Primogenitum. Dolores quidem Deipara in pariendo non pertulit, quia Sacra Virgo Spiritus Sancti obumbratione concepit, & Virgo peperit, nisi dicamus difficultatem & dolorem fuisse itineris susceptI e Nazaræna Domo ad Bethleemiticam Speluncam. Sed Ravennas Ecclesia quæ etiam Mater Sacra & Virgo illibata est, ut quælibet alia Christi Ecclesia, dolores veros pertulit, & angores antequam pareret. Quia scilicet dum Mater effecta est per Decretum Sedis Apostolicæ, & Imperatoris Valentiniani Tertii edictum, Metropolitanus, qui subjectas per hujusmodi Decreta Civitates Ecclesiæ Ravennati, regebat, restitit sua jura producens, & nolens Potestate Metropolitica circa easdem privari. Inde Ravennati Ecclesiæ necessitas orta fuit, privilegium novum tuendi contra priorem Metropolitanum, quanto studio, quot difficultatibus satis innnunt illa Verba: *Angores pertulit, sensit dolores*. Ad quid ? Ut primum pareret.

Vicohaventinus Episcopus spectabat antea ad Mediolanensem Archiepiscopum, nam S. Ambrosius Mediolanensis scripsit Epistolam XIX. in aliis Editionibus XLIV., & in novissima Editione II. ad Constantium Vicohaventinum Episcopum, commendans illi Ecclesiam Foro-cornelienſem, tanquam sui juris, sibique subjectam. Hæc vero Ecclesia sicut & Vicohaventia una cum aliis Civitatibus in edicto Valentiniani III. subjecta est Ravennati Episcopo, ut ibi videre est, proindeque illæ Civitates ad Mediolanensem pertinebant, Vicohaventia, nunc Ferraria nuncupatur. Cum enim multi Vici ibi essent ad Padum, Civitas dicta Vicohabentia, quasi vicos habens, corrupto deinde vocabulo in varias desiit appellationes : quia & ipsa penitus periit a Gothis destructam, & ad alteram Padi Ripam translatis habitatoribus, atque Ferrariam condentibus jus Episcopale per Vitalianum Papam illius translatum est.

Habemus Metropolitanum, qui cum Ravennate pugnabat, & illi Ecclesiæ constitutæ jam Matri, & Metropolitanæ, angores, doloresque ingerebat antequam pareret Primogenitum. Propterea Chrysologus Sermonem suum prosequens ait: *Et hoc egit, Fratres, ut ordinem partus Divini Christo veritatis tramite custodiret. Nam posteaquam Primogenitus totius Creaturæ Virgo Mater ut pareret, viam totius Patriæ percucurrit : sic Virgineus Partus, sic primitivorum est dedicatam Nativitas*. Similitudinem inculcat Partus Primogeniti Ecclesiæ Ravennatis cum Partu Primogeniti Deiparæ, tum in eo, quod ante Partum opus fuit currere, ac percurrere plures vias, & laborare percurrendo Æmiliam viam, & Flaminiam, quæ Romæ jungitur, imo quæ inde proficiscitur Apostolicam Sedem obsecrando, ejusque opem, atque auctoritatem implorando, ad Privilegium firmiter tuendum, quod semel datum fuerat & recenter ; sicuti Deiparæ opus fuit percurrere viam usque ad Hierosolymæ confinia, seu Bethlem usque, tum in eo quod Deipara Primogenitum peperit in via, vel secus viam ; Ravennas vero Ecclesia Primogenitum suum peperit in via Æmilia, in qua Ditio Ravennatis Metropolitani est : *& necessario Fratres* (pergit Chrysologus) *via generatur in via : Ego sum* (inquit) *via, ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem Cœlum peteret, qui terreni itineris inæssum diu sudores pertulerat & labores*. Non modo in via generatur, seu paritur Christus, sed ipse est via, & proinde cum in via errare nemo possit, quisquis enim viator errat, ideo errat quia exit e via, & sudores multos subit, ut in viam reducatur. Ravennas Ecclesia erat quidem in via Æmilia, sed non habebat Æmiliam sibi subjectam, cum hæc agnosceret Mediolanensem Ecclesiam pro Matre. Sed postquam Privilegium habuit Matris, & Metropolis cum potestate generandi, viam habuit, & *viam fecit*, ut initio Sermonis dixerat Chrysologus: adeo ut Episcopatus, qui in via Æmilia erant non errarent si obedirent Ravennati, quia validum erat & legitimum Privilegium, nec per rapinam Mediolanensi subtractum, utpote via ordinaria, auctoritate scilicet Apostolica, & Imperiali concessum.

Nec dum similitudo absoluta est, in hoc Partu Vicohaventini Episcopi consecrati per Metropolitanum Ravennatem, cum Partu Christi Domini ex Deipara. Nam in hoc intercessit edictum Cæsaris : „ Et factum est in die„ bus illis, inquit Evangelista, exiit edictum „ ab Cæsare Augusto, ut profiteretur univer-

sus

„ ſus Orbis. Aſcendit autem & Joſeph ab Ga-
„ lilęa de Civitate Nazareth in Judęam ad Ci-
„ vitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eo
„ quod eſſet de domo & familia David, ut
„ profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxo-
„ re prægnante. Et factum eſt in diebus illis
„ impleti ſunt dies, ut pareret & peperit Fi-
„ lium ſuum primogenitum. „ Et hoc quidem in partu Deiparæ. Quid vero in partu Ravennatis Matris? *Libet hic aliquid de dolore dicere: Edicto Cæſaris & Pagani Dominus obtemperaturus occurrit: & Decreto Beati Petri, Decreto Principis Chriſtiani, ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit?* In utroque igitur partu Edictum Cæſaris, & Decretum promulgatum fuit: ibi Cæſaris Auguſti, hic Valentiniani III. Auguſti; ibi hujuſmodi Decreto, & *Edicto Imper. Pagani univerſorum Dominus*, obedienter, ac ſine ulla mora, ſine ulla reſiſtentia eſt obſecutus; hic Imperat. Chriſtiani & edicto, non Dominus, ſed ſervus & ſubditus Epiſcopus Mediolanenſis audet ſine ulla reverentia reſiſtere, & diu reſiſtere; ita ut Ravennati Eccleſiæ angores gignat & dolores, ut non pariat. Dolendum plane, & maxime dolendum; eo magis quod non interceſſit ſolius Imperatoris Edictum in hoc privilegio Matris, ſeu Metropolis concedendo; ſed etiam Decretum B. Petri, & quidem primo loco nominandum, cum ex eo tanquam ex prima radice firmitatem habeat hujuſmodi prærogativa.

Hinc ſane Ravennates Archiepiſcopi Chryſologi ſucceſſores diſcere poterant reverentiam erga Sedem Apoſtolicam, & non buccinare autocephaliam, ſeu independentiam a Romano Pontifice, privilegio Valentiniani ſe munientes: cum in hoc Chryſologi Sermone non Cæſaris Decretum tantummodo, ſed B. Petri Decretum, tum vero Decretum Cæſaris animadvertendum fuiſſet. Hinc etiam refellendi ſunt, qui Valentiniani Tertii edictum irridenſ tanquam ſpurium, & abjiciendum: auctoritas enim Chryſologi cogit quemlibet ſanæ mentis ad fatendum promulgatum fuiſſe privilegium Imp. Valentiniani, ſicut etiam Decretum Summi Pontificis, ubi talis facultas dabatur Ravennati. Sed cum perierit hoc ſecundum, periit & primum fortaſſe, vel additione aliqua corruptum legitur; ſed negari nequit fuiſſe Edictum Cæſaris, quo Ravennas Epiſcopus conſtitutus fuerit Archiepiſcopus & Metropolitanus cum ſubjectione Civitatum, quæ in via Æmilia erant, & antea ſpectaverant ad Mediolanenſem Antiſtitem, qui non ſine labore & dolore Chryſologi diu pro hac re certavit; obſiſtens tum Decreto B. Petri, tum Edicto Imperatoris Valentiniani; ſed tandem parta victoria poſt tot angores, Chryſologus primus fuit, qui Epiſcopum Vicohabentium conſecrando tanquam primogenitum & Filium doloris (ſiquidem major dolor ab Matre percipitur, cum parit primogenitum, quam cum cæteros parit, *ſic virgineus partus, ſic primitivorum eſt conſecrata nativitas*) Metropolitani munus primarium exercuit, videlicet ſuæ provinciæ Epiſcopos conſecrando.

Videtur præterea colligendum, quod Joanni Ravennati, cognomento Angeloptæ anteceſſori Chryſologi, circa finem ſui Præſulatus Valentiniani privilegium fuerit conceſſum; ita ut in iſta concertatione Mediolanenſis diem ſuum obierit: quandoquidem poſt electionem ſuam Chryſologus in Sede Metropolitana ſermonem habens conqueritur iis verbis, quæ prætulimus, & quidem in præſenti, *ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit*; quod plane innuit, poſt victoriam adeo feliciter obtentam, ut ad conſecrationem Epiſcopi Vicohaventini Ravennas procederet, adhuc Mediolanenſem invitum obmurmuraſſe, quaſi non cederet: ſicut poſt Judicis ſententiam in cauſa aliqua diu agitata ſolet adverſarius victus, adhuc conqueri & muſſitare.

Verum quia neque proſpera adverſis, neque gaudiis miſcenda ſunt triſtia, his omiſſis, pergit Chryſologus, *hodierni germinis lætitiam proloquamur. Habeat modo natus, qui primus natus eſt primogeniti reverentiam, teneat & honorem*. Profecto habuit Sedes Ferrarienſis, quod non modo ejus Epiſcopus cum Vicohaventinus dicebatur, primus inter conſecratos ab Chryſologo fuerit; verum etiam quod primogenitus Eccleſiæ Metropolitanæ Ravennatenſis: unde ab hominibus hanc reverentiam, & hunc honorem tanquam primogenitus poſſit exigere. *Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit, & conquiſivit affectum*. Partus Deiparæ cum ea peperit Chriſtum fuit Dominicus partus: quia Dominus univerſorum natus erat: partus Marcellini Epiſcopi in ſua conſecratione eſt vernæ, & ſervi partus. Rapuit primus partus totum plebis Chriſtianæ affectum, & conquiſivit; affectum inquam, qui Domino debetur adoratione quoque latriæ colendo, rapuit Marcellini partus totum plebis affectum, qui vernaculo partui, & humano poteſt competere: neque enim unus affectus alterum excutit, utpote in diverſo ordine conſtitutum diverſimode colens; ſicuti neque affectus in Creatorem affectum in creaturas excludit. Rapere autem violentiam, & efficaciam oſtendit; ſed conquirere, ex omnibus plane cordibus affectum educere, commonſtrat. Vernaculi partus vocabulum, forte etiam ſervilem conditionem, atque humilem ortu familiam Marcellini dixit, ut videtur colligi ex ſequentibus. Sed cum in Eccleſiaſticis gradibus & dignitatibus non ſplendor natalium, domuſque inclytæ imagines fumoſæ reſpiciantur, ſed pietatis fulgor, virtutis atque religionis ardor; idcirco Marcellini quantumvis vernaculi partus, ut ab conſecratione eum non repulit, ita nec ab gaudiis & plena populi jubilatione prohibuit.

Circunſtant Filii, adſunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipſa penetralia Domus exultant, & lætantur, quia videre oculis, ſuſcipere manibus hodie primum ſanctæ Genitricis partum, ſobolemque meruerunt. Quoniam mentis oculus & loquentis intentio duos reſpicit partus primogeniti, hæc verba de Marcellini potius partu, quam de Dominico ſunt intelligenda; cum nec Filii, nec propinqui concurrerint ad Deiparæ partum, ut viderent oculis, manibuſque ſuſciperent. Quapropter Filiorum nomine intelligi poſſunt Epiſcopi ſuffraganei, qui ſunt quaſi Filii Matris, & Metropolis: propinquorum vero nomine Epiſcopi alterius provinciæ, Romano Metropolitano ſubjecti, vel alteri. Concurrebant enim Ravennam,

nam, ubi erat Imperator, & Augusta, Præsules non pauci, & cum viderent hanc primam solemnitatem, & exercitium Metropolitæ nuper facti, magis confertim, majorique lætitia, & exultatione consecrationi Marcellini plaudebant. Cives itidem & exteri signa gaudii edebant, & Marcellino congratulabantur. Sed filios quoque revera genitos ab Marcellino, antea uxorato, & propinquos carnaliter possimus explicare: non enim desunt exempla illis quoque temporibus, mortua uxore vel separata, vitæque dedita religiosæ, virorum qui pietate præstantes, vel doctrina, vel meritis, ad Episcopales infulas sint promoti. Salvianus unus sufficeret in Gallia; sed in Æmilia præcesserat Severus Ravennatum Antistes. Concursus Filiorum, Propinquorum, totiusque Domus & Familiæ facile fuit in Metropolim ipsam Ravennæ: non enim Mater ad filium, sed filius ad matrem debet con olare: itaque Sancta Genitrix est sancta Ecclesia Ravennas, Mater aliarum sibi subjectarum.

Ipsa quoque Genitrix, & sponsa, Mater, & virgo in ipso sponsi sui thalamo, in ipso conjunctionis suæ cubiculo, genuisse nova gratulatione miratur: neque hæc verba de Deipara, ejusque partu virgineo possunt accipi; proinde hæc etiam de Ravennati Ecclesia sunt explicanda quæ non solum sancta Genitrix est, sed & virgo, habens sponsum Christum Dominum, ut Deipara sponsum habuit; cum hoc tamen discrimine, quod Deipara cum sponso conjuncta non est, ut pareret suum primogenitum, aliter virgo non permansisset; sed ut sibi esset virginitatis testis & custos: Ecclesia vero, quia non carnaliter parit, sed spiritualiter, ut pariat primogenitum suum indiget sponso, ejusque thalamo, imo & conjunctione, in qua, & per quam gignens filios semper virgo perseverat, utpote spiritualia dona in consecratione communicans ex Spiritus sancti gratia, quæ in omni Ecclesia operatione imploratur. Non obscure thalamus sponsi est major Ecclesia, & Metropolitana; atque adeo hinc etiam constare potest peractam Ravennæ Marcellini consecrationem: & hanc prærogativam, quod Vicohabentinus in Metropolitana sit consecratus, novam gratulationis esse materiem Chrisologus deprehendit.

At quia thalami, & conjunctionis nomina primo aspectu videntur virginitati opponi, solvit sanctus orator, & pastor hoc pacto nodum: *sed neminem turbet, nullum moveat, quod in thalamo ipso, sponsa ipsa cernitur peperisse: talis non est de crimine, sed de virginitate conceptus: quando in tali germine cœlestis partus est non humanus: nec ullus est hic sinistræ suspicionis locus, ubi ipse sponsus sponsæ suæ testis habetur & custos: quicumque sollicitus est de facto...., esto de exemplo maximo persecurus: & præcedentis trepidatio ad tuam cautelam proficiat & munimen*: nempe partus hic in consecratione Episcopi, carnalis non est, neque conjunctio carnalis est, sed spiritualis virginitas: vero carnalem conjunctionem excludit, & propterea in ipsa generatione vel partu, sponsus qui conjungitur spiritaliter, nempe Christus, testis est virginitatis & custos; sicut exemplo maximo docemur in partu Deiparæ virgineo, sponsum Josephum testem fuisse Virginitatis suæ sponsæ, atque custodem. Quamobrem securus quisque debet esse, nullam hic labem, nullam turpem notam interfuisse; nec in hoc defuisse Marcellini primogeniti partui virgineo similitudinem cum partu virgineo primogeniti Deiparæ.

Joseph ille maritus solo nomine, conscientia sponsus, prægnantem sponsam fluctuans, & anxius intuetur: quia neque accusare innocentem, neque prægnantem poterat excusare: tacere tutum non erat, erat loqui periculum. Admittit, non prodit crimina accusator insontis. Erat ipse testimonium castitatis, erat custos pudoris: actus & vita in bivio: mens justa, & sanctus animus ancipiti cogitatione torquetur: sentit, sed tantum non potest penetrare sacramentum: quia nec accusare poterat, & defensare penes homines non valebat. Merito mox occurrit Angelus, merito responsum subvenit mox divinum, cui humano deficiente consilio, justitia non defecit. Et quid dicit? Joseph fili David noli timere. *Qui nihil fecerat quid timebat? Timebat, quia & si nullus in facto reatus erat, erat in causa maximus pavor. Sanctus animus quidquid non exequitur, expavescit.* Quoniam Evangelium in ea parte, qua Marcellini consecrationi congruebat expositum erat pluribus, ne videretur Chrysologus plus justo in causam suam pronus, & id quod præcipuum in Evangelicis oraculis deseruisse, in perpendendis mysteriis ibi contentis modo moratur, transitumque facit ab consecratione Marcellini, ad Josephum sanctissimum Deiparæ sponsum: commemoratione sponsi Christi, in partu primogeniti Marcellini virgineo, studens excutere suspicionem de carnali complexu, & non virgineo partu, ex eo quod sponsus Christus erat virginitatis & custos & testis: quemadmodum Joseph virginitatis Deiparæ testis & custos fuerat. Describit ergo ejus suspicionem, non amittendo justitiam, eumque timorem divinitus excussum. Modo revertitur, & concludit cum Vicohaventini Episcopi consecratione.

Cave ergo homo de partu nostræ Matris taliter disputare, cum Angelum respondisse sufficiat: „ Noli timere accipere Mariam in conjugem „ tuam: quod enim in illa natum est, de Spi„ ritu sancto est. „ *Feliciter peperit, quæ virginitatis coronam magis magisque pariendo conquisivit, & gloriam. Hic vero, qui nobis hodie natus est, semper retia tetendit in mare. Nemo ergo miretur si Piscatorem Petrus gestivit habere collegam. Orate ergo, Fratres, ut piscari mereatur homines, qui hactenus pisces capere Hominum laboravit ad vitam.* Rediens ad consecrationem de ipsa tantum ostendit curam, innuitque fortassis aliquos non defuturos, qui talem partum suspicentur non virgineum, quandoquidem adhuc mussitabat, adhuc resistebat Mediolanensis Decreto Pontificio & Cæsareo. Propterea, non sine causa timorem Divi Josephi amplifice pertractat, exponitque late modum, quo repulsus cœlitus per Angelum fuit ille timor: quasi diceret: Matris nostræ partus Ecclesiæ Ravennatis constitutæ in munere Genitricis, & Metropoleos legitimus est: adeoque noli quisquis es suspicari quidquam mali: noli timere Ecclesia quæcumque sis ex suffraganeis, Matrem ipsam non esse veram, vel vim aliquam interfuisse Imperatoriæ majestatis, vel dolum:

dolum: coronam conquiſivit & gloriam Eccleſia Ravennas, vicit cauſam jam agitatam reclamante adverſario, & feliciter peperit hunc partum primogenitum Marcellini hodie nobis nati, qui piſcatoriam artem exercuit: non ideo tamen Epiſcopalibus infulis indignum ſe præbuit: imo B. Petrus Apoſtolorum Princeps, qui Romæ Sedes habet, per ſuum ſucceſſorem Sixtum Tertium, admiſit ad Epiſcopatum hunc Piſcatorem: nec dedignatus eſt, qui ex piſcatione piſcium vocatus eſt ad piſcationem hominum, habere collegam Marcellinum piſcatorem, ut eum faceret ſimiliter hominum Piſcatorem. Quid ajo non dedignatus eſt? Imo geſtivit, lætatuſque admodum eſt, cum ſimilitudinem vocationis in ipſo repererit, quæ ſolet gaudium gignere. Hinc videtur colligi hanc primam conſecrationem poſt victoriam in contentione cum Mediolanenſi fuiſſe peractam, cum conſenſu ſummi Pontificis, & ſic magis tutam ſecuramque fuiſſe redditam, ne quiſquam auderet male aliquid ſuſpicari. Poteſt etiam exponi, quod Chryſologus ipſe de ſe loquatur, quod cum Metropolitanus eſſet & nomine Petrus, geſtiebat in Piſcatoris conſecratione, ſortem Apoſtoli, cujus nomen deferebat, in eo contemplatus.

En totus plane Sermo Chryſologi, neque ulla vox omiſſa, ut per totum contextum Sermonis veritas propoſita eluceſcat, quod B. Petrus Ravennas Archiepiſcopus, non fuit quidem primus, qui hac fulſerit dignitate; ſed primus, qui eam exercuerit in præcipuo Metropolitani munere, ſuæ provinciæ Epiſcopos conſecrandi.

Habemus quoque alterum Sermonem CLXV. in conſecratione Epiſcopi Projecti Corneliensis, ubi tamen nil habet ſimile, nec unquam aut dolorem, aut angorem innuit in pariendo, vel antequam pareret Mater Eccleſia Ravennas, ſicuti nec tam ingentem lætitiam cum peperit. Quod argumentum plane evidens videtur, tunc temporis quieviſſe ab querelis, & turbis excitandis Mediolanenſem Antiſtitem, fuiſſeque Chryſologum in pacifica poſſeſſione conſecrandi, & exercendi munia Archiepiſcopalia. Quamobrem præcedit proculdubio tempore Sermo habitus in Vicohaventini conſecratione, quamvis numero poſterior.

S. Petri Chryſ.

SERMO CLXXVI.

DEus quoties deſperatas humanorum curat corporum paſſiones, deitatis ſuæ toties potentiam pandit: ſed in una eademque infirmitate, quando ordinem ſuæ curationis immutat, cauſas propter quas hoc faciat, facit nos altius perſcrutari. Nam juxta viam ſedenti cæco, viſum ſola reſtituit juſſione: alii a nativitate cæco nato, non lumini, ſed tenebris, & cui natura viſum inviderat, atque ipſa quæ parat, & aperit oculos, oculos clauſerat, & negarat. Chriſtus imponit lutum: & collyrio materiali *Joan. 9.* fingit, facit, procurat oculos, non recurat: * 1 ut creante, non medicante manu inde homini ſuppleret lumina, unde hominem fecerat totum. Iſte vero cæcus, cujus nobis Evangeliſta Marcus retulit curam, ſic novo ſanatur modo, ut omnes compellat exquirere, cur contumax cæcitas moram facere ſic præſumit auctori: cujus nutu, viſu, juſſu infirmitates pereunt, redeunt ſanitates, vita oritur, mors finitur, ſtant omnia, cuncta dilabuntur. *Venit*, inquit, *Jeſus Bethſaida, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut eum tangeret, & apprehenſa manu cæci, eduxit eum foras extra vicum.* Quaſi eum curare non potuerit in loco: aut beneficio loci indiguerit, univerſis qui contulit viſum. Hæc eſt Bethſaida, cujus perfidiam dominus exprobat, dicens: „ Væ tibi Choro- *Matt. 11.* „ zaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & „ Sydone virtutes factæ fuiſſent quæ in te factæ ſunt, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. „ Ergo apprehenſa manu ejus de domo infidelitatis educit, levat eum de perfidiæ ſeſſione: ut ante fidem, quam oculos daret, ante menti, quam corpori redderet ſanitatem, ante præberet, humani ducatus obſequium, * quam divinæ virtutis operaretur in- 2 ſigne. Illi rogabant ut vel tangeret eum: ſed Chriſtus, qui horrere neſcit pauperem, pauperem ſcit amare, totam dedit pauperi manum, & debilitati Deus publicam præbuit ſervitutem, ut homo non horreat hominem, & videns non videntem videat: & duce manu, cæcum lucis faciat neſcire orbitatem: ne dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipſam manum pauperi, & plus erit manum pauperi dediſſe, quam nummum: iter præbuiſſe pauperi, quam pauperi panis dediſſe fragmentum. *Et eduxit eum foras extra vicum, & expuit in oculos ejus.* Dominico ſputo vacuas oculorum replet lacunas, divino ore luciferam dat ſalivam, ut ſancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris, ut aperiat venia, quos clauſerat culpa. Nemo ergo dubitet divino imbre tota arefacta mortalia membra poſſe reviviſcere: cum videat parva Dominici ſputi gutta arentes cæcitate oculos ſubito ſic ſuſcitatos in

AD SERMONEM CLXXVI.

NOTÆ.

1 *Non reſurat*. „ Hoc eſt priſtino lumini oculos „ haud reſtituit quia nunquam lumen habuit, „ ſed cæcus natus eſt. „ Mita.

2 *Humani ducatus obſequium*. „ In Nos ante Deum „ naturæ, quam gratiæ experimur: ſiquidem prius „ creatur homo naturalis, & exinde per gratiam baptiſmatis Chriſti regeneratur atque renaſcitur ſpiritualis. „ Mita.

Isai. 26. lucem: „ Exurgent, *inquit Isaias*, mortui & „ resurgent qui in monumentis sunt, & lætabuntur qui sunt in terra. „ Quomodo? Ros enim qui abs te est, sanitas est illis: quod est pluvia semini, hoc resurrecturis Dominicus imber. *Et imposuit illi manus*. In faciendo, in reparando, in componendo hominem Dominicæ manus curatrices hominibus semper adsunt. „ Manus tuæ, *inquit*, fecerunt Ps. 118 „ me, & plasmaverunt me. „ *Et interrogavit eum si aliquid videret*. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Qui videt abdita terrarum, qui cordis intuetur occulta, cui omnia sunt nuda quæ sunt tecta omnibus, in opere suo, in oculis suis videre quærit, laborat scire, alio referente cognoscit? Absit. Sed interrogat ut præsentes scirent, futuri cognoscerent, cæcitatis hujus non esse simplicem, sed mysticam curam. Denique non lumen, sed auroram quandam, lucemque erumpentem datam sibi adhuc qui curabatur, Domino interrogante, respondit: *Video*, inquit, *homines ut arbores ambulantes*. Imperfectis oculis grandescunt formæ, * turbantur species, res falluntur ipsæ: quia non jam visionem capiunt, sed adhuc umbram sustinent visionis. Et quare tamen sicut arbores, non ut columnæ, aut aliud quid, neque stantes, sed ambulantes? Quia post curam Christi viderat, quod homines velut arbores transirent in hoc sæculo, non manerent: temporalem plantationem germinis humani esse in hac vita mox videt quem curaverit Christus. Iteranda est ergo cura Christi, ut perfecti oculi futura certa, manentia videant, & æterna. *Iterum*, inquit, *posuit manus super oculos ejus, & cœpit videre: & restitutus est, ita ut clare videret omnia, & misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris*. Aperiatur jam spiritualis intelligentia, ut qui sit iste cæcus cognoscamus, & quare non sponte venit, sed ab aliis adducitur, & ducitur manu Christi, & educitur extra vicum, & alibi recipit visum, qui diu apud suos longam sui pertulerat orbitatem; & expuit in oculos ejus, & iteratur divinæ manus impositio, & cui videre extra domum datur, quid viderit, quomodo viderit, per quem viderit, suis dicere non donatur. Fratres, cæcus iste est Judæus, qui in synagoga, hoc est, in perfidiæ domo, & in vico, hoc est, in conventu malignantium ignorantiæ cæcitate tenebatur, & sedebat oppressus. Hinc est, quod non veniebat ad Christum, sed venit ad eum Christus, & apprehendit manum ejus, ut dono vocantis, non beneficio legis, non proprio curatum se gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, ut in Ecclesia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub legis velamine nil videbat. Imponit ei primum manum, ut videat transire umbram legis: ut Sacerdotes, Scribas, Pharisæos, & figuram totam Judaicæ observantiæ videat velut arbores præterire: quæ ut in tempore, sic cum tempore senescunt, nascuntur, virescunt, florescunt, fructificant pereunt, evanescunt. Iterum imponit ei manum, ut resurgens non jam caduca videat, sed æterna, & videat quicquid est divini luminis, honoris, & gloriæ: sicut ille magnus ex ipsis Paulus qui extra vicum, & in via Judæus cecidit ut resurgeret Christianus, & cæcatu est Act. 9. in lege ut videret in gratia: sicut ab ipsos perhibetur. „ Nunc videmus in speculo & in ænigmate: Tunc autem videbimus facie ad fa- 1. Cor. 13. „ ciem: „ Tunc quando quod sepultum est in morte, surget in vita, & quicquid fatum est in contumelia, surget in gloria.

---

* *Imperfectis oculis grandescunt formæ*. „ Ex abundantia humoris Chrystallii, „ inquit Mita.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX
SERMONUM
D. PETRI CHRYSOLOGI,

Huic editioni nunc primum addita.

APPENDIX

S. PETRI CHRYSOLOGI
SERMONES VII.
DE ORATIONE DOMINICA,

De quibus in Præfatione.

SERMO PRIMUS.

ACcepistis auditum fidei, Fratres Carissimi, formam Dominicæ Orationis audite: Christus breviter orare docet, qui cito vult postulata præstare: aut quid petentibus se non dabit, qui seipsum non petentibus dedit? aut in respondendo quam faciet moram, qui in dictandis precibus vota supplicum sic prævenit? Hodie quod audituri estis stupent Angeli, miratur Cœlum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota sustinere non potest Creatura, ego dicere non audeo, tacere non possum. Deus det ut vos audire possitis & dicere. Quid est magis tremendum quod se dedit terris Deus, aut quod vos dat Cœlo: quod societatem carnis intrat ipse, aut quod vos facit Divinitatis consortium intrare: quod mortem sumpsit ipse, aut quod vos resumit ex morte: quod ipse in vestra nascitur servitute, aut quod vos sibi gignit in liberos, quod suscipit paupertatem vestram; aut quod vos facit hæredes suos, sui unici coheredes? Est utique terribilius quod terra transfertur in Cœlum, homo deitate mutatur, servitutis sors dominationis jura sortitur. Sed hoc quamvis metuendus sit, tamen, quia causa non dicentem respicit, sed jubentem, accedamus Filioli quo vocat charitas trahit amor, invitat affectio, Deum Patrem viscera sentiant, vox personet, loquatur lingua, spiritus clamet. Totum quod in vobis est respondeat gratiæ, non timori; quia judicem mutavit in Patrem, amari voluit non timeri.

Pater noster qui es in Cœlis. Hoc cum dicis, non sic habeas quasi non sit in terris; non sic accipias, quasi sit loco clausus qui claudit omnia; sed intellige esse sibi genus e Cœlo; cujus pater habetur in Cœlo. Et age ut vivendo sancte sancto respondeas patri. Dei Filium ille se probat qui vitiis non obscuratur humanis, qui divinis virtutibus elucescit. *Matt.*5 9 *Luc.*11.2

Sanctificetur nomen tuum. Cujus genus sumus ejus censemur & nomine. Rogamus ergo, ut nomen quod in se, & per se sanctum est, sanctificetur in Nobis, ut Nomen enim Dei aut honoratur ex nostro actu, aut ex nostris actibus blasphematur. Audi Apostolum dicentem. „ Nomen Dei per vos blasphematur in Gen- *Rom.*2.24
„ tibus. „

Veniat regnum tuum. Et quando non regnavit Deus? Petimus ergo ut qui sibi regnavit semper regnet in Nobis, ut & Nos in illo regnare possimus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas. Petimus ergo ut regnante Deo pereat diabolus, deficiat peccatum, moriatur mors, captivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam.

Fiat voluntas tua sicut in Cœlo, & in terra: Hoc est regnum Dei quando in Cœlo & in terra Dei voluntas est sola, quando omnibus hominibus * Deus vivit, Deus agit, Deus regnat, Deus est totus: juxta illud Apostoli, 1
„ ut sit Deus omnia & in omnibus nobis. „ *1.Cor.*15.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Qui Patrem se nobis dedit qui sibi Nos adoptavit in filios, qui secum nos fecit hæredes, qui nos ..... nomine sublimavit, qui nos suo & honore donavit & regno, ipse nos ut panem quotidianum postulemus addixit. In regno Cœli inter munera divina quid quærit pau-

AD SERMONEM I.

Nota recentiorum Editorum.

1 HOminibus *Deus*. Hoc in loco delevimus vocem *est* quæ sententiam turbabat ante vocem *Deus*. Infra ubi *qui nos nomine*, cum nonnihil deesse intelligeremus puncta adjecimus, quibus Lector id nos non fugisse perspiceret.

AD

paupertas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filiis non tamen poſtulatus
Matt. 6. 3 indulget? Et ubi eſt illud . „ Nolite ſolliciti „ eſſe, quid manducetis, aut quid bibatis, „ aut veſtiamini „ ? Hoc Pater jubet quod prohibet cogitare: quid tenemus? Cœleſtis Pater, Cœleſtem Panem Cœleſtis Filii, ut po-
Jo. 6. 51. ſtulemus hortatur: ipſe dixit. „ Ego ſum Pa„ nis qui de Cœlo deſcendi. „ Ipſe eſt panis, qui ſatus in virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus cœleſtem cibum quotidie ſubminiſtrat fidelibus.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Homo ſine peccato eſſe non potes, & vis ſemper dimitti ſibi, totum dimitte ſemper: quantum vis dimitti tibi dimitte tantum. Quoties vis dimitti toties tu dimitte; imo quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. Homo intellige quia remittendo aliis tibi veniam tu dediſti.

Et ne nos inducas in tentationem. Quia in hoc ſæculo eſt ipſa vita tentatio. „ Tentatio, in-
Job. 7. 1. „ quit, eſt vita hominis „ rogamus ut Nos noſtro arbitrio non relinquat, ſed in omni actu paterna nos pietate conſtringat, & in vitæ tramite cœleſti moderatione confirmet.

Sed libera nos a malo. A quo malo? a diabolo, quippe ex quo eſt omne malum. Rogamus Nos liberari a malo, quia malo qui non caruerit, frui non poteſt bono. Si adhuc non nati, ſi adhuc in utero conſtituti panem petunt, expetunt regnum; quare fit quæſtio quod ſemper Dei filius in Dei Patris myſterium, & quod in Patre Deo Dei filius fuerit? Quomodo humana ratione tractatur? Non eſt, non eſt humano modo divinitas æſtimanda. Audiſti Deum, nihil terrenum cogites, nihil humanum. Audiſti Patrem Chriſti, hoc per ſubſtantiam crede: audiſti Patrem tuum, hoc crede per gratiam. Ille eſſe Filius habuit ſemper, ſe eſſe filium dedit modo! Sic ergo te filium ſcito, & ſervum te eſſe non neſcias. Sic audi ad Chriſti ſimilitudinem te reductum, ut ſemper Chriſto te cognoſcas eſſe ſubjectum.

SERMO II.

CONditio mortalis, terrena compago, limoſa ſubſtantia ad vitæ penſa, ac mortis incerto labore attrita, conſumpta pœnis, putredini pulveris ſubjecta natura capere non valet, credere pertimeſcit, quod hodie cogitur confiteri. Tantam donorum gratiam proximo-
rum * magnitudinem, munerum largitatem, 1
fragilitas humana non poteſt invenire. Hoc reor, ambiguum Prophetam mentis intuitu prævidiſſe, dum tanto pavore concuſſus, & hujus audito taliter exagitatus tremore dixit: „ Do- *Abac. 3.2*
„ mine audivi auditum tuum & timui: conſi„ deravi opera tua & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc Propheta tantus audierat Dominum, ſed quia tunc ſervus Dominum ſuum ſibi conſervum reperit, & audivit in partem; vel quia mundi hujus fabricam elementis ita ſibi diſſonis conſonantem contemplatus expavit: ſed quia pietatis erga ſe tanta conſiderans, tunc opera admirationis tremore concuſſus eſt, & pavore. „ Conſideravi, inquit, o„ pera tua & expavi. „ Adoptatum ſe tunc expavit in filium, quando perdiderat ipſius fiduciam ſervitutis. Denique ut ſciatis hujus orationis, quam vobis hodie divinitas inſinuat & infundit, affectum Prophetam tunc auditu cœlitus percepiſſe, hujus muneris quodammodo pavore ſolutum, quid iterum dixerit pervidete: *Ibid. 16*
„ cuſtodivi me, inquit, & expavit venter meus, „ ab voce obſecrationis labiorum meorum. „

Poſteaquam divini muneris tantam ſenſerat largitatem cuſtodivit ſe, ne ſe hoſtem, ne inimicum, ne latronem ſe iterum in Paradiſo ſuſtineret fit vigilantior, fit ſollicitior ſui cuſtos, qui ſe poſt tantæ rei jacturam cœleſtem theſaurum ſenſerat reperiſſe, dicente Paulo: „ por- *2. Cor. 7.*
„ tamus hunc theſaurum in vaſis fictilibus. „ Cuſtodivi me & expavit venter meus. Ventrem cordis interna nominat hæc Propheta quia ſicut (venter) cibus * ita cor ſen- 2
ſibus paſcitur & repletur: „ & expavit venter „ meus ab voce obſecrationis labiorum meo„ rum. „ Si intellectus cordis fuderat ori vocem, labiis dederat verba, cur vota ſua, cur deſideria ſua cur . . . . . ex hoc eſt exhortaturus? Expavit quia non ſuggeſtione ſui cordis, ſed divini ſpiritus loquebatur affatu: audi Paulum dicentem: „ miſit Deus ſpiritum Filii ſui *Gal. 4. 6.*
„ in corda noſtra clamantem, Abba Pater „ quod cum auditum ad interna tranſmitteret, tantum ſe meruiſſe mirabatur, & interna tota hominis pavebant merito adjecit, „ & intravit „ tremor in oſſa mea, „ quia ipſius Prophetæ,

AD SERMON. II.

NOTÆ.

1 PRoximorum. Tot mendis ſcatent hæ Homiliæ quot ne perſpicaciſſimus quidem unus ex conjectura tollere poteſt; quamobrem nihil hic niſi caſtigatum omnino lector expectet, nolim: haud pauca quidem loca fœde corrupta reſtituimus, ſed de omnibus reſtituendis nec cogitavimus quidem: ſunt enim nonnulla quæ 'niſi ope MS. Codicis emendari non poſſunt. Hic lego: *tantam gratiam Dei donorum promiſſorum magn.* Infra edidimus *auditu* ubi erat *auditus*: mox conſervum ubi legebatur converſum. Cætera mihi legenda videntur: *reperit & audivit Deum Patrem. Nec quia.*

2 *Venter cibos*. Priorem vocem recte additam eſſe nemo ſanus negaverit. Mox ubi legitur: *ex hoc eſt exhortaturus*; fœdiſſimus librarii error ita emendari poſſe videtur: *exhorret obſecrationem*.

3 *Fuma-*

tæ viſcera vexabantur: „ & ſubtus me, inquit, „ commota eſt virtus mea. „ Quid ſubtus me? quia unus ipſe, idemque homo rurſus per gratiam jam levatus, jacebat ſubtus priſtinam per naturam: nec virtutem cœleſtem virtus
3 poterat ſuſtinere terrena. Jam fumavit * mons Sion cum laturus legem Deus deſcendit in montem: quid caro faceret, cum deſcendit Deus in carnem? Carnis gratiam collaturus venit Pater, quia homo Deum, ſervus Dominum non ferebat. Et quia in verbis ſuis fide-
Pſ. 80, 11 lis eſt qui dixit, „ aperi os tuum, & impleſ, bo illud; „ aperite nunc ora veſtra, ut ipſe ea tali prece, tali repleat & clamore. Ubi ſunt, qui de Dei promiſſione diffidunt? Ecce quam cito eſt fidei remunerata confeſſio, mox ut Deum unici Filii confeſſus es Patrem, tu ipſe es Dei Patris adoptatus in Filium, ut eſſes Cœli hæres, qui Paradiſi exul habebaris, & terræ. Et ideo nunc vocas: *Pater noſter qui es in Cœlis:* Quia fuit tibi quondam Pater, qui te reſolvit in limum, qui te ad clauſtra duxit & pertraxit inferni. Terram neſciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil in ſe vitii licere permittat, qui ab Deo Patre cœleſtem repetit ad naturam, ut qui ſe Dei filium credit actu, vita, moribus, honeſtate tanto generi reſpondeat, ne iterum ad terrena deſcendens, ad ipſam tanti genitoris tendat injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, deſeſſis vario languore ſanitatem, mortuis vitam, teque ipſum, homo, totamque ſanctificat creaturam, quemadmodum tu ipſius nominis oras & expoſtulas ſanctitatem? quia ab Chriſto vocatus es Chriſtianus, & ideo ſupplicas, ut prærogativa tanti nominis, meritis in te ſubſequentibus roboretur.

Adveniat regnum tuum. Devotionem mandat, exigit deſideria, vota perquirit ipſe, qui adventus ſui vitam * in ſua continet poteſtate. Fidelis eſt ille miles, qui Regis ſui præſentiam ſitit, & tot regni expetit & concupiſcit triumphos. Sed hic petis, ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo diabolus arcem, mors imperium, diu infernus geſſit, & tenuit poteſtatem. Oremus ergo, chariſſimi, ut Chriſtus ſemper ſuo regnet in milite, ut miles ſemper ſuo triumphet in Rege.

Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Beatus dies ille, qui terrenorum, jungit, ſociat, & exæquat cœleſtibus voluntatem, ut inter diſpares ſubſtantias una eademque fiat voluntas. Hæc eſt fida pax, inconcuſſa concordia, gratia perſeverans, quia unius Domini ordinem naturam, familia per diverſa voluntatem ſita, una eademque reperitur & ſenſu.

S. Petri Chryſ.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: Poſt cœleſte regnum panem quis poſtulet temporalem? ſed quotidianum. Et inde vult nos in ſacramento ſui corporis panis viaticum poſtulare: Unde ex hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti perveniamus ad menſam, ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde plenitudinem cibi, totaſque ſatietates capiamus.

Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Qui ſic petit (&) debita non relaxat, ille ſe etiam per quod orat accuſat, qui ſibi tantum donari poſtulat remitti tantum, quantum ipſe remittit, & donat ad placitum, Deum taliter invitat ad pactum; quantum ipſe præſtiterit alteri, tantum ſibi exigat & ipſe præſtari. Dimittenda ſunt autem, Fratres, debita, non pecuniæ ſolum, ſed omnium cauſarum, culparum, criminum quidquid homo incurrere poteſt. In his tibi cum incurrerit alter, ignoſce: fidus peccati ſui petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit.

Et ne nos inducas in tentationem. Hoc petere multis modis cogimur, Fratres, ne fragilitas plus auſa, & de ſe temere præſumens, nihil virium ſuarum colligens in conflictu male cauta ſuccumbat; deinde offenſus Deus tradat tentationibus quos relinquit.

Sed libera nos a malo. Satis de ſe humiliter ſentit, qui ut a malo per Deum liberetur implorat. Signate vos. Intelligite, Filioli, quanta perfectorum, quanta fortium gloria ſit & poteſtas, quando tanta virtus in ipſo conceptu, tanta majeſtas aperitur in partu. Nondum natus Patrem vocat, ſanctitatem poſtulat, regnum petit. Dat jura terris, terrenas cœleſtibus exæquat voluntates, & laboribus pro futuris exigit jam devotus annonam. *Panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie.* Beati eſtis qui cepiſtis ante pugnam vincere, ante triumphare, quam vivere, ante ad Patris gremium, ante ad Patris promptuarium, quam Matris ad gremium pervenire: ante paſtum gregis, quam ſuccum lactis invadere totum: 1. Cor. 2, 25.
4 ante victoriam ſonare jubilo, (ante) vagitu reſpondere, quam cunarum (....) vere ut dixit Apoſtolus „ infirmum Dei fortius eſt ho„ minibus. „ At quis poterit tanti conceptus referre Sacramentum, ubi virgo mater parit orbem quotidie, nec relinquit poſteros ad laborem, ſed a terreno germine præmittit ad gloriam?

3 *Fumavit*. In editis *firmavit*, quo nihil eſt ineptius. Infra ubi: *repetit ad naturam* præpoſitionem delendam cenſeo niſi forte quis malit ſuſpicari nonnihil hic deeſſe ac legi oportere: *Cœleſtem originem repetit ac naturam.*

4 *Adventus ſui vitam*. Quin legi oporteat *viam*, haud valde dubito. Statim: *Deus regni expetit*, aut aliud quid ſimile malo, quam quod a veteri editione ſervatum eſt, *& tot regni exp.* Mox edi curavimus *infernus geſſit*, ubi erat: *infernus ceſſit*. Quæ ſequuntur in verſu *Fiat voluntas tua* aliis caſtigandis relinquimus. In reliqua Homilia quid additum ſit ex ſolita nota intelliget.

AD

SERMO III.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque referuntur, sunt miraculo, sunt stupori, sunt pavenda mortalibus, ipsis etiam sunt cœlestibus tremenda. Sed nihil ita stupet cœlum, pavet terra, expaevescit universa creatura, quam quod vos estis hodie nobis dicentibus audituri. Servus Dominum, Patrem vocare audet; judicem suum reus nuncupat genitorem; conditio terrena sua se voce adoptat in filium; qui terrena perdidit, extimat se divinitatis hæredem. Sed audemus quia præsumptio dicentis non est, ubi auctoritas est jubentis. Ipse enim vos hodie dicere voluit, qui nos hodie docuit sic orare. Et quid mirum, si tunc homines Dei consecravit in filios, quando se hominibus dedit & aptavit in Filium? Carnis tunc naturam transtulit in divinam, quando deitatem humanam detulit ad naturam. Tunc hominem sibi in cœlestibus præstitit cohæredem, quando se participem reddidit terrenorum: aut homini negare quid amoris potuit, quid muneris, quid honoris, qui totum quod erat hominis & peccatum susceptt, & mortem? Aut quomodo hominem in suis prosperis non habebit, qui in adversis homini se fecit esse consortem? Homo redi ad Deum sic amatus ab Deo: & ad ipsius gloriam da totum te, qui se totum propter te ad tuam deduxit injuriam: & voca Patrem fidens, quem tanto amore tuum probas *, sentis, intelligis esse genitorem.

Pater noster qui es in cœlis. Quod nondum natus Patrem vocat, nemo miretur. Deo nata sunt nascitura, futura facta sunt Deo. „ Fecit, „ inquit, quæ futura sunt. „ Hinc est quod in utero suum Joannes sensit auctorem & exstat nuncius Matri qui erat nescius vitæ. Hinc est, quod Jacob ante legitur bellasse, quam nasci: cœpit ante triumphare, quam vivere. Hinc est quod jam sunt Deo qui sibi adhuc non sunt; quoniam electi estis ante constitutionem mundi. *Pater noster qui es in cœlis.* Non quod ille non sit in terra, sed ut tu per hoc germen esse noveris te cœleste. Et si te filium Dei tu fateris, vive quasi Dei filius, ut actu, vita virtutibus tanto possis respondere genitori.

Sanctificetur nomen tuum. Quia a Christo vocatus es Christianus, petis ut prærogativa tanti nominis sanctificetur in te, quia nomen Dei quod per se & sanctum sibi est, aut sanctificetur in nobis nostro actu, aut nostro actu blasphemetur in gentibus.

Adveniat regnum tuum. Ipse dicit: „ regnum „ Dei intra vos est. „ Si intra nos est, veniat quid oramus? est in fide, est in spe, est in expectatione, sed ut veniat jam precamur. Veniat autem nobis, non illi qui semper conregnat Patri suo, semper regnat in Patre, sed veniat nobis: „ Venite „ benedicti Patris mei, percipite regnum, quod „ vobis paratum est ab origine mundi. „ Dicimus: *veniat regnum tuum*: ut sic Deus regnet in nobis, quatenus in nobis desinat mors regnare, desinat regnare peccatum, „ regnavit, „ inquit, mors ab Adam usque ad Moysem. „ Et alibi „ non regnet peccatum in vestro mortali corpore. „

Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Nunc in terra multa sunt pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro voluntate carnis. In cœlo vero fit nihil præter Domini voluntatem. Petimus ergo, ut interempto diabolo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, destructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cœlo & in terra, in Deo & hominibus, una Dei & eadem sit voluntas.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post regnum cœleste, terrenum panem petere non jubemur: prohibente ipso cum dixit: „ nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid „ bibatis. „ Sed quia „ ipse est panis qui de „ cœlo descendit, „ petimus & precamur, ut ipsum panem, quem quotidie, idest, jugiter sumimus, in æternitate ad victum corporis, mentisque capiamus.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sic dicendo homo indulgentiæ modum, mensuram veniæ statuisti: & tu tibi dedisti qui a Domino tantum tibi petis, quantum dimiseris ipse conservo. Dimitte ergo delinquenti in te totum, si vis ipse de tuis nihil Domino debere delictis. In altero dimitte tibi, si vis ipse vindicem vitare sententiam.

Et ne nos inducas in tentationem. „ Deus nemi„ nem tentat „ sicut scriptum est; sed tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad tentationum laqueos, delinquit. Sic Adam tentatoris incurrit insidias, dum sui præcepta deserit Creatoris. Unde autem & a quo tentatur homo prodidit sic dicendo: *sed libera nos a malo*: hoc est a diabolo, qui totius mali & auctor est & origo. Diabolus natura fuit cœlestis, nunc est nequitia spiritualis, ætate major sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peritissimus. Unde non tam malus, sed malum dicitur, a quo est omne quod malum est. Hinc est quod propriis viribus homo liberari non potest carnalibus vinculis illigatus. Petendum est ergo nobis, ut Deus nos a diabolo liberet, qui Christum terris, ut diabolum vinceret commodavit. Clamet, clamet homo ad Deum, clamet: *libera nos a malo*, ut a tanto malo solo Christo vincente liberemur.

Pater noster qui es in Cœlis: Orandi thema ma-

Matt. 25. 34.

Rom. 5. 14.

Ibid. 15.

Matt. 6. 13.

Jo. 41. 50.

Eccl. 6. 16.

Luc. 17. 21.

AD SERMON. III.

NOTÆ.

1 TUum probas. Editum erat; *tum probas*. Infra in vers. *& dimitte* edidimus: *si vis ipse*, ubi legebatur: *suis ipse*. Sub finem etiam scripsimus: *ut preces quibus*, cum editum antea esset: *ut precibus quibus*. Statim Auctorem suum non intellexerat Acherius cum *interpres* legendum esse conjecit, ubi legitur: *a Patre Filius interprete*.

AD

materiam petendi, ſupplicandi normam pauciſſimis in verbis ipſe ſibi, qui tibi eſt exorandus, indulſit: ut ex hoc tu petendi ſumas ſenſum, ut intellectum poſtulandi capias, menſuram colligas impetrandi: & brevi magiſterio orandi latiſſimam capias diſciplinam; ſimul quia ad amoris judicium Rex ipſe officio functus eſt Advocati, ut preces quibus reſponſurus erat, ipſe dictaret. Cunctatio ablata eſt tota promerendi quando ipſum ſe legit in precibus qui rogatur. Metus locum non habet ubi a Patre filius interprete deſiderat, quæ ſancta ſunt impetrare.

SERMO IV.

FRatres cariſſimi, qui vos donavit credere ipſe vos docuit & orare, & totam petendi formam paucis aptavit in verbis quia cum Patrem poſtulat, multa prece filius non laborat. Sicut enim petere cogit neceſſitas genitum, ita urget charitas dare genitorem. Pater ergo qui ſponte præſtat non tam ut petatur, quantum quod petatur oſtendit; ut Filius petendo juſta placeat, qui poteſt ſtulta poſtulans diſplicere. Audite Patrem, & vos Filios eſſe jam credite, ut quæ petieritis incunctanter impetrare poſſitis. Quid valeat fides, credulitas quid poſſit, ſit quanta confeſſio, hodie monſtratur in nobis. Ecce Trinitatis trina confeſſio in cœleſtem ſobolem de terrena vos ſuſtulit ſervitute: ecce fides quæ Deum loquuta eſt Patrem, Patrem vobis Deum hodie conquiſivit: ecce vox quæ confeſſa eſt Dei Filium, vos Dei adoptavit in Filios: ecce credulitas, quæ Deum ſpiritum proclamavit de carnis ſubſtantia mortali in vitalem ſpiritus ſubſtantiam vos mutavit. Quis pietatis tantæ dignus invenitur aſſertor? Deus Pater homines dignatur hæredes; Deus Filius non dedignatur ſervulos cohæredes; Deus Spiritus carnem conſortem divinitati juris ditione ſuſcipit in ſupernis, Apoſtolo probante cum
1. Cor. 6. 3 dicit: „ aut neſcitis quia Angelos judicabi-
1 „ mus? „ Vocate ergo * Dominum Patrem, voſque & ſi nondum natos, jam tamen deſignatos Filios eſſe jam credite, & date operam quatenus ſit vobis cœleſtis vita, ſint vobis divini mores, & forma deitatis tota veſtra præferatur in Filium: quia cœleſtis Pater reſpondentes generi filios muneribus ditat divinis, degenerantes ad pœnalem revocat ſervitutem.

Pater noſter qui es in Cœlis. Succumberet conſcientia ſervulis, terrena conditio ſolveretur niſi nos ad hunc clamorem ipſius Patris auctoritas, ipſius Filii ſpiritus excitaret. „ Miſit, ait,
Gal. 4. 6. „ Deus ſpiritum Filii ſui in corda noſtra cla-
„ mantem Abba Pater. „ Laſſeſcit mens, caro deficit ad divina, niſi Deus quæ fieri jubet, impleat ipſe qui jubet. Quando auſa eſt mortalitas vocare Patrem, niſi modo quando ſuperna virtute homines animantur in terra? *Pater noſter qui es in Cœlis*. Homo quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus eſſe in cœlis? Ergo cœleſtem vitam monſtra in habitatione terrena, quia ſi quid in ſe geſſerit terrena cogitatio, Cœlo maculam, cœleſti generi intuliſti injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Non petimus ut ſanctificet nomen ſuum Deus quod ſanctitate ſua totam ſalvat, & ſanctificat creaturam. Fratres, hoc nomen eſt, quod ſupernæ poteſtates pavent, quod tremenda ſuſcipiunt ſervitute: hoc nomen eſt, quod fugat dæmones: hoc ſolum nomen eſt, quod abſolvit animas diaboli feritate captivas: hoc nomen eſt, quod mundo perdito dat ſalutem. Sed petimus, ut nomen Dei actu ſanctificetur in nobis. Nobis enim bene agentibus, benedicitur nomen Dei; nobis male agentibus, blaſphematur. Audi Apoſtolum dicentem: „ Nomen Dei blaſphematur *Rom.* 2 24
„ in gentibus. „ Petimus ergo petimus, ut quantum nomen Dei ſanctum eſt, tantum nos ejus mereamur in noſtris moribus ſanctitatem.

Veniat regnum tuum. Quaſi non ſemper fuerit, * ſic regnum Chriſti ut veniat, nunc rogamus. Et ubi eſt illud regnum Dei? „ Intra 2
„ nos eſt. „ Intra nos eſt fide, ſed ut re veniat ſupplicamus. Fratres, quando diabolus vario nequitiarum genere multimoda arte fallendi rerum faciem turbat, ſenſus hominum moreſque confundit, ſævit, idolis ſacrilegis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, ſignis decipit, illudit artibus, ſpectaculis occupat, obſidet vitiis, peccatis vulnerat, criminibus fauciat, deſperatione proſternit, Chriſti regnum prolongat, & abſentat ab nobis. Petimus ergo, ut veniat tempus, quo mali tanti auctore pereunte mundus totus, creatura tota, totam ſolius Chriſti regnet, triumphet ad gloriam, & fiat quod ſequitur.

Ut ſicut in Cœlo, ita & in terra. Una Domini *voluntas* ſit terra, cœlum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, cenſus innocentia, honor immortalitas, furia * caſtitas, Deus 3
totum.

Addidit: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*. Poſt Paternitatem Dei, poſt divini nominis ſanctitatem, poſt cœli regnum, quotidianum panem jubemur expoſcere. Chriſtus oblivioni non ſubjacet, Chriſtus mandatis ſuis contraria non demandat. Ipſe dicit: „ nolite *Matth.* 6
„ ſolliciti eſſe quid manducetis, aut quid bi- 31.
„ batis: „ Sed quia eſt panis, qui de cœlo deſcendit, qui legis & gratiæ molatus eſt in forma, qui crucis confectus eſt in farina, qui crucis confectus paſſione, qui magno pietatis fermentatus eſt Sacramento, qui conſperſionis levamentum ſuſtulit de ſepulcro, qui cum divinitatis ſuæ calore conqueretur ipſe clibanum

AD SERMON. IV.

NOTÆ.

1 VOcate ergo. Sic edidimus, ubi erat: *vocat ergo*. Mox in priori editione *qui cœleſtis*.

2 *Quaſi non ſemper fuerit*. Hic vocem acceſſit quæ omnino ſupervacanea eſt, delevimus ante voculam *ſit*. Infra: *intra nos eſt fide*; edidimus ubi erat *fides*. Mox Acherius conjecit legendum artibus ubi editum *arcis*.

3 *Furia*. Quid hoc ſit *furia caſtitas* non ſatis intelligo: nec huic loco ſatis conſultum arbitror ſi legatur: *luxuria caſtitas*.

4 *Quo*.

decoxit Inferni, qui ad cœleſtem cibum quo-
4 tidianus, * Eccleſiæ defertur ad menſam, qui in remiſſione frangitur peccatorum qui edentes ſe perpetuam paſcit & enutrit ad vitam : hunc panem quotidie nobis dari petimus, donec illo in die perpetuò perfruamur.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Homo, penes te eſt poteſtas veniæ, in te eſt indulgentia ejus, tu tibi remiſſionis auctor es conſtitutus : gratis petis veniam, qui tibi in alio indulgere contemnis. Homo, tu tibi miſericordiæ factus es ipſe menſura, quantum quæris miſericordiam, fac tantum.

Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio eſt, Fratres, ſpecie fallens, quæ proſperat in adverſis, adverſa occultat in proſperis, humanamque ignorantiam doloſos deducit in lapſus. Petimus ergo, ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus. Inducere autem dominus dicitur, currentes ad crimina cum relinquit.

Sed libera nos a malo. Hic malum mali deſignat auctorem, hoc eſt diabolum. Petimus ergo unum, ut munere hoc a malis omnibus cum malo careamus auctore.

Pater noſter qui es in Cœlis. Nemo cum ſe Filium clamat, manere ſe miretur in habitu ſervitutis. Ad divinum germen hodie deſignatus es non promptus * ſpem non rem nove-
5 ris conſequutum. Audi Apoſtolum: „ ſpe ſal-
Rom. 8. 24 „ vi eſtis ; ſpes autem quæ videtur non eſt „ ſpes: quod enim videt quis, quid ſperat? Si „ autem quod non videmus ſperamus, per pa„ tientiam expectamus. „ Hodie adoptionis eſt dies, hodie promiſſionis tempus eſt. Audi, crede, expecta: crede creditori tuo, qui tibi credidit debitori: expecta parumper ut veniat, qui te diu ſuſtinuit ut venires : da illi inducias, ſed promiſſori qui tibi quidquid erat debiti jam donavit. Ut qui tu fatigaris ſpe
6 Dei? * fide vivat. Agricola nunquam ſereret anhelus, ſi fructum laboris ſui de tempore non ſperaret ; viator laborem prolixi itineris non ſubiret, niſi ſe ad deſtinata crederet pervenire: nauta maris non intraret incerta, ſi lucris ſequentibus compenſaturum diſcrimina non penſaret : miles tota juventutis tempora non ageret in periculis, ſi ſenectutis honores copioſiſſimos non ſperaret : filius paternæ dominationis tempora non duraret, ſi ſe ſubſtantiæ paternæ non ſperaret hæredem. Et tu ſi jam fi-
Iſ. 16. 20 lium Dei credis, juxta Prophetam: „ expecta, „ viriliter age, & confortetur cor tuum, ſu„ ſtine Dominum. „ Expecta ut hæredem Dei expectationis fide, & de virtute patientiæ conſequaris. Audi Apoſtolum. „ Filii Dei ſumus, 1 Joan. 3. 2.
„ ſed nondum paret quid ſumus. Cum appa„ ruerit, ſimiles ei erimus. „ Et iterum: „ vi„ ta noſtra abſconſa eſt cum Chriſto: cum ap- Coloſ. 3. 3.
„ paruerit Chriſtus vita veſtra, & vos apparebi„ tis in gloria. „ Fratres, beati ſunt Filii Dei: quia & hæreditatem omnium rerum poſſidebunt: & de exceſſu Patris luctus tempora non videbunt.

SERMO V.

QUod ego modo cum magno tremore dicturus ſum, quod vos eſtis nunc terribiliter audituri, imo terribiliter vocaturi, ſtupent Angeli, paveſcunt ſupernæ virtutes, cœlum non capit, ſol non videt, terra non ſuſtinet, tota non aſſequitur creatura. Quid ad hæc mortale pectus? quid ad hæc mens hominis imbecilla? quid ad iſtud humani ſenſus anguſtiæ? quid ad hæc humanæ vocis aura? Quid ad iſtud humana lingua cito tacitura? Hoc Paulus inviſibiliter cum vidiſſet prodidit non prodendo dicens: „ nec oculus vidit, nec auris audivit, 1 Cor. 2. 9
„ nec in cor hominis aſcendit, quæ præpara„ vit Deus diligentibus ſe. „ Hoc Iſaias cum ſuo vix cœpiſſet auditu, adhuc hominem pervenire poſſe debet, * ad auditum dicens : 1
„ Domine, quis credit auditui veſtro? „ Hoc Eſai. 53. 1
Jeremias cum divino concepiſſet auditu, partus ſupernorum ſenſuum ſuſtinebat clamans : „ ventrem meum doleo, & ſenſus cordis mei Jerem. 4.
„ perturbati ſunt. „ Hoc Abacuch divini ſpi- 19.
ritus perorabat afflatu cum dicit: „ cuſtodivit Abac. 3.
„ me, & expavit venter meus a voce obſecra- 16.
„ tionis labiorum meorum, & intravit tremor
„ in oſſa mea; & ſubtus me commota eſt vir„ tus mea. „ Elevatus virtute Dei, ſenſit ſuam ſub ſe ſuccubuiſſe virtutem. Longum eſt ſuper hoc Sacramentum pavores proſequi, & dinumerare ſanctorum ; tempus non ſinit me dici in hoc timore dinumerari, cœleſtis partus impetus non poteſt tardare naſcentium. Dico ergo, & vos in utero adhuc penetrali voce compello, provida exhortatione prænoneo, ut antequam videatis matrem, vocetis iſtius Patrem: ante blandimenta Matris, Patris tendatis, & feſtinetis ad regnum : ante Patris perveniatis ad panem, quam Matris ad ubera pendeatis. Nec in vos quidquam ſibi aut Matris neceſſitas, aut ætatis tempora vindicent, ſed in vobis totum divino, * Patris totum 2
cœleſtis reſpondeat & occurrat Auctorem.

Pater noſter qui es in Cœlis. Hoc eſt, quod tre-

---

4 *Quotidianus*. In priori editione *quotidianis*. Infra *ergo unum* lego; *ergo nunc*.

5 *Non promptus*. An non aſſumptus? mihi quidem ita videtur: & infra, ubi ſed *promiſſori*, legitur nullo ſenſu legi oportere opinor: *ſe promittenti*.

6 *Fatigaris ſpe Dei*. Hoc etiam corruptum eſt: ſed ita ut ſine Codicis ope reſtitui non poſſit. Infra: *ut hæredem*, Acherius recte conjecit: *ut hæreditatem*.

AD SERMON. V.

NOTÆ.

1 POſſe *debet*. Legendum eſt profecto: *poſſe dubitat*. Infra ubi *dinumerari*, Acherius in margine habet: forte *immorari*. Sed malim: *dinumerando immorari*.

2 *Totum divino*. Loco huic, quem fœdum in modum corruptum eſſe, facile quivis intelliget, ſic medemur, *totum divino Patri, totum cœleſti reſpondeat & occurrat auctori*. In ſequentibus. *Hinc eſt quod &c.* nonnihil eſt vitii quod alii fortaſſe caſtigabunt.

3 *Joan.*

tremebam proferre, hoc eſt, quod neque cœleſtium, neque terreſtrium quemquam ſinebat ſervitutis proprię conditio ſuſpicari cœli, & terræ, carnis & Dei repente tantum poſſe provenire commercium, ut Deus in hominem, homo in Deum, Dominus in ſervum, ſervus verteretur in filium, fieretque divinitatis, & humanitatis ineffabili modo una & ſempiterna cognatio. Ac divinitatis ergo nos dignatio tanta eſt, ut ſcire nequeat quid potiſſimum mirari debeat creatura, utrum quod ſe Deus ad noſtram depoſuit ſervitutem, an quod nos ad ſuæ divinitatis rapuit dignitatem. Hinc eſt quod homo, quod & divinitus adoratus tanto nunc ſuo amore flammatur, quod adhuc in utero voce tua ſe adoptat in filium . . . . . O vos beatos quibus dominari datum eſt antequam naſci, ante regnare, quam vivere, ante ad Dei Patris gloriam pervenire, quam proſapiam proprie vilitatis agnoſcere. Eccleſia felix Mater, quæ vos tales reſpicit, quæ cum virgo permanet, genuiſſe tantos vos & taliter ſe miratur.

Olim partus iſte præcedentibus deſignabatur exemplis. Hinc eſt quod Jacob, & Eſau gemini in utero de primatus honore præliantur, retardant partus, nec ante lucem cupiunt videre, quam vincere. Hinc eſt quod Joannes exultat *, & ante ſcio occurrit auctori genitricis ex utero, quam procedat. Et humana pignora ſic ante Deo militant, quam noſcantur parentibus, quam vivant ſæculo. Quid mirum, ſi Eccleſia divina germina, ſi Deus ſua ſobole in utero adhuc, quod ſit ſuperni germinis jam fatetur: *Pater noſter qui es in Cœlis*. Stupor inſurgit; Chriſtus Dei Patris de pectore Matrem vocat, & fatetur in terra, & homo de Matris utero Patrem vocat, & confitetur in Cœlis: *Pater noſter qui es in Cœlis*. Quo te, homo, repente provexit gratia, quo te rapuit cœleſtis gratia, quo te rapuit cœleſtis natura, ut in carne & in terra poſitus adhuc & carnem jam neſcires & terram dicendo: *Pater noſter qui es in Cœlis*. Qui ergo tanti Patris Filium confitetur & credit, reſpondeat vita generi moribus Patri, & mente atque actu aſſerat quod cœleſtem conſequutus eſt per naturam.

Sanctificetur nomen tuum. Cujus utique genus eſſe cæpimus, ejus utique cenſemur & nomine. Et ideo petimus, ut in nobis illius nominis ſanctificatio perſeveret honor & prærogativa nominis, quod ſublimavit ſic tanti genitoris celſitudo.

Adveniat regnum tuum. Nos illi petimus cui nunquam deeſt, nec defuit regnum, imo qui eſt ſibi ipſe regnum, totamque in ſe regni continet poteſtatem. Sed quis nos vult ad promiſſam regni ſui gloriam pervenire, monet nos expetere omnibus hoc votis, in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quantum namque eſt temerarius qui diſcutit, * de genere ignarus eſt qui non audeat, æſtuat, anhelat, cum promiſſum intendit & pertendit ad regnum. 4

Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Tunc jam totum eſt cœlum, tunc autem Dei mens una omnibus; tunc in Chriſto omnes & in omnibus Chriſtus, quando omnes ſolius Dei ſapiunt, & faciunt voluntates; tunc omnes unum, imo unus omnes, quando Dei ſpiritus in omnibus vivit unus.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Sicut in Pſalmo: „ Benedictus Dominus die „ quotidie, „ ita hic *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, quotidianum jugem dicimus. Jugis panis ille eſt, qui de cœlo deſcendit: „ ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. „ Perfectę ergo beatitudinis eſt ille panis. *Hodie*, hoc eſt in præſenti illius panis jam cibo vivere cujus perpetuitate, quod eſt quotidie ſaginabimur in futurum. Pſ. 67. 22

Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. De ſupplicantis pectore veniæ fons manat, & ad veniam refluet quidquid pietatis exuberat, * & effundet in alterum, quando indulget ſibi tantum, quantum alteri condonavit. Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Satis poteſt homo miſericors, qui cum Deo de pietate confligit, cum tantum ſibi dari quantum dederit, quantum donaverit, tantum deſiderat & donari. Homo, ſemper in pectore tuo venia, ſi vis crimina non timere. 5

Et ne nos inducas in tentationem. Hæc interpretatione non indigent, quia tentatio diaboli prævia, & amara miniſtra eſt. Quandiu vero hoc fragili continetur in corpore, neceſſario precatur, ut in nos nec tentationi pateat aditus, nec diabolo tribuatur acceſſus. *Sed libera nos a malo*: ipſe autem Dominus noſter Jeſus Chriſtus liberet nos a malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & ſemper per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

SER-

---

3 *Joannes exultat*. In priori editione *Joanne exultante*, male. Statim, ubi Deus *ſua ſobole*, lego: *Deo deſtinata ſoboles*.

4 *Qui diſcutit*. Totum hunc locum ſic reſtituo: qui: *diſputat de genere, ignis eſt qui non ardet, æſtuat*. Infra: *tunc autem Dei*, lego *Cœlum cum Dei*

5 *Pietatis exuberat*. An *exhibebit*? ſi quis verbo *exuberandi* uſum eſſe hunc auctorem contendat, non equidem reluctabor, ſed velim ſaltem legat *exuberabit*. Infra: *prævia & amara*: malim: *prævia* mali, vel *malorum*.

AD

SERMO VI. *

ADversus dæmonum nequitiam quæ nobis Dominus arma oſtendit, debemus utique retinere. „ Hoc, ait, genus in nullo ejicitur „ niſi in oratione, & jejunio. „ Hæc cum plena fide exercentur, pietas eſt. Pietas autem ad omnia utilis eſt profeſſionem habens vitæ præſentis & futuræ. Inſpiciamus ergo utiliter orationis fructus, & jejunii quia ipſa ſunt arma adverſus improbas cogitationes. Jejunium purgat mentem, ſublevat ſenſum, carnem ſpiritui ſubjicit. Jejunium cor facit contribulatum, & humiliatum, quod Deus non ſpernit. Jejunium concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, caſtitatis verum lumen accendit. Jejunium verboſitatem non amat, divitiarum ſuperfluitatem judicat, ſuperbiam ſpernit, humilitatem commendat, præſtat homini ſeipſum intelligere quod eſt, infirmum & fragilem, atque dum ita ſe intelligit imbecillem, aptius virtute Dei adjutorium quærit & accipit: quærit autem per frequentes orationes & obſecrationes. Oratio quidem refectio eſt jejuniorum, & advocat gratiam Spiritus ſancti. Oratio duritiam cordis mollit, auſteritatem temperat, jejunium dulcificat. Sicut enim ſine potu non eſt plena refectio, ſic & jejunium ſine oratione non poteſt animam perfecte nutrire. Quid eſt autem oratio niſi adſcenſio animæ de terreſtribus ad cœleſtia, inquiſitio ſupernorum, inviſibilium deſiderium? Abeat diſſenſio ſæcularium morum quibus premitur mens humana quotidie. Oratio conjunctio eſt Spiritui ſancto: ſi tamen in oratione intentus ſit animus ſicut clamat Propheta: „ Sitivit in te anima mea, „ quam multipliciter tibi caro mea: „ Quid autem ſitiendum ſit, ſequitur, „ ut videat virtutem tuam: „ Credite mihi: ſi ad videndam plenam virtutem Dei plene ſitiat anima humanæ ſubſtantiæ, nec faſtidio victa diſſimulet, replebitur adipe & pinguedine ſpirituali: & ſitiens illam Dei viſitationem ſenſu proprio cum fide clamabit: „ Adhæſit anima mea poſt „ te, ſuſcepit me dextera tua. „ Jejunium tollit inertiam, de animo impedimenta carnalia auſert. Oratio vero perſeverans jungit Deo; atque ita gaudens aſſiſtere ſe Domino gloriatur. Adhærens autem anima Domino, incipit ſecuritatem habere, & libertatem; nec pavores ſuſtinet nec timores, Suſcepto autem tanto patrocinio dexteræ Dei, quomodo poterit noceri ab aliqua poteſtate? ſicut ſcriptum eſt: quod nemo illud rapit de manu Patris; hoc præſtat jejunium: hoc præſtat oratio.

Matt. 17. 20.

1. Timot. 4. 8.

Pſ. 62. 2.

ibid. 3.

ibid. 9.

Jo. 10. 29.

SERMO VII. *

DOmini vox eſt, Fratres cariſſimi: „ Pacem „ meam do vobis, pacem relinquo vobis: „ de pace dicturi, prius quæ pacis ſint commoda videamus. Eſt pax ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, amoris vinculum, conſortium caritatis. Hæc eſt quæ ſimultates tollit, bella compeſcit, comprimit iras, ſuperbos calcat, humiles amat, diſcordes ſedat, inimicos concordat, cunctis eſt placita. Neſcit extolli, neſcit inflari. Hanc ergo qui accepit teneat; qui perdidit repetat; qui amiſit exquirat: quoniam qui in eadem non fuerit inventus, abdicatur a Patre, exhæredatur a Filio, nihilo minus a Spiritu ſancto alienus efficitur. Reſpuit enim munus oblatum, qui datæ legis contempſerit bonum: nec poterit ad hæreditatem Domini pervenire, qui teſtamentum noluerit obſervare. Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano. Contumaciæ ergo crimen eſt quod jubetur contemnere, quod præcipitur nolle, quod imperatur declinare. Quid tibi commune cum diſcordia, Chriſtiane? quid ſimultates amas, quod auctori pacis placere non potuit? quis exercet inimicitias quas evadere non potuit, nec ille qui eas primum invenit? Initio namque inimicitias in protoplaſtum dum Serpens exerit, interficitur; dum homini invidet, ipſe proſternitur; dum Adam cupit decipere, ipſe primum jugulatur. Quare aut Chriſti caritatem amplectere, Chriſtiane, aut diſcordiæ Auctori de ſimilitudine operum * parem te eſſe cognoſce,

Jo. 14. 27.

AD SERMON. VI.

NOTÆ.

* EXtat in Appendice Operum D. Auguſtini tom. v. pag. 93.

AD SERMON. VII.

NOTÆ.

* EXtat in Appendice Operum Divi Auguſtini ad calcem tomi v. pag 120. ubi etiam repetitur fuſior ex MS. Regio, & ex Colbertino.

1 MM.SS. omnes addunt vocem *ipſius*, ſed alii poſt verbum *operum*; alii poſt particulam *Te*.

FINIS.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM
NOTABILIUM
In Sermones D. Petri Chryſologi locupletiſſimus.

Numerus Sermonem indicat.

Aaron. Primus Pontifex in Lege fuit Sacerdotii origo. Serm. lxxxix
Filii Aaron puniuntur. cix
Abacuc. Cur expaverit late. lxviii
Abel. Portans agnum ad Dei ſacrificium, ſicut agnus aſſumitur. cix
Vox ejus in ſuo effuſa ſanguine magis ſonat. clxxiv
Abraham. Se mactabat in filio Sacerdos, & Sacrificium. x
Victima erat illius dilectio.
Princeps cœleſtis convivii ob humanitatem. xlii
Deo Patri obediens. lv. Ejus encomia. lxvi
Deum, & favores illius recipit. lxix
Ablactato Iſaac facit epulum. lxxiii
Decrepitus generat Iſaac. xc
Se immolabat in filio. cviii
Epulonem divitem reprobat. cxxi
Innocens, & dives. cxxi. Peregrinus, & hoſpes adjuvat peregrinos. viii. Hoſpitatur Deum.
In gloria eſt diſpenſator.
Menſa illius egenis preparata.
Epuloni non miſeretur. cxxii
Epulonem filium appellat. cxxiii
Deum vidit in humana forma. cxxxi
Moritur, ſed non in æternum.
Diem natalis Chriſti vidit. xvii
Mortuus corpore, vivit animo.
Ex quibus non timeat, ſed diligat Deum. cxlvii. Nomen illi mutatur. cliv. Manus pauperis eſt ſinus Abrahæ. viii. Filium offerens ligat. x. Fidem ſuſcipit. xiv
Abſceſſus. Mente, & loco dicitur. i. A patre quæ mala producat. iii. Redeat fidenter ad patrem, qui ab eo receſſit. iii. Filius recedens a patre dives, nec calceatus rediit. iii
Abſcondere. Virtutes bonum eſt. vii
Facultates in ſinu pauperum utile.
Abſcondere ſua, nec accepta largiri, crimen eſt. cxxiii. Jeſus cur ſe abſcondat a Judæis. cxxxi
Abſentia. Corporis non obeſt, ubi fuerint corda ſociata per fidem. xxxii
Abſolutio. Peccatorum datur amore. xciv. Juſtis, non injuſtis datur apud inferos a Chriſto. cxxiii
Abſtinentia. Eſt prima hominis medicina, ſi ſit cum eleemoſyna. xli. Sanat, quod voracitas fauciavit. Iter abſtinentiæ ingrediens, quid agat. viii
Abſtrahere. Quos peccatores debeamus a peccatis, ni volumus peccare. clv
Abundantia. Ad impietatem effert. cxxiv
Accipere. Accipimus ea, quæ ante non habebamus. cxliv
Acquieſcere. In adverſis neceſſitatis eſt, velle virtutis. cx
Accuſare. Beatus, qui ſe coram Deo accuſat etiam de non cognitis delictis. cxxiii
Inſontem accuſare eſt crimina facere. clxxv. Convictum, velut ſolum accuſatum Deus convenit. cxxv
Actus. Membrorum in corpore myſtico qui. cxx
Adam. Jejunio ſervatus in Paradiſo, gula extractus. xii. Veſtitur ex tonſione agni Chriſti. xxiii. Patria donatus a Chriſto. xlix. Adamatico ex arbore Zachæus jubetur deſcendere. liv. Soporatus, ut de viro ſumeretur Virgo. lvii. Puteus mortis. lxii. Cito cecidit, quia cito credidit. lxxix. Deducitur a ſcientiæ ad ſinapis arborem. xcix. Inventus a Chriſto ad ficum. cvi. Culpa Adæ omnes obnoxii morti. cx
Ex illius prævaricatione vita amiſſa.
Lamentandus Adæ lapſus, qui fuit cunctorum ruina. cxi. Et quomodo. Hæreditatem Adæ nec libuit adipiſci, nec licuit renuntiare. In Adam omnes peccaverunt. Mors ab Adam, vita a Chriſto.
Peccatum per Adam regnavit in mortem. cxii. Adam, & Chriſtus humano generi dedere principium. cxvii. Primus Adam factus a Chriſto noviſſimo Adam, & ipſo auctore figuratus. Plaſmatus ex limo, mutatur in carnem. Chriſti figura, primus, ſed habet initium.
Adam terra, Chriſtus fructus.
Chirographum debiti Adæ ſolvitur a Chriſto. cxxiii. Naturæ, & ſucceſſoribus quid fecerit. clvi
In Adam totus grex generis humani. clxviii. De manu mulieris accepit mortem. xviii. Invidia excluſus Paradiſo. iv. In ætate perfecta creatus, & recreatus quomodo cli
Adelphus. Epiſcopus laudatur. xxxix. & cxxxvi. per tot.
Adiutorium. Alienum a Deo inutile. xlvi. Alienum adjutorium requirit, qui hoſtem intus habet. clxxi
Adoleſcens. Senſu, & ætate dicitur. x
Juniorem non tempora faciunt, ſed mores v
Adorator. Vacuus indevotus eſt. ciii
Adhortatio. Viri probi, ac magni non recuſanda cvii.
Ut ſit adorator in inferno. xiii
Adverſa. Cum vertuntur in proſpera, Dominus verſat ſtratum noſtrum. xiv
De adverſis non queratur, qui ſibi proſpera non precatur. xliii. In adverſis neceſſitas voluntati non comparatur. cx. Fortes non proſternunt adverſa. cxxiv. Adverſa qui non ſentit, proſpera ſervare neſcit. cxxxi
Adverſis non miſcenda proſpera. clxxv
Adverſa omnia nituntur viribus ſuis. vii. In adverſis homo habet Chriſtum conſortem. lxx
Adverſitas. Adverſitatis mucrone proſternitur in Evangelio. cxiv
Adulatio. Eſt dæmonis quarta, & poſtrema tentatio. xvii
Adultera. Fuit Synagoga. cxv
Adulter Veneri deſervit. clv
Adulteros arguit Joannes. clxxiv. ubi plura habentur de materia.
Advocatus. Noſter eſt Chriſtus. lxx
In Cœlo ſit oratio, jejunium, & miſericordia. xliii. Effectus hujus advocationis. Paupertatis advocatio in Judicio. xiv. *l. Patronus*.
Ægritudo. Fragilitatis ſanatur abſtinentia, & eleemoſyna. xli. Juſſu curatur a Deo. xlix. Mulieris incurvæ cur duodeviginti annorum. cv
De ægritudine non ſic congratulandum, ut permaneamus in vulnere. cxiii. Recidiva ſæpius lethalis.
Quid agendum, ſi nos commoneat ad reddendam rationem. cxxv. *l. infirmitas*.
Ægrotus. Implorat, ut curetur, non quemadmodum, xxxiii. Cur recipiat curam. xxxv. Ægrotus ex cholera deſcribitur. xxxviii. Cura illius e medico deſcribitur. ii. Medico pareat ſpirituali. xli. Ejus voluntas non reſpicitur a Medico, quare l. Ægri duo uno medicamine curati. xciv. Ægrotus per phreneſim ſe neſcit inſanum.
Cur non omnes a Chriſto ſanati. cii. Salutaria reſpuit ex infirmitate, non voluntate. cviii. Infelix, ſi poſt curam non curat tormentum. cxiv
Ægrotus ex febre, & augumento ejus. Petit ſibi noxia. Ingratus Deo Medico. cxxxi. Lædens proximum ægrotat febre, & furore. cxxxix. Non recipiat antidotum morborum præter artem medicam, & tempus. clvi. Pœnitentiæ medicina ſuccurrat ægris, quomodo. clxvii. qui pro ſuo curatur arbitrio ſanitatem non recipit. clxxiii. *l. Infirmus*.
Ægyptus. Recipit Chriſtum fugientem. ci
Cur illuc fugiat. cli
Æquitas. Sine bonitate, ſenſu cœleſti, ſævitia eſt. cxlv

INDEX RERUM

Aer. Turbatur ventis. xxxiv

Æstus. Insultatur ab eo, qui artificiosa nuditate indutus est. cxxii. Æstus corporis nescit, qui umbra divinæ virtutis protegitur. cxlii

Ætas. Nostra ut passionibus perturbetur ad lapsum. cxv. Vixit, non defecit in Sanctis. lxxxix. Ætates hominum quibus vitiis subjiciantur. cxviii

Æternitas, Æterna. Excludit tempus. xxxiv. Dolet æternum malum. xxii. Æterna caducis emenda. cxxiv Homines æternos Dæmon nec temporales esse permittit. cxxxi. Orandum, ut bona æterna credere possimus. cxxxix. Homines nolunt æterna. cxliv Quomodo hic æterna designentur.

Æthiops. Spado rapuit baptismum in transitu. xl. Fides illum ante rapuit ad gratiam, quam currus ad Indiam. lxi

Affectio. Non recipit falsitatem. lv. Violat affectum. clxxiii. Quid incurrat affectionis desertor. i

Affectus. Desperatus quibus probetur. xxxiii Violatur affectione. clxxiii. carni naturaliter insertus a Dæmone commutatur in parricidium. xcvi. *l. passiones*.

Africa. Habet martyres Diaboli. xiii

Ager. Humanus in humanum Dominum sustinuit. cvi. Ager æternus erit in Cœlo. cxxxix. Cur igne purgetur exustis sentibus. clxiv

Agon. A quibus abstinendum in agone terreno, ut vincamus. cxix. In spirituali quid agendum. In eo quæ fiant. *l. Certamen*.

Agnus. Dei tondetur, ut vestiatur Adam. xxiii. Ut a Pastore Agni colligantur ad caulas. lx. In Pascha carnes Agnorum non reservantur in crastinum. lxxiii. Abel portat Agnum ad sacrificium Dei. cix. Agnus Dei cur in prædicatione percutiat. clxiv. per Agnum Dei non penetrat invidia cœlum. clxviii. Ut Agnum Dei immolent manducantes. clxxii

Agricola. Quis sit, qui colens agrum, se desertat. iv. Male colens, sibi, non terræ causat malum. vii. Gaudet in fructu, quod deflet in sulco. xl. Serens, fructum sperat, lxxi. Cantat uberes fructus ad levandum vomeris laborem. cxviii. Industria reducit sylvestria ad cultum. cxxxii

Aliena. Prorogare, est plus deripere dando, quam furando. liv. *l. eleemosyna*. Aliena invadere, & suis incubare criminosum est. cxxiii. Aliena qui non restituit, ad inferos cum Epulone descendet. Aliena malis intendere, quam sit damnosum. cxxxix

Altum. Ab alto cadit, qui in altum tendit. cli

Altare. Corporis Christi recipiat eleemosynas. cliii. Dei repleatur, ut horrea nostra abundent.

Ambitio. Cæca semper. cliii

Amicitia. Ad amicitiam Dei sublimamur, cum mortes despicimus, propter eum. ci. amicitiam subruunt pecuniæ. cxxvi

Amicus. Habetur ex morum similitudine. ci. Dei fit amicus homo. *l. amicitia. l. Sancti. l. Martyres. l. Justi*.

Amor. Occultat delicta. iii. Ea non videt. Filium licet contumacem recognoscit. iv. Ex donis cognoscitur amor. x. Probatur passionibus. xiv. Omnia vincit, & alia operatur, ut xl. Oculus amoris acutius intuetur, & vivacius sentit, qui diligitur. lxxviii. Possidet bonos. lxxx. Quomodo sit inter debitorem, & creditorem contractus amoris. lxxxviii. Nemo nolens amat. cxxxv. Amare non potest, qui satis timet. cxlvii Eo revocatur Mundus. Jus amoris non respicit, quid erit. Ubi plura de natura Amoris. Amor nisi ad desiderata pervaserit, necat amantem. Quod amat non potest non videre. Dilectio amplectenda. liii Amore trahitur filius ad rigorem disciplinæ. cviii

Amor Dei. Est onus, & tollit onus peccatorum. iii. In nos. xxiii. Reducit, quem Judicium repulerat. xlviii. Cognoscitur ex generationibus animalium. lv. Quomodo redegit Virum in parvulum. lxii. Amore aguntur omnia inter Deum Patrem, & Filium. lxv. Non capitur ab homine. lxix. Amor Dei omne debitum remittit homini. xciv. Plus amari, quam timeri vult Deus. cviii. Amor noster erga Deum qualis esse debeat. cxlvii. Amatores Dei coeperunt velle videre Deum. Cupiens videre Deum habet studium pietatis. Natus ad Dei amorem timere non potest. clx. Amor Dei in genus humanum exorreptione, & blanditiis, clxiii. Erga homines varie monstratur. clxx

Andreas. Apostolus satis ad gloriam habet prærogativam Apostolatus, & martyrii. cxxii. nascitur in morte pro Christo. cxxxiii. Laudatur per tot. cxxxiii

Angelus. Peccavit invidia. iv. Datur ad nostram defensionem. xiii. Coram Deo peccans mutatur in Diabolum. xxvi Consilium impietatis Angelum perduxit ad inferna. xliv. In consummatione sæculi Angeli parebunt Sanctis. xlvii. Angelus dialogat cum Tartaro. lxv. Pro nobis excubias facit. lxix. Laborem, & lassitudinem nescit. lxxv. Blanditur, & terret. Ignorat unde loquatur cum Deo. lxxxvi. In Angelis nil sinistrum. lxxxvii In Judicio erit timor carni. lxxxiii Fugat a Zacharia timorem. iv. Cur illi de solo filio impetrando respondeat. Christum demonstrat. Angelus in terra v. *Jo: Baptista*. Deus invisus Angelis, xc. loquitur virtutes Jo. xci. Præsul synagogæ impetrat inducias. cvi. Ab Angelis certantes spectamur. cxix. Justus supergreditur Angelos merito. cxx. Angeli pauperem ad sepulturam portant. cxxi. & cxxiv. Angelis altitudo superius deputata. cxxiii. Christo ministrarunt. cxxv. Dolent de peccato publico. Est diversa substantia, & imago a Deo. cxxxi. Angelus ad Mariam Virg. cxl. Metator dicitur, & alia de illo. Angelis invisibile Sacramentum Incarnationis. cxli. Loquitur ad Mariam. cxlii. Miratur, & quare. Cum metu discutit metum Virginis. Angelis cognata virginitas. cxliii. Majus est Angelicam acquirere gloriam, quam habere. Angelus nobis dubia exponit. cxlv. Loquitur ad Joseph. Prostrati Angeli in cœlo a Divino splendore. cxlvii. Ad terras nimio pavore fugati. Angelus inter primos invidiæ homini. cxlviii. Maluit commutari in Diabolum, quam hominem plenum gloria videre. Cur Angelus ad Mariam. Gaudium annuntiant in Adventu Salvatoris. cxlix. Illis exultantibus Dæmones sunt in confusione. Quando volitante pulvere turbentur Angeli. cl. Natum Dominum nuntiant pastoribus. clx. Congratulantur Christo de reditu ovis Dominicæ; nec sibi præsidere cum indignantur. clxviii. Fit Diabolus ob scandalum. xxvii

Angelus Resurrectionis. Sedet super lapidem ad sepulchrum, ut Doctor Resurrectionis. lxxiv. Ejus gloria refert splendorem nostræ resurr. Cur revolvit lapidem, lxxv Sedet, ut illam doceat. Cur ei fulgur, & alba vestis. Post sepulchrum Dominum agnoscit. lxxvi Ecclesiam duabus in fœminis mittit ad sponsum. Revolvit lapidem ad nostram fidem. lxxvii. Et contra Pharisæorum perfidiam. Rationes aliquæ cur sedeat super lapidem. Nunquam recedit a Christi sepulchro. Vestitus nostram formam in resurrectione figurat. Cur vocat mulieres ad videndum sepulchrum. lxxx. Eum fatetur Dominum, qui fuit crucifixus. Cur sedeat in monumento. lxxxii

Angustia. Proximorum sublevandæ, ut a propriis liberemur angustiis. ciii

Anima. Animarum salus quærenda etiam ad propriam utilitatem x. usque in fine Salus animarum esuries Christi. xi. Animæ detur aliquid. xii. Jacet in corpore, ut in lecto doloris. xiv. Describitur mortua sine Christo. xix. Ab excelsis cœli non demergenda in sepulchrum auri; xxii. Cur Deo offerenda cum jejunio. xliii. Ut turbetur stans inter vitia, ac virtutes. xlv. Destituta virtutibus jacet in stratis viciorum. l Symbolum fidei dicat. lxii. Diu ante vocabat Deum, quem ignorabat. Animæ tempore passionis Christi nunciabant resurrectionem mortuorum. lxxviii. Penetrat muros. lxxxi. Animarum demigrationes reprobatæ. lxxxviii. Anima de cœlo est, corpori dominatur, illud vivificat, sempiterna, immortalis, cix Quibus corporis cruciatibus aggravetur. Est Dei sacrificium. Non exibat de Tartaro ante Christi resurrectionem. cxxiii Animam hic perdunt Sancti, ut inveniant in cœlo. cxxviii. Pabulum animæ temperandum. clxvi. a Christo eductæ animæ a fovea peccati ad sui triumphi gloriam. clxx. Innovatur baptismate Christi. clxxi Mortificat corpus, cum ab eo recedit. viii. Cupiens repetere cœlum, premitur corporis terra. xiv. Ut convivis lædatur. xli. Habet arcam, & bi-

ET VERBORUM NOTABILIUM.

& bibliothecam. lvIII. Anima dominante corpus ſervit. cII

Animalia. Duo in Præſepio, quomodo Judæum, ac Gentilem ſignificent. clIx. Accedant ad Præſepe Domini pro cibo vitæ. Sed integrum ſumant.

Animus. In cœleſti ſpecula perſeveret. xII. Animus incumbens parvis magna perdit, xxII. Turbatur ancipiti cogitatione, lxxxvIII. Animus auditorum non diu ſuſpendendus. Suſpenſus a Chriſto in Regni ſimilitudine invenienda. xcIx. Animus ex gratia tranſcendit corporis anguſtias, & conculcat delicta, cxvI. A vitiis ſemel tactus ardet. Ducit gratos ad præmium, ingratos ad pœnam. cxxIv. Devotus ex beneficiis creſcit ad obſequium. cxlII. Eſt ſervilis, qui ſœtentia perquirit, cum Regia poſſit habere obſonia. clxIII. Animo peregrinamur. v

Anna. Samuele ablactato ſacrificat, & lætatur. lxxIII. ejus lachrymæ.

Annus. Domini perficitur temporibus, non ſeneſcit, currit in circulo, ut nos deducat ad diem retributionis. lxxIII. Qui ſint tres anni, in quibus Chriſtus fructum quærebat in Synagoga. cvI

Antidota. Contra morbos quomodo recipienda. clvI

Antichriſtus. Subruetur a Chriſto. clvI

Antiqui. Dicuntur Judæi plus malitia, quam vetuſtate. xxxvIII. Et cur refrenati ad vindictæ viciſſitudinem. Antiqui durum veniens a Deo libenter reciebant. lv. Eorum dignitas ut ad honorem præſentium accedat. lxxxIx. Antiquiora perſcrutari temerarium. clxvI

Annus. Fœta erubeſcit, abſcondit puerperam, riſui ſubjacet. xcII. & clIv

Apollinaris. Primus martyr Epiſcoporum Ravennatum. cxxvIII. Cur ita appellatus, & alia de eo uſque ad finem Serm.

Apoſtoli. Offerunt Gentes Deo. xvIII. Cur pauperes electi. xxvIII. Deſcribitur ipſorum paupertas, ac divitiæ ſpirituales. xxvIII. De labore tranſeunt ad laborem. Occiſi cum Chriſto occiſo reſurgent in gloria. xl

Cur piſcatores electi. xlvII. Cur fœminæ Apoſtolos præcedant ad ſepulchrum. lxxv. Dicuntur pueri a timiditate. lxxvIII. Non crederent corpus ſurrexiſſe, niſi manducantem Dominum vidiſſent. Revocantur ad dexteram. Ut pueri non poterant trahere rete.

Apoſtolus, qui diligitur, primus Dominum videt. Cur piſces captos navigio trahant. Quomodo longi a terra. Fœminis non poſtpoſiti, ſed ad majora reſervati, & quæ. lxxIx. Chriſto victoriam referunt.

Defenſi, non credentes reſurrectionem mulieribus. Eam diſcipulis credunt. Tarde credunt ob magnitudinem myſteriorum. Illis non præjudicat mulierum annuntiatio reſurrectionis. lxxx. An ad menſam, vel ad mœrorem recumberent, quando Dominus eis apparuit late. lxxxIII. Deſperati, & ſine fide.

Ad Mundum invitati, ut ſpes omnibus eſſent. Habentur aliis in mortem, aliis in vitam. lxxxIx. Apoſtolico vomere ſynagoga ſodienda ad fructum. cvI. Sunt ſal terræ. cxx

Apoſtolorum vox fuit Jo. cxxvII

Ad quod electi a Chriſto. clI. Ab eo recipiunt virtutem curationum. clxI

Exemplo ad humilitatem revocati.

Sibi utiles credebantur, verum inutiles apparent. Dominum relinquunt, quare. Quanto tempore miniſtraverunt diſcumbenti. Moniti de futura beatitudine. Cur ignis imbre perfuſi. clxIv. Sunt duodecim horæ diei Chriſti. clxx. Ubi duodecim ſint figurati.

Aqua. Frigida febrem auget. cxIv. Aquæ poculum ſitim non extinguit viatori. cxII

Cœleſtis gratiæ vitiorum extinguit incendium. cxvI. Aqua ab Epulone Lazaro negatur. cxxII lateris Chriſti temperat viam Paradiſi, & extinguit ignem inferni. cxxIII. Diluit chirographum debiti. Aqua eſt pœnitentium potus. cxxxvII. Jordanis aquam Chriſtus intrat, ut lavet peccatum mundi. clx. Quomodo vox Domini ſuper aquas. Cur aquis ſupernatat Spiritus Sanctus in ſpecie Columbæ. Cur in ſanguinis myſterium convertenda. clx. Urget ignem, & flamma multiplicat undam. clxIv

Offertur manibus hoſpitis venientis ad menſam. clxxI. Aqua exterior ut poſſit mundare corda. Aqua ardens fluentis inflammatur, & bibentis auget incendium. clxxII

Aquila. Divina protegit nos pennis ſapientiæ. clxx

Aquilo, Quando fecerit totius orbis naufragium. xx

Arbitrarium. Hominis quomodo tenebatur a peccato captivum. cxIv. Cum Evangelio obaudit, eſt beneficium vocantis. Noſtrum ut a Deo moderetur, orandum. lxvII

Arbor. Illecebroſa arbor aperiendo clauſit oculos. xcIx. Guſtus arboris infecerat ora. Sinapis arbor ut ſanet. Infructuoſa ut ſuccedantur. cvI. Infœcunda palmitibus fœcundis inimica.

Poſt Evangelium infructuoſa excidetur. Eſt tota in ſemine. cxI. Seminis vitium eſt totius arboris vitium. Non dat fructum, quæ vernali tempore tota candeſcit in flore. clxII

Noxia radicibus diſſipat nexa monumenta majorum. clxII. Ut arbores ambulantes viſi ſunt homines a cæco illuminato. clxxvI. Arbores naſcuntur in tempore, & cum tempore evaneſcunt, *l.* Radix. *L. Aſpectus*.

Archiſynagogus. Cur petat Chriſtum imponere manum ſuper filiam. xxxIII. Dedit viam Hæmorrohiſſæ perveniendi ad Chriſtum. xxxIv. Quid ex illa diſcere poſſit. Stultus cur. Domino occurrit, & quid agat. xxxvI. Eſt pater ſynagogæ. Et quomodo.

Cur annos duodecim ejus filia haberet. Filia quando ſuſcitetur a Chriſto. lxIII. Indignantur, quod Chriſtus Sabbatis curet. cv

Arguere. Criminoſos eſt odium incurrere. cxxvII

Arma. Verſa in luxum. xxvII

Arrogantia. In divite, & potente dum ceſſat, eſt ipſe beatus. cxxxvI

Ars. Succurrit naturæ in opere perfectionando. cxxxII. Etiam in homine mox nato. Arte non quærenda, quæ arte inveniri non poſſunt. clx. Ubi curat, ibi infirmitatis reſſidet laſſitudo. xvIII. Ars Nautica. *L. Nauta*.

Aſcendero. Quanto altius quis aſcendit, tanto altius cadit. xxvI. Chriſtus aſcendit Crucem. lvIII. & cxlIv.

Aſpectus. Illecebroſus proſtravit mulierem, ſalutaris levavit. lxxIv. Fumo obſcuratur. Arboris macula lavit oculos mulieris, ſepulchri Chriſti mundat. lxxvII

Aſpectus ſolus rerum non facit judicium eſſe ſectarum. cxlv. Humanus Deum capere non poteſt. cxlvII

Aſtrologia. Nutat conjecturis, fallit arte, fatum ponit, colligit numeros, & alias &c. clvI. Aſtrologus cœli Regem non inveniſſet, niſi revelaſſet Deus. Errat cum aſtris errantibus. clx. Arguitur, quod ſtellis intendens, ſalutem negligat. clxIv. Vide Notat. in Serm. clvII

Attendere. Sibi, quis dicatur. cxxxIx. Sibi attendit, qui alii attendit. Qui ſibi, & proximo attendit, beatus. clv

Avaritia. Vitatur eleemoſynis. vII. naſcitur de divitiis. ejus ſimulachrum eſt jejunium ſine miſericordia. vIII. Suadetur a Dæmone in Quadrageſima. xIII. Per eam gravius fit aurum. xxIx. Calcanda. lIv. Ejus rabies mitigatur. cIv. Ejus tenebris ſe mancipat, qui lucem miſericordiæ fugit.

Generat penuriam. Cognoſcitur per aurum. cxvI. Ex ea homo multa aliis recondit ad ſui cruciatum. cxxII

Parentes negat &c. eſt radix omnium malorum, & quomodo. clxII

Eſt ſchola impietatis. xxx

Avarus. Eſt invidus. Iv. Computat perdidiſſe, quod alter habet. Quomodo ſervans ſubſtantiam perdat. vII

Eſt dives pœna, non ceaſu. xxII. Cuſtos alienorum. punitur in alio ſæculo.

Ejus cupiditati fit ſatis a Chriſto, quomodo. xxv. Largitas illi quid ſit. xxvIII

Ejus mala. xxx. Cuſtos alienorum, non Dominus ſuorum. xlII. In ipſum ſacculum ſe redigit avarus. Servus divitiarum, & quomodo conculcare poſſit avaritiam. lIv. Derelinquit, quæ ſunt futuræ vitæ. cxIv. Accuſat aurum. cxvI. Quærens ſemper non habet ſemper. cIv

Auctor. Mali ſi extinguatur, malum nil valet. xI. Deſpicit inimicitias, qui illarum calcat auctorem. xIv

INDEX RERUM

Auctoritas. Jubentis tollit præſumptionem dicentis. lxx.
Auctoritas dicentis contumeliis evacuatur. cxxxi
Auditor. Accipit a Doctore, quod meretur, lxxxvi
Non diu ſuſpendendus animus auditoris. lxxxviii. Poſtulet a Deo deſiderium audiendi. xcvi. Audi eorum animi a Chriſto ſuſpenſi. xcix. Cauſæ ſæculi tacentur quia debito modo non audimus eas. ci. Faſtidium accipit ex frequentata lectione. cxx. Ex laſſitudine. cxxii. Debite audit, cum animi vires ſunt reparatæ. Qui decrevit errare, audit, quod vult, non quod eſt. cxxxi
Ad quid hortetur, ut audiat cum fructu. cxxxvi. Temerarius auditor verbi Dei quid faciat. clvi. Malo auditori quid eveniat. clviii. Ubi non eſt, vacat clamor. clxvii. Verbi Dei ut ſe accommodet prædicatori. clxxiii
Auditus. Noſter longo ſermone oneratur. xcvi
Ut ſit perfectus, animi ſit, & corporis. lxi. Malus tollit bonam viſionem. lxxviii. Piiſſimo auditu temperanda intelligentia ſcripturarum. cxxvi. Cur Deus cognita, velut audita imputat. cxxv
Audita neſcire cruciatus eſt. cxxxii
Aves. Sordidæ innumeræ ad columbam unam. clxxi. Criminum crucis haſta a cordibus pellendæ. Aves ſunt dæmone in aera volitantes. xix
Aurum. De terræ profundo ad animæ ſedem deferatur, xxii. Habet ſepulchrum.
Eſt grave, ſed per avaritiam fit gravius. xxix. Natura, malique effectus auri late. Una ſalus mittere aurum ad cœlum per manus pauperum. Auri mala ab exemplis. Perdit mores hominum, naturam, Deum. Ubi dives auri vena, ibi tota ars, pro habendo impenditur. xci. Aurum non eſt avaritia, ſed per illud cognoſcitur ipſa. cxvi
Latet in terra. cxxxix. Debetur Regi, clvii
Auſtera. Et fortia ſunt amica virtutibus. lxxiv
Baculus. Paſtoralis contra lupum furentem arripiendus, clxxiii
Bajulus. Noſter Chriſtus eſt. xv. Noſtrorum bonorum eſt pauper. xxv. Miſericordiæ neſcit laſeſcere. clxx
Balaam. Quod ſcandalum objecerit populo Iſraelitico. xxvii. Ut maledico benedicat ore. xlix. Non fuit Propheta. clix
Baptiſmus. Cur datur poſt exorciſmos. lii
Baptizati ante catechiſmum. lvii. Ex eo nil remanet veteris delicti. lx
Ejus anima eſt fides. lxxxiii. Novum baptiſma Magdalenæ. xciii. Figura eſt triduanæ ſepulturæ Domini. cxiii
In eo reſurgit homo, vitæ novitate. ibid.
Poteſt lavare ſordes Judæorum. cxxxvii
Qualis fuerit Bapt. Joannis. Qualis Chriſti. In Jordane tota Trinitas, & cur. clvii. Ejus effectus a baptiſmate Chriſti qui. Chriſtum Joann. baptizavit acceptaturus veniam. clx. Suo baptizanti Chriſtus non ſervit, ſed imperat ſacramentis. Cur Chriſtus baptizatur in ſuo ſanguine. clxiv
Ejus forma ex diluvio univerſali. clxvi
Fontem baptiſmatis aperit quadrageſima. Domini baptiſma unum eſt lavandis animabus, & corporibus. clxxi. Diluit conſcientiam ad ſalutem. Oculi peccatoris baptizati gutta roris ſancti. clxxvi. Forma baptiſmatis ex Chriſto, & cur talis. lxxx. Filius rediens figura hominis baptizati. cxxxvii. Baptiſmata peccatorum lacrimæ. xciii. Lacrimæ fuere baptiſmata Matrum Innocentium occiſorum. cli
De illius virtute. xxxiv
Beatitudo. Ejus qualitas docte explicata. xxiv. Præmittitur a David in pſalmis, ut homines ad victoriam provocet. xliv. Perfectæ beatitudinis eſt panis euchariſtichus. lxxii. Æterna eſt tactus Chriſti in cœleſtibus. lxxvi
Perfruuntur ea viatores, & qui. lxxxix
In ipſa beati non ceſſant ab officiis hic ſancte actis. cxxi
Cur ſcientes illam per fidem non quærunt habere poſt mortem. cxxiv
Promiſſa ſervientibus Deum. clxi
Eſt vere vita. xi. *l. gloria*, *l. æterna*, *l. Regnum*.
Beatus. Qui vigilat. xxii. Qui anticipat dolos hoſtium. xxvii. Beati facti a Chriſto municipes ſanctæ Civitatis. l
Beati qui expectant Dominum in ſpe. lxxi. Et quos culpa non percutit, nec querela tetigit. xci. Beatus, qui ſe a Deo accipere bona, mala recipere credit. cxxiii. Beatus, qui ſibi, & aliis providit. clv. Beati, curis præſentibus liberati. clxiii. Beati æterna vident, &c. clxxvi
Bellum. Indicendum peccatis, in quadrageſima. xii. & xiii. Habet præmium pro æqualitate certaminis. xxii. Bellum Balaam quale. xxvii. Bella ſuperata a multis, qui carnis pugnas perdiderunt. xli. Bella cogitationum diſcipulorum, & pax. lxxxiv. Ubi non eſt pax miſericordiæ, ibi inteſtinum eſt Bellum. civ. Bella mortis quæ. cxviii
Bellum ex pecunia. cxxvi. In bello pro Rege mori virtus, ſed major pro eo conſummare certamina. cxxviii. Bellicoſus fugit arte non timore. cl
Bella mundi proſternens cupit Chriſtum ad ſe venire. clviii. Bellandi novus ordo, cum de homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ, & quæ. clxxi
Tuba magiſtri bellorum. xiv
Beneficia. Devotum animum augent ad obſequium, non ad arrogantiam. cxlii. Pro beneficiis quomodo quis reddet obſequium, ſi non videat largitorem? cxlvii
Beſtiæ. Dimicaturo cum beſtiis ante pronuntiantur præmia xliv. Juſſæ a Deo ſubjacere humanæ poteſtati, non arti. cxlviii. Tota beſtiarum feritas ad unam ovem laniandum. clxxi. crudeliores cum nequeunt prædam capere. Beſtiæ fuit puella ſaltatrix. cxxvii. clxxiv. Qui ſint, qui in beſtiam tranſeunt. ii. & xxiii
Bethlehem. Dicitur domus panis, & cur Dominus naſcatur in ea. clvi
Biga. Bigam aſcendit Trinitas. clxx
Quid ibi egerit.
Blandimenta. Serviunt vitiis. lxxiv. Illis ducitur animus pueriles ad prudentiam. cviii
Homini peccanti blanditur Dominus. clxi
Blaſphemiæ. Judæorum contra Chriſtum docentem. cxxxi
Bona opera. Figurantur in lucernis ardentibus. xxii
Offendunt malos. xxxii. Celanda. xxxix
Habent fructus ſui laboris. xcvii. Sunt facienda. clviii. Facienda ex debito. clxi
In eis habemus adjutorem Deum. xi
Boni. Bonos poſſidet amor. lxxx. Eis vita paratur. lxvi. Confuſio bonorum, & malorum non turbat bonos ſed facit. xlvii
Bonitas. Mater virtutum. xxxi. Bonitate Dei ſuſcipitur. lxxxi. Malis exoſa. cxxxi
Bonitas ſine æquitate apud Deum non habetur e converſo. cxlv
Bonum. Pauperis in alio ſæculo extrahet lacrymas ab his, qui hic de ſuo gaviſi ſunt malo. xlvii. Bona creatoris præcedunt, poſt ſequuntur mala Diaboli. xcvi
Quando, & quomodo ſumatur malum ex bono. cxiii. Bona pro malis recipere indigne, malum eſt. cxxiii. Bona a Deo accipere, mala recipere credidit fidelis.
Obfuerunt Diviti bona. cxxiv. Diſſipata a Villico. cxxv. Bona non agnoſcuntur, niſi malorum cognitione. cxxxi. Boni creator Deus. xi
Brevitas. Amica ſermonis. cxxxii. Brevitas humani corporis deformem reddit. clxiii
Brevitas temporis ad pœnitendum non timenda quare. clxvii
Byſſus. Extulit Divitem ad luxum. cxxiv. *l. purpura*, *l. epulo*.
Cadaver. Sepultum in limo neſcit vermium morſus. cxxi. Vivum quale. l.
Cadere. Cito cadit humana fragilitas, quæ ſocios deſpicit. clxx. Elevati validius præcipitantur in ruinam. xiii
Cæcus. Juxta viam juſſione ſanatur. clxxvi
Natus vero luto, & quare. Tertius cæcus extra vicum, & alia. Natus tenebris, non lumini. Cæco ante fides, quam oculi dantur. Cur interrogatus an videat. Videbat Auroram, non lumen. Iterata cura vidit.
Iſte cæcus fuit Judæus.
Cæleſtes. Ut veſtiantur. lxxxii. Cœleſtis Regio peccatorem non capit. lxxxiii. Terreni homines ut cœleſtes fiant. cxvii
Anguſte audire cœleſtia deſideramus. cxxiv. In cœleſtibus quis non erubeſcit mendicare. cxxv. Cœleſtia cupientes irretiri non valent laqueis terrenorum.

cxxix. Ad cœleſtem habitationem dirigamus deſiderium. Ex verbis Domini cœleſtia intelliguntur, cxxxix. Homines cœleſtia ſpernunt, terrena comparant. cxliv. Cœleſtia qui dederit, non amittit, & accipiens ſibi ſingulariter non recondit. clxii. Non deſpicienda. clxiii. Ea cogitanti non deſunt carnalia. Cœleſtem apparatum habebit homo. Cœleſtia quæramus apprehendere. cxxiii. In cœleſtibus ſtabilis homo, qui erat nutabundus in terra. lvii

Cœlum. Cœlo ruentes cœnum petunt. xvi

Cœlum qui poſſidet, quid illi cum terra? xxv. In eo cur neceſſarii facculi.

De cœlo cadit, in cœleſtibus qui deliquit. xxvi. Divites cœlum reſpicientes conculcant terrena. liv. Cœlum ſit poſſeſſio terrenorum. lxxi. Cœlum pulſat homo, ſed ejus pondera non ſuſtinet. xc. Cœlum aere toto firmatum portat aquas, nec portatur. ci. Quid pulcherius cœlo? Fuſe loquendum de eo, quod nos tranſmittit ad cœlum. cxvii. Neceſſitate movetur. Cœlo mutanda terra. cxxiv. Clamat de peccato publico. cxxv. Suſcipere, tenereque divites poteſt. Stellis fulget luminibus. cxxx. A cœlo per Adam ejecti ad illud per Chriſtum reducti. clix. In cœlo clara occulis humanis, obſcurantur. clx

Ad cœlum pervolat pœnitens. clxvii

Ab eo cum Diabolo fugata invidia. clxviii. Invidia tentatum. clxxii. Cœlo jungitur, qui a terra ſeparatur. clxiv.

Cœlum caligant tetræ nubes. xli

Regnum noſtrum in cœlo quale. cxliv

Cœna. Pone infra. *Cœna*. Divitis deſcripta. clxi. Domini cœnam præpararunt Apoſtoli ſuper menſas Eccleſiæ. Cœna Petri quomodo inſtructa. clxiii. Herodiana. *l. Herodes*.

Cain. Fratricida ob invidiam. iv. & clxxii. Mortis dedicator. xcvi. Pontifex ingratus. Quid egerit. cix. Stipulam geſtans ſibi fomentum invenit, per quod exureretur. Ex terrore mortem petiit. cxlvii. Livore Zeli voluit eſſe ſolus. iv

Caiphas. Cur prophetat ore prophano. xlix.

Calor. Quando calor reſtinguatur in febriente. cxiv. Frigore nutritur incendium.

Calor Divitis in inferno. cxxii

Calumniari. Qui præterita calumniari nititur, præſentia videre non meretur. xcvi. Verus miles calumniam non ingerit, ſed repellit. cxxxvii

Camelus. Deſcribitur. clxvii

Cananea. Repentina fide habuit, quod petebat. lx. De illa Serm. c.

Canis. Prodit extraneum, turbat furem, & relevat curam ſervulorum. c. In hominem commutatur, qui ſe canem fatetur, & in canes, qui ſe filios eſſe nolunt.

Canes divitis Lazari carnibus paſcebantur. cxxi. & cxxiv. In canibus pietas vicit famem. cxxi. Lambendo ſemper curant vulnera ſua. Canes Lazaro objecti, ne ad divitis puteum haberet aquam. cxxii. Gentilis dicitur canis, cur. c. Rabidus pane non veſcitur, ſed carnibus humanis. clxxiv

Extraneus mordet. xl

Cantica Divina. Cum aliis ſumenda in reditu peccatoris. vi. Jungenda quadrageſimali jejunio. x. Bona ex cantu David. Cur dicantur. xiv. Ad levandum mœrorem. xlvi

Cantilena. Ad laborem ſublevandum varie. x. Mercenaria eſt, ubi non eſt planctus. xix. Natalis Domini ſanctitatis organo reſonanda. xci. Animos defeſſos relaxat. cxv. Miſta, ſed voce conſona, eſt jucunda. cxvi. Agricolæ, Nautæ, Militis cur. cxviii. Reſurrectio cantanda, ut mortis formido ceſſet.

Cantores. Sunt Lænocinia. cxxvii

Captivus. De ſuo Tyranno triumphans magnum illi dolorem ingerit. cxiii. Criminum captivo ſpiritualiter odioſa libertas. cxxvii. Captivum Dæmonem trahit homo ad Dei præſentiam. xvi

Caput. Chriſti unguento linitur, quia in capite Chriſti Deus eſt. xciii. Caput Joannis a ſaltatrice devoratur. cxxvii

Honor capitis ad membra pertendit. clxxiii. Caput viri eſt Chriſtus. clxxiv. Serpentis caput homini addictum. clxxiii. Vir in capite Chriſti. lxxx

Carnifex. Ex ſe nihil facit, ideo miſer, qui illius favorem requirit. xvii. Invidia eſt carnifex ſuorum. clxxii. Carnifices hominis vermes. cxviii. *L. tortor*.

Caro. Quomodo verſatur, & verſat. xiv

Non retardat ob occurſu Dei, ſi farcinæ componantur. xxiv. Conſtringenda continentiæ cingulo. Carnis pugna haud ſuperata a fortibus. xli. Expavit, quando Deus deſcendit in eam. lxviii. Quomodo mutetur in Spiritum. lxxi. Reſurget ad præmium laborantis, & pœnam peccatoris. lxxxiii. Nunquam de ſua conſcientia eſt ſecura. lxxxviii

Quis illius negotia peragat, lxxix

Quomodo nimis de ſe præſumat, xc

Ejus vitia demergunt in lutum. xciv

Caro peccati erit in reſurrectione caro ſanctitatis. xcv. Affectus carni inſertus ut mutatus a Diabolo. xcvi.

Mutatur Deo volente in Spiritum. cii

Non inſurgat in Spiritum. cx. Homo carni deditus eſt gloriæ immemor. cxiv. In carne poſiti cur expoſiti dicantur. cxv. In reſurrectione poſſidebitur a Spiritu. cxvii. Parvis eget. cxxii. Natum de ea caro eſt. cxlii. In carne præter carnem vivere, eſt vita cœleſtis. cxliii. Caro hominis promovetur in gloriam Dei ab Incarnatione. cxlv. Cur ſumpſit carnem, qui lutum ſumpſerat. cxlviii

Caro pretioſior luto. Quod caro ſentire non poteſt, eſt opus ſuperni Spiritus. clv. Laxata per indulgentiam deficit a Deo. clxi. Humorum varietate concreta. clxiii. Non credit expleri per ſolum manna. In luto carnis verſatur homo. clxi. Tumeſcit ex crimine. clxvii. Ad luxuriam inflammata quomodo ruat. clxxiv. Sibi ſufficit ad ruinam, non coarctanda cuneis. In Herode quid egerit. ejus molities veſtium aſperitate calcatur. xiii

Caſſianus Martyr. vide Notat. in Serm. clxv

Caſtitas. Inſigne militiæ Chriſtianæ. xxii

Amplectenda. xxiv. Sacrificanda Deo, ut libido moriatur. cviii

Jo: Baptiſta caſtitatis exemplum. cxxvii

Inimica impudicis.

Cathecumenus. Nondum natus per baptiſma vocat patrem, lxix. & lxx. & lxxi. Vocat patrem antequam videat matrem. lxxii

In utero adoptatus in filium, ut liber naſcatur. lxxii. Ante regnat, quam vivat. In utero fatetur ſe ſuperni germinis eſſe. Ad baptiſmum ab Nero adducendus. x. *L. Eccleſia. L. Serm. in Symbol. & Dominicam orationem*.

Catenæ. Horreorum divitis quid agerint. civ

Cathedræ. Quomodo Philoſophus, Phariſæus, Hæreticus ponant cathedram peſtilentiæ. xliv. Cathedra Doctrinæ cœleſtis fuit lapis ſepulchri Chriſti. lxxv

Cauſa. Suam facit cauſam, qui pro altero vult cavere. cli. Cauſæ rerum ut poſſint inveſtigari. ci. Facile deviat a juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit. cxxvii

Cellaria. Vilia deſpicienda, ut manducemus omnia quomodo. clxiii

Centeſimus. Numerus quid. clxviii. Centeſimus fructus debetur Deo. cxxvi. Ad centeſimum fructum, qui pervenire avet, Centurionem imitetur. xv. Hic deſideratur ab auditoribus Divini verbi. cxxxvi

Centurio. De illo vide xv. & cii. per tot.

Certamen. Proponitur magnitudo præmii juxta certaminis magnitudinem. xxii

Graviſſima certamina ſubituro prius coronæ pronuntiantur. xliv

Certare volens a quibus abſtineat. cxix. Hic certandum pro corona cœleſti. cxliv. *L. Agon.*, *L. Bellum*, *L. Luctari*, *L. Miles*, *L. Premium*.

Chaldæi. Syderum ſcrutatores. clvi. Aſtrologi unum Deum ſine Deo non adorant. x. Tot Diis ſerviunt in cœlo, quot ſideribus, ibid. *L. Magus*, *L. Aſtrologia*.

Charitas. Nos Deo jungit. iv. Sine Deo eſt, qui charitatem non habet. liii. Servetur. vi. Dolum non habet. lv. Dei erga hominem. lxix. per tot. Charitate portamur. lxxxi. Per illam debitum Deo compenſatur. xciv. De præteritis ſubvenit: cuſtos ſanctitatis. xiv. Divinæ nil ſimile redhibet homo. cx. Chriſti charitatem non habet, qui ei non credit. cxix. Donum Dei. cxxxv. Mixta ſit libertati in correptione fratrum. cxxxix

Erga Deum quid egerit. cxlvii

Significata in auro. clx. Si eſt charitas non perit. clxii. Eſt hæreditas major, meliorque iii. Creſcit morte. clxiv

Violatur ab invidia. clxxii

Muneribus probatur. x

Chirographum. Neceſſarium uſque ad debiti reſtitutionem.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

INDEX RERUM

lxii. Paterni debiti Adæ quale ante Christum, cxxiii. Illud aperuit, delevit Christus cxxiv. Chirographa Dominicorum debitorum saltem media solvenda. cxxv. Moderanda pio assensu. cxxvi. Cur villicus laudatur de chirographis Domini sui evacuatis. cxxvi. Olei chirographum ad Gentes pervenit.

Chorus. Quid sit, lege iv. *L. Symphonia*.

Chrisma, *L. oleum*, *L. Unguentum*.

Christianus. Principatus militiæ Christianæ est jejunium. viii. Supplex reditus Christiani ostenditur in figura filii prodigi. x. Quos arietum filios ad Christum ducat. x. Non timeat dæmones, xvii. Eorum tranquillitas, xx. Gloriosus vocatur. xxii. Dicuntur utres novi, xxxi. Particeps gloriæ sub jugo pietatis, xxxii. Eorum pueritia animatur levioribus mandatis. xxxviii

Virtutibus superet vitia. v. Eorum primordia cur instituantur injuriis. xxxviii

Oratione, jejunio, ac misericordia munitus non timet. xliii. Discat ab exemplo Hebræorum. xlvi. Navigatione perducitur ad patriam. l

Non moretur in viis Judaicæ perfidiæ. Sua transmittat ad Cœlum. liv

Doctrina Christiana, *L. Doctrina*. Christianus sanctificet nomen Christi actu suo. lxix. Quando Gentilis deroget nomini Christiano. ibid. Est designatus, non promotus ad divinum germen, lxxi. Expectet Dei hæreditatem.

Scit creaturas addictas suæ servituti. lxxxix. Manducat de Christo, xcv. Vocat, & perducit ad Christum. cii

Gentem Hebræam diligit, cum Christum ex ipsa fuisse fatetur. Verbo tantum, non corporali præsentia sensit Domini virtutes. Crudeles Christiani in pauperes, & captivos. ciii

Christiani fiunt per manus impositionem. cv. Pontifex, & hostia ordinatus a Paulo cviii. Quomodo ambulet in novitate vitæ. cxiii. Quomodo portet sui auctoris imaginem. cxvii

Ut resurgat. Ne mortem timeat resurrectionem meditetur. cxviii

Accipit coronam gloriæ. cxix

Non poluatur Gentilium spectaculis. clv. Abstrahat errantes a peccatis. clv. Diabolo renuntiat. clviii

Ut per aliam viam redeat ad Cœlum. clix. Certus de vita, Regno, immortalitate, non sit anxius de vestitu. clxiii. & per tot serm. Fidelis simpliciter, & doctus de fide differunt. clxvi. Judæis duriores Christiani, qui mundum sequuntur, & nollent venire Judicium. clxvii. Lucernam matris Ecclesiæ sequatur. clxix. Pœnitudo Christiani populi claruit in uno peccatore pœnitentiam agente. Se filium Dei credens, generi respondeat, x. Ex quo dicamur Christiani. lx. Moritur legi, ut vivat gratiæ. cxv. Insigne militiæ Christianæ est balteum castitatis. xxii. Ut Christianorum membra debeant operari. cxx. Ut Christianorum primitivæ Ecclesiæ fuerit nativitas dedicata. clxxv

Chrysologus. Suo tempore fuit magna tempestas in Ecclesia Dei, & quæ. xx. & xxi

Ei prædicanti vox defuit. xxxv. In fin. Sermonis brevitate utebatur. xxxvi

Diluculo cum fratribus stabat ante Dominum, xxxix. Scientiam scripturarum a Deo petebat. Ut se excuset cum S. Adelpho Episcopo, & Sermone. cxxxvi

Quid pro salute infidelium faceret. xl

Suo tempore fuit pestilentia, & fames. xlv

Suo tempore piscabantur Gentes toto orbe pro Christo. xlvii. Auditores illius se comprimebant, li. Parvulos in fide Symbolum docebat, lvi. Senes ad fidem adducebat. lxi. Baptizabat Gentes etiam ante absolutum Catechismum. lviii. Gentes vocabat ad fidem. lix. Ut silerent Auditores Symboli. lix. Vetat mysteria fidei dari libris, sed memoriæ tradi jubet, habetur in Serm. de Symb. lvi. ad lxii. Docendo parvulos totus redigebatur in parvulum. lxii. Docebat Cathecumenos orationem Dominicam lxxi. Labore vigiliarum, & lassitudine jejunii siluit a prædicatione. lxxiv. Peregrinatus a suis rediens conciones resumit. lxxv. Fatigatur ex itinere. Ex compassione non valuit Passionem Domini explicare. lxxvii. Scripturas Deo revelante exponit. lxxxii. Rationes illius cur siluerit in prædicatione. lxxxvi

Lacrymatur populus in dicto silentio.

Auditores suos passim vocat fratres. lxxxviii. & alibi.

Unguentum Domini esse cupit. xciii. Sacramenta Evangelii Deo auctore exponit. xciv. Revelante Spiritu Sancto. xcv. & xcvii. & cix

Scripturam non exponit ob fastidium Auditorum. ci. Dolet non dari pecunias Altari pro redemptione captivorum, & pro pauperibus. ciii

Ejus concio ad horæ spatium producebatur, & ultra. cxii. In eo erat Christus · cxvi. Quem dicat compendiosum sermonem. cxx. Differebat ad audientiam alteram, quod uno sermone explicare non poterat. cxxii

Sobrie Evangelium exponebat. cxxv

Deum orabat, ut scientiam infunderet mentibus auditorum. cxxvi

Concussa illius viscera ex Herodis impietate. cxxvii. Prædicat, dum Ravennæ consecratur Archiepiscopus. cxxx. In eo Sermone agit de officio Episcopi. Laudat Imperatricem: rogat Sacerdotes orare pro Principibus ad fin. Fratres Sanctos appellat Auditores, cxli. Vitam, salutem, gloriam suam Auditores appellat. cxlvii

Arguit Gentilium corruptelam. clv

Prædicat ante Sacrum. clx

Brevi Sermone res amplas concludit. ibid. Sermone latino prædicat: colligitur ex clix. Consecrat D. Projectum in Episcopatum Fori Cornelii. clxv. per tot. Sacris initiatus a S. Cornelio, ibid. Consecrat Marcellinum in Vicohaventiæ Episcopum: clxxv. per tot. Corripit jejunium varium, & intemperatum. clxvi. Prædicat ante diem primum Quadragesimæ. ibid.

Quid ovibus suis circa suam prædicationem suadeat. clxxiii. Prædicat e gradu, & a Sede Sacerdotali. Non nisi per Deum se aptum agnoscebat ad intelligentiam scripturarum. v

Hortatur catechumenos ad Baptismum cito suscipiendum. v. & Serm. lix. *L. Petrus Episcopus*.

Cibus. Cruditas ciborum quos generet morbos, & illorum resecatio, xli. Cibi parantur relaxandis mentibus post laborem. xciii. Ut sumendus a convivantibus. cxxvii. Dominus edit multiplices cibos, servus autem semicoctam cenulam. clxi. Homo non credit sibi satis esse unicum cibum. clxiii. Salutaris cibus est febrientibus amarus, clxiv

Cibus animæ temperandus. clxvi

Noster cibus ut in crapulam deducatur a Diabolo. xii, Agresti cibo frenatur Luxuria, xiii

Cibus datus mortuis. xvii

Cilicia. Fiunt ex pillis caprarum. clxvii

Detergunt immunditiam corporis.

Cingulum. Judicium servitutis. xxiv. Castitatis sumendum. Eo constringenda car.

Cinis. Terram saginat. clxiv

Circumspicere. Christum circumspicere quid sit. xxxii

Civitas. *Civis*. Splendor Civitatis Principem ad habitandum invitat. clxxi. Civis civem a peccato abstrahere debet. clv

Civis solvit censum, miles stipendium percipit. clxvi. Civium invidia. xlviii

Civitas perfidiæ descripta. xcv

Clamor. Ad Dominum habendus, ubi nostra, vel fratrum pericula videmus. xx

Clamor cessat, ubi non est auditor. clxvii

Clavis. Regalis Aulæ ut primam aperit januam, ceteras quoque mansiones penetrales reddit. xliv. Quare Phariseus acceperat claves scientiæ. clxxii

C œna. *Est supra cœna, sed pone hic*.

Cogitatio. Peccata cogitationis non vitantur. xxx

Cogitationes humanæ mysteria Dei non penetrant, sine Deo. lxxxi. Extra se nemo potest cogitare. civ. Vana hominis cogitatio. Divitis dissipata.

Ante responsionem est maturi judicii. cxl. Quæ debeat homo cogitare, ut utile Deo, inutile sibi tribuat clxi.

Deus humanas cogitationes exponit. clxiii. Per cogitationem non pervenit homo ad quod per fidem pervenit. ibid.

Malæ cogitationes de homine contra hominem exeunt. clxxi. Ut nomine Domini, ac Crucis signo vincantur.

Cogitationum familia confusa versatur in tecto conscientiæ. xv

Cognitio. Malorum præstat cognitionem bonorum. cxxxi

Columba. Alæ columbæ sumendæ ad aerias potestates vitandas xcviii. Columba Noe nuntiat discessisse Diluvium, & Columba Spiritus Sancti mundi cessasse naufragium. clx. Ad Columbam innumeræ aves fordidæ. clxxi

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Columna. Ignea columna ad expellendas ignorantiæ tenebras. clxx. Nubis Columna ad temperandos animorum æſtus. Serm. eod.

Communio, Cum fratre in præſenti, erit etiam in futuro. iv. Communio compellanda ſermone communi. xliii. Communionem Dei ſacrilegus ſpernit. xxx. *l. Unio*.

Compaſſio. Erga proximos nulla. xx. Cauſat dolorem. ibid. Compaſſio Chriſti patientis quid in auctore noſtro cauſaverit. lxxvii. Chriſti erga prodigum redeuntem, iii

Compenſatio, Poſſibilium, & uſitatorum pro maximus ſi non fiat, nulla eſt excuſatio, cxiv

Conceſſa. Perdit, qui captat inconceſſa. cli

Concionator. Ceſſat a concione ob nimium æſtum exemplo auctoris. li. Benigne audiatur. lxxvi. Sine Chriſto non habet quod auditoribus reddat. lxxvii. Faſtidio auditorum ſcripturam, ut tenetur, non exponit, ci. Prædicet ad fructum. cxxxvi

Tacet dicenda, ne contumaces fiant contemptores, cxxxvii. Dicit ut facturus faciat, & ipſe non offendat. ibid.

Jubeat auditores orare pro verbo Dei ſuſcipiendo. cxliv.

Silet, ſtupidus magnitudine myſterii. cxlvi. Dicendo breviter laborem relevat. xcvi. Deo ſibi gratiam dicendi, auditoribus deſiderium audiendi poſtulet. ibid. Quomodo ſit piſcator, & acceps. cvii. Servit interdum feſtinationi, & tempori. cxii. Libentius auditor, cum doctrinam vario modo declarat, cxvi

Ante cœlos conſcendat, quam alios conſcendere doceat. cxx. Ut audiatur cum fructu. cxxxvi. Se excuſat. cxxxviii. Extempore prædicet. cxxxix. Faciat, quæ docet clxvii. Sit & ipſe in habitu pœnitentis. Quid populo ſuadeat circa prædicationem audiendam. clxxiii. Facta Dei tantum liberaliter non exponat, xcv. Ut auditores in prædicatione percutiat exemplo Chriſti. clxiv. *l. Sermo*. *l. Doctor*, *l. Magiſter*.

Concordia, Eſt, dum per unius Domini ordinem familia diverſa voluntate ſit una, lxviii

Concordia orantium omnia impetrat. cxxxii. *l. Unio* depicta concordia in tabulis Regum, vel fratrum ad quid. cxlix. Dæmon illam ſcindere quærit. Concordia Cæli, & terræ nexa quæ cxlviii

Concupiſcentia. Ad illam perducit formæ decus. cxvi

Concupiſcentiis famulari, eſt vivere peccato. cxiii, *l. Fragilitas*. Nati de concupiſcentia, *l. Natus*.

Condemnatio. Ab Adventu Chriſti condemnationis humanæ ſententia ceſſavit. xc

Illa manente condemnatus non juſtificatur. cx. Per Chriſtum ſoluta mortis condemnatio. Æterna condemnatio eſt ira Dei. cxxxvii

Confeſſio. *Fidei*, *& peccatorum*. Nos per ianuam fidei introducit. vi

Spreta mortem meretur. xxix

Cur, & quomodo confitendum, xxx. a confuſione, & pudore prohibetur. xxxiv. Peccatorum confeſſio ut ad Chriſti pedes facienda, xciv. Ut peccatum remittatur ſine confeſſione. xxxiv. Quomodo confeſſio Deum præveniat. xlvi. E ſpecula confeſſionis veniæ largitor videtur. liv

Eſt ingreſſus vitæ ſalutaris lvi

Fit ore. Sit inflammata. lvii

Quæ ſalutem dat, unde ſit, lx. Fidei confeſſio fit ore ad ſalutem. lxi

Ad quid valeat. lxxi. Fructibus confeſſionum odore agri. lxxiii

In exitu vitæ convertendum ad confeſſionis advocationem, cxxv

Confeſſio ſignificata in Myrrha. clx. *l. Peccator*.

Confeſſor, Sanctus quotidie moritur pro Domino, cum vincit hoſtes. cxxviii. In eo perfectior virtus, quam in Martyre.

Optat Chriſtum ad ſuam palmam venire. clviii. *l. Sancti*. *l. Juſti*.

Conflitus. Divitis, & pauperis in terra ſpectatur in Cœlo. cxxiv

Confuſio. Inhæret vitiis. xxxi. Bonorum, & malorum in hoc ſæculo non turbat bonos. xlvii

Mixtura bonorum, & malorum penſabitur ſeparatione. Confuſio futuri Judicii timenda, cxxv. Criminum. *l. Crimen*.

Congregatio, *Seu Cœtus*, Et concilia Sanctorum omnia impetrant, cxxxii. in oratione negligens Sanctorum cœtum diſſipat corpus Chriſti.

Ex unitate membrorum ſalus, ex ſeparatione pernicies. In congregatione bona, in ſeparatione mala. *l. concordia*. *l. Unio*. *l. Charitas*,

Conjuges. Sit unus ſpiritus, in eis, & una virtus. cxi

A Deo junguntur & quomodo. xcix

Mors coniux Diaboli. clviii

Conjugium, Singulare eſt, quando in duobus una mens eſt, lxxxix. Non requiritur ab eo, qui hic vult certare, cxix. Cur permiſſum ſacerdotibus in veteri lege, xcii

Connubio peccatorum tota mundi figura diſſoluta. cxx. *l. Matrimonium*.

Conſcientia. Expulit hominem a Dei conſpectu. vi

Mala impellit ad ruinam. lxxv. Caro haud ſicura de ſua conſcientia. lxxxviii. Ex arbore ſcientiæ frigida, ex arbore ſinapis calida fit. xcix. Humanis conſcientiis aptantur illecebræ temporales, cxiv

Calor conſcientiæ Epulonis in tormentis. cxxii. In Inferno anhelat flamma ſui criminis. Per Evangelium Chriſtus conſcientiam pandit, cxxv. Reus in judicio de conſcientia plus erubeſcet, quam de incendio gehennæ. Quando conventa a Villico. cxxvi. Ex bona conſcientia nullum eſt ſupplicium damnati. cxxxv. Doloſa nil palam audet. clviii. Diluitur Chriſti baptiſmate. clxxi

Timor, & tremor conſcientiæ. xxxvi

Conſenſus. Factis ſemper eſt æquale, & quomodo. clv

Conſilium. Ex conſiliis proditur Diabolus, xiii

Scandaloſum Balaam. xxvii. Conſilium impietatis quid fecerit. xliv. *l. impius*.

Conſilio impietatis recepto nil pietatis remanet. civ. Quis ſecus conſulat. Cui deeſt humanum conſilium, mox ſubvenit Divinum. clxxv

Conſolator. Non deeſt ei, cui imminet perſecutor. lxxxvi. Malus conſolator Diabolus, xiii

Conſuetudo. Deficit, cum miracula geruntur, cliii

Conſummatio. Sæculi ut futura ſit. xlvii

Contagio. Gentilis quando ſæculi contagionem vitaverit. xxiii. Dicitur peccatum carnale. lix. Oves rabidæ contagione Luporum laniarunt paſtorem Chriſtum c

Contemptus. Dei facit nobis tempora mala, xliii

Contemptus provehit ad patientiam. cxxiv. Contemptores legis, ut contumaces fiant. cxxxvii

Contentio. Mater diſſenſionum, cx. Furioſa contentio elongaverat a nobis vitam. ibid.

Ne ſit in hæreditate contentio, tollatur avaritia, clxii

Contentus. Quiſque debet eſſe doni ſibi a Deo dati. cxx

Contritio. Ut procuranda. cxxv. Ad eam convertatur homo, dum ad rationem vocatur. Ut gradatim acquiratur. clxvii

Controverſia. Inter quos geratur. cxxii

Contumax. Et rebellis fit peccator, dum contra legem prævaricatur. cxvi. Ex contemptore fit contumax, cxxxvii. Pietas eſt, de lege non inſtruere contumacem. ibid.

Converſio. Peccatoris in Matthæo publicano. Lege xxviii. Homino peccat, & Deus convertitur. xlv. Converſio ſenſuum, adverſa depellit. xlvi. Hodie fiat converſio. Converſio ſubita ad fidem. lx. & lxi. Peccatoris converſio aliquando debetur ſacro Magiſtro, cvii.

Converſio peccatoris a Chriſto rogata. cviii. Converſo a peccatis Chriſtus veniam promittit. cxxv. Dominus judicium moratur, ut peccator convertatur, clxvii. *L. Pœnitentia*. *L. Timor*.

Convictus. Penes Deum ut accuſatus convenitur ad veniam habendam, cxxv

Convivium. Peccatorum cur Jeſus adiret. xxix. & xxx. Convivia ſunt noxia animæ. xli. Secretum convivii non præſumit intrare non invitatus. xciii

Convivium pœnitentiæ Magdalenæ mirabile. Semper vivit, qui Chriſto convivit. xcv. in Chriſti convivio datur quicquid continetur in creatura.

Qualiter faciendum convivium. cxxvii. Natales Sanctorum non celebrantur in profuſioribus conviviis. cxxix

Deſcribitur divitis convivium, clxi

Convivio quærimus ſuperare pondus operis, & laboris. clxx. Omnia polluta in convivio Phariſæorum. clxxi

Convivia longa quid mali parturiant, clxxiv. In domo Petri Chriſtus non quærebat convivium. xviii. Convivium Herodis. *L. Herodes*. *L. Cibus*. *L. Ebrietas*. *L. Euchariſtia*.

Coquina. Squallores perquirens, cum Regium habeat apparatum, totus eſt animi ſervilis. clxiii

Cor. Ex ventre onerato deponitur ad vitia. ii. Corde intramus ad Deum, vi

INDEX RERUM

Cor penetratur a ſolo Deo. l. Inter cor, & linguam eſt ſalutis negotium. lvi. Satiatur igne cœleſti, lvii
Cor arca, & bibliotheca fidei. lviii
Tollendum cor lapideum perfidiæ. lxv. Cor eſt cœlum, in quo regnat Chriſtus. lxxv. Nec corde peccare, maximum eſt. lxxxix. Dei eſt pateſacere cordis arcanum. xciv. Corde loquimur ad Deum. xcvii. Corde, non corpore jungimur Deo. cii. Quomodo tumultuationibus diſſolvantur corda. cxvi. Ut ſulcata, & ſata germinent corda. cxix. Ut Deus tentaverit aperire cor Divitis. cxxi. Cor ſimulatur a peccatore, ut pœnitentiam a ſe extorqueat. cxxv. Corda illuminanda a Deo. cxxvi. Franguntur lacrymis parvulorum, cxxviii. Corda non verba judicat Deus. cxlii. Corda hominum innumera crimina patiuntur. clxxi
Qua aqua corda mundentur. Ut peccata cordis vincantur. Deus invitatur ad habitandum in corde mundato. Deus de cordibus facta metitur. ix. Quid habitet in corde. xv. Aula cordis non eſt ſine vitiorum ſtrepitu. Cordibus per fidem ſociatis non officit abſentia corporis. xxxii. *L. Animus. L. Mens. L. Senſus.*
Cornelius. Centurio habuit Spiritum ſanctum ante baptiſma. lx. Cornelienſis Eccleſia a Chryſologo ſpecialiter dilecta. clxv. Cornelius Epiſcopus Fori Cornelii Pater ſpiritualis Chryſologi. Vid. Notat. in eo.
Corona. Subituro graviſſima certamina pronuntiantur coronæ. xliv. Eremitis coronæ debentur, & certantibus in mundo. cvii. Ad coronam gloriæ hortati ab Apoſtolo. cxix. Multi currunt, ſed Catholicus accipit coronam. pro corona ut currendum, ad fin. Tot coronas accipimus, quot vitia ſuperamus. Vincenti reſervata corona. cxxviii. Militantibus in terra dantur coronæ cœleſtes. cxliv. *L. Miles. L. Triumphus.*
Corpus. Noſtrum eſt myſtica navis. viii. Mortificatur cum anima recedit ab eo.
In quid reducatur a Dæmone per crapulam, & ebrietatem. xii. Quid ſit. Eſt lectus doloris noſtri, xiv. Mortuum ſine anima, xix. Humana corpora vinum novum accipiunt. xxxi. corporis præſentia nil prodeſt dum mens abeſt. xxxii. Corpus breve nemini doleat. liv. Lavandum, ut Domino appropinquemus. lix. Corporis reſolutio ad melius promovet. ci. Corporum occiſores non timendi quare. Corpus eſt ſervus, pretioſius. cii. Infirmatur ad mortem.
Eſt tecum. *L. tecum*. Quando corpus ſine corpore Deo offeratur. cviii
Eſt hoſtia, ſi ſit ſine peccato: Vivit quando. Corpus e terra regitur ab anima. cix. Corpus capiunt peccata, & alia. Corpus commitetur animam ad Cœlum. Corpus febrientis deſcribitur. cxi. Corporales licentiæ a luxurioſo contemnendæ. cxiii
Corpus peccati. *L. peccatum*. Quibus magis torqueatur corpus in febre. cxiv
Corpus Chriſti liberavit nos a crimine. cxv. Corpus & anguſtia animi. cxvi. A corrupto corpore ſcelera ſcatent. cxx. Corpus myſticum reformatum a Deo, ut eſſe debeat.
Corpus noſtrum ad quid ornetur virtutibus. Pauperis corpus cur plenum vulneribus. cxxi. Pecunia dominatur corporibus. cxxvi. Corporis diviſa conjunctio, & conjuncta diviſio quid nos doceat. cxxxii. In uno corpore Deus homoque miſcetur quomodo. cxlii. Frena corpori non laxanda. clxi. Corpus diverſis conſtat membris. clxiii. Corpus pulchrum ſi ſit procerum, ad quod fide pervenitur, non cogitatione. clxiii. Ejus incremento nil majus. In limo corporis verſatur homo. clxi. Corporum curationes a Deo fiunt cur, & quomodo. clxxvi. *L. Membra. L. Chriſtus homo.*
Correctio. Secreta dum non prodeſt, ſuccedit publica confuſio. cxxvii. Correctio criminoſi parit odium. Joannes corrigit a ſimili. cxxxvii. Fraterna eſt, increpare ut Judex; remittere, ut frater. cxxxix. In ea charitas ſit libertati mixta. Et quomodo facienda. Qui nil de correctione cogitat, de venia nil ſperat. clviii. a Deo correptus mox ſolatur. clxiii. Quomodo corripiatur ſervus Dei ab ipſo Deo in Phariſeos intonante. clxxi
Corruptio. Deperit in Reſurrectione, non caro. cxvii. Corruptio germana mortis quid homini ſuadeat. cxviii. Eſt rerum ſemper noverca. cxlvi. Fragilitatis humanæ corruptio ex ſanie vitiorum. clxvii. Corruptum corpus. *L. corpus.*
Corvus. Avis deſcribitur. clxiii
Crapula. Et ebrietas quæ mala faciant. ii. Cibus noſter a Dæmone in crapulam deducitur. xii. Diabolus dominatur crapulæ. xiii. Ut vicit fortes. xli. Avarus indigeriem crapulæ ructat ad cœlum. cxxi. Mens oppreſſa crapulis male judicat. clxxiii. *L. ebrietas. L. cibus.*
Creata. Omnia creata a Deo ſunt bona valde. lxxxix. Bona a principio, mala facta a Diabolo. xcvi. Solo juſſu facta, iterum ſola juſſione ſolvenda. ci. creata perire dolor eſt. Quid creatis pulchrius? Eorum deſcriptio. ciii
Per ſe non ſunt mala, ſed per ea datur occaſio delinquendi. cxvi. Res creatæ, fuerunt tanquam Deus ab homine adoratæ.
Creatio. Ex nihilo. xlviii. Creatio, & recreatio ex una, eademque poteſtate. lxxx. Creatio, & noſtra recreatio a Trinitate tota. clvii
Creator. Cognoſcitur per contemplationem creaturæ. lxxxix. Creator omnium Chriſtus Fidelibus in ſalutem, infidelibus eſt in ruinam. Non conſtringitur legibus naturæ. xc. A principio fecit omnia valde bona. xcvi. Creatori non perit creatura, ſed vetuſtas perit tempori. ci. Creatori ſimus devoti, ut nobis ſit creatura devota. ciii. Creator ab humana ratione non capitur. cxxxi
Creatura. Neſcit, an potiſſimum miretur, quod Deus homo, vel quod homo Deus ſit. lxxii. Tempore paſſionis Chriſti tota ei compatitur. lxxvii. Fugit injuriam Creatoris, & quomodo. lxxviii. Non obſiſtit, ſed deſervit Creatori. lxxxiv. Stat, inter vitia, & virtutes. lxxxix. Tentata arte Dæmonis. xcvi. Hominis creatura juncta Deo in uno corpore. cxl. Tota non capit Deum. cxlii. In ortu Chriſti non eſt deleta creatura, cxliv. Terror Creaturæ, quæ Deum videre non poterat. cxlvii. Mala obid. Tota concurrit ad prandium Creatoris. clxiii. Omnes creaturæ pavent ad Dei conſpectum. vi. L. ſup. *Creator*.
Credere. Corde creditur ad juſtitiam. lvi. Totum habet homo, qui credit, Deum auctorem. Credenda divina myſteria. lix. Quomodo credimus in Deum. lix
Fides unde. lx. Quod credendum eſt, cordi, non chartæ mandandum. lxi
Quod corde credimus, ore fateamur.
Credenda remiſſio peccatorum, & carnis reſurrectio quare. lxi. Interrogatio quomodo non convenit credenti. lxii
Credendo nobis veniam damus, deſperando labimur in peccata. 22. Nolunt referri viſa, qui volunt audita non credi. lxvi. Credens ſe filium Dei generi reſpondeat. lxviii. Quid valeat credere oſtenditur. lxxi. Dementia hominis nolle credere, quod ſibi deſiderat evenire. lxxiv. Alte dubitat, qui altius credit. Nec decipitur, qui difficile credit. lxxix. Cito credere, eſt cito cadere. Mundus credidit non viſo Chriſto lxxxiii. Cautelæ eſt, tarde humilia de Deo credere. xc. Zacharias in ſe habuit regulam credendi. xc. In pace multi credunt in Chriſto; at in perſecutione pauci martyres. xcvii. Jeſus ſe Deum obſcure manifeſtat ad credulitatem noſtram, cii. Priores futura, poſteri præterita credunt, & quomodo. cx. Sine cauſa credit, qui ſe natum, ut periret, credit. cxviii. Reſurrectio credenda monſtratur exemplis. ibid. *l. reſurrectio*. Chriſto fideliter credendum. cxix. Credere non meretur revertenti ab inferis, qui Chriſto non credidit. cxxiii. Credulitas ſentit Deum. cxxxi. Magi principes credulitatis Gentium. clix. Quæ Chriſtianus credere habeat, & quomodo late. lxxxiii. Chriſto noluerunt credere Judæi. cxxiii. Et ne ab aliis ei credatur tentant. cxxxi. Eleemoſynarius credit æternam in alio ſæculo vitam. liv
Creditor. Quando ſit debitor, & e converſo, lxxxviii
Cœleſtis totum debitum charitate compenſat. xciv. Cœleſtis præſens, ubique, & ſemper eſt. cxxvi. Nec fraude prævenitur.
Creditum. Quanto majus eſt; tanto majus debitum. xxvi. Differre eſt inverecundi debitoris, mox ſolvere honeſti. cxxiii
Credita Dei diſſipans quid. cxxv
Creditum innocentiæ ſervans, uſuram pœnæ non ſolvit. clxvii. Divinum creditum humana cautione non eget. lxii
Crimen. Crimina filii ſuſtinet pater, qui nuditatem non ſuſtinet. iii. Amatores criminum virtutes accuſant

ET VERBORUM NOTABILIUM.

ſant. xxxii. Crimen conſcientiam vitiat. lxi. Beati quos crimen non tangit. xci. Criminum ſuffragia ex mala Divini verbi interpretatione. cxiii. Criminibus ſuccumbere, eſt vivere peccato. Exempti ab omni crimine per corpus Chriſti. cxv. Increſcunt crimina, dum ſucciduntur. cxvi

Crimen per peccatum dominatur.

Origo criminum eſt furor. cxvii

Criminum confuſio quid agat mali. cxx. Crimen, non perſona perit in reſurrectione. cxvii. Criminum magnitudo perdit virtutum magnitudinem. cxxvii. Aves criminum haſta Crucis pellendæ. clxxi. Teſtes criminis Herodis qui. clxxiv. Quod eſt criminis, non putetur eſſe naturæ. xi. Criminis magnitudo ex loco, perſona, & officio probatur. liv

Cruciatus. Non eſt parvus, quando. cxxxii. *l. afflictio*.

Crudelitas. Furit, quando ſe dilatam videt. cli

Semper poſſidetur a phreneſi. clxxiii

Cur Marti ſe adjiciat crudelis, clv

Crudelibus miſericordia non ferenda. cxxvii. Crudelis in pauperem, fit ſævior in ſe. cxxiii

Crux. Portanda poſt Deum, non ante. liv

Eſt lignum vitale. Per crucem majora reddita, quam amiſerimus per arborem paradiſi. lx. Ardenter accepta ab Andrea, & Petro. cxxxiii. Eam nobis volebat auferre Diabolus. ci

Crucis haſta pellendæ ſunt aves criminum. clxxi. In Arbore Crucis vela mentis tendenda. viii

Culpa. Et ultio omnia auferebant. xlii. Ex culpa quid acciderit naturæ. lxxxvii

Ex culpa perdimus fiduciam vultus. cxiii

Culpa unius defluxit ad omnium pœnam. cxi. In reſurrectione culpa perit, non homo. cxvii. Culpa damnata in ortu Chriſti. cxliv

Cultus. Divinus ratione præſtandus. cix

Cunabula. Materna ſuſcipiunt hominem vagientem. cxxxiii

Cunei. Sunt agmina vitiorum. xliii. Haud neceſſarii ad carnem arctandam. clxxiv

Cunei hoſtium. cli

Cupiditas. Præceps ad cenſum quid faciat. i

Acquiritur de quæſtu, de habendo. vii

Eſt mors, vel nox. viii. Ei jejunat, qui pauperi non jejunat. Satisfacit avarorum cupiditati Chriſtus quomodo. xxv

Opprimit cupiditas. xxix. & xxx. Manum aridam facit. xxxii. Quis incendia cupiditatum non læſus a fumo tranſire poteſt? lxxxix. Cupiditas divitiarum. civ. per tot. Humana illudit mentem. cxvii. Quomodo fiat humana mendicitas, ut inhumana cupiditas prodatur. cxxi. Præceps, & incauta quid faciat. clxii. *l. Avaritia, l. Divitiæ*.

Cura. Terrenorum deſpicienda. clxiii

Nulla cura eſt dura, cui vita eſt chara. clxvii

Curatio. Mulieris incurvæ quæ. cv. Per tot. Curæ inimicus, qui curam, nec ſanari deſiderat. cxiii. Sanatus, ſi non permanet in cura, peccat: item ſi relinquat ignem, ferrum, medicamenta. cxiv. Non curat, qui infirmantis expectat arbitrium. Peccatum facit curam eſſe languiorem. cxvi

Curioſi. Stellarum, & Orbis, ſed propriæ ſalutis ignavi a Domino arguuntur. clxiv

Nimia curioſitas improbata, & damnoſa. *l. Aſtrologus*.

Currere. Qui ſcit melius, coronam accipit. cxix

Ut hic currant Judæi, Philoſophi, Hæretici, & Chriſtiani pro corona gloriæ. Currere debemus fideli curſu pro corona quomodo.

Cyprianus. Martyr de Diabolo triumphans virtutum nobis reliquit exemplum. cxxix

In die mortis illius adſtabat turba malorum, in feſtivitate multitudo fidelium lætatur.

Damnatus. Damnati noviſſimo judicio inhabiles ſunt ad cœleſtia. cxxii. Damnatus cur filius vocetur ab Abraham. cxxiii

Nil habent cum miſericordia. cxxiv

Sunt in ira Dei. cxxxvii. De felicitate beatorum magis torquentur, quam de gehenna. lxvi. *l. Infernus*.

Daniel. Vidit Deum patrem judicare, & Chriſtum, quomodo. cxxxi

Dapes. Variæ ex hominum ſententia debent enutrire corpus. clxiii. *l. Epulæ*.

Dare. Deo debemus, quod vult, ut, quod volumus, recipiamus ab eo. xli. Qui non dat, non quæratur, ſi non accipit. ciii. Da Deo, quod potes, & eris acceptus. cx. Noſtra dare debemus in eleemoſynam, alienaque celeriter reddere. cxxiii

David. Propheta agit medicum peccatorum in primo Pſalmo. xliv. Ut oret pro venturo Meſſia. xlv. Et pro ſe, licet Sanctus. Pſalmi dicuntur Davidica cithara. cxv. Prophetica melodia. cxvi. David, perſequente Saul, recipit vicinia. cl. Davidica cithara perſonanda in reditu peccatoris. vi. Quid egerit David fiſtula, & cantu. x. Pater Joſeph vigeſima octava generatione. cxlv

Dæmoniacus. Ut curetur a Chriſto. li. Cur debeat afferri ad Chriſtum. In eo patiebatur Dæmon. Cur Chriſtus requirat in eo tempus paſſionis. Quomodo patiatur. xvii. *l. Obſeſſi*.

Dæmon. *L. Diabolus*.

Debita. Deo reddenda, vel orandum, ut dimittantur, etiam non intellecta. cxxiii. Debita remiſſa a Chriſto in paſſione.

Priora pro nobis Chriſtus ſolvit. cxxv

Debita ſolvere vix ſufficienti non ſunt augenda indebita. cxxxvii. Petere plus debito, eſt exigere fraudem, non tributum.

Debitor. Non ſolvens pacta callidus eſt. v

Verecundia utitur, dum ejus credita diffamantur. ix. Verecundus mox promiſſa ſolvit. xxxvi. Semper debere anxium eſt. lxxxviii. Ubi creditor eſt debitor, & e contra, ibi contractus eſt amoris.

Debitoribus dilatio creſcit ad gratiam creditoris. lxxxix

Ejus promiſſio expectanda. Debitum Deo charitate compenſatur. xciv. Quantum debeat homo Deo. Debitoris inverecundi eſt, aut differre credita, aut promiſſa denegare. cxxiii. Honeſti vero mox utraque ſolvere. Homo ſe accuſet debitorem Deo. Si debitoris auferatur pudor, violatur innocentia. cxxvi. Humanum eſt, quod debitor querat compendia fraudulenta. Debitor noſter, & debiti executor eſt Deus, quomodo. xxv. Debitorum modos ſolvere, lucroſum. cxxvi

Decalogus. Ejus præcepta ſi non obſervantur, quid mali eveniat. clxix

In eo latebat Chriſtus.

Defenſor. Legis ſit ejus inimicus quomodo. xcvi

Defenſor debet eſſe miles, non concuſſor. cxxxvii. *l. miles*.

Deformitas. Invitati eſt injuria invitantis. xxiii

Deformitas hominis ex brevitate corporis. clxiii

Deicidæ. Fuere Judæi quomodo. clxxii. Cum notat.

Delicta. Qui delicta diſcutit, prodit. iii. Ea non videt vis amoris. xxi. Compenſantur dolore. xxx. In delictis habetur homo voluntarius. xxxv. In judicio de delictis miſericordes non judicabuntur. xlii. Dulcia lenocinantur delictis. lxxiv. Qui in delictis perambulat, in verticem habet Diabolum. cv

Noſtra delicta morte Chriſti deleta. cx. Prævenienda delicta, ut conculcentur. cxvi. Quomodo decipiant nos. Non poterant ante ſuperari, quam peccatum per Chriſtum extingueretur. Delicta habent lethalia blandimenta. cxvii. Delicta finientur in reſurrectione carnis. cxvii. Delictorum morbis ablata eſt imago conditoris. cxx. Delicta remiſſa a Chriſto patiente. cxxiii. Proximo dimittenda. cxxxix. Utile ex ante delicta ſibi veniam providere. ii. Quomodo effuganda de cordibus noſtris. clxxi. *L. peccatum. L. vitium. L. crimen. L. debitum*.

Deſcendere. Jubetur Zachæus, ut aſcendat. liv

Deſertæ. Diſciplinarum, non hominum, non locorum erant, ad quæ Joannes prædicabat. clxvii

Deſiderium. Chriſtianorum dirigendum ad cœleſtem habitationem. cxxix. Malum eſt propriis deſideriis mancipari. cxxxii. Eſt filius amoris. cxlvii. *l. Amor*.

Deſperare. Qui deſperat, ad omnia peccata dilabitur. lxii. Deſperato poteſt Deus reddere, quod promittit. xc. Ad eorum curam ibat Chriſtus. xvi. Deus deſperatis dat ſalutem. lxv

Deſperatio. Inter omnia mala pejor in adverſis venit ſemper extrema. lxxxiii. Exprobrata Apoſtolis. Procul ſit a peccatore. xciv

Deſperatio ſerva mortis quid perſuadeat homini. cxviii. Proſternit hominem. lxxi

Deſtructio. Ab ea ſemper incipit Diabolus. civ

Deſtructio corporis peccati qualiter fiat. cxiii

Devotio. Cauta remuneratur, ſervitus præſumptrix punitur. cix. Penes Deus ſit magis cauta, quam penes homines.

Perfecta devotio hoc debet imagini, quod Regi. cxlvii

Devotus. Animus inſulis beneficiorum creſcit ad obſequium, non ad ſuperbiam. cxlii

INDEX RERUM

Deus. Dicitur homo. v. Ejus nomen, & misericordia, vi. Vita animæ. xix
Executor, & debitor. xxv
Soli, & Medico æquiparatus. xxxv
Jussu omnia facere potest. xxxiv. Est ubique præsens semper totus. xxxiv. Mors apud illum est somnus. Deus, qui ubique est, quo seipsum fugiat, non est. xxxvii
Magnus Dominus vel in corpore nostro. xlvi. Ex nihilo cuncta perficit.
Curat jussu. xlix. Cruciat Dæmones. lii. Ejus providentia. xviii. Ut iram habere dicatur. xlv. Nostrorum non indiget. xxii. Quomodo ministrat gloriam beatis. xxiv. Ad ejus conspectum omnia pavent. vi. Post jejunium non quærit panem. xii. Est Dominus Sanitatis. xv. Quomodo dicatur uti passionibus. xxxii. Non inquinatur sensibus, vel humanis cogitationibus. xxxv
Vulnera peccatorum, non corporum Dei conspectum offendunt. xxxv. Audit tacentes, videt absconditos. Non minoratur in homine. Non potest sordidari ad tactum creaturæ suæ. xxxvi
Ubi Deus, nullum est peccatum. xliv
Non manducat neque esurit. xi. Dei bonitas. xxiii. Videt cor hominis. l.
Creator boni. xi. Dat posse, quod jubet; & facit, quæ percipit. Hominem manu, cetera verbo creavit. xxxiii. Dat, & tollit temporalia. xlvi. Deus solus, sed non solitarius. lvii. Deus pater habet filium, & quomodo. Multos filios habet per gratiam, unum tantum per naturam. Filius Dei coeternus patri. lviii. Filius est germen permanens in æternum intra æternum genitorem. lix. Deo nil addi potest. lviii. Deus unus est, sed Trinitate. lx. Deus pater ut generet filium. lx. Omnipotens. & Serm. lxii. Est omnipotens, in se, ex se, & semper secum habet filium. lxi. Deus nec fraudat, nec fraudatur. lxii. Furata tenet, negata possidet. Deo salva est ratio sua semper. Filius Dei semper fuit. lxii. Deus pater filium generat, nobis dum revelat. lxii. Deum nec absentant loca, nec tempora repræsentant. lxiii. Ex se dat, non a se petit. Deo non fætet, quod homini fætet. lxv. Auctor temporum. Inter patrem, & filium omnia geruntur amore. Dei promissio certa. lxviii. Inaccessus mente se communicavit homini. lxix. Deus homo factus patitur adversa. Moritur. Docuit orare. Ut Deus sit panis. lxxi. Deus homo est pavor Sanctorum. lxxii
Deus est Regnum, & totam in se Regni continet potestatem. lxxii. Non minoratur in carne. lxxvi. Non videtur in loco perfidiæ. lxxx. Dei filius contulit humanitati, quod semper cum patre possedit, & Spiritu. Recreat ad salutem, qui creavit ad vitam. Deus Trinitatis nomen est. lxxxiii. Deus omnipotens, quia omnia peccata donare potest.
Deus est, qui vivit ex morte, resurgit ex vulnere. lxxxiv. Non discit litteras, sed docet. lxxxv. Dat loqui, & tacere. lxxxvi
Deus quis sit, absque quo non est alius, quomodo. lxxxviii. Omnia a Deo creata sunt bona. lxxxix. Desideratus, incognitus, & Angelis invisus, cognoscitur ex Joanne. xc. Claudit, & aperit ora hominum; facit ex sterili fœcundam, & e contra. Potest facere, quod vult, & desperato reddere, quod promittit. Deo velle, est facere; dare, promittere. Apud Deum nullus reatus, ubi nulla culpa. xcii. Cum stat, corripit, cum sedet judicat; prostratis conjacet, cum decumbit. xciii. Deus est in capite Christi, & in pedibus evangelizantium pacem.
Omnia bona a principio fecit; quidque fecerit homini. xcvi. Deo non perit, quod ipse custodit. xcvii. Testis fraudis, & laboris. Dei infirmum fortius est hominibus; stultum sapientius; minimum tota magnitudine mundi magnificentius. xcviii. Quod vult potest. c.
Auctor vitæ, non mortis. ci. Ut valeant cognosci ejus profunda mysteria. ci. Cur mortem cum auctore non extinxit a principio. Eius jussio firmat aquas super cœlum, &c. in carne se manifestavit obscure, ut fidei daret locum. cii. Verbo fecit omnia, & refecit, ex nihilo creavit, ex aliquo reparat.
Deus est via, veritas, & vita. cviii. Non est auctor mortis. cxii. Deus fraude non prævenitur. cxxvi. Corporeis oculis non videtur. cxxxi. Nec quantus est, sed quia est. Est diversa substantia, & imago ab Angelo. Deus pater loquitur ad filium, cum dicit. *Faciamus hominem ad imaginem nostram*. Ante humana in corpore suscepit obsequia, quam beneficia homini divina concederet. cxxxvi. Deus est Verbum. cxxxvii. Deus super Joannem, &c. cxxxvii. Intra thalamum suum solam Virginem capit. cxli. Totum est possibile Deo. Attendit corda non verba. cxlii. Teneri locis non potest, qui totus ubique est. cxliii. Non est ejus injuria incarnatio verbi, & quomodo. In utero plasmator hominis.
Deum cepit Virginalis uteri magnitudo. cxliv. Deus verus de Deo vero, homo verus de Maria. Deo radiante, aspectus animorum sauciatur. cxlvi. Deus in carne honor creaturæ, non injuria creatoris. cxlviii. Deus fugit homine persequente. cl. Finiri non potest. clviii. Deus pater testis sui filii cur. clx. Est nobis Rex, Dominus, & Pater. clxiii. Nescit arctari tempore. clxvii. Cur magna relinquens amat minora. clxviii. Sic sequitur perdita, ut teneat, quæ reliquit. Amissa sic invenit, ut quæ servata sunt, non amittat. Capit omnia, nec ab ulla creatura ipse capitur: se coarctat in nostro corpore. clxx. Immensus circuit, apparet, videtur in locis. Cur appareat, in rubo, columna, nube. Humanum cum vult Deus, facit esse Divinum. cii. Profusus in largiendo, non erit in reddendo durus. xxv. Deus non potest mentiri. Cur claudit, vel aperit oculos. xxi. *L. Pater cælestis. L. Trinitas.*
Deus Erga Homines. Dei patris amor in filios. v. *Pater cælestis*.
Dei affectus in malos filios ad eum redeuntes. v. Pietas miscuit hominem, & Deum. v. Pastoris inducit personam ad ovium utilitatem. vi. Miseretur salva justitia. Quid det pro humana misericordia. viii. Agit nobiscum ne quid pereat in alio sæculo. ix. Corda metitur, non manus, nec loca. Gratis dat omnia, quæ habemus.
Parva poscit, maxima redditurus. ix
Adjuvat nos in bonis. xi. In nos jejunat. Ad nos descendit diaboli milites superaturus. xii. E cælis ad inferos descendit, ut esset resurrectio mortuorum. xiii. Qualis amor Dei in pauperes. Per totum. Quod pauperi injuria esse, Dei est honor. xiv
Cibus pauperis saginatio Dei. Ejus bonitas est circa malos. xv. Quare in homine ad hominem venerit. Homines quærit, non humana. xviii. Mittit flagella ob culpas nostras. xx. Dormit quando nos invadunt tempestates. Sibi immutabilis nobis mutatur. xxiii. Eleemosynariis centesimam usuram promittit. xxv. Suscipit pauperes, & divites non repellit. xxviii. Velatur humano corpore, nos ne terreat. xxix. Abstergit humana vulnera. xxxvi. Amore pauperis vendit Regnum fragmento panis. xli. Tantum petit ab homine, quantum scit illum habere. Dei misericordia difert judicium ad mortem. xlii
Est debitor misericordi. Homo peccat, Deus convertitur quomodo. xlv. Nobis militat ad salutem. xlvi
In humanitate charitatem ostendit. xlvii
Humanis se aptat angustiis, ut salvet nos. xlviii. Quos odit, declinat. Parens per sæcula. xlix. Ex gratia subvenit infirmo ad alterius fidem. l. Deus revertitur ad peccatores, si ipsi convertantur ad eum. xx. Deus, quem videt, ad gloriam vult videre. liv. quærens peccatorem, non peccata, sed hominem quærit. Hominem inter peccata quærit, & pro ipso Tartara penetrat. Oblationes, ex rebus alienis non acceptat. Amor Dei cognoscitur ex generatione humana. lv
Deus pater dat totum ad salutem.
Vocat populos per ora sacerdotum. lxii
Deus quærit Symbolum a nobis, ut nos credamus. Dat nos se non videndo videre. Amari ab homine perquirit. Dat vitam mortuis, desperatis salutem, fœtentibus vigorem. lxv
Fecit creaturas ad servitutem hominis. lxix. Etiam Angelos. Se communicavit homini. Tentat nos, cum sinit ire ad laqueos tentationem. lxx. Commodavit Christum terris, ut diabolum vinceret. Ut sit panis. lxxi. Amore Dei in utero adoptati, ut liberi nascamur. lxxii. Dat hominem sentire Divina. lxxix. Et cogitare divina. lxxxi. Gratius adoratur Sanctitatem cordis, quam incensum Arabiæ. lxxxvii
Currit per veniam hominum. xc
Delinquentium gemitus esurit, sitit lacrimas peccatorum. xciii. Delictum nostrum charitate compensat. xciv
Majora tribuit, quam rogatur. xcv

Quid

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Quid homini fecerit a principio. xcvi
Refert ad meſſem collectionem zizaniorum, & tritici quomodo. cxvii
Vocat omnes abſque diſcretione perſonarum. xcix. Martyribus amicus. ci
Creavit omnia propter hominem. ciii
Repetit animas Sanctorum. civ
Per Paulum rogat hominem per miſericordiam cur. cviii. Per miſericordiam dilatat viſcera, & alia facit. Fidem, non mortem quærit. Placatur voluntate, non nece. Deo placet homo, ſi bene vivat: placatur hoſtia Deus ſi ſancte offeratur, & ſit immaculata, alias exacerbatur. cix. Acceptat ab homine id, quod ipſe dare poteſt. cx
Naturam fecerat, ut homines crearet ad vitam. cxi. Pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem medicinæ. cxiii. Homini, non peccato largitus eſt gratiam. Infundit pietatis imbrem ad delenda peccata, hominem perquirit hominis tantum amore. cxiv. Avidus inquiſitor humanæ ſalutis quomodo. cxxi. In paupere clamat ad divitem. Spretus in paupere, non ſubvenit, ut pater. cxxii. Omnibus pro ſuo munere proſpexit ad ſalutem. cxxiii. Pauperem, & divitem e conſpectu ponit, ut viciſſim curentur. cxxiv
Morienti Deus apparet ad judicium. cxxv. Hominibus formam hominis demonſtrat, ut videatur. cxxxi
Dat munera divina. cum fugit peccatorem parcit. xxi. Deo unitas accepta non ſingularitas. cxxxii. Merita Martyrum Dei dona ſunt. cxxxv. Hominem reſumpſit ex utero mulieris. cxliii. Naſcitur, ut reficiat naturam.
In ambiguis aperit veritatem. cxlv
Amore mundum invitat timore labentem. cxlvii. Cur humanam aſſumpſerit naturam, non Angelicam. Voluit ſe videri in homine cur. cxlviii. Deus adeſt, cui non eſt homo, qui adſit. clvi. Quæ beneficia dederit homini, & quæ reparaverit amiſſa. clxi. Deus requirit noſtram ſervitutem, humano more cur. Redarguit dubitantes de ſuis promiſſis. clxiii
Dubium in fide mittit ad corvum, cur.
Quos corripit, mox ſolatur. Quantum ſe deponat hominis amore. Pater noſter curam ſumit de nobis. Mori non poteſt, cui vita Deus eſt. clxvi
Recipit peccatores, quos ſanctificat, cum propinquat, clxviii. Deus non eſt criminis receptor, ſed hominis. Gaudet de reditu peccatoris. Amor in nos oſtenditur ex quo. clxx. Cur protegat ſicut Aquila, & Gallina. Errantem ovem quærit, ut paſtor. Mutat, & commutat ſua officia, ut nos mutet in melius. Operariis ſuis præmia promittit. Dedit nobis omnia. Beatis oſtendit æterna, & glorioſa. clxxvi
Homines erga Deum. Ad Dei conſpectum intramus corde, & per gratiam. vi. Ad ejus conſpectum omnia pavent, ſed homo exultat, & cur. Deo debemus quod naſcimur, & ſumus. Deo negare quod vult, eſt velle ſibi Deum negare, quod deſiderat. viii. Deo filii arietum afferendi, & qui. x. Ad Deum ducendus eſt proximus, etiam trahendo illum. x. Deo aliquid dandum. xii. Iter ad Deum impeditur a Dæmone. xvi. Ad Deum per Deum pervenitur. Deo conſignandæ opes in paupere, ut ſerventur. xxiii. Non movendus loco. xxxiv. Tactus a creatura non ſordidatur. xxxvi. Publice laudandus ob gratias acceptas. Fugitur Deus a peccatoribus. xxxviii. Qui audit ſupplicantem, Dei auditum ſibi aperit. xliii. Quod non placet aſtare Deo, eſt ſurreptio Diaboli. Dei contemptus facit nobis tempora mala. Deo vero cognito gaudendum. xlvi. Dei lumine opus eſt in opere Dei. li. Revertitur ad peccatores, ſi ipſi convertantur ad eum. xx. Oblationes ex alienis rebus Deus non acceptat. liv. Amor Dei cognoſcitur ex generatione humana. lv. Dolor non poſſe de Deo loqui, quod ſentitur. lvii. Munera Dei cum redduntur, non amittuntur. lix. Accedentes ad Deum ſint mundi corpore, & animo. Quod ſit Deus, credendum. lxi. Qui Deum videre cupit, viſionis ejus teneat menſuram. Humana quæ Dei ſunt homo non capit. lxii. Terribilius, quod homo detur cælo, quam quod Deus detur terris. lxvii. Sed amantius, quod judicem mutaverit in patrem. Dei nomen aut honoratur ex noſtro actu, aut blaſphematur. lxvii. Divina beneficia nos expavent. lxviii. Cum timore cuſtodienda. Qui ſe filium Dei credit, generi reſpondeat. Ejus amorem non capit homo. lxix. Omnia divinitus geſta ſunt pavenda. lxx. Timor cum Deo loqui. lxxxvi. Coram Deo magnus, quantus erit penes homines? lxxxviii. Apud Deum eſſe juſtum muneris eſt divini. lxxxix. Cautelæ eſt tarde de Deo humilia credere, & tardius contumelias ſentire. xc. Amore deletur debitum cum Deo. xciv. Deus inhonoratur ſi ejus facta humano modo tantum exponantur. xcv. Miratur homo, quod Deus vexetur humano in corpore. cii. Apud Deum ſit cauta devotio, & cur. cix. Divinæ charitati non poteſt homo ſimile redhibere. cx
Homo ſit peccator, ut Deus ſit juſtus. cxii. Deo quis tantum famulatur, quantum Mundo ſervivit. cxiv
Homo eſt debitor Deo cur. Coram Deo non glorietur homo de juſtitia, merito &c. cxxiii. Qui in cauſis hominem, non Deum timet facile a juſtitia deviat. cxxvii. Homo ſequatur Deum, non præcedat quomodo. cxxxi. Exaſperatur Judæus videns Chriſtum Deum, cur. cxxxi. Quæ a Deo petenda. cxxxii. Deum timent omnia, quæ timentur. cxliv. Triſtabatur creatura non valens Deum videre quomodo. cxlvii. Amor erga Deum qualis eſſe debeat. Amans cupit videre Deum. Homo in terrenis eſt Dei Vicarius. cxlviii. In ſe vadit, qui in Deum vadit. cli. Vero Deo contradicit, qui ſe Deum facit. clv. Dei imaginem portare recuſat, qui Idoli portat perſonam. clv. Deum quærere, & neſcire quærere, magis neceſſitas eſt, quam reatus. clvii. Paulus Dei amore peccabat in Deum ex ignorantia. Deum naſci non vult Prophanus. clviii. Soli Deo tenetur homo ſervire. xvi. Dubitans de præſentibus, cum futura jam ſentiat, deputatur ignibus gehennæ. clxiii
Cum Deo commorantibus vitæ ſubſidia non deſunt. clxvi. Deum non violat peccator propinquans. clxviii. Peram, panem, & æs, quod portare debemus, Deo jubente. clxx. Invitatur ad habitandum ſplendore Civitatis, Templi, & cordis. clxxi. Dei filium dum Joannes revelat, ſuſcipit mortem. clxxiv. Servi Dei ſtant, non jacent. xv. Mala patiuntur ad coronas.
Dextera. Domini eſt Chriſtus. xxxiii. Virtus eſt opus dexteræ quomodo. ix. Chriſtus revocat Apoſtolos ad dexteram. lxxviii. Fugiamus, quæ a ſiniſtris ſunt; ſi a dextris aſtare deſideramus. ix
De dextera ad ſiniſtram tranſire quid ſit. clxviii. *l. ſiniſtra*.
Diabolus, ſeu Dæmon. Auctor deſperationis. Quid deſperato faciat, & mercenario ſuo. ii. Vellet homines criminoſos fieri, criminumque magiſtros. ii. Nec ſinit eos exſatiari quare. Diabolus eſt mendax, & porcus, & quibus paſcatur. Saginatur vitiis. Non tollit famem. Auctor mali, & quæ mala agat. xi. Tentat primordia virtutum. extinguit bona in ipſo ortu. Nequam per ſe, nequior provocatus. xii. Saturatur ex culpis. Cibum in crapulam vertit.
Qui ſint ejus milites, & quid agant.
Dolis pugnat, ubi non ſuppetunt vires. xiii. Dominatur crapulationi. Elevat, ut præcipitet. Lapſus quærit.
Sæpe victus non cedit. Promittit ut fallat. Dum petit adorari, quæ faciat mala. a Domino repercuſſus contra nos ſævit. Etiam tempore quadrageſimali, & quomodo. Eſt inimicitiarum Princeps. xiv. In monumentis habitat. xvi. Geſtit homines ſepelire vivos. Mala patitur, ut homines intereant. Quibus fraudibus utatur, ubi aperte non poteſt expugnare.
Curat, ne homo redeat ad Deum. xvi
Non poſſidet hominem, niſi a divina ſervitute ſubductum. injuſte lamentatur de tempore. xvi. Mutat fætores. Cœnum petit. Mittitur in gregem porcorum. Cur porci moriantur. Omnia perdere cupit. Cruciatur de vita hominis, vivos ingerit ſepulchris, mortuis cibos apponit. xvii
Culpa diaboli ad homini pœnam redundat, & quomodo. Cur Regna promittit, habitetque ipſe in ſepulchris. xvii. Promittit ſuperna, ut ad inferna protrahat. Adulatione utitur.
Timet, & ſimulat. Et cum legione ad unum. Eſt miles deſidioſus.
Sordibus, & cœno delectatur. Ejus odor nec ſuſtinetur a porcis. Avis cæli nidificat, & fructificat. xix

INDEX RERUM

Ex Angelo effectus diabolus, xxvi. Ejus laqueus est superbia. Abstulit humana, dum divina promisit. xxvii
Ejus scandalum. Scandalum fecit diabolum. Describitur ut spiritus. lii
Quomodo humanis angustetur sensibus, surdus, mutusque dicatur.
Antiquus refuga, sensus hominum obscessit. lii. Fallit homines, ut mala obsessi credantur naturalia, incurabilia, lunatica. Pacem penitus evellit. liii. Diaboli latrocinium collocavit hominem in speluncam. lxv. Ab eo est omne malum. lxvii. Diabolus dicitur malum, quare lxx. Ut nos decipiat, & trahat in peccata. lxxi. Tentatio diaboli est prævia ministra ejus. lxxii. Mundum reddidit immundum; hominem traxit ad mortem; & affectum commutavit in parricidium. xcvi, Bonis mala superseminavit ad nostram ruinam, & quæ. Fraude contendit, ne creatura in suo statu consistat, xcvi. Seminat hæreses inter fideles, inter sanctos peccatum, inter pacificos lites, dolos inter simplices, inter innocentes nequitiam, cur. xcvi. Laborat justos capere, non possidere peccatores, Ad ruinam hominem impellens derelinquit, ut intereat, Gaudet nostris malis, & alia, Hominem non vult habere, sed perdere; cur. Servis dormientibus superseminat zizania. xcvii. Infamat Dei servos, ut pœnam vice præmii reportent, Nostrum damnum suum computat lucrum. Dæmones dicuntur aves rapaces, voraces, aertiæ. xcviii. Machinatus est in vitam. ci. Incipit a destructione. civ, Ejus descriptio in mulier incurvata. cv
Obsecundat malis voluntatibus, & turpissima servitute dominatur. Arte decipit. Oneribus peccatorum deprimit homines ad terram, Equitat in verticem eorum, qui perambulant in delictis, Ad pejora impellit, qui suo studio vadunt ad mala. Quomodo honoret servitutem sibi ab homine factam, cxiv. Conturbat passiones hominum ad lapsum. cxv, Habet pro conjuge Mortem. cxviii. Quid contra D. Apollinarem fecerit, cxxviii. Promittit mala, non bona, homines nec æternos vult, nec temporales, cxxxi
Angelus commutari maluit in diabolum, ne hominem plenum gloria videret. cxlviii, Fœminam Evam dolis aggreditur, Insanit ad firmitatem fidei, & tentat scindere concordiam. cxlix
Volebat nobis auferre Crucis vexillum, cl. Quid sentiret de virtutibus Christi vir facti, Nato Salvatore, genuit numerosa portenta, & cur. clv, Diaboli locum tenens fuit Herodes. clv. Circuit, ut devoret. clxx
Mentitus fuerat se Deum. Invidia fecit diabolum ex Angelo. clxxii. Christi passionem degustabat in capite Joannis, sitiens. clxxiv. Quomodo sit superlator. xcvi. Dæmonis surreptio, quod oraturi mane non intramus Ecclesiam. xliii
Christus, & Homo erga *Diabolum*, Diabolo qui se jungit, est Dæmon unus. v, Diabolo ignota sint nostra bona. vii. Eo victo vitia nil valent, xi
Impugnandus dimicante Christo. Christo vincitur, ut cedat Christianis. ii. Capitur suo laqueo, quando primis tentationibus resistitur. ibid. Coram Christo perdit artes. xvi, Signa sunt diabolo ad ruinam. Non prævalet vigilantibus, & sobriis. xii. Jejunantibus nobis esurit, Deus descendit, ut diabolus vinceretur. Reprimitur a Christo ejus ausus. xii. Ex consiliis proditur. xiii, Canendi dæmones, non timendi. xvi, Fugantur solo nomine Christi. Ab homine trahuntur ad Christi præsentiam. Dæmones non cedunt, nisi victi; non lædunt, nisi jussi, Ex vitiis nostris habent potestatem nocendi, quam ex virtutibus perdunt. Christi transfretatio liberavit nos a Dæmone. xvii. Ad nutum Christi torquetur dæmon, homo liberatur. Ab obsessis patitur mala *L. Obsessi. L. dæmoniacus*. Timet inermem, fugit armatum. xvii. Nisi Deo permittente, nec prevalet contingere porcos, Quando homo cæperit sequi dæmones. xxxviii. Non est Dæmon, qui Christo non cedat. li. Dæmon torquetur in obsesso. Diabolus confunditur a Christo. liii. Fugatur, & vincula solvuntur, Diabolo non detur locus. liii. Statim paret Christo, ne mora sibi sit damnosa. lxv
In terra fit diaboli voluntas, lxx
Dæmonis insidiæ a Domino vigilante panduntur. xcvii. Quomodo mala Dæmonum vitentur. xcviii. Nil potest in homines cautiores. cv. Christo regnante diabolus peribit. cxxxix
Superatur a Christo in publico conflictu, cur. cli. Qui jocatur cum Diabolo, non gaudebit cum Christo. clv. Diabolo renuntiant, qui festinant ad Christum pervenire. clviii
Mitis bellator expugnat Diabolum. clxx. Vincitur a suis olim victis.
Quid valeat ad Deum, clxxii. Divinæ virtutis est Dæmonem proprio truncare mucrone. lvii. Dæmon captivus hominis ab adventu Christi. xviii
Dicere. Ex ordine proposito sæpe non possumus religiosa necessitate. cxiv. Auctoritas dicentis contumeliis vacuatur. cxxxi. Dicere timet concionator, ne auditoribus contemptoribus obsit. cxxxvii
Dies, Qua Jesus locutus est de sero, quæ fuerit. xxi. Dies gratus, sed gratior serenus. xli. Dies Dominicus a Christiano servandus. cv. Dies moritur, & resurgit, cxviii. Die non tenetur conditor dierum. cxxxi. Christus propter nos diem suscepit, & tempus. Dies illustratur corona martyris. cxxxv. Dies verus illuxit, quando Dominus natus est. clix. Dies salutis agnoscendus. clxiv. Christus æternus dies, clxx
Dignitas. Dignitatem non invadit, qui sine insulis dignitatis est. cix. *L. Domus*.
Dii. Gentium criminosi. lvii. Ignorentur ab eo, qui vult scire Deum. lxi. Captivitas multis diis servire. Dii fecerant non videre Deum, quem homines videbant, lxii. Ut infamarentur in Kalend. Januarii late. clv, Dii multi a Dæmone figurati, ut unus, verusque Deus nesciretur, xvi, Gentes diis innumeris serviebant, quia verum Deum ignorabant. xviii
Dilabi. Dei nutu cuncta dilabuntur. clxxvi
Dilatio. Debitoribus dilatio crescit ad gratiam creditoris, lxxxix, Differtur Sermo, cum tempus dicendi elapsum est. cxxi
Dilectio. *L. amor*, *L. pax*. *L. inimicus*.
Diluvium. Ad expiationem mundi. lxix. & clxvi
Ab eo tempore aperitur sacramentum jejunii quadragesimalis, & non ultra cur.
Dimittere, Peccata in nos dimittere debemus ex Dei mandato. cxxxix. Alias nobis non dimittentur. Quomodo dimittenda. Dimittendum proximo. lxviii. *L. oratio Dominica*.
Discere. Humana ut possimus, tota vita brevis est! quanto magis divina. cxii. Ut discatur. ci
Discessus. Dei ab anima causat ei mortem. xix
Disciplina. Aspera sensibus immaturis recipitur amore. cviii. Disciplina opifex succurrit naturæ imperfectis. cxxxii, Disciplina quadratæ fidei est in quadragesima. xi
Discipuli. Christi confugiunt ad eum in tempestate. xx. Suscitant Christum. Quare ad dormientem confugiant. xxi
Cur Christum sequantur ad suam patriam redeuntem. xlix. Eorum impotentia in curando Dæmoniacum Magistro attribuitur. li. Ut fugent Dæmones a Gentibus. Non sanant Dæmoniacum, cur. lii, De resurrectione Christi nutantes revocantur ad fidem. lxxvi. Pueri vocantur, quia erant parvuli in fide. Discipuli Domini in tenebris passionis relicti, lxxviii.
Dicuntur fratres Domini. lxxx
Magistrum fide sustulerunt vivum.
Conflictus fidei, perfidiæque discipulorum. lxxxi. Pace confirmati a Domino.
Confortati. Christum a mortuis rediisse credebant in anima cum sola imagine carnis. Bella cogitationum discipulorum. Verba Christi ad discipulos: *Videte manus meas & pedes:* Declarata per discursum aureum. lxxxi, Invitantur ad renovanda vulnera. Tardius credidere ex amore,
Et ex magnitudine causæ, Pœna dominicæ passionis transierat ad discipulos late. lxxxiii. In orbem missi, ut sint spes omnibus, qui sibi desperationis causa fuere. Eorum in credendo mora est firmamentum nobis. Terror ex Judæis, & facinus mortis Christi concluserat domum, & corda discipulorum. lxxxiv. Conflicti Christo ablato, sed reddito pacifici. Internam, æternamque pacem illis offert Christus,
Missi a charitate Christi ad patienda mala. Etiam ad remittenda peccata. Discipulus est injuria magistro, si illius non sequatur institutum. xciv
Et Discipuli probitas laus est magistri. Discipuli crede-

ET VERBORUM NOTABILIUM.

credebant, Domini tactum esse solo corpore, c. Discipulorum labor, & pœna in discendo litteras, ci, Discipuli Christi armantur ad Synagogæ interitum cur, & quomodo. cxxxvii. Eorum fuga excusatur a Christi fuga in Ægyptum. cl

An culpabilis fuerit. cxxxiii. Discipulis Christi beatitudo promissa. clxi

Cur bini a Christo missi. clxx

Cur prohibentur tollere quicquam in via, Quomodo ederent non lotis manibus. clxxi. Discipulus scientiam non obtinet, si pro sua voluntate doceri contendit. clxxiii

Discordia, Concors inter ignem, & aquam. clxiv

Discordias Gentium pacificus præliator aufert. clxx. Discordias, & lites suscitat Diabolus in quadragesima. xiii

Discretio. Inter fidelem, & infidelem ex quo sumatur. xcvi. *L. separatio*.

Discutere. Delicta, prodere est. iii. Discutere aliquid est illud ampliare. cxv. Discussio severa dicentem audientemque onerat. cxxvi

Dispensator, Parabola de fideli dispensatore omnes tangit. xxvi. per tot. *L. Dux*. *L. Ecclesiastici*. *L. Pater familias*, *L. Pauper*. *L. Servus*.

Dispensator bonorum non incubator est dives. cxxi

Dives. Pœna, non censu, qui custos est auri. xxii. Confundetur in alio sæculo.

Cor habet vel in cælo, vel in terra.

Quanto plus habet, tanto amplius debet. xxvi. Divites Sancti, quomodo divitias possiderunt. xxviii. Dives semper vult dare, cum declinat ad pauperem. xxxix.

Dives malus ut puniatur. xlvii

Dives misericors tot servos habet, quot nummos. liv. Inhumanus, ex filio Abrahæ fit filius gehennæ, liv

Dives det pauperi, & Deo. lxvi

Despiciendo pauperem quid habeat.

De eo, civ. Describitur dives congregans divitias. Quomodo intra se cogitet, se usus consiliario. A divite interrogatur diabolus, qui erat in corde ipsius. Dives avidus non habet semper. Ignarus de præsentibus, disputat de futuris, civ. Claudens horrea pauperi, sibi claudit. Cur stultus.

Cogitata perdit. Vigilet in opere bono. Sit dives in misericordia, ut spiritualiter sit dives. Divitem deglutit infernus. cxxi. Est dispensator, non incubator divitiarum. cxxi. Servus est opum. Ignobile sepulchrum pompæ. Durior adamante. Semper eget avarus. Ejus cum paupere conflictus. cxxiv. Dives pauperem videat, & e converso. Diviti perit, quod pauperi negatur, vel spargitur ad pompam.

Homo dives erat Christus, & quomodo. cxxi. Dives in tempore, mendicus in sempiternum erit dives malus.

Divitis virtus in humilitate. cxxxvi

Dives serviens Christo quam peram, panem, & pretium habere debeat. clxx. *L. Avaritia*. *L. Avarus*. *L. Epulo*.

Divina. Contraria sunt humanis, & e converso. xxi. Cur humanis insinuentur exemplis. xxxix. Largitas divina fuse per tot. xxxix. Divina scire, Dei munus est. lxxvi. Item sentire. lxxix. Quando se miscuerunt humanis. lxxxix. Quod tempus sufficiat ad divina intelligenda. cxii

Divinus sensus verbis celatur humanis. cxxxix. Divina verba modis humanis non pensanda. cxlvi. Bonis divina succurrunt, cum desunt humana. clvi

Divina generatio testem nescit. clx

Divina beneficia homini data naturalia, & supernaturalia. clxi. Divina hæreditas quare dari, nec dividi potest. clxii. Lex docuit penetrare secretum sensus divini. clxviii. Mancipata divinis Officiis ministeriis purificanda. clxxi

Divina servitus præponenda humanis affectibus. xix. Divinum humano auditu non accipiendum. lxxiv. *L. Trinitas*.

Divinatio. Fugienda quare. xviii. *L. Astrologus*.

Divinitas. Nec initium capit, nec recipit finem. lvii

Nil sinistrum recipit. lix. Nec Trinitate dividitur, nec unitate confunditur. lx. Deitas una in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. lxi. Non est humano modo æstimanda. lxvii

Divinitatis, & humanitatis cognatio sempiterna pavenda. lxxii. An mirabilius, quod Deus homo, an quod homo Deus. lxxii. Deitas Trinitate distincta, non est unitate confusa. lxxxiii. Nescit exteriora. Uterum Marianum ingressa absque Virginitatis detrimento. lxxxiv. Deitas non clauditur mente carnali. cxxxi. Nota per Christum. cli. Externam non recipit nationem. clx. Deitatis plenitudo ubi habitet. vi. Divinitas crassata mysterio quomodo. lxxxiv. *L. Trinitas*, *L. Deus*.

Divisio. Cain ex mala divisione Deum offendit in sacrificio. cix. Cupiditas vellet facere Christum auctorem divisionis. clxii. Bonorum cælestium non petenda divisio. clxii. Ut tres in duo, & duo in tres dividantur ex Christi doctrina mystice. clxiv

Divitiæ. Quæ mala agant. Et eorum cupiditas. Quomodo serventur. xxiii

Quomodo possideri debeant. xxviii

Divitiæ quid Matthæo publicano fecerint. Ut prosint respicientibus cælum. liv. Relinquendæ a serviente Deo. clxx. Sunt onera gravantia. Earum fallax illecebra quando fugatur. civ. Illarum finis. cxxi. Per tot. Num sint criminosæ per se.

Cur in Abraham, & Epulone diversos operatæ sint effectus. Divitiæ pereunt homini, non crimini in inferno. cxxii. Animus, non divitiæ ducit ingratos ad pœnam. cxxiv. Ex eis tumor mentium. cxxxvi. Non sequuntur morientem. clxx. Hic fumus earum prorogatores. cxxv

Docere, Non debent mulieres, sed discere. lxxxii.

Quomodo Paulus docuerit. ci

Labor est docere. clxiii

Doctor. Docens omnibus profutura loquatur. xliii. Disputat lecta, ut optime intelligantur. lii. Doctori præstandus benignus auditus. lxxvi. Hoc accipit doctor, quod meretur auditor. lxxxvi. Ut fiat deprecator. xcvi. Supplicat discipulum, ut velit scire. ci. Quando possit obscurare sacram Scripturam. cxii

Doctor verbi Dei ante cælos conscendat, quam homines doceat penetrare cælos. cxx. Teneat sensus moderatos scripturæ, & cur. cxxv. Malus, si obedientes non doceat, pius non docendo contemptores. cxxxvii. Doctor noster sit Christus in insinuandis præceptis. clxiii. Doctor faciat, quæ docet. clxvii. *L. Concionator*, *L. Scriptura sacra*, *L. Evangelium*, *L. Magister*.

Doctrina. Christiana prius ad verbum discenda, ut deinde de mysteria intelligantur. lvi

Cur Christi doctrina sit obscura mysteriis. xcvi. Sit varia in docendo rudem. cvi. Quomodo variis declaranda. cxii. Ejus ordo moderandus, ut aliud non impediatur ex alio. cxiv

Evangelica tripartito ordine sermonis salutifere præbetur. cxv. Cælestis vario modo, deprompta suavius aperit sacramentum Ecclesiasticæ scientiæ. cxvi

Moderata sumatur ex sensibus Scripturæ. cxxv. & cxxvi. Cælestis a Scribis corrupta. clviii. Doctrina familiaris a Christo tradita. clxi. Est filia humilitatis. Doctrina fidei est utilior simplicitate. clxvi. Doctrina in dictis scientia est, in factis virtus. clxvii. *L. Verbum Dei*, *L. Concio*, *L. Scriptura Sacra*, *L. Evangelium*.

Dolor. Compensat, & delet peccata. xxx

Vis doloris in arduis languioribus sæpe dat consilium. xxxv. Revocat dolor, quod blandimenta depulerunt. lxiv

Dolor est perire cælum, &c. ci

Dolor major est habita perdidisse, quam non habuisse. cxxiii. Dolor provehit ad virtutem. cxxiv. Revocat interdum dicentem a serie electionis. Dolor quando nos compellit ad reddendam rationem quid agendum. cxxv. Quæ moverint auctori nostro dolorem. clxxv

Dolor superhumanus est, cum est propter Deum. lvii. *L. Afflictio*, *l. Mœror*.

Dolus. Polluit labia. lxii. Dolositas fremit se deceptam. cli

Dominari, Omnibus dominatur, qui propriis non tenetur. xxii. Christianus dominetur elementis. cxiii. Dominatio sempiterna ex servitute Christi. cxiv

Vera dominatio est famulatus Dominicæ sanctitatis. cxv. Patris, & filii una est nobis dominatio. lxi. *l. Præsidere*.

Dominus. Cum domi occisus est scelere servorum, ad totam domum vindicta pertendit. lxxviii. Manumittens servos. xcvi

Terrenus exigit solicitam servitutem. cix. Non Dominum, sed Villicum hic quisque se agnoscat. cxxv. Est super servum. cxxxvii. Abstrahat servum a peccatis, nec peccet & ipse. clv

INDEX RERUM

Domino nascenti parantur laquei a servo contumace. clviii. Dominus cœnans, & servus ministrans describuntur. clxi. Quicquid egerit circa servum, justitia est. Ex sibi præstita servitute intelligat quomodo debeat servire Deo. Fidelibus servis justa cibaria ministrat. clxiii. Est nobis Deus.

Non quare, sed quid fieri velit Dominus inquirendum. clxvi. Ad dominum pertinet peculium servi. xv

Domus. Ampla duos non capit ex invidia germanos. iv. Domum patris habitent filii ubi multa bona. i. Terrenam domum cur Dominus cæli intret, & quando late. xviii. per tot. Domum nostram intret Christus. liv. Ex apparatu mansionis dignitas Hospitis innotescit. xcii

Elisabeth domus mystica ut reparetur. ibid. Claustra domus non prorumpit extraneus. xciiii. Domus propria gratior post tempus. cxiv. Domui Mariani uteri qua pensione fuerit a Deo satisfactum. cxl. Ad eam nullus pervenit præter viam. cxlii. Domus mundi pro homine facta. cxlviii. Quid sit sua domus sapit, qui sentit alienam. cli

Ejus ornatus invitat auctorem ad habitandum. clxxi. Domus penetralia tripudiare, & lætari dicuntur. clxxv. In domo sua cur est Propheta sine honore. xlviii. *L. habitaculum, L. hospitium.*

Donatio. Christi perpetua. cxxv. Dono Dei largientis unusquisque sit contentus. cxx. Nec alterius donum velit occupare. *L. Munera.*

Dormiens. Est homo, cum male facit. xxii. Profunde dormit, qui non excitatur ad sonum cælestium nuptiarum. Dormire dicitur peccator. xxxiv. Profunde dormientes tota nocte, quid perdant. xxxix

Dormientibus solent imagines corporeæ apparere. lxxxi. Irruere in dormientes signum debilitatis. xcvii. Cum servi dormirent, Dominus vigilabat quando.

Drachma. Perdita, & inventa describitur. clxix

Multa dubia circa illam solvuntur.

Dubia. Firmanda sunt. cxii. In dubiis vitandum judicium, & Deo remittendum. cxlv

Dubitans. De divinis promissis arguitur. clxiii. Cur ad corvum mittatur. Invectiva contra illum. Deputatur ignibus mortis, & gehennæ, & quare.

Duodenarius. Numerus Apostolorum per quaternarium format tripartitam quadrigam, & ad quid. clxx. Duodecim Patriarchæ distincti in duodecim tribus, & alia figura sunt Apostolici numeri. clxx

Dux. Militum quam redditurus sit Deo rationem. xxvi. Dux vitiorum. *L. Mercenarius.*

Ebrietas. Vires enervat. xii. Potus noster in ebrietatem diffunditur a Dæmone. xii

Ebrietas mundum demersit, & alia mala fecit. Ebriis dominatur Diabolus. xiii. Est ebrietas sacrilegium in Sacerdote. xxvi. Ebrietas quid sit & effectus. xxvi. Demergit corpus. xli. Ex vino est, & in ea non est Spiritus Sanctus. lxxxviii. Filios noctis facit. civ. Cognoscitur per vinum. cxvi

Ebrius vinum accusat. Ebrietatis incendia in Epulone. cxxiv. Ebrietas calicis Domini sobria abolet lamenta peccatorum. cxxxvii. Ebrietas terrena deformis, decora cælestis. Divini amoris quid egerit cxlvii. Mens ebria ut male judicet. clxxiii

Ecclesia. Rogat pro eleemosynario. xiv

Navem Ecclesiæ ingressus Christus, mare sæculi turbatur. xx. Placatur.

Ecclesiæ tranquillitas. Tempestas.

Sponsa Christi, & thalamus ornatus quomodo. xxii. Ecclesia quando a Christo desponsata. xxxi. Figuratur in Hæmorrhoissa. xxxv. Dum Christus ad synagogam tendit, Ecclesia fundebat sanguinem humanum. xxxvi. Ecclesia accessit retro ad Christum, quomodo.

Quale vestimentum tetigit. Ecclesiæ dum Christus attendit, moritur synagoga. Mane ad orandum Ecclesiam intrare debemus. xliii. Et quare id non fiat. Ut ex Templis Idolorum fiat Ecclesia. li. Ecclesia est in Deum. lvii. Conjuncta Christo. lviii

Gloria Christi. lix. Consors divinitatis Christi. lx. Perpetua sponsa Christi. lxi. Est in Christo, & Christus in ea. lxii. Si generat est cæleste mysterium. lxvii. In partu ipso quantam det filii gloriam. lxviii. Mater Virgo generat nos beatos, & quomodo. lxxii

Figuræ illius. Ablactat filios in pascha. lxxiii. Ejus filii diversarum ætatum quomodo nutriantur. Nos hortatur ad pœnitentiam. In Ecclesia clarescit Sabbatum in die Dominico. lxxv. Duæ Marie deferunt typum ecclesiarum ad dominicum sepulchrum. lxxv. Ecclesia ex duobus populis veniens una est. Sponsa cur salutata a Christo. lxxvi. Reducta a Christo ad fidem suæ fidei stationem. lxxviii

In fœmina figurata loquitur. lxxxii

Ecclesia una figurata in duabus fœminis, & discipulis duobus. Habet corpus Christi ad manducandum. xcv

Figurata in Magdalena peccatrice. xcv. Lacrymatur, quia Christum abeuntem non vidit. xcv. In judicio Christus ad Ecclesiam revertitur synagogam increpans. Semper recipit redeuntes. xcviii. Sponsa, & hortus, in ea satum granum sinapis. xcviii. Accipit a Domino fermentum xcix. Ecclesiæ lacrymæ impetrabunt resurrectionem mortuorum. ciii. Figurata in muliere inclinata. cv. Ecclesia curat per impositionem manus. Ut pariat Christo filios. cxvii. Ejus interceſſio ut liberavit animas inferioribus locis. cxxiii. Quid pro Apollinari consecuta sit a Christo. cxxviii. Exultavit in consecratione Chrysologi, & quare, & quomodo. cxxx. Ejus conventus non contemnendus. cxxxii. In ea quisque maneat, ut sit aliquid. Præter Ecclesiam vitam quærere, quæ mala.

Illuminata incenso heptalismi S. Felicitatis. cxxxiv. Ecclesia sponsa figurata in Maria Virg. cxlvi. Ecclesiæ pax, & Hæreticorum ira late. cxlix

Ejus figura, quod anteponenda erat synagogæ. cli. Ex fuga Christi habet Innocentes Martyres. cliii. Habet mensas, super quas cœnam Domini Apostoli præpararunt. clxi. Ecclesia & Christus divisi ab Hæreticis, & a synagoga uno spiritu junguntur. clxiv

Ecclesia filia Synagogæ. Illius nurus. Ex resurrectione Christi tota in ejus conjugio. Cornelienſis chara Chrysologo cur. clxv. Ecclesia erat mulier Drachmarum quomodo clxix. Est lucerna ardens, qua Christum invenimus. Ecclesia in principio sui partus iter fecit. clxxv. Vicohaventina, ut lætabunda genuerit Marcellinum Episcopum. clxxv. Virginitatis coronam parturiendo magis conquirit. In ea Judæus lucem fidei videt per libertatem gratiæ. clxxvi. Ante ecclesiasticam administrationem mundentur a sanguine manus. xviii. Ecclesia Ravennas *l. Ravenn, l. templum, l. Festivitas.*

Ecclesiastici. Ut verbum Dei, & doctrinam cælestem dispensare teneantur. xxvi. a principio circa cælestia peccantes quodnam periculum subeant. xxvi. Inde crimen sumunt peccantes, unde aliis veniam impetrant. Tangunt Christi corpus, nec curantur ob fidei carentiam. xxxiii. *l. Concionator, l. Christianus, l. Sacerdos, l. Lectio.*

Edictum. Cæsaris edicto, & pagani obtemperaturus occurrit Dominus. clxxv

Eleemosyna. Sit comes jejunii, & maxima inde bona. viii. per tot. Impetrat divinam misericordiam. Publicata est hostilis &c. ix. Venditur, non donatur. Ubique facienda, dummodo non terræ; sed Deo sit nota.

Sit secreta ob pauperis verecundiam.

In ea dextera nesciat sinistram, & quomodo. Eleemosyna in quadragesima dissuadetur a diabolo. xiii. De ea optime toto Serm. xiv. Eleemosyna prima tractatur in cælis. xiv

Facit beatum. Est auxilium adversus sæculi mala. Tota Ecclesia rogat pro eleemosynario. Eleemosyna ditat, & quomodo. xxii. Secure nostra servat. Nobis servatur a Deo. xxiii. Eleemosyna libenter a paupere ponatur in cælum. xxv. Erogata reconditur. Sanat manum aridam. xxxii. Eleemosyna cum jejunio quas asserat virtutes, & bona late. xli. Semper sit cum oratione, & jejunio. Ubi dicuntur effectus late. Quomodo credat vivere post mortem eleemosynarius. liv. Facta de toto, vel parte quid. Offerenti damnosa, cum fit de fraudibus, vel bonis alienis. liv. Eleemosynam quærit Deus ex eo tantum quod habes. ciii. Quid nobis prosit. Eleemosynam quid de suis non facit, criminosus est. cxxiii. Nostra danda, aliena vitanda. Facienda est eleemosyna ab eo, qui jejunare non potest. clxvi

Facienda in gaudiis natalium. cxxvii

Supplicat pro delictis. cvii

Elementa. Peccatorum finientur quando. xlvi

Elementa mundi peritura. ci. Prædicant jugiter resurrectionem hominum. cxviii. Serviebant Christo. cxxv. Deus auctor elementorum. clx. Ventorum turbines elementa confundunt. xli

Elias. Quid egerit suffragio orationis, jejunii, & eleemosynæ. xliii. Currus æthereus cum vexit ad cælum.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

lum. xcii. Ejus lingua clavis cæli. cxxvii. Tanquam reus fugit a facie mulieris. Occurrit in monte ad videndum Chriſtum promiſſum. cxxxi. Eſurit victum Viduæ; ut ſaturet. cxxxvi. Ex timore mortem repetebat, quam prius fugerat. cxlvii

Ad latebras illi domus ſatis eſt unius viduæ. cl. Miſſos contra ſe igne cæleſti conſumit. cli. Ad cælum levatus Quadrageſimali jejunio. clxvi. xii. Cur ei non obſit igneus currus. clxvi

Eliſabeth. Sterilis, & decrepita cur pariat. lxxxvii

Sterilitas illius aperitur hora incenſi. Ejus laudes. lxxxix. Dicitur filia Aaron. In ea ſervata generoſitas ſtemmatis Sacerdotalis. xci

Ambo juſti. Declaratur varie. Corpore ſterilis, virtutibus fœcunda. xci. Cur partus ejus dilatus optime. concipit. Ejus virtutes, & Zachariæ narrantur ad gloriam Joannis. xci

Ut præparetur ad conceptum. xcii. Totum Domino tribuit, & ſe occultat. Tacet ex verecundia. Ex illius taciturnitate vox naſcitur. Cur Maria mittatur ad eam. cxlii. *L. Zacharias. L. Jo. Baptiſta*.

Eloquentia. Voluptas eloquentiæ deponenda, quando poſcitur fortitudo ſcientiæ. xviii. Eloquentia ſæcularis ſuperſtitionem invenit, & ſubſtantiam naturalem, & Dei notitiam amiſit. v. uſque ad fin.

Eloquium. Imperitum prodere præſtantius, quam officioſum negare ſermonem. cvii

Emere. Servanda, non perdenda ſolemus. lxxx

Homo emptus eſt a Deo. cxli

Epiphania. Dicitur, quia trino modo Deitas Chriſti illuxit in ea. clvii. In ea Magi Deum muneribus confitentur. In ea Chriſtus in nuptiis aquas ſaporavit in vinum. Et baptizatur in Jordane. cur.

Eſt ſolemnitas una de trina oſtenſione Chriſti. Revelat multis modis Deum humanatum. clx. Tribus modis revelat. *L. Magus*.

Epiſcopus. Dum conſecratur Chryſologus facit ſermonem hic in ordine. cxxx. Ubi & officium Epiſcopi deſcribit, & virtutes, Lege totum Serm. Epiſcopus ait, ſubditos eſſe vitam, ſalutem, gloriam ſuam & eos debet docere, quæ ſcit. cxlvii. Epiſcopus ſponſus, & filius ſuæ Eccleſiæ ſponſæ, & matris quomodo. clxxv. Zachæus Epiſcopus. liv. Cornelius, Projectus, Marcellinus. *L. ſuis locis*.

Epiſtolæ. Dulcis uſque dum veniat, qui miſit. lxii

Epulæ. Diaboli quæ. xii. Nunquid per ſe damnandæ. cxxi. Epulæ divitis, & pauperis. cxxiv. Epulis noſtris interſit Chriſtus. cxxvii. Feſta Sanctorum non ſolemnizantur in epulis. cxxix. Dantur operario ad laborem levandum. clxx. Epulæ cruentæ Herodianæ cœnæ. clxxiv. *L. convivium. L. ebrietas. L. cœna. L. potus*.

Epulo dives. Ejus cum Lazaro ſtupendæ vices. lxvi

Surſum Lazarum gratis reſpicit. Pungitur a pœna. Cur clamat. Negatam miſericordiam petit. Sitit aquam. Cur magis cruciatur in lingua. cxxiv. pro malis a Deo recepit bona. lxvi. At nunc pro bonis mala. Stultus putans apud inferos mutare locum. Lazari felicitate torquebatur. Fruſtra petebat mitti ad ſuos. Abraham dicitur ſuus non pater. In Epulone petimus omnes, oh ſi quis veniret a mortuis! ſed id eſſet gratis. Dives Epulo ab inferno deglutitur. cxxi. Illius mors, & vita a vita & morte Lazari devicta. Funera divitis, & Lazari deſcribuntur. Ejus culpa. Cur divitiæ hunc fecerunt criminoſum. Divitiarum captivus. Ad ferea viſcera ejus projecit Deus conflatorium pauperis. Pauperis vocem audire contemnit. Canes Epulone mitiores, & alia de hoc deſcriptive. Oculos ſurſum levat, ſed contra ſe. cxxii. Abraham patrem vocat, ſed fruſtra. iv. Controverſia inter eum, & Lazarum e diverſis loco, & ſitu. Quare non poſſet Abraham miſericordiam conſequi.

Adhuc crudelis in Lazarum. cxxiii. Lazaro invidet. cxxii

Cur ad ſtratum ejus non mittatur Lazarus. Qua torqueretur flamma.

Non erat damnatus noviſſimo judicio. Lingua magis uritur, quæ inſultavit pauperi, & hic guſtum habuit.

Temporalia illi periere, non crimini. Gutta, & mica illum reddidit miſericordem. Aquam putei ſui Lazaro negavit. Vinctas habet manus, ne aquam ſumat. In Lazarum immitis, in ſe magis crudelis fuit. cxxiii. Cur filius dicitur ad Abraham. Criminoſus, quia recepit bona. Deum ſibi debitorem credidit. Impius, quia pius non fuit in alium. Pro malis bona recepit indignus. Patrem vocat, quem amiſit, mentitur in pœna. Fratribus ſuis non ſufficeret Lazarus ad præfectum. Hi fratres figurant Hebræos. Deſcriptiva contrapoſitio divitis cum Lazaro. cxxiv. Accepit ante animæ, quam corporis ſepulturam. Semper vivit pœnæ, ejus cum Lazaro immutatio.

Stulte petit miſericordiam a patre, quam negaverat fratri. Cur petit Lazarum mitti. Putat ſtilla extinguere ignem Inferni, qui vinis multis incendia ebrietacis non extinxit.

Eremus. Eremi cultores Petrum Epiſcopum videntes quid diſcant. cvii. eremi dicuntur ſquallentes. xiii

Errare. Qui decrevit, audit ſemper, quod vult, non quod eſt. cxxxi

Error. Erroris materia per Chriſtum fit occaſio ſalutis. clvii. Errori ſuccurritur a Deo judicio pietatis ab exemplis.

Eſuriens. Eſurientes vitia plus delinquunt. ii. Eſuriem ſentire, & vincere eſt laboris humani, eam non habere divinæ virtutis eſt. xi. Eſurientem tentat Diabolus.

Eva. Scandalum accepit ab oculo. xxvii

Melius illi, ſi fuiſſet ſine oculo, & manu, quam ſine juſtitia originali. Item ſi in Paradiſo fuiſſet impedita. lxxiv. Quæ vidit arborem ſcientiæ, videat arborem ſinapis, ut ſanetur. xcix

Mors ad omnes per eam. Eva maledicta fuit per naturam mater morientium. cxl

Evangelium. Dicitur pannis rudis, & principium texturæ ex vellere agni Dei. xxxi. Pannus tinctus ſanguine Chriſti.

Hinc pannus non immittitur Judaicæ vetuſtati. Evangelicæ lectiones commoda præſentis, futuræque vitæ largiuntur. xxxiv. A diſcipulis prædicandum omnibus. lxxxiii. Ejus aurora quando. lxxxvi

Ejus lectiones ſunt bonis intelligentiæ ſalutaris, at malis occaſio erroris. lxxxix

Ejus ſenſim promovet ad altiora. xcii

Quadriga Evangeliorum homines tranſmittit ad cælum. ibid. Evangelicam ſegetem cum hæretica zizania inimicus confundit. xcvi. In eo celatur ſenſus divinus, xcix. Quod Evangelio obediamus eſt ex vocante Deo. cxiv

Servitus Evangelii quid operetur in nobis. Mira pietas ex Evangelica Doctrina. Ejus metuenda principia intonantur ad ſuſcitandos hominum ſenſus. cxv. Illius auctoritas mentes reparat ad laborem. cxv

Libentius auditur, cum vario modo declaratur. cxvi. Declarandum cum moderato ſenſu. cxxv. Quid agat in homines Evangelium. In eo plurimæ quæſtiones velantur, nec faciles, quæ ab homine ſolvantur. cxxvi. Ejus ſanctio fuit Joannes. cxxvii. Vilis non habeatur Evangelicus ſermo ſimplicitate ſua. cxxxii. Gentibus præparatum a Joanne. cxxxvii. Ex eo coronæ æternæ. cxliv

Ejus apices literæ, ſyllabæ, verbum, nomina, perſonæ plenæ divinis figuris. cxlvi

Quæ loquatur, & non loquatur, Evangelium. clvi. Mulieres typus Evangelicæ prædicationis. lxxvi. Totum plenum myſticis ſenſibus. clxix

Evangeliſta. Utuntur myſtico ſermone. lxxix

Evangeliorum profunditas nos promovit in altum. clxxiii

Evangelizantes. Pacem ſunt pedes Chriſti. xcv. Et veſtigia ipſius. lxxvi

Euchariſtia. Cum humilitate, & pavore ſumenda. xv

Cur quotidie ſumpta non ſanet nos a peccatis. xxxiii. Ut det medicinam peccatis. xxxiv. Indigne ſumpta dat vulnus.

De illa guſtum hic, & in patria ſatietatem capiemus, nam eſt prælibatio menſæ beatæ, & viaticum. lxviii. Hic ſumitur in altari, & de ea in æternitate vivitur. lxx. Eſt corporis, mentiſque virtus.

Euchariſticus panis ut fuerit factus. lxxi

Et effectus. Dicitur panis quotidianus, quia jugis. lxxii. Perfectæ beatitudinis panis eſt. Si Chriſtus ſe manducandum dedit hic, quid faciet in gloria? xcv. Eſt Viaticum. Eſt regale convivium. Datur in Eccleſia ad ſalutem. Quomodo caro Chriſti manducetur, ſcit Chriſtianus pius.

Fuit præparata per Apoſtolos Domini ſuper menſas Eccleſiæ. clxi. Eam novit tantum fidelis. Ut ſumenda ſit. clxxii. Mundities noſtra in ea ſumenda innuitur. xci. *L. panis, l. Oratio Dominica*.

Evector; Pietatis neſcit laſſeſcere. clxx

Eunuchus. Voluntaria caſtitate transfertur in obſequium Chriſti, & mutat Palatii inſulas. lvi

INDEX RERUM

Euphemia. Plus ſolvit in fructu, quam promiſit in flore, quæ manente Virginitatis flore ad fructum martyrii pervenit. xcvii

Exactor. Avidus de ſolutionis tarditate conqueritur, lxxvii. *l. Publicanus*.

Excelſa. Contueri ne præſumas, & cur. clxiv

Excubiæ. Deputatæ cunabulis Chriſti fuerunt Innocentes. cli. *L. Vigiliæ*.

Excuſatio. Non eſt, ubi uſitata præcepta ſunt pro maximis repenſanda. cxiv. Excuſatio dicentis in principio orationis, cxxxviii. Excuſatio non relicta Herodi. cli. Eâ caret, qui facinus ipſo Judice teſte committit. xxvi

Exemplum. Bonum prodeſt. xxxiv. Vernaculis exemplis Dominus nos informat ad capienda Divina. xxxix. & xlvii. Chriſtus exemplo hominem reformat. xlviii. Exemplis inſinuatur Dei affectus. lv. Dat ſpem. lxxiv. Exemplo confirmamur. cviii. Singularitas non admittit exemplum. cliii. Cur Deus det exemplа externa, & vilia. clxiii

Cur Chriſtus deſcendat ab exemplo fediſſimæ avis ad exemplum floris odorati. clxiii. Exempla roborant præcepta. clxvi. Comprobant factum, clxxv. Judæus ſit exemplum utile Chriſtianis. xlvi. Exempla multa generant faſtidium. xxix

Expectare. Servus hic Dominus expectans in gloria talionem habebit. xxiv. Longa expectatio magnæ promiſſionis fatigat mentem. cxxx

Experientia. Vires naturæ demonſtrat, & hominis. xc

Explorator. Exploratores terram quadraginta diebus circumeuntes quid ſignificent myſtice. clxvi

Exponere. Facta Chriſti literaliter, & myſtice debemus. xcv

Expugnator. Suus eſſe non poteſt, cui eſt intus inimicus. clxxi

Extraneus. Extraneus non intercedit apud patrem. ii. Qui ſe negat patri, & extraneo ſe committit, quid inveniat. i

Exultatio. Qui intrat exultans ad Deum, eſt liber a reatu. vi. Et cur id audeat. Qui poſſint exultare Domino. xlvi. & quomodo. Exultatio ſit communis in Natalitiis Sanctorum. cxxix

Ezechiel. Eximius Prophetarum. Diebus jacens latere uno captivitatem futuram dum præfigurat, abſolvit, & ratio. clxvi

Faber. Fabri filius dicebatur Chriſtus cur. xlviii

Et cujus fabri eſſet filius. Item xlix

Facere. Debemus, quæ a Domino juſſa audivimus. cii. Fecit Chriſtus, quæ mandavit. cli. *l. Facta Chriſti*.

Facies. Ex facie tantum non ſunt res judicandæ. cxlv. Simulata facies excluſa in jejunio a Deo, & cur. vii

Facultates. *L. divitiæ*.

Falſitas. Exemplum falſitatis in Villico cur dicatur pium. cxxvi. Inter nuntia falſitatum Judex animus non invenit verum. cxxxi. Falſitas ex obſtinatione. Falſitas ſola ſemper veritatem impugnat. clxix

Fama. Famæ Chriſtus non credit, ſed inquirit, cum terra accuſat. cxxv. Si fama verſæ ſubſtantiæ nos præcedat ad patrem ante tempus morіemur. Famæ carpitur ob pecuniam. cxxvi. Quis famam quærat de hominis ruina? clxxi. Eleemoſyna ad famam data eſt hypocriſis. ix. Fama virtutum reſpondet ad nominis gloriam. lxix. Ex turpitudine, & infamia ſepelitur fama, perit gloria. i

Fames. Eſt tortor gulæ, & luxuriæ. i

Reducit filium ad Patrem. ii. & v

Simulacrum famis eſt jejunium ſine miſericordia. viii. Eſuriem non habuit Chriſtus per quadraginta dies. xi

Eſuriem vincere humanum eſt, non habere divinum. Ex fame diabolus judicat poſſe tentare. Fames tempore Chryſologi. xlv. Fames Chriſti non eſt pro cibo, ſed pro ſuorum charitate. lxxviii. Provehit ad jejunium. cxxiv

Faſtidium. Sumitur ex frequentato ſermone. cxx

Ex laſſitudine tam dicentis, quam audientis. cxxii

Febris. Ut ex frigido humore ſuccendatur. cxiv

Quid agendum, cum febris villicatione nos excludit. cxxv. Febre æſtuat frater, qui fratrem lædit. cxxxix. Febrientibus cibus ſalutaris amarus. clxiv

Febris æſtuabat in domo Petri. xviii. *l. Phreneſis*, *l. agrotus*, *l. infirmus*, arefacta membra longa febre ut curentur. xli

Felicitas Sancta. Tot habuit filios, quot mundus dies. cxxxiv. Mater luminum, fons dierum, & alia de illa per tot. cxxxiv. cum notat.

Felicitas. Prima eſt non peccaſſe, ſecunda peccatis veniam inveniſſe. xxxiv. Unica felicitas juſtum in omnibus eſſe. cxi. Prima felicitas eſt perpetua innocentia. clxvii

Felicitas aliena eſt invido cruciatus. clxxii

Felix. Ex felicitate aliena livor. cxxii

Dolor eſt felicem videre illum, quem aliquando putavimus infelicem. cxxiii

Ferculum. Crudelitas fuit caput Joannis Baptiſtæ. clxxiv

Feræ. Innumeræ ad unam ovem, crudeliores, quod capere nequeunt, & vorare. clxxi

Feritas. Lenitate mitigatur. vi

Fermentum. Eſt ſimilitudo Regni Dei. xcix. per tot. & cur dicatur granum accipi ab homine, fermentum a muliere. xcix. In eo tres farinæ menſuræ ut Trinitati applicentur. Fermentum habent fides, perfidia, & Reſurrectio. Eſt ſacramentum cæleſtis doctrinæ. Non eſt moles magnitudinis, ſed tumoris. clxxii

Ferrum. Duratum in teneris uberibus quando. cli

Fertilitas. Erit ei, qui fuerit largus in pauperes. civ

Fervor. Et obſequium rationabile. cix

Feſtivitas. Eccleſiaſtica non eſt infructuoſa. lxxxv

Non conſecranda pro noſtris voluntatibus, ſed pro ſuis virtutibus. Diem feſtum e cælo nobis præſtat Deus.

Natalitia Domini a ſole revocata. lxxxvii

Feſtivitatis gaudium habeat miſericordiam in egenos. ciii. Feſtivitates cæleſtes Judæus decimis honoravit, Chriſtianus vel centeſimis honoret. Earum pompa reddidit obſtinatos Judæos. cxiv. In feſtivitatibus Sanctorum eorum laudes referendæ in quantum ſufficit. cxxii. Gaudia feſtivitatum hominum ſint cauta quomodo. cxxvii. Feſtivitates Sanctorum non celebrantur in epulis profuſioribus, ſed in imitatione Sanctorum, cxxix. Annuæ celebrantur ad noſtram recordationem. Eccleſia lætatur in ſui filii feſtivitate. cxxx

Feſtivitas Martyris ut celebretur. cxxxv

Feſtivitas ſeptimi menſis. cxxxix

Feſtivitates Domini ſuis vocabulis cauſas ſuas eloquuntur. clvii. Epiphaniæ ſit quot annis ad hominum memoriam. clx. In feſtivitatibus procurandum, ut omnes ad Dei gratiam recurrant. x. *L. ſolemnitas*, *L. Sabbatum*, *L. Epiphania*.

Ficus. Quomodo tegit Adam, & Zachæum. liv. Arbor pro ſimilitudine data. cvi

Producit groſſos in florem, ſed proicit. cvi. Symbolum Synagogæ. Non ſignat præſentia, ſed indicat futura.

Ad eam currit poſt culpam Adam, & ſub ea quærit illum Chriſtus. Non tegebat, ſed nudabat verecunda, & ſtimulabat pudorem. Sterilis ſtercoratus.

Fiducia. Impetrandi poſtulata tunc eſt, quando Oratori Rex dictat ſupplicationem. lxx. Fiducia noſtra ex familiaritate Chriſti. cxliv. Fiducia data crediturіs ex fuga Chriſti. cl

Fidelis. Chriſtus fidelibus miniſtrabit epulas, infidelibus ſententiam. xxiv. Eis Veſper luceſcit. lxxv. Gaudeat inveniſſe Chriſtum verum Deum. lxxxvii. Illum non latet divinus ſenſus celatos in verbo Dei. xcix. Dignus dicitur Dei auxilio. cii. Fidelibus ſemper notus Chriſtus. cxxxi. Cum fideli Deus eſt, cum infideli homo, quomodo. cxlv

Fideliter currentibus occurrit Chriſtus. lxxx. Fidelis clarior Sole. xxxvi

Fides. Pater divinus fide quæſitus ſtatim adeſt. iii. Fides non requirit arbitros. ix

Ad fidem ducendi ſunt infideles. x

Et qui, & a quibus. Quibus, & quomodo danda ſint fidei ſigna. xi. Per fidem ſalus Gentium, xviii. Dæmoniſque debellatio. Cur modica fides diſcipulorum Chriſti. xxi. Fides ſubito curat, quod ars diu non curat. xxxiii

Dat ſalutem. xxxiv. Nebulæ fidei mulieris Hæmorrhiſſæ ſugantur. xxxvi. Fides ſtat per orationem, jejunium, eleemoſynam. xliii. Cur a Chriſto reſpiciatur fides offerentium paralyticum. l. Fides patris filio prodeſt, infidelitas obeſt. li. Fides, & confeſſio, ſalutis Sacramentum. lvi. In corde, non in chartis ponenda. Auditu capitur. Fidei compendium eſt corde credere, & ore confiteri. lvi

Fidei ſacramentum purgat labia immunda, & alia facit. lvii. Non committenda chartis. lviii. Qui fidem quærit, rationem non quærit. lviii. Compenſatur a Deo. Unde fides colligat argumentum reſurrectionis Chriſti. Fides ex auditu, auditus ex verbo. lix. Res ſequitur in fructu, ſi fides præceſſit in ſemine. lx. Fides tradenda memoriæ non libro. Perfidis fidei ſacramentum perniciоſum.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Radicata fides in profundo pectoris extollitur in cacumen credulitatis. lxi

Fidei confeſſio fit ore ad ſalutem.

Fide homo deſignatur incola cæli, &c. lxii. Reverenter amplectenda.

Fidei confeſſio cito remunerata. lxviii. Quid valeat fides. lxxi. Fides mulieris de ſepulchro. lxxiv. & lxxvii. Fidei fundamenta ſuper petram. lxxiv. Docuit reſurrectionem Chriſti. lxxvi. Recepit Chriſtum ab inferis. lxxxvii. Fides mulierum turbata in paſſione Chriſti.

Stabilita. xviii. Fides diſcipulorum Chriſti altius requiſita. lxxxi. Mulierum cæca. lxxxii. Fidem ſuſcepturos a terra diviſos, Magos, Græcos, Romanos, prophetarum. lxxxiii. Moritur, qui ſine fide eſt, & quomodo. Fides curat morbos. lxxxiii. Paulatim perfidis infundenda. lxxxvii. Fides primum ex credulitate. Fides dat verbum, infidelitas negat. xc

Fidei mentitur, ſi quod facit Magus, non facit Chriſtianus, xci. Fides requiritur in conceptu, & partu Virginis. xcii. In fide putati pares, aliquando ſunt diſpares. xcvii. Fide accedimus ad Deum. Fides habet ſuum fermentum. xcix

Inclinat Dei voluntatem, ad revelanda ſecreta. c. Ea jungimur Deo. Fides Gentium rapuit, quod ſprevit perfidia Judæorum. Et fecit vim, ut raperet patris hæreditatem. Chriſtus ſe Deum ita manifeſtat, ut etiam ſit locus fidei. cii. Fides ſervos promovet in amicos. Vivit, & viget in Gentibus. Fidem quærit Deus, non mortem. cviii

Fides offerenda Deo ad perfidiæ deſtructionem. Vexillum fidei erectum ad Judæorum, & Gentium ſalutem. cx

Salus tota in fide. Fides eſt Dux viæ Chriſti, in qua ſtamus. Fides unde tota eſſet periculis plena, lex aperuit. cxvi. Tota ſpes fidei eſt in reſurrectione mortuorum. cxviii. Accipienda fides, quia datur gratis. Fides, & devotio martyrem facit. cxxviii. Fides ſola attingit Deum. cxxxi. Fidelis agnoſcit, quod neſcit infidelis. Fides non arſit in Laurentio, ſed ardentem conſolata eſt. cxxxv. Fidelem tenet promittentem.

Orandum, ut augeatur ad æterna bona credenda. cxxxix. Fide cognoſcitur Verbi Incarnatio. cxli. Sine fide ne minima operum Dei aſſequi poſſumus.

Fides ratione Dei ſubſiſtit, non hominis. De fide Evangelii codicilli ſumendi ad coronas æternas. cxliv. Fides promiſſionis factæ David, impletur in Joſeph. cxlv. Corda mortalium ad fidem excitata per Chriſtum. cli. Significata in Thure. clix

Fides Gentium dedicata ex credulitate Magorum. clx. Eo pervenit fides, quo non perveniunt cogitationes humanæ. clxiii. Auget nos ad menſuram Chriſti. clxiii. Chriſtus ad fidem promiſſi auditores perducit exemplo. Differentia inter ſimpliciter fidelem, & ſcienter fidelem. clxvi

Ad firmitatem fidei Dæmon inſanit. cxlix. *l. perfidia*, *l. confeſſio*. Qui auditu fidei ſecretum conſcendit, ad totam rem pervenit. cxlii. Ne fidei germina necarentur, tempora partita ſunt in ſtillicidia. cxliii. Chriſtum non tangit manu, qui fide prius non tangit. lxxvi. Flumine linguæ bibitur fidei auditus. lxxix.

Figura, ſeu Parabola. Filii prodigi tribus de cauſis profertur. i. Figuræ dicuntur a Domino ad noſtram correctionem. ii

Prodigi figura quomodo applicetur nobis. Quomodo Hebræo, & Gentili attribuatur. Serm. v. per tot. Figura de fideli diſpenſatore omnes tangit. xxvi

Paralyticus figura Judæorum, Publicanus Gentium. xxx. Manum aridam habens cujus figura ſit. Serm. xxxii. Hæmorrohiſſa figura Eccleſiæ. xxxv. Figuris præſentibus futura myſteria naſcenda. xxxvi

Joannes figura Chriſti.

Jacob figura Chriſtianorum. lxxiii

Chriſtus loquitur in parabolis, & obſcure cur. xcvi. Figura de grano ſinapis. xcviii. De fermento. xcix. Parabolæ traduntur de rebus notis omnibus, & cur. xcix. Dicuntur ad inſtruendos populorum animos. cvi. Adam figura Chriſti. cxvii. Figura Villici iniqui pertinet ad populum. cxxv

Eſt figura populi Gentilis. cxxvi

Filii redeuntis ad patrem ſignificat hominem baptizatum. cxxxvii. Figura Eccleſiæ ſponſæ eſt Maria Virgo. cxlvi

Chriſti eſt Joſeph. Figura Chriſti fugientis in Ægyptum quid ſignificet. cli. Duo animalia præſepii ſunt figura duorum Populorum. clix. Populi Judaici figura Rubus. clxiv

Figuræ adimplendæ. clxvi

Figura ovis perditæ explicatur. clxviii

Drachmæ perditæ. clxix

Fratres Epulonis figura Hebræorum, cxxiii. Dæmoniacus figura populi Gentilis. lii. *l. forma*.

Filius. Indignus prærogativa filii, quando non poſſidet bona cum patre. i

Prodigus quo auſu petierit portionem a patre. Beatus, ſi pater ſubſtantiam ejus teneat. Infelix, & quomodo ſi ſine patre poſſideat.

Convivens parentibus, & propinquis, quæ bona. Patri ingratus tranſit in beſtiam. ii. Apud patrem interceſſore non eget. Cur dicit: *non ſum dignus vocari filius*. In libertate, ad quæ mala tendat. Ut caveat Diabolum, maneat cum patre.

Et ut fruatur ſemper paternis bonis.

Filiorum peccata redimuntur oſculo. iii

Filii peccatores redeant ad patrem. Filius abſcedens dives a patre, redit diſcalciatus. Senior filius ob invidiam perdidit bonum frugalitatis. iv

Ignarus filius judicans patris pietatem. iv. Filius eſt ſubſtantia patris.

Filius ſenior eſt Judæus; junior Gentilis quomodo. v. Filius cæleſtis patris veniam petat, & panem.

Filius non generatur abſque Dei auctoritate. vi. Patri non credens neſcit ſe filium. vii

Eſt patri ingratus, ſi illum non honoret muneribus. x

Filii ſint grati erga parentes. xxxiii

Fabri filius, *l. Faber*, Filius Dei nil requirat præter cæleſtem patriam. xlix

Filius quando repleatur Dæmone. li. Filius ſuſpectus de largitate patris quid agat. lv

Filius Dei probatur, quinon obſcuratur vitiis, &c. lxvii

Filius generi reſpondeat. lxviii

Impetrat a patre, quæ ſancta ſunt. lxx

Multa prece non laborat. lxxi

Filius petit ex neceſſitate, pater dat ex charitate. Placet juſta petens, diſplicet ſtulta requirens. lxxi

Filii degeneres puniuntur.

Dura tempora dominationis paternæ, propter ſpem hæreditatis. lxxi

Filii Dei hæreditatem vivente patre poſſidebunt.

Filii militant Deo, antequam parentibus naſcantur. lxxii

Filius non eſt uni tantum genitus, qui cunctorum eſt creatus ad gaudium. lxxxviii

Filius decrepiti vinum neſcit.

Laudatur ex gloria patris. lxxxix

Filius dicitur illius, cujus vitia, ſeu virtutes habet. Quod parentes de filiorum meritis judicent, e cælo eſt. cvii

Filius magis impius ex pietate patris. cxxiii. Vocatus ſub nomine filii, & damnatus graviter dolet.

Filius quod patitur Judicii eſt, non furoris. Qui genitoris opera non facit, negat genus.

Filios ditat, qui pleniſſimam charitatem relinquit. clxii. Pro ſe ſolicitus filius culpat ſuperſtitem patrem. clxiii

Prodigum non paſſus eſt eſſe in ſecundis pater. iii. *l. Pater*.

Fimbria. Veſtimenti Chriſti, quam tetigit Hemorrohiſſa, *l. Hemorrohiſſa*. Quæ ſit hæc fimbria myſtice. xxxiv

Finis. Quem juſto dat Chriſtus in morte non ſuſcipit finem, nec interficit, ſed perficit. cxiv. Finis delictorum erit in reſurrectione carnis. cxvii

Flagellum. Dei eſt propter culpas noſtras. xx

Super nos inundat, Deus dormire dicitur, ideo excitandus quomodo. Homines a Deo flagellati penuria, peſtilentiaque, peccatis tamen inhærebant. xlv

Ex contemptu Dei venit. xliii

Flagella Dei ceſſabunt, ſi convertamur ad Deum. xx

Fletus. Flendum eſt, quod unius delicto totus mundus fuerit condemnatus. cxi. *l. lacrima*, *l. planctus*.

Flores. Camporum grati, ſed gratior panis. xviii

Grati ſunt flores, ſed uſque dum perveniatur ad poma cur. lxii. Multi flores multitudinem fructuum pollicentur: ſed ventorum flabris examinati, pauciſſimi ad fructum perſeverant. xcvii

Quando aliud appareat habeatur in ſpecie. Hortus Eccleſiæ flagrat ſempiternis floribus. xcviii

Flores adorati ſumuntur a Chriſto ad noſtrum exemplum. clxiii. *l. Lilium*, *l. Roſa*.

Floſculi. Verborum non quærendi, ſed fructus in explicatione ſacræ Scripturæ. xviii

In frutice horrenti floſculi miri odoris germinantur. xlix. Floſculi legales deceperunt Judæos. cvi

INDEX RERUM

Fœmina. Fœminæ Apoſtolos præcedunt ad miniſterium, quæ ordine ſequuntur diſcipulos. lxxv. Deferunt typum Eccleſiarum ad Dominicum ſepulchrum. lxxv
Cur venerunt videre ſepulchrum, non Dominum. lxxv. Fœmina generat nobis Chriſtum ex ſepulchro.
Fœminæ duæ figura Eccleſiæ. lxxvi
Tenent typum Evangelicæ prædicationis. Fide tangunt veſtigia Salvatoris. Fœmina mortis interpres fit nuntia reſurrectionis, & alia. lxxix
Non præponuntur Apoſtolis. Per Virum, & fœminam cauſa mundi finitur. xcix
Per Fœminam vitam meruimus. cxlii
Fœmina Virgo ſeducta maritum virginem inducit ad eſum cibi. cxlviii. Fit materia totius ruinæ, quæ facta fuerat ad ſolatium ſingulare. Hinc que primum hominis peccatum. Fœminarum pericula ſi Joannes non evaſit, quis inter eas vivens ſecurus evadet? clxxiv. *l. Mulier*.

Fœnus. Triſte eſt, ſemper vinculis fœnoris alligari. lxxxviii. Chriſtus dedit, non accipit in fœnore, & promittit ſe exacturum. cxxiii. *l. Uſura*.

Fœtor. Quod alienis operis everſori fœtet, non fœtet ſui operis amatori. lxv. Fœtor Lazari ad oſtendendum divinum miraculum.
Deus fœtentibus dat vigorem. *l. Lazarus*, *l. Martha*.

Fons. Frigidus ſitienti lætus. xlvi. Ore anguſto manans magis fluviorum laticibus ampliatur. lxi. Ut ſenſim creſcat. xxxix
Fons Solymæ abundat, cum impellit Angelus, non cum ſitit hautitor. lxxxvi
Fons non ſitit. cx. Fontes natura grati, ſalſedine ingrati. cxi. Fluvius deſervit fonti. xi. Si ejus vena ditatur ſuo irriguo, felix. cxxxvi. Siticuloſus fons in pectore phariſæorum. clxxii. Fons veniæ, *l. Venia*. Chriſtus fons voluit dilui. xc

Forma. Seu figura ſæculi ab Apoſtolo correpta. cxx
Quæ ſit, declaratur ab eodem.
Ad formam Chriſti nos revocat Apoſtolus, & quomodo. Variæ formæ a Regibus Perſarum ſumptæ ridiculæ. cxx. Formam paſſionis Chriſti Petrus, & Andreas in ſe ipſis exprimebant. cxxxiii. Cur formæ variantur a Deo. clxx. Imperfectis oculis grandeſcunt formæ. clxxvi

Fortis. Malis non turbatur. xlvii. Fortis miles provocat palam ſpectantibus omnibus. xcvii. Fortes non proſternunt adverſa. cxxiv. Fortium ſudor ſuperatur a lacrymis parvulorum. cxxviii

Fragilitas. Eſt febris, quæ erumpit in phreneſim vitiorum. xli. Quæ ſit, & multa de illa. xli. Mala, quæ veniunt ex ea.
Ut curetur.
Fragilitas ſemper tendit ad lapſum. xlii
Humana quos effectus producat. xlv
Ejus deſcriptio. lxviii
Ut ſuccumbat in conflictu. lviii
Humana circa Divina quanta ſit. xc
Humana jubetur tantum dare Deo, quantum dedit mundo. cxiv
Humana ut paſſionibus in qualibet ætate perturbetur ad lapſum. cxv. Humana ſuccumbit portatura Deum. cxlii
Corrumpitur ſanie vitiorum. clxvii
Cito cadit, quæ ſocios deſpicit. clxx
Innata cogit nos peccare. xxxiv. *l. Infirmitas*, *l. Paſſiones*.

Frater. Oratione, jejunio, & lacrymis juvandus. xx. Fratri qui ſubvenit, ſibi ſubvenit. Quis frater dicatur apud Hebræos. xlix. Cur diſcipuli a Domino fratres dicantur. lxxx. Fratres Epulonis figura Hebræorum. cxxiii. Frater eſt in febre, & furore, fratrem cum lædit. cxxxix. Chriſtus frater noſter factus eſt. clxii. Invidus animus fratri, patri gratus non eſt. iv. Invidus credit damnum, dum conſpicit cohæredem. Fratrem vult perdere Hebræus per invidiam. v. Fratrum pictura cum concordia quid ſignificet. cxlvi

Fraterna Charitas. Orat Dominum in periculis fratrum. xx. Per eam abſtrahendi ſunt peccatores a perditione. clv. Ubi non eſt, nec gratitudo erga patrem. iv. *l. unio*, *l. concordia*, *l. amor*, *l. proximus*.

Fraus. Lædit homines. lxii. Fraudis manent pœnæ. xcvii. Fraudes timere non poteſt, cui deperire nil poteſt. xcvii. Quando fraus ſit pia. cxxv. Fraus Villici. cxxvi
Ex ea tota perditur fides. Creditor ſupernus fraude non prævenitur.
Villici quare probata a Domino. cxxvi
Fraus in ſe reverſa colliditur in Herode. cli. Felix quæ. xxxv

Fremere. Cur Chriſtus in reſurrectione Lazari fremat variæ rationes. lxv

Fructus. Factus poſt terram, dat vitam, & ſubſtantiam. cxvii. Centeſimus quando debeatur ab homine ſuo auctori. cxxvi
Fructus a terra non habet homo ante laborem. cxlii. Fructum copioſum quando Villicus habet, Dominum venire ad lucrum ſuum cupit. clviii. Interpretantis myſticas ſcripturas. xcvi

Frugalitas. Summum bonum eſt. iv

Fuga. Sumenda de hypocriſi, alias cademus. vii
Fugiendum a facie mulieris. cxxvii
Noſtra fuga excuſatur ex fuga Chriſti. cl. Fuga bellicoſi ars eſt, non pavor. Fuga potentis ſe ſubducentis infirmo cur. In perſecutione melius eſt fugere, quam negare. cl. Fuga utilis. cli. Fuga martyris non comprehenſi neceſſaria. De invidia ſtatim ſumenda. clxxii. Devoti militis non eſt, ſui Ducis deſcribere fugam. cl
Fuga Diſcipulorum Chriſti, dum ipſe capitur, an culpabilis. cxxxiii

Fugientes. Ut revocet, Chriſtus fugit. cl. Fugientes homines excuſantur fuga Chriſti. Domino fugiente non eſt indignum fugere ſervum. cli. Fugiens Deus peccatorem, parcit. cxxxi

Fulgur. Non illuminat, ſed dat pavorem. lxiv
Fulgur Angeli Reſurrectionis Chriſti. lxxiv. Fulgura cum aliquid diſſolvunt, ſenſus, menteſque hominum corripiunt, clxxi

Funus. Divitis, & pauperis deſcribitur. cxxi

Fures. De neceſſitate naſcuntur. vii. Sua largiantur, qui furabantur aliena. cxiii
Qui ſemel cœpit furari, nec deſinet in oculis Domini. cxxvi. Fur amat noctem. clviii

Furor. Eſt irrationabile obſequium. cix
Furor eſt fratris, proximo cum ipſe deliquit. cxxxix. Furor fratris in fratrem ægritudini adſcribendus. Furor neſcit carere dementia, & quomodo. clxxiii

Furtum. Hemorrhoiſſæ nullum dedit furato detrimentum. xxxiii. Fuit pium, quia fide attrahente commiſſum. Fuit felix. xxxv
Furtum tota celeritate reddatur. cxxiii. *l. latro*.

Futurum. Datur intelligi ex præſentibus. xlvii
Futura non accipit Judæus, quia de præſentibus eſt ingratus. xlviii
Futura jam facta ſunt Deo. lxx

Gabriel Angelus. Apparuit, locutuſque fuit Zachariæ; & eſt ſervus Dei. xc. *l. Maria Virgo*. *l. Angelus*.

Galla placida. Mater Valentiniani Imperatoris interfuit conſecrationi Chryſologi Archiepiſcopi. cxxx. Poſſedit Auguſtam Trinitatem, & quam, & cur. Sacerdotes rogantur orare pro illa, & filio Auguſto.

Gallina. *Gallus*. Deus ſicut gallina nos educat, ducit, vocat, & deſcriptive, & cur. clxx
Gallus quid impendat hoſpiti. xxi

Gaudium. Habet pater plus de venia in filium, quam de juſtitia. iii. Gaudendum, cum cæteri gaudent. vi. Ad gaudium cur terra vocetur. Gaudium David cum agni Chriſtiani nutrirentur lacte. vi. Gaudium noſtrum eſt cooperari Deo in ſalutem animarum. x
Socius in labore etiam in gaudiis habendus eſt. xl. Ut gaudium conveniat cum lacrymis. xlvi. Gaudium de malo pauperis luctu compenſabitur. xlvii. Gaudium poſt lacrymas. lxv
Ex reſurrectione Lazari. Gaudia deſiderata vix creduntur, & dant ſtuporem. lxxxi. Gaudium gratius poſt mœrorem. lxxxiv. Gaudium feſtivitatis ſit cum miſericordia in egenos. ciii. Gaudia cauta ſint, in feſtivitatibus. cxxvii
Sumendum gaudium ex victoria, & exemplo ſanctorum. cxxix. Gaudium cum Eccleſia eſt in pace, Hæretici in ira. cxlix. Gaudiis non miſcenda triſtitia. clxxv

Gazophilatium. Chriſti eſt manus pauperis. viii

Gehenna. Quæ exurit reos, innocuis deſervit. clxvi. Ejus ignibus qui deputentur. clxiii. *l. Infernus*.

Gemitus. Noſter non neceſſarius quando. clxvi

Generatio. Hominum, & animalium oſtendit Divinum amorem. lv. Duplex, qua naſcimur, & qua renaſcimur. cxxvi
Generatio Divina teſtem neſcit. clx
Primordia generantis ſunt omnibus duriora. clxxv. Via generatur in via quomodo. Hominis non fit ſine Deo. vi. Generatio Verbi Divina. *l. Trinitas*. *l. Divina*.

Generoſus. Animus facile contemnit, quæ magna putat. xxix. Ut delicta præveniat, & conculcet. cxvi

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Gentilis. Populus dicitur filius junior. v

Beneficia quinque naturalia fuerunt ei portio ſubſtantiæ. Hæc poterant illum ducere ad cognitionem patris cæleſtis. Fuit in principio mundi Idololatra. A Deo peregrinus non loco, ſed animo. Sæculari ſcientia diſſipavit patris ſubſtantiam. v

Dæmonis idololatra. Nec veritatem didicit. Ejus ſtultitia. Receſſus a Deo ad gulam, Gentilis a Deo permiſſus, ut ex malo fieret bonum.

Rediit ad patrem. Peccavit in cælum idololatrando. Ad congregandas diſperſas Gentes, Deus induit perſonam paſtoris. VI. Gentilis ſanatur in Veſpere. XVIII. Eſt idololatra.

Ad Gentes Chriſtus venit non carne, ſed Verbo. Gentilis extra quatit Domini navem. XXI. Ut inſurgat contra Fideles. XL. In Dæmoniaco figuratus non ſanatur, niſi a Chriſto. LII

Gentilis veniens ad Chriſti fidem prius exorciſmis purgatur. Lætatur Gentilis ſe Deos fugiſſe profanos. LVII

Derogat nomini chriſtiano, LXIX

Cæcitas in parte facta in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret. LXXIII

Salus Gentium, & Judæorum a Chriſto juncta. LXXVIII. Gentilis credit non viſo Chriſto. LXXXIII. Gentes exteræ, quæ ſuſceperunt fidem. Gentilis fecit ſibi creaturas eſſe Deos. LXXXIX. Fides Gentium rapuit, quod Judæorum perfidia ſprevit. C. Et vim fecit Chriſto. Canis quomodo lambat Chriſtum panem. C. Gentilis, ideſt Chriſtianus alios ducit ad Chriſtum. CII. Diligit gentem Hebræorum. Tantum Gentili Chriſtus eſt junctus, quantum ab Judæo disjunctus. Gentilis laudatur ex fide. Gentium vocatio, & obedientia. Gentilis ſacrilegus, CV

Deorum monſtris obſequens Deum verum ignorat. CIX. Cur per naturam ſuperbire non debeat. CX. Gentilis figuratus in Villico iniquitatis. CXXVI. Convenitur ad reddendam naturalis boni rationem. Gentilis jam Chriſtianus Judæum interrogat.

Gentiles Chriſtiani effecti, quomodo Judæis prudentiores ſint. Gentes a Joanne præparantur ad Evangelium, & pœnitentiam. CXXXVII. Cur ſimulacra finxerunt. CXLVII. Chriſtus venerat, ut Gentes introduceret ad fidem. CLI

Gentes anteponendæ Hebræis. CLI

Gentiles ſuos Deos fæditatibus trahunt videndos. CLV. Gentiles vindices injuriarum Dei, & quomodo.

Gentilis Aſinus agnovit Dominum ſuum, & quomodo. CLIX. Gentium credulitas dedicata ex fide Magorum. CLX

Sata Gentium a Chriſto purgata igne artifici. CLXIV. Gentilium converſio operata ab Apoſtolis, qualis. LI

Fuit beſtia quomodo. XXIII

Genus. Temerarius eſt, qui diſcutit de genere, LXXII

Genus negat, qui genitoris opera non facit. CXXIII

Gladius. Vitalis quando occidit, non dat mortem. CVIII

Gloria. Comitatur virtutes. XXXI. Chriſti reſurgentis ſepelivit injuriam morientis, LXXV. Gloria filii laus eſt patris. LXXXIX

Major eſt innata, quam quæſita. LXXXIX

Ad gloriam naſcitur, qui liber eſt. CI

Gloriæ tantum ſubjiciatur homo, quantum fuit ſubjectus turpitudini. CXIV

Ad coronam gloriæ hortamur ab Apoſtolo. CXIX. Pro ea currunt Hebræus, Philoſophus, Hæreticus, & Chriſtianus, ſed hic unus illam accipit.

Pro æterna gloria certandum, & contra quos. In gloria ut ſancti exerceant officia pia, hic ab eis præſtita, CXXI

In gloria Sancti vident cruciatus malorum. CXXII. Gloriam æternam laboremus poſſidere. CXXIV. Gloria æterna hic paratur quomodo. CXLIV. Noſtra ut ſepeliatur. I. In ea ſancti vident, quicquid eſt divini luminis, honoris, & gloriæ. CLXXVI. *l. Beatitudo*, *l. Æterna*. In gloria non erit tempus. LXXXII

Glorificare. Deum debemus publice poſt gratias acceptas. XXXVI.

Gratia. Dei nos ducit ad illius conſpectum. VI. Ut infirmis detur a Deo. I. Quomodo juſtificat peccatorem abortivum. LVI. Gratia Dei audimus, & reſpondemus de fide. LVIII. Gratiæ agendæ de præſtito. LXV. Gratia facit hominem terrenum eſſe cæleſtem. LXXII. Gratia vocamur. LXXXI. Intromittit in Templum, quod lex deduxit ad januam. LXXXVI

Joannes Baptiſta, ut pervenit ad gratiam. LXXXVIII. Gratia referatur ad gloriam nominis Dei. Per eam juſtificamur. XCI. Gratiæ ſingularis eſt, eſſe in omnibus juſtum. Præveniens, & efficax, ut ducat ad Chriſtum. XCIII. Gratiam agnoſcere indignus eſt, qui legem abſcondit. XCVI. Gratiam habere juſti ſatentur, per quam ſtant, & ſine qua pereunt. XCVII. Gratiam etiam reprobis offertur. C. Gratia a Domino ſpreta, datur ſervo. Gratia vocat ad Deum. CII. Gratia Chriſti redimus ad vitam. CXII. Ut gratia abundet, non permanendum in peccato. CXIII

Data eſt a Deo homini, non data peccato. Gratia manumittente liberantur a ſervitute peccati, qui ſub leges ſunt. CXIV. Gratia vocat hominem ſervum, qui eſt vere liber. Adoptat hominem in Dei filium. Per gratiam ſolvendum, quod per naturam non poteſt. CXXVI

Gratiæ baptiſmatis effectus. CXXXVII. Qui gratiam invenit, timere neſcit. CLXII

Gratia Spiritus Sancti docet myſticos ſenſus in Evangeliis latere. CLXIX. Lavat unicum gratiæ lavacrum. CLXXI

Gratiæ libertas. CLXXVI. Ad Dei gratiam quilibet ducatur. X

Mariæ gratia. *L. Maria Virgo*. De illius liberali gratia, ſuſe, per tot. Gratiæ magnitudo cognoſcitur ex magnitudine reatus. LIV. Gratia perſeverans quando, LXVIII

Gratus. Deo ſit Dives, quando pauper in malis eſt gratus. CXXIV. Gratiora ſunt accepta, quam poſſella, & inventa magis, quam ſubjecta. XCIV. Reſurrecturus homo ſit gratus Deo. CI

Grex. Dæmonum mittitur in gregem porcorum, cur. XVI. Quare Chriſtiani vocantur puſillus grex. XXII. Grex miris quomodo vicit varia genera beſtiarum. XXIII. Imitatur Chriſtum. Vincit cum perdit.

Gula. Ducit ad famem. I. Epicurus de gula auctor deſperationis. V. Gulæ complacere noli, dum jejunas. XII. Adam e Paradiſo gula extraxit. XII. Gulæ pretio mulier emit mortem. LXIII

Gutta. Quam petit Epulo ad quid, & quid egerit. CXXIV. Gutta, & mica ſufficit ad refrigerium pauperis. Gutta roris Sancti Chriſtus oculos peccatoris baptizat. CLXXVI. Ex ea reſurrectio credibilis oſtenditur. *L. Mica*.

Habita. Perdidiſſe major eſt dolor, quam nunquam habuiſſe. CXXIII

Habitaculum. Innocens torquetur ſedere habitatoris. XVII. *L. Domus*.

Habitus. Ad quid mutetur a Deo. CLX

Hæmorrhoiſſa. Occulto vulneri ut remedium quærat. XXXIII. Ancipitibus cogitationibus cumulata. Fide curatur. Cur ſtabat a longe, nec loquebatur.

Cur furatur ſanitatem. Ad fidem, furtumque confugit. XXXIV. Ut agebatur procellis cogitationum. De ſummitate fimbriæ ad ſummum Deitatis pervenit. Quomodo acceſſit retro.

Fides illicus. XXXV. Docuit, quantum ſit corpus Chriſti tangere. XXXV

Ut habeat veniam tacita confeſſione. XXXIV. Ut Chriſtus ad illam converſus ſit. Media inter vulnus, pudoremque quid fecerit. XXXV. Conſcia doloris, non peccati acceſſit retro. Cur tetigit fimbriam. Scientia, Sacramento, & fide magna. Eſt figura Eccleſiæ.

Dominus non quæſitus illi occurrit. XXXVI. Inter ipſam, & Dominum eſt commercium furtivæ ſalutis. In multitudine eſt ſola cum Chriſto. Cur quæritur Chriſtus, quis tetigit veſtimenta ſua. XXXVI. Deus laudatur in ea.

Ante curam latet ex verecundia, poſt venit in medium, ut gloriam Deo referat. Cur annos duodecim infirmitatis haberet. Ejus pudor celatus etiam a Chryſologi ſilentio. LXXXVI. Tangens Domini fimbriam non eam polluit, ſed ipſamet ſanatur. XCIV. De ea. C

Hæreditas. Filiorum, ideſt, Judæorum translata ad Gentes. C. Adæ parentis noſtri crudelis, quam nec placuit adipiſci, nec licuit renuntiare. CXI. Hæreditas melior non eſt vinculo divinæ charitatis. CLXII. Mundana quæ ſecum mala teneat. Eſt pugna, eſt noverca filiorum. Divina hæreditas dari, ſed dividi non poteſt. In hæreditate non eſt contentio, ſi removeatur avaritia.

Hæres. Erit Chriſtianus beatus patre ſemper vivente. LXXI. Homines hæredes Adæ ſui, & neceſſarii. CXI. Bona collata amiſerunt, mala adepti ſunt. Bonorum mundanorum hæres quid petierit a Domino. CLXII.

INDEX RERUM

Hæredes ditat, qui illis pleniſſimam charitatem relinquit. Chriſto per gratiam cohæredes ſumus. Hæres impatiens eſt, qui patris fatigaur ad vitam. I

Hæreſes. Tot pene Eccleſia patiebatur, quot Divinæ legis erant quæſtiones. XXI. Ad quid hæretica zizania a Dæmone ſuperſeminata eſt Evangelio. XCVI

Hæreſes Arii, & Photini. CIX. Omnes Deum blaſphemarunt. Hæreſis eſt dicere, Chriſtum corpus aerium aſſumpſiſſe. CXLIV. Item quod Pater ſit major filio. II. Hæreſes ſunt circa nativitatem Chriſti. CXLV

Hæreticus. Intra, Gentilis extra Dominicam navem quatit. XXI. Blaſphemat Chriſtum. XXIV. Quaſi canes extranei dente rabido carpunt Chriſtianos. XL. Sedit in cathedra peſtilentiæ. XLIV. Eſt contra generationem filii, æternam, IX. Poſt ſepulturam Chriſti dicit: expectet, LXII. Paſcitur injuriis Chriſti.

Chriſtum eſſe Deum credat, & qua ratione. LXXXVIII. Redeat ad Eccleſiam. XCVIII. Cognoſcat Dominum veniſſe ad ſervos. Perdit Deum per naturam, inveniet per fidem. Currit pro corona gloriæ, ſed eam non accipit. CXIX. Aſſertio fidei Hæreticorum eſt venenata, jejunant, dant eleemoſynas, ſed fruſtra. Hæreticus non credit poſt cauſam. CXLII. Ubi generet perfidiæ ſuæ nebulas. CXLIV. Quomodo in ira ſunt, cum Eccleſia eſt in pace. CXLIX

Hæreus, ſeu Judæus. Ejus invidia oſtenditur in figura filii prodigi. I. item, IV. per tot. Judæus fuit filius ſenior, V. Ejus portio ſubſtantiæ fuit lex Divina, V. Non ingreditur Eccleſiam ob invidiam. Gentilem judicans ex priſtinis moribus ſe privat gaudiis paternis. V. XXXI. Loquitur, ſed non facit. Eſt cum patre per Sanctos Hebræos. Habet omnia, quæ patris ſunt, etiam Chriſtum. Sed per invidiam omnia perdit. Chriſtus manibus Judaicæ gentis operatur ſalutem. XVIII. Ejus manus immunda a Chriſto mundatur. Miratur, cur Jeſus miſceatur conviviis peccatorum. XXIX. Figuratur in Paralytico. XXX. Judæi ſunt germen Viperinum. XXXI. Eorum inſidiæ, & doli erga Chriſtum. Sunt utres veteres. Vinum novum Evangelii non habebunt niſi Chriſtiani fiant. XXXI. Hebræus non recipit Chriſtum Synagogam intrantem. XXXII. Hebræus jungitur Herodianis, ut Chriſtianos invadat. Error Hebræorum pravior fluctibus maris. Infamat Judæus reſurrectionem Chriſti. XXXVII. Ut quærat Chriſtum. Condemnabitur a Ninivitis & Regina Auſtri. Quomodo faceret vindictam. XXXVIII. Sit utile exemplum Chriſtianis. XLVI. Lex ſpiritualis Judæorum quomodo amiſſa. XLIV. De Chriſto miratur ex indignatione. XLVIII. Tentat obſcurare Virginitatem Mariæ. Nequitia Hebræorum contra Chriſtum late. XLIX. Fatetur veritatem invito. Quid dicat de Chriſto, & diſcipulis ejus Dæmoniacum curare non valentibus. LI. Diabolo nequiores. Converſi ex hominibus in canes. LV. Vident Chriſtum petram, ſerpentem, ſcorpionem. Ultra ſepulturam nil aliud dant Chriſto. LXII. Ad Lazari reſuſcitatum, non convertuntur. LXIV. Judæorum Paſcha non conjungitur cum noſtro. LXIII. Dies illis vertitur in noctem. LXV. Cæcus peccata ſaxat pretio, emit ſanguinem Redemptoris, & perfidiam reſurrectionis Chriſti. LXVI. At pecuniam perdidit, ſe & poſteros occidit.

Dolet Chriſtum reſurrexiſſe, non illum occidiſſe. LXX. Emit, ut perdat; vult Chriſti reſurrectionem eſſe furtum. Diſcipulos perdere quærit.

Quid cauſaverit in morte Chriſti. LXXI

Quare Chriſtum ſcire miratur, cum non didicerit. LXXV. Hebræorum ſanctitas uſque ad tempus Herodis. LXXVI

Cur illis a Chriſto in Parabolis prædicatur. XCVI. Laniat paſtorem. C. Rogant pro Gentili, non pro ſe, nec pro filiis. CII. Odit gentem ſuam Judæus amatus, laudatus a Chriſtianis. Ibat corpore, non mente cum Chriſto. Hebræus quantum ſe a Chriſto ſejungebat, tantum Chriſtus jungebatur Gentili. CII. Inimicus Chriſtiano. Hebræorum repulſa. In eis ſigna, & virtutes nil proficiunt. Cæleſtes ſenſus terrena intelligentia pervolvit. CV. Præter rationem quærens Deum, amiſit, CIX. Excolens legem ſine ratione legis, auctorem legis interemit. Non debet excoli, per legem. CX. Perdidit Templum, Sacerdotium, ſacrificium, incenſum, purificationes, devotionem ſolemnitatum. CXIV. Circumciditur, quia præſentis bonis abſciſſus eſt. Maledictus quia in omnibus offendit. Per legem currit pro corona gloriæ, CXIX. Sed eam non accipit, Chriſto credere de bonis Cœli, & malis inferi noluit. CXXIII. Interrogatur a Gentili facto Chriſtiano. CXXVI. Cur deberet centum cados olei. Relictus in filium ſæculi, & eſt minus prudens Gentili Chriſtiano. Exaſperatur videns Deum hominem. CXXXI. Hebræos omnes perfidia excepit. Livor ejus, & blaſphemiæ erga Chriſtum docentem. Lapides tulerunt, ut ſe, non Deum occiderent. Sordes illorum, flumen lavare poteſt. CXXXVII. Nuncupantur genimina Viperarum. CXXXVII. Judæi a diverſoriis Dominum excluſerunt, quem jumenta ſuis in præſepibus ſuſceperunt. CXLI. Pavet Judæus, quod Chriſtus naſcatur. CXLVI. Partus Virginis Judæo celatur, ne occidatur.

Venit Chriſtus, ut de contemptu legis veniret Judæus. CLI. Caſtigatur illorum perfidia fide Gentium. Judæus fugavit Dominum, Ægyptus recepit.

Gentes anteponendæ Judæis in fide. CLI. Turbatur infantia Chriſti. CLVIII. De venia non ſperant, nec de correctione. Nuntius ſalutis Judæo male audienti converſus in ruinam.

Domino naſcenti parat mortem. Bos Hebræus Dominum ſuum agnovit, quomodo. CLIX. Crudelitas Judæorum notata ex fide Magorum. CLX

Ceſpes Judaicus pro tritico lolium, pro vitibus ſpinas dedit. CLXIV. Ut dividatur pater in filium, & filius in patrem allegorice. Gloria Chriſti eſt illi pœna. Judæus pater Chriſti a filio per invidiam ſeparatur. Judæa prædicatur a Joanne. CLXVII. Judaica domus cæca. CLXIX. Fuit prius homicida legis, quam Chriſti. Decalogi corpus retorſit in Chriſtum. Judæi ſi Dominum Deum credidiſſent, ad ruinarum barathrum non veniſſent. Lavat ad purificationem vaſa, non ſe ipſum. CLXXI

Deicidæ fuerunt ex invidia, non facto, ſed voluntate. CLXXII. Judæus eſt cæcus a Chriſto ſanatus quomodo. CLXXVI. *L. Phariſæus. L. Scribæ. L. Lex.*

Herodes. Similis Vulpi. XIX. Inimicus Chriſto. Mala, quæ fecit Hebræus. LXXXVI

Sacrum morem Sacerdotii violavit. LXXXIX. Non eſt auſus in Zachariam. Rex nefandus. Ejus opprobria viginti enuntiantur. CXXVII. Sanguinem Joannis abſorbuit. Judex perverſus, & quomodo. Furit, quia arguitur. Ejus puella ſaltatrix. v. infra v. ſaltatrices. De natali ſuo mortuus eſt. Occidit infantes. CXLVI. Per Herodem Diabolus quærebat Chriſtum ad mortem, & cur. CL. Pro temporali Regno quærit extinguere æternum. CLII. Dolet ſe illuſum, innocentes necat. Ejus vitia. Fugitur a Chriſto. Mala, in quæ cadit. quærit Chriſtum gladiis. Rector populi quid mali agat.

Omnia paravit ad accuſationem, & pœnam, nil ad excuſationem. Hærodes Tyrannus quid fecerit Judæis. CLVI

Infantia Chriſti turbatus deſcriptive. CLVIII. Cur occulte vocat Magos. Timet Regnum, non Deum. Cur dicit *renuntiate mihi*. Erat locumtenens Diaboli. Ad quid vellet ire ad puerum. Significat Diabolum. CLIX

Ex invidia ſævit in pueros. CLXII. Ignorans confitetur, quia in Chriſto reſurgit occiſus. CLXIII. Cur Joannem reſurrecturum occidit? Teſtis criminis ſui. Laudatur ironice. Cur tacet, quare decollaverit Joannem.

Herodes, & Herodias nomine, & vita conſimiles. Quid illa fecerit & ob eam quid Herodes.

Judicat ſecundum crapulam. Herodianæ cœnæ cruentas epulas terra, & cælum horruit. CLXIV. Filius noctis, non diei. Vocat omnes poteſtates in ſocios convivii, in teſtes criminis.

Suam credit Herodes filiam ſaltantem cum impudicam vidit. Caro in Herode oppreſſa crapulis, quid promitteret, & cur. Ejus convivium quid cauſaverit. Dum honeſtatem abjurat, virtutem jurat. Interemit pœnitentiam in morte Joannis. Herodes & Herodias nomina ſociata crimine, vocem occidere credunt: eorum contrapoſitiones cum Joanne. Herodiani juncti Hebræi. XXXII. *l. Saltatrices, l. Ebrietas, l. Jejunium, l. Jo. Baptiſta. Hiſtoria.* Relatio hiſtorica ad altiorem intelligentiam ſublimanda eſt. XXXVI. Qui puræ hiſtoriæ tantum adhæret, dictione Deum inhonorat. XCV

Homicida. Nil habet amoris. CLII. Homicidium damnavit Joannes occiſus. CLXIV

Homo, Videlicet Bona Hominis. Filius Dei appellatur. I. Quod naſcitur, quod eſt, debet Deo totum. VI

Reſpon-

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Reſpondeat generi. x. Lapides ut convertantur in homines. xiii. Ad Chriſti præſentiam liberatur a pœna. xvi. & xvii. Diu noctuque vigilet, & ad quid. xxi. Sua in cælo reponat. xxii

Sibi parcat. xxiii. Obligatur exigua cartula. xxv. Habet, quod dat pauperi. xli. Ad Deum confugiat. xlv

Ad vocem Dei convertatur. xlvi

Illi ſalus ab egreſſu, & ingreſſu Domini. xlix. Per generationem naſcitur, ut Divinum agnoſcat amorem. lv

Sæpe naſcitur in ſeptimo menſe. lvi

Habet ex Chriſto novum ortum. lvii

Acceſſurus ad Deum mundetur. lix

In obſcuritate noctis lucernam verbi Chriſti petat. lxiv. Quod homo detur cælo, terribilius eſt quam, quod Deus detur terris. lxvii. Filius Dei per gratiam, & ſervus. lxviii. Omnia creata propter hominem. lxix. Redeat ad Deum amantem. lxx. Clamet ad Deum: libera nos a malo. Deum vocat Patrem, poſtquam Deus juſſit. lxxi. Vitam cæleſtem oſtendat. Filius Dei deſignatus in habitu ſervitutis. Quod homo Deus, creatura miratur. lxxii. De matris utero patrem fatetur in cælis. Semper parcens crimina non timeat.

Humanæ cogitationes, *l. cagitatio*. Homo ſibi ſit Medicus per fidem. lxxxiii

Quantum debeat Deo. cxiv. Abſolvitur amore. Homini comparatur regnum cælorum. xcvi. Quæritur in vocatione Dei, non perſona diſcernitur. xcix

Homo mundo jucundius, ſed non utilius, & quare. ci. Ut agere debeat gratias. Initio ſuſcitatus ex limo, in fine reſuſcitabitur ex pulvere. ciii

Omnes homines, ut ſint hoſtia, & Sacerdotes. cviii. Veniat ad placitum Deo ſacrificium. cix. Placet Deo, ex eo, quod bene vivit. Fit hoſtia, ſi ſancte ſe offerat. Si dat, quod poteſt, acceptus eſt. cx. Moriatur pro Chriſto. Sit peccator, ut Deus ſit juſtus. cxii. Per gratiam conditoris redit ad vitam. In baptiſmate fit domicilium virtutum. cxiii

Homo novus commutet vitia in virtutes. Hominem Deus perquirit ſolo hominis amore. cxiv. Homo moritur legi. cxv. Deo, non terræ, fructum deferat. Ut præveniat, & conculcet delicta. cxvi. Per Chriſtum cæpit libertatem quærere. Doctus a lege, unde eſſet virtus ardua, &c. & delicta multiplicia. Duo homines Adam ſcilicet, & Chriſtus humano generi dedere principium. cxvii. Homo terrenus ut fiat cæleſtis. vii. Imaginem Creatoris portet. Homo juſtus major cælo, & Angelis. cxx. Si non habet numum, det pauperi manum. cxxii. Accuſet ſe debitorem Deo, & oret, ut dimittat. cxxiii. Coram homine gloriatur de juſtitia, &c. coram Deo non.

Eſt Villicus Chriſti ad colendum Mundum. cxxv. Cupit bona facere, quando mors tempus adimit faciendi. Homines ſe villicos, non Dominos agnoſcant. Sequatur Deum, non quærat præcedere. cxxxii. Deus in forma hominis demonſtratur, ut poſſit videri.

Hominis pietas, & ars hominem perficiunt. cxxxii. Ejus induſtria ut honoretur a Deo. Eiſdem curſibus redit ad vitam, quibus dilapſus fuerat ad mortem. cxlii. Factus ex limo intacto. cxlviii

Deo pretioſus. Ad quid factus ſit.

Domus mundi pro eo facta. Factus de terra, ut eſſet Dominus terrenorum, & de cæleſtibus participaret quomodo.

Imago Dei, Vicarius Dei in terrenis.

Homo proprietas Dei, qui ante erat ſimilitudo. Creatus cum imperio terræ, ut delicias poſſideret. Sine homine non poterat ſalvari homo. cli

Perfectus ad vitam factus, reparatus in vitam perfectam. Abſtrahat homines a peccatis. clv. Magis debet Deo, quam homini. clxi. Quid homini fecerit Deus in naturalibus.

Quid in ſupernaturalibus. Liber a ſervitute omnium, ſoli Deo ſerviat. clxi. Ei peccanti blanditur Dominus.

Per gratiam cohæredes Dei. clxii. Diviſionem cæleſtium non petat.

Quomodo debeat habere hæreditatem cum Chriſto. ii. Et omnia manducet, quid faciat. clxiii. Deus tendit hominem in formam Chriſti, ut ſit decorus a Deo correptus mox ſolatium accipit. Habet Deum patrem, apparatumque cæleſte. Ante productus ad mortem, jam productus ad vitam. clxvi. Dei beneficia in homines ex variis formis, & habitibus Dei, late. clxx. Quid det invitatis ad opera.

Ut triumphet de diabolo. Homo non horreat hominem. clxxvi. Duce manu cæcum lucis faciat neſcire orbitatem. Homo ſemper vivit cæleſti verbo, terreno pane non ſemper. xi. Ex quibus fiat Angelus, ac Deitatis habeat honorem. xliii

Hominis mala. Peccavit invidia in Paradiſo. iv. Servus Dominorum crudelium. vi

Poſt jejunium quærit panem. xii

Facilis ad lapſum, difficilis ad aſſenſum. Cadit, & Deus aſcendit. xiii

Servi hominis jacent, & mala patiuntur ad pœnam. xv. Homo nequit in deſperatione ſuis ſubvenire ſervis. Vivus ſepelitur a Dæmone. xvi

Ab eo impeditur, ne ad Deum eat.

Obſeſſus quomodo torqueatur a Diabolo. xvii. Miratur de poteſtate Chriſti. xx. Propter peccata flagellatur a Deo. xx. Quando eſt ignavus, & dormiens, dicitur Chriſtus dormire in ſua navi. xxi. Beſtia, & quomodo. xxiii. Callidus generat ſcandalum. xxvii. Figuratus in eo, qui habebat manum aridam. xxxii. Ejus dura conditio quæ. xxxiv. Voluntarius in delictis, invitus in pœnis. xxxv. Solitus horrere magis, quam curare vulnera. xxxvi

Impietatis conſilio e Paradiſo pulſus. xliv. Homine quid infirmius? & quomodo. xlv. Peccat, & Deus convertitur quomodo. xlv. Eſt in obſcuritate noctis. xliv. Non capit natura gratiam orationis Dominicæ. *L. oratio Dominica*. Surſum per gratiam levatus, jacet ſubtus per naturam. lxviii. Non capit magnitudinem divinæ charitatis. lxix. Propriis viribus non liberatur a Diabolo. lxx. Dolet ſe mori, & ne reſurgere poſſit, oppugnat. lxxiv

Homo timuit, Angelum cum reſpexit. lxxxviii. Nunquam ſecurus de ſua conſcientia. lxxxviii. Ejus natura imbecilla ad divinas virtutes. xc. Nimis de ſe præſumit ante experimentum. Naſcitur ad labores, gemitus, pericula: vult bona, & non facit, & alia ejus mala. xc. Noſcit culpas corporum, vitia menti ignorat. xci. Corde peccat, cogitatione, dubitatione, trepidatione. xci

Quod ſupra homines eſt, homo referre non ſufficit. Vacat hominis Sermo, ubi adeſt præconium Angelicum. a Paradiſo deliciarum ad mortem huc detractus. xcvi. Cur pereat morte. ci. Creaturas ſibi Deos fecit.

Ex pulvere factus naturæ totum, ſe ſibi, Deo nil dedit, & cur Deus permittit illum in pulverem revocari. ci

Sterilis, vel ingratus homo e vita, meretur excidi. cvi. Homo ignavus ſi populis præſit, ſibi, & multis fit noxius.

Homo vix moritur pro juſto, quia neceſſitate ducitur ad mortem. cx. Per hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors late. cxi. per tot. Salvari non poterat ſine Chriſto, cur. cxi. Homines participes culpæ Adæ, & ſocii pœnæ. cxii

Prius receptaculum vitiorum. cxiii

Nil habet ſuum. Non prævalet obedire legalibus mandatis. cxiv. Carni deditus, & mundo nil in ſe, quod futuræ vitæ eſt, relinquit. Paſſionibus tota vita conturbatus. cxv. Homo vetus, totam perdidit diſciplinam. cxv

Homo ſine Chriſto, peccata cognoſcebat non ut vinceret, ſed faceret. cxvi. Hominis robur ab incendio vitiorum in favillam redigitur. Ut cæpit velle virtutes, ſed vitia ſequi. Captivus, & ſervus ſub lege. Ut naſcatur in peccatis. cxvii. In vitiis ſepultus. cxx. Homo hominis eſt ſepulchrum.

Homo hominem negligit. cxxi

Idem homo, & filius, qui diſſipavit ſubſtantiam. cxxv. Homines ſe villicos agnoſcant, non Dominos. Qui homines, non Deum in cauſis timet, facile a juſtitia deviat. cxxvii. Homo non intuetur, quantus eſt Deus, ſed quia eſt. cxxxi. Dæmon non vult homines æternos, immo nec temporales. Cur homo moriatur. In cunabulis homo latet in homine, eſt corpus, & non eſt. cxxxii. Ex timore homines tracti ad Idola. cxlvii. Eſt ſibi vilis, qui Deo pretioſus eſt. cxlviii. Ex invidia Diaboli quæ bona perdidit. Ejus mala ex peccato originali. Obſcuritatibus ignorantiæ involutus. clx. Cur magis debeat Deo, quam homini. clxi. Deo nullam dependit ſervitutem. Inutilis ad Divina, & humana. Verſatur in luto carnis, in limo corporis. Partem ſubſtantiæ

perdidit, unde Paradiſi exul factus eſt. clxii. Homo ingratiſſimus omnium. Erat cum Chriſto in Paradiſo, & extra Chriſtum periit. Dubitans de divinis promiſſis arguitur. clxiii. Ante diluvium nati producti ad mortem. clxvi. Mentes, & ſenſus hominum correpti a malo fulguris. clxxi. De homine contra homines gentes exeunt bellaturæ.
Quærunt famam hominis de ruina.
Homines ſunt, ut arbores ambulantes. clxxvi

Hora. Dicitur punctum, & momentum temporis. cxii. Horæ duodecim diei Chriſti, ſunt Duodecim Apoſtoli. clxx

Hortus. Eccleſiæ quomodo cultus, & ſatus myſtice. xcviii. Producit germina ſua. cxxx

Hoſpes. In Hoſpite ſuſcipitur Chriſtus. xxxix. Hoſpite ſuſcepto Chriſtus ſubvenire tenetur ſuſcipienti. Hoſpitis meritum ex apparatu manſionis innoteſcit. xcii. In hoſpitis figura Deus apparuit Abrahæ. cxxxi. Fuit hoſpes Chryſologus, cxxxviii. per tot. mundanus hoſpes receptus quid agere ſoleat. xviii. Qui e propriis ſedibus injuſte expellunt hoſpites, ut puniantur, xlvii

Hoſpitium. Humanitatis ſit Templum Deitatis. cxliv. Ejus indignitas in hoſpitis manet injuriam. xv. Hoſpitium noſtræ carnis Deus intravit. *L. habitaculum. L. Domus.*

Hoſtia. Et Sacerdos eſt homo, quæ mactatur, & vivit, & quomodo. cviii. Hoſtia viva eſt Chriſtus quomodo. Totus homo ſit Hoſtia placens Deo. cix. Et erit, ſi ſe Deo ſancte offerat. Immaculata Deum placat, exaſperat maculata. Hoſtia viva, & rationabile obſequium quomodo Deo offerendum.
Hoſtia Jejunii quomodo offerenda. xiii. Quam hoſtiam offerre Deo debeamus, quæ & nobis maneat, xliii

Hoſtis. Terrenus non prævalet cæleſtibus. xii
Repentinus pernicioſus. xxvii. Magis Ducem, quam militem petit, nec obſidet mortuos, ſed viventes. xcvi.
Melius eſt ſæpe Regi ſuo de hoſtibus referre victoriam, quam ſemel mori. cxxviii. Hoſtem proprio mucrone turbare, inſigne virtutis. clvii. Tolerabilior eſt hoſtis, cum muros arietat extrinſecus. clxxi. Qui hoſtes intus habet, per ſe liberari non valet. Iniqui in alios ut puniantur, lxvii

Humana. Cum ſapimus, cæcamur ex nobis. lxxvi. Salus humana reparatur iiſdem lineis, quibus perierat. lxxvii. Humanum, Deo volente, fit Divinum. cii
Ad humana perdiſcenda brevis eſt tota vita hominis. cxii. Quæ Dei ſunt, non capiuntur a nobis. lxii

Humanitas. Chriſti oſtendit charitatem. xlvii. Ubi non eſt humanitatis indicium; ibi Deitatis eſt ſignum. cliii. Humanus ſenſus non eſt in eo, qui fratri ſuo peccata non dimittit. cxxxix

Humilitas. Centurionis xv. Hominum ex noſtra imbecillitate ſumenda. lxxxviii. Elevat nos ad menſam cæleſtem. c. Voluntaria magna virtus. cxxxvi. Quæ excuſat a dicendo, coeit ad obediendum, cxxxviii Eſt mater doctrinæ. clxi
Aquiſivit, quod ſuperbia amiſit. xxiii

Hydrops. Bibendo ſitit. vii

Hypocriſis. Quid ſit, effectus, nomina, & mala. vii. Laborat fruſtra. Naufragat in portu. Hypocrita eſt uſurarius. De remediis creat morbos. Sibi damnum, non Deo cauſat. Hypocriſis eſt jejunium ſine miſericordia. viii. Quid agat hypocriſis. ix. Cæca eſt, & cæcat oculos. Figienda, & cur. ix. Eſt ſpecies arte compoſita, quæ aliud in re agit, aliud promit vultu. clxxii. Hypocriſis cum invidia quid agat. In ſecreto hypocrita facit nil ſecretum. ix

Jacere. Hominum ſervi jacent, & cur. xv. Jacemus in vitiis, & jacemus oppreſſi. liv

Jacob. Plus myſticus, quam doloſus nos figurabat ſub pellibus hircorum. lxxiii. Ei vianti occurrit Deus conviator, & luctat cum eo. cxxxi. Quid agat Deus cum eo, ut ametur, non timeatur. cxlvii
Cur illi mutatum nomen. cliv. Jacob ante triumphat, quam vivat. lxx

Jacobo. Apoſtolo quare non commendata Beata Virgo. xlix

Janua. Clauſa non denegat ingreſſum, egreſſumque ſuo creatori. lxxxiv. Janua mortis fuit homo, per quem peccatum intravit. cxi. Janua Inferni. *L. Infernus.* Januæ inferi confractæ ſunt ariete Crucis Domini. cxxiii

Idolum. Graviora pondera Synagogæ ſacinis idolorum. ev. Ad idolorum Lupanaria confugit ſynagoga. cxv. Idola periere ad Apoſtolorum Prædicationem. clxx. De Idolatria. v. ad fin.

Jejunium. Quid poſſit facere, oſtenditur ex fame prodigi. ii. Et ex aliis. Eſt prima virtus nobis. vii. In jejunio quid ſit, ungere caput, lavare faciem.
Jejunium ſine miſericordia eſurit, alget. viii. Miſericordia eſt ver terræ jejunii, & alia. Variæ deffinitiones, ſeu epitheta jejunii. viii. Vincit duce miſericordia. Ejus alæ ſunt miſericordia, & pietas. Sine miſericordia eſt ſimulacrum famis, & avaritiæ, & hypocriſis. Jejunium ſublevatur cæleſti ſymphonia. x. Arma jejunii ſumenda contra Diabolum. xi
Tempore jejunii quid agendum, xii. per tot. Jejunium noſtrum eſt eſuries diaboli. Eſſentia, & virtus. Vivit Diabolum. xii. & xiii. Jejunans creditur Deus. xiii. Cunctis virtutibus anteponitur. ii. Timetur a Diabolo. Diaboli tentationes tempore jejunii quæ. Hoſtia jejunii quomodo Deo offerenda. Sit voluntarium. xxxi. Eſt aratrum ſanctitatis. Cur diſcipuli Chriſti non jejunant, &c. late per tot. xxxi. Jejunium purgat corpora a ſqualore carnalium delictorum. xxxi. Verum jejunium non admisceatur fraudulento. Jejunandum Chriſti præcepto. xli Sit cum miſericordia. Et ita multas habebit virtutes. Fuſe jejunium ſine pietate jejunat. xlii. Sine miſericordia eſt fames avaritiæ, & alia. i. Semina jejunii jactanda in pauperum lacrymas. xlii. Vacillat ſine miſericordia. Sit cum miſericordia, & oratione. xliii. per tot. Jejunium habet laſſitudinem. Deo offerendum, ut voracitas ceſſet. cviii. Quadrageſimale cur inſtitutum, & ut debeat fieri late. clxvi. *L. abſtinentia. L. quadrageſima.*

Jephte. Filia moritur gaudens. lv

Jerico. Cur per eam ambulat Chriſtus. liv

Jeroboam. Scandalum fecit in populo. xxvii

Jeroſolyma. Quare turbatur Chriſto nato. clviii

Jeſus. Cur Fabri, & Mariæ filius appellatus. xlviii. Dicitur Jeſus a ſalute. lvii. & lix. Filius unicus per naturam.
Jeſus hæbraice, Salvator latine. lx
De Maria natus Dei filius eſt. ii. Nomen Jeſu Cælum, & Infernum ſubmiſſe confitetur. lxi. Dicitur Salvator. cxlii. & cxliv. In eo nomine tota majeſtas Deitatis adoratur, & ab omnibus. cxliv. Virtus, & poteſtas. Quæ ſit Jeſus natus ex Virgine. cxlv. Jacet in ſtabulo. cli. Natalis Jeſus quis, & ad quid, clvi

Ignarus. Stulte loquitur. xix. Decipitur a groſſis ſici. cvi. Ignari non recipiunt Chriſtum.

Ignavia. Hominum dicitur ſomnus. xxi
Ignavus nimis eſt, qui poſt exemplum invenitur incautus. lxxix. Ignavus dicta, & facta obſcura Chriſti non intelligit. xcvi. Ignavos proſpera non erigunt. cxxiv. Ut obſit ignavus aliis prælidens. cvi

Ignis. Divinus neſcit exurere miſericordem. xlii. Anhelat incluſus in carne, & alia mala facit. lvii. Cæleſtis mundat labia. Satiat cor. Friget in lapide, latet in ferro. xcvi. Et eorum colliſione flammatur. Ignes terreni non admovendi divinis. cix. Febrilis ex humore frigido ſuccenditur in corpore. cxiv. Quod eſt ignis ſegeti, hoc vitia ſunt humano corpori. cxvi. Epulonis qualis fuerit. cxxii. Inferni ex parte ſanctorum a Chriſto extinctus. cxxiii. Inferni ſtilla aquæ non extinguitur. cxxiv. Ignis a Chriſto ſpargitur verbis. clxiv. Cultor igne purgat agrum. Eo purgantur fata Gentium. Cur ſuper Apoſtolos. Ignem urget aqua, & ignis multiplicat undam. Ignis gehennæ reos exuriens innocuis deſeruit. clxvi. Ignis in rubo, in columna. clxx. Ignis ſpiritus Sancti. *L. Spiritus Sanctus.*

Ignorantia. Peccans ex ignorantia illius plagas non vitabit. xxvi. Peccata ignorantiæ non vitantur. xxx. Secum habet faſtidium. xcviii. Ignorantia hominum quid fecerit. cxii. Vitia necantur ignorantia. cxvi. Hominis ignorantia ſublata a lege. cxvi. In noſtra ignorantia peccatum ſepultum. Ignorantiæ Deus ſubvenit ex pietate. clvii. Obſcuritatibus ignorantiæ involuta mortalitas. clx

Illecebræ. Temporalis vim humanis conſcientiis Apoſtolus aptavit. cxiv. Contra illecebras peccatorum certan-

ET VERBORUM NOTABILIUM.

certandum pro cæleſti gloria. cxix. Ab illecebris ſuperatus non vult Chriſtum venire. clviii
Eas quare homo ſuſtinere cogatur. cxvii
Illuminatio. Eſt a Deo. cxxvi. Illuminatio Eccleſiæ facta a filiis Sanctæ Felicitatis. cxxxiv
Magorum illuminatio. *L. Magus.*
Imago. Chriſti portanda a nobis, quomodo. cxvii. Perfecta devotio hoc dat imagini, quod Regi. cxlvii. Imago Dei eſt homo. cxlviii. Regum, vel fratrum depictæ imagines cum concordia cur. cxlix. Imaginem Dei portare noluit, qui idoli portat perſonam. clx. *L. Magus.*
Immolare. Deo debemus viſcera virtutum, & quomodo cviii. Vita virtutum Deo immolatur morte vitiorum.
Deo optima immolanda. cix. *L. oblatio. L. ſacrificium.*
Imperans. Imperantis ira ſubdito jus eſt. clxi
Impetrare. Aliis pœnitentiam impudenter præſumit, qui ſibi ad veniam nil providit. cxxiii
Impietas. Quid homini creato jam fecerit. cxxxvii
Semper febrit, clxxiii. Incauta aſſumit criminis teſtes, arbitros facinoris. clxxiv. Ut doceat. xliv. & de ea per tot. Ser.
Impius. Recedens a Deo a ſe obiit, nec ſtat in conſilio. xliv. Fertur modo ad cælum, modo ad terras, ſe neſcit. Quid fecerit conſilium impietatis. Saporem trahit de pinguedine peccatorum, a Deo recedit, cum delinquit. Impio graſſante, pius turbatur. xlvii. Declinatur a Deo. xlviii. Interdum loquitur invito veritatem. xlix
Impium vult Deus redire, non perire. li. Impiis imputandum, ſi gratiam non recipiunt charitatis. lv. Impius ruit, deſtruitur, ſtare non poteſt. lxxv
Poſſeſſus a terra, & morte in reſurrectione juſtorum. lxxvii. Terret impium timor. lxxx. Certior factus a Thoma de Chriſti reſurrectione. lxxxiv. Timebit ſupernam poteſtatem. lxxxviii. Stat in triviis. lxxxix. Sui ipſius conſiliarius. *L. conſilium.* Eorum animæ repetuntur a miniſtris Tartari. civ. Ex pietate patris magis proditur impietas filii. cxxiii. Impius plus eſt, qui in alium pius non eſt. Impius, & juſtus apud inferos ante Chriſti Reſurrectionem erant. cxxiii. Qui ſibi impius, cui pius? Impiis non ferenda pietas. cxxvii. Proprietate quam det mercedem. Impius ſi eſt contra juſtum, ſibi lethalis eſt. clxiii. *L. peccator.*
Impudicus. Impudicis inimica caſtitas. cxxvii. Impudica ex impudico nata. clxxiv
Incedere. Qui non ſtat in triviis peccatorum, incedit, & alia facit, lxxxix. Incedunt, qui virtutibus currunt, & ad mandatorum plenitudinem perveniunt. ix
Incenſum. Arabicum non tam libenter odoratur a Deo, quam ſanctitas cordis ſinceri. lxxxvii. Incenſum eſt Thuris, & puræ ſupplicationis. Incenſum Eccleſiam illuminans myſtice quale. cxxxiv. Debetur Deo. clvii
Incendium. Febrile extinguitur calore, nutritur frigore. cxiv. Inextinguibile ex ardore vitiorum. cxvi. Incendia cupiditatum quis fumi neſcius tranſit. lxxxix
Incredulitas. Filia mortis, quid perſuadeat homini. cxviii
Indigna. Non petenda a Deo, & cur. cxxxii
Promiſſio non redditur indigno. c
Indocilis. Ad excelſa contendens mergitur in profundum. xix. Vitatur a Chriſto ad illius ſalutem. Fatigat ingenium Magiſtri. cvi
Indulgentiæ. Tempore indulgentiæ pœnitendum. xlvi
Indulgentia legis antiquæ erga Sacerdotes. xcii. Indulgentia magna ex magno reatu. xciii. *L. Venia. L. Remiſſio. L. pœnitentia.* Indulgentia decubit, ut peccatores levaret ad veniam. xxx. Jus Indulgentiæ eſt penes hominem, qui proximo debita dimittit. lxxi. Quæ res petant juſtorum indulgentiam. xliii
Induſtria. Hominis ut honoretur, Deus occultat Divinum in humano ſermone Myſterium. cxxxii. & alia &c. xcvi. a principio.
Infantia, infans. Filiorum ut fuerit olim tradita Diabolo. li. Infans Dæmone repletur, quando a parentibus offertur Diabolo, ut curetur. Gloria Criſtianæ infantiæ. lxviii. Infantia Eccleſiæ tempore S. Apollinaris, cxxviii. Infantia totum obtinet, plus lacrymis, quam virium ratione. Homo in infantia latet in homine, & hominis labore proficitur. cxxxii. Habet vagitum ex verbo Dei. cxliv. Infantes non condemnantur deſcriptive. cli. Infans lætus moriens deſcribitur. Infans omnem hominem non hoſtem reſpicit, ſed parentem. Paſſionis ignata rapuit martirii palmas. cliii. Infans lacrymis uberum nutrimenta diſquirit. clviii. Vincit barbariem, poteſtatem, &c. & amorem expoſtulat. Infantia Chriſti turbat Jeroſolymam.
Infernus. Devorando Chriſtum, jejunium incurrit. xxxvii Chriſtum Judæis ablatum dat Gentibus. Præparat manſionem Chriſto. Dirumpitur vita deglutita. lvii. Ejus tremenda ſervitus. lxv. In eo non eſt venia. lxvi. Mala ejus docemur a Chriſto, Reſurgente Domino inferna ſiſtuntur. lxxiv. Amiſit carceratos Domino ad illum deſcendente. lxxviii. Carcer illius deſtruitur. lxxxii
In eo peccatores vivunt pœnæ, pereunt vitæ. xcvi. Ejus flamma non tam linguæ, quam mentis & conſcientiæ. cxxii. Membra, quæ hic magis peccarunt, magis in inferno torquentur. Ei non reſiſtit purpura, & nudus in eo ſudat. Ante Chriſti reſurrectionem tenebat impios, & juſtos. cxxiii
Ejus portæ aeris januis, & ferreis vectibus claudebantur animabus.
Chriſtus illum aperuit. Parens inferni eſt mors. cxviii. In eo damnati mentiuntur. cxxiii. Non crederemus ab inferis revertenti. Ejus mala vitare conemur. cxxiv
Eſt fovea peccati. clxx. Rapit peccatores nudos ad pœnam. In eo gemitus, & ſtridor. clxxiv. *L. damnati. L. gehenna. L. ignis. L. Tartarus.*
Infidelis. Illis pernicioſum fidei ſacramentum ſine fide. lx. Sacramentum fidei non divulgandum ſcripto inter infideles. lxi. Illis tenebreſcit dies. lxxv
Eſt indignus, cii. Se ipſum demergit in obſcurum incredulitatis. cxxxi
Nec audit, nec videt, quod fidelis audit &c. Eorum pœna redundat ad gloriam fidelium. cxxxvii. Baptizati, & inſtructi a Chryſologo. lviii. lvii. per tot. & Serm. de ſymbolo, & oratione Dominica. *L. Perfidus.*
Infidelitas. Cavenda, ne nos reducat ſub poteſtate Diaboli. xviii. Incredulitate Hebræorum nec unus Dæmon captivo fugatur ex corpore. li. Patris obeſt filio. Callida non habet ex cuſationem. cii. *l. perfidia.*
Infirma. Cum recitantur, animos deponunt. cl
Infirmitas. Non ſtat ibi, ubi Chriſtus eſt. xvii. Homine nil infirmius, & cur. xlv. Infirmus recurrat ad medicum cæleſtem. Infirmitati nullus locus eſt, ubi virtus eſt ſociata virtuti. lvii. Ubi infirmitas eſt ignota, Chriſtus illuc primum curam vertit. xciv. Infirmitas humana vult, & non poteſt. c. Incurabat mulierem. cv. per tot. Oculorum non ſuſtinet magnitudinem lucis. cxii
Infirmitas culpanda, ut fratri detur venia. cxxxix. Alia corporis, alia mentis. clxiv. Cur eadem varie curata ſit a Domino. clxxvi. Nutu Chriſti pereunt infirmitates. Familiaris dum ſit publica, dolorem affert, & pudorem. xv
Ejus laſſitudo remanet, ubi ars curat, non virtus. xviii. *l. Ægritudo. l. Fragilitas. l. Febris.*
Infirmus. Turbatur malis. xlvii. Infirmum non curat, qui illius arbitrium quærit, & expectat. cxiv. Verſatur in ſtrato. xiv.
Stulta ſunt illius deſideria. l
Inſula. Qui dignitatis inſulam non habet, nomen dignitatis non invadit. cix. Mors quando inſulas ſuæ poteſtatis amiſit. x. Inſulas divinæ poteſtatis in ſe perdit, qui proximo peccata non dimittit. cxxxix. Æternas inſulas quis habeat. cxliv. Eunucus inſulas palatii mutavit. lvi
Ingenium. Periti Magiſtri ut fatigetur in docendo rudes diſcipulos. cvi. Depravatur dolis. cxvi
Ingratitudo. Hominis ægroti erga Deum medicum quid cauſaverit. cxxxi
Ingratus. Ad pœnam ducitur, non divitiis, vel paupertate, ſed animo. cxxiv. Homo eſt omnium ingratiſſimus. clxii
Ut merito puniatur. lxvi
Inimicus. Inimico parcendum late. xxxviii. etiam exemplo Chriſti. Ei dimittere proficuum. lxvii. Illi dimittenda peccata, alias &c. lxviii. Inimico qui totum dimittit, nihil de ſuis delictis Domino debet. lxx. lxxi. *l. venia. l. Diabolus.* Inimico dimittenda peccata late. cxxix. Inimicus extraneus, & internus quæ mala faciat. clxii
Iniquitas. Condita ab Herode evaginatur. cli
Illi ſemper eſt amica iniquitas, cui eſt æquitas odioſa. xcv
Eſt in plateis.

INDEX RERUM

Injuria. Æquo animo toleranda. per tot Ser. xxxviii. Eſt divina Philoſophia tolerare injuriam.

Injuria proximum afficientes phrenetici ſunt, ideo pietate curandi, xxxviii. Chriſtus indignatur, dum pro honore ſibi fertur injuria. xlviii. Injuria Creatoris fugitur a tota creatura. lxxviii. Injuria humani corporis ſublata in Nativitate Chriſti. cxliv. Sine humanis injuriis humanæ injuriæ non poterant amputari. cli

Innocens. Sine Chriſto non habetur in terris. xxx. Innocuum reſurrectio erit terror impiis. lxxvii. Quis innocens inter gurgites vitiorum, & vitæ lubricum? lxxxix. Innocens vocatus ad reatum, dum purgari æſtuat, ſtimulat cognitorem. xcvii. Dum innocens punitur, reatus redundat ad Judicem. cxii. Innocente reum accuſante, gratis Judex pro miſericordia rogatur. cxxii. Innocens non facile condemnatur a Reo. clxxiii. Si accuſetur, quid. clxxv. Innocens ab initio, qualis erit in fine? xci

Innocentes Martyres. Ab Herode occiſi. cxlvi. Quare. cli i. per tot, optime. Solum, quod nati ſunt fuit illis crimen. cli i. Sunt milites innocentiæ Chriſti, excubiæ cunabularum. Nati martyrio, non ſæculo. Mœrores in gaudium commutarunt. Ipſi in ſanguine baptizati, matres eorum in lacrymis. Moriuntur lætantes. Præmori Regi ſuo, quam commori geſtiunt deſcriptive. cli i i. Martyres gratiæ quomodo.

Eorum Martyrium Virginitati comparatum. Chriſtus fugit, ut illos habeat, non ſynagoga teneat. Occiſi ob Chriſti infantiam. clviii

Innocentia. Noſtra non ex nobis, ſed ex patris cæleſtis venia. iv. Intromittit nos ad Dei conſpectum. vi. Nunquam nuda. lxxviii. de innocentia male ſe glorians homo ducitur in debitum, & pœnam parentis. cxii. Pro ea moriatur, qui hactenus illam extinguere molitus eſt. cxiii. Chriſti reſurgentis amplectenda. Unde eſſet innocentia difficilis, diu ignoravit homo. cxvi. Aufertur a pecunia. cxxvi. Ejus inimicis fit odioſa libertas. cxxvii. Innocentia prima felicitas, & quomodo. clxvii.

Qui creditum innocentiæ ſervat, pœnitentiæ non ſolvit uſuram. *l. juſtus. l. integritas*.

Inſidiator. Latitat in noctibus, appetit dormientes, fugit vigilantes. xcvii

Inſipientia. Interdum fallitur, ſed affectus non decipitur. xxv.

Inſtrumentum. Quod fuit perditionis, poteſt eſſe occaſio ſalutis. cxxvi

Intelligentia. Eſt de occultis, non de viſis. xiv. Ejus vis in videndo pauperis nuditatem. In paupere intelligitur adeſſe Chriſtus.

Minor intelligentia ſcripturarum generat perniciem. l i i. Hominis acuitur ab obſcuris Domini Verbis. xcvi. Eſt magna arbor. xcviii. Altitudine ſenſus tota levatur ad Cælum. Humanarum, & divinarum rerum non habetur perfecte in tota hominis vita. cxii

Chriſtianus ſe ſe intelligat. cxiii. Intelligentia poteſt benigne revelare quos onerat ſevera diſcuſſio. cxxvi. Humana non facile capit ſenſus Evangelicos.

Intentio. Ex ea judicat Deus, non ex operibus. ix

Interna. Peccata ut emundentur, & propellantur. clxxi

Interpres. Litteræ quid agat. xxxii. Verbi Dei. *l. Verbum Dei*.

Integritas. Eſt pœna corruptis. cxxvii. Integritas teſtis innocentiæ fugat timorem. cxliv

Integritas Mariæ V. *l. Maria Virgo*.

Interceſſio. Eccleſiæ *l. Eccleſia*.

Intrare. Poſſumus ad Dei conſpectum, ſi non loco, vel corde. vi

Invenire. Qui, quod amiſit, invenit, donat culpas, iram vertit in gaudium, dolorem mutat in gratiam. clxviii. Jucundius nobis perdita inveniſſe, quam non perdidiſſe ſervata. Magis delectant inventa, quam ſubjecta. xcvi

Invidia. Hebræorum in Chriſtianos. iv. per tot. Non admittit pietatem, nec charitatem. Diſſipat rationem naturæ: malum antiquum, & alia. Malum Angeli, & hominis, ac Hebræi, arma contra Chriſtum quatit cor, & animam. Vitanda. Pellit gaudium. Non patitur ſocium. Simulat: mentitur. Dolet de bono alterius, non de ſuo proprio damno. Invidus eſt avarus. Invidia perdit omnia bona. v

Invidet ſibi, qui elevatus ad ſumma, ſe ad humilia dejicit. xxv. Ut jungat, conſueta disjungere. xxxi Cæcat, & tenebrat mentem. xlviii. Mala illius ab exemplis. xlviii. Malum incurabile. Et alia multa de ea. Fuga vitatur. Invidia Hebræorum in Chriſtum. xlix. Diabolus invidiæ ſpiritus quid agat. xcvii. Invidia Judæorum privavit illos lege, & gratia. cii

Invidia Epulonis in Lazarum. cxxii

Grave eſt malis, eos videre felices, quos aliquando habuere contemptui. Invidia claudit oculos. cxxxi. Quo feratur, apparet ex immanitate Herodis. cli i. Invidus quid mali agat. clxviii. De cæleſtibus cum Diabolo fugata. clxviii. Invidia Phariſæorum. clxxii. Invidia carnifex ſuorum quid mali agat. Qui hanc recipit, ſua ſuſtinet ſupplicia. Bonum alterius invido eſt pœna; eſt malum multiplex; ſtatim fugienda. eſt morbus. Quid ſuaſerit peritis in lege.

Mala quæ fecit invidia, late ab exemplis. Spoliata a Chriſto ſuis commodis. In Phariſæis quid egerit. Invidia cum hypocriſi ſuis propinat. Fax invidiæ, *l. Livor. l. Zelus*.

Eſt oculus nequam. cxxxix

Joannes Baptiſta. Quid egerit virtute jejunii, & orationis. xliii. Ejus Epitheta. lxxxvi. Erat lucerna ſenſim demonſtrans Dominum. lxxxvii. Dicitur Angelus quando.

Exultat in Utero. In utero Propheta. Filius ſacramenti, & alia ejus epitheta. lxxxviii. Gaudium cunctorum, magnus coram Domino.

Cur non ſit potaturus vinum.

Ejus privilegia. Præcurſor Chriſti.

Habuit ſpiritum Eliæ. Eliam, & Chriſtum virtutibus repræſentat.

Aſtrictus vinculis, extinctus adulteriis. lxxxix. Cur non moritur communi morte. Angelus in terra Deo obſequium præſtitit. Laudatus ab originali gloria parentum. Eſt totus ſanctitas. lxxxix. Omnia prima debeantur ei, etiam primogenita. Ut Angelus naſcatur, quid factum ſit. Ejus encomia ex Angelo. xc. Quid fecerit Chriſto, & cur. xc. Naſcitur ex ſterili cur. xc. Prius dedit patri veniam, quam dilueret peccata populorum. Dicitur filius ex ſingularitate. xci. Major homine, par Angelis, & alia. xci

Lucifer, Præco, Tuba, Angelus; & alia quæ antelucanus fecit. xci. Optime. Miratur ſe peregrinus in utero. xcii. Vox, Tuba, Præco naſcitur ex ſilentio. xcii. Ejus encomia. cxxvii. Traditur Adulteræ. Alligatur, ut veniæ locus non ſit. Hærodem corrupit, ne periret. Offendit, quia arguit.

Ejus decollatio optime deſcripta.

De Morte ſua natus eſt. cxxvii. Gentibus præparat novalia Evangelii. cxxxvii. Quare verbum Domini ſuper Joannem, non ad Joannem. Quare vox, non verbum. Cur venit ad Jordanem. Ejus baptiſma quale. Corripit exemplo, ut mores naturamque poſſit immutare. Appellat Hebræos genimina Viperarum. Chriſtum in Jordane tenet, veniam accepturis. clx. Intrepidus inter cæleſtia.

Natus ad Dei amorem. ii. Doctor, & Magiſter pœnitentiæ. clxvii

Pœnitentiam ſuadet. Per quæ deſerta prædicaret. Accepit veſtimentum de pilis Camelorum. Cum veſceretur Locuſtis, & melle. Lucerna ardens Chriſtum drachmam invenit. clxix. Quomodo ex dicto Herodis reſurrexerit. clxxiii. Venit ad omnium medicinam. Effuſione ſui ſanguinis extinxit germina tota ſerpentis antiqui. Ejus caput in diſco pretioſe fertur. clxxiv

Erat, ut lucerna ſuper candelabrum, ut Judex in Tribunali. Occiſus damnavit homicidium. Toto orbe clamat occiſus. Naſcitur, quando perit Herodes. Contrapoſitiones Joannis, & Herodis. In multis ſuperſtat Joſeph. Major inter natos, quia arguit adulteras; & licita mulierum conſortia calcavit. Pericula fœminarum non evaſit. Major in natis mulierum ex jejunio. xii

In utero Deum agnoſcens matri refert. lxx. *l. Herodes*.

Joannes Evangeliſta. Ne Chriſtum abnegaret aufugit. cl. Quare ei fuerit commendata Beata Virgo, non Jacobo ejus fratri. xlix

In paſſione fugit nudus, ſed fuga coopertus eſt. lxxviii. Fugit in paſſione quare. clxx

Jonas. Propheta fuit figura Domini. xxxvii. per totum.

Jordanis. Cur alveum Jordanis intrat Chriſtus. clx. Et quæ facta ſint in eo. Si fugit ad præſentiam legalis Arcæ, cur non fugit ad præſentiam Trinitatis.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Joſeph. An amittat Virginitatem Incarnatione Verbi. cxl. Quomodo juſtus, ſi conceptum ſponſæ noluit diſcutere. cxlv. Fuit pius, & juſtus. Deſcribitur ejus animus æſtuans. In eo tota Davidis proſapia nuncupatur. cxlv

Vigeſima octava generatione a David natus. In eo finæs promiſſionis impletur. Sponſæ cauſas ne timeat, admonetur. Erat ſecurus de conſcientia Mariæ. Angeli locutio cum Joſeph circa Virginis conceptum.

Sponſus figura Chriſti ſponſi Eccleſiæ quomodo impleat figuram paſſionis Chriſti in altero Joſeph adumbratam. cxlvi. Joſeph maritus nomine, conſcientia ſponſus, anxius de ſponſa pregnante deſcriptive. clxxv. Mox ei Angelus occurrit, & cur. Timebat, quia erat in cauſa maximus pavor. clxxv

Joſeph. Patriarca comparatur Jo. Baptiſtæ. clxxiv

Ira. Extinguenda in ipſis ſcintillis. xxxviii

Alias ſanguine non ſedatur. Ut vincatur. Quomodo ſit in Deo. xlv. Cur David petat argui a Deo, ſed non in ira. Ira ventura eſt æterna damnatio ad Tartara. cxxxvii. Ira imperantis ſubdito jus eſt. clxi. Nutritur a Dæmone quomodo. xvi

Iſaac. Gaudet cum fit hoſtia. lv

Iſaias. Evangeliſta non minus, quam propheta. lvii. Tactus dolore, quia, quod ſenſit de Deo, non poteſt annuntiare.

Purgatur a Seraphim. Cur Deum habitu Regio viderit. cxxxi. Prædixit Virginem Deum pariturum. cxlvi.

Iter. Ad Deum fit non pedum greſſu, ſed mentis inceſſu. iii. Iter ad Deum patrem eſt compendium viæ ſalutaris.

Iter Gentium a Deo ad Diabolum fuit animo, non loco. v. Iter Jejunii ingrediens ceteras curas deponat. viii

Iter Chriſti ad mortem, & gloriam. xix. Itineris terreni homo incaſſum diu ſudores pertulit, & labores. clxxv

Iter præbuiſſe pauperi plus eſt, quam panis dediſſe fragmentum. clxxvi

Jubilatio. Dulcis oves ad paſcua ducit. vi

Ut Deo jubilandum. xlvi. & ſeqq. qualis jubilatio, ad quam David invitat. vi

Paſtoralis inclinat oves ad paſcua. xxiii

Jubileus. Adducit ad totam plenitudinem veniæ, & remiſſionis, & quomodo. cxxxix

Judas. Fecit ſcandalum ſcandalorum. xxvii. Lapidem Chriſtum traxit ad ſcandalum puſillorum, ut non panem vitæ, ſed doloris conficeret. Quid illi fecerit aurum. xxix. Ut quatit navem Chriſti. xxxvii. In ejus animo Diabolus doli fructum concipiens crimen peperit proditoris. xix

Judæus. *L. Hebræus*.

Judex. Facit ex arbitrio proprio, carnifex ex alieno. xvii. Judex ſuſtinebit judicii ſui ſupernum Judicem. xxvi. Cum vult ignoſcere, hominem reſpicit, non culpam. liv. Cur Deus Judex noxiorum perſonam ſuſcepit. xc. a Reo ſupplicante tactus non maculatur. xciv. Ad Judicem non intrat non vocatus. cii. Ad illum redundat reatus, ſi pœna percellit innoxium. cxii

Eum gratis ille rogat, quem innocens confeſſor accuſat. cxxii. Judex Deus viſus a Daniele. cxxxi. Judex quos arguat, & judicet. cli. Judex in tribunali reſplendens fuit caput Joannis in diſco. clxxiv

Judicium. In finali judicio Deus cetera tacens de miſericordia in pauperes clamabit. xiv. Pauper erit advocatus in die Judicii. Et Judex debitor eſt illi, qui fœneratur pauperi. Per judicium omnia deperierant, ſed miſericordia ſuccurrit. xlii. Servatum in die mortis, ut pœnitentiam agamus. De crimine non judicatur, qui facit miſericordiam. Vicinum Judicium quid ſit operatum in homines. xlvii. Separatio in judicio conſolatur ſanctos. xlvii. Quare Chriſtus judicatur ab Hebræis. xlix. Fiet judicium de vivis, & mortuis quomodo. lvii. Judicium non credit, qui male vivit. lix

Ex eo contremiſcit terra. lxxvii. Eſt terror impiorum. Judicium manifeſtabit, quis fuerit quiſque. xcvii

Judicium Dei tempus meſſis hominum. Profunda judicia Dei quomodo poſſint cognoſci. ci. Ejus ſecuris arbores ſteriles ſuccidet, & cremabit. cvi. Miſer, cui in Judicio non miſeretur genitor. cxxii. Geſtit Deus venia prævenire judicium. cxxv

Ad judicium vocamur tempore mortis. In judicio non eſt tempus pœnitentiæ, ſed pœnarum. Judicium Herodis perverſum. cxxvii. Ira ventura erit judicium impii. cxxxvii. Judicium evadit, qui ante delictum veniam ſibi prævidit. cxxxix. Judicium ut cuſtodiatur, cauſa temperanda eſt. cxlv. In dubiis judicium fugiendum, & Deo remittendum. Judicium præveniendum pœnitentia. clxvii. Chriſtiani nollent venire judicium. Quia adhuc non venit, eſt, quia Dominus nos ad ſe ire deſiderat. Ne judicemur, judices noſtri ſimus. Judicium crapulæ, & vini quale. clxxiii. Confuſio impiorum in Judicio ex quibus cauſis erit. xxii.

Jumenta. Chriſtum natum fatentur. cxli. Et ſuis ſuſcipiunt in præſepibus. clvi

Juſſio. Superioris temeritatem tollit dicentis. lxx. Juſſio Dei appendit cælum. ci. Sic terram, Mare. Juſſu ſolo omnia creata, & ſola juſſione ſolvenda. Juſſio, & ſanctitas imperantis cogit loqui etiam ſermone ſterilem. cvii. Ad jubentis arbitrium timor obedientis invigilat. cix. Juſſioni parere eſt virtus. cxxxviii. *L. præceptum*.

Juſti. Spernunt auram popularem. xxi

Juſti nomine tantum, ſed facto injuſti a Chriſto repelluntur. xxviii. & xxix. Chriſtus non vocat juſtos, quia omnes repetit peccatores. xxx. Juſti Domino exultant. xlvi. Dent inducias malis. xlvii. Juſtus turbatur ex apparitione Angeli. lxxxviii. Eſſe juſtum apud homines eſt virtus humana, apud Deum eſt muneris divini. lxxxix. & xci. Ex quibus dicantur juſti Zacharias, & Uxor. Juſtus roboratur in perfectum Virum tribulatione, patientia, probatione, ſpe. cx. Juſtis dabit Chriſtus vitam, regnum, gloriam. Quomodo dicat juſtus: ego moriar pro Chriſto. Juſti in morte illudunt mortem, & ad vitam transferuntur. cxiv. Juſti cœlo majores, pares Angelis, immo meritis ſuperiores. cxx. Juſtum patiuntur aliquem paupertate, & miſeriis cruciari ad pietatem malorum. cxxii. Accuſant ſe ipſos apud Deum, ut ipſos Deus excuſet. cxxiii

Juſti, & impii ante Chriſti reſurrectionem erant apud inferos, licet diverſis in locis. A Chriſto deſcendente ad inferos abſoluti. Eorum mors prætioſa coram Domino. clxxiv. Et eſt mors eorum vita. Cupiunt Chriſtum ad palmam eorum venire. clviii. *l. ſancti*, *l. confeſſor*, *l. innocens*.

Juſtificatio. Montes juſtificationis ſunt a nobis aſcendendi, ut beatitudine perfruamur. lxxxix. Pauci incedunt in omnibus juſtificationibus. Manente condemnatione juſtificari non poteſt condemnatus. cx. Juſtificati ſumus per Chriſti reſurrectionem.

Juſtitia. Noſtra ne fiat coram hominibus quomodo intelligatur. ix

Per ſe ſibi abundat ad gloriam.

A Deo genita cælum expectat.

An occultari poſſit. Hypocriſis non eſt juſtitia. Se locans humanis oculis non expectet mercedem divini patris. Juſtitiæ tantum ſerviatur, quantum hactenus iniquitati. cxiv

Laborioſa eſt. cxvi. Non ferenda ab injuſtis. cxxvii. A juſtitia deviat, qui in cauſis homines, non Deum pertimeſcit. Injuſtis inimica. cxxxi

Sine pietate eſt crudelitas apud Deum. cxlv. Juſtitia eſt, quicquid fecerit Dominus erga ſervum. clxi

Juſto ſi deſit humanum conſilium, ſubvenit mox divinum. clxxv. Salva juſtitia miſeretur Deus. vi

Juvenis. Inſipiens dicitur juvenis, quamvis ſit ætate ſenex. v. *l. Adoleſcens*.

Labia. Immunda habebat Iſaias. lvii. Talia nos habere deflendum. Labiis mundatis paſſionem, & reſurrectionem Chriſti referramus. Labia a dolo polluta. lxii

Labor. Philoſophorum *l. Philoſophia*. Cantilena levatur. x. Ubi non eſt labor, ibi nec fructus adeſt. xiv. Vincitur juſu, & exercitatione. xxviii. Humanus labor Apoſtolorum profuit divino labori. Ex labore fructus. Ad labores deſcendit Jo. per gratiæ dignationem. lxxxviii. Gloria ex labore ſuperatur a gloria ex origine. lxxxix. Labor communis habeat commune lucrum. xci

Labor illius, qui ſcripturas myſtice interpretatur. xcvi. *l. ſudor*. Labore acquiſita magis delectant. Labor requiritur ad agnoſcenda profunda judiciorum. ci

Labor, & pœna in diſcendo litteras.

Labor ex quiete, & e converſo. ciii

Labor ſuſceptus a certantibus in agone pro corona. cxix. Labor Doctoris ſumitur a Chriſto pro nobis. clxiii. Labor itineris viatoris hominis diu incaſſus. clxxv. Deus in noſtro labore ſocius cur. cxlvii

Labori

INDEX RERUM

Labori proprio nemo invidet, xevii
Lacryma. Pauperum jejunium rigant. xlii
Cælum rigant. Qui Deum verbis non orat, nec lacrymis orabit, xliii
Beati, qui lugent mundo, xlvi
Lacrymæ a gaudio, & dolore producuntur, xlvi, & lxiv. Cordis affectum teſtantur. xlvi. Iniquus lacrymabitur in alio ſæculo de bono pauperis. xlvii
Reparant perdita ex cibo. lxvi
Lacrymæ Magdalenæ Judæorum, & Chriſti ex diverſo capite, lxiv
Pro peccatis Deo lacrymandum, lxv
Lacrymæ impetrant filios. lxxiii. Lacrymæ mulierum potentiſſimæ. lxxix
Eorum ſunt arma, Filiorum lacrymæ ex natura, lxxxix. Deus ſitit lacrymas peccatorum. xciii. Peccatorum lacrymæ rigant Cælum, terram diluunt, extinguunt Gehennam, & delent divinam ſententiam. Sunt baptiſmata peccatorum, Lacrymæ Viduæ impetrant reſurrectionem ejus filii. ciii
Sunt jucundæ, quæ emunt gaudium immortalitatis. cvii. Lacrymæ parvulorum ſunt arma potentiſſima, & cur, cxxviii. Lacrymæ ſunt potus pœnitentium, cxxxvii. Lacrymæ fuere baptiſmata Matrum Innocentium occiſorum. cli. Martyrii gaudio non caret, lacrymas martyrii, qui fudit,
Infans lacrymis uberum nutrimenta diſquirit. clviii
Lacrymæ abluunt ulcera reatus, clxvii. Domi Petri non vina fundebantur, ſed lacrymæ. xviii
Ladens, Lædentem proprio mucrone truncare, eſt inſigne Divinæ virtutis. lvii
Læſus. Læſis quod longum eſt, breve eſt ad lædentes. xvi. Læſus dimittat fratri, cxxxix
Lamentari. Non poteſt de morte, qui voluntarie recipit illam, xxiii. Parturiens lamentatur ex dolore, natus ex natura. lxxxix
Lancea, Doloris fixa in cordibus diſcipulorum Chriſti. lxxxiii
Lapis Sepulchro Chriſti advolutus mortem, revolutus reſurrectionem probavit. lxxiv. Lapidis ſepulchri encomia. Revolutus ab Angelo ad fidem reſurrectionis. lxxxiv. & lxxv. & ad alia. lxxv. A Judæis conſtitutus ad januam mortis, fit Cathedra vitæ. Revolvitur ab Angelo ad ſalutem, fidem, ad evolutionem mortis, lxxvii. Ei Angelus inſidet, ut Præſes, & ob alia. Lapis claudebat oſtium cordis mulierum, lxxxii. Lapis magnus plus merito, quam forma, Non poteſt obſiſtere Chriſto reſurgenti. lxxxiv. Ædificantes Turrim providerunt ſibi lapides, ut altius caderent. cxxxi
Judæi lapides attulerunt, ut ſe occiderent, non Deum.
Laqueus. Herodes cecidit in laqueum, quem tetenderat. cli. laqueus Diaboli. xi
Laſcivus. Formam accuſat in ejus lapſu, cxvi. *L. Luxuria*.
Laſſitudo. Generat faſtidium & dicenti, & audienti, cxxii. Laſſari neſcit, cui panis Deus eſt. clxvi. Nec bajulus miſericordiæ laſſatur. clxx
Latro. Evangelicus in ipſo momento mortis paradiſum invaſit. lx. Rapuit veniam. clxvii. Quando ſolvebat pœnas latrocinii. lxi. Latro in occulto tendit inſidias. clviii. Latro callidus dicitur. clxxiii
Lavare. Ante menſam lavandæ ſunt manus. clxxi
Multa lavacra legis lavant, & non lavant, ſed lavacrum gratiæ lavat, Et quomodo. Lavanda ſunt quæ divinis mancipantur myſteriis.
Corda lavanda a peccatis quomodo.
Laurentius. Martyr paſſione inſignis. cxxxv. per tot.
Laus. Patrum redundat ad gloriam filiorum. lxxxix. Viros illuſtres laudare quomodo debeat orator. *l. ſacrificium Laudis*.
Lazarus. A Bethania forma vincendæ mortis, exemplum reſurrectionis. lxiii. Ejus reſurrectio eſt ſignum ſignorum. lxiii. Reſuſcitatur quatriduanus, ut ſervus, & cur. Ejus infirmitas tantum ſignificatur Chriſto amanti. Chriſtus in eo dat locum morti. Cur gaudeat Chriſtus in morte Lazari. Si mulier non fuiſſet in Paradiſo, Lazarus non moreretur. Lacrymatus Lazarus a tribus diverſo modo. lxiv. Ejus mors ad Dei gloriam. Gaudium ex reſurrectione illius. lxv. Cur Chriſtus fremat. Spelunca quid. lxv. Cur tolli lapidem juſſit, Martha dixit, quod fœtet.
Quod quatriduanus. In Lazari reſurrectione Dialogus Tartari cum Angelo, & alia fuſe. lxv. ad fin.
Cur ligatis manibus, & pedibus ſurgit pulchre. Lazarus propinavit nobis guſtum reſurrectionis.
Eſt argumentum reſurrectionis Chriſti, lxxxi
Lazarus Pauper. Stupendæ vices illius cum divite, lxvi
Pro malis recepit bona, Vulnera Deo in hoſtiam offerebat. Ut jacuit ad divitis januam. Ejus mors, & funus cum funere divitis. cxxi
Ponitur pro conflatorio divitis, & alia mire, & deſcriptive. xiv. ad finem,
Pectus Judicis, & arcana poſſidebat, cxxii, & cxxiv. Non fecit bona; ſed recepit mala. cxxiii, Cur beatus. Mortalium miſeria cognoſcitur ex Lazaro, & divite. cxxiv. Contrapoſitio Lazari, & Epulonis. Non fractus malis. Curari ab Epulone debeat, *l. Epulo Dives*.
Lectio. Eccleſiaſtica peritis, & ſimplicibus prodeſt. xx. Quod pandit verbo, tempus commendavit exemplo, xx. & xxi. Evangelica bonis eſt ſalutaris intelligentiæ, malis occaſio erroris. lxxxix
Sedula, & iterata profundam ſcientiam præſtat. cxx. Frequentata faſtidium generat audienti. Pars illius differtur, ne longitudo faſtidium generet auditoribus, cxxii. Lectio prolixa trahit in longum clxxiii
Legere vel aurum legentibus præbere idem eſt, clix
Lectus, Doloris noſtri eſt corpus noſtrum, xiv
Lectus paralytici jubetur portari in teſtimonium ſanitatis. l
Lex, Naturæ quæ, v. Lex Dei quæ in principio mundi, Divina docuit, quod humana ſapientia ignorabat. xi
Prodidit Diabolum mali auctorem.
Legis antiquæ ſuppellex ſtudiis Judaicis attrita. xxxi. Lex Evangelii pannus rudis dicitur, & eſt principium texturæ quomodo. Præcepta legis non ſufficerunt commendare nobis divinum amorem. lv. Lex adducit ad januam, quos gratia intromittit in Templum. lxxxvi. Legalibus in tabulis Deus deſcripſit normam diſciplinæ. lxxxviii
Lex antiqua illicita prohibuit, licita non negavit, ſupra naturam nil potuit, xcii
Lex fidei janua, gratiæ nuntia, Evangelii prævia, &c. Legem ſatam veracibus præceptis cur Dæmon mendacibus fucavit inventis. xcvi. Cur in lege celatur ſenſus divinus. xcix
Qui ſine lege erat, in lege poſitis demonſtrat legis auctorem. cii
Floſculis comparata. cvi. Lex cum ipſo homine cæpit; ſed Adam mox prævaricatus eſt, ut accepit: Moyſes prævaricatoribus promulgavit acceptam. cxi. Per legem mors regnavit, quia gravius prævaricatores, quam peccatores devoravit. Fecit copiam, non diminutionem delictorum. cxii
Vulnus hominis prodit, & ſupernum Medicum venire denuntiat. Attrahit in cutem internum vulnus, & gladio præceptorum apoſtema aperit antiquum. Nec vulnus claudere, nec perfectam dare ſanitatem per ſe valebat. Ampliavit vulnus, & quomodo. Ægrotantem levavit, fovit, & ad Medicum perduxit. Lege excluſa cultores illius arguuntur, cxiv
Lex expectans hominis voluntatem cultorem ſuum non ſolvit a peccato; ſed crimine prævaricationes obligat quomodo, Qui ſub lege ſunt, peccato incurvantur. Lex non obtinuit cum ſynagoga ſpeciale conſortium, cxv
Lex deſpexit ſynagogam, Legem non deſerit, qui ad ejus auctorem recurrit. Non lex homini; ſed homo moritur legi. Lex reum aſtringit, punit criminoſum. Per legem paſſiones peccatorum notiores dominantur membris humanis. cxv, Lex non proficit, ſed ducit ad mortem, Homo ſine Chriſto, lege armabatur ad crimina, non victurus ſed facturus. cxvi. Lex data a Deo ad ſalutem, per hominem facta eſt ad ſui ipſius ruinam. Prodit, quod hoſtiliter latebat in humano corpore quomodo. Ex ea cæpit homo velle virtutes; ſed ſequi vitia. Sub lege homo ſervus, & captivus. Lex pervenit ad Gentes cur, cxxvi. Summa legis fuit Joannes, cxxvii. Data non uni, ſed omnibus. cxxxii. Per legem legis ſcientia quærenda. clviii. Quid per eam Chriſtus promiſerit. cl. Chriſtus fugit in Ægyptum, ut ſtaret legis veritas. Lex impugnabatur a Paulo per zelum legis. clvii. Lex divina docuit penetrare ſecretum ſenſus Divini. clxviii. In legis Decalogo latebat Chriſtus. clxix. Multa legis lavacra non mundant, quod unicum gratiæ lavacrum lavat. clxxi. Occultata a Phariſæo ob invidiam, clxxii. Sub legis velamine nil videbat Judæus, clxxvi. Ejus umbra tranſit, *l. ſynagoga*, *l. Hebræus*.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Liberalitas. Dei ample oſtenditur. xxxix

Libertas. Eſt ſerva penes extraneum, ii

Libertas hominis a ſervituribus inimicorum decantanda. vi. Probatur libertas a virtute. ci. Liber naſcitur ad gloriam. Libertas naturæ recepta per Chriſtum, dum tollit peccatum mundi, cxi. Præſumpta, & vaga poſtponitur devotæ famulationi. cxiv. Libertas mentitur in peccato. Libertas peccati pro fructu dat pœnam, & confuſionem. Libertas quando, & quomodo quæſita ab homine. cxvi. Odioſa libertas captivis criminum, inimicis innocentiæ. cxxvii

Libertas miſceatur charitati in corrigendo fratre. cxxxix. Libertas ſine fine in cœlo. Libertas incerta hominem perdidit, clxi

Libido. *L. Luxuria*.

Licita. Qui requirit, multiplici coruſcat in lumine. xxii

Ligare. Qui ligat veniam, locum veniæ non relinquit. cxxvii

Lignum. Ex ligno pendit vita credentium, ubi mors pependerat perfidorum. lvii. Per lignum mors, & vita. lix. Per lignum mors venit, & mortificatur, lx

Ligno redempti, ligno conſummantur ad palmam Petrus, & Andreas. cxxxiii

Lilium. Ejus gloria, & præcellentia. clxiii

In craſtinum petit. Ariditati, & incendio clibani deputant.

Epitheton virginitatis, & caſtitatis. xxii, & xcviii

Limites. Limitibus affixi tituli indicant Dominum prædiorum. cliv

Lingua. Naturalis chara ſimplicibus, & doctis dulcis. xliii. Suſuronis, & bilinguis eſt laqueus mortis. liii. Inter cor, & linguam verſatur ſalutis ſacramentum. lvi. Si lingua interpres mentis non poteſt evaporare ſermonem, dolore cruciamur. lvii. Lingua maledicta contaminat. lxii. Cur Lingua divitis magis crucietur in inferno. lxvi. viii. & cxxii. Lingua in capite caput mali. cxxiv. Lingua flumen fidei. lxxix. *L. Epulo*.

Lites. Procul ſint a nobis, ut ſervemus charitatem. liii. Præſcribuntur triginta annorum ſpatio. cxlv. Cupiditas credit Dominum arbitrum litium. clxii. Ad litigatoris arbitrium Chriſtus arbiter eſſe non poterat. clxii

Lites non ſunt, ubi avaritia non eſt.

Littera. Epiſtolares dulces: ſed uſque dum veniat ipſe, qui miſit. lxii. Ut labore, & pœna litteræ diſcantur a diſcipulis. ci. Littera vetus totam perdidit diſciplinam. cxv. Cur ſenſus lateat in littera. cxxxii. Interpres tantum litteræ quid agat. xxxii

Livor. *L. invidia*. *L. Zelus*.

Locus. Non de locis, ſed de ſenſu Deus operum colligit qualitatem. ix. Locorum mutatio inutilis, ubi non eſt converſio ſenſuum. xlvi. Deus loci capacitate non clauditur. lxxvii

Locuſta. Paſtus figura pœnitentiæ cur. cxlvii

Ut locuſta debemus a loco peccati in locum pœnitentiæ exilire.

Longinqua. Ne ambias conſpicere, & cur. clxiv

Longinqua mundi, & peregrina quæ. ii

Loqui. Debemus ſecundum tempus. lvii. Loqui in Eccleſia non datur mulieribus. lxxxii. Cum Deo loqui expaveſcimus. lxxxvi. Loqui debemus imperiti licet, quando adeſt juſſio, imperantis. cvii

De eo, quod nos æternat, loqui longo ſermone debemus. cxvii

Lorica. Impenetrabilis eſt amor. xl. Lorica Lazari pauperis qualis. cxxiv

Loth. Fugit ignem ex miſericordia. xlii

Per manus Angelorum extractus a flammis. x. Per jejunium extinxit incendium, qui per ebrietatem incæſti eſt aduſtus incendio. xii

Lucerna. Ardens ſignificat opera bona alios ædificantia. xxii. Habeatur in manibus. xxiv. Teſtimonium innocentiæ.

Eſt bonum exemplum. Lucerna verbi Chriſti oſtendit myſteria cæleſtia. lxiv. Furem prodit. liv. Lucerna erat Joannes. lxxxvii. & cxxvii. & clxix

Lucerna templi illis non eſt neceſſaria quibus ſydus cœli perlucet. clvi

Lucerna cordis accendenda, ut drachmam ſcientiæ ſalutaris quæramus. clxix

Non lucebat Eccleſiæ ſine igne divino. Lucerna eſt mater Eccleſia.

Caput Joannis in diſco erat lucerna ardens ſuper candelabrum. clxxiv

Lumen lucernæ ſuccendit olei pinguedo, ut ad noctis ſolatium perluceat. viii

Luctari. Mundo præſente difficilius; ſed glorioſius. cvii. Quomodo ſpiritualiter luctandum in quadrageſima. xiii

Luctus. Prophanus eſt adhibere extranea lamenta ſuper cadaver. xix. Beati, qui lugent mundo. xlvi

Ludus. Præſentis vitæ dignoſcitur ex mutatis vicibus Lazari, & Epulonis. cxxiv

Non eſt de impietate ludus ſumendus, nec de ſacrilegio. clv. Cum ſerpente nemo ſecurus ludit.

Lumbi. A ſervis vigilantibus præcingendi cum lucernis in manibus. xxiv. Et cur lumbi præcingendi.

Lumen. Lumine Dei opus eſt in opere Dei. ii. Lumen tenerum oculis teneris. lxiv. Lumina a Chriſto ſupplentur cæco nato. clxxvi. *L. oculi*.

Luna. A Diabolo infamata. iii. Non lædit, ſed ſervit homini. Cur Lunæ incrementis obſeſſi torquentur.

Quid Luna gratius? ci. Luna lumine ſuppari ſoli. ciii. Sanctus erit lucidior Luna, & quomodo deſcriptive. cxx

Lupus. Luporum feritas, dicitur aſtuta. clxxiii

Eorum contagio. c

Lutum. Quo factus eſt homo, ſupplet lumina Celidonio. clxxvi. Limo intacto factus homo; Chriſtus natus corpore intacto. cxlviii

Lux. Multiplex perquiritur ab eo, qui licita facit, fugitur ab eo, qui illicita peragit. xxii. Luce recedente, redeunt tenebræ. xliv. Lux in nocte reſurrectionis. lxxvii. Gratior poſt tenebras. lxxxiv

Luminibus obſcuratis ſenſim refundenda: eſt oculis condita. lxxxvii. & cxii

Lux miſericordiæ. civ. Lucent in cælis Martyres, qui in terris putabantur extincti. cviii. Ejus magnitudo oculos non hebetat, verum infirmitas hominum claritatem ferre non poteſt. cxi. Lucis auctor Deus, denſis in tenebris invenitur a Magis. clvii

Luxuria. Quæ mala pariuriat, quæque protrahat. xxi. Deſperationi ſimilis. v. Dicitur contagio. lix

Totam prophanat ſanctitatem. xxvii

Luxurioſus contemnat etiam licentias corporales. cxiii. Qui luxuria ardet, mavult cum ea perire, quam redire. cxxvii. Luxurioſis adverſa frugalitas. Ex ea naſcitur impietas. Homo luxurioſus, deſt immodice profundens heluo patrem principalem ſubſtantiæ perdidit. clxii. Luxuria petit caſtitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem ſanctitatis. clxxiv. Titillabat in Herode. Luxurioſi dicuntur porci Diaboli. ii. Qui ad luxuriam alios inducit dicitur mercenarius Diaboli. Luxurioſi non ſatiantur, & quare. Agreſti cibo mundi frenatur luxuria. xiii

Magiſter. Dicitur Chriſtus, quia factor, & rector elementorum eſt. xxi. Magiſtro addicitur, & ſcholæ affigitur, qui ſcire cupit. ci. Paulus quomodo docuerit, *l. Paulus*, peritus, ut rudes diſcipulos doceat. cvi. Magiſtro referanti ſcripturæ quæſtiones, qui convertitur, debet abſolutionem. cvii. Magiſterium ſtat de ſcientia; ſed ejus auctoritas conſtat ex vita. clxvii. *l. Doctor*, *l. Concionator*, *l. Præceptor*. Magiſter criminum, *l. Mercenarius*, ut Magiſtro faciat injuriam diſcipulus. xciv. *l. Diſcipulus*.

Magnus. Dicitur quis animo, licet corpore ſit puſillus. liv. Magnus coram Deo, quantus erit penes homines? lxxxviii

Magna relinquere, amare minora, Dei poteſtatis eſt, non cupiditatis humanæ. clxviii

Magus. Cur oculos committat ſtellæ. lxiv

Incola noctis ducitur a ſtella ad lumen. lxxxvii. Rigat auro cunabula Chriſti. ciii. Munere, & adoratione Deum naſci fatetur. cxvii. Claritatem Dominici ortus habuit a ſtella. cxliv

Deum adoravit in terris. cxlv

Ex Magorum nuntio Herodes molitur perdere Chriſtum. cxlvi. Magus ſignifier Diaboli, ſit Dux Chriſti. cl. Errat per aſtra, clvi. Ortum Chriſti ſtella duce non cognovit.

Venit ab Oriente ad Orientem, juſſus a Deo venire. Plus cæleſte de Magis, quam de ſtella ſignum eſt, & quare cognovit ſtellam ſervam, & conſervam,

INDEX RERUM

Insultat Judæis, a Mago non quærunt Judæi de Christo. Expositio verborum. *Ubi est, qui natus est Rex Judæorum*. Ex stella jussa nolens cognoscit Magus Christum. Deum se inveniisse in humana carne miratur, Christum Deum muneribus confitetur. clvii. Cultor syderum, noctis incola Christum lucis auctorem ex gratia, invenit. Ducitur per stellam, ut materia erroris fiat per Christum occasio salutis. Apud eum ignorantia, & error erant in culpa, non voluntas. Erant Magi de genere Noe, & per Deum Christum nasci didicerant. Jussus Magus adorare, testari, & videre. clviii. Ei pie interroganti datur responsum impium.

In sereno Christianæ fidei ad dominum pervenerunt. Dant munera Domino creduriisque scientiæ Thesauros. Per viam innocentiæ ad sua redeunt. Magus Gentilis a stella Dominum natum cognovit. clix. Inter duo animalia Christum inveniunt. Duces fidei nostræ, & Principes credulitatis. Ut quærat, & Deum inveniat Magus. clx. Carnem lucidiorem sole, luna, stellis in terris contemplatur. Non discutit, sed credit Deum Regem, moriturum, & gaudet invenisse. Judæum prævenit confitendo Deum manibus. Ex fide Magorum crudelitas Gentium dedicata.

Mala. Propria cum dolore, externa festinanter audiuntur. ii. Permittuntur a Deo, ut inde bona sequantur. v. Quæ mala a Diabolo sint. xi. Malum est accidens, non creatum, & quomodo. Mala a Deo propter nostras culpas. xx. Mala temporalia si dolent, quid æterna? xxii. Quibus mala videantur gratiora bonis. xxv. Mala ex morbis peccatorum. xxxviii. Mala tempora facit nobis Dei contemptus. xliii. Mala temperantur. lxxxvi

Mala inducta in mundum a Diabolo. xcvi. Malum est accidens, non naturale. Passiones peccatorum a lege ampliatæ quomodo. cxv. Mala recipere, bona accipere a Deo credit fidelis, & qualiter. cxxiii. Et quam bonum mala recipere. Mala pauperis ei profuerunt. cxxiv. Mala dinumerat Christus, & pœnam minatur, & veniam permittit quomodo. cxxv. Mala, non bona promittit Dæmon. cxxxi. Malorum cognitione agnoscimus bona, quam sint bona. Mala a Deo non petenda cur. cxxxii. Mala declinanda. clviii

A malo liberati omnes. *v. Oratio Dominica*.

Maledictio. Si maledictus est, qui in uno offendit, quoties maledictus est, qui in omnibus? cxiv

Mali. De bono quærunt malum, & alia &c. xxxii. Quam mansionem sibi eligant. xlvii. Eis tormenta parantur. lxvi

Semper stulti. xcvii. Invident bono illorum, quos spreverunt. cxxii. Torquentur videre felicem, quem aliquando miserum putaverunt. cxxiii

Malos qui monet, offendit. cxxvii

Illis bonitas exosa. cxxxi. Herodes malus omnibus, suis pejor, pessimus sibi. cli. *l. Oratio Dominica*.

Malignus. Ut omnia in malum interpretetur. clxviii

Malitia. Origo vitiorum. xxxi. Non relinquitur vel in pœnis. cxxii. Convertit homines in Viperas. cxxxvii. Mammona idest pecunia quomodo dominetur optime. cxxvi

Mandata Dei. Colles ipsorum intrepide ascendendi, ut gloria perfruamur. lxxxix. Nemo, vel pauci incedunt in omnibus mandatis, & justificationibus. Mandatum non præterit, sed ille deficit mandato, qui a mandato labitur. cxv. Ex illis peccator accipit occasionem, ut sit etiam contumax, & prævaricator. cxvi. *l. lex, l. Præceptum*.

Manna. Pavit Hebræos. Annis. clxvi

Mansio, l. Domus, l. habitaculum.

Manus. Arida hominis curati a Christo figurat genus humanum late. xxxii

Tetigerat vetita. Ariditas nostræ manus quando dissolvatur.

Et alia multa. Quomodo, & quando aruerit manus. Cur surgat in medium, qui manum aridam habet. Jussione solvitur aridas manus, quæ fuerat jussione devicta. Manus arida in Ecclesia quæ sit, & quomodo curanda. Manus Dei homo creatus, & recreatus. xxxiii. Manus dextera Domini Christus est. Manus impositio curat in Ecclesia Gentilem. cv. Expandere manus est habitu rogare. cviii. Cur manus Epulonis ligatæ. cxxii.

Manum ad mensam det pauperi, qui nummum dare non potest. clxxvi. Manus Dei assumpsit carnem in nostram reparationem. cxlviii

In Magis loquuntur. manus quomodo. clx. Lavandæ manus pro mensa. clxxi. Manus Domini in faciendo, reparando, componendo hominem. clxxvi

Deus non de manibus, sed de cordibus facta metitur. ix. Cur Christus tenuerit manum febrientis varie. xviii. Manus sanctificantur in operibus bonis, in malis polluuntur.

Dominus manufecit hominem, & manu homini supplet lumina. clxxvi

Marcellinus. Episcopus Vicohaventiæ Ecclesiæ laudatus. clxxv

Mare. Jejunii qui ingrediuntur, quid agant. viii

Mare Christo fit via descriptive. xx

Cur sævit usque ad periculum Christi.

Ex sedata maris tempestate Jesus creditur Deus. Mare sæculi turbatur, cum illud intrat Christus, & placatur. Mare sanguinis humani in terris quando. xx. Mare quando mater. cxlvi. Maris procella facta est ad fidem. xxi. Judæorum error pravior fluctibus Maris. xxxii. Mare sæculi quid sit mystice. xlvii. Maris descriptio cum Ægyptios submersit.

Mare diluit sordes Petri. lxxviii. Habet iter molle. xc. Frænatur ob Dei præceptum a tenuibus arenis. ci

Mare quid utilius? Mare Evangelicum ut navigatur. clxviii. *l. Mundus, l. sæculum*.

Margaritæ. Evangelicæ quæ sint. Margarita etiam perquiritur inter stercora. liv

Maria Magdalena. Fuit bajula nominis matris Christi, lxxiv. & lxiv. Ejus lacrymæ pro morte Lazari, lxiv Cur venit ad monumentum. lxxiv. Venit ipsa, sed altera; eadem mutata. Prohibetur tangere Christum, quia non credebat esse Deum, lxxvi. Quod Maria tangat, & non tangat, distinguuntur, lxxvi. Venit Maria, & altera Maria declaratur. lxxvii. Venit mulier, redit Maria. Quid quærit in domo pharisæi non vocata? xciii

Jussa a Domino. Venit retro pro venia. Mensam pœnitentiæ cum symphoniis parat quomodo. In ea reatus magnus, & indulgentia magna.

Erat peccatum civitatis ex mala fama.

Cur ad decumbentem accedat.

Credit sibi Christum propitium, quia cum pharisæo manducat. ii. Oleum portat, quia medicinam requirit.

Cur stetit secus pedes. Illos lacrymis rigat. Suis lacrymis baptizata quomodo, & capilli sanctificati.

Lacrymæ illius sunt documentum satisfactionis. Ungi ex sacramento humanitatis. Proprium vulgo agnoscens medicum perquirebat.

Cur Christus ad Magdalenam conversus Simoni loquatur. xciv. Imitanda Magdalena a peccatore in pœnitentia. Magdalena est figura Ecclesiæ. xcv

Maria Virgo. Ejus virginitas a Judæo obscurata; sed declaratur, quos fratres habuerit Christus, xlviii. & xlix. Si Maria filios habuisset, non fuisset a Christo commendata Joanni; & cur ei, & non Jacobo.

Maria stupuit, ut Vir repararetur ex Virgine. lviii. Virgo, & Mater non potuit esse, nisi per Deum. lviii

Deum Virgineo portabat in Templo. lix. Virgo genuit. lx. Salus mulierum, quia prima recepit Christum. lxiv

Maria ante per gratiam a Christo susceptam, quam homo liberatus a peccato. Anhelat viro referre vitam. Sine Maria mors non fugatur, nec vita reparatur. lxiv

Uterum Virginis habitavit Christus, ut mortui resurgant quomodo.

Concepit integra virginitate. lxxxiv

Ut partus ex Virgine credatur, conceptus sterilis præmittitur. lxxxvii

Ut ad Virginis conceptum, & partum perveniamus, removeatur carnis intelligentia. xcii. Per Mariam rediit omnibus vita. xcix. Fermenti Evangelici implet typum.

Mariæ Virginis conceptus, & partus non exequandi mulierum partibus cur. cxvii. Virgo ante, in, & post partum quomodo. Ejus uterum spiritus Sanctus arcana luminis sui admixtione fœcundat.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Cur ſalvatur ab Angelo aligero. cxl. In ſalutatione offertur ei plenitudo gratiæ. In ea Dominus eſt.
Mater viventium per gratiam.
Turbatur de ſermone, non de aſpectu Angeli. Cogitat ex prudentia. Quam penſionem domus, & uteri mercedem exigat a Deo intra ſe ſuſcepto.
Animus Mariæ mirabilis. Quæ homini ſunt neceſſaria ad Mariæ ſecretum pectus penetrandum. cxli
In ejus pectore tota Divinitatis requieſcit majeſtas. Conceptus Virginis credendus, non diſcutiendus.
Angelus Mariæ fugat metum duabus ex cauſis ortum. cxlii. Maria hebraice, latine Domina, & cur. Fuit gratia plena, ut largo imbre totam infundat creaturam. Angelus miratur, & timet cur. Chriſtum genuit præter faſtidia materni doloris. Virgo concipit, & parturit. Ejus virginitas ſolidata in conceptu, & partu.
Genuit Salvatorem. Cur interrogando non incurrat, uti Zacharias.
Ex ea factus eſt vir. Virginitatem vovit, in not. cur Dei virtus illam obumbret. Quem ſanctum ſit paritura. Mittitur ad Eliſabeth. Se confitetur ancillam.
Credit verbo, & concipit Verbum.
Quia mittitur ad illam Angelus, homo aliud non quærat. cxliii. Virginitas quanta. Gratia qualis. Plenitudo gratiæ. Verbum deſcendit, ſicut pluvia in vellus. Ante præcurſorem Dominus erat cum ea. Benedicta, quia Virgo, & Mater. Major cœlo, fortior terra, orbe latior. Turbatur, quia ſenſit Deitatis ingreſſum.
Deus injuria non afficitur in Incarnatione, & quomodo a concipiendo invenit gratiam, & pariendo non amiſit Virginitatem. cxliv
Cur timere non debeat. Reperit intra ſe Verbum. Magnum erat templum Deitatis. Concipit in Utero, ut conceptus ſit veritas, non figura.
Ei ſalva omnia, quæ omnium genuit Salvatorem. Virgo concipit, & parit cœleſte germen. Chriſtus vocatur Mariani uteri fructus ob illius virginitatem perpetuam. cxlv. Dicitur Mater virginitate manente, & conjux permanente pudore. Parit hominem, Chriſtum, Deum. Concipit de ſpiritu, parturit Emanuel. Ex ejus utero Chriſtus nos ſuſcepit. cxlvi. Virginitate ſponſa, fœcunditate mater. Mater ante conceptum, poſt partum virgo mater.
Quid fecerit, cum ſit Virgo.
Cur Chriſtus naſcitur ex deſponſata. Maria figurat Eccleſiam ſponſam.
Cur naſcitur Chriſtus ex matre Maria. Maria ſemper Mater, & prævia ſalutis humanæ quomodo.
Mariæ nomen quid ſit ſuſe. Quid ſit Virgo concipit, parturit &c. cxlviii
Ut Chriſtus naſcatur ex Virgine.
Quia ex Virgine eſt conceptus, ceſſat humanus pudor. Cur Angelus ad Mariam mittitur. Myſterium Virginei partus aperire non eſt humani ſenſus. cliii. Quod Virgo concipiat, pariatque Divinum eſt. In utero Mariano Chriſtus ovem amiſſam invenit. clxviii
Ut pareret primogenitum totius creaturæ viam totius patriæ percurrit. clxxv. *l. partus, l. Chriſti nativitas, l. Chriſti incarnatio, l. Virginitas.*
Martha. Quid dixerit Chriſto in morte Lazari, & ejus reſponſio. lxiii. lxiv. Quam utile fuerit, Marthæ occurrere Chriſto, culpas fateri, & ab eo expectari. lxiv. Cur dixit: *Lazarus fœtet*. lxv
Martyres. Voluntarie mortem obeunt. xxiii
Sanant morbos peccatorum. xxxviii
Quid patiantur pro Chriſto. lxxix
Martyres pauci in perſecutione. xcvii
Eorum gloria conquiritur effuſione ſanguinis. xcviii. Sunt roſæ. Scripti in catalogo amicorum Dei. ci
Morte naſcuntur, fine inchoant, & in cœlis lucent. cviii. In agone certaminis vitia, mortemque vicerunt. cix
Eorum felicitas ex ſævitia perſecutoris. cxxvii. De morte naſcuntur.
Non tam mors, quam fides & devotio facit martyrem. cxxviii. In morte martyris adſtat turba, ſicut & in annua feſtivitate; ſed modo diverſo. cxix
Natales martyrum annua lætitia celebrantur ad memoriam facti. Natalis illi eſt dies, cum pro Rege fundit ſanguinem. cxxxiii. Crudelitas perſecutoris illuſa multiplices martyrum cumulavit triumphos. cxxxiv. Eorum merita ſunt Dei dona. cxxxv. Feſta illorum celebrentur oratione ferventi, & imitentur. Martyr comprehenſus teneat conſtantiam, non comprehenſus fugiat perſequentem, & cur. cli
De patientia ſubeat palmam, non de temeritate diſcrimen. Martyres fugientes Paulum martyrem Paulum fecerunt.
Vere vivunt, qui pro Chriſto merentur occidi. cliii. Martyrium venit per gratiam, non ex merito. Eſt munus divinum. Non habet coronam per Chriſtum, qui ſua virtute currit ad martyrium. Innocentes Martyres gratiæ. cliii. Ex fuga Chriſti.
Martyr inchoat vivere, cum pro Chriſto meretur occidi. clxxiv. Martyres Diaboli in Africa qui. xiii
Mater. Laborat in vanum, cum non adeſt in germine auctoritas Conditoris. vi
Currit præceps poſt filium. liv
Data matris diſcutere non licet. lv
Vera non eſt, quæ filios amare neſcit, ut fecit ſupra felicitas. cxxxiv. Maria ſemper Mater quomodo. cxlvi
Caſtra ad ſinus matrum; ferrum duratum in uberibus; lac ſuſus ante ſanguinem. cli. Matres Innocentium baptizatæ in lacrymis ſuis.
Paſſæ in martyrio filiorum debent eſſe conſortes præmii. *l. innocentes, l. pater, l. filius.*
Matrimonium. Ejus dignitas eſt procreatio filiorum, alias grave carere virginitate, & filiis; onera matrimonii ſuſtinere, & ad fructum ejus non venire. xcii
Matthæus. Quomodo vocatus a Domino in diſcipulum. per tot. Cur vocatus, cum eſſet dives, ad fin. Quare ſedebat. xxix
Non relinquit, ſed mutat telonium.
Uſurarius per ignorantiam.
Mirabilius illius converſio. xxx
Comparantur paralytico. Figura Gentilium.
Medicina. Vigor medicinæ pro magnitudine vulneris. cxiii. Medicina pauperis eſt dives, & e converſo. cxiv. Sera non eſt ſine dolore. cxxxi. Sit pro modo vulneris. clxvii. Medicina pœnitentiæ ſuccurrit ægris.
Medicus. Ex tactu vulnerum non computat injuriam, ſed honorem. xxxv. Ejus cura circa phreneticum. xxxviii. Corporali, & ſpirituali medico parendum. xli
Cura Medici in ſanando ægrum. xliv
Medicus, qui non affert ſanitatem, & cum infirmo non infirmatur, neſcit curare. *l.* Vadit ad ægrum. liv
Sine medico poculum vitæ ſit lethale. lx. Homo eſt ſibi medicus per fidem. lxxxiii. Tangens vulnera non polluitur a putredine. xciv. Rogat, non compellit ægros auſtera recipere remedia. cviii. Non vulneri, ſed curæ proficit, & ſaluti. cxiii. Congaudet ſanitati, non putredini. Medico ingratus, qui ſemper curari æſtuat, nec ſanari.
Non expectat in cura arbitrium infirmi. cxiv
Anticipat, Gratior medicus, qui morbos quam qui morbis ingerit feram medicinam. cxxxi. Non fit ingratus, qui per dolorem revocat ad ſalutem. clxvii. *l. ægrotus, l. morbus, l. vulnus.*
Membra. Non ſeparantur a capite. lvii
Quæ ſervierunt Dæmoni, ſerviant Deo. xciii. Infirma vario paſſionum genere vexantur. cxvi. Invicem conſentiant, nec unum occupet alterius officium. cxx. Omnia membra credant ſuum eſſe, quod fecerit unum.
Membra vitiorum, & virtutum ab Apoſtolo declarantur. Homo ſua membra debilibus impertiatur. cxxii
Singula membra habent proprium officium. cxxxii. In eorum ſeparatione pernicies, in unitate ſpecies.
Illorum pœna ad dolorem, injuriamque capitis redundat. clxxiii. *l. corpus.*
Mendaces. Quo caſu repellantur a Chriſto. xxviii. & xxix. Nequeunt cognoſcere veritatem. cxxxi
Mendicitas. Fit humana, ut prodatur inhumana cupiditas quomodo. cxxi. Dives in tempore, mendicus ſempiterne, eſt miſer. cxxv
Mens. Noſtra quomodo fiat amens. xii
Imbecillis neſcit diſpenſare myſteria corporis Domini. xlix. Mentem tollit peccatum. lxxviii. Mentis auditus lætior ſit poſt mœrorem. lxxix. Migrat a ſe nimio pavoris exceſſu. lxxxviii. Mens una in duobus quando. lxxxix. Acuitur ex verbis obſcuris. xcvi. Deſcriptio mentis intelligentiæ. xcviii. Ad Deum pervenimus mente, non corpore. xcvii. Mente eundem cum Jeſu. cii

INDEX RERUM

Mentibus inique dominatur pecunia, cxxvi. Fatigatur a longa expectatione magnæ promiſſionis. cxxx
Mens ſimulata palam nil audet, clvi i i
Jaculo peccati configitur, clxvi i
Hominum corripitur a malo fulgoris. cxxxi. Mens ebra, ut male judicet, clxxi i i. In mentis domo familia cogitatione incondita verſatur, xv
Nihil eſt præſentia corporalis, ubi eſt mentis ſeparatio. xxxi i. *l. animus, l. ſenſus.*
Menſa. Ad menſam noſtram ſedeat Chriſtus. liv. Menſa acquirit nobis debitorem. Si Lazarus fuiſſet ad Epulonis menſam, ille non eſſet in tormentis. lxvi
Menſis ſedere, mortuo Domino, non eſt fidelium ſervorum. lxxxi i i. Menſa Regis. *l. Rex*. Ad menſam divitis non admiſſus Lazarus, nec ad ſtratum cruciatus ejus admittitur. cxxi i. Ad menſam ducendus eſt pauper debilis data manu. Menſa pauperis, & divitis per contrapoſitionem. cxxiv
Noſtra ut præparanda. cxxvi i. Ante menſam lavandæ manus. clxxi. *l. convivium, l. prandium, l. cibus, l. vinum, l. Gloria, l. Beatitudo.*
Mercenarius. Dura ſervitus Mercenarii. i i
Qui ſint, qui fiunt Dæmonis mercenarii, & quæ agant. Cur Dæmon ſuos mercenarios mittat ad porcos,
Mercenario debita pro labore merces. v. *l. Operarius*.
Merces. Quæ ab impio pro pietate recipiatur. cxxvi i. Operarius recepturus mercedem optat adventum patris familias. clvi i i
Serviendo Deo merces tua fit tibi in pretium. clxx
Meretrix. Facta eſt Synagoga quomodo, cxv
Quando ſpem ſalutis, & vitæ amiſit, fit mercenaria Diaboli, & quæ mala agat. i i. *l. Maria Magdalena.*
Meritum. Noſtrum non ſalvat nos, ſed divina miſericordia, xlv. Joannes Baptiſta meritum conquiſivit, antequam illud ſciret quærere. lxxxvi i i. Meritum hoſpitis innoteſcit ex apparatu manſionis. xci i
Nemo de meritis, nec de operibus glorietur. cx. Ex collectis manipulis meritorum ad centeſimum fructum pervenitur, cxix
Metator. Domini fuit Joannes Baptiſta. cxxvi i. xci. Fuit Angelus ad Mariam. cxl. Deus metitur cunis. xlvi i i
Metus, Suſcitat ſenſus noſtros. cxv. *l. timor.*
Mica. Accipit totum, qui micam dat pauperi. viii. *l. Gutta, l. numus.*
Miles. A tuba ducitur ad bellum. vi. Commilitandum hic pauperi. ix. Præliantes cantu incitantur. x. Miles in vere procedit ad campum. xi i i. Miles peritus recipit diſciplinam a tuba, xiv
Deſidia militis quando ſit, xvi i
Expeditus a curis divitiarum Chriſto militare poteſt, ut regnet, xxi i
Quam rationem reddat. xxvi
Miles Chriſti, *l. Chriſtianus*, mittit acquiſitum ad patriam, liv. Fidelis, qui Regis ſui præſentiam ſitit. lxvi i i. Sperat honores in ſenectute. lxxi. Juventutem in periculis agit, Milites ſepulchri Chriſti cur exterriti. lxxv
Miles Chriſtianus orat, ne in tentationem inducatur. lxvi i i
Miles rudis ad aciem currit, veteranus ſenſim incedit. lxxix
Chriſtus hortatur ſuos milites, non timere interfectores corporis, ci
Penes militem quando fuerit ſtipendium gratiæ. ci i
Non audet ſe militem profiteri, qui eſt ſine titulo militari, cix
Chriſtus dignatus eſt nobis militare. cxv. Miles ne vulnera timeat, prædas perſonat, & triumphos. cxvi i i
Quid agat, ut ſalvetur. cxxxvi i. Devotus tacet fugam Regis ſui, & refert conſtantiam. cl. Innocentes fuere milites cœtanei Chriſti. cli i
Cur poſt victoriam optet Regis præſentiam. clvi i i. Militans ſtipendiis ſuis derogat Regi. clxi i i. Percipit ſtipendia, quando civis ſolvit cenſum, clxvi
Differentia inter civem, & militem.
Militum cohors ſuo Regi geſtit præmori, non commori, cli i i. *l. inſidiator, l. fortis, l. Centurio.*
Militia. Chriſtiana quantæ virtutis ſit. xxxvi i i
Teneræ militiæ eſt de omnibus criminibus ſolo amore reportare victoriam. xciv. Qualis ſit cum armis Chriſti. cxliv. Militiæ Chriſtianæ invictus principatus eſt jejunium. viii. Inſigne vere eſt balteum caſtitatis. xxi i
Militia ſine ſucceſſore eſt in Regno Chriſti. cxliv
Miniſter. Eſt homo quilibet bonorum ſuorum, non poſſeſſor, quomodo. cxxv. *l. Divitiæ.*
Miraculum. Ejus virtutes ſunt a Deo. xlvi i i. Miraculum ſingulare viſa non videre, ſcita neſcire, credita non credere. lxxxi
Indicium credulitas ex miraculis diſcipulorum Chriſti. lxxxi i i. Oſtendunt Chriſtum eſſe Deum. c. Miracula laſſant, nec proficiunt in Judæis. ci i. Quid fecerit miraculum Chriſti. cv. Cum miracula gerunt, conſuetudo deficit. cli i i. Signa ſeu miracula quibus præſtanda. xi. *l. ſignum.*
Miſericordia Dei, & Hominum. Per eam ablata eſt amariſſima mundi ſententia. vi. Dei miſericordia non eſt ſine juſtitia. Eſt comes jejunii, per tot. Alia jejunii. viii. Per terrenam miſericordiam pervenitur ad divinam. Revocat ſententiam condemnatoriam, Liberat peccatores, & ſanctos reſtituit, Divina emittitur per miſericordias pauperum,
Eam vendunt, non donant hypocritæ. ix
Facienda omni loco, & tempore quomodo, Teſtis, & remunerator miſericordiæ Deus. Miſericordia fidenter petitur a miſericorde. xiv
Miſericordiam volo quomodo interpretetur. xxviii. quomodo proſit juncta jejunio. xli. Eſt anima jejunii.
Eam vult Deus, Pro ea dabit Regnum. Sit cum oratione, jejunioque late. Qui non dat alteri, ſibi tollit: qui pauperi ſeminat, ſibi metit. xli i
Ipſa arat cœli campos. Eſt maxima operum Dei. Ni ſubveniſſet miſericordia, opus Dei periiſſet. Differt judicium ad mortem, ut pœnitentiam agamus. xli i. Per miſericordiam reddit Deus, quod per judicium deperierat.
In judicio ante Chriſtus de miſericordia diſputat, quam de reatu judicet.
Nil nocet in terra, cum eſt in cœlis patrona miſericordia. Facienda cum oratione, & jejunio late. xli i i. Quomodo ſit ſibi forma miſericordiæ homo. xli i i. Miſericors tot ſervos, quot numos habet. liv. Dum perditur pax miſericordiæ, adeſt bellum inteſtinum. civ, Miſericordiæ lucem fugiens, ſe mancipat tenebris avaritiæ. civ
Cur Paulus obſecrat nos per Dei miſericordiam. cvi i i. Per illam crimen evadens Paulus factus eſt Apoſtolus.
Per eam rogat Deus homines, ne vindicet per rigorem. Ipſa aſſumenda, ut avaritia deleatur. Ab Epulone deſpecta, cxxi. Non eſt pro reo, qui accuſatur ab innocente. cxxi i. Miſericordia eſt partiri membra propria debilibus. Major dare manus pauperi ad menſam quam numum.
Fratri negata ſtulte petitur a patre. cxxiv. Ad ſuffragium miſericordiæ recurrendum in vitæ extremo, cxxv
Non ferenda crudelibus. cxxvi i. Dulcis temperat amara pœnitentiæ, clxvi i. Ejus bajulus non laſſeſcit. clxx. *l. Venia, l. indulgentia, l. pietas, l. eleemoſyna, l. charitas.*
Miſſa. *L. Euchariſtia, l. Sacrificium.*
Miſta. Plus eſt diſcernere miſta, quam prohibere miſturam. xcvi i
Moderator. Pius adſcribit cauſæ, non homini, quicquid accidit, lxvi i i
Mœror. Summo mœroris conſternati diſcipuli, lxxxi. Sed mœror vertitur in gaudium, lxxxiv. Ex mœrore fit fero, Calligini mœroris nullæ tenebræ noctis comparentur. In mœrore adeſt ſolatium. lxxxvi
Monere, Malos, offendere eſt. cxxvi i. *l. corrigere.*
Monumenta, Majorum ſolvuntur, ac diſſipantur a noxiis arborum radicibus, quomodo. clxi i
Mora. Triſtem facit expectantem; at grandis promiſſio relevat onus expectationis. xxiv. Mora ſolventis compenſatur uſura. lxxvi i
De mora expectationis, cxxx
Moralia, Magis explicanda populis, quam doctrinalia, i i
Morbus, Peccatorum quæ mala fecerit hominibus, & quomodo ſanetur. xxxvi i i
Morbo ſanato tamen in cura permanendum. civ. *l. infirmitas, l. ægritudo, l. Medicus, l. cura.*
Mores. Juniorem, vel ſeniorem faciunt, non ætate. v. Ex priſtinis malis moribus ſi quem judicamus, horremus, v
Mali hominum mores tempore Chryſologi, xlvi i. Diverſi ſexus moribus redduntur in unum. lxxix. Morum imitatio facit amicos, & conjungit. ci
Quot mores homini, tot Paulo fuere paſſiones. Mores arguuntur per Evangelium. cxv

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Mors. Vituli vita filij eſt, & totius familiæ ſagina. Mors ex Diabolo. xi

Auctor mortis incubat mortis manſiones. xvii. Mors non accedit, ubi eſt Chriſtus. xviii. Mors animæ eſt diſceſſus Dei ab ea. xix. Mors juſti libens, injuſti non. xxii. Voluntarie moriens non conqueritur. xxiii. Voluntaria mors poteſtatis eſt, coacta neceſſitatis. Apud Deum mors ſomnus eſt. xxxiv. Mors unius pro ſalute multorum. xxxvii. Mors paſtoris utrum commoda gregi. xl. Quomodo innocens moriatur, qui vixit in crimine. xlii

Mors moritur morte. lvii. Mortificata per lignum. lx. Mors ad gloriam reſuſcitantis non lamentanda. lxiii

Ad pœnam peccati data. Mors a muliere, a qua & vita. lxiv. Plus conturbat exemplo. De morte non poteſt non dolere mortalis. Eſt ex delicto hominis. Mors dura, ſed durior janua ejus &c. lxv. v. Mortis rapacitas Dei plaſma in ſpeluncam includebat. lxv

Mors quid perdiderit in reſurrectione Chriſti. lxxiv. Quo pacto non fuiſſent incrementa mortis. Quæ deceat ſervos agere in morte Domini. lxxxiii. Secunda mors non eſt in æterna vita. Qui ex morte vivit, Deus eſt. lxxxiv. Regnavit ex culpa hominis. xc. Mors nata a diſcordia humanam ſcindit charitatem. xcvi. Mors Sanctorum ſomnus eſt, peccatorum mors eſt. Mors ad omnes per Evam. xcix

Deſpiciens mortem, fit Dei amicus. ci. Mors ſanctorum, *l. Sancti, l. martyres, l. juſti*, antiqui de bono mortis ſcribentes ſcopum non attigerunt. ci. Diabolus mortis auctor.

Cur Deus mox mortem cum auctore non extinxerit. Moritur homo, ut quid fuerit, ſic videat.

Mors corporum facit vitam de temporali ſempiternam.

Mors permiſſa a Deo, quia ſuſcitare poteſt. Corpus noſtrum ad mortem infirmatur. cii. In morte deponimus paleas vetuſtatis. ciii. Ea inſtante non congregandum. civ. Mors expenditur, & punitur in ſacrificio Chriſti. cviii. Morte naſcuntur martyres. Non poteſt mori, qui vitali gladio meretur occidi. cviii.

Ex culpa Adæ nos habet obnoxios. cx

Mors pœna peccati, ut infulas amittat. Homo vix moritur pro juſto; quia ad mortem non tam voluntas quam neceſſitas ducit. Eſt volenti ſubjecta, dominatur nolenti. Mors inter homines reparatio pietatis fit per Chriſtum commendatio divinæ charitatis. Mortem nolens generat natura. cxi. Quod moritur homo, id debet Adæ. xx. Homine eſt acquiſita poſteris, non a Deo facta. cxii

Mors penes homines eſt etiam criminum pœna. Ex peccato eſt hominis.

Moriatur homo peccato, non Deo. cxiii

Quo caſu mors moriatur morte. cxiv

Mors peccatorum vitam finit, inchoat pœnam. Juſtorum non interficit, ſed perficit. Mors per Chriſtum moritur. cxvi. Mori nunquam libet. cxviii. Formido mortis reſurrectione calcatur. Mors deſperationis Domina, mater incredulitatis, germana corruptionis, inferni parens, Diaboli conjux, omnium malorum Regina, impugnans omne genus hominum, & quo ordine fuſe. Ejus bella optime. Ipſa invincibilis. Inflexibilis.

Cur ſcribentes de bono mortis erraverint. Mors provehit ad vitam. cxxiv

Ejus tempore apparitio ſuprema conſtringit, judicium vocat. cxxv. In morte benefacere cupit homo. Quos præoccupet. cxxv. Immatura ex quo procedat. In periculo mortis ad pœnitentiam convertamur. De morte ſua naſcitur Martyr. cxxvii. Semel mori pro Rege quid. cxxviii. Mors ex Dæmonis ſuaſione. cxxxi. Omnis, qui naſcitur de conditione mortali, moritur. Per mortem vult Deus hominem tranſire ob ſuam ingratitudinem. Mors occiſa a bellatore cœleſtis militiæ. cxxxiii. Mortem non meretur illa quæ vitam parturit. cxlv. Mors abſtuliſſet nobis bonum, ſi Chriſtus occiſus fuiſſet in utero. cxlvi

Mors ipſa pavore levior. cxlvii. Mortem ſentiunt. Innocentes ante vitam. cli. *L. Innocentes*. mortis cauſa facta eſt per Chriſtum cauſa vitæ. clvii. Morte non ſeparatur charitas, ſed creſcit. clxiv

Cui Deus vita eſt, mori non poteſt. clxvi. In ejus articulo etiam locus pœnitentiæ. clxvii. Juſtorum eſt coram Domino pretioſa. clxxiv

Eorum mors eſt vita.

Mors nutu Dei finitur. clxxvi

Mors philoſophanda. liv

Mortalis. Cur vita noſtra mortalis dicatur. i

Mortui. Plangendi, non cantandi. xix. Mortui quomodo mortuos ſepeliant.

Mortuus citius reſuſcitatur a Deo, quam dormiens ab homine. xxxiv. Mortui judicandi reſurgent. lxii

Mortui non plangendi cum Gentibus. lxv

Habent vitam a Deo. Mortui reſurgendo peccatoribus non prodeſſent. lxvi. Reſuſcitati a Chriſto ſunt argumentum reſurrectionis ejus. lxxxi

Plangit mortuos qui neſcit illos creatos ex pulvere. ci. Cur a Chriſto in vita non omnes reſuſcitati. cii.

Quomodo ſimus mortui peccato, non peccatum mortuum ſit. cxiii

In mortuos ſævit corvus crudelior ferro. clxiii. Cur Chriſtus diſcipulo non permiſerit ſepelire mortuos. xix. Gentes cibos apponebant defunctis. xvii

Moyſes. Fit Deus ſuffragio orationis, eleemoſynæ, & jejunij, & quæ mirabilia faciat. xliii. Iterum ejus mirabilia. lxvi

Moyſi ſe communicat Deus. lxix

Honor funeris illius. lxxxiii

Cur non faciem, ſed poſteriora Dei tantum videat. cxxxi

Occurrit in monte, ut promiſſum conſpiciat Chriſtum; Ut amet Deum, & alios doceat amare, quid a Deo recipiat. cxlvii. Jejunio quadraginta dierum totus mutatur in gloriam Divinitatis. cxxvi. Meruit ſanctere legem cur. Jejunium Moyſem divini ſervoris fecit lumine perlucere. xii

Mulier. Taceat in Eccleſia, domi diſcat a viro. xxvi. Laſcivæ mulieres quod bellum egerint. xxvii. Mulier dedit formam delendi peccatum tacita confeſſione. xxxiv. Conſilium impietatis qualem pœnam dedit mulieri. xliv. Si mulier non fuiſſet in Paradiſo, non moreretur Lazarus. lxiii. Lacrymas quæſivit, & pretio gulæ mortem comparavit.

Currit pro morte, quæ cucurrerat ad mortem. lxiv Quæ prima peccaverat, prima curatur. Mater viventium per Deum, mater mortuorum per Diabolum. Periſſet mulier, ſi ante Chriſtus ad virum perveniſſet, & quomodo. lxiv. Suſcitat virum de ſepulchro ventris ſui. Increpatur a Chriſto. Fraus mulieris collocavit virum in ſpeluncam. lxv. Mulier ad ſepulchrum fœtorem ſentit cur.

Sero currit ad veniam, quæ mature currerat ad culpam. lxxiv. Veſpere quærit Chriſtum, quæ perdiderat Adam in matutinis. E paradiſo perfidiam ſumpſerat, fidem vere de ſepulchro ſumit: rapuit de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Ut fiat mater viventium. lxxiv. Eſt reſurrectionis nuntia, quæ fuerat ruinæ. Decepta ex viſione arboris, reparatur videndo ſepulchrum. Utinam impedimentum peccati habuiſſet in Paradiſo.

Vitale colloquium habet cum Angelo.

Venit ad ſepulchrum; ſed redit Maria, quare. lxxvii. Adam duxit ad inferos, Chriſtum recepit ab inferis.

Sepulchrum eſt mulieris opprobrium. lxxvii. Ex eo fidem recepit. Prima ad perfidiam, ad mortis auctorem, ad Diabolum; & prima ad fidem, ad Salvatorem, ad Angelum. lxxvii. Sepulchrum Chriſti ingreditur, ut conſurgat ad fidem. Mala, quæ ex muliere fuerunt, & cur ad lacrymas paratæ, optime. lxxix. Cur ad ſepulchrum lacrymantes.

Ferunt pro Chriſto lacrymas.

Quomodo non derogat Apoſtolis præcurrens ad reſurrectionem. lxxx

In ſepulchro vident effectum peccati.

Abſolvitur a reatu. Non præponitur Apoſtolis. Fit ſocia paſſionis, & fide reſurgit. timet, & gaudet.

Mulieres ſalutantur a Chriſto, tenent pedes ejus. Mulier eſt in pedibus Chriſti. Sequitur, non præit virum. Devota erga mortuos. lxxxii

Dubiam lucem corporis, & animi ſuſtinent. Cur fugiant de monumento. Tacent, quia audire, non loqui, diſcere, non docere datum eſt eis, & quando loquitur mulier Eccleſiam repræſentat. lxxxii

Tactus malæ mulieris urit male conſcium, parem polluit, ſuſpectum notat, hominem malæ voluntatis infamat. xciv

Mulier peccatrix fit bona, ſi dominum tangat. Neque mulier ſine viro, neque vir ſine muliere in dominio. xcix

Mulierem domeſtica cura domi conſtringit. xcix. Accipit a Deo fermentum fidei, quæ a Diabolo acceperat perfidiæ; & cur abſcondit in farinæ ſatis tribus. Mulier, quæ fermentum accepit, eſt Eccleſia.

Deſcri-

INDEX RERUM

Deſcribitur mulier, quæ ſpiritum habebat infirmitatis. cv. Figura eſt Eccleſiæ. Cur incurva in Synagoga. Ejus malitia quæ, & mala quæ fecit Adæ, & poſteris. cxxvii. Abſtulit vitam mundo ob unius arboris pomum; fugiendæ ab Eliæ exemplo. Mulier nova belua, ut caput Joannis truncat. Raddat ad ſe virum, quem perdidit per ſe, cxlii

Mulier habens drachmas decem declaratur. clxix. per tot. *l. fœmina*, *l. ſepulchrum*, *l. Hæmorrhoiſſa*.

Mundus. Ejus latitudo tota ex livore eſt duobus fratribus anguſta, iv. Eſt belli campus cum diabolo, & vitijs. xiv. Ejus naufragium quando. xx

Controverſus ad obedientiam Chriſti. xx

Finis illius. xlvii. Peccatores nollent mundum tranſire. lxvi. Fabrica mundi elementis diſſonis conſonat, lxviii

In arca Noe fuit ſemen mundi. lxix

Veſpere mundi. *l. Veſpere*. Mundus contendit vitare necem ſui Domini, lxxviii

Tota mundi compago ſe devolutam credebat ad primum chaos in morte Chriſti. lxxviii. Sed Dominus ſuſcitat ad gloriam, lxxviii. Diſcipuli mittuntur in mundum ad Evangelium prædicandum. lxxxiii. Credidit auditui tantum. Quem Deus faciens vocavit mundum, inimicus inficiens reddit immundum. Sterilis fæcundatus lcix. Juſſione factus juſſione ſolvetur. ci. Mundo præſente luctari difficilius eſt, ſed glorioſius, cvii

Ejus figura, & reformatio late, cxx

Mundus principum eſt ludus, cxxiv

Mundus eſt ager hominis, cxxv

In mundo petit Deus rationem a nobis, ne petat in judicio. Mundo dominatur pecunia. cxxvi. Glorioſum eſt mundum cum ſuo Principe contemnere. cxxviii. Septem accipit dies. cxxxiv

Erit vere mundus, quando mors non erit. cxxxix. In mundo parantur, quæ in cœlis habere debemus, cxliv

Chriſtum naſci triſte mundanis eſt. cxlvi. Perire maluit, quam timere, cxlvii

Vanis erroribus occupatus ex timore.

Amore reducitur. Pro homine factus, cxlviii. Quod de mundo non eſt, non poteſt ſubjacere mundano intellectui, cliii. Columba in Jordane indicat mundi naufragium ceſſaſſe. clx

Sordeſcens ſqualore vitiorum lavatur diluvio. clxvi. Moritur diluvio, & tali renaſcitur baptiſmate. Totus aperitur fonte baptiſmatis Gentibus innovandis numero quadragenario.

Jam puer nunc ſenex, & interitui proximus, clxvii. Chriſtiani ſequuntur mundum fugientem. Ejus ſuperbia inclinatur a manſueto victore. clxx

In ſecundo adventu Chriſti ſemper viſionem ſui auctoris habebit, lxxxiii

Munera. Probant amorem. x. Qui patrem muneribus non honorat, ei eſt ingratus.

Divina hominem expavent, pro quibus cautior eſſe debet. lxviii. Zacharias munera ſuſpiciens divina, condemnatur. lxxxviii. Divina qui reddit, non amittit. lix

Murmuratio. Phariſæorum, & Scribarum ſuperba a Domino compreſſa, ex quibus vitijs augeatur. clxviii

Muſica. Ad funera non conducenda. xix

Mutatio. In hac vita poteſt eſſe de hæretico in fidelem, de peccatore in juſtum, & e contra, xcvii. Lamentanda in divite, & paupere. cxxi. Epulonis, & Lazari. cxxiv. Mutatio officiorum Dei fit ad mutandum hominem in melius. clxx

Myrra. Morituro offertur. clvii

Myſterium. Cæleſte non ſemper debet publicari cum ſcitur. Pretioſum in vilitate jacet. xcix. Evangelicæ lectiones ſunt divinis myſterijs obſcuratæ. cxxvi

Cur divinum myſterium occultatur in humano. cxxxii. Ejus magnitudo, & altitudo cogit comperendinare. cxliv. Quæ humanis oculis clara videntur in cœlo, ſunt profundis obſcurata myſterijs. clx

Myſteria Chriſtianæ fidei ſcienter inveſtigata quid proſint. clxvi. Cæleſtis myſterij declaratio a Deo oranda, & quomodo facienda, lxiv

Myſtica, Dicta, & facta Chriſti, quare ſint talia, xcvi. Myſtica expoſitio divinæ ſcripturæ facienda.

Natalis. Dies hominis lacrymis, & querelis abundat. Sanctorum dies natalis eſt, cum de terra trasferuntur in cælum. cxxix. Iſte dies non celebratur epulis, ſed imitatione. Celebratur quot annis ad noſtram recordationem. Natalis Sanctorum eſt ex martyrio, vel morte. cxxxiii. Natalium ſolemnitas teneat in exultatione menſuram. cxxvii

Nationes. Feræ a Chriſto paſtore ad lenitatem reductæ. vi

Nativitas. Regis feſtivitate, & ſymphonia honoratur. xci. Ab ortu Joannis ad ortum Salvatoris accedimus ex Evangelio. xcii. & lxxxviii. *l. Chriſti nativitas*, *l. Maria Virgo*. In nativitate Chriſti cur auctor taceat. cxlvi. Naſcimur ad dolores, cum dolore, &c. lxxxvii. *l. filius*.

Natus. Quomodo nondum natus vocat patrem, lxvii, *l. Cathecumenus*. Natus lacrymatur ex natura. Nati ex terreno Adam, ut fiant cœleſtes. cxvii

Nati de concupiſcentia, ut per Chriſtum renaſcamur. Natus de carne caro, de ſpiritu ſpiritus eſt, cxlii. Cur Joannes major in natis mulierum. clxxiv. Nati in diverſis menſibus. lvi

Natura. Portio naturalis, & lex naturæ data homini a Deo quæ, & qualis. v

Miratur de partu Virginis. lvii. Natura infans ad virtutes, creſcit per Deum. lxxxv. Longo uſu natura aut producitur, aut obtunditur, Felix Deum, concipiens, & cur, varie. Generat ad dolores, devorat partus ſuos, cur ſterilitate paſceretur. Liberata a ſervitute mortis per nativitatem Domini. Natura hominis imbecilla ſupernam poteſtatem ſentiens trepidabit. lxxxviii. Natura lege conſtringitur, non auctor. xc. Trepida ad Deum, imbecilla ad divinas virtutes. Alta de ſe præſumit, priuſquam ſe rebus probet. Ei imperat Deus. Miratur in conceptu Eliſabeth. xcii

Sibi ſufficit ad obſequium creatoris, xciii. Quid ſit peccatum ipſi naturæ, cxi. a Deo facta, at homines crearet ad vitam: generat mortem obnoxia peccato. Nollet ſuos partus extingui. Dum condolet, amiſſam ſuſpirat libertatem. Sed illam recepit dum Chriſtus peccatum mundi ſuſtulit. Sibi per ſe ſubvenire non potuit, ideo auctor illam in ſe ſuſcipit reparandam. Naturæ peccata tribuere, eſt vivere peccato, cxiii. Natura humana ex peccato prona ad lapſum. cxvi

Portet ex gratia imaginem Chriſti. cxvii. Paucis contenta. cxxii. Non perfecit omnia, ut arti aliquid relinquat. cxxxii. Decoratur ex arte. In rebus præſentibus infirmata.

Joannes optat naturam venenoſi germinis immutare. cxxxvii. Humana natura roboratur ad portandum Deitatis gloriam. cxlii. Ejus incrementum præter naturam quis non ſuſcipit. cxlii

Vulnerata, lethaliter cœpit eſſe origo mortis, quæ erat initium vitæ. cxliii

Curatur nativitate Chriſti, & fit vivificatio filiorum, cxliii. Natura virgo rerum mater. cxlvi. Quod natura non habet, eſt auctoris. cliii. Docet, quid valeat infantia, clviii. Naturam fecit Deus. clx. Quomodo hebetudo naturæ noſtræ proficiat in vigorem divinitatis.

Naufragium. Mundi ceſſare indicavit Spiritus ſanctus in forma columbæ. clx

Navis. Eccleſiæ navem dum Chriſtus intrat, mare ſæculi quomodo perturbetur. xx

Sedatur tamen a Chriſto. Navis Chriſti quando fluctuabat, Quoties Chriſtus noſtra dormit in navi, irruit procella. xxi. Dominica navis extra quatitur a Gentili, intra ab hæretico. Navis Eccleſiæ indiget Chriſto. l. Cur illam aſcendat ipſe. Navis corporis noſtri ut armanda in quadrageſima. viii. Fluctus navem demergit,

Nauta. Intrans mare ceteras curas deponit. viii. Peritus regit navem in tempeſtate, in ſereno quilibet. xx. Intrat mare lucra ſperans. lxxi. Cantat portus, & lucra, ne pertimeſcat rumas, cxviii

Artem navigandi invenit. clxviii. Cantu ſuperat, marina diſcrimina. x. Vigilat, & cur, xxiv

Neceſſaria. Providet Deus ſuis operarijs. clxx

Neceſſitas. Facit furem. vii. In cauſis deſperatis eſt ſæpe magiſtra. xxxv. In adverſis voluntati non poteſt comparari. cx

Neceſſitatis eſt acquieſcere, velle virtutis. Religioſa neceſſitas compellit oratorem diſcedere ab ordine propoſito dicendi, cxiv. Neceſſitas naturæ quid fecerit homini, & quid gratia. cxvii

Provehit ad voluntatem, cxxiv. Peccandi abolebitur in gloria. cxxxix. Neceſſitas magis eſt, quam reatus, quærere Deum, & neſcire quærere. clvii. Fragilitas jus neceſſitatis imponit, xli

ET VERBORUM NOTABILIUM.

Negare. Deo, quod vult, eſt ſibi negare, quod deſiderat. VIII. & XXXVIII. Gratias petentibus non negat Deus. XXXIX. Improbus petitor eſt, qui, quod aliis negat, ſibi poſtulat. XLIII. Nequeunt negari promiſſa, quando negata ſolvuntur, quomodo. LXXXIX

Negligentia. Peccata negligentiæ vitari non poſſunt. XXX

Negotiator. Ex margaritis eſt Dominus, & quomodo. XLVII

Nequitia. Spiritalis deſcripta. III. Perditorum ligat manus Chriſto, c. Cordis confundit judicium. CXXXI. Cui nequitia ſodalis eſt, ille fas, nefaſque confundit. CLII. Gentes nequitiarum Chriſto propugnante vincendæ. CLXXI

Ninivitæ. Quare ſurrecturi ſunt in judicio contra Judæos. XXXVII. Salvati ex miſericordia. VIII

Noe. Parens novi ſæculi habet in arca totius ſæculi partum, & cur. CLVII. Ejus columba quid indicaverit. CLX. Vector novi ſæculi. CLXIII. Servata a Noe apponuntur cœnæ Petri. In arca cuſtoditus a jejunio. XII. Servavit mundum. XIV. Semen ſæculi. LXIX

Nomen. Imponitur Regibus a triumphis. LVII

Dei nomen quomodo ſanctificandum in nobis. *l. oratio Dominica*. Nominum mutatio poteſt eſſe, ubi non eſt varietas perſonarum. CXXV. Diverſa nomina poſſunt imponi eiſdem perſonis.

Nomina ſanctorum ſæpe indicant merita, & inſignia. CLIV. Gloria, & injuria nominis ex bona, & mala fama. LXIX

Nonageſimus nonus. Numerus in ſiniſtra latet clauſus, addito uno mox tranſit ad palmam dexteræ quomodo. CLXVIII. Cum Notat.

Noſtra. Largienda, licet non ſint noſtra, ſed putentur, quomodo. CXXIII

Novalia. Ut purgentur. CLXIV

Novitas. Vitæ qualis eſſe debeat. CXIII. In novitate ſpiritus ſerviamus Domino. CXV

Nox. Quare de nocte vult Dominus e cubili inquietari a nobis. XXXIX. Ut oratio facta in media nocte proſit. quod malum ſit tota nocte dormire.

Nox mutatur in lucem reſurgente Domino, & lætatur a ſervitute tenebrarum liberata. LXXVII. Dicitur terra. CLXX

Tenebrat diem. LXXIV

Noxia. Specie noxiorum ſæpe dantur filiis ſalutaria. XXV. Arbor noxia quid faciat monumentis majorum. CLXII

Nubes. Speciem rerum obſcurant. LXXIV

Nuditas. Filii non ſuſtinetur a patre. III. Nec in pede. Hominis tegitur venia, calet veſtita fide. XCIX. Epulo indutus erat artificioſa nuditate. CXXII. Nudus erit in Tartaro, qui dives eſſe noluit in cælo. CXXV. Alget nuditas Adæ tecta a Chriſto. CVI

Numerus. Centeſimus, octogeſimus, quinquageſimus, quadrageſimus, ſeptenarius, nonageſimus nonus, duodenarius. *l. ſuis locis*. Numerare per dexteram, & ſiniſtram manum. CLXVIII. Cum Notat.

Nuntius. Sponſalium Dei dat arrham, dotem ſuſcipit. CXL. Duobus Chriſti nuntiis duorum populorum monſtratur vocatio. CLXX. Joannes Baptiſta nuntius fervens. XCI

Nuptiæ. Facibus ſunt amicæ. XXII. Caſtitas earum. Chriſti cum Eccleſia quomodo decorentur. Ad clamorem harum nuptiarum Chriſtiani ſuſcitentur. Cur nuptiis interfuerit Chriſtus varie. CLVII. Felices, quibus Chriſtus eſt præſens.

Nutritor. Pueri optime deſcribitur. LXII. Totus redactus in parvulum habet mendacium pro pietate. &c. S. Paulus factus nutritor quomodo. Pater non irridet nutritorem parvuli imitatorem. Chryſologus ſpiritualis nutritor parvulorum quomodo.

Obediens. Invigilat timore ad arbitrium jubentis. CIX. Obedienti dicenda dicantur, ne Doctor offendat. CXXXVII. Eſt manſuetus, diſcutiens vero immanſuetus. CXLIII

Obedientia. Præſtita Deo facit, ut nobis Dominus ſuccurrat in neceſſitatibus. XXXIX

Præſtanda Deo circa jejunia, XLI. Creaturarum Deo præſtita. *l. creata omnia*, *l. juſſio*. Obedientia cogit ad orandum. CXXXVIII. Obedientia fidelium eſt gratia Dei. LVIII

Oblatio. Facta Deo de rebus alienis damnoſa. LIV. Publica oblatio Regi naſcenti paratur. CIII. De divitiis Deo facienda. LXVI

Obſcurum. Fidei quid operetur. CII. Facta, dictaque Chriſti obſcura noſtrum acuunt intellectum. XCVI. Obſcura lucidanda. CXII. Mortalitas obſcuritatibus involuta. CIX

Obſecratio. Facta a Paulo per miſericordiam Dei cur. CVIII.

Obſequium. Rationabile placat Deum, irrationabile exacerbat. CIX. Ad obſequium Regis militaris ſtatio contremiſcit.

Rationabile eſt fervor, irrationabile furor. Deo præſtandum cum virtutibus, & humilitate, quomodo.

Obſeſſi. A Dæmone quæ ei mala faciant. XVII

Torquentur, & torquent. II. Ut invadantur a Dæmone. III. Lunaribus incrementis vexantur. Cur ab hominibus liberantur. CLXX. *l. Dæmoniacus*.

Obſtinatio. Dure amputat rationem. CXXXI. Judæorum quærit dicere fallitatem.

Occaſio. Dicitur fumans, & ardore, ac ſanguinibus incenditur. CXXVI. Ni tollatur, peccata non vincuntur. Delinquendi occaſio data hominibus ex creatis rebus. Occaſio accepta quæ. Occaſio ſalutis fit interdum inſtrumentum perditionis. CXXVI. Quod eſt occaſio erroris hæretico, Chriſtiano argumentum fidei fit. CXLIV. Occaſio perditionis quando fiat materia vitæ. CLVI. Occaſio inducit in peccatum. XLII. illative. Ad occaſionem peccatorum contumaciter vadens deſeritur a Deo. LXX. *l. oratio Dominica*. Occaſiones peccatorum ut faciant charitatem deſeri. CLXII

Occidere. Non vivificare ſolet Dæmon. CXXXI

Tulerunt Judæi lapides ad ſe ipſos, non Deum occidendum. Non meretur occidi illa, quæ vitam parturit. CXLV

Occiſus. Pro Chriſto reſurget in Chriſto. CLXXIII

Occiſo nemo providere poterat, niſi Chriſtus, qui vitam reparavit occiſus. CXVI. Hic cadunt verba. *Occultum*, *Occurrere*, quæ ſunt infra.

Octogeſimus. Numerus totam fidem præfigurat, & gratiam. CXXVI

Oculus. Oculi parentum, & propinquorum lucernæ ſunt filiis. I. Oculi Dei vident peccatorem, licet peregre profectum. II. Illuſtrant viſum peccatoris. III. Levant occulorum caliginem. Hypocriſis oculis capitur. VII. Oculi Dei claudantur, ne puniant, aperiuntur ut adjuvent. XXI. Oculi fuere ſcandalum Evæ. XXVII. Dei liberant peccatorem. XXVIII. a Deo viſus malis caret, bonis donatur. XXXIV. Sine lumine Dei falluntur oculi humani in Dei opere. II. Oculus impius Deum videre non poteſt. IV. Teneri oculi lumine tenero committendi. LXIV

In ſupplicatione ſurſum elevandi. LXV

Maculati aſpectu arboris mundantur viſione ſepulchri. LXXVII. Diſcipulorum cæcati a tenebris paſſionis Domini. LXXVIII. Amoris intuentur acutius.

Mulierum clauſi incredulitatis obſcuro. LXXII. Obſcuratis oculis ſenſim lux reſundenda. LXXIV. Arbor oculos aperiendo clauſit. XCIX. Sinapis granum claudendo aperit oculos. Oculis negata ſalus, ut tota eſſet in fide. CX

Oculus purus conturbatur fumo. CXI

Oculi non hebetantur magnitudine lucis, ſed propria infirmitate. CXII

Oculus miniſterium pedis non offendat. CXX. Epulonis ſurſum levati malum ei cauſant. CXXII. Oculorum vices mutatæ in Lazaro, & Epulone. Oculi hominum non intuentur, quantus ſit Deus; ſed quia eſt. CXXXI. Oculus eſt pretioſus, ſi perſeverat in corpore. CXXXII. Cæcus ad ſua crimina, lucidus ad aliena, & alia. CXXXIX. Oculus auctor prævaricationis, & alia mala oculorum. Eſt Dei, quod oculus arctatur in pupillam, & cur. Vix ſuffert jubar naſcentis ſolis. CXL. Effuſus perdit lumen. CLXIV. Anguſtus oculus non capit multa, excelſa, longinqua.

Oculi ſanati a Chriſto tribus cæcis varie. CLXXVI. Cur ſputo Dominico ſanantur. CLXXVI. Oculi peccatori baptizati gutta roris ſancti. Oculis imperfectis grandeſcunt formæ, turbantur ſpecies, res falluntur, cur. Venia oculos aperit, quos clauſerat culpa. eod. Ser. CLXXVI. *l. aſpectus*, *l. viſio*.

Occurrere. Debemus Domino noſtro venienti. XXII. Occurſus patris ad filium miſericordiam oſtendit. III. Dominus occurrit Gentili, dum eſſet peccator. V. Occurrit in filio per Incarnationem. Occurſus Dei non retardatur a carne. XXIV

Occultum. Aliqua videntur occulta ex profunditate ſui myſterii. LXXV. Occultum in herba manifeſtatur in ſpica. XCVII. Per Evangelium Chriſtus nudat occulta. CXXV

Odium. Ex diabolo. III. Incurrit odium, criminoſos qui arguit. CXXVII. Senſus humanus perverſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe. CXXXI

Offi-

INDEX RERUM

Officium. Terrena officia se miscuerunt cælestibus, cum natus est Christus, & Joannes. lxxxix. Officia a Deo commutata, ut nos mutet in melius, clxx. Membrorum non confundantur. cxx

Oleum. Cur debebat Judæus. cxxvi. Quando sit figura Christiani chrismatis.

Oliva a Judæo siccata reviviscit Christiano. Oleum in caput Christi quando, clx. Quod oleum est lucernæ hoc jejunio est pietas. viii. Ut fiat chrisma. xciii

Omnia. Post Deum sunt omnia. cxxxi. *l. Creatura*, Omnia contulit nobis Deus. xxiii

Onus. Onere levatur. iii. Onustus non potest per angustam viam ad opus dominicæ messis pervenire. clxx. Onustus aut tardior incendit ad opera.

Opera. De operibus nemo glorietur in justificatione. cx. Opera genitoris, qui non facit, negat genus. cxxiii

Operum qualitatem de sensu, non de locis colligit Deus. ix. *l. facta*.

Operarius. Diligens mercedem recepturus adventum patris familias desiderat. clviii

Habet ab homine invitante necessaria victus; immo epulas ad superandum laborem. clxx. Quanto magis habebit a Deo? *l. Mercenarius*.

Opes. L. Divitiæ.

Opifex. Habet honorem ex restauratione operis. cxliii

Ora. Gustu arboris venenosæ infecta. xcix

Gustu salutaris arboris sanata. Tot ora pauperis, quot vulnera quando. cxxi

Oratio. Fidelium adhibenda, ut Pastores idonei fiant ad explicandum scripturam. v

Orantes timet Diabolus. xiii. Orationis perseverantia xxxix. per tot. Affectus, & desiderium Dei erga orantes, ut det gratias late. xxxix. Bona oratio, etiam facta ex necessitate. Pulsat oratio sustinendo moras dantis.

Optima cum jejunio, & eleemosyna. xlii. Hæc tria conjunctim esse debent per tot. xliii. Mane orandum, vel humano timore, si non amore divino, xliii

Deus orandus dum flagellat. xlv

Revocat nobis bona temporalia deperdita, xlvi. Oratio plurium unitorum quantum valeat. cxxxii. Communionis neglecta quid mali afferat.

Ferveat oratio in festis Sanctorum. cxxxv. Orandum, ut æterna bona credere, videre, & tenere possimus cxxxix

Christus docuit nos breviter orare, quia cito dare vult lxvii. Oratione a Christo ante liberati, quam passione redempti. xxiv

Oratio Dominica. Explicatur late. lxvii, ad Ser. lxxii. inclusive ut infra.

Est stupor Cæli, pavor terræ. lxvii. lxx. lxxii

Non capitur ab homine. lxviii

Est forma orandi data a Deo. lxix. lxx

Cur Deus vocetur Pater. lxviii. ad lxix. & lxx. lxxi

Cur in Cælis esse dicatur. lxvii. lxx

Ut nomen Dei sanctificetur. lxvii. lxviii. lxix. lxx lxxi lxxii

Regnum advenire quale, & quomodo. lxvii. lxviii lxix. lxx. lxxi. lxxii

Voluntas Dei ut facienda. lxvii. lxviii. lxx. lxxi. lxxii

Panis, quem petimus, qualis. lxvii. lxviii. lxx. lxxi. lxxii

Quomodo peccata dimitti oremus. lxvii. lxviii. lxx. lxxi. lxxii

Ne nos inducat in tentationem quomodo. lxvii. lxviii. lxx. lxxi. lxxii

Ut liberet nos a malo, & a quo. lxvii. lxx. lxxi. lxxii

Oratores. Magni viros laudantes Avos, Atavosque commemorant. lxxxix. Eorum excusatio in principio orationis. cxxxvi. per tot. cxxxviii. Finis orationis. *l. Concionator*, *l. Doctor*, *l. Præceptor*.

Orbis. L. Mundus.

Ordo. Quæ per ordinem non aguntur, ordinem tenere non possunt. lxiv

Humana convalescunt ordine. cix

Ab ordine dicendi sæpe compellit discedere religiosa. cxiv. Ordo doctrinæ sic moderandus est, ut aliud non impediatur ex alio.

Originale peccatum. L. peccatum mundi.

Origo. Gloria ab origine præcedit gloriam ex labore. lxxxix. Origines causarum interdum non necessarium perscrutari: sed temerarium. clxvi

Oscula. Redimunt peccata filiorum. iii

Salus ex osculo confessionis. lx

Sunt reconciliationis indicium. xciii

Oscula cruenta Judæ. cxxxvii

Ossa. Conturbata a quibus, & quomodo. xlv

Ossa Christi astruunt carnis veritatem. lxxxi

Otium. Corporis, & animæ tollendum in quadragesima. xii. & xiii. Quid perdat otiosus.

Oves, Sunt Gentes a Christo pastore reductæ ad caulam, & alia de ovibus suis. vi. Eas dulcedo jubilationis ducit ad caulam. Filii ovium quales Deo portandi, & quomodo. x. Fœtus ovium a Pastore perducuntur ad caulas. xl. Ovibus Christi utrum fuerit commoda mors Pastoris fuse. xl. Ut jubilent pastori. xlvi

Ut ei pareant. liii. Oves Judæorum rabidæ Pastorem suum laniarunt. c

Sunt vita, salus, gloria Pastoris, ideo docendæ, quæ Pastor scit. cxlvii

Oves Domini cum sunt in tuto, insaniunt Lupi. cxlix. Christus Pastor ovis amissæ. clxviii. Una perdita totum dissipaverat centenarium numerum, & de dextera redegerat in sinistram, quomodo. In una omnes inveniuntur, & quomodo. ii. Ovis hæc fuit Adam. Ad unam ovem tota feritas bestiarum, clxxi. Bona ut vocem audiat Pastoris. clxxiii. Oves suas alloquitur auctor. Si pro suo libito pervagetur, non pervenit ad caulas. Nostri domus est ovile Dei, si ibi balat pecus Dei. x

Ovum. Est Verbum Dei quomodo. lv

Palatium. Vilis, & indignus ad fores Palatii non propinquat. cxli. *l. Domus*.

Palmæ. Sunt verbera parvulorum, non virorum. xxxviii. A Christiano tolerandæ cur.

Palmis faciem non negavit Christus.

Palma reportatur de patientia. cli

Panis. De cælo est Christus Judæis conversus in petram. lv. Panis Eucharisticus quomodo confectus. lxxi. Panis humana ratione datur canibus. c

Gentilis lambere festinavit panem, quem conculcavit Hebræus, Gentilis micas ex toto pane epulatur. Panis non esurit. cx. Panem quærit Deus in paupere. cxxi. & xlii

Mica, & gutta sufficiunt ad pauperis refrigerium. cxxiv. Dandus pauperi. cxxxvii. Quinque panes ampliati quomodo. clx. De cælo delapsus quadraginta annis pavit Hebræos. clxvi

Panem dabit Deus fervientibus se. clxx. Panis noster sit Christus.

Terrestris præparatus a Joseph, cælestis a Joanne ostensus quid causaverit. clxxiv. De cælo descendens est Christus. xiii. Panis non indiget pane. *l. Eucharistia*, *l. Pauper*, *l. Eleemosyna*.

Pannus. Novus, & rudis. xxxi

Parabolæ. L. figuræ.

Paradisus. Si in Paradiso impedimenta peccati fuissent, mors, & injuria Creatoris non fuissent. lxxiv. Ante Christi ascensionem flammea rhomphæa in paradisi janua erat, ne illuc homini pateret accessus. cxxiii. Ignea paradisi via temperata ex aqua lateris Christi

Ejus amæna flammeo custode secluſa. clxxii

Paralyticus. Descriptive Matthæo publicano comparatus. xxx. Figura populi Judaici.

Corporis, non animæ tendebat ad curam. l. Jesus cognoscitur Deus in sanatione paralytici. Cur lectum portare jubetur.

Parcere. Sibi jubetur homo. xxiii. Tenemur parcere injuriantibus. xxxviii. per tot.

Qui semper parcit, crimina non timet. lxxii. Peccantibus in nos parcendum, ut nobis dimittamus. cxxxix. *l. dimittere*, *l. inimicus*, *l. oratio Dominica*, *l. venia*.

Parcus. L. abstinentia, *l. sobrietas*.

Pares. Redduntur a virtute, quos natura fecit impares. lxxxix

Partus. Sæpe acerbi sunt, veluti hominis in septimo mense. lvi. Talis est partus cælestis gratiæ. Ut partus Virginis irradiaret oculis perfidorum, præmisit Deus conceptum annosæ sterilitatis. lxxxvii. Virginis partus est sine partu.

Virginis nobis ignotus. lxxxvii

Partus sterilis dat documentum resurrectionis, & salutis. xc. Cur partus Elisabeth dilatus. xci. Evangelium de partu sterilis ad Virginis partum nos conducit. xcii. Partus Virgineus in via quare. clxxv

Paschalis Solemnitas. Novis vetera non connectit: sed novæ regenerationis ablactat infantiam, & alia. lxxiii.

ET VERBORUM NOTABILIUM.

lxxiii. Ablactat nos a lacte, ut ſolidiorem cibum ſumamus.

Non conjungitur cum vetuſtate Judaica paſchalis ſolemnitas. Parvuli Eccleſiæ filii, ut in Paſcha nutriantur, & ablactentur, Paſcha Domini ut celebrandum ex Apoſtolo, clxxii

Quomodo in eo immolatur agnus Dei. In eo Chriſtus natus, & immutatus ad totam lætitiam, & gloriam.

Paſchali tempore ſacramenta ſymboli explicabantur, lvi. Eſt portus, lucrum vitæ, & gaudium reſurrectionis. viii

Paſcua. Terrena morſus luporum habent, clxx

Porcorum paſcua ſunt lutulenta. i

Paſſiones. In arduis languoribus paſſio ſibi medicinam invenit. xxxv. Paſſionum particeps, erit & gloriæ. xl. Paſſionis procella fidem mulierum turbaverat. lxxvii. Tot paſſiones recepit Paulus docens, quot homini ſunt mores, ci

Dejiciunt corpus. cix. Peccatorum dominantur membris humanis quomodo. cxv. Ut urgeant homines in quavis ætate, & lex faciat illas notiores. Refecatæ per legem magis pullulant. Legem vitæ inſtrumentum, faciunt eſſe mortis inſtrumentum,

Ut triumphemus de paſſionibus, quæ extrinſecus excluſæ tentant, cxv

Eas amputare haud poteſt qui non compatitur. clx. Noſtras pertulit Chriſtus, ut tolleret. In paſſione tacet Chriſtus. clxiv. Paſſionibus probatus verus amor. xiv. Centurio non videbat in Chriſto paſſiones. xv

Paſtor. Paſtoris perſonam induit Deus ad variam Ovium utilitatem, vi. Chriſtus paſtor animarum quærit ſocios.

Oves committit Petro, Paſtor portet agnos tenues. Scit fæcunditatem gregis ſui, & oves, & fœtus commendat, e Cælis pro ſalute ovium deſcendit. vi. In oves affectio xxiii. Fœtus ovium colligit, & ad caulas perducit. xl. Mors Chriſti Paſtoris utrum commoda ovibus ſuis. Late. xl

Mavult mori, quam de ſuis ovibus mala videre. Paſtor Chriſtus moriendo viam vincendæ mortis aperuit ovibus ſuis. Ut gregem paſcat. xlvi

Officium in plebe. liii. Anhelus it ad ovem perditam. liv. Oves a Deo vocantur per ora Paſtorum. lxii

Cogitur ex officio prædicare. lxxvii. Eſt myſticus canis. c. Sancti Paſtores etiam poſt mortem ſuo gregi aſſiſtunt in ſpiritu. cxxviii. Animarum Paſtor ut vocet ſuas oves. cxlvii. Eas doceat, quæ ipſe ſcit. Paſtor animarum beatus, qui ſe cuſtodiens ſaluti alienæ providet. clv. Paſtores Iſrael ab Angelis cognoſcunt Dominum natum. clix

Ad eos ſæpius miſſi ſunt Prophetæ.

Paſtor ovis perditæ non eſt terrenus, ſed cæleſtis, clxviii. Cur ex centenario numero unam amiſerit, & alia.

Chriſtus ut nos in montibus requirat, & ſuis humeris perducat ad caulas cæleſtes. clxx. Paſtor bonus ut gregi pervigilet. clxxiii. Paſtor animarum duobus ex locis prædicare poteſt.

Paſtoralis baculus arripitur contra furentem Lupum. Paſtor vigilat cur. xxiv

Pater Cæleſtis, & terrenus. Cæleſti tempore non claditur, nec ſolvitur morte. i. Tenet filiorum ſubſtantiam ex vi amoris, & providentiæ.

Filio convivens bona affert. Non eget interceſſore ad dandam veniam filio. ii. Cooperit filii reatum. Filium cupit redire, non perire. Paſtor cæleſtis eſt, cui in cælo peccatur. ii

Videt longinqua. Filio occurrens veniam largitur. iii. Divinus pater fide quæſitus ſtatim adeſt. Illuminat filium peccatorem. Miſericordia movetur, qui loco non movetur.

Ex miſericordia ſuper nos cadit. Cadens jacentes erigit. Tollit onus peccatorum. Peccanti filio dat oſcula. Curat vulnera filiorum. iii

Patris aſpectus quod agat in filium.

Filii nuditatem non ſuſtinet, licet crimina ſuſtineat. Plus de venia, quam de juſtitia gaudet. Cito miſericors. Reſtituit innocentiam, & honorem. Charitas ejus in filium redeuntem, Moribus filiorum turbatur. iv

Stultus, qui judicat pietatem patris.

Charites tegit filii delicta. Patri non gratus filius, qui invidet fratri. Patris ſubſtantia eſt filius. Filium licet contumacem recognoſcit. Solus pater, quærendus. Nova & futura quærit filio pauperi. Pater cæleſtis duos habet filios, Gentilem, & Hebræum. v. Occurrit nobis in incarnatione filii, & cecidit, &c. v. Oſculatur nos. Dedit ſtolam gloriam immortalitatis. Qualis annulus eo jubente datus eſt. Calciamenta dedit in prædicatione Evangelii. Vitulum ideſt filium occidit. Pater terrenus ſine Deo in generatione nihil operatur. vi. Poſiti in domo patris cæleſtis ſymphoniam aſſumant. Servat noſtra bona in cælis. vii. Patri non credens neſcit quid ſit, neſcit ſe filium.

Sentit amorem ex donis cæleſtis Pater. x. Ei afferendi filii arietem, ideſt homines. Terreno cæleſtis præponendus. xix. Regnum ſervis ſuis promittit. xxv. Ditare vult ſervos, non nudare. Pater dat ſalutaria pueris ſub ſpecie noxiorum. Parentum paſſiones ex affectibus, & amore filiorum, xxxiii

Deus compenſat opera parentum in filios. Reatus Patris aggravat filium. li. Pœna filii redundat in patrem,

Dum vult miſereri filio, affectum cogitat, non delictum. liv. Amat filium, dat illi bona. lv. Mortem non refugit pro filiis. Deus voluit hominem eſſe patrem, ut divinum amorem agnoſceret. lv. Quod a Deo patre, licet durum veniebat, libenter recipiebant antiqui. Pater dat filio breviter petenti. lxxi. Sponte præſtat. Culpas non videt, cum filium recipit. lxxxi. Ejus laus redundat in gloriam filii. lxxxix

Amore, non poteſtate trahit filium ad diſciplinam. cviii. Pater vult eſſe Dominus. Filium a peccatis abſtrahat. clv. Ditat filios, dum pleniſſimam charitatem relinquit. clxii. Dat filiis panem. clxiii. Eſt nobis Deus.

Ut dividatur in filium, & e contra myſtice. clxiv

Pater familias. Quid agere debeat, & quam rationem Deo redat. xxvi. Caveamus ne ad patrem nos fama præcedat verſæ ſubſtantiæ. cxxv

Pati. Dignum duxit Dominus, ergo ſervum pati non eſt indignum. xxxviii. patiendo Chriſtus remiſit, quod ipſe intulerat imperando. cxiii. Patitur Chriſtus in ſuis. clxxiii. Patitur ſepulchrum. lviii

Patientia. Malis eſt brevis; ultio tarda bonis. xvi. Chriſti erga peccatores. xix. Præmia patientiæ. xxxviii. Habeatur in petendo bona a Deo. xxxix. Dei erga nos, li. Per patientiam expectamus ea, quæ ſpei ſunt. lxxi. Dei ſubvenit peccatoribus, & quæ alia bona veniant ex ea. xcvii. Probat juvenem aptum virtutibus. cx. Ipſa curat lædentem, cxxxix. De patientia venit palma. cli

Patria. Cur Propheta eſt in ea, & in domo ſua ſine honore. xliii. Redditur Adæ, quam perdiderat. xlix. Eam Chriſtus habebat ut homo. Noſtra cœlum eſt, a quo per Adam ejecti, per Chriſtum reducti ad illud. clx

Patronus. Miſericordia patrona in Judicio quid operetur. viii. *l. advocatus*.

Paulus Apoſtolus. Collega Petri in grege paſcendo. vi. Notitiam Chriſti per orbem diffudit. xxxiv. Quomodo fuit abortivus, & maturus. lvi. & lviii. Subita converſio ejus. lxi. Spiritualis nutritor parvulorum. lxii. Vidit inviſibiliter arcanum Dei, & prodidit non prodendo. lxxii. Paulum eradicare volebat Ananias. xcvii. Cur vapulando docuit. ci. Medicus, & pater quid egerit. cviii. Crimen evadens effectus eſt Apoſtolus. Quomodo imperitis ſe participet. cxiii. Quid nobis profit ſua doctrina rigoroſa. cxvi

Ejus ſermo communiter lectus quid operetur. cxx. Cur tertium cælum conſcendit. Martyres fugiendo Saulum, fecerunt illum eſſe Paulum, cli

De perſecutore Prædicator factus ex pietate per zelum legis legem impugnabat; & Deum Dei amore peccabat. clvii. Cur ſe verberaret, clxi

Miſſus perſecutor, rediit Prædicator. clxviii. Judæus cecidit, ut reſurgeret Chriſtianus; cæcatus in lege, ut videret in gratia, clxvi

Pavor. *L. Timor*.

Pauper. Bona noſtra portat ad cælum, de hoc habet Deum fidejuſſorem. vii. Servat nobis, quod venter diſperdiſſet. viii

Et ſinus Abrahæ, eſt Theſaurus cæli, gazophilacium Chriſti, xvi

INDEX RERUM

Miſericordia pauperis emit divinam miſericordiam. Pauperi datum noſtrum eſt, non datum ei, alterius eſt. Ser. IX. & XXIII. & XXXII

Verecunda paupertas in pavore. IX

Auxilium in conflictu a paupere cibato. XII. Quod eſt erubeſcentia pauperis, Dei gloria eſt. XIV. Cibo pauperis ſaginatur Deus. Peccata pauper excuſat. Fert noſtra in cælum libens, quia non deprimitur pondere, ſed levatur. XXV. Pro uno pauperi dato, Deus dat tibi centum. XXV. Pauper quid agere debeat. XXVI. Pauperiori det; at ſi non habet, ſit illi animus dandi. Pauper terræ dives in cælo. XXVIII. Pauperi qui fœnerari neſcit, ſanari neſcit. XXXII. Prandium noſtrum ſit pauperis cœna. Qui dat pauperi, ſegetem colligit in cælo. XLII

Manducat Deus panem datum pauperi. Quid profit dare pauperi. XLIII. Stridebit in alio ſæculo, qui nunc gaudet de malis pauperum. XLVII

Non fraudandus; nec de fraude alicujus danda eſt eleemoſyna. LIV. In pauperis hoſpitio invenitur ſimilitudo Regni Dei. XCIX. De eo quod habet, faciat eleemoſynam. CIII. Ejus ſepultura late. CXXI. Cum ſuſcipitur, & hoſpitatur, quæ bona.

In paupere Deus quærit panem. Ejus caro compoſita in ſcænam pietatis quando. Pauperum oppreſſores ut ſibi obſint. CXXI. Ejus victus, & vita in gutta, & mica conſiſtit. CXXII. & XXIV. Debili danda manus ad menſam. CXXII. Pauperis, & divitis conflictus. CXXIV. Divitem videat, ut videatur, ac viciſſim curetur. Gutta negata pauperi fruſtra petitur ad refrigerium. Perit, quod pauperi negatum ſpargitur ad pompam. Illis dandus Theſaurus noſter, ut cæleſtia cogitemus. CXXIX. Dives, qui apud pauperum diverſatur, ante humanitatis debitor eſt, quam largitor. CXXXVI. Pauperi danda veſtis, & eſca. CXXXVII. Pauper communis eſt ſemper, patet omnibus ſolitarius. CLXIV. Qui pauperum gemitus eleemoſynis redimit, a Domino non requiritur illius gemitus. CLXVI. Ei danda manus ab homine. CLXXVI. Pauper egenus deſcribitur. XIV. *l. eleemoſyna, l. Miſericordia, l. pietas.*

Paupertas. Cognata virtutibus; exemplum eſt athleta, nauta, miles, philoſophus. XXVIII

Temporalis vix fertur, quanto magis æterna? LIV. Vacat ab excuſatione in divino obſequio. XCIII. Chriſti appetenda, quæ divitias ſempiternas poſſidet in cæleſtibus. CXVII. Ejus finis. CXXI. Provehit paupertem ad philoſophiam. CXXIV. Ad Regnum. Non paupertas, ſed animus ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos. Divina ſufficit. CLXX

Eſt amplum habitaculum Deo. XIV

Pax. Chriſtiana facit nos appellari filios Dei. LIII. Quid ſit, & effectus pacis:

Omnia a Deo obtinet. Conſervanda ex præcepto noſtri Regis. Dei eſt illam plantare. Plebis eſt gloria paſtoris. Cuſtodienda quare. LIII

Amanda. Pax ubi plures ſunt voluntate concordes. LXVIII. Terris ablata quando. LXXI. Cur repetita diſcipulis. LXXXIV

Ejus bona interna, & externa. Divina reddidit nobis vitam. CX

Quomodo pacem habeamus per Deum. Pax mundi quæritur pro commodis, vel ſervatur pro timore. CXXXVIII

Pax Chriſti oranda, & quæ ſit.

Oratur a Deo. Fulgor pacis Eccleſiam illuminat. CXLIX. Nomen pacis deſiderabile. Eſt nomen ipſius Chriſti. Pax Chriſti nos omnes amplectitur. Deo occurrendum cum muneribus pacis. Eſt exultatio Angelorum, Dæmonum lamentatio. Laudatur a Sanctis. Cæleſtes, & terreſtres ſibi invicem mittunt munera pacis.

Pro pace ſecuta laudandus eſt Deus.

Peccata. Jejunio vincuntur. XII. Pauper excuſat peccata. XIV. Ea arguit Chriſtus quando. XXI. Quanto majus peccatum, tanto abundantior gratia. XXX

Eſt peccatum, qui ſe peccatorem negat. In hac vita non poſſumus vitare peccata cogitationum, negligentiæ, & ignorantiæ. Pudet peccata confiteri. XXXIV. Prima felicitas non peccare, ſecunda veniam invenifſe peccatis. Morbus peccatorum quæ mala fecit. XXXVIII. De peccato non judicabitur miſericors. XLII. Ubi peccatum, non ibi Deus. XLIV. In remiſſione peccatorum Deus cognoſcitur Deus. L. Nemo ſine peccato. LIV

Peccata per Chriſtum remittuntur. LVII. & LIX. Alienis peccatis ignoſcere utile ſibi. LXVIII. Non timenda peccata ab eo, qui ſemper parcit. LXXII

Ut peccato moriamur. LXXIII. Non capitur peccatum in latiſſima regione cæleſti. LXXXIII. De peccatorum magnitudine non deſperandum. Hominibus per homines remittuntur. LXXXIV. Peccatum Civitatis a ſolo Chriſto aboletur. XCIII. Peccata amore vincuntur. XCIV. Non peccandum fatis, ut major charitas comparetur. XCIV. Quando erit peccatorum remiſſio. XCV. In peccato non permanendum, ut gratia abundet. CXIII. Nos mortui peccato: ſed peccatum non eſt omnino in nobis mortuum. CXIII. Eſt aculeus mortis. Quis ſit, qui peccato vivit. Corpus peccati, ut debeat deſtrui. Peccatum non regnet, immo conculcetur.

Peccatum morietur in alio ſæculo.

Tribuere peccata naturæ, eſt vivere peccato. Eſt accidens peccatum, non creatum a Deo. Habet crudele imperium in peccatores. CXIV

Mentitur hominem eſſe liberum. Peccatum non cognovi, niſi per legem, declaratur. CXXVI. Peccatum intulit mortem, & pronam fecit naturam ad lapſus. Peccatum auctor delictorum ſublatum a Chriſto. Erat mortuum, & ſepultum in ignorantia noſtra. CXVI. Per mandatum revixit, dum peccatorem fecit prævaricatorem.

Tyrannus crudelis quid egerit.

Inſtrumentum ſuæ pœnæ ſecum portat. CIX. Peccatorum connubio tota mundi figura diſſoluta. CXX. Publicum ut puniatur a Deo tolerante privatum. CXXV. Commiſſum punitur a Chriſto per Evangelium. Peccata remittenda fratri. CXXXIX

Peccatum qui dimittit Deus eſt. CXLV

Peccata vendere, eſt convertere veniam in quæſtum. CLVIII. Peccatum ſordeſcit, fœtet, & obſcurat. CLXVI

Qui nullum peccatum facit, Deum in ſuo corpore portat. CLXVIII. Peccati fovea eſt Infernus. CLXX. Peccatis bellum indicendum in quadrageſima. XIII

Peccatum eſt paralyſi. XV. Deus peccanti homini blanditur. CLXI

Triviæ peccatorum. LXXXIX

Peccator. A ſe recedit, antequam a Deo. II

Impius dat, non accipit pretium ſuæ ſervitutis. I. Surgit, dum ſe jacentem agnoſcit. II. Tranſit in beſtiam.

Peregre profectus non refugit accuſatores, & Dei oculos. II

Peccator pœnitens quomodo cupiat eſſe mercenarius. Deſperatus de ſalute, quæ mala agat. Cadit in ruinam mentis, & corporis, & in Infernum. III. Eſt cæcus. Illuminatur ab oculis Dei. III. Eſt confuſus caligine.

Ad Deum recurrat. Eſt coram Deo, & ſine Deo, in ſe, & non ſecum. V

Multæ ſervitutes peccatoris. VI

Rediens ad Deum exultandum eſt. VI

Ejus malum ſub prædictis ſervitutibus. Fugitur a Chriſto propter ipſius ſalutem. XIX. Licet corpore vivat, mortuus eſt in anima. Ad Deum converſus flagella ceſſabunt. XX

Gravius punitur ſcienter peccans, quam ignoranter. XXVI. Illi ſalus ex facto Matthæi. XXIX. Mortem meretur, cum ſe peccatorem negat. Et peccatorum magiſter fit, immo peccatum. XXX

Peccatum cognoſcat, ac fateatur.

Peccator virtutes accuſat. XXXII

Eſt ex fragilitate innata. XXXIV. Pudet, non mala facere, ſed confiteri. Ubi ſit prima, & ſecunda felicitas.

Cur pœnam recipiat. XXXV. Moribus peccatorum ſandbatur patientia, ac morte Chriſtianorum. XXXVIII. Peccator ſaltem deſerat reatum, quando illum jam relinquerit reatus. XLII. Peccatori omnia ſunt perverſa. XLIV. Deus peccatores contemnit. Deus quærens peccatorem, hominem quærit, non peccata. LIV. Xachæus peccator ut convertatur. Late Ser. LIV. Peccator ſibi dat veniam confidens per Chriſtum peccata remitti. LVII. Præterita ſibi remiſſa non credens, dubitat percipere futura bona. LIX. Dicit ſe pœnitentiam acturum, ſi ex mortuis quis reſurgeret, ſed ficte. LXI. Peccatores Judicium refugiunt, & mundum præterire dolent. LXVI. Magnus homo, qui carne non peccat, maximus, qui nec corde. LXXIX

Currunt